
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
026000339713

Λ Ε Ξ Ι Κ Ο

ΤΗΣ

ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΔΗΜΩΔΟΥΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ 1100-1669

(ΛΕΞΙΚΟ ΚΡΙΑΡΑ)

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Πρόεδρος: Ι. Ν. Καζάζης

Μέλη: Ζωή Καζαζάκη, Ελένη Μπούντα, Πέτρος Παναγιωτόπουλος, Αντώνης Ρεγκάκος

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

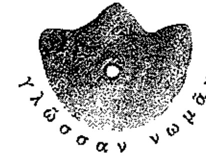
ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

ΛΕΞΙΚΟ

ΤΗΣ

ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΩΔΟΥΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ 1100-1669

(ΛΕΞΙΚΟ ΚΡΙΑΡΑ)

ΤΟΜΟΣ ΙΘ΄

ραβιόλι – σιργουλιστά

Συνταγμένος από τους

Μ. ΚΕΣΟΓΛΟΥ — Π. ΜΑΥΡΙΔΟΥ

Π. ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΙΔΟΥ — Δ. ΜΠΑΓΚΑΒΟ

ΑΙΚ. ΜΥΤΟΥΛΑ — ΧΑΡ. ΠΑΣΣΑΛΗ

&

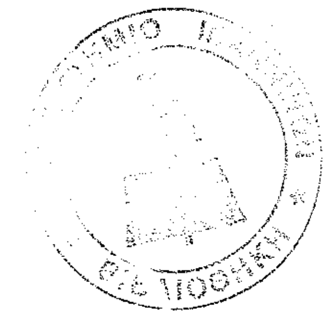
ΑΝΤ. ΒΕ — ΕΙΡ. ΧΙΟΝΙΔΟΥ

Π. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ — Ν. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Δ. ΤΣΙΛΙΒΕΡΔΗ — Β. ΦΥΤΩΚΑ

Υπό τη διεύθυνση του

Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2014

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΔΩΡΕΑ Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας
ΑΡ. ΕΙΣ. 608/2015

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
Καραμαούνα 1 - Πλατεία Σκρα, 551 32 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη
τηλ.: 2310-459101-459106, fax: 2310-459107
e-mail: centre@komvos.edu.gr
http://www.komvos.edu.gr
http://www.greek-language.gr

Επιστημονικός Υπεύθυνος του Έργου
«Λεξικό της Μεσαιωνικής Ελληνικής Δημώδους
Γραμματείας 1100-1669 του Εμμανουήλ Κριαρά»:
Καθηγητής **Ι.Ν. Καζάζης**

Ηλεκτρονική πρόσβαση:
www.greek-language.gr

Ο τόμος συνοδεύεται από το DVD της παράδοσης του τόμου,

Τρίτη 1η Ιουλίου 2014, στο σπίτι του Εμμ. Κριαρά, Αγγελάκη 1, σε παραγωγή Στέλιου Λουκά

© 2014 ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

ISBN 978-960-7779-63-2

Τυπώθηκε από την Πελαγία Ζήτη & Σία στη Θεσσαλονίκη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Ο 19ος τόμος κυκλοφορεί με μελανή ταινία στο εξώφυλλό του, λόγω του θανάτου του Εμμανουήλ Κριαρά, στις 22 Αυγούστου 2014. Είχε προλάβει να κρατήσει ο Κριαράς το κείμενο στα χέρια του και να το ξεφυλλίσει την 1η Ιουλίου, όταν τον επισκεφτήκαμε στο σπίτι του όλη η συντακτική ομάδα, με επικεφαλής τον Πρύτανη του ΑΠΘ καθηγητή Γιάννη Μυλόπουλο. Πάνω στην ώρα. Συγκινήθηκε και έδωσε την ευλογία του. Για τους συνεργάτες του Λεξικού, παλιούς και νέους, είναι θάνατος οικείου. Του πιο δικού μας. Το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας επαναλαμβάνει ότι θεωρεί χρέος τιμής την ολοκλήρωση του έργου, ως την καλύτερη προτομή για τον πρωτομάστορα. Δέσμευση που προσυπέγραψε και η πολιτεία διά χειλέων του Υπουργού Παιδείας Ανδρέα Λοβέρδου.

Ο Εμμανουήλ Κριαράς εμπνεύστηκε και ίδρυσε το Λεξικό και συνέταξε και δημοσίευσε τους δεκατέσσερις πρώτους τόμους. Και το 1996 όρισε, με τον πιο επίσημο τρόπο, το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας συνεχιστή της λεξικογραφικής του *παραθήκης*. Ως επιστημονικός υπεύθυνος και διευθυντής του έργου, κινήθηκα με βάση την Αποδελτίωση του Αρχείου και σεβάστηκα τις εκδοτικές αρχές των συνταγμένων τόμων κατά τη σύνταξη και των επομένων. Εντελώς νέο στάθηκε εξαρχής το ηλεκτρονικό πρόσωπο του Λεξικού: η όλη διαδικασία, από τη σύνταξη ως το τυπογραφείο, είναι πλήρως αυτοματοποιημένη, και σύντομα οι 19 τόμοι (που, μαζί με τη δίτομη *Επιτομή*, είναι εδώ και χρόνια ηλεκτρονικά προσβάσιμοι διά της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα) θα αποκτήσουν τη μορφή ψηφιακής Βάσης Δεδομένων, με νέες δυνατότητες ανάκλησης της πληροφορίας και σύνδεσής της με τα άλλα τέσσερα λεξικά της Πύλης· αλλά και με τα «Άπαντα Κριαρά» (εβδομήντα περίπου τόμους και 1000 άρθρα), που είναι ήδη αναρτημένα στην Πύλη του ΚΕΓ. Η στενή, τέλος, διασύνδεση του Λεξικού με το Ψηφιακό Σχολείο του Υπουργείου Παιδείας εξασφαλίζει ότι δεν θα μείνει ανεκπλήρωτη και η βαθύτερη επιθυμία του μεγάλου οραματιστή του, να αιμοδοτήσει το Μεσαιωνικό Λεξικό, έργο ακραιφνώς επιστημονικό, το σώμα της εκπαίδευσης.

*

Και για τον ΙΘ' τόμο ισχύουν οι γενικές ρυθμίσεις που εκτέθηκαν στους προηγούμενους τόμους: ΙΕ', ΙΣΤ', ΙΖ' και ΙΗ'.

Νέο στοιχείο αποτελεί η συγκέντρωση του συνόλου της βιβλιογραφίας του Λεξικού και των κειμένων (ευδιάκριτα χρονολογημένων), όπου συνεργάστηκαν οι: Π. Μαυρομματίδου, Δ. Μπάγκαβος, Αικ. Μυτούλα, Ν. Παπαγεωργίου και Β. Φυτώκα. Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλονται στην υποψήφια διδάκτορα Ανίτα Μπέλτσεβα, για την εθελοντική συμμετοχή της στην καταγραφή της βιβλιογραφίας των τόμων 1-14.

Τους τελευταίους μήνες, παράλληλα με τη σύνταξη του ΙΘ' τόμου, ετοιμάστηκε η ηλεκτρονική ανάρτηση του συνόλου του Λεξικού σε νέα μορφή, για την ηλεκτρονική αναζήτηση σε όλο το υλικό του. Το έργο αυτό υλοποιούν οι τεχνικοί Κ. Θεοδωρίδης και Γρ. Σιλιγκούνας σε συνεργασία με τη Μ. Κεσόγλου.

Η συμβολή των συνεργατών στα κύρια στάδια σύνταξης του τόμου:

(α) Στη σύνταξη συνεργάστηκαν οι: Αντ. Βε, Μ. Κεσόγλου, Π. Μαυρίδου, Π. Μαυρομματίδου, Π. Μιχαλοπούλου, Δ. Μπάγκαβος, Αικ. Μυτούλα, Ν. Παπαγεωργίου, Χαρ. Πασσαλής, Δ. Τσιλιβερδής, Β. Φυτώκα και Ειρ. Χιονίδου.[1]

(β) Στην τελική ανάγνωση του συνταγμένου υλικού, όπου συναιρούνται η προθεώρηση και η τελική θεώρηση, εργάστηκαν οι: Μ. Κεσόγλου, Π. Μαυρίδου, Π. Μαυρομματίδου, Δ. Μπάγκαβος, Αικ. Μυτούλα και Χαρ. Πασσαλής.

Προ- και μετασυντακτικές λεξικογραφικές εργασίες:

(α) στη λημματογράφηση-εκκαθάριση του Αρχείου εργάστηκαν οι: Μ. Κεσόγλου, Π. Μαυρίδου, Π. Μαυρομματίδου, Δ. Μπάγκαβος, Αικ. Μυτούλα, Χαρ. Πασσαλής και Β. Φυτώκα,

(β) στην παραβολή παραθεμάτων και παραπομπών του σημασιολογικού και του τυπολογικού τμήματος οι: Αντ. Βε, Π. Μιχαλοπούλου, Ν. Παπαγεωργίου, Δ. Τσιλιβερδής, Β. Φυτώκα και Ειρ. Χιονίδου,

(γ) στην επιλογή αποδελτιωτέου υλικού από νέες εκδόσεις κειμένων και μελέτες οι: Μ. Κεσόγλου, Π. Μαυρίδου, Π. Μαυρομματίδου, Δ. Μπάγκαβος, Αικ. Μυτούλα και Χαρ. Πασσαλής,

1 Για τις ατομικές συμβολές βλέπε τον «Αναλυτικό Πίνακα Επεξεργασίας Λημμάτων κατά Συνεργάτη».

(δ) στην αποδελτίωση του νέου υλικού οι: Αντ. Βε, Π. Μιχαλοπούλου, Ν. Παπαγεωργίου, Δ. Τσιλιβερδής και Ειρ. Χιονίδου,

(ε) στη βιβλιογράφηση οι: Μ. Κεσόγλου, Π. Μαυρίδου, Π. Μαυρομματίδου, Δ. Μπάγκαβος, Αικ. Μυτούλα, Ν. Παπαγεωργίου, Χαρ. Πασσαλής και Β. Φυτώκα,

(στ) στην ανάγνωση της τελικής εκδοχής των άρθρων και στον έλεγχο των τυπογραφικών δοκιμίων συμμετείχαν οι: Αντ. Βε, Π. Μαυρομματίδου, Π. Μιχαλοπούλου, Δ. Μπάγκαβος, Αικ. Μυτούλα, Ν. Παπαγεωργίου, Β. Φυτώκα και Ειρ. Χιονίδου.

(ζ) Εκτός από τον Ι.Ν. Καζάζη, στη συνολική κριτική ανάγνωση πήρε μέρος ο Χαρ. Πασσαλής.

Τα διοικητικά και οικονομικά θέματα του Γραφείου Κριαρά βάρυναν τη Π. Μιχαλοπούλου και την Οικονομική Υπηρεσία του ΚΕΓ, ενώ η εκπαίδευση των νέων συναδέλφων την Π. Μαυρίδου. Τη λειτουργία της ηλεκτρονικής σύνταξης και τη μορφοποίηση του Λεξικού υποστήριξε ο τεχνικός Γιώργος Αντωνιάδης, σε συνεργασία με τη Μ. Κεσόγλου.

Ευχαριστίες οφείλονται στους Παύλο Αλμπανούδη, Μαρία Αυγερινού-Τζιώγα, Ελένη Κακουλίδη-Πάνου, Κωνσταντίνο Μηνά, Κομνηνή Πηδώνια, Αριστοτέλη Σπύρου, Χριστόδουλο Χριστοδούλου, Arnold v. Gemert και Giovanna Carbonaro για δώρηση πρόσφατων εκδόσεών τους. Το ίδιο και στην Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών και το Αναγνωστήριο Καλύμνου «Αι Μούσαι», για εκδόσεις τους που μας διέθεσαν με προθυμία.

Θερμές ευχαριστίες προς το δημοσιογράφο Στέλιο Λουκά για την παραχώρηση του συνοδευτικού DVD με την παράδοση του τόμου στον Εμμ. Κριαρά, την 1η Ιουλίου 2014.

Εξίσου θερμές είναι οι ευχαριστίες του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας προς το Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών για τη σταθερή συνεργασία στον τομέα των βιβλιογραφικών διευκολύνσεων και τη διάθεση των εκδόσεών του, και προς τη Σύγκλητο και τις πρυτανικές αρχές του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης για τη συνέχιση της επί μακράν σειράν ετών ξεχωριστής ετήσιας χορηγίας του προς το Λεξικό Κριαρά, με την οποία πραγματοποιείται και η παρούσα έκδοση.

Εντελώς ιδιαίτερα πρέπει να μνημονευθεί η αμείωτη συμβολή του Υπουργείου Παιδείας, το οποίο συνεχίζει να αποσπά εκπαιδευτικούς στο Γραφείο του Λεξικού, οι οποίοι, μετεκπαιδευόμενοι σε έμπειρους λεξικο-

γράφους, όχι μόνον προσφέρουν πολύτιμες υπηρεσίες στη σύνταξη του έργου, αλλά, στη συνέχεια, γίνονται και η καλύτερη γέφυρα μεταξύ επιστήμης και εκπαίδευσης. Η ευγνωμοσύνη του Προέδρου και του Διοικητικού Συμβουλίου του ΚΕΓ απέναντι στους υπουργούς Κωνσταντίνο Αρβανιτόπουλο και Ανδρέα Λοβέρδο, που η θητεία τους ευεργέτησε την ετοιμασία του παρόντος τόμου, είναι βαθύτατη.

Η συνεργασία και η εκτυπωτική επιμέλεια του Οίκου Ζήτη είναι όπως πάντα υποδειγματική.

Ι. Ν. Καζάζης

Πρόεδρος του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας
Επιστημονικός Υπεύθυνος του Έργου

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Εδώ καταχωρίζονται τα βιβλιογραφικά στοιχεία δημοσιευμάτων (εκδόσεων κειμένων και πραγματειών, λεξικών και γλωσσαρίων, περιοδικών, πρακτικών συνεδρίων και αφιερωμάτων) που είδαν το φως μετά τη δημοσίευση του δέκατου όγδοου τόμου του Λεξικού ή που δεν είχαν παλαιότερα βιβλιογραφηθεί. Τα δημοσιεύματα αυτά στην αρίθμησή τους συνεχίζουν το τελευταίο αριθμημένο δημοσίευμα της βιβλιογραφίας του δέκατου όγδοου τόμου του Λεξικού. Δεν αριθμούνται τα λεξικά και τα γλωσσάρια, τα περιοδικά και τα πρακτικά συνεδρίων, καθώς και τα αφιερώματα σε ερευνητές.

Α΄ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

α΄) επώνυμων

4389. Βαλαωρίτης Αριστοτέλης. Β' τόμος: Ποιήματα και Πεζά, επιλογή και φιλολογική επιμέλεια: Σαββίδης Γ. - Τσαντσάνογλου Ε., Αθήνα, Ίκαρος, 1981.

4390. Δαπόντες Καισάριος. Η αυτόγραφη νεομαρτυρική συλλογή του μοναχού Καισάριου Δαπόντε (1713-1784), εισαγωγή, κριτική έκδοση κειμένου, παράρτημα, πίνακες: Συμεών Α. Πασχαλίδης, εικονολογικός σχολιασμός: Γεώργιος Τσιγάρας [Νεομαρτυρολογικά Σύμμεικτα, Α'], Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Μυγδονία, 2012.

4391. Μανασσής Κωνσταντίνος. Σύνοψις Χρονική. Συμβολή στην υφολογική μελέτη μιας έμμετρης χρονογραφίας, Μαρία Αυγερινού-Τζιώγα, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Αθανάσιου Αλτιντζή, 2013.

4392. Barozzi. Επιστολή. (Desscrittione dell' isola di Creta. Περιγραφή της Κρήτης 1577/8. Μια αρχαιολογική περιγραφή της Κρήτης στα χρόνια της Αναγέννησης, εισαγωγή, έκδ., σχόλια και απόδοση στα ελληνικά: Κακλαμάνης Στ. [Βενετικές Πηγές της Κρητικής Ιστορίας, 3], Ηράκλειο, Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, 2004, 360-362).

β΄) ανώνυμων

4393. Η κακοπαντρεμένη. (Ρίμα για τον γέρο και το κορίτσι). Επιμέλεια: Arnold van Gemert σε συνεργασία με την Ireen Beijerman [Παλιότερα κείμενα της νεοελληνικής λογοτεχνίας, 1], Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης-Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών-Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, 2010.

4394. Ιατροσόφιον του δέκατου όγδοου αιώνα. Έκδοση: Κωνσταντίνος Μηνάς, Ρόδος, Εκδόσεις Βερέττα, 2012.

4395. Οκτώ Κωμωδίες του Μολιέρου σε ανέκδοτη ελληνική μετάφραση του 18ου αιώνα. Έκδοση: Κωνσταντίνος Μηνάς, Ρόδος, Εκδόσεις Βερέττα, 2012.

4396. Il Θρήνος των τεσσάρων πατριαρχείων, Luciani Cristiano (RSBN 45, 2008, 257-297).

4397. Liriche d' amore petrarchesche fra Oriente e Occidente. Il Canzoniere cipriota del cod. Marc. gr. IX, 32 (=1287), a cura di Giovanna Carbonaro, [Medioevo Romanzo e Orientale, 10], Rubbettino, 2012.

Β' ΜΕΛΕΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΩΝ

Καταχωρίζονται εδώ μελέτες που μας έδωσαν συμπληρωματικό ερευνητικό υλικό. Ξεχωριστός πίνακας δημοσιευμάτων που μας έδωσαν έγγραφα χρήσιμα στην έκδοση του Λεξικού δεν καταρτίστηκε. Τα κείμενα αυτά μνημονεύτηκαν στον πίνακα πραγματειών (και όχι κειμένων). Γραμματολογικές μελέτες καταχωρίστηκαν μόνο αν μας έδωσαν άφθονα στοιχεία στενού φιλολογικού χαρακτήρα ή αν περιέλαβαν παρατηρήσεις σχετικές με τη μορφή των κειμένων. Δημοσιεύματα ξένων μελετητών σε ελληνική γλώσσα μνημονεύτηκαν κάτω από το μεταγραμμένο όνομα του ξένου μελετητή. Πάντως, προκειμένου για ερευνητές που δημοσιεύουν μελέτες τους σε γλώσσα που δεν είναι μητρική τους έγιναν παραπομπές από τη μία μορφή του ονόματος προς την άλλη.

α΄) ελληνόγλωσσων

ΑΛΜΠΑΝΟΥΔΗΣ Π.
4398. Το γλωσσικό ιδίωμα των Μοναστηριωτών (περιοχής Καβακλί) Ανατολικής Ρωμυλίας, φωνητική - μορφολογία (κλίση, παραγωγή, σύνθεση) - σύνταξη - λεξιλόγιο - ονοματολογία - κείμενα [Βιβλιοθήκη Ανατολικής Ρωμυλίας, 1], Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Κυριακίδη, 2014.

ΑΡΝΑΟΥΤΟΓΛΟΥ Η.
4399. «Η ιδέα της αποκαταστάσεως των συναφίων...». Ένας διοργανισμός συναφίων του 1831 (ΕΚΕΙΕΔ 36, 2002, 205-281).

ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΑΚΗ Ν.
4400. Ζητήματα χρήσης ή μη της συνίζησης σε παλαιότερα έμμετρα κείμενα. (Neograeca Medii Aevi V, 2005, 169-178).

ΚΑΚΛΑΜΑΝΗΣ Σ.
4401. Ο Άνθιμος Διακρούσης αναγνώστης της *Μάλτας πολιορκίας* του Αντωνίου Αχέλη (Neogr. Med. Aevi V, 2005, 241-257).
4402. Σημειώσεις για τον Ζήνωνα (Ελλην. 62, 2012, 43-110).

ΚΑΠΛΑΝΗΣ Τ.
4403. Ο Διγενής και η Μαξιμού στη διασκευή Ε: Γλώσσα, παράδοση και ποιητική μιας ερωτικής συνέντευξης (Βυζαντ. 30, 2010, 83-100).

ΚΑΡΑΠΛΗ Κ.
4404. «Κιβώτια», «Ξυλόκαστρα», «Καστέλλωμα» (Βυζαντ. 29, 2009, 111-119).

ΚΑΡΑΠΟΤΟΣΟΓΛΟΥ Κ.
4405. Ετυμολογικά κυπριακά μελετήματα [Κυπριολογική Βιβλιοθήκη Εκδιδομένη επιμελεία Θεοδώρου Παπαδοπούλλου, 17], Λευκωσία, Ίδρυμα Σ.Ο.Φ.Ι.Α., 2008.
4406. Ετυμολογικά στα ιδιώματα της Καρπάθου (Ελλην. 62, 2012, 111-175).
4407. Ετυμολογικές παρατηρήσεις στα κυπριακά ιδιώματα (Μελ. και υπομν. Κύπρ. (συλλογή) 5, 2005, 65-394).

ΚΑΤΣΑΝΗΣ Ν.
4408. Το Γλωσσικό ιδίωμα της Θεσσαλονίκης στα τέλη του 17. αι., όπως αποτυπώνεται σε 12 επιστολές του Θεσσαλονικιού εμπόρου Δημ. Καστρίσιου, Θεσσαλονίκη, University Studio Press, 2012.

ΚΥΡΙΑΖΗΣ Δ.
4409. Η σχέση του ελληνικού γλωσσικού ιδιώματος της Χιμάρας με τα άλλα νεοελληνικά ιδιώματα (Μελ. ελλην. γλώσ. 27, 2007, 198-209).

ΚΩΣΤΟΥΛΑ Δ.
4410. Μια εκδοτική περιπέτεια στο δέκατο έβδομο αιώνα. Η περίπτωση του Αγάπιου μοναχού του Κρητός (το χειρόγραφο Ιεροσολύμων 567) (Neogr. Med. Aevi V, 2005, 489-502).

ΛΙΑΤΑ Ε.
4411. Φλωρία δεκατέσσερα στένουν γρόσια σαράντα. Η κυκλοφορία των νομισμάτων στο βενετοκρατούμενο και τουρκοκρατούμενο ελληνικό χώρο, 15ος-19ος αι., Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών [58], Αθήνα, 1996.

ΜΑΜΑΛΑΚΗΣ Ι.
4412. Το Άγιον Όρος (Άθως) διά μέσου των αιώνων [Μακεδονική Βιβλιοθήκη, 33], Θεσσαλονίκη, Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, 1971.

ΜΑΡΚΟΜΙΧΕΛΑΚΗ Α.
4413. Οι «δυο ξεχασμένοι Χιώτες» του Κατσούρμπου, κλειδί για την ανασύνθεση της αυθεντικής πέμπτης πράξης του έργου; (Neogr. Med. Aevi V, 2005, 427-446).

ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ Θ.
4414. Γραμματικοποίηση και γλωσσική ποικιλία: ο μέλλοντας στην εποχή της Κρητικής «Αναγέννησης» (16.-17. αι.) (Μελ. ελλην. γλώσ. 27, 2007, 251-263).

ΜΑΥΡΟΜΑΤΗΣ Γ.
4415. Ο Στέφανος Σαχλίκης στα κατάλοιπα του Ν. Μ. Παναγιωτάκη και οι προοπτικές για μια κριτική έκδοση (Neogr. Med. Aevi V, 2005, 447-457).

ΜΕΛΙΚΙΔΟΥ Β.-Ε.
4416. Ένα ρεύμα πρώιμου «δημοτικισμού» τον δέκατο έκτο και τον δέκατο έβδομο αιώνα (Neogr. Med. Aevi V, 2005, 511-530).

ΜΕΝΙΧ (= MOENNIG U.).
4417. Κοινοί τόποι του υστεροβυζαντινού μυθιστορήματος στη *Διήγηση Αλεξάνδρου και Σεμίραμης* (Neogr. Med. Aevi V, 2005, 259-269).

ΜΗΝΑΣ Κ.
4418. Μελέτες Νεοελληνικής Διαλεκτολογίας Β', [Σειρά αυτοτελών εκδόσεων 29], Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών Δωδεκανήσου, Ρόδος, 2012.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ - ΚΟΝΝΑΡΗ Α.
4419. Η ονοματολογία στα χειρόγραφα του Χρονικού του Λεοντίου Μαχαιρά (Neogr. Med. Aevi V, 2005, 327-371).

ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ Δ.
4420. Γραμματική της ελληνικής διαλέκτου του Πόντου (ΛΔ παράρτημα 1), Αθήνα, Ακαδημία Αθηνών, 1958.

ΟΝΤΟΡΙΚΟ (= ODORICO P.).
4421. Καλλίμαχος, Χρυσορρόη και ένας πολύ μοναχικός αναγνώστης (Neogr. Med. Aevi V, 2005, 271-286).

ΠΑΠΑΡΡΗΓΑ-ΑΡΤΕΜΙΑΔΗ Λ.
4422. Μορφές δωρεών και νομικοί περιορισμοί στον κυκλαδικό χώρο κατά τη μεταβυζαντινή περίοδο (17.-18. αι.) (ΕΚΕΙΕΔ 36, 2002, 135-181).

ΣΤΕΦΑΝΗΣ Ε. Ι.
4423. Ακκισμός = διώμα (Λημματοδεικτικώς) (Ελλην. 60, τεύχ. 2, 2010, 432-433).

ΧΑΛΒΑΤΖΙΔΑΚΗ Μ.
4424. Γρηγόριος Μελισσηνός - λόγιος, μεταφραστής και κωδικογράφος του δέκατου έβδομου αιώνα (Neogr. Med. Aevi V, 2005, 531-539).

ΧΑΛΚΟΥ Μ.
4425. Η Ελληνική μαθηματική εγκυκλοπαίδεια των Βυζαντινών (Βυζαντ. 27, 2007, 91-117).

ΧΑΤΖΑΚΗΣ Ι.
4426. Η διαφορετική λειτουργία των αντικειμένων. Το ενέχυρο στη νοταριακή πρακτική της βενετοκρατούμενης Κρήτης (ΕΚΕΙΕΔ 40, 2007, 147-236).

ΧΙΝΤΕΡΜΠΕΡΓΚΕΡ (= HINTERBERGER M.).
4427. Ο φθόνος στη δημώδη λογοτεχνία (Neogr. Med. Aevi V, 2005, 227-240).

β΄) ξενόγλωσσων

AERTS W.
4428. The Lexicon on the Chronicle of the Morea as a tool for linguistic studies (Neogr. Med. Aevi V, 2005, 141-151).

BAKKER W.
4429. The *Θρήνος της Θεοτόκου* (ed. Μανούσακας 1956) and the *Threnos, seu Lamentatio sanctissimae Dei genitricis* by Ephraem the Syrian (Neogr. Med. Aevi V, 2005, 375-393).

DRETTAS G.
4430. Le Corpus judéo-grec et l' étude des vernaculaires médiévaux du grec (Μελ. ελλην. γλώσ. 27, 2007, 127-135).

KARANTZOLA E. - KALOKERINOS A.
4431. Discourse markers of opposition in Early Modern Greek (Neogr. Med. Aevi V, 2005, 179-196).

KARLA G.
4432. The Modern Greek version A of the Aesop Romance and its sources (Neogr. Med. Aevi V, 2005, 47-56).

MANOLESSOU I. - HORROCKS G.
4433. The development of the definite article in greek (Μελ. ελλην. γλώσ. 27, 2007, 224-236).

MINNITI – GONIAS D.
4434. Gli "Italianismi" nella tradizione cretese: I. Katzurbos (Στέφανος. Τιμητική προσφορά στον Βάλτερ Πούχνερ, Αθήνα, 2007).

RHOBY A.
4435. Varia Lexicographica II (JÖB 62, 2012, 111-138).

SAKEL D.
4436. The Chronicle of 1570: the original version (BZ 106 (1), 2013, 143-152).

SIMEONOV G.
4437. Obst und Süßspeisen in den Ptochoprodromika (JÖB 63, 2013, 209-219).

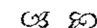
SOLTIC J. – JANSE M. – BENTEIN KL.
4438. Δηλώσω σοι γαρ τας αυτού πράξεις (DAG 1. 13). A note on order of clitic pronouns and particles in the Grottaferrata Digenis Akritis (BZ b. 105, Heft 2, 2012, 803-812).

VEJLESKOV P.
4439. The position of the weak object pronoun in the Greek Portulans and in the Chronicle of the Turkish Sultans (Neogr. Med. Aevi V, 2005, 197-209).

Γ΄ ΑΝΘΟΛΟΓΙΩΝ-ΣΥΛΛΟΓΩΝ

4440. *Κακουλίδη-Πάνου Ε.*, Κυπριακός πεζός λόγος 15ος-17ος αιώνας, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, LIII], Λευκωσία, Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών Κύπρου, 2011.

Δ΄ ΛΕΞΙΚΩΝ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΑΡΙΩΝ

α΄) ελληνόγλωσσων

Καραντής Τ., Κουλουριώτικο Γλωσσάριο, σπάνιες και ιδιωματικές λέξεις και εκφράσεις της Σαλαμίνας, προλογίζει ο Ν. Κατσάνης αναπληρωτής καθηγητής Γλωσσολογίας Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Σαλαμίνα, 2001.

Montanari Fr., Σύγχρονο λεξικό της αρχαίας ελληνικής γλώσσας με τη συνεργασία των Garofalo Iv. και Manetti D., μετάφραση: Ανδρονίκου Μ., Ιακώβ Δ., Καζάζης Ιω., Ματθαίος Στ., Σιστάκου Εβ., Τσαγγάλης Χρ., Χρηστίδης Δ., φιλολογική επιμέλεια: Μαυρουδής Αιμ., επιμέλεια ελληνικής έκδοσης: Ρεγκάκος Αντ., Αθήνα, Εκδόσεις Δημ. Ν. Παπαδήμα, 2013.

Παζαράς Θεοχ., Τ' απανουμίτ'κα: το γλωσσικό ιδίωμα της Επανομής, γλωσσολογική επιμέλεια: Χριστόδουλος Χριστοδούλου, Θεσσαλονίκη, Σ. Γιαχούδης, 2012.

Παλάσκας Λ. - Κουμελάς Α., Ονοματολόγιον Ναυτικόν, Αθήνα, Εθνικόν Τυπογραφείον, 1884.

Παπαδημητρίου Χρ., Ναυτικόν Ονοματολόγιον, 1. Σκάφους και εξαρτισμού ιστιοφόρου 2. νεωτέρων πολεμικών πλοίων, Αθήνα, Σχολή ναυτικών δοκίμων, 1929.

Σιδηροπούλου Ευφρ., Λεξιλόγιο Κοτυώρων, Αθήνα, 1982.

Σκανδαλίδης Μιχ., Λεξικό του ιδιώματος της Καλύμνου, βασισμένο στη συλλογή γλωσσικής ύλης του Παντελή Ηλ. Καμπούρη. Με τη συνεργασία των: Κυρ. Χατζηδάκη, Γ. Χατζηθεοδώρου, Ιω. Χειλά, Κάλυμνος, Αναγνωστήριο Καλύμνου «Αι Μούσαι», 2013.

Σπύρου Αριστ., Το ελληνικό γλωσσικό ιδίωμα της περιοχής Δελβίνου και Αγίων Σαράντα [Βιβλιοθήκη Σοφίας Ν. Σαριπόλου, 109], Αθήνα, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών - Φιλοσοφική Σχολή, 2008.

β΄) ξενόγλωσσων

Bloch Oscar et Walter Von Wartburg, Dictionnaire étymologique de la langue française, Paris, Presses Universitaires de France, 1975.

Honnorat S.-J., Dictionnaire provençal-français, Digne, Repos, Imprimeur-Libraire Éditeur, 1847.

Ε΄ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΙΚΤΩΝ ΤΟΜΩΝ

Βυζάντιο και Αραβικός κόσμος. Συνάντηση πολιτισμών. Πρακτικά Διεθνούς Συμποσίου (16-18 Δεκεμβρίου 2011), εκδοτική επιτροπή: Κραλίδης Απόστολος - Γκουτζιουκώστας Ανδρέας, Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2013.

Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα. Πρακτικά της Ετήσιας Συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας του Τμήματος Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου

Θεσσαλονίκης (6-7 Μαΐου 2006 Θεσσαλονίκη), τόμ. 27, Μνήμη Α.-Φ. Χριστίδη, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης - Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, 2007.

Medieval Ports in North Aegean and the Black Sea. Links to Maritime Routes of the East, International Symposium (4-6 Decemper 2013), edited by Flora Karagianni, Thessalonike, European Centre for Byzantine and Post-Byzantine Monuments, 2013.

Neograeca Medii Aevi VI. Πρώιμη νεοελληνική δημώδης γραμματεία, επιμέλεια: Γιάννης Μαυρομάτης – Νίκος Αγιώτης, (Ιωάννινα, 29 Σεπτεμβρίου – 2 Οκτωβρίου, 2005), Ηράκλειο, Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, 2012.

ω ∞

ΣΤ' ΤΙΜΗΤΙΚΩΝ ΤΟΜΩΝ

Γαληνοτάτη. Τιμή στη Χρύσα Μαλτέζου, επιμέλεια: Γωγώ Βαρζελιώτη - Κωνσταντίνος Τσικνάκης, Αθήνα, Τμήμα Θεατρικών Σπουδών Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών - Μουσείο Μπενάκη, 2013.

Στέφανος. Τιμητική προσφορά στον Βάλτερ Πούχνερ, επιμέλεια: Ιωσήφ Βιβιλάκης, [Παράβασις, Επιστημονικό Δελτίο Τμήματος Θεατρικών Σπουδών Πανεπιστημίου Αθηνών, Μελετήματα, 5], Αθήνα, Εκδόσεις Ergo, 2007.

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

Α' ΚΕΙΜΕΝΩΝ

α') με ελληνικό τίτλο

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Αγαπ., Αμαρτ. Σωτ.	εκδ. 1641 κε.	Αγάπιος Λάνδος, *Βιβλίον καλούμενον Αμαρτωλών Σωτηρία* Κεχαγιόγλου Γ., Η παλαιότερη πεζογραφία μας. Από τις αρχές της ως τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο (Εισαγωγή-Παρουσίαση-Ανθολόγηση) Αθήνα, Σοκόλης, 1999, τόμ. Β'1, 411-413
Αγαπ., Βίος Ιωάσ. = Αγαπ., Δαμασκ. Βαρλαάμ	17ος	Αγάπιος Λάνδος, *Βίος και πολιτεία του οσίου και θεοφόρου π[ατ]ρ[ό]ς ημών και ισαποστόλου Ιωάσαφ του βασιλέου της Ινδίας. Γεγραφείς παρά του οσίου π[ατ]ρ[ό]ς ημών Ιωάννου του Δαμασκηνού και μεταφρασθείς παρά Αγαπίου μοναχού εις κοινήν διάλεκτον* Klein W., Die Legende von Barlaam und Ioasaph als Programmschrift des Mönches Agapios Landos, [Theos. Studienreihe Theologische Forschungsergebnisse, Band 18], Αμβούργο, Kovač, 1997
Αγαπ., Γεωπον.	17ος	Αγάπιος Λάνδος, *Βιβλίον καλούμενον Γεωπονικόν* Βενετία 1796
Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα)	17ος	Αγάπιος Λάνδος, *Βιβλίον καλούμενον Γεωπονικόν... Έτι δε και ιατρικά διάφορα..., συντεθέν παρά Αγαπίου Μοναχού του Κρητός* Κωστούλα Δ. (επιμέλεια κειμένου, εισαγωγή, σχόλια, γλωσσάριο), εκδ. Τήνος, Βόλος, 1991
Αγαπ., Εκλόγ.	17ος	Αγάπιος Λάνδος, *Βιβλίον καλούμενον Εκλόγιον, τουτέστιν οι ωραιότεροι βίοι των αγίων, εκ του μεταφραστού Συμεώνος εκλελεγμένοι* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, Α.Π.Θ., Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη, 2001, τόμ. Α', 336-337
Αγαπ., Καλοκ.	έκδ. 1656	Αγάπιος Λάνδος, *Βίβλος καλούμενη Καλοκαιρινή, εν η εισί γεγραμμένοι μερικοί βίοι αγίων τινών, οι ωραιότεροι του καλοκαιρίου* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, Α.Π.Θ., Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη, 2001, τόμ. Α', 337-345
Αγαπητ., Εις αγ. Δέκα	17ος	Αγαπητός Μιχαήλ, *Εις τους αγίους Δέκα μεγαλομάρτυρας της Κρήτης μαρτύριον* Δετοράκης Θ., Μιχαήλ του Αγαπητού, Εις τους αγίους Δέκα μεγαλομάρτυρας της Κρήτης μαρτύριον, (Κρ. Χρ. 23, 1971, 58-85)
Αγάπ. (Κωστούλα Δ.)	17ος	Αγάπιος Λάνδος, *[Κείμενα Αγάπιου Λάνδου]* Κωστούλα Δ., Αγάπιος Λάνδος ο Κρης. Συμβολή στη μελέτη του έργου του [Έρευνες στη Νέα Ελληνική Φιλολογία 6], Ιωάννινα 1983
Αγαπ., Νέος Παράδ.	17ος	Αγάπιος Λάνδος, *Βιβλίον καλούμενον Νέος Παράδεισος ..., εις την κοινήν ... διάλεκτον μεταφρασθέν* Βενετία 1689

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Αγ. Νικ. στρατ. (Κακ.-Πάνου)	16ος	[Ανων.], *Άγιος Νικόλαος ο στρατιώτης* Κακουλίδη-Πάνου Ε., Κυπριακός πεζός λόγος 15ος-17ος αιώνας, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, LII], Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών Κύπρου, Λευκωσία, 2011, 116-118
Αγν., Θρησκ. δράμ.	έκδ. 1664	[Ανων.], *Προσχέδιο θρησκευτικού δράματος αγνώστου Χίου ποιητή για τον Άγιο Ισίδωρο την εποχή της Αντιμεταρρύθμισης* Πούχνερ Β. (Θησαυρ. 28, 1998, 357-431, κείμ. 388-409)
Αγν., Ποιήμ.	16ος	[Ανων.], *Δημώδη ποιήματα αγνώστου συγγραφέως (κατά τον κώδικα III B 27 της Βιβλιοθήκης της Νεαπόλεως)* Ζώρας Γ. Θ., Σπουδαστήριον Βυζαντινής και Νεοελληνικής Φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα, 1955
Αγν., Σκωπτ. στ.	14ος	[Ανων.], *[Σκωπτικοί στίχοι]* Δετοράκης Θ., Ένας άγνωστος ψόγος για τους Κρητικούς (Κρητολογία 12-13, 1981, 92)
Αθανάσιος εξ Αγράφων	3: 17ος-18ος (1669-1712) 4: 18ος (1713-1717)	Αθανάσιος Ιερομόναχος ο εξ Αγράφων, *Επιστολογραφία (1656; - 1719)* Κόλια Ι. (Μεσ. Ν. Ελλ. 3, 1990, 215-252· 4, 1992, 81-159)
Αιν. άσμ.	12ος	*Δημώδες βυζαντινόν άσμα αινιγματώδες εκτιθέμενον διηγηματικώς παραβολήν τινα* Παπαδόπουλος-Κεραμεύς Α., (Λαογρ. 1, 1909, 567-73)
Αιτωλ., Βοηβ.	16ος	Αιτωλός Γεώργιος, *[Πέτρος Βοηβόδας Βλαχίας]* Bănescu N., Un poème grec vulgaire relatif à Pierre le Boiteux de Valachie, Βουκουρέστι, 1912
Αιτωλ., Μύθ.	16ος	Αιτωλός Γεώργιος, *Μύθοι* Λάμπρος Σπ. (ΔΙΕΕΕ 5, 1900, 1-102)
Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου)	16ος	Αιτωλός Γεώργιος, *Αισώπου μύθοι* Παράσογλου Γ.Μ., Α. Νούκιος -Γ. Αιτωλός, Αισώπου μύθοι [Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη], Εστία, Αθήνα, 1993
Αιτωλ., Μύθ. (Legr.)	16ος	Αιτωλός Γεώργιος, *Αρχή των μύθων του Αισώπου, ποιηθέντων ρίμα μετά των επιμυθίων παρά Γεωργίου του εξ Αιτωλίας* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, Η', Παρίσι, 1896
Αιτωλ., Ρίμ. Α. Καντ.	16ος	Αιτωλός Γεώργιος, *Αιτωλός Γεώργιος, Ρίμα εις τον … άρχοντα Ανδρόνικον Καντακουζηνόν* Λάμπρος Σπ., Γεωργίου του Αιτωλού δύο ανέκδοτα στιχουργήματα εις Μιχαήλ και Ανδρόνικον τους Καντακουζηνούς, (ΝΕ 9, 1912, 252-264)
Αιτωλ., Ρίμ. Μ. Καντ.	16ος	Αιτωλός Γεώργιος, *Ρίμα προς τον … άρχοντα Μιχαήλ τον Καντακουζηνόν* Λάμπρος Σπ., Γεωργίου του Αιτωλού δύο ανέκδοτα στιχουργήματα εις Μιχαήλ και Ανδρόνικον τους Καντακουζηνούς, (ΝΕ 9, 1912, 252-264)
Ακ. Αθ., Δημ. τραγ. Α'	Δημοτικά τραγούδια	*Δημοτικά τραγούδια* Σπυριδάκης Γ., τόμος Α', Ακαδημία Αθηνών, Αθήνα, 1962
Ακολ. Αρσεν.	14ος - 15ος	*Ανέκδοτος ακολουθία νεομάρτυρος Αρσενίου, μητροπολίτου Βεροίας (14ος ή 15ος αι.)*

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
		Χιονίδης Γ., έκδ. Μητροπόλεως Βεροίας και Ναούσης, Θεσσαλονίκη, 1971
Ακ. Σπαν.	14ος	*Ακολουθία του ανοσίου τραγογένη Σπανού, του ουρίου και εξουρίου* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, Παρίσι, 1880-1890, Β', 28-47
Ακρ. τραγ.	16ος	*Ακριτικό τραγούδι του 16. αι.* Κατσαρός Β., Ένα ακριτικό τραγούδι σε χειρόγραφο του 16. αι. και το πρόβλημα της εμφάνισης του διστίχου στο βυζαντινό δημοτικό τραγούδι (Πρακτικά Θ' Επιστημονικής Συνάντησης, Αφιέρωμα στον Εύδοξο Τσολάκη, Λόγια και Δημώδης Γραμματεία του ελληνικού Μεσαίωνα, Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη 2002, 241-268)
Αλεξ.	16ος	*Διήγησις του Αλεξάνδρου* Holton D., The Tale of Alexander, the rhymed version, [Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη 1], Θεσσαλονίκη, 1974
Αλεξ.[2]	16ος	*Διήγησις του Αλεξάνδρου* Holton D., The Tale of Alexander, The rhymed version, critical edition with an introduction and commentary, [Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη, 1], ΜΙΕΤ, Αθήνα, 2002
Άλ. Κύπρ.	17ος	[Ανων.], *Άλωσις της Κύπρου* Τζεδάκης Β., Η Κρήτη εν ανεκδότῳ επικῷ ποιήματι περί της αλώσεως της Κύπρου εκ κώδικος της Σιναϊτικής βιβλιοθήκης, (Κρ. Χρ. 15-16 Β', 1961/1962, 156-74 [Πεπρ. Α' ΔΚρ.Σ Β'] 156-174)
Άλ. Κων/π. (Matzukis)	14. αι.	[Ανων.], *Η Άλωσις της Κωνσταντινουπόλεως, τετάρτη σταυροφορία.* Matzukis C., A critical edition with translation, grammatical and historical commentary of the Codex 408 Marcianus Graecus (ff. 1-13) in the library of St. Mark, Venice, Εκδόσεις Έλλην, Αθήνα, 2004
Αλλατ., Σύμβ. Αθαν.	17ος πιθ.	Αλλάτιος Λέων, *Σύμβολον του Μεγάλου Αθανασίου μετά της αποσημειώσεως Λέοντος του Αλλατίου* Ρώμη, 1659
Αλφ.	16ος	*Νεοελληνικά θρησκευτικά αλφαβητάρια* Κακουλίδη Ε., (ΕΕΦΣΠΘ, παράρτ. 9, Θεσσαλονίκη, 1964)
Αλφ. καταν.	15ος	*Αλφάβητος κατανυκτικός και ψυχωφελής περί του ματαίου κόσμου τούτου* Wagner G., Carmina graeca medii aevi, Λειψία, 1874, 242-247
Αλφ. (Mor.)	I, II, III: 16ος, IV: 17ος	*[Αλφάβητοι]* Moravcsik G. Il Caronte bizantino, (SBN 3, 1931, 45-68)
Αλφ. (Μπουμπ.)	I: 15ος, II: 17ος III: 16ος	*Δημώδεις μεταβυζαντινοί αλφάβητοι* Μπουμπουλίδης Φ., (ΕΕΒΣ 25, 1955, 284-305)
Αλφ. (Μπουμπ.) Κ	15ος, περιέχει παραλλαγές χφ 15ος-17ος	*Αλφάβητος συνακτική περί παιδεύσεως ανθρώπων* Μπουμπουλίδης Φ., (Αθ. 67, 1963/64, 115-122)
Αλφ. ξεν.	15ος	*Αλφάβητος της ξενιτείας κατά τον αθηναϊκόν κώδικα 535* Ζώρας Γ., Σπουδαστήριον Βυζαντινής και Νεοελληνικής Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα 1955

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Αλφ. ξεν. Αθ. (Μαυρομ.)	15ος	*Αλφάβητος της ξενιτείας του Αθηναϊκού κώδικα 535* Μαυρομάτης Γ., Τα «Περί της ξενιτείας» ποιήματα, έκδοση με εισαγωγή, σχόλια και λεξιλόγιο, Δήμος Ηρακλείου - Βικελαία Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο, 1995, κείμ. 207-13
Αλφ. ξεν. Αμ. (Μαυρομ.)	15ος	*Έτερος αλφάβητος της ξενιτείας του Αμβροσιανού κώδικα 331* Μαυρομάτης Γ., Τα «Περί της ξενιτείας» ποιήματα, έκδοση με εισαγωγή, σχόλια και λεξιλόγιο, Δήμος Ηρακλείου -Βικελαία Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο, 1995, κείμ. 217-22)
Αλφ. (Πασχ.-Παπαδ.)	17ος	*Δύο ανώνυμα θρησκευτικά αλφαβητάρια σε χειρόγραφο της μονής Ιβήρων* Πασχαλίδου-Παπαδοπούλου Γ., (Ελλην. 28, 1975, 174-178)
Αμ. παράκλ.	12ος	[Ανων.], *Αμαρτωλού παράκλησις* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, Παρίσι, 1880-1913, Α', 17-37
Αμπασ. Μοσχ.	17ος	[Ανων.], *Οι αμπασαδόροι της Μεγάλης Μοσχοβίας στη Βενετία* Μαλτέζου Χ., (Θησαυρ. 30, 2000, 9-20, κείμ. 17-18)
Αναγν., Ημιάμβ.	13ος	Αναγνώστης Κωνσταντίνος, *Ημιάμβια επευχαριστικά της προς αυτόν φιλικής διαθέσεως του ενδοξοτάτου σεκρεταρίου κυρού Κωνσταντίνου* Bănescu N., Deux poètes byzantins inédits du XIIIe siécle, Βουκουρέστι 1913, 14-17
Αναγν., Στ. πολιτ.	13ος	Αναγνώστης Κωνσταντίνος, *Στίχοι πολιτικοί* Bănescu N., Deux poètes byzantins inédits du XIIIe siécle, Βουκουρέστι 1913, 17-18
Ανακάλ.	15ος	*Ανακάλημα της Κωνσταντινόπολης* Κριαράς Ε., έκδοση, εισαγωγή, σχόλια, γλωσσάρι, Θεσσαλονίκη, β' έκδ., 1965
Ανακάλ. (Pertusi)	15ος	*Ανακάλημα της Κωνσταντινόπολης* Pertusi A., La Caduta di Constantinopoli. L'eco nel mondo. Testi a cura di A. P. Fondazione Lorenzo Valla. Arnoldo Mondadori editore, 1976, 366-387
Ανάλ. Αθ.	16ος	*Περί της αναλώσεως και της αιχμαλωσίας, ή γέγον' υπό των Περσών εις Αττικήν Αθήνα* Ζώρας Γ., Τα τελευταία έτη της Φραγκοκρατίας και η άλωσις των Αθηνών υπό των Τούρκων κατά τον Βαρβερινόν ελληνικόν κώδικα 111, (Ζώρας Γ., Περί της Άλωσιν της Κωνσταντινουπόλεως, Αθήνα 1959, 135-147)
Αναστάσιος, Λόγ. εγκωμιαστικός Βησσαρ. Λαρίσ.	17ος	Αναστάσιος, *Λόγος εγκωμιαστικός, ήτοι βίος και πολιτεία του εν αγίοις πατρός ημών Βησσαρίωνος, αρχιεπισκόπου Λαρίσσης του θαυματουργού, μεταφρασθείς εις κοινήν διάλεκτον παρά Αναστασίου* Σοφιανός Δ., Ο Άγιος Βησσαρίων, μητροπολίτης Λαρίσης (1527-1540) και κτίτορας της Μονής Δουσίκου - Ανέκδοτα αγιολογικά και άλλα κείμενα (πίνακες Α'-ΛΒ'), (Μεσ. Ν. Ελλ. 4, 1992, 270-282)
Ανέκδ. ιντ. κρητ. θεάτρ.	17ος	*Τα τρία τελευταία ανέκδοτα ιντερμέδια του Κρητικού Θεάτρου* Μανούσακας Μ., (Πεπρ. Στ' Δ. Κρ. Σ. Β' 317-342)
Άνθ. χαρ.	16ος	*Άνθος των χαρίτων - Fior di Virtù* Κακουλίδη Ε., (Ελλην. 24, 1971, 267-311)

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Άνθ. χαρ. (Βεν.)	1529	*Άνθος των Χαρίτων* Βενετία, 1529
Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη - Πηδώνια)	16ος	*Άνθος των χαρίτων - Φιορ δε βερτού. Η κυπριακή παραλλαγή* Κακουλίδη-Πάνου Ε. - Πηδώνια Κ., εισαγωγή - επιμέλεια, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών XVI], Λευκωσία, 1994
Άννα Κομν.	11ος-12ος	Άννα Κομνηνή, *Αλεξιάδα* Anna Comnène, Alexiade, B. Leib, Paris, Les Belles Lettres, 1937-1945
Αντων., Βίος οσ. Συμ.	16ος	Αντώνιος μοναχός (;), *Βίος και πολιτεία του οσίου πατρός ημών Συμεών του Στυλίτου* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, Α.Π.Θ., Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη, 2001, τόμ. Α', 243-245
Ανυφάντρα	Δημοτικά τραγούδια	*Η ανυφάντρα κι ο Κόντες, Παραλλαγές 1, 2, 3, 4, 5.* Λουκάτος Δ., Κεφαλληνιακές παραλλαγές του τραγουδιού της μητροπροδομένης κόρης, (Κεφαλλ. Χρον. 1, 1976, 182-188)
Ανων., Ιστ. σημ.	16ος	*Ανωνύμου ιστορικά σημειώματα* Σάθας Κ., Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη Β', ρμ'- ρμα', Βενετία, 1873
Αξαγ., Κάρολ. Ε'	16ος	Αξαγιώλης Ιωάννης, *Διήγησις συνοπτική μεγάλου βασιλέως Καρόλου πέμπτου* Ζώρας Γ., Κάρολος ο Ε' της Γερμανίας και αι προς απελευθέρωσιν προσπάθειαι, (ΕΕΦΣΠΑ 5, 1954/1955, 420-472)
Απαρν.	15ος	[Ανων.], *Η απαρνημένη των Χανίων* Πολίτης Λ., Παρατηρήσεις σε κρητικά κείμενα, (Κρ. Χρ. 12, 1958, 300-320)
Αποκ. Θεοτ.	17ος	*Αποκάλυψις της υπεραγίας Θεοτόκου διά τες κόλασες των αμαρτωλών* Dawkins R.M., Κρητική αποκάλυψις της Παναγίας, (Κρ. Χρ. 2, 1948, 487-500)
Αποκ. Θεοτ. (Pern.)	17ος	*Αποκάλυψις της υπεραγίας Θεοτόκου περί της κολάσεως* Pernot H., Descente de la Vierge aux enfers d'après les manuscrits grecs de Paris, (REG 13, 1900, 233-257)
Απόκοπ.	16ος	Μπεργαδής, *Απόκοπος* Αλεξίου Στ., (Κρ. Χρ. 17, 1963, 183-247)
Απόκοπ.[2]	16ος	Μπεργαδής, *Η Βοσκοπούλα* Αλεξίου Στ., Μπεργαδής, Απόκοπος - Η Βοσκοπούλα, [Ανατ. α' βελτιωμένη, Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη], Αθήνα, 1979
Απόκοπ. Επίλ. I	16ος	Μπεργαδής, *Απόκοπος Επίλογοι I-II* Αλεξίου Στ., (Κρ. Χρ. 17, 1963, 248-250)
Απόκοπ. (Παναγ.)	16ος	Μπεργαδής, *Απόκοπος* Παναγιωτάκης Ν., Το κείμενο της πρώτης έκδοσης του Απόκοπου. Τυπογραφική και φιλολογική διερεύνηση, (Θησαυρ. 21, 1991, 89-209)
Απόκοπ.	16ος	Μπεργαδής, *Απόκοπος*

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
(Vejleskov)		Vejleskov P., Apokopos, a fifteenth century Greek (Veneto-Cretan) catabasis in the vernacular, Synoptic edition with an introduction, commentary and Index verborum, Alexiou M., English translation: [Neograeca Medii Aevi, IX], Κολωνία, Romiosini, 2005
Απολλών.	15ος	*Απολλώνιος* Janssen A., Narratio neograeca Apollonii Tyrii, Textus graecus prolegomenis commentariisque et translatione latina instructus [Noviomagenes indagationes ad res antiquas spectantes 2], Άμστερνταμ - Αμβέρσα 1954
Απολλών. (Κεχ.)	15ος	*Διήγησις ... Απολλωνίου.* Κεχαγιόγλου Γ., Απολλώνιος της Τύρου, υστερομεσαιωνικές και νεότερες ελληνικές μορφές (τόμ. 1, 429-469) κριτική έκδοση, με εισαγωγές, σχόλια, πίνακες λέξεων-γλωσσάρια και επίμετρα, τόμ. 1, 2.1, 2.2. Α.Π.Θ., Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη, 2004.
Απολλών. (Wagn.)	15ος	*Διήγησις πολυπαθούς Απολλωνίου του Τύρου* Wagner G., Carmina graeca medii aevi, Λειψία, 1874, 248-276
Αποφθ.	19ος	*Αποφθέγματα* Ζώρας Γ., Ποικίλα αποφθέγματα (εκ των καταλοίπων του Σ. Λάμπρου, Αθήνα 1972)
Αποφθ. πατέρ.	5ος πιθ.	*Αποφθέγματα Πατέρων* Migne, Patrologia Graeca, 65, 71-440
Αραμπατζόγλου, Φωτίειος Βιβλ.	15ος-17ος	*Φωτίειος βιβλιοθήκη, ... μνημεία σχετικά προς την ιστορίαν του οικουμενικού πατριαρχείου* Αραμπατζόγλου Γ., τόμος Α', Κωνσταντινούπολη, 1933
Αργυρ., Βάρν. Κ	15ος	Αργυρόπουλος Γεώργιος, *Εν μηνί Νοεμβρίω ... εν τόπω Βάρνης* Moravcsik G., Görög Koltemény a Varnai csatáról - Ελληνικόν ποίημα περί της μάχης της Βάρνης, [Ουγγροελληνικαί μελέται 1], Βουδαπέστη, 1935
Αρέθ., Επιστ.	9ος-10ος	Αρέθας, *Προς τον εν Δαμασκώ αμηράν* (Karlin-Hayter P., Byz. 29-30, 281-302)
Αρμεν., Εξάβ.	14ος	Αρμενόπουλος Κωνσταντίνος, *Πρόχειρον νόμων ή Εξάβιβλος* Πιτσάκης Κ. [Βυζαντινά και νεοελληνικά κείμενα 1], Αθήνα, 1971
Αρμούρ.	15ος	*Του Αρμούρη* Κυριακίδης Στ., Ο Διγενής Ακρίτας. Ακριτικά έπη, ακριτικά τραγούδια, ακριτική ζωή. Παράρτημα, Ακριτικά άσματα, [Σύλλογος προς διάδοσιν ωφελίμων βιβλίων, 45], 119-129
Αρμούρ. (Αλεξ. Στ.)	15ος	*Διγενής Ακρίτης* Αλεξίου Στ., Βασίλειος Διγενής Ακρίτης (κατά το χειρόγραφο του Εσκοριάλ) και το άσμα του Αρμούρη, κριτική έκδοση, εισαγωγή, σημειώσεις, γλωσσάριο, [Φιλολογική Βιβλιοθήκη 5] Ερμής, Αθήνα 1985
Αρσ., Βασ. Ρωσών	β' μισό 16ου-αρχές 17ου	Αρσένιος, *Βασιλεία και αυτοκρατορία των Ρωσών* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, Α.Π.Θ., Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών Θεσσαλονίκη, 2001., τόμ. Α', 298
Αρσ., Κόπ. διατρ.	16ος	Αρσένιος Αρχιεπίσκοπος, *Κόποι και διατριβή* Ζαμπέλιος Σπ., [ανατ. της έκδ. του 1859], [Βιβλιοθήκη Ιστορικών Μελετών, 179] εκδ. Καραβία, Αθήνα, 1983

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Αρχ. Μεγ. Β	1768	*[Αλφάβητοι]* Mercati S. G., Note critiche 20. L' Alfabeto: Άρχοντες και μεγιστάνοι secondo la lezione del codice Vatopedino 1038, (SBN 4, 1935, 298-300)
Αρχ. Μεγ. Ρ	16ος	*Δημώδεις μεταβυζαντινοί αλφάβητοι* Μπουμπουλίδης Φ., (ΕΕΒΣ 25, 1955, 284-305)
Άσμα Κύπρ.	16ος	[Ανων.], *Άσμα της Κύπρου πτώσεως υπό τους Οθωμανούς* Σπυριδάκης Γ., Παρατηρήσεις επί δύο ιστορικών ασμάτων της Κύπρου: Α' της πολιορκίας της Μάλτας (1565)· Β' της αλώσεως της Κύπρου υπό των Οθωμανών (1570-1571), (ΕΕΦΣΠΑ 6, 1955/1956, 423-438)
Άσμα Μάλτ.	16ος	*Άσμα πολιορκίας της Μάλτας* Σπυριδάκης Γ., Παρατηρήσεις επί δύο ιστορικών ασμάτων της Κύπρου: Α' της πολιορκίας της Μάλτας (1565) Β' της αλώσεως της Κύπρου υπό των Οθωμανών (1570-1571), (ΕΕΦΣΠΑ 6, 1955/1956, 423-438)
Άσμα πολ.	17ος	*Άσμα πολέμου* Ψιλάκης Β., Ιστορία της Κρήτης από της απωτάτης αρχαιότητος μέχρι των καθ' ημάς χρόνων, Β', Χανιά 1909, 359-360
Άσμα σεισμ.	16ος	[Ανων.], *Το άσμα του σεισμού εν Κρήτη (1508)* Σπυριδάκης Γ., (Β-ΝJ 15, 1939, 58-65)
Ασσίζ.	13ος	*Ασ[σ]ίζαι του βασιλείου των Ιεροσολύμων και της Κύπρου* Σάθας Κ., Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη, ΣΤ', 1877
Ασσίζ. (Σάθ.)	13ος	*Ασ[σ]ίζαι του βασιλείου των Ιεροσολύμων και της Κύπρου* Σάθας Κ., Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη, ΣΤ', 1877
Ατταλ.	11ος-12ος	Μιχαήλ Ατταλειάτης, *Ιστορία* Bekker I., Michael Attaliates, Historia, Bonne, 1853
Αχέλ.	16ος	Αχέλης Αντώνιος, *Βιβλίον σύν Θεῷ περιέχον της Μάλτας πολιορκίαν* Pernot H., P. Gentil de Vendosme et Antoine Achélis, Le siège de Malte par les Turcs en 1565, publié en français et en grec d'après des éditions de 1567 et de 1571 avec 20 reproductions [Collection de monuments pour servir à l'étude de la langue et de la littérature néo-helléniques, troisième série 2], Παρίσι, 1910
Αχιλλ. (Haag) L	15ος	*Αχιλληίς* Haag B., Die Londoner Version der byzantinischen Achilleis [Abdruck der Beigabe zum Jahresbericht des humanistischen Gymnasiums, Günzburg 1918/1919 und 1919/1920], Μόναχο, 1919
Αχιλλ. L	15ος	*Διήγησις του Αχιλλέως <Texte de la version de Londres>* Hesseling D., L' Achilléide byzantine, publiée avec une introduction, des observations et un index [Verhandelingen der Koniunklijke Akademie van Wetenschappen le Amsterdam, Afdeling Letterkunde. Nieuwe Reeks. Deel XIX, 3], Άμστερνταμ, 1919
Αχιλλ. Ν	15ος	*Διήγησις του Αχιλλέως <Texte de la version de Naples>* Hesseling D., L' Achilléide byzantine, publiée avec une introduction, des observations et un index [Verhandelingen der Koniunklijke Akademie van Wetenschappen le Amsterdam, Afdeling Letterkunde. Nieuwe Reeks. Deel XIX, 3], Άμστερνταμ 1919
Αχιλλ. Ο	15ος	*Διήγησις περί του Αχιλλέως*

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
		Λάμπρος Σπ., Αχιλληίς, (ΝΕ 15, 1921, 367-408)
Αχιλλ. (Smith) O	15ος	*Διήγησις περί του Αχιλλέως*
		Smith O., The Oxford version of the Achilleid, Κοπεγχάγη, 1990
Αχιλλ. (Smith) N	15ος	*Διήγησις του Αχιλλέως.*
		Agapitos P. A., and Hult K.,The Byzantine Achilleid, The Naples version, Smith O. L., edited and prepared for publication, [Wiener Byzantinistische studien, band XXI], Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Βιέννη, 1999
Αχμέτ., Ον.	9ος-12ος	Αχμέτ, *Ονειροκριτικόν*
		Drexl Fr., Achmetis Oneirocriticon, Λειψία, 1925
Βακτ. αρχιερ.	17ος	Ιάκωβος ιερομόναχος, *Βακτηρία αρχιερέων*
		Μομφερράτος Α., Ευρετήριον και πρόλογος της Βακτηρίας των αρχιερέων, (ΔΙΕΕΕ 3, 1889, 129-218)
Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.)	17ος	Ιάκωβος ιερομόναχος, *Βακτηρία αρχιερέων*
		Ακανθόπουλος Πρόδρομος Ι., Πουρναράς, Θεσσαλονίκη, 2000
Βακτ. αρχιερ. (Γκίνης)	17ος	Ιάκωβος ιερομόναχος, *Βακτηρία αρχιερέων*
		Γκίνης Δ., Αθησαύριστοι λέξεις εκ της ανεκδότου «Βακτηρίας αρχιερέων» (1645), (Αθ. 73/74, 1972/1973, 290-297)
Βακτ. αρχιερ. (κώδ. 1373, ΕΒΕ)	17ος	Ιάκωβος ιερομόναχος, *Βακτηρία αρχιερέων*
		Βακτηρία αρχιερέων από τον κώδικα 1373 της Εθνικής Βιβλιοθήκης Ελλάδος (ΕΒΕ), (Μουζάκης Στ., Οι «καινοτομίες» του Αρμενόπουλου σε ανέκδοτο χειρόγραφο της Εθνικής Βιβλιοθήκης. Το επωνομαζόμενο (sic) «Βακτηρία των αρχιερέων». Αναδρομή στην εξέλιξη του γενικού οικοδομικού κανονισμού, Μυριόβιβλος 10-11, 1987, 20-28)
Βαλαωρ. Β	19ος	Βαλαωρίτης Αριστοτέλης, *Ποιήματα και πεζά, τόμος Β'*
		Σαββίδης Γ. - Τσαντσάνογλου Ε., επιλογή και φιλολογική επιμέλεια, Ίκαρος, Αθήνα, 1981
Βαρνάβας, Ριμ.	τέλη 17ου, χφ β μισό 18ου	Βαρνάβας, *Ριμάδα ... διά τον Γαλατάν*
		Παΐζη Μ., Ο Βαρνάβας και η πυρκαγιά του 1696, (Ερav. 23, 2001, 19-34, κείμ. 30-34)
Βαρούχ. (Bakk.-v.Gem.)	(1597-1613)	Βαρούχας Μανόλης, *Νοταριακές πράξεις, Μοναστηράκι Αμαρίου (1597-1613)*
		Bakker W.F. – Gemert A.F. v., Πανεπιστήμιο Κρήτης, Ρέθυμνο, 1987
Βασιλ. Κεφάλ. Παραιν.	16ος	*Βασιλείου Κεφάλαια Παραινετικά*
		Τιμητικός τόμος εις μνήμην Γεωργίου Θ. Ζώρα, Φιλολογικός Σύλλογος "Παρνασσός", Αθήνα, 1984, 106-124
Βέλθ.	13ος	*Διήγησις εξαίρετος Βελθάνδρου του Ρωμαίου*
		Κριαράς Ε., Βυζαντινά ιπποτικά μυθιστορήματα [Βασική Βιβλιοθήκη, 2], Αθήνα, 1955
Βέλθ. (Egea)	13ος	*Βέλθανδρος και Χρυσάντζα*
		Egea J. M., Historia extraordinaria de Beltandro y Crisanza, Estudio preliminar, texto griego, traduccion, notas y commentarios, [Biblioteca neogriega - serie bilingüe de textos griegos medievales 1] Athos-Pergamos, Γρανάδα, 1998
Βελλερ., Επιστ.	17ος	Βελλεριανός Αθανάσιος, *Επιστολές*
		Μανούσακας Μ., (Θησαυρ. 6, 1969, 53-56, 61-63, 76-78)
Βεν.	15ος	[Ανων.], *Διήγησις Βενετίας*

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
		Μπουμπουλίδης Φ., Διήγησις της φουμιστής Βενετίας, (Αθ. 69, 1967, 181-90)
Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ	17ος	Βενετζάς Νικηφόρος, *[Μετάφραση του κειμένου Βαρλαάμ και Ιωάσαφ του Δαμασκηνού]*
		Τσαβαρή Ι., Ο Νικηφόρος Βενετζάς μεταφράζει το Βαρλαάμ και Ιωάσαφ του Δαμασκηνού, Δήμος Ηρακλείου-Βικελαία Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο,1992
Βεν. κείμ.	1477	*[Απογραφή περιουσίας Ελλήνων Βενετίας]*
		Δημαράς Κ.Θ., Βενετία: 1477, 1828, ανέκδοτα κείμενα, (Θησαυρ. 1, 1962, 1-13)
Βεν. (Λάμπρ.)	15ος	[Ανων.], *Η Διήγησις της φουμιστής Βενετίας*
		Λάμπρος Σπ., (ΝΕ 6, 1909, 369-381)
Βεντράμ., Γυν.	16ος	Τζάνες Βεντράμος, *Ιστορία των γυναικών, των καλών και των κακών*
		Knös B., Un miroir des femmes du XVIe siècle, (Ελλην. 14, 1955, 123-157)
Βεντράμ., Φιλ.	16ος	Τζάνες Βεντράμος, *Ιστορία φιλαργυρίας μετά της περηφανίας*
		Ζώρας Γ. (ΕΕΒΣ 24 (1954) 291-314)
Βερβιτζ., Πρωτόκ.	18ος	Σπυρίδων Βερβιτζιώτης, νοτάριος Κέρκυρας, *Πρωτόκολλο (1741-1744)*
		Πιλίλη Κ. Σ., (έκδοση κειμένου), Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη Ε.,-ΜαυρομάτηςΓ. Κ.,(επιστημονική επιμέλεια έκδοσης), [Πηγές της Επτανησιακής Ιστορίας, 4], Εκδόσεις Ιονίου Πανεπιστημίου, Κέρκυρα, 2009
Βεστάρχης, Πρόλ. Θεοτ.	17ος	Βεστάρχης Μιχαήλ, *Ο πρόλογος της Υπεραγίας Θεοτόκου*
		Μανούσακας Μ.-Πούχνερ Β., Ανέκδοτα στιχουργήματα του θρησκευτικού θεάτρου του ΙΖ' αιώνα, [Ακαδημία Αθηνών, Κέντρον Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού], Αθήνα 2000, 87-105
Βεστάρχης, Στίχ. πολιτ. Ανάστ.	17ος	Βεστάρχης Μιχαήλ, *Στίχοι πολιτικοί ... εις την Ανάστασιν του Κυρίου*
		Μανούσακας Μ.-Πούχνερ Β., Ανέκδοτα στιχουργήματα του θρησκευτικού θεάτρου του ΙΖ' αιώνα, [Ακαδημία Αθηνών, Κέντρον Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού], Αθήνα 2000, 107-135
Βεστάρχης, Στίχ. πολιτ. Ελεάζ.	17ος	Βεστάρχης Μιχαήλ, *Στίχοι πολιτικοί .. .εις τον Ελεάζαρον*
		Μανούσακας Μ.-Πούχνερ Β., Ανέκδοτα στιχουργήματα του θρησκευτικού θεάτρου του ΙΖ' αιώνα, [Ακαδημία Αθηνών, Κέντρον Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού], Αθήνα 2000, 137-199
Βησσ., Επιστ.	15ος	Βησσαρίων, *[Τρεις Επιστολαί]*
		Λάμπρος Σπ., Τρεις επιστολαί του καρδιναλίου Βησσαρίωνος εν τη δημώδει γλώσση, (ΝΕ 5, 1908, 19-39)
Βησσαρ., Διαθ.	16ος	Βησσαρίων Λαρίσσης, *Διαθήκης Παράφραση*
		Σοφιανός Δ., Ανέκδοτη παράφραση σε δημώδη γλώσσα της τρίτης διαθήκης (έτους 1534/1535) του αγίου Βησσαρίωνος, (Μεσ. Ν. Ελλ. 4, 1992, 231-241)
Βίος αγ. Ηλία	17ος πιθ.	*Βίος αγίου Ηλία*
		Rossi Taibbi G., Vita di sant' Elia il giovane, Παλέρμο, 1962

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Βίος αγ. Ιωάνν. Ελεήμ.	16ος πιθ., αρχές 17ου	*<Βίος> του εν αγίοις πατρός ημών Ιωάννου, αρχιεπισκόπου Αλεξανδρείας, του Ελεήμονος* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, Α.Π.Θ., Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών Θεσσαλονίκη, 2001, τόμ. Α', 265-268
Βίος αγ. Κυπρ.	13ος πιθ. (μετά 1210-1217)	*Βίος αγίου Κυπριανού* Schirò G., Vita inedita di S. Cipriano di Calamizzi (dal. cod. Sinaitico, n. 522), (Bolletino della badia greca di Grottaferrata, n.s., 4, 1950, β' τρίμηνο, 65-97)
Βίος αγ. Νικ.	17ος	*Βίος του αγίου και μεγάλου Νικολάου, ποίημα ευλαβέστατον και ωραίον διά στίχου* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, A', Παρίσι, 1881, 321-329
Βίος αγ. Νικ. (Κακλ.)	σύνθεση πριν 1568, έκδοση βενετική: 1626	Μοσχολέος Θεολογίτης, *Βίος του αγίου και μεγάλου Νικολάου* Κακλαμάνης Στ., κριτική έκδοση με εισαγωγή, σχόλια και λεξιλόγιο, Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα, 2000
Βίος Αισώπ.	At.: 15ος-16ος Th.: 10ος-11ος	*Βίος Αισώπου* Perry B., Some addenda to the Life of Aesop, (BZ 59, 1966, 285-304)
Βίος Αισώπ. (Karla)	11ος-15ος	*Βίος Αισώπου* Karla G.,Vita, Aesopi, Edition, Überlieferung, Sprache und Edition einer frühbyzantinischen Fassung des Äsopromans, [Serta Graeca. Beiträge zur Erforschung griechischer Text, 13], Dr. Ludwig Reichert Verlag, Wiesbaden, 2001
Βίος Αισώπ. (Παπαθωμ.)	A: 16ος-17ος, B: 15ος-16ος, Γ: 17ος (1617), Δ: 1644, E: β' μισό 17ου	*Βίος Αισώπου* Παπαθωμόπουλος Μ., Πέντε δημώδεις μεταφράσεις του Βίου του Αισώπου, Παπαδήμας, Αθήνα, 1999
Βίος Αισώπ. W (Παπαθωμ.)	W: 1ος, recensio 1: 13ος-15ος, 2: 11ος-15ος, Fragm. Papyr.: 3ος-5ος, χφ. W: 13ος	*Ο Βίος του Αισώπου, η παραλλαγή W* Παπαθωμόπουλος Μ., Παπαδήμας, Αθήνα, 1999
Βίος Αισώπ. (Eideneier)	K: 16ος - 17ος, E: 15ος-16ος, I: 17ος (1617), D: 1644	*Αίσωπος* Eideneier H., Äsop - Der frühneugriechische Roman, Einführung, Übersetzung, Kommentar, Kritische Ausgabe, [Serta Graeca - Beiträge zur Erforschung griechischer Texte, 28], Dr. Ludwig Reichert Verlag, Wiesbaden, 2011
Βίος Αλ.	14ος	*Αλέξανδρος ο βασιλεύς* Reichmann S., Das byzantinische Alexandergedicht nach dem Codex Marcianus 408, [Beiträge zur klassischen Philologie, 13], Verlag Anton Hain, Meisenheim am Glan, 1963
Βίος Αλ.[2]	14ος	*[Αλεξάνδρου βίος]* Istrin V., Μεσαιωνικός βίος του Αλεξάνδρου εκ τινος κώδικος της μονής των Ιβήρων, (Viz. Vrem. 6, 1899, 97-130)

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Βίος Αλ. (v. Thiel)	15ος	*Βίος Αλεξάνδρου* Thiel H. v., Leben und Taten Alexanders von Makedonien, Der griechische Alexanderroman nach der Handschrift L, Νταρμσταντ, 1974
Βίος Αρχίππ.	2 χφ 12ου και 1 χφ 1548-49	*Βίος ... αποστόλου Αρχίππου* Halkin F., Légende inédite de l'apôtre Archippos, Kyriakon, Festschrift Johannes Quasten, Verlag Aschendorff, Münster-Westfalen, 1970, 576-579
Βίος γέρ. V	17ος	*[Πτωχολέων]. Βίος και πολιτεία τινός δοκιμωτάτου και σοφωτάτου γέροντος* Schick J., Hamlet in Sage und Dichtung, Kunst und Musik, [Corp. Haml. I 5, 2], Λειψία 1938, 264-289
Βίος Δημ. Μοσχ.	17ος	Ματθαίος ιερομόναχος, *Βίος Δημητρίου βασιλέως Μοσχοβίας, Σαντομίρου βοϊβόντα και αρχόντων της Λεχίας* Knös B., Une version grecque de l' histoire du faux Démetrius, tzar de la Russie, (ΔΙΕΕΕ 16, 1962, 223-266)
Βίος Ευθυμ. πατριάρχ.	920-925	*Βίος Ευθυμίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως* Karlin - Hayter P., Vita Euthymii patriarchae Cp. Text, Translation, Introduction and Commentary, [Bibliothèque de Byzantion 3], Βρυξέλλες, 1970
Βίος Θεοδ. Συκ.	χφ 10ου και 11ου, κείμ. 613 πιθ. ή αργότερα	*Βίος Θεοδώρου Συκεών* Festugière A., Vie de Théodore de Sykeôn, Βρυξέλλες, 1970
Βίος Ιωσήφ	15ος-18ος	*Βίος και πολιτεία Ιωσήφ του παγκάλου* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, Α.Π.Θ., Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη, 2001, τόμ. Α', 269-272
Βίος Κοσμά Μαϊουμά	μέσα 12ου πιθ.	*Βίος και πολιτεία και μερική θαυμάτων διήγησις του εν αγίοις πατρός ημών Κοσμά του ποιητού* Δετοράκης Θ., Ανέκδοτος βίος Κοσμά του Μαϊουμά, (ΕΕΒΣ 41, 1974, 259-296)
Βίος οσ. Αθαν.	14ος	*Βίος και πολιτεία του οσίου πατρός ημών Αθανασίου, ασκήσαντος εν τοις Σταγοίς, εν τω λίθω τω υπ' αυτού κληθέντι Μετεώρω* Βέης Ν., Συμβολή εις την ιστορίαν των μονών των Μετεώρων, (Βυζαντίς 1, 1909, 237-260)
Βίος Φιλαρ.	16ος;	*Διήγησις πάνυ ωφέλιμος περί του βίου και της πολιτείας του μακαρίου και δικαίου Φιλαρέτου του Ελεήμονος* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, Α.Π.Θ., Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη, 2001., τόμ. Α', 237-243
Βλαστού, Επιστ.	17ος	Βλαστός Εμμανουήλ, *Επιστολές προς Γαβριήλ Σεβήρον* Χαιρέτη Μ., (Θησαυρ. 6, 1969, 176-179)
Βλεμμ., Δούκ.	13ος	Βλεμμύδης Νικηφόρος, *Προς τον αοίδιμον βασιλέα κυρόν Ιωάννην τον Δούκαν* Heisenberg A., Nicephori Blemmydae curriculum vitae et carmina, Λειψία, 1896
Βλεμμ., Λάσκ.	13ος	Βλεμμύδης Νικηφόρος, *[Προς Ιωάννη, υιό Θεοδώρου Λάσκαρη]* Heisenberg A.,Nicephori Blemmydae curriculum vitae et carmina, (Versus ad Ioannem filium Theodori Lascaris), Λειψία, 1896

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Βλεμμ., Ποίημ.	13ος	Βλεμμύδης Νικηφόρος, *[Ποίημα]* Bury J., An unpublished Poem of Nicephorus Blemmydes, (BZ 10, 1901, 418-424)
Βοσκοπ.	17ος	[Ανων.], *Η Βοσκοπούλα, κρητικό ειδύλλιο του 1600* Αλεξίου Στ., [Εταιρεία Κρητικών Ιστορικών Μελετών], Ηράκλειο, 1963
Βοσκοπ.[2]	17ος	[Ανων.], *Η Βοσκοπούλα* Αλεξίου Στ., Μπεργαδής, Απόκοπος - Η Βοσκοπούλα, [ανατ. α' βελτιωμένη, Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη], Ερμής, Αθήνα, 1979
Βουστρ.	15ος	Βουστρώνιος Γεώργιος, *Διήγησις Κρόνικας Κύπρου* Σάθας Κ., Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη Β', Βενετία 1873, 411-543
Βουστρ. (Κεχ.)	15ος	Βουστρώνιος Γεώργιος, *Διήγησις Κρόνικας Κύπρου* Κεχαγιόγλου Γ., Κριτική έκδοση, εισαγωγή, σχόλια, γλωσσάρι, πίνακες και επίμετρο, [Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών-Πηγές και Μελέτες της Κυπριακής Ιστορίας XXVII], Λευκωσία, 1997.
Βουστρ. Μεταφρ.	1586-1661	Βουστρώνιος Γεώργιος, μεταφραστής πνευματικών συγγραμμάτων, *Περί αναβάσεως του νου εις τον Θεόν* Ρούσσος-Μηλιδώνης Μ., Έλληνες Ιησουΐτες (1560-1773), Εκδόσεις Κ.Ε.Ο., Αθήνα, 1993, 249-258, κείμ. 252-258
Βουστρ., Νουθ. Άβιλ. (Κακ.-Πάνου)	1671	Βουστρώνιος Γεώργιος, *Νουθετήματα πνευματικά ... Ιωάννου του Άβιλα* Κακουλίδη-Πάνου Ε., Κυπριακός πεζός λόγος 15ος-17ος αιώνας, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, LII], Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών Κύπρου, Λευκωσία, 2011, 58-60
Βουστρ., Περί αναβάσ. (Κακ.-Πάνου)	1637	Βουστρώνιος Γεώργιος, *Περί αναβάσεως του νου* Κακουλίδη-Πάνου Ε., Κυπριακός πεζός λόγος 15ος-17ος αιώνας, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, LII], Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών Κύπρου, Λευκωσία, 2011, 56-58
Βραχ. χρον.	15ος-16ος	*Βραχέα χρονικά* Λάμπρος Σπ., Βραχέα Χρονικά, επιμ. Αμάντου Κ., [Μνημεία της ελληνικής ιστορίας] Αθήνα, 1938
Βυζ. Ιλιάδ.	16ος	[Ανων.], *Βυζαντινή Ιλιάδα* Nørgaard L., – Smith O. L., A byzantine Iliad, the text of Par. Suppl. gr. 926, edited with critical apparatus, introduction and indexes by L. Nørgaard and O. L. Smith, [Opuscula graecolatina 5], Κοπεγχάγη, 1975
Βυζ. κάλ.	χωρίς χρονολόγηση	*[Κάλαντα] α) Εγκώμιον εις τον όσιον και μέγα Βασίλειον· β) Εις τα άγια Θεοφάνεια* Παπαδοπούλου-Κεραμέως Α., Δύο βυζαντινά κάλανδα, (Λαογρ. 1, 1909, 564-567)
Βυζ. σκωπτ. τραγ.	6ος-11ος	*Βυζαντινά δημοτικά και σκωπτικά τραγούδια* Πολίτης Λ., Ποιητική ανθολογία, βιβλίο πρώτο: Πριν από την Άλωση, Επίμετρο, Αθήνα 1967, 187-188
Γαδ. διήγ.	15ος	*Γαδάρου, λύκου και αλουπούς διήγησις ωραία* Αλεξίου Λ., Η φυλλάδα του γαδάρου, ήτοι γαδάρου, λύκου και αλεπούς διήγησις ωραία, (Κρ. Χρ. 9, 1955, 81-118)

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Γαδ. διήγ. (Βασιλ.)	15ος	*Συναξάριον του τιμημένου γαδάρου και Γαδάρου, λύκου και αλουπούς διήγησις ωραία* Βασιλείου Π. (προσεχής έκδ.)
Γαδ. διήγ. (Pochert)	15ος	*Γαδάρου, λύκου κι αλουπούς διήγησις ωραία* Pochert C., Die Reimbildung in der spät- und postbyzantinischen Volksliteratur, [Neogr. Med. Aevi IV], Κολωνία, 1991
Γαδ. διήγ. (Wagn.)	15ος	*Γαδάρου, λύκου κι αλουπούς διήγησις ωραία* Wagner G., Carmina graeca medii aevi, Λειψία, 1874, 124-140
Γέν. Ρωμ.	17ος	*Περί το γένος των Ρωμαίων το πώς εκατασταθήκαμεν και πώς εχάσαμεν την Πόλη και όλα τα αγαθά* Λάμπρος Σπ., (ΝΕ 5, 1908, 250-256)
Γερασ., Έτ. στ.	17ος-18ος (;)	Γεράσιμος Αλεξανδρείας, *Έτεροι στίχοι του αυτού Γερασίμου (χφ 184)* Πέτρου-Μεσογείτης Χρ., Κρητικοί στίχοι εκ παλαιών χειρογράφων της Βιβλιοθήκης του Μουσείου Ηρακλείου, (ΕΕΚΣ 2, 1939, 339-374)
Γερασ., Θρ. Κρήτης	17ος-18ος (;)	Γεράσιμος Αλεξανδρείας, *Θρήνος της Κρήτης (χφ 184)* Πέτρου-Μεσογείτης Χρ., Κρητικοί στίχοι εκ παλαιών χειρογράφων της Βιβλιοθήκης του Μουσείου Ηρακλείου, (ΕΕΚΣ 2, 1939, 339-374)
Γερμ. Λοκρ., Γράμμ.	17ος	Γερμανός Λοκρός, *[Γράμματα]* Tsourkas C., Germanos Locros, Archévêque de Nysse et son temps (1645-1700). Contribution à l'histoire culturelle des Balkans au XVIIe siècle, Θεσσαλονίκη, 1970
Γερμ., Ον.	χφ πιθ. 1300	Γερμανός πατριάρχης, *Ονειροκριτικόν* Drexl Fr., Das Traumbuch des Patriarchen Germanos, (Λαογρ. 7, 1923, 428-448)
Γεωργ. Ακροπολ., Χρον. Συγγρ.	13ος	Γεώργιος Ακροπολίτης, *Χρονική Συγγραφή* Heisenberg A., Λειψία, 1903
Γεωργηλ., Βελ.	15ος	Γεωργηλάς Εμμανουήλ, *Ιστορική εξήγησις περί Βελισαρίου* Wagner G., Carmina graeca medii aevi, Λειψία, 1874, 322-347
Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.)	15ος	Γεωργηλάς Εμμανουήλ Λιμενίτης, *Ιστορική εξήγησις περί Βελισαρίου* Bakker W. - A.F. van Gemert, Ιστορία του Βελισαρίου, κριτική έκδ. των τεσσάρων διασκευών με εισαγωγή, σχόλια και γλωσσάριο, [Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη, 6], ΜΙΕΤ, Αθήνα, 1988
Γεωργηλ., Θαν.	15ος	Γεωργηλάς Εμμανουήλ, *Το θανατικόν της Ρόδου* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, A', Παρίσι, 1880-1913, 203-225
Γεωργηλ., Θαν. (Wagn.)	15ος	Γεωργηλάς Εμμανουήλ, *Το θανατικόν της Ρόδου* Wagner G., Carmina graeca medii aevi, Λειψία, 1874, 32-52
Γεωργίου ρήτορος, Αρχιληστ.	17ος	Γεώργιος ρήτωρ, *Ο Αρχιληστής* Κακουλίδη - Πάνου Ε., έκδοση, σχόλια, γλωσσάριο, (Κληρονομία 31, 1999, 59-65), Πατριαρχικόν Ίδρυμα Πατερικών Μελετών, Θεσσαλονίκη, 2000

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Γεωργίου ρήτορος, Στίχ.	τέλη 16ου - αρχές 17ου (χφ 1626)	Γεώργιος ρήτωρ, *[Στίχοι]* Νίκας Κ., Στίχοι Γεωργίου ρήτορος Αίνου και εκδίκου της Μεγάλης Εκκλησίας, Ταλαρίσκος, (Studia Graeca Antonio Garzya sexagenario a discipulis oblata, Νεάπολη 1988, 415-456)
Γεώργ. Μον.	10ος πιθ.	Γεώργιος Μοναχός, *[Χρονικόν Σύντομον]* Bekkerus Imm., Θεοφάνη Συνεχιστές: Theophanes Continuatus, Ioannes Cameniata, Symeon Magister, Georgius Monachus [CSHB], Βόννη 1838
Γεωργ. Συνεχ.	10ος-11ος	*[Συνεχιστής Γεωργίου Μοναχού]* Γεωργίου Συνεχιστής. Moravcsik, Sagen und Legenden über Kaiser Basileios I, (DOP 15, 1961, 59-126)
Γιατροσ. Ιβ.	16ος	*Γιατροσόφια 16ου αιώνα* Μάνου Λ., Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 2008
Γκίνου, Στ.	17ος	Γκίνος ιερεύς, *Στίχοι* Μιχαηλίδης Δ., Ανέκδοτοι στίχοι κατά της αμαθείας, Κώδ. Arch. S. Pietro, C 152 [έτ. 1620], φ. 203v, (Ελλην. 25, 1972, 103-108)
Γλυκά, Αναγ.	12ος	Γλυκάς Μιχαήλ, *[Αναγωγή δημοτικών τινων ρητών]* Ευστρατιάδης Σ., Μιχαήλ του Γλυκά, Εις τας απορίας της Θείας Γραφής κεφάλαια, τόμ. Α', ρξβ'-ρπγ', [Βιβλιοθήκη Μαρασλή], Αθήνα, 1906
Γλυκά, Στ.	12ος	Γλυκάς Μιχαήλ, *Στίχοι γραμματικού Μιχαήλ του Γλυκά, ούς έγραψε καθ' όν κατεσχέθη καιρόν εκ προσαγγελίας χαιρεκάκου τινός* Τσολάκης Ε., Μιχαήλ Γλυκά Στίχοι ους έγραψε καθ' ον κατεσχέθη καιρόν, [ΕΕΦΣΠΘ, παράρτ. 3], Θεσσαλονίκη, 1959
Γλυκά, Στ. Β'	12ος	Γλυκάς Μιχαήλ, *Έτεροι στίχοι προς τον βασιλέα κυρόν Μανουήλ τον Κομνηνόν ότε λαμπρός από Ουγγρίας στεφανίτης υπέστρεψεν* Ευστρατιάδης Σ., Μιχαήλ του Γλυκά Εις τας απορίας της Θείας Γραφής κεφάλαια, τόμ. Α', ρνζ'-ρξα', [Βιβλιοθήκη Μαρασλή], Αθήνα, 1906
Γόρδιος, Περί Μωάμ.	18ος	Γόρδιος Αναστάσιος, *Σύγγραμμα "Περί Μωάμεθ και κατά Λατείνων (sic)"* Argyriou Ast., Anastasios Gordios, 1654/5-1729, Sur Mahomet et contre les Latins, [Εταιρεία Στερεοελλαδικών Μελετών. Κείμενα και Μελέται, 3], Αθήνα, 1983, 313-404
Γράμμα κρ. διαλ.	15ος	Χαντακίτης Μανουήλ, *[Ιδιωτικό γράμμα σε κρητική διάλεκτο]* Μανούσακας Μ., Ένα παλιό (1420;) ιδιωτικό γράμμα σε κρητική διάλεκτο: Τα παράπονα του ξενιτεμένου Μανουήλ Χαντακίτη για την απονιά του πατέρα του, (Κρ. Πρωτοχρ. 2, 1962, 35-39)
Γράμματα Μετεώρ.	14ος-15ος	*Σερβικά και βυζαντιακά γράμματα Μετεώρου* Βέης Ν., (Βυζαντίς 2, 1911/12, 1-100)
Γρηγορίου, Βίος οσ. Ρωμύλ.	14ος	Γρηγόριος, *Βίος και πολιτεία και μερική θαυμάτων διήγησις του νεοφανούς οσίου πατρός ημών Ρωμύλου* Halkin F., Recherches et documents d'hagiographie byzantine, Βρυξέλλες 1971, 166-202
Γρηγορόπ., Έγγρ.	16ος	Γρηγορόπουλος Μανουήλ νοτάριος Χάνδακα, *Διαθήκες-απογραφές-εκτιμήσεις 1506-1532*

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
		Κακλαμάνης Στ. - Λαμπάκης Στ., Βικελαία Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο, 2003
Γρυπάρη, Βοσκοπ. Αιγ.	1838	Γρυπάρης Θεόδωρος, *[Βοσκοπούλα Αιγαίου]* Βαλέτας Γ., (Ανακοίνωση-επιμέλεια), Μυκόνιος Ιω., Η Βοσκοπούλα του Αιγαίου. Θεατρικό ποιητικό επύλλιο του 1838. Αθήνα, 1981
Γυμν. Ρώμ.	16ος	*[Γυμνάσιον Ρώμης]* Μανούσακας Μ., Η παρουσίαση από τον Ιανό Λάσκαρη των πρώτων μαθητών του ελληνικού γυμνασίου της Ρώμης στον πάπα Λέοντα Ι' (15 Φεβρουαρίου 1514), (Εραν. 1, 1963, 161-172)
Γύπ.	17ος	Χορτάτσης Γεώργιος, *Γύπαρις, κρητικόν δράμα* Κριαράς Ε., πηγαί - κείμενον [Texte und Forschungen zur byzantinisch - neugriechischen Philologie, 39], Αθήνα, 1940
Γύπ. Πρόλ. Διός	17ος	Χορτάτσης Γεώργιος, *Πρόλογος της θεάς της κωμωδίας του Γύπαρη - Πρόλογος του Διός* Κριαράς Ε., Γύπαρις, Αθήνα, 1940, 145-51
Δαβίδ	18ος	Δαβίδ, *[Διαλογικό στιχούργημα]* Παπαδόπουλος Θ., Αγνώστου Χίου ποιητή ανέκδοτο διαλογικό στιχούργημα, ανεύρεση - κριτική έκδ., [Βιβλιοθήκη Γενικής Παιδείας, 8], Αθήνα, 1979
Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.) (Κακ.-Πάνου)	β' μισό 16ου	*Ιωάννου... του Δαμασκηνού, Λόγος περί των εν πίστει κεκοιμημένων... Μεθερμηνεύτη εις την ημετέραν ιδιωτικήν την των Κυπραίων γλώττα* Κακουλίδη-Πάνου Ε., Κυπριακός πεζός λόγος 15ος-17ος αιώνας, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, LII], Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών Κύπρου, Λευκωσία, 2011, 122-125
Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)	16ος	*Μετάφρασις ομιλίας Ιωάννου του Δαμασκηνού περί των εν πίστει κεκοιμημένων εις την Κυπραίων γλώτταν* Νικολόπουλος Π., (Πρακτ. Α' Κυπρ. Σ., Γ'β', Λευκωσία 1973, 237-240)
Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)[2]	16ος	*Περί των εν πίστει κεκοιμημένων Δαμασκηνού Λόγος, μετάφρασις εις την κυπριακήν διάλεκτον* Νικολόπουλος Π., έκδοση, εισαγωγή, πίνακες λεξιλογικοί, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, XXVIII], Λευκωσία, 2000
Δαμασκ. Στουδ., Διάλ.	16ος	Δαμασκηνός Στουδίτης, *Διάλογος* Κακουλίδη-Πάνου Ε., (Δωδώνη 3, 1974, 443-458)
Δαμασκ. Στουδ., Θησαυρ.	16ος	Δαμασκηνός Στουδίτης, *Βιβλίον ονομαζόμενον Θησαυρός* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, Α.Π.Θ., Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών Θεσσαλονίκη, 2001, τόμ. Α', 193-195
Δαμασκ. Στουδ., Φυσιολ. Τ.	16ος	Δαμασκηνός Στουδίτης, *Φυσιολόγος* Λάμπρος Σπ., (ΝΕ 16, 1922, 248-254)
Δαρκές, Προσκυν.	16ος	Αντώνιος Δαρκές, *Προσκυνητάρι των Ιεροσολύμων* Σαλαμανίδης Πρ., Άγνωστον κυπριακόν «Προσκυνητάριον», του δέκατου έκτου αιώνος, [Κείμενα και μελέται νεοελληνικής φιλολογίας 71], Αθήνα, 1971

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Δευτ. Παρουσ.	16ος	[Ανων.], *Δευτέρα Παρουσία διά στίχου* Schartau B., The second coming of Christ in rhyme, The text of cod. Vind.hist. gr. 119, ff. 116-125, (Edited with an introduction, English translation and index verborum, Editio princeps), [Scandinavian Journal of Modern Greek Studies, No 3], 2005
Δεφ., Λόγ.	16ος	Δεφαράνας Μάρκος, *Λόγοι διδακτικοί του πατρός προς τον υιόν* Karaiskakis S., Das Lehrgedicht von Markos Depharanas, (Λαογρ. 11, 1934/1937, 1-66)
Δεφ., Σωσ.	16ος	Δεφαράνας Μάρκος, *Ιστορία εκ των του Δανιήλ περί της Σωσάννης* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, Α', Παρίσι, 1880, 269-280
Δεφ., Σωσ. (1569)	16ος	Δεφαράνας Μάρκος, *Ιστορία της Σωσάννης* Κεχαγιόγλου Γ., (επιμ. - ανατ.), Απόκοπος, Απολώνιος (sic), Ιστορία της Σωσάννης, Βενετία 1569, [Λαϊκά λογοτεχνικά έντυπα I], Ερμής, Αθήνα, 1982, 151-192)
Δημ. αινίγμ.	12ος πιθ.	*Δημώδη αινίγματα* Έτεραι ερμηνείαι εις δημώδη ρητά (Σάθας Κ., Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη Ε', 544-570)
Δημ. άσμ.	αχρονολόγητα δημοτικά τραγούδια του ακριτικού κύκλου	*[Ακριτικά άσματα]* Καλονάρος Π, Εκλογαί από τα δημώδη άσματα του ακριτικού κύκλου (Βασίλειος Διγενής Ακρίτας. Τα έμμετρα κείμενα Αθηνών, Κρυπτοφέρρης και Εσκοριάλ, Β', Επίμετρον, 201-253, Αθήνα 1941, · ανατ. Αθήνα, 1970, τ. Α', 201-253.)
Δημ. Βυζ. άσμ.	5ος-12ος και 14ος	*Δημώδη βυζαντινά άσματα* Πολίτης Ν. Γ., (Λαογρ. 3, 1911, 622-652)
Δημ. κείμ.	15ος	*Δημώδη κείμενα* Μπουμπουλίδης Φ., Ανέκδοτοι παραλλαγαί δημωδών μεσαιωνικών κειμένων, (Αθ. 67, 1963/1964 107-144)
Δημ. ομιλ.	18ος	*Ομιλίαι εις δημώδη γλώσσαν κατά τον ΙΗ' αιώνα* Ζώρας Γ., (RSBN n.s., 10-11, 1973/1974, 57-83)
Διαθ. Αγ. Γεωργ. Μαγγ.	14ος	*Διαθήκη υπέρ της μονής του Αγίου Γεωργίου των Μαγγάνων* Mercati G. S., (REB, 6, 1948, 36-47)
Διαθ. Ακοτ.	15ος	*Ακοτάντου Διαθήκη* Μανούσακας Μ., Η διαθήκη του Αγγέλου Ακοτάντου, αγνώστου Κρητικού ζωγράφου, (ΔΧΑΕ 2, 1960, 139-150)
Διαθ. Αλ.	15ος	*Η διαθήκη Αλεξάνδρου* Trumpf J., Alexanders kappadokisches Testament, (BZ 52, 1959, 253-256)
Διαθ. Βοϊλά	16ος	*[Διαθήκη Βοϊλά Ευσταθίου]* Lemerle P., Le Testament d' Eustathios Boïlas (avril 1059) Cinq études sur le XIe siècle, byzantin [Le Monde Byantin, publié sous la direction de Paul Lemerle] Editions du Centre National de la Recherche Scientifique, Παρίσι, 1977, 13-63
Διαθ. 17. αι.	17ος	*[Διαθήκες ... της οικογένειας ... Κορνάρου]* Μαυρομάτης Γ., Ανέκδοτα βενετικά έγγραφα για τους Κορνάρους της Σητείας και του Χάνδακα (Διαθήκες μελών της οικογένειας του Ιακώβου Κορνάρου), Αθήνα, 1986

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Διαθ. Δροσ. Μαλαχ.	16ος	*[Διαθήκη Δροσούλας Μαλαχία]* Βλαχάκη Ρένα, Διαθήκη της Δροσούλας χήρας Γεωργαντή Μαλαχία (1584), (Κρητολ. 14-15, 1982, 49-53, κείμ. 51-53)
Διαθ. ηγουμ. Μακαρίας	17ος	*[Διαθήκη ηγουμένης Μακαρίας]* Χαιρέτη Χ., Κουκάκαινα Μακαρία, ηγουμένη, Διαθήκη, (Θησαυρ. 6, 1969, 163-167)
Διαθ. Θεοδ. Σαρ.	14ος	*[Διαθήκη Θεοδώρου Σαραντηνού]* Θεοχαρίδης Γ., Μία διαθήκη και μία δίκη βυζαντινή. Ανέκδοτα Βατοπεδινά έγγραφα του ΙΔ' αιώνος περί της μονής Προδρόμου Βεροίας, [Μακεδ., παράρτ. 2], Θεσσαλονίκη, 1962, 14-28
Διαθ. Νίκων.	1780	*Διαθήκη Νίκωνος μοναχού του Μετανοείτε* Λάμπρος Σπ., Ο βίος Νίκωνος του Μετανοείτε, (ΝΕ 3, 1906, 223-228)
Διαθ. Νίκωνος	17ος	*Διαθήκη Νίκωνος μοναχού του Μετανοείτε* Λαμψίδης Οδ., Ο εκ Πόντου όσιος Νίκων ο Μετανοείτε. Κείμενα - σχόλια. Επιτροπή ποντιακών μελετών περιοδικού «Αρχείον Πόντου» Παράρτημα 13, [Πηγαί της ιστορίας των Ελλήνων του Πόντου, 4], Αθήνα, 1982
Διαθ. Ντεφαΐτζ.	16ος	*Διαθήκη Μαρούλας Ντεφαΐτζαινας* Μανούσακας Μ., Δύο παλιές κρητικές διαθήκες (1506, 1515) από τα νοταριακά αρχεία της Βενετίας, (Κρ. Πρωτοχρ. 3, 1963, 73-79, κείμ. 76-79)
Διαθ. Πασχαλίγ.	16ος	*Διαθήκη Αννέζας Πασχαλίγαινας* Μανούσακας Μ., Δύο παλιές κρητικές διαθήκες (1506, 1515) από τα νοταριακά αρχεία της Βενετίας, (Κρ. Πρωτοχρ. 3, 1963, 73-79, κείμ. 77-9)
Διακρούσ.	17ος	Διακρούσης Άνθιμος, *Διήγησις διά στίχων του δεινού πολέμου του εν τη νήσω Κρήτη γενομένου* Ξηρουχάκης Α., Ο κρητικός πόλεμος <1645-1669> η συλλογή των ελληνικών ποιημάτων Ανθίμου Διακρούση, Μαρίνου Ζάνε, Τεργέστη, 1908
Διακρούσ. (Κακλ.)	17ος	Διακρούσης Άνθιμος (Ακάκιος), *Ο Κρητικός πόλεμος. Διήγησις διά στίχων του δεινού πολέμου του εν τη νήσω Κρήτη γενομένου* Κακλαμάνης Στ., Διακρούσης Άνθιμος (Ακάκιος), Κριτική έκδοση-εισαγωγή-σχόλια-γλωσσάριο και ευρετήριο, [Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη, 11], ΜΙΕΤ, Αθήνα, 2008, 151-155
Διακρούσ., Αφ.	17ος	Διακρούσης Άνθιμος (Ακάκιος), *Αφιέρωση ... Νικολάω τω Αναστασίω* Πηδώνια Κ.Δ., (Ελλην. 28, 1975, 350-74, κείμ. 366-371)
Διακρούσ., Έτεροι	17ος	Διακρούσης Άνθιμος (Ακάκιος), *Έτεροι (στίχοι)* Πηδώνια Κ.Δ., (Ελλην. 28, 1975, 350-374, κείμ. 370-371)
Διακρούσ., Πένθος	17ος	Διακρούσης Άνθιμος (Ακάκιος), *Πένθος τη αγία και μεγάλη Παρασκευή* Βιβλίον καλούμενον Εκλογαί ..., Βενετία 1665, 166-202
Διακρούσ., Στ.	17ος	Διακρούσης Άνθιμος (Ακάκιος), *Στίχοι ηθικοί έτεροι του αυτού εις τον αυτόν* Πηδώνια Κ.Δ., Ένα κείμενο του Άνθιμου Διακρούση και ο Νικόλαος Αναστάσης, (Ελλην. 28 1975, 350-374, κείμ. 370)

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Διακρούσ., Στίχ. ηθ. (Κακλ.)	17ος	*Διακρούσης Άνθιμος (Ακάκιος), Στίχοι ηθικοί*
		Κακλαμάνης Στ., Κριτική έκδοση-εισαγωγή-σχόλια-γλωσσάριο και ευρετήριο, [Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη, 11], ΜΙΕΤ, Αθήνα, 2008, 151-155
Διάλ. Ευθυμ.	11ος-12ος	*Ευθυμίου διαλέξεις. Διαλέξεις Ευθυμίου μοναχού και Σαρακηνού φιλοσόφου περί πίστεως γενομένη εν τη πόλει Μελιτηνή*
		Trapp E., Die Dialexis des Mönch Euthymios mit einem Sarazenen, (JÖB 20, 1971, 111-131)
Διασωρ.	16ος	Διασωρηνός Ιάκωβος, *[Κείμενα]*
		Κουρούνη Ε., Θεματογραφία του Ιακώβου Διασωρηνού [Κείμενα και μελέται νεοελληνικής φιλολογίας], Αθήνα, 1969
Διάτ. Κυπρ.	13ος	*Διάταξις Κυπρία (1260)*
		Σάθας Κ., Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη ΣΤ', 1877, 501-513
Διγ.	Δημοτικά τραγούδια	*Διγενής*
		Papaharalambous G., Akritic and Homeric Poetry, (Κυπρ. Σπ. 27, 1963, 25-65)
Διγ. A	13ος	*Βασίλειος Διγενής Ακρίτας*
		Καλονάρος Π., Τα έμμετρα κείμενα Αθηνών, Κρυπτοφέρρης και Εσκοριάλ, νέα πλήρης έκδοσις μετ' εισαγωγής, υποσημειώσεων και κριτικού υπομνήματος, Α'-Β', Αθήνα, 1941
Διγ. Άνδρ.	17ος	*Οι δέκα λόγοι του Διγενούς Ακρίτου (πεζή διασκευή)*
		Πασχάλης Δ., (Λαογρ. 9, 1926/1928, 305-440)
Διγ. κάβ.	Δημοτικό τραγούδι	*Διγενής και κάβουρας*
		Συκουτρής Ι., Λαογραφικά ανάλεκτα, (Κυπρ. Χρ. 1, 1923, 154-163)
Διγ. Τρ.	13ος	*Βασίλειος Διγενής Ακρίτης*
		Sathas C. - Legrand É., Les exploits de Digénis Akritas. Epopée byzantine du dixième siècle, publiée pour la première fois d'après le manuscrit unique de Trébizonde [Collection de monuments pour servir à l'étude de la langue néo - hellénique 6, nouvelle série], Παρίσι - Αθήνα, 1875
Διγ. Esc.	13ος	*Βασίλειος Διγενής Ακρίτας*
		Καλονάρος Π., Τα έμμετρα κείμενα Αθηνών, Κρυπτοφέρρης και Εσκοριάλ, νέα πλήρης έκδοσις μετ' εισαγωγής, υποσημειώσεων και κριτικού υπομνήματος, Α'-Β', Αθήνα, 1941
Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc.	13ος	*Διγενής Ακρίτης*
		Αλεξίου Στ., Βασίλειος Διγενής Ακρίτης (κατά το χειρόγραφο του Escorial) και το άσμα του Αρμούρη. Κριτική έκδοση, εισαγωγή, σημειώσεις γλωσσάριο, [Φιλολογική Βιβλιοθήκη, 5], Ερμής, Αθήνα, 1985
Διγ. (Hess.) Esc.	13ος	*Διγενής*
		Hesseling D. C., Le roman de Digénis Akritas d'après le manuscrit de Madrid, (Λαογρ. 3, 1911, 537-604)
Διγ. (Trapp) Esc.	13ος	*Διγενής Ακρίτης*
		Trapp E., Digenes Akrites. Synoptische Ausgabe deσ ältesten Versionen, Βιέννη, 1971
Διγ. Gr.	13ος	*Διγενής*
		Mavrogordato J., Digenes Akrites edited with an Introduction, Translation and Commentary, Οξφόρδη, 1956

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Διγ. (Trapp) Gr.	13ος	*Διγενής Ακρίτης*
		Trapp E., Digenes Akrites. Synoptische Ausgabe des ältesten Versionen, Βιέννη, 1971
Διγ. O	17ος	Πετρίτσης Ιγνάτιος, *Διήγησις ωραιοτάτη του ανδρειωμένου Διγενή*
		Lambros Sp., Collection de romans grecs en langue vulgaire et en vers, Παρίσι 1880, 111-237
Διγ. Z	13ος	*Διγενής Ακρίτης*
		Trapp E., Digenes Akrites. Synoptische Ausgabe deσ ältesten Versionen, Βιέννη, 1971
Διδ. Σολ. P	12ος	*Διδαχή Σολομώντος περί του αυτού υιού Ροβοάμ*
		(Bibliothèque Nationale, manuscrit 2027) Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, A', Παρίσι, 1880, 11-16
Διήγ. Αγ. Σοφ.	16ος	*Διήγησις κατά πολλά ωραία περί της Αγίας Σοφίας, ποίος την έκτισε και πόσες κολώνες έχει και πόσος έξοδος έγινεν*
		Bănescu N., Un récit en grec vulgaire de la construction de Sainte - Sophie, (ΕΕΒΣ 3, 1926, 144-160)
Διήγ. Αγ. Σοφ. (Μουζ.)	18ος	*Διήγησις για το κτίσιμο της Αγίας Σοφίας*
		Μουζάκης Σ., Λαϊκά κείμενα Τουρκοκρατίας, Αθήνα 1986, 27-46
Διήγ. Αλ. Επίμετρο	17ος	*Διήγησις Αλεξάνδρου μετά Σεμίραμης βασίλισσας Συρίας περί των ένδεκα ερωτημάτων*
		Δημητρουλόπουλος Χ. Ι., Ένα ανέκδοτο πρωτονεοελληνικό ποίημα για τον Μέγα Αλέξανδρο, (Παρνασσ. 31, 1989, 130-138)
Διήγ. Αλ. FE	16ος	*Διήγησις ... Αλεξάνδρου*
		Trumpf J., Zur Überlieferung des mittelgriechischen Prosa-Alexander und der Φυλλάδα του Μεγαλέξανδρου, (BZ 60, 1967, 3-40)
Διήγ. Αλ. F (Konst.)	16ος	*Διήγησις Αλεξάνδρου*
		Konstantinopulos L. V., Ps.-Kallisthenes: Zwei mittelgriechische Prosa - Fassungen der Alexanderromans. Teil II, [Beiträge zur Klassischen Philologie, Heft 150], Verlag Anton Hain, Königstein, 1983.
Διήγ. Αλ. E (Konst.)	16ος	*Διήγησις Αλεξάνδρου*
		Konstantinopulos L. V., Ps.-Kallisthenes: Zwei mittelgriechische Prosa - Fassungen der Alexanderromans. Teil II, [Beiträge zur Klassischen Philologie, Heft 150], Verlag Anton Hain, Königstein, 1983.
Διήγ. Αλ. F (Lolos)	16ος	*Διήγησις Αλεξάνδρου*
		Lolos A., Ps.-Kallisthenes: Zwei mittelgriechische Prosa - Fassungen des Alexanderromans. Teil I., [Beiträge zur Klassischen Philologie, Heft 141], Verlag Anton Hain, Königstein, 1983
Διήγ. Αλ. E (Lolos)	16ος	*Διήγησις Αλεξάνδρου*
		Lolos A., Ps.-Kallisthenes: Zwei mittelgriechische Prosa - Fassungen des Alexanderromans. Teil I., [Beiträge zur Klassischen Philologie, Heft 141], Verlag Anton Hain, Königstein, 1983
Διήγ. Αλ. G	16ος	*Διήγησις Αλεξάνδρου*
		Μητσάκης Κ., Διήγησις περί του Αλεξάνδρου και των μεγάλων πολέμων. Ανέκδοτη πεζή διασκευή του βυζαντινού μυθιστορήματος του Μεγάλου Αλεξάνδρου από τον κώδικα 236 της μονής Κουτλουμουσίου, (B-NJ 20, 1968, 228-302)

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Διήγ. Αλ. Σεμίρ. M	17ος	*Διήγησις Αλεξάνδρου μετά Σεμίραμης βασίλισσας Συρίας. Ένα ανέκδοτο πρωτονεοελληνικό ποίημα για τον Μέγα Αλέξανδρο* Δημητρουλόπουλος Χρ., Έκδοση κριτική με εισαγωγή, σχόλια και λεξιλόγιο, Αθήνα, 1999
Διήγ. Αλ. Σεμίρ. Σ	17ος	*Διήγησις Αλεξάνδρου μετά Σεμίραμης βασίλισσας Συρίας. Ένα ανέκδοτο πρωτονεοελληνικό ποίημα για τον Μέγα Αλέξανδρο* Δημητρουλόπουλος Χρ., Έκδοση κριτική με εισαγωγή, σχόλια και λεξιλόγιο, Αθήνα, 1999
Διήγ. Αλ. Σεμίρ. B	17ος	*Διήγησις Αλεξάνδρου μετά Σεμίραμης* Moennig U., Die Erzählung von Alexander und Semiramis, Kritische Ausgabe mit einer Einleitung, Übersetzung und einem Wörterzeichnis besorgt, [Supplementa Byzantina, 7], Walter de Gruyter, Βερολίνο, 2004.
Διήγ. Αλ. Σεμίρ. S	17ος	*Διήγησις Αλεξάνδρου μετά Σεμίραμης.* Moennig U., Die Erzählung von Alexander und Semiramis, Kritische Ausgabe mit einer Einleitung, Übersetzung und einem Wörterzeichnis besorgt, [Supplementa Byzantina, 7], Walter de Gruyter, Βερολίνο, 2004.
Διήγ. Αλ. V	16ος	*Διήγησις και η γέννησις και η ζωή του Αλεξάνδρου ...* Mitsakis K., Der byzantinische Alexanderroman nach dem Codex Vindob. Theol. gr. 244, [Miscellanea Byzantina Monacensia 7], Μόναχο, 1967
Διήγ. Αλ. Yal.	17ος	*Διήγησις Αλεξάνδρου και Ιεροκοσμική Ιστορία, Codex Yalensis 294* (Παράσογλου Γ. Μ., ΕΕΦΣΠΘ (περ. β', τεύχ. Φιλ.) 1, 1991, 217-223)
Διήγ. αναιρεθ.	16ος	*Διήγησις περί των αναιρεθέντων αγίων πατέρων των εν τω Αγίω Όρει υπό των λατινοφρονούντων* Koder J., Patres Athonienses a latinophilis occisi sub Michaele VIII, (JÖB 18,1969, 80-88)
Διήγ. Βελ.	14ος	*Βελισάριος* Follieri E., Il poema bizantino di Belisario, [Atti del Convegno Internazionale sul tema: La poesia epica e la sua formazione, 583-651, Accad. Dei Lincei, Problemi attuali di scienza e di cultura, Quaderno 139] Ρώμη 1970
Διήγ. Βελ. (Cant.)	14ος	*Διήγησις ωραιοτάτη του θαυμαστού εκείνου του λεγομένου Βελισαρίου* Cantarella R., Testo critico con una appendice: Sulla fortuna della leggenda di Belisario, (SBN 4, 1935, 153-202)
Διήγ. Βελ. (Neap.)	15ος	*Βελισάριος. Διήγησις του θαυμαστού εκείνου ανδρός του λεγομένου Βελισαρίου* Gemert van A.,The new manuscript of the history of Belisarius, (Folia Neoellenika 1, 1975, 51-62)
Διήγ. Βελ. N²	15ος	*Διήγησις ωραιοτάτη του θαυμαστού εκείνου ανδρός του λεγομένου Βελισαρίου* Bakker W.- Gemert A. v., Ιστορία του Βελισαρίου, κριτική έκδοση των τεσσάρων διασκευών με εισαγωγή, σχόλια και γλωσσάριο [Βυζαντινή και νεοελληνική βιβλιοθήκη, 6], Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα, 1988, 120-244
Διήγ. Βελ. χ	15ος	*Διήγησις του θαυμαστού εκείνου ανδρός του λεγομένου Βελισαρίου*

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
		Bakker W.F. – Gemert A.F. v., Ιστορία του Βελισαρίου, κριτική έκδοση των τεσσάρων διασκευών με εισαγωγή, σχόλια και γλωσσάριο [Βυζαντινή και νεοελληνική βιβλιοθήκη 6,], ΜΙΕΤ, Αθήνα, 1988, 121-199
Διήγ. Βεφά	τέλη 17ου- αρχές 18ου	[Ανων.], *Διήγησις Βεφά και Μιχρής* Σοφιανός Δ., (Μεσ. Ν. Ελλ. 6, 2000, 37-110, κείμ. 65-110)
Διήγ. εις τους κρασοπατέρας	13ος	*Κρασοπατέρας. Διήγησις ωφέλιμος εις τους Κρασοπατέρας* Πρωτοπαπά-Μπουμπουλίδου Γλ., «Έπαινος εις το κρασί» - « Περί μεθύσου», δημώδη μεσαιωνικά και νεότερα κείμενα, (ΕΕΒΣ 39/40, 1972/1973, 594-611, κείμ. 601-605)
Διήγ. εκρ. Θήρ.	17ος	[Ανων.], *Ανέκδοτος διήγησις περί της εν έτει 1650 παρά την Θήραν εκρήξεως* Λάμπρος Σπ., (ΔΙΕΕΕ 2, 1885, 107-111)
Διήγ. θαύμ. αρχ. Μιχ.	χφ 11ου	*Διήγησις του γενομένου θαύματος παρά του αρχιστρατήγου Μιχαήλ εις τον φέροντα ιατρόν τας ιατρείας εις τον ναόν αυτού* Halkin F., Inédits byzantins d' Ochrida, Candie et Moscou [Subsidia Hagiographica, 38], Βρυξέλλες 1963, 148-152
Διήγ. Ιωσήφ	17ος	[Ανων.], *Διήγησις Ιωσήφ διά στίχων* Παπαδόπουλος Ν. Κ., Το πρότυπο κι ένας κώδικας της «Διηγήσεως Ιωσήφ διά στίχων» (Κληρονομία 20, τεύχ. Α'-Β', 1988, 263-273)
Διήγ. μάρτ.	μετά 1437 και πριν 1439	[Ανων.], *Διήγησις μάρτυρος εν τοις ημετέροις μαρτυρήσαντος χρόνοις* Πατρινέλης Χ., Μια ανέκδοτη διήγηση για τον άγνωστο νεομάρτυρα Γεώργιο (†1437), (Ορθόδοξος Παρουσία, 1, 1964, 65-73)
Διήγ. παιδ.	14ος	*Διήγησις παιδιόφραστος των τετραπόδων ζώων* Wagner G., Carmina graeca medii aevi, Λειψία, 1874, 141-178
Διήγ. παιδ. (Tsiouni)	14ος	*Διήγησις παιδιόφραστος* Tsiouni V., Παιδιόφραστος διήγησις των ζώων των τετραπόδων. Critical edition, [Miscellanea Byzantina Monacensia, 15], Μόναχο, 1972
Διήγ. πανωφ.	17ος	[Ανων.], *Διήγησις πανωφέλιμος, οπού έδειξεν ο πανάγαθος Θεός διά ωφέλειαν των ανθρώπων, και μάλιστα διά τας αμαρτίας των κατοικούντων εν τη νήσω Σαντορίνη* (Χρυσαλλίς 4, 1866, 55-61)
Διήγ. πόλ. Θεοδ.	14ος	Ματθαίος θύτης, *Διήγησις της πόλεως Θεοδώρου· στίχοι Ματθαίου ευτελούς και ελαχίστου θύτου* Mercati S. G., Intorno a Giovanni Canabutzes, (SB 2, 1927, 19-30)
Διήγ. σεβαστ. Θωμά	14ος	[Ανων.], *Περί του σεβαστοκράτορος Θωμά* Σοφιανός Δ.Ζ., Ανέκδοτο ηθικοδιδακτικό στιχούργημα (ΙΓ'/ΙΔ'αι.), (Θησαυρ. 26, 1996, 44-67)
Διήγ. Τωβήτ	χφ 11ου	*Διήγησις ετέρα περί του εις τον Τωβήτ γενομένου θαύματος παρά του αρχιστρατήγου Ραφαήλ* Halkin F., Inédits byzantins d' Ochrida, Candie et Moscou [Subsidia Hagiographica, 38], Βρυξέλλες 1963, 154-165
Διήγ. Τωβίτ	15ος-18ος	*Διήγησις περί του Τωβίτ του δικαίου, θαυμαστή και ωφέλιμος* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, Α.Π.Θ., Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών Θεσσαλονίκη, 2001, τόμ. Α', 249-250

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Διήγ. ωραιότ.	17ος	[Ανων.], *Διήγησις ωραιότατη για το κακόν που γίνη ... όντας ήψε η φωτιά επά στη Σαντορίνη* Ειρηναίος Ασώπιος, Το περί Σαντορίνης χειρόγραφον, (Αττικόν Ημερολόγιον του έτους 1879, έτος ΙΓ', Αθήνα 1878, 130-172)
Δικαιοπρ. έγγρ. (Σερ.)	17ος	*[Δικαιοπρακτικά έγγραφα]* Σερεμέτης Δ.Γ., Δικαιοπρακτικά και άλλα έγγραφα εκ των αρχείωντου Ελληνικού Ινστιτούτου Βενετίας περί Κυθήρων, Δικαιοπραξίαι του Φιλαδελφείας Αθανασίου Βαλεριάνου, (Θησαυρ. 1, 1962, 119-41)
Διον., Ιστ. Ρωσ.	1668	Διονύσιος Ιβηρίτης, *Το παρόν βιβλίον υπάρχει Ιστορία, ήτοι διήγησις, περί της αρχής των Ρώσων, πόθεν κατάγονται οι αρχηγοί αυτών και περί του πότε και πώς έλαβον το άγιον βάπτισμα και έγιναν χριστιανοί, και περί του αγίου αποστόλου Ανδρέου, όπως ήλθε σωματικώς εις την Ρωσίαν και εκήρυξε το θείον κήρυγμα.* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, Α.Π.Θ., Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών Θεσσαλονίκη, 2001, τόμ. Α', 402-403
Διον. ρήτ., Ιστ.	πιθ. πριν 1594	Διονύσιος ο ρήτωρ, *Ιστορίαι Διονυσίου ιερομονάχου, του ρήτορος* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, Α.Π.Θ., Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη, 2001, 252-255
Δοκειαν.	15ος	Δοκειανός Ιωάννης, *Εγκώμιον εις τον βασιλέα Κωνσταντίνον τον Παλαιολόγον* Hopf Ch., Chroniques gréco-romanes inédites ou peu connues, publiées avec notes et tables généalogiques, (Ex Ioanne Dociano excerpta Crusiana), Βερολίνο 1873, 246-258
Δούκ.	15ος	Δούκας, *Ιστορία* Grecu V., Ducas Istoria turco - bizantina (1341-1462) editie critică [Scriptores Byzantini 1], Βουκουρέστι 1958
Δωρεά Μαρ. Παλαιολ.	πιθ. 1386	*[Δωρεά Μαρίας Παλαιολογίνας].* Estopañan S. C., Bizancio y España. El legado de la basilissa Maria y de los déspotas Thomas y Esaú de Ioannina, B', 31-32, (Carta de donacion de la basilissa Maria para Joasaph y los monjes de Meteora (Mayo, ind. 9, año 1386)), Consejo Superior de Investigaciones Cientificas, Βαρκελώνη, 1943
Δωρ. Μον.	17ος	Δωρόθεος Μονεμβασίας, *Περί του πότε επήραν οι Φράγκοι τον Μωρέαν* Buchon J. A. C., Chroniques étrangères relatives aux expéditions françaises pendant le XIIIe siècle, publiées pour la première fois, élucidées et traduites, Παρίσι 1841, XVIII-XLIII
Δωρ. Μον. (Βαλ.)	17ος	[ψευδο-] Δωρόθεος Μονεμβασίας, *Βιβλίον ιστορικόν* Βαλέτας Γ., Ανθολογία της δημοτικής πεζογραφίας, Αθήνα 1947, 41-7
Δωρ. Μον. (Hopf)	17ος	Δωρόθεος Μονεμβασίας, *[Χρονικόν]* Hopf Ch., Chroniques gréco-romanes inédites ou peu connues, publiées avec notes et tables généalogiques, (Dorotheus Monembasiota de Nauplio urbe), Βερολίνο 1873, 236-239)
Εβρ. γλωσσ.	πριν 9ο	*Γλωσσάριον εβραιοελληνικόν* Παπαδόπουλος - Κεραμεύς Α., (Festschrift zum 70. Geburtstage A. Harkavy's), Πετρούπολη 1909

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Εβρ. ελεγ.	13ος	*Εβραιο-ελληνικαί ελεγείαι* Παπαγεώργιος Σ., (Επετ. Παρνασσ. 5, 1901, 157-174)
Έγγρ. 16. αι.	16ος	*[Έγγραφα 16ου αιώνα]* Γκολομπίας Γ., Από έναν ανέκδοτο μητροπολιτικό κώδικα του 16ου αιώνα. Εισαγωγή, μεταγραφή, σημειώσεις, (Παραμιλητό 4, 1989, 109-115)
Έγγραφα του 15. και 17. αι.	15ος-17ος	*Έγγραφα...της Κύπρου* Κακουλίδη-Πάνου Ε., Κυπριακός πεζός λόγος 15ος-17ος αιώνας, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, LIII], Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών Κύπρου, Λευκωσία, 2011, 147-174
Έγγρ. Μάλτ.	15ος	*[Έγγραφο Μάλτας]* Τσιρπανλής Ζ., Τιμωρία παροίκου της Ρόδου στα χρόνια των ιπποτών (1491). Μια πράξη «αντιστάσεως κατά της αρχής», (Βυζ. Μελ. 1, 1988, 52-74)
Έγγρ. μον. Φιλοσ.	13ος-17ος	*[Έγγραφα Μονής Φιλοσόφου]* Γριτσόπουλος Τ., Μονή Φιλοσόφου, Αθήνα, 1960
Έγγρ. Σαντορ.	16ος-19ος	*[Έγγραφα Σαντορίνης]* Τσελίκας Α., Μαρτυρίες από τη Σαντορίνη (1573 - 1819). Έκθεση ιστορικών εγγράφων, Σύνταξη καταλόγου και επιμέλεια Πνευματικό Κέντρο Μέγαρο Γκύζη-Σαντορίνη, Αθήνα, 1985
Έγγρ. Σύρου	16ος-19ος	*[Έγγραφα Σύρου]* Δρακάκης Α., Η Σύρος επί Τουρκοκρατίας, Α' Ερμούπολη, 1948
Εγκώμιο εις Τζάνε	1681	*[Εγκώμιο εις Τζάνε]* Αλεξίου Στ.- Αποσκίτη Μ., Μπουνιαλής Τζάνες Μαρίνος ο Ρεθυμναίος, Ο Κρητικός Πόλεμος (1645-1669), Στιγμή, Αθήνα, 1995, 123.
Εγκ. αγ. Δημ.	17ος	*Εγκώμια* Λαούρδας Β., Βυζαντινά και μεταβυζαντινά εγκώμια εις τον άγιον Δημήτριον, (Μακεδ. 4, 1956, 47-162, κείμ. 49-121)
Εις Θεοτ.	17ος	*[Ύμνος Θεοτόκου]. Εις την υπεραγίαν Θεοτόκον διά στίχων πολιτικών* Κακουλίδη Ε., Ποιήματα του Ανδρέα Σκλέντζα, (Ελλην. 20, 1967, 130-133)
Εις τον έρωτα	12ος	[Ανων.], *Εις τον έρωτα* (Πολέμης Ι., Ελλην. 44, 1994, 359-364)
Εκατόλ. Μ	16ος	*[Εκατόλογα]* Hesseling D. C. - Pernot H., Chansons d'amour, publiées d'après un manuscrit du XVe siècle avec une traduction, une étude critique sur les Εκατόλογα (Chansons de cent mots), des observations grammaticales et un index (Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, I', Παρίσι - Αθήνα, 1913)
Έκθ. χρον.	16ος	*Έκθεσις χρονική* Lambros Sp., Ecthesis Chronica and Chronicon Athenarum, edited with Critical Notes and Indices [Byzantine Texts, edited by J. B. Bury], Λονδίνο, 1902, (ανατ. Hakkert, Άμστερνταμ, 1969)
Εκλ. Λέοντ.	πιθ. 741	*Εκλογή Λέοντος* Ζέπος Ι. - Ζέπος Π., Jus Graecoromanum, ΣΤ', (Ecloga ad Prochiron mutata), Αθήνα, 1931

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Εκλογής χειρόγρ.	16ος	*Νόμος βασιλέων Κωνσταντίνου και Λέοντος* Simon D., Eine unbekannte Ecloga-Handschrift, Νόμος Κωνσταντίνου και Λέοντος, (ΕΚΕΙΕΔ 18, 1971 <1973>, 239-248)
Έκφρ. ξυλοκ.	12ος	*Έκφρασις των ξυλοκονταριών του κραταιού και αγίου ημών αυθέντου και βασιλέως* Λάμπρος Σπ., (ΝΕ 5, 1908, 3-18)
Ελλην. νόμ.	13ος	*Ελληνικοί νόμοι της Κύπρου* Σάθας Κ., Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη ΣΤ', Βενετία - Παρίσι 1877, 514-585
Εξήγ. πέτρ.	14ος	*Πάτρια, είτουν εξήγησις πέτρας της λεγομένης Υψηλοτέρας, όπως δε οικείσθη κ(αι) πόθεν έλαχεν και παρά τίνων την αρχήν έλαβε (κώδιξ Μονής Μεταμορφώσεως του Μετεώρου, αριθμός 25 (Β,70), φ. 217α κε.)* Βέης Ν., Συμβολή εις την ιστορίαν των μονών των Μετεώρων, (Βυζαντίς 1, 1909, 274-276)
Έπαιν. γυν. (Vuturo)	15ος	[Ανων.], *Ο Έπαινος των γυναικών* Vuturo F. P., La Lode del donne. Edizione, traduzione e commento, [L' Armilla Collana di studi storici, 7], Edizioni Lussografica, Caltanissetta, 2011.
Επιγράμμ. ιερέων	17ος	*Επιγράμματα ιερέων του Χάνδακος εις έπαινον του δούκα της Κρήτης Giovanni-Battista Grimani (1636)* Μαστροδημήτρης Π., (Κρ. Χρ. 23, 1971, 367-394)
Επιθαλ. Ανδρ. Β'	13ος	*Επιθαλάμιον Ανδρονίκου* Strzygowski J., Das Epithalamion des Paläologen Andronikos II, (BZ 10, 1901, 546-567)
Επιστ. 16. αι.	16ος	*[Επιστολή]* Πατρινέλης Χ., Το σχέδιο αντιτουρκικής εκστρατείας του μητροπολίτη Τιμοθέου (1572) και άλλα σχετικά κείμενα, (Μεσ. Ν. Ελλ. 6, 2000, 9-35, κείμ. 12-26)
Επιστολές του 16. και 17. αι.	16ος-17ος	*Επιστολές του 16ου και 17ου αι.* Κακουλίδη-Πάνου Ε., Κυπριακός πεζός λόγος 15ος-17ος αιώνας, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, LIII], Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών Κύπρου, Λευκωσία, 2011, 137-144
Επιστ. Αδελφ.	17ος	*Επιστολή Αδελφότητος [Βενετίας] προς τον Αθανάσιον (Βελλεριανόν) ... αγγέλουσα την εκλογήν του* Μανούσακας Μ., (Θησαυρ. 6, 1969, 51-52)
Επιστ. Βαγιαζ.	15ος πιθ.	*Επιστολή Βαγιαζίτ Β'* Hunger H., Ein griechischer Sultan Brief Bajezidis II. An Lorenzo de' Medici, (JÖBG 11-12, 1962/1963, 115-120)
Επιστ. Barozzi	16ος	Barozzi, *Επιστολή* Κακλαμάνης Στ., Descrittione dell'isola di Creta. Περιγραφή της Κρήτης 1577/8. Μια γεωγραφική και αρχαιολογική περιγραφή της Κρήτης στα χρόνια της Αναγέννησης, εισαγωγή, έκδ., σχόλια και απόδοση στα ελληνικά, [Βενετικές Πηγές της Κρητικής Ιστορίας, 3], Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο, 2004, 360-362
Επιστ. Ηγουμ.	17ος	Ηγουμένη Αγίου Γεωργίου Κερατιδιώτη, *Επιστολή προς Γαβριήλ Σεβήρον*

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
		Χαιρέτη Μ., (Θησαυρ. 6, 1969, 174-176)
Επιστ. ιατρ. ποδ.	15ος	[Ανων.], *Βυζαντινή ιατρική επιστολή για τη θεραπεία της ποδάγρας* Μαυρουδής Αιμ.-Κοτζάμπαση Σ., (Ελλην. 57, τεύχ. 2, 2007, 271-317, κείμ. 277-280)
Επιστ. κλήρου Καλλιπ.	πιθ. 15ος	*[Επιστολή του κλήρου της Καλλιπόλεως προς τον άρχοντα Ισίδωρο]* Pertusi A., Lettera del clero di Callipoli all' arconte Isidoro (La caduta di Constantinopoli. L' eco nel mondo. Testi a cura di A. P. Fondazione L. Valla. Arnoldo Mondadori editore [1976], 150-159)
Επιστ. Μουρ. Β' Α-Β	15ος	[Πύλλης Μιχαήλ], *Επιστολή Μουράτ Β'* Λάμπρος Σπ., Η ελληνική ως επίσημος γλώσσα των σουλτάνων, (ΝΕ 5, 1908, 40-78, κείμ. 58)
Επιστ. Μωάμ.	15ος	*[Επιστολή Μωάμεθ]* Λάμπρος Σπ., Η ελληνική ως επίσημος γλώσσα των σουλτάνων, (ΝΕ 5, 1908, 40-78, ιδίως 66 κε.)
Ερμον.	14ος	Ερμονιακός Κωνσταντίνος, *Ιλιάδος ραψωδίαι κδ'* Legrand É., La guerre de Troie, poème du XIVe siècle en vers octosyllabes par Constantin Hermoniacos, publié d'après les manuscrits de Leyden et de Paris, (Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, Ε', Παρίσι 1890, 1-443)
Ερμον. (Μαυρ.)	14ος	Ερμονιακός Κωνσταντίνος, *Μετάφρασις της Ιλιάδος του Ομήρου* [Εκλογή μνημείων της ελληνικής γλώσσης, εκδιδομένη υπό Δ. Ι. Μαυροφρύδου, Α', Αθήνα, 1866, 73-182]
Ερωτόκρ.	17ος	Κορνάρος Βιτσέντζος, *Ερωτόκριτος* Ξανθουδίδης Στ., έκδοσις κριτική, γενομένη επί τη βάσει των πρώτων πηγών μετ' εισαγωγής, σημειώσεων και γλωσσαρίου, Ηράκλειο, 1915
Ερωτόκρ.²	17ος	Κορνάρος Βιτσέντζος, *Ερωτόκριτος* Ξανθουδίδης Στ., Αθήνα 1928
Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)	17ος	Κορνάρος Βιτσέντζος, *Ερωτόκριτος* Αλεξίου Στ., κριτική έκδοση, εισαγωγή, σημειώσεις, γλωσσάριο [Φιλολογική Βιβλιοθήκη, 3], Ερμής, Αθήνα, 1980
Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)²	17ος	Κορνάρος Βιτσέντζος, *Ερωτόκριτος* Αλεξίου Στ., [Νέα ελληνική βιβλιοθήκη], Εστία Αθήνα, 2002, 2008.
Ερωτοπ.	15ος	*Ερωτοπαίγνια* Hesseling D. C - Pernot H., Ερωτοπαίγνια (Chansons d'amour), publiées d'après un manuscrit du XVe siècle avec une traduction, une étude critique sur les Εκατόλογα (Chansons de cent mots), des observations grammaticales et un index (Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, Ι', Παρίσι - Αθήνα, 1913)
Ερωφ.	17ος	Χορτάτσης Γεώργιος, *Ερωφίλη* Ξανθουδίδης Στ., εκδιδομένη εκ των αρίστων πηγών μετ' εισαγωγής και λεξιλογίου, [Texte und Forschungen zur byzantinisch - neugriechischen Philologie, 9], Αθήνα, 1928
Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.)	17ος	Χορτάτσης Γεώργιος, *Ερωφίλη* Αλεξίου Στ.- Αποσκίτη Μ.,επιμέλεια, Στιγμή, Αθήνα 1988

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ.	17ος	Ευγένιος Γιαννούλης, *Επιστολές* Παπατριανταφύλλου-Θεοδωρίδη Ν. - Στεφανής Ι.Ε., (ΕΕΦΣΠΘ, περιόδου Β', τεύχος τμήματος φιλολογίας, παράρτ. 1)
Ευγέν.	17ος	Μοντσελέζε Θεόδωρος, *Τραγωδία ονομαζομένη Ευγένα* Vitti M., Teodoro Montselese, Ευγένα [Istituto Universitario Orientale. Seminario di greco moderno 2], Νεάπολη, 1965
Ευγέν. (Vitti - Spadaro)	17ος	Μοντσελέζε Θεόδωρος, *Τραγωδία ονομαζομένη Ευγένα* Vitti M. και φιλολογική επιμ.: G. Spadaro, Αθήνα 1995
Ευγέν., Δρόσ.	12ος	Ευγενειανός Νικήτας, *Των κατά Δρόσιλλαν και Χαρικλέα βιβλία Θ'* Hercher R., Ερωτικών λόγων συγγραφείς - Erotici scriptores graeci Β', Λειψία 1859, 1-443
Ευγ. Ιωαννούλ.	17ος	Ευγένιος Ιωαννούλης Αιτωλός, *Σημείωσις Ευγενίου προς ταύτα τη αυτή ιδιωτική γλώττη* Σάθας Κ., Αναστασίου Γορδίου, Βίος Ευγενίου Αιτωλού, (Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη, Γ'), 441-442
Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ.	17ος	Ευγένιος Ιωαννούλης Αιτωλός, *[Επιστολαί]* Ευστρατιάδης Σ., Επιστολαί Ευγενίου Ιωαννουλίου του Αιτωλού (Ελλην. 7, 1934, 93-98, 221-252· 8, 1935, 123-148, 271-288· 9, 1936, 55-68, 309-318)
Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Γριτσόπ.)	17ος	Ευγένιος Ιωαννούλης Αιτωλός, *[Επιστολαί]* Γριτσόπουλος Τ., Ευγενίου Ιωαννουλίου Αιτωλού επιστολαί ανέκδοτοι (Αθ. 58, 1954, 29-64)
Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Παπατρ.)	17ος	Ευγένιος Ιωαννούλης Αιτωλός, *[Επιστολές]* Παπατριανταφύλλου-Θεοδωρίδη Ν., Μια συλλογή επιστολών του Ευγενίου Γιαννούλη και άλλων λογίων του 17ου αιώνα (Ελλην. 24, 1971, 65-93)
Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.)	17ος	Ευγένιος Ιωαννούλης Αιτωλός, *[Επιστολές]* Στεφανής Ι. - Παπατριανταφύλλου-Θεοδωρίδη Ν., Ευγένιος Γιαννούλης ο Αιτωλός, Επιστολές, Θεσσαλονίκη, 1992
Ευρετ. Ερωτοκρ.	18ος	*[Πίναξ λέξεων του Ερωτοκρίτου]* Ξανθουδίδης Στ., Ερωτόκριτος. Πίναξ του παρόντος βιβλίου του λεγομένου Ρωτόκριτου, Ηράκλειο, 1915, 763-73
Ευστ.	12ος	Ευστάθιος Θεσσαλονίκης, *[Παρεκβολαί - Σχόλια στην Ομήρου Ιλιάδα]* Valk M. van der, Eustathii, Commentarii ad Homeri Iliadem pertinentes ad fidem codicis laurentiani editi, curavit τόμ. Α'-Γ', Lugduni Batavorum 1971-1979
Ευστ., Αλ.	12ος	Ευστάθιος Θεσσαλονίκης, *[Άλωσις Θεσσαλονίκης]* Kyriakidis St., Eustazio di Tessalonica, La Espugnazione di Tessalonica, testo critico, introduzione, annotazioni. Proemio di Br. Lavagnini, Rotolo V., versione italiana, [Istituto Siciliano di studi bizantini e neoellenici. Testi e monumenti 5], Παλέρμο, 1961
Ευστ., Opusc.	12ος	Ευστάθιος Θεσσαλονίκης, *Opuscula* Tafel Th., Eustathii metropolitae Thessalonicensis Opuscula, Φρανκφούρτη, 1832

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Ζήν.	17ος	[Ανων.], *Ζήνων* Σάθας Κ., Κρητικόν θέατρον ή συλλογή ανεκδότων και αγνώστων δραμάτων, Βενετία, 1879 (ανατ. Αθήνα, 1963).
Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.)	17ος	[Ανων.], *Ζήνων* Αλεξίου Στ.- Αποσκίτη Μ.,Επιμέλεια, Στιγμή, Αθήνα, 1991
Ζήν. (Μπουμπ.)	17ος	[Ανων.], *Ζήνων* Μπουμπουλίδης Φ., Το πρότυπον του Ζήνωνος, Ηράκλειο 1955, 73-152
Ζήνου, Βατραχ.	16ος	Ζήνος Δημήτριος, *Βατραχομυομαχία* Βενετία, 1539 (?)
Ζήνου, Πρόλ. Πένθ. θαν.[2]	16ος	Ζήνος Δημήτριος, *Πρόλογος - Πένθος θανάτου, ζωής μάταιον και προς Θεόν επιστροφή* Ζώρας Γ., [Βιβλιοθήκη βυζαντινής και νεοελληνικής φιλολογίας, 49], Αθήνα, 1970
Ζυγομ., Διήγ. Περζουέ	16ος	Ζυγομαλάς Θεοδόσιος, *Διήγησις περί του φιλοσόφου Περζουέ, πώς επήγεν εις την Ινδίαν και έφερε το βιβλίον τούτο, τας Δεκαπέντε Συνομιλίας, και πώς ετιμήθη δι' αυτό παρά τον βασιλέως της Περσίας Χοσρόου* Κεχαγιόγλου Γ., Η παλαιότερη πεζογραφία μας. Από τις αρχές της ως τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο (Εισαγωγή-Παρουσίαση-Ανθολόγηση) Σοκόλης, Αθήνα, 1999, τόμ. Β' 2, 204-225, κείμ. 221-225
Ζυγομ., Διήγ. Περζουέ[2]	16ος	Ζυγομαλάς Θεοδόσιος, *Διήγησις περί του φιλοσόφου Περζουέ, πώς επήγεν εις την Ινδίαν και έφερε το βιβλίον τούτο, τας Δεκαπέντε Συνομιλίας, και πώς ετιμήθη δι' αυτό παρά τον βασιλέως της Περσίας Χοσρόου* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, [Α.Π.Θ., Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών] Θεσ/νίκη, 2001, τόμ Α', 223-225
Ζυγομ., Επιστ.	16ος πιθ.	Ζυγομαλάς Θεόδωρος, *[Επιστολή]* Hopf Ch., Epistola Theodori Zygomalae (Chroniques gréco-romanes inédites ou peu connues, publiées avec notes et tables généalogiques), Βερολίνο 1873, 236-237
Ζωγγρ.	δημοτικό τραγούδι	*Το τραούδιν της Ζωγγραφούς* Μενάρδος Σ. (Λαογρ. 8, 1921, 181-200)
Ημερολ.	15ος	*[Ημερολόγιο]* Eideneier H., Ein byzantinisches Kalendergedicht in der Volkssprache (Ελλην. 31, 1979, 368-419, κείμ. 382-419)
Ηπειρ.	15ος	*Ηπειρωτικά* Bekker I., Historia politica et patriarchica Constantinopoleos. Epirotica [CSHB], Βόννη, 1849
Θάν. Μ. Καντ.	16ος	[Ανων.], *Θάνατος Μιχαήλ του Καντακουζηνού* Legrand É., Recueil de poèmes historiques en grec vulgaire, Παρίσι, 1877, 1-15
Θαύμα αγ. Νικ.	15ος-18ος	*Από των θαυμάτων του αγίου Νικολάου του θαυματουργού* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, [Α.Π.Θ., Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών] Θεσ/νίκη, 2001, τόμ. Α', 262-265

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Θαύμα αγ. Νικολ. α'	χφ 17ου	*Θαύμα αγίου Νικολάου α'* Anrich G., Hagios Nikolaos, Der heilige Nikolaos in der griechischen Kirche, A' Λειψία - Βερολίνο, 1913, 365-368
Θαύμα αγ. Νικολ. β'	χφ 17ου	*Θαύμα αγίου Νικολάου β'* Anrich G., Hagios Nikolaos, Der heilige Nikolaos in der griechischen Kirche, A' Λειψία - Βερολίνο, 1913, 368-371
Θεματογραφία	16ος	*Θεματογραφία* Μαντουβάλου Μ., Η ελληνική «Θεματογραφία» στη Δύση και οι κώδικες Vat. gr 1733, 1826, 1890 (Παρνασσός 15, 1973, 582-599)
Θεολ., Τζίρ.	14ος	[Θεολογάκης (;)], *[Τζίροι]* Λάμπρος Σπ., Του Θεολογάκη ως εκπροσώπου των καλουμένων τζίρων (ΝΕ 7, 1910, 353-359)
Θεόφιλος Καμπανίας	18ος	[Θεόφιλος επίσκοπος Καμπανίας ο εξ Ιωαννίνων (1788)], *Νομικόν ποιηθέν και συνταχθέν εις απλήν φράσιν υπό Θεοφίλου* Κριτική έκδοσις μετά εισαγωγής και ευρετηρίων πινάκων υπό Δ. Γκίνη, Θεσσαλονίκη 1960
Θεοφ., Χρον.	9ος	Θεοφάνης, *Χρονογραφία* De Boor C., Theophanis Chronographia, A'-B', Λειψία 1883
Θησ.	15ος	*[Θησηίς] Θησέος και γάμοι της Εμήλιας* Βενετία, 1529
Θησ. (Foll.)	15ος	*Θησηίς* Follieri E., Il Teseida neogreco. Libro I [Testi e studi bizantino-neoellenici, Collezione diretta da C. Giannelli e G. Zoras 1], Ρώμη - Αθήνα, 1959
Θησ. (Morgan)	15ος	*[Θησηίς]* Morgan G., Cretan Poetry: Sources and Inspiration 5 - Theseus and Emilia (Κρ. Χρ. 14, 1960, 253-270)
Θησ. (Schmitt)	15ος	*Θησηίς* Schmitt J., La Théséide de Boccace et la Théséide grecque (Psichari J., Études de philologie néo-grecque sur le développement historique du grec], [Bibliothèque de l' Ecole des Hautes Etudes. Sciences philologiques et historiques 92], Παρίσι 1892, 279-345)
Θησ. Πρόλ. (Κακλ.)	τέλη 15ου-αρχές 16ου	*Θησηίδα. Ο "Πρόλογος εις το βιβλίον του Θησέου".* Κακλαμάνης Στ., Εκδοτική διερεύνηση, (εκδίδει τον πρόλογο από τον Parisinus Graecus 2898 "Αρχή της διηγήσεως του Θησέου με τις αμαζόνες και γάμος της Εμίλιας", και από την Editio princeps του 1529: "Πρόλογος εις το βιβλίον του Θησέου".), Άνθη Χαρίτων, Βενετία, Ελληνικόν Ινστιτούτον Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας, Βιβλιοθήκη αρ. 18, 1998, 113-174 (κείμ. 144-157).
Θρ. αλ.	15ος	*[Θρήνος Κωνσταντινουπόλεως]. Το πότε επάρθη η Κωνσταντινούπολις (Κώδιξ Πολλάνη 39, 283-284, Α)* Λάμπρος Σπ., Μονωδίαι και θρήνοι επί τη αλώσει της Κωνσταντινουπόλεως, (ΝΕ 5, 1908, 248-250)
Θρ. Θεοτ.	16ος	*Θρήνος της Υπεραγίας Θεοτόκου εις την Σταύρωσιν του Δεσπότου Χριστού* Μανούσακας Μ., Ελληνικά ποιήματα για τη σταύρωση του Χριστού, (Mélanges offerts à Octave et Melpo Merlier, B', 7-26)

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Θρ. Κύπρ. Κ	16ος (;)	*Διήγησις εις τον θρήνον του αιχμαλωτισμού της ευλογημένης Κύπρου* Νικόδημος, μητροπολίτης Κιτίου, (Κυπρ. Χρ. 3, 1925, 56-82)
Θρ. Κύπρ. Μ	16ος	*Θρήνος της Κύπρου* Μενάρδος Σ., (ΔΙΕΕΕ 6, 1901 <1902>, 405-432)
Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.)	16ος	*Διήγησις εις τον θρήνον του αιχμαλωτισμού της ευλογημένης Κύπρου* Παπαδόπουλος Θ., (Κυπρ. Σπ. 44, 1980, 1-78)
Θρ. Κων/π. Β	15ος	*Θρήνος Κωνσταντινουπόλεως ανωνύμου ποιητού [Η παραλλαγή Παϊσίου Λιγαρίδου]* Ζώρας Γ., Περί την άλωσιν της Κωνσταντινουπόλεως, Αθήνα 1959, 249-253
Θρ. Κων/π. Βαρβ.	17ος	*Θρήνος Κωνσταντινουπόλεως* Ζώρας Γ., Περί την Άλωσιν της Κωνσταντινουπόλεως, Αθήνα 1959, 215-231
Θρ. Κων/π. διάλ.	15ος	*Θρήνος της Κωνσταντινουπόλεως, (Διάλογος Ενετίας και Κωνσταντινουπόλεως) [Άγνωστος παραλλαγή του «Θρήνου της Κωνσταντινουπόλεως»]* Ζώρας Γ., Περί την άλωσιν της Κωνσταντινουπόλεως, Αθήνα 1959, 233-248
Θρ. Κων/π. Η	15ος	*Θρήνος της Κωνσταντινουπόλεως* Παπαδόπουλος-Κεραμεύς Α., (ΒΖ 12, 1903, 267-272)
Θρ. Κων/π. (Mich.)	15ος	*Θρήνος Κωνσταντινουπόλεως* Michailidis D., Un lamento inedito sulla caduta di Constantinopoli, (BZ 65, 1972, 303-326)
Θρ. Κων/π. Πολλ.	15ος	*[Θρήνος Κωνσταντινουπόλεως] Το πότε επάρθη η Κωνσταντινούπολις (Κώδιξ Πολλάνη 39, 283-284, Α)* Λάμπρος Σπ., Μονωδίαι και θρήνοι επί τη αλώσει της Κωνσταντινουπόλεως, (ΝΕ 5, 1908, 248-250)
Θρ. Κων/π. Ρ suppl.	15ος	*Θρήνος της Κωνσταντινουπόλεως. Παρισιακός κώδιξ Suppl. gr. 467, φ. 191v-193v Π* Λάμπρος Σπ., Μονωδίαι και θρήνοι επί τη αλώσει της Κωνσταντινουπόλεως, (ΝΕ 5, 1908, 248-250)
Θρ. Μιχ.	17ος	*Άγνωστος θρήνος για τον θάνατο του Μιχαήλ του Γενναίου* Δουλαβέρα Β., (Θησαυρ. 28, 1998, 255-274, κείμ. αποσπ. 268-274)
Θρ. Παναγ.	χφ 1927	*Θρήνος Παναγίας* Γιαγκουλλής Κ., Ένας ανέκδοτος Θρήνος της Παναγίας, (Κυπρ. Σπ. 31, 1967, 183-205)
Θρ. πατρ.	15ος	*Θρήνος των τεσσάρων πατριαρχείων Κωνσταντινούπολης, Αλεξανδρείας, Αντιοχείας και Ιερουσαλήμ* Krumbacher K., Ein dialogischer Threnos auf den Fall von Konstantinopel [Sitzungsberichte d. kgl. Bayer. Akad. D. Wissensch., 3], Μόναχο, 1901, 329-362
Θυσ.[2]	17ος	*Η Θυσία του Αβραάμ* Μέγας Γ., Κριτική έκδ. αναθεωρηθείσα, Αθήνα, 1954
Θυσ. (Bakk.-v. Gem.)	17ος	*Θυσία του Αβραάμ* Bakker F.W.- Gemert A. van, Κριτική έκδ., Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο, 1996

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Θωμάζος Παριτζίνος [Πρόλ. Somav.]	1709	Θωμάζος Παριτζίνος, *Επιστολή τω ηγουμένω Μπυγνοιώνη* [Πρόλογος του: A. da Somavera, Θησαυρός της ρωμαίκης και της φράγκικης γλώσσας, b3-d2, Εις τον φιλαναγνώστην f1-g4]
Ιακ., Παραιν.	16ος	Ιάκωβος, *Λόγοι παραινετικοί και ψυχωφελείς* Ζώρας Γ., Ιακώβου Λόγοι παραινετικοί και ψυχωφελείς κατά τον αθηναϊκόν κώδικα 535, Σπουδαστήριον Βυζαντινής και Νεοελληνικής Φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα, 1955
Ιατροσ.	13ος	*[Ιατροσόφιον]* Legrand É., Formules médicales, extraites du manuscrit 2316, (Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, Παρίσι, 1880-1913, B', 17-27)
Ιατροσ. κώδ.	14ος	*[Ιατροσοφικός κώδιξ]* Άμαντος Κ., (Αθ. 43, 1931, 148-170)
Ιατροσόφ.	χφ 15ου	*[Εξορκισμοί]. α) Της Γυλλούς· β) Προσευχή του αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου· γ) Περί εσωχάδων· δ) Περί δεδεμένους ανθρώπους* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire B', Παρίσι, 1880-1913, XVIII-XXIII
Ιατροσόφ. (Oikonomu)	15ος	*[Ιατροσόφιον]* Oikonomu-Agorastu I., Kritische Erstausgabe des Rezeptbuchs des Cod. Par. gr. 2316, f. 348v-374v. Inaugural - Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades der Philosophischen Fakultät der Universität zu Köln, Θεσσαλονίκη 1982
Ιατροσόφ. 18. αι.	18ος	*Ιατροσόφιον του δεκάτου ογδόου αιώνα* Μηνάς Κ., Ρόδος, Εκδόσεις Βερέττα, 2012.
Ιερακοσ.	13ος	Κωνσταντινοπολίτης Δημήτριος, *Περί της των ιεράκων ανατροφής τε και θεραπείας* Hercher R., Claudii Aeliani, Varia historia, Epistolae, Fragmenta. Accedunt rei accipitrariae scriptores. Demetrii Pepagomeni Cynosophium, Georgii Pisidae Hexaëmeron, Fragmentum herculanense, B', Λειψία 1866, 333-516, 585-599
Ιερόθ. Αββ.	17ος	Ιερόθεος Αββάτιος, *Διήγησις εμού Ιεροθέου Αββατίου του εκ Κεφαλληνίας περί του μεγάλου σεισμού του εν τη Κεφαλληνία νήσω γενομένου τω ,αχλζ', Σεπτεμβρίου λ', ημέρα παρασκευή, ώρα του δείπνου* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire A', Παρίσι, 1880-1913, 331-338
Ιερομν., Επιστ.	17ος	Πάνος Ιερομνήμων ο εξ Ιωαννίνων, *Επιστολή* Karaghianni K. U., Le Arche dei Greci nel campo di San Giorgio dei Creci come espressione del loro adeguamento al modelli della società veneziana, (Θησαυρ. 31, 2001, 157-180, κείμ. 178-180)
Ιμπ.	15ος	*Διήγησις εξαίρετος, ερωτική και ξένη του Ιμπερίου θαυμαστού και κόρης Μαργαρώνης* Κριαράς Ε., Βυζαντινά ιπποτικά μυθιστορήματα [Βασική Βιβλιοθήκη 2], Αθήνα, 1955
Ιμπ. (Lambr.)	15ος	*Ιμπέριος και Μαργαρώνα* Lambros Sp., Collection de romans en langue vulgaire et en vers, Παρίσι, 1880, 239-321

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Ιμπ. (Legr.)	16ος	*Εξήγησις του θαυμαστού Ιμπερίου* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, A', Παρίσι, 1880, 282-320
Ιντ. κρ. θεάτρ.	17ος	*Ιντερμέδια του κρητικού θεάτρου* Μανούσακας Μ. Ι., (Κρ. Χρ. 1, 1947, 525-580)
Ισπαν. έγγρ. (Χασιώτης)	16ος-17ος	*[Ισπανικά έγγραφα]* Χασιώτης Ι., Ισπανικά έγγραφα της κυπριακής ιστορίας, Λευκωσία, 1972, 55-82
Ιστ. Βαρλαάμ	16ος	*Βαρλαάμ και Ιωάσαφ* Βασιλείου Π., Το κείμενο της πρώτης γνωστής δημώδους παραλλαγής του μυθιστορήματος Βαρλαάμ και Ιωάσαφ, (Ελλην. 53, 2003, 49-69)
Ιστ. Βατοπ.	16ος	Βατοπεδινός, *Καταπατητάδες στο Βατοπέδι* Βαλέτας Γ., Ανθολογία της δημοτικής πεζογραφίας, A', Αθήνα, 1947, 38-40
Ιστ. Βλαχ.	17ος	Ματθαίος Μυρέων, *Ετέρα Ιστορία των κατά την Ουγγροβλαχίαν τελεσθέντων, αρξαμένη από Σερμπάνου Βοηβόνδα μέχρι Γαβριήλ Βοηβόνδα* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire B', Παρίσι, 1880-1913, 231-333
Ιστ. Ενετ.	17ος πιθ.	[Ανων.], *Ιστορία της κυβερνήσεως των Ενετών συντεθείσα παρά του κυρίου Αμιλώττου της Ουσαΐας* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, [Α.Π.Θ., Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη, 2001τόμ. A', 416-419
Ιστ. Ηπείρ.	15ος	Κομνηνός μοναχός, *Ιστορικόν Κομνηνού μοναχού και Πρόκλου μοναχού περί διαφόρων δεσποτών της Ηπείρου και του τυράννου Θωμά του Δεσπότου και Κομνηνού του Πρελούμπου* Cirac Estopañan S., Bizancio y España. El legato de la basilissa Maria y de los déspotas Thomas y Esaú de Ioannina [Consejo superior de investigaciones cientificas. Delegacion de Barcelona: Secion de Bizantinistica] B', Βαρκελώνη, 1943
Ιστ. μακαρ. Μαρκ.	17ος	[Κωνσταντίνος Διάκονος], *Ιστορία του Μακαρίτου Μάρκο, Ποίημα Κωνσταντίνου <Δια>κόνου, υιού γνησίου Νικολάου ιερέως εκ κώμης Πισκο<πής>* Παπαδόπουλλος Θ., (Κυπρ. Σπ. 45, 1981, 77-141)
Ιστ. οθωμ.	16ος πιθ.	*Σύνοψις ιστορίας των οθωμανών βασιλέων από της αρχής αυτών έως της βασιλείας Μουράτ,... και η των Ιωαννίνων παράδοσις, και άλλων ιστοριών* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, [Α.Π.Θ., Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη, 2001 τόμ. A', 172-174
Ιστ. πατρ.	16ος	*Πατριαρχική Κωνσταντινουπόλεως Ιστορία* Bekkerus Imm., Historia politica et patriarchica Constantinopoleos [CSHB], Βόννη 1849, 78-204
Ιστ. πολιτ.	16ος	*Ιστορία Πολιτική Κωνσταντινουπόλεως από του ,ατζα' έως του ,αφοη' έτους Χριστού*

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
		Bekkerus Imm., Historia politica et patriarchica Constantinopoleos. Epirotica [CSHB], Βόννη, 1849
Ιστορ. Αθέσθη	18ος	Αθέσθης Κυθηρέος, *Νέα Ιστορία* (επανέκδοση της πρώτης βενετικής έκδοσης του 1749 [Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών, ΕΙΕ 28], Αθήνα 1983)
Ιστορ. δεσποτών Ηπείρ.	17ος-18ος	*Ιστορία δεσποτών Ηπείρου* Βρανούσης Λ., Το Χρονικόν των Ιωαννίνων κατ' ανέκδοτον δημώδη επιτομήν. Ιστορία διαφόρων δεσποτών και του δεσπότου Θωμά του εις Ιωάννινα εισελθόντος και μύρια κακά εκεί ποιήσαντος, (ΕΜΑ 12, 1962, 57-115)
Ιωακ. Κύπρ.	17ος	Ιωακείμ ο Κύπριος, *[Ποίημα για τον τουρκοβενετικό πόλεμο]* Κριαράς Ε., Ο Ιωακείμ ο Κύπριος και το ποίημά του για τον τουρκοβενετικό πόλεμο του 1645-1669, (Κρ. Χρ. 15-16, 1961/1962 <1963>, 399-405)
Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis)	17ος	Ιωακείμ ο Κύπριος, *[Κρητικός πόλεμος του 1645-1669]* Kaplanis A. T., Ioakeim Kyprios' Struggle. A narrative poem on the "Cretan war" of 1645-1669, editio princeps: , Cyprus Research Centre [Texts and Studies in the history of Cyprus, LXVII], Λευκωσία, 2012.
Ιωάνν. ιερ.	16ος	Ιωάννης ιερεύς, *Αλφάβητος* Παπαδόπουλος-Κεραμεύς Α., Μιχαήλ γραμματικός ο ιερομόναχος, (BZ 20, 1911, 134-135)
Ιωάσαφ, Στ. Νοταρ.	15ος	Ιωάσαφ πρωτοσύγκελλος, *Στίχοι εις τον επιτραπέζην Ιωάννην τον Νοταράν* Acconcia Longo A., Versi di Ioasaf ieromonaco e grande protosincello in morte di Giovanni Notarà (RSBN 14-16, 1977/1979, 274-279)
Ιων.	12ος	*Το βιβλίο του Ιωνά (δημώδης μετάφραση από την εβραϊκή)* Hesseling D., Le livre de Jonas, (BZ 10, 1901, 208-217)
Καβαλίστας	16ος	Καβαλίστας Μιχαήλ, *[Στίχοι]* Peri M., Versi di Michele Cabalista Cretese in lode di Gregorio XIII, (Museum Patavinum 2, 1983, 349-352)
Κακή μάννα	16ος-17ος	*[Η κακή μάννα]* Βέης Ν., Νεοελληνικά δημώδη άσματα εκ χειρογράφων κωδίκων, Αθήνα, 1910 <1911>
Κακοπ.	17ος	[Ανων.] *Η κακοπαντρεμένη* Beijerman I.- Gemert A. van, Uitgehuwelijkt aan een oude man, Een vroegnieuwgrieks gedicht, Kritische editie, vertaling met Inleiding, commentaar en woordenlijst, Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, 2006.
Κακοπ. (ΙΝΣ)	17ος	[Ανων.] *Η Κακοπαντρεμένη. (Ρίμα για τον γέρο και το κορίτσι)* Gemert A. van, Επιμέλεια, σε συνεργασία με την Bejerman I., [Παλιότερα κείμενα της νεοελληνικής λογοτεχνίας 1] Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης-Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών - Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, Θεσσαλονίκη, 2010
Καλλίμ.	12ος	*Το κατά Καλλίμαχον και Χρυσορρόην ερωτικόν διήγημα* Κριαράς Ε., Βυζαντινά ιπποτικά μυθιστορήματα [Βασική Βιβλιοθήκη 2], Αθήνα, 1955

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Καλλίμ. (Lambr.)	12ος	*Καλλίμαχος* Lambros Sp., Collection de romans grecs en langue vulgaire et en vers, Παρίσι, 1880, 1-109
Καλλίμ. (Pichard)	12ος	*Καλλίμαχος και Χρυσορρόη* Pichard M., Le roman de Callimaque et de Chrysorrhoé [Collection byzntine publiée sous le patronage de l' Association Guillaume Budé], Παρίσι, 1956
Καλλίν., Βίος Υπατ.	χωρίς χρονολόγηση	Καλλίνικος, *Βίος Υπατίου* Bartelink G., Callinicos, Vie d'Hypatios [Sources chrétiennes 177], Παρίσι, 1971
Καλόανδρ. (Δανέζης)	17ος	*Καλόανδρος Πιστός* Δανέζης Γ., Ένα μυθιστόρημα του 17ου αι. και το πρότυπό του. Συγκριτική μελέτη, Θεσσαλονίκη, 1989
Καλόανδρ. (Κεχ.)	17ος	[Ανων.] *Ο Καλόανδρος πιστός* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, Α.Π.Θ., Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών Θεσσαλονίκη, 2001, τόμ. Α', 404-408
Καλορείτ., Περί ματ. βίου	δεύτερο 3ο του 13ου αι.	Καλορείτης Μακάριος, *Έτεροι στίχοι κατ' αλφάβητον περί του ματαίου βίου τούτου* Bănescu N., Deux poètes byzantins inèdits du XIIIe siècle, Βουκουρέστι, 1913, 11-13
Καλορείτ., Στ.	δεύτερο 3ο του 13ου	Καλορείτης Μακάριος, *Στίχοι εις το τέλος του βιβλίου ού έγραψεν* Bănescu N., Deux poètes byzantins inèdits du XIIIe siècle, Βουκουρέστι 1913, 13-14
Καλοσ., Χαλκ.	16ος	Καλοσυνάς Αντώνιος, *Προοίμιον και εις τον βίον του Χαλκοδύλου* Hopf Ch., Chroniques gréco-romanes inédites ou peu connues, publiées avec notes et tables généalogiques, Βερολίνο 1873, 243-245
Καλούδ., Προσκυν.	17ος	Καλούδης Αρσένιος, *Προσκυνητάριον των ιερών τόπον (sic) οπού ευρίσκονται εις την ... Ιερουσαλήμ* Βενετία, 1661
Καματηρ., Εισαγ. αστρον.	12ος	Καματηρός Ιωάννης, *Ιωάννου φιλοσόφου του Καματηρού Εισαγωγή κατά μέρος αστρονομίας διά στίχου* Weigl L., Johannes Kamateros, Εισαγωγή αστρονομίας, Βύρτσμπουργκ, 1907
Καμεν.	9ος-10ος	Καμενιάτης Ιωάννης, *[Άλωσις Θεσσαλονίκης]* Bekkerus Imm., (Θεοφάνη Συνεχιστές) Theophanes Continuatus, Ioannes Cameniata, Symeon Magister, Georgius Monachus [CSHB], Βόννη 1838
Καναν.	15ος	Κανανός Ιωάννης, *Διήγησις περί του εν Κωνσταντινουπόλει γεγονότος πολέμου* Migne, Patrologia Graeca, 156, 61-82
Καναν. (Pinto)	15ος	Κανανός Ιωάννης, *Διήγησις περί του εν Κωνσταντινουπόλει γεγονότος πολέμου ...* Pinto E., L' assedio di Costantinopoli, introduzione, testo critico, traduzione, note e lessico, EDAS, Μεσσήνη, 1977.
Κανον. διατ.	17ος	*[Κανονικές διατάξεις]*

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
		Χριστοδούλου Μ., Κυπριακαί κανονικαί διατάξεις, (Επετ. Κύπρ. 12, 1983, 401-480)
Καραβ.	15ος	[Ανων.] *Εξοπλισμός καραβέλλας* Delatte A., L'armement d'une caravelle grecque du XVIe siècle, d'après un manuscrit de Vienne (Miscell. G. Merc. III, 490-508. Letteratura e storia bizantina), [Studi e Testi 123], Biblioteca Apostolica Vaticana, Βατικανό 1946,
Καραντην.	13ος	Καραντηνός Νικήτας, *Γράμμα του ιερέως και νομικού των παλατίων Νικήτα Καραντηνού* Νυσταζοπούλου Μ., (Χαριστ. Ορλάνδ. Β', Αθήνα, 1966, 286-308)
Καρτάν., Άνθ.	16ος	Καρτάνος Ιωαννίκιος, *Άνθος* Hopf Ch., Ex Ioannicii Cartani libro, qui Άνθος dicitur (Chroniques gréco-romanes inédites ou peu connues, publiées avec notes et tables généalogiques), Βερολίνο 1873, 266-269
Καρτάν., Βιβλ. ωφέλ.	16ος	Καρτάνος Ιωαννίκιος, *Βιβλίον πάνυ ωφέλιμον* Jeffreys M., (Ελλην. 50, 2000, 45-53, κείμ. 49-50)
Καρτάν., Διαθ.	16ος	Καρτάνος Ιωαννίκιος, *Παλαιά τε και Νέα Διαθήκη* Κακουλίδη-Πάνου Ε., Συμβολή στη δημώδη πεζογραφία του 16ου αιώνα, (Θησαυρ. 12, 1975, 218-256)
Καρτάν., Π. Ν. Διαθ.	16ος	Καρτάνος Ιωαννίκιος, *Παλαιά τε και Νέα Διαθήκη* Κακουλίδη-Πάνου Ε., Επιμέλεια κειμένου, εισαγωγή, σχόλια, γλωσσάριο Α', εκδ. Τήνος, Αθήνα, 1988
Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου)	16ος	Καρτάνος Ιωαννίκιος, *Παλαιά τε και Νέα Διαθήκη* Βενετία, 1536
Κασιμ., Έγγρ.	16ος	Κασιμάτης Εμμανουήλ νοτάριος Κυθήρων, *[Έγγραφα (1560-1582)]* Δρακάκης Μ., [Πηγές Κυθηραϊκής Ιστορίας, 10, διεύθυνση σειράς: Χρ. Μαλτέζου, Εταιρεία Κυθηραϊκών Μελετών], Αθήνα, 1999.
Κατάγρ. Χαριτόπ.	18ος	*«Κατάγραμμο» (ένα απόσωμα που παράπεσε). Εφτά Αλωναρίου 1708 εις χωριό Ζακύνθου Καταστάρι* Χαριτόπουλος Δ., Χρονικό του Γαλαξειδίου. Δημοτικό ιστόρημα του 1704 γραμμένο από τον ιερομόναχο Ευθύμιο Πενταγιώτη (Λογοτεχνική αποκατάσταση), Αθήνα, 1944, 147-155
Κατά ζουράρη	17ος	*Καταγγελία κατά ζουράρη* Κριαράς Ε., (Βυζαντ. 6, 1974, 361-383)
Κατάλ. οικουμ. συν.	15ος	*Κατάλογος οικουμενικών συνόδων και αυτοκρατόρων* Παράσογλου Γ. (έκδ. προσεχής)
Κατάλ. πατριαρχ.	τέλη 15ου-αρχές 16ου	*[Κατάλογος πατριαρχών Κωνσταντινουπόλεως]* Laurent V., Les premiers patriarches de Constantinople sous domination turque. Succession et chronologie d'après un catalogue inédit, (REB 26, 1968, 229-263)
Κατάλοιπ. Λάμπρ.	15ος-16ος	*[Χρησμοί]* Δυοβουνιώτης Κ. Ι., Το υπ. αρ. ΛΘ' κατάλοιπον, (Λάμπρος Σπ., ΝΕ 19, 1925, 97-124)
Κατζ.	17ος	Χορτάτσης Γεώργιος, *Κατζούρμπος* Πολίτης Λ., Γεωργίου Χορτάτση, Κατζούρμπος, Κωμωδία, κριτική έκδοση, σημειώσεις, γλωσσάριο [Εταιρεία Κρητικών Ιστορικών Μελετών, Κρητικόν Θέατρον 1], Ηράκλειο 1964

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Κάτης	15ος	*Ο κάτης και οι ποντικοί* Bănescu N., Un poème grec vulgaire du moyen âge, (Μνήμ. Λάμπρ., 393-397)
Κάτης (Τικτοπούλου)	15ος	*Ο Κάτης και ο Μποντικός* Τικτοπούλου Κ., Κριτική έκδοση, εισαγωγή, σχόλια, γλωσσάριο Εταιρεία Κρητικών Ιστορικών Μελετών, Ηράκλειο, 2010.
Κάτης (Χόλτον)	15ος	*Ο κάτης και οι ποντικοί* Χόλτον Ντ., Παρατηρήσεις για το κρητικό ποίημα «Ο Κάτης και οι ποντικοί». Μελέτες για τον Ερωτόκριτο και άλλα νεοελληνικά κείμενα, Καστανιώτης, Αθήνα, 2000, 193-206, κείμ. 203-6.
Κατσαΐτ.	17ος	Κατσαΐτης Πέτρος, *α) Τραγέδια ονομασμένη Ιφιγένεια· β) Τραγωδία ονομασμένη Θυέστη· γ) Ιστορία καλουμένη Κλαθμός Πελοποννήσου* Κριαράς Ε., Κατσαΐτης: ανέκδοτα έργα. Κριτική έκδοση με εισαγωγή, σημειώσεις και γλωσσάριο, Αθήνα 1950
Κ.Δ.		*Καινή Διαθήκη*
Κεδρ.	11ος-12ος	Κεδρηνός Γεώργιος, *Σύνοψις ιστορικών αρχομένη από κτίσεως κόσμου και μέχρι της βασιλείας Ισαακίου του Κομνηνού, συλλεγείσα παρά κυρού Γεωργίου του Κεδρηνού εκ διαφόρων βιβλίων* Bekkerus Imm., Georgius Cedrenus Ioannis Scylitzae opera [CSHB], Α'-Β', Βόννη 1838-1839
Κείμ. αγ. Δημ.	πιθ. τέλη 16ου	*Μαρτύριον του αγίου ενδόξου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου του Μυροβλύτου τη κς' του Οκτωβρίου μηνός. Διήγησις και περί των θαυμάτων αυτού* Λαούρδας Β., Μεταβυζαντινόν δημώδες κείμενον περί του αγίου Δημητρίου, (Γρηγ. Παλ. 43, 1960, 378-398)
Κείμενα ανέκδ. (Thomson)	12ος-16ος	*Κείμενα ανέκδοτα* Thomson H. M., Textes grecs inédits relatifs aux plantes. Nouvelle collection de textes et documents, publiée sous le patronage de l'Association Guillaume Budé, Παρίσι, 1955
Κεκ., Στρατ.	11ος	Κεκαυμένος, *Στρατηγικόν* Wassiliewsky B. - Jernstedt V., Cecaumeni Strategicon et incerti scriptoris De officiis regiis libellus, Πετρούπολη, 1896
Κιγάλα, Σύνοψις ιστοριών	17ος	Κιγάλας Ματθαίος, *Νέα σύνοψις διαφόρων ιστοριών, αρχομένων από κτίσεως κόσμου και λήγουσα έως την νυν εχρονία* Βενετία, 1637
Κίνναμ.	12ος-13ος	Κίνναμος Ιωάννης, *Επιτομή των κατορθωμάτων τῳ μακαρίτη βασιλεί και πορφυρογεννήτῳ κυρίῳ Ιωάννη τῳ Κομνηνῷ και αφήγησις των πραχθέντων τῳ αοιδίμῳ υιῷ αυτού τῳ βασιλεί και πορφυρογεννήτῳ κυρῷ Μανουήλ τῳ Κομνηνῷ, πονηθείσα Ιωάννη βασιλικῷ γραμματικῷ τῳ Κιννάμῳ* Meineke A., Ioannis Cinnami Epitome rerum ab Ioanne et Alexio Comnenis gestarum ad fidem codicis Vaticani [CSHB], Βόννη 1836
Κλήμ., Ενθυμ.	1617	Κλήμης, Πνευματικός Ταλαντίου, *[Ενθυμήσεις]* Πολίτης Λ., (Ελλην. 11, 1939, 101)
Κλήμ. λαϊκ.	17ος	Κλήμης, Πνευματικός Ταλαντίου, *[Χρονικόν]* Βαλέτας Γ., Ανθολογία της δημοτικής πεζογραφίας, Β': Από το Σολωμό ως τον Ψυχάρη, 1827-1888, Αθήνα 1947, 51-52

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Κοδρικά, Εφημερ.	18ος	Κοδρικάς Παναγιώτης, *Εφημερίδες (1787-1797)* Αγγέλου Α., έκδ. Εστία, Αθήνα, 1963.
Κολοφ.	14ος-17ος	*Obits et colophons* Darrouzès J., Χαριστ. Ορλάνδ. Α', 299-313
Κομν., Διδασκ. Δ	12ος	*Διδασκαλία παραινετική κυρού Αλεξίου Κομνηνού του λεγομένου Σπανέα* Λάμπρος Σπ., Αγιορειτικά απόγραφα του Σπανέα νυν το πρώτον εκδιδόμενα. Δοχειαριτικόν απόγραφον, (ΔΙΕΕΕ 5, 1896, 103-121)
Κομν., Διδασκ. Ι	15ος	*Ιβηριτικόν απόσπασμα «του Σπαναία»* Λάμπρος Σπ., Αγιορειτικά απόγραφα του Σπανέα νυν το πρώτον εκδιδόμενα. Ιβηριτικόν απόσπασμα, (ΔΙΕΕΕ 5, 1896, 121-122)
Κομνηνής Άννας Μετάφρ.	14ος	*[Μετάφραση «Αλεξιάδος»]* Hunger H., Anonyme Metaphrase zu Anna Komnene, Alexias XI-XIII. Ein Beitrag zur Erschliessung der byzantinischen Umgangssprache [Wiener Byzantinistische Studien, Band XV. Österreichische Akademie der Wissenschaften. Kommision für Byzantinistik und Neogräzistik der Universität Wien], Βιέννη 1981
Κομνηνού, Προσκυν.	1701	Κομνηνός Ιωάννης, *Προσκυνητάριον του Αγίου Όρους του Άθωνος* (Αγιορείτικα Τετράδια 2, Καρυές Αγίου Όρους 1984)
Κονταρ., Ιστ. Αθ.	β' μισό 17ου	Κονταρής Γεώργιος, *Ιστορίαι παλαιαί και πάνυ ωφέλιμοι της περιφήμου πόλεως Αθήνης, αίτινες εσυναθροίσθησαν εκ πολλών και διαφόρων βιβλίων, ελληνικών τε και ιταλικών, και εις απλήν φράσιν συνετέθησαν* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, Α', [Α.Π.Θ., Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών] Θεσσαλονίκη, 2001, 409-411
Κονταράτος, Στίχ. πολιτ.	17. αι.	Κονταράτος Γρηγόριος, *Στίχοι πολιτικοί ... εις τους τρεις παίδας* Μανούσακας Μ.-Πούχνερ Β., Ανέκδοτα στιχουργήματα του θρησκευτικού θεάτρου του ΙΖ' αιώνα. Έργα των ορθοδόξων Χίων κληρικών Μιχ. Βεστάρχη, Γρηγ. Κονταράτου, Γαβρ. Προσοψά. Έκδ. κριτική με εισαγ., σχόλ. και ευρετήρια, [Ακαδημία Αθηνών, Κέντρον Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού], Αθήνα, 2000, 201-251
Κόρη	δημοτικό τραγούδι	*Η κόρη στο δάσος κι ο κυνηγός, παραλλαγές 1, 2, 3, 4* Λουκάτος Δ., Κεφαλληνιακές παραλλαγές του τραγουδιού της μητροπροδομένης κόρης, (Κεφαλλ. Χρον. 1, 1976, 179-182)
Κορων., Μπούας	16ος	Κορωναίος Τζάνες, *Ανδραγαθήματα του Μερκουρίου Μπούα* Σάθας Κ., Ελληνικά ανέκδοτα περισυναχθέντα και εκδιδόμενα κατ' έγκρισιν της Βουλής εθνική δαπάνη, Α', Αθήνα, 1867, 1-153
Κουκουζ., Διήγ. οπτ. γυν.	17ος	Κουκουζέλης Ιερόθεος, *Διήγησις και Οπτασία* Κακουλίδη-Πάνου Ε., Κυπριακός πεζός λόγος 15ος-17ος αιώνας, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, LII], Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών Κύπρου, Λευκωσία, 2011, 33-37
Κουρσάρ.	1663-1815	*[Έγγραφα]* Κατσουρός Α., Κουρσάροι και σκλάβοι. Ανέκδοτα μυκονιάτικα και συριανά έγγραφα, Σύρος, 1948

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Κρασοπ.	12ος	*Φυσιολογική διήγησις του υπερτίμου κρασοπατέρος Πέτρου του Ζυφομούστου* Λάμπρος Σπ., (ΝΕ 1, 1904, 433-449)
Κρασοπ. (Eideneier)	12ος	*Κρασοπατέρας* Eideneier H., Krasopateras, kritische Ausgabe der Versionen des 16-18. Jahrhunderts [Neogr. Med. Aevi III], Κολωνία 1988
Κρ. Βαρλ. Ιωάσ.	1632 ;	*[Βαρλαάμ και Ιωάσαφ, μια κρητική μετάφραση]* Dawkins R. M., A Cretan Translation of Barlaam and Joasaph (Medium Aevum 1, 1932, 109-125)
Κρ. δημ. τραγ.	δημοτικά τραγούδια	*Κρητικά δημοτικά τραγούδια της βενετοκρατίας* Αλεξίου Στ., Κρητική Ανθολογία, ΙΕ'-ΙΖ' αιώνας. Εισαγωγή, ανθολόγηση και σημειώματα, Ηράκλειο 1954, 163-168
Κρ. συμβόλ.	16ος-17ος	*Κρητικά συμβόλαια εκ της Ενετοκρατίας* Ξανθουδίδης Στ., (Χρ. Κρ. 1, 1912, 1-288, 313-378)
Κριτοπούλ., Γραμματ.	17ος	Κριτόπουλος Μητροφάνης, *Γραμματική της απλής ελληνικής* Δυοβουνιώτης Κ., (ΕΕΘΣΠΑ 1, 1924, 97-123)
Κυνοσ.	13ος	Κωνσταντινοπολίτης Δημήτριος, *Κυνοσόφιον* Hercher R., Claudii Aeliani Varia historia, Epistolae, Fragmenta, Β', Λειψία 1866, 333-516, 585-599
Κυπρ. άσμ.	χωρίς χρονολόγηση	*Δημώδη κυπριακά άσματα* Σακελλάριος Α., Τα Κυπριακά, ήτοι γεωγραφία, ιστορία και γλώσσα της νήσου Κύπρου από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον, Β': Η εν Κύπρω γλώσσα, Αθήνα, 1891
Κυπρ. ερωτ.	17ος	*[Κυπριακά ερωτικά ποιήματα]* Siapkaras-Pitsillides Th., Le pétrarchisme en Chypre, poèmes d'amour en dialecte chypriote d'après un manuscrit du XVIe siècle. Texte établi et traduit avec le concours de H. Pernot [Collection de l'Institut Français d'Athènes, 74], Αθήνα, 1952, ²1975· ελλην. έκδ. 1976
Κυπρ. νόμ.	χωρίς χρονολόγηση	*Κυπριακά νόμιμα* Παπαδόπουλλος Θ., (Μελ. Κύπρ. 1, 1984, 1-142)
Κυπρ. χφ.	17ος	*Κυπριακόν χειρόγραφον* Παντελίδης Χρ., (Αθ. 34, 1922, 130-165)
Κύριλλ. Κων/π.	17ος	Κύριλλος, οικουμενικός πατριάρχης, *Τοις ορθοδόξοις αναγνώσταις* Legrand É., Bibliographie hellénique ou description raisonnée des ouvrages publiés en grec par des Grecs, XVIIe s. Α', Παρίσι, 1894, 370-375
Κυρίλλ., Επιστ.	1654	Τραπεζούντος Κύριλλος, *Επιστολή* Gianneli C., Il Metropolita Cirillo di Trebisonda ed una sua protesta contro Innocenzo X, Scripta Minora, Ρώμη 1963, 131-145
Κυρ. προσευχ. (Κακ.-Πάνου)	1584	[Ανων.], *Κυριακή Προσευχή* Κακουλίδη-Πάνου Ε., (Κυπριακός πεζός λόγος 15ος-17ος αιώνας, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, LII], Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών Κύπρου, Λευκωσία, 2011, 121)
Κυρίλλου,	β' μισό 18ου	Κύριλλος Μωραΐτης Λαυριώτης, *Ρωσσίας περιγραφή*

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Ρωσσ. περιγρ.		Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, B', Παρίσι, 1880-1913, 166-182
Κωδ.	1555	Κωδινός Γεώργιος, *[Χρονικόν]* Preger Tr., Chronicum Georgii Codini, Zur Vulgärparaphrase des Constantinos Manasses, (BZ 4, 1895, 515-518)
Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ.	16ος-19ος	*[Κώδικας της μονής «Παναγία η Σπηλιώτισσα» Ζακύνθου]* Μαύρος Ι., (ΔΙΕΕΕ 23, 1980, 459-544· 24, 1981, 450-533· 26, 1983, 417-534· 27, 1984, 354-456)
Κωδ., Παρεκβ.	14ος	Κωδινός Γεώργιος, *Παρεκβολαί εκ της βίβλου του Χρονικού* Bekkerus Imm., Georgii Codini Excerpta de antiquitatibus Constantinopolitanis [CSHB], Βόννη, 1843
Κώδ. Πάτμου I, II	1200	*[Κώδικας Βιβλιοθήκης Πάτμου]* Astruc Ch., (εκδ.)I: L'inventaire dressé en Septembre 1200 du Trésor et de la Bibliothèque de Patmos. Édition diplomatique (Trav. et Mém. 8, 1981, 15-30). II: Les listes des prêts figurant au verso de l'inventaire du Trésor et de la Bibliothèque de Patmos dressé en Septembre 1200 (Trav. et Mém. 12, 1994, 495-499)
Κώδ. Σισανίου (Πανταζόπ.)	1694-1845	*Κώδιξ μητροπόλεως Σισανίου και Σιατίστης (ιζ'-ιθ' αι.), τεύχ. α'* Πανταζόπουλος Ν. - Τσούρκα-Παπαστάθη Δ., [Δικαιικά Μεταβυζαντινά Μνημεία, 1], Θεσσαλονίκη, 1974
Κώδ. Χρονογρ.	16ος	*Τρεις άγνωστοι κώδικες του Χρονογράφου* Άμαντος Κ., (Ελλην. 1, 1928, 45-70)
Κώδ. Χρονογρ. (Κοσμάς)	16ος	*[Χρονογράφος]* Κοσμάς Ν. Β., Ο ανέκδοτος κώδικας 161 της Χίου για τη σύνοδο της Φλωρεντίας, την άλωση της Θεσσαλονίκης το 1430 και τη μάχη της Βάρνας, Αθήνα 1975
Κώδιξ Βιβλιοθήκης μονής Πάτμου	12ος	*[Κώδικας Βιβλιοθήκης Πάτμου]* Diehl Ch., Le trésor et la bibliothèque de Patmos au commencement du 13e siècle, (BZ 1, 1892, 488-525)
Λατ. έγγρ. πατμ. αρχ.	1321-1500	*Τα λατινικά έγγραφα πατμιακού αρχείου* Μαλτέζου Χρ., (Σύμμ. 2, 1970, 349-378)
Λαυρ., Οπτασία Λ.	16ος	Παπα-Λαυρέντιος, *Διήγησις και οπτασία ωφέλιμος ορθοδόξου τινός Δημητρίου, συγγραφείσα παρά Μητροφάνους ιερομονάχου, πνευματικού και ρήτορος, τεθείσα δε εις κοινήν φράση παρά του πνευματικού κυρού Λαυρεντίου* Κεχαγιόγλου Γ., Η παλαιότερη πεζογραφία μας. Από τις αρχές της ως τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο (Εισαγωγή-Παρουσίαση-Ανθολόγηση), Β'1, Σοκόλης, Αθήνα, 1999, 370-381, κείμ. 375-381
Λαυρ., Οπτασία Σ.	16ος	Παπα -Λαυρέντιος, *Μια ζωγραφιά του Παραδείσου, κατά το χειρόγραφο 106 της μονής Αγίου Στεφάνου των Μετεώρων* Κακουλίδη Πάνου Ε., (Κληρονομία, 29, 1997, 104-119), Πατριαρχικόν Ίδρυμα Πατερικών Μελετών, Θεσσαλονίκη, 1998.
Λεηλ. Παροικ.	17ος	[Ανων.], *Λεηλασία της Παροικίας της Πάρου (κρητικόν ποίημα του 17ου αιώνος)* Κριαράς Ε., (Αθ. 48, 1938, 119-162)
Λεξ.	15ος	*Λεξικά ελληνικά* Miller E., Lexiques grecs inédits (AAEEG 8, 1874, 222-284)

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Λεξ. Μακεδ.	16ος	*Λεξικό μακεδονικό* Un lexique macédonien du XVIe siècle par C. Giannelli avec collaboration de A. Vaillant [Textes publiés par l'Institut d'études slaves 5], Παρίσι 1958
Λέοντ., Αίν.	15ος	[Λέων ο Σοφός;], *Αίνιγμα λέξεων* Legrand É., Les oracles de Léon le Sage. La bataille de Varne. La prise de Constantinople, poèmes en grec vulgaire, publiés pour la première fois d'après les manuscrits de la Bibliothèque Nationale [Collection de monuments pour servir à l'étude de la langue néo-hellénique 5, nouvelle serie], Αθήνα-Παρίσι, 1875
Λέοντ., Αιν. (Brokkaar)	9ος-15ος	[Λέων ο Σοφός;], *Αινίγματα* The oracles of the most wise emperor Leo and The tale of the true emperor, Amstelodamensis Graecus VI E 8, κείμ. 56-89, Text, translation and introduction edited by W. G. Brokkaar, Universiteit van Amsterdam, Άμστερνταμ, 2002
Λέοντ., Αιν. (Knös)	μέσα 16ου	[Λέων ο Σοφός;], *Αινίγματα* Knös B., Les oracles de Léon le Sage ..., Αφιέρωμα στη μνήμη του Μ. Τριανταφυλλίδη, Θεσσαλονίκη 1960, 155-88
Λέοντ., Αποκ.	14ος-18ος	Λέων Κωνσταντινουπόλεως, *[Αποκάλυψη]* Maisano R., L'apocalisse apocrifa di Leone di Costantinopoli prefazione di A. Garzya, Νεάπολη, 1975
Λεόντ., Ομιλ. (Κακ.-Πάνου)	16ος	Λεόντιος Κυπραίος, *Ομιλία στο πρώτο Εωθινό Ευαγγέλιο* Κακουλίδη-Πάνου Ε., Κυπριακός πεζός λόγος 15ος-17ος αιώνας, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, LII], Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών Κύπρου, Λευκωσία, 2011, 115-116
Λίβ. (Αγαπητός)	16ος	*Λίβιστρος και Ροδάμνη. Ένα ακόμη σπάραγμα του μυθιστορήματος Λίβιστρος και Ροδάμνη: ο Βατικανός κώδικας Barb. gr. 172* Αγαπητός Π., (Ελλην. 43, 1993, 337-359)
Λίβ. διασκευή α	15ος	*Αφήγησις Λιβίστρου και Ροδάμνης* Αγαπητός Π. Α., Κριτική έκδοση της διασκευής α [Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη, 9], Αθήνα, 2006.
Λίβ. Esc.	15ος	*Στίχοι πολύ ερωτικοί αφήγησις Λιβίστρου, πώς ο φίλος ο Κλειτοβός διηγείται της Μυρτάνης* Lambert J. A., Le roman de Libistros et Rhodamné, publié d'après les observations grammaticales et un glossaire [Verhandelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam, Afdeeling Letterkunde. Nieuwe Reeks, Deel XXXV], Άμστερνταμ, 1935
Λίβ. (Lamb.) N	15ος	*Στίχοι πολύ ερωτικοί αφήγησις Λιβίστρου, πώς ο φίλος ο Κλειτοβός διηγείται της Μυρτάνης* Lambert J. A., Le roman de Libistros et Rhodamné, publié d'après les observations grammaticales et un glossaire [Verhandelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam, Afdeeling Letterkunde. Nieuwe Reeks, Deel XXXV], Άμστερνταμ 1935)
Λίβ. N	15ος	*Τα κατά Λίβιστρον και Ροδάμνην. Στίχοι πολύ ερωτικοί, αφήγησις Λιβίστρου, πώς ο φίλος Κλειτοβός διηγείται της Μυρτάνης*

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
		Wagner G., Trois poèmes grecs du moyen âge inedits, Βερολίνο, 1881, 242-349
Λίβ. P	15ος	*Την αφήγησιν άρξομαι της αγάπης Λιβίστρου (του νέου) του πολυπαθούς και κόρης της Ροδάμνης* Μαυροφρύδης Δ.Ι., Εκλογαί Μνημείων. Α', Αθήνα 1866, 324-428)
Λίβ. Sc.	15ος	*Στίχοι πολύ ερωτικοί αφήγησις Λιβίστρου, πώς ο φίλος ο Κλειτοβός διηγείται της Μυρτάνης* Lambert J. A., Le roman de Libistros et Rhodamné, publié d'après les observations grammaticales et un glossaire [Verhandelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam, Afdeeling Letterkunde. Nieuwe Reeks, Deel XXXV], Αμστερνταμ 1935
Λίβ. Va	15ος	*Αφήγησις Λιβίστρου και Ροδάμνης* Lendari T., Αφήγησις Λιβίστρου και Ροδάμνης (Livistros and Rodamne), The Vatican Version, Critical edition with introduction, commentary and index-glossary: [Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη, 10], Αθήνα, 2007.
Λίμπον.	17ος	*Θρήνος της περιφήμου πόλεως Αθήνης διά τον επώδυνον και πολύκλαυστον θάνατον του παμφιλτάτου και πιστοτάτου αντής πολίτου και ευπατρίδου Μιχαήλ Λίμπονα του αειμνήστου... εκδοθείς διά στόματος Αντωνίου ιερέως Μπουμπούλη... Ενετίησι παρά Μιχαήλ Αγγέλω τω Βαρβωνίω, ,αχπα'* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, Β', 123-147 Παρίσι, 1880-1913
Λογίζ., Χρον. Κύπρ. μετάφρ. (Κακ.-Πάνου)	17ος	Λογίζος σκευοφύλαξ από την χώραν Λευκάρων, *Κρόνικα ... του νησσίου της Κύπρου* Κακουλίδη-Πάνου Ε., Κυπριακός πεζός λόγος 15ος-17ος αιώνας, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, LII], Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών Κύπρου, Λευκωσία, 2011, 38-44
Λόγ. νουθ.	β' μισό 11ου	*Λόγος νουθετητικός προς βασιλέα* Wassiliewsky B.,- Jernstedt V., Cecaumeni Strategicon et scriptoris de officiis regiis libellus, Πετρούπολη 1896
Λόγ. παρηγ. L	12ος	*Λόγος παρηγορητικός περί Δυστυχίας και Ευτυχίας κατά τον κώδικα της Λειψίας* Λάμπρος Σπ., (ΝΕ 3, 1906, 402-432δ)
Λόγ. παρηγ. O	12ος	*Λόγος παρηγορητικός περί Δυστυχίας και Ευτυχίας* Lambros Sp., Collection de romans grecs en langue vulgaire et en vers publiés pour la première fois d'après les manuscrits de Leyde et d' Oxford, Παρίσι 1880, 289-321
Λόγος ωφέλιμος	17ος	*Λόγος ωφέλιμος* Παράσογλου Γ., (Παρνασσός 15, 1973, 83)
Λουκάνη, Άλ. Τροίας	16ος	Λουκάνης Νικόλαος, *Άλωσις, ήγουν έπαρσις της Τροίας* Λουκάνη, Ομήρου Ιλιάς, Βενετία 1526 [Γεννάδειος Βιβλιοθήκη, Αμερικανική σχολή κλασσικών σπουδών], Αθήνα, 1979
Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ.	16ος	Λουκάνης Νικόλαος, *Ομήρου Ιλιάς* Βενετία 1526 [Γεννάδειος Βιβλιοθήκη, Αμερικανική σχολή κλασσικών σπουδών], Αθήνα, 1979

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Λούκαρ., Διάλογ.	1616	Λούκαρις Κύριλλος, *Διάλογος βραχύς* Παπαδοπούλου-Κεραμέως Α., Ανάλεκτα ιεροσολυμιτικής σταχυολογίας ή συλλογή ανεκδότων και σπανίων ελληνικών συγγραφών περί των κατά την Εώαν ορθοδόξων εκκλησιών και μάλιστα της των Παλαιστινών, συλλεγέντα μεν και εκδιδόμενα υπό Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, εκτυπούμενα δε αναλώμασι του Αυτοκρατορικού Ορθοδόξου Παλαιστινού Συλλόγου, Πετρούπολη 1891, Α', 220-230
Μακρεμβ., Υσμ.	12ος	Ευστάθιος Φιλόσοφος, *Το καθ' Υσμίνην και Υσμινίαν δράμα* Hercher R., Ερωτικών λόγων συγγραφείς - Erotici scriptores graeci Β', Λειψία 1859, 159-286
Μαλαξός, Νομοκ.	16ος	Μαλαξός Μανουήλ, *Νομοκάνων μετενεχθείς εις λέξιν απλήν δια την των πολλών ωφέλειαν* Γκίνης Δ. και Πανταζόπουλος Ν. κριτική έκδ: [Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Νόμος Επιστημονική Επετηρίδα του Τμήματος Νομικής της Σχολής Νομικών και Οικονομικών Επιστημών, 1, 1982], Θεσσαλονίκη, 1985
Μαλιασσηνού, Ενύπνιο	χωρίς χρονολόγηση	Μαλιασσηνός Νείλος, *Ενύπνιο* Λουκάκη Μ., Το ενύπνιο του μοναχού Νείλου Μαλιασσηνού και η μονή Θεοτόκου Μακρινιτίσσης Οξείας Επισκέψεως, (Ελλην. 44, 1994, 341-356)
Μανασσ., Αρίστ.	12ος	Μανασσής Κωνσταντίνος, *Τα κατ' Αρίστανδρον και Καλλιθέαν* Τσολάκης Ε., Συμβολή στη μελέτη του ποιητικού έργου του Κωνσταντίνου Μανασσή και κριτική έκδοση του μυθιστορήματός του «Τα κατ' Αρίστανδρον και Καλλιθέαν», Θεσσαλονίκη, 1967
Μανασσ., Αρίστ. (Mazal)	12ος	Μανασσής Κωνσταντίνος, *Εκ των κατ' Αρίστανδρον και Καλλιθέαν εννέα λόγων* Mazal O., Der Roman des Konstantinos Manasses, Überlieferung, Rekonstruktion, Textausgabe der Fragmente [Österreichische Akademie der Wissenschaften, Kommission für Byzantinistik, Institut für Byzantinistik der Universität Wien. Wiener Byzantinische Studien, Band IV], Βιέννη 1967
Μανασσ., Ποίημ. ηθ.	12ος	Μανασσής Κωνσταντίνος, *Ποίημα ηθικόν* Miller E., Poème moral de Constantin Manassès (AAEEG 9, 1875, 23-75)
Μανασσ., Χρον.	12ος	Μανασσής Κωνσταντίνος, *Σύνοψις χρονική, αρχομένη από κοσμοποιίας μέχρι του κυρού Νικηφόρου του Βοτανειάτου* Bekkerus Imm., Constantini Manassis Breviarum historiae metricum, [CFHB], Βόννη, 1837
Μανολ., Επιστ.	17ος	Μανολάκης Γεώργιος, *Επιστολή προς Γαβριήλ Σεβήρον* Χαιρέτη Μ., (Θησαυρ. 6, 1969, 172-174)
Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.	17ος	Μάξιμος Καλλιουπολίτης, *Η Καινή Διαθήκη του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού, δίγλωττος, ... το τε θείον πρωτότυπον και η απαραλλάκτως εξ εκείνου εις απλήν διάλεκτον διά του μακαρίτου κυρίου - γενομένη μετάφρασις* Γενεύη, 1638
Μάξιμ. Καλλιουπ.,	17ος	Μάξιμος Καλλιουπολίτης, *Η Καινή Διαθήκη του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού, εις απλήν διάλεκτον γενομένη μετάφρασης...*

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Κ. Διαθ.[2]		Κάσδαγλη Ε.Χ., (ανατ. με επιμ.) Α' και Β' τόμ. Παράρτημα με επιμέλεια: Εξίσου Ευφ., και Τσέλικας Αγ.,·Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα, 1995-1999
Μάξιμ. Καλλιουπ., Πρόλ. (Legr.)	17ος	Μάξιμος Καλλιουπολίτης, *[Πρόλογος μετάφρασης Καινής Διαθήκης] Μάξιμος ελάχιστος εν ιερομονάχοις Καλλιουπολίτης, Τοις εντευξομένοις εν Κυρίῳ χαίρειν* Legrand É., Bibliographie hellénique ou description raisonnée des ouvrages publiés en grec par des Grecs, XVIIe s., Α', Παρίσι, 1894, 363-370
Μαξίμου, Ακολ. Αγ. Νικολ.	1620	Μάξιμος, *Ανέκδοτη ακολουθία του αγίου Νικολάου της Βουναίνης* Σοφιανός Ζ. Δ., Ο άγιος Νικόλαος ο Νέος της Βουναίνης (Ι' αι.). Συμπληρωματικά στοιχεία, ανέκδοτα αγιολογικά κείμενα Μαξίμου (1620) κ.ά., (Μεσ. Ν. Ελλ. 2, 1986, 111-136)
Μαξίμου, Συναξ. αγ. Νικολ.	1620	Μάξιμος, *Συναξάριο του αγίου Νικολάου της Βουναίνης σε δημώδη γλώσσα* Σοφιανός Ζ. Δ., Ο άγιος Νικόλαος ο Νέος της Βουναίνης (Ι' αι.). Συμπληρωματικά στοιχεία, ανέκδοτα αγιολογικά κείμενα Μαξίμου (1620) κ.ά. (Μεσ. Ν. Ελλ. 2, 1986, 137-146)
Μαξίμου Πελοπ., Αποκάλ.	17ος	Μάξιμος Πελοποννήσιος, *Αποκάλυψη* Κακουλίδη-Πάνου Ε., Χαριστήριος τόμος προς τιμήν του αρχιεπισκόπου Αλβανίας Αναστασίου (Γιαννουλάτου), 403-409, κείμ. 404-408, Αθήνα, 1997
Μαράς, Κατάστιχο 149 Α'	16ος	Μαράς Μιχαήλ νοτάριος Χάνδακα, *Κατάστιχο 149 (1549) τόμ. Α'* Δρακάκης Μ., [Βενετικές πηγές της κρητικής ιστορίας, 2], Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο, 2004
Μαράς, Κατάστιχο 149 Β', Γ'	16ος	Μαράς Μιχαήλ νοτάριος Χάνδακα, *Κατάστιχο 149 (1549) τόμ. Β', Γ'* Μαρμαρέλη Τ.- Δρακάκης Μ., [Βενετικές πηγές της κρητικής ιστορίας, 4, 5] Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο, 2005, 2006
Μαράς, Κατάστιχο 148 Β'	16ος	Μαράς Μιχαήλ νοτάριος Χάνδακα, *Κατάστιχο 148 (1538) τόμ. Β'* Μαυρομάτης Γ. Κ., [Βενετικές πηγές της κρητικής ιστορίας, 7] Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο, 2006
Μαργουν., Βίοι	1600-1601	Μαργούνιος Μάξιμος, *Βίοι Αγίων εκ της ελληνικής γλώττης, ήτοι εκ των Συναξαρίων, μεταφρασθέντες ... εις κοινήν ωφέλειαν* Κεχαγιόγλου Γ., Η παλαιότερη πεζογραφία μας. Από τις αρχές της ως τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο (Εισαγωγή-Παρουσίαση-Ανθολόγηση) τόμ. Β'1, Σοκόλης, Αθήνα, 1999, 392-393
Μαργουν., Βίοι[2]	1600-1601	Μαργούνιος Μάξιμος, *Βίοι Αγίων εκ της ελληνικής γλώττης, ήτοι εκ των Συναξαρίων, μεταφρασθέντες ... εις κοινήν ωφέλειαν* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, [Α.Π.Θ., Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών], Α', Θεσσαλονίκη, 2001, 272-275
Μάρκ., Βουλκ.	15ος	Μάρκος, μοναχός Σερρών, *Ζήτησις περί βουλκολάκων* Λάμπρος Σπ., (ΝΕ 1, 1904, 336-352)
Μαρκάδ.	17ος	[Ανων.] *Ιστορία Εβραιοπούλας της Μαρκάδας*

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
		Legrand É., Histoire de la juive Marcada (Recueil des poèmes historiques en grec vulgaire relatifs à la Turquie et aux principautés danubiennes, publiés, traduits et annotés [Publications de l'Ecole des langues orientales vivantes 5], Παρίσι, 1877, 129-189)
Μαρτ. αγ. Αβερκ.	10ος	*Μαρτύριον (immo Βίος εν συντόμῳ) αγίου Αβερκίου* Halkin F., Inédits byzantins d' Ochrida, Candie et Moscou [Subsidia Hagiographica, 38], Βρυξέλλες 1963, 24-29
Μαρτολόγιον (1540)	16ος	*Το Μαρτολόγιον του 1540* Σολώτης Χ., Η ναυτική ψυχή του Γένους, Αθήνα 1988, 101-112
Μαρτύρ. αγ. Αιμιλ.	11ος	*Μαρτύριον αγίου Αιμιλίου* Halkin F., Saint Emilien de Durostorum, martyr. Sous Julien, [Analecta Bollandiana, 90], 1972, 27-35
Μαρτύρ. αγ. Βλασ.	τέλη 16ου	*Μαρτύριον του αγίου ιερομάρτυρος Βλασίου* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, [Α.Π.Θ., Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών], Α', Θεσσαλονίκη, 2001, 245-248
Μαρτύρ. αγ. Δημ.	τέλη 16ου	*Μαρτύριον του αγίου ενδόξου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου του Μυροβλήτου τη κς' του Οκτωβρίου μηνός. Διήγησις και περί των θαυμάτων αυτού* Λαούρδας Β., Μεταβυζαντινόν δημώδες κείμενον περί του αγίου Δημητρίου, (Γρηγ. Παλ. 43, 1960, 378-398)
Μαρτύρ. αγ. Επιχ.	11ος	*Μαρτύριον αγίας Επιχάρεως* Halkin F., Inédits byzantins d' Ochrida, Candie et Moscou [Subsidia Hagiographica, 38], Βρυξέλλες 1963, 341-345
Μαρτύρ. αγ. Κυριακ.	11ος	*Μαρτύριον αγίας και καλλινίκου μάρτυρος Κυριακής* Halkin F., Inédits byzantins d' Ochrida, Candie et Moscou [Subsidia Hagiographica, 38], Βρυξέλλες 1963, 302-311
Μαρτύρ. αγ. Λαυρεντ.	11ος	*Μαρτύριον αγίου μεγαλομάρτυρος Λαυρεντίου και των συν αυτῷ* Halkin F., Inédits byzantins d' Ochrida, Candie et Moscou [Subsidia Hagiographica, 38], Βρυξέλλες 1963, 286-300
Μαρτύρ. αγ. Νικηφ.	τέλη 16ου	*Μαρτύριον του αγίου Νικηφόρου* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, Α', [Α.Π.Θ., Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών,], Θεσσαλονίκη 2001, 250-251
Μαρτύρ. αγ. Νικολ.	16ος	*Μαρτύριον αγίου Νικολάου Νέου του εν Βουναίνη* Σοφιανός Ζ. Δ., Άγιος Νικόλαος ο εν Βουναίνῃ, Ανέκδοτα αγιολογικά κείμενα. Ιστορικαί ειδήσεις περί της μεσαιωνικής Θεσσαλίας, Αθήνα 1972, 161-168
Μαρτύρ. αγ. Παύλης	11ος	*Μαρτύριον αγίας Παύλης* Halkin F., Inédits byzantins d' Ochrida, Candie et Moscou [Subsidia Hagiographica, 38], Βρυξέλλες 1963, 59-68
Μαρτύρ. αγ. Προκοπ.	10ος-11ος	*Μαρτύριον αγίου και ενδόξου μάρτυρος Προκοπίου* Halkin F., Inédits byzantins d' Ochrida, Candie et Moscou [Subsidia Hagiographica, 38], Βρυξέλλες 1963, 96-130
Μαρτύρ. αγ. Υπατ. (Halkin)	11ος-15ος	*Μαρτύριον του αγίου ιερομάρτυρος και θαυματουργού Υπατίου* Halkin F., Recherches et documents d' hagiographie byzantine, Βρυξέλλες 1971, 40-42

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Μαρτύρ. αγ. Υπατ.	11ος-15ος	*Μαρτύριον Αγίου Υπατίου* Ferri S., Μαρτύριον αγίου ιερομάρτυρος και θαυματουργού Υπατίου [SBN 3, 1931, 75-102]
Ματθ. Μυρ., Ακ.	1616-1620	Ματθαίος Μυρέων, *Ακολουθία εις τους νεοφανείς αστέρας και θεολόγους Μελέτιον, πατριάρχην Αλεξανδρείας, τον από Κρήτης και Γαβριήλ Φιλαδελφείας, τον από Μονεμβασίας και Μάξιμον Κυθήρων τον Μαργούνιον...* Βρανούσης Λ., Εγκωμιαστική ακολουθία για τους τρείς ιεράρχες: Μελέτιο Πηγά, Γαβριήλ Σεβήρο και Μάξιμο Μαργούνιο, ανέκδοτο έργο του Ματθαίου Μυρέων, [Πεπρ. Β' Δ Κρ. Σ Γ', Αθήνα 1968, 368-411]
Μαυλανά-Βαλέντ, Ελλην. ποιήμ.	13ος	Μαυλανά Ρουμή-Βαλέντ, *Ελληνικά ποιήματα* Δέδες Δ.,Τα ελληνικά ποιήματα του Μαυλανά Ρουμή και του γιού του Βαλέντ κατά τον 13. αι. (Τα Ιστορικά 10, τεύχ. 18-19, 1993, 3-22).
Μαυρικ., Στρατηγ.	6ος-10ος	Μαυρίκιος, *Στρατηγικόν* Mihăescu H., Mauricius Acta militară [Scriptores Byzantini 6], Βουκουρέστι 1970
Μαυρικ., Στρατηγ. (Dennis)	6ος-10ος	Μαυρίκιος, *Στρατηγικόν* Dennis T. G., Das Strategicon des Maurikios. Einführung, Edition und Indices, Gamillscheg E., Übersetzung [CFHB, XVII], Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Βιέννη, 1981
Μαχ.	15ος	Μαχαιράς Λεόντιος, *Εξήγησις της γλυκείας χώρας Κύπρου, η οποία λέγεται Κρόνακα, τουτέστιν Χρονικόν* Dawkins R. M., Leontios Makhairas Recital concerning the Sweet Land of Cyprus entitled «Chronicle» edited with a Translation and Notes, A'-B', Οξφόρδη 1932 (ανατ. Αμμόχωστος 1968)
Μαχ. (Πιερ., Νικολ.-Κονν.)	15ος	Μαχαιράς Λεόντιος, *Χρονικόν της Κύπρου, παράλληλη διπλωματική έκδοση των χειρογράφων* εισαγωγή-επιμέλεια: Πιερής Μ.- Νικολάου-Κονναρή Αγγ., [Πηγές και Μελέτες της Κυπριακής Ιστορίας, XLVIII], Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών, Λευκωσία, 2003.
Μεσαρ. Κ., Λόγ.	12ος	Μεσαρίτης Κωνσταντίνος., *Του μακαρίτου κριτού του Βήλου κυρ Κωνσταντίνου του Μεσαρίτου Λόγος εις την εις τα άγια των αγίων είσοδον της υπεράγνου παρθένου και Θεοτόκου* Halkin F., Inédits byzantins d' Ochrida, Candie et Moscou [Subsidia Hagiographica, 38], Βρυξέλλες 1963, 32-55
Μεταξά, Επιστ.	17ος	Μεταξάς Νικόδημος, *Επιστολή περί των δυσχερειών ... διά την εγκατάστασίν του εις Βενετίαν* Μανούσακας Μ., (Θησαυρ. 6, 1969, 46-49)
Μετάφρ. Ακαθ. Υμν.	17ος	*Δημώδης μετάφραση του Ακαθίστου Υμνου* Στεφανής Ι., (Αφ. Κριαρ., 129-142)
Μετάφρ. Δαμασκ. Βαρλαάμ	τέλη 16ου-αρχές 17ου	*Βαρλαάμ και Ιωάσαφ. Η παραλλαγή του κώδικα Ι 104 της Μονής Μεγίστης Λαύρας* Βασιλείου Π., Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη) Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη, 2004.
Μετάφρ. Κωμωδ. Μολιέρου (Μηνάς)	18ος	*Οκτώ Κωμωδίες του Μολιέρου σε ανέκδοτη ελληνική μετάφραση του 18ου αιώνα.* Μηνάς Κ., Εκδόσεις Βερέττα, Ρόδος, 2012

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Μετάφρ. Μολιέρου	18ος- αρχές 19ου	*Μια άγνωστη μετάφραση κωμωδίας του Μολιέρου στα ελληνικά* Ζώρας Γ., (Παρουσία 7, 1990, 61-88)
Μετάφρ. "Χαρακτ." Θεοφρ.	17ος	*Η αρχαιότερη δημώδης μετάφραση των «Χαρακτήρων» του Θεοφράστου* Παράσογλου Γ. Μ., (Ελλην. 42, 1991/1992, 115-133)
Μηλ., Οδοιπ.	16ος	Μηλοΐτης Ιάκωβος, *Οδοιπορικόν* Παπαγεωργίου Σπ. Κ. (Παρνασσ. 6, 1882, 632-642)
Μητροφά-νους, Ιατροσ. Μαχ.	1849	Μητροφάνης Σκευοφύλαξ, *Ιατροσοφικόν συνταχθέν υπό του Σκευοφύλακος της εν Κύπρω Ιεράς Μονής Μαχαιρά Μητροφάνους 1790-1867* Φιλάρετος Ιερομόναχος, Λευκωσία, 1924 (ανατ. Ζαβαλλή ΑΤΔ)
Μικρ. διηγ. (Zimbone) I	16ος-17ος	*[Μικρές διηγήσεις, I]* Zimbone di Benedetto A., Due novelline inedite in greco volgare (Cod. Neap. gr. III B 27, f. 100r/v), (Stud. filol. biz., 4, 1988, 156)
Μικρ. διηγ. (Zimbone) II	16ος-17ος	*[Μικρές διηγήσεις, II]* Zimbone di Benedetto A., Due novelline inedite in greco volgare (Cod. Neap. gr. III B 27, f. 100r/v), (Stud. filol. biz., 4, 1988, 161-162)
Μικρ. χρον. Yale	17ος	*Διήγησις βασιλέων των Ισμαηλιτών* Karpozilos A. - Parassoglou G. M., A short chronicle, (Byz. 42, 1972, 73-87)
Μιχ. ιερομ.	12ος	Μιχαήλ ιερομόναχος, *Στίχοι πολιτικοί* Mercati S. G., Intorno a Μιχαήλ Γραμματικός ο ιερομόναχος, (Bessarione 33, 1917, 204-205)
Μορεζ., Κλίνη	16ος	Μορεζήνος Ιωάννης, *Κλίνη Σολομώντος, ιστορίες θαυμάτων της Παναγίας [1599],* Κακουλίδη-Πάνου Ε., Καραντζόλα Ε., Χαλβατζιδάκη Μ., Εταιρεία Κρητικών Ιστορικών Μελετών, Ηράκλειο, 2007.
Μορεζίν., Διαθ.	16ος	Μορεζίνος Ιωάννης, *Διαθήκη* Κακουλίδη Ε., Ο Ιωάννης Μορεζήνος και το έργο του. Παράρτημα (Κρ. Χρ. 22, 1970, 482-484)
Μορεζίν., Κλίνη Σολομ.	16ος	Μορεζίνος Ιωάννης, *Κλίνη Σολομώντος* Κακουλίδη Ε., Ο Ιωάννης Μορεζήνος και το έργο του, (Κρ. Χρ. 22, 1970, 7-78· 388-465)
Μορεζίν., Λόγ.	16ος	Μορεζίνος Ιωάννης, *Λόγος εις την εορτήν του αγίου ενδόξου και πανευφήμου αποστόλου Τίτου εν τη τραπέζη του αιδεσιμωτάτου αυθέντου κυρίου Αλλοϊζίου Γριμάνι, αξιωτάτου αρχιεπισκόπου Κρήτης* Κακουλίδη Ε., (Κρ. Χρ. 22, 1970, 465-471)
Μόσχ.	6ος-7ος	Μόσχος Ιωάννης, *Πνευματικός λειμών* Hesseling D.-C., Morceaux choisis du Pré spirituel de Jean Moschos avec un aperçu sur l'auteur, une introduction à l'étude de la koinê, une traduction, des notes et un index [Collection de l'Institut Néo-hellénique de l'Université de Paris 9], Παρίσι 1931
Μουσουλμ. χφ.	18ος	Μολάς Μοράτης, *Ένα ελληνόφωνο μουσουλμανικό χειρόγραφο από την Ήπειρο του 18. αι.* Κοτζαγεώργης Φ., Σύνδεσμος Μεγαλοσχολιτών, Αθήνα, 1997.

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Μπενιζέλος	χωρίς χρονολόγηση	Μπενιζέλος Ιωάννης, *Ιστορία των Αθηνών με προλεγόμενα Ιωάννου Γενναδίου* Κοκκωνά Ι.- Μπώκου Γ., (επιμ. έκδ.), Μανούσακα Μ. Ι., (επιστ. εποπτ. και παρουσίαση), Εκδοτική Αθηνών Α. Ε., Αθήνα 1986
Μπερτολδίνος	17ος	*Αι χαριέστατοι και άξιαι γέλωτος απλότητες του Μπερτολδίνου* Croce G. C. d., Ο Μπερτόλδος και ο Μπερτολδίνος, επιμ. Α. Αγγέλου [Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη], Ερμής, Αθήνα, 1988
Μπερτόλδος	17ος	*Πανουργίαι υψηλόταται του Μπερτόλδου* Croce G. C. d., Ο Μπερτόλδος και ο Μπερτολδίνος, επιμ. Α. Αγγέλου [Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη], Ερμής, Αθήνα, 1988
Μυστ.	12ος	*Μυστήριο Παθών* Vogt A., Etudes sur le théâtre byzantin. Un mystère de la Passion, (Byz. 6, 1931, 37-74)
Μυστ. παθ.	16ος	[Ανων.], *Λόγοι παρακλητικοί εις τα τίμια και άγια πάθη του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού και θρήνος της Υπεραγίας Θεοτόκου* Μανούσακας Μ. - Parlangeli Or., Άγνωστο κρητικό «Μυστήριο των Παθών του Χριστού», (Κρ. Χρ. 8, 1954, 109-132)
Μ. Χρονογρ.	16ος	*Η εν πατμιακώ κώδικι 287 Μικρά Χρονογραφία* Τωμαδάκης Ν., (ΕΕΒΣ 25, 1955, 27-37)
Ν. Θησαυρ.	1608 πρώτη έκδ.	*Βιβλίον ονομαζόμενον Νέος Θησαυρός* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, Α', Α.Π.Θ., Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών Θεσσαλονίκη, 2001, 295-297
Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι	15ος	Μπέρτος Ναθαναήλ, *Ομιλίαι* Schartau B., Nathanaelis Berti monachi Sermones Quattuordecim, Univ. Copenhague, [Cah. Inst. M. A. G. L., 12], Κοπεγχάγη, 1974
Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ.	15ος	Μπέρτος Ναθαναήλ-Νείλος, *Στιχοπλοκία* Aposkiti-Stammler H., Nathanael-Neilos Bertos (Vind. hist. gr. 91, Nr. 59), (Diss.), Ludwig-Maximilians-Universität zu München, Philosophische Fakultät, Μόναχο, 1974
Ναξ. έγγρ. 16. αι.	16ος	*Ναξιακά δικαιοπρακτικά έγγραφα του 16ου αιώνος* Κατσουρός Α., (ΕΜΑ 5, 1955, 47-91)
Ναξ. έγγρ. 17. αι.	17ος	*Ναξιακά δικαιοπρακτικά έγγραφα του 17ου αιώνος* Κατσουρός Α., (ΕΕΚυκλ.Μ. 7, Αθήνα 1968, 24-337)
Ναξ. Εκατόλ.	δημοτικά τραγούδια	*[Ναξιακό εκατολόγιο]* Λουκάτος Δ., Παραλλαγή ναξιακού «εκατόλογου» από χειρόγραφο (1911) του Όθωνος Ρουσοπούλου, (Λαογρ. 32 <1979-1981>, 1982, 18-26)
Νείλ., Λόγ. Νικοδ.	1307	Νείλος, ταπεινός μοναχός, *Λόγος εις τον βίον του οσίου πατρός ημών Νικοδήμου* Magri Arco M., Vita di S. Nicodemo di Kellarana [Testi e studi bizantino-neoellenici, III], Ρώμη - Αθήνα 1969
Νεκρ. βασιλ.	15ος	[Ανων.], *Η ομιλία του νεκρού βασιλιά, ανέκδοτο στιχούργημα του ΙΕ' αιώνα* Μανούσακας Μ., (ΕΕΦΣΠΘ 8, 1963, 295-314)
Νεκρολ.	12ος	*[Νεκρολόγιο Κυπριακό]*

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
		Darrouzès J., Un obituaire chypriote: Le Parisinus Graecus 1588 (Κυπρ. Σπ. 15, 1951, 25-62 = J. Darrouzès, Littérature et histoire des textes byzantins, [Variorum Reprints CS 10], XIII, Λονδίνο, 1972)
Νεκταρ., Επιτομ.	16ος	*Επιτομή της ιεροκοσμικής ιστορίας εις πέντε μερισθείσα τμήματα... παρά του...πρώην Ιεροσολύμων πατριάρχου Νεκταρίου του Κρητού...* Βενετία, 1729
Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ.	17ος	*Επιτομή της Ιεροκοσμικής Ιστορίας διαλαμβάνουσα τα του αγίου και θεοβαδίστου όρους Σινά και τα του εκείσε οικοδομηθέντος θεοδοξάστου μοναστηρίου...παρά του...πατριάρχου Ιεροσολύμων Νεκταρίου του Κρητός* [Επανέκδ.] Ι. Μ. Σινά, (εισαγ. Μανούσακας Μ.) [Εκδόσεις Ι. Μονής του θεοβαδίστου όρους Σινά, 4], Αθήνα, 1980
Νεόφ. Έγκλ.	12ος-13ος	Νεόφυτος άγιος, *Τρία ποιήματα: α) Στίχοι απλοϊκοί προς κατάνυξιν· β) Περί του παραδείσου το φυτόν. Στίχοι απλοϊκώς, κατανυκτικώς συντεθημένοι· γ) (Χωρίς τίτλο),* Τσικνόπουλος Π. Ι., Τρία ανώνυμα βυζαντινά ποιήματα επανευρίσκουν τον ποιητήν των άγιον Νεόφυτον, (Κυπρ. Σπ. 27, 1963, 75-117)
Νεόφ. Έγκλ. (Σωτ.)	12ος-13ος	Νεόφυτος άγιος, *Τρία ποιήματα* Σωτηρούδης Π., Συγγράμματα Αγίου Νεοφύτου του Εγκλείστου, Α', [Έκδ. Ι. Μ. Αγίου Νεοφύτου], Πάφος, 1996, 281-2, 284-287
Νεόφ. Έγκλ., Λεξ.	12ος-13ος	Νεόφυτος άγιος, *[Λεξιλόγιο]* Τσικνόπουλος Ι., Ο λεξιλογικός πλούτος του Εγκλείστου αγίου Νεοφύτου, (Κυπρ. Σπ. 20, 1957, 149-171).
Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ.	17ος	Νικολάος Ιερόπαις εξ Αγράφων, *Εκδόσεις μερικαί εις αρχάριον ιατρόν* Τσελίκας Α. - Ηλιούδης Γ.Ν., (Εισαγ.-έκδ.), [Βιβλιοθήκη Νεώτερων Ελλήνων Ιατρών, 2], Λάρισα 1997.
Νικ. Ιερόπ.(;), Πραγμ.	17ος	Νικολάος Ιερόπαις εξ Αγράφων (;), *Πραγματεία περί Φυσιολογίας και Παθολογίας* Τσελίκας Α. - Ηλιούδης Γ.Ν., (Εισαγ.-έκδ.), [Βιβλιοθήκη Νεώτερων Ελλήνων Ιατρών, 1], Λάρισα 1996.
Νικήτ. Χων.	12ος-13ος	Χωνιάτης Νικήτας, *Χρονική διήγησις αρχομένη από της βασιλείας του Κομνηνού κυρού Ιωάννου* Bekkerus Imm., Nicetae Choniatae Historia [CSHB], Βόννη, 1835
Νικήτα, Βίος Φιλαρ.	11ος	Νικήτας, *Βίος και πολιτεία του εν αγίοις πατρός ημών Φιλαρέτου του Ελεήμονος* Fourmy M.-H. - Leroy M., La vie de S. Philarète, (Byz. 9, 1934, 85-170)
Νομοκ.	17ος	*Νομοκάνων περί γοητειών, μαντειών και δεισιδαιμονιών* Πολίτης Ν., Έν κεφάλαιον νομοκάνονος περί γοητειών, μαντειών και δεισιδαιμονιών, (Λαογρ. 3, 1911, 381-389)
Νομοκ. Αγ. Γεωργ.	17ος	*Νομοκάνονον Αγίου Γεωργίου Περιστερεώτα* αρχιμ. Μανάδης Νικηφ. (επιμ. – εισαγ.), Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 2001
Νομοκριτ.	17ος	*Νομοκριτήριον (χφ ΕΒΕ 2764)* Γκίνης Δ., Περίγραμμα ιστορίας του μεταβυζαντινού δικαίου, [Πραγμ. Ακ. Αθ. 26, 1966], Αθήνα, 1966

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Νούκ., Μύθ. (Παράσογλου)	16ος	Νούκιος Ανδρόνικος, *Αισώπου μύθοι*
		Παράσογλου Γ., Ανδρόνικος Νούκιος - Γεώργιος Αιτωλός, Αισώπου μύθοι. Οι πρώτες νεοελληνικές μεταφράσεις [Εστία. Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη], Αθήνα 1993
Ντακορώνιας, Νησιωτ. Επετ. 1, 1918	1685 ελληνική μετάφραση ιταλικού κειμ. του 1462	Ντακορώνιας Τουλιάνος, αυθέντης Σιφνίων, *Γράμμα του έτους 1462*
		Ζερλέντης Π., (Νησιωτ. Επετ. 1, 1918, επανέκδοση με ευρετήριο, 126-132)
Ντελλαπ., Ερωτήμ.	15ος	Ντελλαπόρτας Λεονάρδος, *Ερωτήματα και Αποκρίσεις Ξένου και Αληθείας*
		Μανούσακας Μ., Λεονάρδου Ντελλαπόρτα Ποιήματα (1403/1411). [Ακαδημία Αθηνών, Κέντρον Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού], Αθήνα, 1995
Ντελλαπ., Λόγ. παρακλ.	15ος	Ντελλαπόρτας Λεονάρδος, *Λόγοι παρακλητικοί προς τον Χριστόν και την Θεοτόκον*
		Μανούσακας Μ., Λεονάρδου Ντελλαπόρτα Ποιήματα (1403/1411). [Ακαδημία Αθηνών, Κέντρον Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού], Αθήνα, 1995
Ντελλαπ., [Πάθη Χριστού]	15ος	Ντελλαπόρτας Λεονάρδος, *[Πάθη Χριστού] ή Στίχοι θρηνητικοί εις τον Επιτάφιον Θρήνον*
		Μανούσακας Μ., Περί αγνώστου Κρητός ποιητού προ της αλώσεως. Ο Λεονάρδος Ντελλαπόρτας και το έργον αυτού, [Πρακτ. Ακ. Αθ. 29], 1954, 32-44
Ντελλαπ., Στ. θρηνητ.	15ος	Ντελλαπόρτας Λεονάρδος, *Στίχοι θρηνητικοί εις τον Επιτάφιον Θρήνον*
		Μανούσακας Μ., Λεονάρδου Ντελλαπόρτα Ποιήματα (1403/1411). [Ακαδημία Αθηνών, Κέντρον Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού], Αθήνα, 1995
Ντελλαπ., Υπομν.	15ος	Ντελλαπόρτας Λεονάρδος, *Υπομνηστικόν*
		Μανούσακας Μ., Το «Υπομνηστικόν» του Λεονάρδου Ντελλαπόρτα και το πεζό πρότυπό του, (ΕΕΒΣ 39-40, 1972/1973, 60-74)
Ξανθόπ., Νικηφ.	α' μισό 14ου	Νικηφόρος Κάλλιστος Ξανθόπουλος, *[Εξήγηση στον Ιωάννη της Κλίμακος]*
		Πολίτης Λ., Άγνωστο έργο Νικηφόρου Καλλίστου Ξανθοπούλου, (Κληρονομία 1971, 69-83)
Ξόμπλιν	16ος	*Ξόμπλιν*
		Κακουλίδη-Πάνου Ε., Η «λογοτεχνία» της «περιφέρειας». Κανόνες κοινωνικής συμπεριφοράς από την Κύπρο (16ος αι.), (Επετ. Κύπρ. 22, 1996, 265-297, κείμ. 269-281)
Ο γεννηθείς νεώτερος ...	16ος	*[Ο γεννηθείς νεώτερος ...]*
		Κακουλίδη-Πάνου Ε., «Ο γεννηθείς νεώτερος εν καιρώ Ζωδίου ... ». Ένα ανέκδοτο αστρολογικό κείμενο του 16ου αι., (Δωδώνη 9, 1980, 75-86)
Οδοιπ. Σιβηρ.	τέλη 17ου	[Ανων.], *Οδοιπορικό Σιβηρίας*
		Moravcsik G., Οδοιπορικό της Σιβηρίας σε ελληνική γλώσσα (Ο Ελληνισμός εις το εξωτερικόν, στο Über Beziehungen des Griechentums zum Ausland in der neueren Zeit, herausgegeben von I. Irmscher und M. Mineemi,) Βερολίνο 1968, 273-288)

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Ολόκαλος	16ος	Ολόκαλος Ιωάννης, νοτάριος Ιεράπετρας, *Κατάστιχο (1496-1543)*
		Μαυρομάτης Γ., [Ελληνολατινική Ανατολή 1], Ελληνικό Ινστιτούτο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας και Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη Ηρακλείου, Βενετία 1994
Ον.	τέλη 14ου	*Έτερον <Ονειροκριτικόν> από πείρας φρονίμων*
		Drexl Fr., Das anonyme Traumbuch des Cod. Paris. gr. 2511, (Λαογρ. 8, 1921, 347-375)
Ον. Δανιήλ	περί το 1500	*Ονειροκριτικόν συν Θεώ αγίω του αγίου προφήτου Δανιήλ κατά αλφάβητον*
		Drexl Fr., Das Traumbuch des Propheten Daniel nach dem Cod. Vatic. gr. 319, (BZ 26, 1926, 290-314)
Ονειροκρ. Ιβ.	16ος	*Ονειροερμηνείες - Ονειρολύσεις 16ου αιώνα*
		Μάνου Λ., Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 2008
Ον. Νικηφ.	8ος-9ος	Νικηφόρος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, *Ονειροκριτικόν διά στίχων ιάμβων κατά στοιχείων*
		Drexl Fr., Das Traumbuch des Patriarchen Nikephoros. Beiträge zur Geschichte des christl. Altertums und der byzant. Literatur, Festschrift f. Alb. Ehrhard, Βόννη, 1922, 94-118
Ονόμ. πυλ. Κων/π.	15ος	*Ονόματα πυλών Κωνσταντινουπόλεως*
		Beneschewitsch W., Die türkischen Namen der Tore von Konstantinopel, (BZ 23, 1914/1919 <1920>, 468)
Ονόμ. πυλ. Κων/π. (Preger)	15ος	*Ονόματα πυλών Κωνσταντινουπόλεως*
		Preger Th., Studien zur Topographie Konstantinopels, IV, Ein anonymes Verzeichnis der Tore und Inschriften an den Mauern Konstantinopels im 16. Jahrhundert, (BZ 21, 1912, 468-71)
Ον. (Παπαχαρ.)	1751	*Ονειροκριτικά*
		Παπαχαραλάμπους Γ., Ονειροκριτικά, (Κυπρ. Σπ. 30, 1966, 77-113)
Ορισμ. Μαμελ.	14ος	*Ορισμός Μαμελούκων σουλτάνων*
		Schopenus L., Ιωάννου του Καντακουζηνού Ιστοριών βιβλία Δ, [CSHB], Βόννη 1832, 94-99
Ορισμ. Σινάν	15ος	*Ορισμός όνπερ έστειλεν ο Σινάν πασία, ο του σουλτάν Μουράτ βεζύρης, εις τα Ιωάννινα...*
		Λάμπρος Σπ., Η ελληνική ως επίσημος γλώσσα των σουλτάνων, (ΝΕ 5, 1908, 40-78)
Ορισμ. Σιναν-πασίας (Rigo)	15ος	*Ορισμός όνπερ έστειλεν ο Σιναπασίας, ο του σουλτάν Μουράτ βεζύρης, εις τα Ιωάννινα...*
		Rigo A., Lo horismòs di Sinan Pascia, la presa di Ioannina (1430) e la "lettera" del Sultano Murad II, (Θησαυρ. 28, 1998, 57-60, κείμ. 62).
Ορνεοσ.	13ος	*Ορνεοσόφιον κελεύσει γεγονός του αοιδίμου βασιλέως κυρίου Μιχαήλ*
		Hercher R., Claudii Aeliani, Varia historia, Epistolae, Fragmenta. Accedunt rei accipitrariae scriptores. Demetrii Pepagomeni Cynosophium, Georgii Pisidae Hexaëmeron, Fragmentum herculanense, Β' Λειψία, 1866, 574-584
Ορνεοσ. αγρ.	13ος	*Ορνεοσόφιον αγροικότερον*

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
		Claudii Aeliani F., Varia historia, Epistolae, Fragmenta. Accedunt rei accipitrariae scriptores. Demetrii Pepagomeni Cynosophium, Georgii Pisidae Hexaëmeron, Fragmentum herculanense, B' Λειψία, 1866, 517-584
Ουζούχασαν	15ος	[Ανων.], *Περί εις ους βούλονται πορευθήναι εις τον τόπον του Ουζούχασαν*
		Schreiner P. (S-OF 41, 1982, 23-25)
Οψαρ.	15ος	*Ο Οψαρολόγος*
		Krumbacher K., Das mittelgriechische Fischbuch [Sitzungsber. d. philos. - philol. und d. histor. Klasse d. Akad. d. Wissensch. zu München 3], 1903, 345-380
Παϊσ., Ιστ. Σινά	16ος	Παΐσιος Ρόδου, *Ιστορία του αγίου όρους Σινά και των περιχώρων αυτού, έτι δε και των καθ' οδόν τοποθεσιών, ως και των πάλαι γεγονότων θαυμάτων τεραστίων*
		Παπαδόπουλος-Κεραμεύς Α., Παϊσίου Αγιαποστολίτου, μητροπολίτου Ρόδου, Ιστορία του αγίου όρους Σινά, Πετρούπολη 1891
Παϊσ., Ιστ. Σινά (Βογιατζ.)	16ος	Παΐσιος Ρόδου, *Ιστορία του αγίου όρους Σινά - νέος κώδιξ*
		Βογιατζίδης Ι., (Επετ. Παρνασσ. 12, 1916, 210-259)
Παϊσ., Ιστ. Σινά (Καδάς)	17ος	*Προσκυνητάρια του αγίου και θεοβαδίστου όρους Σινά από δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-17ου αι.*
		Καδάς Σ., Εκδόσεις Ιδρύματος Όρους Σινά, Αθήνα, 2003, σελ. 151-221
Παλαιολ. Πελοποννν. (Λάμπρ.)	14ος-15ος	*Παλαιολόγεια και Πελοποννησιακά, Α'-Δ',*
		Λάμπρος Σπ., Αθήνα, 1912-1930
Παλαμήδ., Βοηβ.	17ος	Παλαμήδης Γεώργιος, *Ιστορία περιέχουσα πάσας τας πράξεις και ανδραγαθίας και πολέμους του εκλαμπροτάτου Μιχαήλ βοηβόδα, αυθέντη Ουγγροβλαχίας, Τρανσυλβανίας, Μολδαβίας*
		Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, B', Παρίσι, 1880-1913, 183-230
Παλαμήδ., Ψαλμ.	17ος	Παλαμήδης Γεώργιος, *[Μετάφρασις έμμετρος των "Ψαλμών"]*
		Μπουμπουλίδης Φ., Μεταφράσεις κειμένων της Αγίας Γραφής. Ι. Ανέκδοτος έμμετρος μετάφρασις των «Ψαλμών» υπό του Γεωργίου Παλαμήδου (ΙΖ'αι.), (ΕΕΒΣ 41, 1974, 423-434)
Παλλαδά, Εγκ. Σινά	18ος	Παλλαδάς Γεράσιμος, *Εγκώμιον εις το όρος το Σίναιον*
		Βενετία, 1817, 97-106
Πανάρ.	14ος	Πανάρετος Μιχαήλ, *Περί των Τραπεζούντος μεγάλων Κομνηνών, όπως και πότε και πόσον έκαστος εβασίλευσεν*
		Λαμψίδης Οδ., Μιχαήλ του Παναρέτου Περί των μεγάλων Κομνηνών, εισαγωγή, έκδοσις, σχόλια [Ποντικαί έρευναι, 2], Αθήνα, 1958
Παντεχνή, Κυνηγ.	12ος	Παντεχνής Κωνσταντίνος, *Έκφρασις κυνηγεσίου περδίκων και λαγών*
		Miller E., Description d'une chasse à l'once par un écrivain byzantin du XIIe siècle de notre ère, (AAEEG 6, 1872, 28-52)
Πανώρ.	17ος	Χορτάτσης Γεώργιος, *Πανώρια*

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
		Κριαράς Εμμ., [Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη, 2], Θεσσαλονίκη, 1975
Πανώρ.[2]	17ος	Χορτάτσης Γεώργιος, *Πανώρια*
		Κριαράς Εμμ., αναθεωρημένη έκδοση με επιμέλεια: Κομνηνή Δ. Πηδώνια, Ζήτρος, Θεσσαλονίκη, 2007
Παρασπ., Βάρν. C	15ος	Παρασπόνδυλος Ζωτικός, *Ελληνικόν ποίημα περί της μάχης της Βάρνης*
		Moravcsik G., Görög Költemény a Varnai csatáról [Ουγγροελληνικαί μελέται 1], Βουδαπέστη, 1935
Παράφρ. Μανασσ.	12ος	*Παράφραση Χρονικού Μανασσή*
		Praechter K., Eine vulgärgriechische Paraphrase der Chronik des Konstantinos Manasses, (BZ 4, 1895, 272-313)
Παράφρ. Μανασσ. (Tièche)	12ος	*Παράφραση Χρονικού Μανασσή*
		Tièche E., Spuren eines vororigenistischen Septuagintatextes in der Vulgärparaphrase des Konstantinos Manasses (BZ 19, 1910, 338-382)
Παράφρ. Χων. (v. Dieten)	16ος	*[Χωνιάτη Νικήτα Παράφραση]*
		Dieten L. J. van, Nicetae Choniatae Historia. Bemerkungen zur Sprache der sog. Vulgärgriechischen Niketasparaphrase, (BF 6, 1979, 37-77)
Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν.)	16ος	*[Παράφρασις Χωνιάτη, χφ. Β κριτ. υπ.], Του μεγάλου λογοθέτου και επί των κρίσεων γενικού και εφόρου κυρού Νικήτα του Χωνιάτου Χρονική διήγησις αρχομένη από της βασιλείας του Κομνηνού κυρού Ιωάννου*
		Bekkerus Imm., Nicetae Choniatae Historia [CSHB], Βόννη, 1835
Παρθεν., Γράμμ.	17ος	Παρθένιος Α', οικουμενικός πατριάρχης, *Επιστολή προς τον Ιωάννη Καλλέργη*
		Χασιώτης Ι., Το οικουμενικό πατριαρχείο και η Κρήτη μετά το θάνατο του Κυρίλλου Α' του Λουκάρεως. Ανέκδοτα γράμματα του πατριάρχη Παρθενίου Α' /1639/, (Θησαυρ. 6, 1969, 226-236)
Πάτρια Κων/π.	10ος-15ος	*Πάτρια Κωνσταντινουπόλεως*
		Preger Th., Scriptores originum Constantinopolitanarum, Α'-Β' Λειψία 1901, 1907
Π.Δ.		*Η Παλαιά Διαθήκη κατά τους Ο'*
		Rahlfs A., (Septuaginta, Id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes, edidit Alfred Rahlfs, Duo volumina in uno, Stuttgart, Biblia-Druck Stuttgart, 1935, 1979) Βιβλική Εταιρεία, Αθήνα.
Π.Δ.		*Παλαιά Διαθήκη*
		έκδ. Tischendorf
Π.Δ. (ΕΒΕ)		*Η Παλαιά Διαθήκη*
		Μετάφραση από τα πρωτότυπα κείμενα, Ελληνική Βιβλική Εταιρία, Αθήνα, 1997
Πένθ. θαν.[2]	16ος	*Πένθος θανάτου, ζωής μάταιον και προς Θεόν επιστροφή*
		Ζώρας Γ., [Βιβλιοθήκη Βυζαντινής και Νεοελληνικής Φιλολογίας, 49], Αθήνα, 1970
Πένθ. θαν. (Knös) S	16ος	*Πένθος θανάτου, ζωής μάταιον και προς Θεόν επιστροφή*
		Knös B., Une édition jusqu' à présent inconnue de «Πένθος θανάτου», (Αθ. 64, 1960, 186-193)

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Πένθ. θαν. D	16ος	*Πένθος θανάτου* Μπουμπουλίδης Φ., Παρατηρήσεις εις μεσαιωνικά κείμενα, (ΕΕΦΣΠΑ 13, 1962/1963, 364-374)
Πένθ. θαν. S	16ος	*Πένθος θανάτου* Μπουμπουλίδης Φ., Παρατηρήσεις εις μεσαιωνικά κείμενα, (ΕΕΦΣΠΑ 13, 1962/1963, 364-374)
Πένθ. θαν. K	16ος	*Πένθος θανάτου* Μπουμπουλίδης Φ., Παρατηρήσεις εις μεσαιωνικά κείμενα, (ΕΕΦΣΠΑ 13, 1962/1963, 364-374)
Πένθ. θαν. N	16ος	*Πένθος θανάτου, ζωής μάταιον και προς Θεόν επιστροφή* Ζώρας Γ., Πένθος θανάτου, εκ του ανεκδότου χειρογράφου III B 27 της Βιβλιοθήκης Νεαπόλεως, (Επιθ. ελληνοϊτ. πνευμ. επικ. III, 4, τεύχ. 8, Αύγ. 1940, 501-514 και τεύχ. 9, Σεπτ. 1940, 576-582)
Πεντ.	16ος	*Πεντάτευχος* Hesseling D., Les cinq livres de la Loi (le Pentateuque), traduction en néo-grec, publiée en caractères hebraïques à Constantinople en 1547, transcrite et accompagnée d' une introduction, d'un glossaire et d'un facsimile, Λέυντεν - Λειψία, 1897
Περί γέρ.	16ος	[Ανων.], *Περί γέροντος να μην πάρη κορίτσι* Wagner G., Carmina graeca medii aevi, Λειψία, 1874, 106-111
Περί γέρ. (Δαν.)	16ος	[Ανων.], *Περί γέροντος, να μη πάρη κορίτσι. Senex amans: Το δημώδες ποίημα για τον γέρο και το κορίτσι* Δανέζης Γ., [Neogr. Med. Aevi IV] Νοέμβριος 1997, Λευκωσία, 427-454, κείμ. 446-451, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο, 2002
Περί διαίτης	16ος	*Περί της διαίτης των ιβ' μηνών* Garzya A., Diaetetica minima, (Δίπτυχα 2, 1980/1981, 42-52)
Περί Ιωσήφ	16ος	[Ανων.], *Περί του παγκάλου Ιωσήφ* Μητσάκης Κ., Το εμψυχούν υδωρ, Φιλιππότη, Αθήνα, 1983, 506-515
Περί μεθύσου	18ος	*«Έπαινος εις το κρασί» - «Περί μεθύσου»* Πρωτοπαπά-Μπουμπουλίδου Γ., Δημώδη μεσαιωνικά και νεώτερα κείμενα, (ΕΕΒΣ 39-40, 1972/1973, 594-611, κείμ. 607-609)
Περί ξεν. (Μαυρομ.)	15ος	*«Περί της ξενιτείας» ποιήματα* Μαυρομάτης Γ. Κ., Τα «Περί της ξενιτείας» ποιήματα, Δήμος Ηρακλείου - Βικελαία Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο, 1995
Περί ξεν. V	15ος	*Περί της ξενιτείας* Wagner G., Carmina graeca medii aevi, Λειψία, 1874, 203-223
Περί ξεν. A	15ος	*Συμφορά θληβερή πέρι της ωνειδισμένης ξενιτείας* Καλιτσουνάκης Ι., Η εξ αθηναϊκού κώδικος παραλλαγή του «Περί ξενιτείας» ποιήματος, [Πραγμ. Ακ. Αθ., Α', 6], Αθήνα, 1930
Περί πονηρ.	1540	*Περί του πονηρού και οκνηρού* Eideneier N., Δύο μύθοι από τον «Στεφανίτη και Ιχνηλάτη» σε δημώδη γλώσσα, (Ελλην. 20, 1967, 430-435, κείμ. 433-434)
Περί πραγματ.	1540	*Περί του πραγματευτού* Eideneier N., Δύο μύθοι από τον «Στεφανίτη και Ιχνηλάτη» σε δημώδη γλώσσα, (Ελλην. 20, 1967, 430-435, κείμ. 434)

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Περί πώς έκαμναν ... βασιλέα	1597-αρχές 17ου	*Περί πώς έκαμναν αυτόν πρώην καιροίς τον βασιλέα* Schreiner P., Ein volkssprachlicher Text zur byzantinischen Kaiserkrönung aus der Zeit der Turkokratia, (Βυζαντιακά 1, 1981, 53-57)
Πηγά Μ., Περί σοφ.	1580-1584	Πηγάς Μελέτιος, *Περί σοφίας* Νικολόπουλος Π. Γ., Μελετίου του Πηγά Ανέκδοτος λόγος περί σοφίας, (ΕΕΒΣ 39-40, 1972/1973, 675-688)
Πηγά, Χρυσοπ.	16ος	Πηγάς Μελέτιος, *Χρυσοπηγή, Ευαγγελικής διδασκαλίας περίοδος* Βαλέτας Γ., Ανέκδοτοι λόγοι γραμμένοι στα 1586-1587 και εκφωνημένοι στο ναό της Χρυσοπηγής και Παμμακαρίστου Κωνσταντινουπόλεως (κατά τον Αθηναϊκόν κώδικα), Αθήνα, 1958
Πικατ.	16ος	Πικατόρος Ιωάννης, *Ρίμα θρηνητική εις τον πικρόν και ακόρεστον Άδην* Κριαράς Εμμ., Η ρίμα θρηνητική του Ιωάννου Πικατόρου, (ΕΜΑ 2, 1940, 20-69)
Πικατ. (Bakk.-v. Gem.)	16ος	Πικατόρος Ιωάννης, *Ρίμα θρηνητική εις τον πικρόν και ακόρεστον Άδην* Bakker W. F. - Gemert A. F. v. σε συνεργασία με τον Brokkaar G. W., Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο, 2008.
Πιστ. βοσκ.	17ος	*Ο πιστικός βοσκός* Joannou P., Der treue Schäfer. Der Pastor Fido des G. B. Guarini von einem anonymus im 17. Jahrhundert in kretische Mundart übersetzt [Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Institut für griechisch-romische Altertumskunde. Berliner Byzantinische Arbeiten, 27], Βερολίνο, 1962
Πλανοσπαράκτης	β' μισό 18ου	*Πλανοσπαράκτης* Papadopoullos T., A document in political verse, edited from British Museum Manuscript Additional 10077, (Studies and documents relating to the history of the greek church and people under turkish domination), = [Variorum Reprinds] 1990, 265-392
Πλάτ., Όσα δει	16ος	[Πλάτων (;)], *Όσα δει φοβείσθαι* Ζώρας Γ., Πλάτωνος, Όσα δει φοβείσθαι κατά τον αθηναϊκόν κώδικα 701, Σπουδαστήριον βυζαντινής και νεοελληνικής Φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα, 1955
Πλουσιαδ., Θρ. Θεοτ.	16ος	Πλουσιαδηνός Ιωάννης, *[Θρήνος της Θεοτόκου]* Μανούσακας Μ., Ανέκδοτοι στίχοι και αυτόγραφος κώδιξ του Ιωάννου Πλουσιαδηνού, (Αθ. 68, 1965, 49-72)
Πλουσιαδ., Θρ. Θεοτ. (Βασιλείου)	16ος	Πλουσιαδηνός Ιωάννης, *[Θρήνος της Θεοτόκου]* Βασιλείου Π., Ο αυτόγραφος «Θρήνος της Θεοτόκου» του Ιωάννη Πλουσιαδηνού, (Ελλην. 32, 1980, 267-287)
Π. Ν. Διαθ.	17ος	*Παλαιά και Νέα Διαθήκη, ποίημα ομορφότατο* Μέγας Γ., Ανέκδοτον ποίημα περί του κάτω κόσμου, (ΗΜΕ 1930, 509-521)
Π. Ν. Διαθ. (Λαμπάκης)	17ος	*Παλαιά και Νέα Διαθήκη* Λαμπάκης Στ., Οι καταβάσεις στον κάτω κόσμο στη βυζαντινή και μεταβυζαντινή λογοτεχνία, Αθήνα, 1982, 193-214
Π. Ν. Διαθ. (Μέγ.)	17ος	*Έμμετρος σύνθεσις της Παλαιάς και Νέας Διαθήκης* Μέγας Γ., (Πεπρ. Δ' Δ.Κρ.Σ. Β' 243-249)

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)	τέλη 15ου-αρχές 16ου	*Παλαιά και Νέα Διαθήκη, ποίημα προγενέστερο του 17ου αι.* Παναγιωτάκης Ν. Μ., (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Β' 242-277), [Neograeca Medii Aevi, II] Βενετία 1993
Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2]	τέλη 15ου-αρχές 16ου	*Παλαιά και Νέα Διαθήκη* Παναγιωτάκης Ν. Μ., Παλαιά και Νέα Διαθήκη, (έκδ.), Κακλαμάνης Στ.- Μαυρομάτης Γ. Κ., (επιμ.) [Graecolatinitas Nostra, Πηγές, 6], Ελληνικό Ινστιτούτο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών Βενετίας, Βενετία 2004
Ποιήμ.	χωρίς χρονολόγηση	*Ποιήματα* Racz St., Βυζαντινά ποιήματα περί των ουγγρικών εκστρατειών του αυτοκράτορος Μανουήλ, Βουδαπέστη, 1941
Πόλ. Τρωάδ.	14ος	*[Τρωικά] Ο πόλεμος της Τρωάδος* Μαυροφρύδης Δ., Εκλογή μνημείων της νεωτέρας ελληνικής γλώσσης, Α', Αθήνα 1866, 183-211
Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.)	14ος	*Ο πόλεμος της Τρωάδος* Παπαθωμόπουλος Μ., (Δωδώνη 5, 1976, 349-368, Δωδώνη 8, 1979, 355-415, Δωδώνη 15, 1986, 131-154)
Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.)	14ος	*Ο πόλεμος της Τρωάδος* Παπαθωμόπουλος Μ., - Jeffreys E. M., Editio princeps [Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη, 7], ΜΙΕΤ, Αθήνα, 1996
Πόλ. Τρωάδ. (Πολ. Λ.)	14ος	*Πόλεμος της Τρωάδος* Πολίτης Λ., Δύο φύλλα από χειρόγραφο του Πολέμου της Τρωάδος, (Ελλην. 22, 1969, 227-234)
Πολυδ.	χωρίς χρονολόγηση	*Πολυδεύκης* Bethe E., Pollucis Onomasticon, Λειψία, 1900
Πορτολ. Α	16ος	*Πορτολάνοι* Delatte A., Les portulans grecs, Λιέγη, 1947
Πορτολ. Β	16ος	*Πορτολάνοι* Delatte A., Les portulans grecs. Compléments, Βρυξέλλες, 1958
Πορτολάνος Ζαγοράς	18ος;	*Οι Πορτολάνοι της Ζαγοράς* Σολιώτης Χρ., Η ναυτική ψυχή του γένους, Αθήνα 1988, 101-112
Πορτολ. (Κούτσικα)	16ος-17ος;	*Οι ελληνικοί πορτολάνοι, τα πρωτότυπα χειρόγραφα κείμενα του 16. και 17. αι.* Νικολάκης Κ., Κούτσικα Κ. και Γ., Εκάτη, Αθήνα, 2000.
Πορτολ. (Τσελίκας)	1534 κείμ και 16ος-18ος τα σημειώματα	*Δύο χειρόγραφοι ελληνικοί πορτολάνοι, οι κώδικες της βιβλιοθήκης της Βουλής και της δημόσιας βιβλιοθήκης Ζαγοράς* Τσελίκας Αγ., Κορομηλά Λ., Μελάς Β. Θ., ΜΙΕΤ, Αθήνα, 2003.
Πορφυρογ., Έκθ.	10ος	Κωνσταντίνος Πορφυρογέννητος, *[Έκθεσις της βασιλείου τάξεως]* Vogt A., Constantin VII Porphyrogénète, Le Livre des cérémonies, texte établi et traduit [Collection byzantine, publiée sous le patronage de l' Association Guillaume Budé], Α' Παρίσι, 1935 - Commentaire, Παρίσι, 1935, Β' Παρίσι, 1939 - Commentaire, Παρίσι, 1940
Πορφυρογ., Έκθ. (Βόνν.)	10ος	Κωνσταντίνος Πορφυρογέννητος, *[Έκθεσις της βασιλείου τάξεως]* Reiskius I., Constantini Porphyrogeniti imperatoris De Cerimoniis aulae byzantinae libri duo graece et latine [CSHB], Α'-Β', Βόννη, 1829-1830

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Πορφυρογ., Προς Ρωμαν.	10ος	Κωνσταντίνος Πορφυρογέννητος, *Προς τον ίδιον υιόν Ρωμανόν τον θεοστεφή και πορφυρογέννητον βασιλέα* Moravcsik G., Constantine Porphyrogenitus, De administrando imperio, English Translation by R. J. H. Jenkins [Ουγγροελληνικαί μελέται 29], Βουδαπέστη 1949. Β': Commentary by F. Dvornik, R. J. H. Jenkins, B. Lewis, G. Moravcsik, D. Obolensky, S. Runciman, edited by R. J. H. Jenkins, Λονδίνο, 1962
Πορφυρόπ., Μετάφρ. Ανεκδ. Προκοπ.	17ος	Πορφυρόπουλος Μάρκος, *[Μετάφρασις των Ανεκδότων του Προκοπίου]* Νικολοπούλου Αγγ., Η υπό του Μάρκου Πορφυροπούλου μετάφρασις των Ανεκδότων του Προκοπίου, (ΕΕΒΣ 41, 1974, σ. 211-222)
Πουλολ.	14ος	*Ο Πουλολόγος* Krawczynski S., Kritische Textausgabe mit Übersetzung, sowie sprachlichen und sachlichen Erläuterungen [Deutsche Akademie, griechisch-romische Altertumskunde. Berliner Byzantinistische Arbeiten, 22], Βερολίνο, 1960
Πουλολ. Αθ.	14ος	*Ο Πουλλολόγος = Λόγος του Ιχνηλάτου περί των πουλλίων (κατά τον αθηναϊκόν κώδικα 701)* Ζώρας Γ., (ΕΕΒΣ 30, 1960/1961, 150-167)
Πουλολ. Ζ	14ος	*Ο Πουλολόγος (κατά νέαν παραλλαγήν)* Ζώρας Γ., Σπουδαστήριον βυζαντινής και νεοελληνικής φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα,1956
Πουλολ. (Τσαβαρή)	14ος	*Πουλολόγος* Τσαβαρή Ι., Συμβολή στη μελέτη του Πουλολόγου (δ.δ.), Ιωάννινα, 1979
Πουλολ. (Τσαβαρή)[2]	14ος	*Πουλολόγος* Τσαβαρή Ι., [Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη 5], ΜΙΕΤ, Αθήνα,1987
Πρακτ. επισκ. Κεφαλλην.	κείμ.: 1264, αντίγραφο: 17ο και η επιτομή: 1677	*Το πρακτικόν της λατινικής επισκοπής Κεφαλληνίας του 1264 και η επιτομή αυτού* Τζαννετάτος Θ., Αθήνα, 1965
Πρέσβ. ιππ.	τέλος 13ου-αρχές 14ου	[Ανων.], *[Πρέσβυς ιππότης]* Breillat P., La «table ronde» en Orient. Le poème grec du vieux chevalier, [Mélanges d' archéologie et d' histoire de l' École française de Rome, 55], 1938, 308-340)
Πρόδρ.	12ος	Πρόδρομος Θεόδωρος, *[Ποιήματα]* Legrand É., Poésies inédites de Théodore Prodrome publiées d'après la copie d'Alphonse l'Athenien, (REG 4, 1891, 70-73)
Προδρ.	12ος	*Προδρομικά. Ι. Του Προδρόμου κυρού Θεοδώρου προς τον βασιλέα τον Μαυροϊωάννην· ΙΙ. Του αυτού όμοιοι. ΙΙ. Του αυτού εις τον Σεβαστοκράτορα· ΙΙΙ. Στίχοι του γραμματικού κυρού Θεοδώρου του Πτωχοπροδρόμου· IV. Του αυτού προς τον βασιλέα* Hesseling D. C. - Pernot H., Poèmes prodromiques en grec vulgaire [Verhandelingen der Koninklijke Akademie van Wetenshappen te Amsterdam Afdeeling Letterkunde, Nieuwe Reeks Deel XI, 4], Αμστερνταμ, 1910

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Προδρ., Ανέκδ. ποιημ.	12ος	Πρόδρομος Θεόδωρος, *[Ποιημάτιον]* Λάμπρος Σπ., Ανέκδοτον ποιημάτιον Θεοδώρου του Προδρόμου (ΝΕ 5, 1908, 332-333)
Προδρ., Δεητ.	12ος	Πρόδρομος Θεόδωρος, *Δεητήριος προς τον αυτόν αυτοκράτορα ως από της σεβαστοκρατορίσσης* Παπαδημητρίου Σ., Ο Πρόδρομος του Μαρκιανού κώδικος XI 22, (Viz. Vrem. 10, 1903, 102-163, κείμ. 155-163· ανατ. Άμστερνταμ, Hakkert, 1964)
Προδρ. (Eideneier)	12ος	*Πτωχοπρόδρομος. I. Του Προδρόμου κυρού Θεοδώρου προς τον βασιλέα Μαυροϊωάννην. II. Του αυτού εις τον σεβαστοκράτορα· III. Στίχοι Θεοδώρου του Πτωχοπροδρόμου προς τον βασιλέα κυρ Μανουήλ τον Κομνηνόν. IV. Έτεροι στίχοι Ιλαρίωνος μοναχού Πτωχοπροδρόμου προς τον ευσεβέστατον βασιλέα κύριον Μανουήλ Πορφυρογέννητον, τον Κομνηνόν* Ptochoprodromos, Einführung, Kritische Ausgabe, deutsche Übersetzung, Glossar besorgt von Eideneier H., Neograeca Medii Aevi V, Κολωνία 1991
Προδρ. (Eideneier)[2]	12ος	*Πτωχοπρόδρομος* Eideneier Hans, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο, 2012
Προδρ., Κατομυομ.	11ος-12ος	Πρόδρομος Θεόδωρος, *Κατομυομαχία* Hunger H., Der Byzantinische Katz-Mäuse-Krieg, Theodoros Prodromos, Katomyomachia. Einleitung, Text und Übersetzung [Byzantina Vindobonensia 3], Γκράτς - Βιέννη - Κολωνία, 1968
Προδρ., Ροδ.	12ος	Πρόδρομος Θεόδωρος, *Του φιλοσόφου κυρού Θεοδώρου του Προδρόμου Των κατά Ροδάνθην και Δοσικλέα βιβλία Θ'* Hercher R., Ερωτικών λόγων συγγραφείς - Erotici scriptores graeci B', Λειψία 1859, 287-434
Προδρ., Σεβ.	12ος	Πρόδρομος Θεόδωρος, *Τη σεβαστοκρατορίσση* Παπαδημητρίου Σ., Ο Πρόδρομος του Μαρκιανού κώδικος XI 22, (Viz. Vrem. 10, 1903, 102-163, κείμ. 152-155, ανατ. Hakkert, Αμστερνταμ, 1964)
Προδρ., Στ. δεητ.	12ος	Πρόδρομος Θεόδωρος, *Του φιλοσόφου του Προδρόμου Στίχοι δεητήριοι* Maiuri A., Una nuova poesia di Teodoro Prodromo in greco volgare, (BZ 23, 1914-1919 <1920>, 397-407)
Προκόπ.	6ος	Προκόπιος, *[Προκοπίου άπαντα]* Haury J., Λειψία 1905-1913
Πρόλ. άγν. κωμ.	17ος	[Ανων.], *[Πρόλογος άγνωστης κωμωδίας]* Morgan G., Three Cretan Manuscripts, (Κρ. Χρ. 8, 1954, 69-70)
Πρόλ. εις έπαινον Κεφαλλην.	17ος	[Ανων.], *Πρόλογος καμωμένος εις έπαινον της περιφήμου νήσου Κεφαλληνίας, πατρίδας μας και των αρετών αυτής και της των Ενετών Αριστοκρατίας* Ευαγγελάτος Σπ., Ιστορία του θεάτρου εν Κεφαλληνία, Αθήνα, 1970, 30-33
Πρόλ. κωμ.	17ος	[Ανων.], *Πρόλογος, καμωμένος εις έπαινον της περιφήμου Νήσου, Κεφαλληνίας Πατρίδος μας, και των Αρετών αυτής, και της των Ενετών Αριστοκρατίας*

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
		Βεργωτής Π., Πρόλογος παλαιάς κωμωδίας, (Παρνασσ. 14, 1891, 569-572)
Προσήλ.	1777	Αντζούλης Διακάτος μοναχός, *Προσήλωση* Αλισανδράτος Γ., Ο Κοσμάς ο Αιτωλός στην Κεφαλονιά και τη Ζάκυνθο (1777). Ανέκδοτη επιστολή ενός ακροατή του, Αθήνα, 1982, 80-81
Προσκυν. α'	17ος	*Προσκυνητάριον συν Θεώ αγίω της αγίας πόλεως Ιερουσαλήμ, χφ Δοχειαρίου 129* Καδάς Σ., Εικονογραφημένα προσκυνητάρια των Αγίων Τόπων, Τέσσερα ελληνικά χειρόγραφα 17ου - 18ου αι., Θεσσαλονίκη, 1984, 110-128
Προσκυν. Αγ. Αθ. 6	18ος	*Προσκυνητάριον της αγίας πόλεως Ιερουσαλήμ και των περιχώρων αυτής, έτι δε και των λοιπών Αγίων Τόπων, χφ. Κουτλουμουσίου 3901* Καδάς Σ.,Προσκυνητάρια των Αγίων Τόπων. Δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου - 18ου αι., Θεσσαλονίκη, 1986, 124-152
Προσκυν. β'	18ος	*Διήγησις πάνυ ωφελιμωτάτη περί των σεβασμίων προσκυνημάτων της αγίας πόλεως Ιερουσαλήμ... (χφ. Ιβήρων 874)* Καδάς Σ., Εικονογραφημένα προσκυνητάρια των Αγίων Τόπων, Τέσσερα ελληνικά χειρόγραφα 17ου-18ου αι., Θεσσαλονίκη, 1984, 129-157
Προσκυν. Διον. 301 (Σινά)	16ος	*Προσκυνητάριον του αγίου όρους Σινά, χφ Διονυσίου 301* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια του αγίου και θεοβαδίστου όρους Σινά από δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-17ου αι. Εκδόσεις Ιδρύματος Όρους Σινά, Αθήνα, 2003, 137-139
Προσκυν. Δοχ. 393 (Σινά)	17ος	*Προσκυνητάριον του αγίου όρους Σινά, χφ Δοχειαρίου 393* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια του αγίου και θεοβαδίστου όρους Σινά από δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-17ου αι. Εκδόσεις Ιδρύματος Όρους Σινά, Αθήνα, 2003, σ. 223-224
Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043	17ος	*Προσκυνητάριον της αγίας πόλεως Ιερουσαλήμ διά στίχων, χφ. Εθνικής Βιβλιοθήκης 20431* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια των αγίων Τόπων. Δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου -18ου αι., Θεσσαλονίκη 1986, 258-289
Προσκυν. Ιβ. 535	16ος	*Προσκυνητάριον της αγίας πόλεως Ιερουσαλήμ διά στίχων, χφ. Ιβήρων 5351* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια των Αγίων Τόπων. Δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-18ου αι., Θεσσαλονίκη 1986, 188-220
Προσκυν. Ιβ. 535.22 (Σινά)	16ος	*Προσκυνητάριον του αγίου όρους Σινά, χφ Ιβήρων 535.22* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια του αγίου και θεοβαδίστου όρους Σινά από δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-17ου αι., Εκδόσεις Ιδρύματος Όρους Σινά, Αθήνα, 2003, 87-92
Προσκυν. Ιβ. 535.28 (Σινά)	16ος	*Προσκυνητάριον του αγίου όρους Σινά, χφ Ιβήρων 535.28* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια του αγίου και θεοβαδίστου όρους Σινά από δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-17ου αι., Εκδόσεις Ιδρύματος Όρους Σινά, Αθήνα, 2003, 93-105
Προσκυν. Ιβ. 694 (Σινά)	16ος	*Προσκυνητάριον του αγίου όρους Σινά, χφ Ιβήρων 694* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια του αγίου και θεοβαδίστου όρους Σινά από δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-17ου αι. Εκδόσεις Ιδρύματος Όρους Σινά, Αθήνα, 2003, 107-117

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Προσκυν. Ιβ. 845	16ος	*Προσκυνητάριον περιέχον πάντα τα υπό του Σωτήρος ημών τερατουργηθέντα θεοσημεία εν τη αγία πόλει Ιερουσαλήμ και τας τοποθέσεις, χφ. Ιβήρων 8453* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια των αγίων Τόπων. Δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-18ου αι., Θεσσαλονίκη 1986, 221-257
Προσκυν. Ιβ. 845 (Σινά)	16ος	*Προσκυνητάριον του αγίου όρους Σινά, χφ Ιβήρων 845* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια του αγίου και θεοβαδίστου όρους Σινά από δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-17ου αι., Εκδόσεις Ιδρύματος Όρους Σινά, Αθήνα, 2003, 119-145
Προσκυν. Ιεροσ.	17ος	*[Προσκυνητάριον Ιερουσαλήμ]* Καδάς Σ., Προσκυνητάριον συν Θεώ αγίω της αγίας πόλεως Ιερουσαλήμ, (Κληρονομία 9, 1977, 370-434)
Προσκυν. Κουτλ. 156	16ος	*Διήγησις του αγίου τόπου των Ιεροσολύμων, χφ. Κουτλουμουσίου 1564* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια των Αγίων Τόπων. Δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-18ου αι., Θεσσαλονίκη 1986, 77-85
Προσκυν. Κουτλ. 156 (Σινά)	16ος	*Προσκυνητάριον του αγίου όρους Σινά, χφ Κουτλουμουσίου 156* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια του αγίου και θεοβαδίστου όρους Σινά από δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-17ου αι. Εκδόσεις Ιδρύματος Όρους Σινά, Αθήνα, 2003, 141-144
Προσκυν. Κουτλ. 390	17ος	*Προσκυνητάριον της αγίας πόλεως Ιερουσαλήμ και των περιχώρων αυτής, έτι δε και των λοιπών Αγίων Τόπων, χφ. Κουτλουμουσίου 3901* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια των Αγίων Τόπων. Δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου - 18ου αι., Θεσσαλονίκη 1986, 124-152
Προσκυν. Κουτλ. 390 (Σινά)	16ος	*Προσκυνητάριον του αγίου όρους Σινά, χφ Κουτλουμουσίου 390* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια του αγίου και θεοβαδίστου όρους Σινά από δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-17ου αι. Εκδόσεις Ιδρύματος Όρους Σινά, Αθήνα, 2003, 145-150
Προσκυν. Λαύρ. 874	17ος	*Προσκυνητάρι της αγίας πόλεως Ιερουσαλήμ, χφ Λαύρας 8741* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια των Αγίων Τόπων. Δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου - 18ου αι., Θεσσαλονίκη 1986, 94-108
Προσκυν. Λαύρ. Θ (Σινά)	17ος	*Προσκυνητάριον του αγίου όρους Σινά, χφ Λαύρας Θ* Προσκυνητάρια του αγίου και θεοβαδίστου όρους Σινά από δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-17ου αι. Σωτήριος Καδάς, Εκδόσεις Ιδρύματος Όρους Σινά, Αθήνα, 2003, 71-74
Προσκυν. Λαύρ. Μ (Σινά)	16ος	*Προσκυνητάριον του αγίου όρους Σινά, χφ Λαύρας Μ* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια του αγίου και θεοβαδίστου όρους Σινά από δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-17ου αι. Εκδόσεις Ιδρύματος Όρους Σινά, Αθήνα, 2003, σελ 75-85
Προσκυν. Μεταμ. 50	17ος	*Προσκυνητάριον συν Θεώ αγίω, χφ. Μεταμόρφωσης 506* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια των αγίων Δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου - 18ου αι., Θεσσαλονίκη, 1986, 109-123
Προσκυν. Μπεν. 54	17ος	*Προσκυνητάριον συν Θεώ αγίω της αγίας πόλεως Ιερουσαλήμ, χφ. Μουσείου Μπενάκη 541* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια των Αγίων Τόπων. Δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου - 18ου αι., Θεσσαλονίκη, 1986, 153-168
Προσκυν. Ξηρ.	17ος	*Προσκυνητάριον του αγίου όρους Σινά, χφ Ξηροποτάμου 27*

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
27 (Σινά)		Καδάς Σ., Προσκυνητάρια του αγίου και θεοβαδίστου όρους Σινά από δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-17ου αι. Εκδόσεις Ιδρύματος Όρους Σινά, Αθήνα, 2003, 151-221
Προσκυν. Ολυμπ. 177	16ος	*Εξήγησις της αγίας Ιερουσαλήμ, χφ. Ολυμπιώτισσας 1776* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια των Αγίων Τόπων. Δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου - 18ου αι., Θεσσαλονίκη 1986, 86-93
Προσκυν. Σινά (Καδάς)	16ος-17ος	*Προσκυνητάρια του αγίου και θεοβαδίστου όρους Σινά από δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-17ου αι.* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια του αγίου και θεοβαδίστου όρους Σινά από δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-17ου αι. Εκδόσεις Ιδρύματος Όρους Σινά, Αθήνα, 2003
Προσοψάς, Δράμα γενν. τυφλού	17ος	Προσοψάς Γαβριήλ, *Δράμα περί του γεννηθέντος τυφλού με μίαν ιστορίαν του Δαρείου Βασιλέως* Μανούσακας Μ.-Πούχνερ Β., Ανέκδοτα στιχουργήματα του θρησκευτικού θεάτρου του ΙΖ' αιώνα. Έργα των ορθοδόξων Χίων κληρικών Μιχ. Βεστάρχη, Γρηγ. Κονταράτου, Γαβρ. Προσοψά, [Ακαδημία Αθηνών, Κέντρον Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού], Αθήνα 2000, 253-294
Πρόστ. Ανδρ.	14ος	Ανδρόνικος, *Πρόσταγμα* Schreiner P., Ein Prostagma Andronikos' III. Für die Monembasioten in Pegai (1328) und das gefälschte Chrysobull Andronikos' II. Für die Monembasioten im byzantinischen Reich, (JÖB 27, 1978, 203-228)
Προφητ.	16ος	*Προφητείαι* Ζώρας Γ., Δύο προφητείαι περί της απελευθερώσεως του Βυζαντίου, (Παρνασσ. 7, 1965, 185-193)
Πτωχολ. α	16ος	*Πτωχολέων* Κεχαγιόγλου Γ., Κριτική έκδοση της Ιστορίας Πτωχολέοντος. Θέματα υστεροβυζαντινής και μεταβυζαντινής λογοτεχνίας, (δ δ.), ΕΕΦΣΠΘ, παράρτ. 22, 335,κείμ. 339-366, Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη, 1978
Πτωχολ. Α	17ος	*Πτωχολέων* Κεχαγιόγλου Γ., Κριτική έκδοση της Ιστορίας Πτωχολέοντος. Θέματα υστεροβυζαντινής και μεταβυζαντινής λογοτεχνίας, (δ δ.), ΕΕΦΣΠΘ, παράρτ. 22, 387-400, Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη, 1978
Πτωχολ. Β	17ος	*Πτωχολέων* Κεχαγιόγλου Γ., Κριτική έκδοση της Ιστορίας Πτωχολέοντος. Θέματα υστεροβυζαντινής και μεταβυζαντινής λογοτεχνίας, (δ δ.), ΕΕΦΣΠΘ, παράρτ. 22, 405-416, Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη, 1978
Πτωχολ. Ζ	14ος	*Ριμάδα εις κάποιον γέροντα* Ζώρας Γ., Ιστορία του Πτωχολέοντος, εξ ιδιοκτήτου ανεκδότου παραλλαγής, (Κρ. Χρ. 7, 1953, 267-295)
Πτωχολ. (Κεχ.) Ρ	17ος	*Πτωχολέων* Κεχαγιόγλου Γ., Κριτική έκδοση της Ιστορίας Πτωχολέοντος. Θέματα υστεροβυζαντινής και μεταβυζαντινής λογοτεχνίας, (δ δ.), ΕΕΦΣΠΘ, παράρτ. 22, 371-381, Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη, 1978
Πτωχολ. Ν	14ος	*Πτωχολέων* Ζώρας Γ., Ιστορία του Πτωχολέοντος (κατά ανέκδοτον παραλλαγήν του Νεαπολιτικού κώδικος ΙΙΙ Α. α. 9), (ΕΕΒΣ 28, 1958, 414-443)

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Πτωχολ. P	14ος	*Πτωχολέων* Schick J., Περί του γέροντος του φρονίμου μουτζοκουρεμένου (Hamlet in Sage und Dichtung, Kunst und Musik), [Corp. Haml. I. 5, 2,], Λειψία 1938, 243-253, 264-289, 294-301
Πτωχολ. P[1]	14ος	*Πτωχολέων* Κεχαγιόγλου Γ., Κριτική έκδοση της Ιστορίας Πτωχολέοντος. Θέματα υστεροβυζαντινής και μεταβυζαντινής λογοτεχνίας, (δ δ.), ΕΕΦΣΠΘ, παράρτ. 22, 385, Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη, 1978
Πτωχολ. (Κεχ.)[2]	14ος-17ος	*Πτωχολέων* Κεχαγιόγλου Γ., [Παλαιότερα κείμενα της νεοελληνικής λογοτεχνίας 3] Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης-Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών-Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη, 2011
Πωρικ.	1775	*Πωρικολόγος* Camariano A., Porikologos şi Opsarologos grecesc, Poeme de animale la bizantini, Editia venetianâ din 1775, (Ονομασία με συντομίαν όλων των οπώρων) Facultatea de litere din Bucureşti. Seminarul de Istoria Literaturii Române Epocha veche [Cercetâri Literare publicate de N. Cartojan, III,], Βουκουρέστι 1939, 33-140
Πωρικ. A	13ος	*Πωρικολόγος* Ζώρας Γ., Ο Πωρικολόγος, κατ' αγνώστους παραλλαγάς, (Παραλλαγή εκ του αθηναϊκού κώδικος αρ. 3113 (φ. 85 v + r), Σπουδαστήριον βυζαντινής και νεοελληνικής φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα, 1958
Πωρικ. Απ.	19ος	*Πωρικολόγος* Ζώρας Γ., Ο Πωρικολόγος, κατ αγνώστους παραλλαγάς, (Παραλλαγή κατά το χειρόγραφον Αποστόλου. Λογοπαίγνιον Αισώπου), Σπουδαστήριον βυζαντινής και νεοελληνικής φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα, 1958
Πωρικ. (Βεν. - Μαρκ.)	19ος	*Πωρικολόγος* Μαρκάκης Π., Πωρικολόγος, Ονομασία με συντομίαν ωραίαν όλων των οπωρών, Μια δημοτική παραλλαγή ενός πεζογραφήματος του 12ου αιώνος, Νέοι Δρόμοι, Αθήνα, 1946
Πωρικ. P	13ος	*Πωρικολόγος* Camariano A., Porikologos şi Opsarologos grecesc, Poeme de animale la bizantini, Codex Petropolitanus 488, Facultatea de litere din Bucureşti. Seminarul de Istoria Literaturii Române Epocha veche [Cercetâri Literare publicate de N. Cartojan, III], Βουκουρέστι, 1939, 33-140
Πωρικ. S	13ος	*Πωρικολόγος* Camariano A., Porikologos şi Opsarologos grecesc, Poeme de animale la bizantini, Codex Seldenianus supra 15. Ευφήμιον του κυρ Κυδωνίου, ποιητικός λόγος ποιηθείς παρά του πτωχού Προδρόμου. Στίχοι διαλεκτικοί, Facultatea de litere din Bucureşti. Seminarul de Istoria Literaturii Române Epocha veche [Cercetâri Literare publicate de N. Cartojan, III], Βουκουρέστι 1939, 33-140
Πωρικ. V	13ος	*Πωρικολόγος* Wagner G., Carmina graeca medii aevi, (Διήγησις του Πωρικολόγου), Λειψία, 1874, 199-202

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Πωρικ. Z	13ος	*Πωρικολόγος* Ζώρας Γ., Ο Πωρικολόγος, κατ' αγνώστους παραλλαγάς, (Παραλλαγή εξ ιδιόκτητου χειρογράφου: Περί του κυρ Κυδωνίου του υψηλοτάτου βασιλέως πάντων των οπώρων, Σπουδαστήριον βυζαντινής και νεοελληνικής φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα, 1958
Πωρικ. (Winterwerb)	χφ 15ος-17ος, έκδ. 1664	*Πωρικολόγος* Winterwerb H., Porikologos. Einleitung, kritische Ausgabe aller Versionen, Ubersetzung, Textegleiche, Glossar, kurze Betrachtungen zu den fremdsprachlichen Versionen des Werks sowi e zum Opsarologos, [Neograeca Medii Aevi, VII], Romiosini, Κολωνία, 1992
Ριμ. Απολλων.	16ος	*Απολλώνιος* Morgan G., Apollonius of Tyre, [Cretan Poetry, Sources and Inspiration, 6] (Κρ. Χρ. 14, 1960, 379-393) και Ριμάδα του Απολλωνίου του Τύρου (Αλεξίου Στ., Κρητική Ανθολογία, ΙΕ - ΙΖ αι. Εισαγωγή, ανθολόγηση και σημειώματα, Εταιρία Κρητικών Ιστορικών Μελετών, Ηράκλειο, 1954, 28-29)
Ριμ. Απολλων. (Βεν.)	16ος	*Ριμάδα Απολλωνίου* Απόκοπος, Απολώνιος (sic), Ιστορία της Σωσάννης. Επιμελητής: Κεχαγιόγλου Γ., Ερμής, Αθήνα, 1982
Ριμ. Απολλων. (Κεχ.)	16ος	*Ριμάδα Απολλωνίου* Κεχαγιόγλου Γ., Απολλώνιος της Τύρου, υστερομεσαιωνικές και νεότερες ελληνικές μορφές (τόμ. 2.1, έκδ PK1 1568-1662, ρυθμισμένες μεταγραφές A, E, V, N, 1351-1565, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης-Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών-Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη, 2004)
Ριμ. Βελ.	15ος	*Ριμάδα περί Βελισαρίου* Wagner G., Carmina graeca medii aevi, Λειψία, 1874, 348-378
Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.)	15ος	*[Η ριμάδα του Βελισαρίου]* Bakker W. F.- Gemert A. F. van, Ιστορία του Βελισαρίου, κριτική έκδοση των τεσσάρων διασκευών με εισαγωγή, σχόλια και γλωσσάριο 121-245, [Βυζαντινή και νεοελληνική βιβλιοθήκη 6,] Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα, 1988)
Ρίμ. θαν.	16ος	*Ρίμα περί του θανάτου* Κακουλίδη Ε., Ποιήματα του Ανδρέα Σκλέντζα, (Ελλην. 20, 1967, 107-145)
Ριμ. κόρ.	16ος	*Ριμάδα κόρης και νιου* Pernot H., Chansons populaires grecques des XVe et XVIe siècles, publiées et traduites [Collection de l'Institut Néo-hellénique de l'Université de Paris 8], Παρίσι 1931, 72-87
Ριμ. κόρ. A	16ος	*Ριμάδα κόρης και νέου* Caracausi M., Contrasto di una fanciulla e di un giovane, Edizione critica, introduzione, commento e traduzione, edit. Carocci 2003
Ριμ. κόρ. V	16ος	*Ριμάδα κόρης και νέου* Caracausi M., Contrasto di una fanciulla e di un giovane, Edizione critica, introduzione, commento e traduzione, edit. Carocci, 2003
Ροδινός (Βαλ.)	17ος	Ροδινός Νεόφυτος, *Λόγοι-δοκίμια-συναξάρια*

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
		Βαλέτας Γ., Νεόφυτος Ροδινός. Κυπριακή δημοτική πεζογραφία, Λόγοι – Δοκίμια - Συναξάρια, Αθήνα 1979
Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ.	17ος	Ροδινός Νεόφυτος, *Βίος ή μαρτύριον του εν αγίοις πατρός ημών Ιγνατίου αρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, γραμμένος ελληνικά από Νικήταν Δαβίδ τον Παφλαγόνα και γυρισμένος εις την απλήν γλώσσαν υπό Νεοφύτου Ροδινού του Κυπρίου*
		Κιτρομηλίδης Μ. Π. - Μεσσής Χ., (επιμ.) [Πηγές της Κυπριακής Γραμματείας και Ιστορίας 106] Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών - Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα, 2008
Ροδινός Νεόφ.	17ος	Ροδινός Νεόφυτος, *Περί ηρώων, στρατηγών, φιλοσόφων, αγίων και άλλων ονομαστών ανθρώπων, οπού εβγήκασιν από το νησί της Κύπρου*
		Κουρνούτος Γ., Λόγιοι της τουρκοκρατίας Α' [Βασική Βιβλιοθήκη 4], Αθήνα 1956, 224-232
Ροδινός, Περί εξομολ. (Κακ.-Πάνου)	1671	Ροδινός Νεόφυτος, *Περί εξομολογήσεως*
		Κακουλίδη-Πάνου Ε., Κυπριακός πεζός λόγος 15ος-17ος αιώνας, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, LII], Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών Κύπρου, Λευκωσία, 2011, 73-74
Ροδινός, Περί ηρ. Κύπρ. (Κακ.-Πάνου)	1659	Ροδινός Νεόφυτος, *Περί ηρώων, στρατηγών, φιλοσόφων, αγίων και άλλων ονομαστών ανθρώπων, οπού εβγήκασιν από το νησί της Κύπρου*
		Κακουλίδη-Πάνου Ε., Κυπριακός πεζός λόγος 15ος-17ος αιώνας, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, LII], Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών Κύπρου, Λευκωσία, 2011, 61-68
Ροδινός, Σύν. μυστ. (Κακ.-Πάνου)	1633	Ροδινός Νεόφυτος, *Σύνοψις των θείων ... μυστηρίων*
		Κακουλίδη-Πάνου Ε., Κυπριακός πεζός λόγος 15ος-17ος αιώνας, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, LII], Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών Κύπρου, Λευκωσία, 2011, 68-72
Ροδολ.	17ος	Τρώιλος Ιωάννης - Ανδρέας, *Βασιλεύς ο Ρωδολίνος.*
		Τραγωδία συνθεμένη παρά Ιωάννου Ανδρέα του Τρωίλου. Ενετίησιν,αχμζ'
Ροδολ. (Αποσκ.)	17ος	Τρώιλος Ιωάννης - Ανδρέας, *Ροδολίνος*
		Αποσκίτη Μ., Ροδολίνος, τραγωδία Ιωάννη Ανδρέα Τρωίλου, Στιγμή, Αθήνα, 1987
Ροδολ. (Μανούσ.)	17ος	Τρώιλος Ιωάννης - Ανδρέας, *Ροδολίνος*
		Μανούσακας Μ., Βασιλεύς ο Ροδολίνος, τραγωδία Ιωάννη-Ανδρέα Τρωίλου (1647). Πράξεις Γ'-Δ'. Πρώτη παρουσίαση με εισαγωγικό σημείωμα, (Θέατρο Α', τεύχ. 4, 1962, 8-23) και: Αποσπάσματα, (Ελλην. Δημ. 12, τεύχ. 131, 1953, 67-70)
Ρούσμ.-Σαβ. (Πρωτοπ. - Μπουμπ.) Κμ.	18ος	Ρούσμελης Σαβόγιας, *Κωμωδία των ψευτογιατρών*
		Πρωτοπαπά-Μπουμπουλίδου Γ., Αθήνα, 1971
Ρούσμ.-Σαβ. (Πρωτοπ. - Μπουμπ.) Ιντ.	18ος	Ρούσμελης Σαβόγιας, *Ιντερμέδιο της Κυρά Λιάς*
		Πρωτοπαπά-Μπουμπουλίδου Γ., Αθήνα, 1971

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Ρούσμ.-Σαβ. (Πρωτοπ. - Μπουμπ.) Φ.	18ος	Ρούσμελης Σαβόγιας, *Φιορέντσα*
		Πρωτοπαπά-Μπουμπουλίδου Γ., Αθήνα, 1971
Ρωμανός	6ος	Ρωμανός, *[Ύμνοι]*
		Maas P., και Trypanis A. C., Sancti Romani Melodi Cantica, Α', Β', Οξφόρδη 1963, 1969
Ρώμη θρην.	17ος	*Η Ρώμη θρηνούσα, ήτοι διάλογος της Ρώμης και του ποταμού Τίβερη*
		Δανέζης Γ., Η Ρώμη θρηνούσα (1699). Ένας διάλογος και το πρότυπό του, (Θησαυρ. 29, 1999, 383-433 κείμ. 412-425)
Ρωσσέρ.	17ος	Ρωσσέριος Φραγκίσκος, *Συνήγορος των ψυχών των εν τω καθαρτηρίω τιμωρουμένων…*
		Παρίσι, 1657
Σανγιν., Ονομ. μελών	14ος ή 16ος	Σανγινάτιος Γεώργιος, *Διά στίχων πολιτικών ονομασίαι των μελών του ανθρώπου προς το κοινότερον*
		Σάθας Κ., Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη, Ε', νδ'- νς'
Σανκταμαύρας, Πράξ. Αποστόλ.	16ος	Σανκταμαύρας Ιωάννης, *Πράξεις των Αποστόλων (μετάφρ. κεφ. α'-η')*
		Κομίνης Αθ., Άγνωστον έργον του Κυπρίου αντιγραφέως Ιωάννου Σανκταμαύρα, (Δίπτυχα 1, 1979, 7-19)
Σανκταμαύρας, Πράξ. Αποστόλ. (Κακ.-Πάνου)	16ος	Σανκταμαύρας Ιωάννης, *Πράξεις των Αποστόλων (μετάφρ. κεφ. α'-η'),*
		Κακουλίδη-Πάνου Ε. (Επετ. Κύπρ. 26, 2000, 205-40)
Σατιρ. ποίημ.	14ος	*Σατιρικό ποίημα*
		Morgan G., A Byzantine Satirical Song? (BZ 47, 1954, 292-297)
Σαχλ., Αφήγ.	14ος	Σαχλίκης Στέφανος, *Αφήγησις παράξενος του ταπεινού Σαχλίκη*
		Papadimitriu S. D., Αφήγησις παράξενος, Οδησσός, 1896
Σαχλ. Α' (Wagn.) Μ	14ος	Σαχλίκης Στέφανος, *Γραφαί και στίχοι και ερμηνείαι*
		Wagner G., Carmina graeca medii aevi, Λειψία, 1874, 62-78, κείμ. 77, στ. 336 κε.
Σαχλ. Α' (Wagn.) PM	14ος	Σαχλίκης Στέφανος, *Γραφαί και στίχοι και ερμηνείαι*
		Wagner G., Carmina graeca medii aevi, Λειψία, 1874, 62-78, κείμ. 62, στ. 1-367 κε.
Σαχλ. Β' (Wagn.) P	14ος	Σαχλίκης Στέφανος, *Γραφαί και στίχοι και ερμηνείαι, έτι και αφηγήσεις*
		Wagner G., Carmina graeca medii aevi, Λειψία, 1874, 79-105, στ. 1-201
Σαχλ. Β' (Wagn.) PM	14ος	Σαχλίκης Στέφανος, *Γραφαί και στίχοι και ερμηνείαι, έτι και αφηγήσεις*
		Wagner G., Carmina graeca medii aevi, Λειψία, 1874, 79-105, στ. 202-712
Σαχλ. Ν	14ος	Σαχλίκης Στέφανος, *Παραινέσεις*
		Vitti M., Il poema parenetico di Sachlikis nella tradizione inedita del cod. Napoletano, (Κρ. Χρ. 14, 1960, 173-200)
Σεβήρ., Διαθ.	17ος	Σεβήρος Γαβριήλ, *Διαθήκη*

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
		Στεργέλλης Α., Η διαθήκη του Γαβριήλ Σεβήρου, 1616, και η ρύθμιση των χρεών του, 1617-1647, (Θησαυρ. 6, 1969, 182-200)
Σεβήρ., Ενθύμ.	17ος	Σεβήρος Γαβριήλ, *Ενθύμησις περί επεμβάσεως του δόγη της Βενετίας* Μανούσακας Μ., (Θησαυρ. 6, 1969, 27-29)
Σεβήρ.-Μανολ., Επιστ.	17ος	Σεβήρου (Σβήρου) Θεοκλήτη - Μανολάκης Γεώργιος, *Επιστολή προς Γαβριήλ Σεβήρον* Χαιρέτη Μ., (Θησαυρ. 6, 1969, 170-172)
Σεβήρ., Σημειώμ.	16ος	Σεβήρος Γαβριήλ, *Αυτόγραφον τεύχος χρονικών σημειωμάτων και δοσοληψιών (1578-1588)* Μανούσακας Μ., (Θησαυρ. 9, 1972, 7-67)
Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ.	17ος	Σεβήρος Γαβριήλ, *Τελευταίο Σημειωματάριο* Παναγιωτοπούλου Κρ., Το τελευταίο αυτόγραφο Σημειωματάριο (1613-1616) του Γαβριήλ Σεβήρου, (Θησαυρ. 13, 1976, 111-151)
Σεισμολ. (Οικονόμου)	17ος	*Σεισμολογικό κείμενο* Οικονόμου-Αγοραστού Ι., Ανέκδοτο σεισμολογικό κείμενο, (Ελλην. 35, 1984, 90-102)
Σηθ, Τροφ.	τέλη 11ου	*Σήθ Συμεών* Langkavel B., Simeonis Sethi Syntagma de alimentorum facultatibus, Λειψία 1868
Σημ. Δωρ. Τζυκ.	14ος	*Σημείωμα ... Δωροθέου... και Τζυκανδύλη* Θεοχαρίδης Γ., Μία διαθήκη και μία δίκη βυζαντινή. Ανέκδοτα Βατοπεδινά έγγραφα του ΙΔ' αιώνος περί της μονής Προδρόμου Βεροίας [Μακεδ., παράρτ. 2], Θεσσαλονίκη, 1962, 36-50
Σημειώσεις ιστορ. Κύπρου	13ος-17ος	*[Σημειώσεις ιστορίας Κύπρου]* Darrouzès J., Notes pour servir à l'histoire de Chypre. Quatrième article (Κυπρ. Σπ. 23, 1959, 27-56 = J. Darrouzès, Litterature et histoire des textes byzantins, XVII, [Variorum Reprints CS 10] Λονδίνο 1972)
Σημ. ιστορ. Κύπρ.	12ος-14ος	*[Σημειώσεις ιστορίας Κύπρου]* Darrouzès J., Notes pour servir à l'histoire de Chypre (Κυπρ. Σπ. 17, 1953, 83-102 = J. Darrouzès, Littérature et histoire des textes byzantins, XIV, [Variorum Reprints CS 10], Λονδίνο 1972)
Σιγίλλ. Κωνστ. Μακρ.	1338	Κωνσταντίνος Μακρηνός, *Σιγιλλιώδες γράμμα* Θεοχαρίδης Γ., Μία διαθήκη και μία δίκη βυζαντινή. Ανέκδοτα Βατοπεδινά έγγραφα του ΙΔ' αιώνος περί της μονής Προδρόμου Βεροίας [Μακεδ., παράρτ. 2], Θεσσαλονίκη, 1962, 28-36
Σκλάβ.	16ος	Σκλάβος Μανόλης, *Η συμφορά της Κρήτης, ή γέγονεν εκ του μεγάλου σεισμού* Μπουμπουλίδης Φ., Η συμφορά της Κρήτης του Μανόλη Σκλάβου, κρητικόν στιχούργημα του 16ου αιώνος, Σπουδαστήριον βυζαντινής και νεοελληνικής φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα, 1955
Σκλέντζα, Ποιήμ.	15ος	Σκλέντζας Ανδρέας, *Ποιήματα* Κακουλίδη Ε., (Ελλην. 20, 1967, 107-145, κείμ. 117-129)
Σκορδύλης, Λόγ. Θεοτ.	16ος	Σκορδύλης Μαραφαράς Γεώργιος, *[Ανέκδοτος Λόγος στον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου]*

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
		Δετοράκης Θ., Βενετοκρητικά μελετήματα (1971-1994), Δήμος Ηρακλείου-Βικελαία Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο, 1996, 421-475, κείμ. 426-468 [= Κρητική Εστία, Περίοδος Δ', 4, 1989/1991, 81-138]
Σκούφ. Φ.	1648	Σκούφος Φιλόθεος, *[Επιστολή και εικών]* Μανούσακας Μ., Ανέκδοτος επιστολή και άγνωστος εικών του Φιλοθέου Σκούφου, Χαριστ. Ορλάνδ., Α', Αθήνα 1965, 260-277, κείμ. 268-9
Σκούφ. Φρ., Γραμματοφ.	17ος	Σκούφος Φραγκίσκος, *Ο Γραμματοφόρος* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, Α', Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης-Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών-Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη, 2001, 412-416
Σκούφ. Φρ., Τέχν. Ρητ.	17ος	Σκούφος Φραγκίσκος, *Τέχνη Ρητορικής* Κεχαγιόγλου Γ., Η παλαιότερη πεζογραφία μας. Από τις αρχές της ως τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο Β' 1 (Εισαγωγή-Παρουσίαση-Ανθολόγηση) Σοκόλης, Αθήνα, 1999, 425-433
Σκούφ. Φρ., Τέχν. Ρητ.[2]	17ος	Σκούφος Φραγκίσκος, *Τέχνη Ρητορικής* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, Α', Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης-Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών-Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη, 2001, 414-416
Συμμ., Παστ. φίδ.	17ος	Συμμάκης Μιχαήλ, *Παστώρ φίδος, ήγουν Ποιμήν πιστός, μεταγλωττισμένος από το ιδίωμα το ιταλικόν* Βενετία, 1638
Συμμ., Ρεμπελ.	17ος	Συμ(μ)άκης Άντζολος, *Διήγησις του ρεμπελιού των ποπολάρων, ήγουν του νησίου της Ζακύνθου, οπού έγινεν εις τους 1628* Σάθας Κ., Ελληνικά ανέκδοτα περισυναχθέντα και εκδιδόμενα κατ' έγκρισιν της Βουλής εθνική δαπάνη, Αθήνα, 1867, Α', 154-193
Σουρούμης, Ιωάνν. Ξέν.	17ος	Σουρούμης Δημήτριος, *Βίος κυρ Ιωάννου του εν Κρήτη (= Αγίου Ιωάννου του Ξένου)* Τωμαδάκης Ν., Ο Άγιος Ιωάννης ο ξένος και ερημίτης εν Κρήτη, 10ος-11ος αιών, (ΕΕΒΣ 46, 1983/1986, 1-117)
Σούτσου, Αλεξανδροβόδας	18ος	Σούτσος Γεώργιος, *Αλεξανδροβόδας ο ασυνείδητος. Κωμωδία συντεθείσα εν έτει 1785* Σπάθης Δ., «Φαναριώτικη κοινωνία και σάτιρα», σχολιασμένη έκδοση και συνοδευτική μελέτη, Κέδρος, Αθήνα, 1995
Σούτσου, Έπαινος εις το κρασί	18ος	Σούτσος Δράκος, *Έπαινος εις το κρασί* Πρωτοπαπά-Μπουμπουλίδου Γ., «Έπαινος εις το κρασί» - «Περί μεθύσου», δημώδη μεσαιωνικά και νεώτερα κείμενα, (ΕΕΒΣ 39/40, 1972/1973, 594-611)
Σοφιαν., Γραμμ.	16ος	Σοφιανός Νικόλαος, *Γραμματικής εισαγωγής βιβλίον πρώτον* Legrand É., Nicolas Sophianos, Grammaire du grec vulgaire et traduction en grec vulgaire du traité de Plutarque sur l' éducation des enfants, Παρίσι 1874· (ανατ., εισαγ. Παπαδόπουλος Θ., Κέδρος, Αθήνα, 1977, κείμ. 35-86)
Σοφιαν., Κωμωδ. Ricchi	16ος	Σοφιανός Νικόλαος, *Στίχοι στην κωμωδία «I tre tiranni» του A. Ricchi* Vitti M., Nicola Sofianòs e la commedia dei Tre tiranni di A. Ricchi, Νεάπολη 1966, 51-62

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Σοφιαν., Παιδαγ.	16ος	Σοφιανός Νικόλαος, *Πλουτάρχου φιλοσόφου Παιδαγωγός* Legrand É., Nicolas Sophianos, Grammaire du grec vulgaire et traduction en grec vulgaire du traité de Plutarque sur l' éducation des enfants, Παρίσι, 1874, 87-123
Σοφ., Πρεσβ. B	17ος	*[Πτωχολέων]. Ο σοφός πρεσβύτης* Schick J., Hamlet in Sage und Dichtung, Kunst und Musik, [Corp. Haml. I 5, 2], Λειψία, 1938, 291-301
Σπαν. A	12ος	*Σπανέας. Στίχοι, γραφή και διδαχή <και> παραινέσεως λόγοι εξ Αλεξίου Κομνηνού του μακαριωτάτου προς τον του πρίγκιπος υιόν Καίσαρος Βρυεννίου* Hanna F., Das byzantinische Lehrgedicht Spaneas nach dem Cod. Vindob. Theol. gr. 244 un dem Codex Marcianus XI 24, Duppau, 1911
Σπαν. B	12ος	*Σπανέας. Γραφαί και στίχοι διδαχής, παραινέσεως λόγοι εξ Αλεξίου Κομνηνού του μακαριωτάτου προς τον του πρίγκιπος υιόν μητρόθεν του εκγόνου* Hanna F., Das byzantinische Lehrgedicht Spaneas nach dem Cod. Vindob. Theol. gr. 244 un dem Codex Marcianus XI 24, Duppau, 1911
Σπαν. (Ζώρ.) V	12ος	*Σπανέας* Ζώρας Γ., Άγνωστος ηπειρωτική παραλλαγή του Σπανέα κατά τον Βατικανόν ελληνικόν κώδικα 1831, (RSBN 1<11>, 1964, 47-77)
Σπαν. (Λάμπρ.) Va	12ος	*Σπανέας* Λάμπρος Σπ.-Χαριτάκη Γ. (πρόλογος), Ο Σπανέας του Βατικανού Παλατινού κώδικος 367, (ΝΕ 14, 1917, 353-380)
Σπαν. M	13ος;	*Σπανέας* Bănescu N., Un fragment inédit du "Poème à Spanéas", Cod. Marc. VII 51 (Recueil d' études dediées à la memoire de N. P. Kondakov, Πράγα, 1926, 75-80)
Σπαν. (Μαυρ.) P	12ος	*Σπανέας* Μαυροφρύδης Δ., Εκλογή μνημείων της νεωτέρας ελληνικής γλώσσης, Α', Αθήνα 1866, 1-16
Σπαν. O	12ος	*Σπανέας. Cod. Ox. Του σοφωτάτου κυρού άρχοντος του Σπανού λόγος φρονιμώτατος και παραγγελίαις προς τον αυτού υιόν* Hanna F., Spaneas nach dem Cod. Vind. Suppl. gr. 77 und Oxon miscell. 284 [Jahresbericht über das K.K. Akademische Gymnasium in Wien für das Schuljahr 1897/1898], Βιέννη, 1898
Σπανός D	κείμ. 14ος-15ος, έκδ. 16ου	*Σπανός* Eideneier H. [Νέα ελληνική βιβλιοθήκη] Ερμής, Αθήνα, 1990
Σπανός (Eideneier)	14ος	*[Σπανός]* Eideneier H., Spanos Eine byzantinische Satire in der Form einer Parodie, Einleitung, Kritischer Text, Kommentar und Glossar, [Supplementa Byzantina. Texte und Untersuchungen 5], Βερολίνο - Νέα Υόρκη, 1977
Σπαν. P	12ος	*Εκ του Σπανέα* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, Παρίσι, 1880-1913, Α', 1-10

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Σπαν. (Spadaro)	πιθ. 12ος, κείμ. πιθ. 8ου	*Σπανέας* Spadaro G., Il Προς Δημόνικον Pseudoisocrateo e Spaneas (Δίπτυχα 3, 1982/1983, 143-159)
Σπαν. U	12ος	*[Σπανέας]* Lundström V., Anecdota byzantina e codicibus Upsallensibus cum aliis collatis, (Anonymi Carmen paraeneticum), Ουψάλα 1902
Σπαν. V	12ος	*Σπανέας* Hanna F., Das byzantinische Lehrgedicht Spaneas nach dem Cod. Vindob. Theol. 193 [Jahresbericht über das K.K. Akademische Gymnasium in Wien für das Schuljahr 1895/1896], Βιέννη 1896
Σπαν. V suppl.	12ος	*Σπανέας. Cod. Vind. Στίχοι παραινετικοί του γέρου του Σπανία* Hanna F., Spaneas nach dem Cod. Vind. Suppl. gr. 77 und Oxon miscell. 284 [Jahresbericht über das K.K. Akademische Gymnasium in Wien für das Schuljahr 1897/1898], Βιέννη, 1898
Σπυρής, Πρωτόκ.	16ος	Σπυρής Αντώνιος, νοτάριος και πρωτόπαπας, *Πρωτόκολλο (1560-1567)* Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη Ε., - Μαυρομάτης Γ., (επιστ. επιμ.), Τμήμα Ιστορίας Ιονίου Πανεπιστημίου, [Πηγές της επτανησιακής ιστορίας, 1], Εκδόσεις Ιονίου Πανεπιστημίου, Κέρκυρα, 2007
Στ. Αδάμ		*Στίχοι θρηνητικοί Αδάμ και Παραδείσου* Mercati S. G., Osservazioni intorno agli (Bessarione (22) 34, 1918, 229-236)
Στάθ.	17ος	[Ανων.], *Στάθης* Σάθας Κ. Ν., Κρητικόν θέατρον ή συλλογή ανεκδότων και αγνώστων δραμάτων, Βενετία, 1879, 103-176
Στάθ. (Θέατρο)	17ος	[Ανων.], *Στάθης, κρητική κωμωδία* (Θέατρο, χρόνος Α', τεύχ. 4, Ιουλ.-Αύγ. 1962, 48-63)
Στάθ. (Μανούσ.)	17ος	[Ανων.], *Στάθης* Μανούσακας Μ., Τα χάσματα της κρητικής κωμωδίας, (Κρ. Χρ. 8, 1954, 291-305)
Στάθ. (Martini)	17ος	[Ανων.], *Στάθης, κρητική κωμωδία* Martini L., Κριτική έκδοση με εισαγωγή, σημειώσεις και λεξιλόγιο [Βυζαντινή και νεοελληνική βιβλιοθήκη 3], Θεσσαλονίκη 1976
Σταυριν.	17ος	Σταυρινός βεστιάρης, *Διήγησις ωραιοτάτη του Μιχαήλ βοϊβόνδα πώς αφέντευσεν εις την Βλαχίαν και πώς έκοψε τους Τούρκους οπού ευρέθησαν εκεί και πώς έκαμε πολλαίς ανδραγαθίαις και ύστερα εθανατώθη διά φθόνον χωρίς πόλεμον* Legrand É., Les exploits de Michel le Brave, voivode de Valachie, par Stavrinos le vestiar (Recueil de poèmes historiques en grec vulgaire), Παρίσι, 1877, 16-127
Σταφ., Ιατροσ.	12ος	Σταφιδάς Ιωάννης, *Ιατροσόφιον* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, Β', Παρίσι, 1880-1913, 1-17
Στ. Βοεβ.	16ος	[Ανων.], *Στίχοι εις τον εντιμώτατον και ευγενέστατον κύριον Ιωάννην μέγαν βηστιάρην πάσης Μογδοβλαχίας* Λάμπρος Σπ., Στίχοι εις Ιωάννην Πέτρον βοεβόδαν Μολδαβίας, (ΝΕ 11, 1914, 417-422)

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Στεφ. Ιχνηλ.	μετάφραση του 11ου με προσθήκες 13ου-14ου	*Τα κατά Στεφανίτην και Ιχνηλάτην* Sjöberg L. O., Stephanites und Ichnelates, Überlieferungsgeschichte und Text, Stockholm, Göteborg, Uppsala 1962
Στεφ. Ιχνηλ. (Eideneier N.)	16ος	*Στεφανίτης και Ιχνηλάτης. Δύο μύθοι του «Στεφανίτη και Ιχνηλάτη» σε δημώδη γλώσσα: 1) περί του πονηρού και οκνηρού· 2) περί του πραγματευτού* Eideneier N., (Ελλην. 20, 1967, 430-435)
Στεφανόπ., Βιβλ. Στεφανοπ.	18ος	Στεφανόπουλος Νικόλαος, *Βιβλίον των Στεφανοπούλων (εκδ. υπό Παπαδοπούλου Γ.Γ.), Αθήνα, 1865 (=Βαγιακάκος Δ., Οι Μανιάται της Διασποράς Α΄ Οι Μανιάται Κορσικής, Αθήνα 1970)* Βαγιακάκος Δ., Οι μανιάται της διασποράς, τόμ. Α' Οι μανιάται της Κορσικής, Αθήνα, 1970
Στίχ. ερωτ.	15ος	*[Στίχοι ερωτικοί]* Benedetto A. di, Versi d'amore in calce al Cod. Vat. gr. 2391 (Orpheus, Rivista di Umanità Classica e Cristiana, N. S. 8 (2), 1987, 415-424)
Στιχουργ.	αρχές 19ου	*Στιχουργήματα* Μπουμπουλίδης Φ., Δημώδη στιχουργήματα εκ ζακυνθινών χειρογράφων, (ΕΛΑ 9-10, 1955/1957, 29-38)
Στιχούργ. μεταβυζ.	1ο κείμ. πιθ. 15ου-16ου, χφ 18ου. 2ο κείμ. 16ου. 3ο κείμ. αχρονολόγητο	*Στιχούργημα μεταβυζαντινό* Μιχαηλίδης Δ., Τρία μεταβυζαντινά στιχουργήματα από χειρόγραφα του Αγίου Όρους, [Κείμενα και μελέται νεοελληνικής φιλολογίας 67], Αθήνα, 1970, 10
Στίχ. ωραιότ.	16ος	*Στίχοι ωραιότατοι* Ανέκδοτα βυζαντινά κείμενα, (Πνευματ. Κύπρος 6, αρ. 66, 1966, 148-152)
Στίχ. ωραιότ. (Spadaro)	16ος	*[Στίχοι ωραιότατοι]* Spadaro G., Pseudo-Spaneas, Apporiti di codici inesplotari: Cod. Collegio Greco S. Atanasio di Roma N. 17E Cod. Mityl. Bibl. Gymn. 37 (Il Collegio Greco di Roma, richerche sugli alluni, la direzione, l'attività, a cura di A. Fyrigios, [Analecta Collegii Graecorum], Ρώμη, 1983, 363-72)
Συμβόλ. Αρετ.	17ος	*Κρητικά συμβόλαια Ενετοκρατίας (της μονής Αρετίου -Μεραμπέλλου)* Ζερβογιάννης Ν., (Αμάλθεια 3, 1972, 281-288· 4, 1973, 29-36, 145-154)
Σύμβ. πίστ.	χωρίς χρονολόγηση	*Σύμβολον πίστεως* Ζώρας Γ., Έμμετροι διασκευαί του συμβόλου της πίστεως, (Παρνασσ. 9, 1967, 105-118)
Συμεών Ευχ.	11ος κείμ., ενώ το χφ 12ος;	Συμεών Ευχαΐτων, *[Επιστολή προς Ιωάννην μοναχόν έγκλειστον]* Mitsakis K., Symeon metropolitan of Euchaita and the byzantine ascetic ideals in the eleventh century, (Βυζαντ. 2, 1970, 301-334)
Συμ. Μάγιστρ.	10ος	Συμεών Μάγιστρος, *[Χρονογραφία]* Bekkerus Imm., Βόννη, 1838

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Συναδ., Χρον.	17ος	Παπα-Συναδινός, *[Χρονικόν]* Πέννας Π., Το Χρονικόν των Σερρών του Παπα-Συναδινού μετ' εισαγωγικής μελέτης, (Σερραϊκά Χρονικά 1, 1938, 7-72)
Συναδ., Χρον.-Διδαχ.	17ος	Παπα-Συναδινός, *[Χρονικό και Διδαχές]* Odorico P. (κριτική έκδοση) με τη συνεργασία των: Asdrachas S., Karanastassis T., Kostis K., Petmézas S., Editions de l' Association "Pierre Belon", Παρίσι, 1996
Συναδ., Χρον. (Καφταντζή)	17ος	Παπα-Συναδινός, *[Χρονικόν]* Καφταντζής Γ., Η σερραϊκή Χρονογραφία του Πασυναδινού με εισαγωγή και σχόλια, (Σερραϊκά Χρονικά 9, 1982, 15-128)
Συναξ. αγ. Νικολ.	1653	*Συναξάριον Αγίου Νικολάου* Σοφιανός Δ., Άγιος Νικόλαος ο εν Βουναίνη, ανέκδοτα αγιολογικά κείμενα ..., Αθήνα, 1972, 187-191
Σύναξ. ασωμ.	11ος-15ος	*Ομιλία εις την σύναξιν των ασωμάτων* Halkin F., Inédits byzantins d' Ochrida, Candie et Moscou [Subsidia Hagiographica, 38], Βρυξέλλες, 1963, 133-146
Συναξ. γαδ.	14ος	*Συναξάριον του τιμημένου γαδάρου* Wagner G., Carmina graeca medii aevi, Λειψία, 1874, 112-123
Συναξ. γαδ. (Βασιλ.)	14ος	*Συναξάριον του τιμημένου γαδάρου και Γαδάρου, λύκου και αλουπούς διήγησις ωραία* Βασιλείου Π., (προσεχής έκδ.)
Συναξ. γαδ. (Moennig)	14ος	*Συναξάριον του τιμημένου γαδάρου* Moennig U., (BZ 102/1, 2009, 109-166, κείμ. 138-166)
Συναξ. γαδ. (Pochert)	14ος	*Γαδάρου, λύκου κι αλουπούς διήγησις ωραία* Pochert C., Die Reimbildung in der spät- und postbyzantinischen Volksliteratur, [Neogr. Med. Aevi IV], Κολωνία 1991
Συναξ. γυν.	16ος	*Συναξάριον των ευγενικών γυναικών και τιμιωτάτων αρχόντισσων* Krumbacher K., Ein vulgärgedichter Weiberspiegel [Sitzungsber. d. philos. -philol. und d. histor. Klasse d. Akad. d. Wissensch. zu München 3, 335-432], Μόναχο 1905
Συναξ. γυν. (Spadaro)	16ος	*Συναξάριον γυναικών* Spadaro G., La novella della "Matrona di Efeso" in un testo greco medievale, Studi classici in onore di Q. Cataudella, B', Κατάνια 1972, 449-463
Συνθήκ. Καλλ.	13ος	*Συνθήκη μεταξύ της ενετικής δημοκρατίας και Αλεξίου Καλλιέργου* Ξανθουδίδης Στ., (Αθ. 14, 1902, 283-331)
Συνθήκ. Καλλ. (Μέρτζ.)	13ος	*Η συνθήκη Ενετών - Καλλέργη και οι συνοδεύοντες αυτήν κατάλογοι* Μέρτζιος Κ.Δ., (Κρ. Χρ. 3, 1949, 262-292)
Σύντ. βίος Ναούμ	17ος	*Σύντομος βίος Ναούμ* Trapp E., Die Viten des hl. Naum von Ochrid, BSl 35, 1974, 161-185
Σφρ., Χρον. μ.	15ος	Σφραντζής Γεώργιος, *[Χρονικόν μικρόν]* Grecu V., Georgios Sphrantzes, Memorii 1401-1477 [Scriptores Byzantini 5], Βουκουρέστι, 1966
Σφρ., Χρον.	15ος	Σφραντζής Γεώργιος, *[Χρονικόν]*

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
(Maisano)		Maisano R., Giorgio Sfranzae, Cronaca, Academia nazionale dei Lincei, Ρώμη, 1990
Σωσ.	14ος	*Τη Δανιήλου πρόσκειται βίβλω πράγμά τι ξένον λέγον θαυμασιώτατα τα περί της Σωσάννης* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, Β', Παρίσι, 1880-1913, 48-50
Ταμυρλ.	15ος	*Θρήνος περί Ταμυρλάγγου* Wagner G., Carmina graeca medii aevi, Λειψία, 1874, 28-31
Τάξ. θυρ.	15ος κείμ. - 16ος χφ	*Περί των τάξεων των θυρών του αμηρά* Schreiner P., (S-OF 41, 1982, 9-25)
Τάξ. Πόρτ.	15ος	*Αι τάξεις της πόρτας του αμηρά εισιν αύται* Baştav Ş., Ordo Portae, Description greque de la Porte et de l'armée du Sultan Mehmed II, éditée, traduite et commentée [Ουγγροελληνικαί μελέται 27], Βουδαπέστη 1947
Τζαμπλάκ.	15ος	Τζαμπλάκος, *[Ηθικόν βυζαντινόν ποίημα]* Ζώρας Γ., (Ν. Εστ. 59, 1956, 329-333)
Τζαμπλάκ. (Λαμπ.)	15ος	Τζαμπλάκος, *[Ποίημα]* Λαμπάκης Στ., (Αρχές νεοελλ. λογοτ. Β', 1993, 485-500, κείμ. 497-500)
Τζάνε Εμμ., Αφ.	17ος	Τζάνες Μπουνιαλής Εμμανουήλ, *Αφιέρωση «Εις τον πανιερώτατον ... κύριον Μελέτιον μητροπολίτην Φιλαδελφείας»* Ξηρουχάκης Α., Ο κρητικός πόλεμος, 1645-1669, η συλλογή των ελληνικών ποιημάτων Ανθίμου Διακρούση, Μαρίνου Ζάνε, Τεργέστη 1908, 140^{11}-142^{22}
Τζάνε Εμμ., Εις έπαινον Α. Κορνάρου	17ος	Τζάνες Μπουνιαλής Εμμανουήλ, *Εις έπαινον του εκλαμπροτάτου και υπερτάτου κυρού Ανδρέου Κορνάρου, του ποτέ γενεράλε Κρήτης* Πέττα Μ., (Θησαυρ. 22, 1992, 258-288, κείμ. 269-274)
Τζάνε Εμμ., Εις Θεοτ.	17ος	Τζάνες Μπουνιαλής Εμμανουήλ, *Εις την ευαγγελισθείσαν υπέραγνον Θεοτόκον* Πέττα Μ., (Θησαυρ. 22, 1992, 258-288, κείμ. 277-285)
Τζάνε Εμμ., Μοιρολ.	17ος	Τζάνες Μπουνιαλής Εμμανουήλ, *Μοιρολόγι (για το Ρέθυμνο)* Ξηρουχάκης Α., Ο κρητικός πόλεμος, 1645-1669, η συλλογή των ελληνικών ποιημάτων Ανθίμου Διακρούση, Μαρίνου Ζάνε, Τεργέστη, 1908, 136^{11}-140^{10}
Τζάνε, Κατάν.	17ος	Τζάνες Μπουνιαλής Μαρίνος, *Κατάνυξις* Πασχαλίδου-Παπαδοπούλου Γ., Η «Κατάνυξις ωφέλιμος» του Μαρίνου Τζάνε Μπουνιαλή, (Κρητολ. 12-13, 1981, 5-46)
Τζάνε, Κρ. πόλ.	17ος	Τζάνες Μπουνιαλής Μαρίνος, *Διήγησις διά στίχων του δεινού πολέμου του εν τη νήσω Κρήτης γενομένου* Ξηρουχάκης Α., Ο κρητικός πόλεμος, 1645-1669, η συλλογή των ελληνικών ποιημάτων Ανθίμου Διακρούση, Μαρίνου Ζάνε, Τεργέστη 1908
Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.)	17ος	Τζάνες Μπουνιαλής Μαρίνος, *Ο Κρητικός Πόλεμος (Διήγησις διά στίχων του δεινού πολέμου του εν τη νήσω Κρήτης γενομένου ...)* Αλεξίου Στ.– Αποσκίτη Μ., Αθήνα 1995 (κείμ. 121-523)
Τζάνε, Κρ. πόλ. (Νενεδ.)	17ος	Τζάνες Μπουνιαλής Μαρίνος, *Ο κρητικός πόλεμος (1645-1669)* Νενεδάκης Α., Έκδ. κριτική, εισαγ.-επιμ., Αθήνα, 1979
Τζάνε, Φιλον.	17ος	Τζάνες Μπουνιαλής Μαρίνος, *Φιλονικία του Χάνδακος και του Ρεθέμνου* Ξηρουχάκης Α., Ο κρητικός πόλεμος, 1645-1669, η συλλογή των ελληνικών ποιημάτων Ανθίμου Διακρούση, Μαρίνου Ζάνε, Τεργέστη 1908, 582-589
Τζάνε, Φυλλ. ψυχ.	17ος	Τζάνες Μπουνιαλής Μαρίνος, *Κατάνυξις ωφέλιμος διά κάθε χριστιανόν, εις την οποίαν περιέχονται διάλογος Ψυχής και Νεκρού και διηγήσεις τινές περί της συντελείας του αιώνος, περί κρίσεως και παραδείσου και περί κολάσεως. Και έτεροι στίχοι περί θανάτου* Βενετία, 1684
Τζέτζη, Αλληγ. Ιλ.	12ος	Τζέτζης Ιωάννης, *[Αλληγορίες Ιλιάδος]* Boissonade Fr. J., Tzetzae Allegoriae Iliadis. Accedunt Pselli Allegoriae, Lutetiae 1851
Τοξότης, Πράξεις	16ος	Εμμανουήλ Τοξότης, νοτάριος Κέρκυρας, *Πρωτόκολλο, πράξεις των ετών 1500-1503*, Πανταζή, Σ.-Αικ. (Εκδίδει) Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη Ε., - Μαυρομάτης Γ. Κ. (,επιστ. επιμ.έκδ. Τμήμα Ιστορίας Ιονίου Πανεπιστημίου, [Πηγές της Επτανησιακής Ιστορίας, 2], Εκδόσεις Ιονίου Πανεπιστημίου, Κέρκυρα, 2007
Τραγ. Αληδ.	1774	*Το τραγούδι του Αληδάκη* Θεοδωρακάκος Ν. (= Ν. Τωμαδάκης), Ο Αιώνας μας, Ιούνιος 1984, φ. 4, 108-111
Τραγ. Σούσ.	1669-1679	*Το τραγούδι της Σούσας (Σωσάννης)* Δουλγεράκης Ε., Το κρητικόν δημώδες άσμα της Σουσσάννας, (Κρ. Χρ. 9, 1955, 334-376)
Τραπεζούντιος, Νομοκ.	18ος	Τραπεζούντιος Γεώργιος, *Νομοκάνων* Παπαστάθης Χ. Κ., Η εις την νεοελληνικήν μεταγλώττισις των "Διαταγών των Αγίων Αποστόλων" κατά το Ms. GR. 696 (297) της Ρουμανικής Ακαδημίας, (ΕΚΕΙΕΔ 27-28, 1980/1981, 1985, 363-631)
Τριβ., Ρε	16ος	Τριβώλης Ιάκωβος, *Ιστορία του ρε της Σκότζιας με την ρήγισσα της Εγγλιτέρρας* Irmscher J., Ιάκωβος Τριβώλης, Ποιήματα [Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Institut für griechisch - römische Altertumskunde, 1], Βερολίνο 1956
Τριβ., Ρε (Ζώρ.)	16ος	Τριβώλης Ιάκωβος, *Ιστορία του ρε της Σκότζιας με την ρήγισσα της Εγγλιτέρας οπόγινε εισέ καιρόν εκείνας τας ημέρας* Ζώρας Γ., Διηγήματα του Βοκκακίου πρότυπα του Τριβώλη και του Βηλαρά, Σπουδαστήριον βυζαντινής και νεοελληνικής φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα,1957
Τριβ., Ταγιαπ.	16ος	Τριβώλης Ιάκωβος, *Ιστορία του Ταγιαπιέρα* Irmscher J., Ιάκωβος Τριβώλης, Ποιήματα [Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Institut für griechisch - römische Altertumskunde 1], Βερολίνο, 1956
Τριγώνη, Προσκυν. Αγ. Όρους	1772	Τριγώνης, *Προσκυνητάριον ... Μονής Μεγίστης Λαύρας του Αγίου Αθανασίου του εν Άθω* Βενετία, 1772

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Τρωικά	12ος	*Τρωικά* Praechter K., Das griechische Original der rumänischen Troika, (BZ 4, 1895, 519-546)
Τσιρίγ., Επιστ.	17ος	Τσιρίγος Νικόλαος, *Επιστολαί προς Γαβριήλ Σεβήρον* Χαιρέτη Μ., (Θησαυρ. 6, 1969, 167-170)
Τυπ. Θεοτ. Κεχαρ.	χφ 12ου + παράρτημα με 3 πίνακες του 15ου	*Τυπικόν της σεβασμίας μονής της Υπεραγίας Θεοτόκου της Κεχαριτωμένης της εκ βάθρων νεουργηθείσης και συστάσης παρά της ευσεβεστάτης αυγούστης κυράς Ειρήνης της Δουκαίνης κατά την αυτής πρόσταξιν και γνώμην υφηγηθέν τε και εκτεθέν* Gautier P., Le typicon de la Theotokos Kécharitôménè, (REB 43, 1984, 5-165)
Τωμ.-Παπαδάκη Α., Κρητ. έγγρ. Α'	19ος	*Κρητικά ιστορικά έγγραφα 1821-1830, Α' 1821-1824* Τωμαδάκης Ν.-Παπαδάκη Α., [Βιβλιοθήκη Ιστορικού Αρχείου Κρήτης, 4], Αθήνα, 1974
Υγρομαντ.	15ος	*[Συνταγή υγρομαντείας]* Τσαγγαλάς Κ. Δ., Μια ανέκδοτη συνταγή «υγρομαντείας» του 15ου αιώνα, (Επετ. Κύπρ. 12, 1983, 129-147)
Υμν. Παναγ.	15ος	Σκλέντζας Ανδρέας, *Ύμνος στην Παναγία* Κακουλίδη Ε., Ποιήματα του Ανδρέα Σκλέντζα, (Ελλην. 20, 1967, 129-130)
Φαλιέρ., Ενύπν.	15ος	Φαλιέρος Μαρίνος, *Ερωτικόν ενύπνιον* Ζώρας Γ., Ο ποιητής Μαρίνος Φαλιέρος, (Κρ. Χρ. 2, 1948, 7-46, 213-234, 416-435)
Φαλιέρ., Ενύπν.[2]	15ος	Φαλιέρος Μαρίνος, *Ερωτικόν ενύπνιον* Gemert A. F. Van, Ερωτικά Όνειρα [= Α' Ιστορία και Όνειρο· Β' Ερωτικόν Ενύπνιον]. Κριτική έκδοση, σχόλια και λεξιλόγιο: [Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη, 4], Αθήνα 1980
Φαλιέρ., Ενύπν. (Schmitt)	15ος	Φαλιέρος Μαρίνος, *Ερωτικόν ενύπνιον* Schmitt J., Ποίημα ανέκδοτον του Μαρίνου Φαλιέρη (sic), (ΔΙΕΕΕ 4, 1892, 291-308)
Φαλιέρ., Ενύπν. (v. Gem.)	15ος	Φαλιέρος Μαρίνος, *Ερωτικόν ενύπνιον* Gemert A. F. van, Marinos Falieros en zijn beide liefdesdromen, Άμστερνταμ 1973
Φαλιέρ., Θρ.	15ος	Φαλιέρος Μαρίνος, *Θρήνος* Μυστακίδης Β., Γλωσσικόν μνημείον του ΙΣΤ' αιώνος εκδεδομένον - ανέκδοτον, (Νέος Ποιμήν 4, 1922, 569-593)
Φαλιέρ., Θρ. (Bakk.-v. Gem.)	15ος	Φαλιέρος Μαρίνος, *Θρήνος εις τα Πάθη και την Σταύρωσιν του … Χριστού* Bakker W. F.,- Gemert Ar. F. van, (Κριτική έκδοση), Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο, 2002.
Φαλιέρ., Ιστ.[2]	15ος	Φαλιέρος Μαρίνος, *Ιστορία και όνειρον* Gemert A. F. Van, Ερωτικά Όνειρα [= Α' Ιστορία και Όνειρο· Β' Ερωτικόν Ενύπνιον]. (Κριτική έκδοση), [Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη, 4], Αθήνα 1980
Φαλιέρ., Ιστ. Α	15ος	Φαλιέρος Μαρίνος, *Ιστορία και όνειρον* Ζώρας Γ., Ιστορία και όνειρο του Φαλιέρου (εκ του ανεκδότου Αμβροσιανού κώδικος, (Επιθ. Ελληνοϊτ. πνευμ. επικ. 3, 1940, 311-320, 373-385)

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Φαλιέρ., Ιστ. N	15ος	Φαλιέρος Μαρίνος, *Ιστορία και όνειρον* Ζώρας Γ., Μαρίνου Φαλιέρου Ιστορία και όνειρον (κατά τον νεαπολιτικόν κώδικα III B 27), (RSBN 8-9, 1971/1972, 25-49)
Φαλιέρ., Ιστ. V	15ος	Φαλιέρος Μαρίνος, *Ιστορία και όνειρον* Ζώρας Γ., Μαρίνου Φαλιέρου Ιστορία και όνειρον κατά τον Βατικανόν ελληνικόν κώδικα 1563, (ΕΕΦΣΠΑ 12, 1961-1962, 168-206)
Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.)	15ος	Φαλιέρος Μαρίνος, *Ιστορία και όνειρον* Gemert A. F. van, Marinos Falieros en zijn beide liefdesdromen, Άμστερνταμ, 1973
Φαλιέρ., Λόγ.	15ος	Φαλιέρος Μαρίνος, *Λόγοι διδακτικοί* Ζώρας Γ., Ο ποιητής Μαρίνος Φαλιέρος, (Κρ. Χρ. 2, 1948, 7-46, 213-234, 416-435)
Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.)	15ος	Φαλιέρος Μαρίνος, *Λόγοι διδακτικοί* Bakker W. F. - Gemert A. F. van, A critical edition with introduction, notes and index verborum, [Byzantina Neerlandica, 7], Λέυντεν, 1977
Φαλιέρ., Ρίμ. AN	15ος	Φαλιέρος Μαρίνος, *Ρίμα παρηγορητική* Ζώρας Γ., Ο ποιητής Μαρίνος Φαλιέρος, (Κρ. Χρ. 2, 1948, 7-46, 213-234, 416-435)
Φαλιέρ., Ρίμ.(Bakk.-v. Gem.)	15ος	Φαλιέρος Μαρίνος, *Ρίμα παρηγορητική* Bakker W. F. - Gemert A. F. van, A critical edition with introduction, notes and index verborum, [Studia Byzantina et neohellenica neerlandica], Λέυντεν, 1972
Φαλιέρ., Ρίμ. L	15ος	Φαλιέρος Μαρίνος, *Ρίμα παρηγορητική (Παρηγορία πεμφθείσα παρά του ευγενεστάτου άρχοντος κυρ Μαρίνου του Φαλιέρου προς τινα άρχον Βενεδίκτον Ταπόλη εν τη νήσῳ Κρήτη)* Ζώρας Γ., Μαρίνου Φαλιέρου Ρίμα παρηγορητική κατά τον κώδικα 1549 της Λαυρεντιανής Βιβλιοθήκης της Φλωρεντίας, Σπουδαστήριον βυζαντινής και νεοελληνικής φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα,1956
Φαλλίδ.	17ος	[Ανων.], *Θρήνος του Φαλλίδου του φτωχού* Ξανθουδίδης Στ., Ο Φαλλίδος, (ΕΕΒΣ 4, 1927, 96-105)
Φαλλίδ. (Παναγ.)	17ος	[Ανων.], *Θρήνος του Φαλλίδου του Πτωχού (Πίν. Α'-Ε')* Παναγιωτάκης Ι., (Θησαυρ. 23, 1993, 222-289)
Φιορεντίνος	17ος	*Φιορεντίνος ή η λησμονημένη μνηστή (αποσπάσματα)* Manousakas I.M.- Puchner W., [Ανασυγκρότηση Φιορεντίνου], Die vergessene Braut. Bruchstücke einer unbekannten kretischen Komödie des 17. Jahrhunderts in den griechischen Märchenvarianten vom Typ AaTh 313c., [Mitteilungen des Instituts für Gegenwartsvolkskunde, Nr. 14], Österreichische Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-Historische Klasse, Sitzungsberichte, Band 436, Βιέννη, 1984.
Φλώρ.	14ος	*Διήγησις εξαίρετος ερωτική και ξένη Φλωρίου του πανευτυχούς και κόρης Πλάτζια Φλώρης* Κριαράς Εμμ., Βυζαντινά ιπποτικά μυθιστορήματα [Βασική Βιβλιοθήκη 2], Αθήνα 1955
Φλώρ. (Hess.)	14ος	*Φλώριος και Πλάτζια-Φλώρα* Hesseling D. C., Le roman de Phlorios et Platzia Phlore, Άμστερνταμ 1917

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Φορτουν.	17ος	Φώσκολος Μάρκος Αντώνιος, *Φορτουνάτος* Ξανθουδίδης Στ., Αθήνα 1922
Φορτουν. (Vinc.)	17ος	Φώσκολος Μάρκος Αντώνιος, *Φορτουνάτος* Vincent A., (Κριτ. έκδ.), [Εταιρεία κρητικών ιστορικών μελετών, Κρητικόν Θέατρο 2], Ηράκλειο, 1980
Φυλλ. Αλ.	17ος ή 18ος	*Αλεξάνδρου του Μακεδόνος βίος, πόλεμοι και θάνατος* Πάλλης Α. Α., Η φυλλάδα του Μεγ' Αλέξαντρου ή ιστορία του Μεγάλου Αλεξάνδρου του Μακεδόνος βίος, πόλεμοι και θάνατος αυτού. Νέα εικονογραφημένη έκδοση με ιστορική εισαγωγή, Αθήνα, 1935
Φυλλ. Αλ. (Βελουδ.)	1750	*Διήγησις Αλεξάνδρου του Μακεδόνος, Η φυλλάδα του Μεγαλέξαντρου* Βελουδής Γ., Αθήνα 1977 βλ. και: Βελουδής Γ. Διήγησις Αλεξάνδρου του Μακεδόνος [Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη. Δημιουργική πεζογραφία, 39], Αθήνα, 1977
Φυσιολ.	15ος	*Φυσιολόγος ή τας φύσεις έχων των τετραπόδων και πετεινών, ερπετών τε και μυρμήκων και ιχθύων, έτι δε και περί λίθων* Pitra J. B., Spicilegium solesmense complectens Sanctorum Patrum scriptorumque ecclesiasticorum anecdota hactenus opera, selecta e graecis orientalibusque et latinis codicibus, Γ', Παρίσι, 1855, 338-373
Φυσιολ. Β	15ος	*Φυσιολόγος* Puntoni V., Frammenti di una recensione greca in prosa del Physiologus, (SIFC 3, 1894, 169-191)
Φυσιολ. (Kaim.)	11ος-17ος	*Φυσιολόγος* Kaimakis D., Der Physiologus nach der ersten Redaktion, [Beiträge zur klassischen Philologie, 63], Verlag Anton Hain, Meisenheim am Glan, 1974
Φυσιολ. (Legr.)	15ος	*Εκ του Φυσιολόγου περί φύσεως και είδους ζώων και ερπετών και η αναγωγή των ανθρώπων, ως έχει* Gidel A. Ch., Étude sur un poème grec inédit intitulé O Φυσιολόγος, suivie du texte grec édité par E. Legrand, (AAEEG 7, 1873, 188-296)
Φυσιολ. Μ	11ος	Πέτρος, επίσκοπος Αλεξανδρείας, *Φυσιολόγος* Karnejev A., Der Physiologus der Moskauer Synodalbibliothek. Ein Beitrag zur Lösung der Frage nach der Vorlage des armenischen und eines alten lateinischen Physiologus, (BZ, 3, 1894, 26-63)
Φυσιολ. (Offerm.) G	10ος-11ος	*Φυσιολόγος* Offermans D., Der Physiologus nach den Handschriften G und M, Verlag Anton Hain, Meisenheim am Glan, 1966.
Φυσιολ. (Offerm.) M	11ος-12ος	*Φυσιολόγος* Offermans D., Der Physiologus nach den Handschriften G und M, Verlag Anton Hain, Meisenheim am Glan, 1966
Φυσιολ. (Sbord.)	11ος-17ος	*Φυσιολόγος* Sbordone Fr., Physiologus, Μιλάνο - Γένουα - Ρώμη - Νεάπολη, 1936
Φυσιολ. V	πηγές κειμένων 10ου-12ου	*Φυσιολόγος* Zuretti C., Ancora per la critica del Physiologus greco, (BZ 9, 1900, (1956), 170-188)

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Φυσιολ. (Zur.)	15ος	*Φυσιολόγος* Zuretti C., Per la critica del Physiologus, (SIFC 5, 1896, 113-219)
Φυτολ. κείμ.	12ος-16ος	*Φυτολογικά κείμενα* Thompson M. H., Textes grecs inédits relatifs aux plantes [Nouvelle collection de textes et documents], Παρίσι, 1955
Φωτειν., Νομ. Πρόχ.	1766	Φωτεινόπουλος Μιχαήλ, *Νομικόν Πρόχειρον* Ζέπου Π. Ι., Georgescu Val. Al. - Σιφωνίου-Καράπα Α., (εκδ.) Κείμενον εκδιδόμενον επί τη βάσει χειρογράφου Κώδικος Suppl. gr. 1323 της Εθνικής Βιβλιοθήκης των Παρισίων, συνοδευόμενον υπό της ρουμανικής μεταφράσεως (έ. 1869) του κειμένου του 1766, δημοσιευομένης υπό N. Camariano, (ΕΚΕΙΕΔ 24-26, <1977-1979>, 1982)
Χειλά, Χρον.	15ος	Χειλάς, *[Χρονικόν]* Hopf Ch., Chroniques gréco-romanes inédites ou peu connues, publiées avec notes et tables généalogiques, (Chilas, Chronicon monasterii S. Theodori in Kythera insula siti), Βερολίνο 1873, 346-358
Χίκα, Επίγρ.	17ος	Χίκας Ναθαναήλ, *Εις τον πανιερώτατον μητροπολίτην Φιλαδελφείας κύριν Θεοφάνην επίγραμμα* Μανούσακας Μ. Ι., Ναθαναήλ Χίκας ο Αθηναίος και τα ανέκδοτα έργα αυτού, (ΕΜΑ 4, 1952, 3-48)
Χίκα, Μονωδ.	17ος	Χίκας Ναθαναήλ, *Μονωδία εις τον θάνατον του πανιερωτάτου μητροπολίτου Φιλαδελφείας κυρίου Γαβριήλ Σεβήρου* Μανούσακας Μ. Ι., Ναθαναήλ Χίκας ο Αθηναίος και τα ανέκδοτα έργα αυτού, ΕΜΑ 4, 1952, 3-48
Χίκα, Μονωδ. (χφ Λαύρας)	17ος	Χίκας Ναθαναήλ, *Εις την επάνοδον του λειψάνου του Φιλαδελφείας Γαβριήλ Μονωδία* Παναγιωτάκης Ν., Μνημ. Αντωνιάδη, 265-275
Χορτασμ., Ημερολ.	αρχές 15ου	Χορτασμένος Ιωάννης, *[Ημερολόγιον]* Hunger H., Allzumenschliches aus dem Privatleben eines Byzantiner. Tagebuchnotizen des hypochondres Johannes Chortasmenos, Polychron. Dölger, 244-252)
Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ.	17ος	Χορτάτσης Γεώργιος, *Η ελευθερωμένη Ιερουσαλήμ (Τα ιντερμέδια της Ερωφίλης)* Αλεξίου Στ., - Αποσκίτη Μ., Στιγμή, Αθήνα, 1992
Χούμνου, Κοσμογ.	15ος	Χούμνος Γεώργιος, *Η Κοσμογέννησις* Μέγας Γ., Ανέκδοτον στιχούργημα του ιε' αιώνος, Ακαδημία Αθηνών - Κέντρον ερεύνης του μεσαιωνικού και νέου ελληνισμού, Αθήνα, 1975
Χούμνου, Π.Δ.	15ος	Χούμνος Γεώργιος, *[Παλαιά Διαθήκη]* Marshall F. H., Old Testament Legends from a Greek Poem on Genesis and Exodus by Georgios Chumnos, edited with Introduction, Metrical Translation, Notes and Glossary from a Manuscript in the British Museum, Καίμπριτζ 1925
Χούμνου, Π.Δ. (Πολ. Λ.)	15ος	Χούμνος Γεώργιος, *[Παλαιά Διαθήκη] α) Η Κοσμογέννησις· β) Ο Αδάμ και η Εύα* Πολίτης Λ., Μετά την Άλωση, Αθήνα 1965, 59-60
Χρησμ.	15ος	*Χρησμοί*

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
		Trapp E., Vulgärorakel aus Wiener Handschriften (Ακροθίνια sodalium Seminarii Byzantini Vindobonensis Herberto Hunger oblata, Institut für Byzantinistik der Universität Wien, Βιέννη, 1964, 83-100)
Χρησμ. (Βέης)	15ος	*[Χρησμοί]* Βέης Ν., Ανακοίνωσις περί του ιστορημένου Χρησμολογίου της Κρατικής Βιβλιοθήκης του Βερολίνου (Codex graecus fol. 62 = 297) και του θρύλου του «μαρμαρωμένου βασιλιά», (B-NJ 13, 1936 <1937>, 203-244 λς' (κείμ. 219-44γ')
Χρησμ. (Brokkaar)	16ος	*Χρησμοί* Brokkaar W. G., The oracles of the most wise emperor Leo and The tale of the true emperor Amstelodamensis Graecus VI E 8,κείμ. 90-101, Amsterdam, 2002
Χρησμ. (Λάμπρ.)	15ος	*[Χρησμοί]* Δυοβουνιώτης Κ. Ι., Το υπ' αρ. ΑΘ' κατάλοιπον [του Σπ. Λάμπρου], (ΝΕ 19, 1952, 97-124)
Χριστ. διδασκ.	17ος	*Χριστιανική διδασκαλία* Των εκκλησιών της Βελγικής Χριστιανική και Ορθόδοξος Διδασκαλία και Τάξις, ήγουν εξομολόγησις, κατήχησις, λειτουργία και κανόνες εκκλησιαστικοί, εν Λουγδούνη των Βατάβων,αχμη'
Χρον.	16ος	*[Χρονικόν]* Kirpitschnikow A., Eine volkstümliche kaiserchronik, (BZ 1, 1892, 303-315)
Χρον. Αθ.	17ος	*Χρονικόν Αθηνών* Lambros Sp., Ecthesis Chronica and Chronicon Athenarum, edited with Critical Notes and Indices [Byzantine texts edited by J. B. Bury], Λονδίνο 1902
Χρον. βασιλέων	17ος	*Χρονικό βασιλέων* Vitti E., Eine unveröffentlichte Chronik aus dem Codex Marc. gr. VII, 43, (Fol. neohell. 3, 1981, 151-197)
Χρον. Γαλαξ.	1703	Ευθύμιος ιερομόναχος, *Ιστορία Γαλαξειδίου ευγαλμένη από παλαιά χειρόγραφα* Σάθας Κ.Ν., Χρονικόν ανέκδοτον Γαλαξειδίου ή ιστορία Αμφίσσης, Ναυπάκτου Γαλαξειδίου, Λοιδορικίου και των περιχώρων από των αρχαιοτάτων μέχρι των καθ' ημάς χρόνων μετά προλεγομένων και άλλων ιστορικών σημειώσεων, Αθήνα, 1865
Χρον. Γαλαξ. (Αναγν.)	1703	Ευθύμιος ιερομόναχος, *Χρονικό του Γαλαξειδίου* Αναγνωστάκης Η., (επιμ. έκδ.), Ακρίτας, Αθήνα, 1985
Χρον. Μον. Ι	χφ 16ου, κείμ. 10ου-11ου	*Χρονικόν Μονεμβασίας* Lemerle P., La Chronique improprément dite de Monemvasie: Le contexte historique et légendaire, (REB 21, 1963, 5-49)
Χρον. Μον. Κ	14ος	*Χρονικόν Μονεμβασίας* Βέης Ν., Το «Περί της κτίσεως της Μονεμβασίας» Χρονικόν. Αι πηγαί και η ιστορική σημαντικότης αυτού, (Βυζαντίς 1, 1909, 57-105)
Χρον. Μον. Τ	14ος	*Χρονικόν Μονεμβασίας*

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
		Βέης Ν., Το «Περί της κτίσεως της Μονεμβασίας» Χρονικόν. Αι πηγαί και η ιστορική σημαντικότης αυτού, (Βυζαντίς 1, 1909, 57-105)
Χρον. Μορ. Η	14ος	*Το Χρονικόν του Μορέως* Schmitt J. edited in two Parallel Texts from the Mss of Copenhagen and Paris, with Introduction, Critical Notes and Indices, The Chronicle of Morea, Λονδίνο, 1904
Χρον. Μορ. Ρ	14ος	*Το Χρονικόν του Μορέως* Schmitt J. edited in two Parallel Texts from the Mss of Copenhagen and Paris, with Introduction, Critical Notes and Indices, The Chronicle of Morea, Λονδίνο, 1904
Χρον. Πασχ.	7ος	*Πασχάλιον Χρονικόν* Dindorfius L., Chronicon Paschale ad exemplar Vaticanum [Corpus scriptorum historiae byzantinae], Α'- Β', Βόννη, 1832
Χρον. σημ. του 1514	1514	*Χρονικό σημείωμα του 1514* Μανούσακας Μ. Ι., Η παρουσίαση από τον Ιανό Λάσκαρη των πρώτων μαθητών του ελληνικού γυμνασίου της Ρώμης στον πάπα Λέοντα Ι' (15 Φεβρουαρίου 1514), (Ερανιστής, έτος α', 1963, 161-172)
Χρον. σουλτ.	16ος	*Χρονικόν περί των Τούρκων σουλτάνων (κατά τον Βαρβερινόν ελληνικόν κώδικα 111)* Ζώρας Γ., Σπουδαστήριον βυζαντινής και νεοελληνικής φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα, 1958
Χρον. σουλτ. προσθ.	16ος	*Χρονικό σουλτάνων* Ζώρας Γ., Χρονικόν περί των Τούρκων σουλτάνων (προσθήκαι και παρατηρήσεις), (ΕΕΦΣΠΑ 16, 1965/1966, 604-606)
Χρον. Στέψ. Μαν. Β'	αρχές 15ου	*Χρονικό στέψεως Μανουήλ Β'* Schreiner P., Hochzeit und Krönung Kaiser Manuels II, im Jahre 1392, (BZ 60, 1967, 70-85)
Χρον. Τόκκων	15ος	*Χρονικό Τόκκων* Schirò G., Cronaca dei Tocco di Cefalonia di anonimo, [CFHB, X], Ρώμη, Academia Nazionale dei Lincei, 1975
Χρον. 1570	17ος	*Χρονικόν 1570* Serruys D., La Chronique de l'an 1570, (BZ 12, 1903, 276-277)
Χρονογρ. (Λαμψ.)	14ος-16ος	*Χρονογραφία* Λαμψίδης Οδ., Μικρά συμβολή διά την έρευναν της «Ανωνύμου Βυζαντινής Χρονογραφίας» [= Ι. Ο κώδιξ Stuttgart - Landesbibl Q 129. ΙΙ. Ο κώδιξ Vind. Hist. gr. 76. ΙΙΙ. Σαμιακός κώδιξ 70], (Μνημοσύνη 9, 1982/1984, 225-253)
Χρονολ. πίν. βασ.	16ος	*[Χρονολογικός πίναξ των βασιλέων]* Δυοβουνιώτης Κ., Το υπ' αριθ. ΡΟΒ' Κατάλοιπον Σπ. Λάμπρου, (ΝΕ 16, 1922, 71-76)
Χρύσανθος Νοταράς, Οδοιπορ.	1720-1726	Νοταράς Χρύσανθος, *Οδοιπορικό* Στάθη Π., (Μεσ. Ν. Ελλ. 1, 1984, 127-280)
Χρυσίου, Βίος Ιωάνν.	11ος	Χρύσιος, *Βίος και πολιτεία του ανθρώπου του θεού Ιωάννου του εν τη ερήμω απελθόντος προς Φαρμουθή και εν τω φρέατι ασκήσαντος και τελειωθέντος*

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
		Halkin F., Inédits byzantins d' Ochrida, Candie et Moscou [Subsidia Hagiographica, 38], Βρυξέλλες 1963, 263-282
Χρύσιππ.	5ος	Χρύσιππος Ιεροσολύμων, *Εγκώμιον*
		Sigalas Ant., Des Chrysippos von Jerusalem Enkomion, Αθήνα, 1937
Χρυσόβ. Ανδρ. Β'	14ος	*Χρυσόβουλλον ... Ανδρονίκου Β'*
		Θεοχαρίδης Γ., Μία διαθήκη και μία δίκη βυζαντινή. Ανέκδοτα Βατοπεδινά έγγραφα του ΙΔ' αιώνος περί της μονής Προδρόμου Βεροίας, (Μακεδ., παράρτ. 2, Θεσσαλονίκη, 1962, 9-14)
Χρυσόβ. του 1364	17ος	*Χρυσόβουλλον ... Αλεξίου Κομνηνού ... 1364*
		Zakythinos D., Le chrysobulle d' Alexis III Comnène, empereur de Trébizonde en faveur des Venitiens, [Collection de l'Institut Néo-Héllenique de l'Université de Paris, 12], Παρίσι 1932
Χωνιάτη, Παράφρ.	16ος	*[Χωνιάτη Νικήτα Παράφραση]*
		Dieten J.-L. van, Nicetae Choniatae Historia Bemerkungen zur Sprache der sog. vulgärgriechischen Niketasparaphrase, (BF 6, 1979, 37-77)
Ψελλού, Δεισ.	11ος	Ψελλός Μιχαήλ, *Ερμηνείαι εις δημώδεις δεισιδαιμονίαις*
		Σάθας Κ., Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη, Ε', 571-578
Ψελλού, Ερμην. μερών σώμ.	11ος	Ψελλός Μιχαήλ, *Ερμηνείαι ... περί των του σώματος μερών*
		Σάθας Κ., Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη, Ε', νβ'- νγ'
Ψελλού, Κοινολ.	11ος	Ψελλός Μιχαήλ, *Ερμηνείαι εις κοινολεξίας*
		Σάθας Κ., Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη, Ε', 525-543
Ψελλού, Στ. πολιτ.	11ος	Ψελλός Μιχαήλ, *Εξήγησις διά στίχων πολιτικών εις τινα δημώδη αινίγματα. Τινές μέν λέγουσι του Ψελλού τινές δε του Πτωχοπροδρόμου, ο και πέπεισμαι*
		Σάθας Κ., Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη, Ε', 544-570
Ψελλού, Στ. Πολιτ. (Boisson.)	11ος	Ψελλός Μιχαήλ, *Στίχοι πολιτικοί προς τον βασιλέα κυρόν Κωνσταντίνον τον Μονομάχον περί της Γραμματικής*
		Boissonade F. J., Anecdota Graeca e codicibus regiis Γ', Παρίσι 1831, 200-228
Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π.	15ος	[Ψευδο-Γεωργηλάς], *Άλωσις Κωνσταντινουπόλεως*
		Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, Α', Παρίσι 1880, 169-202
Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. (Wagn.)	15ος	[Ψευδο-Γεωργηλάς], *Διήγησις πάνυ θλιβερή ... της συμφοράς της Κωνσταντινουπόλης*
		Wagner G., Medieval Greek Texts (Εμμανουήλ Γεωργιλλά Θρήνος της Κωνσταντινουπόλεως) Λονδίνο, 1870, 141-170)
Ψευδο-Δωρ.	17ος	Ψευδο-Δωρόθεος, *Μια ιταλική πηγή του Ψευδο-Δωροθέου για την ιστορία των Οθωμανών*
		Ζαχαριάδου Ε., (Πελοπον. 5, 1961, 46-59)
Ψευδο-Δωρ., Διον. Β'	1572	Ψευδο-Δωρόθεος, *Ψευδο-Δωροθέου παραλλαγή*
		Ζαχαριάδου Ε. Α, Η πατριαρχεία του Διονυσίου Β' σε μια παραλλαγή του Ψευδο-Δωροθέου, (Θησαυρ. 1, 1962, 142-161)
Ψευδο-Κωδ., Οφφικ.	10ος-15ος	Ψευδο-Κωδινός, *[Οφφίκια]*
		Verpeaux J., Pseudo-Kodinos. Traité des offices, introduction, texte et traduction [Le monde byzantin, publié sous la direction de Paul Lemerle 1], Παρίσι 1966

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Ψευδο-Συμ.	κείμ. 10ος-χφ 12ος	Ψευδο-Συμεών, *[Χρονικόν]*
		Halkin Fr., Le règne de Constantin d'après la chronique inédite du Pseudo-Syméon, (Byz. 29-30, 1959-1960 <1960>, 7-27)
Ψευδο-Σφρ.	17ος	Ψευδο-Σφραντζής, *[Χρονικόν μέγα]. Χρονικόν του Γεωργίου Φραντζή, του χρηματίσαντος πρωτοβεστιαρίου και μετέπειτα μεγάλου λογοθέτου, διά δε του θείου και αγγελικού σχήματος μετονομασθέντος Γρηγορίου Μοναχού*
		Grecu V., Georgios Sphrantzes, Memorii, in anexă Pseudo-Phrantzes: Macarie Melissenos, Chronica 1258-1481 [Scriptores Byzantini 5], Βουκουρέστι 1966
Ψευδο-Χρυσόστ., Λόγ.	χφ 10ου-15ου, ο πρόλογος υπαινίσσεται ότι το κείμενο είναι του 5ου	Ψευδο-Χρυσόστομος, *Του εν αγίοις πατρός ημών Ιωάννου, αρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, του Χρυσοστόμου Λόγος εις το γενέθλιον του αγίου προφήτου, προδρόμου και βαπτιστού Ιωάννου*
		Halkin F., Inédits byzantins d' Ochrida, Candie et Moscou [Subsidia Hagiographica, 38], Βρυξέλλες 1963, 87-94
Ωροσκ.	14ος	*Τραπεζουντιακόν ωροσκόπιον του έτους 1336*
		Λάμπρος Σπ., (ΝΕ 13, 1916, 33-50)

β') με ξένο τίτλο

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Act. Dionys.	11ος-16ος	*Actes de Dionysiou*
		Oikonomidès N., Παρίσι 1968
Act. Doch.	11ος-15ος	*Actes de Docheiariou*
		Oikonomidès N., Edition diplomatique [Archives de l' Athos XIII], Παρίσι 1984
Act. Esph.	11ος-15ος	*Actes d' Esphigménou*
		Lefort J., Edition diplomatique [Archives de l' Athos VI], Παρίσι 1973
Act. Ivir.	10ος-16ος	*Actes d' Iviron*
		I. Des origines au milieu du XIe siècle, édition diplomatique, texte, album [Archives de l' Athos XIV], Παρίσι, 1985. II. Du milieu du XIe siècle à 1204, édition diplomatique, texte, album [Archives de l' Athos XVI], Παρίσι, 1990. III. De 1204 à 1328, édition diplomatique par Lefort J., Oikonomidès N., Papachryssanthou D., Kravari V. και με τη συνεργασία της H. Métrévéli. Texte [Archives de l' Athos XVIII], Παρίσι, 1994. IV. De 1328 au début du XVIe siècle, édition diplomatique par Lefort J., Oikonomidès N., Papachryssanthou D., Kravari V. και με τη συνεργασία της H. Métrévéli. Texte [Archives de l' Athos XIX], Παρίσι, 1995.
Act. Kastam.	11ος-16ος	*Actes de Kastamonitou*
		Oikonomidès N., Edition diplomatique [Archives de l' Athos IX], Παρίσι 1978
Act. Kutl.	11ος-19ος	*Actes de Kutlumus*
		Lemerle P., Edition diplomatique [Archives de l' Athos II], Παρίσι 1946

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Act. Kutl.[2]	11ος-19ος	*Actes de Kutlumus* Lemerle P., Nouvelle édition remaniée et augmentée [Archives de l' Athos II], Παρίσι 1988
Act. Lavr.	9ος-15ος	*Actes de Lavra, première partie, des origines à 1204* I. Lemerle P. - Guillou A. - Svoronos N., Edition diplomatique [Archives de l' Athos V] Παρίσι 1970. II De 1204 a 1328, Lemerle P. - Guillou A. - Svoronos N.-Papachryssanthou, édition diplomatique, Παρίσι 1977, III De 1329 a 1500, Lemerle P. - Guillou A. - Svoronos N.-Papachryssanthou, édition diplomatique, Παρίσι 1979, IV Etudes Historiques-Actes Serbes Complements et Index, Lemerle P. - Guillou A. - Svoronos N.-Papachryssanthou, édition diplomatique, 1982.
Act. Pantocr.	11ος-16ος	*Actes du Pantocrator* Kravari V., édition diplomatique, texte [Archives de l' Athos XII], Παρίσι 1991
Act. patr.	13ος-14ος	*Les regestes des actes du patriarcat de Constantinople* Laurent V., A'. Les actes des patriarches. IV. Les regestes de 1208 à 1309, Παρίσι, 1971
Act. Prôt.	9ος-16ος	*Actes du Prôtaton* Papachryssanthou D., édition diplomatique [Archives de l' Athos VII], Παρίσι 1975
Act. Saint-Pantél.	11ος-15ος	*Actes de Saint-Pantélèemôn* Lemerle P. - Dagron G. - Čirkovič S., édition diplomatique. Texte [Archives de l' Athos XII], Παρίσι 1982
Act. Vat. I	10ος - 14ος	*Actes de Vatopédi I, des origines à 1329,* Bompaire J., Lefort J., Kravari V., Giros Ch., édition diplomatique, texte [Archives de l' Athos, XXI] Παρίσι, P. Lethielleux, 2001.
Act. Vat. II	14ος	*Actes de Vatopédi II, de 1330 à 1376,* Lefort J., Kravari V., Giros Ch., Smyrlis K., édition diplomatique, texte [Archives de l' Athos, XXII] P. Lethielleux, Παρίσι, 2006
Act. Xén.	11ος - 15ος	*Actes de Xénophon* Petit L., [Βυζαντινά Χρονικά, παράρτ. Α', αρ. 1], Πετρούπολη 1903 [ανατ. Hakkert A., Άμστερνταμ 1964]. Νεότερη έκδοση από τον 10ο τόμο κε.: Papachryssanthou D., édition diplomatique par Denise Papachryssanthou, Texte [Archives de l' Athos XV], Παρίσι 1986
Act. Xér.	10ος - 16ος	*Actes de Xéropotamou* Bompaire J., édition diplomatique [Archives de l' Athos III], Παρίσι 1964
Alexanderromanb	χφ 11ου-16ου, το κείμ. πιθ. 5ος αι.	*Αλέξανδρος* Bergson L., Der griechische Alexanderroman, Rezension b [Acta Universitatis Stockholmiensis, Studia Graeca Stokholmiensia III], Στοκχόλμη - Göteborg, Ουψάλα 1965
Assises	13ος	*Assises du Royaume de Jérusalem. Textes français et italien, tomes I-II* Foucher V. M., publiées sur un manuscrit tiré de la Bibliothèque de Saint-Marc de Venice, [Réimpression de l' édition de Rennes, Paris et Leipzig 1839], Γενεύη 1973
Baştav, Ordo	15ος	*Ordo portae - Αι τάξεις της πόρτας του αμηρά*

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
portae		Baştav Ş., Ordo Portae, Description greque de la Porte et de l'armée du Sultan Mehmed II, éditée, traduite et commentée [Ουγγροελληνικαί μελέται 27], Βουδαπέστη 1947
Byz. Klein-chron.	16ος	*Χρονικά (μικρά Βυζαντινά)* Schreiner P., Die byzantinischen Kleinchroniken, τ. I-III [CFHB, 12 / 1-3], Βιέννη 1975, 1977, 1979
Ch. pop.	15ος	*Δημοτικά ελληνικά τραγούδια* Pernot H., Chansons populaires greques des XVe et XVIIe siècles, publiées et traduites, [Collection de l'Institut Neo-hellénique], Παρίσι 1931
Chron. brève	14ος	*Χρονικόν βραχύ* Loenertz R.-J., La chronique brève de 1352. Texte, traduction et commentaire. Première partie: de 1205 à 1327 (OCP 29, 1963, 331-356)· Deuxième partie: de 1328 à 1341 (OCP 30, 1964, 39-64)· P. Schreiner, Troisième partie: de 1342 à 1348 (OCP 31, 1965, 336-373)
Chron. brève (Loen.)	14ος	*Χρονικόν βραχύ* Loenertz R.-J., La chronique brève de 1352. Texte, traduction et commentaire. Première partie: de 1205 à 1327 (OCP 29, 1963, 331-356)· Deuxième partie: de 1328 à 1341 (OCP 30, 1964, 39-64)· Schreiner P., Troisième partie: de 1342 à 1348 (OCP 31, 1965, 336-373)
Chron. br. (Loen.)	14ος	*Χρονικόν βραχύ* Loenertz R.-J., Chronicon breve de graecorum imperatoribus ab anno 1341 ad annum 1453 a codice Vaticano graeco 162 (ΕΕΒΣ 28, 1958, 204-215)
Cod. Mon. Prodr.	Α' τόμ. 13ος-15ος, Β' τόμ. 15ος- 19ος	*Ο Κώδικας Β της Μονής Αγ. Ιωάννου Προδρόμου Σερρών, 13.-15. αι.* Bénou L., Odorico P., Le codex B du monastère Saint Jean Prodrome Serrès XIIIe -XVe, XVe-XIXe siècles (Α' τ., Β'τ.), Éditions de l' Association "Pierre Belon", Παρίσι, 1998
Croce	1608	Croce G. C., *Le sottilissime astuzie di Bertoldo. Le piacevoli e ridicolose simplicità di Bertoldino* Col Dialogus Salomonis et Marcolphi e il suo primo volgarizzamento a stampa (Introduzione, commento e restauro testuale di Piero Camporesi) [Piccola Biblioteca Einaudi], Τορίνο 1978
Divān	13ος	*Στίχοι 13ου αι.* Burguière P. - Mantran R., Quelques vers grecs du XIIIe siècle en caractères arabes, (Byz. 22, 1952, 63-79)
Fisc byz.	10ος-13ος (14ος;)	*Βυζαντινή Οικονομία* J. Lefort, R. Bondoux, J.-Cl. Cheynet, J.-P. Grélois, V. Kravari avec la collaboration de J.-M. Martin, Géométries du fisc byzantin (Édition, traduction, commentaire), [Réalités Byzantines, 4] Éditions P. Lethielleux, Παρίσι,1991.
Gesprächb.	14ος	*Ρωσσοβυζαντινό γλωσσάριο* Vasmer M., Ein russisch-byzantinisches Gesprächbuch. Beiträge zur Erforschung der älteren russischen Lexikographie, Λειψία 1922
Guarini	1590	Guarini Giambattista, *Il pastor fido e il compendo della poesia tragicomica*

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
		Brognoligoa G., (cura di), Gius. Laterza και Figli, Tipografi-editori-librai, Μπάρι, 1914.
Hagia Sophia	11ος - 18ος Textfassung α: χφ.: 12.-15. αι., Textfassung k: χφ. 11.-16. αι., Textfassung φ: χφ. 14.-17. αι., Umarbeitung ω: χφ. 16.-17. αι., Umarbeitung v: χφ. 17./18. αι., Uebertragung ξ: χφ. 18. αι., Uebertragung f: χφ.: 17. αι., Umarbeitung ψ: χφ. 17. αι., Chronik-Exzerpte: χφ. 14./15. αι.	*Αγία Σοφία Κωνσταντινούπολης* Vitti E., Die Erzählung über den Bau der Hagia Sophia in Konstantinopel. Kritische Edition mehrerer Versionen, Verlag Adolf M. Hakkert Αμστερνταμ, 1986
Hist. imp.	12ος	*Ιστορία αυτοκρατόρων. Historia imperatorum* Moravcsik G., Sagen und Legenden über Kaiser Basileios I., (DOP 15, 1961, 59-126, κείμ. 122-6)
Hist. imp. (Rochow)	12ος	*Ιστορία αυτοκρατόρων* Rochow I., Studien zu der Person, den Werken und dem Nachleben der Dichterin Kassia,: Die Darstellung der Brautwahl des Kaisers Theophilos in der Historia Imperatorum Βερολίνο 1967, 194-201
Itinéraire	15ος	*Περί εις ους βούλονται πορευθήναι εις τον τόπον του Ουζούχασαν* Ebersolt J., Un itinéraire de Chypre en Perse d'après le Parisinus 1712, (BZ 15, 1906, 223-226)
Kret. Urk.	15ος	*Eine kretische Urkunde des 15. Jh.* Koder J., (Ακροθίνια sodalium Seminarii byzantini Vindobonensis H. Hunger oblata, Βιέννη 1964, 41-62)
Leonis Probl.	9ος-10ος	*Λέων ΣΤ', Προβλήματα* Dain, A. Leonis VI sapientis Problemata, Παρίσι 1935
Lettres 1453	1453	*Lettres de 1453* Darrouzès J., (REB 22, 1964, 72-127)
Lucar, Sermons	17ος	[Λούκαρις Κύριλλος], *Λόγοι - Sermones* Rozemond K., Cyrille Lucar Sermons 1598-1602, Λέυδεν 1974
Metrol.	4ος-17ος	*Μετρολογία βυζαντινή* Schilbach E., Byzantinische metrologische Quellen, Ντύσσελντορφ 1970
Metrol.[2]	11ος- 17ος	*Μετρολογία βυζαντινή* Schilbach E., Byzantinische metrologische Quellen [Κέντρον Βυζαντινών Ερευνών. Βυζαντινά Κείμενα και Μελέται 19], Θεσσαλονίκη 1982.

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Mevlânâ	13ος	*Στίχοι 13 αι.* Burguière P. - Mantran R., Quelques vers grecs du XIIIe siècle en caractères arabes, (Byz. 22, 1952, 63-79)
Miklos.-Müller, Acta	10ος-19ος	*Acta et diplomata graeca medii aevi sacra et profana* Miklosich Fr. - Müller I., τόμ. 1-6, Βιέννη 1860-1890
Notizb.	15ος	*[Μητρόπολις Θεσσαλονίκης]* Kugeas S., Notizbuch eines Beamten der Metropolis in Thessalonike aus dem Aufang des XV. Jahrhunderts, (BZ 23, 1914/1919 <1920>, 143-163)
Paysan rossignol	χφ 15ου	*[Μύθος του χωρικού και του αηδονιού]* Sbordone F., Une rédaction inédite de la fable du paysan et du rossignol, (BSl 9, 1947/1948, 177-181)
Poèm. hist.		*Poèmes historiques* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, Α', Παρίσι 1880, Β' Παρίσι 1881
Rebâb-nâmè	13ος	*Στίχοι 13 αι.* Burguière P. - Mantran R., Quelques vers grecs du XIIIe siècle en caractères arabes, (Byz. 22, 1952, 63-79)
Rechenb.	15ος	*[Αριθμητική βυζαντινή].* Hunger H. - Vogel K., Ein byzantinisches Rechenbuch des 15. Jahrhunderts. 100 Aufgaben aus dem Codex Vindobonensis Phil. gr. 65. Text, Übersetzung und Kommentar [Österreich. Akademie der Wissenschaften, philos.-histor. Klasse, Denkschr., 78, Β'] Βιέννη 1963
Rechenb. (Vog.)	14ος	*Αριθμητική βυζαντινή.* Vogel K., Ein byzantinisches Rechenbuch des frühen 14. Jahrhunderts. Text, Übersetzung und Kommentar [Österreich. Akademie der Wissenschaften. Wiener Byzantinische Studien 6], Βιέννη 1968
Sprachlehre	15ος	*[Διάλογος τετράγλωσσος]* Lehfeldt W., (herausgegeben von) mit Beiträgen von T. Berger, Ch. Correll, G. S. Henrich, W. Lehfeldt,Eine Sprachlehre von der Hohen Pforte. Eine arabisch - persisch - griechisch - serbisches Gesprächslehrbuch vom Hofe des Sultans aus dem 15. Jahrhundert als Quelle für die Geschichte der serbischen Sprache, Böhlau Verlag, Κολωνία - Βιέννη, 1989
Zygomalas, Synopsis	16ος	Ζυγομαλάς Θεοδόσιος, *Σύνοψις - Παράφρασις* Perentidis S., Théodose Zygomalas, Paraphrase de la Synopsis minor. [Forschungen zur byzantinischen Rechtsgeschichte. Athener Reihe herausgegeben von S. Troianos], Αθήνα 1994

Β' ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΩΝ

α') ελληνόγλωσσων

Αλεξ. Στ., Ακριτ.	Αλεξίου Στ., *Ακριτικά, το πρόβλημα της εγκυρότητας του κειμένου Ε. Χρονολόγηση, αποκατάσταση χωρίων, ερμηνευτικά*, Ηράκλειο, 1979
Αλεξ. Στ., Γλωσσ. Μελετ.	Αλεξίου Στ., *Γλωσσικά μελετήματα*, Αθήνα, 1981
Αλεξ. Στ., Κρ. Ανθολ.	Αλεξίου Στ., *Κρητική ανθολογία (ιε'-ιζ'). Εισαγωγή, ανθολόγηση και σημειώματα* [Εταιρεία Κρητικών Ιστορικών Μελετών], Ηράκλειο, 1954
Αλεξ. Στ., Κρ. Ανθολ.²	Αλεξίου Στ., *Κρητική ανθολογία (ιε'-ιζ'). Εισαγωγή, ανθολόγηση και σημειώματα* [Εταιρεία Κρητικών Ιστορικών Μελετών], β' έκδ. Ηράκλειο, 1969
Άμ., Γλωσσ. μελετ.	Άμαντος Κ., *Γλωσσικά μελετήματα*, Αθήνα, 1964
Ανδρ., Ιδ. Μελ.	Ανδριώτης Ν., *Το γλωσσικό ιδίωμα του Μελενίκου*. Επιμέλεια, πρόλογος - εισαγωγή: Ε. Παπαδοπούλου - Χρ. Τζιτζιλή, Θεσσαλονίκη, 1989
Ανδρ., Ιστ. ελλην. γλ.	Ανδριώτης Ν., *Ιστορία της ελληνικής γλώσσας, τέσσερις μελέτες*, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη, 1995
Ανδρ., Σημασ.	Ανδριώτης Ν., *Σημασιολογία*, Θεσσαλονίκη, 1959
Ανδρ., Σημασ. εξ.	Ανδριώτης Ν., *Παράλληλοι σημασιολογικαί εξελίξεις εις την ελληνικήν και εις άλλας γλώσσας*, Θεσσαλονίκη, 1960
Ανδρ., Φάρασ.	Ανδριώτης Ν., *Το γλωσσικό ιδίωμα των Φαράσων* [Collection de l' Institut Français d' Athènes, 8], Αθήνα, 1948
Αντουράκης, Χριστ. Όροι	Αντουράκης Γ., *Επιλογή λαϊκών όρων γύρω από το χριστιανικό ναό και τις γιορτές. Συμβολή στην έκφραση της χριστιανικής λατρείας και τέχνης*, Αθήνα, 1986
Βαγιακ., Βίος επων.	Βαγιακάκος Δ., Η επίδρασις του δημοσίου και ιδιωτικού βίου εις τον σχηματισμόν των ελληνικών επωνύμων (*Ε' Πανελλήνιο Ιστορικό Συνέδριο, Πρακτικά* [Ελληνική Ιστορική Εταιρεία]), Θεσσαλονίκη, 1984, 111-149
Βαγιακ., Πύργοι και κάστρα	Βαγιακάκος Δ., Οχυρωτική και γλώσσα, *Πύργοι και Κάστρα*, Θεσσαλονίκη, 1980, 44-59
Βαλ., Ανθολ.	Βαλέτας Γ., *Ανθολογία της δημοτικής πεζογραφίας*, τόμ. Α': Από το Μαχαιρά ως το Σολωμό (1340-1827), Αθήνα, 1947
Βαρναλίδης, Χαριστ.	Βαρναλίδης Σ., *Ο θεσμός της χαριστικής (δωρεάς) των μοναστηριών εις τους βυζαντινούς* [Βυζαντινά κείμενα και μελέται 21] Θεσσαλονίκη, 1985
Βενιζέλος, Παροιμίαι	Βενιζέλος Ι., *Παροιμίαι δημώδεις, συλλεγείσαι και ερμηνευθείσαι* υπό Ι. Βενιζέλου, πρώτη έκδοση 1867, ανατύπωση: Εκδόσεις Επικαιρότητα, Αθήνα
Βισβίζ., Κοινοτ. διοίκ.	Βισβίζης Ι., Η κοινοτική διοίκησις των Ελλήνων κατά την Τουρκοκρατίαν *Η πεντηκοστή επέτειος από της αλώσεως της Κωνσταντινουπόλεως*, Αναμνηστικός τόμος [L' Hellénisme contemporain], Αθήνα, 1953, 183-204
Βλάσση, εδέσμ.	Βλάσση Δ., *Τα εδέσματα της κρητικής κωμωδίας Άνθη Χαρίτων*. Μελετήματα εόρτια συγγραφέντα υπό των υποτρόφων του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας, Ενετίησιν, 1998, 55-75
Βλάχου, Επιστ. οικ. πατρ.	Βλάχου Ν., *Επιστολές των οικουμενικών πατριαρχών προς τους μεγάλους πρωτοπαπάδες της Κέρκυρας (17.-18. αι.)*. Επιστημονική επιμέλεια έκδοσης: Ελένη Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη, Αγαμέμνων Τσελίκας, Τμήμα Ιστορίας Ιονίου Πανεπιστημίου [Πηγές της Επτανησιακής Ιστορίας, 5] Εκδόσεις Ιονίου Πανεπιστημίου, Κέρκυρα, 2009

Βογιατζ., Γλώσσα Ανδρ.	Βογιατζίδης Ι., *Γλώσσα και λαογραφία της νήσου Άνδρου*, τόμ. Α-Γ, 1951, 1956, 1957 [Ανδριακά Χρονικά 4, 5, 6]
Βραν. Ε., Βυζ. έγγρ. Πάτμου Α'	Βρανούση Ε., *Βυζαντινά έγγραφα της μονής Πάτμου. Α' - Αυτοκρατορικά.* Διπλωματική έκδοσις, Γενική εισαγωγή, Ευρετήρια, Πίνακες [Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών - Κέντρον Βυζαντινών Ερευνών], Αθήνα, 1980
Βραν., Ιστ. Ιωαννίν.	Βρανούσης Λ., *Ιστορικά και τοπογραφικά του μεσαιωνικού κάστρου των Ιωαννίνων*, Αθήνα, 1968
Βρανούση, Αγιολογ. Χριστοδ.	Βρανούση Ε., *Τα αγιολογικά κείμενα του οσίου Χριστοδούλου, ιδρυτού της εν Πάτμῳ μονής. Φιλολογική παράδοσις και ιστορικαί μαρτυρίαι* [Δωδεκανησιακή ιστορική και λαογραφική εταιρεία. Αυτοτελή δημοσιεύματα, αρ. 2], Αθήνα, 1966
Γαβαλάς, Σίκιν.	Γαβαλάς Ζ., *Η νήσος Σίκινος*, Αθήνα, 1931
Γεννάδ., Πτηνοτρ.	Γεννάδιος Π., *Πτηνοτροφία, ήτοι περί της ιστορίας, της πολλαπλασιάσεως και της συντηρήσεως των κατοικιδίων πτηνών, ως και περί των προϊόντων και των νόσων αυτών*, Αθήνα, 1915
Γεωργίου Χρ., Γλωσσ. ιδ. Καστορ.	Γεωργίου Χρ., *Το γλωσσικό ιδίωμα Γέρμα Καστοριάς*, Θεσσαλονίκη, 1962
Γιαγκουλή, Ποιητάρ.	Γιαγκουλής Κ., *Οι ποιητάρηδες της Κύπρου, (1936-1976)*, Θεσσαλονίκη, 1976
Γιαννουλέλλης, Πλωμάρι	Γιανουλλέλης Γ., *Πλωμάρι Λέσβου. Ι. Οι τοπωνυμίες. Η φύση του τοπίου όπως αναδύεται μέσ' από την ετυμολογία τους. ΙΙ. Η καταγωγή των Πλωμαριτών. Ένα σκίτσο ιστορίας βασισμένο στο γλωσσικό ιδίωμα και στις τοπωνυμίες*, Εκδόσεις Στέφ. Δ. Βακαλόπουλος, Αθήνα, 1983
Γιαννουλέλλης, Ιδιωμ. λ. δάν.	Γιανουλλέλης Γ., *Νεοελληνικές ιδιωματικές λέξεις δάνειες από ξένες γλώσσες (οι αρχικές σημασίες και η εξέλιξή τους)*, Κείμενα, Αθήνα, 1982
Γλωσσ. πραγμ. Κύπρ.	Χριστοδούλου Μ., *Quaestiones de Cypriorum dialecto. Γλωσσικαί περί Κύπρου πραγματείαι του ΙΘ' αιώνος* [Κυπριολογική Βιβλιοθήκη, επιμέλεια Θ. Παπαδοπούλου], Λευκωσία, 1978
Δερμιτζάκης, Λαϊκότ. κρητ. λογοτεχν.	Δερμιτζάκης Μπ., *Η λαϊκότητα της κριτικής λογοτεχνίας*, Αθήνα, 1990
Δετοράκης, Βενετοκρ. μελετ.	Δετοράκης Θ., *Βενετοκρητικά μελετήματα (1971-1994)*, Βικελαία Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο, 1996
Δετοράκης, Λοιβή	Δετοράκης Θ., Κρητικά προικοσύμφωνα του 16ου αιώνα *Λοιβή εις μνήμην Ανδρέα Γ. Καλοκαιρινού* [Εταιρεία Κρητικών Ιστορικών Μελετών], Ηράκλειο, 1994, 133-158
Δετοράκης, Τραγ. Κρήτ.	Δετοράκης Θ., *Ανέκδοτα δημοτικά τραγούδια Κρήτης*, Ηράκλειο, 1976
Δημητριάδη, Εβλ. Τσελ.	Δημητριάδης Θ., *Η κεντρική και δυτική Μακεδονία κατά τον Εβλιγιά Τσελεμπή*, [Μακεδονική βιβλιοθήκη 39], Θεσσαλονίκη, 1973
Δομένικος, Κεφ. διηγ.	Δομένικος Ν. *Το ραντεβού μου με το διάολο, Κεφαλονίτικες διηγήσεις μ' ένα πλούσιο ιδιωματικό λεξιλόγιο* [Κεφαλονίτικη βιβλιοθήκη Πεζογραφία 1] Αθήνα, οδεβ, 1979
Ευαγγελ., Ιστ. θεάτρ. Κεφαλλην.	Ευαγγελάτος Σπ., *Ιστορία του θεάτρου εν Κεφαλληνία (1600-1900)*, Αθήνα, 1970
Ευαγγελ.-Νοταρά, Σημ. Κωδ.	Ευαγγελάτου - Νοταρά Φλ., *Σημειώματα ελληνικών κωδίκων ως πηγή διά την έρευναν του οικονομικού και κοινωνικού βίου του Βυζαντίου από τον 9. αι. μέχρι του έτους 1204*, Αθήνα, 1982

Ζαγαν., Φαρμ. φυτά	Ζαγανιάρης Δ., *Τα φαρμακευτικά φυτά της Ελλάδος. Ποια είναι, πού απαντώνται εν Ελλάδι, πώς συλλέγονται και καλλιεργούνται, πώς χρησιμοποιούνται*, κλπ. [Παράρτ. Γεωργικού Δελτίου, Δεκεμβρίου 1935], Αθήνα, 1935
Ζακυθ., ΒΙ	Ζακυθηνός Δ., *Βυζαντινή Ιστορία, 324-1071*, Αθήνα, 1972
Ζαχαρ., Χρον. σουλτ.	Ζαχαριάδου Ε. *Το χρονικό των Τούρκων σουλτάνων (του Βαρβερινού ελλην. Κώδικα 111) και το ιταλικό του πρότυπο*, Θεσσαλονίκη, 1960
Ζώρ., Βυζ. ποίησ.	Ζώρας Γ., *Βυζαντινή ποίησις* [Βασική Βιβλιοθήκη 1], Αθήνα, 1956
Ζώρ., Περί την Άλ. Κων/π.	Ζώρας Γ., *Περί την άλωσιν της Κωνσταντινουπόλεως*, Αθήνα, 1959
Θαβώρ., Ουσιαστ.	Θαβώρης Α., *Ουσιαστικά από επίθετα (και μετοχές) στη νέα ελληνική*, Θεσσαλονίκη, 1969
Θαβώρ., Προσδιορ. ημερον.	Θαβώρης Α., *Τα εκφραστικά μέσα του προσδιορισμού του χρόνου του ημερονυκτίου στην αρχαία, μεσαιωνική και νέα ελληνική* [ΕΕΦΣΠΘ, παράρτ. 2], Θεσσαλονίκη, 1959
Θεοχ., Διαθ.	Θεοχαρίδης Γ., Μία διαθήκη και μία δίκη βυζαντινή. Ανέκδοτα Βατοπεδινά έγγραφα του ΙΔ' αιώνος περί της μονής Προδρόμου Βεροίας [*Μακεδονικά, παράρτ.*], Θεσσαλονίκη, 1962
Θεοχ., Τζαμπλάκ.	Θεοχαρίδης Γ., Οι Τζαμπλάκωνες. Συμβολή εις την βυζαντινήν μακεδονικήν προσωπογραφίαν του ΙΔ' αιώνος (*Μακεδονικά 5*, 1963, 125-183)
Θωμοπούλου, Τοπων.	Θωμόπουλος Ι., *Τα τοπωνύμιά μας. Η αξία τους και τα προβλήματά τους*, Θεσσαλονίκη, 1958
Κακ.-Πάνου, Κυπρ. πεζ. λόγ.	Κακουλίδη-Πάνου Ε., *Κυπριακός πεζός λόγος 15ος-17ος αιώνας*, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, LII], Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών Κύπρου, Λευκωσία, 2011
Καλιτσ., θωρώ	Καλιτσουνάκης Ι., Ερμηνεία χωρίου εν μαγικώ παπύρω (θωρώ-θεωρώ-θορείν) και τινα περί του διδάγματος του Σκαληγήρου (*Επιστημονικόν μνημόσυνον Γεωργίου Κ. Γαρδίκα*), Αθήνα, 1939, 35-42
Καλιτσ., Μαγικ. παπ.	Καλιτσουνάκης Ι., Ερμηνεία χωρίου εν μαγικώ παπύρω (θωρώ-θεωρώ-θορείν) και τινα περί του διδάγματος του Σκαληγήρου (*Επιστημονικόν μνημόσυνον Γεωργίου Κ. Γαρδίκα*), Αθήνα, 1939, 35-42
Καλογερά, Ηχοπ. λέξ.	Καλογεράς Β. *Ηχοποίητες λέξεις και ρίζες στην ελληνική*, Θεσσαλονίκη, 1975
Κανελλόπ., Ονοματολ.	Κανελλόπουλος Η. Φ., *Ονοματολόγιον ιστιοφόρων 1890*. Επιμέλεια - πρόλογος - ευρετήριο Α. Ι. Τζαμτζής, Εκδόσεις Ναυτικού Μουσείου Αιγαίου, 1987
Καραγ., Βυζ. διπλ.	Καραγιαννόπουλος Ι., *Βυζαντινή διπλωματική Α'. Τα αυτοκρατορικά έγγραφα*, Θεσσαλονίκη, 1969. Βλ. και: Dölger-Karayann., Byz. Urk.
Καραγ., Βυζ. διπλ.[2]	Καραγιαννόπουλος Ι., *Βυζαντινή διπλωματική Α' Αυτοκρατορικά έγγραφα*, Β' έκδοσις [Βυζαντινά κείμενα και μελέται 4], Θεσσαλονίκη, 1972
Καραγιάννη, Διγενής	Καραγιάννη Ι., *Ο «Διγενής Ακρίτας» του Εσκοριάλ. (Συμβολή στη μελέτη του κειμένου)*. Διατριβή επί διδακτορία [Μελέτες στη νέα ελληνική φιλολογία, 1], Ιωάννινα, 1976
Καρακάσης, Μουσ. Όργανα	Καρακάσης Σ., *Ελληνικά μουσικά όργανα (αρχαία, βυζαντινά, μεταβυζαντινά, σύγχρονα) με 136 εικόνες, μουσικολογική, λαογραφική και γλωσσολογική μελέτη*, Αθήνα, 1970
Καραλέκας, Αγρίμια και πουλιά	Καραλέκας Η., *Αγρίμια και πουλιά του τόπου μας*, Αθήνα, Εκδόσεις «Φεραίος», 1968
Καραναστάσης, Μελ.	Καραναστάσης Τ., *Μεσαιωνικά και Νεοελληνικά Μελετήματα*, ανατύπωση δημοσιευμάτων του για την προσφορά του στο Κ.Β.Ε., Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών, Θεσσαλονίκη, 2010

Καρανικόλας Σ., Γλωσσ. Σύμης	Καρανικόλας Σ., *Γλωσσάριον του ιδιώματος της Σύμης*, τεύχ. Α', Α-Γ, Αθήνα, 1962
Καρανικόλα Σ. και Αλ., Παροιμ. Σύμ.	Καρανικόλας Σ., *Παροιμίες και φράσεις από τη Σύμη*. Επιτροπή Συμαϊκών εκδόσεων [Συμαϊκή Βιβλιοθήκη, 3], Αθήνα, 1980
Καραποτόσογλου, Γλωσσάρ. Παπαδιαμ.	Καραποτόσογλου Κ., *Ετυμολογικό γλωσσάρι στο έργο του Παπαδιαμάντη*, Εκδόσεις Δόμος, Αθήνα, 1988
Καραποτόσογλου, Ετυμ. κυπρ.	Καραποτόσογλου Κ., *Ετυμολογικά Κυπριακά Μελετήματα* [Κυπριολογική Βιβλιοθήκη εκδιδομένη επιμελεία Θεοδώρου Παπαδοπούλλου, 17], Ίδρυμα Σ.Ο.Φ.Ι.Α., Λευκωσία, 2008
Καρατζ., Υποκορ. Κύμης	Καρατζάς Στ., *Υποκοριστικά του ιδιώματος Κύμης και περιχώρων*, Αθήνα, 1954
Κεχ., Παλαιότ. πεζ.	Κεχαγιόγλου Γ., *Η παλαιότερη πεζογραφία μας. Από τις αρχές της ως τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο* (Εισαγωγή-Παρουσίαση-Ανθολόγηση) τόμ. Β'1-Β'2, Αθήνα, Σοκόλης, 1999.
Κεχ., Πεζογρ. Ανθολ.	Κεχαγιόγλου Γ., *Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος*, τόμ. Α': *Από τα τέλη του Βυζαντίου ως τη Γαλλική Επανάσταση*, τόμ. Β': *Από τη Γαλλική Επανάσταση ως τη δημιουργία του ελληνικού κράτους*, Α.Π.Θ., Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλοννίκη, 2001.
Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ.	Κονόμος Ντ., *Ζακυθινό λεξιλόγιο*, Αθήνα, 1960.
Κοντονάτσιου, Διάλεκτ. Λήμν.	Κοντονάτσιου Δ., *Η διάλεκτος της Λήμνου. Εθνογλωσσολογική προσέγγιση.* Διδακτορική διατριβή - Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης [Επιστημονική Επετηρίδα του τμήματος Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής, παράρτημα, 1], Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη, 1989
Κοντοσόπ., Γλωσσογεωγρ. κρητ.	Κοντοσόπουλος Ν., *Γλωσσογεωγραφικαί διερευνήσεις εις την κρητικήν διάλεκτον*, Αθήνα, 1969
Κοντοσόπ., Διάλ. και ιδιώμ.	Κοντοσόπουλος Ν., *Διάλεκτοι και ιδιώματα της Νέας Ελληνικής* (τρίτη έκδοση), Εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα, 2001
Κοραή, Άτ.	Κοραής Α., *Άτακτα, ήγουν παντοδαπών εις την αρχαίαν και την νέαν ελληνικήν γλώσσαν αυτοσχεδίων σημειώσεων και τινών άλλων υπομνημάτων αυτοσχέδιος συναγωγή*, τόμ. Α'-Ε', Παρίσι, 1828-1835
Κοραή, Λεξιλ. σημ.	Κοραής Α., *Ανέκδοτοι λεξιλογικαί σημειώσεις και επιστολαί*, Αθήνα, 1934
Κοτσοβίλλη, Εξαρτ. πλοίων	Κοτσοβίλλης Γ., *Περί εξαρτισμού των πλοίων*, Αθήνα, 1979
Κουκ., ΒΒΠ	Κουκουλές Φ., *Βυζαντινών βίος και πολιτισμός* [Collection de l' Institut Français d' Athènes, 10-11, 12-13, 43, 73, 76, 90], Αθήνα Α'-Β' 1948, Γ' 1949, Δ' 1951, Ε' και παράρτ. 1952, τ. Ϛ' 1955
Κουκ., Ελλην. πάπυρ.	Κουκουλές Φ., *Ελληνικοί πάπυροι* (Μελέτη [6], 1912, 129-141)
Κουκ., Ευστ. Γραμμ.	Κουκουλές Φ., *Θεσσαλονίκης Ευσταθίου τα γραμματικά*, Αθήνα, 1953
Κουκ., Ευστ. Λαογρ.	Κουκουλές Φ., *Θεσσαλονίκης Ευσταθίου τα λαογραφικά*, τ. Α' - Β', Αθήνα, 1950

Κουκ., Παρατηρ. παπύρ. — Κουκουλές Φ., *Παρατηρήσεις και διορθώσεις εις τους ελληνικούς παπύρους*, Αθήνα, 1911

Κουκ., Παροιμ. Χρυσοστ. — Κουκουλές Φ., Δημώδεις παροιμίαι και δημώδεις φράσεις παρά Χρυσοστόμῳ (*Τεσσαρακονταετηρίς Θεοφίλου Βορέα Α'*), Αθήνα, 1940, 355-368

Κρεκούκια, Προγν. καιρού — Κρεκούκιας Δ., *Τα προγνωστικά του καιρού εις την αρχαίαν, την μεσαιωνικήν και την νεωτέραν Ελλάδα*, Αθήνα, 1966

Κριαρ., Βυζ. ιππ. μυθ. — Κριαράς Ε., *Βυζαντινά ιπποτικά μυθιστορήματα* [Βασική Βιβλιοθήκη, 2], Αθήνα, 1955 (ανατ. 1959 κ.ά.)

Κριάρη, Κρ. άσμ. — Κριάρης Α., *Κρητικά δημοτικά άσματα. Πλήρης συλλογή κρητικών δημοτικών ασμάτων*, β' έκδ., Αθήνα, 1920

Κριαρ., Μελετήμ. Ερωτόκρ. — Κριαράς Ε., *Μελετήματα περί τας πηγάς του Ερωτοκρίτου* [Texte und Forschungen zur byzantinisch - neugriechischen Philologie, 27] Αθήνα 1938

Κριαρ., Μεσαιων. Μελετ. — Κριαράς Ε., *Μεσαιωνικά μελετήματα. Γραμματεία και γλώσσα, τ. Α'- Β'* [Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης - Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών], Θεσσαλονίκη, 1988

Κυριακ., Διγ. Ακρ. — Κυριακίδης Στ., *Ο Διγενής Ακρίτας· ακριτικά έπη - ακριτικά τραγούδια - ακριτική ζωή*, [Σύλλογος προς διάδοσιν ωφελίμων βιβλίων ιδρυθείς 1899 υπό Δ. Βικέλα, 45], Αθήνα

Κυριακ.-Νέστ., Υφαντά — Κυριακίδου - Νέστορος Α., *Τα υφαντά της Μακεδονίας και της Θράκης*, Αθήνα, 1965

Κωστούλα Δ., Αγάπ. Λάνδ. — Κωστούλα Δ., *Αγάπιος Λάνδος ο Κρης. Συμβολή στη μελέτη του έργου του*. [Έρευνες στη νέα ελληνική φιλολογία, 6], Ιωάννινα, 1983

Λάζαρης, Λευκαδ. — Λάζαρης Χρ., *Τα λευκαδίτικα. Ετυμολογικόν και ερμηνευτικόν λεξιλόγιον των γλωσσικών ιδιωμάτων της νήσου Λευκάδος*, Ιωάννινα, 1970

Λάμπρ., Παλαιολ. Πελοπονν. — Λάμπρος Σπ., *Παλαιολόγεια και Πελοποννησιακά, Α'-Δ'*, Αθήνα, 1912-1930

Λεονταρίτου, Εκκλ. αξ. — Λεονταρίτου Β.Α., *Εκκλησιαστικά αξιώματα και υπηρεσίες στην πρώιμη και μέση βυζαντινή περίοδο*, [Forschungen zur byzantinischen Rechtsgeschichte Athener Reihe, 8], Αθήνα, Α. Σάκουλας, 1996.

Λιάτα, Νομίσμ. — Λιάτα Ε.Δ., *Φλωρία δεκατέσσερα στένουν γρόσια σαράντα. Η κυκλοφορία των νομισμάτων στον ελληνικό χώρο, 15ος -19ος αι.*, Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, Αθήνα, 1996

Λουκόπ., Αιτωλ. — Λουκόπουλος Δ., *Αιτωλικαί οικήσεις - σκεύη και τροφαί* [Δημοσιεύματα του Λαογραφικού Αρχείου, 5], Αθήνα, 1925

Λουκόπ., Γεωργ. — Λουκόπουλος Δ., *Γεωργικά της Ρούμελης*, Αθήνα, 1938

Λουκόπ., Νεοελλ. μυθολ. — Λουκόπουλος Δ., *Νεοελληνική μυθολογία, Ζώα - φυτά* [Σύλλογος προς διάδοσιν ωφελίμων βιβλίων, 76], Αθήνα, 1940

Λουκόπ., Παιγνίδια — Λουκόπουλος Δ., *Ποιά παιγνίδια παίζουν τα ελληνόπουλα. Περιγραφές ελληνικών παιγνιδιών απ' όλα τα μέρη της Ελλάδος*, Αθήνα, 1926

Λουκόπ., Ποιμ. — Λουκόπουλος Δ., *Ποιμενικά της Ρούμελης* [Ιστορική και Λαογραφική Βιβλιοθήκη, 8], Αθήνα, 1930

Λουκόπ., Πώς υφαίνουν... — Λουκόπουλος Δ., *Πώς υφαίνουν και ντύνονται οι Αιτωλοί*, Αθήνα, 1927

Μαμαλάκη, Αγ. Όρος — Μαμαλάκης Ι., *Το Άγιον Όρος (Άθως) διά μέσου των αιώνων* [Μακεδονική Βιβλιοθήκη, 33], Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη, 1971.

Μανάφη, Τυπ. — Μανάφης Κ. Α., *Μοναστηριακά τυπικά - διαθήκαι* [Αθ., Σειρά διατριβών και μελετημάτων, 7], Αθήνα, 1970

Μανούσ., Ανέκδ. πατρ. γράμμ. — Μανούσακας Μ., *Ανέκδοτα πατριαρχικά γράμματα (1547-1806) προς τους εν Βενετία μητροπολίτας Φιλαδελφείας και την ορθόδοξον ελληνικήν αδελφότητα* [Βιβλιοθήκη Ελληνικού Ινστιτούτου Βενετίας Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών, αρ. 3], Βενετία, 1968

Μανούσ.-Πούχνερ, Ανέκδ. Στιχ. — Μανούσακας Μ.-Πούχνερ Β., *Ανέκδοτα στιχουργήματα του θρησκευτικού θεάτρου του ΙΖ' αιώνα. Έργα των ορθοδόξων Χίων κληρικών Μιχ. Βεστάρχη, Γρηγ. Κονταράτου, Γαβρ. Προσοψά*. Έκδ. κριτική με εισαγ., σχόλ. και ευρετήρια, Ακαδημία Αθηνών, Κέντρον Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού, Αθήνα, 2000

Μαργαρού, Τίτλ. επαγγελμ. ονόμ. γυν. — Μαργαρού Λ. Ε., *Τίτλοι και επαγγελματικά ονόματα γυναικών στο Βυζάντιο. Συμβολή στη μελέτη για τη θέση της γυναίκας στη βυζαντινή κοινωνία* [Βυζαντινά κείμενα και μελέται 29], Θεσσαλονίκη, 2000

Μαστροδημήτρης, Ποίηση ν. Ελληνισμού — Μαστροδημήτρης Π. Δ., *Η ποίηση του νέου ελληνισμού. Ι. Πρωτονεοελληνικά κείμενα. ΙΙ. Κρητική Λογοτεχνία. ΙΙΙ. Δημοτικό τραγούδι. Ανθολογία*. Εισαγωγή - Υπομνήματα - Γλωσσάριο, Γ' έκδοση αναθεωρημένη, Ίδρυμα Γουλανδρή Χορν, Αθήνα, 1998

Μαυρ., Εκλ. Α' — Μαυροφρύδης Δ., *Εκλογή μνημείων της νεωτέρας ελληνικής γλώσσης*, τόμ. Α', Αθήνα, 1866

Μενάρδ., Γλωσσ. μελ. — Μενάρδος Σ., *Γλωσσικαί μελέται* [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, 3], Λευκωσία, 1969

Μενάρδ., Τοπων. μελ. — Μενάρδος Σ., *Τοπωνύμια και λαογραφικαί μελέται* [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, IV], Λευκωσία, 1970

Μέντζου, Οικον.-κοινων. βίος — Μέντζου Κ., *Συμβολαί εις την μελέτην του οικονομικού και κοινωνικού βίου της πρωίμου βυζαντινής περιόδου (Η προσφορά των εκ Μ. Ασίας και Συρίας επιγραφών και αγιολογικών κειμένων)* [Βιβλιοθήκη Σοφίας Ν. Σαριπόλου 31], Αθήνα, 1975

Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ. — Μηνάς Κ., *Η γλώσσα των δημοσιευμένων μεσαιωνικών ελληνικών εγγράφων της Κάτω Ιταλίας και της Σικελίας*, Αθήνα, 1994

Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ.[2] — Μηνάς Κ., *Η γλώσσα των δημοσιευμένων μεσαιωνικών ελληνικών εγγράφων της Κάτω Ιταλίας και της Σικελίας*, Αθήνα, 2003

Μηνάς, Ιδιώμ. Καρπάθου — Μηνάς Κ., *Τα ιδιώματα της Καρπάθου*, Εναίσιμος επί διδακτορία διατριβή υποβληθείσα εις την Φιλοσοφικήν Σχολήν του Αριστοτελείου Παν/μίου Θεσσαλονίκης, Αθήνα, 1970

Μηνάς, Μορφολ. μεγεθ. — Μηνάς Κ., *Η μορφολογία της μεγεθύνσεως στην ελληνική γλώσσα (Δωδώνη, παράρτημα αρ. 8)*, Ιωάννινα, 1978

Μηνάς, Νεοελλ. Διαλ. Α' — Μηνάς Κ., *Μελέτες Νεοελληνικής Διαλεκτολογίας*, Τυπωθήτω-Γ. Δαρδανός, Αθήνα, 2004

Μηνάς, Νεοελλ. Διαλ. Β' — Μηνάς Κ., *Μελέτες Νεοελληνικής Διαλεκτολογίας, Β'*, Ρόδος, 2012

Μητσάκη, Αχιλ. — Μητσάκης Κ., *Προβλήματα σχετικά με το κείμενο, τις πηγές και τη χρονολόγηση της Αχιλληίδας*, Θεσσαλονίκη, 1963

Μητσάκη, Εμψυχούν ύδωρ, 1983 — Μητσάκης Κ., *Το εμψυχούν ύδωρ. Μελέτες μεσαιωνικής και νεοελληνικής φιλολογίας*, Αθήνα, 1983

Μπακιρτζής, Βυζ. τσουκαλολάγηνα — Μπακιρτζής Χ., *Βυζαντινά τσουκαλολάγηνα. Συμβολή στη μελέτη ονομασιών, σχημάτων και χρήσεων πυρίμαχων μαγειρικών σκευών, μεταφορικών και αποθηκευτικών δοχείων*, Θεσσαλονίκη, 1984, ανατ. [Δημοσιεύματα του Αρχαιολογικού Δελτίου, 39], Υπουργείο Πολιτισμού - Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων, Αθήνα, 1989

Μπαμπιν., Υποκορ. — Μπαμπινιώτης Γ., *Ο διά συνθέσεως υποκορισμός εις την ελληνικήν*, Αθήνα, 1969

Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου	Μπόγκας Ε., *Τα γλωσσικά ιδιώματα της Ηπείρου (βορείου, κεντρικής και νοτίου) Α' Γιαννιώτικο και άλλα λεξιλόγια, Β' Γλωσσάριο Βορ. Ηπείρου, Θεσπρωτίας, Κόνιτσας κ.ά.*, Ιωάννινα, 1964-1966
Μπουμπ., Μτχ. νεοελλ.	Μπουμπουλίδης Φ., *Η μετοχή στα νεοελληνικά*, Αθήνα, 1946
Μυστακ., Έλλην, Γραικός	Μυστακίδης Β., *Αι λέξεις Έλλην, Γραικός (Γραικύλος), Ρωμαίος (Γραικορωμαίος), Βυζαντινός, Μωαμεθανός, Τούρκος*, Τυβίγγη, 1920
Μωυσιάδης, Ετυμ.	Μωυσιάδης Θ., *Ετυμολογία. Εισαγωγή στη Μεσαιωνική και Νεοελληνική Ετυμολογία*, [Γλώσσα-Κείμενο-Επικοινωνία], Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2005
ΝΓΔ	Τριανταφυλλίδης Μ., *Νεοελληνική Γραμματική (της Δημοτικής)*. Ανατύπωση της έκδοσης του ΟΕΣΒ (1941) με διορθώσεις, Α.Π.Θ., Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, Θεσσαλονίκη, 1996
Νυσταζ.-Πελεκ., Βυζ. έγγρ. Πάτμου Β'	Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου Μ., *Βυζαντινά έγγραφα της μονής Πάτμου Β'- Δημοσίων λειτουργιών*. Διπλωματική έκδοσις, Εθνικόν Ίδρυμα Ερευνών - Κέντρον Βυζαντινών Ερευνών, Αθήνα, 1980
Ξανθ., Μελετ.	Ξανθουδίδης Στ., *Μελετήματα*, Ηράκλειο, 1980
Ξανθοπ.-Κυρ. Κοσμ. Αιτωλ.	Ξανθοπούλου-Κυριακού Α., *Ο Κοσμάς ο Αιτωλός και οι Βενετοί (1777-1779). Τα τελευταία χρόνια της δράσης του και το πρόβλημα των «Διδαχών»*, Θεσσαλονίκη, 1984
Ξιούτας, Κυπρ. λαογρ. ζώων	Ξιούτας Π., *Κυπριακή λαογραφία των ζώων*, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, VI], Λευκωσία, 1978
Οικονομ., Γραμμ. Πόντ.	Οικονομίδης Β., *Γραμματική της ελληνικής διαλέκτου του Πόντου*, Ακαδημία Αθηνών, Αθήνα, 1958
Οικονόμου, Τοπων. Ζαγορ.	Οικονόμου Κ., *Τοπωνυμικό της περιοχής Ζαγορίου* (Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Επιστημονική Επετηρίδα Φιλοσοφικής Σχολής *«Δωδώνη»: Παράρτημα, αρ. 45*), Ιωάννινα, 1991
Ορλάνδος, Βασιλική	Ορλάνδος Α., *Η ξυλόστεγος παλαιοχριστιανική βασιλική της μεσογειακής λεκάνης: μελέται περί της γενέσεως, της καταγωγής, της αρχιτεκτονικής μορφής και της διακοσμήσεως των χριστιανικών οίκων λατρείας από των αποστολικών χρόνων μέχρις Ιουστινιανού*, Η εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία, Αθήνα, 1952-1956
Ορλάνδος, Μοναστ.	Ορλάνδος Α., *Μοναστηριακή Αρχιτεκτονική. Κείμενον και σχέδια. β' έκδ.*, Αθήνα, 1958
Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.	Πάγκαλος Ε., *Περί του γλωσσικού ιδιώματος της Κρήτης*, Αθήνα, 1967-1970
Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2]	Πάγκαλος Ε., *Περί του γλωσσικού ιδιώματος της Κρήτης, τόμ. [1-6] β' έκδ.* Επιμέλ. έκδ.: Κέντρο Σύνταξης του Ιστορικού Λεξικού της Ακαδημίας Αθηνών, Αθήνα, 1999
Παντ., Φωνητ. Κύπρ.	Παντελίδης Χρ., *Φωνητική των νεοελληνικών ιδιωμάτων Κύπρου, Δωδεκανήσου και Ικαρίας* [Γλωσσική Εταιρεία Αθηνών, τευχ. 1], Αθήνα, 1929
Παπαγ., Δημ. ελλην.	Παπαγεωργίου Π., *Δημώδη ελληνικά*, Θεσσαλονίκη, 1911
Παπαγεωργίου, Μνήμη Π. Δικαίου	Παπαγεωργίου Π., Η ορολογία της λαϊκής οικοδομικής της Κύπρου (*Studies presented in memory of Porphyrios Dikaios*), Λευκωσία, 1979, 206-215
Παπαγρηγοράκι, Ξέν. λέξ.	Παπαγρηγοράκις Ι., *Συλλογή ξενογλώσσων λέξεων της ομιλουμένης εν Κρήτη*, Χανιά, 1952
Παπαδημ., Ψάρια	Παπαδημητρίου Ε. - Βαλαβάνης Γ., *Ψάρια του Αιγαίου*, ευρετήριο. Συγκέντρωση - κατάταξη της ύλης από συνεργείο, γλωσσική επεξεργασία Ε. Π., ζωγραφικά δείγματα Γ. Β., Αθήνα, 1975

Παπαδ. Θ., Δημ. κυπρ. άσμ.	Παπαδόπουλος Θ., *Δημώδη κυπριακά άσματα εξ ανεκδότων συλλογών του ΙΘ' αιώνος* [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστμονικών Ερευνών V], Λευκωσία, 1975
Παπαδ. Στ., Απελευθ. αγώνες κείμ. Α'	Παπαδόπουλος Στ., *Απελευθερωτικοί αγώνες των Ελλήνων επί Τουρκοκρατίας* (συλλογή φροντιστηριακών κειμένων), τεύχ. Α' (1453-1669), Θεσσαλονίκη, 1969
Παπαδόπουλος, Πρόλ. [Βαγιακ., Μανιάται Α']	Παπαδόπουλος Γ. - Βαγιακάκος Δ., *Βιβλίον των Στεφανοπούλων ... 1738 ... παρά Νικολάω ιερεί Στεφανοπούλω [Χρονογραφία περί της καταγωγής των εν τη Μάνη Στεφανοπούλων ... διορθωθείσα και εκδοθείσα υπό Γ. Γ. Παπαδοπούλου*, Αθήνα, 1865]. Εκδίδει Δικαίος Β. Βαγιακάκος στο: *Οι Μανιάται της διασποράς*, Αθήνα 1970
Παπαηλ., Επιστ. Χίου	Παπαηλιάκη Ν., *Μια αιχμάλωτη κοινότητα. Επιστολές από τη Χίο πριν την καταστροφή*. Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, 2001
Παπαϊωάννου, Γλωσσάρ. Γρεβ.	Παπαϊωάννου Μ., *Το γλωσσάριο των Γρεβενών* [Μακεδονική βιβλιοθήκη 48], Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη, 1976
Παπαμανώλη, Παραδ. κόσμημα	Παπαμανώλη Α., *Το παραδοσιακό κόσμημα στα Δωδεκάνησα* (ΕΟΜΜΕΧ, Διεύθυνση εκπαίδευσης και ενημέρωσης - Τμήμα εκδόσεων)
Παπαχαρ., Κυπρ. ήθ.	Παπαχαραλάμπους Γ., *Κυπριακά ήθη και έθιμα*, Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών, Λευκωσία, 1965
Παπαχριστ., Τοπων. Ρόδου	Παπαχριστοδούλου Χρ., *Τοπωνυμικό Ρόδου*, Ρόδος, 1951
Παπαχρυσ., Αθων. μοναχ.	Παπαχρυσάνθου Θ., *Ο Αθωνικός μοναχισμός. Αρχές και οργάνωση*. Ελληνική έκδοση βελτιωμένη και επαυξημένη, Μορφωτικό ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα, 1992
Πασχ., Τοπων. Άνδρ.	Πασχάλης Δ., *Τοπωνυμικόν της νήσου Άνδρου*, Αθήνα, 1933
Πηδώνια Κομν., Χορτάτσης	Πηδώνια Κ., *Τα λόγια γλωσσικά στοιχεία στα έργα του Χορτάτση*, δ.δ. [Έρευνες στη νέα ελληνική φιλολογία, 2], Ιωάννινα, 1977
Πηλίλης, Αξιώματα	Πηλίλης Ι., *Τίτλοι, οφφίκια και αξιώματα εν τη βυζαντινή αυτοκρατορία και τη χριστιανική ορθοδόξω εκκλησία*, ΑΣΤΗΡ, Αθήνα, 1985
Πιλαβάκης, Κυπρ. Τοπ.	Πιλαβάκης Κ., «Κυπριακά τοπωνύμια». Μέρος πρώτο (*Επιθεώρηση λόγου και τέχνης*), 1973
Πιλαβάκης, Πέρασμα	Πιλαβάκης Κ., *Από το πέρασμα ενός εκπαιδευτικού*, Λευκωσία, 1967
Πλακογιαννάκης, Τίτλ. αξιώμ.	Πλακογιαννάκης Ε. Κ., *Ελληνική Ανατολική Αυτοκρατορία των Μέσων Αιώνων: Τιμητικοί τίτλοι και ενεργά αξιώματα στο Βυζάντιο. Εθιμοτυπία, Διοίκηση, Στρατός*, Ιανός, Θεσσαλονίκη, 2001
Πλουμίδης, Γυναίκες-Κέρκυρα	Πλουμίδης Σ. Τ., *Γυναίκες και γάμος στην Κέρκυρα (1600-1864). Έμφυλες σχέσεις και οικονομικές δραστηριότητες*. Επιστ. επιμέλεια: Ελένη Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη, Κέρκυρα, 2008
Πολ. Λ., Κατάλ.	Πολίτης Λ., Βιβλιοκρισία του: Αρχές της νεοελληνικής λογοτεχνίας, επιμέλεια: Ν. Μ. Παναγιωτάκης (*Μαντατοφ.* 39-40, 1995, 185-192)
Πολ. Λ., Κρ. ποίησ.	Πολίτης Λ., *Ποιητική ανθολογία, βιβλίο γ': Η κρητική ποίηση του δέκατου έβδομου αιώνα* [Έκδ. Γαλαξία, 113], Αθήνα, 1964
Πολ. Λ., Κρ. ποίησ.[2]	Πολίτης Λ., *Ποιητική ανθολογία. Δεύτερη έκδοση αναθεωρημένη. Βιβλίο τρίτο: Κρητική ποίηση*. Εκδόσεις Δωδώνη, Αθήνα, 1976
Πολ. Λ., Μετά Άλ.	Πολίτης Λ., *Ποιητική ανθολογία, βιβλίο β': Μετά την Άλωση, 15ος και 16ος αιώνας* [Έκδ. Γαλαξία, 112], Αθήνα, 1965

Πολ. Λ., Μετά Άλ.[2]	Πολίτης Λ., *Ποιητική ανθολογία. Δεύτερη έκδοση αναθεωρημένη. Βιβλίο δεύτερο: Μετά την Άλωση (15ος και 16ος αιώνας)*, Εκδόσεις Δωδώνη, Αθήνα, 1976
Πολ. Λ., Πριν Άλ.	Πολίτης Λ., *Ποιητική ανθολογία, βιβλίο α': Πριν από την Άλωση* [Εκδόσεις Γαλαξία, 111], Αθήνα, 1967
Πολ. Λ., Πριν Άλ.[2]	Πολίτης Λ., *Ποιητική ανθολογία. Δεύτερη έκδοση αναθεωρημένη. Βιβλίο πρώτο: Πριν από την Άλωση*, Εκδόσεις Δωδώνη, Αθήνα, 1976
Πολ. Ν., Λαογρ. Σύμμ.	Πολίτης Ν., *Λαογραφικά σύμμεικτα*, τόμ. Α'-Β', Αθήνα, 1920-1921
Πολ. Ν., Παροιμ.	Πολίτης Ν., *Μελέται περί του βίου και της γλώσσης του ελληνικού λαού. Παροιμίαι*, τ. Α'- Δ', Αθήνα, 1899-1902 (ανατ. 1965)
Προμπονάς, Ακριτικά Α'	Προμπονάς Ι., *Ακριτικά Α'*, Αθήνα, 1985
Προμπονάς, Γλωσσ. ομηρ.	Προμπονάς Ι., *Κοινά γλωσσικά στοιχεία στα ομηρικά έπη και στη νέα ελληνική αμάρτυρα στην αττική πεζογραφία*, Σύλλογος προς διάδοσιν ωφελίμων βιβλίων, Αθήνα, 2003
Πρωτοπ. - Μπουμπ., Θέατρ. Ζακ.	Πρωτοπαπά-Μπουμπουλίδου Γλ., *Το θέατρον εν Ζακύνθω από το ιζ' μέχρι του ιθ' αιώνος (επί τη βάσει ανεκδότων κειμένων)*, Αθήνα, 1958
Ρήγας, Σκιαθ. πολιτ.	Ρήγας Γ., *Σκιάθου λαϊκός πολιτισμός, τεύχος Γ'* [Ελλην. Παράρτ., 18], Θεσσαλονίκη, 1968
Ρούσσ., Λεξιλ.	Ρούσσος Ε., *Λεξιλόγιον εκκλησιαστικού δικαίου. Α' βυζαντινόν δίκαιον*, Αθήνα, 1948
Σάθ., Ελλην. Ανέκδ.	Σάθας Κ., *Ελληνικά ανέκδοτα περισυναχθέντα και εκδιδόμενα κατ' έγκρισιν της Βουλής εθνική δαπάνη*, τόμ. Α': Τζάνε Κορωναίου, Μπούα ανδραγαθήματα· Σουμάκη, Ρεμπελιόν ποπολάρων· Μάτεση, Ημερολόγιον, Αθήνα, 1867 (ανατ., εισαγ. Φ. Μαυροειδή, 1982)
Σάθ., ΜΒ	Σάθας Κ., *Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη, τόμ. Β'- Ϛ'*, Βενετία-Παρίσι, 1873-1877 (ανατ. Αθήνα 1972)
Σακ., Κυπρ.	Σακελλαρίου Α., *Τα Κυπριακά, ήτοι γεωγραφία, ιστορία και γλώσσα της νήσου Κύπρου από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον, τόμ. Β': Η εν Κύπρω γλώσσα*, Αθήνα, 1891
Σβαρνόπ., Γλωσσ. Βερ.	Σβαρνόπουλος Στ., *Γλωσσάριο της Βέροιας (Βαρταλαμίδα)*, Βέροια, 1973
Σεγδίτσα, Λατιν. γλωσσ. ναυτ.	Σεγδίτσας Π., *Η επιρροή των λατινογενών γλωσσών επί του κοινού ναυτικού γλωσσαρίου μας μετά πίνακος εξ 600 περίπου λέξεων μετά παρατηρήσεων*, Αθήνα, 1940
Σεγδίτσα, Ναυτ. όροι	Σεγδίτσας Π., *Οι κοινοί ναυτικοί μας όροι και αι ρωμανικαί γλώσσαι [Ίδρυμα Ευγενίδου*, Βιβλιοθήκη του ναυτικού]
Σερεμέτης, Έγγρ. Ινστ. Βεν.	Σερεμέτης Δ., Έγγραφα από το Ελληνικό Ινστιτούτο Βενετίας (*Τιμητικός τόμος καθηγητή Γιάννη Δεληγιάννη*, 167-202)
Σερεμέτης, Επ. Επετ. ΔΣΘ 5, 1984	Σερεμέτης Δ., Ο νοτάριος στη βυζαντινή, μεταβυζαντινή και τουρκοκρατούμενη κοινωνία (Αναδρομή στις πηγές- Αρμενόπουλος), (*Επ. Επετ. Δ.Σ.Θ.* 5, 1984, 25-40)
Σετάτ., Ετυμ. σημασ.	Σετάτος Μ., *Τα ετυμολογικά - σημασιολογικά ζεύγη λογίων και δημοτικών λέξεων της κοινής νεοελληνικής*, Θεσσαλονίκη, 1969
Σκουβαρά, Δυσετυμολ.	Σκουβαράς Β., *Τα δυσετυμολόγητα του Ιστορικού Λεξικού της νέας ελληνικής της Ακαδημίας Αθηνών, σειρά Α'*, Ζαγορά (Βόλου), 1954

Σκουβαρά, Ολυμπιώτ.	Σκουβαρά Ε., *Ολυμπιώτισσα. Περιγραφή και ιστορία της μονής. Η βιβλιοθήκη και τα χειρόγραφα. Κατάλογος των κωδίκων. Αναγραφαί και χρονικά σημειώματα. Ακολουθία της Παναγίας Ολυμπιωτίσσης. Έγγραφα εκ του αρχείου της μονής* (1336-1900), Αθήνα, 1967
Σταυρίδου, Συνάντ. Συμ.	Σταυρίδου-Ζαφράκα Α., *Η συνάντηση Συμεών και Νικολάου Μυστικού (Αύγουστος 913) στα πλαίσια του βυζαντινοβουλγαρικού ανταγωνισμού*, Θεσσαλονίκη, 1972
Συμεων., Ελλην. ονομ.	Συμεωνίδης Χ., *Εισαγωγή στην Ελληνική Ονοματολογία*, Αφοι Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 1992
Συμεων., Ιστ. κυπρ. διαλ.	Συμεωνίδης Χ., *Ιστορία της κυπριακής διαλέκτου από τον 7. αι. π.Χ. έως σήμερα*, Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου, Λευκωσία, 2006
Συμεων., Τσάκ.	Συμεωνίδης Χ., *Οι Τσάκωνες και η Τσακωνιά. Συμβολή στην ερμηνεία των ονομάτων και του ομώνυμου βυζαντινού θεσμού των καστροφυλάκων* [Βυζαντινά κείμενα και μελέται, 5], Θεσσαλονίκη, 1972
Σφυρ., Πληρώμ.	Σφυρόερας Β., *Τα ελληνικά πληρώματα του τουρκικού στόλου*, Αθήνα, 1968
Τζάρτζ., Νεοελλ. σύντ.	Τζάρτζανος Α. Νεοελληνική σύνταξις, τόμ. Α' και Β'
Τομπαϊδ., Ιδίωμ. Θάσ.	Τομπαΐδης Δ., *Το γλωσσικό ιδίωμα της Θάσου* [ΕΕΦΣΠΘ, Παράρτ. αρ. 14], Θεσσαλονίκη, 1967
Τουρτόγλου, Φον. και αποζημ.	Τουρτόγλου Μ., *Το φονικόν και η αποζημίωσις του παθόντος. Βυζάντιον - Τουρκοκρατία. Μετεπαναστατικοί χρόνοι μέχρι και του Καποδιστρίου* [Συμβολαί εις την έρευναν της ιστορίας του ελληνικού και του ρωμαϊκού δικαίου ως και των άλλων δικαίων της αρχαιότητος, 11], Αθήνα, 1960
Τριαντ., Άπ.	Τριανταφυλλίδης Μ., *Άπαντα, Α'-Β'* Θεσσαλονίκη, 1963· *Γ'* Αθήνα, 1938· *Δ'-Ε'* Θεσσαλονίκη, 1963· *Ϛ'* Αθήνα, 1960· *Ζ'-Η'*, Α.Π.Θ., Ινστιτούτον Νεοελληνικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη, 1965
Τριαντ., Νεοελλ. γραμμ.	Τριανταφυλλίδης Μ., *Νεοελληνική Γραμματική, τόμ. Α': Ιστορική Εισαγωγή*, Αθήνα, 1938
Τριαντ., Ξενηλ.	Τριανταφυλλίδης Μ., Ξενηλασία ή ισοτέλεια; Μελέτη περί των ξένων λέξεων της νέας ελληνικής, (*Απ. Τριαντ. Α'*, 7 κε.) Αθήνα, 1905
Τριαντ., Οικογ. ονόμ.	Τριανταφυλλίδης Μ., *Τα οικογενειακά μας ονόματα*. Προλεγόμενα, επεξεργασία κειμένου, σχόλια: Στάθης Ε. Σ., Α.Π.Θ., Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών - Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, Θεσσαλονίκη, 1982
Τσιτσέλη, Γλωσσάρ. Κεφαλλ.	Τσιτσέλης Η., *Γλωσσική ύλη. Γλωσσάριον Κεφαλληνίας* (Νεοελληνικά Ανάλεκτα Φιλολογικού Συλλόγου Παρνασσού 2, 1874, 145-368)
Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ.	Τσιτσέλης Η., *Κεφαλληνιακά Σύμμικτα*. Τόμος Τρίτος. Γλωσσικά Λογραφικά (από τα κατάλοιπα του συγγραφέα), γενική επιμέλεια: Γ. Μοσχόπουλος, Αθήνα, 2003.
Τσοπ., Γλώτται	Τσοπανάκης Α., *Συμβολή στην έρευνα των ποιητικών λέξεων*. «Αι γλώτται», Ρόδος, 1949
Τσοπ., Δωρ. αντ.	Τσοπανάκης Α., *Μία δωρική αντωνυμία (αυταυτός - απατός μου, σου, του, ο απατός)*, Ρόδος, 1948
Τσοπ., Κοινή-ροδ. ιδιώμ.	Τσοπανάκης Α., Κοινή - ροδιακά ιδιώματα (Απάντ. στον Γ. Κουρμούλη), Ρόδος, 1948
Τσοπ., Ροδιακά	Τσοπανάκης Α., *Ροδιακά γλωσσοϊστορικά μελετήματα* [Εκδόσεις Δημόσιας Βιβλιοθήκης Ρόδου, 4], Αθήνα, 1992
Τσουδερ., Ορολογ.	Τσουδερός Γ., *Η ορολογία των μερών του κεφαλιού και του λαιμού στα αρχαία, μεσαιωνικά και νέα ελληνικά*, Αθήνα, 1969

Τσουκνίδας, Πρακτ. Συνεδρ. Ευγ. Αιτωλ.	Τσουκνίδας Γ., Οι όροι Ελλάς, Έλλην, ελληνιστής, κ.λ.π. στις επιστολές του οσίου Ευγενίου του Αιτωλού. *Σύναξις. Ευγένιος ο Αιτωλός και η εποχή του (Πρακτικά συνεδρίου, Καρπενήσιον, 12-24 Οκτωβρίου 1984)*, Αθήνα, 1986, 97-117
Τωμ., Μνήμη Κουρμούλη	Τωμαδάκης Ν., Η κατάληξις -άδα της νέας Ελληνικής και ο σχηματισμός αυτής (*"Μνήμη" Γεωργίου Ι. Κουρμούλη*, Αθήνα, 1980, σ. ανατ. 1-21)
Τωμ., Σύλλαβ.	Τωμαδάκης Ν., *Σύλλαβος βυζαντινών μελετών και κειμένων*, Αθήνα, 1961, 279-280
Φαρμακ., Γλωσσάρ.	Κύπρη Θ., *Υλικόν διά την σύνταξιν Ιστορικού Λεξικού της κυπριακής διαλέκτου. Μέρος Β': Γλωσσάριον Ξενοφώντος Φαρμακίδου* [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, IX], Λευκωσία, 1983
Φιλ., Γλωσσογν.	Φιλήντας Μ., *Γλωσσογνωσία και γλωσσογραφία ελληνική, Α'-Β'-Γ'*, Αθήνα, 1924, ανατ. 1984
Φόρης, Πίν. επιρρ.	Φόρης Β., *Αντίστροφος πίνακας των επιρρημάτων σε -ως της αρχαίας ελληνικής*, Θεσσαλονίκη, 1970
Φραγκάκι, Δημ. ιατρ.	Φραγκάκι Ε., *Η δημώδης ιατρική της Κρήτης*, Αθήνα, 1978
Φραγκάκι, Ορολογ. φυτ.	Φραγκάκι Ε., *Συμβολή εις την δημώδη ορολογίαν των φυτών*, Αθήνα, 1969
Χαραλαμπάκης (Μελ. ελλην. γλωσσ.)	Χαραλαμπάκης Χρ., Σκέψεις γύρω από τη γλώσσα και το ύφος του στρατηγού Μακρυγιάννη με αφορμή το νέο χειρόγραφο «Οράματα και θάματα» (*Μελ. ελλην. γλώσσ.* 6, 1985, 347-380)
Χαριτων., Λόγ. εις Κοραήν	Χαριτωνίδης Χ., *Λόγος εις Αδαμάντιον Κοραήν* Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, 1933
Χατζ., Γραμμ. κυπρ. διαλ.	Χατζηιωάννου Κ., *Γραμματική της ομιλουμένης κυπριακής διαλέκτου με ετυμολογικό προσάρτημα*, Ταμασός, Λευκωσία, 1999
Χατζ., Διασπ.	Χατζηιωάννου Κ., *Τα εν διασπορά. Τόμος τιμητικός*, Λευκωσία, 1969
Χατζ., Διασπ. Β'	Χατζηιωάννου Κ., *Τα εν διασπορά Β' της δεκαετίας 1969-1979*, Τόμος τιμητικός στα εβδομηντάχρονα του συγγραφέα με πρόλογο του υπουργού παιδείας Χρ. Α. Σοφιανού, Έκδοση της Μορφωτικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Παιδείας, Λευκωσία, 1979
Χατζ., Διασπ. Γ'	Χατζηιωάννου Κ., *Τα εν διασπορά Γ' της δεκαετίας 1979-1989.* Τόμος τιμητικός για τα ογδοντάχρονά του, Λευκωσία, 1989
Χατζ., Διπλωματ.	Χατζηιωάννου Κ., *Η διπλωματία και οι μηχανορραφίες στις αυλές των Φράγκων ρηγάδων της Κύπρου*, Αμμόχωστος, 1970
Χατζ., Μεσ. Κύπρ.	Χατζηιωάννου Κ., *Η Μεσαιωνική Κύπρος. Θεσμοί, ποίηση, διάλεκτος, λαογραφία*, Έκδοσις Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κύπρου, Λευκωσία, 1993
Χατζ., Ξέν. στοιχ.	Χατζηιωάννου Κ., *Περί των εν τη μεσαιωνική και νεωτέρα κυπριακή ξένων γλωσσικών στοιχείων* (Texte und Forschungen zur byzant.-neugr. Philol., 18), Αθήνα, 1936
Χατζηγιακ., Δημώδη Α'	Χατζηγιακουμής Μ., *Τα μεσαιωνικά δημώδη κείμενα. Συμβολή στην μελέτη και στην έκδοσή τους. Α' Λίβιστρος - Καλλίμαχος - Βέλθανδρος*, Αθήνα, 1977
Χατζιδ., Ακαδημ. αναγν.	Χατζιδάκις Γ., *Ακαδημεικά αναγνώσματα εις την ελληνικήν και λατινικήν γραμματικήν*, τόμ. Α', Αθήνα 1924, τόμ. Β', Αθήνα, 1930
Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Α'	Χατζιδάκις Γ., *Γλωσσολογικαί έρευναι*, Α', Αθήνα, 1934
Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Β'	Χατζιδάκις Γ., *Γλωσσολογικαί έρευναι* [Ακαδημία Αθηνών, Κέντρον συντάξεως του Ιστορικού λεξικού, Λεξικογραφικόν Δελτίον, Παράρτημα 2], Αθήνα, 1977

Χατζιδ., Γλωσσ. μελ.	Χατζιδάκις Γ., *Γλωσσολογικαί μελέται*, Α', Αθήνα, 1901
Χατζιδ., MNE	Χατζιδάκις Γ., *Μεσαιωνικά και νέα ελληνικά*, τόμ. Α' Αθήνα, 1905· τόμ. Β' Αθήνα, 1907 (ανατ. 1991)
Χελδρ.-Μηλιαρ., Ονόμ. Φυτών	Χελδράιχ Θ., *Τα δημώδη ονόματα των φυτών προσδιοριζόμενα επιστημονικώς* υπό Θ. Χελδράιχ, εκδιδόμενα δε υπό Σπ. Μηλιαράκη, καθηγητού της βοτανικής, Αθήνα, 1910
Χελδρ.-Μηλιαρ., Ονόμ. Φυτών²	Χελδράιχ Θ., *Τα δημώδη ονόματα των φυτών προσδιοριζόμενα επιστημονικώς* υπό Θ. Χελδράϊχ, εκδιδόμενα δε υπό Σπ. Μηλιαράκη, καθηγητού της βοτανικής, Αθήνα 1910 β' έκδ. επαυξημένη και βελτιωμένη, Αθήνα, 1925 (ανατ. 1980)
Χόρροκς, Ελληνικά	Χόρροκς Τζ., (= Horrocks G.), *Ελληνικά: Ιστορία της γλώσσας και των ομιλητών της*. Μετάφραση: Σταύρου Μ. - Τζεβελέκου Μ., Εστία, Αθήνα, 2006
Χόφμαν, Ιστ. ελλην. γλ.	Χόφμαν-Ντεμπρούνερ-Σέρερ (= Hoffman O. - Debrunner A. - Scherer A.), *Ιστορία της ελληνικής γλώσσας. Α'τόμος: Ως το τέλος της κλασικής εποχής, Β' τόμος Βασικά ζητήματα και γνωρίσματα της μετακλασικής Ελληνικής.* Μετάφραση: Χαράλαμπου Π. Συμεωνίδη καθηγητού του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Εκδοτικός Οίκος Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 1983
Χριστίδης, σώζω-σώνω	Χριστίδης Α. - Φ., Αρχαίο ελληνικό σώζω - νέο ελληνικό σώνω: όψεις της σημασιολογικής αλλαγής (*Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 8ης ετήσιας συνάντησης του Τομέα γλωσσολογίας του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (27-29 Απριλίου 1987). Τιμητική προσφορά στον John Chadwick*, εκδ. οίκος Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη,1987, 215-250)
Ψάλτ., Θρακικά	Ψάλτης Στ., *Θρακικά ή μελέτη περί του γλωσσικού ιδιώματος της πόλεως Σαράντα Εκκλησιών*, Αθήνα, 1905

β') ξενόγλωσσων

Aerts, Periphr.	Aerts W. J., *Periphrastica*, Άμστερνταμ, 1965
Agapitos, Narrat. Vernac. Romances	Agapitos P., *Narrative structure in the byzantine vernacular romances. A textual and literary study of Kallimachos, Belthandros and Libistros* [Miscellanea Byzantina Monacensia 34. Institut für Byzantinistik und Neugriechische Philologie der Universität], Μόναχο, 1991
Ahrweiler, Byz. et Mer	Ahrweiler H., *Byzanze et la mer (La marine de guerre, la politique et les institutions maritimes de Byzance aux VIIe-XVe siècles* [Bibliothèque byzantine. Études 5], Παρίσι, 1966
Ahrweiler, Études	Ahrweiler H., Études sur les structures administratives et sociales de Byzance, Préface de Paul Lemerle, *Variorum reprints*, Λονδίνο, 1971
Alex. M., The ritual lament	Alexiou M., *The ritual lament in Greek tradition*, Cambridge, 1974
Amantos, Suffixe	Amantos K., *Die Suffixe der neugriechischen Ortsnamen. Beitrag zur neugriechischen Ortsnamenforschung*, Μόναχο, 1903
Antoniadis, Langue byz.	Antoniadis S., De l'influence de la langue et du droit byzantin sur le grec d'aujourd'hui (*Chroniques d'Egypte* 7, 1932, 157-171)
Apostolopoulos, Καλλίμ.	Apostolopoulos Ph., *La langue du roman byzantin «Callimaque et Chrysorrhoé»*, [Ακαδημία Αθηνών], Αθήνα, 1984
Atsalos, Term.	Atsalos B., *La terminologie du livre-manuscrit à l'époque byzantine A'*, Θεσσαλονίκη, 1971

Bakker, Imper. — Bakker W. F., *The Greek Imperative. An Investigation into the Aspectual Differences between the Present and Aorist Imperatives in Greek Prayer from Homer up to the Present Day*, Άμστερνταμ, 1966

Bakker, Pronomen — Bakker W. F., *Pronomen abundants and pronomen conjunctum*, Άμστερνταμ - Λονδίνο, 1974

Banfi, Quattro lessici — Banfi Em., *Quattro «Lessici Neogreci» della Turcocrazia, Notizie di interesse linguistico nelle relazioni di viaggiatori in ambiente romeico tra i secoli XVI e XVII*, Edizioni Unicopli, Μιλάνο, 1985

Bartelink, Jeux de mots — Bartelink G., Jeux de mots autour de λόγος, de ses composés et dérivés chez les auteurs chrétiens (*Mélanges offerts à Christine Mohrmann ...*, 1963, 23-37)

Bastav., Ordo portae — Baştav Ş., Ordo Portae, Description greque de la Porte et de l'armée du Sultan Mehmed II, éditée, traduite et commentée [*Ουγγροελληνικαί μελέται* 27], Βουδαπέστη, 1947

Beaudouin, Dial. Chypr. — Beaudouin N., *Étude du dialecte chypriote*, Παρίσι, 1884

Beševl., Protobulg. Inschr. — Beševliev V., *Die protobulgarischen Inschriften*, Βερολίνο, 1963

Beševl., Spätlat. Inschr. — Beševliev V., *Spätgriechische und spätlateinische Inschriften aus Bulgarien*, Βερολίνο, 1964

Beševl., Theophan. — Beševliev V., Die volkssprachlichen Elemente in den Redensarten bei Theophanes und in den Akklamationen bei Konstantin Porphyrogennetos (*Byzantinische Beiträge*, Βερολίνο, 1964, 141-151)

Bibliogr. Hellén. — Legrand E., *Bibliographie hellénique ou description raisonnée des ouvrages publiés en grec par des Grecs aux XVe et XVIe siècles*, 1-4, Παρίσι 1885-1906· *au dix-septième siècle*, 1-5, Παρίσι 1894-1903· *au dix-huitième siècle*, 1-2, *oeuvre posthume complétée et publiée par Mgr. Louis Petit et Hubert Pernot*, Παρίσι, 1918-1928

Bischoff-Beck, Glossar — Bischoff B. - Beck H.-G., Das italienisch-griechische Glossar der Handschrift e 14 (127) der Biblioteca Capitolare in Monza (*Medium Aevum Romanicum, Festschrift H. Rheinfelder*, Μόναχο, 1963, 49-62)

Bissinger, "μέγας" — Bissinger M., Das μέγας in der griechischen Dichtung [*Münchener Studien zur Sprachwissensch.*], Μόναχο, 1963, 49-62

Bjerkelund, "παρακαλῶ" — Bjerkelund G. J., *Parakalô. Form, Funktion und Sinn der parakalô- Sätze in den paulinischen Briefen*, Όσλο, 1967

Blanken, Dial. Cargése — Blanken G., *Introduction à une étude du dialecte grec de Cargèse (Corse). Preliminaires - Phonétique*, Λέιντεν, 1947

Blanken, Grecs d. Cargése — Blanken G., *Les Grecs de Cargèse (Corse). Recherches sur leur langue et sur leur histoire*, τόμ. Α', μέρος γ': *Observations lexicologiques*, Λέιντεν, 1951

Böhlig, Untersuch. Sprachg. — Böhlig G., *Untersuchungen zum rhetorischen Sprachgebrauch der Byzantiner mit besonderer Berücksichtigung der Schriften des Michael Psellos, mit einem Geleitwort von Franz Dölger*, Βερολίνο, 1956

Bompaire, Remarques — Bompaire J., Remarques sur la langue des actes d'archives, notamment à l'époque des Paléologues. Intérêt d' une grammaire diplomatique (*Akten des XI. Internationalen Byzantinistenkongress, München* 1958), Μόναχο, 1960, 68-71

Browning, Αφ. Westerink — Browning R., A Byzantine Scholar of the Early Fourteenth Century: Georgios Karbones (*Gonimos. Neoplatonic and Byzantine Studies presented to Leendert G. Westerink at 75*. Buffalo - Νέα Υόρκη, 1988, 223-231)

Burg., Infin. — Burguière P., *Histoire de l'infinitif en grec* [Études et commentaires, XXXIII], Παρίσι, 1960

Buturas, Kap. — Buturas A., *Ein Kapitel der historischen Grammatik der griechischen Sprache. Über die gegenseitigen Beziehungen der griechischen und der fremden Sprachen, besonders über die fremden Einflüsse auf das Griechische seit der nachklassischen Periode bis zur Gegenwart*, Λειψία, 1910

Caratz., Orig. dial. néo-gr. — Caratzas St., L'origine des dialectes néo-grecs de l'Italie méridionale [*Collection de l'Institut d'etudes byzantines et néo-helléniques de l'Université de Paris*, τεύχ. 18], Παρίσι, 1958.

Caratz., Tzac. — Caratzas St., *Les Tzacones [Supplementa Byzantina. Texte und Untersuchungen*, έκδ. H.-G. Beck - A. Kambylis - R. Keydell, 4], Βερολίνο - Νέα Υόρκη, Walter de Gruyter, 1976

Conomis, Hesych. — N. Conomis, *Hesychiana (Miscellanea Critica, griechischer Teil*, Deutsche Akad. d. Wiss., Λειψία, 1964, 27-35)

Cortelazzo, Influsso — Cortelazzo M., L'influsso linguistico greco a Venezia [*Linguistica* 2], Bologna 1970

Coureas, The Assizes — Coureas N., *The Assizes of the Lusignan kingdom of Cyprus, translated from the Greek by Nicholas Coureas* [Texts and Studies in the history of Cyprus, XLII], Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών Κύπρου, Λευκωσία, 2002

Coutelle, Gregh. — Coutelle L., *Le greghesco. Réexamen des éléments néo-grecs des textes comiques vénitiens du XVIe siècle*, Θεσσαλονίκη, 1971

Crusius, Turcogr. — Crusius Martinus, *Turcograecia, libri octo*, Academia Tybingensi, 1584

Cupane, Roman. cavall. biz. — Cupane C., *Romanzi cavallereschi bizantini: Callimaco e Crisorroe, Beltandro e Crisanza, Storia di Achille, Florio e Plaziaflore, Storia di Apollonio di Tiro, Favola consolatoria sulla Cattiva e la Buona Sorte*, Τορίνο, 1995

Danezis, Spaneas — Danezis G., *Spaneas: Vorlage, Quellen, Versionen* [Miscellanea Byzantina Monacensia 31], Μόναχο, 1987

Darrouzès, Textes byzantins — Darrouzès J., *Littérature et histoire des textes byzantins*, Préface d' Enrica Follieri, Λονδίνο, 1972

Darrouzès, Οφφίκια — Darrouzès J., *Recherches sur les οφφίκια de l'église byzantine* [Archives de l' Orient chrétien, 11], Παρίσι, 1970

Dawk., Boustr. — Dawkins R., *The «Chronicle» of George Boustronios 1456-1489. Translated with introduction*, by the late Dawkins R. [University of Melbourne Cyprus Expedition. Publication, 2], 1964

Dawk., Modern Gr. — Dawkins R. M., *Modern Greek in Asia Minor. A Study of the Dialects of Silli, Cappadocia and Phárasa with Grammar, Texts, Translations and Glossary*, Κέμπριτζ, 1916

Debrunner, Nachklass. Griech. — Debrunner A., *Nachklassisches Griechisch* [Kleine Texte für Vorlesungen und Übungen herausgegeben von Hans Lietzmann 165], Βερολίνο, 1933

Dieterich, Spor. — Dieterich K., *Sprache und Volksüberlieferungen der südlichen Sporaden im Vergleich mit denen der übrigen Inseln des ägäischen Meeres* [Schriften der Balkankommission. Linguistische Abteilung III. Neugriechische Dialectstudien, τεύχ. 2], Βιέννη, 1908

Dieterich, Unters. gr. Spr. — Dieterich K., *Untersuchungen zur Geschichte der griechischen Sprache von der hellenistischen Zeit bis zum 10. Jahrhundert n. Chr.* [Byzantinisches Arhiv 1], Λειψία, 1898

Dölger, Beiträge — Dölger F., *Beiträge zur Geschichte der byzantinischen Finanzverwaltung, besonders des 10. und 11. Jahrhunderts* [Byzantinisches Archiv 9], Λειψία 1927

Dölger, Lachen — Dölger Fr., *Lachen wider der Tod* [Dölger, Byzanz und die europäische Staatenwelt. Ausgewählte Vorträge und Aufsätze], Ettal - Speyer am Rhein 1953, 209-216

Dölger, Regesten	Dölger Fr., *Regesten der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565-1453. 3. Teil: Regesten von 1204-1282*, Μόναχο-Βερολίνο, 1932
Dölger, Schatzk.	Dölger Fr., *Aus den Schatzkammern des Heiligen Berges, Textband*, Μόναχο, 1948
Dölger, Παρασπ.	Dölger Fr., *Παρασπορά*, Ettal, 1961
Dölger, Πετίτον	Dölger Fr., Πετίτον. Ein Beitrag zur byzantinischen Lexicographie, Μόναχο 1959 (*Sitzungsberichte der Kais. Akademie der Wissenschaften zu München, Philosophisch-Historische Classe* 1959, τεύχ. 9, 3-10)
Dölger, Φιλόσοφος	Dölger Fr., Zur Bedeutung von φιλόσοφος und φιλοσοφία in byzantinischer Zeit (*Τεσσαρακ. Θ. Βορέα, Α'*, Αθήνα, 1940, 125-136)
Dölger-Karayann., Byz. Urk.	Dölger Fr. - Karayannopulos J., *Byzantinische Urkundenlehre. I. Die Kaiserurkunden*, Μόναχο, 1968
Egea, Gram. Cron. Mor.	Egea J. M., *Gramática de la Crónica de Morea. Un estudio sobre el Griego Medieval*, Vitoria/Gasteiz, 1988.
Eideneier, Ghost-words	Eideneier H., Einige Ghost-Words in der griechischen Papyrus-lexikographie (*Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 7, τεύχ. 1, 1971)
Eideneier, Tabuwörter	Eideneier H., *Sogenannte christliche Tabuwörter im Griechischen* [Miscellanea Byzantina Monacensia, 5] Μόναχο, 1966
Failler, Déposition Calliste 1er	Failler A., *La déposition du patriarche Calliste 1er (1353)*, Institut français d'Études byzantines, Παρίσι, 1973
Foll., Libri greci	Follieri E., Su alcuni libri greci stampati a Venezia nella prima metà de cinquecento [*Contributi alla storia del libro italiano. Miscellanea in onore di Lamberto Donati*] Φλωρεντία, 1969
Foy, Lauts.	Foy K., *Lautsystem der griechischen Vulgärsprache*, Λειψία, 1879
Georgac., Ichthyological	Georgacas D., *Ichthyological terms for the «sturgeon» and etymology of the international terms «botargo, caviar» and congeners* (A linguistic, philological and culture-historical study), Αθήνα, 1978
Georgac., Names of Const.	Georgacas D., The names of Constantinople (*TAPA* 78, 1947, 347-367)
Georgac., The -ιτσ- suffixes	Georgacas D., *A Graeco-Slavic controversial problem re-examined: The -ιτσ- suffixes in byzantine, medieval and modern Greek; their origin and ethnological implications* ..., Αθήνα, 1982
Georgac. - Mc Donald, Names of Peloponn.	Georgacas D. - Mc Donald W., *Place-Names of Southwest Peloponnesus*, Uninersity of Minessota Press, Minneapolis, 1969
Georgiadis, Türk. Lehnw.	Georgiadis P., *Die lautlichen Veränderungen der türkischen Lehnwörter im Griechischen* (διατρ.), Μόναχο, 1974
Grégoire, Caballus	Grégoire H., Caballus = κόβαλος, κάβηλος et onus = όνος (*Byz.* 13, 1938, 287-290)
Guillou, Act. S. Maria	Guillou A., *Les actes grecs de S. Maria di Messina. Enquête sur les populations grecques d'Italie du Sud et de Sicile*, Παλέρμο, 1963
Hadjioannou, Beginning of Cypr. Dial.	Hadjioannou K., The Beginning of the Modern Greek Cypriote Dialect as it appears in the Greek Text of the Assizes in the 13th Century A.D. (*Communications et rapports du Premier Congrès International de dialectologie générale, Louvain, du 21 au 25 août*; Bruxelles, les 26 et 27 août 1960, μέρος πρώτο, Λουβαίν, 1964, 296-309)
Hadjioannou, Medieval Dialect of Cypr.	Hadjioannou K., The Medieval dialect of Cyprus, The History of the Greek Language in Cyprus: *Proceedings of an International Symposium sponsored by the Pierides Foundation. Larnaca, Cyprus, 8-13 September 1986*, Nicosia, 1988

Hahn, Latein. Spr.	Hahn L., Zum Gebrauch der lateinischen Sprache in Konstantinopel (*Festgabe für M. v. Schanz zur 70. Geburtstagsfeier*, Βύρτσμπουργκ, 1912, 173 κ.ε.)
Halkin, Inéd. Byz.	Halkin F., Inédits byzantins d' Ochrida, Candie et Moscou [*Subsidia Hagiographica*, 38], Βρυξέλλες, 1963
Hammerich, Nisunderst.	Hammerich L., *An Ancient Misunderstanding (Phil. 2,6 robbery)*, Κοπεγχάγη 1966 [Kommissionaer: Munksgaard. Historik-filosofiske Meddelelser udgivet af Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab, 41, αρ. 4]
Hanna, Textkrit. Bem.	Hanna E., Textkritische Bemerkungen zu Spaneas (*Serta Harteliena*, Βιέννη 1896, 93-96)
Hartmann, Wiedergabe türk. Nam.	Hartmann R., Zur Wiedergabe türkischer Namen und Wörter in der byzantinischen Quellen, Βερολίνο 1952 [*Abhandlugen der Deutschen Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Klasse für Sprachen, Literatur und Kunst* 6, 1952, 1-2]
Hatzid., Einleit.	Hatzidakis G., Einleitung in die neugriechische Grammatik [*Indogermanische Grammatiken* 5], Λειψία, 1892
Hatzid., άγγελος	Hatzidakis G., Άγγελος und Verwandtes (*Sitzungsberichte der Kais. Akademie der Wissenschaften in Wien. Philosophisch-Historische Classe*, 173, Abhandlung 2, Βιέννη, 1913, 3-11)
Heldr. - Μηλιαρ.	Heldreich Th., *Τα δημώδη ονόματα των φυτών προσδιοριζόμενα επιστημονικώς υπό Θ. Χελδράϊχ, εκδιδόμενα δε υπό Σπ. Μηλιαράκη, καθηγητού της βοτανικής*, Αθήνα, 1910
Hendrickx B., Θεσμοί	Hendrickx B., *Οι πολιτικοί και στρατιωτικοί θεσμοί της λατινικής αυτοκρατορίας της Κωνσταντινουπόλεως κατά τους πρώτους χρόνους της υπάρξεώς της*, Θεσσαλονίκη, 1970
Henrich, Κλητ. - γεν. σε -ο	Henrich G., *Κλητικές και γενικές σε -ο από αρσενικά σε -ος στα μεσαιωνικά και νέα ελληνικά* [Διατριβή επί διδακτορία], Θεσσαλονίκη, 1976
Hess., Dante nella lett. neoell.	Hesseling D. - C., Dante nella letteratura neoellenica (Dante Alighieri, 1321-1921. Omaggio dell' Ollanda, Χάγη 1921, 57-65) [Ελλ. μετάφραση και σχόλια Α. Γ. Παπαγεωργίου (*Παρνασσ. 10*, 1968, 71-83)]
Hess., Mots mar.	Hesseling D.-G., *Les mots maritimes empruntés par le grec aux langues romannes*, Άμστερνταμ, 1903
Hohlwein, Terms techn.	Hohlwein N., L'Égypte romaine. Recueil des termes techniques relatifs aux institutions politiques et administratives de l'Égypte romaine, suivi d'un choix de textes papyrologiques [*Académie Royale de Belgique. Classe des lettres et des sciences morales et politiques et Classe des beaux-arts. Mémoires*, σειρά Β', τόμ. Η', Βρυξέλλες, 1912]
Hunger, Anzeiger phil.-hist. Klasse Österreich. Akademie	Hunger H., Die metrischen Siegellegenden der Byzantiner. Inhalt und Form (*Anzeige der phil. - hist. Klasse der Österreichischen Akademie der Wissenschaften* 125, 1988, 1, Βιέννη, 1988)
Impellizeri, Dig. Akr.	Impellizzeri S., *Il Digenis Akritas. L'epopea di Bisanzio*, Φλωρεντία, 1940
Irmsch., Μαύρη θάλ.	Irmscher J., Η Μαύρη Θάλασσα im mittelgriechischen Sprachgebrauch (*Omagiu lui George Oprescu*, Βουκουρέστι, 1961, 305-307)
Irmsch., Τριβ., Ποιήμ.	Irmscher J., *Ιάκωβος Τριβώλης, Ποιήματα* [Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Berliner byzantinische Arbeiten, Band 1] Βερολίνο, 1956
Jannaris, Hist. Gramm.	Jannaris A., *A historical Greek grammar chiefly of the attic dialect*, Λονδίνο, 1897 (ανατ. Hildesheim 1968)
Hurmuz., Documente	Hurmuzaki E., *Documente privitoare la Istoria Românilor, Documente grecesti*, τ. XIV2, Βουκουρέστι, 1917, σ. 824-825

Kahane, Christian etym.	Kahane H. & R., Christian and un-christian etymologies (*Harvard Theological Review*, 57, 1964, 23-38)
Kahane, Elem. ital.	Kahane H., Gli elementi linguistici italiani nel neogreco, [*Archivum Romanicum* XXII], Φλωρεντία, 1938,120-135
Kahane, Graeca et Romanica I, II, III	Kahane H. & R., *Graeca et Romanica Scripta Selecta*, τ. I: *Romance and Mediterranean Lexicology*, Άμστερνταμ 1979˙ II: *Byzantium and the West. Hellenistic Heritage in the West* ..., 1981˙ III: *Humanistic Linguistics. The Mediterranean Lexis. Romance Linguistics in Review* ..., 1986
Kahane, Graeco-rom. etym.	Kahane H. & R., Graeco-romance etymologies (II) (*Rom. Philol.* 21, 1968, 502-510)
Kahane, Graeco-rom. etym. III	Kahane H. & R., Graeco - romance etymologies III (*Studia hispanica in honorem R. Lapesa*, 1972, 323-333)
Kahane, H. και R., Festschr. Hubschmid	Kahane H. & R., Three mediterranean Terms of greek Provenience. Beiträge zur allgemeinen, indogermanischen und romanischen Sprachwissenschaft (*Festschrift für Johannes Hubschmid zum 65. Geburtstag*, Francke Verlag, Bern - München 1982, 247-260)
Kahane, H. και R., Festschrift Heger	Kahane H. & R., Italo-venetian relics in the greek of Cephalonia. The field of health and medicine (Festschrift für Heger K. zum. 65, Geburtstag, herausgegeben von S. Anschütz, Χαιδελβέργη, 1992, 325-341)
Kahane, Ital. Marinewört.	Kahane H., Italienische Marinewörter im Neugriechischen anlässlich D. C. Hesseling, Les mots maritimes empruntés par le grec aux langues romanes [*Archivum Romanicum* XXII], Φλωρεντία, 1938
Kahane, Italian Loan-Words	Kahane H. & R., Mediterranean Bibliography. 1. Italian Loan-Words in Modern Greek (*AIPhHOS* 7, 1939-1944, 187-228)
Kahane - Pietrangeli, Egypt. pap.	Kahane H. & R. - Pietrangeli A., Egyptian papyri as a foot in romance etymology (*Rom. Philol.* 17, 1963, Maria Rosa Lida de Markiel Memorial II, 310-319)
Kahane, Rom.-etym.	Kahane H. & R., Five romance etymologies (*Revue de Linguistique Romane* 31, 1967, 124-133)
Kahane, Sclavus	Kahane H. & R., Notes on the Linguistic History of Sclavus (*Studi in onore di Ettore Lo Gatto e Giovanni Maver*, Firenze, Sansoni Editore, 1962, 345-360)
Kahane, Sprache	Kahane H. & R., Abendland und Byzanz: Sprache [*Reallexicon der Byzantinistic*, von P. Wirth, Reihe A, Band I, Heft 4-6, Άμστερνταμ, 1970-1976, στήλες 345-640]
Kahane, Αφιέρ. Man Alvar, II	Kahane H. & R., Butor «Bittern», Elusiveness of a Name (*Philologica Hispaniensia in honorem Manuel Alvar, II. Linguistica* Editorial Credos, Μαδρίτη, 1985, 273-282)
Kahane-Bremner, Gloss. portol.	Kahane H. & R. - Bremner L., Glossario degli antichi portolani italiani. Traduzione e note di M. Cortelazzo [*Quaderni dell' Archivio Linguistico Veneto*, 4], Φλωρεντία, 1967
Kahane-Tietze, Lingua Franca	Kahane H. & R. - Tietze A., *The Lingua Franca in the Levant. Turkish Nautical Terms of Italian and Greek Origin*, Ουρμπάνα, 1958
Kalits., Erkl. Eust.	Kalitsunakis J., *Mittel- und neugriechische Erklärungen bei Eustathius*, Βερολίνο, 1919
Kalits., Gramm.	Kalitsunakis J., *Grammatik der neugriechischen Volkssprache*, Βερολίνο, 1963
Kalits., Lesenotiz.	Kalitsunakis J., Lesenotizen zu einem mittelgriechischen Texte (*Mitteilungen des Seminars für orientalische Sprachen*, 14, 1911, τεύχ. 2, 211-217)
Kaps., Vorunters.	Kapsomenakis St., *Voruntersuchungen zu einer Grammatik der Papyri der nachchristlichen Zeit.* Beiträge zur Herstellung und Deutung einzelner Texte, Μόναχο, 1938

Katsanis, Byzantino-Sicula III	Katsanis N., Graecolatina (byzantino-sicula III 179-192, *miscellanea di scritti in memoria di Bruno Lavagnini*, Παλέρμο, Istituto siciliano di studi byzantini e neoellenici, quaderni 14, 2000)
Kretschmer, Lesb. Dial.	Kretschmer P., Der heutige lesbische Dialekt verglichen mit den übrigen nordgriechischen Mundarten [*Kaiserl. Akad. d. Wissensch. in. Wien, Schriften der Balkankommision Linguistische Abteilung III. Neugriechische Dialektstudien, 1]*, Βιέννη, 1905
Kriar., Diglossie	Kriaras E., Diglossie des derniers siècles de Byzance: Naissance de la littérature néo-hellénique [*Thirteenth International Congress of Byzantine Studies*, Οξφόρδη, 1966, 283-299]
Krumb., Handschr. d. Dig.	Krumbacher K., Eine neue Handschrift des Digenis Akritas, Μόναχο, 1904 (*Sitzungsber. d. Akad. d. Wissensch. zu München*, 1904, τεύχ. 2, 309-356)
Krumb., Sprichw.	Krumbacher K., Mittelgriechische Sprichwörter, Μόναχο, 1893 [*Sitzungsber. d. Akad. d. Wissensch. zu München*, 1893, τόμ. 2, τεύχ. 1 και 2]
Lambr., Coll.	Lambros S., *Collection de romans grecs en langue vulgaire et en vers, publiés pour la première fois d'après les manuscrits de Leyde et d'Oxford*, Παρίσι, 1880
Langkavel, Bot. sp. Gr.	Langkavel B., *Botanik der späteren Griechen vom dritten bis dreizehnten Jahrhunderte*, Βερολίνο, 1866 (ανατ. Άμστερνταμ, 1964)
Laurent, Regestes	Laurent V., *Les regestes des actes du patriarcat de Constantinople. I: Les actes des patriarches, IV: Les regestes de 1208 à 1309*, Institut français d' études byzantines, Παρίσι, 1971
Lavagnini R., Byzantina Mediolanensia	Lavagnini R., Note sul lessico poetico dei romanzi (estratto da *Byzantina Mediolanensia* a cura di Fabrizio Conca, Catanzaro, Rubbettino, Catanzaro, 1996, 247-254)
Lavagnini R., Fatti	Lavagnini R., I Fatti di Troia. L' Iliade bizantina del cod. Paris. Suppl. gr. 926. Introduzione, traduzione e note di Renata Lavagnini (*Quaderni dell' Instituto di filologia greca della Università di Palermo* 20), Παλέρμο, 1988
Lefort, Documents	Lefort J., *Documents grecs dans les archives de Top-kapi Sarayi. Contribution à l'histoire de Cem Sultan* [Türk Tarih Kurumu Yayinlari 7, dizi - Sa 76], Άγκυρα, 1981
Legr., BH	Legrand É., *Bibliographie hellénique ou description raisonnée des ouvrages publiés en grec par des Grecs aux XVe et XVIe siècles*, 1-4, Παρίσι 1885-1906· *au dix-septième siècle*, 1-5, Παρίσι 1894-1903·*au dix-huitième siècle*, 1-2, *oeuvre posthume complétée et publiée par Mgr. Louis Petit et Hubert Pernot*, Παρίσι, 1918-1928
Legrand, BGV	Legrand É., *Bibliothèque grecque vulgaire*, Α'- Ι', 1880-1913.
Lemerle, Cinq études	Lemerle P., Cinq études sur le XIe siècle byzantin (*Le Monde Byzantin, publié sous la direction de Paul Lemerle.* Editions du Centre National de la Recherche Scientifique, Παρίσι, 1977)
Lemerle, Premier human.	Lemerle P., *Le premier humanisme byzantin, Presses Universitaires de France*, Παρίσι, 1971
Lemerle, Saint Athanase	Lemerle P., La vie ancienne de Saint Athanase l'Athonite, composée au début du XIe siècle par Athanase de Lavra (*Le Millénaire du Mont Athos*, 963-1963, Études et Mélanges 1, 1963, 59-100)
Lietz., Gr. Pap.	Lietzmann H., *Griechische Papyri* [Kleine Texte für Vorlesungen und Übungen herausgegeben von Hans Lietzmann, 14], Βερολίνο, 1934
Lindenburg, Turkse woorden	Lindenburg M. A., Turkse woorden in Griekse mond (*Antidoron, Festschrift S. Antoniadis*, Λέυντεν, 1965, 103-127)
Linnér, Hist. Pallad.	Linnér St., *Syntaktische und lexikalische Studien zur Historia Lausiaca des Palladios* [Uppsala Universitets Arsskrift 1943, 2], Ουψάλα, 1943

Ljungvik, Adverbia	Ljungvik H., Zum Gebrauch einiger Adverbia im Neuen Testament (*Eranos* 62, 1964, 26-39)
Ljungvik, Syntax spätgr. Volksspr.	Ljungvik H., *Beiträge zur Syntax der spätgriechischen Volkssprache* [Skrifter utgivna av K. Humanistiska Vetenskaps Samfundet i Upsala, 27 : 3], Ουψάλα, 1932
Lorentz., Miscell. gr.	Lorentzatos P., Miscellanea graeca (*Mélanges offerts à m. Octave* Navarre, Τουλούζη 1935, 275-283)
Lurier, Chron. Mor.	Lurier H. E., *Crusaders as Conquerors. The Chronicle of Morea translated from the Greek with Notes and Introduction*, Νέα Υόρκη, 1964
Maidhof, Rückwanderer	Maidhof A., *Neugriechische Rückwanderer aus den romanischen Sprachen, unter Einschluss des Lateinischen* [Texte und Forschungen zur byzantinisch-neugriechischen Philologie, 10], Αθήνα, 1931
Mand., Stud. gr. lang.	Mandilaras B., *Studies in the greek language. Some aspects of the development of the greek language up to the present day*, Αθήνα, 1972
Martini, Stathis	Martini L., Per il testo dello Stathis, Università di Padova [Istituto di studi bizantini e neogreci, Quaderni 2], Padova, Liviana editrice, 1972
Marzullo, Hesych.	Marzullo B., Hesychiana (Univ. di Cagliari, *Quaderni Istit. Filol. Greca* 1, 1966, 48-67· 2, 1967, 121-130
Meinersmann, Latein Wört.	Meinersmann B., *Die lateinischen Wörter und Namen in den griechischen Papyri*, Λειψία, 1927
Mentzou, "ξένος"	Mentzou M., *Der Bedeutungswandel des Wortes xenos. Die byzantinischen Gelehrten Gedichte und die neugriechischen Volkslieder über die Fremde*, Αμβούργο, 1964
Merc. S.-G., Coll. Byz.	Mercati S.-G., *Collectanea Byzantina*, A'-B', Μπάρι, 1970
Merc. S.-G., Suida-Suda	Mercati S.-G., Intorno al titolo dei lessici di Suida-Suda e di Papio [*Atti della Accademia nazionale dei lincei*, 10], Ρώμη, 1960
Mercier, Almanac	Mercier R., *An almanac for Trebizond for the year 1336*, 1994
Meyer, NS	Meyer G., *Neugriechische Studien* I. (Sitzungsberichte der Kais. Akademie der Wissenschaften in Wien. Philosophisch-Historische Klasse, 130, IV, Wien, in commission bei F. Tempsky, 1894-1895)
Meyer, Rom. im kypr.	Meyer G., Romanische Wörter im kyprischen Mittelgriechisch (*Jahrbuch für romanische und englische Sprache und Literatur, Neue Folge* 3, 1876, 33-56), (ανατ. Γλωσσ. Πραγμ. Κύπρ. 121-142).
Migne, P.G.	Migne J., *Patrologia Graeca cursus completus*, 1-161, Paris, 1857-1866
Mihăescu, Infl. grec.	Mihăescu H., *Influenţa grecească asupra limbii române pînă în secolul al XV-lea*, Βουκουρέστι, 1966
Mihăescu, Langue lat.	Mihăescu H., *La langue latine dans le Sud-est de l'Europe*, Βουκουρέστι - Παρίσι, 1978
Mihăescu, Termes	Mihăescu H., Les termes de commandement militaires latins dans le Stratégicon de Maurice (*Revue de Linguistique* 14, τεύχ. 3, 1969, 261-272)
Mihevč - Gabroveč, Syntaxe Moschos	Mihevč - Gabrovec E., *Études sur la syntaxe de Ioannes Moschos*, Λιουμπλιάνα, 1960
Mihevč - Gabrovec., Contrib. sémasiol.	Mihevč - Gabrovec E., Contributions sémasiologiques aux études de la langue de Jean Moschos (*Živa Antika* 7, 1957, 241-244)

Miklosich, Slav. Elem.	Miklosich F., *Die slavischen Elemente im Neugriechischen* (Sitzungsberichte der Kais. Akademie der Wissenschaften in Wien. Philosophisch-Historische Klasse, 63, 1869, 529-566), Βιέννη, 1870
Miklosich, Türk. Elem.	Miklosich F., *Die türkischen Elemente in den südost- und osteuropäischen Sprachen*, Βιέννη, 1888
Mirambel, Evolut. verbe	Mirambel A., Éssai sur l'évolution du verbe en grec byzantin (*Bull. Soc. Lingu.* 61, 1966, 167-190)
Mitsakis, Romanos	Mitsakis K., The Language of Romanos the Melodist (*Byzantinisches Archiv* 11), Μόναχο, 1967
Mohrmann, Innov. sémant.	Mohrmann C., Les innovations sémantiques dans le grec et le latin des chrétiens (*Humanitas* 13-14, 1961/62, 322-335)
Mor., "Hund"	Moravcsik G., Hund in der Krippe. Zu Geschichte eines griechischen Sprichwortes (*Acta antiqua, Academiae Scientiarum Hungaricae*, 12, 1964, 77-86)
Mor., Byzantinot.	Moravcsik G., *Byzantinoturcica*, I. Die byzantinischen Quellen der Geschichte der Türkvölker, II. Sprachreste der Türkvölker in den byzantinischen Quellen, Βερολίνο, 1958
Mor., Ελλην. ποίημ. Βάρν.	Moravcsik G., Görög Költemény a Várnai Csatáról. Ελληνικόν ποίημα περί της μάχης της Βάρνης, [*Magyar - Görög tanulmányok* szerkeszti Moravcsik Gyula = *Ουγγροελληνικαί Μελέται*, διευθυνόμεναι υπό Ιουλίου Moravcsik 1], Βουδαπέστη, 1935
Moritz, Zunamen II	Moritz H., Die Zunamen bei den byzantinischen Historikern und Chronisten, II Teil [*Programm des K.-Humanistischen Gymnasiums in Landshut* 1897/1898, 1-56]
Morrone, Annali Fac. Lett. e filos. Univ. di Napoli 21 (n. s. 9) 1978/79	Morrone C., Il problema della paternità della Άλωσις της Κωνσταντινουπόλεως (*Annali Fac. Lett. e Filos. Univ. di Napoli* 21 (n.s. 9), 1978-1979, 199-217)
Murnu, Rum. Lehnw.	Murnu G. G., *Rumänische Lehnwörter im Neugriechischen mit historischen Vorbemerkungen*, Μόναχο, 1902
Nicholas-Baloglou, Quadr.	Nicholas N.-Baloglou G. *An entertaining tale of quadrupeds*, New York, Columbia University Press, 2003.
Nourney, Lat. Ital.	Nourney Y., *Lateinisches und Italienisches in der kretischen Komödie*, Μπάρι, 1961
Oikonomidès, Act. Dionys.	Oikonomidès N., *Actes de Dionysiou*, Παρίσι, 1968
Oikonomidès, Act. Kastam.	Oikonomidès N., *Actes de Kastamonitou, édition diplomatique* [Archives de l'Athos IX], Παρίσι, 1978
Ostrog., Féod. byz.	Ostrogorskij G., *Pour l'histoire de la féodalité byzantine*, μετάφρ. H. Grégoire - P. Lemerle, Βρυξέλλες, 1954
Ostrog., Problèmes	Ostrogorskij G., Quelques problèmes d'histoire de la paysannerie byzantine, Βρυξέλλες, 1959
Palmer, Μόσχος	Palmer J. S., *La vida monástica en el Pratum Spirituale de Juan Mosco*. Tesis doctoral dirigida por el Dr. D. Luis Gil Fernández, A'-B', Μαδρίτη, 1990
Panzer, Futurum	Panzer B., Das Futurum des Griechischen. Ein Beitrag zur Struktur und Entwicklung des gr. Verbalsystems (*Münchener Studien zur Sprachwissenschaft* 16, 1964, 55-73)
Papademetriou, Σχέδη μυός	Papademetriou J., *Τα σχέδη του Μυός: New sources and text* (Illinois Studies in Language and Literature 58, 1969, 210-222)

Papadopoullos, Monum. litt. popul. — Papadopoullos Th., *Un monument de littérature populaire chypriote* [Publication du Centre de recherche scientifique de Chypre I], Λευκωσία, 1967

Pecoraro, Studi Let. Cret. — Pecoraro V., Studi di letteratura cretese [*Quaderni dell' Istituto di filologia greca dell' Univeristà di Palermo* 15], Παλέρμο, 1986

Pern., D' Homère — Pernot H., *D'Homère à nos jours. Historie, écriture, prononciation du grec*, Παρίσι, 1921

Pern., Ét. linguist. — Pernot H., *Études de linguistique néo-hellénique, I: Phonétique des parlers de Chio*, Παρίσι 1907· II: *Morphologie des parlers de Chio*, Παρίσι 1946· III: *Textes et lexicologie des parlers de Chio*, Παρίσι 1946

Pern., Ét. littér. gr. — Pernot H., *Études de littérature grecque moderne*, Παρίσι, 1916

Pern., Recherch. Evang. — Pernot H., *Recherches sur le texte original des Évangiles* [Collection de l'Institut Néo-hellénique de l'Université de Paris, 4], Παρίσι, 1938

Pertusi A., Akritai — Pertusi A., Tra storia e leggenda: Akritai e Châz sulla frontiera orientale di Bizanzio (*XIVe Congrès intern. des ét. byz.*, Rapport II, Βουκουρέστι, 1971, 27-72)

Pezop., Adnot. med. gr. — Pezopulos E., *Adnotationes criticae et grammaticae ad medicos graecos*, τεύχ. 1, Αθήνα, 1911

Piccitto, Formule greche — Piccitto G., Le formule greche usate un tempo nella pesca del pescespada nello stretto di Messina (*Bollett. Centro Studi filol. linguist. siciliani* 9, 1965, 16-62)

Pol. L., Digenis — Politis L., L'épopée byzantine de Digénis Akritas. - Problèmes de la tradition du texte et des rapports avec les chansons akritiques (*Atti del Convegno Internazionale sul tema: la poesia epica e la sua formazione*, Ρώμη 1969, 551-581) [Accademia Nazionale dei Lincei, Problemi attuali di scienza e di cultura, Quaderno N. 139], Ρώμη, 1970

Pol. N., Mond. — Politis N., Der Mond in Sagen und Glauben der heutigen Hellenen (W. Roscher, Über Selene und Verwandts mit einem Anhange von N. G., Politis über die bei den Neugriechen vorhandenen Vorstellungen vom Monde und fünf Bildtafeln [*Studien zur griechischen Mythologie und Kulturgeschichte vom vergleichenden Standpunkte*, τεύχ. 4] Λειψία, 1890, 173-189)

Psalt., Gramm. — Psaltes St., *Grammatik der byzantinischen Chroniken* [Forschungen zur griechischen und lateinischen Grammatik 2], Γοτίγγη, 1913, ανατ. 1974

Psich., Essais — Psichari J., *Essais de grammaire historique néo-grecque· A: L'article feminin pluriel au moyen âge et de nos jours et la première déclinasion moderne*, Παρίσι 1886· B: *Études sur la langue médiévale*, Παρίσι, 1889

Psich., Ét. de philol. — Psichari J., Études de philologie néo-grecque, Παρίσι, 1892

Psich., Qu. tr. — Psichari J., *Quelques travaux de linguistique, de philologie et de littérature helléniques (1884-1928)*, A' [Société d'édition "Les Belles Lettres"], Παρίσι, 1930

Raderm., Neutest. Gramm. — Radermacher L., *Neutestamentliche Grammatik. Das Griechisch des neuen Testaments im Zusammenhang mit der Volkssprache*, [Handbuch zum Neuen Testament 1], β' έκδ., Τυβίγγη, 1925

Richard-Papadopoullos, Livre des remembr. — Richard J. - Papadopoullos Th., *Le livre des remembrances de la secrète du royaume de Chypre (1468-1469)* [Centre de recherches scientifiques, Sources et études de l'histoire de Chypre X], Λευκωσία, 1983

Rödel, Chalkok. - Kritob. — Rödel Fr., Zur Sprache des Laonikos Chalkokondyles und des Kritobulos aus Imbros (*Programm des K. Humanistischen Gymnasiums Ingolstadt für das Schuljahr 1904/1905*, Μόναχο, 1905)

Rotolo, Libistro — Rotolo V., *Libistro e Rodamne, romanzo cavalleresco bizantino. Introduzione e versione italiana* [Κείμενα και Μελέται Νεοελληνικής Φιλολογίας 22], Αθήνα, 1965

Russo, Gheorg. Etol. — Russo D., Gheorghe Etolianul (*Studii istorice grecoromane* 1, 1939, 37-43)

Russo, St. ist. gr.-rom. — Russo D., *Studii istorice greco-romane Opere postume*, έκδ. C. Giurescu, A. - N. Camariano A', B' [Fundaţia Pentru Literatura si Arta «Regele Carol II»], Βουκουρέστι, 1939

Russo, St. şi crit. — Russo D., *Studii şi critice*, Βουκουρέστι, 1910

Rydbeck, Fachprosa — Rydbeck L., *Fachprosa, vermeintliche Volkssprache und Neues Testament*, Ουψάλα, 1967

Saunier, L' amertume — Saunier G., L' amertume et la mort. πικρός et φαρμάκι dans les chansons populaires grecques. Premiere approche (Βουκόλεια, *Mélanges offerts à B. Bouvier*, 1995)

Scazzoso, Pseudo-Dionigi — Scazzoso P., Ricerche sulla struttura del linguaggio dello Pseudo-Dionigi Areopagita [Pubbl. Univ. Catt. Sacro Cuore, *Contributi, Serie 3, scienze, filol. e letteratura* 14], Μιλάνο, 1967

Schilb., Byz. Metrol. — Schilbach E., *Byzantinische Metrologie* [Byzantinisches Handbuch im Rahmen des Handbuches der Altertumswissenschaft, XII Abteilung, IV Teil], Μόναχο, 1970

Schirò, Agiografia — Schirò G., L'agiografia e l'innografia italo-greca attraverso gli studi più recenti (*Atti del 4. Congresso storico calabrese*, Νεάπολη, 1969, 1-16)

Schirò, δημότης — Schirò G., Un significato sconosciuto di «δημότης» (Riv. Cult. Class. Mediev. VII, 1965 [=*Studi in onore di A. Schieffini*], 1006-1016)

Schmitt, ριζικόν — Schmitt J., Ριζικόν - risico (*Miscellan. linguist. In onore di Graziadio Ascoli*, Τορίνο, 1901)

Seel, Physiol. — Seel O., *Der Physiologus übertragen und erläutert* [Lebendige Antike], Ζυρίχη - Στουτγάρδη, 1960

Sirat, Mots d' emprunt — Sirat C., Un vocabulaire de mots d'emprunt gréco-latins dans un manuscript hébreu du XIIIe (*Bullet. d'inform., Centre Nation. de la Rech. Scient*, 12, 1964, 103-112)

Soloviev, Russie — Soloviev A. V., *Le nom byzantin de la Russie*, Gravenhage, 1957

Spadaro, Battaglia — Spadaro G., La battaglia di Tagliacozzo nella Cronaca di Morea (*Studi in memoria di Carmelo Sgroi, 1893-1952*, Τορίνο, 1965, 621-631)

Spadaro, Fonti Florio — Spadaro G., *Contributo sulle fonti del romanzo greco-medievale «Florio e Plaziaflora»* [Κείμενα και μελέται νεοελληνικής φιλολογίας 26], Αθήνα 1966

Spadaro, Riv. Stor. Calabr. — Spadaro G., Un caso di confluenza omonimica: πετσί (*Rivista storica Calabrese III*, 1982)

Spadaro, Studi — Spadaro G., Studi di filologia cretese [*Quaderni del Siculorum Gymnasium* 5], Κατάνη, 1979

Stepski, v.-Dol., Phrantz. — v. Stepski -Doliwa S., *Studien zur Syntax des byzantinischen Historikers Georgios Phrantzes*, Μόναχο, 1935

Stryker, Protev. Jacq. — Strycker E., *La forme la plus ancienne du Protévangile de Jacques* [Subsidia Hagiographica, 33], Βρυξέλλες, 1961

Stud. byz. Lexik. — Trapp, Diethart, Fatouros, Steiner, Hörander, Studien zur byzantinischen Lexikographie [*Byzantina Vindobonensia*, 18], Βιέννη, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1988

Stuwe, Franz. Lehnwört. — Stuwe E., *Die französichen Lehnwörter und Namen in der mittelgriechischen Chronik von Morea*, Ροστόκ, 1917

Tabachovitz, Études sur le grec — Tabachovitz D., *Études sur le grec de la basse époque* [Skrifter utgivna av K. Humanistiska Vetenskaps - Samfundet i Uppsala 36 : 3], Ουψάλα, 1943

Tabachovitz, Theophan.	Tabachovitz D., *Sprachliche und textkritische Studien zur Chronik des Theophanes Confessor*, Ουψάλα, 1926
Tagliavini, Venezia	Tagliavini C., I rapporti di Venezia coll'Oriente balcanico. Cenni sulla diffusione degli elementi veneti nel lessico delle lingue balcaniche (*Atti della XXVI Riunione della S.I.P.S.*, Venezia, 12-18 settembre 1937, Ρώμη, 1938)
Tarabout, Valaor.	Tarabout Y., *La langue de Valaoritis*, Αθήνα, 1970
Thumb, Germ. im Neugr.	Thumb A., *Germanische Lehnwörter im Neugriechischen (Hermann Paul zum 17. März 1902 dargebracht)*, Germanistische Abhandlungen, Στρασβούργο, 1910
Thumb, Gr. Spr. Hellen.	Thumb A., *Die griechische Sprache im Zeitalter des Hellenismus*, Στρασβούργο, 1901
Thumb, Handbuch	Thumb A., *Handbuch der neugriechischen Volkssprache. Grammatik, Texte, Glossar*, Στρασβούργο, 1902
Tonnet, Ιστ. ν. ελλ. γλ.	Tonnet H., *Ιστορία της νέας ελληνικής γλώσσας. Η διαμόρφωσή της*, μετάφραση: Καραμάνου Μ. - Λαλιάτσης Π., επιμέλεια: Χαραλαμπάκης Χρ., Παπαδήμα, Αθήνα, 1995
Triand., Lehnw.	Triandaphyllidis M., Die Lehnwörter der mittelgriechischen Vulgärliteratur, Στρασβούργο, 1909
Tsop., Echi classici	Tsopanakis A., Echi classici del greco della Magna Grecia bizantina (*Magna Grecia bizantina e tradizione classica. Atti del decimosettimo convegno di studii sulla Magna Grecia*, Taranto 9-14 Octobre 1977, 175-192)
Tzitzilis, Griech. Lehnw.	Tzitzilis Ch, *Griechische Lehnwörter im Türkischen (mit besonderer Berücksichtigung der anatolischen Dialekte* [Österreichische Akademie der Wissenschaften. Philosophisch - historische Klasse, Schriften der Balkankommission, Linguistische Abteilung 33], Βιέννη, 1987
Vanicek, Fremdw.	Vaniček A., *Fremdwörter im Griechischen und Lateinischen*, Λειψία 1878
Vayacacos, Noms de famille[1]	Vayacacos D., Noms de famille néogrecs dérivant de mots signifiant des grades, titres et offices ecclésiastiques (*Studia Onomastica Monacensia* 4, 1961, 753-761)
Vayacacos, Noms de famille[2]	Vayacacos D., Noms de famille néo-grecs dérivant de mots à signification des grades, titres et offices militaires et administratifs (*Actes du premier Congrès Intern. des études balkaniques et sud-est européennes, VI Linguistique*, 559-564)
Veloudis, Alexander	Veloudis G., *Der neugriechische Alexander. Tradition in Bewahrung und Wandel* [Miscellanea Byzantina Monacensia 8], Μόναχο, 1968
Viscidi, Prestiti latini	Viscidi F., *I prestiti latini nel greco antico e bizantino*, Πάδοβα, 1944
Vogeser, Spr. Heiligenl.	Vogeser J., *Zur Sprache der griechischen Heiligenlegenden*, Μόναχο, 1907
Wagn., Carm.	Wagner G., *Carmina graeca medii aevi*, Λειψία, 1874 (ανατ., Αθήνα)
Wagn., Med. Gr. Texts	Wagner G., *Medieval Greek Texts: Being a Collection of the Earliest Compositions in Vulgar Greek, prior to the Year 1500. Part I. containing Seven Poems, Three of Which Appear for the First Time with an Essay on the Greek Version of Apollonius of Tyre*, by M. A. Ch. Gidel, Λονδίνο, 1870
Wagn., Trois poèm.	Wagner G., *Trois poèmes grecs du moyen âge inedits*, Βερολίνο, 1881
Weierholt, Malalas	Weierholt K., Studien im Sprachgebrauch des Malalas [Symbolae Osloenses, fasc. 18], Όσλο, 1963
Wifstrand, εικότα	Wifstrand A., Εικότα. Emendationen und Interpretationen zu griechischen Prosaikern der Kaiserzeit. V. Zu den Romanschriftstellern (*Humanist. Vetenskapsamfundet i Lund, Arsberättelse 1944-45*, 2, 69-110), Λούνδη, 1945
Wilson, Byz. Prose	N. Wilson, *An anthology of byzantine prose*, Βερολίνο - Νέα Υόρκη, 1971

Wolf, Spr. Malal.	Wolf K., *Studien zur Sprache des Malalas* [Programm des Königlichen Ludwigsgymnasiums in München für das Studienjahr 1910/1911], Μόναχο, 1911
Zachariadou (Studia turcol.)	Zachariadou E., Les «Janissaires» de l' empereur byzantin (*Studia Turcologica, Memoriae Alexii Bombaci dicata* [Instituto Universitario Orientale. Seminario di Studi Asiatici, Series minor XIX] Napoli, 1982, 591-597)
Zakyth., Desp.	Zakythinos D., *Le despotat grec de Morée*, A' Παρίσι 1932, B' Αθήνα, 1953
Ziebarth, Griech. Text.	Ziebarth E., *Aus der antiken Schule. Sammlung griechischer Texte auf papyrus, Holztafeln, Ostraka*, έκδ. β' [Kleine Texte für Vorlesungen und Übungen herausgegeben von H. Lietzmann 65], Βόννη, 1913
Zilliacus, Kampf Weltspr.	Zilliacus H., *Zum Kampf der Weltsprachen im oströmischen Reich*, Άμστερνταμ, 1965
Zucker, αυθέντης	Zucker F., *Αυθέντης und Abteilungen* (Sitzungsber. d. Sächs. Akad. d. Wiss. z. Leipzig 107, τεύχ. 4), Βερολίνο, 1962

Γ' ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ, ΤΙΜΗΤΙΚΩΝ ΤΟΜΩΝ, ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΑΚΑΔΗΜΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΙΚΤΩΝ ΤΟΜΩΝ

α') σε ελληνική γλώσσα

ΑΕΜ	*Αρχείον Ευβοϊκών Μελετών*, Αθήνα, 1936 κε.
Αθ.	Αθηνά, σύγγραμμα περιοδικόν της εν Αθήναις Επιστημονικής Εταιρείας, Αθήνα, 1889 κε.
ΑΘΛΓΘ	*Αρχείον του Θρακικού Λαογραφικού και Γλωσσικού Θησαυρού*, τριμηνιαίον περιοδικόν σύγγραμμα, Αθήνα, 1934
Αμάλθ.	*Αμάλθεια*, τριμηνιαίον ιστορικόν-λαογραφικόν περιοδικόν της Ιστορικής-Λαογραφικής Εταιρείας νομού Λασηθίου, Άγ. Νικόλαος Κρήτης, 1970 κε.
Άνθη Φιλίας	*Άνθη Φιλίας. Τιμητικό Αφιέρωμα στον καθηγητή Κωνσταντίνο Μηνά*, επιμέλεια: Γ. Παπαντωνάκης, Διεθνές Κέντρο Λογοτεχνών και Μεταφραστών Ρόδου "Κύματα των τριών θαλασσών", Αθήνα, 2005
Άνθη Χαρίτων	Παναγιωτάκης Ν., *Άνθη Χαρίτων. Μελετήματα ... συγγραφέντα υπό των υποτρόφων του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας*...τυπωθέντα μετά πολλής επιμελείας και διορθώσεως υπό Νικολάου Παναγιωτάκη, Ελληνικό Ινστιτούτο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας [Βιβλιοθήκη αρ. 18], Βενετία, 1998.
Αντιχάρ. Ανδρ.	*Αντιχάρισμα στον καθηγητή Νικόλαο Π. Ανδριώτη*. Ανατύπωση 88 εργασιών του με τη φροντίδα επιτροπής, Θεσσαλονίκη, 1976
ΑΠ	*Αρχείον Πόντου*, σύγγραμμα περιοδικόν εκδιδόμενον υπό της Επιτροπής Ποντιακών Μελετών, Αθήνα, 1928 κε.
Αρχές νεο-ελλ. λογοτ.	*Αρχές της νεοελληνικής λογοτεχνίας*, τόμ. Α', Β', [Βιβλιοθήκη του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας, 14 - 15], Πρακτικά του Β' Διεθνούς Συνεδρίου «Neograeca Media Aevi», (Βενετία, 7-10 Νοεμβρίου, 1991), επιμέλεια: Παναγιωτάκης Ν. Μ., Βενετία, 1993
Α' Συμπ. "Καθ. ζωή"	*Πρακτικά του Α' Διεθνούς Συμποσίου Η καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο*, (Αθήνα 15-17 Σεπτεμβρίου 1988), Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών (Ε.Ι.Ε.), Αθήνα, 1989
Αφ. Άμ.	*Αφιέρωμα εις Κ. Ι. Άμαντον*. Εξεδόθη από τους μαθητάς του, Αθήνα, 1940

Αφ. Καρατζά *Αντίχαρη. Αφιέρωμα στον καθηγητή Σταμάτη Καρατζά* [Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο], Αθήνα, 1984

Αφ. Κριαρ. *Αφιέρωμα στον Εμμανουήλ Κριαρά.* Πρακτικά επιστημονικού συμποσίου (3 Απριλίου 1987), Α.Π.Θ., Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών, Θεσσαλονίκη, 1988

Αφ. Λ. Πολ. *Αφιέρωμα στον καθηγητή Λίνο Πολίτη*, Θεσσαλονίκη, 1978

Αφ. Milliex *Ελληνογαλλικά. Αφιέρωμα στον Roger Milliex για τα πενήντα χρόνια της παρουσίας του*, Αθήνα, 1990

Αφ. Σβορ. *Αφιέρωμα στο Νίκο Σβορώνο* [Πανεπιστήμιο Κρήτης. Εκδοτική επιτροπή: Βασίλης Κρεμμυδάς, Χρύσα Μαλτέζου, Νικόλαος Μ. Παναγιωτάκης] Α', Ρέθυμνο, 1986

Αφ. Στράτ. *Αφιέρωμα στον Ανδρέα Ν. Στράτο.* Β': Θεολογία και φιλολογία. - *Byzance. Hommage à André N. Stratos, II: Théologie et Philologie. Byzantion. Tribute to Andreas N. Stratos*, II: Theology and Philology, Αθήνα, 1986

Αφ. Τριαντ. *Αφιέρωμα στη μνήμη του Μανόλη Τριανταφυλλίδη* με την επιμέλεια τιμητικής επιτροπής, Θεσσαλονίκη, 1960

Αφ. Τσολ. *Αφιέρωμα στον Εύδοξο Θ. Τσολάκη. Λόγια και δημώδης γραμματεία του ελληνικού μεσαίωνα. Πρακτικά Θ' Συνάντησης (11-13 Μαΐου 2000)*, ΑΠΘ-Φιλοσοφική Σχολή-Τμήμα Φιλολογίας-Τομέας Μεσαιωνικών και Νέων Ελληνικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη, 2002.

Αφ. Χατζιδ. *Αφιέρωμα εις Γ. Ν. Χατζιδάκιν. Διατριβαί φίλων και μαθητών επί τη τριακοστή πέμπτη επετείω της εν τω Πανεπιστημίω καθηγεσίας αυτού*, Αθήνα, 1921

Βυζαντ. *Βυζαντινά*, επιστημονικόν όργανον Κέντρου Βυζαντινών Ερευνών Φιλοσοφικής Σχολής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, 1969 κε.

Βυζαντίς *Βυζαντίς*, Επιθεώρησις των βυζαντιακών σπουδών, εκδιδομένη κατά τριμηνίαν, Βυζαντιολογική Εταιρεία, Αθήνα, 1909 κε.

Βυζ. Δόμ. *Βυζαντινός Δόμος*, Αθήνα, 1987 κ.ε.

Βυζ. Μελ. Επετηρίς «Βυζαντιναί Μελέται», Αθήνα, 1988 κε.

Γλώσσης χάριν *Γλώσσης χάριν, Τόμος αφιερωμένος από τον Τομέα Γλωσσολογίας στον καθηγητή Γεώργιο Μπαμπινιώτη*, Επιστημονική επιμέλεια: Α. Μόζερ, Α. Μπακάκου-Ορφανού, Χ. Χαραλαμπάκης, Δ. Χειλά-Μαρκοπούλου, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2008.

Γρηγ. Παλ. *Αφιέρωμα στον Εύδοξο Θ. Τσολάκη, Λόγια και δημώδης γραμματεία του ελληνικού μεσαίωνα, Πρακτικά Θ' Συνάντησης (11-13 Μαΐου 2000)*, ΑΠΘ-Φιλοσοφική Σχολή-Τμήμα Φιλολογίας-Τομέας Μεσαιωνικών και Νέων Ελληνικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη, 2002.

ΔΑΕ Κερκ. *Δελτίον Αναγνωστικής Εταιρίας Κερκύρας*, 1969 κ.ε.

ΔΕΚΣ *Κυπριακαί Σπουδαί*, δελτίον της Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών, Λευκωσία, 1937 κε.

Δελτ. Ιον. Ακαδ. *Δελτίον Ιονίου Ακαδημίας*, Αθήνα, 1977 κε.

ΔΙΕΕΕ *Δελτίον της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος*, Αθήνα, 1883 κε.· νέα σειρά: Αθήνα 1982 κε.

Δ Χρ ΑΕ *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, περιόδου δ', Αθήνα, 1959 κε.

Δωδεκαν. *Δωδεκανησιακά*, ετήσιο ιστορικό φιλολογικό και λαογραφικό περιοδικό σύγγραμμα, Αθήνα, 1966 κε.

Δωδεκαν. Αρχ. *Δωδεκανησιακόν Αρχείον*, σύγγραμμα περιοδικόν εκδιδόμενον υπό της εν Αθήναις Δωδεκανησιακής Ιστορικής και Λαογραφικής Εταιρείας, Αθήνα, 1955 κε.

Δωδεκαν. Χρον. *Δωδεκανησιακά Χρονικά*, Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών Δωδεκανήσου, 1973 κ.ε.

Δωδώνη *Δωδώνη, Επιστημονική Επετηρίς της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων*, Ιωάννινα, 1972 κε.

Ε. Εσπ. *Εώα και Εσπέρια*, περιοδικό της Εταιρείας έρευνας των σχέσεων του μεσαιωνικού και νέου ελληνισμού με τη Δύση, Αθήνα, 1993 κε.

ΕΑΙΕΔ *Επετηρίς του Κέντρου Ερεύνης της Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου* [=μετονομασία του: *Επετηρίς του Αρχείου της Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου [Ακαδημία Αθηνών]*, Αθήνα, 1939 κε.

ΕΓΔΣΠΘ *Επετηρίς Γεωπονικής και Δασολογικής Σχολής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης* 1938 κε.

ΕΕΒΣ *Επετηρίς Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών*, Αθήνα, 1924 κε.

ΕΕΗλ.Μ. *Επετηρίς Εταιρείας Ηλειακών Μελετών*

ΕΕΚΣ *Επετηρίς Εταιρείας Κρητικών Σπουδών*, Αθήνα, 1938 κε.

ΕΕΚυκλ.Μ. *Επετηρίς Εταιρείας Κυκλαδικών Μελετών*, Αθήνα, 1961 κε.

ΕΕΠ *Επιστημονική Επετηρίς [Εθνικόν Πανεπιστήμιον]*, Αθήνα, 1902 κε.

ΕΕΣΝΟΕΠΘ *Επιστημονική Επετηρίς Σχολής Νομικών και Οικονομικών Επιστημών Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης* 1930 κε.

ΕΕΣτερεοΕλλ.Μ *Επετηρίς Εταιρείας Στερεοελλαδικών Μελετών* 1968 κε.

ΕΕΦΣΠΑ *Επιστημονική Επετηρίς της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών*, περίοδος β', Αθήνα, 1935 κε.

ΕΕΦΣΠΘ *Επιστημονική Επετηρίς της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης*, Θεσσαλονίκη, 1927 κε.

ΕΕΦΣΠΘ (περ. β', τεύχ. Φιλ.) *Επιστημονική Επετηρίδα της Φιλοσοφικής Σχολής, περίοδ. β', τεύχος Τμήματος Φιλολογίας* [Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης], Θεσσαλονίκη, 1991 κε.

ΕΕΦΣΠΚ *Αριάδνη, επιστημονική επετηρίδα της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Κρήτης*, Ρέθυμνο, 1983 κε.

Εικοσιπεντ. Κόντου *Εικοσιπενταετηρίς της καθηγεσίας Κωνσταντίνου Σ. Κόντου*, Αθήνα, 1893

ΕΚΕΙΕΔ *Επετηρίς του Κέντρου Ερεύνης της Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου* [=μετονομασία του: *Επετηρίς του Αρχείου της Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου* [Ακαδημία Αθηνών], Αθήνα, 1939 κε.

ΕΛΑ *Επετηρίς του Λαογραφικού Αρχείου*, εκδιδομένη τη επιμελεία του διευθυντού του *Αρχείου* [Ακαδημία Αθηνών], Αθήνα 1940 κε.

Ελλην. *Ελληνικά*·α') ιστορικόν περιοδικόν δημοσίευμα εκδιδόμενον καθ' εξάμηνον, Αθήνα 1928 κε.· β') φιλολογικόν, ιστορικόν και λαογραφικόν περιοδικόν σύγγραμμα, Θεσσαλονίκη, 1952 κε.

Ελλην. Δημ. *Ελληνική Δημιουργία*, διευθυντής: Σπύρος Μελάς, εκδ. Σαλίβερος, 1948-1954.

Ελλην. Διαλεκτ. Ελληνική Διαλεκτολογία, ετήσια έκδοση διαλεκτολογικών μελετών, Θεσσαλονίκη, 1989

Ελλην. Οικον. Ιστ. *Ελληνική Οικονομική Ιστορία ΙΕ'-ΙΘ' αιώνας*, Ασδραχάς Ι. Σπύρος με τη συνεργασία των: Ν.Ε. Καραπιδάκη, Όλγας Κατσιαρδή -Hering, Ευτυχίας Δ. Λιάτα, Άννας Ματθαίου, Michel Sivignon, Traian Stoianovich τόμοι Α', Β' (Τεκμήρια, επιμέλεια: Ευτυχία Δ. Λιάτα) Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, Αθήνα, 2003.

ΕΜΑ *Επετηρίς Μεσαιωνικού Αρχείου*, εκδιδομένη επιμελεία του διευθυντού του Αρχείου [Ακαδημία Αθηνών], Αθήνα, 1939 κε.

Επ. Επετ. Δ.Σ.Θ. *Επιστημονική Επετηρίδα Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης* 1980 κε.

Επετ. Κύπρ. *Επετηρίς του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών*, Λευκωσία, 1968 κε.

Επετ. Παρνασσ. *Επετηρίς [Φιλολογικός Σύλλογος Παρνασσός]*, Αθήνα, 1896 κε.

Επιθ. ελληνοϊτ. πνευμ. επικ. *Επιθεώρησις ελληνοϊταλικής πνευματικής επικοινωνίας* 1938 κε.

Εραν.	*Ερανιστής*, εκδότης: Όμιλος Μελέτης του Ελληνικού Διαφωτισμού, Αθήνα, 1963 κε.
ΗΜΕ	*Ημερολόγιον της Μεγάλης Ελλάδος*, Αθήνα, 1922 κε.
Ηπειρ. Χρον.	*Ηπειρωτικά Χρονικά*, Ιωάννινα, 1926 κε.
Θησαυρ.	*Θησαυρίσματα*, Ελληνικό Ινστιτούτο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών. Thesaurismata, Bolletino dell'Istituto Ellenico di studi bizantini e postbyzantini, Βενετία, 1962 κε.
Θρακ.	*Θρακικά*, τριμηνιαίον επιστημονικόν σύγγραμμα ιδρυθέν και εκδιδόμενον υπό του εν Αθήναις Θρακικού Κέντρου, Αθήνα, 1928 κε.
ΙταλοελΛ.	*Ιταλοελληνικά, rivista di cultura greco-moderna*, Istituto Universitario Orientale, Νάπολη, 1988 κε.
Κακρ., Μελέτ. άρθρ.	Κακριδή Ι. Θ., *Μελέτες και άρθρα, Τιμητική προσφορά για τα εβδομήντα χρόνια του συγγραφέα*, Θεσσαλονίκη, 1971
Κανίσκιν 2002	Τιμητικός τόμος: *Κανίσκιν, Studi in onore di Giuseppe Spadaro*, a cura di Anna di Benedetto Zimbone e Francesca Rizzo Nervo, [Medioevo Romanzo e Orientale, collana diretta da F. Conca e A. Pioletti, studi 12] Università degli studi di Catania, Rubbettino, 2002.
Κεφαλλ. Χρον.	*Κεφαλληνιακά Χρονικά*, Αργοστόλι, 1976 κε.
Κιμωλ.	*Κιμωλιακά*, έκδοσις κληροδοτήματος Γεωργίου Οικονόμου, Νικ. Αφεντάκη, Αθήνα, 1970 κε.
Κρ. Εστ.	*Κρητική Εστία*, περιοδική έκδοση της Ιστορικής Λαογραφικής και Αρχαιολογικής Εταιρείας Κρήτης, περίοδ. δ', Χανιά, 1987 κε.
Κρητικά 1, 1930	*Κρητικά*, τετράμηνον περιοδικόν σύγγραμμα, Κρητικός Φιλολογικός Συλλόγος, Χανιά, 1930
Κρητολ.	*Κρητολογία*, περιοδική επιστημονική έκδοσις [Μελέται αφορώσαι εις την Κρήτην]. Εκδίδεται υπό Ελευθερίου Κ. Πλατάκη, Ηράκλειο, 1975 κε.
Κρητολ. Γράμμ.	*Κρητολογικά Γράμματα*, Ιστορική και Λαογραφική Εταιρεία Ρεθύμνου, 1990 κ.ε.
Κρ. Λαός	*Κρητικός λαός* (Ο), μηνιαίον λαογραφικόν, γεωργικόν και ποικίλης ύλης εικονογραφημένον περιοδικόν, Ηράκλειο, 1990 κε.
Κρ. Μελ.	*Κρητικαί Μελέται*, ιστορία - αρχαιολογία - λαογραφία - σύγχρονος κίνησις, Αθήνα, 1933 κ.ε.
Κρ. Πρωτοχρ.	*Κρητική Πρωτοχρονιά*, Αθήνα, 1961.
Κρ. Χρ.	*Κρητικά Χρονικά*, τετραμηνιαία επιστημονική έκδοσις, Ηράκλειο, 1947 κε.
Κυπρ. Γρ.	*Κυπριακά Γράμματα*, μηνιαίο περιοδικό μελέτης και τέχνης, Λευκωσία, 1934 κε.
Κυπρ. Σπ.	*Κυπριακαί Σπουδαί*, δελτίον της Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών, Λευκωσία, 1937 κε.
Κυπρ. Χρ.	*Κυπριακά Χρονικά*, μηνιαίον επιστημονικόν περιοδικόν εν Κύπρω, Λάρναξ, 1923 κε.
ΛΑ	*Λεξικογραφικόν Αρχείον της Μέσης και Νέας Ελληνικής*, Αθήνα, 1915 κε.
Λακων. Σπ.	*Λακωνικαί Σπουδαί*. Περιοδικόν Σύγγραμμα της Εταιρείας Λακωνικών Σπουδών 1972 κε.
Λαογρ.	*Λαογραφία*, Δελτίον της Ελληνικής Λαογραφικής Εταιρείας κατά τριμηνίαν εκδιδόμενον, Αθήνα, 1909 κε.
ΛΔ	*Λεξικογραφικόν Δελτίον, Ακαδημία Αθηνών*, εκδιδόμενον επιμελεία του διευθυντού του Ιστορικού Λεξικού της νέας ελληνικής, Αθήνα, 1939 κε.
Λογοτεχνία-Κοινωνία στην Κρήτη (συλλογή)	*Λογοτεχνία και κοινωνία στην Κρήτη της Αναγέννησης*, επιμέλεια: Holton D., (μετάφραση του: Literature and society in Renaissance Crete, edited by Holton D. Cambridge University Press, 1991), απόδοση στα ελληνικά: Δεληγιαννάκη Ν. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 1997

Μακεδ.	*Μακεδονικά*, σύγγραμμα περιοδικόν της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη, 1940 κε.
Μαντατοφ.	*Μαντατοφόρος*, Δελτίο Νεοελληνικών Σπουδών - bulletin of greek studies, 1972 κ.ε.
ΜΒ	Σάθας Κ., *Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη, τόμ. Β'- Ϛ'*, Βενετία-Παρίσι, 1873-1877 (ανατ. Αθήνα, 1972)
Μελ. ελλην. γλώσσ.	*Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της ετήσιας συνάντησης του τομέα γλωσσολογίας της Φ.Σ. του Α.Π.Θ*
Μελ. και υπομν. Κύπρ. (συλλογή)	*Μελέται και Υπομνήματα* [Ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'. Τμήμα Επιστημονικών Ερευνών], Ι και ΙΙ, Λευκωσία, 1984 και 1992
Μεσ. Ν. Ελλ.	*Μεσαιωνικά και Νέα Ελληνικά* [Ακαδημία Αθηνών. Κέντρον ερεύνης του μεσαιωνικού και νέου ελληνισμού], Αθήνα, 1984 κε.
Μνήμ. Αμ.	*Αφιέρωμα εις Κ.Ι. Άμαντον*. Εξεδόθη από τους μαθητάς του, Αθήνα, 1940
Μνημ. Αντωνιάδη	*Μνημόσυνον Σοφίας Αντωνιάδη* [Βιβλιοθήκη του Ελληνικού Ινστιτούτου Βενετίας Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών 6], Βενετία, 1974.
Μνήμ. Καλοκαιρινού	*Λοιβή εις μνήμην Ανδρέα Γ. Καλοκαιρινού*, Εταιρία Κρητικών Ιστορικών Μελετών, Ηράκλειο, 1994
Μνήμ. Καρατζά	*Μνήμη Σταμάτη Καρατζά. Τιμητικός τόμος στη μνήμη Σταμάτη Καρατζά*, [Επιστημονική Επετηρίδα Φιλοσοφικής Σχολής], Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη, 1990
Μνήμ. Λάμπρ.	*Εις μνήμην Σπ. Λάμπρου*, Επιτροπή εκδόσεων των καταλοίπων Σπ. Λάμπρου, Εστία, Αθήνα, 1935
Μνήμ. Ζώρα	*Τιμητικός τόμος εις μνήμην Γεωργίου Θ. Ζώρα*, Φιλολογικός Σύλλογος "Παρνασσός", Αθήνα, 1984
ΝΕ	*Νέος Ελληνομνήμων*, τριμηνιαίον περιοδικόν σύγγραμμα συντασσόμενον και εκδιδόμενον υπό Σπυρ. Π. Λάμπρου, Αθήνα, 1904 κε.
Νεοελλ. Αρχ.	*Νεοελληνικόν Αρχείον*
Νεοελλ. Διαλ.	*Νεοελληνική Διαλεκτολογία, Πρακτικά του Πανελλήνιου Συνεδρίου Νεοελληνικής Διαλεκτολογίας*, Εταιρεία Νεοελληνικής Διαλεκτολογίας, Αθήνα, 1994 κε.
Νεοελλην. Διαλεκτ.	*Νεοελληνική Διαλεκτολογία, Πρακτικά του Πανελλήνιου Συνέδριου Νεοελληνικής Διαλεκτολογίας*, Εταιρεία Νεοελληνικής Διαλεκτολογίας, Αθήνα, 1994 κε.
Ν. Εστ.	*Νέα Εστία*, Αθήνα, 1927 κ.ε.
Νησιωτ. Επετ.	*Νησιωτική Επετηρίς*, εκδιδομένη υπό Περικλέους Γ. Ζερλέντου και Φλώρου Εμμ. Κατσουρού, Έτος πρώτο. Επανέκδοση με ευρετήριο [Βιβλιοθήκη Ιστορικών Μελετών 216], Ερμούπολη, 1918
Ξένιον Ζέπου	*Ξένιον, Festschrift für Pan. J. Zepos*, herausgegeben von E. von Caemmerer, I. H. Kaiser, G. Kegel, W. Müller-Freinfels, H. J. Wolf, Αθήνα-Φράιμπουργκ-Κολωνία, 1973.
Οικον. Ιστ. Βυζ.	*Οικονομική Ιστορία του Βυζαντίου από τον 7ο ως τον 15ο αιώνα*, γενική εποπτεία: Αγγελική Λαΐου, επιστημονική επιτροπή: Cecile Morrison - Χαράλαμπος Μπούρας - Νίκος Οικονομίδης - Κωνσταντίνος Πιτσάκης τόμοι Α' Β' Γ', ΜΙΕΤ, Αθήνα, 2006
Ορθόδ. Παρ.	*Ορθόδοξος Παρουσία*, 1964 κ.ε.
Παναθήν.	*Παναθήναια*, Εστία, Αθήνα, 1910 κε.
Παρνασσ.	*Παρνασσός*, σύγγραμμα περιοδικόν κατά μήνα εκδιδόμενον [Φιλολογικός Σύλλογος Παρνασσός], Αθήνα 1877 κε., περίοδ. β', Αθήνα, 1959 κε.
Πελοπον.	*Πελοποννησιακά* [Εταιρεία Πελοποννησιακών Σπουδών], Αθήνα, 1956 κε.
Πεπρ. Θ' ΔΒΣ	*Πεπραγμένα Θ' Διεθνούς Βυζαντινολογικού Συνεδρίου Θεσσαλονίκης*

Πεπρ. ΙΒ' ΔΒΣ	*Actes du XIIe Congrès International des études byzantines*, Ochride 10-16 Septembre 1961, Beógrad, 1963-1964
Πεπρ. ΙΔ' ΔΒΣ	*Actes du XIVe Congrès International des études byzantines*, Bucarest, 6-12 Septembre, 1971, III, 1976
Πεπρ. Δ. Κρ.Σ	*Πεπραγμένα Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου*
Πεπρ. Α' ΔΚρ.Σ	*Πεπραγμένα Α' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου* (Ηράκλειο 22-28 Σεπτεμβρίου 1961)
Πεπρ. Β' ΔΚρ.Σ	*Πεπραγμένα Β' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου* (Χανιά 12-17 Απριλίου 1966)
Πεπρ. Γ' ΔΚρ.Σ	*Πεπραγμένα Γ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου* (Ρέθυμνο 18-23 Σεπτεμβρίου 1971)
Πεπρ. Δ' ΔΚρ.Σ	*Πεπραγμένα Δ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου* (Ηράκλειο 29 Αυγούστου-3 Σεπτεμβρίου 1976)
Πεπρ. Ε' ΔΚρ. Σ	*Πεπραγμένα Ε' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου* (Άγιος Νικόλαος 25 Σεπτεμβρίου-1 Οκτωβρίου 1985)
Πεπρ. ΣΤ' ΔΚρ. Σ	*Πεπραγμένα του Στ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου* (Χανιά, 24-30 Αυγούστου 1986), τόμ. Β', Γ', Χανιά, 1990-91.
Πεπρ. Ζ' ΔΚρ. Σ	*Πεπραγμένα του Ζ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου* (Ρέθυμνο, 25-31 Αυγούστου 1991), τόμ. Β'1, Β'2, Γ'1, Γ'2, Ρέθυμνο, 1995.
Πεπρ. Θ' ΔΚρ.Σ	*Πεπραγμένα του Θ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου* (Ελούντα 1-6 Οκτωβρίου 2001) Εταιρεία Κρητικών Ιστορικών Μελετών, Ηράκλειο, 2004.
Πνευματ. Κύπρ.	*Πνευματική Κύπρος*, εκδ. Τεύκρος Χρυσάνθης, Λευκωσία, 1960 κ.ε.
Ποντ. Φύλλ.	*Ποντιακά Φύλλα*, μηνιαίο περιοδικό, Αθήνα, 1936 κε.
Πραγμ. Ακ. Αθ.	*Πραγματείαι της Ακαδημίας Αθηνών*, Αθήνα, 1932 κε.
Πρακτ. Ακ. Αθ.	*Πρακτικά Ακαδημίας Αθηνών*, Ακαδημία Αθηνών, Αθήνα, 1926 κ.ε.
Πρακτ. Α' Κυπρ. Σ	*Πρακτικά του Πρώτου Διεθνούς Κυπρολογικού Συνεδρίου* (Λευκωσία, 14-19 Απριλίου 1969), Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών, Λευκωσία, 1972
Πρακτ. Β' Κυπρ. Σ	*Πρακτικά του Δεύτερου Διεθνούς Κυπριολογικού Συνεδρίου* (Λευκωσία, 20-25 Απριλίου 1982), Β', Λευκωσία 1986· Γ', Λευκωσία 1987, Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών
Πρακτ. Γ' Κυπρ. Σ	*Πρακτικά του Τρίτου Διεθνούς Κυπρολογικού Συνεδρίου* (Λευκωσία, 16-20 Απριλίου 1996), Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών, Λευκωσία, 2001
Πρακτ. Α' Παν. Σ	*Πρακτικά Α' Πανιονίου Συνεδρίου* (Κέρκυρα 20-22 Μαΐου 1914)
Πρακτ. Γ' Παν. Σ	*Πρακτικά Γ' Πανιονίου Συνεδρίου* (23-29 Σεπτεμβρίου 1967, Αθήνα 1967, 1969)
Πρακτ. Ε' Παν. Σ	*Πρακτικά Ε' Πανιονίου Συνεδρίου* (Αργοστόλι-Ληξούρι 17-21 Μαΐου 1986 [1989, 1991])
Πρακτ. Α' ΠανελΛ. Σ. Αν. Ρωμυλ.	*Πρακτικά 1ου Πανελλήνιου Συνεδρίου "Ανατολική Ρωμυλία (Βόρεια Θράκη) Ιστορία και Πολιτισμός"* (Κομοτηνή 4-6 Απριλίου 2008), επιμέλεια: Παύλος Αλμπανούδης, εποπτεία έκδοσης: Γιάννης Μηνούδης, Πανελλήνια Ομοσπονδία Σωματείων Α. Ρωμυλίας, Εκδοτικός Οίκος Αφών Κυριακίδη, Αθήνα, 2009
Πρακτ. Α' Συμπ. Γλωσσολ. βορειοελλ. χώρου	*Α' Συμπόσιο Γλωσσολογίας του Βορειοελλαδικού Χώρου (Ήπειρος - Μακεδονία - Θράκη*, 28-30 Απριλίου 1976, *Πρακτικά*), Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου, Θεσσαλονίκη, 1977

Πρακτ. Β' Συμπ. Γλωσσολ. βορειοελλ. χώρου	*Β' Συμπόσιο Γλωσσολογίας του Βορειοελλαδικού Χώρου (Ήπειρος - Μακεδονία - Θράκη*, 13-15 Απριλίου 1978, *Πρακτικά*), Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου, Θεσσαλονίκη, 1983
Πρακτ. Συμποσ. Ιδρ. Πιερίδη 1986	*Πρακτικά Συμποσίου Ιδρύματος Πιερίδη*, 1986
Προσφ. Κυριακ.	*Προσφορά εις Στίλπωνα Π. Κυριακίδην επί τη εικοσιπενταετηρίδι της καθηγεσίας αυτού (1926-1951)*, [Ελληνικά, παράρτημα 4], Θεσσαλονίκη, 1953
Συμ.	*Συμαϊκά*, Επιτροπή Συμαϊκών Εκδόσεων, Αθήνα, 1972 κε.
Σύμμ.	*Σύμμεικτα* [Βασιλικόν Ίδρυμα Ερευνών. Κέντρον Βυζαντινών Ερευνών], Αθήνα, 1966
Σύνδεσμος in onore Anastasi	Σύνδεσμος. Studi in onore di Rosario Anastasi, volume primo, Facoltà di lettere e filosofia, Università di Catania. Istituto di studi bizantini e neoellenici, 1991
Τεσσαρακ. Κόντου	Τεσσαρακονταετηρίς της καθηγεσίας Κωνσταντίνου Σ. Κόντου. Φιλολογικαί διατριβαί υπό των μαθητών και των θαυμαστών αυτού προσφερόμεναι, Αθήνα, 1909
Τιμητ. Τσοπ.	*Φιλερήμου Αγάπησις. Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Αγαπητό Γ. Τσοπανάκη* [Σειρά αυτοτελών εκδόσεων, 20], Στέγη γραμμάτων και τεχνών Δωδεκανήσου, Ρόδος, 1997.
Τσοπ., Συμβολές Α', Β'	*Συμβολές στην ιστορία της ελληνικής γλώσσας* [Μέρος Ι, ΙΙ, Θεσσαλονίκη 1983-8, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, *Επιστημονική Επετηρίδα Φιλοσοφικής Σχολής. Παράρτημα, Τιμητικός τόμος Α. Γ. Τσοπανάκη*]
Φίλτρα., Τιμητ. Καψ.	*Φίλτρα. Τιμητικός τόμος Σ. Γ. Καψωμένου*, Θεσσαλονίκη, 1975
Χαριστ. Ορλάνδ.	*Χαριστήριον εις Α. Κ. Ορλάνδον*, [Βιβλιοθήκη της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας, 34], Αθήνα, 1965-1968.
Χιακ. Χρον.	*Χιακά Χρονικά*, ετήσιον δημοσίευμα εκδιδόμενον επιμελεία Κωνστ. Αμάντου, Αθήνα, 1911 κε.
Χρ. Κρ.	*Χριστιανική Κρήτη - Creta Christiana*, περιοδικόν κατά τετραμηνίαν εκδιδόμενον επιμελεία της εν Κρήτη Εκκλησίας, Ηράκλειο, 1912 κε.
Χρον. Πόντ.	*Χρονικά του Πόντου*, λαογραφικό περιοδικό του Συλλόγου των Ποντίων "Αργοναύται - Κομνηνοί", Αθήνα, 1943-1945

β') σε ξένη γλώσσα

AAEEG	*Annuaire de l'Association pour l'encouragement des études grecques en France*, Παρίσι, 1867
Act. VIIIe Congr. Intern. Neo-hell. franc.	*Actes du VIIIème Congrès International des néo-hellénistes des Universités francophones. Contribution de Chypre à la civilisation néo-hellénique* [Université Paul Valéry], Montpellier, 1984
Act. Xie Congr. Onomast.	*Actes du Xie Congrès International des sciences onomastiques*, Sofia, 1972
AIPhOS	*Annuaire de l' Institut de philologie et d' histoire orientales et slaves*, Βρυξέλλες, 1932 κε.

Balkan Studies	*Balkan Studies*, Ινστιτούτο Μελετών Χερσονήσου Αίμου, 1960 κε.
BCH	*Bulletin de correspondance hellénique*, 1877 κε.
Berichte z. XI. Intern. Byz. - Kongr.	*Berichte zum XI. Internationalen Byzantinisten-Kongress*, Μόναχο, 1958
BF	*Byzantinische Forschungen*, internationale Zeitschrift für Byzantinistik, Άμστερνταμ, 1966 κε.
B-NJ	*Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher*, internationales wissenschaftliches Organ unter Mitwirkung zahlreichen Fachgenossen herausgegeben von Dr. Phil. Nikos A. Bees (Βέης), Βερολίνο-Βίλμερσντορφ, 1920 κε.
BSl	*Byzantinoslavica*, recueil pour l'étude des relations byzantinoslaves, publié par la Commision byzantinologique de l'Institut Slave, Πράγα, 1929 κε.
Bull. Soc. Lingu.	*Bulletin de la Société de Linguistique de Paris*, La Société de Linguistique de Paris, 1869 κε.
BMGS	*Byzantine and Modern Greek Studies*, Μπέρμιγχαμ, 1975 κε.
Byz.	*Byzantion, revue internationale des études byzantines*, Παρίσι, 1924 κε.
Byz.-Met.	*Byzantina-Metabyzantina*, a journal of byzantine and modern greek studies, Νέα Υόρκη, 1946 κε.
Byzantinobul g.	*Byzantinobulgarica*, Σόφια, 1962 κε.
BZ	*Byzantinische Zeitschrift*, herausgegeben von Karl Krumbacher, Λειψία, 1892 κε. Μόναχο 1950 κε.
Cah. Inst. M. A. (Univ. Copen-hague)	Université de Copenhague, *Cahiers de l'Institut du moyen-age grec et latin*, Κοπεγχάγη, 1969-71 κε.
Class. et Med.	*Classica et Mediaevalia*. III Convegno Nationale di Studi Neogreci
CFHB	*Corpus Fontium Historiae Byzantinae*
Corp. Haml.	*Corpus Hamleticum*, Hamlet in Sage und Dichtung, Kunst und Musik
Cret. St.	*Cretan Studies*, edited by W. F. Bakker-Amsterdam, C. Davaras-Hagios Nikolaos, R. F. Willetts-Birmingham, general editor: A. M. Hakkert-Amsterdam, Άμστερνταμ, 1988 κε.
CSHB	*Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae*
DOP	*Dumbarton Oaks Papers*, Κέμπριτζ - Μασσαχουσέττη, 1941 κε.
Egyet. Philol. Közl.	*Egyetemes Philologiai Közlöny*, Magyar tudományos Akadémia, Βουδαπέστη, 1877-1948
EO	*Echos d'Orient*, revue bimestrielle de théologie, de droit canonique, de liturgie, d'archéologie, d'histoire et de géographie orientales, Παρίσι, 1897 κε.
Epidosis	*Herbert Hunger, Epidosis. Gesammelte Schriften zur byzantinischen Geistes und Kulturgeschichte* [herausgegeben von W. Hörandner, J. Koder, O. Kresten], Editio Maris, Μόναχο, 1989
Festschrift Heger	*Festschrift für Klaus Heger zum 65. Geburtstag*. Hrsg. von Susanne R. Anschütz, texte, sätze, wörter und moneme, Orientverlag, Heidelberg, 1992
Festschr. Kretschmer	*Festschrift für Universitäts - Professor Hofrat Dr. Paul Kretschmer*, Beiträge zur griechischen und lateinischen Sprachforschung, Deutscher Verlag für Jugend und Volk, Wien, New York, 1926

Fest und Alltag	*Fest und Alltag in Byzanz, Festschrift für Hans-Georg Beck* herausgegeben von Günter Prinzing und Dieter Simon, Klappenbroschur, 1990
Fol. neohell.	*Folia neohellenica*, Zeitschrift für Neogräzistik, Άμστερνταμ, 1975
IF	*Indogermanische Forschungen für indogermanische Sprach- und Altertumskunde*, Στρασβούργο, 1892 κε.
IF Anzg.	*Anzeiger für Indogermanische Sprach - und Altertumskunde*. Beiblatt zu den Indogermanischen Forschungen.
Ill. Class. St.	*Illinois Classical Studies*, Department of the Classics at the University of Illinois, 1976 κ.ε.
Istit. Orient. Nap.	*Annali*, Istituto Orientale di Napoli, 1929 κ.ε.
JÖB	*Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik*
JÖBG	*Jahrbuch der Österreichischen Byzantinischen Gesellschaft*, Βιέννη 1951 κε.· αργότερα *Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik.*
Lexicograph. Byzant.	*Lexicographica Byzantina, Beiträge zum Symposion zur byzantinischen Lexikographie* (Wien, 1-4.3.1989), herausgegeben von W. Hörandner und E. Trapp [Byzantina Vindobonensia XX], Βιέννη, 1991
Literature - Society in Crete (συλλογή)	*Literature and Society in Renaissance Crete*, Edited by D., Holton, Cambridge University Press 1991
Med. Rom. Orient.	*Medioevo Romanzo e Orientale*, Il Colloquio Internazionale Napoli, (17-19 febbraio 1994), Rubbettino, 1995.
Mél. Diehl	*Mélanges Charles Diehl*, A', Παρίσι, 1930
Mél. Dujcev	*Byzance et les Slaves. Etudes de civilisation. Mélanges Ivan Dujčev* [Association des amis des études archéologiques des mondes byzantinoslaves et du christianisme oriental], Παρίσι, 1979
Mél. Ed. Delebécque	*Mélanges Edouard Delebécque*, Université de Provence, Aix-en-Provence, 1983
Mél. Kern	*Mélanges Kern*, Λέιντεν, 1903
Mél. Merlier	*Mélanges offerts à Octave et Melpo Merlier à l' occasion du 25e anniversaire de leur arrivée en Grèce* (Collection de l' institut Francais d' Athènes, 92-94), Athènes, 1956
MGSY	*Modern Greek Studies* Yearbook, Μινεσότα, 1985 κε.
Misc. G. Merc.	*Miscellanea Giovanni Mercati*, Letteratura e storia bizantina III, [Studi e testi, 123], Biblioteca Apostolica Vaticana, Città del Vaticano, 1946
Misc. Neogr.	*Miscellanea Neogreca*. Atti del I Convegno Nazionale di Studi Neogreci, Palermo 17-19 Maggio 1975, Παλέρμο, 1976
Misc. Rossi	*Bizantino-Sicula II*, Miscellanea di scritti in memoria di Giuseppe Taibi Rossi [Istituto Siciliano di studi bizantini e neoellenici, Quaderni 8], Παλέρμο, 1975
Mitteil. Sem. Or. Spr.	*Mitteilungen des Seminars für orientalische Sprachen*, Βερολίνο, 1887.
Neogr. Med. Aevi	*Neograeca Medii Aevi*, Πρακτικά διεθνούς συνεδρίου, 1986 κε.
Neogr. Med. Aevi I	*Neograeca Medii Aevi*. Text und Ausgabe. Akten zum Symposion Köln 1986 [Neograeca Medii Aevi, herausgegeben von H. Eideneier I], Romiosini, 1987
Neogr. Med. Aevi III	Prosa y verso en griego medieval [Rapports of the international congress "*Neograeca Medii Aevi* III" Vitoria 1994-J. M. Egea, J. Alonso], Adolf M. Hakkert editeur, Άμστερνταμ, 1996.

Neogr. Med. Aevi IV	"*Τ' αδόνιν κείνον που γλυκά θλιβάται*» Εκδοτικά και ερμηνευτικά ζητήματα της δημώδους ελληνικής λογοτεχνίας στο πέρασμα από τον Μεσαίωνα στην Αναγέννηση (1400-1600). *Πρακτικά του 4ου διεθνούς συνεδρίου Neograeca Medii Aevi* (Νοέμβριος 1997, Λευκωσία) εκδοτική επιμέλεια: Παναγιώτης Αγαπητός-Μιχάλης Πιερής, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο, 2002.
Neogr. Med. Aevi IVα	Θεωρία και πράξη των εκδόσεων της υστεροβυζαντινής, αναγεννησιακής και μεταβυζαντινής δημώδους γραμματείας. *Πρακτικά του διεθνούς συνεδρίου Neograeca Medii Aevi IVα* (Αμβούργο 28-31 Ιανουαρίου 1999), επιμέλεια: Hans Eideneier, Ulrich Moennig, Νότης Τουφεξής, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο, 2001.
Neogr. Med. Aevi V	Αναδρομικά και Προδρομικά, Approaches to texts in early modern greek. *Papers from the conference Neograeca Medii Aevi V* (Exeter College, University of Oxford, Septemper 2000) edited by Elizabeth Jeffreys and Michael Jeffreys, Oxford, 2005.
OCP	*Orientalia Christiana Periodica*, Pontificio Istituto Orientale, Ρώμη, 1935 κ.ε.
PG	*Patrologiae cursus completus, series Graeca*, ed. J.-P. Migne, Παρίσι, 1857-1866 (ανατ.)
Philol. Suppl.	*Philologus*, Supplementband (Zeitschrift für das klassische alterthum), Göttingen, 1869-1943.
Philol. Woch.	*Philologische Wochenschrift*, Βερολίνο, 1881 κ.ε.
PL	*Patrologiae cursus completus, series Latina*, ed. J.-P. Migne, Παρίσι, 1844-1880 (ανατ.)
PNL	*Probleme der neugriechischen Literatur*, Βερολίνο, 1959.
Polis-Provinz	*Zwischen Polis, Provinz und Peripherie*, Beiträge zur byzantinischen Geschichte und Kultur, Herausgegeben von Lars M. Hoffmann unter Mitarbeit von Anuscha Monchizadeh [Mainzer Veröffentlichungen zur Byzantinistik, 7] Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, 2005.
Polych.	*Polychordia, Festschrift Fr. Dölger* (Byz. Forschungen 1-3, 1966-68)
Polychron. Dölger	*Polychronion, Festschrift Franz Dölger zum 75. Geburtstag*, herausgegeben von P. Wirth [Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der neueren Zeit, Reihe D: Beihefte, Forschungen zur griechischen Diplomatik und Geschichte], Χαϊδελβέργη, 1966
Prosa y verso	Prosa y verso en griego medieval [Raports of the international congress "*Neograeca Medii Aevi III*" Vitoria 1994-J. M. Egea, J. Alonso], Adolf M. Hakkert editeur, Αμστερνταμ, 1996.
REB	*Revue des études byzantines*, Βουκουρέστι, 1946 κε.
REG	*Revue des études grecques*, τόμοι 1-49, Παρίσι, 1888-1936.
RES-EE	*Revue des études sud-est européennes*. Editions de l'Academie de la République Socialiste de Romanie, Βουκουρέστι, 1863 κε.
Rev. Intern. d' Onom.	*Revue Internationale d' Onomastique*, τόμοι 1-29, Παρίσι, 1949-1977.
Rhein. Museum f. Philol.	*Rheinisches Museum für Philologie*, Φρανκφούρτη, 1842 κε.
Rom. Philol.	*Romance Philology*, 1947 κ.ε.
RSBN	*Rivista di studi bizantini e neoellenici*, n.s. [=μετονομασία του *Studi bizantini e neoellenici*], Ρώμη, 1964 κε.
RSBS	*Rivista di studi bizantini e slavi*, 1981 κ.ε.
RSBS 3 [Misc. Pertusi III]	*Rivista di studi bizantini e slavi*, III-1983 Miscellanea Agostino Pertusi, Tomo III, Bologna, 1984
SB	*Studi bizantini*, Ρώμη 1925 κ.ε. - *Studi bizantini e neoellenici*, Ρώμη, 1931 κε.

SBN	*Studi bizantini e neoellenici*, Università di Roma, 1931-1963.
Sic. Gymn.	*Siculorum Gymnasium*, n.s. [Università di Catania, Facoltà di lettere e filosofia], Κατάνια, 1947
SIFC	*Studi italiani di filologia classica*, 1893 κ.ε.
Sill. biz.	*Silloge bizantina in onore di Silvio Giuseppe Mercati*, Ρώμη, 1957
S-OF	*Süd-Ost Forschungen*, 1936 κ.ε.
Star. Živ.	*Starina živaja*, zurnal o russkom folklore i tradicionoj kulture, Μόσχα, τόμ. 1-26 1890/91-1917, [n.s.], 1994 κ.ε.
St. Byz. Neohell. Neerl.	*Studia Byzantina et neohellenica neerlandica*, edited by Bakker W. - Gemert A. - Aerts W., Leiden, Brill, 1972
St. ist. gr.-rom.	Russo D., *Studii istorice grecoromâne*. Opere postume, ed. Giurescu C. - Camariano N., I, II [Fundaţia Pentru Literatura si Arta "Regele Carol II"], Βουκουρέστι, 1939
Stud. filol. biz.	*Studi di filologia bizantina*, IV [Quaderni del Siculorum Gymnasium XVI], Università di Catania, 1988
TAPA	*Transactions of the American Philological Association*
Trav. et Mém.	*Travaux et Mémoires* [Centre de recherches d'histoire et civilisation byzantines], Παρίσι, 1965 κε.
Viz.Vrem.	*Vizantijskij Vremennik* - *Βυζαντινά Χρονικά*, Πετρούπολη, 1894 κε.· νέα σειρά: Μόσχα, 1947 κε.
Zeitschr. f. Balkanol.	*Zeitschrift für Balkanologie*, Βισμπάντεν, 1963 κε.
Zeitschr. f. rom. Philol.	*Zeitschrift für romanische Philologie*, Max Niemeyer, Halle, 1877 κε.
Zeitschr. f. vergleich. Sprachforsch.	*Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung*, founded by Kuhn A., 1852 κε.

Δ' ΛΕΞΙΚΩΝ

α') ελληνόγλωσσων

ΑΛΝΕ	Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α., *Αντίστροφο Λεξικό της Νέας Ελληνικής*, Α.Π.Θ. Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη, 2002.
Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου	Αλιπράντης Ν., *Λεξικό των ιδιωμάτων και των εγγράφων της Πάρου. Με τρεις μελέτες για τα ιδιώματα της Πάρου*, Έκδοση Προοδευτικού Συλλόγου Λευκιανών Αθήνας και του Μ.Ε.Ε.Α.Σ. "Υρια" Λευκών Πάρου, Αθήνα, 2001
Ανδρ. Λεξ.	Ανδριώτης Ν. Π., *Ετυμολογικό Λεξικό της κοινής νεοελληνικής*, β' έκδ. [Αριστοτέλειον πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη)], Θεσσαλονίκη 1967· γ' έκδ. με διορθώσεις και προσθήκες του συγγραφέα [Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη)], Θεσσαλονίκη, 1983

Απαλοδήμου, Λεξ. Πουλιών	Απαλοδήμου Ντ., *Περιγραφικό Λεξικό των πουλιών της Ελλάδος*, Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας, Αθήνα,1993
Αποστόλου, Λεξ. Νάουσας	Αποστόλου Στ., *Λεξικό του γλωσσικού ιδιώματος της Νάουσας με στοιχεία φωνητικής και μορφολογίας*, Νάουσα, 2007
Αραβαντ., Ηπειρωτ. γλωσσάρ.	Αραβαντινός Π., *Ηπειρωτικόν γλωσσάριον*, Αθήνα, 1909· ανατ.: [Βιβλιοθήκη Ιστορικών Μελετών 220], Αθήνα, 1988
Βεργωτής, Λεξ. λειτουργ.	Βεργωτής Θ. Γ., *Λεξικόν λειτουργικών και τελετουργικών όρων*, Θεσσαλονίκη, 1995
Βλαστού, Συνών.	Βλαστός Π., *Συνώνυμα και συγγενικά*, Αθήνα, 1931
Βλαστού, Συνών.[2]	Βλαστός Π., *Συνώνυμα και συγγενικά. Νέα έκδοση συμπληρωμένη από τα κατάλοιπα του συγγραφέα* Εταιρεία ελληνικού λογοτεχνικού και ιστορικού αρχείου, Αθήνα, 1989
Βλάχ.	Βλάχος Γ., *Θησαυρός της εγκυκλοπαιδικής βάσεως τετράγλωσσος μετά της των επιθέτων εκλογής και διττού των λατινικών τε και ιταλικών λέξεων πίνακος εκ διαφόρων παλαιών τε και νεωτέρων λεξικών συλλεχθείς παρά Γερασίμου Βλάχου του Κρητός*. Έκδοσις ως οίον τε διορθωθείσα ή νυν πρώτον προσετέθη η τε γαλλική εν εκάστη των περιεχομένων εν ταύτη λεξικών, Ενετίησιν 1784, παρά Νικολάῳ Γλυκεί τῳ εξ Ιωαννίνων, Βενετία, 1784
Βυζάντιος, Λεξ.	Βυζάντιος Σκαρλάτος, *Λεξικόν της καθ' ημάς ελληνικής διαλέκτου*, 1874
Γενναδ., Λεξ.	Γεννάδιος Π. Γ., *Λεξικόν φυτολογικόν περιλαμβάνον τα ονόματα, την ιθαγένειαν και τον βίον υπερδεκακισχιλίων φυτών, εν οις και τα λόγῳ χρησιμότητος ή κόσμου καλλιεργούμενα, των οποίων περιγράφονται και η ιστορία, η καλλιέργεια, τα προϊόντα και αι νόσοι*, Αθήνα, 1914· Λεξικόν φυτολογικόν, β' έκδοσις μετά συμπληρώσεως, τόμ. Α'-Β', Αθήνα, 1959
Γιαγκουλλής, Ασσίζες	Γιαγκουλλής Γ. Κ., *Ασίζες του βασιλείου της Κύπρου, Ερμηνευτικό και ετυμολογικό γλωσσάριο, με εισαγωγικό σημείωμα*, Λευκωσία, 1993
Γιαγκουλλής, Κυπρ. διαλ.	Γιαγκουλλής Γ. Κ., *Μικρός ερμηνευτικός και ετυμολογικός θησαυρός της Κυπριακής διαλέκτου (από το 13. αι. μέχρι σήμερα)*, Βιβλιοθήκη Κυπρίων λαϊκών ποιητών, αρ. 58, Λευκωσία, 1997
Γλωσσάρ. Λέσβ.	Γλωσσάριον Λέσβιον, Νεοελληνικά Ανάλεκτα Φιλολογικού Συλλόγου "Παρνασσός" τόμ. Α', 1872, φυλλάδ. Ζ' 385-429· ανατ. [Βιβλιοθήκη Ιστορικών Μελετών, 62], Καραβίας, Αθήνα, 1973
Δαγκίτσης, Λεξ.	Δαγκίτση Κ., *Ετυμολογικό λεξικό της νεοελληνικής Α' (α-κ)* Αθήνα 1978 Β' (λ-π), εκδ. οίκος Ι. Γ. Βασιλείου, Αθήνα, 1984
Δεληγιάννης, Ιδίωμ. Κουβουκλ. Προύσας	Δεληγιάννη Κ., *Το γλωσσικό ιδίωμα των Κουβουκλίων Προύσας*, διδακτορική διατριβή στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Αδελαΐδα Αυστραλίας, 1984
Δελιόπουλος, Ρουμλουκ.	Δελιόπουλος Δ., *Το Ρουμλουκιώτικο Ιδίωμα*, Εκδόσεις Κορνηλία Σφακιανάκη, Αλεξάνδρεια Ημαθίας, 2008
Δημητράκ.	Δημητράκος Δ., *Μέγα λεξικόν όλης της ελληνικής γλώσσης (δημοτική, καθαρεύουσα, μεσαιωνική, μεταγενεστέρα, αρχαία)*, τόμ. Α'-ΙΕ', εκδ. οίκος Δομή Α. Ε., Αθήνα, 1953-1964
Δημητρίου, Λεξ. Σάμ.	Δημητρίου Ν., *Λαογραφικά της Σάμου*, τ. ΣΤ' και Ζ'. Λεξικό του γλωσσικού ιδιώματος της Σάμου, Αθήνα, 1996

Δημητρίου Ν. Α., Συμπλ. Λεξ. Σάμ.	Δημητρίου Ν. Α., *Ευρετήριο και Συμπλήρωμα στα λαογραφικά της Σάμου του Ν. Δημητρίου*, Αθήνα, 2002
Δουγά-Παπαδ.-Τζιτζιλής, Γλωσσ. ιδίωμ. ορ. Πιερίας	Δουγά-Παπαδοπούλου Ευ.-Τζιτζιλής Χρ., *Το γλωσσικό ιδίωμα της ορεινής Πιερίας, λεξιλόγιο-παραγωγικό*, Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη, 2006
Δράκου, Ιδίωμ. Κάλυμν.	Δράκος Ν., *Για το γλωσσικό ιδίωμα της Κάλυμνος*, Αναγνωστήριο Καλύμνου "Αι Μούσαι", Αθήνα, 1983
Επιτομή	*Επιτομή του Λεξικού της Μεσαιωνικής Ελληνικής Δημώδους Γραμματείας (1100-1669) του Εμμανουήλ Κριαρά*. Α' τόμ.: Ι. Καζάζης-Τ. Καραναστάσης, Θεσσαλονίκη, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 2001. Β' τόμ.: Ι. Καζάζης-Τ. Καραναστάσης et alii, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, Θεσσαλονίκη, 2003
Ερωτόκρ., Γλωσσάρ.	*Ερωτόκριτος Ι., Γλωσσάριον*, έκδ. Θεοφανώς Δ. Κύπρη [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών XIV, Υλικά διά την σύνταξιν ιστορικού Λεξικού της κυπριακής διαλέκτου, μέρος γ'], Λευκωσία, 1989
Ευγενίδης, Παγγ. Γλωσσ.	Ευγενίδης Ηρ., *Παγγαιορείτικη Γλωσσογραφία, Το γλωσσικό ιδίωμα της Πρώτης Σερρών και των άλλων χωριών της βορεινής πλευράς του Παγγαίου*, Θεσσαλονίκη, 2004
Ζαφειρίου, Ιδίωμ. Σάμ.	Ζαφειρίου Π. Μ., *Το γλωσσικό ιδίωμα της Σάμου, φωνητική-μορφολογία-τοπωνύμια-ονοματολογικά σε εικόνες-γλωσσάριο με ετυμολογικές παρατηρήσεις*, Γρηγόρης, Αθήνα, 1995.
Ζώη, Λεξ. Ζακ.	Ζώης Λ. Χ., *Λεξικόν φιλολογικόν και ιστορικόν Ζακύνθου*, Ζάκυνθο, 1898-1916
Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β'	Ζώη Λ. Χ., *Λεξικόν Ιστορικόν και Λαογραφικόν Ζακύνθου (τ. Α-Β)*, Αθήνα, 1963[2]
Ζωναρ.	Ioannis Zonarae *Lexicon*, edidit J.A.H. Tittmann, τόμ. I-II, Λειψία, 1808, ανατ. Άμστερνταμ, 1967
Ησύχ.	Ησύχιος, *Hesychii Alexandrini Lexicon, recensuit et emendavit* K. Latte, vol. I-II (α-ο), Κοπεγχάγη, 1953-1966
Θρησκ. και ηθ. εγκυκλοπ.	*Θρησκευτική και ηθική εγκυκλοπαίδεια*, τόμ. 1-12, Αθήνα, 1962-8.
ΙΛ	Ακαδημία Αθηνών, *Λεξικόν της νέας ελληνικής γλώσσης Α': Ιστορικόν Λεξικόν της νέας ελληνικής*
Ιπποκρ. λεξ.	Αποστολίδης Π., *Ερμηνευτικό Λεξικό πασών των λέξεων του Ιπποκράτους*, 1997
Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ.	Καββάδας Δ., *Εικονογραφημένον βοτανικόν φυτολογικόν λεξικόν*, Πελεκάνος, Αθήνα, 1956
Καλαντζάκος, Λεξ. ρουμελ.	Καλαντζάκος Α., *Λεξικό ρουμελιώτικης γλώσσας*, Ελεύθερη Σκέψις, Αθήνα, 2000
Καραγ., Λεξ. οικον.	Καραγιαννόπουλος Ε. Ι., *Λεξικό Βυζαντινής Ορολογίας, Οικονομικοί Όροι* τόμ. Α', Α.Π.Θ., Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών, Θεσσαλονίκη, 1995
Καραν., Ιστ. Λεξ. Κάτω Ιταλ.	Καραναστάσης Α., *Ιστορικόν λεξικόν των ελληνικών ιδιωμάτων της Κάτω Ιταλίας*, Ακαδημία Αθηνών, τόμ. Α' 1984, τόμ. Β' 1986, τόμ. Γ', 1988, τόμ. Δ', 1991, τόμ. Ε', Αθήνα, 1992.
Καραντής, Κουλουρ. γλωσσάρ.	Καραντής Τ., *Κουλουριώτικο Γλωσσάριο, σπάνιες και ιδιωματικές λέξεις και εκφράσεις της Σαλαμίνας*, προλογίζει ο Ν. Κατσάνης αναπληρωτής καθηγητής Γλωσσολογίας Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Σαλαμίνα, 2001

Κασιμάτης, Βενετ. γλωσσ. στοιχ. Κυθήρ.	Κασιμάτης Γ., *Κατάλοιπα βενετικών γλωσσικών στοιχείων στα Κύθηρα* (Λεξικογραφική επιμέλεια), εκδ. οίκος Ατλαντίς], Αθήνα, 1993
Κατσάνης, Ιδίωμ. Σαμοθράκης	Κατσάνης Ν. Α., *Το γλωσσικό ιδίωμα της Σαμοθράκης. Ιστορική εισαγωγή, γλωσσικό ιδίωμα, ανθρωπωνύμια, τοπωνύμια, φυτωνύμια, ζωωνύμια* (Δήμος Σαμοθράκης), Θεσσαλονίκη, 1996
Κολτσίδας, Λεξ. Κουτσοβλαχ.	Κολτσίδας Αντ., *Γραμματική και Λεξικό της Κουτσοβλαχικής Γλώσσας*, Εκδόσεις Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 1978.
Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.	Κόμης Λ. Δ., *Κυθηραϊκό Λεξικό*, Εταιρεία Κυθηραϊκών Μελετών 5, Αθήνα, 1995
Κονδυλάκης, Κρ. Λεξιλ.	Κονδυλάκη Ι., *Κρητικόν Λεξιλόγιον*, φιλολογική επιμέλεια: Θεοχάρης Ε. Δετοράκης, Ηράκλειο, 1990
Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ.	Κοντομίχης Π., *Λεξικό του λευκαδίτικουγλωσσικού ιδιώματος. Ιδιωματικό, ερμηνευτικό, λαογραφικό*, Εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα, 2001
Κοσμάς, Ιδίωμ. Ιωανν.	Κοσμάς Ν., *Το γλωσσικό ιδίωμα των Ιωαννίνων*, Δωδώνη, Αθήνα-Γιάννινα, 1997
Κουβέλης, Λεξιλόγιο Ξηρομέρου	Κουβέλης Μπ., *Λεξιλόγιο του Ξηρομέρου, επίμετρο: ιδιωματικές εκφράσεις, γλωσσικές γραμματικές και άλλες ιδιαιτερότητες*, Αθήνα, 1999
Κουκκίδης, Λεξιλ.	Κουκκίδης Κ., Λεξιλόγιον ελληνικών λέξεων παραγομένων εκ της τουρκικής. Ανάτυπον εκ του 24ου και 25ου τόμου του Αρχείου του θρακικού λαογραφικού και γλωσσικού θησαυρού 1960 [Εταιρεία Θρακικών Μελετών], Αθήνα, 1960
Κουμαν., Συναγ.	Κουμανούδης Στ., *Συναγωγή λέξεων αθησαυρίστων εν τοις ελληνικοίς λεξικοίς*, Αθήνα, 1883
Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.	Κουμανούδης Στ., *Συναγωγή νέων λέξεων υπό των λογίων πλασθεισών από της αλώσεως μέχρι των καθ' ημάς χρόνων*, τόμ. Α'-Β' [Βιβλιοθήκη Μαρασλή], Αθήνα 1900· νέα έκδοση, προλεγόμενα Κ. Δ. Δημαρά [Νεοελληνικά Μελετήματα 4], Αθήνα, 1980
Κουσαθανάς, Λεξ. Μυκόν.	Κουσαθανάς Π., *Χρηστικό λεξικό του ιδιώματος της Μυκόνου. Παράρτημα με ονόματα, παρωνύμια, τοπωνύμια και χάρτες*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ιδρυτική δωρεά και χρηματοδότηση Παγκρητικής Ενώσεως Αμερικής, Ηράκλειο, 1996.
Κουτήφαρης, Γλωσσάρ. Ικαρ.	Κουτήφαρη Μ., *Γλωσσάριον της νήσου Ικαρίας*, 1993
Κριαρ., Λεξ.	Κριαράς Εμμ., *Νέο ελληνικό λεξικό της σύγχρονης δημοτικής γλώσσας, γραπτής και προφορικής. Ορθογραφικό, ερμηνευτικό, ετυμολογικό, συνωνύμων, αντιθέτων, κυρίων ονομάτων*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, 1995
Κυριαζίδης Ν., Λεξ Μακρυγ.	*Το λεξιλόγιο του Μακρυγιάννη ή πώς μιλούσαν οι Έλληνες προτού βιαστεί η γλώσσα μας από την καθαρεύουσα.* Ιδέα - γενική επιμέλεια: Ν. Ι. Κυριαζίδης. Γλωσσική επεξεργασία: Ι. Ν. Καζάζης. Προγράμματα κομπιούτερ: J. Bréhier, Ερμής, τόμ. Α'-Γ', Αθήνα, 1983
Κωστ., Λεξ. τσακων.	Κωστάκης Θ. Π., Λεξικό της τσακωνικής διαλέκτου, τόμ. Α'-Γ', Ακαδημία Αθηνών, Αθήνα, 1986-1987
Λιάπης, Ιδίωμ. Πηλίου	Λιάπης Κ., *Το γλωσσικό ιδίωμα του Πηλίου*, Ώρες, Βόλος, 1996.

ΛΚΝ	*Λεξικό της κοινής νεοελληνικής*, Α.Π.Θ. Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη, 1998.
Λουκά, Γλωσσάρ.	Λουκάς Λ., *Γλωσσάριον*, εκδιδόμενον υπό Θ. Δ. Κύπρη [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών VII. Υλικά διά την σύνταξιν Ιστορικού Λεξικού της κυπριακής διαλέκτου, μέρος α'], Λευκωσία, 1979
Μαλαβάκης, Λεξ. εκκλ. όρων	Μαλαβάκης Ν., Βυζαντινολόγιο, Λεξικό εκκλησιαστικών και θρησκευτικών όρων, Αστήρ, Αθήνα, 1999.
Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ.	Μάνεσης Στ., Ιστορικό Λεξικό του μυκονιάτικου ιδιώματος, Δήμος Μυκονίων, 1997.
Μαυρομμάτης, Λεξ. Καναλ. Καρδίτσας	Μαυρομμάτης Κ., *Λεξικό τοπικών όρων και ιδιωματισμών Καναλίων-Καρδίτσας*, Θεσσαλονίκη, Σύλλογος των εν Βόλω Καναλιωτών Καρδίτσας, 1987.
ΜΕΕ	*Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαιδεία*, τ. Α'-ΚΔ', Αθήνα 1926-1934 (ανατ. με συμπλήρωμα, τ. Α'-Δ', χ. χρον.)
Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου	Μηνάς Κ., *Λεξικό των ιδιωμάτων της Καρπάθου*, Τυπωθήτω-Γ. Δάρδανος, Κάρπαθος, 2006.
Μιχαλαριά-Βογιατζή, Λεξ. Σύμης	Μιχαλαριά-Βογιατζή Μ., *Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν Διαλέκτου Σύμης Δωδεκανήσου*, τόμ. Α', Β', Γ', Δ', Αθήνα, 1991
Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ.	Μιχαηλίδης-Νουάρος Μ., *Λεξικόν της καρπαθιακής διαλέκτου* [Καρπαθιακά Μνημεία], Αθήνα, 1972
Μουσούρης, Γλωσσάρ. Ιθάκ.	Μουσούρης Σπ., *Η γλώσσα της Ιθάκης* (Συλλογή γλωσσικού υλικού), Αθήνα, 1950
Μπαμπιν., Λεξ.	Μπαμπινιώτης Γ., *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας*, Κέντρο Λεξικολογίας, Αθήνα, 1998
Νικολαΐδης Κ., Λεξ. Κουτσοβλαχ.	Νικολαΐδης Κ., *Ετυμολογικόν Λεξικόν της Κουτσοβλαχικής Γλώσσης*, εκδόσεις Σακελλαρίου Π.Δ., Αθήνα, 1909, ανατύπωση: εκδόσεις Πελεκάνος
Ντίνας, ιδιωμ. Κοζάν.	Ντίνας Κ., *Το γλωσσικό ιδίωμα της Κοζάνης* τόμ. Β', Ινστιτούτο Βιβλίου και Ανάγνωσης, Κοζάνη, 2005
Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ.	Ξανθινάκης Β. Α., *Λεξικό ερμηνευτικό και ετυμολογικό του δυτικοκρητικού γλωσσικού ιδιώματος*, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο, 2000
Ξεινός, Γλωσσ. Ίμβρου	Ξεινός Κ., *Του νησιού μας η γλώσσα (Γλωσσάρι της Ίμβρου)*, Θεσσαλονίκη, 1981
Ορλάνδος-Τραυλός Λεξ. αρχιτ.	Ορλάνδος Α.Κ. - Τραυλός Ι.Ν., *Λεξικόν αρχαίων αρχιτεκτονικών όρων*, [Βιβλιοθήκη της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας, 94], Αθήνα, 1986
Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ.	Πανταζάτος Δ., *Κεφαλονίτικη και θιακιά ντοπιολαλιά*, Γραφικές Τέχνες Κάραλης, 2000.
Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδιώμ.	Παπαγγέλου Ρ., *Το Κυπριακό ιδίωμα. Μέγα Κυπροελληνο-αγγλικό και με λατινική ορολογία.* Λεξικό ερμηνευτικό, ετυμολογικό, προφοράς, ορθής γραφής (και με πλήρη διασταύρωση), με μια διεξοδική εισαγωγή του λεξικογράφου, Ιωλκός, Αθήνα, 2001.
Παπαδ. Α., Λεξ.	Παπαδόπουλος Α. Α., *Ιστορικόν λεξικόν της ποντιακής διαλέκτου*, [Περιοδικό "Αρχείον του Πόντου" Παράρτημα, 3], Αθήνα, τόμ. 1, 1958, τόμ. 2, 1961

Παπαθαν., Γλωσσ. ρουμελ.	Παπαθανασόπουλος Θ., *Γλωσσάρι ρουμελιώτικης ντοπιολαλιάς*, εκδόσεις "Θουκιδίδης", 1982
Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.	Παπαχριστοδούλου Χρ., *Λεξικό των ροδίτικων ιδιωμάτων* [Στέγη γραμμάτων και τεχνών Δωδεκανήσου. Σειρά αυτοτελών εκδόσεων 17], Αθήνα, 1986
Πάπ.-Λαρ., Γεν. Εγκυκλοπ.	*Πάπυρος-Λαρούς, Γενική Παγκόσμιος Εγκυκλοπαίδεια μετά πλήρους λεξικού της ελληνικής γλώσσης επί τη βάσει της γενικής εγκυκλοπαιδικής ύλης του* «Grand Larousse Encyclopédique», προσαρμοσθείσης υπό Επιστημονικής Εταιρείας των Ελληνικών Γραμμάτων «Πάπυρος», τόμ. Α'-ΙΒ', Αθήνα, 963
Πασπ., Γλωσσ.	Πασπάτης Α. Γ., *Το χιακόν γλωσσάριον, ήτοι η εν Χίω λαλουμένη γλώσσα μετά τινων επιγραφών αρχαίων τε και νέων και του χάρτου της νήσου*, [ανατ. της έκδ. του 1888], Βιβλιοπωλείο Καραβία, Αθήνα, 1990
Πασχ., Ανδρ. γλωσσ.	Πασχάλης Δ., *Ανδριακόν γλωσσάριον ή Λέξεις και Φράσεις εκ του γλωσσικού ιδιώματος της κοινής εν Άνδρω λαλιάς*, Εστία, Αθήνα, 1933
Πασχαλούδης, Τερπν. Νιγριτ.	Πασχαλούδης Λ. Ν., *Τα Τερπνιώτικα και τα Νιγριτινά, ένα γλωσσικό ιδίωμα της Βισαλτίας Σερρών*. Περιλαμβάνει στοιχεία γραμματικής, λεξικό, αντιλεξικό και δείγματα γλώσσας από τραγούδια, παροιμίες, αινίγματα, τοπωνύμια, κύρια ονόματα, Αθήνα, 2000
Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.	Πιτυκάκη Μ., *Το γλωσσικό ιδίωμα της Ανατολικής Κρήτης*, έκδοση Πολιτιστικής και Λαογραφικής Εταιρείας απάνω Μεραμπέλου - Νεάπολις Κρήτης, Αθήνα, 1971
Προκόβας, Λεξ. Κουτσοβλαχ.	Προκόβας Κ., *Λεξικό της Κουτσοβλαχικής του Λιβαδίου Ολύμπου*, Λέξεις, ιστορία, παράδοση και λαϊκός πολιτισμός, παράγωγα-συνώνυμα-ετυμολογία, Σύλλογος Λιβαδιωτών Θεσσαλονίκης «Ο Γεωργάκης Ολύμπιος», Θεσσαλονίκη, 2006
Πρωίας Λεξ.	«*Πρωΐας» Λεξικόν της ελληνικής γλώσσης* συνταχθέν υπό επιτροπής φιλολόγων και επιστημόνων, επιμελεία Γ. Ζευγώλη, έκδ. «Πρωΐας», Αθήνα,1933
Πρωίας Λεξ. Συμπλ.	*"Πρωΐας" Λεξικόν της νέας ελληνικής γλώσσης* ορθογραφικόν και ερμηνευτικόν. Συμπλήρωμα «Πρωΐας» Λεξικόν της νέας ελληνικής γλώσσης ορθογραφικόν και ερμηνευτικόν. Συμπλήρωμα, Αθήνα· έκδοσις νεωτάτη, τόμ. Α'-Γ', εκδοτικός οίκος Δημητράκου, Αθήνα
Σιδηροπούλου, Λεξιλ. Κοτυώρων	Σιδηροπούλου Ε., *Λεξιλόγιο Κοτυώρων*, Αθήνα, 1982
Σούδα	Σούδα. *Lexicographi graeci*, vol. I Suidae Lexicon, ed. A. Adler. Pars I (Α'-Γ') Λιψία 1971· pars II Λιψία 1967· pars III Λιψία,1967
Σουφλιώτ. Λεξ.	Νέος Κύκλος Σουφλιωτών, *Το Σουφλιώτικο Λεξικό*, Θρακικός Οιωνός, Περιοδικό της ΑΜΚΕ Θεσμός, τεύχος Γ' - Δ', Αλεξανδρούπολη, 1997
Σπίντιος, Δαρνακ. γλωσσ.	Σπίντιου Ζ., Δαρνακικό Γλωσσάρι, Σέρρες, 1995.
Σταματ.	Σταματάκος Ι., *Λεξικόν της νέας ελληνικής γλώσσης, καθαρευούσης και δημοτικής και εκ της νέας ελληνικής εις την αρχαίαν*, Αθήνα,1971
Στέφ., Θησ.	Stephanus H. *Θησαυρός της ελληνικής γλώσσης. Thesaurus graecae linguae* ab Henrico Stephano constructus post editionem anglicam novis additamentis auctum ordineque alphabetico digestum tertio ediderunt C. B. Hase, G. Dindorfius et L. Dindorfius, G. R. Lud. de Sinner, Theobaldus Fix, τόμ. Α'-Η', Παρίσι 1865 [ανατύπωση Γκρατς 1954] βλ. Steph., Θησ.

Συμεων., Ετυμολ. λεξ. νεοελλ. οικων.	Συμεωνίδης Χ.Π., *Ετυμολογικό λεξικό των νεοελληνικών οικωνυμίων*, Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου, Λευκωσία – Θεσσαλονίκη, 2010
Σύρκου, Μεγαρ. ιδιωμ.	Σύρκου Αγγ., *Το μεγαρικό γλωσσικό ιδίωμα. Λεξικογραφική μελέτη*, νήσος, Αθήνα, 2006
Τάκη, Αγραφ.	Τάκης Β., *Η αγραφιώτικη γλώσσα. Συμβολή στην έρευνα και τη μελέτη του αγραφιώτικου γλωσσικού ιδιώματος*, με την ευγενική χορηγία από το "Ίδρυμα Ιωάννου Φ. Κωστοπούλου", Καρδίτσα, 2003
Τάσιος, Γλωσσ. Πολυγ.	Τάσιου Φ., Γλωσσάριο του Πολυγύρου, *Χρονικά της Χαλκιδικής* Περιοδική έκδοσις ιστορικής - λαογραφικής εταιρείας Χαλκιδικής, 37-38, Θεσσαλονίκη, 1982-1983
Τζιαμούρτας, Γλωσσ. Καραγκούνηδων	Τζιαμούρτας Ζ., *Γλωσσικός θησαυρός των Καραγκούνηδων*, (εικονογραφημένο λεξικό με λαογραφικά στοιχεία), Καρδίτσα, 2006
Τομπαΐδ.-Συμεων., Συμπλ. Παπαδ. Α. Λεξ.	Τομπαΐδης Δ. Ε.-Συμεωνίδης Χ. Π., Συμπλήρωμα στο Ιστορικόν Λεξικόν της Ποντιακής Διαλέκτου του Α. Α. Παπαδόπουλου [*Περιοδικό "Αρχείον Πόντου"*, 23], Επιτροπή Ποντιακών Μελετών, Αθήνα, 2002
Τσικής, Γλωσσ. Χίου	Τσικής Γ. Ν., *Γλωσσικά από το Πυργί της Χίου*, Σύλλογος Πυργούσων Αττικής "Το Πυργί της Χίου", Αθήνα, 2002
Τσοπουρίδης, Λεξ. ποντ.	Τσοπουρίδης Θ., *Λεξικό Ποντιακής Διαλέκτου, α) από τη νεοελληνική στην ποντιακή διάλεκτο β) από την ποντιακή διάλεκτο στη νεοελληνική*, Όμηρος, Θεσσαλονίκη, 1998
Φωτ., Λεξ.	Photii Patriarchae Lexicon
Χαντζιάρας, Θεσσαλ. γλωσσάρ.	Χαντζιάρας Δ., *Το θεσσαλικό γλωσσικό ιδίωμα. Γλωσσάρι-Λεξικό* [Δημιουργία· εκδότης: Α. Χαρίσης. Γλωσσογνωσία-γλωσσογραφία], Αθήνα, 1995
Χατζ., Λεξ.	Χατζηιωάννου Κ., *Ετυμολογικό λεξικό της ομιλουμένης κυπριακής διαλέκτου. Ιστορία ερμηνεία και φωνητική των λέξεων με τοπωνυμικό παράρτημα, δεύτερη έκδοση*, εκδόσεις Ταμασός, Λευκωσία, 2000
Χριστοδούλου, Κουζιαν.	Χριστοδούλου Α. Χριστόδουλος, *Τα Κουζιανιώτ' κα* (Λεξικό του Κοζανίτικου Ιδιώματος), Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Κοζάνης-Σύλλογος "Κασμιρτζήδες", Κοζάνη, 2003
Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ.	Χυτήρης Γ., *Κερκυραϊκό γλωσσάρι, ακατάγραφες και δίσημες λέξεις. Επίμετρο: γραμματικά στοιχεία του γλωσσικού ιδιώματος της Κέρκυρας*, Κέρκυρα 1987, έκδοση δεύτερη με συμπλήρωμα: Εταιρεία Κερκυραϊκών Σπουδών, Κέρκυρα, 1992

β') ξενόγλωσσων

Andr., Lex.	Andriotis N., *Lexikon der Archaismen in neugriechischen Dialekten* [Österreichische Akademie der Wissenschaften, philosophisch-historische Klasse. Schriften der Balkankommision. Linguistische Abteilung XXIII], Βιέννη, 1974
Avotins, Nov.	Avotins I., *On the Greek of the novels of Justinian*. A supplement to Liddel-Scott-Jones together with observations on the influence of Latin on legal Greek [Altertums-wissenschaftliche texte und studien, band 21], Χιλντεσχάιμ-Ζυρίχη-Νέα Υόρκη, Olms, 1992.
Avril. Dictionn. prov.-français	Avril J. Y., *Dictionnaire provençal-français suivi d'un vocabulaire français-provençal* [ανατύπωση της έκδοσης του 1839], Παρίσι, 1982

Battaglia	Battaglia S., *Grande dizionario della lingua italiana*, Τορίνο, UTET, 1999.
Battisti-Alessio, Diz. etim.	Battisti C. - Alessio G., *Dizionario etimologico Italiano*, Α'-Β' Φλωρεντία 1950-1957. [νέα έκδοση] I-V, G. Barbèra editore, Φλωρεντία, 1975
Bauer, Wört	Bauer W., *Griechisch-deutsches Wörterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments und der übrigen urchristlichen Literatur*, durchgesehener Nachdruck der fünften, verbesserten und stark vermehrten Auflage, Βερολίνο, 1963
Blaise, Lex. Lat. Med.	Blaise A., *Lexicon Latinitatis Medii Aevi praesertum ad res ecclesiasticas investigandas pertinens* [Corpus Christianorum Continuatio Mediaevalis], Turnholti, 1975
Bloch-Warteburg, Dict. Etym.	Bloch Oscar et Walter Von Wartburg, *Dictionnaire étymologique de la langue française*, Paris, Presses Universitaires de France, 1975
Boerio	Boerio G., *Dizionario del dialetto veneziano* di Giuseppe Boerio, seconda edizione aumentata e corretta, aggiuntovi l'indice italiano veneto già promesso dall'autore nella prima edizione, Βενετία, 1856
Buck, Dict. Synon.	Buck C. D., *A Dictionary of selected synonyms in the principal indo-european languages. A contribution to the history of ideas* by Carl Darling Buck with the cooperation of colleagues and assistants, Σικάγο-Λονδίνο, 1949· ανατ. 1971
Caracausi	Caracausi G., *Lessico greco della Sicilia e dell'Italia meridionale* (secoli X-XIV), Παλέρμο, 1990
Chantraine, Dict. étym.	Chantraine P., *Dictionnaire étymologique de la langue grecque. Histoire des mots* [α-δ] Παρίσι 1968, [ε-κ] Παρίσι 1970, [λ-π] Παρίσι 1974, [ρ-υ] Παρίσι 1977, [φ-ω et index terminé par O. Masson, J.-L. Perpillou, J. Taillardat avec le concours de F. Bader, J. Irigoin, D. Lecco, P. Monteil sous la direction de M. Lejeune], Παρίσι 1980
DDM, Dictionn. étym.	Dauzat A., Dubois J., Mitterand H., *Dictionnaire etymologique et historique*, Références Larousse [langue francaise], Παρίσι, 1971
DELI	Cortelazzo M. e Zolli Paolo, *Dizionario Etimologico della lingua italiana*, seconda edizione in volume unico a cura di Manlio Cortelazzo e Michele A. Cortelazzo, Zanichelli, Bologna, 1999
Devoto, Diz. Etim.	Devoto G., *Avviamento alla etimologia italiana. Dizionario etimologico*, Φλωρεντία, 1967
DGE	Adrados Fr., *Diccionario Griego-Español*, I-II-III [Consejo Superior de investigaciones cientificas. Instituto «Antonio de Nebrija»] Μαδρίτη, 1980, 1986, 1991
Du Cange	Du Cange, *Glossarium ad scriptores mediae et infimae graecitatis* duos in tomos digestum, Λούγδουνο, 1688 (ανατ., Γκρατς 1958)
Du Cange, Lat.	Du Cange, *Glossarium mediae et infimae latinitatis*
EI	*Encyclopaedia of Islam*, νέα έκδ., τ. I-XI, Λέιντεν-Παρίσι, 1956-2003
EM	*Etymologicon Magnum, Lexicon saepissime vocabulorum origines indagans ex pluribus lexicis scholiastis et grammaticis, anonymi cuiusdam opera concinnatum*, εκδότης: Th. Gaisford, Οξφόρδη, εκδόσεις Πελεκάνος (φωτοτυπική ανατύπωση), Αθήνα, 2000
Frisk, Wört.	Frisk H., *Griechisches etymologisches Wörterbuch*, τόμ. I-II Χαϊδελβέργη 1960-1970· τόμ. III Nachträge - Wortregister - Corrigenda - Nachwort, Χαϊδελβέργη, 1972
Garz., Diz.	*Dizionario Garzanti della lingua italiana*, realizzato dalla redazione lessicografica Garzanti, diretta da Giorgo Curatelli, Μιλάνο, 1965
Germ.	Germano G., *Vocabolario italiano e greco, nel quale si contiene come le voci italiane si dicano in greco volgare*, Ρώμη 1622· H. Pernot, Girolamo Germano, Grammaire et vocabulaire du grec vulgaire, publiés d'après l'édition de 1622 [Collection de monuments pour servir à l'étude de la langue et de la litterature néo-helléniques, troisième série, 1], A Fontanay-sous Bois (Seine), 1907

Godefroy, Lex. de l' anc. franç.	Godefroy Fr., *Lexique de l'ancien français* [Librairie Honoré Champion, editeur], Παρίσι, 1990
Gr. d'Hauterive, Dictionn.	Grandsaignes d'Hauterive R., *Dictionnaire d'ancien français, moyen âge et renaissance*
Greim., Dictionn.	Greimas A.J., *Dictionnaire de l'ancien français jusqu'au milieu du XIVe siècle*, Παρίσι, 1968
H.-E. Lexicon of the O.T.	*A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament, with an Appendix Containing the Biblical Aramaic*, by William Gessenius, translated by Edward Robinson, edited by Francis Brown, Samuel R. Driver and Charles A. Briggs, Oxford University Press, 1952
Honnorat, Dict. provenç.-franç.	Honnorat S. - J., *Dictionnaire provençal-français*, 1847
Lampe, Lex.	Lampe G. W. H., *A Patristic Greek Lexicon*, Οξφόρδη, α' έκδ. 1961· ανατ. 1968
LBG	Trapp E., *Lexikon zur byzantinischen Gräzität besonders des 9.-12. Jahrhunderts*. Verzeichnis der Abkürzugen, 1. Faszikel (α-αργυροζώμιον), 2. Faszikel (αργυροθώραξ-δυσαύχενος). Erstellt von Erich Trapp unter Mitarbeit von Wolfram Hörandner und Johannes Diethart sowie von Astrid Steiner-Weber, Elisabeth Schiffer, Georgios Fatouros, José Declerck, Martin Hinterberger, Michael Chronz, Günter Weiss, Probert Volk, Günter Stickler, Lars Hoffmann [Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Klasse Denkschriften, 238. Band. Veröffentlichungen der Kommision für byzantinistik herausgegeben von Herbert Hunger. Band VI/1], Βιέννη, 1994
Lex. Chron. Mor.	Aerts W. J.-Hokwerda H., *Lexicon on the Chronicle of Morea*, Egbert Forsten, Groningen, 2002
L-S	Liddell H. G. - Scott R., *A Greek-English Lexicon*. A new edition revised and augmented throughout by Sir H. Stuart Jones, Οξφόρδη, ανατ. 1961
L-S Κων/νίδη	Liddell H. G. - Scott R., *Μέγα Λεξικόν της ελληνικής γλώσσης*, μεταφρασθέν εκ της αγγλικής εις την ελληνικήν υπό Ξ. Μόσχου, διά πολλών δε βυζαντινών ιδίως λέξεων και φράσεων πλουτισθέν και εκδοθέν επιστασία Μ. Κωνσταντινίδη, Α'-Δ', Αθήνα
L-S Κων/νίδη Συμπλ.	Liddell H. G. - Scott R., *Συμπλήρωμα του Μεγάλου Λεξικού της ελληνικής γλώσσης*, σχεδιασθέν υπό Κ. Δ. Γεωργούλη, συνταχθέν δε επιστασία Π. Κ. Γεωργούντζου, Αθήνα 1972
L-S Suppl.	Liddell H. G. - Scott R. - Stuart Jones H. - McKenzie R., *Greek-English Lexicon. Revised Supplement*, Clarendon Press, Οξφόρδη, 1996
Meursius	Meursius J., *Glossarium graecobarbarum, in quo praeter vocabula quinque millia quadringenta, officia atque dignitates imperii Constantinop. tam in palatio, quam ecclesia aut militia explicantur et illustrantur*, Lugduni Batavorum, 1614
Meyer-Lübke, Rom. Etym. Wört.	Meyer-Lübke W., *Romanisches etymologisches Wörterbuch*, Χαϊδελβέργη, 1972
Mittelat. Wört.	*Mittellateinisches Wörterbuch bis zum ausgehenden 13. Jahrhundert*
Montanari	Montanari Fr., *Vocabolario della lingua greca*, Loescher, Milano, 2002-3
Montanari, Λεξ.	Montanari Fr., *Σύγχρονο λεξικό της αρχαίας ελληνικής γλώσσας*, επιμέλεια ελληνικής έκδοσης: Ρεγκάκος Αντ., Εκδόσεις Παπαδήμα, Αθήνα, 2013
Mutinelli, Less. Ven.	Mutinelli F., *Lessico Veneto*. (Ristampa anastatica dell' edizione di Venezia, 1851). [Collana di Bibliografica e storia veneziana, 11], Bologna, Arnaldo Forni, 1985.

Niermeyer, Med. Lat. Lex.	Niermeyer J., *Mediae Latinitatis lexicon minus*, Λέιντεν, 1954-1964
Nuovo Zingarelli	*Il nuovo Zingarelli, Vocabolario della lingua italiana* di Nicola Zingarelli, undicesima edizione e cura di Miro Dogliotti e Luigi Rosiello, Zanichelli, Μιλάνο, 1990
ODB	*Oxford Dictionary of Byzantium*, ed. Alexander Kazhdan, Alice-Mary Talbot, Anthony Cutler, Timothy Gregory, Nancy Ševčenko, vol. I, II, III, prepared at Dumbaraton Oaks, New York - Oxford, Oxford University Press, 1991
OLD	*Oxford Latin Dictionary*, ed. by P.G.W. Glare, Οξφόρδη, 1982
Papahagi, Dict. arom.	Papahagi T., *Dicționarul dialectului aromân, general și etimologic*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, Βουκουρέστι, 1974
Peek, Lex. Nonn.	Peek W., *Lexikon zu den Dionysiaka des Nonnos*, herausgegeben von einer Arbeitsgruppe des Instituts für Klassische Philologie an der Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg unter Leitung von Werner Peek, Hildesheim, 1968-1975
PLP	Trapp E., *Prosopographisches Lexicon der Palaiologenzeit*, erstellt unter Mitarbeit von Rainer Walther und Hans-Veit Beyer mit einem Vorwort von Herbert Hunger [Österreichische Akademie der Wissenschaften, Kommission für Byzantinistik], Βιέννη, 1976 κ.ε.
Preisigke-Kiessling	Preisigke F. - Kiessling E., *Wörterbuch der griechischen Papyrusurkunden mit Einschluss der griechischen Inschriften, Aufschriften, Ostraka, Mumienschilder usw. aus Ägypten*, τόμ. Α'-Δ', Βερολίνο, 1925-1966
Redhouse	Redhouse J., *Yeni Türkce-Ingilizce* Sözlük / New Redhouse Turkish-English Dictionary, Κωνσταντινούπολη, 1984
Robert Dict. hist.	Dictionaire *Historique de la langue française*, sous la direction de Alain Rey, Παρίσι, Dictionnaires Le Robert, 2000
Rohlfs, Diz. topon.	Rohlfs G., *Dizionario toponomastico e onomastico della Calabria*, Ραβέννα, 1974
Rohfls, Et. Wört.	Rohlfs G., *Lexicon graecanicum Italiae inferioris - Etymologisches Wörterbuch der unteritalienischen Gräzität*, 2., erweiterte und völlig neubearbeitete Auflage, Τυβίγγη, 1964
Segditsas, Naut. Dict.	Segditsas P., *Elsevier's Nautical Dictionary*, τόμ. 2, ships and their equipment in five languages: english, french, italian, spanish and german, compiled and arranged on an english alphabetical base by P. E. Segditsas, Άμστερνταμ - Λονδίνο - Νέα Υόρκη, 1966
Semi, Lat. med. istr.	Semi F., *Glossario del latino medioevale istriano* [Istituto Veneto di Scienze, Lettere ed Arti. Memorie classe di Scienze Morali, Lettere ed Arti. Vol. XLIV], Βενετία, 1990
Shipp	Shipp G. P., *Modern Greek Evidence for the Ancient Greek Vocabulary*, Σίντνεϊ, 1979
Somav.	Somavera da A., *Θησαυρός της ρωμαικής και της φραγκικής γλώσσας, ήγουν Λεξικόν ρωμαϊκόν και φραγκικόν, έργον οψίγονον από τον πατέρα Αλέξιον τον Σουμαβεραίον. Tesoro della lingua greca-volgare ed italiana, cioè ricchissimo dizzionario greco-volgare et italiano*, opera postuma dal Padre Alessio da Somavera, Παρίσι, 1709
Somav., It. -gr.	Somavera A. da, *Tesoro della lingua italiana e greca-volgare*
Sophocl.	Sophocles E. A., *Greek Lexicon of the Roman and Byzantine Periods from B. C. 146 to A. D. 1100*, τόμ. Α'-Β', Νέα Υόρκη, 1887
Steph., Θησ.	Stephanus H., *Θησαυρός της ελληνικής γλώσσης. Thesaurus graecae linguae ab Henrico Stephano constructus post editionem anglicam novis additamentis auctum ordineque alphabetico* digestum tertio ediderunt C. B. Hase, G. Dindorfius et L. Dindorfius, G. R. Lud. de Sinner, Theobaldus Fix, τόμ. Α'-Η', [ανατ. Παρίσι, 1865], Γκρατς, 1954

Trapp, Lex z. byz. Gräz.	Trapp E., *Lexikon zur byzantinischen Gräzität besonders des 9.-12. Jahrhunderts*. Verzeichnis der Abkürzungen, 1. Faszikel (α-αργυροζώμιον), 2. Faszikel (αργυροθώραξ-δυσαύχενος). Erstellt von Erich Trapp unter Mitarbeit von Wolfram Hörandner und Johannes Diethart sowie von Astrid Steiner-Weber, Elisabeth Schiffer, Georgios Fatouros, José Declerck, Martin Hinterberger, Michael Chronz, Günter Weiss, Probert Volk, Günter Stickler, Lars Hoffmann [Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Klasse Denkschriften, 238. Band. Veröffentlichungen der Kommision für byzantinistik herausgegeben von Herbert Hunger. Band VI/1], Βιέννη, 1994
Zingarelli	Zingarelli N., Vocabolario della lingua italiana, Μπολόνια, 1942

Ε' ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΣΩΜΑΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

PHI 7	Packard Humanities Institute CD-ROM # 7 (Greek Documentary Texts: Papyri and Inscriptions)
TLG	Thesaurus Linguae Graecae. A digital library of Greek Literature, University of California
TLFi	Trésor de la Langue Française informatisé, version PC, Atilf (http://atilf.atilf.fr/tlf.htm).

ΣΤ' ΜΕΛΕΤΗΤΩΝ

Αλεξ. Στ. = Αλεξίου Στ.
Άμ. = Άμαντος Κ.
Αναγνωστ. = Αναγνωστόπουλος Γ.
Ανδρ. = Ανδριώτης Ν.
Αντωνιάδ. = Αντωνιάδη Σ.
Βαγιακ. = Βαγιακάκος Δ.
Βισβίζ. = Βισβίζης Ι.
Βλαχογ. = Βλαχογιάννης Γ.
Βογιατζ. = Βογιατζίδης Ι.
Βραν. = Βρανούσης Λ.
Γεωργακ. = Γεωργακάς Δ.
Δειν. = Δεινάκις Στ.
Δεκαβ. = Δεκαβάλλας Α.
Δένδ. = Δένδιας Μ.
Δραγ. = Δραγούμης Στ.
Ζαχαρ. = Ζαχαριάδου Ε.
Ζέπ. = Ζέπος Π.
Ζώρ. = Ζώρας Γ.
Θαβώρ. = Θαβώρης Α.
Κακ.- Πάνου = Κακουλίδη - Πάνου Ελένη
Κακρ. = Κακριδής Ι.
Καλιτσ. = Καλιτσουνάκης Ι.
Καλλέρ. = Καλλέρης Ι.
Καραν. = Καραναστάσης Α.
Καρατζ. = Καρατζάς Στ.
Καρολ. = Καρολίδης Π.
Κατσουρ. = Κατσουρός Α.
Καψ. = Καψωμένος Στ.
Κεχ. = Κεχαγιόγλου Γ.
Κοντοσόπ. = Κοντοσόπουλος Ν.
Κουγ. = Κουγέας Σ.
Κουκ. = Κουκουλές Φ.
Κριαρ. = Κριαράς Ε.
Κυριακ. = Κυριακίδης Στ.
Λάμπρ. = Λάμπρος Σπ.
Λαμψ. = Λαμψίδης Ο.
Λορεντζ. = Λορεντζάτος Π.
Λουκάτ. = Λουκάτος Δ.
Μανούσ. = Μανούσακας Μ.
Μέγ. = Μέγας Γ.
Μενάρδ. = Μενάρδος Σ.
Μηλιαρ. = Μηλιαράκης Α.
Μιχαηλ. - Νουάρ. Γ. = Μιχαηλίδης - Νουάρος Γ.
Μπουμπ. = Μπουμπουλίδης Φ.
Ξανθ. = Ξανθουδίδης Στ.
Ξανθιν. = Ξανθινάκης Αντ.
Οικονομ. = Οικονομίδης Δ.
Παναγ. = Παναγιωτάκης Ν.
Παντ. = Παντελίδης Χρ.
Παπαγ. = Παπαγεωργίου Π.
Παπαδ. Α. = Παπαδόπουλος Α.
Παπαδημ. Γ. = Παπαδημητρίου Γ.
Παπαδημ. Σ. = Παπαδημητρίου Σ.
Παπαδ. Θ. = Παπαδόπουλος Θ.

Παπαδ. - Κερ. = Παπαδόπουλος - Κεραμεύς Α.
Παπαθωμ. = Παπαθωμόπουλος Μ.
Πεζόπ. = Πεζόπουλος Γ.
Πετρόπ. = Πετρόπουλος Δ.
Πολ. Α. = Πολίτης Α.
Πολ. Ν. = Πολίτης Ν.
Σβορ. = Σβορώνος Ν.
Σπυριδ. = Σπυριδάκης Γ.
Στεφανίδ. = Στεφανίδης Μ.
Συμεων. = Συμεωνίδης Χ.
Τζάρτζ. = Τζάρτζανος Α.
Τριαντ. = Τριανταφυλλίδης Μ.
Τσαντσ. = Τσαντσάνογλου Ε.
Τσολ. = Τσολάκης Ε.
Τσοπ. = Τσοπανάκης Α.
Τωμ. = Τωμαδάκης Ν.
Φάβ. = Φάβης Β.
Φιλ. = Φιλήντας Μ.
Φουρ. = Φουρίκης Π.
Χαριτων. = Χαριτωνίδης Χ.
Χατζ. = Χατζηιωάννου Κ.
Χατζιδ. = Χατζιδάκις Γ.
Ψάλτ. = Ψάλτης Στ.
Ψυχ. = Ψυχάρης Γ.
Andr. = Andriotis N.
Bakk. = Bakker W. F.
Băn. = Bănescu
Beschewl. = Beschewliev Iv.
Beševl. = Beševliev Iv.
Caratz. = Caratzas St.
Dawk. = Dawkins R. M.
Del. = Delatte A.
Georgac. = Georgacas D.
Hatzid. = Hatzidakis G.
Heisenb. = Heisenberg A.
Hess. = Hesseling D. - C.
Jeffr. = Jeffreys E. M.
Kaps. = Kapsomenakis, Kapsomenos St.
Kriar. = Kriaras E.
Krumb. = Krumbacher K.
Kyriak. = Kyriakidis St.
Legr. = Legrand É.
Manouss. = Manoussacas
Math.-Torn. = Mathiopoulou-Tornaritou E.
Merc. S.-G. = Mercati S.-G.
Mor. = Moravcsik G.
Papadim. = Papadimitriu S.
Pern. = Pernot H.
Psich. = Psichari J.
v. Gem. = A. F. van Gemert

Ζ' ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΟΡΩΝ ΚΑΙ ΛΕΞΕΩΝ

ά. = άρθρο του Λεξικού
αβέβ. ετυμ. = αβέβαιη ετυμολογία
άγν. ετυμ. = άγνωστη ετυμολογία
άγν. σημασ. = άγνωστη σημασία
ά. γρ. = άλλη γραφή
αηχοπ. = αηχοποίηση
αι. = αιώνας
αιτ. = αιτιολογικός
αιτιατ. = αιτιατική πτώση
άκλ. = άκλιτος
αλβ. = αλβανικός, αλβανικά
αλληλοπ. = αλληλοπαθές
αμάρτ. = αμάρτυρος
αμτβ. = αμετάβατος
αναβιβ. = αναβιβασμός
αναγκ. αίτ. = αναγκαστικό αίτιο
ανάγν. = ανάγνωση
αναδημ. = αναδημοσίευση
ανακ. = ανακοίνωση
αναλογ. = αναλογία, αναλογικός, -ώς
άναρθρ. = άναρθρος
ανάτ. = ανάτυπο
ανατ. = ανατύπωση
αναφορ. = αναφορικός
ανέκδ. = ανέκδοτος
ανθρωπων. = ανθρωπωνύμιο
ανομ. = ανομοίωση
αντιδ. = αντιδάνειο
αντίθ. = αντίθετος
αντιθ. = αντιθετικός, -ώς
αντικ. = αντικείμενο
αντιμετάθ. = αντιμετάθεση
αντων. = αντωνυμία
αόρ. = αόριστος
αοριστολ. = αοριστολογικός
Άπ. = Άπαντα
απ. = απαντά
απαρέμφ. = απαρέμφατο
απόλ. = απόλυτος
απολ. = απολύτως
απορημ. = απορηματικός
απόσπ. = απόσπασμα
απρόσ. = απρόσωπο
αποσ. = απροσώπως
αρ. = αριθμός
αραβ. = αραβικός
αραβοτουρκ. = αραβοτουρκικός
αραμ. = αραμαϊκός
αριθμητ. = αριθμητικό
αρμεν. = αρμενικός
άρν. = άρνηση
αρνητ. = αρνητικός
αρομουν. = αρομουνικός
αρσ. = αρσενικός

αρχ. = αρχαίος
αρχαϊκ. = αρχαϊκός
αρχαιολ. = αρχαιολογικός όρος
αρχιτ. = αρχιτεκτονικός όρος
άσχ. = άσχετος
αττ. = αττικός
αυτ. = αυτόθι
αυτοπαθ. = αυτοπαθής
Αφ. = Αφιέρωση
αφομ. = αφομοίωση
αχρον. = αχρονολόγητος
βενετ. = βενετικός
βιβλιοκρ. = βιβλιοκρισία
βλ. = βλέπε
βλάχ. = βλάχικος
βοτ. = βοτανική, βοτανολογικός όρος
βουλγ. = βουλγαρικός
βραχυλογ. = βραχυλογικώς
βυζ. = βυζαντινός
γαλλ. = γαλλικός
γεν. = γενική πτώση
γενικ. = γενικότερα
γενουατ. = γενουατικός
γερμ. = γερμανικός
γεωγρ. = γεωγραφικός, -ώς
γλωσσ. = γλωσσικός
Γλωσσάρ. = Γλωσσάριο
γρ. = γράφε, γραφή
γραμμ. = γραμματικός, -ώς
δεικτ. = δεικτικός
δευτερόκλ. = δευτερόκλιτος
δευτεροπρόσ. = δευτεροπρόσωπος
δήλ. = δήλωση
δηλ. = δηλαδή
δημ. = δημοτικός
δημοσ. = δημοσίευση
διάβ. = διάβαζε
διάγρ. = διάγραψε
διαλεκτ. = διαλεκτικός
διατρ. = διδακτορική διατριβή
διάφ. = διάφορος
διαφορ. = διαφορετικός
διόρθ. = διόρθωσε, διόρθωση
διορθώσ. = διορθώσαμε
δίστ. = δίστιχο
διφθογγ. = διφθογγισμός
δοτ. = δοτική πτώση
εβρ. = εβραϊκός
έγγρ. = έγγραφο
εθν. = εθνικός
ειδικ. = ειδικότερα
εικασ. = εικασία
ειρων. = ειρωνικός, -ώς
Εισαγ. = εισαγωγή
έκδ. = έκδοση
εκδ. = εκδόσεις, εκδότης, εκδίδει
εκκλ. = εκκλησιαστικός (όρος), εκκλησιαστικώς
έκφρ. = έκφραση
εκφρ. = εκφράσεις
ελλειπτ. = ελλειπτικός, -ώς
ελλην. = ελληνικός
εμπροθ. = εμπροθέτως
εμπρόθ. προσδ. = εμπρόθετος προσδιορισμός
εν. = ενικός
εναντιωμ. = εναντιωματικός
έναρθρ. = έναρθρος
ενδεχομ. = ενδεχομένως
ενδοιαστ. = ενδοιαστικός
ενεργ. = ενεργητικός
ενεστ. = ενεστώτας
ενθύμ. = ενθύμηση
ενν. = εννοείται
Εξήγ. = Εξήγηση
επεξήγ. = επεξήγηση
επεξηγ. = επεξηγηματικός, -ώς
επιγρ. = επιγραφή
επίδρ. = επίδραση
επίθ. = επίθετο
επιθετ. = επιθετικός, -ώς
Επίλ. = Επίλογος
επιμ. = επιμέλεια
επίρρ. = επίρρημα
επιρρ. = επιρρηματικός, -ώς
επιστ. = επιστολή
επιστημ. = επιστημονικός όρος
επιτ. = επιτατικός, -ώς
επιφ. = επιφώνημα, επιφωνηματικός, -ώς
επόμ. = επόμενος
επών. = επώνυμο
επων. = επωνυμία
ερωτ. = ερωτηματικός, -ώς
εσφαλμ. = εσφαλμένος, -α
ετυμ. = ετυμολογία
ετυμολ. = ετυμολογικό τμήμα άρθρου
ευκτ. = ευκτική έγκλιση
ηθ. = ηθικός, -ώς
ηχοπ. = ηχοποίητος
θ. = θέμα
θεολ. = θεολογικός όρος
θετ. = θετικός
θηλ. = θηλυκός
θρησκ. = θρησκευτικός, -ώς
θωπευτ. = θωπευτικός, -ώς
ιατρ. = ιατρικός όρος
ιδ. = ιδίως
ιδιάζ. σύντ. = ιδιάζουσα σύνταξη
ιδιάζ. χρ. = ιδιάζουσα χρήση
ιδιώμ. = ιδιώματα
ιδιωμ. = ιδιωματικός, -ώς
Ιντ. = Ιντερμέδιο
ισπ. = ισπανικός
ιστ. = ιστορία, ιστορικός
ιταλ. = ιταλικός
κ. = κάτι
κ.ά. = και άλλα
κ.α. = και αλλαχού
κάπ. = κάποιος, -ον, κλπ.
καταβιβ. = καταβιβασμός
κατάλ. = κατάληξη
καταφ. = καταφατικός
κατηγ. = κατηγορούμενο
κε. = και εξής

κείμ. = κείμενο
κεφ. = κεφάλαιο
κλ. = κλίση
κλητ. = κλητική πτώση
κοιν. = κοινός, -ώς
κοινότ. = κοινότατος
κ.π.α. = και πολλαχού αλλαχού
κρητ. = κρητικός
κρητ. κ. = κρητικά κείμενα
κριτ. υπ. = κριτικό υπόμνημα
κτητ. = κτητικός, -ά
κ.τ.ό. = και τα όμοια
κυπρ. = κυπριακός
κυριολ. = κυριολεκτικώς
κύρ. όν. = κύριο όνομα
κώδ. = κώδικας
λ. = λέξη, λήμμα
λαϊκ. = λαϊκός, -ώς
λατ. = λατινικός
λόγ. = λόγιος
λογοτ. = λογοτεχνία, λογοτεχνικός, λογοτεχνικώς
μαθημ. = μαθηματικός όρος
μεγεθ. = μεγεθυντικός
μειωτ. = μειωτικός, -ώς
μέλλ. = μέλλοντας
μέσ. = μέσος
μεσν. = μεσαιωνικός
μεταπλ. = μεταπλασμός
μεταφ. = μεταφορά, μεταφορικώς, μεταφορικός
μετάφρ. = μετάφραση
μετρ. αν. = μετρική ανάγκη
μετων. = μετωνυμία, μετωνυμικώς
μόρ. = μόριο
μτβ. = μεταβατικός
μτγν. = μεταγενέστερος
μτξ. = μεταξύ
μτφρ. δάν. = μεταφραστικό δάνειο
μτχ. = μετοχή, μετοχικός
ναυτ. = ναυτικός όρος
νεοελλ. = νεοελληνικός
νεότ. = νεότερος
νηπ. = νηπιακός
νομ. = νομικός όρος
οικογ. = οικογενειακός
όν., ον. = όνομα, ονόματος, -α
ονομ. = ονομαστική πτώση
ονοματοπ. = ονοματοποιία
ό.π. = όπου παραπάνω
ορθότ. = ορθότερος, -α
οριστ. = οριστική
ουδ. = ουδέτερο
ουσ. = ουσιαστικό
ουσιαστικοπ. = ουσιαστικοποιημένος
παθητ. = παθητικός
παλαιογρ. = παλαιογραφικός
παλαιότ. = παλαιότερος, -α
παπυρ. = παπυρικό κείμενο
παράγ. = παράγωγο
παραγ. = παραγωγή
παράθ. = παράθεμα
παραθ. = παραθετικά
παρακελευσμ. = παρακελευσματικός
παράλ. = παράλειψη, παράλειψε
παραλ. = παραλείπεται, -ονται
παράλλ. = παράλληλος
παραπ. = παραπομπή, παραπεμπτικός
παράρτ. = παράρτημα
παρατ. = παρατατικός
παράφρ. = παράφραση
παραχωρ. = παραχωρητικός
παρεκτεταμ. = παρεκτεταμένος
παρετυμ. = παρετυμολογία, παρετυμολογικός
παρκ. = παρακείμενος
παροιμ. = παροιμία, παροιμιακός
παρων. = παρωνύμιο
πβ. = παράβαλε
περ. = περίπου
περιληπτ. = περιληπτικός, -ώς
περίοδ. = περίοδος
περιοδ. = περιοδικό
περίφρ. = περίφραση
περσ. = περσικός
πιθ. = πιθανός, -ώς
πληθ. = πληθυντικός
ποιητ. αίτ. = ποιητικό αίτιο
πολλ. = πολλαχού
ποντ. = ποντιακός
ποσ. = ποσοτικός, ώς
πραγμ. = πραγματολογικώς
προβηγκ. = προβηγκιανός
προέλ. = προέλευση
προηγ. = προηγούμενος
πρόθ. = πρόθεση
προθετ. = προθετικός
πρόκ. = πρόκειται
προκ. = προκειμένου
Πρόλ. = Πρόλογος
πρόσ. = πρόσωπο (γραμμ.)
προσδ. = προσδιορισμός
προσηγορ. = προσηγορικός
πρόσθ. = πρόσθεσε
Προσθ. = Προσθήκη
προστ. = προστακτική
προσφών. = προσφώνηση
προσων. = προσωνυμία
προσωπ. = προσωπικός
προσωποπ. = προσωποποίηση
πρότ. = πρότεινε
προφ. = προφανής, -ώς
πρωτόκλ. = πρωτόκλιτος
ρ. = ρήμα
ρηματ. = ρηματικός
ρουμαν. = ρουμανικός
ρωσ. = ρωσικός
σ. = σελίδα
σερβ. = σερβικός
σήμ. = σήμερα
σημ. = σημείωση
σημασ. = σημασία
σημασιολ. = σημασιολογικό τμήμα άρθρου
σημερ. = σημερινός

σημιτ. = σημιτικός
σλαβ. = σλαβικός
σκωπτ. = σκωπτικός, -ώς
σπάν. = σπάνιος, -α
σπανιότ. = σπανιότατος, -α
στ. = στίχος
στερ. = στερητικός
στρατ. = στρατιωτικός όρος
συγγ. = συγγενικός
συγκ. = συγκοπή
συγκρ. = συγκριτικός
συμπερασμ. = συμπερασματικός
συμφ. = συμφυρμός
συν. = συνήθως
συνδ. = συνδέεται
σύνδ. = σύνδεσμος
συνεκδ. = συνεκδοχή, συνεκδοχικά
συνεκφ. = συνεκφορά
συνηθέστ. = συνηθέστατος, -α
σύνθ. = σύνθεση
συνθ. = συνθετικό
συνίζ. = συνίζηση
σύντ. = σύνταξη
συνών. = συνώνυμο
σύστ. = σύστοιχο
συχν. = συχνά
συχνότ. = συχνότατο, -α
σχ. = σχήμα
σχετ. = σχετικός
σχηματ. = σχηματισμός, σχηματίζεται
σχόλ. = σχόλιο, -α
Σχολ. = Σχολιαστής (L-S)
τ. = τύπος
τεχν. = τεχνικός όρος
τεύχ. = τεύχος, -η
τίτλ. = τίτλος
τόμ. = τόμος
τοπ. = τοπικός
τοπων. = τοπωνύμιο
τουρκ. = τουρκικός
τραγ. = τραγούδι
τριτόκλ. = τριτόκλιτος
τριτοπρόσ. = τριτοπρόσωπος
τροπ. = τροπικός
τσακων. = τσακωνικός
τυπογρ. = τυπογραφικός
τυπολ. = τυπολογικό τμήμα άρθρου
υβριστ. = υβριστικός, -ώς
υπερθ. = υπερθετικός
Υπόθ. = Υπόθεση
υποθ. = υποθετικός
υποκ. = υποκείμενο
υποκορ. = υποκοριστικός
υποτ. = υποτακτική έγκλιση
υποτιμ. = υποτιμητικός, -ώς
υποχωρ. = υποχωρητικός, -ώς
υστλατ. = υστερολατινικός
φ. = φύλλο
φιλανδ. = φιλανδικός
φρ. = φράση, φράσεις
φωνητ. = φωνητικός
Χορ. = Χορικό
χρ. = χρήση
χρον. = χρονικός
χφ = χειρόγραφο
χφφ = χειρόγραφα
χ.τ. = χωρίς τόπο (έκδοσης)
χ.χρον. = χωρίς χρονολογία (έκδοσης)

ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ

Ουδέτερο επιθέτου με χρήση ουσιαστικού καταρχήν μας απασχολεί σε ιδιαίτερη παράγραφο του άρθρου του επιθέτου. Συγκροτείται ιδιαίτερο λήμμα με το ουδέτερο του επιθέτου αν το τελευταίο αυτό χρησιμοποιείται περισσότερο ως ουσιαστικό παρά ως επίθετο σε ουδέτερο γένος.

Μετοχές παρακειμένου που είναι σύνθετες λέξεις σχηματισμένες χωρίς πιθανώς να έχει υπάρξει αντίστοιχος ενεστωτικός τύπος (λ.χ. *αγουρομαζωμένος*), όπως και μετοχές παρακειμένου που δεν ανάγονται σε ενεστώτα (λ.χ. *μυαλωμένος*) αποτελούν χωριστά λήμματα.

Στην περίπτωση που ένας τύπος αιτιατικής ή αορίστου δεν ανάγεται χωρίς δισταγμό σε ορισμένη ονομαστική ή σε ορισμένο ενεστώτα (αρχαϊστικός ή νεοτεριστικός τύπος), σημειώνονται στη θέση του λήμματος και ο αρχαϊστικός και ο νεοτεριστικός τύπος της ονομαστικής ή του ενεστώτα (λ.χ. *αήρ-αέρας*).

Σε ορισμένες ιδιάζουσες περιπτώσεις κοντά στους άλλους τύπους του ουσιαστικού παρέχονται στο τυπολογικό τμήμα του άρθρου οι ιδιότυπες πτώσεις. Ανάλογο συμβαίνει προκειμένου για χρόνους ρημάτων για τους οποίους η αναγωγή σε ορισμένο ενεστώτα δεν είναι βέβαιη.

Ο αραβικός αριθμός που τίθεται ως εκθέτης δίπλα σε όνομα εκδότη ή βραχυγραφία δηλώνει τον αριθμό της έκδοσης.

Προκειμένου για πεζό κείμενο, αν αριθμούνται οι γραμμές των σελίδων στην έκδοση, η παραπομπή γίνεται στη σελίδα και στη γραμμή της σελίδας. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις όπου ο πρώτος αραβικός αριθμός δηλώνει τον αριθμό της παραγράφου ή του ποιήματος μέσα στην έκδοση και ο δεύτερος (που σημειώνεται ως εκθέτης) τη σειρά ή το στίχο μέσα στο ποίημα (περίπτωση «Κυπριακών ερωτικών ποιημάτων» κ.ά.)

Καμιά φορά πριν από τη μνεία των αριθμών της παραπομπής σημειώνεται με γράμματα του λατινικού αλφαβήτου ή με άλλη βραχυγραφία η παραλλαγή ή το χειρόγραφο του κειμένου για το οποίο πρόκειται.

Με γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου που συνοδεύονται με το σημείο της οξείας σημειώνονται τμήματα πεζού έργου ή πράξεις θεατρικού κειμένου. Με λατινικούς εξάλλου αριθμούς δηλώνονται κεφάλαια της μετάφρασης της «Πεντατεύχου» ή και άλλων κειμένων. Ο αραβικός αριθμός που ενδεχομένως ακολουθεί δηλώνει τη θέση του στίχου μέσα στο κεφάλαιο. Καμιά φορά για ευκολία του αναγνώστη (περίπτωση του κειμένου του «Πιστικού βοσκού», έκδ. Ioannou) η παραπομπή γίνεται σύμφωνα με τον τρόπο που ο εκδότης δηλώνει τα τμήματα του έργου. Άλλοτε πάλι προκειμένου για πεζό κείμενο μετά τη δήλωση της σελίδας ακολουθεί ένδειξη με γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου που υπάρχει στη σελίδα προς την οποία γίνεται η παραπομπή.

Κατά την παραπομπή σε αυτοτελές δημοσίευμα ερευνητή, που αποτελείται από τόμους περισσότερους από έναν, χρησιμοποιούνται και εδώ τα γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου με το σημείο της οξείας, για να δηλωθεί ο αριθμός του τόμου. Κατά την παραπομπή σε πραγματεία δημοσιευμένη σε περιοδικό δεν αναφέρεται ο

τίτλος της πραγματείας, αλλά (βραχυγραφημένο, αν είναι η περίπτωση) το όνομα του ερευνητή και (βραχυγραφημένος πάλι, αν είναι η περίπτωση) ο τίτλος του περιοδικού.

Λέξεις που απαντούν για πρώτη φορά σε σχολιαστή ή σε επιγραφή δεν παίρνουν χαρακτηρισμό (*αρχ.* ή *μτγν.*), αλλά δηλώνεται ότι η λέξη απαντά σε σχολιαστή ή σε επιγραφή.

Προκειμένου για παραπομπή σε γλωσσικές παρατηρήσεις ή σχόλια του εκδότη ενός κειμένου χρησιμοποιείται και για το εκδοτικό δημοσίευμα η βραχυγραφία του κειμένου, αλλά με προταγμένο ολόγραφο το όνομα του εκδότη (π.χ. Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ.]).

Η αλλαγή στίχου στο παράθεμα δηλώνεται με κάθετο ανάμεσα στους δύο στίχους.

Όταν μιας αρχαίας λέξης υπάρχουν νεότεροι τύποι, όχι όμως και νεότερες σημασίες, το άρθρο δεν έχει σημασιολογικό τμήμα.

Χωρία που διορθώνονται σε ειδική πραγματεία καταγράφονται σύμφωνα με τη διόρθωση, εφόσον είναι βέβαιη ή πιθανή· σε παρένθεση, αμέσως μετά τη λέξη του παραθέματος που διορθώνεται, σημειώνεται η εσφαλμένη διαφορετική γραφή του εκδότη και αμέσως κατόπιν βραχυγραφημένη η βιβλιογραφική ένδειξη για τη διόρθωση. Προκειμένου για εσφαλμένη γραφή που απαντά σε έκδοση κειμένου που κατά κύριο λόγο τη χρησιμοποιούμε στο Λεξικό, εκτός του ότι χρησιμοποιείται στο οικείο άρθρο η γνήσια γραφή, καταρτίζεται και λήμμα με την εσφαλμένη γραφή ή τη λέξη στην οποία θα μπορούσε να αναχθεί (εσφαλμένα βέβαια) η γραφή αυτή και με παραπομπή στην έκδοση που την παρέχει, καθώς και με μνεία της γνήσιας γραφής που πρέπει να δεχτούμε στο κείμενο.

Για τη διάρθρωση των τριών τμημάτων του κάθε άρθρου παραπέμπεται ο αναγνώστης σε όσα σημειώθηκαν στα προλεγόμενα του τόμου Α′, σ. ιδ′, ιε′, ις′, καθώς και των τόμων Δ′, σ. ιε′ κε. και Ε′, σ. ιβ′.

ΛΕΞΙΚΟ
ΤΗΣ
ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΔΗΜΩΔΟΥΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ 1100 - 1669
(ΛΕΞΙΚΟ ΚΡΙΑΡΑ)

ΤΟΜΟΣ ΙΘ′
ραβιόλι – σιργουλιστά

ραβιόλι το· *ραφιόλι*.

Από το ιταλ. *ravioli* (πληθ. του *raviolo*, βλ. Battaglia). Ο τ. από το ιταλ. *ra(f)fioli* (Battaglia, λ. ό.π.) σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.² Δ' 610, Ζώη, Λεξ. Ζακ.² Β', Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 591) και στο ΑΛΝΕ (*ραφιόλια*). Λ. *ραβκιόλες* σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Φαρμακ., Γλωσσάρ. 343). Η λ. στο Somav. (λ. *ραβιόλια*) και σήμ. συν. στον πληθ. (ΛΚΝ, λ. *ραβιόλια*, Μπαμπιν., Λεξ.).

Ζυμαρικό γεμισμένο με διάφορα υλικά (κιμά, τυρί, λαχανικά κλπ.): *Γάλα, μυζήθρα και τυρί, ραφιόλια και σγατζέτα | χορταίνω, κι άλλα φαητά, μα συ λιγώνεσαί τα* Στάθ. (Martini) Β' 135.

ραγάς η, Φυσιολ. (Zur.) XVIIII 1a[6], XVIIII 1b[12], XXIIII[4], Φυσιολ. 348[5], 358[29], 360[18], Φυσιολ. (Kaim.) 10a[5], 11a[5].

Το μτγν. ουσ. *ραγάς* (για πιθ. παλαιότ. μνείες βλ. L-S, TLG). Η λ. στον τ. *ραγάδα* στο Somav. και σήμ.

Ρωγμή, σχισμή, ρήγμα: *πιμπλά* (ενν. η έλαφος) *τα αγγεία αυτής πηγαίου ύδατος και εξεμεί επί τας ραγάδας της γης* Φυσιολ. (Zur.) IIII 1[5]· *ζητεί* (ενν. η σαύρα η ηλιακή) *τοίχον βλέποντα προς ανατολήν και εισέρχεται εις την ραγάδα του τοίχου* Φυσιολ. (Kaim.) 10b[5]· *Έκρυψεν δε αυτόν ο διάβολος εις τα κατώτερα μέρη της γης, ως εν μεγάλη ραγάδι* Φυσιολ. 359[19].

Ως επίθ. (για τη χρ. πβ. και LBG) = που έχει ρωγμές, σχισμές: *ζητεί* (ενν. ο όφις) *ραγάδας πέτρας ή τόπον σφικτόν και συντριβόμενος αποδερμαίνεται και ανανεούται* Φυσιολ. (Zur.) XVIIII 1b[4].

ραγδαίος, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *ραγδαίος*. Η λ. και σήμ. λόγ.

Που εκδηλώνεται αιφνιδιαστικά και με μεγάλη ορμή· σφοδρός: Γλυκά, Στ. 321.

ραγδαίως, επίρρ.

Το μτγν. επίρρ. *ραγδαίως*. Η λ. και σήμ. λόγ. (Μπαμπιν., Λεξ., λ. *ραγδαίος*).

Αιφνιδιαστικά, ορμητικά· με σφοδρότητα: *επειδάν δε πλησίον των ορνέων αφίκη, προσδραμών ραγδαίως των ορνίθων το πλήθος διανίστα* Ιερακοσ. 355[18].

ραγιάς ο, Χρον. σουλτ. 28[6], 105[34], Λίμπον. 229, 259, 279, 306, Λεηλ. Παροικ. 515, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1805, 3727, μετά στ. 4218 δις, 4230, 4235 κ.π.α., Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 163[13], 164[1], 222[11], 566[3], 577[5], Ιστ. μακαρ. Μαρκ. 108, 355, 557, 572, 743, 760, 796· *ραϊάς,* Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 272[18,31], 276[10], Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 5788, 9422· ονομ. πληθ. *ραγιάς,* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 5338.

Από το τουρκ. *raya* (Ανδρ., Λεξ., Redhouse, λ. *reaya*). Ο τ. *ραϊάς* (για τον οποίο βλ. Kaplanis [Ιωακ. Κύπρ., Πάλη σ. 762], Συμεων., Ιστ. κυπρ. διαλ. 187) στο Somav., σε έγγρ. του 18. αι. (Κουρσάρ. 17[3,12], Γριτσόπουλος, Κιμωλ. 2, 1972, 42) και σήμ. ιδιωμ. (Λιάπης, Ιδίωμ. Πηλίου, Δελιόπουλος, Ρουμλουκ., Δημητρίου, Λεξ. Σάμ., λ. *ρα'ιάς*). Τ. *αραγιάς* σε κείμ. του 18. αι. (Τραγ. Αληδ. (Legr.) 374). Για την ονομ. πληθ. *ραγιάς*

βλ. Kaplanis, ό.π. Η λ. σε έγγρ. του 18. (Τουρτόγλου, ΕΚΕΙΕΔ 15, 1968 (1972), 35, Κουρσάρ. 22[18]), 19. αι. (Παπαηλ., Επιστ. Χίου 4[11, 21, 24], 6[11], 8[66] κ.α., Κώδ. Σισανίου (Πανταζόπ.) 115[3, 4, 12, 24]) και σήμ.

1α) Υπήκοος της οθωμανικής αυτοκρατορίας, μουσουλμάνος ή μη μουσουλμάνος (για το πράγμα βλ. Δημητριάδη, ΕβΛ. Τσελ. 183-184): *τα χωρία όλα ... ήρθανε και επροσκυνήσανε τον σουλτάν Μουράτη και έγιναν ραγιάδες* Χρον. σουλτ. 76[9]· *Όρισε γουν* (ενν. *ο Σολεϊμάν*) *να φονεύσουσι τους ραγιάδες τους Χριστιανούς* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 287· *Φράγκοι όσοι κι α θέλουσι ραγιάδες να γενούσι,*| *τα σπίτια και το πράμα τως, που 'χανε, να κρατούσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 175[3]· **β)** (κυρίως από τα τέλη του 17. αι.) χριστιανός υπήκοος της οθωμανικής αυτοκρατορίας: *Σουλτάνε μου, αν είμεσθεν ξένοι, ως γιον λαλούσιν,*| *ας έρτουσιν οι πλάκες μας και κείνες μαρτυρούσιν·*| *να λέγομεν ονόματα, να 'ναι με τα χωριά μας,*| *πως είμεσθεν ραγιάδες σου εμείς με τα παιδιά μας* Ιστ. μακαρ. Μαρκ. 666. **2)** Πιστός υπηρέτης: *έχομεν άλγος άμετρον από κακούς ανθρώπους,*| *αυτούς οπού τα όρισαν κι έγιναν αυθεντάδες,*| *τους Παναγίους Τόπους εδαυτού, εις ταύτες τες ιντράδες,*| *ως είν' τα προσκυνήματα του Σιναίου άγιου όρους,*| *ά έστιν άρτι συνοδειά τους Άραβους, τους Μόρους,*| *όπου ποτέ ήταν αυτοί όλοι εκεί ραγιάδες,*| *της θείας αυτής μονής όλοι εκεί ραγιάδες* (παραλ. 1 στ.) *αεννάως να υπηρετούν εις πάσας τας ημέρας*| *και των πατέρων εδεκεί να 'ναι εις δουλοσύνην* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 9329, 9330.

ραγίζω, Διγ. Α 2678, Επιθαλ. Ανδρ. Β' 552, Περί ξεν. (Μαυρομ.) 43, 201, 423, Απολλών. (Κεχ.) 627, Λίβ. διασκευή α 77, 706, Λίβ. Esc. 41, 44, 635, 3131, Αχιλλ. (Smith) N 1277, Θρ. Κων/π. (Mich.) 53, Θρ. Κων/π. Η 3, Θρ. Κων/π. Β 3, Θρ. Κων/π. διάλ. 6, Ch. pop. 772, Απόκοπ.[2] 243, 413, Σκλάβ. 23, Κορων., Μπούας 109, Αχέλ. 684, Σταυριν. 1139, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 94, 1667, Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 783, Ιερόθ. Αββ. 332, Διήγ. ωραιότ. 264, Διγ. Ο 1824, Διακρούσ. (Κακλ.) 651· *ραΐζω,* Διγ. Α 4399, Πανώρ.[2] Β' 170, Ε' 181, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε' 1318, Στάθ. (Martini) Γ' 130, Φορτουν. (Vinc.) Δ' 545.

Από τον παθητ. αόρ. του *ρήγνυμι* και την κατάλ. *-ίζω* (βλ. και Ανδρ., Λεξ., Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 55). Ο τ. με αποβολή του *-γ-* στο Βλάχ. και σήμ. λαϊκ. Η λ. και σήμ.

Α' Αμτβ. (ενεργ. και μέσ.) **1α)** (Προκ. για αντικείμενο) σχίζεται η επιφάνειά μου χωρίς να γίνομαι κομμάτια, αποκτώ ή παθαίνω ρωγμή: *τα σελοσκαλοχάλινα θωρούσιν έναν ένα*| *και πασπατεύγουν τ' άρματα αν είναι ραγισμένα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 2284· **β)** (προκ. για κτίσμα) παθαίνω ρωγμή: *'Κκλησία γερή δεν έμεινεν, οπού να μην ραγίσει* (ενν. από το σεισμό) Σκλάβ. 37· *τ' απελατίκιν έσυρεν ...*| *και τίναξεν το χέριν του και κτύπησεν το κάστρον*| *και από πάνω κάτω ράγισεν το δυνατόν το κάστρον* Αχιλλ. L 884· **γ)** (προκ. για πλοίο) υφίσταμαι ρήγμα: *τότε το ξύλον έπεσεν στ' αριστερόν το πλάγι*| *κι εποίκεν κτύπον φοβερόν και, ως έδειξεν, εράγην* Απόκοπ.[2] 358· **δ)** (τριτοπρόσ., με υποκ. τη λ. *ουρανός*) αστράφτει: *Βροντή εγένετο φρικτή, ο ουρανός εράγη* Κρασοπ. (Eideneier) ΑΟ 107· **ε)** (προκ. για τη γη) παθαίνω βαθεία ρωγμή όπως σε ισχυρό σεισμό, ανοίγω στα δύο: *Ω γη πώς δεν ραΐζεσαι κι εμένα να ρουφήσεις* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1267]· *ας πέσουν 'πού τον ουρανόν κάρβουνα και φωτία*| *κι η γης εκ τον πάτον ας ραγεί, να σκίσει διαμία* Παλαμήδ., Ψαλμ. 427. **2α)** (Προκ. για οστό του σώματος) παθαίνω κάταγμα, σπάω: *και το κοντάρι αν ήσπασεν, η χέρα δεν εράγη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1898· (σε κατάρα): *Ανοίξη η κοιλία σου και τα πλευρά σου ραΐσουσι* Σπανός (Eideneier) D 309· **β)** (μεταφ.) εξασθενώ σωματικά λόγω γηρατειών: *πιστεύω δε πως εις ολίγον καιρόν να με έχεις και εμένα εκεί να με γηροκομήσεις, οπόταν τούτο το οστράκινον σκεύος του σώματός μου θέλει ραγίσει* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 127. **3α)** Σπάω σε κομμάτια, διαλύομαι: *και ο βούτσος να εβρόνταγε, να ραγισθεί εις δύο* Κρασοπ. (Eideneir) S 99· *γιατί 'πεσα κι εράγη το σπαθί μου* Βοσκοπ.[2] 323· (εδώ σε παρομοίωση): *σαν το γυαλί ραγίζουνται* (ενν. *οι μεγαλότητες και τα πλούτη*), *σαν τον καπνό διαβαίνου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 607· (σε παροιμ. φρ.): *Ουκ οίδα εγώ διότι εμίανα το αγγελικόν σχήμα και εραγίστην το σκεύος και έγινα χειρότερος από τον διάβολον παρήκοος ...;* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 178[v]· φρ. (1) *ραγίζει/ραγίζεται η καρδιά (μου, σου, του ...)* = (α) από έντονη λύπη και στενοχώρια: *Δακρύζουν τα ομμάτια του* (ενν. *του ξένου*), *ραγίζεται η καρδία του,*| *την μάννα κράζει πάντοτε: «Πού 'σαι γλυκεία μαννίτσα ...»* Περί ξεν. (Μαυρομ.) 519· *Ώφου, ωχ, οϊμένα, τι γροικώ; Ψυχή, πώς δε χωρίζεις*| *απού το δόλιο μου κορμί; Καρδιά, πώς δε ραγίζεις;* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 422· (β) από δυνατή ερωτική συγκίνηση: *Στρέφομαι και θωρώ τη μες στα μάτια*| *κι εράγην η καρδιά μου τρία κομμάτια,*| *γιατί Έρωτες είχαν κι εδοξεύγα*| *και να με σαϊτέψουν εγυρεύγα* Βοσκοπ.[2] 18· (γ) από φόβο: *Ο δε Πάρις ως ουν είδεν τον Μενέλαον ομπρός του*| *εν τοις έμπροσθεν φανέντα, η καρδία του εραγίσθη* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Γ' [49]· (2) *ραγίζουν οι πέτρες* = (α) προκ. να εκφραστεί βαθιά λύπη: *έκλαυσεν, εθρηνήθηκεν αυτός και η Χρυσάντζα·*| *και αφ' την θλίψιν την πολλήν κι οι πέτρες εραγίσαν* Βέλθ. 1279· *Ν' αρχίσω ο κακότυχος να γράψω τά παθάνω* (παραλ. 2 στ.), *οι πέτρες να ραγίσουσιν, ο ήλιος να μαυρίσει,*| *δένδρη να εξεριζωθούν και ποταμοί να φρύξουν* Περί ξεν. (Μαυρομ.) 283· (β) για τη δήλ. συνταρακτικού γεγονότος: *εκεί πάλιν οι ασεβείς ήθελαν Τον εμπαίξειν:*| *«Αν κατεβείς 'πό τον σταυρόν, θέλομεν Σε πιστεύσειν».*| *Αι πέτρες τότε ράισαν και τα μνημεία ανοίξαν*| *και αυτοί οι ασεβέστατοι τότες σ' αυτό εφρίξαν* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 8699· (3) *τα σπλάχνα μου ραγίζουν* = αισθάνομαι πολύ έντονο ψυχικό πόνο, «γίνομαι κομμάτια»: *τα σπλάχνα μου εράγισαν, το φως μου εσκοτίσθη*| *και την καρδίαν μου δεινή επέρασεν ρομφαία* Θρ. Θεοτ. 63· **β)** (μεταφ.) λυπάμαι βαθιά, νιώθω μεγάλη στενοχώρια: *Και τις εκείνο το πικρόν χωρίς οδύνης είπη,*| *τις ου κενώσει ποταμούς δακρύων προ του λόγου,*| *τις ου ραγή την αίσθησιν και συντακή καρδίαν;* Καλλίμ. 447· *Όποιος σε τέτοιαν συμφοράν, λύπην σ' εσέ δεν έχει*| *νιούτσικη κακορίζικη, και πόνον ν' αγροικήσει*| *σ' τόσον μεγάλο σου κακόν, και να μηδέν ραγίσει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [588].

Β' Μτβ. **1)** Προκαλώ ρωγμή, σχίζω· (εδώ) σκάβω: *Και παρευθύς ο βασιλεύς εκέλευσε ραγίσαι*| *την άμμον, ίνα τύχωσιν ύδωρ γλυκύν εκείσε* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 363. **2)** (Μεταφ.) κλονίζω, κάμπτω: *τα δάκρυά της εράγιζαν σκληρού ανθρώπου γνώμην* Διγ. Α 2674. **3)** (Με αντικ. την λ. *καρδιά*) λυπώ βαθιά, προκαλώ μεγάλη στενοχώρια: *Ράγισε τώρα την καρδιά, κλαύσε την αμαρτία* Αλφ. (Μπουμπ.) ΙΙ 33· *αρχινίσανε τες φωνές συντροφιασμένες με το κλάψιμο εις τρόπον οπού την καρδίαν των ανθρώπων εράιζαν την ώραν εκείνην και εισέ λύπησιν μεγάλην τον έφερναν* Σουμμ., Ρεμπελ. 180.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = που έχει ρωγμές: *παρακκλησίδιον μικρόν όλον ζωγραφισμένον,| νυν δ' εκ της παλαιότητος πρόκειται ραϊσμένον* Παϊσ., Ιστ. Σινά (Καδάς) 1134.

Ραγουζαίος ο· *Ραγουζός.*

Από το τοπων. *Ραγούζα* και την κατάλ. *-αίος* (πβ. Caracausi, λ. *Ραγουσαίος*). Ο τ. από *Ραγουζαίος* με συνίζ., πιθ. από μετρ. αν. Η λ. σε έγγρ. του 15. αι. (Λάμπρ., Παλαιολ. Πελοποννν. Δ' 24[17], 25[1, 11, 19], 188[9], 234[2], κ.α.) και ως επών. σε έγγρ. του 19. αι. (Έγγρ. Σύρου Α' 167, 169). Τ. *Ραγγουζαίος* και *Ραουζαίος* ως επών. σε έγγρ. του 19. αι. (Έγγρ. Σύρου Α' 168, 172, 226). Πβ. τ. θηλ. *Ραγουσαία* και *Ραγουσία* σε έγγρ. του 12. αι. (Caracausi, ό.π. και λ. *Ραγούσια*) προκ. για τη σικελική *Ραγκούζα* (Caracausi, λ. *Ραγούσα*).

Ο κάτοικος της Ραγούζας της Δαλματίας: *Εκ την Ραγούζαν Ραγουζόν ομοιάζεις με δισάκιν| και από την πείναν την πολλήν τήν έχεις, ταπεινέ μου,| τα ακρωτήρια περπατείς, τα ξενόρια βλέπεις* ΠουλοΛ. (Τσαβαρή)[2] 88.

Ραγουζός ο, βλ. *Ραγουζαίος.*

ραδίκιον το, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 135.

Από το ιταλ. *radicchio* (Battaglia). Τ. *ραδίκι, ραδίκιο* στο Βλάχ. (λ. *ραδίκι*), *ραδίκα* (η), στο Somav. Διάφ. τ. σήμ. ιδιωμ. (Δημητρίου, Λεξ. Σάμ. λ. *ριδίκ'* (και τ. *ραδίκ'*), Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', λ. *ραδίκιο*, Ηλιούδης, Λ.Δ. 15, 1985, 263, λ. *αραδίκ'*, Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., λ. *ραδίκιο*, Κωστ., Λεξ. τσακων., λ. *ραδίτσι* (και τ. *ροδίτσι, ροϊδίτσι*), Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ., λ. *ραδίκι* (και τ. *ραδίτσ'*), Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ., λ. *ραδίκιν*, Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ραδίκιν* (και τ. *ραδίκι*), Φαρμακ. Γλωσσάρ. 212, λ. *ραδίτζια* (τα), Φραγκάκι, Ορολογ. φυτ., λ. *ροδίκιο*, Χαντζιάρας, Θεσσαλ. γλωσσάρ., λ. *ραδίκ'*). Η λ. και σήμ. στον τ. *ραδίκι.*

(Βοτ.) οικογένεια εδώδιμων χορταρικών, συν. αυτοφυών· το ραδίκι (για το πράγμα βλ. Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ., λ. *ραδίκι και ραδικοβλάσταρα*): *Ραδίκιον. Αυτό είναι ψυχρόν, το πικρότερον είναι στυπτικότερον. Εκείνο οπού κάμνει τα άνθη ... γαλάζια είναι το εκλεκτότερον* αυτ. 201.

ραδιουργία η.

Το αρχ. ουσ. *ραδιουργία*. Η λ. και σήμ.

Κακοήθεια: *εσείς, μερικοί από σας, πατέρες άγριοι, ουχ άγιοι, αρχιερείς λεγόμενοι, αλλ' όχι ότι εστέ, κάνετε το εναντίον του Αποστόλου, αντίς οπού λέγει να είστεν ανεπίληπτοι, εσείς είστεν και γεμάτοι μέμψεως και ραδιουργίας, αντίς νηφάλεοι εσείς το εναντίον* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 367[v].

ραέτι το, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 8547· *ραέττι*, αυτ. 330.

Από το τουρκ. *riayet* (Redhouse). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Δημητρίου, Λεξ. Σάμ., λ. *ραέτ'*, Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Δ' 605, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.).

α) Σεβασμός· φρ. *κάμω ραέτια* (με γεν. προσώπου) = (α) εκδηλώνω σεβασμό και φροντίδα σε κάπ.· περιποιούμαι: *Και ο σουλτάν Πραχίμ είπεν: «Στον ορισμόν της,| θέλημαν έχει ως ποθεί να κάμει* (ενν. η σουλτάνα) *την οδόν της.| Εις το προσκύνημαν να πα εις του Μεκκέ τον τόπον,| να γράψω τους πασάδες μου ...| ραέτια να της κάμουσιν βασιλικά, ως πρέπει* αυτ. 679· (β) κάνω χάρη σε κάπ., βοηθώ κάπ.: *Διότι ως χριστιανοί οπού 'μαθεν και αδέλφια| της αυθεντιάς σας ήλθαμεν να κάμομεν ραέτια.| Εις τον εχθρόν σας και ημείς να δράμομεν αντάμα* αυτ. 2488· **β)** (συνεκδ.) προνόμιο το οποίο παραχωρείται από τον οθωμανό ηγεμόνα ως ένδειξη σεβασμού, τιμής και φιλίας σε κάπ.: *από τώρα και ομπρός αδέλφια να γενούμεν| ως εξαρχήθεν, αδελφοί, αγάπην να κρατούμεν* (παραλ. 2 στ.). *Σκάλες και τα πογάζια και όλα τα κουμέρκια| η αυθεντιά σας να 'χετε με περισσά ραέττια* αυτ. 7766.

ραέτος ο.

Από το τουρκ. *raiyet* (Redhouse). Πληθ. *ραέτες* σε έγγρ. του 16. αι. (Act. Kutl.[2] App. IV C[41, 55]).

Υποτακτικός, υποτελής: *Κανείς 'ς Κωνσταντινούπουλιν δεν είναι έτσι άξιος,| διατί εις τους ραέτους τον κάμνει* (ενν. άρχων ο Καντακουζηνός) *δικαιοσύνην,| μηδέ καμμίαν έπραξε ποτέ τ' ασχημοσύνην* Αιτωλ., Ρίμ. Μ. Καντ. 21.

ραέττι το, βλ. *ραέτι.*

ραζέτα η.

Από το βενετ. (Boerio)-ιταλ. *rasetto* (Battaglia). Λ. *ραζέττιν* σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.).

Λείο και γυαλιστερό ύφασμα από μετάξι· σατέν: *Αφήνω και ... του ανιψού μου μιαν καριόγλα σιδερένια με το φουρνιμένον τση ραζέτα* Διαθ. 17. αι. 7[91].

ράζον το, Βουστρ. (Κεχ.) Α 316[16], Β 317[20], Μ 317[18]· *ράζο(ν)*, Μπερτολδίνος 110. — Πβ. και *ραζέτα.*

Από το ιταλ. (Battaglia, λ. *raso*[3]). Ο τ. *ράζο* σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', λ. *ράζο*, Λάζαρης, Λευκαδ.). Η λ. και σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.).

Λείο και γυαλιστερό ύφασμα από μετάξι· σατέν: *επήγεν* (ενν. η ρήγαινα) *καβαλλαρία, φορημένη κότταν ράζον μαύρη ..., και ούλην στράταν τα 'μμάτια της το κλάμα δεν έπαυσεν* Βουστρ. (Κεχ.) 316[17]· *έδωσαν των αμπασσαδόρων δύο Αγίους Γεωργίους τυπωμένους, απάνω εις ράζον άσπρον και των αρχοντόπουλων εις χαρτί βεβράινον* Αμπασ. Μοσχ. 18.

ραζού η, Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 81, 88, 100, Ξόμπλιν φ. 125[r], 128[r].

Από το προβηγκ. *rasoun* (Honnorat, Dict. provenç.-franç.). Η λ. στην έκφρ. *για ραζούν μου* σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ., στη λ.).

1) Η δυνατότητα και ικανότητα του ανθρώπου να σκέφτεται ορθά, η λογική: *τούτοι* (ενν. οι πελλοί) *έναι τέσσερις λογές. Το πρώτον ένι να μηδέν εννοαστεί τίποτες εις τα καμώματά του, αμμέ πολομούσιν ως γιον να τους δώσει η φανταχιά χωρίς καμιάν ραζούν* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 113· *η ψυχή πάσα κορμιού πάντα κουβενιάζει να μοβιάζεται με δύναμιν της ραζούς διά ν' αγαπήσει όλα τα πράματα οπού είναι καλά και όμορφα* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 81. **2α)** Λογικός συλλο-

γισμός, επιχείρημα: *να κορδιάσεις το πειν σου αλεγριάζοντα άξες ραζούς και να ημπορήσεις δίκαια να ποίσεις εκείνον το θέλεις και ζητάς* Ξόμπλιν φ. 138[v]· **β)** (ειδικότ.) λογικός συλλογισμός που αποδεικνύει την αλήθεια μιας πρότασης, απόδειξη, τεκμηρίωση: *Την ποιαν παράδοσιν κρατεί την σήμερον η του Χριστού ... Εκκλησία ..., όχι εις ψέματα απλώς και ως έτυχεν, αλλά με μεγάλην ραζούν και τάξιν* Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)[2] 89. **3)** Αιτία, λόγος: *Ο Αριστοτέλης είπεν: Βλέπε μηδέν χενώσεις το αίμα το ανθρώπινον χωρίς ραζούν, το όμοιον θέλει γενεί και εις αύτον σου* Ἀνθ. χαρ. 300[8]· *ουδέναν πράμαν απ' όσα ... κρατεί και διατηρεί σήμερον η καθολική νύμφη Αυτού εκκλησία είναι δίχως ραζούν και δίχα κέρδος, αλλά πάντα ωφέλιμα και αρεστά του Θεού* Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)[2] 149. **4)** Νόμος, κανόνας: *η φυσική ραζού είναι τούτη και όλα τα κορμιά του κόσμου φυσικά αγαπούσιν πρωτύτερα το διάφορός τους παρά το ξένον* Ἀνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 83.

ραζούδα η.
Από το ουσ. *ραζούν* και την κατάλ. *-ούδα*.
Η δικαιοσύνη, το δίκαιο: *ραζούδα* Κυπρ. χφ. 162.

'ράζω, βλ. *αράσσω*.

ραθυμία, ραθυμιά η, βλ. *αραθυμία*.

ραθυμίζω, βλ. *αραθυμίζω*.

ράθυμος, επίθ., βλ. *αράθυμος*.

ραθυμώ, βλ. *αραθυμώ*.

ραθύμως, επίρρ., βλ. *αραθύμως*.

ραϊάς ο, βλ. *ραγιάς*.

ραΐζης ο, βλ. *ρεΐζης*.

ραΐζω, βλ. *ραγίζω*.

Ραϊθιώτης ο.
Από το τοπων. *Ραϊθώ* (11. αι., TLG) και την κατάλ. *-ιώτης*.
Αυτός που κατάγεται από την πόλη Ραϊθώ ή κατοικεί εκεί: *οι βάρβαροι ερχόμενοι ... τους απάντησαν οι Ραϊθιώται χριστιανοί και Φαρανίται, ένθα και δυνατόν πόλεμον έδωσαν με τόξα και σαΐτες* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 87.

ραίνω, Διγ. (Trapp) Gr. 2494 κριτ. υπ., Διγ. Z 1196, 1204, Διγ. A 2882, 4768, Ερμον. X 359, Αλφ. 21[33], Πανώρ.[2] Γ' 544, Διγ. Ἀνδρ. 339[31], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε' 1456, Ψευδο-Σφρ. 292[21-22], Στάθ. (Martini) Β' 94, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 840, Διακρούσ. (Κακλ.) 779, Τζάνε Εμμ., Αφ. 142[11].
Το αρχ. *ραίνω*. Η λ. και σήμ.
1α) Περιβρέχω με σταγόνες υγρού κάπ., ραντίζω: Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 584, Σφρ.

Χρον. (Maisano) 62[16-17], Βοσκοπ.[2] 39· **β)** χύνω σταγόνα σταγόνα ένα υγρό: *Κύων ... ει δε πάνυ καυματούμενος έλθη από της θήρας, φούσκαν μετά γλήχωνος συμμίξας ράνε εις το στόμα αυτού* Κυνοσ. 590[7]· φρ. *ραίνω δάκρυα* = χύνω δάκρυα, κλαίω: *Οι δε οφθαλμοί αυτού έραινον ποταμηδόν δάκρυα* Αγαπ., Δαμασκ. Βαρλαάμ 190[11]. **2)** Σκορπίζω κ. πάνω σε κάπ. (συν. λουλούδια, προς τιμή κάπ. ή σε τελετή): Σαχλ., Ἀφήγ. 747, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 1396· (μεταφ.): *Το ριζικό κι η μοίρα σας χίλια καλά να ραίνου* Στάθ. (Martini) Γ' 523. **3α)** Ποτίζω: *Βρύσις ήτον ερωτική, τον κήπον κατεβαίνει | από φουσκίνας πάντρεπνου και πλήρης πανευμόρφου· | τα δένδρη δε και τα φυτά έραινε η φουσκίνα* Αχιλλ. (Smith) N 778· **β)** ψιχαλίζω· βρέχω· (εδώ σε σχ. αδύνατον): *βροντή εγένετο φρικτή και ο ουρανός εράγη, | οι καταρράκται έραναν τριών χρόνων κρασάκιν* Κρασοπ. (Eideneier) V 106.

ραΐσης ο, βλ. *ρεΐζης*.

ρακάκι το.
Από το ουσ. *ρακί* και την υποκορ. κατάλ. *-άκι*. Η λ. στο ΑΛΝΕ.
Ρακή (θωπευτ.): *Ο οικονόμος λειτουργά, δώνει τ' αντιδεράκι | και παίρνει μας εις το κελί και δώνει μας ρακάκι* Διήγ. ωραιότ. 290.

ρακενδύτης ο.
Από το αρχ. ουσ. *ράκος* και το *ενδύω*. Η λ. τον 6. αι. (TLG), στον Ευστάθιο, σε έγγρ. του 14. αι. (Caracausi, Act. Dion. 4[16]) και στο Du Cange (λ. *ράκος*)· βλ. και LBG. Πβ. αρχ. επίθ. *ρακόδυτος*, καθώς και σημερ. *ρακένδυτος*.
Αυτός που φορά κουρελιασμένα ρούχα· (εδώ) ο μοναχός (βλ. και Τωμ., ΕΕΒΣ 33, 1964, 13): *και γαρ αγράμματός ειμι και νέος ρακενδύτης | και μοναχός των εντελών, των κατεντελισμένων* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 25.

ρακενδυτώ.
Από το ουσ. *ρακενδύτης* και την κατάλ. *-ώ*. Η λ. τον 10.-11. αι. (TLG), στο Steph., Θησ. (λ. *ρακενδυτέω*) και στον Ευστάθιο. Πβ. μτγν. *ρακοδυτέω* (TLG)· βλ. και LBG (λ. *ρακενδυτέω*).
Φορώ κουρελιασμένα ρούχα: *Πού με ωφελούν ότι έμαθα καμπόσα* (έκδ. *καν πόσα*) *γραμματίτσια, | και περπατώ και προσαιτώ και φόλλιν ου λαμβάνω* (παραλ. 3 στ.) *και πάντοτε κλονίζομαι και θλίβομαι και κλαίω | γυμνοποδών, ρακενδυτών, πεζοπορών, δουλεύων* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 559.

ρακή η, Γιατροσ. Ιβ. 40 πολλ., Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 69[r], 103[v] τρις, Φορτουν. (Vinc.) Α' 107, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 16, 33, 42, 80.
Από το ουσ. *ρακί* με αλλαγή γένους. Η λ. και σήμ.
Αλκοολούχο ποτό που παρασκευάζεται με απόσταξη από στέμφυλα ή άλλους καρπούς και αρωματίζεται με φυτικές αρωματικές ουσίες: *να τον ποτίσεις με νερόν, οπού να το βράσεις με αδίαντον ... ή κρασί στυφόν ή ρακήν* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 17· *Εκάμναν καθημερινόν τράπεζες, ζιαφέτια, | με το κρασίν, με την ρακήν ολημερόν εμέθυαν* Ιστ. μακαρ. Μαρκ. 330.

ρακί το, Γιατροσ. Ιβ. 112, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 169, 236.

Από το τουρκ. *rakı* (Redhouse, <αραβ. *arak*· βλ. και ΛΚΝ). Πβ. λ. *ράχι* στον Ησύχ. (L-S, λ. *ράχη*). Η λ. στο Du Cange και σήμ.

Αλκοολούχο ποτό που παρασκευάζεται με απόσταξη από στέμφυλα ή άλλους καρπούς και αρωματίζεται με φυτικές αρωματικές ουσίες: *όστις θέλει να μη πονέσουν οι οδόντες του, ας βρέχει την κεφαλήν συχνάκις με ρακί δυνατό* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 228· *αντί δε κρασίου κεράσματος, δίδουσιν (ενν. οι Πατέρες) από ολίγον ρακί εις την τράπεζαν, και τούτο εβγαλμένον από τον κουρμάν, ήτοι τους φοίνικας* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 172.

ράκιον το· *ράκιο(ν)*.

Το αρχ. ουσ. *ράκιον*. Τ. *ρακίον* στο LBG. Πβ. ουσ. *ράκος* σήμ. και τ. *ράκιο* στο ΑΛΝΕ.

α) (Συν. στον πληθ.) ρούχο παλιό και φθαρμένο, κουρέλι: *Ορώ σε ξένον και σοφόν και συνετόν, αγχίνουν,| ενδεδυμένον ράκια, ξενιτείαν ασκούντα* Διήγ. πόλ. Θεοδ. 116· *πένης κεκαρμένος και ράκια ενδεδυμένος* Χρησμ. (Brokkaar) N 30· **β)** κουρελιασμένο στρωσίδι: *Εκεί ηύρεν (ενν. ο Απολλώνιος) άνθρωπον πτωχόν, πένητα και εν' ψαράρης,| είχεν μικρόν καλύβιον και εδέχετο τους ξένους,| διδεί αυτόν και ράκιον, κι εκάτσεν αποκάτω* Απολλών. (Κεχ.) 142.

ρακομαντάρω· *ρεκομαντάρω*, Κυπρ. χφ. 162· *ρεκουμαντάρω*. — Βλ. και *ρικουμαντιάζω*.

Από το ιταλ. *raccomandare* (Battaglia). Οι τ. από το παλαιότ. ιταλ. *recomandare* (Battaglia). Ο τ. *ρεκουμαντάρω* σε έγγρ. του 18. αι. (Σιγάλας, Ελλην. 2, 1929, 63) και σήμ. στην Ζάκυνθο (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β'). Πβ. λ. *ρεκουμεντάς* στο Meursius. Η λ. σε έγγρ. του 18. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 24, 1984, 397) και σήμ. στην Ζάκυνθο (Ζώη, ό.π.).

1α) Εμπιστεύομαι σε κάπ. τη φύλαξη ή την προστασία ανθρώπου ή πράγματος: *ρακομαντάρω όλα μου τα ιντερέσε της αυθεντίας σας, αμάδι με τα οποία και τον πανοσιότατον αφέντην πατέρα Πρόχωρον, οπού διά επίτροπόν μου άφησα* ΒεΛλερ., Επιστ. 77[22]· *Την άλλη αναθρεφτή, απού έχω εδά εις το σπίτι μου, ρακομαντάρω του γιου μου του Νικολάκη ... και κατέχω πως την αγαπά και ας την ακομοντάρει ως θέλει* Διαθ. 17. αι. 1[64]· **β)** (μέσ.) αναθέτω σε κάπ. κ., παραγγέλλω: *θέλω και ρακομαντάρομαι εις τον άνωθέ μου υιόν το Νικολάκη να μπορεί και να είναι κρατημένος να μου κάμει τα μνημόσυνά μου* Διαθ. 17. αι. 1[52]. **2)** Συμβουλεύω κάπ. επίμονα, πιεστικά: *Και το γενεραλίσιμο, πρίχου να ξεψυχήσει (ενν. ο Κορνάρος Κατερής),| κράζει να φτάξει με σπουδή ογιά να του μιλήσει,| τον τόπον οπού έβλεπε να του ρεκουμαντάρει:| «Τον Άγι' Αντρέα», του 'λεγε, «βλέπε να μη σου πάρει»* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 512[11].

Ρακχάνηδες οι· *Ραχμανήδες*, Διήγ. Αλ. F (Konst.) 38[2].

Από το τουρκ. *Rahmanî* (Redhouse) και την κατάλ. *-ηδες*.

Ονομασία μυθικού λαού: *εσέβη (ενν. Αλέξανδρος) εις το νησίν των Μακάρων, οπού ρωμαϊκά ονομάζονται Ρακχάνηδες* Διήγ. Αλ. Ε (Konst.) 39[1].

ραμάλης ο, Πηγά, Χρυσοπ. 324 (6) δις, (7) τρις, (8), 327 (4), (5), 328 (5), 329 (5), 332 (1), (2).

Από το τουρκ. *remmal* (Redhouse, <αραβ. *rammāl*· βλ. και Τομπαϊδ.-Συμεών., Συμπλ. Παπαδ. Α. Λεξ.) και την κατάλ. *-ης*. Η λ. σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Είδος γεωμάντη που χρησιμοποιεί την άμμο ως όργανο μαντείας: *εσύ τι μου τρέχεις ... εις την άμμον του ραμάλη, εις τα κοκκία της ρίκτρας, εις τα κάρβουνα της κατσιβέλλας* αυτ. 326 (11).

ραμβί ο, βλ. *ραββί*.

'ραμένος, μτχ., βλ. *αράσσω*.

ραμιθία η. — Βλ. και *τερέβινθος*.

Από το ουσ. *τρεμιθέα <μτγν. *τρέμιθος* <αρχ. *τέρμινθος* (Ανδρ., Λεξ., λ. *τρεμιθιά*). Λ. *τραμιθιά* σήμ. βοτ. (Χελδρ.-Μηλιαρ., Ονόμ. Φυτών[2] 24). Λ. *τρεμιθιά* (Κριαρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ.) και *τριμιθιά* (Κριαρ., Λεξ.) σήμ. Τ. *ραμιθθιά* και σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *ραμίθθι(ν)*).

(Βοτ.) το δέντρο πιστακία η τερέβινθος (για το πράγμα βλ. Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ. 3349, λ. *πιστακία*): *Έχε δε και ξύλα μυριστικά να βάνεις εις την φωτίαν, ήγουν δάφνην, δεντρολίβανον ... ραμιθίαν* (έκδ. *ραμυθίαν*), *μυρίκην και άλλα παρόμοια* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 175.

ραμινάκι το.

Από το ουσ. *ραμίνι* και την υποκορ. κατάλ. *-άκι*.

Μικρό ραμίνι (βλ. ά.): *ένα σιγιλέττο αργυρό ήθελα έχει κι ένα ραμινάκι και θέλω τα δώσει η αδερφή μου να κάμει τρεις μαστραπάδες* Διαθ. 17. αι. 11[112].

ραμίνι το, Διαθ. 17. αι. 5[79, 83].

Από το ιταλ. *ramino* (Battaglia, λ. *ramino*[1])- βενετ. *ramina* (Boerio). Τ. *ραμνί* σε έγγρ. του 17. αι. (Έγγρ. Σαντορ. 8[29]) και στο Somav. Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Α' 348[14], Δετοράκης, Μνήμ. Καλοκαιρινού 142) και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 421).

Μεταλλικό δοχείο για υγρά, κανάτι: *ο Πιλάτος των Οβριώ Χριστό να δώσει θέλει,| ορίζει να του φέρουσι ραμίνι και βατσέλι,| κι, απήτις του τα φέρασι εις την φορά εκείνη,| νερό του 'χύσα το ζιμιό, τα χέρια του ξεπλύνει* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 3467· (σε παρομοίωση): *Βυζιά σφικτά, αμάλαγα, σκουλήκια θα σας φάσι* (παραλ. 1 στ.). *Κι εσύ, λαιμέ, οπού ήσουνε σαν αργυρόν ραμίνι,| τώρα σας τρώγει η μαύρη η γης μαζί με το πηγούνι* Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 723.

ράμμα το, Ιερακοσ. 459[24], 483[26, 28], Ιατροσ. κώδ. χκγ', Gesprächb. 54[14], Διήγ. Αλ. F (Konst.) 142[14], Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 281[10], Ζήνου, Βατραχ. 310, Λεξ. Μακεδ. 152, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΚΓ' [337], Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 101[5], Hagia Sophia ω 514[23], Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 187, Βίος Αισώπ. (Eideneier) D 242[13]· *ράμμαν*, Ασσίζ. 492[12], Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 97· γεν. εν. *ραμμάτου*, Ασσίζ. 241[12], 492[12].

Το αρχ. ουσ. *ράμμα*. Ο τ. *ράμμαν* και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ράμμα(ν)*, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *ράμμα(ν)*, Φαρμακ., Γλωσσάρ. 213). Λ. *ράμματον* στο Meursius εσφαλμ. Η λ. και σήμ.

1) Ραφή: *Έσω ήτον* (ενν. *το ρούχον*), *ήξευρε, με γούναν ενδυμένον,*| *οίαν ο κόσμος πούπετε ουκ είδε να φορέσει*·| *όλη μία ευρίσκετον δίχως ράμμα ή κομμάτι* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 5725. **2)** Νήμα, κλωστή: *Εάν έμαθον την ραπτικήν εντέχνως επιστήμην*| *μετά βελόνης ταρτερού και ράμματος σταμένου*| *και ψαλιδόπουλον καλόν, να ήμουν οικοδεσπότης* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 159· *ράψον την πληγήν ράμματι λινώ μετά βελόνης* Ιερακοσ. 485[6-7]· *Βράσε ένα δεμάτι φασκομηλέαν και δύο διπλά όργον άψητον, οπού κάμνουν τες κλωστές, ήγουν ράμματα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 267· έκφρ. *ράμμα δαμασκηνό* = κλωστή κατασκευασμένη στη Δαμασκό: *Το δικαίωμαν του ραμμάτου του δαμασκηνού λεγόμενον φίλι τουμάς, δικαίωμαν σωστόν* Ασσίζ. 492[12-13].

Φρ. *κρέμομαι εις ένα ράμμα* = διακινδυνεύω, ριψοκινδυνεύω (πβ. *κρεμώ* Φρ. 2): *Ο Κανταρκούσης είπεν· «Ετούτος ο αποκρισάρης ατός του έναι ο Αλέξανδρος ...». Ο Τάρειος ... είπεν· «Αν έναι εντός ο λόγος αληθινός, εγώ την σήμερον ημέραν εγίνηκα ολονού του κόσμου αυθέντης ... Αμή ουδέν πιστεύω τους λόγους σου, ολονού του κόσμου το κεφάλιν να κρεμασθεί εις ένα ράμμα»* Διήγ. Αλ. F (Lolos) 280[11].

ράμμαν το, βλ. *ράμμα*.

'ραμμένος, μτχ., βλ. *αράσσω*.

ράμνος ο ή η.

Το αρχ. ουσ. *ράμνος* η. Η λ. στο αρσ. και σήμ. βοτ. (Μπαμπιν., Λεξ.).

Θάμνος ή μικρό δέντρο, συν. αγκαθωτά (για το πράγμα βλ. Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ.): *παλιούρι ή βάτος ή ράμνος* (ενν. *να είναι*) *τρεις πήχες μακρά από του γείτονος τον τοίχον* Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 1585 λζ' 11.

ραμνωδοκέντριο(ν) το.

Από το επίθ. **ραμνώδης* (<ουσ. *ράμνος* + κατάλ. *–ώδης*) και το μτγν. ουσ. *κέντριον*. Η λ. στο Κουμαν., Συναγ. (λ. *ραμνοδοκέντρια*)· βλ. και LBG (λ. *ραμνωδοκέντρια*).

Αγκάθι του φυτού ράμνος (βλ. ά.)· (εδώ μεταφ.): *έδει με γαρ τοι την δοκόν οράν των οφθαλμών μου,*| *και μη τα κάρφη τα λεπτά των αδελφών μου βλέπειν*·| *έδει πληγών τας ωτειλάς καλώς εναποσμήχειν,*| *και μη ραμνωδοκέντρια* (έκδ. *ραμνοδοκέντρια*) *τα των πλησίων αίρειν* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 68.

ραμόζα, επίθ. θηλ.

Από το ιταλ. *ramoso* (Battaglia, λ. *ramoso*[2]).

Που περιέχει χαλκό ή αποτελείται από χαλκό· (εδώ πιθ. ως επίθ. περιοχής πλούσιας σε χαλκό· βλ. Battaglia, ό.π. σημασ. 1, καθώς και Κυπρ. χφ. 157, λ. *ερώζα*): *ραμόζα* (έκδ. *ραμώζα*· διορθώσ.) Κυπρ. χφ. 162.

ραμπίνος ο.

Από το ιταλ. *rabbino* (Battaglia). Τ. *ραβίνος* σήμ. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ.

Ζακ.[2] Β').

Θρησκευτικός λειτουργός και πνευματικός αρχηγός των Εβραίων· (εδώ συνεκδ.) Εβραίος: *Αυτά κι άλλα παρόμοια φρόνιμα δημηγόρει* (ενν. *ο χαχάμης*)| *και τους ραμπίνους άπαντας στο πρόσωπον εθώρει* Μαρκάδ. 490.

ράμπλιον το. — Πβ. και *ραμάλης*.

Από το αραβοτουρκ. *ramal* (Mor., Byzantinot. II 259). Πβ. λ. *ραβούλιον* στο Du Cange App. και *ραμπλιστής* το 14.-15. αι. (TLG). Η λ. στο Du Cange· βλ. και LBG.

Μαντική μέθοδος που συνδυάζει τη γεωμαντεία με την αστρολογία, γνωστή στους βυζαντινούς χρόνους και με την ονομασία ραβούλιον (για το πράγμα βλ. Tannery, Mémoires scientifiques 4, 1920, 357-72)· (εδώ στον πληθ.): *ταύτα ειπόντος απέβη* (ενν. *ο Μηρσαΐτης*) *του ημιόνου ού εποχείτο και εισήλθεν εις την τένταν ... και ήρξατο αναγινώσκειν τας βίβλους του Μωάμεθ και τα ράμπλια πράττειν* Καναν. (Pinto) 250.

Η λ. ως τοπων.: Προσκυν. Μεταμ. 50 123[21].

ραμπουής ο, Ασσίζ. 237[21-22], 481[30], 488[31].

Από το παλαιότ. γαλλ. *rabouin* (Godefroy, Lex. de l' anc. franç.· βλ. και Καραποτόσογλου, Κυπρ. Σπ., 64-65, 2003, 767). Λ. *ραμπουνείν* στο Du Cange.

Νόμισμα του Βασιλείου των Ιεροσολύμων αξίας τριών σολδίων (για το πράγμα βλ. Coureas, The Assizes 218 σημ. 520): *Εάν γένηται ότι οκάτις άνθρωπος ... πουλήσει το σπίτιν του, εκείνος οπού να το αγοράσει ... εντέχεται να δώσει εις την αυλήν πέρπυρον α' και έναν ραμπουήν διά την πούλησιν* αυτ. 232[10].

ραμφανίς η, βλ. *ραφανίς*.

ράμφος το, Ιερακοσ. 483[10], 492[17]· *ράφος*, Φυσιολ. (Zur.) ΙΙΙΙ 2[7].

Το αρχ. ουσ. *ράμφος*. Η λ. και σήμ.

α) Η κεράτινη μυτερή απόληξη του στόματος των πτηνών: Ιερακοσ. 483[6]· **β)** (κατ' επέκταση) ρύγχος, μουσούδα: *οσφραίνεται* (ενν. *ο έλαφος*) *τας οπάς των ερπετών, και όπου εστίν ο όφις ... γινώσκει αυτόν, και ευθέως αποφθέγγεται φωνάς τρεις ... Και τίθησι το ράφος αυτού επί την θύραν της οπής ... και ούτως καταπίνει αυτόν* Φυσιολ. 359[11].

ρανίζω, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 382[12], 541[16], Τζάνε, Κατάν. 445.

Το μτγν. *ρανίζω*. Η λ. και σήμ. στο κρητ. ιδίωμα (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Δ' 607, λ. *ρανίζει*, Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ.).

(Αμτβ.) κλαίω σιγανά και αδιάκοπα, κλαψουρίζω: *Κινούσινε και παίρνουν τα, στο Κάστρο για να μπούνε,*| *για να τα δουν οι Κρητικοί, όλοι τους να χαρούνε.*| *Κι απής εφτάξασιν εκεί, χαρές πολλές αρχίζου,*| *κι οι Τούρκοι ωσάν τά 'δανε, κλαίγουνε και ρανίζου* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 436[14].

ρανίς -ίδα η, Ντελλαπ., Υπομν. 135.

Το αρχ. ουσ. *ρανίς*. Η λ. *ρανίδα* και σήμ. λόγ.

1α) Σταγόνα, σταλαγματιά: *δύο ρανίδας εξ αυτού* (ενν. του υγρού) *έμβαλε εις τους μυκτήρας του ιέρακος ή εμφύσησον εις τας ρίνας αυτού προς το αναφθήναι* Ιερακοσ. 389[15-16] **β)** δάκρυ: *Ξέχωρα σ' όλες τις ψυχές έπρεπε να διαλέξεις | των Καστρινώ όλα τα κορμιά, κλαίοντας να τες βρέξεις | ρανίδα από τα μάτια σου, λίγο για να πλυθούσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 527[3]. **2)** (Μεταφ.) μικρή ποσότητα από κ., μια σταλιά: *δος μοι* (ενν. *άγιε Νικόλαε*) *ρανίδα φωτισμού, ώσπερ Χριστός του Παύλου* Βίος αγ. Νικ. (Κακλ.)10.

ραντίζω, Διγ. (Trapp) Gr. 866, 2376, Διγ. Ζ 2809, Ερμον. Π 316, Λίβ. διασκευή α 3773, Πεντ. Έξ. IX 8, XXIV 6, XXXII 20, Λευιτ. I 11, III 2, 8, IV 17, V 9, VI 19, VIII 19, Αρ. VIII 7, 21, XVII 2, XVIII 17, XIX 13, 18, 19, 20 δις, 21, XXXI 19, 20, Μορεζ., Κλίνη 310[r δις, v], 349[v], Πανώρ.[2] Γ' μετά στ. 544, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 85[v], Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [872]. — Βλ. και *ραντουρίζω*.

Το μτγν. *ραντίζω*. Η λ. και σήμ.

1α) Βρέχω με σταγόνες νερού ή άλλου υγρού κάπ. ή κ., ραίνω: *πίπτει εις την γην αναίσθητος, ακίνητος καθόλου. | Φέρνουν νερόν, ραντίζουν τον, συνέφερεν ολίγον* Φλώρ. 1068· *Ωσάν έγινεν ώρα μεσημερίου μίαν των ημερών, ενύσταξα και έπεσα εις τα γόνατα της κόρης και εκοιμήθηκα, η δε κόρη εράντιζέ με ροδόσταγμα* Διγ. Άνδρ. 375[20]· (ως τελετουργικό στοιχείο): *και να σφάξεις το κριάρι και να πάρεις το αίμα του και να ραντίσεις ιπί το θεσιαστήρι τριγύρου* Πεντ. Έξ. XXIX 16· **β)** (προκ. για τη χριστιανική τελετή του αγιασμού) ραίνω κάπ. ή κ. με αγιασμένο νερό για εξαγνισμό και ευλογία: *και όνταν γινίσκεται θανατικόν ή ακρίδα ή αβροχία ... να εβγάλουν τον φανερωμένον σταυρόν και να τον λιτανέσσουν τριγύρου της εκκλησίας και να ποίσουν δρόσος να τον βουττήσουν και να τον ραντίσουν κατά τον αέραν* Μαχ. 72[10]· *ο άγιος πρώτα εστοίβασε ξύλα, απέκει έκαμεν αγιασμόν και εράντισε τα ξύλα, γιαμιά έβαλε 'στιάν και άναψε τα ξύλα* Ροδινός (Βαλ.) 181· (μέσ.): *φέρε μου και εμένα ολίγον από εκείνον το απόπλυμα των ποδιών του* (ενν. *του προσκυνητή*) *να ραντισθώ* Μορεζ., Κλίνη φ. 310[v]· **γ)** (μεταφ., προκ. για τον ήλιο) ρίχνω κ. σα βροχή πάνω σε κάπ., περιλούζω κάπ. με κ.· (με δύο αιτιατ.): *Και όταν ανατέλλει ο ήλιος εις τα βάθη των υδάτων και ραντίζει τον κόσμον τας ακτίνας, απολεί τας πτέρυγας αυτού ο γρυψ, και δέχεται τας ακτίνας του ηλίου* Φυσιολ. 369[14]. **2α)** Πιτσιλίζω: *τα ρούχα του εραντίσθησαν εκ του θηρίου το αίμα* Αχιλλ. (Smith) N 1620· **β)** (προκ. για τεχνική ύφανσης) υφαίνω με νήματα διαφορετικού χρώματος, έτσι ώστε να δημιουργούνται διακοσμητικά στίγματα πάνω στο ύφασμα: *εστόλιζέ τον ένα απανωφόρι άσπρο και ήτον ραντισμένο μέσοθες από την ύφασίν του ράμματα μαύρα, κόκκινα, πράσινα, οξεία και πάσα λογής* Hagia Sophia ω 514[22].

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = **α)** σκορπισμένος, πασπαλισμένος: *κατεβαίνει σκαλούνια πενήντα και είναι ο τάφος της Θεοτόκου ... Αυτού αριστερά έχει ραντισμένη στάχτη και απαυτού λέγουσι να εξεχύσει ο Πύρινος ποταμός της Κολάσεως* Προσκυν. Ολυμπ. 177 90[19]· **β)** (προκ. για ύφασμα) ποικιλμένος με στίγματα: *Εις φάραν επεκάθητο* (ενν. *η Μαξιμού*) *μαύρην, γενναιοτάτην, | εφόρει επιλώρικον ολόβηρον, καστόριν, | φακεολίτσιν πράσινον, χρυσόν ρεραντισμένον* Διγ. (Trapp) Gr. 3070.

ράντισμα το, Πεντ. Αρ. XIX 13, 20, 21 δις.

Το μτγν. ουσ. *ράντισμα*. Η λ. και σήμ.

1) (Εκκλ.) κατάβρεγμα ανθρώπων ή αντικειμένων ή χώρων με αγιασμένο νερό ή άλλο αρωματικό υγρό για εξαγνισμό ή ευλογία, ραντισμός· (εδώ σε μεταφ.): *Αλλά αγκαλά και χύνομαι αντίς ράντισμα εις την θυσίαν και λειτουργίαν της πίστεώς σας, χαίρω και συγχαίρω με όλους σας* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παύλ. Φιλιππ. β' 17. **2)** (Μετων.) το νερό του καθαρμού των εβραίων, το οποίο παρασκεύαζε ο ιερέας με συγκεκριμένο τρόπο (για το πράγμα βλ. και Π.Δ., Αρ. 19, 1-10)· (σε ιδιάζ. σύντ.): *και έτσι να κάμεις αυτωνών να τους καθαιρίσεις· ράντισε απάνου τους νερά ράντισμα και να απεράσουν ξουράφι ιπί όλη τη σάρκα τους* Πεντ. Αρ. VIII 7.

ραντισμός ο.

Το μτγν. ουσ. *ραντισμός*. Η λ. και σήμ. λόγ.

(Εκκλ.) *ράντισμα* (βλ. ά.)· (εδώ σε μεταφ.): *Διατί εγώ οραμάγι γίνομαι ραντισμός της θυσίας, και ο καιρός του θανάτου μου έφθασε* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παύλ. Τιμ. Β' δ' 6.

ραντιστήρι το, Πεντ. Έξ. XXVII 3, Αρ. IV 14, VII 13, 19, 31, 43, 49, 61, 67, 73, 84, 85.

Το μτγν. ουσ. *ραντιστήριον* (TLG). Η λ. και σήμ.

(Προκ. για το εβραϊκό θρησκευτικό τελετουργικό) σκεύος που περιείχε το νερό του καθαρμού, με το οποίο ο ιερέας έραινε τους πιστούς· περιρραντήριο: *και έκαμεν όλα τα αγγά του θεσιαστηριού τα κακάβια και τα χουλιάρια και τα ραντιστήρια, τα διλάβια και τα θυμνιαντήρια· όλα τα αγγά του έκαμεν χάρκωμα* αυτ. Έξ. XXXVIII 3· *ραντιστήρι ένα αργυρό εβδομήντα ξάγια με το ξάγι του άγιου* αυτ. Αρ. VII 37.

ραντουρίζω. — Πβ. και *λαντουρώ, ραντίζω*.

Από το *ραντίζω* (Γεωργακ., B-NJ 14, 1938, 70 σημ. 3). Τ. *ραdoυλλίτζω* (Μιχαλαριά-Βογιατζή, Λεξ. Σύμης) και τ. *ραντουλλdίζω* (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., όπου και τ. *ραντουλdώ*) σήμ. ιδιωμ. Η λ. στο Du Cange (*ραντουρίζειν*, λ. *ραντίζειν*), στο ΑΛΝΕ και σήμ. ιδιωμ. (Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ.).

Ραντίζω, καταβρέχω, ψεκάζω με υγρό: *και τότε τρυγονόπουλα ηφέραν κι έσφαξέ τα, | το αίμα τους γαρ την φωτίαν κι όλα ραντούρισέ τα* Θησ. Ζ' [81[8]]· *Τότες και η γριά ρήγισσα, ήγουν η πενθερά του,* (παραλ. 1 στ.) *τρέχει, με ροδοστάματα ραίνει και ραντουρίζει | τον αμιρά το πρόσωπον βρέχει και το μυρίζει* Διγ. Ο 1193.

'ράξιμο το, βλ. *αράξιμο*.

ράπα η· *ράβα*, Μπερτόλδος 28, 78,82.

Από το λατ. - ιταλ. *rapa* (Battaglia, *rapa*[1])· άσχ. το ουσ. *ράπα* στον Ησύχ. (L-S). Ο τ. από το ιδιωμ. ιταλ. - βενετ. *rava* (Battaglia, Boerio). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου 772, λ. *ράπα* β', Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Β', Λάζαρης, Λευκαδ.).

Το φυτό βρασσική η εδώδιμος (brassica rapa)· γογγύλι, ρέβα (βλ. και Καββάδας,

Βοτ. φυτολ. λεξ., λ. *βρασσική* 969): *με τρομερούς πόνους απέθανε, διά να μην ημπορεί να φάγει ράπες και φασούλια* αυτ. 76· *ένα τσουκάλι φασούλια με το κρεμμύδιον και ράβες ψημένες αποκάτω εις την στάχτην* αυτ. 76.

ραπάνι(ν) το, Ζήνου, Βατραχ. 102, Παϊσ., Ιστ. Σινά 1384· *ρεπάνι*, Sprachlehre 113, Γιατροσ. Ιβ. 50 τετράκις, 96, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 135, 207· *ρεπάνι(ον)* Ορνεοσ. αγρ. 531[27-8], Ιατροσόφ. (Oikonomu) 52[2], Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 236, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 19. — Βλ. και *ράφανον*.

Το μτγν. ουσ. *ραπάνιον*. Ο τ. *ρεπάνι* στο Du Cange (λ. *ράπανον*) και σήμ. Τ. *ρεπάνιον* στο Meursius. Η λ. (*ραπάνι*) στο Somav. και σήμ.

Το φυτό ράφανος ο εδώδιμος (raphanus sativus), που ανήκει στην οικογένεια των Σταυρανθών και καλλιεργείται για τη ρίζα του· ρεπάνι, ρεπανάκι (για το πράγμα βλ. Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ., λ. *ραφανίς*): *πράσα, ραπάνια, κάρδαμα, κρεμμύδια και γογγύλια* Γαδ. διήγ. (Βασιλ.) 14· *Τας ρίζας του ρεπανίου οπού καίει να ξηράνεις, βάλε εις το κρασί την σκόνην τους να γένει ξύδι* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 244.

ραπανίς -ίδα η, βλ. *ραφανίς*.

ράπανον το, βλ. *ράφανον*.

ράπη (Ι) η, Δεφ., Λόγ. 386, Τριβ., Ρε 48, Πανώρ.[2] Πρόλ. θεάς 64.

Από το μτγν. ουσ. *ράψ* (L-S Suppl.). Λ. *ράπα* στον Ησύχ. Η λ. στο Meursius και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *ράπα*).

Τα ξερά στάχια των δημητριακών που απομένουν μετά το θερισμό· καλαμιά, άχυρο· (σε παροιμ. φρ.): *Απάνω εις την ταπείνωσιν έχε και την αγάπην,| γιατί θερμαίνει την καρδιάν, ωσάν η 'στιά την ράπην* Δεφ., Λόγ. 68· *Φρόνιμα το 'καμε πολλά, γιατί ως φωτιά στη ράπη| πιάνει στην ανακάτωση τω νιω συχνά η αγάπη* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 165.

ράπη (ΙΙ) η. — Βλ. και *ράπισμα*.

Από το *ραπίζω* και την κατάλ. *-η*.

Χαστούκι: *στου Ιησού την κεφαλή ουδέν ελείπα κτύποι,| και σφεντυλιές και φτύσματα, ράπες στο πρόσωπόν του* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 3110.

ραπίζω, Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 412, Απολλών. (Κεχ.) 707, Περί ξεν. (Μαυρομ.) 112, Διγ. Ο 2144.

Το αρχ. *ραπίζω*. Η λ. και σήμ. λόγ.

α) Χτυπώ κάπ. στο πρόσωπο με την παλάμη του χεριού, χαστουκίζω (η σημασ. μτγν.): *στον γαρ ραπίσαντα, φησίν, την δεξιάν σιαγόνα,| στρέψον και την αριστεράν, ο Κύριος βοά σοι* Φυσιολ. (Legr.) 311· **β)** (γενικ.) καταφέρω χτύπημα· χτυπώ: *Εν τη θήρα πολλάκις ... μαχόμενος ο ιέραξ έστιν ότε λακτίζεται και κλάται, έστιν δ' ότε και από πτέρυγος ραπίζεται* Ιερακοσ. 487[20].

ράπισμα το, Αλφ. ξεν. Αμ. (Μαυρομ.) 78, Διγ. Άνδρ. 362[31].

Το αρχ. ουσ. *ράπισμα*. Η λ. και σήμ. λόγ.

Χαστούκι: *Μια γαρ εκ των ημερών μάγειρός τις χολιάζει| και ράπισμα τον έδωκε (ενν. ο Διγενής) τον άθλιον εκείνον| και παρευθύς οι οφθαλμοί εξήλθον του αθλίου* Διγ. Ζ 2286.

ραπισμός ο, Θρ. Θεοτ. 4.

Το μτγν. ουσ. *ραπισμός*.

Χαστούκι, χαστούκισμα: *εγεννήθηκεν ο Υιός και Λόγος του Θεού από μίαν παρθένον ... Και τούτος θέλει ζήσει εις τούτον τον κόσμον τριάντα τρεις χρόνους και θέλει λάβει εμπτυσμούς και ραπισμούς* Καρτάν., Π. Ν. (Κακ.-Πάνου) φ. 235[v].

ραπρεζεντάρω, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) μετά τον κατάλ. προσώπων.

Από το βενετ. *rapresentar* (Boerio)· πβ. και ιταλ. *rappresentare* (Battaglia). Η λ. σε έγγρ. του 17. αι. (Κωνσταντουδάκη, Θησαυρ. 12, 1975, 122) και σήμ. ιδιωμ. (Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ.· πβ. και Λάζαρης, Λευκαδ.).

Παριστάνω: *Η σκηνή ραπρεζεντάρει το Κάστρο τση Κρήτης* Φορτουν. (Vinc.) Κατάλ. προσώπων 20.

ράπτης ο, Σαχλ. Ν 278, Σαχλ., Αφήγ. 173, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 188[r], Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 180[33], 1526 ιϛ' 2, 1527 ιϛ' 6· *ράφτης*, Ασσίζ. 10[4], 73[13],73[16], 322[14], Gesprächb. 54[1041], Μαχ. 246[27], 260[35], 666[13], Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 102[14], Σουμμ., Ρεμπελ. 170, Μπερτολδίνος 162· πληθ. *ραφτάδες*, Χρον. Τόκκων 1788.

Το μτγν. ουσ. *ράπτης* (TLG). Ο τ. στο Meursius και σήμ. Η λ. και σήμ. (Μπαμπιν., Λεξ.).

Επαγγελματίας τεχνίτης που ράβει ανδρικά και γυναικεία ενδύματα (για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Β[1] 10): *Αν γαρ ουκ εγυρεύετο ράφτης ποτέ στον κόσμον,| οκάποιας γειτόνισσας ρούχον να παρελύθη,| και παρευθύς να με έκραξεν: «μαστόρην και τεχνίτην,| να, κέντησε το ρούχον μου και περιμάζωσέ το»* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 161 χφ Ρ κριτ. υπ.· *Ώδε λέγει το δίκαιον περί του ράφτη οπού ράβγει τα ρούχα τους λας, και φεύγει με όλα τα ραψίματα, ομοίως και περί πάντων όλων των εργολάβων* Ασσίζ. 322[11]· *Λούσον αυτόν (ενν. τον ιέρακα) πάντοθεν μετά ύδατος χλιανθέντος, και κέντει το οίδημα ου μετά ισχύος βελόνη ραπτών* Ιερακοσ. 452[8]· (εδώ με υποτιμ. διάθεση· πβ. και Κουκ., Ευστ. Λαογρ. Α' 396): *μόν' ετούτο έχει χάριν,| να γυρεύει (ενν. η γυναίκα), ποίο να πάρει,| και ας έν ράφτης ή τσαγκάρης| ή καμένος κατεργάρης* Επαιν. γυν. (Vuturo) 165.

Ο τ. ως τοπων.: Πορτολ. Α 223[10, 11, 14, 15], 224[3].

ραπτικός, επίθ.· *ραφτικός*, Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 158 κριτ. υπ., Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ. 45.

Το μτγν. επίθ. *ραπτικός*. Ο τ. και σήμ. (Μπαμπιν., Λεξ., λ. *ραπτικός*). Το θηλ. *ραπτική* ως ουσ. και σήμ. (Κριαρ., Λεξ., ΛΚΝ). Το ουδ. *ραπτικόν* ως ουσ. στο LBG (λ. *ραπτικός*). Το ουδ. *ραφτικόν* ως ουσ. στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. στον τ. *ραφτικό*

(Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ., λ. *ραφτικά*)· ο πληθ. ουδ. *ραφτικά* ως ουσ. στο LBG (λ. *ραπτικός*) και σήμ. Η λ. και σήμ. λόγ.

Που σχετίζεται ή αναφέρεται στο ράψιμο: *Πτύξας τον ιέρακα χλιαρώ ύδατι κατάβρεχε όλον το σώμα αυτού, και βελόνη ραπτική κατακέντει το φυσηθέν δέρμα ελαφρώς πάνυ,* ... *και* (ενν. *ο ιέραξ*) *εκφυσάται* Ιερακοσ. 451[25]· *παις τις ούπω τον τρίτον και δέκατον ανύσας χρόνον την τέχνην επαιδεύετο την ραπτικήν* Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 230[3]· *Εάν έμαθον την ραπτικήν εντέχνως επιστήμην| μετά βελόνης ταρτερού και ράμματος σταμένου| και ψαλιδόπουλον καλόν, να ήμουν οικοδεσπότης* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 158.

Το θηλ. ως ουσ. (η χρ. ήδη μτγν.)= η τέχνη του ραψίματος: *αν οίδα γουν της ραπτικής δοκώ την επιστήμην* ... Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 158 κριτ. υπ.

Το ουδ. (*ραπτικόν*) καθώς και ο πληθ. ουδ. (*ραφτικά*) ως ουσ.= αμοιβή του ράφτη· τα ραφτικά (για τη σημασ. βλ. και Κοραή, Άτ. Α' 176, λ. *ράψιμον*): *δεύρο, τεχνίτα, δεύρο,| να, κέντησε το ρούχον μου, έπαρ' το ραπτικόν σου* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 164· *Έδωκα εις τα ρούχα, το επανωφόρι και το κατωφόρι, εις όλα ομού αγορά και ραφτικά lire 93* Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ. 39.

ραπτοδερματάρης ο. — Πβ. και λ. *δερματοραπτάρης*.

Πιθ. από ουσ. **ραπτοδερματάς* ή **ραπτοδερματεύς* (πβ. LBG, λ. *δερματεύς*) με επίδρ. ουσ. σε *–άρης*.

Ράφτης ή διορθωτής δερμάτινων ειδών: *Και ούτε τσαγγάρης ή σελάς ή ραπτοδερματάρης| να ράψει δύναται ποσώς άχρι κεντέαν μίαν* ... Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 389 κριτ. υπ.

ράπτω, Προδρ. (Eideneier)[2] Α' 46, Ιερακοσ. 483[28], Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 289, Βίος Αλ. 385, Ιμπ. 540, Δούκ. 417[10], Έπαιν. γυν. (Vuturo) 238, Θρ. Κύπρ. Μ 371, Μορεζ., Κλίνη φ. 15[v]· *ράβγω*, Μαχ. 540[29]· *ράφτω*, Ασσίζ. 73[13, 16], 494[31], Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 289 κριτ. υπ., Sprachlehre 83 δις.

Το αρχ. *ράπτω*. Ο τ. *ράβγω* (για το σχηματ. βλ. Συμεων., Ιστ. κυπρ. διαλ. 186-7· πβ. και Χατζ., Λεξ., λ. *ράβκω*) στο Meursius (γρ. *ραύγειν*) και σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. Τσακων., λ. *ράβω*, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *ράβjω*). Ο τ. *ράφτω* στο Βλάχ., στον Κατσαΐτ., Κλ. Α' 682 και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Καραν., Ιστ. Λεξ. Κάτω Ιταλ., Σακ., Κυπρ. Β' 768). Το μέσ. *ράφτομαι* στο Somav. (λ. *ράφτομαι*). Η μτχ. *ραμμένος* στο Βλάχ. και σήμ. Τ. *ράβω* σήμ. Η λ. και σήμ. λόγ. (Μπαμπιν., Λεξ., λ. *ράβω*).

Α' Μτβ. **1α)** Συνάπτω δύο ή περισσότερα τμήματα κάπ. υλικού με κλωστή: Πεντ. Γέν. ΙΙΙ 7· **β)** συνδέω μεταξύ τους κομμάτια από ύφασμα με κλωστή· ράβω (εδώ μπαλώνω): *Εάν* ...| *σκάποιας καν γειτόνισσας ρούχον να επαρελύθην,| και παρευθύς να με έκραξαν: «δεύρο, τεχνίτα, δεύρο,| και ράψε το παράλυμαν, έπαρ' το ράψιμόν σου»* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 164-1 χφ P κριτ. υπ.· **γ)** (μέσ., μεταφ.) δένομαι σφιχτά, προσκολλώμαι ισχυρά σε κ.: *Το στέμμα το πρεπούμενον, εδ' ας τ' ακαρτερούμεν,| ραμμένοι με τα σίδερα, ώστε να μας το δώσουν* Θησ. ΙΒ' [86[6]]. **2)** Κατασκευάζω ένδυμα για κάπ. άλλο: *Ώδε λέγει το δίκαιον περί του ράφτη οπού ράβγει τα ρούχα τους λας, και φεύγει με όλα τα ραψίματα* Ασσίζ. 322[11]· *Από πανίν ευγενικόν, ολόχρυσον καθόλου* (παραλ. 1 στ.) *ρούχα τού εκόψαν και έραψαν, τον Έκτοραν ενδύσαν* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 7241. **3)** (Προκ. για πληγή) ράβω, συνδέω τα άκρα (προκ. να επουλωθεί): *Εάν* ... *πλήξη ο ιέραξ σφοδρώς ή γέρανον ή λαγωόν, και πληγή καυτός υπ' εκείνων, και διασχισθή το δέρμα αυτού, θεράπευε αυτόν ούτω. Αυτίκα μάλα ράψον την πληγήν ράμματι λινώ μετά βελόνης, η τας δοράς ράπτουσι* Ιερακοσ. 485[6,7]· *Εάν υπό γεράνου πληγή* (ενν. *ο ιέραξ*) ... *σύμφυτον πρώτον προπάσας εις τον τόπον ράπτε αυτόν, τριγώνοις βελονίοις χρησάμενος και ράμματι εξ ερίου* Ιερακοσ. 483[25]. **4)** (Μεταφ.) επινοώ, μηχανεύομαι, σχεδιάζω κακό εναντίον κάπ.: Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 176[21], Δούκ. 231[18], Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 98[24]. φρ. *ράπτω μηχανάς*, βλ. Επιτομή, λ. *μηχανή* Φρ.

Β' (Αμτβ.) ασχολούμαι με το ράψιμο ή τη ραπτική τέχνη: *όλην την ημέραν* (ενν. *ο Σαρδανάπαλος*) *έστεκεν μέσα εις την κάμαραν με την φαμελίαν του να ηβλέπει να ράφτουν και να κεντούν και να γνέθουν και να κάνουν άλλα γυναικεία τίποτες* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 113[v] *γή έραφτε γή έξαινε μαλλιά γή τη ρασέν επάτει| γή ολημερνίς την έβλεπες τη ρόκα της κι εκράτει* Πανώρ.[2] Β' 95· *Ουδ' έπλυνε ουδ' έραφτε ουδ' έλασσε ποτέ τση* (ενν. *η Παρθένος*)| *κι ήσα τα ρούχα τση λαμπρά κι εστράφτα οι ποδιές τση* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 4328.

ρασά, ρασέ η, βλ. *ρασέα*.

ρασέα η· *ρασά· ρασέ*, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 22[13], 414[10]· *ρασιά*, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 198b χφ N κριτ. υπ.

Από το ουσ. *ράσο* και την κατάλ. *-έα* ή από το βενετ. *rassa* (Boerio). Ο τ. *ρασά* σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, στη λ., Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Δ 608, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.). Ο τ. *ρασέ* σε έγγρ. του του 16. αι. (Βλαχάκη, Θησαυρ. 17, 1980, 315) και σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., λ. *ρασά*). Ο τ. *ρασιά* σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, στη λ.). Η λ. σε έγγρ. του 19. αι. (Σκοπετέας, ΕΑΙΕΔ 6, 1955, 117) και σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.).

1) Μάλλινο ύφασμα επεξεργασμένο (τσόχα): *γή έραφτε* (ενν. *η Φροσύνη*) *γή έξαινε μαλλιά γή τη ρασέν επάτει| γή ολημερνίς την έβλεπες τη ρόκα της κι εκράτει* Πανώρ.[2] Β' 95. **2)** Ένδυμα ή πανωφόρι από μάλλινο ύφασμα (τσόχα): *ακόμη αφήνει* (ενν. *η κερά Μαρκεζίνα*) *τση Ανέζας..., διά όνομαν τση ψυχή τση,... τη ρασέα οπού φορεί* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 92[21]· ράσο μοναχού από μάλλινο ύφασμα συν. μαύρο: *Απήτις ο Αρμάκιος είδε ξεστολισμένο| το Βασιλίσκο και ρασά μαύρη περιζωσμένο,| τότε εθυμώθη αδυνατά* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 128.

ρασιά η, βλ. *ρασέα*.

ράσινος, επίθ., Ολόκαλος 173[39], Επιστ. Barozzi 362, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 72[11], 486[7].

Από το ουσ. *ράσο* και την κατάλ. *-ινος*· πβ. και ιταλ. *rasina* (Battaglia). Η λ. στο Du Cange (λ. *ράσον*) και σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ., λ. *ράσο*· βλ. και Κωστ., Λεξ. τσακων., λ. *ράσινε*).

Μάλλινος, από χοντρό μαλλί (επεξεργασμένο· μάλλον τσόχα): *έπρεπε ο κακότυχος* (ενν. *ο γέροντας*) *καλόγερος να γένει* (παραλ. 1 στ.), *έπρεπέ τον να φόρεσε μαντί και καμηλαύχι*| *και ράσινο ποκάμισο, διά την ψυχήν να πάσχει* Κακοπ. 128.

ρασίτικος, επίθ.

Από το ουσ. *ράσο* και την κατάλ. *-ίτικος*. Τ. *ρασίτικο* σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων.).

Μάλλινος (βλ. *ράσινος*): *απάνω εις το τζιμπούνιον ωσάν απανωφόριν,*| *φορεί* (ενν. *ο Πάρις*) *ρασίτικον* (έκδ. *ρασιτικόν*· διορθώσ. κατά Benedetto, Ελλην. 31, 1979, 238) *καμπάν, ήτον των καλογέρων* Βυζ. Ιλιάδ. 607.

ράσο το, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 686, Πένθ. θαν.[2] 328, Φαλλίδ. (Παναγ.) 143, 274, Σεβήρ., Σημειώμ. 4γ, Σεβήρ., Τελ. Σημειώμ. 2γ, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 285, Β' 279, 316, 319, 388, Αποκ. Θεοτ. Ι 191· *ράσο(ν),* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 570, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 504, Ιμπ. 581, 741, Θησ. Ι [79[8]], Απόκοπ.[2] 145, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 65[5-6], Μορεζ., Κλίνη φ. 105[v], Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 1108 ξγ' 8, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 90, Σεβήρ., Σημειώμ. 96, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 364α, 365· *ράσον,* Προδρ. (Eideneier)[2] Β' 26-12 κριτ. υπ., Δ' 472, 472-1 κριτ. υπ., Απολλών. (Κεχ.) 159, 171, Βυζ. Ιλιάδ. 615, Σεβήρ., Σημειώμ. 17, Σεβήρ., Τελ. Σημειώμ. 34ε.

Από το λατ. επίθ. *rassus* <*rasus* (βλ. Κριαρ., Λεξ., λ. *ράσο*, Kahane, Sprache 385, Τριαντ. Απ. 1 493 και OLD, λ. *rassus*)· βλ. και επίθ. *ράσος* (Lampe, Lex., LBG). Ο τ. *ράσον* στο Du Cange και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ράσο(ν)*, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *ράσο(ν)* κ.α.). Η λ. τον 5. αι. (TLG) και σήμ. κοιν. με τη σημασ. 3 και ιδιωμ. με τη σημασ. 2 (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *ράσο(ν)*, Ευαγγελίδης Δ., Λαογρ. Δ' 1912-13, 145[17]).

1) Επεξεργασμένο χοντρό ύφασμα, κομμάτι υφάσματος (συν. μάλλινο ή τρίχινο που έχει αποξεστεί και λειανθεί)· πιθ. τσόχα: *κηρόπισσον λειώσας μετά ελαίου περίχριε την γαστέραν και φασκίασον αυτό* (ενν. *το παιδίν*) *με το ράσον* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 53[2]· *Η δε ενδυμασία* (ενν. *εις την έρημον*) *εστίν από παλαιά ράσα τρίχινα και γούνες, όλα πεπαλαιωμένα ..., διά να κατατρύχει την ταλαίπωρον ετούτην σάρκα* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 76[2]. **2)** Το ένδυμα ή πανωφόρι (συν. φτωχικό) από χοντρό ύφασμα (τσόχα): *Μπλιο ζαμπέτια δε μυρίζω,*| *μα βρομώ όλος και σκανίζω,*| *εγδυμνός και ξεσκισμένος*| *κι εις τα ράσα τυλιμένος,*| *πλήσες κόνιδες γεμάτος* Φαλλίδ. (Παναγ.) 105· (μεταφ.) κατάσταση στην οποία βρίσκομαι σε φρ. όπως: *εγδύνομαι τα ράσα της αμαρτίας* (πβ. Επιτομή, λ. εκδύω ΙΙ2): *μας ήγδυσε* (ενν. *η Δέσποινα*) *τα παλαιά ράσα της αμαρτίας και ήντυσέ μας την χιονοφεγγόφωτον στολήν του αγίου βαπτίσματος* Μορεζ., Κλίνη φ. 154[r]. **3)** Το απλό ποδήρες ένδυμα των μοναχών: *απάνω εις το τζιμπούνιον ωσάν απανωφόριν,*| *φορεί* (ενν. *ο Πάρις*) *ρασίτικον καμπάν, ήτον των καλογέρων* (παραλ. 1 στ.). *Τινές οπού τον έβλεπαν τον Πάρι με το ράσον,*| *ενόμιζον καλόγερος μετά της φορεσίας,*| *εκ τους πτωχούς εφαίνετον μικρός δυστυχισμένος* Βυζ. Ιλιάδ. 609· (συνεκδ.) το ιερατικό και το μοναχικό σχήμα ιδίως στις φρ. *βάζω / φορώ / ενδύομαι* (το/τα) *ράσο/-α* (πβ. Επιτομή, λ. ενδύω Ι1β): *επήγες και εκουρεύτηκες, ...*| *αλλά την γνώμην έχεις την, ...* (παραλ. 1 στ.) *και ουδέ τα ράσα εντρέπεσαι, κατηραμένε κόραξ* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 573· *αφού θήσουσι λόγον* (ενν. *αι παρθένοι γυναίκες*) *ότι εις γάμον να μην σέβουσιν ..., και υπάσι εις μοναστήριον και φορέσουσι ράσα ...* Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 1109 ξγ' 40· *εντύνομαι τα ράσα μου, κουρεύομ'· απατή μου,* (παραλ. 1 στ.) *και δείχνω μεγαλόσχημη και μοιάζω σαν 'γουμένη* Γαδ. διήγ. (Βασιλ.) 299· *Ετούτοι είναι οπού εβάλασι το αγγελικό σκήμα, ήγου*| *τō ράσο, να γενούνε ιερείς ό καλογέροι* Αποκ. Θεοτ. Ι 187.

ρασοκαμιζέτο το.

Από το ουσ. *ράσο* και τον τ. *καμιζέτο* του ουσ. *καμιζότο*.

Μάλλινη πουκαμίσα (βλ. *ράσο, ράσινος*): *ήδωκά του* (ενν. *εγώ, Ιωάννης Ολόκαλος, τον υιού μου τον Μάρκο*): *πρώτον, μίαν ζυγήν βέργιες χρυσές, ..., χώρια τα καθημερινά του ποκάμισα γ', ... γαμπά α' ράσινο, μπερίκο α', ρασοκαμιζέτο α'* Ολόκαλος 173[39].

ράσον το, βλ. *ράσο*.

ρασοφόρεμα το.

Από το *ρασοφορώ* και την κατάλ. *-μα*. Πβ. λ. *ρασοφορεμένος* στο Somav., *ρασοφορία* στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. και *ρασοφόρος* σήμ.

Το να φορά κάπ. ράσο μοναχού ως ένδειξη ότι έχει λάβει το μοναχικό σχήμα: *κάποιος Θεόδωρος, ... όσον εις το ρασοφόρεμα μόνον καλόγηρος, αμή εις τα άλλα όλα ... κακότατος και ... πονηρότατος* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 124[21-22].

ρασοφορώ, Κανον. διατ. (Χριστοδούλου) Β 1119· αόρ. *ερασοφόρησα,* Byz. Kleinchron. Α' 659[1].

Από το ουσ. *ράσο* και το *φορώ*. Η λ. τον 9. αι. (LBG), στο Du Cange (λ. *ράσον*) και σήμ.

Φορώ το μοναχικό ένδυμα (ράσο)· (εδώ) γίνομαι μοναχός, μοναχή (στο πρώτο στάδιο πριν την κουρά): *ερασοφορέσαμεν ... και αντί Γεώργιος Γρηγόριος, αντί δε Ελένη Ευπραξία ονομάσθημεν* Σφρ., Χρον. (Maisano) 182[25]· *Περί παρθένων γυναικών οπού ερασοφόρεσαν, και πριν να κουρευθούν, γυρίσουν και υπανδρευθούν* Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 1108 ξγ' 4.

'ράσσω, βλ. *αράσσω*.

ραστέλο το· *ρεστέλο(ν),* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 282[5]· *ριστέλλο,* Βουστρ. (Κεχ.) 192[4]· *ριστέλλον,* Βουστρ. (Κεχ.) Α 266[4], Β 267[3], Μ 193[4], 267[2]· *ροστέλλο,* Βουστρ. (Κεχ.) Β 267[10, 14]· *ροστέλλον,* Βουστρ. (Κεχ.) 266[9, 13]· *ροστέλο(ν),* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 287[19], 541[11, 13, 17], 543[22].

Από το ιταλ.-βενετ. *rastello* (<λατ. *rastellus*, βλ. Battaglia, Zingarelli). Ο τ. *ρεστέλο(ν)* (<βεν. *restelo*· βλ. και μεσν. λατ. *restellus*, Du Cange Lat.) και σήμ. ιδιωμ. (Λάζαρης, Λευκαδ., γρ. *ρεστέλλο*, Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ., Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 592, γρ. *ρεστέλλο*, Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ.). Οι τ. *ρι-* και *ρο-* από τον τ. *ρεστέλο(ν)* με τροπή του *ε* σε *ι* και σε *ο* αντίστοιχα (Μωυσιάδης, Ετυμ. 94, 106)· για τους τ. *ρο-* πβ.

και βενετ. *rostelo*. Ο τ. *ροστέλο* και σήμ. στο ιδίωμα της Κρήτης (Χατζή-Ζωγίδου, Αθ. 10, 1898, 552, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.).

Προτείχισμα φρουρίου ή προστατευτικός φράχτης μπροστά στο τείχος φτιαγμένος με πασσάλους και με τη μορφή κιγκλιδώματος: *ήρτεν ο μισσέρ Αντρίας και βάλλει μου φωνήν, να του ανοίξω το καστέλλιν, διά να μπει μέσα ... κι εγώ κατά τον ορισμόν, τόν είχα, δεν του άνοιξα, ..., και έμπασά τον μεσά εις το ροστέλλον του καστελλίου* Βουστρ. (Κεχ.) 266[3]· *εις το φορτί πολύς λαός έμενε να φυλάει,* (παραλ. 3 στ.) *..., όταν δου Τούρκο να κατεβαίνει,| ν' ανοίγουν τα ραστέλα τως κι έξω λαός να βγαίνει.| Κι έσμιγαν με τσ' Αγαρηνούς και πάντα τους νικούσαν* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 454[20].

ράστιν, επίρρ.

Από το τουρκ. *rast* (Redhouse). Τ. *ράστι* σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., γρ. *ράστη*, Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., κ.α.) και στο ΑΛΝΕ. Τ. *ραστ* σήμ. ιδιωμ. (Κοντονάτσιου, Διάλεκτ. Λήμν. κ.α.). Η λ. και σήμ. στο κυπρ. ιδίωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 879, Χατζ., Λεξ.).

Ευνοϊκά, αίσια, καλά, κατ' ευχήν: *εβγαίνει 'πού το σίδερον* (ενν. *ο Μαρκουλής*) ... (παραλ. 3 στ.) *'Πού τότες και τον χαζανά η λίτη του εσάσθην| κι εδόξασεν τον Κύριον κι όλου του κόσμου πλάστην·| ... ήρθαν του όλα ράστιν| και απού όλα τα κακά τελείως αποσπάσθην* Ιστ. μακαρ. Μαρκ. 137.

ραστρίγας ο.

Από το ρωσ. *расстригачь*.

Ρώσος ιερωμένος που έχει αποσχηματιστεί (για τη σημασία βλ. Κεχ., Πεζογρ. Ανθολ. 1444): *ο ραστρίγας έκαμε μίαν τέχνην: τους ανθρώπους τον όλους και τα άλογά των όρισε και ενδύθηκαν με αρκουδόπετσα και προβάτων δέρματα με το μαλλί απάνω, και ούτως εξέβησαν εις τον πόλεμον* Διον., Ιστ. Ρωσ. 403.

ράτα η.

Από το ιταλ. *rata* (Battaglia, *rata*[1]). Η λ. σε έγγρ. του 16. (Τοξότης, Πράξεις 31[15], 139[22], Μαράς, Κατάστιχο 149 Β' 26[11], 114[11], Γ' 201[45], Σπυρής, Πρωτοκ. 14[6, 11, 13], 59[7, 9], κ.α.), 17. (Δικαιοπρ. έγγρ. (Σερ.) 132, Έγγρ. Σαντορ. 13[12], Αβούρης, Κρ. Χρ. 25, 1973, 219, 220), 18. (Μπόμπου-Σταμάτη, Πρακτ. Ε' Παν. Σ. 487 τρις), 19. αι. (Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου) και σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.).

Δόση πληρωμής· έκφρ. *εις ράτα* = αναλογικά, κατ' αναλογία (βλ. Battaglia, λ. *rata*[1] σημασ. 10): *Εάν τύχει ότι μία νάβα ή καράβιν εύρει το ο κακός καιρός και κιντυνεύσει και ρίψει απέ το γομάριν του ..., το δίκαιον ορίζει ότι παρευθύς οπού σωθούν ... τό εναπόμεινεν απέ το γομάριν του ... ή αν έχουν εις τα σεντούκια τους χρυσάφιν ή ασήμιν, όλα ταύτα να ψηφιστούν εις τιμήν και να μοιρασθεί απάνω σ' όλα εις ράτα η ζημία* Ασσίζ. 47[18].

ρατζιόν η.

Από το ιταλ. *ragione* (Battaglia). Λ. *ραγιόνα* σε έγγρ. του 18. (Έγγρ. Σαντορ. 35[6]) και τ. *ρατζιόνε* σε κείμ. του 19. αι. (Ραγκαβής, Πανδώρα 1, 1850, 5)· βλ. και ά. *ροζονάρω*.

Λόγος που αναπτύσσει ένα συλλογισμό, επιχείρημα (για τη σημασ. βλ. Battaglia, λ. *ragione* σημασ. 8): *Οι ρατζιόνες που μιλά* (ενν. *ο Δάσκαλος*) *θα πει στον τρόπο αυτόνο| το πως το αίμα 'δρώνουσι να αναχασκίσω μόνο* Στάθ. (Martini) Γ' 197.

ρατιφικάδος, επίθ., Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 288[18]· *ρετιφικάδος*, αυτ. 79[4].

Από το ιταλ. *ratificato* (<*ratificare*) κατά τα επίθ. σε *-άδος*.

Επικυρωμένος: *την σήμερον θέλουν τα άνω ειρημένα μέρη* (ενν. *ο μισσέρ Αλβίζε νεότερος και μισσέρ Μανολίτση Σκορδά*) *και λαουντάρου και κομφερμάρουν την ... σεντέντσια και να είναι και να γροικάται ρατιφικάδα* αυτ. 350[4].

ρατιφικάρω, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 207[8, 9], 311[4], 359[12].

Από το ιταλ. *ratificare* (Battaglia). Τ. *ρετιφικάρω* σε έγγρ. του 16. αι. (Σπυρής, Πρωτοκ. 349α[2]). Η λ. σε έγγρ. του 17. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 26, 1983, 464, 521, 531, ΔΙΕΕΕ 27, 1984, 367, 377), 18. αι. (Βαγιακ., ΕΑΙΕΔ 6, 1955, 14, 23, 36, Μπόμπου-Σταμάτη, Πρακτ. Ε' Παν. Σ. 483) και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ.).

Επικυρώνω, εγκρίνω: *ρεφερίρουσι* (ενν. *οι στιμαδόροι*) *... πως επήγασιν και είδασιν το χωράφι ... και εστιμάρασίν το ... Πρεζέντες ο λεγόμενος Τζανής, ο πουλητής, ο ποίος είναι κοτέντος και λαουντάρει και ρατιφικάρει την αυτή στίμα* αυτ. 339[7]· *έστοντας να 'τονε αψέντε* (ενν. *ο μισσέρ Τζώρτζης*) *εις το πρώτον ινστρουμέντο της αλλαξίας, την σήμερον πρεζέντε θέλει, απρομπάρει και λαουντάρει και ρατιφικάρει το άνωθεν ινστρουμέντο* αυτ. 364[4].

ρατσιβούδα η, βλ. *τσιβούδα*.

ραφάνη η, Ορνεοσ. αγρ. 529[23].

Το μτγν. ουσ. *ραφάνη* (TLG). Η λ. στο Steph., Θησ., στον Ησύχ. και σε σχόλ.

Το φυτό κράμβη η κρητική, που ανήκει στην οικογένεια των Σταυρανθών, το αγριολάχανο (για το πράγμα βλ. Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ., λ. *βρασσική* 962-3): *ραφάνης σπέρμα λειοτριβήσας μετά οίνου αψινθίτου μη εψηθέντος βρέχων το κρέας δίδου* (ενν. *τω ιέρακι*) *φαγείν* Ιερακοσ. 454[16].

ραφανίς η, Ιατροσ. κώδ. αρια'· *ραμφανίς*, Ιατροσ. κώδ., ανθ'· *ραπανίς -ίδα· ρεπανίς -ίδα*, Πωρικ. (Winterwerb) III 82 κριτ. υπ., Gesprächb. 49[14].

Το αρχ. ουσ. *ραφανίς*. Ο τ. *ραμφανίς* με ανάπτυξη του -μ-. Ο τ. *ραπανίδα* στο Βλάχ. και σήμ. βοτ. (Χελδρ.- Μηλιαρ., Ονόμ. Φυτών[2], λ. *ραπανίδες*). Ο τ. *ραπανίς* στο LBG. Ο τ. *ρεπανίδα* στο Du Cange (λ. *ράπανον*) και σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., λ. *ραπανίδα*, Παπαδ. Α., Λεξ.). Τ. *ρεπάνις* σε σχόλ. (TLG). Η λ. και σήμ. στον τ. *ραφανίδα* (Ανδρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ.).

Το φυτό ράφανος ο ραφάνιστρος (Raphanus raphanistrus), που ανήκει στην οι-

κογένεια των Σταυρανθών και του οποίου οι νεαροί βλαστοί είναι εδώδιμοι· αγριορράπανο: *Το ρεπάνι ... ωφελά τους υδρωπικούς και σπληνιάρους. Ομοίως και οι ραπανίδες έχουσι την άνωθεν φύσιν* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 208.

Οι τ. *ραπανίς -ίδα* και *ρεπανίς -ίδα* ως προσωποπ.: *υιόν μου τον Ρέπανον και θυγατέρα μου την Ραπανίδα* Πωρικ. (Winterwerb) III 82.

ράφανον, το· Ιερακοσ. 427[4,7], Ορνεοσ. αγρ. 540[19], 565[26], Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 23, 98· *ράπανον,* Παϊσ., Ιστ. Σινά (Καδάς) 1706, Ονειροκρ. Ιβ. 44· *ρέπανον· ρέφανον,* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 43[11]. — Βλ. και *ραπάνι(ν).*

Το μτγν. ουσ. *ράφανον-ρέφανον* (TLG). Τ. *ράπανο* στο Βλαστού, Συνών.[2] (λ. *ραφανίδα*). Ο τ. *ράπανον* πιθ. μτγν. (TLG) και στο Meursius. Ο τ. *ρέπανον* στο Steph., Θησ. (λ. *ραφανίς*)· βλ. και LBG. Η λ. *ρέφανον* και σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Το φυτό ράφανος ο εδώδιμος (raphanus sativus)· ρεπάνι, ραπάνι: *κι εφόρτωνέ με λάχανα, σέλινα και αντίδια| σπανάκια και μαρούλια, ράπανα και κρεμμύδια* Γαδ. διήγ. (Βασιλ.) 330· *Λαβών μαύρον ρέπανον έψησον οπτόν και έκβαλε τον ζωμόν και το ρέπανον ας τρώγει ο ασθενών* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 97[20, 21].

ραφή η, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1711.

Το αρχ. ουσ. *ραφή*. Η λ. και σήμ.

1) Η πρακτική, η τέχνη του ραψίματος· το ράψιμο: Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1762. **2α)** Το σύνολο των σημείων, η γραμμή στην οποία συνενώνονται με ράψιμο ξεχωριστά κομμάτια υφάσματος ή άλλου υλικού: Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) 111*v*, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β′ [1126]· (εδώ) η πτύχωση που δημιουργείται στο σημείο συρραφής των δύο κομματιών: *Καταρδινιάζει μιαν αυγή, κουρφή γραφή του κάνει| και κάτω στο στιβάνι του εις τσι ραφές τη βάνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ′ 780· **β)** (ιατρ.) το σημείο συνένωσης με ράμματα ενός τραύματος: *σύμφυτον πρώτον προπάσας εις τον τόπον* (ενν. της πληγής) *ράπτε αυτόν τριγώνοις βελονίοις χρησάμενος και ράμματι εξ ερίου, και έξωθεν της ραφής επίπασσε σύμφυτον* Ιερακοσ. 483[27].

ραφιγουράρω.

Από το ιταλ. *raffigurare* (Battaglia).

Παριστάνω, απεικονίζω (για τη σημασ. βλ. Battaglia, ό.π. σημασ. 7)· (εδώ προκ. για το σκηνικό θεατρικής παράστασης): *Ραφιγουράρεται χώρα με πόρτες και στενά, παραθύρι της Πουλισένας* Κατζ. μετά Κατάλ. Προσώπων.

ραφιόλι το, βλ. *ραβιόλι.*

ραφίον το.

Η λ. στον Ιπποκράτη (TLG)· βλ. και LBG (λ. *ραφείον*).

Βελόνα: *Πώς δει καίειν τους ρευματιζομένους οφθαλμούς. Λαβών ραφίον οξύ εκ χαλκού πυρρού, και εκπυρώσας αυτό καλώς, του πάσχοντος μέρους το επάνωθεν του οφθαλμού επικείμενον δέρμα καύσον* Ιερακοσ. 399[17].

ραφίς η, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 69[3].

Το αρχ. ουσ. *ραφίς*. Η λ. και σήμ. λόγ., και στον τ. *ραφίδα* (Μπαμπιν., Λεξ.)· πβ. και ΑΛΝΕ (*ραφίδα*).

Βελόνα: *Προς πεφυσιωμένην έχοντα* (ενν. τον ιέρακα) *την γούλαν. Χαλκή ραφίδι κατατίτρωσκε αυτήν ...* Ιερακοσ. 452[17]· (σε παροιμ. φρ.· πβ. Κ.Δ. Ματθ. 19.24): *ευκοπώτερον εστίν τρύπη γε της ραφίδος| κάμηλος ήγουν διελθείν ή πλούσιος λοιπόν εις τον Θεού την δόξαν* Διήγ. σεβαστ. Θωμά 26· (σε παρομοίωση): *Περί εχιδνών* (παραλ. 4 στ.). *Ουκ έχει πόρον η γυνή να δέχεται τον γόνον,| αλλ' ως οπήν ραφίδος τε έχει διά το ούρον* Φυσιολ. (Legr.) 411.

ράφος το, βλ. *ράμφος.*

ράφτης ο, βλ. *ράπτης.*

ραφτικός, επίθ., βλ. *ραπτικός.*

ράφτω, βλ. *ράπτω.*

ράχη η, Ασσίζ. 451[23], Σπανός (Eideneier) Α 421, Χρον. Μορ. Η 1781, Χρον. Μορ. Ρ 1781, 5333, 5402, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 178, 237, 312, 558, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 997, Κορων., Μπούας 64, 100, Ζήνου, Βατραχ. 418, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 192[r], Πορτολ. Α 30[19], 188[13], Άσμα Μάλτ. 62, Αχέλ. 1453, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 114[1], Χρον. σουλτ. 41[20], Hagia Sophia ω 514[25], Πανώρ.[2] Δ′ 98, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε′ 108, Πιστ. βοσκ. IV 2, 182, Φαλλίδ. (Παναγ.) 294, Ιστ. Βλαχ. 327, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ′ 1065, Στάθ. (Martini) Β′ 127, Γ′ 252, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 130 δις.

Το μτγν. ουσ. *ράχη* (TLG). Η λ. και σήμ.

1α) Το πίσω μέρος του ανθρώπινου σώματος από τον αυχένα ως τη μέση, η πλάτη: *Περί ελμίνθων, ήτοι σκωλήκων ... Μυελόν ελάφου άλειψον την ράχην και την κοιλίαν* Σταφ., Ιατροσ. 2[42]· φρ. (1) *γυρίζω την ράχην*, βλ. ά. *γυρίζω* ΙΑ′6γ· (2) *δείχνω την ράχην*, βλ. ά. *δείχνω* ΙΑ′3· **β)** (συνεκδ.) το ανθρώπινο σώμα: *ουκ έβαλα από κόπου σου τατίκιν εις ποδάριν,| ουκ έβαλα εις την ράχην μου μεταξωτόν ιμάτιν* Προδρ. (Eideneier)[2] Α′ 50. **2)** (Προκ. για ζώο) το πάνω μέρος του σώματος από το λαιμό μέχρι την ουρά: *Γάδαρος εις την ράχην του εντύθηκε τομάρι| λεονταρίου κι ήθελε να 'χει και κείνος χάρη,| τα ζώα όπου τα ευρεί τάχα να φοβερίζει* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 112[1]. **3)** Βουνοκορφή· κορυφογραμμή: *Κι ιδών ετούτο οι Ρωμαίοι ετέθησαν εις κρότος,| φεύγοντα γαρ ανέβησαν μέχρι εις την ράχη απάνω* Χρον. Μορ. Η 5402· *αν έρχεσαι από το πέλαγος, θέλεις ιδεί μία ράχη και λέγουν την Καρήνα της Μονόπολις* Πορτολ. Α 327[5]· (η αιτιατ. ως επίρρ.): *θωρείς βουνόν ψηλόν από την χώραν και την μερέαν του λεβάντε· είναι βουνά ψηλά ότι άλλα βουνά ψηλά από κείνα ουδέν είναι ... και η μερέα του λεβάντε υπάγει όλο ράχη και χύνουν όλα εις τον λεβάντε* Πορτολ. Α 30[15]. **4)** Ανηφορική πλευρά βουνού, πλαγιά: *Η Βόνιτσα έναι χώρα και κάθεται απάνω εις μία ράχη και έναι 'μπιτάδα και πόρτο καλό* Πορτολ. Α 205[13].

ραχία η· *?ραχίγια.*

Το αρχ. ουσ. *ραχία*. Για τον τ. *ραχίγια* βλ. Henrich, Μνήμ. Καρατζά 366, 370. Τ. *ραχιά* σήμ. λαϊκ. (Κριαρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ.). Η λ. σε έγγρ. του 13. (Act. Vat. I 14[49]) και 16. αι. (Act. Dionys. 43[30, 31], 44[11]).

1) Πετρώδης, απόκρημνη ακτή: Δούκ. 301[8]. **2)** Το *πίσω* μέρος του σώματος, *πλάτη*: *Ακούμπησον την ραχίγιαν σου εις τον τοίχον* Sprachlehre 123.

?ραχίγια η, βλ. *ραχία*.

ραχίδι το, Διήγ. ωραιότ. 865· *ραχίδιν*.

Από το ουσ. *ράχη* και την υποκορ. κατάλ. *-ίδι*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.) και ως τοπων. (Συμεων., Ετυμολ. λεξ. νεοελλ. οικων. 1210, λ. *Ραχίδιον*)· βλ. και ΑΛΝΕ.

Λόφος: *Κάμποι, που πρασινίζετε | όλον καιρόν με τα νερά, | ραχίδια, δέντρη τρυφερά* ... Κυπρ. ερωτ. 125[3].

Η λ. σε τοπων.: Διήγ. πανωφ. 59.

ραχίδιν το, βλ. *ραχίδι*.

Ραχμανήδες οι, βλ. *Ρακχάνηδες*.

'ράχνη η, βλ. *αράχνη*.

ραχόστιον το.

Πιθ. *από τα ουσ. ράχη και οστούν*.

(Πιθ.) ραχοκοκαλιά: *Εις ήπαρ και ραχόστιον και νεφρούς, αστραγγάλους, πατούνες αλείψιμον εις ηπατικόν* Ιατροσ. κώδ. ρμ'.

ραχοχελώνικος, επίθ.

Παιγνιώδης σχηματ. από τα ουσ. *ράχη* και *χελώνα*.

Που μοιάζει στο σχήμα με τη ράχη της χελώνας: *Τις γροικά καλά τα στολίσματα εκείνα οπού η φύσις εσένα εχάρισεν; ... Τι να σου πω ... για το στήθος το ραχοχελώνικο; Τι για την μέσην την ξεκερκουλλωμένη; Τι για τους κώλους τους πιλαστράδους και έξω πετασμένους ...;* Επιστ. Barozzi 361.

ράχτι το.

Από το τουρκ. *raht* (Redhouse, λ. *raht*[2]). Πβ. λ. *ράχτο* στο Βλαστού, Συνών.[2] Η λ. σε έγγρ. του 17. (Κώδ. Σισανίου (Πανταζόπ.) 49[34, 38]), 18. (Κώδ. Σισανίου (Πανταζόπ.) 72[40, 45], Ελλην. οικον. ιστ. Β' 427, Χρύσανθος Νοταράς, Οδοιπορ. 208) και 19. αι. (Καμπούρογλου, Αθ. 28, 1916, 246).

(Στον πληθ.) στολίδια της ιπποσκευής, φάλαρα (για τη σημασ. βλ. Redhouse, ό.π.): *Μεγάλως τον ετίμησεν* (ενν. *τον κυρ Γαβριήλ*) *και ο μουφτής κι οι άλλοι* (παραλ. 1 στ.) *διότι του εχάρισαν μεγάλην εξουσίαν* (παραλ. 3 στ.) *και καβαλάρης να υπά αν θέλει στο ντιβάνι, | με ράχτια ολόχρυσα και με το μπουσδουγάνι* Ιστ. Βλαχ. 1172.

ραχωτός, επίθ.

Από το ουσ. *ράχη* και την κατάλ. *-ωτός*.

Ορεινός, βουνίσιος: *Αναστενάζουν τα βουνά, πάσχουν δι' εμέν οι κάμποι, | θρηνούσιν τα παράπλαγα, βροντούν οι λιβαδίες, | και δένδρη τά επαρέδραμα και οι ραχωτές κλεισούρες* Λίβ. διασκευή α 3932.

ράψιμο το, βλ. *ράψιμον*.

ράψιμον το, Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 161, 164-1 χφ P κριτ. υπ.· *ράψιμο*, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 987, 1001, 1005· *ράψιμο(ν)*, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 519· γεν. εν. *ραψιμάτου*.

Από τον αόρ. του *ράπτω* και την κατάλ. *-ιμον*. Ο τ. *ράψιμο* και σήμ. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 769, Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ράψιμο(ν)*, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *ράβjω*)· βλ. και LBG.

1α) Η ένωση δύο κομματιών υφάσματος (ή άλλου υλικού) με βελόνα και κλωστή: *Κι ωσάν ακρομεγάλωσα το γάζωμα ήρεσέ μου· | δεν ήφηνα το ράψιμο, ταχιά κι αργά, ποτέ μου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 986· *Ευγένα, σύρε εγλήγορα, πιάσε το ράψιμόν σου. | Σύρε κι εσύ, Αμίρισσα, με δαύτη, στον Θεόν σου* Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 297· **β)** το ραμμένο ένδυμα: *Ωδε λέγει το δίκαιον περί του ράφτη οπού ράβγει τα ρούχα τους λας, και φεύγει με όλα τα ραψίματα* Ασσίζ. 322[12]· *πότε και λίγο μοναχάς επήγαινε* (ενν. *η Αρετή*) *κι εθώρει | ραψίματα, στολίδια της που φύλαγεν η κόρη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 404· **γ)** η επαγγελματική ενασχόληση με το ράψιμο, ραπτική: *η κυρά η Χελουγής η κοντοστάβλαινα επήγεν και επλίκευσεν εις μίας αρχόντισσας χήρας εις το σπίτιν της, κι εκεί έραβγεν αποκάμισα και είτι άλλον εύρισκεν, και με τα καρτσά του ραψιμάτου της εδήγαν τον άντραν της και την ζωήν της* Μαχ. 540[30]. **2)** Η αμοιβή του ράφτη· τα ραφτικά: *Ου θέλουν εις το σπίτιν μου λινάριν και βαμβάκιν, | βαψίματα, ραψίματα, πετσώματα, πετσία ...;* Προδρ. (Eideneier)[2] Β' 36· *και παρευθύς να με έκραξεν: «δεύρο, τεχνίτα, δεύρο, | να, κέντησον το ρούχον μου κι έπαρ' το ράψιμόν σου»* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 164 χφ G κριτ. υπ.

'ργάζομαι, βλ. *εργάζομαι*.

'ργάζω, βλ. *εργάζω*.

ργιάλι το, βλ. *ρεάλι*.

ρε (Ι) ο (άκλ.), Ασσίζ. 51[16], 189[2], 202[2], 203[30], 232[14], 456[2], Χρον. Μορ. P 1189, 2476, 6836, 7954, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk-v. Gem.) 220 κριτ. υπ., Μαχ. 16[36], 18[22, 31], 40[14, 15], 456[32], 622[30], 680[5], Βουστρ. (Κεχ.) 108[9], Byz. Kleinchron. Α' 201[1], 202[3 δις], 204[15 δις], 278[42], 364[10], 506[22], Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 458, Ἀνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 120, Κορων., Μπούας 4, Τριβ., Ρε 23.

Από το προβηγκ. *rei/rey/re* (Χατζ., Ξέν. στοιχ. 98, Stanitsas, Act. VIII[e] Congr. Intern. Neo-hell. franc. 97).

Βασιλιάς: *Την εχρονίαν ͵αυνζ' Χριστού ήρτεν από το Πουρτουάλ ο πρίντσης, διά*

να αρμαστεί την θυγατέραν του ρε Τζουάνη Βουστρ. (Κεχ.) 2[2]· *Μηνί Μαΐῳ δ' ... εστέφθη ρηξ της Κύπρου ο πανευγενέστατος μεσίρ Ζοάν, ο υιός του άνωθεν ρηθέντος ρε Ούγγου* Byz. Kleinchron. A' 202[7].

ρε (ΙΙ) το (άκλ.), βλ. *ρω.*

ρεάλε (Ι), επίθ. άκλ.

Από το ιταλ. *reale* (Battaglia, λ. *reale*[1]). Η λ. στην Ζάκυνθο (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β').

Βασιλικός: *ρεάλε* Κυπρ. χφ. 162· έκφρ. *πόρτα ρεάλε* = (εδώ) η μεσαία πόρτα της σκηνογραφίας: *Τότες σονάρουσι όργανα θλιβερά και ανοίγει η πόρτα ρεάλε και έχουσι ένα ταβλί ομπροστάς με κορόνες απάνω* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Πρόλ. μετά στ. 202.

ρεάλε (ΙΙ), επίθ. άκλ.· γεν. εν. *ρεάλες,* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 123[8], 178[9], 662[10].

Από το ιταλ. *reale* (Battaglia, λ. *reale*[3]).

(Νομ.) εμπράγματος (για τη σημασ. βλ. Battaglia, ό.π. σημασ. 2)· στην έκφρ. *ρεάλε ντονατσιό(ν)* = η χωρίς περιορισμούς δωρεά εμπράγματου δικαιώματος: *με δύναμιν του παρόντος ινστρουμέντου τση αληθινής ρεάλες και ιρεβοκάμπιλες ντονατσιός μέσα εις τσι ζωντανούς, δίδει και ... χαρίζει του ... μισσέρ Τζώρτζη ... την εμισή φυτέα απού έχει στο Κούπο* αυτ. 120[9].

ρεάλι το, Σουμμ., Ρεμπελ. 167, Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 437, 454, 471, Στάθ. (Martini) Β' 167, Διαθ. 17. αι. 10[37, 45, 46, 47, 91, 112, 115, 119, 120, 126], Φορτουν. (Vinc.) Γ' 339, Δ' 111, 385, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 298[1]· *εργιάλι· ργιάλι,* Πτωχολ. Β 109 κριτ. υπ.· *ρεάλι(ν),* Ιστ. μακαρ. Μαρκ. 626· *ριάλι,* Σουμμ., Ρεμπελ. 171, Πτωχολ. Β 87, 109, Τζάνε Εμμ., Μοιρολ. 140[6].

Από το ισπ. *real* (Κριαρ., Λεξ., λ. *ρεάλ,* ΛΚΝ, Μπαμπιν., Λεξ.). Ο τ. *ργιάλι* από το τουρκ. *riyal* (Karanastassis [Συναδ., Χρον.-Διδαχ. σ. 393]· βλ. όμως και Τριαντ., Άπ. 1, 333). Ο τ. *ριάλι* με τροπή του *-ε-* σε *-ι-* (βλ. Ανδρ., Ελλην. 29, 1976, 219) στο Κατσαΐτ., Ιφ. Ε' 1036, σε έγγρ. του 18. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 8, 1958, 156, 157, Σκοπετέας, ΕΑΙΕΔ 3, 1950, 82, 90, 94, κ.α.) και 19. αι. (Φουρίκης, Λαογρ. 9, 1926-28, 558), καθώς και σήμ. (Κριαρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ., λ. *ρεάλι*). Τ. *ράλι* σε έγγρ. του 17. αι. (Αβούρης, Κρ. Χρ. 25, 1973, 220). Η λ. σε έγγρ. του 18. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 27, 1984, 382, Βισβίζ., ό.π., 154, 155, Βαγιακ., ΕΑΙΕΔ 6, 1955, 81, Αλιπράντης, Αθ. 75, 1974-5, 118) και σήμ.

α) Ασημένιο ισπανικό νόμισμα που κυκλοφορούσε στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου και ισοδυναμούσε με 120 άσπρα, και το οποίο αργότερα ταυτίστηκε με το τουρκικό γρόσι που είχε την ίδια αξία (για το πράγμα βλ. Ξανθ. [Κρ. συμβόλ. σ. 348], Κεχ. [Πτωχολ. Α σ. 474-5]· πβ. και Somav., λ. *μονέδα*): *Στην θάλασσαν περιπατώ κι εις άξια περιγιάλια*| *για τα πολλά καλότατα της Ισπανίας ριάλια* Προσοψάς, Δράμα γενν. τυφλού 48· *ͅζρμθ' Ιανουαρίῳ, ο βεζίρης ο Μουσταφά πασιάς άλλαξεν τα άσπρα, και το εργιάλι ήτον ρκ'* (ενν. *άσπρα*) *και το έκαμεν π'* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 73[v]· *Παιδιά κι α θα βαφτίσουσι, τυχαίνει να γραφτούσι,*| *κι α θέλου να στεφανωθού, κι α λάχει να θαφτούσι,*| *θέλημα θέλου να 'χουσι* (ενν. *οι Τούρκοι*), *ριάλια να μετρούσι*

Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 231[20]· **β)** (συνεκδ., στον πληθ.) χρήματα, χρηματική περιουσία: *Μ' απής εφτάξασιν εκεί, τονε ρωτούν αν έχει*| *ρεάλια να 'ξαγοραστεί, στη Σούδα γή αν κατέχει* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 430[2]· *και φεύγομεν και πηαίνομεν μέσα στην Βενετίαν*| *και με τα ρεάλια οπού έχομεν, πάντα καλήν καρδίαν* Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 456.

ρεάμε το (άκλ.), Κορων., Μπούας 13, 17· *ρεάμι· ρίαμε,* Κορων., Μπούας 56· *ριάμε,* Κορων., Μπούας 56, 60· *ριάμι.*

Από το ιταλ. *reame* (Battaglia). Ο τ. *ριάμε* από ιταλ. *riame* (Battaglia, ό.π.). Τ. *ριάμο* σε έγγρ. του 17. αι. (Παπαδ. Στ., Απελευθ. αγώνες κείμ. Α' 49, 50).

1) Βασίλειο, επικράτεια· στην έκφρ. *ρεάμε (της Ανάπολης)* = το Βασίλειο της Νεαπόλεως (βλ. και Battaglia, ό.π. σημασ. 2): *Ο ρε ντε Φράντσας θέλοντας να πα να πολεμήσει,*| *ρεάμε της Ανάπολης τίποτες να μην αφήσει* Κορων., Μπούας 13· *Το δε ρεάμι 'πόμεινε στου Σπάνια τας χείρας,*| *γιατί κεινού ανίμενε διά δικαίας μοίρας* Κορων., Μπούας 64. **2)** Βασιλεία· (εδώ μεταφ.) κυριαρχία, επικράτηση: *Τον χρόνον οπού εγεννήθη ο Ιακώβ και ο Ησαύ, τότες άρχισε το ριάμι των Αργείων. Και εις αυτούς ήτον πρώτος βασιλεύς ο Νίακος* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 134[r].

ρεάμι το, βλ. *ρεάμε.*

ρεβεζιάζομαι, βλ. *ρεβενζιάζομαι.*

ρεβέζιασμαν το, Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 128· *ριβίζιασμα.* — Βλ. και *ριβίζιασις.*

Από τον αόρ. του *ρεβεζιάζομαι* (τ. του *ρεβενζιάζομαι·* βλ. ά.) και την κατάλ. *-μαν.* Ο τ. από τον αόρ. του *ριβιζιάζομαι* (ά. *ρεβενζιάζομαι*).

Εκδίκηση: *Θυμός κατά τον Αριστοτέλην ένι ανάμειμα της ψυχής διά τρέξιμον του αιμάτου, ... θέλημα να ποίση βεντέττα, τουτέστι ριβίζιασμα* αυτ. 93.

ρεβελεύω, βλ. *ρεμπελεύω.*

ρεβελιάζω, Μαχ. 20[10], 24[31], 46[11], 180[10], 378[26], 428[37]. — Πβ. και *ρεμπελεύω.*

Από το προβηγκ. *revelar* (Συμεων., Ιστ. κυπρ. διαλ. 144, Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 290)· βλ. όμως και Kahane, Sprache 542, 555, Meyer, Γλωσσ. πραγμ. Κύπρ. 137, 140. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ., λ. *ρεβελ(λ)ιάζω,* Μιχαλαριά-Βογιατζή, Λεξ. Σύμης, λ. *ρεβελλιάτζω*).

Εξεγείρομαι εναντίον της πολιτικής ή κοινωνικής κατάστασης, επαναστατώ: *Γροικώντα ο λαός πως εβάλαν κάτινες εις την φυλακήν, ερεβελιάσαν και επήγα να τσακίσουν την φυλακήν και να εβγάλουν τους λας* αυτ. 376[15]· *Και ήσαν κάτινες ρεβελιασμένοι και δεν υποτάκτησαν να πλερώσουν, και εβάλαν τους εις την φυλακήν* αυτ. 376[12].

ρεβενζιάζομαι, Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 98· *ρεβεζιάζομαι,* αυτ. 94· *ριβιζιάζομαι,* αυτ. 98, 122.

Από το προβ. *revengiar/revengear* (Honnorat, Dict. provenç.-franç.).

Ανταποδίδω τα ίσα· εκδικούμαι: *Μεγάλον μέριτον πολομά οπού να συμπαθήσει τον οχθρού τον εμπορώντα να ριβιζιαστεί* αυτ. 98.

ρεβέντι το, βλ. *ραβέντι*.

ρεβέρα η, βλ. *ριβιέρα*.

ρεβερένζα, ρεβερέντζα η, βλ. *ρεβερέντσα*.

ρεβερέντσα η· *ρεβερένζα· ρεβερέντζα*, Κυπρ. χφ. 162· *ρεβερέντσια· ρεβερέτσια· ριβερένζα*, Ἀνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 139· *ριβερένζια*, Ἀνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 141· *ριβερέντσα*.

Από το ιταλ.-βενετ. *reverenza* (Battaglia, λ. *riverenza*, Boerio). Ο τ. *ρεβερέντσια* σήμ. ιδιωμ. (Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ., λ. *ρεβερέντια*). Ο τ. *ριβερέντσα* στο Κατσαΐτ., Ιφ. Ε' μετά 1046, 1049. Τ. *ρεβεράντζα* και *ρεβεράντσα* και σήμ., καθώς και ο τ. *ρεβερέντζα* λαϊκ. (Μπαμπιν., Λεξ.). Η λ. σήμ. ιδιωμ. (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Λάζαρης, Λευκαδ.).

1α) Σεβασμός, υπακοή: *απού την ταπείνωσιν ... εβγαίννουσιν τούτες οι τέσσερις βερτούς ... Η δεύτερη ένι να ποίσεις ρεβερέντσιαν μεγαλύτερον παρά σένα* Ἀνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 138· **β)** σεβασμός προς το Θεό, ευσέβεια: *Διά την ρεβερέτσιαν, παιδίν μου, θέλεις κερδέσειν απού τον Θεόν και απού τον κόσμον γράσαν* Ἀνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 139· **γ)** αιδώς, συστολή: *Με τους φίλους δεν πρέπει να συντροφιάζεται αμμέ με τους γαδάρους, απού δεν έχει ρεβερέντσιαν απάνω του* Ἀνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 142. **2)** (Συνεκδ.) υπόκλιση σε ένδειξη σεβασμού και υποταγής: *εις τους μεγάλους αφέντες ποίσε τους ρεβερένζαν με την κεφαλήν σου* Ἀνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 139· *Είντα 'ναι αυτή η αδιαντροπιά; ...| ... να κάμεις ριβερέντσα| και τη μπερέτα να κρατείς στο χέρι, σαν τοκάρει;* Φορτουν. (Vinc.) Α' 389. **3)** (Πληθ.) προσφώνηση προφορική ή γραπτή, χαιρετισμός: *Η μαντατοφοριά θέλει να έχει πέντε μερτικά: Το α' ένι χαιρετίσματα ού ρεβερέντσες, το β' ένι εξήγησις, τουτέστιν να 'ξηγηθείς το έργον της μαντατοφοριάς* Ξόμπλιν φ. 138v· *Αν θέλεις να πέμψεις χαρτιά, εις τέσσερα μερτικά πρέπει να τα μοιράσεις ...: Το α' ένι χαιρετίσματα ού ρεβερέντσες* Ξόμπλιν φ. 139r.

ρεβερέντσια, ρεβερέτσια η, βλ. *ρεβερέντσα*.

ρεβεστίζω, Χρον. Μορ. Η 1867, 6480, 6770, 7324, 7729, 7731, 7751, 8145, 8600, 8603, Χρον. Μορ. P 1866, 6480, 7324, 7731, 8145, 8601· *ρεβιστίζω*, Χρον. Μορ. P 7729.

Από το παλαιότ. γαλλ. *revestir* (Kahane, Sprache 538, Τριαντ., Ἀπ. Α' 447). Η λ. στο Meursius (*ρεβεστίζειν*).

(Προκ. για επικεφαλή φεουδαρχικού καθεστώτος) δίνω, παραχωρώ φέουδο σε κάπ. (βλ. και Ζέπος, ΕΕΒΣ 18, 1948, 207): *«Εν τούτῳ θέλω, δίδω σε να έχεις διά γονικόν σου| την Καλομμάτα κι Αρκαδίαν μετά την περιοχήν τους».| Με δαχτυλίδιν γαρ χρυσόν ευθέως τον ρεβεστίζει* Χρον. Μορ. Η 1866· *Κράζει και ρεβεστίζει τον* (ενν. *τον*

Ρομπέρτον) ο κόντος της Τσαμπάνιας·| από τον τόπον του Μορέως την αφεντίαν του εδώκεν·| όρισεν και εγράψασιν όλα τα προβελέγγια,| ωσαύτως τα παραδοτικά Χρον. Μορ. Η 2160.

ρεβιθάτος, επίθ.

Από τον τ. *ρεβίθι(ον)* του ουσ. *ερεβίνθιον* και την κατάλ. *-άτος*. Πληθ. ουδ. *ροβιθάτα* σήμ. ιδιωμ. (Ἀμ., Χιακ. Χρον. 6, 1925, 58).

Που έχει το σχήμα και το μέγεθος ρεβιθιού: *είχεν* (ενν. *ο Αλέξανδρος*) *εις το κεφάλιν του στέμμαν από λιθαρόπουλον, ζαφείραν με ρεβιθάτον μαργαριτάρι στης μυρσίνης τα φύλλα πλεμένη* Διήγ. Αλ. V 39.

ρεβιθένιος, επίθ.

Από τον τ. *ρεβίθι(ον)* του ουσ. *ερεβίνθιον* και την κατάλ. *-ένιος*.

Που έχει το σχήμα και το μέγεθος ρεβιθιού: *ο Αλέξανδρος εκαβαλίκευεν το άλογόν του ... κουβερτιασμένον όλην χρυσήν κουβέρταν με χρυσομάργαρον και με πολυτίμητα λιθαρόπουλα και ρεβιθένιον μαργαριτάριν κουβερτιασμένον* Διήγ. Αλ. F (Konst.) 180[1-2].

ρεβίθι(ον) το, βλ. *ερεβίνθιον*.

'ρέβιθος ο, βλ. *ερέβινθος* (Ι).

ρεβινθία η.

Από το ουσ. *ερέβινθος* (βλ. ά.) και την κατάλ. *-ία*.

(Βοτ.) ο λοβός της ρεβιθιάς: *κρέμασε το βράδυ ρεβινθίες χλωρές, αφού φάγεις τον καρπόν* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 250.

ρεβίνθιον το, βλ. *ερεβίνθιον*.

ρεβιστίζω, βλ. *ρεβεστίζω*.

ρεβοκάρω.

Από το βενετ. *revocar* (Boerio) - ιταλ. *revocare* (Battaglia). Η λ. σήμ. ιδιωμ. (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.).

Ανακαλώ· ακυρώνω: *εγώ ... ο Φραντζέσκος Κορνάρος ... ήκραξα εσένα τον παρών νοτάριον ..., οδιά να γράψεις και να τελειώσεις το παρόν μου τεσταμέντο και ύστεράν μου ορδινιάν ..., ρεβοκάροντας και ανουλάροντας πάσα άλλον τεσταμέντο* Διαθ. 17. αι. 3[14].

ρεγάγια η, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 290[10].

Από το ιταλ. - βενετ. *regalia* (Battaglia, λ. *regalia*[1], Boerio). Τ. *ρεγάλιες* οι σήμ. ιδιωμ. (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.).

(Εδώ) θεσμοθετημένο δώρο σε είδος από την πλευρά ενός καλλιεργητή προς τον ιδιοκτήτη (για το πράγμα βλ. Ξανθουδίδης [Κρ. συμβόλ. σ. 230, 348] και Σπανά-

κης, Κρ. Χρον. 9, 1955, 473): *Ο μισσέρ Τζουάνες ο Βαρούχας ... δίδει και πουλεί απού την σήμερον και ομπρός ό,τι πάρτεν έχει ρέστος απούλητον απού το καβαλαρικόν των αμπελίω ... ίτσι μούστο, ωσάν και ρεγάγια, και μίαν ρίζαν ελαιά ... του κυρ Τζανή Βαρούχα* αυτ. 147[5]· *ανίσως και όξω απού το σπίτι οπού θέλει να κάμει ... όλον το μήνα το Σεπτέβρη ήθελεν γενεί άλλο σπίτι γή σπίτια, να πλερώνου τσι ρεγάγες τσ' ορδενάριες κατά το συνήθι του τόπου* αυτ. 48[21].

ρέγαινα η, βλ. *ρήγαινα.*

ρεγάλλια τα.

Από το ιταλ. - βενετ. *regalia* (Battaglia, λ. *regalia*[1], Boerio). Η λ. στον τ. *ρεγάλια* σε έγγρ. του 18. αι. (Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου 482, λ. *ρεγάλο*), στο Γιαγκουλλής, Κυπρ. διαλ. και σήμ. ιδιωμ. στον εν. (λ. *ρεγάλιο*· Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β, Κουσαθανάς, Λεξ. Μυκόν.).

Χάρισμα, αμοιβή: *ρεγάλλια* Κυπρ. χφ. 162.

ρέγγα η, βλ. *ρέγκα.*

ρεγγίνα η. — Βλ. και *ρήγαινα.*

Από το ιταλ. *regina* (Battaglia). Πβ. και λ. *ρηγίνα.* Η λ. και σήμ. ως κυρ. όν.· για τη λ. ως ονομασία νομίσματος («τάλιρο της βασιλίσσης») βλ. Λιάτα, Νομίσμ. 109, 155, 159, Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β'.

Βασίλισσα· (προκ. για τη Θεοτόκο): *Ρεγγίνα τότες κράζεται του κόσμου η Κερά μας,| στη γη και απάνω 'ς τσι ουρανούς ογιά τη σωτηριά μας* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1802.

ρεγέντης ή ρεγέντες ο.

Από το ιταλ. *reggente* (Battaglia). Τ. *ρεγγέντες* σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ., όπου και τ. *ρεντζέντες*). Η λ. *ρεγέντες* και σε κείμ. του 19. αι. (Μπουμπ., ΕΕΦΣΠΑ 23, 1972/73, 67, 69).

Έπαρχος, διοικητής, κυβερνήτης (πβ. και *καστελλάνος*, Αδαμαντίου, ΔΙΕΕΕ 6, 1906, 562): *ως έλαβε* (ενν. *ο πρίγκιπος*) *το πριγκιπάτον, ήλλαξε τα οφφίκια όλα, καστελλάνους και ρεγέντες των κάστρων, και εις όλες τες εξουσίες έβαλεν ανθρώπους εδικούς του* Δωρ. Μον. XLII.

ρεγιμέντο το, βλ. *ρετζιμέντο.*

ρεγιστράδος, επίθ.

Από ιταλ. διαλεκτ. *registrado* (Battaglia, λ. *registrato*). Τ. *ρεγγιστράδος* σε έγγρ. του 17. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 27, 1984, 370) και 18. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ό.π., 393, Τουρτόγλου, ΕΚΕΙΕΔ 15, 1972, 31, Σταμούλη, Μεσ. Ν. Ελλ. 6, 2000, 367)· θηλ. *ρεγγιστράδα* σήμ. ιδιωμ. (γρ. *ρεγκ-*, Τωμ., Μνήμη Κουρμούλη, 20, Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', λ. *ρεγκιστράδος*). Ουδ. *ρεϊστράδο* σε έγγρ. του 17. αι. (Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 100, 118, 157 κ.α.). Πληθ. *ρεϊστράδες* σε έγγρ. του 17. αι. (Ζερβογιάννης, Αμάλθ. 10, 1979, 252).

Πληθ. *ρεγγιστράτα* (<ιταλ. *registrato*, βλ. Battaglia, ό.π.) και *ριγγιστράτα* (γρ. *ρηγγ-*) σε έγγρ. του 19. αι. (Σοφιανός, ΕΕΚυκλ.Μ. 11 <1979-1981>, 1982, 418, Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου 485, λ. *ρετζίστρο*). Η λ. σε έγγρ. του 17. αι. (Ζερβογιάννης, Αμάλθ. 12, 1981, 67, Δετοράκης, Κρητολ. 12-13, 1981, 110).

(Νομ., προκ. για έγγρ.) καταχωρισμένος, καταγεγραμμένος, εγγεγραμμένος (Βαγιακ., ΕΑΙΕΔ 5, 1954, 16): *σκρίτα καμωμένα με την ιδία χέρα του αφέντη ..., διαβασμένα και δομένα από μένα, το νοδάρο, και εδώ αποκάτω ρεγιστράδα* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 795[4].

ρεγιστράρω, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 819[17, 25].

Από το ιταλ. *registrare.* Τ. *ρεγγεστράρω* σε έγγρ. του 18. (Μπόμπου-Σταμάτη, Πρακτ. Ε Παν. Σ. 474 (γρ. *-γκ-*), Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 8, 1958, 153, Τουρτόγλου, ΕΚΕΙΕΔ 15, 1972, 30). Τ. *ρεϊστράρω* σε έγγρ. του 17. αι. (Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 141) και 18. αι. (Μπόμπου-Σταμάτη, ό.π. 477). Τ. *ρετζιστράρω* (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 8, 1958, 159) και *ρεαστράρω* (Μπόμπου-Σταμάτη, ό.π. 472) σε έγγρ. του 18. αι. Τ. *ρετζιστράρω* και *αρεγγιστράρω* και σήμ. ιδιωμ. (Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου, 484-85). Τ. *ρεγγιστράρω* σε έγγρ. του 17. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 26, 1983, 533) και 19. αι. (Πεντόγαλος, Ελλην. 23, 1970, 355) και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', λ. *ρεγκ-*, Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ., λ. *ρεγκ-*, Λάζαρης, Λευκαδ. 148, λ. *ρεγκ-*). Η λ. σε έγγρ. του 17. (Ζερβογιάννης, Αμάλθ. 12, 1981, 67, Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 95, 183, 199 κ.α., Κωνσταντουδάκη, Θησαυρ. 12, 1975, 122, Μαυρομάτης, Θησαυρ. 20, 1990, 475) και 18. αι. (Μπόμπου-Σταμάτη, ό.π. 473).

(Νομ., προκ. για έγγρ.) καταχωρίζω, καταγράφω, πρωτοκολλώ (για τη σημασ. βλ. και Αλιπράντης, ό.π.): *Τα σκρίτα οπού αλλεγάραμεν στο άνωθεν ινστρουμέντο ρεγιστράρω εδώ αποκάτω καταπώς κοίτουνται* αυτ. 795α[1].

ρέγκα η.

Από το βενετ. *renga* (Boerio) - ιταλ. *renga* (Battaglia, *renga*[2]). Η λ. και σήμ.

Είδος ασημόχρωμου ψαριού που ζει στις βόρειες θάλασσες και τρώγεται καπνιστό (βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ε' 86): *τη επιχωρίω τε διαλέκτω ρέγκαι αντί τζίρων κληθέντες σου καταγελασόμεθα* Θεολ., Τζίρ. 356[21].

ρέγκω, Ιερακοσ. 424[8]· *ρέγχω·* Gesprächb. 27[22], Ιατροσόφ. (Oikonomu) 35[15]· *ρέχω,* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 64[11]. — Βλ. και *ρώχω.*

Το αρχ. *ρέγκω.* Ο τ. *ρέγχω* στον Ιπποκράτη και Αριστοτέλη (L-S, στη λ.) και σήμ. λόγ. (Μπαμπιν., Λεξ.). Ο τ. *ρέχω* (<*ρέγχω*, βλ. Πουλιανός, Αθ. Ϛ', 1894, 447) και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *ρέγχω*), όπως και τ. *ρέχχω* (Χατζ., Λεξ.) και *ρέζω* (Andr., ό.π.). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.).

1) Ροχαλίζω: *ην γαρ κοιμώμενος και ρέγχων υπό πολλής αγρυπνίας* Δούκ. 245[16]· *Η κόρη γουν τον δράκοντα κοιμώμενον ιδούσα* (παραλ. 1 στ.) *και ρέγχοντα κοιμώμενον, εξαπλωμένον όλως| —ύπνος και γαρ από τροφής και πόσεως μεγάλης ...* Καλλίμ. 549· *Περί ρέχοντα. Ρίνισμα σιδήρου επίρρανον αυτόν και επίδησον και ουκέτι ρέχει κοιμώμενος* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 64[13]. **2)** (Ιατρ., ως ένδειξη παθολογικής ανα-

πνοής) βγάζω συριγμό, ρόγχο: *Όταν ίδης τον ιέρακα από του στήθους ρέγχοντα, ούτως αυτόν θεραπεύσεις* Ιερακοσ. 519[24]· *Εάν πάσχη* (ενν. *ο ιέραξ*) *υπό καπνού και χαίνει συνεχώς και ρέγκει* Ιερακοσ. 414[30].

ρεγοβαρίζω, βλ. *ρεγουβραρίζω.*

ρεγοβάρω, βλ. *ρεγουβράρω.*

ρεγοβενάρω, βλ. *ρεγουβράρω.*

ρεγοβραρίζω, βλ. *ρεγουβραρίζω.*

ρεγολάρω.

Από το ιταλ. *regolare*. Πβ. λ. *ρεγογιάρω* και *ρεγαγιάρω* στο κρητ. ιδίωμα (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ.). Τ. *ρεγκολάρω* (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β') και *ρεουλάρω* (Ερωτόκρ., Γλωσσάρ.) σήμ. ιδιωμ. και *ρεγουλάρω* σήμ. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.).

Διευθετώ, ρυθμίζω: *Έστοντας και εγώ Ντζουάν Φραντζέσκο Κορνάρος ... με το τεσταμέντο μου καμωμένο ... στας εννιά του Απριλίου του περασμένου, να 'χω ορδινιασμένα κάποια πράγματα κατά την οπινιόν οπού είχα ετότες, τα οποία θέλοντας εδά να τα ρεγολάρω καλύτερα μετά τούτο μου το κοντσιτσέλο ...* Διαθ. 17. αι. 4[8].

'ρέγομαι, βλ. *ορέγομαι.*

ρεγουβάρω, βλ. *ρεγουβράρω.*

ρεγουβεραρίζω, βλ. *ρεγουβραρίζω.*

ρεγουβερναρίζω, βλ. *ρεγουβραρίζω.*

ρεγουβερνάρω, βλ. *ρεγουβράρω.*

ρεγουβραρίζω, Πορτολ. Α 11[4] κριτ. υπ.· *ρεγοβαρίζω*, αυτ. 35[10] κριτ. υπ.· *ρεγοβραρίζω*, αυτ. 8[6] κριτ. υπ., 11[4] κριτ. υπ.· *ρεγουβεραρίζω*, αυτ. 8[6] κριτ. υπ., 11[4] κριτ. υπ.· *ρεγουβερναρίζω*, αυτ. 8[6]. — Βλ. και *ρεγουβράρω*.

Από παλαιότ. ιταλ. *regovrare, recovrare, recoverare, recuverare* (Battaglia, λ. *ricoverare*).

(Ενεργ. και μέσ.) προσφεύγω, καταφεύγω, καλύπτομαι σε υπήνεμο μέρος (Τσελίκας [Πορτολ. σ. 267-68]): *εις την μερέαν της τρεμουντάνας έχει κορφόπουλον και αν θέλεις να υπάς, άφης το ακρωτήριν δεξιά σου και τα νησία ζερβά σου και ρεγουβερναρίζεσαι εις το νησίν του μεσημερίου* αυτ. 11[4-5]· *άφηνε το νησίν ζερβά σου και ρεγουβραρίζου εις τον πουνέντε και πιάνεις τα πλωρήσια εις το νησίν και τα σίδερα εις την στερέαν* αυτ. 35[10].

ρεγουβράρω, Πορτολ. Α 104[9, 9-10] κριτ. υπ.· *ρεγοβάρω*, αυτ. 104 [9-10] κριτ. υπ· *ρεγοβενάρω*, αυτ. 104[9] κριτ. υπ.· *ρεγουβάρω*, αυτ. 104[9, 9-10] κριτ. υπ.· *ρεγουβερνάρω*· *ρεκουβράρω*, αυτ. 104[9] κριτ. υπ. — Βλ. και *ρεγουβραρίζω*.

Από παλαιότ. ιταλ. *regovrare, recovrare, recrovare, recoverare, recuverare* (Battaglia, λ. *ricoverare*).

(Ενεργ. και μέσ.) προσφεύγω, καταφεύγω, καλύπτομαι σε υπήνεμο μέρος (Τσελίκας [Πορτολ. σ. 267-68]): *αν πας απέξω, ρεγουβερνάρεσαι εις τον λιμνιώνα, μηδέν ρεγουβερνάρεσαι εις τα νησία* αυτ. 104[9, 9-10].

ρέγουλα η, Rechenb. 48[1], 61[8, 11], 67[14, 28], 76[5], 77[5], 85[11], 88[4], Μαρτολόγιον (1540) 110, Κυπρ. χφ. 162· *ρέουλα*, Rechenb. 83[15].

Από το παλαιότ. ιταλ. *regula*. Ο τ. *ρέουλα* σήμ. ιδιωμ. (Χατζ., Λεξ., Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ., στη λ.). Τ. *ρέγολα* σε έγγρ. του 17. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 26, 1983, 533), 18. (Μπουμπ., ΕΑΙΕΔ 8, 1958, 118), 19. αι. (Έγγρ. Σύρου Α' 267) και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β'). Η λ. το 10.-11. αι. (LBG), στο Somav., σε έγγρ. του 19. αι. (Σοφιανός, ΕΕΚυκλ.Μ. 11, 1979-1981, 372) και σήμ.

Κανόνας: *Η πρώτη πάρτε του καρτιτζαρίσματος έναι να αλαργάρεις ..., εις το οποίον εβγαίνουν οκτώ πράγματα ... Η δευτέρα πάρτε έναι αν αβατζάρει ... Η τρίτη πάρτε έναι του ρετούρνου ήτοι του εγυρίσματος ... Αυτή εστίν η ρέουλα ίτις η διέτα* Μαρτολόγιον (1540) 106.

Έκφρ. *ρέγουλα των τριών* = (μαθημ.) μέθοδος επίλυσης προβλημάτων, κατά την οποία από τρία δεδομένα ποσά βρίσκεται το ζητούμενο τέταρτο, η μέθοδος των τριών: *βάλε το εις την ρέγουλαν των τριών και ειπέ· εάν το ένα πρόσωπον έχει τούβλα ζδη', τα δ' πρόσωπα τι ήθελαν έχει;* Rechenb. 87[11].

'ρέγουμαι, βλ. *ορέγομαι.*

ρεγούσα, μτχ., βλ. *ρέω.*

ρεγούσος ο, Πεντ. Λευιτ. XV 33, XXII 4.

Από το *ρεγούσα*, μτχ. ενεστ. του *ρέγω* (βλ. *ρέω*), αναλογ. με αρσ. σε *-ος*. Για το σχηματ. βλ. Hesseling [Πεντ., Εισαγ. σ. LI], Thumb, Indogermanische Forschungen 11, 1900, 100.

(Προκ. για άνδρα) που έχει ή πάσχει από σπερματόρροια (Hesseling [Πεντ. Γλωσσ. 438]· πβ. Π.Δ. Λευιτ. 15, 33, 22, 4: *γονορρυής*): *παράγγειλε τα παιδιά του Ισραέλ και να απεστείλουν από το φουσσάτο παν λωβό και παν ρεγούσο και παν μαγαρισμένον εις ψυχή* αυτ. Αρ. V 2· *ετούτο η ορμηνειά του ρεγούσου και ος να έβγει από αυτόν πλάγιασμα σπόρου να μαγαριστεί εις αυτήν* αυτ. Λευιτ. XV 32.

ρέγχω, βλ. *ρέγκω.*

ρέγω, βλ. *ρέω.*

ρεζιντουάρια η, Διαθ. 17. αι. 3[151, 156, 237, 243, 268, 274, 313], 5[21, 156], 6[79, 114, 118, 125], 10[81, 114, 124, 139].

Από το ουσ. *ρεζιντουάριος*. Τ. *ρεζιδουάρια* σε έγγρ. του 16. αι. (Μανούσ., Κρ. Χρ. 22, 1970, 295). Η λ. σε έγγρ. του 16. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Α'43[3] (47), 121[3] (120), 304[3] (280), 149 Β' 28[2] (29), 29[2] (29), 224[22] (223), 264[8] (262), 291[2] (287), 296[3] (292)) και 17. αι. (Κα-

ζανάκη, Θησαυρ. 11, 1974, 272).

Αποδέκτρια του κύριου μέρους της περιουσίας (μετά την καταβολή των κληροδοτημάτων), πληρεξούσια για την εκτέλεση της διαθήκης (Μαυρομάτης [Διαθ. 17. αι. σ. 144], πβ. και *κομμισσάρια*): *τεσταμέντο ..., με το οποίον εφήκε εμένα ... την γυνήν του νοικοκεράν και ρεζιντουάριαν εις όλον του το πράγμα* Μορεζίν., Διαθ. 482· *αφήνω ογιά πιστή μου κομμισσάρια και ρεζιντουάρια ..., την άνωθέν μου αρχόντισσα κερά Μαθιά ..., να κάμει και να τελειώσει όλα εκείνα οπού εδώ κάτω θέλω έχει ορδινιασμένα* Διαθ. 17. αι. 3[27]· *αφήνω ογιά κομμεσσάριαν και ρεζιντουάριάν μου εις ό,τι έχω στάμπελε και μόμπελε ... την εκλαμπρότατην κερά Μαθιά Μπονοπούλα, η οποία να με θάψει εις το Σαν Φραντζέσκο, εις την άρκλα την μπονιανή τση μάννας μου* Διαθ. 17. αι. 7[20].

ρεζιντουάριος ο, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 299[4], Διαθ. 17. αι. 3[140], 7[98], 9[25, 115].

Από το (παλαιότ.) ιταλ. *residuario* (Battaglia). Τ. *ρεζεντουάριος* σε έγγρ. του 17. αι. (Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 56). Τ. *ρεζεντούριος* σε έγγρ. του 17. αι. (Ζερβογιάννης, Αμάλθ. 3, 1972, 283). Η λ. σε έγγρ. του 16. (Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 15-16, 1961-62β, 287, Μαράς, Κατάστιχο 149 Α 50[2] (53), 51[6], (54), 93[3] (95), 149 Β' 83[4] (81), 149[2, 31] (148), (149), 293[3] (289), 149 Γ 76[6] (75)) και 17. αι. (Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 157, Μαυρομάτης, Μνήμ. Καλοκαιρινού 167).

Αποδέκτης του κύριου μέρους της περιουσίας (μετά την καταβολή των κληροδοτημάτων), διαχειριστής κληρονομιάς, πληρεξούσιος (Μαυρομάτης [Διαθ. 17. αι. σ. 144]): *τον αφήνω κομμισσάριον και ρεζιντουάριον να σκοδάρει το προυκίον μου απού τον κύρην του, όλον αλάκερο εις τέρμενον δύο μήνες ντοπό του θανάτου μου* Διαθ. 17. αι. 2[15]· *Αφήνω τον κομμεσσάριού μου και ρεζιντουάριού μου, τον ανιψού μου, όλες τσι εξές εις το προυκιό τση κεράς μου* Διαθ. 17. αι. 9[149].

ρεζίντουο το, Διαθ. 17. αι. 1[74, 80], 9[91], 10[42, 51, 84, 87, 90], 11[197]· *ρεζίντουον*, αυτ. 3[106, 110, 159], 5[136, 162, 164-65], 7[137, 148].

Από το ιταλ. *residuo* (Battaglia). Τ. *ρεσίδουο* σε έγγρ. του 18. αι. (Μπόμπου-Σταμάτη, Πρακτ. Ε' Παν. Σ 459) και σημ. ιδιωμ. (Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ.). Τ. *ρεσίντουο* και σημ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β'). Τ. *ριζίντουο* σε έγγρ. του 17. αι. (Μαυρομάτης, Θησαυρ. 16, 1979, 232). Η λ. σε έγγρ. του 17. αι. (Μαυρομάτης, Θησαυρ. 16, 1979, 223, 229, 233).

1) (Σε διαθήκες) υπόλοιπο (περιουσίας, κληρονομίας), περιουσία: *Το ρεζίντουόν μου όλον αληθινά πάσα λογής ό,τι και αν έχω και ό,τι με ασπεττάρου από πάσα λογής λογαριασμόν, όξω από εκείνα από 'χω ορδινιασμένα να δίδουνται, θέλω και αφήνω τση άνωθέ μου αρχόντισσας και κομμισσάριας ...* αυτ. 3[296]· *θέλω και απού το ρεζιντουόν μου να τση δοθούσι υπέρπυρα χίλια εισέ δύο χρόνους και πάγες απήτις αποθάνω* αυτ. 3[199]· *όλο μου το ρεζίντουο να είναι ντοπό του θανάτου μου τση κερά Ντιάνας Ζενοπούλας, τσ' ανιψιάς μου* αυτ. 10[70]. **2)** ? (Συνεκδ.) διαχειριστής, αποδέκτης κληρονομίας (βλ. Μαυρομάτης [Διαθ. 17. αι. σ. 144]· πβ. και *ρεζιντουάριος, ρεζιντουάρια*): *Αφήνω τ' αφέντη του νοδάρο τέσσερα τσεκίνια χρουσά. Μετά τούτο να 'ναι κρατημένος να δώσει κόπια στο ρεζίντουό μου* αυτ. 9[199].

ρεζίντουον το, βλ. *ρεζίντουο*.

Ρεθεμναίος ο, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 134[17]· *Ρηθυμναίος*. — Πβ. και *Ρεθύμνιος*.

Από το τοπων. *Ρέθεμνος* το (Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 162[9], 208[19], 213[4], 230[13], κ.α.· και σε έγγρ. του 16. αι. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Α' 170[2], 192[2], 272[1], 361[4, 9], 149 Β' 51[2], 67[16], 144[3] κ.α., 149 Γ' 9[4], 16[3], 62[3, 7, 11], 131[2, 5], 135[10], κ.α.· πβ. αρχ. τοπων. *Ρίθυμνα/ Ριθυμνία* (Συμεων., Ετυμολ. λεξ. νεοελλ. οικων. 1212· βλ. όμως και Ξανθ., ΕΕΒΣ 3, 1926, 62-63) και βενετ. τοπων. *Retimum, Rethimo, Rettimo* (Συμεων., ό.π.)) και την κατάλ. *-αίος*.

α) Αυτός που κατάγεται από το Ρέθυμνο: *Μαρίνος Τζάνες Μπουνιαλής τα σύνθεσε, ετούτος | ο Ρεθεμναίος ο φτωχός, εισέ μεγάλο πλούτος* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 579[8]· *Φέρνω σου και διδάσκαλον παπα-Βαρθολομαίον | Συρόπουλον τον δίδακτον και άξιον Ρηθυμναίον* Τζάνε, Φιλον. 585[4]· **β)** ο κάτοικος του Ρεθύμνου: *αν είν' οι στίχοι χαμηλοί, πλήσιά 'ναι η όρεξή μου* (παραλ. 1 στ.)· *κι ογιά τον πόνο τον πολύν οπού 'χεν η καρδιά μου | τσ' έβγαλα, κι εσυμπόνεσα κι εγώ την πατριά μου: | στους Ρεθεμναίους με χαρά όλους τσ' αφιερώνω* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 135[13].

Ρεθεμνιώτης ο, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 237[12], 299[17], 571[5], Τζάνε, Φιλον. 589[3].

Από το τοπων. *Ρέθεμνος* το (βλ. ά. *Ρεθεμναίος*, ετυμολ.) και την κατάλ. *-ιώτης*. Πβ. και τ. *Ρειθυμνιάτης* (4.-3. αι. π.Χ., TLG· *Ριθυμνιάτης* (6. αι., αυτ.)). Τ. *Ρεθεμιώτης* σημ. ιδιωμ. (Κονδυλάκης, Κρ. Λεξιλ.) Η λ. και σε έγγρ. του 16. αι. ως επών. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Α' 207[1], 149 Γ' 132[1]) και σημ. (Κριαρ. Λέξ., Μπαμπιν., Λεξ., λ. *Ρέθυμνο*), όπως και τ. *Ρεθυμνιώτης* (Μπαμπιν., ό.π.).

Ο κάτοικος του Ρεθύμνου: *Τους Ρεθεμνιώτες έψεγα πως επαραδόθηκα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 565[8]· *τον πόλεμο θα δηγηθώ και τα κακά τα πλήσια | οπού στην Κρήτην ήρθασι και τα Χανιά παρθήκα | κι οι Ρεθεμνιώτες μ' άδικο θάνατο τελειωθήκα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 181[22]· *Κι οι Ρεθεμνιώτες φίλοι σου είναι και σ' αγαπούσι | και στέκουν κι εις την χώρα σου πλήσιοι και πολεμούσι* Τζάνε, Φιλον. 585[9].

ρεθυμίζω, βλ. *αράθυμίζω*.

Ρεθύμνιος ο. — Πβ. και *Ρεθυμναίος*.

Από το τοπων. *Ρέθυμνος* το (Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 195[10], 233[5], 266[8]· πβ. αρχ. τοπων. *Ρίθυμνα/ Ριθυμνία* (Συμεων., Ετυμολ. λεξ. νεοελλ. οικων. 1212· βλ. και Ξανθ., ΕΕΒΣ 3, 1926, 62-63) και βενετ. τοπων. *Retimum, Rethimo, Rettimo* (Συμεων., αυτ.)) και την κατάλ. *-ιος*. Τ. *Ριθύμνιος* τον 6. αι. (TLG). Η λ. και σήμ. λόγ. (Μπαμπιν., Λεξ., λ. *Ρέθυμνο*).

Ο κάτοικος του Ρεθύμνου: *πολλά 'ναι* (ενν. οι στίχοι) *ιδιωτικοί και κακοσυνθεμένοι, | στην γλώσσαν των Ρεθύμνιων και Κρητικών γραμμένοι* Τζάνε, Κατάν. Αφ. 86.

ρεΐζης ο, Έκθ. χρον. 43[3,5,11], Αχέλ. 217, Ιστ. πολιτ. 55[21]· *ραΐζης,* Τριβ., Ταγιαπ. 167, Χρον. σουλτ. 132[10]· *ραΐσης,* Αχέλ. 79, 1980.

Από το τουρκ. *reis* (Redhouse). Ο τ. *ραΐσης* το 14. αι. (TLG). Τ. *ρεΐσης* σε κείμ. του 18. (Κουρσάρ. 15[4,24]) και ως επών. (Βαγιακ., Βίος επων. 141) και *ρεΐτζης* σε έγγρ. του 17. αι. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 7, 1957, 48). Η λ. σε έγγρ. του 15.-16. (Miklos.-Müller Acta III 338), 19. αι. (Μαλανδράκης, Ελλην. 10, 1937-1938, 375, Κοντογιάννης, Αθ. 30, 1918, 98), και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Δ' 615)· βλ. και ΑΛΝΕ.

Αρχηγός, επικεφαλής· (ναυτ.) καπετάνιος πλοίου (για το πράγμα βλ. Redhouse, λ. ό.π. σημασ. 2, Kaplanis [Ιωακ. Κύπρ., Πάλη 762]): *Είχε* (ενν. *ο σουλτάνος Μπαγιαζίτης*) *δύο γαλούνια δυνατά και μεγάλα· εις το ένα ήτονε ραΐζης Κιαμάλης και εις το άλλο ήτονε ο Μπραΐμη ραΐζης* Χρον. σουλτ. 132[6,7]· *Ήλθαν και οι ραΐζηδες των δύο γαλουνίων| και είπασιν ...* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1051.

ρείθρο(ν) το, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΚΑ' [12], Προσκυν. Ιβ. 535 970.

Το αρχ. ουσ. *ρείθρον*. Η λ. και σήμ. στον τ. *ρείθρο*.

1α) Νερό που ρέει, ρεύμα νερού (σε ποτάμι, ρυάκι)· (εδώ μεταφ.): *«Εγώ πιστεύω| εις την Τριάδα και αυτήν και 'γω με σένα σέβω| και γίνομαι Χριστιανή ...* (παραλ. 1 στ.) *έρχομαι κι εις την Ρωμανιά και κει τα θεία ρείθρα| να λάβω του βαπτίσματος μέσα στην κολυβήθρα»* Διγ. Ο 1117· **β)** (προκ. για δάκρυα, μεταφ.): *εν μεν ευφόροις πάθεσιν αλγέσι τε μετρίοις| άφθονα καταστάζουσι τα των δακρύων ρείθρα| και λούουσι τα βλέφαρα και καταντλούσι κόρας* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 721. **2)** Κοίτη ποταμού: Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΚΑ' [23].

ρείκη η, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 47. — Βλ. και *ρειχέα*.

Από το αρχ. ουσ. *ερείκη* (TLG). Τ. *ρείχη* σήμ. ιδιωμ. (Πασχ., Ανδρ. γλωσσ.). Λ. *ρείκα* σήμ. ιδιωμ. (Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου) και *ρείκι* (το) σήμ. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ., Χελδρ.-Μηλιαρ., Ονόμ. Φυτών[2] 72).

Το φυτό ερείκη (για το πράγμα βλ. Γενναδ., Λεξ. 285, Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ. 1484): *Έπαρε ... άνθος ρείκης ουγγίες δύο, γλυκόρριζαν ουγγίαν μίαν, σπόρον κολοκύνθης ουγγίαν μίαν* αυτ. 63 (γρ. *ρίκης*).

ρέικος, επίθ., βλ. *ρεϊκός*.

ρεϊκός, επίθ., Ασσίζ. 259[11], 355[12], 379[12,14], 477[19,21]· *ρέικος.* — Βλ. και *ρηγικός*.

Από το ουσ. *ρε* (βλ. λ.) και την κατάλ. *-ικός*. Η λ. στο Du Cange (γρ. *ρεεικός*).

Βασιλικός: *έβαλε* (ενν. *ο ρήγας*) *να πλερώννουν δέκατον το ρέικον τους καβαλλάρηδες και παροίκους και ελευθέρους, και όλα τα σπιτία της Λευκωσίας* Μαχ. 606[32] χφ Ο· (έκφρ.) *ρεϊκή αυλή* (πβ. λ. *κουρούνα* (ΙΙ), έκφρ. *αυλή της κουρούνας*) = βασιλική αυλή: *και αν* (ενν. *μία γυναίκα*) *ουδέν θελήσει να τα στρέψει* (ενν. *τα πράγματα του τεθνεώτος*) *εις τους κληρονόμους του ..., η εκκλησία ού η αυλή η ρεϊκή να την ποίσουν να τα στρέψει, με το κείμενον* Ασσίζ. 370[22]· *Ώδε λαλεί το δίκαιον ... περί ποίου πραγμάτου ουδέν εμπορούν* (ενν. *τα κουμμούνια*) *να ποίσουν δίκαιον παρού η αυλή η ρεϊκή* Ασσίζ. 356[3].

ρειχέα η, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 435. — Βλ. και *ρείκη*.

Από το ουσ. *ερείχη* που απ. στον Ευστάθιο (TLG, LBG, Du Cange) (<αρχ. ουσ. *ερείκη*) και την κατάλ. *-έα*, με αποβολή του αρχικού ε. Τ. *ρειχιά* σήμ. ιδιωμ. (Χελδρ.-Μηλιαρ., Ονόμ. Φυτών[2] 72) και τ. *ρεικιά* σήμ. (Κριαρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ., λ. *ρείκι*). Η λ. στο LBG (γρ. *ριχέα*) και σήμ. ως τοπων. (Συμεων., Ετυμολ. λεξ. νεοελλ. οικων.).

Το φυτό ερείκη (για το πράγμα βλ. Γενναδ., Λεξ. 285, Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ. 1484): *Ημέραν νύκταν την ρειχέαν ανάσπας και έκαφτές την* (ενν. *συ, κουρούνα*) αυτ. 432.

ρεκαλίσε, το, Ασσίζ. 491[14]· *ρεκλίσε.*

Από το παλαιότ. γαλλ. *requelice* (Καραποτόσογλου, Κυπρ. Σπ., 64-65, 2003, 767).

Γλυκόρριζα: *Το δικαίωμαν του ρεκλίσε του Σαρακηνού και του Συριάνου, δέκατο και ήμισο δέκατο* αυτ. 491[14].

ρεκάπιτο το.

Από το ιταλ. (Battaglia) - βενετ. *recapito* (Boerio). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Δ' 615, Κόμης, Κυθηρ. Λεξ).

(Προσωρινή) διαμονή (για τη σημασία βλ. Battaglia, ό.π. σημασ. 2, Πατρινέλης [Επιστ. 16. αι. σ. 26]): *αν ήθελες έχει όρεξη να 'ρθεις εις τους Κορφούς, εις τον τόπο σου, ήθελες έρθει μετά μένα, με το κάτεργο, όσο να ήθελες εύρει ρεκάπιτο να υπάς εις τους Κορφούς με καλό πασάντζο* Επιστ. 16. αι. 25[16].

ρεκάτο το, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 287[2-3], 295[3], 329[2,5], 567[2,6,9,15], κ.α.· *ρεκάτον,* αυτ. 408[2].

Από το ιταλ. *ricatto* (Battaglia). Πβ. λ. *ρεκατάρω* σε έγγρ. του 16. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Β' 175[5]) και 17. αι. (Μαυρομάτης, Θησαυρ. 19, 1979, 215). Η λ. σε έγγρ. του 17. αι. (Κρ. συμβόλ. 202).

Πώληση με δικαίωμα του πωλητή να ξαναγοράσει από τον αγοραστή το αγαθό που του πούλησε μέσα σε ορισμένο χρονικό διάστημα και με ορισμένη τιμή, δικαίωμα εξώνησης (για το πράγμα βλ. Bakk.-v. Gem. [Βαρούχ. σ. 844], Ξανθ. [Κρ. συμβόλ. σ. 203 σημ. 3]): *το χωράφι του άνωθεν ρεκάτου εσυβαστήκασι* (ενν. *ο μαστρο-Νικόλας Σκορδύλης και ο υιός του παπακυρ-Γεώργης*) *να το κρατεί* (ενν. *ο παπακυρ-Γεώργης*) *έως χρόνους γ' ... Και κομπίροντας οι άνωθεν χρόνοι τρεις, να μπορεί ο άνωθεν μαστρο-Νικόλας να δίδει τα άνωθεν υπέρπυρα σ', να 'χει το λεγόμενο χωράφι της εξουσίας του, καθώς το 'χεν και πρώτας* αυτ. 329[5]· (με τις προθ. *ογιά/εις*): *ο μαστρο-Δημήτρης Ξενικός ... δίδει ογιά ρεκάτο απού την σήμερον και ομπρός του μισσέρ Τζώρτζη Βαρούχα ... κρασί μούστο ... μιστάτα ε' ... έως χρόνους ε', πέντε, και τότες να μπορεί να το ξαγοράζει* αυτ. 401[2]· *ο κυρ Μιχελής Βαρούχας ποτέ Μανόλη να είχεν δοσμένα του κυρ Νικολό Βαρούχα Παχύ ένα κομμάτι φυτέαν εις ρεκάτο διά χρόνους ζ' ... διά υπέρπυρα ξε'* αυτ. 548[2].

ρεκάτον το, βλ. *ρεκάτο*.

ρέκλα η. — Βλ. και *ρήγλα*.

Από το λατ./παλαιότ. ιταλ. *regula* (Battaglia, λ. *regola*).

Ραβδί, βέργα: *εκοπάνιζέ με (ενν. ο αφέντης μου)| με ρέκλαν στραβοδίβολον το κωλοκούκουρόν μου* Συναξ. γαδ. (Βασιλ.) 233.

ρεκλίσε το, βλ. *ρεκαλίσε*.

ρεκομαντάρω, βλ. *ρακομαντάρω*.

ρεκοπεράρω, βλ. *ρεκούπεραρω*.

ρεκουβράρω, βλ. *ρεγουβράρω*.

ρεκούλων· *μέρη του κάστρου υπό των ρεκούλων χαλασθέντα* Παράφρ. Χων. (v. Dieten) I 28, εσφαλμ. γρ. αντί *πρεκούλων*· διορθώσ. — Βλ. *πρέκουλα*.

ρεκουμαντάρω, βλ. *ρακομαντάρω*.

ρεκουπεράρω, Κατζ. Δ' 214, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 1[21], 104[30-31], 408[9], 745[8], Διαθ. 17. αι. 10[124-125]· *ρεκοπεράρω,* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 1[13], 80[6], Διαθ. 17. αι. 5[117].

Από το ιταλ. *recuperare/ricuperare* (Battaglia, λ. *ricuperare*). Ο τ. σε έγγρ. του 16. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Α' 81[3], 328[14, 32], Β' 48[8], Γ' 250[16], 103[9], Δετοράκης, Κρ. Εστ., περίοδ. δ', 2, 1988, 148), 17. αι. (Κρ. συμβόλ. 81, 108, 119, 237, Δικαιοπρ. έγγρ. (Σερ.) 136) και σήμ. ιδιωμ. (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.). Τ. *ρεκουμπεράρω* σε έγγρ. του 16. (Μαυρομάτης, Θησαυρ. 16, 1979, 215) και 17. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 27, 1984, 444). Μέσο *ρεκουπεράρομαι* σε έγγρ. του 18. αι. (Κουρσάρ. 20[46]). Η λ. σε έγγρ. του 16. (Μαράς, ό.π. Α' 328[14, 24-25], Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 19, 1965, 128, Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 23, 1980, 492, 493, Μαυρομάτης, ό.π.), 17. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 24, 1981, 498, Ζώη, Κρ. Χρ. 8, 1954, 75), 18. αι. (Μπόμπου-Σταμάτη, Πρακτ. Ε' Παν. Σ., 483, Βερβίτζ., Πρωτόκ. 29[7], Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου) και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Λάζαρης, Λευκαδ.), καθώς και στο ΑΛΝΕ.

α) Παίρνω πίσω, ανακτώ κ. (για τη σημασ. βλ. Battaglia, λ. *ricuperare* σημασ. 1): *τάσσει (ενν. ο αφέντης Τζώρτζης της θυγατέρας του) οδιά προικίον υπέρπυρα χιλιάδες δέκα, τζη πέντε μέσα εισέ στίμα ρούχων και τζη άλλες πέντε σε τόσο στεκάμενο ... ξεκαθαρίζοντας και το λεγόμενο στεκάμενο ... να μπορού να έχουν εξουσία ο άνωθεν αφέντης Τζώρτζης ωσάν και τα παιδία του να το ρεκουπεράρουσι μέσα εισέ χρόνους δέκα γή όλο γή μερτικό* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 386[8]· *έχω και μια πόλτσα στην κασελέτα μου πού και πού έχω αμάχια και ας την έβρουσι να τα ρεκουπεράρουσι* Διαθ. 17. αι. 7[125]· **β)** (προκ. για ανέλκυση πλοίου): *επήραν οι Νιώτες μίαν μικρήν βάρκα και επήγαν οδιά να ρεκουπεράρουν το ξύλο, το οποίον εκάθουντον απάνω εις τον ακίσηρα, ωσάν να ήτον στην στερεά* Διήγ. πανωφ. 59.

ρεκουπερατσιόν η.

Από το ιταλ. *recuperazione/ricuperazione* (Battaglia, λ. *ricuperazione*). Τ. *ρεκομπερατσιόν* σε έγγρ. του 16. (Μαυρομάτης, Θησαυρ. 16, 1979, 215) και *ρεκουπερατσιό* σε έγγρ. του 17. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 24, 1981, 527).

Ανάκτηση: *να δίδου (ενν. ο λεγόμενος αφέντης Βεργίτσης και οι κλερονόμοι του) τα άνωθεν υπέρπυρα τα χίλια του λεγομένου αφέντη παπά γή των κλερονόμων του, να ρεκουπεράρου τα άνωθεν χωράφια· η οποία ρεκουπερατσιόν να μη μπορεί να γενεί παρά να 'χει ομπρός ο άνωθεν αφέντης παπάς την ιντράδα επαρμένη τω λεγομένω χωραφίω* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 104[31].

'ρεκτικός, επίθ., βλ. *ορεκτικός*.

ρελατσιόν η.

Από το ιταλ. *relazione* (Battaglia)-βενετ. *relazion* (Boerio). Τ. *ρελατσιόνε* σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ.) και *ρελατσιόνα* στο ΑΛΝΕ. Η λ. σε έγγρ. του 17. (Μαυρομάτης, Θησαυρ. 20, 1990, 475) και 18. αι. (Βερβιτζ., Πρωτόκ. 52[89]).

Αναφορά, έκθεση (για τη σημασ. βλ. Battaglia, ό.π. σημασ. 1): *επήγασιν (ενν. ο μισσέρ Τζουάνε Γιαλινάς Καπετάνιος και ο αφέντης Μανωλίτζης Σκορδάς) ... και είδασιν ... τον τόπο του Αμιρά και εις την διάκρισίν τωνε ερεφερίρασιν εμένα, τον νοδάρο, πως ο άνωθεν τόπος είναι σουφιτσιέντες να βαρνίρει τα καράτα τα έξι, καθώς η ρελατσιόν φαίνεται διά χειρός εμένα, τον νοδάρο* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 364[11].

ρέμα, ρέμαν το, βλ. *ρεύμα*.

ρεματιάρης ο, Χρον. Μορ. Η 4693, 5008, Χρον. Μορ. Ρ 5008· *ρεματσιάρης,* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 1082.

Από το ουσ. *ρέμα* (βλ. ά. *ρεύμα*) και την κατάλ. *-ιάρης*. Για τον σχηματ. του τ. βλ. Μωυσιάδης, Ετυμ. 125-6. Η λ. στο Meursius.

Αυτός που πάσχει από ρευματισμούς: *Αστένειαν είχε φοβερήν, ήτονε ρεματιάρης| κι ουδέν ημπόριεν να κρατεί σπαθίν ουδέ κοντάρι* Χρον. Μορ. Ρ 4693.

ρεματίζω, βλ. *ρευματίζω*.

ρεματικό(ν) το, βλ. *ρευματικόν*.

ρεματισμός ο, βλ. *ρευματισμός*.

ρεματσιάρης ο, βλ. *ρεματιάρης*.

ρέμβω, Βίος Αλ. 809· *ρέμπω,* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 409.

Το μτγν. *ρέμβω*. Ο τ. *ρέμπομαι* και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *ρέμβομαι*).

(Μέσ.) **1)** Φέρομαι αλαζονικά· περηφανεύομαι (για κ.): *Παμμέγας ην ο Γολιάθ, ερέμβετο μεγάλα| και χειρ αυτόν απέκτεινε μικρού παιδισκαρίου* Γλυκά, Στ. 360· *Όποιος τσι μεγαλότητες ζητά ετουνού του κόσμου| και δε γνωρίζει πως επά διαβάτης είν' του δρόμου,| μα ρέμπεται στες αφεντιές, στα πλούτη του καυκάται,| εγώ άγνωστο τονε κρατώ και πελελός λογάται* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 603. **2)** (Μτβ.) περιποι-

ούμαι, καλοπιάνω κάπ.: *Και ως την είδεν* (ενν. *την Ρωξάνδραν*) *η Ολυμπιάδα η βασίλισσα εχάρηκεν πολλά ... Και αρχίνισε να την ρέμπεται και να την καλοσυντυχαίνει* Διήγ. Αλ. Ε (Konst.) 177[19].

ρεμέδα η, Μαχ. 50[26] κριτ. υπ., Βουστρ. (Κεχ.) 10[19], 12[2,7], 94[17], 146[14], 300[13], 302[1].

Από το γαλλ. *remède* (Meyer, Γλωσσ. Πραγμ. Κύπρ. 132, Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 290). Λ. *ρεμέδια* σε έγγρ. του 12. αι. (Caracausi).

(Μεταφ.) μέσον, τρόπος για τη βελτίωση μιας δυσάρεστης κατάστασης ή την επίτευξη ενός στόχου: *Και θωρώντα ο αποστολές ότι ρεμέδα δεν ήτον να 'χει την αρχιεπισκοπήν, εφάνην του να πιάσει την καλλιότερην στράτα διά την ζωήν του και διά την τιμήν του* Βουστρ. (Κεχ.) 12[7]· *Τείντα σου φαίνεται απανώ εις τες αντροπές απού μας πολομά ο ρήγας και καθημερινόν αντροπιάζει μας; Και είναι χρήση να ποίσομεν ρεμέδα* Βουστρ. (Κεχ.) 144[3]· *Τρεις ρεμέδες έχει καταπρόσωπα του θυμωμένου, τουτέστιν γλυκιά απολογιά, μούλλωμα ... και τάπισα να του ποίσεις δούλεψιν διά δισκορδιά, μάχη και μάλλωμα* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 95.

ρεμεδιάζω. — Βλ. και *ρεμεντιάρω.*

Από το προβηγκ. ή το βενετ. *remediar* (Honnorat, Dict. provenç.-franç., Boerio). Τ. *ρεμεδκιάζω* στο κυπρ. ιδίωμα (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.). Η λ. σήμ. στη Ρόδο (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *ρεμέδιο*).

Θεραπεύω· διορθώνω: *ρεμεδιάζω* Κυπρ. χφ. 162.

ρεμέδιο το, Αλφ. 10[65,67], Αλφ. (Mor.) ΙΙΙ 77, Κατζ. Α' 118, Ε' 371· *ρεμέδιον,* Κυπρ. χφ. 162, Ροδινός (Βαλ.) 131· *ρεμέντιο,* Αλφ. 11[65,67], Φορτουν. (Vinc.) Β' 274· *ρεμέντιον,* Φορτουν. (Vinc.) Α' 166.

Από το βενετ. *remedio* (Boerio). Ο τ. *ρεμέντιο* (<ιταλ. *remedio,* Battaglia, λ. *rimedio*) και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.² Β', Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Κουσαθανάς, Λεξ. Μυκόν., κ.α.) και στο Κριαρ., Λεξ. Τ. *ριμέδιον* στο Du Cange. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *ρεμέδιο,* Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., Πανταζ., Κεφαλ.-Θιακ.).

α) Φάρμακο, θεραπεία: *αυτεινής της θαυμαστής βασίλισσας εις κάποιον καιρόν της ήδωκεν μία αρρωστία τόσο βαρά, απού την εβίαζε να την πέψει εις τον θάνατον ... Ωσάν βασίλισσα μεγάλη απού ήτονε, όλοι οι ιατροί εσύντρεχαν και όλα τα ρεμέντια τής εκάνασιν* Μορεζ., Κλίνη φ. 191[r]· **β)** τρόπος, μέσον: *Ρεμέδιο δεν ευρίσκεται, Χάρο, να λησμονήσεις,| να πα να βρεις ανήμπορους κι εμένα να μ' αφήσεις;* Αλφ. (Mor.) ΙΙΙ 75· *Ρεμέδια καλοπίχερα μου βρίσκεις ταχυτέρου,| για να ξηλώσω τη δουλειά, σαν πεθυμώ, του γέρου* Κατζ. Γ' 119.

ρεμέδιον το, βλ. *ρεμέδιο.*

ρεμεζάρω, βλ. *ρεμετζάρω.*

ρεμεντζάρω, βλ. *ρεμετζάρω.*

ρεμεντιάρω. — Πβ. και *ρεμεδιάζω.*

Από το ιταλ. *remediare* (Battaglia, λ. *rimediare*). Τ. *ρεμεδιάρω* (<βενετ. *remediar*) στο Κατσαΐτ., Ιφ. Ε' 1012 και σήμ. ιδιωμ. (Παπαχρ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *ρεμέδιο,* Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Πανταζ., Κεφαλ.-Θιακ., κ.α.), και τ. *ριμεντιάρω* στη Ζάκυνθο (Ζώη, Λεξ. Ζακ.² Β'). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, ό.π., Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ.).

(Ενεργ. και μέσ.) αντιμετωπίζω μια δύσκολη κατάσταση, βρίσκω λύση σε ένα πρόβλημα: *Αν έν και αθιβολή χωστή του πόθου, με το θάρρος| αφιδαρέψου μού τηνε, κι εγώ τη ρεμεντιάρω* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 50· *Κάμε να πηαίνομε από δω, και απού την πείνα η ψη μου| γροικώ πως εκατέβηκε κι επήγεν εις τ' ατζί μου,| να πα να ρεμεντιαριστείς, μήπωστας και γλιτώσεις* αυτ. Β' 93.

ρεμέντιο, ρεμέντιον το, βλ. *ρεμέδιο.*

ρεμετέρω.

Από το βενετ. *remeter* (Boerio). Τ. *ριμετάρω* και *ριμετέρω* σε έγγρ. του 19. αι. (Παπαηλ., Επιστ. Χίου 31[60], 37[19], κ.α.) και σήμ. ιδιωμ. (Πανταζ., Κεφαλ.-Θιακ.). Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Β' 61[15], 127[16], κ.α.) και σήμ. ιδιωμ. (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Ζώη, Λεξ. Ζακ.² Β').

1) Υπολογίζω επιπλέον· προσθέτω: *Του μισσέρ Αλβίζε είναι το χρέος του, χωριστά ιντερέσα, ... επτακόσια in circa κατά τον κόντον οπού, αν θυμούμαι καλά, του έδωκα, πεντακόσια ογδοήκοντα τόσα κατά το σκρίττον του, εις το οποίον ρεμετέρομαι και άλλα οπού επλήρωσα ύστερα* Σεβήρ., Διαθ. 190[28]. **2)** Αναθέτω, εμπιστεύομαι μια υπόθεση σε κάπ. άλλο: *έστοντας και να είναι κάποια διαφορά ανάμεσα εις τον κυρ Ιωάννη Παπαγιαννόπουλο ... και εις τον κυρ Νικολό ... για κάποια σπίτια ..., γιατούτο ρεμετέρουσι την λεγόμενήν τωνε διαφορά εις το γιουντίτσιον* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 622[3]· *εμπόρου το αυτό μόμπελε να το γράψω εις ινβεντάριο να του το κονσενιάρουσιν του άνωθεν Μαρκαντώνιο απήτις αποθάνω, μα εγώ το ρεμετέρω εις την διάκρισιν του άνωθε Ντζαν Φραντζέσκο, γιατί δεν τον θέλει κάμει ποτέ άδικο* Διαθ. 17. αι. 3[254].

ρεμετζάρω, Πορτολ. Α 117[5-6], 192[8], 203[15], 210[25], 212[24], 215[5], 216[15-16], 325[1] κριτ. υπ.· *αρμετζάρω,* Πορτολ. Α 300[3], 320[6-7], 321[6-7], 322[8,10], 323[6], 325[1]· *ρεμεζάρω,* Πορτολ. Β 25[19]· *ρεμεντζάρω,* Πορτολ. Α 193[29], 310[16], 341[27,28].

Από το βενετ. *reme(g)giare* (<ιταλ. *ormeggiare*· βλ. Kahane, BNJ 15, 1939, 106). Ο τ. *αρμετζάρω* από το βενετ. *armizar* (Boerio). Η λ. και ο τ. *ρεμεντζάρω* και σήμ. ναυτ. (Κριαρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ.).

(Ναυτ., ενεργ. και μέσ.) προσδένω πλοίο στο λιμάνι· προσορμίζω, αράζω: *εμπαίνοντας εις το ακρωτήρι το δεξιό 'ράσσεις εις φούντος οργίες πέντε και ρεμετζάρεις γρέγο γαρμπή* Πορτολ. Α 115[12]· *και εμπαίνεις μέσα την Σκούρτζουλαν και τα νησία και αρμετζάρεσαι εις το μεσιακόν νησίν* Πορτολ. Α 13[9]· *και εκεί είναι το ράξιμον, καλός λιμένας. Και ρεμεζάρεσαι σιρόκον μαΐστρον και 'ράσσεις* Πορτολ. Β 25[11].

ρεμοβέρω, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 6[12], 18[20], 44[20].

Από το παλαιότ. ιταλ. *removere* (Battaglia, λ. *rimuovere*). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Ζώης, Λεξ. Ζακ.² Β').

(Νομ., μέσ.) παραιτούμαι από νομικό δικαίωμα, αποσύρομαι από νομική διεκδίκηση: *ο ευλαβέστατος παπάς κυρ Νικολός ο Γκούφας ... ρεμοβέρεται με δύναμιν του παρόντος από πάσα ... δικαίωμα ... εις το αυτό σπίτι και κατάλυμα το πουλημένο* αυτ. 3[16].

ρεμουρκιάρω, Πορτολ. Α 332[22].

Από το βενετ. *remurchiàr* (Boerio) -παλαιότ. ιταλ. *remurchiare* (Battaglia, λ. *rimorchiare*). Τ. *ρεμουλκιάρω* σήμ. ναυτ. (Κριαρ., Λεξ.) Λ. *ρυμουλκιάρω* στο Somav. Η λ. και σήμ. στην Ζάκυνθο (Ζώης, Λεξ. Ζακ.² Β', λ. *ρεμουρκιαδόρος*), όπου και τ. *ρεμπουρκιάρω* (Ζώης, ό.π.).

(Ναυτ.) ρυμουλκώ πλοίο δεμένο πίσω μου: *Τρία κάτεργα το δέσαν να το πάρουν* (ενν. *το κάτεργο το τούρκικο*)| *με γούμενες διά να το ρεμουρκιάρουν* Λεηλ. Παροικ. 658.

ρεμούρκιον το.

Από το βενετ. (Boerio) - παλαιότ. ιταλ. *remurchio* (Battaglia, λ. *rimorchio*). Τ. *ρεμούλκιο* σήμ. ναυτ. (Κριαρ., Λεξ.). Τ. *ρεμπούρκιο* σήμ. ιδιωμ. (Τσιτσέλης, Κεφαλλ. Σύμμ. 592, Ζώης, Λεξ. Ζακ.² Β', Λάζαρης, Λευκαδ.). Λ. *ρυμούλκιον* στο Somav. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. στον τ. *ρεμούρκιο* (Πανταζ., Κεφαλ.-Θιακ.).

(Ναυτ.) σκοινί για τη ρυμούλκηση πλοίου· (εδώ συνεκδ.) ρυμούλκηση: *το Πεσκάρδο ... ουδέν ημπορείς να σηκωθείς με τον λεβάντε ή με τον σιρόκον, έξω να έναι καλοταρία ότι να βάλεις τόνον να σηκωθείς με ρεμούρκιον* Πορτολ. Α 44[10].

ρεμούρον το, βλ. *ριμούριν*.

ρεμπάρπαρο το, βλ. *ρεομπάρμπαρον* (II).

ρεμπάς ο, βλ. *ρυμπάρος*.

ρεμπελεύω, Χρον. σουλτ. 66[31]· *ρεβελεύω*, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 358, Σκορδύλης, Λόγ. Θεοτ. 463[1120], Πηγά, Χρυσοπ. 77 (22). — Πβ. και *ροβελεύω*.

Από τα παλιότ. ιταλ. *rebellare, revellare* (βλ. Battaglia, λ. *ribellare*). Τ. *ρεμπελλεύγω* στο Βλάχ. Η λ. στο Somav. (*ρεμπελλεύω*) και σήμ.

Στασιάζω, επαναστατώ, εξεγείρομαι: *Και εσυμμάζωξε τα φουσσάτα του όλα* (ενν. *ο σουλτάν Μουράτης*) *και επαράδωσέ τα του Σαμπατίν πασά, και ορισμόν του έδωσε ότι να πάγει καταπάνω της Βλαχίας, οπού ερεμπέλεψε* Χρον. σουλτ. 66[30].

ρεμπελιά η, Σουμμ., Ρεμπελ. 187.

Από το *ρεμπελεύω* και την κατάλ. *-ιά*. Τ. *ρεμπελία* στο Χρον. Γαλαξ. (Αναγν.) 42. Πβ. και σημερ. λαϊκ. ουσ. *ρεμπελιό* το.

Στάση, εξέγερση ενάντια σε κάπ. αρχή: *ήλθε η ορδινιά από το υψηλότατο Σενάτο της Βενετίας ότι ο αφέντης ετούτος ο Πιζάνης να τους κρίνει εις το πταίσιμο της ρεμπελιάς, όπου ο λαός ετούτος έκαμε* αυτ. 186.

ρέμπελος ο, Σουμμ., Ρεμπελ. 191· *ρίμπελος* ή *ριμπέλος*.

Από το βενετ. *rebele/rebelo* (Boerio) - ιταλ. *ribelle* (Battaglia). Τ. *ριbέ'ς* σήμ. ιδιωμ. (Δημητρίου, Λεξ. Σαμ.). Η λ. στο Βλάχ. (βλ. όμως και Meursius, λ. *ρεμπέλος*) και σήμ. κυρίως ως επίθ.

Επαναστάτης, στασιαστής: *όντας* (ενν. *οι ποπολάροι*) *πταίσται καταπολλά και ρέμπελοι του πρέντζιπέ τους* ... αυτ. 185· *να είναι* (ενν. *ο γκενεράλες*) *ενάντιος των απειθών και σκανδαλοποιών ανθρώπων ομού και ριμπέλων του πρέντζιπέ τους* αυτ. 184.

ρεμπέτ το (άκλ.), Ασσίζ. 492[17].

Από το παλαιότ. γαλλ. *rebeth* (βλ. Assises (Kausler) 280) - *ribette* (Godefroy, Lex. de l'anc. franç.· βλ. και Καραποτόσογλου, Κυπρ. Σπ. 64-65, 2003, 767-8). Η λ. στο Du Cange.

Φραγκοστάφυλο (ο καρπός του φυτού *ρίβες* ή *ριβήσιον το ερυθρόν* (*ribes rubrum*)· για το πράγμα βλ. Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ. 3396-7) ή ποτό παρασκευασμένο από φραγκοστάφυλα: *Το τέλος του ρεμπέτ, το δίκαιον κελεύει να λάβουν εις τα μάρκα ρ', μάρκα η' ήμισον* αυτ. 241[16].

ρέμπω, βλ. *ρέμβω*.

ρεν ο (άκλ.).

Από το παλαιότ. γαλλ. *ré/reus* (Kahane, Sprache 546, Χατζ., Ξέν. στοιχ. 99· πβ. Assises XI).

Κατηγορούμενος, εναγόμενος: *και καλά εντέχεται οι κριτάδες να ηξεύρουν ότι ακτούρ ένι ο αγκαλών, και ρεν ο αγκαλώμενος* Ασσίζ. 29[20].

ρένα η, Πορτολ. Α 345[1 δις, 6]· *ρένη*.

Από το ιταλ. *rena* (Kahane-Tietze, Lingua Franca 30). Ο τ. και σήμ. στη Ρόδο (Κωνσταντινίδης, Λεξικόν της δημώδους ροδιακής διαλέκτου). Η λ. στο ΑΛΝΕ.

(Ναυτ.) η άμμος της θάλασσας: *Η Νίσα έναι χώρα και έχει και καλό πόρτο και καλό ράξιμο και το καλοκαίρι σκεπάζει την ρένη* αυτ. 362[3]· *κοντά εις το Ακόνι ευρίσκεις ένα κανάλι της ρένας άσπρας και καλό φούντος στο γρέγο λεβάντη* αυτ. 352[14].

ρένη η, βλ. *ρένα*.

ρένιο το, Επιστ. 16. αι. 16[131].

Από το ιταλ. *regno* (Battaglia). Τ. *ρένιον* σε έγγρ. του 17. αι. (Δετοράκης, ΕΕΦΣΠΑ 21, 1970/71, 133). Η λ. στο Du Cange και σήμ. ιδιωμ. (Δράκου, Ιδίωμ. Κάλυμν., Ζώη, Λεξ. Ζακ.² Β').

Βασίλειο, επικράτεια: *φοβάται ο μέγας Τούρκος ... τους Αλβανίτες οπού έχει στο ρένιο, ότι οι Αλβανίτες έναι από το Λεβάντη και ηξεύρουν τον τόπο του Τούρκου* Επιστ. 16. αι. 16[126]· (εδώ προκ. για το βασίλειο της Κρήτης, ως βενετ. κτήσης:) *Επόθανες, αθάνατε, και πάλι αποθαμένος| δεν έπεσες, μονό 'στεκες, ως ήσου αρματωμέ-*

νος,| και σ' εφοβούντανε οι οχθροί, καλλίμαχε του ρένιου Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Πρόλ. 55.

ρενμπάρμπαρο το, βλ. *ρεομπάρμπαρον* (II).

ρενούντζια η, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 703^{9}.

Από το παλαιότ. ιταλ. *renunzia* (Battaglia, λ. *rinùnzia*).

(Νομ.) παραχώρηση δικαιώματος, παραίτηση από δικαίωμα· (εδώ συνεκδ.) το έγγραφο παραίτησης: *ο αφέντης ο Τζανής ο Βαρούχας ... λέγει πως έχει προυκοχάρτι πάρτε καμωμένα απού τον υιόν του και πάλι απού τον άλλον ρενούντζια καμωμένη, καθώς φαίνουνται διά χειρός του ευλαβεστάτου παπακυρ-Αντρέα Βαρούχα του νοδάρο, εις την οποίαν λέγει πως ρεσερβάρεται να κάμει κοντιτζίλιον γή τεσταμέντο ... επαρακάλεσεν να γράψω και να τελειώσω πάσα λογής τίβοτας, καθώς με θέλει ορδινιάσει* αυτ. 716^{3}.

ρενουντζιάδος, επίθ., Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 691^{2}.

Από τη μτχ. *renonziado* του βενετ. *renonziar* (Boerio).

(Νομ., προκ. για δικαίωμα) παραχωρημένος: *να είναι οπλεγάδος ο άνωθεν μισσέρ Τζώρτζης ... να φυτέψει το χωράφι οπού είναι κολλητό με το άνωθεν αργοφυτίδι, καταπώς και πρώτις τού το 'χασι ρενουντζιάδο, καθώς φαίνεται με ινστρουμέντο διά χειρός εμού, του νοταρίου* αυτ. 568^{12-13}.

ρενουντζιάρω, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 6^{14}, $35^{28-29, 30}$, 88^{6}.

Από το βενετ. *renonziar* (Boerio). Διάφ. τ. σε έγγρ. του 16.-18. αι. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 4, 1951, 97, Vincent, Θησαυρ. 4, 1967, 64, Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 23, 1980, 493, 24, 1981, 480, 26, 1983, 463, Δικαιοπρ. έγγρ. (Σερ.) 134, Μπόμπου-Σταμάτη, Πρακτ. Ε' Παν. Σ. 475, κ.α.). Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Β' 220^{2-3} κ.α.) και σήμ. ιδιωμ. (Ζώης, Λεξ. Ζακ.² Β', λ. *ρενουτσιάρω*).

(Νομ.) παραχωρώ: *με τον αφέντη το Μικέλε το Ντεμέντζο τον ανιψιόν μου έχομε καμωμένη μια γραφή ανάμεσά μας ... με την οποία τον ετσεδέρισα και ερενουντζιάρισα το μερδικό απού μου ήρθε απού τον ποτέ αφέντη Ανδρέα τον αδερφόν μου εις το χωρίο Ζωφόρους* Διαθ. 17. αι. 3^{307}· *η κερά Ζαμπέτα Φιλημοπούλα ... θέλει και πουλεί το σπίτι και κατάλυμα απού τση ερενουντζιάρασι τα παιδία τση ... α κόντο του προυκίου τση* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 3^{3}.

ρέντα (I) η, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 956, 2742, 3163, 3232, 4027, 6855, 8954, 9688, 10364, Φλώρ. 662, Λίβ. Esc. 2279, 2302, 3218, Λίβ. Va 2116, 2133, 2138, 2970, Λίβ. διασκευή α 2443, 2462, 2468, 3341, Αχιλλ. (Smith) Ν 130, Ιμπ. 123, 330, 338, 377, 431, 772, 783, 787, Αργυρ., Βάρν. Κ 229 (έκδ. *ρέστα*· διόρθ. Σβορ., Αθ. 48, 1938, 182), Θησ. Η' [17^{3}], Βυζ. Ιλιάδ. 936· γεν. πληθ. *ρέντων*, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 9430.

Από το λατ. *raeda* (Τριαντ. 1, 402, 434, 470). Κατά Meyer, NS II, 53 από το παλαιό σλαβ. *reda. Τ. *αρέντα* σήμ. ιδιωμ. (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 61, Β' 81). Λ. *ρέδα* στο Meursius. Η λ. στον πληθ. στο Du Cange (λ. *ρένται*) και σήμ. ιδιωμ. (Μπόγκα,

ό.π. Α' 61, Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ., λ. *ρεντεύω*, Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 422, 592, Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ.).

1) Ανοιχτός, ομαλός χώρος, κατάλληλα διαμορφωμένος για ιππικούς αγώνες· ιπποδρόμιο: *Το δειλινόν εζήτησαν του πενθερού του οι αγούροι| να σμίξουσιν να δώσουσιν αλλήλοις κονταρέας·| ευθύς εκαβαλίκευσαν και υπάσιν εις την ρένταν* Αχιλλ. (Smith) Ν 1544. **2)** (Συνεκδ.) **α)** αρματοδρομία: *κατά την συνήθειαν οπού έχουν και επήγαιναν εις το ιπποδρόμιον μετά τυμπάνων και έκαμναν ρένταν και πιλάλαν και άλλα πολλά παιχνίδια* Hagia Sophia v 545^{17}· *Περί λύσεως γάμου και αι αιτίαι της γυναικός ... Εάν υπάγει εις τα θέατρα των παιγνιδίων να εβλέπει, χωρίς το θέλημα του ανδρός αυτής· ομοίως και αν υπάγει να εβλέπει εις τες ρέντες των αλόγων* Μαλαξός, Νομοκ. 339· φρ. *πηγαίνω ρέντα μου* (*σου, του, ...*) = τρέχω γρήγορα (πβ. ά. *ρεντάτος*): *Και ούτως του άνοιξεν* (ενν. *του Αλέξανδρου ο πορτάρης*) *και εβγήκεν πάραντα και επήγεν ρέντα του, όπου ήτον το μέγα τ' άλογον, και εκαβαλίκεψεν και έφυγεν και έφτασεν εις το ποτάμι της Ασίας* Διήγ. Αλ. G 277^{38}· **β)** το αγώνισμα της έφιππης κονταρομαχίας: *μετά τον πατέραν της μηχάνημαν εποίκεν| να στήσει ρένταν των πεζών και των καβαλαρίων,| είτις νικήσει εις τα άρματα και εις τας κονταρέας,| να αρέσει και την ρήγαιναν, άνδρα να της τον δώσει* Ιμπ. 780· (συχν. με το ουσ. *τζούστρα*): *αυτόν οπού ενίκησεν την ρένταν και την τζούστραν| με την ευχήν σου σήμερον άνδρα να τον επάρω* Ιμπ. 453· *Στ' Ανάπλι ενεθρέφετον, με κι άλλα παλληκάρια.| Ρέντες και τζούστρες έπαιζε και τσάκιζε κοντάρια* Κορων., Μπούας 8. **3)** (Προκ. για άλογα) καλπασμός, ταχύτητα: *Ο Φίλιππος ο βασιλεύς εθαύμασεν διά την μεγάλη ρέντα του ίππου και είπεν* ... Διήγ. Αλ. V 31. **4)** Σχηματισμός, παράταξη στρατιωτών· γραμμή: *Ενομού οι δύο ήλθασι, πολλά τον διαγυρεύουν·| εκ τον θυμόν υπάγαιναν να πέσουν, να αποθάνουν,| διατί εις τας ρέντας το συχνόν ουκ έμπαινεν ο Πάρις* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 4839· *Ο κόσμος όλος έδραμεν και εκίνησεν εις θέαν,| επρόκυψεν ο βασιλεύς και η κόρη μετ' εκείνον,| γίνεται ρέντα των πεζών και των καβαλαρίων,| ένα μανίκιν απεδώ και άλλον απεκείθεν* Λίβ. διασκευή α 2439· *Ούτος και ο Καστόριος οι δύο συναπαντούνται,| και κονταρέας εδώκασιν ανάμεσα των ρέντων| όσον με τα φαρία τους ημπόρεσαν να δράμουν* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 986· *Σπαθίν αντάνικον κρατεί και μέσα από τας ρέντας| μετά θυμού τους έσφαττεν άνευ ελεημοσύνης* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 1086· φρ. (1) *διαχωρίζω/χωρίζω την ρένταν/τας ρέντας* = διασπώ, διασκορπίζω στρατιωτική παράταξη: *Ο Μενεστεύς με το φαρίν την ρένταν διαχωρίζει,| συναπαντά Πολυδαμάν ...| και κονταρέαν τον έδωκεν απάνου εις το σκουτάριν* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 10345· *Και τις την χείρα* (ενν. *του Έκτορα*) *μη θλιβεί την πάμφουμον εκείνην,| οπού ήξευρε και εχώριζε τας ρέντας του φουσσάτου,| οπού η φήμη του Σαμψού καλλιότερη ουκ ήτον;* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 7077· *εις το λουρίκιν το χοντρόν ετρίβη το κοντάριν,| και βάνει χέρι εις το σπαθίν* (ενν. *ο Πρίαμος*), *τας ρέντας διαχωρίζει.| Την χολήν του τους έδειχνε και τον πόνον τόν είχεν·| εκδίκησιν εκ τον υιόν έπαιρνεν, εθανάτει* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 7499· (2) *παγαίνω τας ρέντας* = παρατάσσομαι στις γραμμές των στρατιωτών, μπαίνω στη μάχη: *Θόας ο ευγενέστατος τας ρέντας υπαγαίνει·| ζημίαν μεγάλην έποικε των Τρώων την ημέραν* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 3980· (3) *περιπατώ τας ρέντας* = επιθεωρώ στρατιωτική παράταξη: *τότε γαρ*

και ο Δάρειος τας ρέντας περιεπάτει,| τας όψεις έβλεπεν ολών, τες πλάσες, ηλικίες Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 2055.

Η λ. ως τοπων. (βλ. και Συμεων., Ετυμολ. λεξ. νεοελλ. οικων., στη λ.): Χρον. Μορ. Η 5738, Χρον. Μορ. Ρ 5738.

ρέντα (ΙΙ) η, Ασσίζ. 121[18], 229[8], 285[30], Μαχ. 24[11], 76[26], 244[28] 590[25], 682[27], Βουστρ. (Κεχ.) 6[1], 24[2], 160[16].

Από το παλαιότ. γαλλ. *rente* (Καραποτόσογλου, Κυπρ. Σπ. 64/5, 2000/01, 768). Κατά Χατζ., Ξέν. στοιχ. 99 και Stanitsas, Act. VIIIe Congr. Intern. Néo-hell. franc. 97 από το προβηγκ. *renta*. Η λ. στον πληθ. στο Meursius (*ρέντες*) και σήμ. με διαφορ. σημασ. (ΛΚΝ, Μπαμπιν., Λεξ.).

α) Ετήσιο εισόδημα που προέρχεται από την περιουσία κάπ.: *ο κύριος ή η κυρά ουδέν ένι ανθέντες παρά οικονόμοι δίκαιοι, και απού τους ανθρώπους να γίνουνται οι ορισμοί του και να περιλαμβάνει τους καρπούς του, τουτέστιν τας ρέντας του από παντού, και τα δικαιώματά του* Ασσίζ. 37[10]· *εκείνη η γυναίκα οπού επήρεν άνδραν πρωτύτερα παρά το εντεχάμενον ... ουδέν ημπορεί με δίκαιον να λάβει το δουέριν της με τοιούτον, ότι να πωλεί τας κληρονομίας ..., αλλά το δίκαιον ορίζει ότι εντέχεται να έχει τας ρέντας των αγαθών και την άφεσιν του οίκου* Ασσίζ. 120[25]· **β)** (συνεκδ.) τιμάριο, φέουδο: *εις ολλίγες ημέρες έδωκεν μίαν όμορφην ρένταν του μισσέρ Μασούτσιου τε Κωστάντσου, την Βάβλαν, τον Κορνοκήπον και τα Λυπία* Βουστρ. (Κεχ.) 126[6]· *τη κζ' Ιαννουάριου εποίκαν τον μισσέρ Τζώρτζου Κονταρήν κούντην τε Τζαφ, εις την Αμμόχουστον, και εδώκαν του ρένταν την Βαβατσινίαν με την απαρθενάσαν της* Βουστρ. (Κεχ.) 238[14]· *ανίσως και δεν θέλει να είναι 'κκλησιαστικός, να τον ποίσου πρίντζην, να έχει μίαν μεγάλην ρέντα* Βουστρ. (Κεχ.) 92[2]· **γ)** αγροτική παραγωγή· σοδειά: *Η ζήλα πάντα δείχνει τους λας περίτου ρένταν εις τους ξένους κάμπους παρά εις τους δικούς της* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 87· *τότε εποίκαν* (ενν. *οι Γενουβήσοι*) *τα στοιχήματα εις την όρεξίν τους, και να 'χουν τον λιμιώναν της Αμοχούστου ... και να πουλούνται οι ρέντες εις την Αμμόχουστον* Μαχ. 604[18].

ρεντάμπλης ο, Ασσίζ. 495[7]· *ρεντάπλες*· *ρεντάπλης*, αυτ. 494[12].

Από το παλαιότ. γαλλ. *rentable* (Χατζ., Ξέν. στοιχ. 99). Οι τ. με ανομ. Η λ. στο Du Cange (λ. *ρεμτάμπλις*).

Ο υποκείμενος σε καταβολή φόρου κατά την αγορά ή πώληση αγαθών: *Απέ το κρασίν τό αγοράζουν οι Συριάνοι ή οι Ρωμαίοι οπού ένι ρεντάπληδες, απέ τον φούντικαν και κάτω, κάντε να το αξαναπουλήσουν ή διά την έξοδόν τους, πρέπει να δώσουν με δίκαιον διαβατικόν διά κάθα πουτουζέλα δράμια Ϛ'* αυτ. 243[14-15]· (σε θέση επιθ.): *Από όλους εκείνους οπού πουλούν σιτάριν εις τον φούντικαν ... κελεύει το δίκαιον να λάβουν απέ την πούλησιν το δέκατον· αμμέ εν ένι ότι κανείς άνθρωπος ρεντάπλες έφερεν σιτάριν ή κριθάριν και ουδέν θέλει να το πουλήσει ώδε ... εντέχεται να ομόσει επάνω εις τα άγια ότι ουδέν το έφερεν διά να το μεταπουλήσει* αυτ. 244[6].

ρεντάπλες ο, βλ. *ρεντάμπλης*.

ρεντάπλης ο, βλ. *ρεντάμπλης*.

ρεντάρω, βλ. *ρεντέρω*.

ρεντάτος, επίθ.

Από το ουσ. *ρέντα (Ι)* (βλ. λ.) και την κατάλ. *-άτος*. Τ. *ριντάτους* σήμ. στη Σάμο (Δημητρίου, Λεξ. Σάμ., λ. *ριdάτους*). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ., λ. *ρεντεύω*, Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ.).

Τρεχάτος: *Και αυτή την ώρα άνοιξε* (ενν. *ο Αλέξανδρος την πόρταν του κάστρου*) *και εβγήκε και υπήγε εις το άλογόν του το μέγα ρεντάτος και εκαβαλίκευσεν και έφυγεν* Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 283[20-21].

ρέντενο(ν) το, βλ. *ρέτενον*.

ρεντέρω· *ρεντάρω*.

Από το βενετ. *render* (Boerio) - ιταλ. *rendere* (Battaglia). Ο τ. σε έγγρ. του 17. αι. (Μαυρομάτης, Θησαυρ. 16, 1979, 233[216-7]) και σήμ. ιδιωμ. (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ., Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου, λ. *ρεdάρω*). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, Τσιτσέλη, ΚεφαλΛ. Σύμμ. 592, κ.α.).

1) Καθιστώ, κάνω· φρ. *ρεντέρω σιγούρο* κάπ. = εξασφαλίζω κάπ.: *ίτσι η άνωθεν κερά Εργίνα ... ρεντέρει* (έκδ. *ρετέρει*· διορθώσ.) *σιγούρο αιωνίως τον άνωθεν κυρ Τζανάκη, το πρόγονό τση, σε κάθα καιρό εις τα αυτά υπέρπυρα ρν' ... τα οποία εσατισφάρισεν α κόντο του προυκίου τση* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 33[17]. **2)** (Μέσ.) παραδίδομαι (για τη σημασ. βλ. και Battaglia, λ. *rendere* σημασ. 24): *Έσσω οι Τούρκοι έμπησαν, να δούσιν πώς εγίνην,| οι χριστιανοί εκρύπτησαν με την 'πιδεξιοσύνην* (παραλ. 4 στ.)· *και το φουσσάτον έτρεξεν και όλον μέσα μπαίννει,| Αμόχουστος ρεντάρεται και στέκεται κρυμμένη* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 776.

ρέντζια, επίρρ., βλ. *ρέτζια*.

ρέντινο(ν) το, βλ. *ρέτενον*.

ρέντον το. — Βλ. και *ρέντα* (ΙΙ).

Από το ουσ. *ρέντα* (ΙΙ) με αλλαγή γένους. (Χατζ., Ξέν. στοιχ. 99).

Ετήσιο εισόδημα που αποφέρει σε κάπ. η περιουσία του: *Και έβαλε* (ενν. *ο ρήγας*) *να πλερώννουν δέκατον το ρέντον τούς καβαλλάρηδες και παροίκους και ελευθέρους και όλα τα σπιτία της Λευκωσίας, φούρνους, μύλους, λουτρά και περβολία* Μαχ. 606[32].

ρεντούρω.

Από το βενετ. *redur* (Boerio).

(Μέσ.) συνάγομαι, συναθροίζομαι: *οι άνωθεν αφέντες κριτάδες και άρμπιτροι* (έκδ. *άρπιτροι*) *και στιμαδόροι, ρεντουρισμένοι στον ίδιον τόπον ομπροστάς των κα-*

τωγεγραμμένων μαρτύρων, είπαν εμένα, του κατωγεγραμμένου νοδάρο, πως επήγαν ... και εστιμάραν σπίτια δύο Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 623[1].

ρεντούτο το· *ρετούντο.*

Από το παλαιότ. ιταλ. *redut(t)o* (Battaglia, λ. *ridotto*[2] σημασ. 9). Ο τ. με αντιμετάθ. Η λ. και σήμ. στην Κεφαλλονιά με διαφορ. σημασ. (Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 592).

(Ναυτ.) αγκυροβόλιο, αραξοβόλι: *το Στούνιο ... κάτου εις τον γιαλόν έχει πύργον έναν. Και έχει ρετούντο καλοκαιρινό και νερό γλυκύ αν θέλεις να πάρεις* Πορτολ. Α 326[30].

ρεξ ο (άκλ.), Λίβ. Esc. 2640, 3501. — Βλ. και *ρε.*

Από το λατ. *rex* (βλ. και Meyer, Γλωσσ. Πραγμ. Κύπρ. 132).

Βασιλιάς: *Αφέντη, ευλογημένε ρεξ Ιεροσολύμου και Κύπρου, όπου ο Θεός ν' αυξήσει τα έτη σου* Μαχ. 326[32]· *πατράδελφός μου γέγονεν ο ρεξ της Αρμενίας* Λίβ. Esc. 2620.

ρεοβάρβαρον το, βλ. *ρεομπάρμπαρον* (I).

ρεομπάρμπαρον (I) το, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 75, 79, 81· *λεοπάρπαρον· ορεομπάρμπαρο(ν)· ορεομπάρμπαρον,* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 22, 80 (έκδ. *ωραιομπάρμπαρον*)· *ρεοβάρβαρον,* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 78· *ρεομπαρμπαρόν,* Γιατροσ. Ιβ. 108· *ρεομπάρπαρον,* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 51, 63, 77. — Βλ. και λ. *ρέον* (I).

Αντιδ. από το ιταλ. *reobàrbaro* (Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 291) <μτγν. ελλην. *ρήον βάρβαρον* (TLG). Ο τ. *λεοπάρπαρον* με ανομ. υγρών (πβ. Καραποτόσογλου, Κυπρ. Σπ. 46, 1992, 187). Ο τ. *ορεομπάρμπαρο(ν)* με ανάπτυξη *ο-* (πιθ. από παρετυμ. επίδρ. του επιθ. *ωραίος*). Ο τ. *ρεοβάρβαρον* με *-β-*<*-μπ-* από λόγ. επίδρ. Τ. *ριομπάρμπαρον* στο Meursius και *ριομπάρμπαρο* σε έγγρ. του 17. αι. (Έγγρ. Σαντορ. 8[93]). Διάφ. τ. σήμ. ιδιωμ. (Ζώης, Λεξ. Ζακ.[2] Β', λ. *λιομπάρμπαρο,* Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ., λ. *λιομπάρμπαρο,* Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ., λ. *ρομπάρμπαρο,* Kahane, Festschr. Heger 327).

Ποώδες φυτό, η ρίζα του οποίου έχει τονωτικές και καθαρτικές ιδιότητες, πιθ. το ρήον το παλαμοσχιδές, κοιν. *ραβέντι* (βλ. ά., καθώς και Καραποτόσογλου, ό.π., Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ., λ. *ρήον*): *Και όταν* (ενν. *ο αηδής*) *τρώγει εις το τραπέζι, να διηγάται πως έναν καιρόν έπιεν λεοπάρπαρον και τον εκίνησε από πάνω και από κάτω, και έβγαλεν χολήν «μαυρύτερην από αυτό το ζωμί», ήτοι να δείχνει τα φαγητά του τραπεζιού* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 130· *Καταφρονεί ο ασθενών και αηδιάζει επί τω ρεομπαρμπάρω, πλην εκείνω είναι ωφέλιμον* Lucar, Sermons 123· *Έτερα καταπότια τα οποία γίνονται με το ξυλομάκερ και είναι θαυμαστά εις δυσεντεριακούς. Έπαρε μάκερ, αφιόνι, ρεομπάρμπαρον δράμια δύο και κηκίδια ...* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 59.

ρεομπάρμπαρον (II) το· *ορεομπάρμπαρο(ν)· ρεμπάρπαρο· ρενμπάρμπαρο,* Ασσίζ. 490[27].

Αντιδ. από το ιταλ. *reobarbaro* (Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 291) <μτγν. ελλην. *ρήον βάρβαρον* (TLG). Ο τ. *ορεομπάρμπαρο(ν)* με ανάπτυξη *ο-* (πιθ. από παρετυμ. επίδρ. του επιθ. *ωραίος*). Ο τ. *ρενμπάρμπαρο* στο Du Cange (πβ. Assises CCXXII: *renbarbe*).

?Ο καρπός της κερατέας (βλ. και ά. *κερατία, κεράτιον* (II)), το χαρούπι (πιθ. εσφαλμ.· βλ. και Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 291): *Το δικαίωμαν του κερατσίου της Συρίας τό λέγου ρεμπάρπαρο κελεύει το δίκαιον να πάρουν εις τα ρ' πέρπυρα, δ' πέρπυρα και δ' κουκκία* αυτ. 490[28]· *Το δίκαιον του ορεομπαρμπάρου, κερατσίου της Έντιας να πάρουν εις τα μάρκα δ', κουκκία γ'* Ασσίζ. 239[22].

ρεομπάρπαρον το, βλ. *ρεομπάρμπαρον* (I).

ρέον (I) το, Ιερακοσ. 386[2], 474[20], Ιατροσόφ. (Oikonomu) 95[11], 96[6], Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 71. — Βλ. και *ρεομπάρμπαρον* (I).

Αντιδ. από το λατ. *rheum* <μτγν. ελλην. *ρήον*. Η λ. τον 6. αι. (TLG).

Γένος φυτών που περιλαμβάνει αρκετά διαφορετικά είδη, ποώδη και πολυετή, με φαρμακευτικές ιδιότητες (για το πράγμα βλ. Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ., λ. *ρήον,* Γενναδ., Λεξ., λ. *ρήον*): *Διά καθάρσια ... Αποζέματα δίδε του να πίνει ετούτα· από ρίζαν ασάρου ... ρέον, ερμοδακτύλου, μυροβαλάνων, γλυκυρίζης ...* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 46· *Διά τους ηπατικούς ... Καλόν είναι και το ρέον (ήγουν το ορεομπάρμπαρον) να το πίνει με γίδινον γάλα ημέρας οκτώ, από μισό δράμι* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 22· εκφρ. (1) *ρέον ινδικόν* = το ρήον το εμόδιον (βλ. Γενναδ., ό.π. 773)· (εδώ) *ραβέντι* (βλ. ά.): *Έτερον μαντζιούνιον καθαρτικόν ... Έπαρε ρέον ινδικόν (ήγουν ραβέντι) δράμια εξ, σκαμμωνίαν ... τουρβήτ ... και ... σμίξε τα άνωθεν βότανα και τρώγε από τρία δράμια κάθε ημέραν* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 81· (2) *ρέον ποντικόν* = το *ρεοπόντικον* (βλ. και Καββάδας, ό.π. 3393, Γενναδ., ό.π. 773): *προς απεπτούντα ιέρακα ... Εις τρία τεμάχια κρέως ρέον ποντικόν βαλών δίδου φαγείν* Ιερακοσ. 457[18]· *Περί παθών* (ενν. *του ιέρακος*) *και πληγών των ένδον κεκρυμμένων ... Εγκέφαλον προβάτου δος αυτώ μετά ρέου ποντικού κεκομμένου και σεσησμένου* Ιερακοσ. 445[17].

ρέον (II) το.

Το ουδ. της μτχ. ενεστ. του *ρέω* ως ουσ.

Εξάνθημα, σπυρί (πβ. *γλυκύ* το, ά. *γλυκύς,* Oikonomu [Ιατροσόφ. σ. 239]): *Περί ρέον. Γυαλίν, κοχλίους, προζύμιν, μέλι, βούτυρον και αλεύριν κοπάνισόν τα αμφότερα άνευ του αλεύρου και ανάδειρε δυνατά και έκτοτε θες αυτά εις την τομήν και ωριμάζει και ανοίγει* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 72[6].

ρεοπόντικον το.

Από τη συνεκφ. *ρέον ποντικόν* (βλ. ά. *ρέον* I εκφρ. 2)· πβ. υστλατ. *reoponticus* και ιταλ. *reopontico* (Battaglia, λ. *reupontico*).

Το ποώδες φυτό ρήον το ποντικόν, η ρίζα του οποίου έχει τονωτικές και καθαρτικές ιδιότητες (βλ. ά. *ρέον* I, ό.π.): *Περί βοηθήματος εις ρευματιζομένους ιέρακας ... Εάν δε ουκ έχεις σπέρμα ακαλήφης, τρίψον ρεοπόντικον και δος αυτώ φαγείν τούτο μετά κρέατος* Ιερακοσ. 386[7].

ρέος ο. — Βλ. και *ρεν*.

Από το λατ. *reus* (Τριαντ. 1, 432). Η λ. τον 6. αι. (LBG), σε έγγρ. του 13. αι. (Caracausi) και σήμ. στην Ζάκυνθο (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β').

Κατηγορούμενος· ένοχος: *Να τιμήσει (ενν. ο βασιλεύς) τους καλούς και εναρέτους. Να τιμωρήσει τους ρέους, ήγουν ενόχους* Μπερτόλδος 84.

ρέουλα η, βλ. *ρέγουλα*.

ρεπανάς ο.

Από το ουσ. *ρεπάνι* και την κατάλ. *-άς*.

Πωλητής ρεπανιών: *και δαυκοψήστης, ρεπανάς, σευκλογουλάς αν ήμουν* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 197-11 χφφ ΡΚ κριτ. υπ.

Ρεπάνης ο, Πωρικ. (Winterwerb) II 68· *Ρέπανος*, Πωρικ. (Winterwerb) I 62 κριτ. υπ., III 80· *Ρέφανος*, Πωρικ. (Winterwerb) I 62 κριτ. υπ.

Προσωποπ. του ουσ. *ρεπάνι* με αλλαγή γένους: *μα τον αδελφόν οπού 'χω τον Σκόρδον ... και ανεψίον μου το Ρεπάνην* Πωρικ. (Winterwerb) I 62.

ρεπάνι, ρεπάνι(ον) το, βλ. *ραπάνι(ν)*.

ρεπανίς -ίδα η, βλ. *ραφανίς*.

ρέπανον το, βλ. *ράφανον*.

Ρέπανος ο, βλ. *Ρεπάνης*.

ρεπάρο το· *ροπάρο*. — Βλ. και *ρεπάρος*.

Από το βενετ. *reparo* (Kahane, Sprache 570, πβ. Τριαντ. 1, 442). Η λ. σε έγγρ. του 17. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 27, 1984, 354) και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ.), καθώς και λογοτ. στο ΑΛΝΕ.

Οχυρωματικό ανάχωμα, περιτείχισμα· προμαχώνας: *η αυθεντία και άλλα τείχη 'ποίκε,| ρεπάρα και μπαστούνια, κι ως πρώτα δεν αφήκε* Κορων., Μπούας 99· *θωρώντα (ενν. οι Γενουβήσοι) πως δεν ημπορού να ποίσουν τίποτες, εστράφησαν εις την κατούναν τους. Και εποίκαν ροπάρο τριγύρου της μίας σκάλας της 'κουμπισμένης εις το κάστρον, και απουπάνω εδείχνα φανόν ότι δεν τους θωρούν* Μαχ. 460[1] χφ Ο (βλ. Dawkins [Μαχ. II σ. 265] και Μαχ. (Πιερ., Νικολ.-Κονν.) 335[19] χφ Ο).

ρεπάρος ο, Σουμμ., Ρεμπελ. 179· *ροπάρος*. — Βλ. και *ρεπάρο*.

Από το βενετ. *reparo* (Kahane, Sprache 570, 585· πβ. Τριαντ. 1, 442).

Οχυρωματικό ανάχωμα, περιτείχισμα· προμαχώνας: *θωρώντα (ενν. οι Γενουβήσοι) πως δεν ημπορού να ποίσουν τίποτες, εστράφησαν εις την κατούναν τους. Και εποίκαν έναν ροπάρον* (έκδ. *ροπάρουν*· διορθώσ.) *τριγύρο της μίας σκάλας της 'κουμπισμένης εις το κάστρον, και απουπάνω εδείχνα φανόν ότι δεν τους θωρούν* Μαχ. 460[1]· *και έτσι έφυγαν όλοι τους και εβγήκαν από τους ρεπάρους της περιθαλασσίας και εφυλάχθησαν εις το Φόρο και εκεί έκαμαν συμμάζωξη* Σουμμ., Ρεμπελ. 179.

ρεπιδίζω, βλ. *ριπιδίζω*.

ρεποζιάζω. — Πβ. και *ρεποσσάρω*.

Από το προβηγκ. *repausar/reposar* (Stanitsas, Act. VIIIe Congr. Intern. Neo-hell. franc. 104, Meyer, Γλωσσ. Πραγμ. Κύπρ. 137).

Αναπαύομαι, ξεκουράζομαι: *Από το έλα σου, καλώς ήρτες! Άμε εις το σπίτιν σου, ρεπόζιασε, ωσώσπου να 'ρίσει η αφεντία της κυράς μας!* Βουστρ. (Κεχ.) 204[8-9].

ρεπορτάρω.

Από το βενετ. *reportar* (Boerio). Τ. *λαπορτάρω* στο κυπρ. ιδίωμ. (Χατζ., Λεξ.). Τ. *ραπορτάρω* σε έγγρ. του 19. αι. (Τωμ.-Παπαδάκη Α., Κρητ. έγγρ. Α' 43, 107) και τ. *ριπορτάρω* σε έγγρ. του 18. αι. (Μπόμπου-Σταμάτη, Πρακτ. Ε'. Παν. Σ <1986> 1989, 483).

(Εδώ) αναφέρω γραπτώς, καταγράφω: *και έρχοντας ο καιρός ... τοη ξαγορασάς, να είναι κρατημένη η αυτή κερά Μαρκεζίνα και παιδιά τοη να δίδουσι του αυτού αγοραστή ούλα τα λεγόμενα υπέρπυρα χ'· πάλι και δε γενεί ..., θέλοντας να γενεί η στίμα του αυτού σωχώρου ... όλα υπέρπυρα χ' εις το ξασμό ..., ρεπορτάροντας εις όλα και διόλου εις το λεγόμενον ιστρουμέντο* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 797[10-11].

ρεποσσάρω. — Πβ. και *ρεποζιάζω*.

Από το βενετ. *repossar* (βλ. και Kahane, Festschr. Heger 341). Μτχ. *ριποσάδοι* σε επιστ. του 18. αι. (Μέρτζιος, Μακεδ. 7, 1967, 108). Λ. *ρεποζάρω* και *ριποζάρω* (<ιταλ. *reposare/riposare*) σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β''[1], Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ., κ.α.).

Ξεκουράζομαι, ξαποσταίνω: *Και φθάνει (ενν. ο βιζίρης) στα Χανιά και ντεσμπαρκάρει| και εκεί το ασκέριν του όλο ρεποσσάρει* Λεηλ. Παροικ. 12.

ρεπούδιον το, Μαλαξός, Νομοκ. 332 δις, Zygomalas, Synopsis 280 Σ 13.

Το μτγν. ουσ. *ρεπούδιον* (L-S Κων/νίδη). Η λ. στο Αρμεν., Εξάβ. Δ' 1[9], 9[3] σχόλ., κ.α. και στο Meursius.

(Νομ.) γραπτή δήλωση της απόφασης ενός των δύο συζύγων για διάλυση του γάμου· διαζύγιο: *Ρεπούδιον, διαζύγιον γράμμα λέγει, τό επί χωρισμῴ των ενωθέντων εις γάμον γινόμενον* Zygomalas, Synopsis 274 Ρ 2.

ρεπούμπλικα η· *ρεπούπλικα*.

Από το ιταλ. *repubblica* (<λατ. *res publica*). Η λ. στο Somav. και σήμ. με διαφορ. σημασ.

Το δημοκρατικό πολίτευμα· (συνεκδ.) πολιτεία, κράτος που κυβερνιέται με δημοκρατικό πολίτευμα: *ρεπούπλικα* Κυπρ. χφ. 162.

ρεπούπλικα η, βλ. *ρεπούμπλικα*.

ρέπω.

Το αρχ. *ρέπω*. Η λ. και σήμ.

1) Κλίνω, γέρνω· (μεταφ.) ***α)*** ευνοώ (η χρ. ήδη αρχ.): Δούκ. 129[20]· ***β)*** παίρνω το

μέρος κάπ.: *εφοβείτο (ενν. ο Τζινεΐτης) γαρ μη πως ... εις τον λοιπόν στρατόν γένηται τις διάρροια και ρέψωσιν εις τον Χαλίλ* Δούκ. 241^{3}. **2)** Αλλάζω κατεύθυνση: *Εκεί οπού εγύρευεν απομακριά βλέπει | ένα δενδρό θαυμάσιο και εις αυτόνο ρέπει* Διγ. Ο 2304· φρ. *ρέπω την γνώμην* = αλλάζω γνώμη: *Ην γαρ το γένος των Βλάχων ασύστατον και προς επιβουλίαν των ηγεμόνων ρέπον την γνώμην ευκίνητον* Δούκ. 253^{3}.

ρεσαλτάρω.

Από το βενετ. *ressaltar* (βλ. και Kahane, Festschr. Heger 327). Τ. *ρεσαρτάρω* στην Κεφαλονιά (Kahane ό.π.). Η λ. στη Ζάκυνθο (Ζώη, Λεξ. Ζακ.^{2} Β') και το ΑΛΝΕ.

Επιτίθεμαι: *ΚΟΥΣΤΟΥΛΙΕΡΗΣ: Αμ' είντα θες με το σπαθί κι έρχεσαι μετά μένα; | ΚΑΤΖΟΥΡΜΠΟΣ: Άμα σε ρεσαλτάρουσι, να σου το δώσω εσένα, | γιατί καλλιά μπορείς εσύ δυο να βαστάς, όχι ένα* Κατζ. Β' 58.

ρεσερβάρω, βλ. *ριζερβάρω.*

ρεσιδέτζια η.

Από το ιταλ. *residenza* (βλ. Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 291).

Κατοικία· διαμονή: *ρεσιδέτζια* Κυπρ. χφ. 162.

ρεσίνια η.

Από το ιταλ. *rissegna* (Battaglia, λ. *rassegna*^{1}). Λ. *ρασένια* στη Ζάκυνθο (Ζώη, Λεξ. Ζακ.^{2} Β').

(Στρατ.) κάλεσμα, πρόσκληση για στράτευση (για τη σημασ. βλ. Battaglia ό.π. σημασ. 2): *δεν είναι (ενν. ο λαός) ομπλιγάδοι, μήτε σολτάδοι πλερωμένοι να παίρνουν την ρεσίνια αφεντικήν ..., μόνο να είναι σούδιτοι και ελεύθεροι, και ει δεν τους αρέσει ο Βενετσιάνος, πάνε οπού τους φαίνεται, με τον Σπάνια ή με τον Τούρκο* Σουμμ., Ρεμπελ. 165.

ρεσπετιάζω, βλ. *ρεσπιτιάζω.*

ρεσπέτο το, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 193^{4}· *ρεσπέττον,* Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)^{2} 463, Κυπρ. χφ. 162.

Από το βενετ. *respeto* (Boerio, λ. *rispèto*)/ιταλ. *respetto* (Battaglia, λ. *rispetto*). Ο τ. σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου). Η λ. στο Somav. (*ρεσπέττο*) και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.^{2} Β', λ. *ρεσπετάρω*, Κουσαθανάς, Λεξ. Μυκόν., κ.α.).

1) Τιμή, σεβασμός: *ήρθανε (ενν. καμία εκατοστή από το λαό) εις τα χοντρά με τους συνδίχους, δίχως να τους κρατήσουν κανένα ρεσπέτο, φοβερίζοντας και υβρίζοντας τους άρχοντες* Σουμμ., Ρεμπελ. 165· *Είπα σου, δάσκαλε, το πως γέρος πολλά δεν είμαι, | και μην το ξαναπείς, γιατί, ξεύρε, πλιο δεν κρατεί με | ρεσπέτο ουδέναν άτσαλα να σ' ατιμολοήσω* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 179. **2)** Φόβος, επιφύλαξη: *και οδιά πρέζιον και ξασμόν του άνωθεν σπιτιού ... ήρθασι ντ' ακόρτο τα άνωθεν μέρη για τόσο όσο θέλουσι στιμαριστεί από δύο άρχοντες, βαλμένους απού τα δύο μέρη, πουλητήν και αγοραστήν ...· και αν ηθέλασιν είσται τεφερέντοι ... να σύρνου ένα τέρτζο, όποιο θέλουν οι δύο τωνε, να μην είναι αληθινά απ' εκείνο ρεσπέτο απού τα άνωθεν μέρη* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 3^{9}.

ρεσπέττον το, βλ. *ρεσπέτο.*

ρεσπίτ το (άκλ.), Ασσίζ. 257^{31}, 345^{19}· *αρεσπίτ,* αυτ. 94^{26}.

Από το παλαιότ. γαλλ. *respit* (Godefroy, Lex. de l'anc. franç.). Για τον τ. βλ. Καραποτόσσογλου, Κυπρ. Σπ. 64/65, 2003, 733, καθώς και Kahane, Sprache 547. Η λ. στο Du Cange (*ρέσπιτ*).

Αναβολή δίκης (πβ. ά. *ανάκραξις* 3): *Αυτού θέλετε ακούσει το δίκαιον της κρίσης οπού τους βάλλου εις ανάκραξιν, τό λέγεται εις ρεσπίτ, διατί οι κριτάδες ουδέν ημπορούν να συμπάψουν όλοι αντάμα* αυτ. 344^{17}.

ρεσπιτιάζω, Ασσίζ. 43$^{13, 19}$, 64^{27}, 254^{16}· *ρεσπετιάζω,* αυτ. 63^{29}, 64$^{9, 16-17, 17, 20 δις}$, 313^{27}, κ.α.

Από το αρχ. γαλλ. *respitier* (Godefroy, Lex. de l'anc. franç.· βλ. και Kahane, Sprache 547 λ. *ρεσπετιάζω*).

Ανακαλώ, ακυρώνω πώληση: *Περί το δίκαιον του αμαχίου τό ρεσπετιάζουν, ήγουν το σηκώνουν απού την πρώτην του πούλησιν δίχως ορισμόν του αυθέντη του* αυτ. 8^{31}.

ρεσποντάρω, βλ. *ρεσποντέρω.*

ρεσποντέρω, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 39^{24}, 123^{21}, 438^{8}, κ.α., Στάθ. (Martini) Γ' 127· *ρεσποντάρω· ρεσπουτάρω,* Αλφ. (Mor.) ΙΙΙ 6.

Από το βενετ. *responder* (Boerio). Ο τ. *ρεσποντάρω* από το παλαιότ. ιταλ. *respondare* (Battaglia, λ. *rispondere*). Τ. *ρεσπονδέρω* σε έγγρ. του 16. αι. (Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 15/16, 1961, τεύχ. β', 272, 279, 284). Τ. *ρεσπουντέρω* σήμ. στην Κάρπαθο (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου).

Α' Μτβ. **1)** Απαντώ: *έστοντας και εγώ, ο νοδάρος, οδιά το κάρικον οπού έχω να αβερτίρω τση άνωθεν κερά Εργίνας ... να δει καλά το λογισμό τση είντα κάμνει, να μη λάχει ύστερα να το μεταγνώσει ..., η οποία μου ερεσποντέρισεν πως κατέχει το* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 178^{19}. **2)** (Νομ.) **α)** δίνω λογαριασμό, λογοδοτώ: *να είναι κρατημένη η άνωθεν κερά Εργίνα να ρεσποντέρει και να κάμνει λογαριασμόν εισέ καιρό χρειαζόμενον των άνωθεν κοπέλλω, μπαστάρδες του ποτέ μαστρο-Νικόλα* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 22^{5}· **β)** παίρνω νομικά μέτρα: *η Εργίνα Βλαστοπούλα ... κομεσιόν γενεράλε ποιεί προς το μισσέρ Μάρκο Σκορδά ... να μπορεί να πιάσει το προυκίον τση κατά το ορδενάριο, δίνοντάς του αουτοριτά για τούτο να πιάνει αβοκάτους, ορισμούς και κομέσους να κάμνει και να ρεσποντέρει αντίδικα πασακιανενός απού ήθελεν θελήσει να την αμποδίσει* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 565^{7}.

Β' (Αμτβ.) συνομιλώ: *Άρχοντες, να γροικήσετε αλφάβητον του Χάρου, | οπού ο Χάρος κι άνθρωπος στέκουν και ρεσποντάρου* Αλφ. 10^{8}.

ρεσπόστα η, Βουστρ. (Κεχ.) 202^{9}, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 842, Στάθ. (Martini) Γ' 268, Διαθ. 17. αι. 10^{73}.

Από το προβηγκ. ή το βενετ. *resposta* (βλ. Stanitsas, Act. VIIIe Congr. Intern. Neohell. franc. 100, καθώς και Meyer, Γλωσσ. Πραγμ. Κύπρ. 132). Τ. *ρισπόστα* σε κείμ.

του 19. αι. (Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ.). Η λ. σε έγγρ. του 18. αι. (Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου).

Απάντηση: *Γροικώντα η ρήγαινα και οι καβαλλάρηδες την ρεσπόσταν του, μονάυτα εκάτσαν εις βουλήν είντα τους φαίνεται* Βουστρ. (Κεχ.) 62[3]· φρ. *στρέφω ρεσπόσταν* = απαντώ: *όνταν εζήτησεν βουλήν* (ενν. ο ρήγας), *είπαν του οι παρούνηδες: «Άμε ολλίγον απού 'ξαυτόν μας διά να συντύχομεν μεσόν μας, διά να σου στρέψομεν ρεσπόσταν»* Μαχ. 248[27].

ρεσπουτάρω, βλ. *ρεσποντέρω*.

ρέστα· *ρέσταν* Αργυρ., Βάρν. Κ 229, εσφαλμ. γρ. αντί *ρένταν*· διόρθ. Σβορ., Αθ. 48, 1938, 182. — Βλ. ά. *ρέντα* (Ι).

ρεσταρίζω, Ολόκαλος 60[4].

Από τον αόρ. του *ρεστάρω*.

Χρωστώ ακόμη ένα μέρος χρέους ή κληροδοτήματος: *ο άνωθεν κυρ Γεώργης και ... ο Μάρκος, έστοντας και να λέσι πως η κερά Εργίνα ... τον εχρώστιεν ακόμη ρέστος απού τα υπέρπυρα ..., απού τον ερεστάριζεν απάνω σ' έναν ιστρουμέντο οπού εγώ ο κατωγεγραμμένος νοδάρος, τον είχα καμωμένο ...* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 195[4]· *τηνε δίδει* (ενν. τη στίμα) *... ο άνωθεν μισσέρ Γεωργηλάς ... ογιά το προυκίον οπού ... ερεστάριζεν τοη κερά Εργίνας, τοη αδερφής του Βαρούχ.* (Bakk.-v. Gem.) 93[4]· *ο ... μισσέρ Τζανάκης, έστοντας και να ρεστάριζεν του κυρ Ιωάννη ..., τον γαμπρού του, άλλα υπέρπυρα σκ' απ' όλο το τάσιμον οπού του είχεν ταμένα ...* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 641[2].

ρεστάρω, Ολόκαλος 5[20], 31[57], 98[2], 208[9], 213[21-22], Μορεζίν., Διαθ. 482, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 115[11], 212[9], 250[2, 4], 852[10], Σεβήρ., Διαθ. 190[23, 39], Διαθ. 17. αι. 1[61-62], 4[73].

Από το ιταλ. *restare* (Battaglia, λ. *restare*[1])-βενετ. *restar* (Boerio). Η λ. σε έγγρ. του 15. αι. (Σάθ., ΜΒ ΣΤ' 665[9, 22]) και σήμ. ιδιωμ. (Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου 484, Κουσαθανάς, Λεξ. Μυκόν., Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Δ' 620, Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ., Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ.) και κοιν. λαϊκ. με διαφορ. σημασ. (Μπαμπιν., Λεξ.).

1) Μένω περιμένοντας, παραμένω σε μία θέση: *την αρμάδα 'ς δυο τηνε μοιράζει* (ενν. ο βιζίρης).| *Πέμπει δεκάξι κάτεργα διά στάρι*| *και αυτός με τ' αποδέλοιπα ρεστάρει* Λεηλ. Παροικ. 68· *όρδινα δίδει* (ενν. ο πασάς)| *να λάμνουσι σιγά...* (παραλ. 1 στ.) *και πρίχου ξημερώσει να αβαντζάρου,*| *απόξω από τις Πόρτες να ρεστάρου* Λεηλ. Παροικ. 222. **2)** Υπολείπομαι, απομένω (προκ. για χρέος): *θέλει μου ο Μανούσος δουκάτα ιε' οπού ερεστάρασιν από τα εκατόν* Σεβήρ., Σημειώμ. 50γ. **3)** Χρωστώ ακόμη, έχω υπόλοιπο χρέους προς κάπ.: *Εμολογώ εγώ, ο Νικόλα Γερακάρης, πως ρεστάρω του γαμπρού μου ... οπό προυκίον ... υπέρπυρα πθ' ..., τα οποία να είμαι κρατημένος να του δώσω* Ολόκαλος 251[1]· *έχει επαρμένα* (ενν. ο κυρ Μάρκος) *υπέρπυρα εφτακόσια ογδοήντα ..., και ρεστάρου να του δώσου οι άνωθεν αγοραστάδες άλλα υπέρπυρα ρκ'* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 344[12].

ρεστάτζο το, βλ. *ρεστιάτζο*.

ρεστεγιάτζο το, βλ. *ρεστιάτζο*.

ρεστέλο(ν) το, βλ. *ραστέλο*.

ρεστιάτζο το, Πορτολ. Α 321[12]· *ρεστάτζο*, αυτ. 321[12] κριτ. υπ., 322[10] κριτ. υπ.· *ρεστεγιάτζο*, αυτ. 322[10] κριτ. υπ.· *ρεστιγιάτζο*.

Από το βενετ. - ιταλ. *restanza* (βλ. Τσελίκας [Πορτολ. σ. 268, λ. *ρεστάτσο*]).

Υπόλοιπο μέρος απόστασης: *αρμετζαρήσου περ κάρτο διά το ρεστιάτζο και θέλεις εύρει νερόν ποδάρια ς'* αυτ. 322[10]· *αν υπάς μέσα εις την κολάδα, δεν στέκεις καλά διά το ρεστιγιάτζο* αυτ. 245[15].

ρεστιγιάτζο το, βλ. *ρεστιάτζο*.

ρέστο (Ι) το, Μαχ. 478[5], Διαθ. Δροσ. Μαλαχ. 51[7]· *ρέστον*, Κυπρ. χφ. 162· *ρέστος*, Ολόκαλος 31[57], 33[14], 54[12], 128[21], 133[29], 249[1, 3], Διαθ. Ντεφαΐτζ. 77, Μορεζίν., Διαθ. 483, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 16[11], 33[14], Σεβήρ., Διαθ. 190[33], Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ. 6β, Διαθ. 17. αι. 11[73].

Από το βενετ. - ιταλ. *resto* ή το προβηγκ. *resto* (Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 291). Ο τ. *ρέστον* (στο LBG) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.). Ο τ. *ρέστος* (από τη λ. με αλλαγή γένους) και σήμ. ιδιωμ. (Κουσαθανάς, Λεξ. Μυκόν., λ. *ρεστάρω*). Η λ. σε έγγρ. του 18. αι. (Σταμούλη, Μεσ. Ν. Ελλ. 6, 2000, 366) και σήμ. ιδιωμ. (Κασιμάτης, Βενετ. γλωσσ. στοιχ. Κυθήρ., Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 592). Πβ. σήμ. και λ. *ρέστος*, επίθ. και *ρέστα, τα*.

Το υπόλοιπο που απομένει ή οφείλεται· εδώ προκ. για ποσότητα ενός προϊόντος, για χρηματικό ποσό, για χρέος ή προίκα - κληροδότημα: *απού το ... στάρι απομένει ρέστος α ραζόν του ποτέ μαστρο-Νικόλα μουζούρια η'* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 22[17]· *δίδει του τα τορνέσια ..., υπέρπυρα μ', τα οποία επαράλαβεν ... μέσα εισέ τσικίνι α' και το ρέστος κατρίνια, και όλο πληρώθη* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 12[10-11]· *θέλει γράψει αποκάτω εις το άνωθε σκρίττο εκείνο οπού θέλει πάρει και το ρέστος θέλει πλερωθεί απού το ρεζίντουό μου* Διαθ. 17. αι. 10[41]· *δίδει οδιά ρέστος τό ρεστάρει ο κυρ Ιωάννης Λουρέας της θυγατέρας του ... από το προικίον της ελές ρίζες στ'* Ολόκαλος Β 29· (συνεκδ.) η αποπληρωμή, υπόλοιπο πληρωμής: *έδωκα διά ρέστον του κρασίου οπού επήρα ... τσεκίνια 5* Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ. 5.

ρέστο (ΙΙ) το, Καραβ. 505[16].

Από το ιταλ. *resto* (Battaglia, λ. *resto*[3]).

(Ναυτ.) είδος καραβόσχοινου: *ρέστα τρία διά σκάλαν της μεντζάνας* αυτ. 503[9].

ρέστον το, βλ. *ρέστο* (Ι).

ρέστος το, βλ. *ρέστο* (Ι).

ρεταγιάδος, επίθ.

Από το παλαιότ. ιταλ. *retagliato* (Battaglia, λ. *ritagliato*).

Σκαλιστός· εδώ για τις πύλες στα τείχη της Βαβυλώνας: *τούτη η χώρα είχε τες πόρτες χάλκινες εις πάσα αγκωνή ..., και ήσαν χοντρές είκοσι πέντε ποδάρια και ήσαν ρεταγιάδες και ήτον το γύρο της χώρας τριακόσια εξήντα στάδια* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) 103[v].

ρέτενον, το, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 962, Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 247[21]· *αρέτινον*, Βουστρ. (Κεχ.) Β 119[4,6], Μ 119[5,6]· *ρέντενο(ν)*, Θησ. ΣΤ' [37[8]]· *ρέντινο(ν)*, Hagia Sophia ω 514[19]· *ρέτενο(ν)*, Διγ. Ζ 1767, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 77, 1014, Παρασπ., Βάρν. C 300, Λίβ. Vα 2830, 3593· *ρέτινον*, Μαχ. 308[34], Βουστρ. (Κεχ.) 118[4,6].

Από το μεσν. λατ. *retina* (Blaise, Lex. Lat. Med.)· βλ. και ιταλ. *redine* (Battaglia) και βενετ. *redina* (Boerio). Πληθ. *ρέντενα* στο Meursius. Πληθ. *ρέτενα* στο Du Cange και σήμ. ιδιωμ. (Λάζαρης, Λευκαδ., λ. *ρέτενο*, Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ. λ. *ρέτενο*, Σύρκου, Μεγαρ. ιδιωμ.). Ο εν. *ρέτενο* στο Somav. Πληθ. *ρέτινα* στον Πορφυρογέννητο (TLG) και *ρέτινον* στο Du Cange (*ρέτεινον*)· ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (εύχρηστος κυρ. στον πληθ., Χατζ., Λεξ., λ. *ρέτινα*, Ερωτόκρ., Γλωσσάρ. 157, Λουκά, Γλωσσάρ., λ. *ρέτινον*). Βλ. και LBG, λ. *ρέτινον*.

Ο ιμάντας των ηνίων, του χαλιναριού, με τους οποίους ο αναβάτης συγκρατεί και καθοδηγεί το άλογο (συν. στον πληθ.): *κάθου εις την σέλαν σου καλά, κράτει το ρέτενόν σου,| το δάον σου πάντα βίτσωνε, και σύρε* Λίβ. διασκευή α 4040· *Εκεί έβλεπες να στέκουσι φαρία κουβερτιασμένα*, (παραλ. 1 στ.). *Τα χαλινάρια μάσιζαν, το στόμ' αφροκοπώντας,| κρατώντας τα εκ τα ρέτενα, οι δουλευτάδες όλοι* Θησ. Ζ' [103[4]]· φρ. *γυρίζω το ρέτενον / τα ρέτενα* = πισωγυρίζω το άλογο για να αλλάξω κατεύθυνση: *είπεν* (ενν. ο Σαρακηνός)| *«Απέλθατε στο ... ρυάκιν, να ιδείτε* (παραλ. 5 στ.) *τα ρέτενα εγύρισαν, έφθασαν στο ρυάκιν* Διγ. Ζ 396.

ρετεντζιό η.

Από το βενετ. *retenzion* (Boerio).

Σύλληψη για αδίκημα· κράτηση: *εις την καντζελαρία τον εβάλανε ... διά να μην πάγει του κακού, ως εις την καντζελαρία της Ζάκυνθος φαίνεται η αυτή του ρετεντζιό· και μην έχοντας τον μόδο να ... πλερώσει να έβγει από την φυλακήν ...* Σουμμ., Ρεμπελ. 172.

ρετζαμέντο το, βλ. *ρετζιμέντο*.

ρετζεβιμέντο το.

Από το ιταλ. *ricevimento* (Battaglia). Η λ. όπως και τ. *ρετζιβιμέντο* (Μαράς, Κατάστιχο 149 Β' 174[27]) και σε έγγρ. του 16. αι. (Μαράς, ό.π. 107[22-23], 157[10]).

Απόδειξη είσπραξης: *Εκείνος επόμεινε κληρονόμος και κρατημένος να πλερώσει και εκεινής τα λεγάτα αποὺ αφήνει εις ένα σακούλι ..., στο οποίον θέλουσιν είσται και τα ρετζεβιμέντα και σιγουρτάδες εις τα λεγάτα αποὺ θέλουσιν είσται πλερωμένα* Διαθ. 17. αι. 3[294].

ρέτζια, επίρρ.· *ρέντζια*, Πορτολ. Α 42[5] κριτ. υπ.

Από το ιταλ. *reggia* (βλ. Τσελίκας [Πορτολ. σ. 268]).

Έκφρ. *ρέτζια ρέτζια* = ίσια ίσια (προκ. για προσέγγιση) (βλ. Τσελίκας, ό.π.): *η ξέρη έναι ωσάν μίαν βάρκα και έναι ρέτζια ρέτζια με την θάλασσαν και ωσάν φύγει η θάλασσα, φαίνεται και ως διά ολίγην θάλασσαν οπού να κάμνει, γελά* αυτ. 42[5].

ρετζιβάρω.

Από το βενετ. *ricever* (Boerio) ή το ιταλ. *ricevere* (Battaglia, όπου και τ. *recivere*). Πβ. τ. *ρετζιβέρω* σε έγγρ. του 16. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 4, 1951, 61, 99 κ.α., Μαράς, Κατάστιχο 149 Β' 7[6]) και 18. αι. (Βαγιακ., ΕΑΙΕΔ 6, 1955, 45) και τ. *ριτζεβέρω* σε έγγρ. του 17. αι. (Κρ. συμβόλ. 73).

Δέχομαι (εδώ προκ. για αλληλογραφία) παραλαμβάνω: *Και ρετζιβάρησα τη γραφή σου εις στις έξι του Μαΐου* Επιστ. 16. αι. 25[5].

ρετζιμέντο, το, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 46[5-6], 52[8], 107[7], Διακρούσ. (Κακλ.) 1156, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 284[6]· *ρεγιμέντο*, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 173[20]· *ρετζαμέντο*, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 4881.

Από το ιταλ. *reggimento* (Battaglia) - βενετ. *rezimento* (Boerio). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ.).

1) Κεντρική διοίκηση: *μες στην Κωνσταντινόπολιν, οπού 'ναι ρετζαμέντο| και των Ρωμαίων η αρχή σε ταύτο το κομέντο* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 5523· ανώτατο διοικητικό σώμα μιας επαρχίας: *να κομπαρέρει εις το εκλαμπρότατον Ρετζιμέντο Ρεθέμνου και εις τον υψηλότατον αφέντη ρετούρη* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 51[5]. **2)** Στρατιωτικό σώμα: *κράζει τα ρετζιμέντα,| ογιά να δώσου θέλημα, να παίξου την τρομπέτα,| ... τη χώρα να γυρίσου,| για να ετοιμαστούσινε αύριο να κινήσου,| να πάσιν εις το Χάρακα και τον εχθρό να βρούσι,| για να τονε νικήσουνε* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 244[17].

ρετίνη η, βλ. *ρητίνη*.

ρετινίρω.

Από το βενετ. *retener* (Boerio) - ιταλ. *retinere, retinire* (Battaglia, λ. *ritenere*).

Συλλαμβάνω, θέτω υπό κράτηση κάπ.: *δεν έχοντας μόδον άλλο να πλερώσου τσι αυτές κοντάννες, φοβώντας μήπως και ρετινίρου τσι, γή πούρι να πουλήσου τίβοτας πράμα τως στεκάμενο για να σατισφαριστεί η δικαιοσύνη ...* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 26[6].

ρέτινον το, βλ. *ρέτενον*.

ρετιφικάδος, επίθ., βλ. *ρατιφικάδος*.

ρετόρικα η, Στάθ. (Martini) Γ' 170. — Βλ. και *ρητορική*.

Αντιδ. από το ιταλ. - βενετ. *retorica* (Battaglia, Boerio· <αρχ. ελλην. ουσ. *ρητορική*).

Η ρητορική ικανότητα, η ικανότητα να μιλά κάπ. ωραία και πειστικά: *Η ομορφιά μ' εσκλάβωσε η τόση της κεράς σου| κι ήθελα να την ήκαμες με τη ρετόρικά σου|*

δυο λόγια να μ' αφουκραστεί αυτ. Β' 178.

ρετόρνο το, Μαρτολόγιον (1540) 106 δις, 109· *ρετούρνο*, αυτ. 106 δις, 108, 111 δις.

Από το ιταλ. *ritorno* (Battaglia· για την τροπή *-ι-* σε *-ε-* και *-ο-* σε *-ου-* βλ. Μωυσιάδης, Ετυμ. 102, 110.)

Η επιστροφή· (εδώ ναυτ.) η κίνηση για να επιστρέψει το πλεούμενο στην αρχική του κατεύθυνση (βλ. Kahane-Bremner, Gloss. portol. 103, λ. *ritorno*): *Η πρώτη πάρτε* (ενν. του καρτιτζαρίσματος) *... έναι να αλαργάρεις ... Η τρίτη πάρτε έναι του ρετούρνου ήτοι του εγυρίσματος* αυτ. 106.

ρέτουλο(ν) το, βλ. *ρότουλον*.

ρετούντο το, βλ. *ρεντούτο*.

ρετούρης ο, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 26^{4-5}, 30^{6}, 51^{5}, Ολόκαλος Ε' 20, Σεβήρ., Σημειώμ. 4β, 4γ, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 169^{7}, 208^{27}, 214^{15}, 248^{27}.

Από το βενετ. *retor* (Boerio)· πβ. και το ιταλ. *rettore* (Battaglia). Η λ. σε έγγρ. του 13. (LBG), 16. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Β' 61^{11}, 248^{8}) και 17. αι. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 7, 1957, 49, 50, 123, Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη, Μεσ. Ν. Ελλ. 5, 1996, 363, 364). Πβ. σήμ. ιδιωμ. λ. *ρεττάρος* (Γιαγκουλλής, Κυπρ. διαλ.) και *ρετόρος* (Ζώη, Λεξ. Ζακ.^{2} Β', Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ.).

Ανώτερος τοπικός Βενετός διοικητής (βλ. Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 5, 1954, 131 και 12, 1965, 46 σημ. 4): *να κομπαρέρει εις το εκλαμπρότατον Ρετζιμέντο Ρεθέμνου και εις τον υψηλότατον αφέντη ρετούρη και εισέ κάθα άλλον οφίκιον της αυτής χώρας* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 46^{6}· *Ο προβεδόρος κι οι άρχοντες, ρετούρης, κονσεγέροι| εστέκανε με το λαό σ' όλα εκεί τα μέρη* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 155^{7}.

ρετούρνο το, βλ. *ρετόρνο*.

ρετρατάρω.

Από το παλαιότ. ιταλ. *retratare*, *retrattare* (Battaglia, λ. *ritrattare*) - βενετ. *retratar* (Boerio).

Αναιρώ, ανακαλώ (εδώ προκ. για πράξη αγοραπωλησίας): *ρετρατάροντας τη λεγόμενη πουλησά του μύλου και των χωραφίων του ... δίδει ... τα κατωγεγραμμένα του χωράφια* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 795^{13}.

ρετράτο το, Λεηλ. Παροικ. 548, Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ. 34α.

Από το βενετ. *retrato* (Boerio)· πβ. ιταλ. *ritratto* (Battaglia). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου, Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.).

Εικόνα, πορτραίτο: *αν ήθελες να δεις κι εσύ, ...| στράφου πώς σγουραφίζουσι και 'δέ τη Δικιοσύνη,| να δεις πως έχει στη δεξά χέρα σπαθί γδυμένο* (παραλ. 1 στ.) *και μόνο το ρετράτο τση και χωρίς άλλον κόπο| σού σημαδεύει τ' άρματα πώς έχουσι τον τόπο* Στάθ. (Martini) Γ' 181· *Έμπα στην κάμαράν του να ξανοίξεις| τι στολισμό της έχει ...:| το στρώμα του με σιδηρή καριόλα| και το ρετράτο, οπού 'χει απάνω σ' όλα* Λεηλ. Παροικ. 540.

ρετσέτα η.

Από το βενετ. *receta* (Boerio) - ιταλ. *ricetta* (Battaglia, λ., *ricetta*^{1}). Η λ. και σήμ.

Η συνταγή για θεραπεία που γράφει ένας γιατρός στον ασθενή: *μια ρετσέτα το' ήκαμα, γιαμιά να πα τση πάρει| τσιλιόλαδο, δαφνόλαδο, ...,| εκεί αποκάτω, απού γροικά τον πόνο, να τα βάλει* Φορτουν. (Vinc.) Α' 170· *Ρετσέτες έχω θαμαστές, και μόνο να γυρέψω| τα λίμπρα μου να τες ευρώ, δύνομαι να γιατρέψω| όλες τσι βράσες του κορμιού με τα ...| σορόπια* αυτ. Γ' 207.

ρετσίνη η, βλ. *ρητίνη*.

ρετσίνι το, Θησ. (Foll.) Ι 53, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 219^{v}, Γιατροσ. Ιβ. 72, 106· *ριτσίνι*, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. Ιατρ. 61. — Βλ. και *ρητίνη*.

Από το ουσ. *ρετσίνη* η (βλ. ά. *ρητίνη*) με αλλαγή γένους. Ο τ. *ριτσίνι* από τον τ. *ρητσίνη* (βλ. ά. *ρητίνη*) ή με τροπή του *-ε-* σε *-ι-*. Η λ. και σήμ.

Κολλώδης, παχύρρευστη ουσία που εκκρίνεται από τα κωνοφόρα δένδρα και κυρίως το πεύκο σε σημεία που έχουν χαραχθεί: *Τους πεύκους που εγέμασι, όλοι τους το ρετσίνι* Θησ. ΙΑ' [23^{1}]· *Μαστίχι ... και ρετσίνι και της κερασίας το δάκρυνον ... έπαρε και κοπάνισέ τα και άλειφε τα χείλη* Γιατροσ. Ιβ. 104· *όχι μόνον εχάλασε* (ενν. ο Χαντζάκης) *... τα τειχία της Χώρας, αλλά και βάλλοντας φωτίαν με τεάφι και ρετσίνι, την εκατάκαυσεν όλην* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 286.

ρεύγνιον το, Διήγ. Αλ. Ε (Konst.) 185^{5}· *ρεύνιον*.

Άγν. ετυμ. Πιθ. σχετ. με τα αραβ. - τουρκ. *revgan*, *revganî* ή το ουσ. *σερέφνεον* (βλ. ά.)

Ονομασία άγν. γλυκίσματος: *το γλύκισμα, οπού σας στέλλω, το ρεύνιον ναυδανάτον, απ' αυτό του δότε του Αλεξάνδρου να φάγει* αυτ. 185^{19-20}.

'ρεύγομαι, βλ. *ορέγομαι*.

ρεύγω· *έρευγε* Μαχ. 546^{15}, εσφαλμ. γρ. αντί *εγύρευγε*· διορθώσ. κατά το κριτ. υπ.

ρεύμα το, Σταφ., Ιατροφ. 19^{54}, Ιερακοσ. 378^{13}, 380^{12}, 382^{30}, 387^{20}, 396^{16}, Ορνεοσ. αγρ. 545^{13}, Βίος Αλ. 3558, 3652, Ιατροσ. κώδ. υκη', ωνβ', ωνζ', Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 853, Ταμυρλ. 84, Δούκ. 215^{7}, Θησ. Ζ' [107^{6}], Κορων., Μπούας 38, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 40^{3}, Επιστ. ιατρ. ποδ. 50, 80, 89, 91· *ρέμα*, Θησ. ΙΑ' [30^{4}]· *ρέμαν*, Σταφ., Ιατροσ. $19^{46, 54}$, Ασσίζ. 50^{25}, 299^{13}, Ιατροσόφ. (Oikonomu) 84^{6}, 100^{5}· *ρούμα*, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 425^{24}.

Το αρχ. ουσ. *ρεύμα*. Ο τ. *ρέμα* στο Du Cange και σήμ. Ο τ. *ρέμαν* και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ. (λ. *ρέμα*), Ερωτόκρ., Γλωσσάρ. 48). Ο τ. *ρούμα* από τ. *ρόμα* (<*ρέμα*· απ. ιδιωμ., βλ. Φιλ., Γλωσσογν. Β' 90) με τροπή του *-ο-* σε *-ου-* (βλ. Μωυσιάδης, Ετυμ.

109·) και σήμ. ιδιωμ. (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ.). Η λ. και σήμ.

1) Ροή υδάτινης μάζας, συνηθέστ. ποταμού ή θάλασσας: Σταυριν. 391, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 29[4], Χριστ. διδασκ. 49· *Εις ποταμόν ένας ψαράς πλεμάτι είχε στήσει,| του ποταμού τριγύρισε το ρέμα να 'μποδίσει,| κι έδεσε πέτρα με σκοινί κι έδερνε το ποτάμι| να δώσει ταραχήν πολλήν, το ψάρι κει να δράμει* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 87[2]· *και πάραυθα εκεί έσυρεν το ρέμα το γεφύρι,| εδώ κι εκεί το σκόρπισεν ...* Παλαμήδ., Βοηβ. 371· (εδώ προκ. για δάκρυα): Προδρ., Δεητ. 69· (προκ. για την επιφάνεια της θάλασσας): *Περί τα πράγματα, τά ρίπτουνται εις την θάλασσαν διά κακόν καιρόν,| και κάτινες ευρίσκουν τα εις τον βυθόν της θάλασσας ού εις το ρέμαν των νερών, και τείντα μέλλει να λάβει εκείνος οπού τα ηύρεν εις το βυθόν και τείντά του μερτικόν να λάβει εκείνος απού τα ηύρεν εις τον αφρόν της θάλασσας* Ασσίζ. 252[25]. **2)** (Ιατρ.) **α)** παθολογική ροή/συγκέντρωση σωματικών υγρών ή χυμών: *Εις ρεύμα οφθαλμού* Ιατροσ. κώδ. Ποθ'· *Περί ρέμαν κεφαλής* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 97[14]· *Εις ρεύμα ποδός* Ιερακοσ. 497[27]· **β)** (συνεκδ.) σωματικά υγρά ή χυμοί που παρουσιάζουν παθολογική έκκριση/συγκέντρωση: *Τα της κορύζης είδη διάφορα όντα και ποικίλα τίκτονται ποτέ μεν από κρεών σεσημμένων, ..., άλλοτε δε από ρεύματος κεφαλής εμπεσόντος τω φάρυγγι ...* Ιερακοσ. 409[19]· *ρεύμα φερόμενον από των οφθαλμών και των ρινών* Ιερακοσ. 424[16]· **γ)** ρευματική πάθηση: *ψευδοπλόκε, ψευδολόγε, ψύξη και ρέμα στα χέρια σου* Σπανός (Eideneier) D 1048. **3)** Ρεματιά: *Αυτές εδιάβηκαν εκεί, σε ρέματα κι εις τράφους,| που κείτονταν οι βασιλείς του Άργου 'ποθαμένοι* Θησ. Β' [77[1]]. **4)** Ξεροπόταμος: *Δέκα χιλιάδες ήτονε εκείνοι οπού βοηθούσα,| και βόιδια κι ετραβίζανε κι άνδρες κι εκουβαλούσα| χώματα, πέτρες και κλαδιά, τα ρυάκια να γεμίζου* (παραλ. 16 στ.) *τα ρούματα να φράξουσι και τα βουνά να 'σάσει* (ενν. ο Χουσεΐνης) Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 265[20]. **5)** Στην έκφρ. *Μέγαν Ρέμα(ν)* ως τοπων.: *Από το Φανάρι εις το Μέγαν Ρέμαν μίλια κ'* Πορτολ. Β 41[24]· *Από το Μέγαν Ρέμα εις τη Χερσώνα μίλια δ' προς τον βορέαν* Πορτολ. Β 41[28].

ρευματηδόν, επίρρ.

Από το ουσ. *ρεύμα* (γεν. *ρευματ-*) και την κατάλ. *-ηδόν*.

(Προκ. για άφθονη ροή) σαν ποτάμι: *Δάκρυα δε εκ συμφοράς ποταμηδόν εκρέουν,| ρευματηδόν εξήρχοντο εξ οφθαλμών ανθρώπων* Ταμυρλ. 83.

ρευματίζω, Ιερακοσ. 381[16], 385[28], 386[4], Ορνεοσ. αγρ. 545[14]· *ρεματίζω,* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 12086, 12306, Ch. pop. 459.

Το μτγν. *ρευματίζω*. Ο τ. *ρεματίζω* στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Πασπ., Γλωσσ., Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ., Παπαθαν., Γλωσσ. ρουμελ., Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 422, Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ.) καθώς και λογοτ. στο ΑΛΝΕ.

Ι. Ενεργ. **1)** Εμφανίζω καταρροή: *Εάν ο ιέραξ την κεφαλήν ρευματίση, ούτως αυτόν νοήσεις: οι οφθαλμοί αυτού δακρύουσι* Ορνεοσ. αγρ. 572[2]. **2)** Θανατώνω κάπ. με πνιγμό: *Παραυτίκα εκρίναν τον να τον λιθοβολήσουν* (ενν. τον Παλαμήδην)*| ή να τον κάψουν παρευθύς ή να τον ρεματίσουν* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 13178.

ΙΙ. Μέσ. **α)** Υποφέρω από καταρροή: *Ποτέ καιρού εχασμήσετον οκάτις κατά τύχην| και τώρα εποίκε τον σταυρόν και τώρα απεσφραγίσθη·| απεσκεπάσθη πρόπερσι

κι εφέτο ερεματίσθη* Γλυκά, Στ. 263· *Ιέραξ εάν ρευματίζηται την κεφαλήν, υγρόν πολύ εκβάλλει διά των ρινών* Ιερακοσ. 384[2]· **β)** υποφέρω από ρευματισμούς: *οίδα τινάς των ούτω ρευματιζομένων επί πολλώ και δριμεί τω ρεύματι πολλά ωφελουμένους υπό των βοείων κρεών* Επιστ. ιατρ. ποδ. 80.

ρευματικόν το, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 137, 204, 241, Νομοκ. 385[10]· *ρεματικό,* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 203· *ρεματικό(ν),* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 326, 335· *ρε(υ)ματικό(ν),* Μαλαξός, Νομοκ. 417· *ρευματικό(ν),* Γιατροσ. Ιβ. 92. — Βλ. και *ρεύμα, ρευματισμός.*

Το ουδ. του επιθ. *ρευματικός* (απ. στον Αριστοτέλη) ως ουσ. Ο τ. *ρεματικό* το (Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 422), καθώς και ο πληθ. *ρεματικά τα* (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, Χυτήρης, Κερκυρ. Γλωσσάρ.) και σήμ. ιδιωμ. Ο τ. *ρεματικόν* στο Βλάχ. Πληθ. *ριματικά τα* σήμ. ιδιωμ. (Πασχαλούδης, Τερπν. Νιγριτ., Δουγά-Παπαδ.-Τζιτζιλής, Γλωσσ. ιδίωμ. ορ. Πιερίας). Η λ. στο Somav.· ο πληθ. *ρευματικά τα* και σήμ.

(Ιατρ.) ρευματική πάθηση, ρευματισμοί: *θεραπεύει* (ενν. *αυτό το λάδι*) *πάσαν ασθένειαν του ρευματικού καν εις τους πόδας είναι καν εις τας χείρας και γόνατα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 241· *Τούτος ο βασιλεύς κύρης Ιωάννης ο Παλαιολόγος είχε ασθένεια βαρέαν, ρεματικά, και ήτον παράλυτος εις το κρεβάτι και δεν εδύνετον να σηκωθεί* Κώδ. Χρονογρ. (Κοσμάς) 28.

ρευματισμός ο, Ιερακοσ. 394[1], 479[21, 26], 498[1], Ορνεοσ. αγρ. 543[18], 545[18], 572[1], Σφρ., Χρον. (Maisano) 182[24], Έκθ. χρον. 50[1]· *ρεματισμός,* Σταφ., Ιατροσ. 10[287], Γλυκά, Στ. 265. — Βλ. και *ρεύμα, ρευματικόν.*

Η λ. στον Ιπποκράτη. Ο τ. στον πληθ. και σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου). Η λ. στο Somav. και σήμ. συν. στον πληθ.

(Ιατρ.) **α)** Παθολογική συγκέντρωση ή έκκριση σωματικών υγρών ή χυμών· καταρροή: *Πάσχει δε η κεφαλή του ιέρακος συχνώς υπό ρευματισμού* Ιερακοσ. 383[19]· *συμβαίνει γαρ πολλάκις τον τοιούτον ρευματισμόν γίνεσθαι εκ τε φλέγματος και αίματος· και όταν μεν γένηται εκ φλέγματος, γίνεται το όγκωμα μέγα, όταν δε ένι εξ αίματος, φλογώδης ο όγκος και ερυθρός* Επιστ. ιατρ. ποδ. 64· *Του δ' αυτού χρόνου τη α' του Οκτωβρίου μηνός επήλθεν εμοί ρευματισμός εις τε την κεφαλήν και τα γόνατα και εξήλθεν από το στόματός μου και της ρινός και των ωτίων τοσαύτη υγρασία, ότι απέλπισάν με* Σφρ., Χρον. (Maisano) 194[2]· **β)** ρευματικό νόσημα, ρευματισμοί: *ο σουλτάνος Μπαγιαζίτης ... ην εν κλίνη υπό ρευματισμού ασθενών κακώς. Και τόσον υπήρχεν ακίνητος ότι έδοξεν αυτώ δούναι την ηγεμονίαν προς τον τούτου υιόν σουλτάν Αχουμάτην και έτι ζώντα αναχωρήσαι* Ιστ. πολιτ. 62[13].

ρευματοχάρτι το. — Βλ. και *ρεύμα, ρευματικόν, ρευματισμός.*

Από τα ουσ. *ρεύμα* (γεν. *ρευματ-*) και *χαρτί*.

Χαρτί με ξόρκια (και χρησιμοποιούμενο) για τη θεραπεία καταρροής/ρευματισμών: *Όσοι ... βαστάζουσι φυλακτά από βότανα ή από σχοινία, ή χαρτία γραμμένα γράμματα, οπού δεν διαβάζονται, ή χαρακτήρας ή πεντάλφες, ή ρευματο-*

χάρτια, ή κόμπους δεμένους, ή μετάξια, ή βάνουσι φύλλα την νύκτα έξω να ιδούσι ποίος ασθενεί και ποίος ουχί ... να κανονισθούσι Νομοκ. 387[4].

ρευματώ, Κορων., Μπούας 38.

Από το ουσ. *ρεύμα* (γεν. *ρευματ-*) και την κατάλ. *-ώ*. Πβ. λ. *ρευματόω* τον 7. αι. (Lampe, Lex.) και *ρευματόομαι* στο LBG.

(Για ποταμό) κυλώ, ρέω: *το ποτάμιν έτρεχε και ρευματεί και πάγει* Διήγ. Αλ. Σεμίρ. Β 40.

ρευματώδης, επίθ.

Η λ. στον Ιπποκράτη και σήμ. με διαφορ. σημασ. (Μπαμπιν., Λεξ.).

Που έχει δυνατά θαλάσσια ρεύματα: *Σύρτη δε είναι και αυτή εις τα μέρη της Βαρβαρίας, και είναι τόπος ρευματώδης, οπού κατασύρνει τους πλέοντας και χάνουνται* Βίος. Αισώπ. (Eideneier.) D 244[4].

ρεύνιον το, βλ. *ρεύγνιον*.

'ρευνώ, βλ. *ερευνώ*.

ρεύομαι· *ρεύονται* Φυσιολ. (Zur.) XXII 2[1], πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *πορεύονται*· διορθώσ. (πβ. και Φυσιολ. 358[20]). — Βλ. *πορεύω*.

ρεύσις η, Μαλαξός, Νομοκ. 224, Κανον. διατ. Α 1444, Β 785, Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 173[54], 1485 κε' 2.

Το αρχ. ουσ. *ρεύσις*. Η λ. και σήμ. στον τ. *ρεύση*.

α) Εκσπερμάτιση: *ο άγιος Αθανάσιος λέγει «άμα ρεύσις άμα ψυχή», παρευθύς λέγει το να κάμει ο άνθρωπος με την γυναίκα και πιασθεί η σπορά παρευθύς και η ψυχή πιάνεται οπού την πέβει ο Θεός* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 32[v]· **β)** ονείρωξη: *Όστις κοιμηθεί εις εκκλησίαν και έλθει του ρεύσις, ξηροφαγίαν ημέρας μ'* Κανον. διατ. Α 747.

ρευστός, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *ρευστός*. Η λ. και σήμ.

1) Άστατος, εφήμερος· μάταιος: *Απόρριψον τα του κόσμου ρευστά και μάταια πράγματα, επειδή αύριον αποθαίνεις και υπάγεις εις κόλασιν ατελεύτητον* Αγαπ., Δαμασκ. Βαρλαάμ 176[2]. **2)** (Πιθ.) (εδώ προκ. για κόσμημα) που κάνει κυματισμούς: *Σέλαν είχεν* (ενν. ο Αχιλλεύς) *εξαίρετον, χρυσήν, μαλαγματένια,| ρευστά μαργαριτάρια είχεν η σέλα γύρον* Αχιλλ. (Smith) Ν 1195.

ρεύω, βλ. *ρέω*.

ρέφανον το, βλ. *ράφανον*.

Ρέφανος ο, βλ. *Ρεπάνης*.

ρεφάρω, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 69[13-14], 74[12], 123[13], 331[11], 392[20], 429[9], 532[5].

Από το ιταλ. *rifare* (Battaglia) - βενετ. *refar* (Boerio). Τ. *ριφάρω* σε έγγρ. του 17. αι. (Κατσουρ., ΕΕΚυκλ.Μ 7, 1968, 168). Η λ. σε έγγρ. του 16. (Δετοράκης, Θησαυρ. 19, 1982, 154, 156, Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 12, 1965, 106 κ.α.), 17. (Μπρούσκαρη, Θησαυρ. 19, 1982, 182, Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 23, 1980, 527, Κρ. συμβόλ. 62, 158, Δετοράκης, Κρητολ. 16-19, 1983-4, 136, Ζερβογιάννης, Αμάλθ. 14, 1983, 97, Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 7, 1957, 137 κ.α.), 18. αι. (Μπόμπου-Σταμάτη, Πρακτ. Ε' Παν. Σ 448, Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 8, 1958, 157 κ.α.) και σήμ.

1) Αποζημιώνω: *ανίσως και ... ήθελε συγείρει εις τα άνωθε παιδιά τίβοτας χασούρα πραμάτου με λίτε να τυχαίνει να ρεφάρει ένας τον άλλον τως* Μορεζ., Διαθ. 484· *να ρεφάρει* (ενν. η αυτή αρχόντισσα και ρεζιντονάρια) *... τσι απανωγεγραμμένους ... εις ό,τι τωσε τοκάρει* Διαθ. 17. αι. 3[275-6]. **2)** Αποκαθίσταμαι (οικονομικά): *Και 'γώ έχασα εις σ' τούτη την αμάχη από τους Τούρκους, που μου ηπήρανε πλιο παρά χίλια πεντακόσια φλωρία, και πάλε 'παντέχω να ρεφαριστούμε εκεί οπού ήμαστε* Επιστ. 16. αι. 3[29].

ρεφατσιόν η, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 364[6], 716[48].

Από το ιταλ. *rifazione* - *refazione* (Battaglia, λ. *rifazione*). Τ. *ρεφατσιό* σε έγγρ. του 17. αι. (Κρ. συμβόλ. 148, Μαυρομάτης, Θησαυρ. 16, 1979, 221 κ.α.). Η λ. σε έγγρ. του 17. αι. (Καζανάκη, Θησαυρ. 11, 1974, 265).

Αποζημίωση: *να τα κρατούσι* (ενν. τα υπέρπυρα ι', τα νοίκια) *ο άνωθεν ιερέας και ο άνωθεν κυρ Κωσταντής διά ρεφατσιόν των αγομέντω οπου θέλου κάμει στα λεγόμενα σπίτια* αυτ. 460[6].

ρεφενδάριος ο, βλ. *ρεφερενδάριος*.

ρεφενές ο, Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 129, 131.

Από το τουρκ. *refene* (ΛΚΝ, στη λ.). Η λ. και σήμ.

Συνεισφορά: *να δώσομεν τον ρεφενέ μας* αυτ. 129· *αν του γυρεύσει ο φίλος του ρεφενέ* ... αυτ. 128· *ο βδελυρός είναι τοιούτος, ώστε, ... εις το σιριάνι, όταν είναι χωρίς ρεφενέ, να παίρνει και τα παιδία του* αυτ. 126.

ρεφεράνδιος ο, βλ. *ρεφερενδάριος*.

ρεφερενδάριος ο· *ρεφενδάριος*, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 72[v], Ροδινός (Βαλ.) 139· *ρεφεράνδιος*, Ροδινός (Βαλ.) 142.

Από το λατ. *referendarius* (OLD). Ο τ. *ρεφενδάριος* σε έγγρ. του 15. αι. (Γράμματα Μετεώρ. 52[25]) και σήμ. ως κύρ. όν., όπως και τ. *ρεφεντάριος* (Βαγιακ., Αθ. 63, 1959, 224). Τ. *ριφεντάριος* σε έγγρ. του 18. αι. (Σκουβαρά, Ολυμπιώτ. 527). Η λ. τον 4./6. αι. (L-S Suppl.· βλ. και TLG), στον Πορφυρογέννητο (Πορφυρογ., Έκθ. 33[4], κ.α.) και Ψευδο-Κωδ., Οφφικ. 267[5-6], 318[16], σε έγγρ. του 13. (Act. Lavr. 75[59]), 14. (Cod. Mon. Prodr. Α' 23[77], 127[26] κ.α.), 17. (Μέρτζιος, ΕΑΙΕΔ 8, 1958, 108) και 18. αι. (Σφυρόερας, ΕΕΚυκλ.Μ 5 <1965/66>, 1966, 662) και σήμ. εκκλ. (Κριαρ., Λεξ., ΑΛΝΕ).

Εκκλησιαστικός αξιωματούχος που αποστολή έχει να μεταφέρει στον αυτοκράτορα ή τους άρχοντες (και γενικά την πολιτική εξουσία) τα αιτήματα του πα-

τριάρχη ή του επισκόπου (βλ. Βαγιακ., ό.π., Outtier-Darrouzès, REB 40, 1982, 202-203, 207, Karanastassis [Συναδ., Χρον.-Διδαχ. σ. 393]): *Τα των εκκλησιών οφφίκια ... θ' ο κανστρίσιος, ι' ο ρεφενδάριος ... Πεντάς δευτέρα* Μαλαξός, Νομοκ. 517· *Αι ενέργειαι των οφφικίων ... Ο ρεφερενδάριος, εις το αποστέλλεσθαι εις τον βασιλέα και εις μέγαν άρχοντα* Μαλαξός, Νομοκ. 518.

ρεφερίρω Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 9[9] (βλ. κριτ. υπ.), 339[4], 360[3, 6]· *ρεφιρίρω,* αυτ. 136[11].

Από το ιταλ. *riferire* (Battaglia, λ. *riferire*[1]) - βενετ. *referir* (Boerio). Τ. *ριφερίρω* σε έγγρ. του 18. αι. (Βαγιακ., ΕΑΙΕΔ 6, 1955, 13). Η λ. σε έγγρ. του 17. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 27, 1984, 363, ΔΙΕΕΕ 26, 1983, 503, 521 δις) και 18. αι. (Βαγιακ., ΕΑΙΕΔ 5, 1954, 90, ΕΑΙΕΔ 6, 1955, 7, 23).

Αναφέρω: *μου ερεφερίραν* (ενν. οι στιμαδόροι) ... *πως επήγαν και εγυρέψαν τα χωράφια όλα στου Χαρκιά το Χάρακα, ..., και εκάμαν τα, ..., όλα μουζούρια ια'* αυτ. 181[13].

?ρεφικόν το ή **ρεφικός** ο.

Πιθ. σχετ. με ουσ. *ρεύγνιον - ρεύνιον* και *σερέφνεον* (βλ. ά.).

?Ονομασία γλυκίσματος: *αν ουδέν σας αφήνει ο Αλέξανδρος, το γλύκισμα, οπού σας αποστέλλω, τον ρεφικόν, δότε τού το να το φάει εις το γιόμα του Αλεξάνδρου· εις αυτήν την ώραν σας θέλει αφήσειν να ελθείτε* Διήγ. Αλ F (Konst.) 184[23].

ρεφιρίρω, βλ. *ρεφερίρω.*

ρεφοδάρω, βλ. *ρεφουδάρω.*

ρεφουδάρω, Εκλογής χειρόγρ. 245[13], Μορεζίν., Διαθ. 483, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 782[18 δις], 819[9], Διήγ. ωραιότ. 484· *ρεφοδάρω,* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 5[16]· *ριφουδάρω,* Κυπρ. χφ. 162.

Από το βενετ. *refudar* (Boerio) - ιταλ. *refudare, refutare, rifutare* (Battaglia, λ. *rifiutare*[1]· βλ. και Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 292). Τ. *ερεφουδάρω* σε έγγρ. του 17. αι. (Ζερβογιάννης, ΑμάλΘ. 3, 1972, 282) και *ρεφονδάρω* σε έγγρ. του 18. αι. (Μπουμπ., ΕΑΙΕΔ 8, 1958, 122). Η λ. σε έγγρ. του 16. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Β' 9[15], 230[13] κ.α.), 17. (Ζερβογιάννης, ΑμάλΘ. 14, 1983, 103, Γκίνης, ΕΕΒΣ 39/40, 1972/73, 222, Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 26, 1983, 481, Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 7, 1957, 61 κ.α.), 18. αι. (Έγγρ. Σύρου 47) και σήμ. στο κρητ. ιδίωμα (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Δ' 621, Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., όπου και τ. *αρεφονδάρω*).

α) Παραιτούμαι από, αρνούμαι, απορρίπτω: *ό,τι πρέζιον τό θέλουσιν κάμει να είναι και ν' απομένει μόρε βένετο και ιναπιλάμπιλε, ρεφουδάροντας δεύτερη και τρίτα στίμα* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 225[6]· **β)** ματαιώνω: *Ειδέ και φανεί εκείνου οπού δίδει αρραβώνα να ρεφουδάρει τον γάμον, να χάνει τον αυτόν αρραβώνα οπού έδωκε* Εκλογής χειρόγρ. 245[11]· **γ)** αφήνω· εγκαταλείπω (Μαυρομάτης [Διαθ. 17. αι. σ. 144]): *αφήνω τον* (ενν. του αναθρεφτού μου) *και ένα σώχωρο από κείνα απού μου ρεφουδάρανε οι Καραβελιανοί* Διαθ. 17. αι. 10[104].

ρεφουλιάζω.

Πιθ. από το βενετ. *refolar* (Boerio, λ. *refolar in tel muso*· βλ. και λ. *refolada*)· βλ. και Kahane, Festschr. Saporta 220. Πβ. λ. *ρεφουλιά* (ήδη στο Somav.), *ρεφουλιάρης, ρέφουλας* σήμ. στο κρητ. ιδίωμα (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ.) και *ρεφούλι, ρέφουλα* κοιν. (ΛΚΝ, λ. *ρεφούλι*).

(Πιθ.) (Σε γ' πρόσ.) έχει δυνατό άνεμο, φυσάει δυνατά: *Η Αλμπόνα ... έχει ένα πόρτο και υπάγει μέσα μίλι έν· και 'ράσσεις τα σίδερά σου εις τον πουνέντη και τα πλωρήσιά σου εις τον λεβάντη· και ρεφουλιάζει πολλά* Πορτολ. Α 191[13].

ρέχνω, βλ. *ρίπτω.*

ρέχω, βλ. *ρέγκω.*

ρέψιμο το, Πεντ. Λευιτ. XV 2, 3, 13, 15, 26, 28, 30.

Από τον αόρ. *έρεψα* του *ρέω* (βλ. ά. σημασ. 1) και την κατάλ. *-ιμο.* Η λ. και σήμ. με διαφορ. σημασ. Άσχετο το ουσ. *ρέψιμο* (<*ρεύομαι* <*ερεύγομαι*) πού απ. στο Βλάχ. και σήμ.

Ρεύση, ρύση· (προκ. για εκσπερμάτωση/σπερματόρροια): *η ρεγούσα εις το απομάκρεμά της και ο ρεγούσος το ρέψιμό του εις το αρσενικό και εις το θηλυκό και εις ανήρ ος να πλαγιάσει με μαγαρισμένη* αυτ. XV 33· (προκ. για έμμηνο ρύση): *γεναίκα ότι να είναι ρεγούσα, αίμα να είναι το ρέψιμό της εις την σάρκαν της, εφτά μέρες να είναι εις το απομάκρεμά της* αυτ. XV 19· (ως σύστ. αντικ.): *γεναίκα ότι να ρέψει ρέψιμο του αίμα της μέρες πολλές* αυτ. XV 25.

ρέω, Σπαν. Β 27· *ρέγω,* Πικατ. (Bakk.-v. Gem.) 92· *ρεύω· ρεύω* ή *ρέω,* Κρασοπ. (Eideneier) AO 37, Κρασοπ. (Eideneier) L 1, Κρασοπ. (Eideneier) I 93· μτχ. ενεστ. θηλ., *ρεγούσα,* Πεντ. Έξ. III 8, 17, XIII 5, XXXIII 3, Λευιτ. XX 24, Αρ. XVI 14, Δευτ. VI 3, XXVI 9, 15, XXVII 3, XXXI 20.

Το αρχ. *ρέω.* Για τον τ. *ρέγω* πβ. και τ. *ρέγγου* σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων.). Ο τ. *ρεύω* (για το σχηματ. βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 284, Ανδρ., Λεξ., λ. *ρέβω*) τον 9. αι. (TLG) και σήμ. (διαφορ. γρ. *ρέβω*· Ανδρ., ό.π., Μπαμπιν., Λεξ.). Η μτχ. *ρεγούσα* με καταβιβ. τόνου (Παπαδ. Α., Αθ. 37, 1925, 184, Hesseling [Πεντ. L1]). Η λ. και σήμ.

1α) (Προκ. για κ. υγρό ή λιωμένο) κυλώ, τρέχω· αναβλύζω: Αρσ., Κόπ. διατρ. [1100]· *τούτος ήτονε εκείνος ο ναός οπού μετά ταύτα τον έκαψεν ο Ναβουζαρδάς και έρεψεν το χρυσάφι ως ποταμός* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 200[v]· (προκ. για δάκρυα, η χρ. ήδη αρχ.): *και δυνατά θρηνούσασι με λύπηση μεγάλη* (παραλ. 1 στ.) *και έρευαν τα δάκρυα ποταμηδόν κι ετρέχαν,| έως τη γην εστάζασι, τα ρούχα τους κι εβρέχαν* Διακρούσ. (Κακλ.) 957· *σιγά σιγά τα μάτια της ερέγασιν τα δάκρυα| και κατέβαιναν ως το σιγανόν ποτάμιν απ' εκείνην* Λίβ. Esc. 3607· (μτβ.): *είδα βροντή εγένετο και ουρανός ερράγη,| οι καταρράκτες έρευσαν άσπρον κρασίν ακράτον| κι εγώ το στόμα μ' άνοιξα και μέσα εκατέβην* Κρασοπ. (Eideneier) S 160· (με σύστ. αντικ., προκ. για έμμηνο ρύση): *γεναίκα ότι να ρέψει ρέψιμο τού αίμα της μέρες πολλές* Πεντ. Λευιτ. XV 25· (μέσ.): *τα δάκρυά μου ρέονται, τρέχουν ως το ποτάμιν* Σπαν. Α 23·

β) (μεταφ.) β[1]) προκ. για λόγο (η χρ. ήδη αρχ.· βλ. L-*S*, στη λ. σημασ. I2): Ψευδο-Σφρ. 150[13]· β[1]) (προκ. για γεγονότα· πβ. L-*S*, στη λ. σημασ. I5): *Του χρόνου γαρ κατά μικρόν συμπεριφερομένου,| συμφέρονται και τα δεινά και ρέουσι τω χρόνω* Γλυκά, Στ. 82. **2)** Χύνομαι, πετάγομαι έξω: *ευθύς εκ τα ρονθούνια του έρευσαν τα μυαλά του| κι η γης επορφυρώθηκε από τα αίματά του* Ζήνου, Βατραχ. 377. **3)** Κυλώ, μεταπίπτω, μεταφέρομαι: *Επάν δε ρεύση η αρχή εξ άλλου εις έτερον ή εκ πατρός προς υιόν ή εις αδελφόν εξ αδελφού, τον ον η τύχη καλώς προσβλέψη, εκεί και το δούλον πιστότατα την παράστασιν απεργάζεται* Δούκ. 181[8]. **4)** (Ιατρ.) παρουσιάζω διάρροια (η χρ. ήδη μτγν.· βλ. L-*S*, στη λ. σημασ. I8): *Περί γαστέρα ρέουσα* Ιατροσ. κώδ.*7*Ͻμη'. **5)** Φθίνω, μαραίνομαι (η χρ. ήδη αρχ.· βλ. L-*S*, στη λ. σημασ. I3· πβ. Π.Δ., Ησ. 64, 5): *εγινήκαμεν ωσάν ακάθαρτοι εμείς όλοι ... και ερεύσαμεν ωσάν φύλλα διά τες ανομίες μας* Χριστ. διδασκ. 103.

Το θηλ. της μτχ. ενεστ. ως επίθ. = **1)** (Προκ. για γυναίκα) που έχει έμμηνο ρύση: *ανήρ ος πλαγιάσει με γεναίκα ρεγούσα και να αποσκεπάσει την ασκημιά της, την φλέβα της αποσκέπασεν και αυτή αποσκέπασεν τη φλέβα των αιμάτων της· και να γλοθρευτούν οι δυο τους απομεσοθιό τον λαό τους* Πεντ. Λευιτ. XX 18· (ως ουσ.): *η ρεγούσα εις το απομάκρεμά της και ο ρεγούσος το ρεψιμό του εις το αρσενικό και εις το θηλυκό και εις ανήρ ος να πλαγιάσει με μαγαρισμένη* Πεντ. Λευιτ. XV 33. **2)** Στην έκφρ. *ηγή(ς) ρεγούσα γάλα και μέλι*, προκ. να δηλωθεί αφθονία αγαθών (βλ. Π.Δ. (ΕΒΕ) Γλωσσάρ. 17, λ. *γάλα και μέλι*, Hesseling [Πεντ. LI]· πβ. και L-*S*, στη λ. σημασ. II2): *αν ορέγεται εις εμάς ο κύριος και να πάρει εμάς προς την ηγή ετούτην και να την δώσει εμάς ηγής ος αυτή ρεγούσα γάλα και μέλι* Πεντ. Αρ. XIV 8· *να μακρύνετε μέρες ιπί την ηγή ος έμοσεν ο κύριος των γονεών σας να δώσει εκείνων και της σποράς τους, ηγής ρεγούσα γάλα και μέλι* Πεντ. Δευτ. XI 9.

Το ουδ. της μτχ. ενεστ. ως επίθ. = (μεταφ.) ρευστός, ασταθής: *είν' πτώσιμα και ρέοντα τα πράγματα του κόσμου,| και μόλις ήρχιζα να ιδώ και εσκότασε το φως μου!* Λίμπον. 321.

ρηάδα η, βλ. *ρηγάδα*.

ρήαινα η, βλ. *ρήγαινα*.

ρηάτικος, επίθ., βλ. *ρηγάτικος*.

ρηγάδα η, Μαχ. 76[26], 430[29], 518[9], 604[6], 670[17], Βουστρ. (Κεχ.) 284[10]· *ρηάδα*, Βουστρ. (Κεχ.) Μ 285[10].

Από το ουσ. *ρηξ -γας* και την κατάλ. *-άδα*. Τ. *ρεγάδα* στο Livre des remembrances 241.

Βασίλειο, η βασιλική επικράτεια: *εχωρίσαν απέ τους εισσόδους της ρηγάδας διά την ζωήν του ρηγός και της υποταγής του* Μαχ. 52[24]· *είχεν* (ενν. *ο σιρ Τζουάν τε Σταθία*) *από τον ρήγα πογέριν να σωρεύγει τους εισσόδους τους ατάκτους και χρέη παλαιά και όσα φέρει ο καιρός χρόνον προς χρόνον εις την ρηγάδα* Μαχ. 140[11].

ρήγαινα η, Ασσίζ. 36[19], 115[8], Βέλθ. 807, 1083, 1166, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 4957, Χρον. Μορ. Η 212, 246, 5948, 6016, 7113, κ.α., Χρον. Μορ. Ρ 212, 246,

6032, 6073, 7118, κ.α., Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 491, Ιμπ. 280, 782, 826, 861, 865, 869, 873, 877, Μαχ. 40[13, 17], 42[21, 23], 44[11], 70[25], 186[16], 222[8, 18], 296[31], 516[9], 624[23], 628[29], Δούκ. 271[21, 22], 273[15], Σφρ., Χρον. (Maisano) 118[27], 128[12], Βουστρ. (Κεχ.) 64[4], Β 3[7], Θρ. Κύπρ. (Παπαδ.-Θ.) 484, 488, κ.α.· *ρέγαινα*, Μαχ. 222[12]· *ρήαινα*. — Βλ. και *ρηγίνα, ρήγισσα*.

Από το ουσ. *ρηξ -γας* (βλ. ά.) και την κατάλ. *-αινα*. Ο τ. *ρήαινα* και σήμ. σε κυπρ. τοπων., διηγήσεις και δημ. τραγ. (Φαρμακ., Γλωσσάρ. 426, Μενάρδ., Αθ. 12, 1900, 361, Ρουσουνίδης, Δένδρα στη Λαογραφία 67, Κυπρ. άσμ. 46[13, 32, 49, 50 κ.α.]). Η λ. σε έγγρ. του 12. (Caracausi, όπου και γεν. *ρηγαίνης*) και 14. αι. (Cod. Mon. Prodr. A 195[5], 196[3]), στο Meursius (*ρήγενα*), το Δημητράκ. και το Μπαμπιν., Λεξ. (λ. *ρήγας*).

Η σύζυγος του βασιλιά, βασίλισσα (βλ. και Μαργαρού, Τίτλ. επαγγελμ. ονόμ. γυν. 115): *εστέφθην ο ρε Γκη ρήγας Ιεροσολύμων, ο οποίος αρμάστην με την κυράν Σιμβύλλαν ..., η ποία εστέφθην ρήγαινα Ιεροσολύμων* Μαχ. 18[24]· *Ως είδον τοίνυν την τόλμην των Τούρκων, έστησεν η ρήγαινα των γενναίων ένα μέγα δομέστικον του φοσσάτου, άνδρα τολμηρόν και ευκάρδιον* Δούκ. 259[18]· *εις την Φραγκίαν απήλθε·| εύρεν τον ρήγαν στο Παρίς, την ρήγαιναν ομοίως* Χρον. Μορ. Η 255· (ως τρυφερή προσφών. σε αγαπημένη γυναίκα): *αν βγει 'χ το γδύμαν η οσκιά μου| μιτά της εμπορώ να σ' ακλουθήσω| δίχως αντροπήν δικήσ σου, ρήαινά μου* Κυπρ. ερωτ. 101[6]· (εδώ μεταφ.): *ως γιον η σουμπερμπιά ένι γεννήτρια και ρίζα και σπόρος όλων των βίτσιων, ίτσου η ταπείνωση ένι ρήγαινα όλων των βερτούν* Ἀνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 142.

ρηγάρχης ο.

Από το ουσ. *ρηξ -γας* και την κατάλ. *-άρχης*.

Βασιλιάς (εδώ κατά Παπαδημητρίου, ΒΖ 11, 1902, 452 κε., πρόκ. για το βασιλιά της Γαλλίας Λουδοβίκο VII): *ο μεγαλοδύναμος και φοβερός ρηγάρχης| ο σος δεσπότης και πατήρ* Επιθαλ. Ανδρ. Β' 548.

ρηγατεύγω, βλ. *ρηγατεύω*.

ρηγατεύω· *ρηγατεύγω*.

Από το ουσ. *ρηγάτο(ν)* και την κατάλ. *-εύω*. Η λ. σε έγγρ. του 14. αι. (Caracausi, λ. *ριγατεύω*, Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ.[2] 322).

Βασιλεύω· (εδώ μεταφ.): *Η κρίση κινδυνεύγει εις τους τυράννους και ρηγατεύγει εις τους ρηγάδες ..., και διατούτον απαντούσιν οι ρηγάδες και όχι οι τύραννοι* Ἀνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 115.

ρηγάτικος, επίθ., Ασσίζ. 35[17], Μαχ. 68[10], 98[5-6], 132[19-20], 148[11], 224[21-22], 252[33-34], 264[27], 310[5], 316[8-9, 12], 320[12], 344[7], 362[34], 376[5], 526[9-10, 11], 590[13], 628[31], Βουστρ. (Κεχ.) 2[12], 58[3], 210[15], Β 3[14, 15], Μ 103[13]· *ρηάτικος*, Μαχ. 676[34], Βουστρ. (Κεχ.) 2[14, 15], Μ 211[17]· *ρη(γ)άτικος*, Μαχ. 344[7]· *ρηγατικός*, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 1312, Ε' 1211. — Πβ. και *ρηγικός*.

Από το ουσ. *ρηξ -γας* και την κατάλ. *-άτικος* ή το ουσ. *ρηγάτον* και την κατάλ. *-ικος*. Για την αποβολή του *-γ-* στον τ. *ρηάτικος* βλ. Meyer, Γλωσσ. Πραγμ. Κύπρ. 114. Η λ. και σήμ. (Κριαρ., Λεξ.).

1α) Που ανήκει ή σχετίζεται με το ρήγα (βλ. ά. *ρηξ -γας*, σημασ. 1)· βασιλικός:

ενέβην η ρήγαινα εις το καράβιν ..., και επήγεν εις την Ρόδον με τα δύο κάτεργα τα ρηγάτικα Μαχ. 584[17]· *κι εσύρνασι* (ενν. *του βασιλιού αλογάροι*) *κι οκτώ άλογα, οπού άλλα σαν εκείνα | στο στάβλο το ρηγατικό δεν ήσα ουδ' επομείνα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 382· **β)** που ανήκει στο ρηγάτο· κρατικός, δημόσιος: *αν γίνεται ότι κανείς άνθρωπος ή καμμία γυναίκα ... να εποίκαν κανέναν εξωπέταστον ... να εμπαίνει εις το στενόν το ρηγάτικον περίττον παρά το τρίτον ... εντέχεται να το χαλάσουν όλον* Ασσίζ. 203[15]· *εκείνος οπού πουλεί την κληρονομίαν του, αν ένι η κληρονομία εις γην ρηγάτικην ... εντέχεται να πλερώσει εις την αυλήν διά τούτην την πούλησιν* Ασσίζ. 288[27]. **2)** Που αρμόζει, που ταιριάζει σε βασιλιά: *και μ' έπαρσες ρηγατικές και μ' αφεντιά μεγάλη | επρόβαλεν ωσάν αϊτός στ' άλογο καβαλάρης | του ρήγα του Βυζάντιου ο γιος ο κανακάρης* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 366.

Το ουδ. *ρηγατικόν* ως ουσ. στον πληθ. = τα πράγματα που ανήκουν στη δικαιοδοσία του βασιλιά· **α)** βασιλική σφραγίδα ή βασιλικό νόμισμα (βλ. Coureas, The Assizes 249): *Περί του ενταλιαστή οπού χαράσσει αντιβούλλας των ρηγατικών* Ασσίζ. 270[29]· **β)** κρατικές υποθέσεις: *Ο κύρης της Τύρου ... αφέντεψεν τα ρηγάτικα ως γιον τα δικά του* Μαχ. 56[24].

Το ουδ. του επιθ. *Ρηγάτικον/Ρητάτικον* ως τοπων.: Βουστρ. (Κεχ.) 84[7], 102[13], Β 103[12], Μ 103[13].

ρηγατικός, επίθ., βλ. *ρηγάτικος.*

ρηγάτο το, Χρον. Μορ. Η 113, 288, 4366, 5657, κ.α., Χρον. Μορ. Ρ 34, 261, 288, 5957, 8180, Ιμπ. (Lambr.) 189, Χρον. Τόκκων 1849, 2583, 3334, 3343, Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 1790, Δαρκές, Προσκυν. [26], [120], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 216, Δ' 630, 641, Ευγέν. (Vitti-Spadaro) Πρόλ. 62, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. γ' 15, κ.α.· *ρη(γ)άτον,* Μαχ. 270[8]· *ρηγάτο(ν),* Χρον. Μορ. Η 389, 5969, 6196, 7142, κ.α., Χρον. Μορ. Ρ 32, 116, 389, 5999, 6856, 8170, κ.α., Λέοντ., Αίν. Ι 191, Θρ. Κων/π. Β 91, Θρ. Κων/π. διάλ. 92, Σκλάβ. 186, Ιστ. Βλαχ. 99, κ.α.· *ρηγάτον,* Διάτ. Κυπρ. 501[2], 502[12], 510[25], Ασσίζ. 3[3, 5], 57[2], 88[4], 115[17], κ.α., Χρον. Μορ. Η 261, 8180, Χρον. Μορ. Ρ 113, 115, κ.α., Μαχ. 20[13], 22[26, 28], 40[14], 50[3], 94[26], 250[24], 594[5], 596[12], Βουστρ. (Κεχ.) 6[2], Byz. Kleinchron. Α' 204[15, 17], 666[2], Λίβ. Va 2917, Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 115, 118, 136, Ξόμπλιν φ. 125[v], Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 292, Θρ. Κύπρ. Μ 384, 722, Δωρ. Μον. XIX, XXXI, Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 872, κ.α.

Από το ουσ. *ρηξ -γας* και την κατάλ. *-άτο.* Για τον τ. *ρη(γ)άτον* πβ. τ. *ρή(γ)ας* (ά. *ρηξ -γας*), *ρη(γ)άτικος* (ά. *ρηγάτικος*)· τ. *ρηάτον* σε κυπρ. άσμ. του 19. αι. (Παπαδόπουλλος, Επετ. Κύπρ. 4 <1970-71>, 1971, 361). Ο τ. *ρηγάτον* στον Πορφυρογέννητο, τον Ευστάθιο (TLG, LBG), σε έγγρ. του 13. αι. (Caracausi, λ. *ρηγάτον*[1]) και το Meursius. Η λ. στο Somav. (*ριγάτο*) και σήμ. λαϊκ.

1α) Το βασίλειο· το κράτος του ρήγα (βλ. ά. *ρηξ -γας,* καθώς και Τωμ., Αθ. 77, 1978-79, 10): *ούτως ένι δίκαιον και κείμενον κατά την ασσίζαν του ρηγάτου των Ιεροσολύμων* Ασσίζ. 460[25]· *με την βοήθειαν του Θεού και των Γενουβήσων επήρεν* (ενν. *ο ρε Γκην τε Λουζουνίαν*) *το ρηγάτον της Κύπρου* Μαχ. 18[27]· *εκ το ρηγάτο της Φραγκίας, από την Αγλιτέραν, | κι από τα άλλα έτερα της Δύσεως τα ρηγάτα* Χρον. Μορ. Η 115, 116· (μεταφ., προκ. για το βασίλειο των ουρανών): *να εμπείς εις το ρηγάτον του ουρανού* Ξόμπλιν φ. 126[r]· (περιληπτ.): *εσειέτονε το νησσίν με όλον το ρηγάτον* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 766· **β)** (συνεκδ.) αυτός που έχει βασιλική καταγωγή· ρήγας, άρχοντας: *εκεί επεριμαζώχτησαν του κόσμου τα ρηγάτα, | εκεί επεριμαζώχτησαν του κόσμου οι ανδρειωμένοι* Ιμπ. (Lambr.) 321· *Τότε τον απάντησαν* (ενν. *τον Αλέξανδρον*) *όλοι οι βασιλείς και οι αφέντες της Ταρσίας ... και της Πούλιας όλον το ρηγάτον και οι Γότθοι όλοι* Διήγ. Αλ. V 50· **γ)** το βασιλικό αξίωμα, η βασιλική εξουσία: *έφερεν μαντάτα πως: «Ο σουρτάνος έχει καλήν αγάπην με την Κύπρον, και να του πέψουν ... έναν καλόν κανίσκιν, διάτι εμπήκεν η ρήγαινα εις το ρηγάτον!»* Βουστρ. (Κεχ.) 178[20]· **δ)** βασιλικό κτήριο (βλ. Παπαδόπουλλος [Θρ. Κύπρ. σ. 74]): *'Κκλησίαν της Αγιάς Σοφιάς, οπού 'τονε ρηγάτον* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 427. **2)** (Στον πληθ.) οι βασιλικές τιμές, τα μεγαλεία: *Και δε θωρείς τες αφεντιές που 'χεις* (ενν. *συ, Αρετή*) *και τα ρηγάτα, | μα εμπήκες σ' έτοια δάσητα κι εξέσφαλες τη στράτα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 727.

ρηγάτον το, βλ. *ρηγάτο.*

ρηγεύω. — Πβ. και *ρηγατεύω.*

Από το ουσ. *ρηξ -γας* και την κατάλ. *-εύω.* Η λ. σε έγγρ. του 13. αι. (Caracausi, Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ.[2] 323)· βλ. και LBG.

Βασιλεύω: *Αίας ο πολεμόκλονος, και βριαρόχειρ γίγας, | της Αλαμάνιας ο κρατών δεσπόζων και ρηγεύων* Βυζ. Ιλιάδ. 786.

ρηγικός, επίθ., Ασσίζ. 12[12], 13[18], 31[2, 26, 31], 36[10], 93[17], 104[31], 105[21], 106[4, 10], 119[14], 127[9, 28], Πρέσβ. ιππ. 305. — Βλ. και *ρηγατικός.*

Από το ουσ. *ρηξ -γας* και την κατάλ. *-ικός.* Η λ. σε έγγρ. του 12. (Caracausi) και 14. αι. (Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ.[2] 323, Ασωνίτης, Ε. Εσπ. 1, 1993, 18) καθώς και στο Du Cange (λ. *ρηξ*)· βλ. και LBG.

Που ανήκει ή σχετίζεται με το ρήγα (βλ. ά. *ρηξ -γας*)· βασιλικός: *γραμματικ' αξιόλογε του ρηγικού σεκρέτου, | Γεώργιε ευγενέστατε* Σπαν. (Λάμπρ.) Va 6· *αφ' υψηλού και ρηγικού του γένους* Πρέσβ. ιππ. 62· έκφρ. *ρηγική αυλή* = το (κοσμικό) βασιλικό δικαστήριο (πβ. ά. *αυλή* 4): *Εάν γένηται ότι εγκάλεμαν γίνεται ... ώσπερ η γυναίκα τον άνδραν της απού δαρμόν ή ο ανήρ την γυναίκαν του εις την ρηγικήν αυλήν, το δίκαιον ορίζει ότι αυτόν το έγκλημαν ουδέν πρέπει ... να κριθεί δι' αυλής ρηγικής, αλλά εντέχεται να τους αποστείλουν ... εις την αγίαν του Θεού Εκκλησίαν* Ασσίζ. 127[3, 5].

Το ουδ. του επιθ. ως ουσ. = η βασιλική εξουσία: *ουδέ καμμία ετέρα αυλή ουδέν πρέπει να βαλτεί εις την υπόθεσιν των ορμασιών παρού η αγία Εκκλησία, χωρίς αν ένι έγκλημαν φόνου ού παραβουλίας προς το ρηγικόν* Ασσίζ. 380[5].

ρηγίνα η, Βέλθ. 796, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 52 χφφ ΑΖ κριτ. υπ., Ιμπ. 335 κριτ. υπ., 342 κριτ. υπ., 734 κριτ. υπ., 782 κριτ. υπ., Θησ. Β' [9[2]], Γ' [40[2]], Δ' [34[6]], Θησ. (Foll.) I 129, 137, Λίβ. Va 2657, Τριβ., Ρε 109, 317, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 113[v], 119[v], 207[r]. — Βλ. και *ρήγαινα, ρήγισσα.*

Από το ουσ. *ρηξ -γας* και την κατάλ. *-ίνα*· πβ. λατ. *regina*. Τ. *ρηγκίνα* σε επιστ. του 16. αι. (Wassiliou, Ελλην. 45, 1995, 67). Η λ. σε έγγρ. του 12. αι. (Caracausi) και στο Meursius (λ. *ρήγενα*).

Βασίλισσα: *και διατί εκάθισα ισόπορα μετ' αύτες* (ενν. *τες δυο μου αδελφάδες*),| *και ουδέν τες ετίμησα διού ήσαν ρηγίνες*,| *η αδελφή μου η δεύτερη* ...| *άρξετο ότι να λαλεί* ...·| *«Ου πρέπει σου, καλή αδελφή, να κάθεσαι μετ' έμας ...»* Χρον. Μορ. P 6059· *η γυναίκα του ρηγός ήτονε εις το Ραούζι ... Και, ως το έμαθε ο σουλτάνος, έστειλε εις τους Ραγουζαίους ότι να του δώσουνε την ρηγίνα* Χρον. σουλτ. 113[37]· (μεταφ.): *απάνου σ' όλα τα νησιά ευρίσκεσουν ρηγίνα* (ενν. *εσύ*, *Κρήτη*) Σκλάβ. 192.

ρηγινάρχης ο.

Από το ουσ. *ρεγεωνάρχης* (6. αι., L-S <ουσ. *ρεγεών/ρεγιών* <λατ. *regio* και το β' συνθ. *-άρχης*). Λ. *ρηγεωνάρχης* στα Πάτρια Κων/π. ΙΙ 15[5]· βλ. και LBG (λ. *ρεγεωνάρχης*, *ρηγινάρχης*), Du Cange (λ. *ρεγεών*).

Αυτός που διοικεί μια περιοχή· διοικητής περιφέρειας (Eideneier [Προδρ.[2] σ. 325]): *Συ γαρ* (ενν. *βασιλεύ*) *ελέους ει πηγή και των χαρίτων χάρις* (παραλ. 1 στ.), *συ κράτος των ρηγιναρχών, των τοπαρχών αυτάναξ* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 16.

?ρηγίς η.

Πιθ. από το *ρήγνυμι* (πβ. και αρχ. ουσ. *ρηγμίς*), αν δεν πρόκ. για το ουσ. *ρυμίς* (βλ. LBG).

Σχισμή: *Πρώτη δε καταφλέγεται πύλη καδμεία κλήσει*,| *εις ήν αυτός Αλέξανδρος ίστατο βέλη βάλλων*.| *Όθεν λοιπόν ο βασιλεύς ως λέων εκπηδήσας*,| *εισήλθε μόνος έσωθεν διά σμικράς ρηγίδος* Βίος Αλ. 2234.

ρήγισσα η, Βίος Αλ.[2] 119, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 2526, 4133, Τριβ., Ρε τίτλ., 13, 119, 122, 123, 169, 207, 211, 233, 252, 254, 305, 307, 325, Μορεζ., Κλίνη 258[v], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 35, 1381, 1839, Β' 119, Δ' 3, Ψευδο-Σφρ. 368[2], 370[20, 21], 376[8], Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 91, 103, μετά στ. 278, 279, 319, μετά στ. 380, 395, 405, 866, 867, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 771, Διγ. Ο 2070, κ.α.

Από το ουσ. *ρηξ -γας* και την κατάλ. *-ισσα*. Η λ. τον 5.-6. αι. (Lampe, Lex.), στο Somav. (*ρίγισσα*) και σήμ. (λογοτ. και λαϊκ.).

Βασίλισσα (βλ. και Μαργαρού, Τίτλ. επαγγελμ. ονόμ. γυν. 115): *την εικόνα έδειχνε ρήγισσας Εγγλιτέρας* Τριβ., Ρε 55· *ο ρήγας με τη ρήγισσα πολλή χαράν επαίρνα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 420· (μεταφ.): *Ρήγισσα και βασίλισσα και αφέντρα του κορμιού μου*,| *νοικοκερά τση θέλησης, του λογισμού και νου μου* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. γ' 43· (προκ. για την Παναγία): *Ω ρήγισσα τση απομονής, ω μοναχή Μαρία* (παραλ. 1 στ.), *ω Δέσποινα τω χριστιανώ, του κόσμου σωτηρία* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 3808· *Ω ρήγισσα των ουρανών, Δέσποινα τοις αγγέλοις*, ... Φαλιέρ., Θρ. (Bakk.-v. Gem.) 81.

ρήγλα η, Metrol.[2] 127[6].

Από το λατ. *regula* (Ανδρ., Λεξ.). Τ. *ρήγκλα* σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., λ. *ρίγλα*, Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., γρ. *ρίγκλα*). Η λ. στο Διοκλ. Έδικτο (L-S Suppl.), στον Ησύχ. (λ. *ρήγλαι*), τον Meursius και σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., Παπαχριστ.,

Λεξ. ροδ. ιδιωμ., Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Δ' 622, κ.α.)· βλ. και ΑΛΝΕ (γρ. *ρίγλα*).

Ξύλινη ή σιδερένια ράβδος για την ισοπέδωση, το ίσιωμα της επιφάνειας του καρπού σε δοχείο μέτρησης δημητριακών· (συνεκδ.) δοχείο που χρησιμοποιείται ως μέτρο χωρητικότητας των σιτηρών (για το πράγμα βλ. Schilbach [Metrol.[2] σ. 200], Δετοράκης, Κρητολ. 1, 1975, 161): *Είδησις των εξάμων του τε θαλασσίου μοδίου, του ελαϊκού μέτρου, του οινηγού ..., της ρήγλας και του εξάμου των πλοίων, πώς οφείλουσιν εξαμώνεσθαι και δηλοποιείσθαι αι τούτων χωρήσεις* αυτ. 126[20].

ρήγλι, επίθ., βλ. *ρήγλος*.

ρηγλίν το.

Από το ουσ. *ρηγλίον* (Διοκλ. Έδικτο, L-S Suppl. <*ρήγλα* και την κατάλ. *-ίον*)· βλ. και LBG, λ. *ρηγλίον*. Πβ. λ. *ρεγλί* στο κρητ. ιδίωμα (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Δ' 613). Τ. *ρηγλί* (γρ. *ρι-*) στο Somav., σε δημ. τραγ. της Ρόδου (Παπαχριστ., Λαογρ. 18, 1959, 302) και σήμ. ιδιωμ. (Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ., Παπαθαν., Γλωσσ. ρουμελ.)· βλ. και ΑΛΝΕ. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου).

(Αρχιτ.) οριζόντια διακοσμητική ταινία που περιβάλλει ως πλαίσιο το πάνω μέρος του τοίχου στο σημείο που ενώνεται με την οροφή, κορνίζα (για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Δ' 267-268): *καθέζεσαι εις το οσπίτιν μου και ενοίκιον ου φροντίζεις* (παραλ. 2 στ.), *οι τοίχοι καταπίπτουσιν, εξεχερσώθη ο κήπος*,| *κοσμήτης ουκ απέμεινεν, ου γύψος ουδέ σπέτλον*| *ουδέ ρηγλίν μαρμάρινον, ου συγκοπή μετρία* Προδρ. (Eideneier)[2] Α' 80.

ρήγλος, επίθ., Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 5[6], 122[7], 132[10], 150[9], 151[9], 311[20], 614[6, 12], κ.α., Διαθ. 17. αι. 5[160], 10[18, 33]· ουδ. *ρήγλι*, Κατά Ζουράρη 60.

Από το ουσ. *ρήγλα* και την κατάλ. *-ος*. Τ. *ρήγκλος* σήμ. ιδιωμ. (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., γρ. *ρί-*). Λ. *ρήγλιος* στο Du Cange (γρ. *ρί-*) και σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου). Η λ. τον 8.-10. αι. (LBG), στον Ψευδο-Κωδ. (TLG), σε έγγρ. του 16. (Γρηγορόπ., Έγγρ. 52[78], 91[13], Μαράς, Κατάστιχο 149 Α' 2[10], 47[5], Β' 148[9], 186[13], Γ' 20[6], 91[6], κ.α.), 17. αι. (Κρ. συμβόλ. 99, Μαυρομάτης, Θησαυρ. 16, 1979, 230, Θησαυρ. 20, 1990, 484) και σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, λ. *ρήγλιος*).

Όρος της μέτρησης δημητριακών που δηλώνει ότι το δοχείο μέτρησης έχει γεμίσει μέχρι τα χείλη καρπούς οι οποίοι σχηματίζουν επίπεδη, «κοφτή» επιφάνεια (σε αντίθεση με το *κούμουλος*· για το πράγμα βλ. Παπαδογιάννης, Αμάλθ. 70-71, 1987, 85-86, Σπανάκης, Κρ. Χρ. 9, 1955, 469 σημ. 102, Κρ. συμβόλ. 40 σημ. 6): (προκ. για το δοχείο μέτρησης): *Μανόλη Λαμνονίτη* (ενν. *δίδω*) *ρήγλα μουζούρια ε' και κουμουλάρια δ'* Ολόκαλος 15[27]· (προκ. για τον καρπό): *σπλεγάρεται ο ... Γεώργης να είναι κρατημένος να δώσει το χρόνο πρώτον ερχόμενον στάρι μουζούρια β', ήγουν δύο, ρήγλο* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 31[8]· *εις την εκκλησία του Σαν Φραντσέσκο ... αφήνω εικοστέσσερα μουζούρια στάρι ρήγλο* Διαθ. 17. αι. 10[16].

ρηγμάδα η· *αρηγμάδα*.

Από το αρχ. ουσ. *ρήγμα* και την κατάλ. *-άδα*. Ο τ. με προθετ. *α-*.

Διάσπαση της ενότητας κάποιας επιφάνειας· κενό, τρύπα: *Περί τρίχωμα κεφαλής οπού έχει λειψάδιν. Πιάσας δύο περεβρίδας πράσινας φόνευσον και ... καύσον ... και άλειφε εις την αρηγμάδαν και την τέφραν ... επίπασσον* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 50[23].

ρήγνυμι, Φυσιολ. (Kaim.) 28b[12], Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 668 ξζ' 4, 5, 17, 22, 669 ξζ' 27 δις, 3 δις, 669 ξη' 1, 2, 8 δις.

Το αρχ. *ρήγνυμι*. Ο μτγν. ενεστ. *ρηγνύω* και σήμ. λόγ. (Μπαμπιν., Λεξ.).

Α' Μτβ. **1)** Σπάζω, κόβω κ. σε κομμάτια: Γλυκά, Αναγν. 208. **2)** (Προκ. για κτίσμα) γκρεμίζω, κατεδαφίζω: Ιστ. πατρ. 180[3].

Β' Αμτβ. **1)** Παθαίνω ρήγμα, σπάω: *Οι και σφοδρώς την Αφρικήν εκρούοντο κι ερράγη· | τοίχον ερρίψαντο πολύν από τον πόντον πλάγι. | Κάκείθεν εισιένεσαν* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 959· (ιατρ., προκ. για φλέβα· η χρ. στον Ιπποκράτη): *Εάν κυνός φλέψ ραγή, αράχνης γναφάλαν ... επίθες τω κυνί* Κυνοσ. 593[14]. **2)** (Προκ. για διαθήκη) καταργούμαι, ακυρώνομαι: *Περί διαθήκης ανατροπή, και ότι κατά έξι τρόπους ρήγνυται η διαθήκη* Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 668 ξζ' 2· *όταν στρατιώτου υιός εις την ποίησιν της διαθήκης δεν την ήξευραν ότι εγκαστρωμένη ήτον η μάννα του, ρήγνυται η διαθήκη διά τον υιόν να κληρονομήσει* Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 668 ξζ' 25. **3)** (Μεταφ., με υποκ. τη λ. *αίσθησις*) αναστατώνομαι, συγκλονίζομαι: *Ως γαρ εύρεν την Ελένην | δυστυχώς ήν εστερείτο | εικοσαετίας χρόνον, | βλέποντας* (έκδ. *βλέπονταν*· διορθώσ.) *αυτός αυτίκα | η γαρ αίσθησις ερράγη | κι η ψυχή συν τη καρδία | απεκόπην απ' εκείνον* Ερμον. Χ 327.

ρηγοδεσπότης ο, Λίβ. διασκευή α 665.

Από τα ουσ. *ρηξ -γας* και *δεσπότης*· πβ. θηλ. ουσ. *ρηγοδέσποινα* στο Δημητράκ.

Βασιλιάς και αφέντης, κυρίαρχος βασιλιάς (βλ. και Αγαπητός [Λίβ. διασκευή α σ. 491]): *ήτον η χώρα ολόθλιβος, εκείνην τήν σε λέγω, | διά τον ρηγοδεσπότην της και κόσμου αρχηγόν της, | ότι απεδήμειν εις αυτήν την κόρην ήν με λέγεις* Λίβ. Esc. 594.

ρηγοπούλα η, Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 1350, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 173, 192, 1851.

Από το ουσ. *ρηξ -γας* και την κατάλ. *-πούλα*. Η λ. στο Somav. (*ριγοπούλα*) και σήμ. λαϊκ.

Η κόρη του ρήγα, βασιλοπούλα: *Η ηγουμένη, ωσάν επήγεν εκεί* (ενν. εις το μοναστήριον) *ο ρήγας με την θυγατέραν του, οδιά να δείξει τιμήν και αγάπην της ρηγοπούλας, ... κράζει όλες τες κοπέλες τες παρθένες και συναπαντούσι και συντροφιάζουν τηνε* Μορεζ., Κλίνη φ. 258[v]· *χρόνους και καιρούς ήτονε* (ενν. η Φροσύνη) *στο παλάτι· | τη ρηγοπούλα εβύζασε κι ως μάννα την εκράτει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 432.

ρηγόπουλο το, Καλόανδρ. (Δανέζης) 55 (39[v]), Φορτουν. (Vinc.) Β' 44, 67· *ρηγόπουλον*, Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 142, μετά στ. 1102, μετά στ. 1262, κ.α.

Από το ουσ. *ρηξ -γας* και την κατάλ. *-πουλο*. Ο τ. *ρηγόπουλον* στο Somav. (*ριγόπουλον*). Τ. *ρηγόπουλλον* σε κυπρ. διηγήσεις (Παπαδόπουλλος, Κυπρ. Σπ. 41, 1977, 223, 224, κ.α.). Η λ. στο Ευρετ. Ερωτοκρ. 765[276] και σήμ. λαϊκ.

Ο γιος του ρήγα, βασιλόπουλο: *Κατέχω το κι ο κύρης σου γλήγορα σε παντρεύγει | ρηγόπουλο, αφεντόπουλο, σαν είσ' εσύ* (ενν. *Αρετούσα*), *γυρεύγει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 1368.

ρηγόπουλον το, βλ. *ρηγόπουλο*.

ρηγόπουλος ο, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 681, Γ' 798.

Από το ουσ. *ρηγόπουλο* με αλλαγή γένους.

Βασιλόπουλο, γιος βασιλιά: *Τ' άλογο που ο ρηγόπουλος ήτονε καβαλάρης | είχε μεγάλη δύναμην, ήτο μεγάλης χάρης* αυτ. Β' 389.

ρήγος ο.

Από το ουσ. *ρήγας* με μεταπλ. Τ. *ρηγός* σε έγγρ. του 12. αι. (Caracausi).

Βασιλιάς: *Ο ρήγος έπεψεν και εκράξαν τους καβαλλάρηδες και άλλους ψουμάτους να έλθουν εις την Αμόχουστον ..., οι ποίοι κατά τον ορισμόν του ρηγός εξέβησαν και ήρταν* Μαχ. 398[16].

Ρηθυμναίος ο, βλ. *Ρεθεμναίος*.

ρήμα το, Σπαν. Α 77, Σπαν. Β 75, Σπαν. Ρ 16, Προδρ. (Eideneier)[2] Β' 17, Διγ. Α 774, Διγ. Ζ 3132, Συνθήκ. Καλλ. (Μέρτζ.) 16, Ερμον. Β 88, Η 288, Ω 44, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 631, 811, Φλώρ. 873, Απολλών. (Κεχ.) 678, Αχιλλ. (Smith) Ο 102, 742, Διήγ. Βελ. Ν[2] 145, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 223, Λέοντ., Αιν. (Brokkaar) Ο Ι[15], Σοφιαν., Γραμμ. 71, 74, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 922, 1044, Ιστ. πολιτ. 11[12], Πτωχολ. (Κεχ.) Ρ 343, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 4473· γεν. εν. *ρημάτου*, Λεξ. Μακεδ. τίτλ.

Το αρχ. ουσ. *ρήμα*. Η λ. και σήμ. γραμμ.

1α) Αυτό το οποίο λέει κάπ.· λέξη, κουβέντα, ομιλία: Διγ. Ζ 1184, Αχιλλ. (Smith) Ν 1730, Κορων., Μπούας 34· (προκ. για προφητεία ή θεϊκή αποκάλυψη· βλ. και Lampe, Lex. 1): *Ο λόγος ούτος ουκ εμός, προφητικόν το ρήμα: | «Εσπέρας αυλισθήσεται κλαυθμός, ουαί και θρήνος ...»* Γλυκά, Στ. 315· *Νυν απολύοις τον δούλο σου, Δέσποτα, εν ειρήνη, | ότι κατά το ρήμα σου ο λογισμός μου κλίνει* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 2247· (ως είδος σύστ. αντικ.): Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 593, Απολλών. (Κεχ.) 205· (σε ιδιάζ. σύντ.): *«Ανδρίζου, ω παμφίλτατε». Ευθύς δε συν τω λόγω | ισχύν αναλαβόμενος το ρήμα της φιλτάτης | τον Ιωαννάκιον έκρουσα άνωθεν του αγκώνος* Διγ. Ζ 3101· εκφρ. (1) *διά ρήματος* = με προφορικό λόγο, με το στόμα: *ουδέν ένι κρατημένος εκείνος διά ρήματος τίποτες προς τον έτερον, με το κείμενον, ουδέ κατά την ασσίζαν* Ασσίζ. 409[22]· (2) *κατά ρήμα* = λέξη προς λέξη (πβ. έκφρ. κατά λόγον, ά. κατά Εκφρ.): *επροστάχθην να συγγράψω* (παραλ. 1 στ.) *των Ελλήνων τας ανδρείας | των αρίστων κατά ρήμα* Ερμον. Πρόλ. 40· φρ. *συντάσσομαι ρήματά τινι* = συμφωνώ με κάπ., συνομολογώ: *Και δη την ψυχήν καμών και εις ανάμνησιν ελθών των ρημάτων, ων συνετάξατο τω Μουσταφά άρτι εν τη Λήμνω νήσω διάγοντι ... μετακαλείται Δημήτριον Λάσκαριν*

Δούκ. 173[23]· **β)** λόγος, αφήγηση: *Αλλ' επί το προκείμενον να στρέψομεν το ρήμα* Σκλάβ. 167· *Άρτι εις το προκείμενον να φέρομεν το ρήμα* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 4711· **γ)** εντολή, διαταγή: *Ω βασιλεύ παγκάλλιστε ...,| ουκ έπταισα την βασιλείαν σου ποτέ κανέναν ρήμα* Διήγ. Βελ. χ 141. **2)** (Γραμμ.) κλιτό μέρος του λόγου που δηλώνει ενέργεια, πάθος ή κατάσταση του υποκειμένου: *Ρήμα έναι έν από τα μέρη του λόγου οπού κλίνονται, τ' οποίον ξεχωρίζει τα πρόσωπα, αν ενεργούν ή πάσχουν ...* Σοφιαν., Γραμμ. 46.

ρημάδι το, βλ. *ερημάδιν.*

ρημάζω, βλ. *ερημάζω.*

'ρημασμός ο, βλ. *ερημασμός.*

'ρημάσσω, βλ. *ερημάζω.*

'ρημείος, επίθ., βλ. *ερημείος.*

'ρημειός, επίθ., βλ. Επιτομή *ερημείος.*

'ρημονήσι το, βλ. *ερημονήσιν.*

'ρημώνω, βλ. *ερημώνω.*

'ρηνεύω, βλ. *ειρηνεύω.*

'ρηνικός, επίθ., βλ. *ειρηνικός.*

ρηξ -γας ο, Τρωικά 524[2], Σπαν. Ο 169, Ασσίζ. 6[3], 25[31], 36[25], 220[27], 237[7-8], Βέλθ. 736, Χρον. Μορ. Η 452, 5953, 6399, 6434, 6860, 7851, Χρον. Μορ. Ρ 23, 452, 6399, 6434, 6860, 7851, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 404, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 250, 491, 757, Ερωτοπ. 563, Απολλών. (Κεχ.) 10, 26, Λίβ. διασκευή α 2722, 4513, Λίβ. Va 2169, Ιμπ. 248, Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 123, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 200, Βησσ., Επιστ. 26[13], Μαχ. 18[35], 400[25], 646[11], Δούκ. 75[11], Σφρ., Χρον. (Maisano) 94[4], 142[3], 190[14], Θησ. Πρόλ. 207, Β' [10[6]], [28[7]], Βουστρ. (Κεχ.) 44[14], 180[6], Παράφρ. Χων. (v. Dieten) II 52, Έκθ. χρον. 2[5], 78[13], 79[8], 83[29], Πικατ. (Bakk.-v. Gem.) 163, 283, Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 1804, Πένθ. θαν.[2] 116, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 402, 1893, 4836, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) 213[v], 311[r], Σοφιαν., Κωμωδ. Ricchi 150, Δεφ., Λόγ. 251, Παϊσ., Ιστ. Σινά 11, 1360, 2143, Επιστ. 16. αι. 16[125], Σταυριν. 408, 707, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 151, 237, Ε' 1301, Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 235[15], 236[25], κ.α.· *ρή(γ)ας,* Μαχ. 74[16]· *ρήγας,* Ασσίζ. 5[17], 36[13], 114[30], 464[21], Βέλθ. 759, 773, 781, 902, Χρον. Μορ. Η 272, 459, 1804, 3598, 5999, 6240, 8486, Χρον. Μορ. Ρ 272, 459, 1804, 5999, 6240, 8486, Λίβ. διασκευή α 1415, 2250, 2423, 2517, 2599, 3329, 4404, Λίβ. Va 2094, 2409, 3211, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1253, 1289, 1364, 1692, Αχιλλ. (Smith) N 1865, 1866, Ιμπ. 60, 262, 825, Χρον. Τόκκων 3330, 3340, 3344, Βεν. 51, Παρασπ., Βάρν. C 116, 376, Αργυρ., Βάρν. Κ 348, Μαχ. 16[36], 18[22], 308[25, 37], 506[23], 604[28], Διήγ. Βελ. Ν[2] (Bakk.-v. Gem.) 274, Θησ. Ϛ' [65[2]], Βουστρ. (Κεχ.) 44[13], 132[14], Byz. Kleinchron. Α' 209[7], 210[9], 513[2], 627[4], Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 2202, 3426, Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-

Πηδώνια) 76, Έκθ. χρον. 84[17], Κορων., Μπούας 13, 29, 66, Βεντράμ., Φιλ. 127, 133, Βυζ. Ιλιάδ. 564, Αχέλ. 368, 1642, Αλφ. 14[81], Μορεζ., Κλίνη φ. 258[v], Δωρ. Μον. XVIII, Ιστ. Βλαχ. 498, 1886, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 27, 765, 929, Β' 1283, Γ' 1065, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. γ' 4, δ' 3, Ροδινός (Βαλ.) 193, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 209[3], 370[15], κ.π.α.· *ρηξ,* Βέλθ. 1029, 1086, 1166, Πρέσβ. ιππ. 3 δις, 24, 25, 31, 38, 41, 49, 51, 67, 85, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 2287, 3076, Χρον. Μορ. Ρ 577, Λίβ. διασκευή α 2757, 2775, 3610, Χρον. Τόκκων 3338, Δούκ. 259[17], Σφρ., Χρον. (Maisano) 94[20], Αξαγ., Κάρολ. Ε' 867, Ψευδο-Σφρ. 162[22], 166[14], 172[4, 5]· γεν. εν. *του ρήγαν,* Χρον. Τόκκων 20.

Το μτγν. ουσ. *ρηξ* (<Λατ. *rex*· TLG). Ο τ. *ρήας* (για τον οποίο βλ. Meyer, Γλωσσ. Πραγμ. Κύπρ. 114) και σήμ. σε κυπρ. παροιμ. (Σακελλαρίου, Γλωσσ. Πραγμ. Κύπρ. 185, Φαρμακ., Γλωσσάρ. 426, λ. *ρήγας*) και στην κυπρ. παράδοση (Ρουσουνίδης, Δένδρα στη Λαογραφία 67, Κιτρομηλίδου, Λαογρ. 33 <1982-84>, 1985, 181). Για τη γεν. *ρηγός* βλ. Κριαρ., Μεσαιων. Μελετ. Β' 238. Η λ. *ρήγας* πιθ. το 12. αι. (Caracausi)· βλ. και Sophocl.· πληθ. *ρηγάδες* σε έγγρ. του 13. αι. (Caracausi ό.π., LBG, λ. *ρήγας*), στο Meursius (*ρηγάς*) και σήμ. λαϊκ. Η λ. *ρηξ* στον Πορφυρογέννητο (TLG) και τον Ψευδο-Κωδ., Οφφικ. 174[4].

1α) (Συν.) ηγεμόνας δυτικοευρωπαϊκού βασιλείου ή φράγκικου βασιλείου της Ανατολής: *Το δε νησίν οπού 'ρριψε ζυγόν το των Ρωμαίων,| οποίον εδιαυθέντευεν ο ρηξ της Εγγλιτέρας ...* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 237· *τη ιβ' Οκτωβρίου ... επήραν τον* (ενν. *τον ρε Πιέρ τε Λουζουνίας*) *εις την Αμόχουστον και εστέψαν τον ρήγα των Ιεροσολύμων κατά την προπάλαι συνήθειαν* Μαχ. 308[27]· *έχω αφέντην και γαβρόν τον ρήγαν της Φραγκίας* Χρον. Μορ. Η 245· (εδώ προκ. για το βασιλιά της Ουγγαρίας· βλ. και Mor., Byzantinot. II 259-260): *ο ρηξ της Ουγγαρίας εσκοτώθη ... εις την Βάρναν* Σφρ., Χρον. (Maisano) 94[20]· (με το επίθ. *μέγας*· εδώ προκ. για τον Ρογήρο II (Schreiner [Byz. Kleinchron. Γ' σ. 223]· βλ. και σε έγγρ. του 1469 (Livr. rem. 55) και 1487 (Lefort, Documents 18[9, 10]) καθώς και Darrouzès, REB 27, 1969, 57): *μηνί Σεπτεμβρίῳ κζ' μνήμην επιτελούμεν της κοιμήσεως του αγίου πατρός ημών Βίκτωρος ..., εν έτει Ϛχξα', ινδικτιώνος α', εν ημέραις Ρογερίου μεγάλου ρηγός* Byz. Kleinchron. Α' 592[3]· **β)** (γενικ.) ανώτατος άρχοντας, βασιλιάς· (προκ. για τον καίσαρα της Ρώμης): *εσύ, Πιλάτο, να βρεθείς αντίδικος του ρήγα,| του Καίσαρη τ' αφέντη μας, ξεύρε δε σφάνει ελίγα* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 3438· (προκ. για το Χριστό): *Λέγει ο Πιλάτος του Ιησού: «Εσύ 'σαι των Οβραίω| ο βασιλιός κι αφέντης τως, ρήγας των Ιουδαίω;»* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 3273· (μεταφ., προκ. για τον Έρωτα): *φρικτός και θαυμαστός και μέγας ρήγας έναι* (ενν. *ο Έρως*) Αχιλλ. (Smith) N 20. **2)** Τοπικός ηγεμόνας: *Να και ο στρατιώτης που 'φθασεν που 'στειλα* (ενν. *εγώ ο βασιλεύς*) *στους ρηγάδες| με ορισμόν, για να 'λθουσιν όλοι οι αυθεντάδες* Κονταράτος, Στίχ. πολιτ. 405· (με το επίθ. *μέγας*): *ο Κώνστος ήτον μέγας ρήγας της Κύπρου, βαλμένος από τους βασιλιάδες και αυτοκράτορες της Ρώμης* Ροδινός (Βαλ.) 191.

ρήξη η, βλ. *ρήξις.*

ρήξις η· *ρήξη.*

Το αρχ. ουσ. *ρήξις.* Ο τ. *ρήξη* και σήμ.

(Νομ.) **α)** διακοπή, παύση στον υπολογισμό καθορισμένου από το νόμο χρονικού διαστήματος (πβ. και Αρμεν., Εξάβ. Α' 3[12]): *όταν ένας ... έχει εμπόδιον τι εύλογον εις το να σύρει κρίσιν, να πάγει ... εις τους πρώτους του τόπου να φανερώσει την αιτίαν ... Αρχινά δε πάλιν από τον καιρόν τούτον ... και μετρά. Γίνεται δε τούτο έως τρίτου και καλείται ρήξις χρόνου παρά των νόμων, ήγουν τομή και διακοπή της συνεχείας των ορισμένων ως είρηται χρόνων, και πως τους δίδει άλλην αρχήν* Zygomalas, Synopsis 127 A 31· **β)** (προκ. για διαθήκη) αναίρεση, ακύρωση (πβ. και Αρμεν. ό.π. Ε' 5[1]): *Τες διαθήκες τρία πάθη τες ενοχλεί: ρήξη, ακυρωσία και ατέλεια* Νομοκριτ. 106.

ρήσα η. — Βλ. και *ρήσος*.

Από το σλαβ. *ris* κατά τα πρωτόκλιτα θηλ. σε -*α* (πιθ. από επίδρ. του γένους της λ. στη ρωσ. γλώσσα).

Λύγκας: *ρήσα* Gesprächb. 50[8].

ρησίδι(ον) το, Σπαν. (Λάμπρ.) Va 2.

Το μτγν. ουσ. *ρησίδιον*· βλ. και LBG.

Μικρής αξίας, ευτελής διήγηση: *δέχου ταύτα,| ω Αργυρομύτη φίλε,| τα ρησίδια του λόγου* Πτωχολ. α 19.

ρήσικος, επίθ., βλ. *ρησικός*.

ρησικός, επίθ., Πεντ. Έξ. XXV 5, XXXV 7· *ρήσικος,* αυτ. IV 8, 10, 11, 12, 14, 25.

Από το ουσ. *ρήσος* και την κατάλ. -*ικός*.

Που ανήκει στο ζώο λύγκας, που προέρχεται από λύγκα· (εδώ προκ. για δέρμα) που προέρχεται από ένα είδος αντιλόπης (βλ. και ά. *ρήσος*· πβ. Π.Δ. Αρ. 4, 6: *υακίνθινον*): *και να δώσουν απάνου του* (ενν. *εις την τέντα του τάρωμα*) *σκέπασμα τομάρι ρήσικο και να απλώσουν ρούχο ολογέρανο αποπάνω* αυτ. Αρ. IV 6.

ρήσις -η η, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 3867.

Το αρχ. ουσ. *ρήσις*. Η λ. *ρήση* και σήμ.

1α) Λόγος, ομιλία: Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 100[r]· (εδώ προκ. για γραπτό λόγο): *Ημείς δε ...* (παραλ. 4 στ.) *παρεξεβάλομεν αυτήν διήγησιν του Αχιλλέως| και μετεβάλομεν αυτήν εις σαφεστέραν ρήσιν* Αχιλλ. (Smith) Ν 1908· **β)** προφητικός λόγος, προφητεία: *Παραμικρόν μακρύναμεν περί διά κριμάτων| των εν Τριάδι ενός Θεού, Κυρίου θελημάτων* (παραλ. 1 στ.) *απανταχού τοις σύμπασιν απόφασες και ρήσες* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 4710. **2)** Φράση κειμένου, χωρίο: Μορεζ., Κλίνη φ. 7[v].

ρήσος ο.

Από το σλαβ. *ris* (Ανδρ., Λεξ., λ. *ρήτσος*, Irmscher, Les cultures slaves et les Balkans 2, 1978, 267). Η λ. και σήμ.

Λύγκας· (εδώ πιθ. από μτφρ. σφάλμα) είδος αντιλόπης (πβ. Π.Δ., Δευτ. 14, 5: *πύγαργον*): *Ετούτο το χτήνο ος να φάτε: βοΐδι, ποίμνιο πρόβατων ... ζαλκάδι και αλάφι ... και ρήσον* Πεντ. Δευτ. XIV 5.

ρήσσω.

Το μτγν. *ρήσσω*. Τ. *ράσσω, ρέζω* και *ρέσσω* σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Σακ., Κυπρ. Β' 768, Χατζ., Λεξ.).

Διαπερνώ, τρυπώ κ.: *τη ουν τρίτη ημέρα έρχεται η τούτων μήτηρ και ρήσσει την εαυτής πλευράν, και τα αίματα αυτής στάζοντα επί τα νεκρά σώματα των νεοσσών, εγείρει αυτά* Φυσιολ. (Kaim.) 17a[9].

ρητέον το.

Το ουδ. του αρχ. επιθ. *ρητέος* ως ουσ. Η λ. τον 4. αι. (TLG) και σε έγγρ. του 14. αι. (Caracausi)· βλ. και LBG.

Αυτό που λέει κάπ., λόγος: *Ορίζου πάλιν, δέσποτα, και τους εκταγιατικούς σου,| ους λέγει η επίδειξις συνήγοροι καλούνται,| μη πρότερον εμβάλλοντες της δίκης τα ρητέα,| ει μη σφραγίσονται λοιπόν σταυρόν τον του Κυρίου* Ελλην. νόμ. 515[12].

ρητίνη η, Ονειροκρ. Ιβ. 44· *ερετίνη,* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 100[14]· *ρετίνη,* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 56[9], 70[19]· *ρετσίνη,* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 54· *ρητσίνη,* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 85[14]. — Βλ. και *ρετσίνι*.

Το αρχ. ουσ. *ρητίνη*. Οι τ. *ρετσίνη* και *ρητσίνη* με επίδρ. του υστλατ. *resina*, από όπου και το αντιδ. *ρετσίνα* σήμ. (Ανδρ., Λεξ.· βλ. και Σετάτ., Ετυμ. σημασ. 46). Η λ. και σήμ.

Κολλώδης παχύρρευστη ουσία την οποία εκκρίνουν κυρίως τα κωνοφόρα δέντρα από τα σημεία στα οποία έχουν «πληγωθεί», ρετσίνι (για το πράγμα βλ. Γενναδ., Λεξ. 773, λ. *ρητίναι*): *όρισεν και ήφεραν ύλην πολλήν, ήγουν ξύλα, πίσσαν, ρετσίνην, τεάφιν, δαδίν* Παράφρ. Μανασσ. (Tièche) 348· *Τον από γεράνου ... πληγέντα ιέρακα ρίπτε ένδοθεν του σχίσματος στέαρ χοίρειον, και ούτως ράπτε και επίπαττε ρητίνην* Ιερακοσ. 486[11].

ρητόν το, Μορεζ., Κλίνη φ. 7[v], Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) Πρόλ. 36· *ρητό(ν),* Προδρ. (Eideneier)[2] Α' 122.

Το αρχ. ουσ. *ρητόν*. Ο τ. *ρητό* και σήμ.

1α) Ομιλία, λόγος: Μορεζ., Κλίνη φ. 7[r], Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 8686· **β)** (προκ. για γραπτό κείμενο) γλώσσα, ύφος (για τη σημασ. πβ. L-S, λ. *ρητός* I3): *Ταύτα πάντα περιέχει το παρόν και ταπεινόν ημέτερον πόνημα ... αλλά με τα ολίγα αυτά εις τους φρονίμους σημαδεύει πολλά γνωρίσματα, αγκαλά και είναι πολλά απλόν εις τα ρητά* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) Πρόλ. 52. **2)** Γνώμη που εκφράζεται επιγραμματικά και έχει καθολικό κύρος· απόφθεγμα, γνωμικό: *εις το τέλος της ζωής του έκαμεν* (ενν. *ο Μπερτόλδος*) *και άλλα ρητά αποφασιστικά και καταπολλά ωραιότατα* Μπερτόλδος 3. **3)** Χωρίο κειμένου, απόσπασμα: *ποιήσομεν σύζευξιν κατά το ρητόν του αγίου Ευαγγελίου λέγοντα «όπου δυο και τρεις συνηγμένοι, εκεί και 'γώ εν μέσω αυτών»* Ολόκαλος 72[5].

ρήτορας ο, βλ. *ρήτωρ*.

ρητορεύω.

Το αρχ. *ρητορεύω*. Η λ. και σήμ.

α) Μιλώ δημόσια, αγορεύω· (με αντικ. σε αιτιατ.· η σύντ. ήδη μτγν.): *γλώσσαις λαλείν εσόφισεν* (ενν. *το θείο Πνεύμα τους θεοκήρυκας*) *...| ως φως ανάπτειν τοις πιστοίς ούτω θεογνωσίας| και ρητορεύειν τα σεπτά και θεία μεγαλεία* Γλυκά, Αναγ. 234· (με τελική πρόταση): *Αι γυναίκες ... δεν κρίνουσι, δεν ρητορεύουσι να βοηθούσι, δεν εμπαίνουν δι' άλλους, ούτε φροντίζουσιν* Zygomalas, Synopsis 161 Γ 43· **β)** μιλώ σα ρήτορας: *Ο μύθος λέγει πως τινές λέγουν και ρητορεύουν| οπόταν είναι μοναχοί, καυχούνται ότ' ηξεύρουν* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 96[7].

ρητορική η, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] ΑΖ 92. — Βλ. και *ρετόρικα*.

Το αρχ. ουσ. *ρητορική*. Η λ. και σήμ.

Η τέχνη του λόγου που έχει στόχο να επηρεάσει και να πείσει τον ακροατή με τη χρήση ορισμένων τεχνικών και σχημάτων λόγου: Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 206, Ιστ. Βλαχ. 2367 [= Γέν. Ρωμ. 9]· (σε μεταφ.): ΔΑΣΚΑΛΟΣ: ... *να τ' ανοίξω* (ενν. *του σκολάρου*) *| τη στράτα τση ρητορικής και να του τηνε δείξω* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 306.

ρητορικός, επίθ., Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 150, Κορων., Μπούας 67.

Το αρχ. επίθ. *ρητορικός*. Η λ. και σήμ.

α) Που σχετίζεται με τη ρητορεία ή το ρήτορα· εκφρ. (1) *ρητορικά σχήματα* = σχήματα λόγου που χρησιμοποιούν οι ρήτορες για να καταστήσουν το λόγο τους πιο αποτελεσματικό: *Γράφει δε τούτος ο Νείλος, ως σοφότατος άνθρωπος οπού ήτον, λόγον καταπολλά ευφραδέστατον και σχήμασι ρητορικοίς κεκοσμημένον* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 100· (2) *ρητορική φράσις* = λόγος καλλωπισμένος με ρητορικά σχήματα· (εδώ) λόγια γλώσσα: *ο προρρηθείς ... ρήτωρ Μητροφάνης οπού έγραψεν αυτήν την Διήγησιν και Οπτασίαν εις την ρητορικήν φράσιν* Λαυρ., Οπτασία Σ. 113· **β)** (προκ. για πρόσωπο) που έχει ρητορικές ικανότητες, άξιος ρήτορας: *Τότ' είς γέρων ρητορικός ως άλλος Δημοσθένης| ανίστατο κι εις άπαντας εμπρός ...| ... ήρξατο διά να λέγει* Κορων., Μπούας 92.

ρητρεύω.

Το μτγν. *ρητρεύω*· βλ. και LBG.

Λέω, μιλώ· (εδώ) αφηγούμαι με τέχνη και ευγλωττία: *Εμέ γουν σκόπει μύρμηκα, δέσποτα στεφηφόρε,| κατά των λόγων την ισχύν και την αντιλογίαν,| λέοντας δε τους ρήτορας μετά των φιλοσόφων,| οίτινες ώσιν δόκιμοι στιχίζειν τε και γράφειν| και συγγραφάς ηρωικάς ρητρεύειν και εκφέρειν* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 22 χφ V κριτ. υπ.

ρητσίνη η, βλ. *ρητίνη*.

ρήτωρ ο, Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 273-11 χφ P κριτ. υπ., Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 1007, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 68· *ρήτορας,* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 890, 1443, Απόκοπ.[2] 470· *ρήτωρ -ορας,* Προδρ., Στ. δεητ. 47, Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 20, 24, Ριμ. Βελ. ϱ

(Bakk.-v. Gem.) 13, Δεφ., Σωσ. 37, Μαλαξ., Νομοκ. 517, Βίος Αισώπ. (Eideneier) Κ 184[9], Ροδολ. (Αποσκ.) Αφ. τίτλ.

Το αρχ. ουσ. *ρήτωρ*. Ο τ. *ρήτορας* στο Βλάχ. και σήμ.

1) Αυτός που μιλά μπροστά σε ακροατήριο αναπτύσσοντας τα επιχειρήματά του για ένα θέμα, δημόσιος ομιλητής: Ερμον. Β 104, Βίος Αλ. 2558. **2)** Δάσκαλος της ρητορικής: *Οι παιδευταί, ήγουν των μαθημάτων διδάσκαλοι, των ελευθέρων τεχνών ..., ωσάν ιατροί, γραμματικοί, γεωμέτραι, ρήτορες, δι' εκείνα που σπουδάζουσι και μανθάνουσι τους νέους, λαμβάνουσι το ανήκον και πρέπον* Zygomalas, Synopsis 266 Π 42. **3)** Εκκλησιαστικό αξίωμα: *Αι ενέργειαι των οφφικίων: ... κζ' ο ρήτωρ, εις το ερμηνεύειν τας γραφάς* Μαλαξός, Νομοκ. 519· (τίτλ.) *μέγας ρήτωρ* = ανώτερη βαθμίδα του αξιώματος του ρήτορα: *ο σοφότατος και θεολογικότατος κύρης Μανουήλ, ο μέγας ρήτωρ της μεγάλης εκκλησίας, ο Πελοποννησιακός* Ιστ. πατρ. 141[12]. **4)** Δικηγόρος, συνήγορος: *Πρέπει τους δικολόγους που λέγουν τας υποθέσεις, τους ρήτορας ή αβουκάτους λεγομένους, με ευχαριστίαν να δέχονται ... την πληρωμήν εκείνην που τους δίδουν διά τον κόπον τους* Zygomalas, Synopsis 165 Δ 10.

Η λ. ως κύρ. όν.: Ιατροσ. κώδ. ϱοθ'.

ρητώς, επίρρ.

Το αρχ. επίρρ. *ρητώς*. Η λ. και σήμ. (ΛΚΝ, λ. *ρητός*, Μπαμπιν., Λεξ., λ. *ρητός*).

Ξεκάθαρα· απροφάσιστα: *εισέλευσις του μισθαργού ρητώς προς Χρυσορρόην* Καλλίμ. 2166.

ρηχάδα η.

Από το επίθ. *ρηχός* και την κατάλ. *-άδα*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. με διαφορ. σημασ. (Ζαφειρίου, Ιδίωμ. Σάμ.).

Πετρώδης τόπος (πβ. Γιαννουλέλλης, Πλωμάρι 43, λ. Ρχας ο· διαφορ. ερμηνεία: Τσαβαρή [Πουλολ. σ. 404]): *την ημέραν πάντοτε κοιμάσαι εις ρηχάδας| και την αυγήν εγέρνεσαι και τα μανδρία γυρεύεις* (ενν. *εσύ, ο μπούφος*) Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 642.

ρηχός, επίθ.

Από το αρχ. ουσ. *ραχός/ρηχός* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. στο Somav., όπου και ο πληθ. *ρηχά τα* ως ουσ. Η επιρρ. έκφρ. *στα ρηχά* σε κείμ. του 18. αι. (Poèm. hist. 359). Η λ. και σήμ.

Ρηχός: *Η Ερίχουσα εις τον κάβο του μαστόρου έχει μία ξέρη αλάργου ημισό μίλι και εις τον κάβο του λεβάντε έχει νερά ρηχά και εβγαίνουν εις το πέλαγος μίλι μισό* Πορτολ. Α 305[31].

?ρηχώ.

Πιθ. από το *ρήγνυμι* (Lex. Chron. Mor., στη λ.)· βλ. και Δραγούμης, Αθ. 24, 1912, 370.

?Καταστρέφομαι, ερημώνομαι: *ο τόπος του Μορέως ευρίσκεται εις μάχην,| και κιντυνεύει, χάνεται με τους οφφικιάλους·| βιάζονται το διάφορον το εδικόν τους πά-*

ντα,| κι ο τόπος πάντα φτείρεται, ρηχά και κιντυνεύει,| κι ο ρήγας έχει έξοδον κι άλλοι διαφορούσιν Χρον. Μορ. P 8527.

ριάλι το, βλ. *ρεάλι.*

ρίαμε, ριάμε το, βλ. *ρεάμε.*

ριάμι το, βλ. *ρεάμε.*

ρίβα η, Πορτολ. Α 287[12], 288[1], 341[21].

Από το ιταλ.-βενετ. *riva* (Kahane, Sprache 576, Kahane, DOP 36, 1982, 146, Boerio). Η λ. και σήμ. ναυτ. (Κριαρ., Λεξ.)· πολλ. ιδιωμ. (Kahane, Sprache 587, Kahane, DOP 36, 1982, 149, Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ., Δημητρίου, Λεξ. Σάμ., Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, Πανταζ., Κεφαλ.-Θιακ., Πασχ., Ανδρ. γλωσσ.).

(Ναυτ.) **1)** Ακτή, παραλία: *το Πόρτο Μασολμάρ έναι καλό πόρτο ... και η εγνωριμία του είναι ότι οι ρίβες του είναι ψηλές και από την μερέα του λεβάντη και του πουνέντη είναι χαμηλές* Πορτολ. Α 341[12]· *η θάλασσα ενέβη από την τόσην ταραχήν οπού είχεν επάνω υψηλά έως δύο μίλια ... και δεν αφήκεν βάρκα εις καμιάν ρίβα του νησίου* Διήγ. πανωφ. 57· *κισήρους, οπού είχεν η θάλασσα εις την ρίβα φερμένους* Διήγ. πανωφ. 59· *η ρίβα του γιαλού ήταν ψάρια γεμισμένη| ανθρώποι δεν τα πιάνασι, γιατί 'ταν φοβισμένοι* Διήγ. ωραιότ. 777. **2)** Αποβάθρα (για το πράγμα βλ. και Μηνάς, Ηπειρ. Χρον. 23, 1981, 395): *Όταν ήλθασιν (ενν. οι αποκρισιάριοι) εις την εκκλησίαν, επήγαν οι επίτροποι ... με γόντολες ... και τους έφεραν εις την ρίβαν της εκκλησίας και ... στέκοντας ο αρχιερεύς εις την θύραν της εκκλησίας τους εδέχθη* Αμπασ. Μοσχ. 17.

Η λ. ως τοπων.: Πορτολ. Α 240[10] δις.

ρίβγω, βλ. *ρίπτω.*

ριβέρα η, βλ. *ριβιέρα.*

ριβερένζα, ριβερένζια, ριβερέντσα η, βλ. *ρεβερέντσα.*

ριβιέρα η, Ασσίζ. 488[13], Μαχ. 130[25]· *λιβέρα,* Πορτολ. Α 320[2]· *λιβιέρα,* Πορτολ. Α 321[8]· *ρεβέρα,* Πορτολ. Α 185[1], 244[21], 263[9]· *ριβέρα,* Ασσίζ. 238[7].

Από το προβηγκ. (Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 292) - παλαιότ. ιταλ. (Kahane, Sprache 576) *riviera.* Ο τ. *λιβέρα,* με ανομ. *λ-ρ* <*r-r* (< προβηγκ. (Stanitsas, Act. VIII[e] Congr. Intern. Neohell. franc. 89, Χατζ., ό.π.) - παλαιότ. ιταλ. (Kahane, ό.π.) *riviera/rivera*) και σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων.). Ο τ. *λιβιέρα* από το παλαιότ. ιταλ. *riviera/rivera* (Kahane, ό.π.). Ο τ. *ρεβέρα* (< παλαιότ. ιταλ. *riviera/ rivera,* Kahane, DOP 36, 1982, 146, Kahane, Sprache 576) και σήμ. ιδιωμ. (Kahane, DOP 36, 1982, 149, Kahane, Sprache 587, Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ., Δράκου, Ιδίωμ. Κάλυμν., Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου). Ο τ. *ριβέρα* (<προβηγκ. *rivera,* Συμεων., Ιστ. κυπρ. διαλ. 144, λ. *ριβιέρα,* Χατζ., ό.π.) και σήμ. ιδιωμ. (Kahane, DOP 36, 1982, 149, Kahane, Sprache 587). Τ. *λεβέρα* το 16. αι. (Πορτολ. (Τσελίκας) 251). Τ. *ροβέρα* (Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ., λ. *ρουβέρα*) και *ρουβέρα* (Κουσαθανάς, Λεξ. Μυκόν., Kahane, DOP 36, 1982, 149, Kahane, Sprache 587) σήμ. ιδιωμ. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ.).

Ακτή: *τα κάτεργα τα καταλάνικα επήγασιν εις την ριβιέραν της Γένουβας και εζημιώσαν τους Γενουβήσους* Μαχ. 278[17]· *Οι πραγματείαις τάς φέρνουν διά της θαλάσσου από την λιβέραν και ουδέν ημπορούν να τας πουλήσουν, ορίζει καλά το δίκαιον ότι ημπορεί καλά να τα στρέψει και να τα πάρει τα ομπρός οπίσω* Ασσίζ. 238[9-10]· *Η ρεβέρα από τον Σαν Κατάλδον έως το Οτρόντο είναι μίλια κδ'* Πορτολ. Α 324[13].

ριβιζιάζομαι, βλ. *ρεβενζιάζομαι.*

ριβίζιασις η. — Βλ. και *ρεβέζιασμαν.*

Από το *ριβιζιάζομαι* (βλ. *ρεβενζιάζομαι*) και την κατάλ. *-σις.*

Εκδίκηση: *Ο άγιος Αυγουστίνος είπεν: Θέλεις να ποίσεις καλά την ριβίζιασίν σου; άφησ' την εις τον Θεόν* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 95.

ριβίζιασμα το, βλ. *ρεβέζιασμαν.*

ριβίνθι(ον) το, βλ. *ερεβίνθιον.*

ρίγανη η· *αρίγανη,* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 169, 198 δις, 223.

Από το αρχ. ουσ. *ορίγανος* η με μεταπλ. και αποβολή του αρχικού φωνήεντος. Ο τ. στο Du Cange (γρ. *αριγάνη*) και σήμ. ιδιωμ. (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.). Τ. *ορίγανη* σήμ. ιδιωμ. (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Β' 51). Η λ. στο LBG και σήμ.

Το φυτό ρίγανη: *τα δε ξηρά (ενν. σύκα) τρώγε με ρίγανην και καρύδια, ότι τότε σε βλάπτουσιν ολιγότερον* αυτ. 214.

ρίγιον το, βλ. *ριγίον.*

ριγίον το, Σταφ., Ιατροσ. 9[255], Διήγ. Αλ. Ε (Konst.) 141[1]· *ρίγιον.*

Από το ουσ. *ρίγος* το και την κατάλ. *-ίον.* Ο τ. *ρίγιον,* πιθ. το αρχ. συγκρ. ουδ. επίθ. *ρίγιον* ως ουσ., ήδη μτγν. (TLG). Τ. *ργιο* σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., στη λ.). Πληθ. *ρίγια* σήμ. ιδιωμ. (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.). Η λ. τον 6. αι. (LBG, TLG) και σε επιστ. του 15. αι. (Μανούσ., ΕΜΑ 6, 1956, 190).

Ρίγος: *αρχίρισα να εκτυπούν τα δόντια του ωσάν όντα πιάσει τον άνθρωπον το ρίγιον* Διήγ. Αλ. F (Konst.) 140[1].

ρίγμα το. — Βλ. και *ρίμμα.*

Από το *ρίκτω* ή *ρίχνω* και την κατάλ. *-μα.* Η λ. στον Ησύχ. (TLG) και σήμ. ιδιωμ. (Αποστόλου, Λεξ. Νάουσας). Βλ. και LBG.

Σπόρος, γέννημα· (εδώ μεταφ.): *Δράκος την ισχύν, ανθρωποφάγου ρίγμα* Καλλίμ. 492.

ριγογόγλιον το.

Από το ιταλ. *rigoglio* (Battaglia).

Υπερηφάνεια, αλαζονεία, έπαρση (για τη σημασ. βλ. Battaglia, λ. *rigoglio* σημασ. 5): *άρχισε και έρχοντον* (ενν. *ο Ναβουχοδονόσορ*) *εις μεγάλην αξιότηταν και άρχισε και αύξαινε και εγίνετον μέγας διδάσκαλος, εις τρόπον ότι επιασέ τον ριγογόγλιον και δεν εδόξαζε τον Θεόν οπού τον έκαμε τοιούτον μέγαν, αμή εδόξαζε ότι αυτός από την γνώσιν του έγινεν* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 210[v].

ριγοπυρετός ο, Ιατροσ. κώδ. ωκβ'.

Το μτγν. ουσ. *ριγοπύρετος* με καταβιβ. τόνου. Βλ. και Λουκόπ., Λαογρ. Ϛ', 1917-18, 102.

Πυρετός που συνοδεύεται από ρίγη: *Περί πυρετού. Γράφε εις χαρτίν· «Ανανία, Αζαρία και Σαμουήλ, ως ουχ ήψατο πυρ εν τη καμίνῳ Βαβυλώνος, ούτως, εν τω ονόματι Ιησού Χριστού, ας διώξηται ο ριγοπυρετός από τον δούλον του Θεού δείνα», και ας το βαστάζει ημέρας ζ'* Σταφ., Ιατροσ. 12[337-8].

ρίγος το και ο, *ρίγος* ο, Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 221, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 1284, Ιατροσόφ. (Oikonomu) 92[18], Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 349, Παϊσ., Ιστ. Σινά 1649, Πιστ. βοσκ. ΙΙ 5, 230, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 196· *ρίγος* το, Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 135, Ορνεοσ. αγρ. 565[12, 13], 570[12], Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 121[18].

Το αρχ. ουσ. *ρίγος*. Η λ. και σήμ.· το αρσ. σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Δ' 624, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.)

1α) Τρέμουλο που διαπερνά το σώμα συνοδευόμενο από αίσθημα ψύχους ως σύμπτωμα πυρετού, ασθένειας: *Οϊμένα, εγώ 'μαι, ως ήκουσες, νένα μου ηγαπημένη,| όμοια, καθώς ευρίσκομαι, σα μιαν αρρωστημένη,| απ' όλη νύκτα τση κτυπά ο ρίγος και τινάσσει,| και το πουρνόν εισέ πολλή θέρμη η κρυότη αλλάσσει* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 563· **β)** τρέμουλο, ανατριχίλα από δυνατή συγκίνηση, έντονο συναίσθημα· (μεταφ.) φόβος, τρόμος: *Είδε* (ενν. *ο Ιωσήφ*) *το πως η Δέσποινα ήτονε γκαστρωμένη| κι ήδειχνε απού την κοιλιά, απού 'το φουσκωμένη.| Όλος επαραπάρθηκε, τρομάρα τού γυρίζει| και ρίγος αθανάσιμος, εργά και τουρτουρίζει* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1917· *Ολ' οι σολντάδοι συντροφιές βγαίνου, καπεταναίοι,| να πα να πολεμήσουνε, χαριτωμένοι νέοι·| και την αυγίτσαν ο λαός εβγαίνει κι Αλμερίγος,| μα τους Φραντσέζους έπιασε όλους περίσσος ρίγος* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 423[22]. **2)** Πυρετός: *Περί τριταίου ρίγου. Τριταίος πυρετός δε ένι όταν μίαν ημέραν έχει άνεσιν, την δε άλλην πυρέσσει* Σταφ., Ιατροσ. 8[214].

ριγουλάκι το.

Από το ιταλ. *rigolo* (Battaglia, λ. *rigolo*[1]) και την υποκορ. κατάλ. *-άκι*.

Μικρό ρυάκι (βλ. και Δεινάκις, Αφ. Χατζιδ. 138, Battaglia, ό.π.): *Τα δάκρυα, οπού 'σαν άλλη μια εις τα βαθιά χωσμένα,| τόπον ευρήκασιν εδά κι ετρέχασι κι εβγαίνα·| και σιγανά εκινήσασι, μ' αρχίσαν κι επληθαίνα,| σα ριγουλάκι λαμπυρόν εδέτσι εκατεβαίνα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε' 1074.

ριγώ, Ιερακοσ. 474[26]· *εργώ,* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 106 κριτ. υπ.· *εριγώ,* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 451-2 χφ P κριτ. υπ., Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 833, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 154[19]· *ριώνω,* Δεφ., Λόγ. 381· μτχ. παρκ. *ριγασμένος,* Δευτ. Παρουσ. 163, Βίος αγ. Ιωάνν. Ελεήμ. 266.

Το αρχ. *ριγώ* (*ριγέω/ριγόω*). Ο τ. *εργώ* στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Γ' 117, Παπαδ. Α., Λεξ., στη λ.)· βλ. και ΑΛΝΕ. Ο τ. *εριγώ* και σήμ. ιδιωμ. (Τσικής, Γλωσσ. Χίου). Ο τ. *ριώνω* και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., στη λ., όπου και τ. *ριγώνω* και *ερ'γώνω*). Η μτχ. *ριγασμένος* και σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ., ό.π.) και *ριγαμένο* σήμ. ιδιωμ. (Καραν., Ιστ. Λεξ. Κάτω Ιταλ., λ. *ριγάω*). Τ. *ριώ* στο κυπρ. ιδίωμα (Λουκά, Γλωσσάρ., Σακ., Κυπρ. Β' 770). Η λ. και σήμ.

1α) Τρέμω από το κρύο, κρυώνω: *λάμπουν οι τράπεζες, καθημερινόν, όρνιθες και αρνία,| ... και οι πτωχοί πεινούσιν,| και τρέμουσιν και εριγούν από το κρύο το τόσον* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 58· *Επήραν το καπούτσιν σου, ερίγας την κορφήν σου* (ενν. *συ, καρκαρίνε*),| *εδέσαν τα ποδάρια σου και εστραγγούλισάν τα* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 248· **β)** τρέμω, έχω ρίγος (από πυρετό, αρρώστια): *Όταν ριγεί ο ιέραξ υποχαλών τα πτερά αυτού, ορά λυπητικώς και ασθενώς, και απορρίπτει διεσπαρμένην και οδωδότα κόπρον* Ιερακοσ. 474[27]. **2)** Ανατριχιάζω, τρέμω από φόβο ή δυνατή συγκίνηση: *Όλος επαραπάρθηκε* (ενν. *ο Ιωσήφ*), *τρομάρα του γυρίζει| και ρίγος αθανάσιμος, εργά και τουρτουρίζει* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1917.

ριδικολόζος, επίθ.

Από το ιταλ. *ridicoloso* (Battaglia). Λ. *ρεντικολόζος* (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β') και *ρεντικουλόζος* (Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ., λ. *ρεντικουλάρω*) και σήμ. ιδιωμ.

Που προκαλεί το γέλιο, αστείος: *Κατζούρμπος, δούλος του ριδικολόζος* Κατζ. Κατάλ. προσ. 20

ρίζα (Ι) η, Λόγ. παρηγ. L 391, Νεκρολ. φ. 260, Ασσίζ. 240[17], 491[17], Ορνεοσ. αγρ. 522[12], Διγ. (Trapp) Gr. 3340, Διγ. Ζ 1254, 1508, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1197, 1680, Ανάλ. Αθ. 16, Ερμον. Β 235, Βίος Αλ. 2353, Λίβ. διασκευή α 2033, Λίβ. Esc. 2681, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 667, 862, Αχιλλ. (Smith) Ο 416, 424, Χρον. Τόκκων 1372, 1390, Αργυρ, Βάρν. Κ 17, Δούκ. 319[8], Ch. pop. 259, Χούμνου, Κοσμογ. 344, 1197, Απόκοπ.[2] 50, Κορων., Μπούας 21, Σοφιαν., Παιδαγ. 101, Πορτολ. Α 46[8], Αξαγ., Κάρολ. Ε' 1391, Αχέλ. 1561, 2117, Χρον. σουλτ. 62[18], Κυπρ. ερωτ. 108[24], Πανώρ.[2] Γ' 609, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 127[5], Πιστ. βοσκ. ΙΙ 5, 277, Διγ. Άνδρ. 368[21], 398[3], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 20, Β' 316, Πτωχολ. Α 166, Συμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1333], Λίμπον. 502, Πτωχολ. Β 222, κ.π.α.

Το αρχ. ουσ. *ρίζα*. Η λ. και σήμ.

1α) Το κάτω μέρος φυτού ή δέντρου που βρίσκεται μέσα στο έδαφος και μέσω του οποίου τρέφεται και στηρίζεται: Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1643, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1804, Απόκοπ.[2] 52· (εδώ η ρίζα του δέντρου που φέρει τον απαγορευμένο καρπό): *Βλέπει* (ενν. *ο Σηθ*) *τες ρίζες του δενδρού μέσα της παραδείσου| και αυτούνες κάτω ξεπερνούν στ' άβυσσα της αβύσσου* Χούμνου, Κοσμογ. 353· (εδώ προκ. για τεχνητή διακοσμητική κατασκευή): *Και εκ της φισκίνας το πλευρόν, εκ το δεξιόν της μέρος,| ήτον αμπέλιν ριζωτόν από ναλίου και εκείνο* (παραλ. 1 στ.). *Και είδα εις εκείνο φοβερόν μυστήριον και ξένον| τό εποίκεν ο παράξενος εκείνος ο τεχνίτης·| από την ρίζαν το νερόν να εμπαίνει του αμπελίου| και εις ένα έκαστον κλαδίν να τρέχει να αναβαίνει* Λίβ. διασκευή α 2631· (σε μεταφ.): *Αν σχίσουν την καρδίτσα μου, έσωθεν να σε*

εύρουν (παραλ. 1 στ.) φυτόν εις την καρδίτσα μου, αυθέντη ευγενικέ μου·| εξήπλωσαν οι κλάδοι σου εις όλα μου τα μέλη| και αι ρίζαι σου εκράτησαν πάσαν μου αρμονία Αχιλλ. (Smith) Ν 1632· (σε μεταφ. προκ. για την Αγία Τριάδα): Τρία κλωνάρια τρίλογα θέλουσι ξεφυτρώσει,| ένα κορμίν και τρεις κορφές, τρεις ρίζες θε κεντρώσει Χούμνου, Κοσμογ. 372· (σε παρομοίωση): το λίγο εγίνηκε πολύ και το πολύ να κάμει| αρχίνισεν απλοκαμούς σα οι ρίζες στο καλάμι Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α΄ 102· **β)** (ιατρ.) ρίζα φυτού ή δέντρου που χρησιμοποιείται για θεραπευτικούς σκοπούς: Ιερακοσ. 496[4], Ιατροσ. κώδ. υιγ΄· **γ)** το κατώτατο τμήμα του δέντρου ή του φυτού, το σημείο στο οποίο εισέρχεται στο έδαφος: Είδα δένδρο εις περιβόλι| και στην ρίζαν είχεν κλώνον Ch. pop. 528· Και όταν εβράδυνε, ο αλέκτορας ανέβη εις δένδρον και ο σκύλος εστάθη εις την ρίζαν του δένδρου, οπού είχε κουφωμάδα Νούκ., Μύθ. (Παράσογλου) 32· και αφού εφάγαμεν ψωμίν εις του δενδρού την ρίζαν (παραλ. 1 στ.), τότε εραθυμήσαμεν και εις ύπνον εγυρίσθην Λίβ. διασκευή α 2820· **δ)** κλαδί δέντρου: έβαλεν έναν μαντήλιν εις τα δύο του χέρια και απήδησεν, και ανασκέλωσεν και αγγάλιζεν τας ρίζας των δένδρων με το μαντήλιν των χερίων και με τα σχέλια του απού δέντρον εις δέντρον και απέσωσεν χαμαί Μαχ. 600[32]· **ε)** μίσχος, κοτσάνι: Εκράτει πάλι η ρήγισσα ανθό περιπλεμένο| που εφαίνετό σου απ' το δεντρό τον είχασι κομμένο·| ήτονε πλούσος κι ακριβός στα φύλλα κι εις τη ρίζα,| γιατί ζαφειρομπάλασα όλο τον εστολίζα Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β΄ 129. **2)** (Συνεκδ.) το ίδιο το δέντρο ή το φυτό: δίδει και πουλεί ... η Μαρία Ραγουζοπούλα ... του μάστρο-Γεώργη ... μία ρίζαν ελαία και συκές ρίζες τρεις και δύο ρίζες απιδές Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 9[6 (τρις)]. **3)** Μεταφ. **α)** το σημείο στο οποίο ένα μέλος του σώματος συνδέεται με τους ιστούς· (προκ. για δόντι): Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 228· (σε μεταφ.): εβλέπεις τό πώς έκαυσες της καρδίας μου τας ρίζας Λίβ. διασκευή α 1543 κριτ. υπ.· **β)** (προκ. για αγγείο) το σημείο όπου ενώνεται το κάτω μέρος της χειρολαβής του αγγείου με το σώμα του: εφ' ενί τόπῳ το ύψος του πλοίου οφείλεις μετρήσαι, επάνω δηλαδή του ενός κούφου τιθείς, ήγουν προς την κοιλίαν του κούφου ρίζης των ωτίων τιθείς έτερον, και επάνω πάλιν τούτου έτερα Metrol.[2] 128[3]. **4α)** Το πρόσωπο ή το γένος από το οποίο κατάγεται κάπ.· φύτρα, οικογένεια: Φλώρ. 1783, Διγ. Ζ 1326, Στίχ. ωραιότ. (Spadaro) 98· (εδώ προκ. για τη μητέρα): Τις απεχώρισεν ημάς, ω γλυκυτάτη μήτερ;| τις μοι την ρίζαν έκοψεν τούδε του βίου άρτι; Διγ. Ζ 4112· φρ. έχω την ρίζαν = προέρχομαι, κατάγομαι: Τον παίδα τον αφήλικα ...| ... τῳ βασιλεί εδώκε (παραλ. 1 στ.), ωσότου και του στέμματος τον ποιήσει κληρονόμον| του του πατρός του ευγενούς, ένθα την ρίζαν είχεν Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 13399· **β)** ο πρώτος στον οποίο ανάγεται η αρχή ενός συνόλου ανθρώπων· (προκ. για τον Αδάμ, ως γενάρχη του ανθρώπινου γένους): ο πρωτόπλαστος ημών Αδάμ, αυτός έναι ο ποταμός και η βρύση και η θάλασσα και η ρίζα και τα κλωνάρια και όλης της ανθρωπίνης φύσεως η αρχή και η αιτία Καρτάν., Π. Ν Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 69r· (εδώ προκ. για τον Μωυσή): Ω Μωυσή πανθαύμαστε, των προφητών η ρίζα,| εσύ μού το προφήτευσες υιόν μου να σταυρώσουν Πλουσιαδ., Θρ. Θεοτ. (Βασιλείου) 136· (εδώ προκ. για τον Μέγα Κωνσταντίνο): χριστιανών ο βασιλεύς, η κορυφή και ρίζα| και του σταυρού ο ευρετής, ο μέγας Κωνσταντίνος Παρασπ., Βάρν. C 19· **γ)** αυτός που εξασφαλίζει τη συνέχιση της γενιάς, απόγονος: Όλοι των ήσαν πονηροί, Θεόν ουκ εγνωρίζαν| του Κάι τα απόγονα, η οργισμένη ρίζα Χούμνου, Κοσμογ. 434· εκακοφάνη ολωνών των πασάδων και του φουσσάτου, οπού εβουλήθη (ενν. ο σουλτάνος Σελίμης) να μην αφήσει ρίζα από αδελφούς και από ανιψίους Χρον. σουλτ. 142[17]· **δ)** τόπος καταγωγής: Εάν ουν πάσαν την Θηβών πόλιν προσκατασκάψω,| πυρί κατατεφρώσω τε, πάτρας δ' εξολοθρεύσω,| αυτήν την των γενεαρχών εξέκοψα την ρίζαν Βίος Αλ. 2359. **5α)** Το κάτω τμήμα ενός πράγματος· βάση, θεμέλιο: (προκ. για κτίσμα): Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 256, Δωρ. Μον. XXIX, Χρον. Τόκκων 2061· (προκ. για αστέρι): εφάνη ένα άστρον μεγαλύτερον από τον αυγερινόν και από την ρίζαν του εβγήκεν ένας μέγας στύλος ωσάν σεργούτσι καθολικό με τα κλωνάρια Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 22r· (προκ. για τις βάσεις των ποδιών του κρεβατιού): εις το αποσκίασμα του δενδρού ωραίον κρεβάτιν στέκει·| οι ρίζες ήταν σμάραγδοι και τα κανόνια κρύα| και τα ποδάρια ολόχρυσα, διά λίθων πολυτίμων Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1680· (σε μεταφ.): ότι νομίζω αν έπεσαν τα λόγια της γραφής μου| εις πέτραν να είναι ριζωτή, οι ρίζες της εις άδην,| να εξανεσπάσθην απεκεί, να αιστάνθην το πιττάκιν,| και όσα να ήτον άψυχος εις νουν να μετεβλήθην Λίβ. διασκευή α 1754· **β)** (προκ. για βουνό) πρόποδες: τούτες οι χώρες ήσαν γιναμένες εις έναν κάμπον έμορφον, πλην δε σιμά εις την ρίζαν του βουνού Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 130r· **γ)** (στον πληθ. προκ. για ρούχο) ποδόγυρος: βιατάριν έβαλα τερπνόν, καθάριον μαγδαΐτην (παραλ. 1 στ.)· οι ρίζες ήσαν πιθαμή, ολόχρυσα λεοντάρια,| και τα κομπιά ολοχύμευτα, με το μαργαριτάριν Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1464· **δ)** (μεταφ., προκ. για πρόσωπο) στήριγμα: Και είδετε αυτόν καλά και εγνωρίσετέ τον| τα πράγματα τά έκαμεν ο δούκας ο αφέντης (παραλ. 1 στ.), την αφεντιάν την ήμισην ηπήρεν των Σπαταίων,| και αν σεβεί εις την μέση σας, εις τέτοιους φρονίμους| και πρακτικούς και άξιους, ρίζα του Δεσποτάτου| ελπίζω το επίλοιπον όλον να το επάρει Χρον. Τόκκων 1372. **6α)** Αρχή, έναρξη· αφετηρία: θέλει θαυμάσει κανείς την δύναμιν του Θεού και τα μεγαλεία πώς από μικρά σπέρματα προκαταβάλλεται τας ρίζας των μεγάλων πραγμάτων Παράφρ. Μανασσ. 285· ο πόθος πως βασταίνει| ρίζαν γλυκιά, μα 'πωρικόν πρικύ,| τ' οποίο μαραίνει| εις τον καιρόν τον όμορφον Σουμμ., Παστ. φίδ. Β΄ [66]· Και αύθις περί έρωτος υμάς αναμιμνήσκω,| ρίζα γαρ ούτος και αρχή καθέστηκεν αγάπης,| εξ ης φιλία τίκτεται, είτα γεννάται πόθος Διγ. (Trapp) Gr. 956· Η αγάπη είναι κεφάλαιον ολωνών των αρετών,| η αγάπη έναι ρίζα όλων των καλών Κανον. διατ. Α 587· (μεταφ., προκ. για πρόσωπο): ο βασιλεύς ο φρόνιμος, σοφός ο Καλοϊωάννης,| η ρίζα των φρονήσεων, η δόξα των Ρωμαίων Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 97· **β)** (προκ. για πόλη) πρωταρχικός πυρήνας, κοιτίδα: Τα Ιωάννινα έχουν την τιμήν εξ όλον του το κράτος·| αυτού έναι η ρίζα των Ρωμαίων, το Δεσποτάτο όλο Χρον. Τόκκων 3113· τούτων των Αγίων Τόπων η ρίζα και το κεφάλαιον είναι η αγία πόλις Ιερουσαλήμ Προσκυν. α΄ 110[8]· **γ)** γενεσιουργός αιτία: ο Θεός απιλογιάζει και τες ρίζες του φόνου, ήγουν τον φθόνον, την έχθραν, τον θυμόν και την ξεκδίκησιν Χριστ. διδασκ. 311· (προκ. για το διάβολο): των κακών ετούτων πρώτη αφορμή και ρίζα φανερόν ότι άλλος δεν είναι, μόνον ο διάβολος Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 74[5] **δ)** (προκ. για ποταμό) πηγή: Ετούτος ουν ο Ευφράτης είναι πολλά εύμορφος, και η ρίζα του είναι ως λέγουσιν από τον παράδεισον Διγ. Άνδρ. 398[3]. **7)** (Προκ. για μαθημ. πράξεις) η χρήση, η εφαρμογή μιας συγκεκριμένης μεθοδολογίας: Πολλοί λογαριασμοί γίνουνται χωρίς ρίζαν της τέχνης, μόνον με σκοπόν. Και είναι ακριβότερος εκείνος ο λογαριασμός του σκοπού παρού εκείνου, οπού γίνεται με την

τέχνην. Επειδή όσοι γίνουνται με την τέχνην, έχουν ρίζαν και αρχές της τέχνης Rechenb. 86[13, 15].

Εκφρ. *ρίζα και δένδρον/κλαδίν/κορφή* = αρχή και τέλος, αιτία και αποτέλεσμα: *Φίλε Κλιτοβών, υπερεξηρημένε,| φίλε της υπολήψεως, η ρίζα και το δένδρον,| ποτάπην να εύρω αντιμοιβήν να ποιήσω εις εσένα ...;* Λίβ. διασκευή α 4312· *να στραφεί πας άνθρωπος εις ταπεινοφροσύνην,| οπού έναι ρίζα και κλαδίν, μάθε, της σωτηρίας* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2186· *ας βλαστημώ κι ας καταργώ, όπου κι αν έναι αγάπη| κι όπου και ρίζα και κορφή ολότελα να σάπει* Ch. pop. 259.

Φρ. 1) *Έχω ρίζα* = υπάρχω, υφίσταμαι: *Κι ήτονε μετά λόγου του, δε θε να τον αφήσει| να πηαίνει μοναχός εκεί, ώστε να λησμονήσει| εκείνα που τον τυραννούν κι απόχου ακόμη ρίζα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 417. **2)** *Κάμνω ρίζες* = **α)** φυτρώνω· (εδώ σε μεταφ.): *Στη γέμιση του φεγγαριού άλλο δεντρό δεν πιάνει,| μόνο τσ' αγάπης το δεντρό που πάντα ρίζες κάνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 315, 316· **β)** εγκαθίσταμαι, εδραιώνομαι: *Μην τους αφήσετε λοιπόν (ενν. τα έθνη τα αλλόφυλα) στην Πόλιν να σταθούσιν| μηδέ ριζώσουσιν εκεί ή να πολυσταθούσιν| και κάμουν ρίζες δυνατές ανάσπαστες διόλου* Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 324.

ρίζα (ΙΙ) η, Καραβ. 493[30], 494[10], 499[3], 501[3], 502[24], 503[19].

Από το παλαιότ. βενετ. *risa/rixa* (Kahane, Sprache 118). Τ. *ρίτσα* (<βενετ.-ιταλ. *rizza*, βλ. *Battaglia, rizza1*, Boerio) σήμ. ναυτ. (Σεγδίτσα, Ναυτ. όροι, λ. *ρίτσες*). Η λ. και σήμ. ναυτ. (Κανελλοπ., Ονοματολ. 44, 100, 134, Κοτσοβίλλη, Εξαρτ. πλοίων 138).

(Ναυτ.) είδος σχοινιού, αλυσίδας, σύρματος κλπ., για τη σύνδεση και σταθεροποίηση αντικειμένων, εξαρτημάτων ή τμημάτων του πλοίου (για το πράγμα βλ. Battaglia, λ. *rizza*, Κανελλοπ., Ονοματολ. ό.π.): *Μάντοι του καταρτίου θέλουν να έναι μακρύν πασαένα δύο τόσα όσο έναι μακρύν το κατάρτι και αβατζάρουσιν οι ρίζες. Και η ρίζα θέλει να έναι πέντε φορές τόσον όσον γυρίζει το πινόν και σώνει στην πιομπαδούρα* αυτ. 492[28 δις]· *μάντους της μεντζάνας και ρίζες* αυτ. 498[15]· *μάντους της μέσης και ρίζες* αυτ. 503[32].

ριζαμίος, επίθ., βλ. *ριζιμαίος.*

ριζάρι(ον) το· *ριζάρι,* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 25, 57. — Πβ. και *λυθρίδιον.*

Το μτγν. ουσ. *ριζάριον* (L-S Suppl.). Ο τ. *ριζάρι* και σήμ. (ΛΚΝ). Η λ. στον τ. *ριζάριν* στο Steph., Θησ., στο Du Cange (*ριζάρην*), και σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Χατζ., Λεξ., Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.).

1) Μικρή ρίζα, ρίζα: *μετά ι' ημέρας βαλών εις ύδωρ λούσον αυτόν* (ενν. *τον ιέρακα*). *Πλην εν αυτώ τω ύδατι προεψήσεις ριζάρια σχίνου λίτρας ε' και συνοπίδιν ουγγ. γ'* Ορνεοσ. αγρ. 558[21]. **2)** Το φυτό ερυθρόδανο που ανήκει στην οικογένεια των Ρουβιδών, από τις ρίζες του οποίου παράγεται χρωστική ουσία κόκκινου χρώματος και το οποίο έχει επίσης φαρμακευτικές ιδιότητες, κοιν. αλιζάρι (για το πράγμα βλ. Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ., λ. *ρουβία*): *πότιζε τον άρρωστον από μισό δράμι εννέα ημέρες με το ζουμί του αψινθίου ... ή βράσον ριζάρι και πότιζέ τον μερικές ημέρες και θέλει ωφεληθεί καταπολλά* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 23· *Τα βότανα οπού κινούσι το*

κάτουρον είναι ετούτα. Ο ζωμός του ακόρου ... και του ερυθροδάνου (ήγουν του ριζαρίου) Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 68.

ριζάφτι το.

Από τα ουσ. *ρίζα* και *αφτί*. Τ. *ριζάφτιν* και *ριζόφτιν* σήμ. στο κυπρ. ιδίωμ. (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.). Τ. *ριντζάφτιν* και *ριντζόφτιν* σήμ. στο ιδίωμα της Καρπάθου (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθ.). Λ. *ριζώτιν* στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. και σήμ. λαϊκ. (Κριαρ., Λεξ.).

Το σημείο όπου ενώνεται το αφτί με το κεφάλι· κρόταφος: *Ποτέ του δεν εγέλασε, μα πάντα τον λογιάζει (ενν. ο Καραμανίτης)| κι είναι η λαλιά του η σιγανή σαν άλλου όντες φωνιάζει·| μιλώντας εφοβέριζε, με τη θωριά του βλάφτει,| και μια πλεξούδα εκρέμουντον εις το 'να του ριζάφτι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 334.

ριζερβάρω, Διαθ. 17. αι. 11[α11]· *ρεσερβάρω.*

Από το ιταλ. *riservare* (Battaglia). Ο τ. από το βενετ. *resservar* (Bakker.-v. Gemert [Βαρούχ. σ. 844]). Πβ. ουσ. *ρεζέρβα* σήμ. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ.).

Ι. (Ενεργ.) φυλάγω, κρατώ: *ο άνωθεν αφέντης Ξερίτης ... χαρίζει ... όλον του το πράμα ... ρεσερβάροντας οδιά τον θάνατόν του υπέρπυρα σ'* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 123[11].

ΙΙ. (Μέσ., νομ.) επιφυλάσσομαι: *ο αφέντης ο Τζανής ο Βαρούχας ... λέγει πως ρεσερβάρεται να κάμει κοντιτσίλλιον γή τεσταμέντο* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 716[4].

ριζικάρης, επίθ, Διήγ. Βελ. χ 339, Διήγ. Βελ. Ν[2] 128, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 203, Θησ. Πρόλ. (Κακλ.) 69, Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 113[6], Κορων., Μπούας 151, Φορτουν. (Vinc.) Β' 252, Διήγ. Αλ. Σεμίρ. Σ 299· γεν. εν. *ριζικάρου· ριζικαρού,* Διγ. Άνδρ. 342[25]· ονομ. πληθ. *ριζικάροι,* Αχέλ. 203.

Από το ουσ. *ριζικόν* και την κατάληξη *-άρης*. Η λ. στο Meursius (λ. *ρηζηκάρης, ριζικόν*) και σήμ. λαϊκ. (Κριαρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ.).

1) Που τον ευνοεί η τύχη, που έχει καλό ριζικό, τυχερός: *του ριζικάρου του ανθρώπου οι θεοί και οι διάβολοι του βοηθούν· και του κακορίζικου του ανθρώπου ουδέ ηγαπημένοι του οι σύντροφοι ουδέν δύνουνται να του βοηθήσουν* Διήγ. Αλ. F (Lolos) 112[6]· *και πανταχού εγίνετο (ενν. ο Βελισάριος) νικητής τροπαιούχος,| εύτυχος και καλότυχος και μέγας ριζικάρης* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 174. **2)** Ριψοκίνδυνος, θαρραλέος: *Αυτούς ακολουθήσασιν περίσσοι ριζικάροι| άρχοντες, φόνον καθεείς για τον Χριστόν να πάρει* Αχέλ. 587.

ριζικάρικος, επίθ.,

Από το επίθ. *ριζικάρης* και την κατάληξη *-ικος*. Το ουδ. *ριζικάρικα* στον πληθ. ως ουσ. στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. με διαφορ. σημασ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.· πβ. και *ριζικάρικο* (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., λ. *ριζικάρης*)). Η λ. στο Somav.

Παρακινδυνευμένος, ριψοκίνδυνος, που ενέχει ρίσκο: *αμέ διά τα πράγματα τα ριζικάρικα ουδέν ένι τίποτες κρατημένος εις την αυτήν αμαρτίαν, εάν ου μη γίνεται φανερή* Ασσίζ. 46[4].

ριζικάρω.

Από το ιταλ. *risicare* (Battaglia). Διάφ. τ. και σήμ. ιδιωμ. (Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου, Δράκου, Ιδίωμ. Κάλυμν., λ. *ριζιγάρω*, Πάγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Δ' 625, λ. *ριζιγάρει*, Κουσαθανάς, Λεξ. Μυκόν., λ. *ρεζεγάρω*, Ζαφειρίου, Ιδίωμ. Σάμ., λ. *ριζγάρου*). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ., Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ., Κασιμάτης, Βενετ. γλωσσ. στοιχ. Κυθήρ. 63, κ.α.).

Ριψοκινδυνεύω, διακινδυνεύω, ρισκάρω: *Εσύ κάνεις πράγμα πολλά εύκολον, όμως εγώ δεν θέλω να ριζικάρω* Μπερτόλδος 61.

ριζικεύγω, βλ. *ριζικεύω.*

ριζικεύω, Χρον. Τόκκων 125· *ριζικεύγω.*

Από το ουσ. *ριζικόν* (βλ. ά. σημασ. 3) και την κατάληξη *-εύω*. Τ. *ριζικεύκω* σήμ. στο κυπρ. ιδίωμ. (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.).

Τολμώ, διακινδυνεύω, ρισκάρω: *περί πώς εριζίκευσεν ο δούκας να έβγει εις την στερεάν* Χρον. Τόκκων μετά στ. 119· *ανέν κι ο πολεμάρχος ριζικεύγει| συχνά την ζων του για την τιμήν παθιάζει* Κυπρ. ερωτ. 60[3].

ριζικό, ρίζικον το, βλ. *ριζικόν.*

ριζικόν το, Σπαν. Α 577, Σπαν. (Ζώρ.) V 344, 348, Διδ. Σολ. Ρ 52, Ασσίζ. 50[1], 146[10], κ.α., Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 597, Χρον. Μορ. Η 6648, Χρον. Μορ. Ρ 4904, 5098, 6648, Φλώρ. 217, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1217, Αχιλλ. L 8, Ιμπ. 63, 366, 769 κριτ. υπ., Χρον. Τόκκων 437, 519, 600, κ.α., Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 23 κριτ. υπ., Lettres 1453 1[5], Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 46, 84, 87, Μαχ. 262[6], 622[32], Θησ. Γ' [68[2]], Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 483, Βουστρ. (Κεχ.) 114[15], 300[10], Διήγ. Αλ. V 27, 42, 84, Κακοπ. 71, Βυζ. Ιλιάδ. 531, 632, Μαλαξός, Νομοκ. 417, 447, Αχέλ. 861, 1831, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 618, 3111, Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 281[8-9], Πηγά, Χρυσοπ. 318 (2) (τετράκις), Μετάφρ. Δαμασκ. Βαρλαάμ 83[36], Κυπρ. ερωτ. 9[1], 78[18], 97[29], κ.α., Πιστ. βοσκ. IV 4, 57, IV 5, 96, Ιστ. Βλαχ. 1226, Διγ. Άνδρ. 323[22], 366[24], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 715, 1538, Β' 2091, 2243, Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 859, Νομοκ. 386[24], Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [394], [427], [892], κ.α., Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 134, Μπερτόλδος 54, 62 δις, Βίος Αισώπ. (Eideneier) D 209[15], Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2973, 8107· *εριζικό,* Χρον. Μορ. Ρ 2482· *εριζικό(ν),* Χρον. Μορ. Ρ 5627· *εριζικόν,* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 4899, 11181, 11605, Χρον. Μορ. Η 1373, 1601, 2482, 5098, 7946, Χρον. Μορ. Ρ 167, Διήγ. Αλ. Σεμίρ. S 309, 697, Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 105[14], 107[5], 125[7], 287[16-17]· *ριζικό,* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 2740, Χρον. Μορ. Ρ 280, 1373, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 137, 152, 299, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 224, Θησ. Γ' [63[6]], Ε' [11[1]], Ι' [80[3]], Ch. pop. 557, Κάτης (Τικτοπούλου) 106, Αλεξ.[2] 269, 2356, Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 650, 1301, Βεντράμ., Φιλ. 17, 278, Διήγ. Αλ. G 285[30, 34], Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 190v, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 523, 809, 1929, Πανώρ.[2] Α' 27, 190, 269, Β' 63, 244, Γ' 118, κ.α., Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 48, 105, 447, 565, κ.α., Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Α' 91, Ιντ. κρ. θεάτρ. Α' 86, 105, Δ' 53, 156, Πιστ. βοσκ. Ι 2, 72, Ι 2, 371, Ι 4, 15, Βοσκοπ.[2] 270, 308, 456, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 211, 592,

1320, 1877, κ.α., Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 97, Στάθ. (Martini) Α' 236, Β' 280, κ.α., Ροδολ. (Αποσκ.) Στ. Φιορέντζα Α' 4, Α' 108, 363, Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 31, Α' 154, 258, κ.α., Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 99, 173, 208, κ.α., Λεηλ. Παροικ. 5, 601, Διγ. Ο 1624, 2242, 2872, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 222[26], Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1794· *ριζικό(ν),* Χρον. Μορ. Ρ 5525, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 245, Θησ. Θ' [74[5]], Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 3532, 4121, Πηγά, Χρυσοπ. 318 (2) δις, (4), Πανώρ.[2] Ε' 122, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 115, Πιστ. βοσκ. IV 5, 93, Κανον. διατ. (Χριστοδούλου) Α 227, 1085, Β 505-6, 739, Παλαμήδ., Βοηβ. 627, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1829. *ρίζικον·*

Το ουδ. του μτγν. επιθ. *ριζικός* ως ουσ. (Ανδρ., Λεξ., Κουκ., ΒΒΠ Ε' Παράρτ. 44-45, Ξανθ., Αθ. 26, 1914, ΛΑ 176, Χατζιδ., ΛΑ 6, 1923, 486-87)· κατά Κοραή, Άτ. 2, 138, Meyer, NS 4, 76-77, Τριαντ., Άπ. 1, 397-8, 439 από ιταλ. *risico* (<υστλατ. *risicum* <ουδ. του μτγν. επιθ. *ριζικός*)· για διαφορ. ετυμ. από το αραβ. *rizq* βλ. Kahane, Sprache 378, 452-453, Kahane, Ill. Class. St. 3, 1978, 216, 218, 6, 1981, 399· συνοπτική έκθεση των διαφορ. ετυμολ. βλ. Kahane, Graeca et Romanica I 483-491. Για το προθετ. *ε* στους τ. *εριζικό, εριζικόν* βλ. Τριαντ., Άπ. 1, 344 και Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 684-685]. Ο τ. *ριζικό* στο Βλάχ. και σήμ. Ο τ. *ρίζικον* (<ιταλ. *risico,* Kahane, Graeca et Romanica I 489) στο Meursius και σήμ. ιδιωμ. (Meyer, ό.π. 76)· πβ. τ. *ρίζικο* (Κουκ., Ευστ. Λαογρ. Α' 359 σημ. 11, Meyer, ό.π. 76) και επίθ. *ρίζικος* (Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ.) σήμ. ιδιωμ.· τ. *ρίζιγο* (<ιταλ. *risico,* Ξανθ., Αθ. 26, 1914, ΛΑ 176, Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 685] ή <βενετ. *risego,* Kahane, Graeca et Romanica I 281) σε έγγρ. του 17. αι. (Κουρσάρ. 8[11]), του 18. αι. (Σφυρόερας, ΕΕΚυκλ.Μ. 5, 1966, 643, 645, Γκίνης, ΕΕΒΣ 39/40, 1972/73, 230, Κολιός, Θησαυρ. 18, 1981, 330) και σήμ. ιδιωμ. Τ. *ρέζεγο* στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Meyer, ό.π. 76-77), όπως και τ. *ρέζιγο* και *ρίζεγο* (<βενετ. *risego,* Kahane, Graeca et Romanica I 489· πβ. και γενουατ. *rezego,* Meyer, ό.π. 77). Τ. *ριτσικόν* σήμ. ιδιωμ. (Meyer, ό.π., 76). Η λ. στον Ευστάθιο, στο Βλάχ., σε κείμ. του 18. αι. (Φυλλ. Αλ. 88, 89, 136) και σήμ. ιδιωμ. (Λουκά, Γλωσσάρ., Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ριζικός,* Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *ριζικό(ν)*).

1α) Μοίρα, τύχη, πεπρωμένο: *εκάλεσεν ο βασιλεύς όλους τους μάγους, αστρονόμους και αστρολόγους και φιλοσόφους ... και ... λέγει τους: ... θέλω να στέκεστεν εδώ έως να γεννηθεί το παιδίον, να μου ειπείτε το ριζικόν του* Μετάφρ. Δαμασκ. Βαρλαάμ 75[23]· *Τον άνθρωπον λέγεις, πως δεν έχει αυτεξούσιον; Ασεβίζεις! Οι ασεβείς λέγουσιν πως είναι ... το ριζικόν, την μοίραν, οπού μου εκάμασι θεάν* Πηγά, Χρυσοπ. 318 (2)· *εκείνοι οπού ... τύχην, τουτέστιν ριζικόν, λέγουν ότι έχει ο άνθρωπος, ... να κανονίζονται χρόνους πέντε* Μαλαξός, Νομοκ. 418· (συχν. με τα επίθ. καλό, πικρό, κακό, άτυχο, άπονο κλπ.): *θωρούμεν ότι ριζικόν καλόν και τύχην έχεις* Συναξ. γαδ. (Moennig) 69· *Ο Τάρειος πολλά αρίθμητα φουσσάτα ήφερεν απάνω μας· αμή το φουσσάτον το πολύν ουδέν νικάει, αμή το καλόν εριζικόν νικάει* Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 249[25]· *Δεν έχω παραπόνεσην απού σέναν| αμμέ 'πού το πικρόν το ριζικόν μου* Κύπρ. ερωτ. 21[2]· *τούτον τον πόνον μ' έδωκεν ... το ριζικόν μου το κακό* Σαχλ. Β' PM 380· *τ' άτυχό μας ριζικό* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 290· *τ' άπονον ριζικό μου* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [339]· (σε αναδίπλωση με τη λ. *μοίρα, τύχη* κλπ.· βλ. όμως και A. F. van Gemert [Μαρίνος Φαλιέρος, Ιστορία και Όνειρο, σ. 24-25]): *Ως δε είναι τα εριζικά κι η τύχη των ανθρώπων,| άλλα σκοπούσιν να γενούν και άλλα τους ευρίσκουν* Χρον. Μορ. Ρ 5627· *κι αγα-*

νακτά την μοίραν του, και κλαι το ριζικόν του Σαχλ. Α′ (Wagn.) PM 182· *εβάραινε στο ριζικό και στην πρικιά της μοίρα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ′ 734· *τούτον τον πόνον μού 'φερεν η τύχη μου η καμμένη,| το ριζικόν μου το κακόν ετούτο μου προξένει* Σαχλ., Αφήγ. 605· *Λοιπόν την τύχην μέφου αυτήν, ψέγε το ριζικόν σου* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 81· *Το ριζικό κι η μοίρα σας πάντα ας παιδογγονούσι* Στάθ. (Martini) Γ′ 521· προκ. για τον τροχό της τύχης (για μεταβολή, αλλαγή μιας κατάστασης, βλ. και έκφρ. 4): *Λίγος καιρός απέρασε, άρχισε να γυρίζει| ξανέστροφα το ριζικόν κι η τύχη ν' αφανίζει* Βεντράμ., Φιλ. 254· *εγύρισεν το ριζικό κι η τύχης με τα πάθη* Βεντράμ., Φιλ. 314· *Εγύρισεν το ριζικόν του αφεντός του δούκα| να ανέβη εις το πλεότερον, την αφεντίαν να επάρει* Χρον. Τόκκων 2017· σε μεταφ.: *φυσούσι και τα ριζικά σαν κάνου κι οι γιανέμοι* Στάθ. (Martini) Α′ 64· *με εγέλασεν το εριζικόν μου και εφάνη μου ώσπερ της όχεντρας το φαρμάκιν!* Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 259[9]· *μεστό το 'πωρικό του ριζικού σου* Πιστ. βοσκ. I 2, 132· σε προσωποπ.: *Το ριζικό 'μαι, ως βλέπετε* Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Β′ 25· *Τα ονόματά μου είνιαι πολλά: Τύχη πολλοί με κράζου| κι άλλοι πάλι Ριζικό και Μοίρα μ' ονομάζου* Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 18· *εφάνη μου στον ύπνο μου κι ήλθε το Ριζικό μου* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 9· *Με τι ρούχα περβατεί ενδυμένον τούτο το καλόν ριζικόν, διά να ημπορέσω εγώ να το γνωρίσω ...;* Μπερτολδίνος 101· σε αποστροφή: *Ω μαυρισμένο ριζικό, ω τύχη θαμπωμένη* Λίμπον. 405· *Ωφού, πρικύ μου ριζικό κι αντίδική μου μοίρα,| πόσα γοργό μ' εκάμετε νύφη γιαμιά και χήρα* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε′ 485· *Ω ουρανέ, ω ριζικόν, εις ποίον μπορώ να 'λπίσω* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β′ [1179]· *Καταραμένο ριζικό!* Στάθ. (Martini) Α′ 83· σε (γαμήλιες) ευχές: *ας είναι καλοπόδαρο πολλά το ριζικό σας* Φορτουν. (Vinc.) Ε′ 351· *Το ριζικό κι η μοίρα σας στη δόξα να ριζώνου,| βλαστούς να ρίκτου της τιμής, στον κόσμο να ξαπλώνου* (παραλ. 2 στ.) *Το ριζικό κι η μοίρα σας να αθιού μαργαριτάρια* (παραλ. 11 στ.). *Το ριζικό κι η μοίρα σας να τρέχουσι μοσκάτα,| και πάντα νά 'ναι τα βουτσά, να πίνομε, γεμάτα* Στάθ. (Martini) Γ′ 509, 513, 525· σε παροιμ. φρ. (βλ. και Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. Παροιμ. σ. 774-782]): *όποιος σε φτωχότητα αναθραφεί, ...* (παραλ. 1 στ.) *... κι αν τρώγει κι αν κοιμάται,| του ριζικού την όργητα ποτέ δεν τη φοβάται* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ′ 620· *οι φρόνιμοι πολλές φορές τα δύσκολα νικούσι·| κι οπού κατέχει και γροικά, εις έτοια πάθη α λάχει,| αντριεύγει και κερδαίνει τη του ριζικού τη μάχη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ′ 692· *Ω ριζικό ακατάστατο, αναπαημό δεν έχεις,| μα επά κι εκεί σαν πελελό περιπατείς και τρέχεις.| Όντε στα ύψη μας πετάς, τα χαμηλά γυρεύγεις,| κι όντε μας δείχνεις το γλυκύ, τότε μας φαρμακεύγεις* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ′ 717· *δεν είν' στον Άδη ριζικά, δεν είν' στον άδη μοίρες,| δεν είν' στον Άδη κέρδητα, και σώνει σ' ό,τι πήρες* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε′ 1033· **β)** καλή, ευνοϊκή τύχη: *Ο Φλώριος είχεν ριζικόν και ήτον επιδέξιος* Φλώρ. 668· *ουδέν έχουν ριζικόν να έχουν καλόν αφέντη* Χρον. Μορ. Ρ 7946· *ει μεν τους έλθει το ριζικόν τον πόλεμον κερδίσουν,| ελπίζουν να ενεμείνουσιν της Ρωμανίας αφέντες* Χρον. Μορ. Η 3692· *τον Θεόν πρέπει να ευχαριστάς ομοίως και το ριζικόν σου* Χρον. Μορ. Η 280· (εδώ σε αναδίπλωση): *Εβασίλευσεν αυτός εις εντυχίαν και ριζικόν των Ρωμαίων* Hist. imp. 1· **γ)** κακή, δυσμενής τύχη, ατυχία: *ως είδεν* (ενν. ο μισίρ Ντζεφρές) *γαρ το εριζικόν, τον θάνατον του κόντου,|ανέλαβεν την υπόθεσιν το του πασσάτζου εκείνου* Χρον. Μορ. Η 167. **2)** (Προκ. για ανύπαντρη κοπέλα) γάμος, τυχερό: *την ομορφιά της καταλεί και φθείρετ' η καημένη* (ενν. η κοπελιά)*·| κι εις*

τέτοιον τρόπον το λοιπόν χάνοντας τον καιρόν της,| ομάδι με την νιότη της χάνει το ριζικόν της Σουμμ., Παστ. φίδ. Α′ [1080]· *ΣΤΑΘΗΣ: Θα ξετελειώσω την παντρειά τση Φέντρας μου, να ζήσω,| ΑΛΕΞΑΝΤΡΑ:* (παραλ. 2 στ.) *Σήμερο εθώρουν απατά, να ζήσω, τ' όνειρό ντης,| μόνο γιατ' είναι ογλήγορα, θαρρώ, το ριζικό ντης* Στάθ. (Martini) Α′ 236. **3)** Ρίσκο, κίνδυνος: *της μάχης τα εριζικά κοινά είναι εις τοῦς πάντας* Χρον. Μορ. Η 5525· *ου ξεύρεις εις εριζικόν κοίτεται η στρατεία;| κι όποιος εξεύρει μηχανίαν και πράττει με πονηρίαν| τους αντρειωμένους καταλυεί κι επαίρνει την αντρείαν τους* Χρον. Μορ. Η 4904· *και όταν ήλθε ο Δαβίδ ομπρός εις τον Σαούλ και ηβλέπει τον έτσι νέον έμορφον, ... τον εψυχοπονέθη και δεν ηθέλησε να τον βάλει εις το ριζικόν, να μην τον σκοτώσει ο Γολιάθ* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) 190[r]· *Και τότες λέγει ο Ιούλιος: Αδελφοί και φίλοι, ει τις θέλει να πάγει, ας υπάγει εις καλήν ώραν, και είτις θέλει να μείνει, ας μείνει ... Και πολλοί απ' αυτούς εμίσεψαν, αμή οι περισσότεροι έμειναν μετ' αυτόν εις το ριζικόν* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) 222[v]. **4)** Μερίδιο, μερτικό: *χρυσάφιον ... και σπίτια θαυμαστά ... έλαχαν εις το ριζικόν της πολυαγαπημένης μου θυγατρός, και τα άλλα πάλιν κρύβω τα διά τα άλλα μου παιδία* Διγ. Άνδρ. 360[18]· *να υπάμεν την νύκτα να τον πλακώσομεν εύκολα και εξαφνικά. ... Και η κόρη εκείνη η ωραία να είναι εις το ριζικόν σου, σένα, Ιωαννίκιε, να την έχεις διά το γήρας σου* Διγ. Άνδρ. 384[29].

Η γεν. του ριζικού ως επίρρ. (τροπ.) = στην τύχη (για τη σημασ. βλ. Αλεξίου [Ερωτόκρ. σ. 431], Ξανθουδίδης, [Ερωτόκρ. σ. 683], Kahane, Ill. Class. St. 3, 1978, 216-17): *Παν τα μαντάτα εδώ κι εκεί, παντόθες το μαθαίνου,| πολλοί κινούν του ριζικού κι εις τα φουσσάτα πηαίνου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ′ 872.

Εκφρ. 1) (Συν. με προηγ. *αν γένηται/γίνεται/λάχει*) *από/απού* (*αφορμάς του*) *(ε)ριζικού, από/απού κανέναν ριζικόν, διά κανενός ριζικού, εις/με κανέναν ριζικόν* = (αν) κατά τύχη (συμβεί) (βλ. και από I 17 φρ.): *Εάν γίνεται από ριζικού ότι έναν μου αμάλωτον ένι αστενής απού κοιλιακόν ...* Ασσίζ. 434[12]· *Εάν γένηται απού ριζικού ότι είς κλέπτης εμπαίνει εις κανέναν σπίτι ...* Ασσίζ. 190[5]· *... ειδέ απού αφορμάς του ριζικού, ουδέν ένι εκείνος κρατούμενος ...* Ασσίζ. 294[8-9]· *αν λάχει από του εριζικού τον πρίγκιπα να πιάσεις,| κι αφόν τον πιάνεις, έχε τον, κερδαίνεις και τον τόπον* Χρον. Μορ. Η 4969· *Εάν γένηται από κανέναν ριζικόν ότι ...* Ασσίζ. 182[4]· *Εάν γένηται από κανέναν κακόν ριζικόν ...* Ασσίζ. 162[18]· *αν γίνεται απού κανένα κακόν ριζικόν, ότι ο υιός ού η κόρη βάλλει χείραν επί τον πατέρα του ...* Ασσίζ. 438[12]· *Εάν γένηται ότι απού κανέναν ριζικόν ...* Ασσίζ. 107[21]· *Εάν γίνεται διά κανενός ριζικού ότι οκάτινες άνθρωποι, ού οκάτινες γυναίκες, παίρνει ού κλέπτει τας όρνιθάς μου ...* Ασσίζ. 450[23]· *Εάν γένηται εις κανέναν ριζικόν ότι ...* Ασσίζ. 177[5]· *Εάν γένηται με κανέναν ριζικόν ...* Ασσίζ. 140[31]. **2)** *Διά του ριζικού μου, του κλπ., διά/με το ριζικόν/ρίζικόν μου, του κλπ.* = για/κατά καλή/κακή μου, του κλπ. τύχη (βλ. και σημασ. 1β, 1γ): *εάν εκείνος ο βαπτισμένος, ή βαπτισμένη είχαν κάμειν αφού ελευθερώθησαν, χωρίς πράγμα του κυρίου τους, αμμέ παρά του νου τους, και διά του ριζικού της ... ορίζει το δίκαιον ότι όλον να ένι των τέκνων του εκείνον το είχεν, με δίκαιον* Ασσίζ. 145[11]· *διά τα γραψίματα, απού έπεψα, ετραβενίασεν το σκάνταλον, διά το ρίζικόν μου. Έχετε ολλίγην απομονήν!* Βουστρ. (Κεχ.) Β 301[9-10]· *ο είς έχει πλείον παρά τον άλλον απέ τό έκαμεν, ... ή εδόθην του, ή εύρεν τα με το ριζικόν του* Ασσίζ. 169[4]. **3)** *Εις εριζικόν* = στην τύχη: *Μετά μεγά-*

λης των χολής, μετά πολλής πικρίας | υπάγουσι εις εριζικόν όπου και ως τους ρίψει Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 13056. **4)** *Κύκλος του ριζικού*, βλ. *κύκλος* 5 έκφρ.

Φρ. *Σύρε εις το (ε)ριζικό(ν) (το δικό) μου/πάγω στο ριζικό σου* (προκ. για εκτέλεση διαταγής, βούλησης ανωτέρου): *σύρε, όπου εύρεις τον υιόν του Φιλίππου τον Αλέξανδρον, και να μου τον φέρετε εις την βασιλείαν μου ... Και σύρε εις το ριζικό το δικό μου και ο Θεός της Περσίας μετά σου* Διήγ. Αλ. G 269[8-9]· *σύρε εις το εριζικόν μου και ο θεός της Περσίας να ένι βοηθός σου* Διήγ. Αλ. E (Lolos) 243[20]· *Με δύναμιν του Ιησού Χριστού πάγω στο ριζικό σου, | αυθέντα μου εκλαμπρότατε, ο δούλος ο δικός σου* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2115.

ριζικός ο.

Από το ουσ. *ριζικόν* με αλλαγή γένους (Μητσάκη, Εμψυχούν ύδωρ, 1983, 382). Η λ. σε κείμ. του 17. αι. (Manus.-Puchn., Verg. Braut 206) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Τύχη, μοίρα, πεπρωμένο: *ο ριζικός ο εδικός σου όλο σε βοηθά* Διήγ. Αλ. G 287[28]· *αμή ο ριζικός μας καλώς νικά* αυτ. 270[37]· (μεταφ.) προκ. για τον τροχό της τύχης: *Εγώ ειμί ο Δάρειος ο βασιλεύς. Ο τροχός με ύψωσεν έως τον θεόν και ο ριζικός μου ο άτυχος εκατέβασέν με έως τον Άδη* αυτ. 280[25]· *εγώ την σήμερον ημέραν εγίνηκα ολουνού του κόσμου αφέντης και ο ριζικός μου εγύρισε, ωσάν ήτον* αυτ. 277[7].

ριζιμαίος, επίθ., Διγ. Z 2026, Λίβ. Esc. 2750, Hagia Sophia ω 515[9], Προσκυν. Ιβ. 845 91, Προσκυν. Ιβ. 535 93, Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043 57, Προσκυν. Μεταμ. 50 116[40]· *ρ ι ζ α μ ί ο ς*, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 173α[r]· *ρ ι ζ ί μ ι ο ς*, Ιμπ. (Legr.) 596· *ρ ι ζ ι μ ί ο ς*, Λίβ. διασκευή α 2888 κριτ. υπ., Ιατροσόφ. (Oikonomu) 92[19], Προσκυν. Μπεν. 54 157[13], Προσκυν. α' 115[2]· *ρ ι ζ ι μ ι ό ς*, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1370, 2066, Διγ. Άνδρ. 359[6], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 703, Διήγ. ωραιότ. 470, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 480[20], 500[19], Hagia Sophia ν 547[6].

Από το ουσ. *ρίζα* (βλ. ά. *ρίζα* (I)) και την κατάλ. *-ιμαίος*. Ο τ. *ριζίμιος* πιθ. από μετρ. αν. Ο τ. *ριζιμίος* το 14. αι. (LBG, στη λ.) και σε κείμ. του 18. αι. (Διήγ. Αγ. Σοφ. (Μουζ.) 77). Ο τ. *ριζιμιός* σε έγγρ. του 17. αι. (Γριτσόπουλος, ΕΑΙΕΔ 3, 1950, 133) και σήμ. λαϊκ. Θηλ. *ριζαμέα* σήμ. ιδιωμ. (Βαγιακ., Πρακτ. Β' Συμπ. Γλωσσολ. βορειοελλ. χώρου 16)· βλ. και Καραποτόσογλου, Κυπρ. Σπ. 46, 1982, 184. Η λ. στον Πορφυρογέννητο, σε έγγρ. του 10.-14. (Act. Ivir. I 9[33], Act. Esph. 1[10-11], Act. Pantocr. 3[29], Act. Saint-Pantél. 9[8], Act. Lavr. II 74[13] κ.α.) και 19. αι. (Act. Kutl.[2] 78[25]), στο Κουμαν., Συναγ. (λ. *ριζημαίαι*) και λογοτ. στο ΑΛΝΕ· βλ. και LBG.

Που είναι βαθιά, στέρεα ριζωμένος στη γη· αμετακίνητος (βλ. και ά. *πέτρα* (I)) Έκφρ. 4, ά. *πλάκα* 1α): *Ενόσω εβουλευόμεθα και λογισμοεμαχούμεν, | εις έναν βράχος φοβερόν και εις πέτραν ριζιμαίαν | τηρώ και βλέπω χόρτινον καλύβιν να ιστήκει, | όσον εχώρει άνθρωπον ένα το να κοιμάται* Λίβ. διασκευή α 2888· *έναν τόπον οπού είναι μεγάλος φόβος να στραφεί τινάς να ιδεί κάτω ... οδιά την ταραχήν απού κάνει η θάλασσα εις τα μεγάλα χαράκια απού είναι εκεί και ριζιμιά και κομμένα* Μορεζ., Κλίνη φ. 540[r]· (σε παρομοίωση): *Μα σα χαράκι ριζιμιό π' άνεμο δε φοβάται | και μηδέ σ' αστραπή δειλιά μηδέ 'ς βροντή ξυπάται, | έτσι εσταθήκα ασάλευτοι στην κονταράν*

εκείνη (ενν. *ο Ρώκριτος και ο Κυπριώτης*) Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 2361.

ριζίμιος, ριζιμίος, ριζιμιός, επίθ., βλ. *ριζιμαίος*.

ριζοβλάστημα το· *ρ ι ζ ο β λ ά σ τ η μ α ν*.

Από τα ουσ. *ρίζα* και *βλάστημα*. Πβ. λ. *ριζοβλασταίνω* (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ.), *ριζοβλαστίζω* και *ριζοβλαστάνω* (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.), καθώς και *ριζοβλαστώνω* (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Δ' 626) σήμ. ιδιωμ.

Η ανάπτυξη ριζών (συνεκδ.) η ευδοκίμηση του φυτού: *γυρεύω τό έσπειρα εις την γην, αν ρίκτει φύτρον ρίζαν | και απέ το ριζοβλάστημαν απαντοχήν να έχω* Λίβ. διασκευή α 1177 κριτ. υπ.

ριζοβλάστημαν το, βλ. *ριζοβλάστημα*.

ριζοβουνοθεσία η.

Από τα ουσ. *ρίζα*, *βουνό*, *θέσις* και την κατάλ. *–ία*. Πβ. λ. *ριζοβούνι* σήμ., λ. *ριζοβουνία* (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.) και *ριζοβουνιά* (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.) σήμ. ιδιωμ., καθώς και λ. *ριζοβουνιά* λογοτ. στο ΑΛΝΕ. Η λ. στο Κουμαν., Συναγ. (λ. *ριζοβουνοθεσίαι*).

Έκταση στους πρόποδες βουνού: *επαράτρεχα ... όλην την ημέραν | εις κάμπους, εις παράπλαγα, ριζοβουνοθεσίας* Λίβ. διασκευή α 135 κριτ. υπ.

ριζοφύτευτος, επίθ., Αχιλλ. L 1213.

Από το ουσ. *ρίζα* και το *φυτεύω* (βλ. όμως. λ. *ριζοφυτεύω* στο ΑΛΝΕ λογοτ.). Η λ. στο Κουμαν., Συναγ.

Ριζωμένος· (εδώ μεταφ.): *Αν σχίσουν την καρδίτσα μου, έσωθεν να σε εύρουν, | να σε εύρουν ριζοφύτευτον, στρατιώτα μου ανδρειωμένε* (παραλ. 1 στ.) *εξήπλωσαν οι κλάδοι σου εις όλα μου τα μέλη | και αι ρίζαι σου εκράτησαν πάσαν μου αρμονία, | και η ψυχή και το κορμίν έναι του ορισμού σου* Αχιλλ. (Smith) N 1629.

'ρίζω, βλ. *ορίζω*.

ριζώ, βλ. *ριζώνω*.

ρίζωμα το· *ρ ί ζ ω μ α ν*.

Το αρχ. ουσ. *ρίζωμα*. Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.). Η λ. και σήμ.

Το σύνολο των ριζών ενός φυτού· (εδώ μεταφ. προκ. για τα μαλλιά της κεφαλής): *ένι* (ενν. *το τριχογάιτανόν μου*) *ρίζωμαν από το εμόν κεφάλιν* Λίβ. διασκευή α 4250 κριτ. υπ.

ρίζωμαν το, βλ. *ρίζωμα*.

ριζώνω, Χρον. Μορ. H 6275, Ερωτοπ. 65, Λίβ. Esc. 2614, 3942, Λίβ. διασκευή α 4088, Σοφιαν., Παιδαγ. 107, Λίβ. Va 3642, Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 641, Θησ. ΙΒ'

[61^{3}], Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 18, Δεφ., Λόγ. 372, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 1391, Προσκυν. Ιβ. 535 1122, Πανώρ.^{2} Πρόλ. Απόλλων. 71, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 188, Ιντ. κρ. θεάτρ. Β' 78, Διγ. Άνδρ. 356^{28}, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Α' 463, Β' 305, Γ' 1417, Στάθ. (Martini) Γ' 509, Αγαπ., Δαμασκ. Βαρλαάμ 198^{34}, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [742], Χριστ. διδασκ. 252, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 32, Δ' 11, Διγ. Ο 2541, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 248, κ.α.· *ριζώ -ώνω*, Διγ. (Trapp) Gr. 1396, 1494, Φυσιολ. (Zur.) XX 2b^{8}.

Το αρχ. *ριζόω*. Η λ. *ριζώνω* στο Βλάχ. (όπου και μτχ. *ριζωμένος*) και σήμ.

I. Ενεργ. **1)** Βγάζω ρίζες, ριζοβολώ: *Ως εκάρφωσε* (ενν. *ο άγιος Γρηγόριος*) *την ράβδον εις την απαλάδαν του ποταμού, παρευθύς ... ερίζωσεν η ράβδος και επόλυκε βλαστούς και φύλλα και γίνεται ένα δένδρον μεγάλον* Μορεζ., Κλίνη φ. 184^{v}· *Οι στεναγμοί εάν ερίζωναν, να εφύτρωναν οι πόνοι,| να 'δες δενδρά τους στεναγμούς ... τους εδικούς μου* Λίβ. Va 3794. **2)** (Μεταφ.) **α)** αποκτώ στέρεες βάσεις, εδραιώνομαι, στερεώνομαι: *Ερίζωσεν ο λογισμός ετούτος στην καρδιά μου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Δ' 321· *και δίχως φόβο του Θεού παιδί που μεγαλώνει,| πάσα κακία εις αυτό ριζώνει και φυτρώνει* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 20· (προκ. για πρόσωπο): *αφόν ο βασιλεύς στην Κωνσταντίνου Πόλιν| ερίζωσεν εις τον Μορέαν, άπλωσεν η αφεντία του* Χρον. Μορ. Ρ 6275· *ρίζωσες, αφέντρα μου, μέσα στα σωθικά μου,| και φλόγισες και μάρανες τα φύλλα της καρδιάς μου* Τριβ., Ρε 149· (προκ. για συναίσθημα): *η ομορφιά και μελωδιά λαβώνει την καρδίαν,| και δι' αυτών των οφθαλμών ριζώνει η αγάπη* Διγ. Α 1692· *Τέτοιος χορός! Εχάρησαν μέσα τα σωθικά μου,| πάσα χαρά ερίζωσε σήμερο στην καρδιά μου* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 98· **β)** στέκομαι κάπου σταθερά και δε μετακινούμαι (για τη σημασ. βλ. και Καλιτσουνάκης [Περί ξεν. Α σ. 26]): *θερία εδώ ερίζωσαν και θέλουν να σε φάγουν* Περί ξεν. (Μαυρομ.) 293.

II. Μέσ. **1)** Βγάζω ρίζες, ριζοβολώ: Φυσιολ. (Zur.) XX 2b^{4}. **2)** (Μεταφ.) αποκτώ στέρεες βάσεις, εδραιώνομαι, στερεώνομαι: *Εγροίκησα μιαν ομορφιάν μέσα μου κι εκαρφώθη,| τα μέλη μ' όλα επότισε κι εις την καρδιάν ριζώθη* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [96]· (προκ. για πρόσωπο): *Αφ' ης γαρ ώρας, πάντερπνε, εφάνημεν αλλήλοις,| ουκ απεστάθην από σου εις ουδεμίαν ώραν,| αλλ' εριζώθης, πάγχρυσε, μέσα εις την ψυχήν μου| και πάντοτε φαντάζομαι και βλέπω σε μη ούσαν* Διγ. Ζ 1935· (προκ. για συναίσθημα): *Και τόσον εριζώθηκεν η λύπη στην καρδιάν του,| ότι ουδέναν ήθελε να 'ναι στην συνοδιάν του* Κορων., Μπούας 29.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = **1)** *Ριζιμαίος* (βλ. ά)· εδώ μεταφ.: *είναι ... ξηρός και ριζωμένος λίθος,| ή μαλακόν και τρυφερόν του Σύλβιου μου το στήθος* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1411]. **2)** (Με το επίρρ. *εύμορφα*) καλοφτιαγμένος, όμορφος: *ο τράχηλός της ήτονε υπέρλευκος, γεμάτος* (παραλ. 2 στ.) *ίσος, ομορφοκάμωτος, εύμορφα ριζωμένος* Μαρκάδ. 52.

Το ουδ. της μτχ. παρκ. ως επίρρ. = σταθερά, ακλόνητα: *μοναχά εκείνοι* (ενν. *τυχαίνουσι της σωτηρίας τους*) *οπού διαμέσου πίστεως ριζωμένα φυτεύουνται εις τον λόγον του* (ενν. *του Χριστού*) Χριστ. διδασκ. 193.

ριζωτός, επίθ., Λόγ. παρηγ. Ο 252, Λίβ. Esc. 2497, Λίβ. διασκευή α 1754.

Από το *ριζώ -ώνω*. Η λ. σε έγγρ. του 12. αι. (Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ.^{2}, Caracausi), στο Βλάχ., στο Κουμαν., Συναγ. και στο ΑΛΝΕ.

α) Βαθιά ριζωμένος στη γη· (εδώ μεταφ.): *Έδραμεν ... εις αυτήν* (ενν. *την γραίαν*) *... ο ξένος,| και πρωτοχαιρετίζει την· «Μάννα, καλώς υπάγεις·| τις είσαι, πόθεν περπατείς μόνη σου τέτοιαν στράταν,| δύσβατον, δυσκολόδρομον, να γέμει και πικρίας,| να 'χει τους πόνους ριζωτούς και φυτρωτάς τας θλίψεις;»* Λόγ. παρηγ. L 247· **β)** χωμένος βαθιά στο έδαφος, καλά στερεωμένος, αμετακίνητος: *Τον Ιλιούν έστήσασιν εις έναν τόπον πάλιν| της Τροίας υψηλότερον, απομακράν να φαίνει·| ποτέ τινάς ουκ έποικεν καλλιότερον εκείνου,| τοσούτον κατεκάλλυνε το έργον ο τεχνίτης.| Εις μίαν πέτραν ριζωτήν ετεχνολόγησέ τον* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 1257· (εδώ προκ. για διακοσμητική κατασκευή): *Και εκ της φισκίνας το πλευρόν, εκ το δεξιόν της μέρος,| ήτον αμπέλιν ριζωτόν από ναλίον και εκείνο,| να σκέπει όλον, φίλε μου, το πλάτος της φισκίνας* Λίβ. διασκευή α 2627.

ρίκη η, βλ. *ρείκη*.

ρικνός, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *ρικνός*. Η λ. και σήμ. λόγ. (Μπαμπιν., Λεξ.).

Ρυτιδιασμένος: Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 42.

ρικορέρω.

Από το ιταλ. *ricorrere* (Battaglia). Η λ. σε έγγρ. του 18.-19. αι. (Σταμούλη, Μεσ. Ν. Ελλ. 6, 2004, 312).

Προσφεύγω: *να μαντινίρουσι πάντα τον άνωθεν αφέντη Γερόνιμο και τσι κληρονόμους του ... οδιά να ημπορεί να ρικορέρει πάντα εις εκείνο οπού τον θέλει αρέσει* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 150^{12}.

ρικουμαντάδος, επίθ, Βουστρ. (Κεχ.) Β 205^{9} κριτ. υπ.

Από το προβηγκ. *recoumandat, -ada* (Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 292). Πβ. λ. *ρεκουμεντάς* στο Meursius και *ρεκουμεντάτος* στο Du Cange. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Γιαγκουλλής, Κυπρ. διαλ., λ. *ρικουμανδάτος*).

Ευνοούμενος· που τον υπολήπτεται, τον εκτιμά κάπ. (βλ. Κεχαγιόγλου [Βουστρ. σ. 486]): *έχει σε* (ενν. *η κυρά μας*) *πολλά ρικουμαντάδον και εμπιστόν και καλόν της δουλευτήν* αυτ. Μ 205^{10} κριτ. υπ.

ρικουμαντιάζω, Μαχ. 100^{4}, 130^{39}-132^{1}, 154^{14}, 256^{24}, 258$^{14, 29-30}$, 350$^{1-2}$, Βουστρ. (Κεχ.) 34^{18}, 54^{1}-56^{1}, 88^{18}, 124^{7}, 154^{17}, 240^{3}· *ρικουμεντιάζω*, Μαχ. 558^{5}. — Βλ. και *ρακομαντάρω*.

Από το προβηγκ. *recoumandar* (βλ. γαλλ. *recommander*· για την ετυμολόγηση βλ. Kahane, Sprache 542, Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 292 και Συμεων., Ιστ. κυπρ. διαλ. 144, Δένδιας, Αθ. 36, 1924, 147, 159).

1) Παρουσιάζω ή συστήνω κάπ. σε κάπ. ανώτερο ιεραρχικά (προφορικά ή με επιστολή): *ο αρχιεπίσκοπος έγραψεν χαρτίν της κυράς, της ρήγαινας ... Ο ποίος ερικουμαντίασέν της την κουντέσσαν* Βουστρ. (Κεχ.) 236^{10}· παρουσιάζω κάπ. τον οποίο εκπροσωπώ ως αγγελιοφόρος του: *επροσκύνησεν* (ενν. *ο μαντατοφόρος*) *τον ρήγα ως*

έπρεπεν, και ερικουμαντίασεν τον κοντοσταύλην εις αυτής του και όλην του την συντροφίαν, και άρχεψεν την μαντατοφορίαν Μαχ. 470[22]· (μέσ.) συστήνομαι σε κάπ. ανώτερο: *έφυγεν από την Κερυνείαν ο Καρτσεράς ο Χίμης και ο Αντώνης ο Σιγκριτικός, και ήρταν εις τον ρήγαν και ερικουμαντιάστησαν. Και ο ρήγας έδειξέν τους καλόν πρόσωπον* Βουστρ. (Κεχ.) 110[16]· *ήρταν από την Λευκουσίαν με τον Τζουάνην ... ανομάτοι ρν' ..., και επήγαν και εχαιρετήσαν τον καπετάνον και ερικουμαντιάστησαν* Βουστρ. (Κεχ.) 252[16]. **2)** Λέω καλά λόγια για κάπ. για να εξασφαλίσει την εύνοια κάπ. ανώτερου ιεραρχικά (προφορικά ή με επιστολή): *Αφέντες, ηξεύρετε ότι εγώ ο πτωχός ποττέ δεν ήρτα καταπρόσωπα του αφέντη μου, ... Διατούτον θέλω να με ρικουμαντιάσετε εις την αφεντίαν του και να του πείτε πως είμαι ότοιμος να πεθάνω εις την δούλευσήν του* Βουστρ. (Κεχ.) 22[15-16]· *έπεψέν τον* (ενν. *ο αποστολές τον σιρ Αντώνην*) *εις την ρήγαιναν να τον ρικουμαντιάσει* (ενν. *τον αποστολέ*) *και να της πει, την αντροπήν, οπού του εποίκαν σήμμερον οι καβαλλαρήδες* Βουστρ. (Κεχ.) 52[9]· (μέσ.) παρουσιάζομαι με καλά λόγια σε κάπ., ζητώ από κάπ. εύνοια, προστασία: *Ο αφέντης ο θείος σου ρικουμεντιάζεται εις την αφεντιάν σου και παρακαλίσκει να του μηνύσεις ανισώς και ο όρκος εγίνην έμπροσθέν σου* Μαχ. 516[18]· *ήρταν όλοι οι καβαλλάρηδες εις αυτής του και ερικουμαντιαστήσαν, ως γιον παιδίν του αφέντη τους. Κι εκείνος ούλους είχεν τους ακριβούς* Βουστρ. (Κεχ.) 38[14-15]· *Και άρχεψεν να του ρικουμαντιαστεί και, εις πολλά, παρακαλεί τον να κρατήσει στράτα με τον ρήγαν, διά να τον ποίσει βισκούντην* Βουστρ. (Κεχ.) 40[7]. **3)** Εμπιστεύομαι κάπ. ή κ. στην προστασία κάπ.· εδώ στη Θεοτόκο: *επήγαν εις την μανάν τους, να την αποχαιρετήσουν ... Κι εκείνη η πτωχή έκλαιεν και ερικουμαντίασέν τους εις την Θεοτόκον και ευκήθην τους* Βουστρ. (Κεχ.) 258[12]· φρ. *ρικουμαντιάζω εις το χέριν* = αναθέτω (κ. σε κάπ.) (βλ. και Κεχ. [Βουστρ. σ. 486]): *αγκάλισεν* (ενν. *ο ρήγας*) *και εφίλησέν τον* (ενν. *τον αποστολέ*) *και ερικουμαντίασέν του ούλα τα πράματα του ρηγάτου εις το χέριν του και εγιομάτισεν μετά του* Βουστρ. (Κεχ.) 38[18].

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = αυτός που έχει την εκτίμηση, υπόληψη κάπ.· ο ασφαλισμένος, προστατευμένος: *έχει σε* (ενν. *η κυρά μας*) *πολλά ρικουμαντιασμένον και εμπιστόν και καλόν της δουλευτήν* Βουστρ. (Κεχ.) 204[9-10]· *Η κυρά μας η ρήγαινα, γροικώντα την αγάπην τήν έχετε, εχάρην πολλά και έχει σας πολλά ρικουμαντιασμένους* Βουστρ. (Κεχ.) 214[15].

ρικουμάντιασμα το, Μαχ. 220[20-21]· *ρικουμέντιασμα,* αυτ. 370[31].

Από τον αόρ. του *ρικουμαντιάζω* (ο τ. από το *ρικουμεντιάζω,* βλ. *ρικουμαντιάζω*) και την κατάλ. *-μα.*

(Πληθ.) το να συστήσεις κάπ. σε κάπ. άλλο, οι συστάσεις: *Αφέντη, οπίσω εις τα πολλά ρικουμαντιάσματα εις την αφεντίαν σου· γίνωσκε να ξεύρει η αφεντιά σου ότι ο μπαλίος της Κύπρου ... επέψεν με* αυτ. 278[34].

ρικουμαντίζα η, Ασσίζ. 82[6], Βουστρ. (Κεχ.) 106[7].

Από το παλαιότ. γαλλ. *recoumandise* (βλ. Kahane, Sprache 546, Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 292).

Αυτό που εμπιστεύεται κανείς για φύλαξη: *Εάν γένηται ότι β' άνδρες ομού παραδίδουσιν του στιλιέρη, ήγουν του χανουτάρη, πέρπυρα ρ', και πηγαίνοντά τους, και με ολίγον εστράφη ο είς από τους δύο και εζήτησεν του χανιέρη τα πέρπυρα, το δίκαιον ορίζει ότι ο χανιέρης ουδέν πρέπει να τον σφίξουν να δώσει την ρικουμαντίζαν, διότι όταν την εδώκασιν ήταν οι δύο ομού, και πάλιν οι δύο ομού να την παραλάβουσιν* Ασσίζ. 82[3].

ρικουμεντιάζω, βλ. *ρικουμαντιάζω.*

ρικουμέντιασμα το, βλ. *ρικουμάντιασμα.*

ρικουνισάντσα ή **ρικουνισάντζα** η, Βουστρ. (Κεχ.) 224[17-18], 228[18].

Από το προβηγκ. *recouneissença* (Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 292).

Κατόπτευση για την καταγραφή πραγμάτων (εδώ προκ. για την κατάσχεση περιουσιακών στοιχείων): *έπεψεν η ρήγαινα έναν χαρτίν του βισκούντη, μόναυτα να ποίσει ρικουνισάντσαν εις το σπίτιν του Τζουάν Τσερκές, και να τα πέψει με γράψιμον και τ' άρματά του και τ' άλογά του, και να τα παραδώσει εις το χέριν της γυναίκας του, και τ' άρματα και τ' άλογα να τα πέψει εις την Αμμόχουστον* αυτ. 284[4].

ρικτάριν το, βλ. *ρικτάριον.*

ρικτάριον το, Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 217 κριτ. υπ., 396 κριτ. υπ.)· *ρικτάριν.*

Από το *ρίκτω* και την κατάλ. *-άριον.* Ο τ. στον 10. αι. (LBG). Η λ. σε σχόλ., το 10. αι. (LBG) και στο Du Cange (λ. *ρίκτειν*). Τ. *ριχτάρι* σήμ. με διαφορ. σημασ.

Ακόντιο, δόρυ: *Όρα όταν ελάβωσεν ο Έκτωρ με το ρικτάριν τον Αίαντα* Ερμον. Σ μετά στ. 275.

ρικτολόγιον το· *ρικτολόγιο(ν),* Μαλαξός, Νομοκ. 445, 448.

Από το *ρίκτω* και την κατάλ. *-λόγιον.* Η λ. πιθ. το 14. αι. (LBG) και στο Du Cange.

Βιβλίο μαντικής με βάση το Ευαγγέλιο ή το Ψαλτήριο (για το πράγμα βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Α'[2] 158, Αδαμαντίου, Λαογρ. 3, 1911/12, 76-7): *Ο δε Ματθαίος ... φησίν ότι τοις παρέχουσι φυλακτήρια ... ή ρικτολόγιον ή βάμματα ... εξαετίαν επιτιμά, ιερωμένους δε καθαιρεί* αυτ. 417.

ρικτός, επίθ.

Από το *ρίκτω.* Η λ. στον τ. *ριχτός* και σήμ. με διαφορ. σημασ.

α) Που πετιέται σε σωρό, σε στοίβα: *εις την μπούκα του πόρτου δεξιά μερέα έχει πέτρες ρικτές ένα μούντε* Πορτολ. Α 329[7]· **β)** (εδώ προκ. για μόλο) που κατασκευάστηκε με ρίψη υλικών: *το ακρωτήριν του Αγίου Γεωργίου έχει μόλον ρικτόν και έναι αδέξος τόπος* αυτ. Β 12[31].

ρίκτρα η, Πηγά, Χρυσοπ. 153 (12), 332 (2)· γεν. εν. *ρικτρίας,* αυτ. 327 (4).

Από το *ρίκτω* και την κατάλ. *-τρα.* Λ. *ρίκτης* στο Βλάχ. και τ. *ρίχτρα* στο ΑΛΝΕ.

Γυναίκα που προμαντεύει το μέλλον ρίχνοντας τα κουκιά (βλ. και Κουκ., ΕΕΚΣ 3, 1940, 66-7): *Εγώ, λέγει ο Θεός, είμαι οπού πληγώνω και εγώ είμαι οπού ιατρεύω. Και εσύ τι μου τρέχεις ... εις την άμμον του ραμάλη, εις τα κοκκία της ρίκτρας, εις τα κάρβουνα της κατσιβέλας* αυτ. 326 (11).

ρίκτω, βλ. *ρίπτω.*

ρίμα η, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 302 κριτ. υπ., Αλεξ.[2] Επίλ. 11, 21, Απόκοπ. (Παναγ.) 561, Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 28, 779, Ζήνου, Βατραχ. Πρόλ. 9, 12, Δεφ., Λόγ. 740, Τριβ., Ταγιαπ. 306, Κακοπ. 13, Αχέλ. 36, Προσκυν. Ιβ. 535.28 (Σινά) 94[34], Προσκυν. Ιβ. 845 (Σινά) 120[32], Κυπρ. ερωτ. 90[16], 115[16], 150[17], Κατζ. Α' μετά στ. 12, Σταυριν. 1293, Διήγ. ωραιότ. 30, Μαρκάδ. 772, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis), Πρόλ. 16, 44, Διακρούσ. (Κακλ.) 1318, Παλαμήδ., Ψαλμ. 425. — Βλ. και *ρίμη.*

Από το ιταλ. *rima* (βλ. Battaglia, λ. *rima1*). Η λ. στο Βλάχ. (γρ. *ρήμα*) και σήμ.

α) Ποιητική σύνθεση με βάση το δίστιχο και ζευγαρωτή ομοιοκαταληξία, συνηθέστ. σε ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο: *Κι αν είχαμ' ώρα να σου πω κι άλλα καμώματά μου,| Σαμψών, λογιάζω το λοιπόν νά κραζες τ' όνομά μου.| Μ' απής κατέχεις γράμματα, μια ρίμα θα μου βγάλεις,| κι όλες μου τις παλληκαριές μέσα 'δεκεί να βάλεις* Κατζ. Δ' 355· *Από μένα τον Τριβώλη,| εγεννήθη η ρίμα όλη,| και ει τινός ουδέν αρέσει,| άλλη ας κάμει κι ας παινέσει* Τριβ., Ταγιαπ. 302· *'Σ τούτην την ρίμα βρίσκεται ο βοϊβόνδας Πέτρος* Αιτωλ., Βοηβ. 1· **β)** ομοιοκατάληκτο δίστιχο: *μιμούμενος κι εγώ λοιπόν την παλαιάν συνήθειαν| εβάλθηκα και έγραψα με ρίμες την αλήθειαν| διά τα κατορθώματα τ' ανθέντη της Βλαχίας| του βοηβόδα Μιχαήλ τας πολεμομαχίας* Παλαμήδ., Βοηβ. Εισαγ. 24· *Κι οι Τούρκοι να κοιτάζουνε τόσα περίσσα πάθη| να φύγουσι, επνίγουνταν ωσάν τυφλοί στα βάθη| από σπιρούνια και κουπιά, κατάρτια, και τες πρύμες,| και να τα γράψω δε μπορώ, ούτε να πω σε ρίμες* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 318[20].

Φρ. 1) *Αρμόζω εισέ ρίμα,* βλ. *αρμόζω* Α' Φρ. **2)** *Βάνω εις ρίμα,* βλ. *βάνω* Α' 25δ φρ. **3)** *Θέτω εις ρίμα,* βλ. *θέτω* Α' 2 φρ.

ριμάδα η, Βίος Δημ. Μοσχ. 33, 57, Μαρκάδ. Πρόλ. 5, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2537.

Από το υστλατ. *rimada* (Du Cange, Lat.) - βενετ. **rimada* (βλ. Κεχαγιόγλου [Ριμ. Απολλων. τόμ. 2.2. σ. 1667]). Η λ. στο Meursius, σε κείμ. του 18. αι. (Καδάς, Βυζαντ. 14, 1988, 354) και σήμ.

α) Εκτενές ποίημα γραμμένο σε ομοιοκατάληκτα δίστιχα: *Ριμάδα εις κάποιον γέροντα* Πτωχολ. Α τίτλ.· **β)** (μετων.) έμμετρος, ποιητικός λόγος: *Μα σώνει δα ως εδεπά δέομαι τω Κυρίω| που βόηθησε και τέλειωσα ετούτο το βιβλίο* (παραλ. 2 στ.). *Αλήθεια εκόπιασα πολλά διά να τ' αποκαλύψω| από περιγραμματικά ριμάδα να τα δείξω* Βεντράμ., Γυν. 290.

ριμάρω, Γεωργηλ., Θαν. 470, Κορων., Μπούας 3, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 1468, 1874, Γ' 439.

Από το ιταλ. *rimare* (βλ. Battaglia, λ. *rimare1*).Η λ. στο Somav. και σήμ.

Γράφω σε έμμετρο ομοιοκατάληκτο λόγο, κατασκευάζω ρίμες: *βάλθηκα εις τουτονά να πω και να ριμάρω| εις τά μας εσυνέβησαν πασάνα ν' αφερμάρω* Γεωργηλ., Θαν. 184· *από στίχον έμμετρον τώρα εριμαρίσθη* (ενν. η *Βατραχομυομαχία*) Ζήνου, Βατραχ. Πρόλ. 8· φρ. *βάνω εις το ριμαρισμένον,* βλ. *ά. βάνω* 25 δ.

ρίμη η, Κυπρ. ερωτ. 141[11, 15]. — Βλ. και *ρίμα.*

Από το ιταλ. *rima* (βλ. Battaglia, λ. *rima1*).. Η λ. και σήμ. στην Κύπρο (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.).

Ποίημα γραμμένο σε ομοιοκατάληκτους στίχους: *Ανάγνωσε, διαβάτη, αυτήν την ρίμην| μηδέν διαβείς καμώννοντας ελλίγην στίμη* αυτ. 148[1].

ρίμμα το. — Βλ. και *ρίγμα.*

Το μτγν. ουσ. *ρίμμα.* Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Δ' 627, Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 425, Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ.) και στο ΑΛΝΕ λογοτ.

Ρίψη: *Μα ρίξε αυτούνον το ραβδίν απού κρατείς στο χέρι,| το ρίμμα αυτούνου του ραβδιού να δεις το τι θα φέρει* Χούμνου, Κοσμογ. 2180.

ριμούριν το, Μαχ. 98[2], Βουστρ. (Κεχ.) 186[8], 298[8-9]· *ρεμούρον,* Κυπρ. χφ. 162.

Από το προβηγκ. *rimour* - παλαιότ. γαλλ. *remor/rimor* (βλ. και Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 292, Κεχαγιόγλου [Βουστρ. σ. 486]).

α) Θόρυβος, φασαρία: *αντάν του λάχει και πάγει* (ενν. ο *λύκος*) *κοντά εις κανέναν απλίκιν, ανισώς και ... ασκοντυλίσει εις λογήν οπού να 'ποίκεν ριμούριν και να τον νώσουσιν, πιάννει το πόδιν του ... και δακάννει το διά να το καστιγαρίσει διά να βλέπεται άλλην φοράν* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 106· **β)** οχλαγωγία· στάση, ταραχές: *εφοβήθην ο ποδέστας τους Γενουβήσους, μήπως και οι Βενετίκοι ποίσουν ριμούριν εις το έμπα του ρηγός εις την αυλήν, όρισεν και εκρατούσαν τίποτε μικρά άρματα όλ' οι Γενουβήσοι αποκάτω τους* Μαχ. 310[12]· *και τη β' Οχτωβρίου εποίκαν καβαλλάρην τον Πέτρο τ' Άβιλαν εις την Αμμόχουστον. Και εγίνην μέγα ριμούριν, και εσκοτωθήσαν πολλοί* Βουστρ. (Κεχ.) 178[1].

ρίμπελος ή **ριμπέλος** ο, βλ. *ρέμπελος.*

ριμπροβεράρω.

Από το ιταλ. *rimproverare* (Battaglia· βλ. και Πηδώνια, Πεπρ. ΔΚρ.Σ 7Β[2], 1995, 653).

Ψέγω, επικρίνω: *α θε να κάμεις οχουθρό quel che ti è caro amico,| ριμπροβεράρισέ τονε εις το κακό τό κάνει,| e subito la verità θωρείς τι effetto κάνει* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 215.

Ρίνα η.

Προσωποπ. του ουσ. *ρίνα* (είδος ψαριού· απ. το αρχ. ουσ. *ρίνη*· απ. στο Somav. και σήμ.): *Αθερίνα και Τρυγόνα, Ρίνα και Βάτε, οί και τας βίβλους κρατείτε, κρίνατε ... και εξετάσετε το αληθές* Οψαρ. 361[20].

ρινιάζω.

Από το *ερινάζω* που απ. στο Θεόφραστο. Τ. *ερινιάζω* στο Somav. Η λ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., Τσικής, γλωσσ. Χίου) και διάφ. τ. σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *ερινάζω*).

Κρεμώ αγριόσυκα σε ήμερη συκιά για να εξασφαλίσω τη γονιμοποίηση και ωρίμανση των καρπών της (για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ε' 276, Γενναδ., Λεξ. 872-3): *Ειδέ και ρίχνει (ενν. η συκία) τα σύκα της πριν να γένουν, άλειψε τους κλάδους αυτής με συκάμινα ... ή κρέμασέ την απάνω την ημέραν του Προδρόμου αγριόσυκα, ήγουν ρίνιασέ την* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 154.

Ρινιασιώτης ο· *Ρινισιώτης*, Χρον. Τόκκων 1991, 2460, 2467, 2484.

Από το τοπων. *Ρινιάσα* (βλ. Συμεων., Ετυμολ. λεξ. νεοελλ. οικων. 1217, λ. *Ρηνιάσσα*) και την κατάλ. *-ιώτης*.

Ο κάτοικος του κάστρου της Ρινιάσας στην Ήπειρο: *Οι Ρινισιώται εβίγλιζαν απάνω εκ τον πύργον* αυτ. 2440.

ρινιαστής ο.

Από τον αόρ. του *ρινιάζω* και την κατάλ. *-τής*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου).

Αυτός που εκτελεί την εργασία του ερινασμού, δηλ. της τεχνητής γονιμοποίησης των συκεών (πβ. και ά. *ρινιάζω*)· (εδώ συνεκδ.) ο μήνας Ιούνιος, κατά τον οποίο γίνεται αυτή η εργασία (βλ. και Ξανθ., Μελετ. 418): *και αύριο πάλι το ταχύ ο ήλιος έχει να 'βγει | και, διατί 'ναι Ρινιαστής, έχει πολλά να κάβγει* Βεστάρχης, Στ. πολιτ. Ελεάζ. 1504.

ρινίζω, Μαχ. 554^{23}, Χούμνου, Κοσμογ. 2751, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 177^{r}.

Το μτγν. *ρινίζω*. Η λ. και σήμ.

α) Τρίβω ή ξύνω μια σκληρή (συν. μεταλλική ή ξύλινη) επιφάνεια με λίμα· λιμάρω: *Ο Τούλιος είπεν: Το κακόν παίρνεται διά τον κακόν και το σίδερον δεν ρινίζεται παρά 'πού το σίδερον* Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 96· **β)** μετατρέπω κ. σε ρινίσματα: *Ελάφου κέρατον ρίνισέ το και το ρίνισμα εκείνο πότισον με το χλίον το νερόν* Σταφ., Ιατροσ. 2^{28}.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = **α)** Που έχει λειανθεί με λίμα: *Αγκινωτήν τον έσυρε σαγίτταν ρινισμένην· | εις το μηρίν τον έδωκεν, εκίνησε το αίμα* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 4827· **β)** που έχει μετατραπεί σε ρινίσματα: *Αγιόξυλον τριμμένον και ρινισμένον καλά* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 49.

ρινί το, βλ. *ρινίν*.

ρινίν το, Γεωργηλ., Θαν. 522· *ρινί*.

Το μτγν. ουσ. *ρινίον*. Ο τ. *ρινί* και σήμ. (Κριαρ., Λεξ.). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.).

Μικρή λίμα: *Κάτα εις εργαστήριον που δούλευε χαλκίας | επήγε κι ηύρηκε ρινί πόκαμεν τας δουλείας* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 81^{2}.

Ρινισιώτης ο, βλ. *Ρινασιώτης*.

ρίνισμα το, Ιερακοσ. 347^{11}, 435^{28}, 437^{21}, Ορνεοσ. αγρ. 530^{8-9}, Διήγ. παιδ. (Tsiouni). 313, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 249.

Το αρχ. ουσ. *ρίνισμα*. Η λ. (συν. στον πληθ.) και σήμ.

Κομματάκι, ψήγμα που αποσπάται κατά το λιμάρισμα κάποιου υλικού (συν. ξύλου ή μετάλλου)· ρινίδι: *Ελάφου κέρατον ρίνισέ το και το ρίνισμα εκείνο πότισον με το χλίον το νερόν* Σταφ., Ιατροσ. 2^{28}· *Απελθών εις χαλκείον, λάβε ρίνισμα σιδήρου και λειώσας αυτό καλώς δίδου (ενν. τω ιέρακι) μετά κρέως* Ιερακοσ. 347^{6}.

ρινοκοπώ, Μαλαξός, Νομοκ. 352, Zygomalas, Synopsis 129 Α 41, 131 Α 51, 214 Κ 49, 282 Σ 22, 299 Φ 7. — Πβ. και *ρινοτομώ*.

Από το αρχ. ουσ. *ρις –να* και το *κόπτω*. Η λ. τον 9. αι. (Lampe, Lex., LBG), στο Steph., Θησ. και στο Αρμεν., Εξάβ. Ϛ' 2^{14}, 3^{4} κ.α.

Κόβω τη μύτη κάποιου ως τιμωρία για κάποιο σοβαρό αδίκημα που διέπραξε: *Ο βιασάμενος κόρην ... ρινοκοπείσθω* Zygomalas, Synopsis 144 Β 18.

ρινός, επίθ.

Από το επίθ. *ερινεός/-ούς* που απ. στον Αριστοτέλη. Πβ. *ρινός* ο σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *ερινεός*).

Που προέρχεται από αγριοσυκιά: *τινές ... κεντρώνουν ένα κλάδον εις πάσαν συκίαν ρινόν* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 154.

ρινότμητος, επίθ.

Από το ουσ. *ρις –να* και το *τέμνω* (θ. *τμη-*). Η λ. τον 5. αι. (L-S Κων/νίδη, Lampe, Lex.) και σήμ. (Μπαμπιν., Λεξ.)· βλ. και LBG.

Που του έχουν κόψει τη μύτη: *Υποστρέψας δε εν Κωνσταντινουπόλει (ενν. ο Κωνσταντίνος ο Πωγωνάτος) εβασίλευσεν άμα τοις αδελφοίς. Επιβουλευθείς δε παρ' αυτοίς και κατισχύσας ρινοτμήτους και εξορίστους εποίησεν Ηράκλειον και Τιβέριον* Χρονογρ. (Λαμψ.) 249· (εδώ ως επών.): *μετά τούτον βασιλεύει ο Ιουστινιανός ο Ρινότμητος χρόνους δώδεκα* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 314^{v}.

ρινοτομώ. — Πβ. και *ρινοκοπώ*.

Από το ουσ. *ρις -να* και το *τέμνω* (θ. *τομ-*). Η λ. τον 4. αι. (TLG), στον Ευστάθιο και σήμ. (Μπαμπιν., Λεξ., λ. *ρινοτομία*).

Κόβω τη μύτη κάπ.: *Τότε δήτα και ο Θωμάς ... τους μεν Αλβανίτας προς τον λαόν διεμέριζε προς κυβέρνησιν ... τους δε Βουλγάρους και Βλάχους ρινοτομείν αυτούς ηρετίσατο* Ιστ. Ηπείρ. XX^{5}.

ρίξις η.

Από το *ρίχνω* και την κατάλ. *-σις*. Λ. *ρίξη* σήμ. ιδιωμ. (Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ.) και στο ΑΛΝΕ.

Ρίξιμο, ριξιά· εδώ προκ. για την εκσπερμάτιση: *εις τον πρεπούμενον καιρόν ας*

λείψει (ενν. *ο άνθρωπος*) *από την μίξιν,| της γυναικός την ένωσιν και σπέρματος την ρίξιν,| το Σάββατον ξημέρωμα και Κυριακήν ακόμη,| δεσποτικές τες εορτές, τες ποιες 'ρίζουν οι νόμοι* Γεωργηλ., Θαν. 497.

ρίο το.

Από το βενετ.-ιταλ. *rio* (<μεσν. λατ. *rius*· βλ. Kahane, Sprache 577). Βλ. και LBG (λ. *ρίος* το).

Μικρό ποτάμι ή κανάλι: *οι Κάβουρλες έναι χώρα και έχει ρίο και εμπαίνουν οι βάρκες και οι φούστες μέσα* Πορτολ. Α 187[6].

ριούντο το, Πορτολ. Α 130[21].

Άγν. ετυμ.· πιθ. σχετ. με το ουσ. *ρετούντο* (ά. *ρεντούτο*).

(Ναυτ.) αραξοβόλι: *Οι Αχηλώνες έχουν ξέρες και έχουν ριούντο διά ξύλα μικρά* αυτ. 128[14]· *Εδώθεν τον Άγιον Ανδρέα μίλια τρία, έναι μία βάλη που στέκουν τα ξύλα το καλοκαίρι και έχει ριούντο με όστρια και με γαρμπή* αυτ. 129[2].

ριπή η, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 1617, Χρον. Τόκκων 3191.

Το αρχ. ουσ. *ριπή*. Η λ. και σήμ.

Στην έκφρ. *ως εν ριπή* = σε ελάχιστο χρόνο, στη στιγμή (η έκφρ. πιθ. μτγν., βλ. TLG): *ευθύς ορμήσασιν τα παλληκάρια, οι νέοι* (παραλ. 2 στ.) *στην ρίζαν ακουμπίσασιν του τοίχου και της πόρτας| και ως εν ριπή εσέβησαν, ηπήρασιν την χώραν* Χρον. Τόκκων 2062.

ριπιδίζω· *ρεπιδίζω*.

Από το ουσ. *ριπίδι(ον)* και την κατάλ. *-ίζω*. Λ. *ριπιδιάζω* και τ. *ριπιίντζω* σήμ. ιδιωμ. (Πασπ., Γλωσσ., Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου). Η λ. και ο τ. σήμ. στο κρητ. ιδίωμα ως τριτοπρόσ. με διαφορ. σημασ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Δ' 628, λ. *ριπιδίζει*).

Κάνω αέρα με ριπίδι (βλ. και ά. *ριπίδι(ον)*)· (εδώ προκ. για πουλί με τα φτερά του): *ο μέγας Βασίλειος ... ορίζει και κάνουσίν του από καθαρόν χρυσίον μίαν περιστεράν και κρεμνά τηνε άνωθεν της αγίας Τραπέζης ... και αυτείνη η περιστερά ερεπίδιζε με τες πτέρυγές της τα Άγια όταν ελειτούργαν ο άγιος* Μορεζ., Κλίνη φ. 253[v].

ριπίδι(ον) το, Παϊσ., Ιστ. Σινά (Καδάς) 595.

Το μτγν. ουσ. *ριπίδιον* (TLG). Η λ. στον τ. *ριπίδι* και σήμ.

1) Βεντάλια (για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Δ' 394): *Εμέναν* (ενν. *το παώνιν*) *έχουν βασιλείς απέσω εις τα παλάτια,| τα αυγά μου πάλιν τρώγουν τα οι ευγενίδες όλες* (παραλ. 1 στ.) *και τα πτερά μου πολεμούν πάλιν χρυσά ριπίδια* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 162. **2)** (Εκκλ.) λειτουργικό λάβαρο, το *εξαπτέρυγον* (βλ. ά. σημασ. 2, καθώς και Sophocl., λ. *ριπίδιον*): *τα ριπίδια άπερ βαστούν οι διάκονοι οπόταν ο ιερεύς κάνει την μεγάλην και αγίαν Είσοδον δηλούν τα χερουβείμ και τα εξαπτέρυγα* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 399[v].

ριπίζω.

Το αρχ. *ριπίζω*. Η λ. και σήμ. λόγ. (Μπαμπιν., Λεξ.).

α) (Προκ. για τον άνεμο) διασκορπίζω κ. φυσώντας: *λεπτά εγένετο άμα ο σίδηρος ... και ο χαλκός ... ωσεί λεπτότερον αχύρου εν αλώνι, και ερίπισεν αυτά ο άνεμος ώστε μηδέν καταλειφθήναι εξ αυτών* Παράφρ. Μανασσ. (Tièche) 373· **β)** (μεταφ.; προκ. για επίθεση στρατεύματος) επιτίθεμαι ορμητικά: *Ομοίως επιάσασιν εκείνον τον κυρ Παύλον* (παραλ. 1 στ.) *και άλλους άρχοντες καλούς, έντιμους εκ την χώραν.| Έτσι επαρατσάκισαν και όλο το φουσσάτον·| εκίνησαν ερίπισαν, ηπήραν εκ το πλάγι* Χρον. Τόκκων 1766.

Η μτχ. ενεστ. ως επίθ. = που πετιέται από εδώ και εκεί: *Τις ικανός φράσαι την τότε γενομένην συμφοράν ...; Τι δε και τα των βασιλέων μνήματα ανοιγόμενα και ριπιζόμενα τα οστά αυτών ...* Έκθ. χρον. 15[13].

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = διεσπαρμένος, σκόρπιος· (εδώ μεταφ.): *παντοτινά ηθέλαμεν διστάζει χωρίς καμίαν μας σταθέρωσιν, από εδώ και εκείθεν ριπισμένοι, και οι ταλαίπωρές μας συνείδησες πάντα ηθέλασι στριφογυρίζεσθεν ασύσταγα ... αν δεν εστερεώνουνταν εις την μίαν εκείνην αξιότητα του πάθους και του θανάτου του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού* Χριστ. διδασκ. 100.

ριπίς η.

Το αρχ. ουσ. *ριπίς*. Διάφ. τ. σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *ριπίς*).

1) Βεντάλια: Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 579. **2)** Στην έκφρ. *εις οφθαλμού ριπίδα* = σε ελάχιστο χρόνο, αμέσως (βλ. και ά. *ριπή*): *Κρήτης, η Ρόδο εθλίβηκε, της Χιος εκακοφάνη| τ' ανόλπιστόν σου το κακόν, και από τον νουν τις βγάνει* (παραλ. 2 στ.) *ν' ακούγουν πώς εχάλασες εις οφθαλμού ριπίδα!* Σκλάβ. 193.

ρίπτω, Σπαν. (Λάμπρ.) Va 567, Προδρ. (Eideneier)[2] Α' 236, Γ' 170-1, Καλλίμ. 1311, Ασσίζ. 47[18], 252[11], 295[16], 362[2], Ορνεοσ. αγρ. 537[10], Διγ. Ζ 161, 356, 613, Βέλθ. 417, 1128, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 4736, Χρον. Μορ. Η 543, Ρ 17, 2921, Βίος Αλ. 3657, Φλώρ. 383, 1645, Λίβ. διασκευή α 230, 1831, Αχιλλ. (Smith) Ν 555, 1271, 1560, Ιμπ. 720, Χρησμ. Χ 18, Χρησμ. (Βέης) 14[18], Φυσιολ. (Legr.) 471, Φυσιολ. 355[21], 356[7], Δούκ. 161[25], Γεωργηλ., Θαν. 613, Παράφρ. Χων. (v. Dieten) Ι 1, Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 720 κριτ. υπ), Λίβ. Va 219, 2123, Έκθ. χρον. 34[21], 43[11], 72[9], Κορων., Μπούας 37, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Α' 561, ΙΔ' [204], Βυζ. Ιλιάδ. 615, Ιστ. πολιτ. 28[22], Παϊσ., Ιστ. Σινά 40, Διγ. Ο 2766, κ.α.· *ερίπτω*, Διγ. Ζ 3885· *ρέχνω*, Κορων., Μπούας 20· *ρίβγω*, Μαχ. 210[34], 314[4], 340[32], 404[8], 416[15, 16], 454[6], 464[1], 486[18, 19, 22], 546[34], 588[20], Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 92, 115, Ξόμπλιν φ. 137[v], Θρ. Κυπρ. (Παπαδ. Θ.) 166, Κυπρ. ερωτ. 99[17], 107[20]· *ρίκτω*, Σαχλ., Αφήγ. 517, Ερωτοπ. 93, Λίβ. Esc. 2291, 2694, Αχιλλ. L 878, 1184, Χρον. Τόκκων 266, 1734, Θησ. Β' [30[8]], Θησ. (Foll.) Ι 53, Χούμνου, Κοσμογ. 2179, 2181, 2353, 2503, 2511, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 120, 2125, 2547, 2790, 4568, 4801, Απόκοπ.[2] 363, Πικατ. (Bakk.-v. Gem.) 302, 412, Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 941, Κορων., Μπούας 37, Αχέλ. 406, 410, 644, 753, 1040, 1578, Μορεζ., Κλίνη φ. 138[v], 514[r], 539[v], Στάθ. (Martini) Α' 92, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 431, Ροδινός (Βαλ.) 167, Διγ. Ο 1734, Διακρούσ. (Κακλ.) 226, 752, 1102, κ.α.· *ρίκτω ή ρίχνω*, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 2511, 2543, 2555, 3223, 3552, 3565, 3599, 3769, 4613, 4674, Διακρούσ. (Κακλ.) 717, 749, 760· *ρίπτω ή ρίχτω*, Χρον. Μορ. Η 2217, 2224, 3519, 3576, 4023, 4634, 4730, 4839, 5577, 8308, 9018, Ρ 2217, 2224,

3519, 4023, 4634, 5577, 8308· *ρίχνω,* Κομν. Διδασκ. Δ 392, Ιατροσ. 21^{101}, Αχιλλ. Ο 334, Θησ. Β' [13^{5}], Θησ. (Foll.) I 133, Γαδ. διήγ. 17, 143, Κορων., Μπούας 132, Ζήνου, Βατραχ. 394, 395, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 154^{v}, 219^{v}, Χρον. σουλτ. 64^{6}, 79^{19}, Κυπρ. ερωτ. 154^{4}, Πανώρ.^{2} Αφ. 43, Β' 29, Δ' 33, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 566, Πιστ. βοσκ. I 1, 57, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Α' 882, Β' 1034, 2146, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 257, Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 1239 κβ' 1, 1245 λ' 2, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [350], Γ' [138], Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 165, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 224, 229, Ε' 15, Διακρούσ. (Κακλ.) 128, 285, 709, 1001, Τζάνε, Κρ. πόλ. 188^{15}, 211^{4}, 239^{15}, 245^{16}, 542^{13}, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.^{2} Αποκάλ. Ιω. ς' 13, κ.π.α.· *ρίχνω* ή *ρίχτω,* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 235^{13}, 282^{24}, 394^{15}, 407^{26}, 448^{14}, 467^{10}, 527^{15}, 548^{14}, 556^{2}· *ρίχτω,* Χρον. Μορ. Η 2921, 9092, Ρ 15, 543, 9092, Θησ. Ζ' [36^{8}], Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 728, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' μετά στ. 640, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Α' 774, 1060, Γ' 1594, Δ' 939, Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 169, 512, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 17, Γ' 410, 459, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 139, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.) 177$^{5, 18}$, 289^{21}, 360^{19}, 408^{21}, 454^{9}, 460$^{12, 15}$, 472^{11}, 480^{8}, 490^{23}, 570^{16}, κ.α.· αόρ. *έριξα,* Ιων. I 4, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 696, Διήγ. παιδ. 294, Φλώρ. 1033, Ερωτοπ. 675, Λίβ. διασκευή α 256, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 297, 426, Αχιλλ. L 994, 1018, 1200, Αχιλλ. (Smith) N 1006, Χρον. Τόκκων 554, 1735, Γαδ. διήγ. (Βασιλ.) 427, Λίβ. Va 1643, 1823, 1049, 2852, Απόκοπ.^{2} 363, Βεντράμ., Φιλ. 172, Δεφ., Λόγ. 128, Πεντ. Γέν. II 21, XXXVII 20, Έξ. VII 10, XV 21, 25, Δευτ. IX 17, Δωρ. Μον. XXIX, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 260, 266, Γ' 164, Κατζ. Γ' 132, Ιντ. κρ. θεάτρ. Γ' 16, Πιστ. βοσκ. IV 4, 43, Βίος Δημ. Μοσχ. 637, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Β' 616, Στάθ. (Martini) Γ' 53, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 72^{r}, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 551, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 109, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 109, Hagia Sophia ω 515^{18}, Μπερτολδίνος 124, κ.π.α.· *έρ(ρ)ιψα,* Σπαν. (Μαυρ.) P 101, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 53, 868, 1284, 1541, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 6776, 11402, Λίβ. P 1316, Λίβ. Esc. 198, 4171, Λίβ. N 3677, Αχιλλ. (Smith) N 1556, 1612, Βουστρ. (Κεχ.) 68^{16}, 192^{18}, Κυπρ. ερωτ. 107^{32}, 143^{2}· Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 91, κ.α.· γ' πληθ. αορ. *ερρίπτησαν,* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 1013· προστ. *ρίχθησε,* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.^{2} Μάρκ. ια' 23· μτχ. παρκ. *ριχμένος,* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.^{2} Ιω. ιε' μαξ. καλλιουπ., Ιω. ιε 6.

Το αρχ. *ρίπτω*. Ο τ. *ρέχνω* πιθ. από μετρ. αν. Ο τ. *ρίβγω* (*ρίβγειν*) στο Meursius και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 769) και τ. *ρίβγου* σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., λ. *ρίχνου*). Ο τ. *ρίκτω* σε σχόλ. (LBG), τον 11. και σε έγγρ. του 12. αι. (Caracausi, LBG) και στο Βλάχ. Ο τ. *ρίχνω* (για το σχηματ. του οποίου βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 291) στο Βλάχ. (λ. *ρίκτω*) και σήμ. Τ. *ρίχτου* και ο τ. *ρίχτω* (για το σχηματ. του οποίου βλ. και Χατζιδ., Αθ. 26, 1914, ΛΑ 54) σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 769, λ. *ρίβκω*, 770, λ. *ρίχτω, ρίχνω*). Διάφ. τ. σήμ. ιδιωμ. (Χατζ., Λεξ., *ρίβκω*, Andr., Lex., *ρίφτω*, Κωστ., ό.π., λ. *ρίγνου*). Μτχ. *ρικτήμενος* (βλ. και Δαβίδ. 406), *ριγμένος* (λ. *ρικτήμενος*) και *ριχμένος* στο Somav.· βλ. και Σακ., Κυπρ. Β' 770, λ. *ρίχνω*. Η λ. στο Du Cange και σήμ. λόγ. και σε αρχαϊστικές φρ. (Κριαρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ.).

I. (Ενεργ.) **1α)** Κάνω ή αφήνω κ./κάπ. να πέσει κάτω: *Την καρέαν κλαδοκοπούσιν| και τα φύλλα ρίπτουν κάτω* Χρησμ. (Βέης) 14^{18}· *τον βότρυν ρίπτουν (*ενν. *οι ακανθόχοιροι) εις την γην και ξηρωγίζουσίν τον* Φυσιολ. (Legr.) 471· *ρίξε, κυρά μου, το σκοινί από το παραθύρι,| για να 'ρθω το τειχιό τειχιό, να πιάσω ωριόν ζαφείρι* Ch.

ρορ. 327· *επήγε μέσα στην αυλή* (ενν. *ο Ιούδας*)*, εις την μηλιά ανεβαίνει| κι όλα τα μήλα τσή 'ριξε και τότες κατεβαίνει* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)^{2} 2543· (προκ. για δέντρο ή πτηνό): *Κάμε ένα στεφέλι μολυβένιον και ζώσε τον δένδρον ... Τούτο του βοηθά πολλά να μη ρίχνει τον καρπόν του* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 155· *Τα ... δένδρα ρίχνουσι ... τα φύλλα τως* Μορεζ., Κλίνη φ. 375^{v}· *Εις ρευματιζόμενον* (ενν. *ιέρακā*) *και από του ρεύματος ρίπτοντα τα πτερά* Ιερακοσ. 479^{10}· (εδώ μεταφ. προκ. για δάκρυα): *Το δυνατόν ξουφάριν| που ρίβγει 'πού τα 'μμάτια μου ψιχάδιν ...* Κυπρ. ερωτ. 107^{20}· **β)** ανατρέπω: *ταύτην την στήλην άνεμοι πνεύσαντες λίβαι εξανέσπασαν ... και εις γην έριψαν* Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 197· *Δύο, τρεις φορές τον έριψαν και πάλιν εσηκώθη·| τέτοιους κόλπους τον έκρουαν* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr. 3996. (μεταφ. προκ. για αξιωματούχο· για τη σημασ. βλ. και Κουκ., Ευστ. Γραμμ. 139): *εμπρός στους δούλους σου* (ενν. *στέκου*) *αφέντης υψωμένος,| διά να στέκεται σωστή της αφεντιάς η τάξις* (παραλ. 1 στ.)· *μηδέ πικρός και ρίξουν σε, μηδέ γλυκύς και φαν σε,| ένας σοφός διδάσκαλος είπεν ότι να είσαι* Ιστ. Βλαχ. 1619· *εδοκίμαζε πώς να τον ρίψει* (ενν. *τον πατριάρχην*) *... από το πατριαρχείον* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 125^{3}· **γ)** γκρεμίζω, ισοπεδώνω: *Πέμπει* (ενν. *ο Θεός*) *σεισμόν με την βοή, ο κόσμος σκοτεινιάζει,| και από τον φόβον ο λαός το «Κύριε ελέησον» κράζει.| Και ρίκτει σπίτια αρχοντικά, παλάτια των κριτάδων,| εκκλησιών καμπαναριά και άλλων πτωχών τινάδων* Σκλάβ. 21· *έβαλαν* (ενν. *οι βάρβαροι*) *σιδηρούς λοστούς κάτω από τας πορφυρένιας κολόνας, διά να ρίξουν την εκκλησία και να πάρουν τα μάλαμα* Ιστ. Βατοπ. 39· *με τες μπόμπες τες πολλές ερίξαν το καρτέρι* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 282^{24}· *τα τείχη ρίχνασιν με την αρτελαρίαν* (ενν. *οι Τούρκοι*) Αχέλ. 1847· *ήρξαντο ρίπτειν και αφανίζειν τον θείον ... ναόν, και τέλος έκτισαν και ανῳκοδόμησαν μετζίτιον* Ιστ. πολιτ. 28^{22}· (σε μεταφ.): *τση 'ντήρησής μου| τσι πόρτες εκατέσπασε* (ενν. *ο πόθος*) *κι έριξε της ντροπής μου* Πανώρ.^{2} Γ' 408. **2α)** Με ουσ. όπως *χιόνι, χαλάζι* κλπ. για την περιγραφή φυσικών φαινομένων: *σαν τα νέφαλα που ιδείς τον ουρανόν να κρύψουν,| και παρευθύς κάτω στην γην πολλήν βροχήν να ρίψουν,| ούτω στον κάμπον του δουκός εκ των Φραντσόζων πίπτουν| οι σκιουπετές ...* Κορων., Μπούας 37· *ο ουρανός με τες βροντές αστροπελέκια ας ρίχνει* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 15· *σεισμός πολυς εγίνηκε, μεγάλη σκοτεινάγρα,| τα νέφη εθαμπωθήκασι κι ερίξασιν αντάρα* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)^{2} 3767· *Ρίκτει ο Θεός την χάλαζαν με 'στία ανακατωμένη,| άνθρωποι, δένδρη και τα ζα ευρέθησαν χαημένοι* Χούμνου, Κοσμογ. 2353· *Γλυκύν αέρα στες αρχές του ναύτη ετσι του ρίκτει,| ο ουρανός, μα η θάλασσα σαν θυμωθεί του δείκτει την δύναμιν και μάνητα 'ς κύματα αγριεμένα* Λίμπον. 215· *Οι καταρράκτες του ουρανου πάραντας θέλου ανοίξει,| νερόχιονο να ρίκτουσι, κι αστράψει και βροντήξει* Π. Ν. Διαθ.^{2} 4801 (και απρόσ.): *νερά πολλά ου γίνονται, μόν' χιόνια και χαλάζι.| Ρίκτει στιβάζει πάντοτες ... κι ευθύς ... το να το ρίξει πάγωσε* Θησ. Ζ' [36^{8}]· *Εις όλα τα περίγυρα και τα χωριά χαλάζι| έρικτε με τες αστραπές και ο λαός φωνάζει* Σκλάβ. 126· **β)** (με υποκ. τη λ. *ουρανός* κλπ. και αντικ. τα ουσ. *αίμα* (βλ. και ά. *αίμα(ν)* ιδιάζ. χρ., Επιτομή, ά. *αίμα* 1), *φωτιά*): *αίμα ρίξε, ουρανέ, και πλιο νερό μη βρέξεις!* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 228^{14}· *Ουρανέ, ρίξε φωτιά, ...| κι όλοι ας λαβού κι όλοι ας καγού* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Γ' 1723. **3α)** Στέλνω προς κάπ. κατεύθυνση ή σε κάπ. στόχο: *ένα πουγγί τούς έριξε* (ενν. *ο Αλέξανδρος βοεβόδας*) *να διαμοιρασθούσιν* Ιστ. Βλαχ. 1030·

βλέπω την κόρην, ρίπτει με μαγνάδιν ιδικόν της Λίβ. διασκευή α 2451· ρίπτει το (ενν. το μήλον) προς το κόρφον του, ευθύς απονεκρούται Καλλίμ. 1311· (εδώ προκ. για ραντισμό με αγίασμα): ρίκτουσιν (ενν. μοίραν απ' αυτές οπού εχηρέψασιν) αγίασμα ωσάν παπάδες.| Και από τες έξι ή τες επτά, πάσαν εορτήν και σκόλην,| απήν σφαλίσουν οι εκκλησιές και απήν μισέψουν όλοι,| τα μνήματά σας διασκελούν και απάνω σας διαβαίνουν,| με τους παπάδες ταπεινά, κρυφά να συντυχαίνουν Απόκοπ.[2] 188· φρ. όσον να ρίξεις μίαν πέτραν = σε απόσταση βολής πέτρας: εχώρησε μακρά απ' αυτούς όσον να ρίξεις μίαν πέτραν Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Λουκ. κβ' 41· (εδώ σε διαδικασία μαντικής· βλ. και Μέγας, ΕΕΦΣΠΑ 9, περ. β', 1958-9, 207-208, Κουκ., ΕΕΚΣ 3, 1940, 66 και σημ. 8): Όσοι μαντεύουσι ... ή αστρονομούνται ή χύνουσι κηρί ... ή ρίκτουσι κουκκία ή ρεβίθια ή ρίκτουσι εις το φεγγάρι ... Νομοκ. 385[8]· **β)** (προκ. για ουράνιο σώμα κλπ.) εκπέμπω: Λαμπρότατε ήλιε, ρίξε τες ακτίνες σου Χίκα, Μονωδ. 140· τ' άστρα του ορανού τσ' ακτίνες τως να ρίχνου| πασίχαρα στον κόσμο μας Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 343. **4α)** Εκτοξεύω, εκεσφενδονίζω: ρίχτου τα βερτόνια τως και τα πουλιά δοξεύγου Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 308· σκιουπέτα ρίκτασι, μπαλέστρες και κοντάρια Κορων., Μπούας 57· ρίπτει (ενν. ο Έρως) το βέλος εις αυτήν και φλόγα εξανάπτει Διγ. Ζ 197· είδα φανερά να ρίξει με μεγάλη| σπουδή στο στήθος μου Ερωτας χίλιες σαΐτες πάλι Πανώρ.[2] Α' 329· Έπειτα παίρνει τη γυνή (ενν. ο Διγενής), στα δάση τηνε κρύπτει/ να μη βλέπει στον πόλεμο πώς το κοντάρι ρίπτει Διγ. Ο 2766· (σε μεταφ.): Όλος εξεκοκκίνισε, κι εφαίνετό σου ερίχνα| χίλιες φωτιές τ' αμμάτια του,| κι οι εμιλιές του εδείχνα| πως είναι πλια αγριότερη παρά θεριού η καρδιά του Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 95· **β)** πυροβολώ: ερίχνασί του τουφεκιές, μα κείνος δεν τες γροίκα Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 542[13]· λουμπαρδιές και τουφεκιές ερίχταν απομέσα Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 290[2]· ερίξασι οι Τούρκοι ... μπαλοτιές σαν χιόνι Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 280[14]· **γ)** χιμώ να χτυπήσω κάπ. (συν. με το ρ. κόπτω προκ. για σπαθί): αυτός απού τα σκότωνε (ενν. τα παιδιά) ο τρισκαταραμένος| 'ποπανωθιό τση Ελισσαβέτ στέκει ξεσπαθωμένος·| ρίκτει να κόψει το παιδί 'ς τση μάννας του τα χέρια,| κι ένα χαράκι ήτον εκεί κι ήδωκεν η μαχαίρα Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 2290. **5)** (Για ρούχο, κάλυμμα κεφαλής κ.τ.ό.) βγάζω: ρίκτουν τα πανωκλίβανα, έλαμψαν τ' άρματά τους Παρασπ., Βάρν. C 184· ρίπτει (ενν. η Μαξιμώ) το επιλούρικον (ην γαρ πολύς ο καύσων) Διγ. Ζ 3694· φρ. ρίχνω τα ράσα / ρίπτω/ρίχνω το μοναχικόν σχήμα/το σχήμα το αγγελικόν/την καλογερικήν = αποβάλλω το σχήμα: Περί μοναχού και μοναχής ... αν υπανδρευθούν ή πορνεύσουν ή κοσμίσουν και ρίξουν τα ράσα Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 1110 ξδ' 3· ορισέν την (ενν. ο ρήγας) μοναύτα να ρίψει το μοναχικόν σχήμα ..., γιατί χωρίς το θέλημάν της τα εφόρησεν διά τον ορισμόν της ρήγαινας Μαχ. 226[18]· οι καλογέροι, καλογριές οπού 'χασίνε ρίξει| το σχήμα το αγγελικόν να 'χε τις τους ρωτήξει,| αν ηύραν καλοριζικιάν στον κόσμον οπού ζήσαν| γή αν είδασι ανάπαυσιν όπου και αν επατήσαν Τζάνε, Καταν. 437· μετανοούν και ρίχνουν την καλογερικήν και έρχονται εις την προτέραν τάξιν των κοσμικών Μαλαξός, Νομοκ. 200. **6α)** Τοποθετώ σε κάπ. θέση, βάζω: το έριψεν (ενν. το βιβλίον) εις την μεγάλην βιβλιοθήκην του παλατίου Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 123[25]· είπεν ο Λάβαν του Ιακώβ· ιδού ο σωρός ετούτος και ιδού το στέμα ος έριξα ανάμεσά μου και ανάμεσά σου Πεντ. Γέν. XXXI 51· **β)** εγκαθιστώ: Έφερον γαρ τον σουλτάν Σελίμην οι αποσταλέντες,

και ότε επλησίασεν εγγύς, επορεύθη πας ο λαός και υπήντουν αυτόν και οι μεγιστάνες άπαντες οι της πόρτας· έριψε δε τας σκηνάς και τον λαόν αυτού άπαντα εντός της Πόλεως εις το Γενημπαγτζία Έκθ. χρον. 54[8]. **7α)** Σκορπίζω ολόγυρα: τα βάνουν (ενν. τα σταφύλια) εις το παραβούτι ρίπτοντες εις πάσαν πατωσίαν σινάπι αντίς άλας Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 253· Κάμε καλόν, και ας κείτεται, σα να 'σπεΐρες σιτάρι,| οπού το ρίκτεις εις την γην κι ύστερα βρίσκεις χάρη! Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 1846· (προκ. για δίχτυα κλπ.): τα καράβια ρίκτουσιν δίκτυα εν θαλάσση| να πιάσουσιν οψάρια να φάγουσιν οι ναύτες Ιμπ. 606· είπε (ενν. ο Ιησούς) τον Σίμωνα: «... ρίξετε τα πλεμάτια σας να ψαρέψετε» Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Λούκ. ε' 4· τ' αγκίστρι του στην θάλασσαν και το πλεμάτ' αντάμα| τα έριξε (ενν. ο ψαράς) και πίασε ψάρια που 'ταν θαύμα Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 129[9]· **β)** χύνω, σταλάζω: έριχνεν (ενν. τον χυλόν) εις τον ασβέστην με αστράκι και εμύξωνεν ο ασβέστης και ήτον κολλητικός καταπολλά Hagia Sophia ω 516[24]· Έπαρε καρυδίου λάδι και αμύγδαλον και ανακάτωσέ τα και βάλε και κρεμμυδίου ζουμί και ας ζεσταθούν ολίγον και ρίξε εις το αφτί μίαν και δύο και υγιαίνει Γιατροσ. Ιβ. 80· **γ)** (προκ. για τα μαλλιά) ξεπλέκω, αφήνω λυτά (εδώ σε εκδήλωση πένθους): Τότε κι εγώ ξεπλέχτηκα κι έριξα τα μαλλιά μου| τα μάγουλά μου ξέσκισα κι έδερνα τα βυζιά μου,| κι εφώναζα με κλάηματα, κι ήρχισα κι εθρηνούντα| η γη, τα όρη κι ο γιαλός, μα δε μ' απιλογούντα Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 207[14]. **8α)** Πετώ, αποβάλλω κ. ως άχρηστο: το ζυμάρι ... εξίνισεν και ερίξαν το Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 168[r]· (εδώ προκ. για αφόδευση· πβ. ά. ρίψις, ά. ρίψιμον σημασ. 3): ότι το αφόδευμα αυτού βιαίως ρίπτει (ενν. ο ιέραξ) Ιερακοσ. 465[18]· **β)** πετώ πιο πέρα, ρίχνω μακριά (εδώ με θυμό, αγανάκτηση): αφότου το απεπλήρωσεν έριψε το πιττάκιν,| ωσάν υπενεστέναξεν και λέγει τον ευνούχον: «(παραλ. 1 στ.) ... τούτο επιφωνούμαι· οποία εκ τας καυχίτσας μου ...| ευρώ ότι δέχεται γραφήν ...,| ας εγνωρίζει ότι απ' εμέν εισμίαν εθανατώθη Λίβ. διασκευή α 1530· πριν το πιάσω (ενν. το θυννόκομμαν κομμάτιν) χάνεται και φεύγει εκ το σκουτέλλιν,| αν δε παγώσει, κόλλειται και απέκει ουκ ανασπάται,| και από μανίας μου ρίπτω το ανταμού με το σκουτέλλιν Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 244· ει βούλει μερικώς να την περιτραλίσεις,| πιάσε ραβδίν, βάλε φωνήν, ρίψον το καμελαύχιν,| 'πόλυσον πέτραν κατ' αυτής ... (παραλ. 3 στ.) τους οφθαλμούς αγρίωσον ...,|... βρύξον καθάπερ λέων Προδρ. (Eideneier)[2] Α' 165· **γ)** ρίχνω βιαστικά πιο πέρα, «ξεφορτώνομαι» κ.: Όταν ... γεύματος ώρα φθάσει,| ρίπτει (ενν. ο τσακωτής) το καλαπόδιν του, ρίπτει και το σανίδιν (παραλ. 1 στ.) και λέγει την γυναίκαν του: «κερά μου, θες τραπέζιν ...» Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 125. **9)** (Για νόμισμα) αποσύρω από την κυκλοφορία, καταργώ: εδουλεύγετον εκεινή η μονέδα γ' χρόνους, ωσώσπου και αφέντεψεν το ρηγάτον. Και τότες έριψέν την (ενν. ο ρήγας) και εποίκεν γρόχια άργυρα Βουστρ. Κεχ. 116[17-18]. **10)** (Μαθημ.) αφαιρώ: όσα άσπρα επίασεν, να τα πολλαπλασιάσει με τα γ', και όσος αριθμός γένει, πε τον να ρίξει τα μισά Rechenb. 44[2]. **11α)** Αφήνω παράμερα, παρατώ, εγκαταλείπω: εις τα βουνιά ας με ρίξουσι και τα θεριά ας με φάσι Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε' 1027· έριψαν ... πολλά ων εκείθεν ηχμαλώτισαν, μη έχοντες φέρειν αυτά· τόσον γαρ υπερίσχυσεν ο λιμός ότι τας μεν καμήλους έφαγον και τα λοιπά ζώα αφήκαν τρέφειν μη έχοντες Ιστ. πολιτ. 74[12]· οι Εβραίοι επέψασι κι επήρασι το ξύλο,| κέδρος, κυπάρισσο και ελιά εκ του Αδάμ το φύλλο,| απού εις γιοφύριν έστεκε ως το 'χασι ριμμένο Π.

Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 3490· *Περί δούλων ασθενημένων οπού τους ρίχνουν εις την εκκλησίαν ή έξω* Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 699 ρκα' 1· **β)** (μεταφ.): *«Χάρησε», με λέγει* (ενν. ο ευνούχος),| *«και τους οπίσω πικρασμούς ρίψε, ξενώθησέ τους»* Λίβ. διασκευή α 2485· *ας ρίψω την δειλιάν να του το φανερώσω* Φλώρ. 1476· *ρίψον την έννοιαν, ρίψον την, την θλίψιν αποβάλου* Φλώρ. 313· *σον τράχηλον άκλιτον κλίνε εις τον έρωτάν του,| ρίψε τό το κενόδοξον, άφες το ηπηρμένον* Λίβ. διασκευή α 1421· *έρχου όπου με βλέπεις,| άφοβος, ανεννοίαστος, δίχα τινός ανάγκης.| Και ρίψε, ρίψε το λοιπόν αποτουνύν τον φόβον* Λίβ. διασκευή α 3144· *ρίχνοντες κάθε λογής βάρος και την αμαρτίαν οπού μας περιπλέκει, τρέχομεν με υπομονήν τον αγώνα οπού μας επροβάλθη* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Εβρ. ιβ' 1. **12)** (Μεταφ.) **α)** φέρνω κάπ. σε κάπ. κατάσταση (ψυχική, πνευματική ή/και σωματική), προξενώ κάπ. συναίσθημα, συν. δυσάρεστο: *Ως ήνοιξε και δε θωρεί τη 'στόρησην εκείνη, σ' αφόρμιση τον ήριξε* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 1808· *εις αφορμή την ήριχτεν εκείνο τό λογιάζει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 657· *μη εκ του χρόνου το γυρίν, το εξανάκλωσμά του| ρίψει κι εσάς εις ατυχιάν* Λόγ. παρηγ. Ο 756· *απότες πιούσιν περισσόν και απήν καλοκαρδίσουν,| μοίρα τους ρίκτει εις όρχησμα, μοίρα να τραγουδήσουν* Σαχλ., Αφήγ. 196· *Κυριεύει σου ο διάβολος, εις πολλά βάσανα σε ρίκτει, και δε μετανοείς, ρίκτει σε εις ασθένειας, και δεν τρέχεις προς τον ιατρόν* Lucar, Sermons 123· (εδώ προκ. για κ. ευχάριστο): *Σύρε στην καλοριζικιά που η τύχη μασε ρίχνει:| θάνατο αυτούνου μεριμνά, το σκήπτρο εμάς μας δείχνει* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 229· **β)** καταστρέφω, κάνω κακό· μεταβάλλω προς το χειρότερο: *ήτονε αιτία η γυνή του| να ρίξει αυτός το σπίτι του, να χάσει την ζωή του* Βεντράμ., Γυν. 142· *Ελπίδαν άνθρωπος ... δεν πρέπει να φυλάσσει| σε πράμ' απού μπορεί ο καιρός να ρίχτει και ν' αλλάσσει* Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 628· **γ)** θανατώνω, σκοτώνω: *ηθέλησεν η Ζαβεέλ και τούτον* (ενν. τον προφήτην τον Ηλίαν) *να τονε ρίξει| και γύρευε εις την έρημον να ορίσει, να τον σκοτώσει* Συναξ. γυν. 246. *έκειντο νεκροί εκ του λιμού ριφθέντες* Ταμυρλ. 37· *τον μαύρον επιλάλησεν και μπήκεν εις την μέσην/ Τριακοσίους έριξεν ώστε να διάβει μέσα,/ και πάλιν εις το γύρισμαν άλλους πεντακοσίους| ως χόρτον τους εθέριζεν και εκατέκοφτέν τους* Αχιλλ. L 993. **13α)** Επιβάλλω, αναθέτω κ. σε κάπ.: *πλέον να μην ρίξουν ζήτην εις τον κόσμον* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 77[v]· *Το γομάριν ερίψασιν εις τους τρεις να το κάμουν,| και ως αν ποιήσουσιν οι τρεις να το στέρξουν οι πάντες* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 11432· **β)** επιρρίπτω, αποδίδω (την ευθύνη, το φταίξιμο): *τα σφάλματα του Ρώκριτου, μα όχι εκεινής τα 'ρίκτα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 42· *διατί δεν ημπορούσανε να ξεθυμάνουν με το αφεντικό, ερίξανε το βάρος των αρχόντωνε* Συμμ., Ρεμπελ. 166· *το φταίσιμον ... ρίξε το σε σένα* Πιστ. βοσκ. III 3, 110· *μάκρυνε* ... (παραλ. 3 στ.), *μη λάχει να σε ρίξει| στο φταίσιμον εσένα,| να γλυτώσει εκείνη* Πιστ. βοσκ. IV 4, 43. **14)** Με ουσ. όπως *βλαστός, ρίζα* κλπ. = βλαστάνω, ριζώνω κλπ.: *εισμιόν ενθίσαν οι δαυλοί και ρίκτουν βλασταράκια* Χούμνου, Κοσμογ. 1187· *γυρεύω τό έσπειρα εις την γην αν ρίκτει φύτρου ρίζαν· και απέ το ριζοβλάστημαν απαντοχήν να έχω* Λίβ. διασκευή α 1176 κριτ. υπ.· (σε μεταφ.): *Το ριζικό κι η μοίρα σας στη δόξα να ριζώνου,| βλαστούς να ρίκτου της τιμής, στον κόσμο να ξαπλώνου* Στάθ. (Martini) Γ' 510. **15α)** (Για λόγια) λέω, εκφέρω: *μην στέκεσαι πλέον να με ξεκουφώνεις, διατί ... ρίχνεις μάταια τα λόγια σου* Μπερτόλδος 72· *όλον εκαμώννουμουν εις τα θελήματά τους,| λόγια έριχνα κι εγώ τά 'θελεν η καρδιά τως*

Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 9208· *Λαμβάνων παρά των Ρωμαίων μυστήρια τινά και ρίπτων εν τοις ωσί του Παγιαζήτ* Δούκ. 161[25]· *Οι απόστολοι ετρέμασι και λόγον δεν ερίκτα.| Μα ο Πέτρος ως απόκοτος του Ιησού δηγάται,| κι ωσάν λιοντάρι έδειξε κι έτις απιλογάται: ...* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 2989· **β)** (για κατηγορία, συκοφαντία κλπ.) αποδίδω, διαδίδω: *Λέγεις, καλέ νεότερε, εμέναν έν' το πταίσμα,| και ρίκτεις μου κατηγοριάν και λέγεις έπταισά σου* Ερωτοπ. 93· *Ρίχνουσιν την συκοφαντιά το πως αυτή εμοιχεύθη* Δεφ., Σωσ. 21· *Ελεγχομένη ... υπό του πατριάρχου έριψε μώμον κατ' αυτού συκοφαντήσας αυτόν ως συνεγένετο μετ' αυτής* Έκθ. χρον. 36[22]. **16α)** Οδηγώ κάπου: *έσκαψε* (ενν. ο Νεκώς) *να ρίξει ένα αυλάκι νερόν του Νείλου εις την Ερυθράν Θάλασσαν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 243· **β)** απομακρύνω βίαια, διώχνω: *τον πορτάρη πιάσετε και ρίψετέ τον έξω,| και τα κλειδία επάρετε και κλείσετε την πόρταν* Χρον. Μορ. Ρ 8308· **γ)** σπρώχνω, πετώ κάπ./κ. κάπου: *εθανατώσαν* (ενν. οι Λευκωσίτες) *τους Γενουβήσους ... και τους μεν ερίβγαν εις τους λάκκους, τους δε ερίβγαν στα χαντακία* Μαχ. 416[15, 16]· *Στη χώρα τονε σύρνουσι κι εσταυροσύρνασίν τον* (ενν. τον Ιησού),| *όπου νερά και όπου πηλά απόσω ερίξασίν τον* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 3223· *των χριστιανών τα κόκαλα να ρίκτουν στην κοπρίαν* Διακρούσ. (Κακλ.) 764· *όποιος σκοτώσει τον εαυτό του να τον ρίκτουσιν άταφον* Ροδινός (Βαλ.) 167· *εγένετο μεγάλον θανατικόν από πανόκλα ... Εποθαίνασι την ημέραν διακόσιοι και περισσότεροι. Ερίχνασι τους νεκρούς αψάλτους και ατίμως ώσπερ τους κύνας* Byz. Kleinchron. Α' 509[37]· (σε μεταφ.): *ο εχθρός, απού μισά το καλόν ..., έπασχε πολλά να τηνε ρίξει* (ενν. την θυγατέρα της ηγουμένης) *εις μέγαν βυθόν* Μορεζ., Κλίνη φ. 439[r]. **17)** Κατεβάζω από το πλοίο, αποβιβάζω· αφήνω κάπ. κάπου: *Εκείνο γαρ το κάτεργο, όπου εις την Κρήτη εδιάβη,| έριξεν έναν άνθρωπον στον άγιον Ζαχαρίαν* Χρον. Μορ. Η 2217· *εγύρευε πλεύσιμον να ναυλώσει να τον ρίξει εις τον Μορέαν* Δωρ. Μον. XXIII· *προς το νησίν διαβήκε,| διά να ρίξει άνθρωπον έξωθε να ρωτήσει* Αχέλ. 2244. **18)** (Μεταφ. προκ. για χρήματα) ξοδεύω: *Όρισον γαρ να ανοίξουσιν τον θησαυρόν όπου έχεις| και ρίξε το λογάρι σου και ρόγεψε Αλαμάννους* Χρον. Μορ. Η 3576· *έπαρ' μ' εσέν χιλίους| όλους επάνω εις άλογα, καλούς και εκλεγμένους·| ρίξον και ρόγα, υπέρπυρα, και δος τους όσα θέλουν* Χρον. Μορ. Ρ 4634. **19)** Αγκυροβολώ: *δεν εγνώριζαν την γην, μοναχά έβλεπαν κάποιον κόρφον οπού είχε αιγιαλόν, εις τον οποίον εσυμβουλεύονταν αν ημπορέσουν να ρίξουν το καράβι* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Μάρκ. κζ' 39· (εδώ αμτβ.): *εις την γην οπού ερίξασιν εμπλάκησαν με άλλους* Χρον. Τόκκων 557. **20)** Σπάζω: *αν* (ενν. ανήρ) *δόντι του σκλάβου του γή δόντι της σκλάβας του να ρίξει, ελεύθερο να τον απεστείλει κατωθιό το δόντι του* Πεντ., Έξ. XXI 27.

II. (Μέσ.) **1)** Ρίχνω κάτω· γκρεμίζω: *τοίχον ερρίψαντο πολύν από τον πόντον πλάγι.| Κάκείθεν εισιένεσαν* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 960. **2)** Καταρρέω, σωριάζομαι καταβεβλημένος: *εξεγυμνώθην* (ενν. ο Βέλθανδρος), *έφθασε κοντά εις το πνιγήναι,| μόλις εσώθην εις την γην γυμνός με το βρακίν του·* (παραλ. 1 στ.) ... *εις το μέρος το δεξιόν ώσπερ νεκρός ερρίφθην,| ημιθανής ευρίσκετον εις γην εξαπλωμένος* Βέλθ. 1112. **3)** Πέφτω, ρίχνομαι κάπου: *βέβαια σας λέγω, ότι όποιος ειπεί το βουνόν ετούτο «Σηκώσου ρίχθησε εις την θάλασσαν» και να μην αμφιβάλλει μέσα εις την καρδιά του ..., θέλουν του γένει ό,τι και αν ειπεί* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Μάρκ.[2] ια' 23. **4)** Πεθαίνω: *ο Θεός δεν αναπαύθη εις τους περισσοτέρους απ' αυτούς, διατί ερρίφθησαν*

εις την έρημον Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παύλ. Κορ. Α' ι' 5 σημ. **5)** Αποβιβάζω: *εις ήπειρον ερρίψαντο την σπείραν* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 935.

Φρ. 1) *Ρίχνω άνω κάτω*, βλ. ά. *άνω κάτω* Φρ. 1α. **2)** *Ρίχνω τ' άρματα*, βλ. και Επιτομή, ά. *άρμα (III)* 1 φρ. (β). **3)** *Ρίχνω τ' άρμενα*, βλ. ά. *άρμενο(ν)* 1Φρ. **4α)** *Ρίπτω/ρίβγω/ρίκτω/ρίχνω (το) βλέμμα(ν)* = (α) κοιτάζω: *Άνωθεν βλέμμαν έριψεν ως προς τα δένδρη τάχα* (ενν. *ο Βέλθανδρος*) Βέλθ. 286· *το βλέμμαν έρικτε η κόρη εις τον νέον* Αχιλλ. L 1248· (β) αγαπώ (κάπ.): *Όπου αγαπήσω, θλίβομαι, και όπου ποθώ λυπούμαι,| και όπου ρίξω το βλέμμα μου έναι πικριά εις εμένα* Ερωτοπ. 534· **β)** *ρίκτω αλλού το βλέμμα μου* = αγαπώ άλλον/η: *ουκ εσάλευσεν η περισσή σου αγάπη,| να ρίξω αλλού το βλέμμα μου κι εσέν να λησμονήσω* Ερωτόπ. 77. **5)** *Ρίπτω/ρίκτω/ρίχνω εις την γην/(χαμαί) στην γην* = (α) ρίχνω (κάπ.) κάτω στη μάχη· θανατώνω: *Ας πάμε γουν στον ποταμόν Άδα που τον λέσι,| τον ρήγα ν' αναμένομεν ...* (παραλ. 2 στ.) ... *ειδ' αλλοτρόπως, ξεύρετε, είμεσθεν νικημένοι,| και εις την γην από σπαθιού όλοι 'μεθα ριγμένοι* Κορων., Μπούας 83· *τους πάντας 'ς πόλεμον χαμαί στην γην τους ρίχνει* Κορων., Μπούας 145· (β) καταστρέφω εντελώς: *Το Κάστρο λέει: «*(παραλ. 58 στ.) *όλη ας με ρίξουν εις τη γη κι όλη ας με καταλύσου,| μονάχας οι Αγαρηνοί μη με σαλαβατίσου ...»* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 498[15]. **6)** *Ρίχνω* κ. *εις τον γιαλό* = πετάω, ξεφορτώνομαι κ.: *Ο Πτολομαίος τ' άκουσε, εγέμισε στο νου του,| πώς να το ρίξει εις τον γιαλό το βίος όλο τούτο,| και πάλιν εμετανόησεν, στο σπίτι του 'στρεψέ το,| ξανά στις στέρνες κι εις την γη έβαλε κι έχωσέ το* Βεντράμ., Φιλ. 12. **7)** *Ρίχνω εις τον δρόμον* = «πετώ στο δρόμο», παρατώ, εγκαταλείπω: *Όσαι γυναίκες ρίχνουν τα παιδία τους εις τον δρόμον, ... χρόνους ιε' να μην κοινωνήσουν* Μαλαξός, Νομοκ. 448. **8)** *Ρίχνω το καράβι* = ρίχνω στην ξηρά προκαλώντας ναυάγιο (βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Ε' παράρτ. 96, Παπαδ. Α., ΛΔ 4, 1942-8, 122): *το καράβι ... ηπήρε το άνεμος εναντίος και έριξέ το εις τόπον οπού δεν ήξευραν πού είναι* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 326[r]. **9)** *Ρίκτω ζάλο*, βλ. Επιτομή, ά. *ζάλο(ν)* φρ. δ. **10)** *Ρίχνω (καράβι, φρεγάδα κ.τ.ό.) εις την/ στην θάλασσαν* = αποστέλλω σε θαλάσσιο ταξίδι: *Τότε φρεγάδαν έριξεν στην θάλασσαν και «Θέλω,| είπεν, να διάβεις, στρατηγέ, με ταύτην, Κορονέλο»* Αχέλ. 1224. **11)** *Ρίκτω εις θάνατον* = θανατώνω (εδώ μεταφ.): *μαραίνει με η αγάπη σου, καίει με το φίλημά σου,| ο έρωτας του πόθου σου εις θάνατον με ρίκτει* Ερωτοπ. 589. **12)** *Ρίκτω εις την καταδίκην της φούρκας* = καταδικάζω σε θάνατο δι' απαγχονισμού: *εζωγράφισε πώς τον έρικταν εις την καταδίκην της φούρκας* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 101[31]. **13)** *Ρίχνω τες κατούνες* = διαλύω το στρατόπεδο (βλ. και Επιτομή, ά. *κατούνα* Φρ. 2): *ευθέως εξετεντώσασιν κι ερίξαν τες κατούνες* Χρον. Μορ. Η 9018. **14)** *Ρίχνω κάτω*, βλ. Επιτομή, ά. *κάτω* Φρ. 11. **15)** *Ρίχνω λαχνούς* = βάζω κλήρο: *διαμοιράζοντες τα ρούχα του* (ενν. *του Ιησού*), *έριχναν λαχνούς* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Λούκ. κγ' 34· *έριξαν λαχνούς, και έπεσεν ο λαχνός εις τον Ματθίαν* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Πράξ. α' 26. **16)** *Ρίπτω εις λήθην* = λησμονώ: *εις λήθην έρριψας όσα ευεργετήθης* Διγ. Ζ 773. **17)** *Ρίχνω το λιθάρι(ν)* = (α) βλ. ά. *λιθάριον* σημασ. 5, Επιτομή, ά. *λιθάριον* Φρ. 4· (β) προκαλώ έριδες: *ήμασταν ειρηνικοί με του Θεού την χάριν,| αλλ' ο εχθρός ο πονηρός έριξε το λιθάριν,| κι εχάλασε την ένωσιν και την πολλήν ειρήνη,| κι επανεβήκαν σκάνδαλα και δάκρυα και θρήνοι* Ιστ. Βλαχ. 234. **18)** *Ρίχνω τα λόγια μου στον άνεμο*, βλ. ά. *άνεμος* Φρ. (ς'), Επιτομή, ά. *άνεμος* Φρ. 6. **19)** *Ρίπτω εις*

λογισμόν = κάνω κάπ. να σκεφτεί, βάζω στο νου κάπ. κ.: *αυτό* (ενν. *το γαϊτάνιν*) *να ίδεις, στρατιώτα μου, το πώς να σε ενθυμίζει| και ποίαν μου ποθοανάμνησιν να ρίπτει εις λογισμόν σου* Λίβ. διασκευή α 4248. **20)** *Ρίπτω/ρίχτω εις μερέαν/μεριάν/σε μια μερά*, βλ. ά. *μερέα (I)* Φρ. 4, Επιτομή, ά. *μερέα (I)*, Φρ. 4. **21)** *Ρίκτω/ρίχτω το μερί* = προκαλώ πρόπτωση της μήτρας: *να έρτουν τα νερά τα καταραμένα ετούτα εις τα εγκατά σου να πρήσκουν κοιλιά και να ρίξουν μερί* Πεντ., Αρ. V 22. **22)** *Ρίχνω μπαλότα*, βλ. ά. *μπαλότα* φρ., Επιτομή, ά. *μπαλότα* φρ. **23)** *Ρίπτω εκ τον νουν μου, ρίχνω από τον νου μου* = σταματώ να σκέφτομαι κ., λησμονώ: *ειδέ κακόν σοι τίποτες τις έτερος ποιήσει,| απαλησμόνει το γουργόν και ρίπτε το εκ τον νουν σου* Σπαν. Α 355· *Σατανική βουλή έναι αυτή και παραμέρισέ την,| από τον νου σου ρίξε την, έβγαλε, 'ξόρισέ την* Πένθ. θαν.[2] 326. **24)** *Ρίπτω τον νουν* (εις ...) = δίνω την προσοχή μου (σε κ.): *όλον το βλέμμαν και τον νουν έριψεν εις Ακρίτην* (ενν. *ο Σαρακηνός*)*| και επτέρνισεν τον μαύρον του, απάνου του υπαγαίνει* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 932. **25)** *Ρίπτω/ρίχνω (το) παιδί(ν), ρίπτω/ρίχνω το βρέφος/βρέβος* = (για έγκυο γυναίκα) αποβάλλω· βλ. ά. *παιδί(ο)ν* σημασ. 1α φρ., Επιτομή, ά. *παιδίον* σημασ. 1α φρ. (4): *εβάλαν το* (ενν. *το 'γδίν*) *απάνω εις την κοιλιάν της και εκουπανίσαν πολλά πράματα, διά να ρίψει το βρέβος· και ο Θεός εγλύτωσέν το και δεν έππεσεν* Μαχ. 214[32]· *Διά να μη ρίξει το βρέφος η γκαστρωμένη* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 138. **26)** *Ρίχτω* κ. *παράμερα*, βλ. ά. *παράμερα* σημασ. β φρ. (1). **27)** *Ρίχτω* κ. *παραμεράς*, βλ. ά. *παραμερέα* σημασ. α φρ. **28)** *Ρίπτω παρέκει*, βλ. ά. *παρέκει* σημασ. 1α φρ. **29)** *Ρίπτω παρεκτός*, βλ ά. *παρεκτός* Φρ. 2. **30)** *Ρίπτω πέτρες*, βλ. ά. *πέτρα (I)* Φρ. 1. **31)** *Ρίκτω πετρές απόξω*, βλ. ά. *πετρέα* Φρ. **32)** *Ρίχνω* κ. *εις τα ποδάρια* (κάπ.) = εμπιστεύομαι (κ. σε κάπ.): *όσοι ήταν κτήτορες τόπων ή σπιτίων, επουλούσαν και έφερναν τες τιμές εκεινών οπού επουλούνταν και τα έριχναν εις τα ποδάρια των αποστόλων* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Πράξ. δ' 35. **33)** *Ρίπτω εις την καρδίαν μου τον πόθον* (κάπ.) = αγαπώ, ποθώ κάπ.: *έριψα εις την καρδίαν μου τον πόθον της φουδούλας* (παραλ. 1 στ.) *έπασχεν πόνους φοβερούς δι' εκείνην η ψυχή μου* Λίβ. διασκευή α 3618. **34)** *Ρίχνω πόθον εις* κ. = επιθυμώ πολύ κ., προσκολλώμαι σε κ.: *Υιέ μου, αν θέλεις να χαρείς αμέριμνα στον κόσμον,| βλέπε μη ρίξεις πόθον σου εις χρήματα του κόσμου* Σπαν. Α 520. **35)** *Ρίχνω πόθον αλλού*, βλ. ά. *πόθος* σημασ. 2α φρ. (4). **36)** *Ρίχνω το πτερόν εις* κ., βλ. ά. *πτερόν* σημασ. 2 φρ. (4). **37)** *Ρίχνω το σκαντάλι* = βολίζω: *ωσάν έριξαν* (ενν. *οι ναύται*) *το σκαντάλι, ευρήκασιν είκοσι οργίες* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Πράξ. κζ' 28. **38)** *Ρίχνω/ρίκτω το σκραφνί/σκραφνία* (βλ. και Λουκόπουλος, Παιχνίδια 13) = ρίχνω κλήρο: *είπαν ανήρ προς εταίρον αυτού: «πορευτείτε και ρίξομε σκραφνία κι εννοήσομε τίνος η κακοσύνη η ταύτη εις εμάς»* Ιων. Ι 7· *ερίξα το σκραφνί, και το σκραφνί απομένει| τση Θεοτόκος* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1796. **39)** *Ρίκτω σπαθιές* = χτυπώ με το σπαθί, σπαθίζω: *σπαθιές να ρίκτω εις μια μερά κι εις άλλη μετά κείνο* (ενν. *το σπαθί*) Στάθ. (Martini) Α' 92. **40)** Ρίπτω *το σπαθί(ο)ν* = παραδίδομαι: *κάλλιον το είχεν να κατακοπεί κομμάτια παρού να ρίψει το σπαθίον* Διγ. Άνδρ. 327[21]· *Όταν γαρ τον εκύκλωσαν φουσσάτα των Ρωμαίων,| οι στρατηγοί τον όμνυον όρκους φρικωδεστάτους,| πατρίκιος να τιμηθεί παρά του βασιλέως,| να γένει πρωτοστάτορας, αν ρίψει το σπαθίν του* Διγ. (Trapp) Gr. 377. **41)** *Ρίχνω τσινιά/τσινιές* = κλοτσάω: *δίχως να πατεί* (ενν. *τ' άλογο*) *στη γη, καθώς αναθιβάνω,| έριχνεν εκατό τσινιές στον άνεμον απάνω* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 395.

42) *Ρίχνω στο φούντος* = βυθίζω (στη θάλασσα): *αν είχεν τύχειν ομπροστά κανένας εκεί Τούρκος | κομμάτια τον έκαμναν κι ερίχναν τον στο φούντος* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1106. **43)** *Ρίπτω/ρίχνω* κάπ. *εις (την) φυλακήν* (βλ. και Αγαπητ., Εις αγ. Δέκα 213, Κριαρ., Λεξ., λ. *ρίχνω* Φρ.) = φυλακίζω: *εις την φυλακήν απέσω να τους ρίξουν* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1007· *σίδηρα με φοραίνει, | ... και εις φυλακήν με ρίπτει, | και χρόνον έναν ήμισυ με είχεν φυλακισμένον* Λίβ. διασκευή α 2792. **44)** *Ρίπτω φωνήν* = φωνάζω: *Είς Αραβίτης ... φωνήν μεγάλην ρίπτει* Διγ. Ζ 2638. **45)** *Ρίχνω* κάπ. *χαμηλά* = υποβιβάζω κάπ. οικονομικά, κοινωνικά κλπ: *κάποιο ριζικό τον κόσμο ανακατώνει/ και πλούσους ρίχνει χαμηλά κι ανήμπορους σηκώνει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α΄566. **46)** *Ρίχνω/ρίκτω τη χέρα/ τα χέρια* = απλώνω, τείνω το χέρι, απλώνω τα χέρια: *«Σύρε» μου λέγει ο Χάροντας, «ομπρός να διάβεις πέρα, | κι όπου το ζάλο σου πατείς, ρίκτε μου εμέ τη χέρα ...»* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)^{2} 309· *Γυρίζεις, και τα χέρια σου ρίχνεις για να με πιάσεις* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [138].

ρις -να η, Ιερακοσ. 389^{23}, 406^{30}, $409^{29\text{-}30}$, 418^{16}, 419^{22}, 435^{16}, Ορνεοσ. αγρ. 544^{19}, 567^{20}, 572^{11}, Σπανός (Eideneier) D 942, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 642, 2062, 2170, Ερμον. Χ 361, Δούκ. 137^{17}, Ιατροσόφ. (Oikonomu) 48^{2}, 61^{2}, Έκθ. χρον. 27^{18}, Ιστ. πολιτ. 38^{21}, Χρησμ. (Brokkaar) Ν 29, Ψευδο-Σφρ. 588^{18}.

Το αρχ. ουσ. *ρις*. Η λ. *ρίνα* σε δημ. κρητ. τραγ. (Πλατάκης, Αμάλθ. 28, 1976, 174) και σήμ. στο κρητ. ιδίωμα (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.).

1α) Μύτη: Καλλίμ. 2555, Έκθ. χρον. 47^{5}· **β)** (προκ. για πουλί) ράμφος: *Όταν ίδεις τον ιέρακα βδελυττόμενον το κρέας και ασθενώς αυτό τη ρινί ανασπώντα, σχίσον νεοττούς όρνιθας κατοικιδίους και βάπτων αυτούς εν μέλιτι παράθες αυτώ* Ορνεοσ. αγρ. 535^{29}. **2)** (Συν. στον πληθ.) ρουθούνι: Ιατροσόφ. (Oikonomu) 65^{11}, Ιερακοσ. 424^{21}. **3)** Το τμήμα της περικεφαλαίας που προστατεύει τη μύτη (βλ. και ά. *προμίσκα*): *Ως είδε Λαομήδιος ότι ο Νέστωρ πίπτει, | απάνω του ήλθε σύντομα, κρατώντα το σπαθίν του· | μέσον του έλμου τού έδωκε, μεγάλως κουδουνίζει. | Την ρίναν όλην έκοψε του έλμου του έως κάτω* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 970.

ρίσμα η και το· Σεβήρ., Σημειώμ. 52, 53β, 53γ, 53ε, 53ϛ· πληθ. *ρίσμα*, αυτ. 50β.

Από το ιταλ. *rişma* (Battaglia). Η λ. (*ρίσμα* το) και σήμ. στο κρητ. ιδίωμα (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.^{2} Δ' 628).

Δεσμίδα χαρτιού με καθορισμένο αριθμό φύλλων (για το πράγμα βλ. και Battaglia, λ. *risma1*): *Του Ζυγομαλά μία ρίσμα χαρτί* αυτ. 51β· *Τω κυρ Θεολήπτω τω πατριάρχη χαρτία ρίσματα 2* αυτ. 53α.

'ρισμός ο, βλ. *ορισμός*.

ρίσσα η.

Από το παλαιότ. ιταλ. *rissa* (Battaglia, λ. *rissa3*).

Στη φρ. *βγάζω ρίσσα* = κερδοσκοπώ (για τη σημασ. βλ. και Battaglia ό.π.): *Να γίνουνται οι 'κκλησαστικοί με τη φιλαργυρία, | να δίδουνται στο θησαυρό κι όχι στην εκκλησία, | οι αθρώποι να τεχνεύουνται ο ποιος να βγάλει ρίσσα, | να μην ψηφού τη βλαστημιά, οπού 'ναι η πρώτη ρίζα* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)^{2} 4728.

ριστέλλο, ριστέλλον το, βλ. *ραστέλο*.

ριστιβίασμαν το. — Πβ. και *στριβίασμαν*.

Από το **ριστιβιάζω* (βλ. και ά. *ριστίβικον*) και την κατάλ. *-μαν*.

(Προκ. για υποζύγιο) δυστροπία, απείθεια: *αν ένι ότι εκείνος οπού εγόρασεν το κτηνόν εζήτησεν εκείνου οπού του το επούλησεν μέσα εις τον χρόνον ... ίνα αναλάβει το κτηνόν του οπού ήτον ριστίβικον και να του στρέψει τα νομίσματά του ... να ομόσει επάνω εις τα άγια ότι εκείνον το κτηνόν ουδέν έμαθεν ριστιβίασμαν μετά του* Ασσίζ. 290^{25}.

ριστίβικον, επίθ. ουδ., Ασσίζ. $41^{13,16,23}$, 251^{9}, $290^{10,21}$.

Από το παλαιότ. γαλλ. *restive* (Καραποτόσογλου, Κυπρ. Σπ. 64-65, 2003, 768· βλ. όμως και Stanitsas, Act. VIIIe Congr. Intern. Neo-hell. franc. 98).

(Προκ. για άλογο ή υποζύγιο) δύστροπο, ατίθασο: *Περί εκείνου οπού πουλήσει έναν άλογον ριστίβικον και περί εκείνου οπού το αγόρασεν* αυτ. 6^{8}· *Ώδε λαλεί το δίκαιον ... περί αυτού οπού το αγοράζει το αυτό κτηνό το ριστίβικον, ήγουν το ανυπότακτον* αυτ. 290^{11}.

ριτζένστρο το, βλ. *ριτζέστρο*.

ριτζέστρο το, Χρον. Μορ. Η 7677· *ριτζένστρο*, Χρον. Μορ. Η 2077· *ριτζίστρο*, Χρον. Μορ. Ρ 1964, 2077· *ροντζένστρο*, Χρον. Μορ. Η 1968· *ρουντζέστρο*, Χρον. Μορ. Η 1964.

Από το *παλαιότ. γαλλ. regestre* (Kahane, Sprache, 538, Stanitsas, Act. VIIIe Congr. Intern. Néo-hell. Franc. 86, 100)· βλ. και Spadaro, Studi III 22, 36. Πβ. λ. *ρέγιστρον* τον 7. αι. (Lampe, Lex.), καθώς και τ. *ρεγγίστρο* (Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ., Ζώης, Λεξ. Ζακ.^{2} Β', γρ. *-γκ-*), *ρετζίστρο* (Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου), *ριγγίστρο* (Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ., γρ. *-γκ-*) σήμ. ιδιωμ.

Μητρώο, κώδικας καταχώρησης, είδος κτηματολογίου (εδώ προκ. για κώδικα καταχώρησης φέουδων και προνοιών): *εις το ριτζίστρο μου γράφει εν ακριβεία | την παρονίαν της Άκοβας με την περιοχήν της* Χρον. Μορ. Ρ 7677· *Αφόν γαρ αναγνώσασιν εκείνο το ριτζίστρο, | εζήτησε ο μισσέρ Τζεφρές βουλήν των κεφαλάδων* Χρον. Μορ. Ρ 1968.

ριτζίστρο το, βλ. *ριτζέστρο*.

ρίτο το, Διαθ. 17. αι. 3^{226}, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.- Αποσκ.) 261^{18}· *ριτό*, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2494 (έκδ. *ρη-*)· *ριτόν*, Κυπρ. χφ. 162, Βίος Δημ. Μοσχ. 116, Ροδινός (Βαλ.) 139, 190 (έκδ. *ρη-*), Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2640, 3916 (έκδ. *ρη-*).

Από το ιταλ. *rito* (Battaglia).

1) (Εκκλ. - θρησκ.) δόγμα, θρήσκευμα· τελετουργία, τυπικό: *Ακόμη θέλω και ορδινιάζω και τα πέντε μνημόσυνα τα ορδινάρια, οπού ζάρουσι και κάμνουσι τον πρώτον χρόνον οπού θέλει αποθάνει τινάς εις το ρίτο μας, ήγου στα τριάντα, στα τριμήνια ...* Διαθ. 17. αι. 3^{202}. **2)** Συνήθεια, έθιμο: *Και έτσι γυρίζοντες μεγάλον μέρος της γης, και είδαν διάφορα ριτά* (έκδ. *-ρη*) και *διαφόρους τάξεις ανάμεσα σε εκείνα τα ζωύφια* Μπερτόλδος 45.

ριτό, ριτόν το, βλ. *ρίτο.*

ριτσίνι το, βλ. *ρετσίνι.*

ρίτσος ο, Ψευδο-Σφρ. 360[33].

Από το ιταλ. *riccio* (Battaglia, λ. *riccio*[1]). Η λ. στο Meursius (γρ. *ρίτζος*)· επίθ. *ρίτσος* (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 593, Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ., Λάζαρης, Λευκαδ.) και *ρίτσιος* (Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ.) σήμ. ιδιωμ. Λ. *ρίτσιους* ο σήμ. ιδιωμ. (Χαντζιάρας, Θεσσαλ. γλωσσάρ.). Η λ. ως όν. σε έγγρ. του 12. και πιθ. 13. αι. (Caracausi, γρ. -τζ-). Βλ. και LBG (*ρίτζος*).

Ο σκαντζόχοιρος: *Περί εχίνου. Καλούσι δε αυτόν ρίτσον και κατζόχοιρον* Φυσιολ. (Zur.) XXVIII 3 τίτλ.

Η λ. ως κύρ. όν.: Σφρ., Χρον. (Maisano) 114[2].

'ριφάκι το, βλ. *εριφάκι.*

'ρίφι, 'ρίφιν το, βλ. *ερίφιον.*

'ριφιακόν το, βλ. *εριφιακόν.*

'ριφόπουλο το, βλ. *εριφόπουλο.*

ριφουδάρω, βλ. *ρεφουδάρω.*

ριφουτιάζω· αόρ. *εριφούτιασα.*

Από το προβηγκ. *refutar* - γαλλ. *refuter* (Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 292, Dawkins [Μαχ. II σ. 265]).

Μιλώ απαξιωτικά για κάπ., κακολογώ, δυσφημώ: *είπαν μου πως εριφούτιασες τους Κυπριώτες* Μαχ. 84[16].

ριχμός ο.

Από το *ρίχνω* και την κατάλ. *–μός.*

Χτύπημα με βέλος, θανάτωση με βέλος (ως σύστ. αντικ.): *μη 'γγίξει εις αυτό χέρι ότι λιθοβολημό να λιθοβοληθεί γή ριχμό να ριχτεί* Πεντ. Έξ. XIX 13.

ρίχνω, βλ. *ρίπτω.*

ρίχτω, βλ. *ρίπτω.*

ριψέπαλξις η.

Από τον αόρ. του *ρίπτω* και το αρχ. ουσ. *έπαλξις.* Η λ. το 12. αι. (LBG).

Πολιορκητική μηχανή για την καταστροφή των επάλξεων ενός τείχους: *ουδέ ριψεπάλξεις ουδέ τειχεπάλξεις ουδ' ακροβολισμούς ουδ' άλλο τι των μηχανικών αντεπήγαγεν* (ενν. *ο τύραννος*), *αλλά μόνον ανθρώπους υπέρ μυρίους καθημένους κύκλω μακρόθεν και προσέχοντας τας διεξόδους του μη εξέρχεσθαι ή εισέρχεσθαί τι εν αυτή* (ενν. *τη Πόλει*) Δούκ. 79[8].

ριψιμιόν το.

Το ουδ. του επιθ. *ριψιμιός* (<**ριψιμαίος*), που απ. και σήμ. ιδιωμ. (βλ. Σακ., Κύπρ. Β' 770· πβ. και ά. *ρίψιμον* σημασ. 1), ως ουσ.

Το τμήμα του μεταφερόμενου φορτίου που απορρίφθηκε από το πλοίο στη θάλασσα σε ώρα κινδύνου· αβαρία: *τουτέστιν εις κάθα ρ' πέρπυρα έρχεται ζημία, τόση ζημία από εκείνο το ριψιμιόν* Ασσίζ. 296[21].

ρίψιμον το, Ασσίζ. 46[10], 294[16], Ορνεοσ. 579[13], Προσκυν. Κουτλ. 390 143[5]· γεν. εν. *ριψιμάτου,* Ασσίζ. 296[11].

Από τον αόρ. του *ρίπτω* και την κατάλ. *–ιμον.* Η λ. στο L-S Κων/νίδη και το Steph., Θησ., το Meursius, και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κύπρ. Β' 770, Παπαδ. Αλ, Λεξ.).

1) Απόρριψη μέρους του μεταφερόμενου φορτίου από το πλοίο στη θάλασσα σε ώρα κινδύνου· αβαρία: *και ο άλλος ήθελεν έχει όλην την ζημίαν του ριψιμάτου και ήθελεν είσταιν άδικον* Ασσίζ. 47[30]. **2)** (Για αξιωματούχο) απομάκρυνση, καθαίρεση από αξίωμα, απαλλαγή από τα καθήκοντα: *το ρίψιμον, διώξιμον, και ο παιδεμός των κακών, αμαθών και ακυβερνήτων κυβερνητών, οι οποίοι ως ανωφέλετοι ποιμένες χαλούσι το αμπέλι του Θεού* Ροδινός (Βαλ.) 144. **3)** (Περιληπτ.) περιττώματα, κόπρανα: *Σημεία του έχοντος λίθον εισί ταύτα: Το ρίψιμον αυτού* (ενν. *του ορνέου*) *ένι βεβιασμένον και κολλώδες και ολίγον διά την έμφραξιν ήν έχει* Ορνεοσ. 582[8-9].

'Εκφρ. *ρίψιμον μιας πέτρας,* βλ. ά. *πέτρα (Ι)* Εκφρ. 8.

ρίψις η.

Το αρχ. ουσ. *ρίψις.* Η λ. και σήμ. στον τ. *ρίψη* με διαφορ. σημασ.

(Εδώ περιληπτ.) κόπρανα, περιττώματα: *Γινώσκεται δε εκ τούτου ο ιέραξ ο έχων λίθους, εκ τε του ρίπτειν την κόπρον αυτού βιαίως, η δε ρίψις αυτού σκληρά και διεσπαρμένη* Ιερακοσ. 467[2].

ριψοκίνδυνος, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *ριψοκίνδυνος.* Η λ. και σήμ.

Παράτολμος, που αγνοεί ή υποτιμά τον κίνδυνο: *να μην είναι τόσον ριψοκίνδυνος εις την φιλίαν της ζωής και να μην κινάται ούτως αλόγως* Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 177[17].

ριψοκινδύνως, επίρρ.

Το μτγν. επίρρ. *ριψοκινδύνως.* Η λ. στο Δημητράκ. και το ΑΛΝΕ. Επίρρ. *ριψοκίνδυνα* σήμ. (ΛΚΝ, λ. *ριψοκίνδυνος*).

Παράτολμα, ριψοκίνδυνα: *Ως δε τις μεγαλέμπορος θέλων πολλά κερδήσαι | δεινού παντός υπερορά, κατατολμά θαλάσσης | και τα φρικτά καταφρονεί χάσματα των κυμάτων | και πορρωτάτω στέλλεται πάντως ριψοκινδύνως* Γλυκά, Στ. 11.

ριώνω, βλ. *ριγώ.*

'ρνίθι το, βλ. Επιτομή *ορνίθιον.*

ρο το, βλ. *ρω*.

ροά η, Ιατροσόφ. (Oikonomu) 102².

Το μτγν. ουσ. *ροά*. Η λ. και στο Βλάχ. (λ. *ρόδι*).

Ροδιά ή ροϊδιά· το οπωροφόρο δέντρο ροδιά: *Ροάς φύλλα και φακήν εμψήσας συν όξει δριμυτάτῳ χρίε τον πώγωνα* αυτ. 46¹⁰.

ροβάλευρον το.

Από τα ουσ. *ρόβι(ον)* (βλ. ά. *ορόβιν*) και *αλεύρι(ον)*. Η λ. το 13. αι. (LBG) και στο Du Cange.

Αλεύρι από ρόβι, αλεσμένο ρόβι για ζωοτροφή: *έπαρε ροβάλευρον κοσκινισμένον δράμια δ'* Γιατροσ. Ιβ. 36.

ροβάνος, επίθ. — Βλ. και *ροβένιος*.

Από το ιταλ. *rovano* (Battaglia). Το ουδ. ως ουσ. σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.² Β'). Διάφ. τ. σήμ. ιδιωμ. (*αρβανός, ροβανός*, Καλλέρης, ΛΔ 8, 1958, 9 σημ. 1, Καραν., Ιστ. Λεξ. Κάτω Ιταλ., λ. *ρομανό*).

Καστανοκόκκινος, καστανόχρωμος, που έχει το χρώμα της σκουριάς: *μια σάρτζα κίτρινη και άλλη ροβάνα* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 626¹⁰.

ροβελεύω, Χρον. Μορ. Ρ 417, 426, 4592, 4663, 5616· *ροβολεύω*, Χρον. Μορ. Η 417, 3112, 4593, 4604, 4663, 5470, 8316, Χρον. Μορ. Ρ 2961, 5632, 6654, 8152· μτχ. ἀκλ. *ροβολέψοντα*, Χρον. Μορ. Η 6654. — Πβ. και *ρεμπελεύω*.

Από το παλαιότ. γαλλ. *reveler* (Kahane, Sprache 552, Stanitsas, Act. VIIIe Congr. Intern. Néo-hell. franc. 97, 105· βλ. και Lex. Chron. Mor., στη λ., καθώς και λ. *reveler* και *revel*, Godefroy, Lex. de l'anc. franc., Greim., Dict.). Η λ. στο Meursius (*ροβελεύειν*).

I. Ενεργ. **Α'** Μτβ. **α)** επαναστατώ, στασιάζω, εξεγείρομαι εναντίον κάπ.: *Άρχοντες, λέγω προς εσάς, αν θέλετε να λείψει| το σκάνταλον κι η ταραχή όπου ένι στο φουσσάτο* (παραλ. 1 στ.) *την Τσάραν, που εις την Σκλαβουνίαν ενώ μας ροβολεύει| να πολεμήσετε αυτήν μετά την δύναμήν σας,| και να την παραδώσετε εις του κουμού τας χείρας* Χρον. Μορ. Η 426· **β)** στρέφομαι εναντίον κάπ., πολεμώ κάπ.: *Και ως είδεν ... ετότε ο δεσπότης| το πως τον εροβόλεψεν αυτός ο αδελφός του,| κι επήγεν εις τον βασιλεύ όπου ήτον ο εχτρός του,| μεγάλως το ελυπήθηκεν, δειλία τον επήρεν* Χρον. Μορ. Ρ 3112. **Β'** Αμτβ. **α)** επαναστατώ, στασιάζω: *ως ήκουσεν και έμαθεν* (ενν. *ο πρίγκιπας*) *το πως εροβελέψαν| η Τσακωνία, τα Βάτικα και των Σκλαβών ο δρόγγος,| ουδέν του έδωκε η βουλή να πάγει προς εκείνους,| διού ήταν πολύς λαός κι αυτοί ήσαν ολίγοι* Χρον. Μορ. Ρ 4604· *Στον πρίγκιπαν απέστειλαν* (ενν. *οι άρχοντες οι Σκορτινοί*) *έναν μαντατοφόρον,| ελεημοσύνην του ζητούν και να τους συμπαθήσει,| λέγοντα και αρνούμενοι, ουδέν εροβολέψαν·| εκείνο γαρ όπου έποικαν ήτον δι' άλλον τρόπον* Χρον. Μορ. Η 5691· (προκ. για απείθεια υποτελούς απέναντι σε φεουδάρχη): *ο αφέντης της Καρύταινας εις τον καιρόν εκείνον| ... εροβόλεψεν κι εδιάβη εις την Θήβαν,| και ήλθεν κι επολέμησεν ...| αρματωμένος εις φαρίν τον πρίγκιπαν Γυλιάμον,| όπου ήτο αφέντης φυσικός, κι εκράτει από εκείνον| το κάστρον της Καρύταινας και όλον του τον τόπον* Χρον. Μορ. Η 8152· **β)** αποτολμώ ριψοκίνδυνο τέχνασμα: *Ως το όρισεν μισσέρ Τζεφρές και εδιόρθωσέν το,| ούτως και το εποίησαν εκείνη η φαμελιά του·| οι Φράγκοι εροβόλεψαν κι επίασαν το κάστρο* Χρον. Μορ. Ρ 8316.

II. (Μέσ.) εξεγείρομαι, στασιάζω, επαναστατώ.: *Ακούσων γαρ τα εξέχωρα, τα μέρη των Βατίκων,| κι εκείνοι από την Τσακωνίαν που ήσαν ροβολεμένοι,| ότι αυτή* (ενν. *η Μονοβασία*) *επροσκύνησε τον πρίγκιπα Γυλιάμον,| ολοδρομαίως ερχόντησαν κι επροσκυνούσανέ τον·| κι ο πρίγκιπας, ως φρόνιμος, όλους τους εχαιρέτα,| γλυκία τους αναδέχετον προς την ουσίαν όπου είχαν* Χρον. Μορ. Η 2961.

ροβένιος, επίθ. — Βλ. και *ροβάνος*.

Από το επίθ. *ροβάνος* κατά τα επίθ. σε *-ένιος*.

Καστανοκόκκινος, που έχει το χρώμα της σκουριάς: *καλτσόνια ροβένια, υπέρπυρα η'* Ολόκαλος 173³⁷.

ροβέρσο το, Στάθ. (Martini) Γ' 34, Φορτουν. (Vinc.) Β' 53, Δ' 169.

Από το βενετ. *roverso* (Boerio).

(Όρος της ξιφασκίας) ανάστροφο χτύπημα, χτύπημα με ανάποδη φορά από αριστερά προς τα δεξιά: *κάμε λιγάκι να συρθεί, κι η χέρα σου ας καλάρει| μ' ένα ροβέρσο αδυνατό τον πόδα να του πάρει* Κατζ. Β' 82· *Με ένα ροβέρσο μοναχάς θα δεις την κεφαλήν τως| να ξεχωρίσει απ' το λαιμό, κι απόκεις το κορμίν τως* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 149.

ροβιάρης, επίθ., Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 100ᵛ.

Από το επίθ. *ροβός* και την κατάλ. *-ιάρης* (Karanastassis [Συναδ., Χρον.-Διδαχ. σ. 346], Καραναστάσης, Μελ. 240).

Ανήμερος, δύστροπος (Καφταντζής, βλ. Καραναστάσης, ό.π.): *ήτον ως λ' χρονών άνθρωπος, πολυγένης ... και μαυρογένης, έμορφος· αμή ήτον κρασοπινάς, ροβιάρης, μαχαιροεβγάλτης, και πολλές βολές είχεν δείρει τον πατέραν του* αυτ. φ. 21ᵛ.

ροβίνθιον το, βλ. *ερεβίνθιον*.

ρόβι(ον) το, βλ. *ορόβιν*.

ροβόλεμαν το.

Από το *ροβολεύω* (βλ. ά. *ροβελεύω*) και την κατάλ. *-μαν*· βλ. και παλαιότ. γαλλ. *reveler* και *revel*, Godefroy, Lex. de l'anc. franc., Greim., Dict.

Μεγάλη χαρά, ενθουσιασμός· (εδώ περιφραστικά): *Οι Παμφλαγόνες θλίβονται τον εαυτών δεσπότην,| ως είδασιν ολόπεζον να στέκει εις τον κάμπον| και πώς Πύρρος τον έριψεν άσχημα εκ την σέλλαν* (παραλ. 1 στ.). *Οι Μυρμιδόνες ήσασιν εις ροβόλεμαν μέγαν| διά τον νέον αυθέντην τους, οπού έβλεπαν τι κάμνει* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 10910.

ροβολεύω, βλ. *ροβελεύω*.

ρόγα η, Σπαν. Α 572, Διδ. Σολ. Ρ 46, Προδρ. (Eideneier)² Β' 42-4 χφ Η κριτ. υπ.,

64, Καλλίμ. 1187, Χρον. Μορ. Η 1392, 2790, 2940, 3519, 5100, κ.α., Χρον. Μορ. Ρ 1284, 1392, 2790, 2940, 3519, 5100, κ.α., Χρον. Τόκκων 827, 1862, Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 650, 654, 655, 656, Βησσ., Επιστ. 21^{13}, Μαχ. 170^{22}, 440^{6}, Δούκ. 309^{6}, 325^{29}, 331^{5}, Θησ. Δ' [18^{8}], Byz. Kleinchron. Α' 637^{6}, Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 466, 467, 561, 588 κριτ. υπ.), Απόκοπ.^{2} 310, Τριβ., Ρε 105, Μαλαξός, Νομοκ. 384, Ιστ. πολιτ. 34^{15}, Ολόκαλος 31^{38}, Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 125, Ιστ. Βλαχ. 990, 1001, Διγ. Άνδρ. 363^{32}, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Δ' 227, 886, Διαθ. 17. αι. 3^{236}, 11^{155}, Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 60^{5}, 725 β' 11, Νομοκριτ. 105, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 290, 302, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.^{2} Λουκ. γ' 14, Hagia Sophia f 590^{6}.

Από το *ρογεύω*. Η λ. τον 5.-6. αι. (TLG), στη Σούδα, στο Αρμεν., Εξάβ. Β' 6^{5}, στον Πορφυρογέννητο (TLG), στον Ψευδο-Κωδ., Οφφικ. 187^{2}, στο Meursius, σε κείμ. του 11. αι. (Κεκ., Στρατ. 73, 94, 98), σε έγγρ. του 10. (Act. Prôt. 7^{121}), 11. (Act Ivir. I 21^{33}, Act. Esph. 2^{29}, Act. Lavr. I 32^{31}), 18. (Κώδ. Σισανίου (Πανταζόπ.) 75^{43}, 82^{8}, Σκουβαρά, Ολυμπιώτ. 462, 467), 19. αι. (Βασδραβέλλης, Μακεδ. 4, 1960, 220) και σήμ. λαϊκ.

1α) Καθορισμένη αμοιβή που δίνεται ως αντάλλαγμα εργασίας ή υπηρεσίας, μισθός (εργάτη, επαγγελματία): *αι μητέρες φυσικά αγαπούσι τα παιδία τους, η ξένη δε βάια έχει την αγάπην εξώκαρδα και ξένην, διότι δείχνει ότι αγαπά τα παιδία διά το κέρδος και την ρόγαν* Σοφιαν., Παιδαγ. 99· *Τση Μαριάς τση φαμεγίας μου χρωστώ δύο φιστανοποκάμισα και τριώ χρονώ ρόγες* Διαθ. 17. αι. 9^{186}· *Περί εγγυητών κληρικών ..., ότι δεν γίνονται εγγυηταί διά αισχρού κέρδους μηδέ διά ρόγαν μηδέ εις την κρίσιν να κρίνονται αυτοί διά άλλον και να τους βοηθήσουν ..., γίνονται δε διά αγάπην Χριστού εις τινας χριστιανούς τεθλιμμένους διά μισθόν ψυχικόν* Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 725 β' 3· *οπόταν ανέβαζον οι εργάται πέτρες ή ασβέστην ... τους έδιδαν από ένα αργύριον χωριστά από την ρόγαν τους* Hagia Sophia f 589^{22}· **β)** αμοιβή στρατευμάτων, πληρωμάτων πολεμικών πλοίων, πολιτικών και στρατιωτικών αξιωματούχων (για το πράγμα βλ. ODB, λ. *roga*, Lemerle, REB 25, 1967, 77-100): *τα γαρ εκ των προσαλεντών επισυναγόμενα χρήματα και εις έξοδον πάλιν και ρόγαν των εν τοις κατέργοις στρατιωτών τεταγμένων και διδόμενα τω πλήθει τω ναυτικώ εις το βεστιάριον της βασιλείας εισκομίζεσθαι έταξεν* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 75 κριτ. υπ.)· *ημείς, αφέντη, από του νυν απολογίαν μας δίδεις,| αφόν την ρόγαν μας κρατείς, ημείς σε προσκυνούμεν| κι υπάμεν να εύρομε αλλαχού να ζούμε ωσάν στρατιώτες* Χρον. Μορ. Η 5143· *Στραφείτε οπίσω, άρχοντες, στον όρκον μας απάνω| να πληρωθείτε παρευτύς την ρόγαν ακεραίαν* Χρον. Μορ. Ρ 5180· *Ίδετε τα βασίλεια πόσα εξοδιάζουν| εις ρόγες και εις πληρωμές, πολεμιστάς συνάζουν* Ιστ. Βλαχ. 1436· (προκ. για αμοιβή για τη σύναψη συμμαχίας, σχέσεων συνεργασίας ή υποτέλειας): *εσυμβιβάστηκεν αυτός ο Παλαιολόγος| με το κουμού της Γένοβας, τον Γαλατάν τους δίδει* (παραλ. 2 στ.)· *όρκον, συνθήκας έποικαν μετά τον βασιλέα,* (παραλ. 1 στ.) *να του βοηθούν με κάτεργα εις όλες του τες μάχες,| να έχουσιν την ρόγαν τους και την φιλοτιμίαν τους* Χρον. Μορ. Η 1284· *Του γαρ δεσπότου κυρού Θωμά ... ο νεότερος ... υιός ... ο Μανουήλ, αποδράσας εκ Ρώμης, ήλθεν εν Κωνσταντινουπόλει ...· ... ο αυθέντης* (ενν. *ο σουλτάν Μεεμέτης*) *χαριέντως αυτόν υποδεξάμενος δέδωκεν αυτώ χώρας εις διατροφήν το τε Σιρέντζιον και το Αμπελίτσιν ... και ρόγαν εξόχως ανά άσπρα ρ' την καθ' εκάστην ημέραν* Έκθ. χρον. 23^{10}· *εσυβιβάσθησαν όψιδες να του δώσουν* (ενν. *του δούκα*)*| και δούλοι του να γίνονται ίδιοι εδικοί του* (παραλ. 1 στ.). *Και κράτημα τους άφηκεν μέρος εις τες Κανδήλες,| και είχαν και την ρόγαν τους πάλιν από τον δούκα* Χρον. Τόκκων 822· (σε μεταφ., ειρων.) τιμωρία: *πτοούμαι, βασιλεύ, πολλού του στρατοπέδου,| μήπως απάρξωνταί τινες εκ τούτων με τον ψέγειν| και λυπηθείς χαρίσομαι ρόγαν εκ των χειρών μου* Διγ. Ζ 2328· *Στρατιώτα, ουκ είσαι φρόνιμος, οπόταν την γενεάν μας| ούτως την θέλεις διά κακόν να την προσχαμηλώσεις.| Και τι ην τα φοβερίσματα; Εμπρός παρά το βράδυ| να σε δώσει την ρόγαν σου ο Θεός εις τέτοιον τρόπον,| ότι απ' εσέν η αλαζονεία να έχει προσχαμηλώσει* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 8171. **2)** (Γενικ.) χρήμα, κέρδος: *Τό χρήζει* (ενν. *ο Τούρκος*), *ευθύς το πολεμά διχώς τινός εμπόδου,| και τούτο όλον γίνεται διά την τυφλήν την ρόγαν| οπού ρογεύει αμιράς οδηγούς και προδότας* Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 659.

Έκφρ. *εις (την)/στην ρόγαν* κάπ. = υπό την εξουσία, στις διαταγές, στην παράταξη κάπ.: *επληροφόρησάν τον,| το πως ήλθεν ο πρίγκιπας εκείνος του Μορέως| κι ο κόντος της Κεφαλλονίας με όλα τους τα φουσσάτα·| στην Άρταν απεσώσασιν στην ρόγαν του Δεσπότου* Χρον. Μορ. Η 8995· *φανερά εξέβηκεν ο λόγος, επλατύνθη| το πως ο δούκας αγαπά μαζώνει ρογατόρους* (παραλ. 1 στ.) *Άρχοντες, αρχοντόπουλα εις του δουκός την ρόγαν,| πολλοί γαρ εσυνάχθησαν εις τον καιρόν εκείνον* Χρον. Τόκκων 827.

ρογάτορης ο, βλ. *ρογάτωρ* ή *ορας*.

ρογάτωρ -ορας — ρογάτορος ο· *ρογάτορης*· ονομ. πληθ. *λογάτοροι* ή *λογατόροι*, Σφρ., Χρον. (Maisano) 128^{5} κριτ. υπ.· *ρογάτοροι*, Χρον. Μορ. Ρ 8944· *ρογάτοροι* ή *ρογατόροι*, Χρον. Μορ. Η 6540, 6588, 6708, 6737, 6986, 7839, 8664, 8944, Χρον. Μορ. Ρ 6540, 6588, 6708, 6737, 7839, 8664, Χρον. Τόκκων 825, Σφρ., Χρον. (Maisano) 128^{5}· *ρογατόροι*, Χρον. Μορ. Η 8525, 8944.

Από το λατ. *rogator* (OLD). Η λ. (*ρογάτωρ*) τον 4.-5. αι. (LBG, TLG), στον Ψευδο-Κωδ., Οφφικ. 175^{13}, 187^{1}, 251^{14} και στο Du Cange (λ. *ρόγα*). Ο πληθ. *ρογατόρους* σε έγγρ. του 15. αι. (Miklos.-Müller, Acta 3, 297). Η λ. *ρογάτορας* στο Somav., στο Βλαστού, Συνών.^{2} και στο ΑΛΝΕ.

α^{1}) Μισθοφόρος (στρατιώτης): *Εσύ* (ενν. *ρήγα*) *αποστέλλεις στον Μορέαν μπάιλον και ρογατόρους| και τυραννούσιν τους φτωχούς, τους πλούσιους αδικούσι,| το διάφορόν τους πολεμούν κι ο τόπος ερημούται* Χρον. Μορ. Ρ 8556· *πάλιν άρχισεν ο δούκας να συνάζει| φοσσάτον ρογατόρους τε πεζούς, καβαλαραίους* Χρον. Τόκκων 201· **α^{2})** έμμισθος αξιωματούχος: *τους μπάιλους όπου στέλνει* (ενν. *ο ρήγας*) *εκεί* (ενν. *στον τόπο του Μορέως*), *αυτοί είναι ρογατόροι| και βιάζονται το διάφορον το εδικόν τους πάντα,| κι ο τόπος πάντα απορεί, χάνεται, κιντυνεύει* Χρον. Μορ. Η 8525· **β)** μισθωτός εργάτης, υπηρέτης: *Δεν είναι αξιόπιστος εις μαρτυρίαν όστις έχει υποψίαν ότι από πρόσταξιν άλλου λέγει όπερ μαρτυρεί, ωσάν υιός ή δούλος, ή μισθοεργός ήγουν ρογάτορης* Zygomalas, Synopsis 231 M 17.

ρόγδι το, βλ. *ρόδι*.

ρογδία η, βλ. *ροδέα*.

ρογεύγω, βλ. *ρογεύω.*

ρογευτός, επίθ.

Από το *ρογεύω.* Πβ. λ. *ρογιαστός* στο Somav. Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Σπυρής, Πρωτόκ. 4[3], 45[3], 241[4], κ.α).

Που προσφέρει εργασία με αντάλλαγμα χρηματική αμοιβή, έμμισθος: *πρέπει οι πατέρες ατοί τους συχνά να δοκιμάζουν τα παιδία και να μηδέν έχουν την ελπίδα εις την αγοραστήν* (έκδ. *αγεραστήν·* διορθώσ.) *φιλίαν του ρογευτού διδασκάλου* Σοφιαν., Παιδαγ. 113.

Το αρσ. ως ουσ. = *μισθωτός* (βλ. ά.): *τινάς ξένος όπου να μηδέν έναι από το γένος σας να μηδέν τολμήσει να φάγει απ' αύτο το Πάσχα ... και ξένος απ' άλλον τόπον ή ρογευτός τινάς να μην το φάγει* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 168[r].

ρογεύω, Διγ. (Trapp) Gr. 19, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 655, Δούκ. 211[18], 235[28], 271[25], Hagia Sophia a 464[21], Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 75 κριτ. υπ., 158 κριτ. υπ., 466 κριτ. υπ., 467 κριτ. υπ.)· *ρογεύγω,* Χρον. Μορ. Η 3550· *ρογεύ(γ)ω,* Χρον. Μορ. Η 1214, 1390, 3082, 3520, 3576, 4553, 4554, 4564, 4641, 5993, 6109, 6120, 6851, 8123, 8611, 9113, Χρον. Μορ. Ρ 1214, 4553, 4641, 6851, 8123, 8611, 9113, Χρον. Τόκκων μετά στ. 133, 135, 136, 532, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 315[v].

Από το λατ. *erogo.* Ο τ. *ρογεύγω* στο Βλάχ. (στη λ.) και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] 631, Σύρκου, Μεγαρ. ιδιωμ.). Τ. *ροέβκω* (Σακ., Κυπρ. Β' 771) και *ροεύgω* (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου) σήμ. ιδιωμ. Η λ. τον 4. αι. (LBG), σε σχόλ. (TLG), στον Πορφυρογέννητο (TLG), στον Ψευδο-Κωδ., Οφφικ. 187[3], στο Meursius (λ. *ρόγα, ρογάτωρ, ρογεύειν*) και σήμ. ιδιωμ. (Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 593)· βλ. και ΑΛΝΕ.

Ι. Ενεργ. **1α)** Στρατολογώ μισθοφόρους, συγκεντρώνω μισθοφορικό στράτευμα: *έπαρον 'κ το λογάρι μου και από τον λαόν μου,| φουσσάτα ρόγεψε καλά να έχεις μετ' εσένα* Χρον. Μορ. Ρ 6109· *Ο καρδινάλιος ουν έχων μεθ' αυτού των Ιταλών άχρι πεντήκοντα, ερόγευσε και ετέρους πλείστους εκ της Χίου Λατίνους* Δούκ. 315[15]· *ρογεύειν ευθύς ήρξατο στρατόν πεζικόν ξενικόν* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 128 κριτ. υπ.)· **β)** συνάπτω συμμαχία με οικονομικά ανταλλάγματα: *αυτός* (ενν. *ο δεσπότης Άρτας*), *ως ήτον φρόνιμος, καλά εδιορθώθη·| τους Φράγκους γαρ ερόγεψεν, τον πρίγκιπα Γουλιάμον| και τον αφέντην Αθηνών και τους Ευριπιώτας·| με αυτούς εβοηθήθηκεν κι επέρασεν την μάχην* Χρον. Μορ. Ρ 3082. **2α)** Αμείβω, πληρώνω, μισθώνω κάπ., παίρνω κάπ. στην υπηρεσία μου με αμοιβή: *Τό χρήζει, ευθύς το πολεμά διχώς τινός εμπόδου,| και τούτο όλον γίνεται διά την τυφλήν την ρόγαν,| οπού ρογεύγει αμιράς οδηγούς και προδότας* Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 660· *Βουλλώματα, εξορίσματα έξω από τη χώρα,| να μη και παύσ' η λοιμική και ιατρευτεί η ψώρα,| και άλλα τζένια περισσά κανείς να μη κοντεύγει,| και μανιγόρδους και βλεπιούς περισσούς να ρογεύγει* Γεωργηλ., Θαν. 329· *οϊμέναν ο καημένος,| με τον Αρμένη σήμερο κι ας ήμουν ρογεμένος,| να 'τρωγα και να χόρταινα* Κατζ. Γ' 108· **β)** χρηματοδοτώ, συντηρώ κάπ., παίρνω κάπ. υπό την προστασία μου: *αλλ' ουδέ πολυδέσποτος, αλλ' ουδέ χορογύρης,| ουδ' εις αυλάς εσέβηκα του δείνος και του δείνος,| και μη «από τούτου ου ρογευθώ, να ρογευθώ από εκείνου»* (παραλ. 1 στ.), *αλλ' απ' αυτής της βρεφικής και*

πρώτης ηλικίας,| μίαν αυλήν εγνώρισα και ένα αυθέντην έσχον Προδρ., Στ. δεητ. 18 δις. **3)** Μοιράζω (χρήματα), δίνω δώρα, δωρεές, χαρίζω: *Πάτερ, ρογεύει ο βασιλεύς όλα τα μοναστήρια,| ας δράμω, ας ίδω τι διδώ* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 446· *τα στάμενα ουδέν ψηφά* (ενν. *ο Τούρκος*) *εις τους ανδρειωμένους* (παραλ. 1 στ.) *σκορπίζει, σπέρνει τα στην γην, ρογεύει τα παντόθεν* Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 653· *φιλοδωρίες άρχισεν* (ενν. *ο δούκας*), *δωρήματα να δίδει,| τους πάντας να φιλοτιμά, ως πρέπει τον καθένα.| Ρούχα ερόγευσεν πολλά, δουκάτα και φλωρία* Χρον. Τόκκων 1588. **4)** Ναυλώνω πλοίο: *εις Κρήτην εκατέλαβεν ο φρόνιμος Δυσσέας| ένδον εις δύο κάτεργα, ήσασι μαρκατάντων·| εις βυζάντια εκατόν τα είχε και ρογεύσει* (έκδ. *καιρογεύσει·* διόρθ. Παπαθωμ., Δωδώνη 5, 1976, 364) Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 13587· *Κάτεργα εξήντα ερόγεψεν* (ενν. *ο βασιλέας*), *τά ήσαν των Γενουβήσων,| κι εδιόρθωσε να πλέψουσιν, να ελθούσιν της θαλάσσης* Χρον. Μορ. Η 8786.

ΙΙ. (Μέσ.) παρέχω υπηρεσία έναντι μισθού, εργάζομαι με αμοιβή (Αλεξίου [Διγ. Esc. σ. 240]): *Γυρεύγω και κατερωτώ να είμαι και εγώ απελάτης,| ίνα ρογεύομαι και εγώ μετά των απελάτων* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 644· (κατ' επέκταση) υπηρετώ κάπ., συνεργάζομαι., συστρατεύομαι με κάπ.: *Κι εγώ* (ενν. *η Μέγαιρα*), *οπού γερόντισσα βρίσκομαι, με το ξύλο,| ελόγιασα να ρογευτώ μ' ένα μεγάλο φίλο,| της χώρας τούτης άξιο, Ουρβίκιο τον λέσι Ζήν.* (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Πρόλ. 146.

Η μτχ. παρκ. ως ουσ.= **α)** έμμισθος εργάτης, βοηθός: *ήτον μισθωτός και όχι βοσκός, ήτον ρογευμένος και όχι ίδιος βοσκός* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 91[14]· **β)** φιλοχρήματος, ιδιοτελής: *ξερίζωσε* (ενν. *Κύριε*) *όλους τους ψευδοδιδασκάλους, τους άρπαγους λύκους, τους ρογεμένους, οπού αποβλέπουσι μόνον την ιδιάν τους δόξαν και ωφέλειαν* Χριστ. διδασκ. 438.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ.= **α)** μισθωτός, που δουλεύει έναντι αμοιβής: *Από όλα αυτά τίποτις δεν του έκοφτε του ρογεμένου βοσκού* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 93[17]· **β)** που αμείβεται από το βασιλιά, στην υπηρεσία του βασιλιά: *όλοι οι καβαλλάρηδες οι ρογεμένοι με όλον τον λαόν εβάλαν φωνήν μεγάλην: «Βίβα ρε Τζακ!»* Μαχ. 600[15].

ρογί το, βλ. *ρογίν.*

ρογίν το· *ρογί,* Δεφ., Λόγ. 201, Πεντ. Λευιτ. XIV 10.

Από το ουσ. *ρογίον* που απ. τον 3.-4. αι. Ο τ. *ρογί* στο Somav., σε έγγρ. του 17. αι. (Έγγρ. Σαντορ. 8[94]) και σήμ. (ΛΚΝ, ΑΛΝΕ). Τ. *ροΐ* σήμ. κοιν. και *ροΐν* στο κυπρ. ιδίωμα (Χατζ., Λεξ., Φαρμακ., Γλωσσάρ. 214). Η λ. τον 7. αι. (LBG, TLG) και σε έγγρ. του 15. αι. (Μανούσ., ΕΜΑ 6, 1956, 166, 171).

Επιτραπέζιο δοχείο για λάδι, ελαιοδοχείο: *Αν εύρεις δε* (ενν. *συ, ποντικέ*) *ασκέπαστον ρογίν με το ελάδιν,| χαλάς κάτω την ούρην σου και σύρνεις το ελάδιν* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 138· (σε παροιμ.· βλ. και Επιτομή, ά. *ελαδάς*): *Κατά ρογίν τον ελαδάν ο Θεός ουκ αποδίδει* Γλυκά, Στ. 370.

ρόγος ο, Θησ. Ζ' [84[2]], Ι' [3[5], 5[3]], ΙΑ' [υπόθ. δις, 49[3], 51[6], 53[3]]· αιτιατ. εν. *ρογόν,* αυτ. Ι' [4[7]].

Από το ιταλ. *rogo* (Battaglia, λ. *rogo*[1]). Πβ. λ. *ρόg'* σήμ. ιδιωμ. (Ζαφειρίου, Ιδίωμ.

Σάμ.). Η λ. στο Meursius και στο ΑΛΝΕ (λογοτ.).

α) Σωρός ξύλων στον οποίο τοποθετούνται για καύση τα σώματα των νεκρών, νεκρική πυρά (βλ. Battaglia, λ. *rogo*[1] σημασ. 1): *Αφού καμπόσο στάθησαν οι βασιλείς με θρήνος,| έσω στους ρόγους που 'χασι μετά τιμής φθιασμένους,| στο λείψανον του καθενός* (ενν. *νεκρού*), *ανάψαν την φωτίαν* αυτ. Γ [6[2]]· **β)** φωτιά που ανάβει κάπ. σε βωμό, με τη βοήθεια της οποίας προσπαθεί να μαντέψει τα μέλλοντα, να ασκήσει πυρομαντεία: *ποίσε* (ενν. *συ, Διάνα*) *εν ταις αγκάλαις μου εκείνος ν' ακουμπήσει| όπου τον πόθον μου ποθεί μ' αληθινήν καρδίαν* (παραλ. 6 στ.) *ποίσε θεά μου τίποτες, δείξε μου να γνωρίσω,| μέσα σε τούτες τες φωτίες, που καίται το λιβάνι* (παραλ. 1 στ.). *Τον ένα ρόγον άναψα για τον Αρκίταν πάλι,| τον άλλον για τον Παλαμών, μετά τιμή μεγάλη* αυτ. Ζ' [92[7]].

ρογχάζω· *ροχάζω.*

Το μτγν. *ρογχάζω* (Preisigke-Kiessling Suppl. 1). Ο τ. *ροχάζω* σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Andr., Lex., στη λ., Παπαδ. Α., Λεξ.) και στο ΑΛΝΕ (λογοτ.). Πβ. λ. *ρεγχάζω* σήμ. λόγ. (Μπαμπιν., Λεξ.). Τ. *ρουχάζου* (Δημητρίου, Λεξ. Σάμ., Δουγά-Παπαδ.-Τζιτζιλής, Γλωσσ. ιδίωμ. ορ. Πιερίας) και *ρουχάζω* (Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ., Παπαθαν., Γλωσσ. ρουμελ.) σήμ. ιδιωμ. Η λ. στον Ησύχ. και σε κείμ. του 15. αι. (TLG)· βλ. και LBG.

Ροχαλίζω: *Ο δε Ξάνθος τους λέγει: -Άραγε εκοιμάσθε ή έξυπνοι το είδατε; Οι δε σχολαστικοί είπαν: -Εάν δεν εροχάζαμεν, φανερά το εβλέπαμε* Βίος Αισώπ. (Eideneier) Κ 185[3] κριτ. υπ.

ρογώ.

Από το λατ. *erogo*. Η λ. πιθ. τον 4.-5. αι. (LBG, λ. *ρογάω*).

Μισθώνω, παίρνω κάπ. στην υπηρεσία μου: *Δεκέμβριος· εάν σεισμός γένηται εν ημέρα, η πόλις, εν η εγεννήθη ο σεισμός, η βασιλεία αυτής και τα σκήπτρα αφέντες, οι δε μετ' αυτών εντραπήσονται εις φυγήν και αναχωρήσουσι εις ετέρους τόπους και από άλλων βασιλέων ρογηθήσονται* Σεισμολ. (Οικονόμου) 80.

ρόδα η, Βεντράμ., Φιλ. 1, 278, Προσκυν. Ιβ. 535 193[231], Βίος Δημ. Μοσχ. 432, Ζήν. (Αλεξ. Στ. -Αποσκ.) Γ' 261 δις.

Από το βενετ. *roda* (Boerio). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Ο τροχός (1) μεταφορικού μέσου: *και το πρωί ο Θεός έστειλεν ένα γνέφος απάνω εις τον φαραόν και έκαμε και υπήγαν οι ρόδες του αμαξίου εις ένα χάος της θαλάσσου* Καρτάν., Π. Ν. (Κακ-Πάνου) 171[r]· (2) που χρησιμοποιείται για τη μετακίνηση βαριών αντικειμένων: *Και τα κανόνια εσπούσανε κι ανοίγασι τα μάτια,| κι οι ρόδες εχαλούσανε κι εγίνουντα κομμάτια* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 310[14]· (3) ως σύμβολο του ευμετάβολου της ανθρώπινης ζωής (μεταφ.): *Αφουκράσου της ρόδας οπού γυρίζει τα ανθρώπινα πράγματα και την μίαν τα φέρνει έτις και την άλλην αλλέως* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 149[3]· *εισμιό η τύχη γύρισε τη ρόδα άνω-κάτω* Βεντράμ., Φιλ. 360· (4) ως όργανο βασανιστηρίου: *Τις έχει νουν και λογισμόν αυτείνες να 'παινέσει,| τες άγιες όπου βρίσκονται στου ουρανού την μέση!| Κι ιδές το πώς ευρίσκονται και*

αυτές εμαρτυρήσαν| και πόσες εκόψαν με σπαθί και με ρόδαν εγυρίσαν Δεφ., Λόγ. 730.

ροδάδα η.

Από το ουσ. *ρόδον* και την κατάλ. *-άδα*.

Το ρόδινο, τριανταφυλλένιο χρώμα: *Και τ'αργυρόν της πρόσωπον, ροδάδες να σκορπίσει,| και μ' ευμορφιές αμέτρητες να ροδοκοκκινίσει| δείχνοντας πως την ομορφιάν, τήν είχε κι απομέσα,| καθώς απέξω να θωρούν, οι οφθαλμοί εμπορέσα* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [181].

ροδακινέα η, Ιατροσ. κώδ. χιβ', χιγ'· *ροδακινία,* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 133, 149, 151 δις. *ροδακινιά·* πληθ. *ροδακινές.*

Από το ουσ. *ροδάκινον* και την κατάλ. *-έα*, αν δεν πρόκ. για μτγν. ουσ. *ροδακινέα* (TLG· βλ. και Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 198, γρ. *ρω-*). Τ. *ροακινέα* (Μηνάς, Ιδιώμ. Καρπάθου 782), *ροδακνέα* (Χατζιδ., ό.π. 212, όπου και τ. *δουρακνεά* και *δροκνεά*), *ροδατσ̌ινέα* και *ροδατσ̌ινία* (Κωστ., Λεξ. τσακων.) σήμ. ιδιωμ. Τ. *ροδακινιά* στο Βλάχ. και σήμ. Η λ. τον 6. αι., στη Σούδα, σε σχόλ. (TLG), σε έγγρ. του 14. αι. (Act. Lavr. II 99[180]), στο Du Cange, λ. *ροδάκινον* και σε ιατροσόφια του 18. αι. (Ιατροσόφ. 18. αι. 156· πβ. και Τωμαδ., Κρητολ 12-13, 1981, 167).

Το οπωροφόρο δένδρο ροδακινιά: *εκ φύσεως όλες οι ροδακινές είναι αχαμνές και ολιγόχρονες* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 151· *Η ροδακινία, οπού κάμνει τα κλειστά ροδάκινα, εις την κερασίαν* (ενν. *κεντρώνεται*) Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 149· *κήπος οράται φυτευτός έγγιστα του τοιχίου* (παραλ. 2 στ.)· *ενέχει δε και νεραντζών δένδρη και αμυγδάλων| και χρυσομήλων και τερπνών ροδακινιών μεγάλων* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1590 (πβ. όμως και Παϊσ., Ιστ. Σινά (Καδάς) 1586).

ροδακινία, ροδακινιά η, βλ. *ροδακινέα*.

ροδακίνιο(ν) το.

Από το ουσ. *ροδάκινον* και την κατάλ. *-ιον*· πβ. και ουσ. *ροδακινία* (βλ. ά. *ροδακινέα*).

Το ροδάκινο: *ο σφάλαγκας ήλθεν και εχτύπησεν απάνω σε ένα φλούδιον ροδακινίου με το κεφάλι του* Μπερτολδίνος 165.

ροδάκινον το· *ροδάκινο(ν),* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 197-2 χφ Κ κριτ. υπ., Ιατροσ. κώδ. αρι', Gesprächb. 52[983], Ονειροκρ. Ιβ. 44.

Από το ουσ. *δωράκινον* (<λατ. *duracinum*· 4. αι., TLG· βλ. και L-S, LBG, Meursius, λ. *δωράκινα*) με μετάθεση και ορθογραφική απλοποίηση (βλ. Μπαμπιν., Λεξ., Κριαρ. Λεξ, λ. *ρωδάκινο*)· πβ. ποντ. *δοράκινο* σήμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., στη λ.). Για τις διαφορ. ετυμ. βλ. Volk, Lexicograph. Byzant. 309-310, Κοραή, Άτ. Α' 189, Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 169. Ο τ. *ροδάκινο* στο Meursius και σήμ. Τ. *ροάκινον* (Μηνάς, Ιδιωμ. Καρπάθου), *ρουάκινο(ν)* (Παπαχρ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.), *ροβάτζ̑ινον* και *ροδάτζ̑ινον* (Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 244, γρ. *ρω-*) σήμ. ιδιωμ. Η λ. τον 6. αι., στο Βλάχ. και σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., ό.π.).

Ο καρπός της ροδακινιάς: *Προ του γουν να ποιήσεις την κάθαρσιν, η δίαιτά σου ας ένι λάχανα και οπώραι, ροδάκινα λέγω και σταφυλή γλυκεία* Επιστ. ιατρ. ποδ. 72· *συκίτσια και ροδάκινα, ροδίτσια, 'μυγδαλίτσια* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 197-2 χφ P κριτ. υπ.· *ροδάκινον σχίσον, ίνα εστίν άωρον, και μετά άλατος έψησον, και τω ιέρακι δος εις τροφήν* Ορνεοσ. αγρ. 571[4].

Ροδάκινος ο, Πωρικ. (Winterwerb) II 8a κριτ. υπ., III 10, 115.

Προσωποπ. του ουσ. *ροδάκινο(ν)* με αλλαγή γένους (βλ. Τριαντ., Άπ. 1, 394): *Ροδακίνου του πρωτοστάτορος* αυτ. I 6· *Ω δέσποτα βασιλεύ Κυδώνιε, ο Ροδάκινος ο περσικότατος έχει το βέλος αυτού ηκονημένον ίνα θέση επί τον τράχηλόν σου* αυτ. I 137.

ροδακινόφυλλο(ν) το.

Από τα ουσ. *ροδάκινο(ν)* και *φύλλο(ν)*. Τ. *ροδατσ̌ινόφυλλε* σήμ. στο τσακων. ιδίωμα (Κωστ., Λεξ. τσακων.).

Φύλλο της ροδακινιάς: *Ειδέ και πονούσι τα βυζά της* (ενν. *της γυναικός*), *κοπάνισον ροδακινόφυλλα με πέτραν καλά* ... Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 266.

ροδαμός ο.

Από το ουσ. *ορόδαμνος*, που απ. στο Θεόφραστο (βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 403). Τ. *ροδαμό* (Κωστ., Λεξ. τσακων.), *ρουδαμός* (Δημητρίου, Λεξ. Σάμ.) και *αροδαμός* (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ[2]. Β' 266) σήμ. ιδιωμ. Λ. *ροδάμι* σήμ. λαϊκ. Η λ. στο Βλαστού, Συνών.[2] και σήμ. ιδιωμ. (Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ.), καθώς και λογοτ. στο ΑΛΝΕ.

Τρυφερό κλωνάρι· τρυφερός βλαστός: *εάν την μαζώξεις* (ενν. *την ελαία*) *χεροπιαστά να μη τσακίσεις τα βλαστάρια της, κάμνει καρπόν και τον άλλον χρόνον. Ειδέ ραβδίσεις την, κόπτεις τους ροδαμούς και δεν καρπίζει το ερχόμενον έτος* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 155.

ροδάνθος το.

Από τα ουσ. *ρόδον* και *άνθος*. Λ. *ροδάνθον* σε δημ. άσμ. (Παπαδ. Θ., Δημ. κυπρ. άσμ. 264).

Το άνθος της τριανταφυλλιάς, τριαντάφυλλο (Καδάς [Προσκ. Σινά σ. 258])· (εδώ συνεκδ.) η τριανταφυλλιά: *ένα παράδεισον τερπνόν, μέγιστον περιβόλι* (παραλ. 1 στ.). *Κέκτηται δένδρα έγκαρπα, ωραία και ποικίλα,*| *ελαίας, συκαμύγδαλα, ροδάνθη μετά φύλλα* Παϊσ., Ιστ. Σινά (Καδάς) 1376.

ροδαρά η, βλ. *ροδαριά*.

ροδαριά η· *ροδαρά*.

Από το ουσ. *ροδαρέα* (απ. ιδιωμ., Χατζιδ., Αθ. 6, 1894, 17) <μτγν. ουσ. *ροδάριον*. Ο τ., για το σχηματ. του οποίου βλ. Κοντοσόπ., Αθ. 64, 1960, 211, στο Βλάχ., σε κείμ. του 18. αι. (Πρωτοπ.-Μπουμπ., Θέατρ. Ζακ. 63) και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *ροδάριον*, Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Δ' 632, Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.). Τ. *ροδαρέ* (Χελδρ.-Μηλιαρ., Ονόμ. Φυτών[2] 243, Κοντοσόπ., Γλωσσογεωγρ. κρητ. 66-7) και *αροδαρά* (Φραγκάκι, Ορολογ. φυτ. 176, Κοντοσόπ., ό.π.) σήμ. ιδιωμ. Η λ. στο

Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Κριαρ., Λεξ., Κουσαθανάς, Λεξ. Μυκόν., Χελδρ.-Μηλιαρ., ό.π.).

α) Τριανταφυλλιά (για το πράγμα βλ. Κοραή, Άτ. Δ' 479, Φραγκάκι, ό.π. 176-177· κατά Χελδρ.-Μηλιαρ., ό.π., πρόκ. για το είδος *rosa canina*)· (μεταφ.): *η κερά,*| *η φουντωτή μου ροδαρά* Αγν., Ποιήμ. Α' 38· (ως προσφών. αγαπημένης γυναίκας): *Κόρη μου, αγαπημένη μου, φως και παρηγοριά μου,*| *πολυκλωνούσα ροδαρά, άσπρη τριανταφυλλιά μου* Φορτουν. (Vinc.) Ε' 308· **β)** ανθοδέσμη: *να μου βοηθήσει* (ενν. *η Παναγία*) ... *να μαζώξω από τα πολλά άνθη του περιβολιού της να κάμω ετούτην την ροδαρά, την οποίαν όποιος την μυρίζεται ... θέλει ευφραίνεται πολλά* Μορεζ., Κλίνη φ. 7[r]· *Όταν μέλλει τινάς να κάμει μίαν ωραίαν ροδαράν οδιά να τηνε δώσει τινός αφεντός* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 394.

ροδάτος, επίθ., Λίβ. Esc. 1567.

Από το ουσ. *ρόδο(ν)* και την κατάλ. *-άτος*. Η λ. και σήμ. (Μπαμπιν., Λέξ.· απ. και ιδιωμ. Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 426, Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Δ' 632, Αθανασάκη, Λαογρ. 14, 1952, 95).

Που έχει το χρώμα του τριαντάφυλλου, ρόδινος (βλ. όμως και Τωμ., Αθ. 77, 1978-79, 27, Παγκ. ό.π.): *και κατεφίλει πάντοτε μετά χαράς μεγάλης*| *εφίλει χείλη κόκκινα και μάγουλα ροδάτα* Διγ. Α 1993.

ροδάφνη η, βλ. *ροδοδάφνη*.

Ροδάφνιος ο.

Προσωποπ. του ουσ. *ροδάφνη* με αλλαγή γένους (βλ. ά. *ροδοδάφνη*· πβ. επίσης νεοελλ. ουσ. *ροδαφνιά*· για το πράγμα βλ. και Winterwerb [Πωρικ. σ. 233]): *Προστάξαντος ουν του βασιλέως και εισελθόντων των αρχόντων παρίστανται και οι μετ' αυτών βάραγγοι· ο Καρύδιός τε και ... ο Μανιτάριος και ο Ροδάφνιος και ο σοφός Κουκουνάριος* Πωρικ. (Winterwerb) I 103.

ροδέα, η, Ιατροσόφ. (Oikonomu) 41[8], Προσκυν. Κουτλ. (Σινά) 156.5 142[25-26], Προσκυν. Ιβ. 535.22 (Σινά) 88[19-20], Διγ. Άνδρ. 398[15], Παϊσ., Ιστ. Σινά (Καδάς) 1689· *ρογδία*, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 148, 153, 216· *ροδιά· ροϊδέα*, Παϊσ., Ιστ. Σινά 1279 (έκδ. *ροιδέα*· διορθώσ.)· *ροϊδία*, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 49[1], Παϊσ., Ιστ. Σινά (Καδάς) 1275, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 6, 58, 68.

Από το μτγν. ουσ. *ροΐδιον* και την κατάλ. *-έα* (Κόντος, Αθ. 3, 1891, 571) με αποβολή του ημιφώνου *-ι-*. Ο τ. *ρογδία* (από τ. *ρόγδι*, βλ. ά. *ρόδι*) στο Du Cange (λ. *ρόδια*) και τ. *ρογδιά* σήμ. ιδιωμ. (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.). Τ. *ροδία* στο LBG και σήμ. στο τσακων. ιδίωμα (Κωστ., Λεξ. τσακων.). Ο τ. *ροδιά* στο Βλάχ. και σήμ. Ο τ. *ροϊδέα* σε έγγρ. του 11. αι. (Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου, Βυζ. έγγρ. Πάτμ. Β' 54[68], 56[107β]) και στο Meursius· βλ. και LBG. Ο τ. *ροϊδία* στο Somav. Τ. *ροϊδιά* σήμ. (Κριαρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ., λ. *ροδιά*). Η λ. το 12. αι. (TLG), σε έγγρ. του 13. αι. (Act. Xér. 9Β[45]) και σήμ. ιδιωμ. (Βαγιακ., Πρακτ. Β' Συμπ. Γλωσσολ. βορειοελλ. χώρου 15).

Το οπωροφόρο δέντρο ροδιά ή ροϊδιά: *συκέας, απιδέας τε, ροδέας και μηλέας* Παϊσ., Ιστ. Σινά (Καδάς) 1689· *περιβόλιον ... πολλά ωραιότατον με κλήματα και συκές και μυγδαλές και ροδιές περισσές* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 170· *Λέγουσι τινές ότι το κλαδί της ρογδίας είναι άθηρον, ήγουν φεύγουσιν απ' αυτό τα οφίδια, διά τούτο το βάνουσιν εις τα στρώματα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 153· *Ροϊδία και μηλέα εφιλονικούσαν διά ευμορφίαν* Νούκ., Μύθ. (Παράσογλου) 44[1].

ροδέλα η.

Από το παλαιότ. ιδιωμ. ιταλ. - βενετ. *rodèlla* (Battaglia, λ. *rotèlla*, Kahane, Sprache 571). Η λ. στο Du Cange App., σε έγγρ. του 17. αι. (Ναξ. έγγρ. 17. αι. 119[45]) και σήμ. με διαφορ. σημασ.

(Πιθ.) κινητό οστό που βρίσκεται μπροστά στο γόνατο, η επιγονατίδα (για τη σημασ. βλ. Παναγ., Κρ. Χρ. 27, 1987, 24 σημ. 1· βλ. όμως και σημερ. ιδιωμ. σημασ. στο Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', λ. *ροδέλλα*): *καβαλικεύει Κουφαρού και τρέχει Ροκοτζέλα| και πιλαλεί Πλαγήταινα και κρου την στην ροδέλαν* Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 676.

ροδέλαιον το, Σταφ., Ιατροσ. 2[30, 35], Ιατροσ. 23[154], Ιερακοσ. 376[26-27], 415[14, 21], 426[20], 433[10], Ιατροσόφ. (Oikonomu) 37[18], Επιστ. ιατρ. ποδ. 91, 92, Γιατροσ. Ιβ. 34, 62, 106, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 2, 26· *ροδόλαιο(ν)*, Ιατροσόφ. (Oikonomu) 78[11]. — Βλ. και *ροδολάδι*.

Από τα ουσ. *ρόδον* και *έλαιον*, αν δεν πρόκ. για το μτγν. ουσ. *ροδέλαιον* (TLG, L-S Κων/νίδη). Ο τ. *ροδόλαιον* στο LBG (στη λ., όπου και τ. *ροδοέλαιον*) και σε ιατρ. κείμ. του 18. αι. (Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 85)· βλ. και Αμ, Αθ. 43, 1931, 151. Τ. *ροδόλαδον* στο Βλάχ., λ. *ροδολάδι* (για την οποία βλ. και Κουκ., ΕΕΚΣ 3, 1940, 55). Η λ. τον 4-6. αι. (TLG· βλ. και LBG), σε ιατρ. κείμ. του 18. αι. (Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 100) και σήμ. στον τ. *ροδέλαιο*.

Αρωματικό έλαιο από τριαντάφυλλα (για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Δ' 348, Αμ, ό.π.): *ροδέλαιον (ήγουν λάδι από τριαντάφυλλα)* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 54· *Όταν οι δάκτυλοι κατασχισθώσιν. Υγροπίσσιν σμίξε μετά του ροδολαίου και άλειφε τα κατασχισμένα μέρη* Σταφ., Ιατροσ. 6[148]· *ωφελείται (ενν. ο ιέραξ) δε πάνυ και ότε ενστάζεις τοις μυκτήρσιν αυτού βαλσαμέλαιον και γάρος καλόν μετά οίνου και ροδέλαιον* Ιερακοσ. 407[19]· *Ο κζ' ψαλμός, διάβασέ τον εις ροδέλαιον ζ' πρωί και εσπέρας, ημέρας τρεις και άλειψε το πρόσωπόν σου ... και να είσαι ηγαπημένος υπό ιδικούς και ξένους* Ιατροσ. 20[70].

ροδένιος, επίθ.

Από το ουσ. *ρόδο(ν)* και την κατάλ. *-ένιος*. Πβ. και επίθ. *ρόδινος*.

Που είναι φτιαγμένος από τριαντάφυλλο· (εδώ προκ. για ροδέλαιο): *κι εν τοσούτω η Αφροδίτη, του Διός αυτή θυγάτηρ,| όρνιθας και κύνας διώκει εκ του Έκτορος το σώμα| ... και με έλαιον ροδένιον| είχεν τον αλείψει τότε* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΚΓ' [68].

ροδεύμνοστος, επίθ.· *ροδόμνοστος*, Κακοπ. 144. — Πβ. και *ροδοεύμορφος*.

Από το ουσ. *ρόδο(ν)* και το επίθ. *εύμνοστος*.

Όμορφος (σαν τριαντάφυλλο), ελκυστικός, θελκτικός· (προκ. για νέα γυναίκα): *Αυτός δε συνεχαίρετο την ροδεύμνοστον κόρην| και φήμη ην περί αυτού εις άπαντα τον κόσμον* Διγ. Ζ 1235· (σε θέση ουσ.): *Τις ήτον που την έσμιξε την αγριοτσουκνίδα;| μ' αυτείνη την ροδόμνοστην και γλυκοκορασίδα;* Κακοπ. 120.

ρόδι το, Κρασοπ. (Eideneier) V 56, Πεντ. Έξ. XXVIII 33, 34, XXXIX 25, 26, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 133· *ρόγδι*, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 133, 153, 157· *ρόδι(ο)ν*, Ιατροσ. κώδ. ρθ', Επιστ. ιατρ. ποδ. 73, Γιατροσ. Ιβ. 36, 62, 82, Προσκυν. Ιβ. 845 (Σινά) 134, Προσκυν. Κουτλ. 156 (Σινά) 142[29]· *ρόιδι*, Προσκυν. Ιβ. 694 (Σινά) 112[17], Προσκυν. Λαύρ. Μ (Σινά) 80[9-10], Προσκυν. Ιβ. 845 (Σινά) 131· *ροΐδιν*, Σταφ., Ιατροσ. 1[22], 4[110], 5[122, 130]· *ροΐδι(ο)(ν)*, Προδρ. (Eideneier)[2] Β' 44, Παϊσ., Ιστ. Σινά (Βογιατζ.) 1498, Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. Παράρτ. 13[23], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 70, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 17, 58. — Βλ. και *ρόιδον*.

Από το ουσ. *ρόιδι* (<μτγν. ουσ. *ροΐδιον*). Ο τ. *ρόγδι* στο Βλάχ. (λ. *ρόδι*) και σήμ. ιδίωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ[2]. Δ' 631· πβ. και αυτ. Α' 179). Ο τ. *ρόδιν* και σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. (*ρόδι(ν)*). Ο τ. *ρόιδι* και σήμ. Ο τ. *ροΐδι* (<από το μτγν. ουσ. *ροΐδιον*) στο Βλάχ. (λ. *ρόδι*) και σήμ. ιδίωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., λ. *ρόδι*)· βλ. και LBG, λ. *ροΐδιον*. Ο τ. *ροΐδιον* ήδη μτγν. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Ο καρπός της ροδιάς, ρόδι: *είδα τον, εγόραζεν απίδια και σταφύλια και μήλα και ρόδια* Sprachlehre 175· *όσα σπυρία έχει μέσα το μικρότερον ρόγδι, τόσα έχει και το τρανύτερον εκείνου του δένδρου και όχι περισσότερον* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 153· (για φαρμακευτική χρ.): *Τα ξινά ρόγδια ας τρώγουσιν οι χολερικοί εις το ύστερον της τραπέζης, διατί εσβήνουσι την χολήν θαυμασιότατα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 215· *Διά τες αιμορροούσες ... Να κάμεις εγκάθισμα από ζουμί βάτου και φακής και από πίτυρα και άλλα οπού είναι στυπτικά, ωσάν τα σίδια (ήγουν τα σπυρία του ροδιού) ...* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 27· *Περί πόνον ποδών ... μύρτα χλωρά και ρόδα ξηρά, σίδια, ρόδια, βαλάνια κηκίδια και μέλιν κουταλίες δύο γαστρός περίπεμπε* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 85[6]· (συνεκδ. προκ. για διακοσμητικό στοιχείο με σχήμα ροδιού): *έκαμαν επί ποδιές του τερλικιού ρόδια γεράνιο και οξύ και πιρνοκοκκάτο* (έκδ. *πιρνοκόκκ*· διόρθ. Άμ., Γλωσσ. Μελ. 287) *λίνο κλωστό* Πεντ. Έξ. XXXIX 24· *Όλ' ήτον καθαρόχρυσος, όλη με το γλυπτήρι (ενν. η στέγη)| και όλη σφυροκτύπητη απ' άριστον τεχνίτη.| Είχε κλαδία περισσά και λόγγους και αμπέλια| σταφύλια και ρόδια, διάφορα πουλία,| είχε με τέχνην άριστην στην μέσην ένα λεόντα* Αρσ., Κόπ. διατρ. [1031].

ροδιά η, βλ. *ροδέα*.

ροδίζω, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [17], [964], Διήγ. ωραιότ. 394.

Η λ. στο Θεόφραστο (TLG) και σήμ.

Α' (Αμτβ.) αποκτώ ρόδινο χρώμα· (προκ. για το χρώμα που παίρνει ο ορίζοντας κατά την ανατολή του ήλιου· βλ. και Θαβώρ., Προσδιορ. ημερομ. 71): *Αμέτε το λοιπό, πριχού αρχινίσου| τσ' ανατολής τα μέρη να ροδίσου* Πιστ. βοσκ. Ι 1, 24· (τριτοπρόσ., με υποκ. τη λ. *ανατολή*) ξημερώνει, χαράζει: *ρόδισε η ανατολή κι αρχίνιζε η αυγίτσα* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [386]· *Ερόδισε η ανατολή κι επρόβαλε η μέρα* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 684.

Β' (Μτβ.) δίνω σε κ. ρόδινο χρώμα· (εδώ προκ. για το χρώμα που δίνει ο ήλιος στον ορίζοντα κατά την ανατολή του): *έρχεται γαρ ο Χριστός τη τετάρτη φυλακή... όταν ο ήλιος την ανατολήν ροδίζει* Lucar, Sermons 69.

ρόδινος, επίθ., Ιερακοσ. 376[16-17], 407[1], 451[31]· *ροδινός,* Διγ. (Trapp) Gr. 1149.

Το αρχ. επίθ. *ρόδινος*. Ο τ. (με καταβιβ. τόνου αναλογ. με επίθ. σε *-ινός*) τον 9. αι. (TLG· βλ. και LBG) και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 771, Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ., στη λ., Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 426· πβ. και Κωστ., Λεξ. τσακων., λ. *ροδινέ*, Καραν., Ιστ. Λεξ. Κάτω Ιταλ., λ. *ροδινό*· βλ. και Andr., Lex., στη λ., Kahane, Zeitschr. f. rom. Philol. 94, 1978, 117, 137) και ως επών.· ουσ. *ροδινός ο* ήδη τον 4. αι. (Lampe, Lex.). Η λ. και σήμ.

1) Κατασκευασμένος από τριαντάφυλλα· (εδώ προκ. για το αιθέριο έλαιο που παρασκευάζεται από τριαντάφυλλα· βλ. και ά. *ροδέλαιον*): *Οίνῳ στύφοντι μετά ροδομέλιτος διάκλυζε το στόμα του ιέρακος ή αυτό μόνον ροδομέλιτι ή ροδίνῳ ελαίῳ* Ιερακοσ. 433[7]· *έλαιον ρόδινον λίτρ. α'* Ορνεοσ. αγρ. 521[14-15]. **2)** Που έχει το χρώμα του τριαντάφυλλου· ροδοκόκκινος, τριανταφυλλής· (προκ. για δήλωση εξωτερικής ομορφιάς): *Είχε γαρ ο νεότερος πανθαύμαστος εκείνος | κόμην ξανθήν, υπόσγουρον και όμματα μεγάλα | πρόσωπον άσπρον, ροδινόν, κατάμαυρα οφρύδια* Διγ. (Trapp) Z 1484.

Το θηλ. ως ουσ. = νέα και όμορφη γυναίκα: *Οι ανέγλυτες και δροσερές και οι ρόδινες χλομιαίνου, | ωσάν στον Άδη κατεβού, όλα τα ξεμαθαίνου* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 584.

Το ουδ. ως ουσ. = ροδέλαιο (βλ. Κουκ., ΒΒΠ Δ' 348): *θεραπεύσεις δε αυτόν* (ενν. τον ιέρακα) *ποτέ μεν μέλι αυτῷ διδούς μετά κρέως, ποτέ δε και ρόδινον* Ιερακοσ. 441[7]· *Περί πυρέσσοντος. Χαμαίμηλον την βοτάνη συν ροδίνῳ λειώσας χρίε* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 63[20].

ροδινός, επίθ., βλ. *ρόδινος*.

ροδινόφυος, επίθ.

Από το επίθ. **ροδινοφυής* (<επίθ. *ρόδινος* και το β' συνθ. *-φυής*) αναλογ. με επίθ. σε *-ος*.

Ροδοκόκκινος, ρόδινος: *τα χείλη* (ενν. της κόρης) *ροδινόφυα υπεφαίνοντο άνθη, | ηνίκα τε τοις κάλυξιν άρχονται ανατέλλειν* Διγ. Z 2799.

ρόδι(ο)ν το, βλ. *ρόδι*.

Ρόδιος (Ι) ο.

Από το αρχ. επίθ. *Ρόδιος*. Η χρ. ως ουσ. ήδη αρχ. Η λ. και σήμ. Άσχ. το ουσ. *ρόδιος* (LBG).

α) Ο κάτοικος της Ρόδου: Zygomalas, Synopsis 243 N 3, Ερμον. Γ 320· **β)** (ως επίθ.) που προέρχεται από τη Ρόδο: Zygomalas, Synopsis 243 N 3.

Ρόδιος (ΙΙ) ο, Πωρικ. (Winterwerb) Ι 3, ΙΙΙ 3· *Ροΐδιος,* αυτ. Ι 3 κριτ. υπ.

Προσωποπ. του ουσ. *ρόδι(ο)ν* με αλλαγή γένους: *Βασιλεύοντος του πανενδοξοτάτου Κυδωνίου και ηγεμονεύοντος του περιβλέπτου Κίτρου και συνεδριάζοντος μετά Ροδίου και του Απιδίου του πρωτονοταρίου* ... αυτ. ΙΙ 3.

Ροδίτης ο, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 7518, Μαχ. 148[22], Zygomalas, Synopsis 243 N 3.

Από το αρχ. τοπων. *Ρόδος* και την κατάλ. *-ίτης*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. (Κριαρ., Λεξ., λ. *Ρόδιος*, Μπαμπιν., Λεξ., λ. *Ρόδος*). Άσχ. το μτγν. επίθ. *ροδίτης* (*οίνος*· L-S, λ. *ροδίς*).

Ο κάτοικος της Ρόδου: *ο μέγας Κολοσσός της Ρόδου· τον οποίον ... έκαμαν οι Ροδίται ένα καιρόν οπού ήλθον εις μεγάλην δύναμιν και όρισαν όλην την θάλασσαν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 265· *Μέσα εις τούτες τες ταραχές ..., κανείς δεν εστράφη να πα προς την Ρόδον· είχεν πέντε μήνες, και οι Ροδίτες επεθυμούσα να μάθουν μαντάτον* Μαχ. 448[19].

ροδίτικος, επίθ., Μαχ. 292[15].

Από το εθν. *Ροδίτης* και την κατάλ. *-ικος*. Η λ. και σήμ.

Που ανήκει ή προέρχεται από τη Ρόδο: *Και την Πέφτην εις τες ιε' Μαγίου το γιόμαν ήλθαν δύο κάτεργα ρηάτικα και έναν ροδίτικον και δύο νάβες με τους σκλάβους* Μαχ. 676[34]· *όλες αι κρίσες των ναυτών με νόμους που έγραψαν οι Ροδίτες κρίνονται, όταν άλλος νόμος εναντίος εις αυτούς δεν ευρίσκεται. Και είναι οι ροδίτικοι νόμοι παλαιότεροι από άλλους που γράφουσι διά ναυτικά* Zygomalas, Synopsis 243 N 3.

Ροδίτισσα η.

Από το εθν. *Ροδίτης* και την κατάλ. *-ισσα* (πβ. Κουκ., Ευστ. Γραμμ. 66). Η λ. και σήμ. (Κριαρ., Λεξ., λ. *Ρόδιος*, Μπαμπιν., Λεξ., λ. *Ρόδος*).

Η κάτοικος της Ρόδου: *Εγώ αν θελήσω διά να ειπώ τες ευμορφιές και κάλλη | αις είχαν οι Ροδίτισσες, και τις να τ' αθιβάλλει;* Γεωργηλ., Θαν. 95.

ροδίτσι(ν) το, Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 197-2 χφ K κριτ. υπ.

Από το ουσ. *ρόδι* και την κατάλ. *-ίτσι(ν)*. Η λ. και σήμ. (*ροδίτσι*) στο ιδίωμα των Παξών (Georgac., The *-ιτσ-* Suffixes 234).

(Θωπευτ.) ρόδι: *συκίτσια και ροδάκινα, ροδίτσια 'μυγδαλίτσια* αυτ. Γ' 197-2 χφ P κριτ. υπ.

ρόδο το, βλ. *ρόδον*.

ροδοβολώ.

Από το ουσ. *ρόδον* και το *-βολώ*. Η λ. στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. με διαφορ. σημασ.

Αναδίδω ευωδιά ρόδων, μοσχοβολώ: *τα δε πομάτων άδηλα και ξένης οπτασίας, | γεύσεως γαρ ουδέποτε μετέλαβον εκείνων, | της ευωδίας μόνης τε και θέας μαρτυρούσης· | ροδοβολεί γαρ, δέσποτα, τούτοις ευθύς ο πίνων* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 230.

ροδοδάφνη η· *αρουδάφνη· οροδάφνη*, Ιατροσόφ. (Oikonomu) 92[2]· *ροδάφνη*. — Βλ. και *πικροδάφνη*.

Το μτγν. ουσ. *ροδοδάφνη* (L-S). Ο τ. *αρουδάφνη* με *α-* προθετ. και ανομοιωτική απλοποίηση συλλαβής (πβ. Χατζ., Λεξ., λ. *αροδάφνη*) και σήμ. στο ιδίωμα του Λιβισιού της Μικράς Ασίας (Hatzid., BZ 2, 1893, 251)· πβ. τοπων. *αρουδάφν'* στη Λέσβο (Γιαννουλέλλης, Πλωμάρι 44) και τ. *αροδάφνη* σήμ. ιδιωμ. (Χατζ., ό.π., Hatzid., ό.π., Πολ. Ν., Λαογρ. 1, 1909, 221), καθώς και στο ΑΛΝΕ. Ο τ. *οροδάφνη* σε έγγρ. του 11. αι. (Miklos.-Müller, Acta 6 12). Ο τ. *ροδάφνη* με ανομοιωτική απλοποίηση συλλαβής, σε έγγρ. του 13. αι. (Miklos.-Müller, ό.π. 4 174), στο Ανδρ., Λεξ., στο ΑΛΝΕ και ως κύρ. όν. στην Κύπρο (Κριαρ., Ελλην. 22, 1969, 436). Τ. *Αροδαφνού(σα)* και *Ρο(δ)αμνού* ως κύρ. όν. σε κυπρ. δημ. τραγ. (Ταλιώτης, Λαογρ. 17, 1958, 601-2, Σακ., Κυπρ. Β' 472-3). Η λ. στο Somav. και σήμ.

Αειθαλής θάμνος με δηλητηριώδη χυμό σε όλα τα μέρη του αλλά με ωραία άνθη, που καλλιεργείται ως διακοσμητικό φυτό ανοιχτών χώρων (Nerium Oleander), πικροδάφνη (βλ. Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ., λ. *νήριον*): *Διά να ψοφήσουν οι ψύλλοι ... Κάμε λάκκον εις το μέσον του οίκου, κόψε ροδοδάφνην, βάλε εις τον λάκκον και εκεί μαζώνουνται όλοι οι ψύλλοι και ζεμάτισον αυτούς* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 248· (εδώ για απομάκρυνση εντόμων· για το πράγμα πβ. αυτ. 2765): *Πώς να διώξεις ψύλλους ... Έπαρε ροδάφνη και αγριοσυκέας ρίζα και αψιθέας και βράσε τα με νερόν και ράνε το σπίτι και τότε χάνονται* Γιατροσ. Ιβ. 88· (εδώ ως φάρμακο): *Περί πόνον γονάτων. Οροδάφνης φύλλα κάπνισον ξηρά και βάλε εις τους μυκτήρους και ιάται* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 92[4]· *Περί πληγήν κεφαλής. Ας κόψει τα λουβία της αρουδάφνης και ας τα μαλάσσει με την γλίναν και ας τα αλείψεται* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 87[12].

Η λ. ως κύρ. όν.: Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 142.

ροδοειδής, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *ροδοειδής* (TLG).

Ροδόχρωμος, ροδοκόκκινος· (εδώ το ουδ. ως ουσ., προκ. για το ρόδινο χρώμα): *οι αστέρες του ουρανού αρχήν εποίουν μη φαίνεσθαι, του φωτός της ημέρας αυγάζοντος, και εκ των ανατολών τα ροδοειδή της πρωΐας ενέφαινον* Ψευδο-Σφρ. 424[5].

ροδοεύμορφος, επίθ.· *ροδόμορφος*. — Πβ. και *ροδεύμνοστος*.

Από το ουσ. *ρόδον* και το επίθ. *εύμορφος*. Τ. *ροδεόμορφος* στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. (λ. *ροδεόμορφα φυτά*). Η λ. στον Πορφυρογέννητο (TLG).

Όμορφος σαν τριαντάφυλλο· πανέμορφος, θελκτικός: *Και ως εσκέψαντο αυτόν αι βίγλαι του πατρός του| εν ταις αγκάλαις φέροντα την ροδόμορφον κόρην,| μετά σπουδής απέτρεχον ειπείν τα συγχαρίκια* Διγ. (Trapp) Gr. 1737.

ροδοζάχαρι το, βλ. *ροδοζάχαριν*.

ροδοζάχαριν το· *ροδοζάχαρι*, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 23· *ροδοσάχαρ*, Επιστ. ιατρ. ποδ. 88· *ροδοσάχαρι(ν)*, Ιατροσ. κώδ. Πμβ'.

Από τα ουσ. *ρόδον* και *ζάχαριν* (Επιτομή). Ο τ. *ροδοζάχαρι* και σήμ. ιδιωμ. (Πασχ., Ανδρ. γλωσσ.). Ο τ. *ροδοσάχαρ* (από τ. *σάχαρ*, Επιτομή, λ. *ζάχαριν*) τον 11. αι. (LBG λ. *ροδοσάκχαρ*· για πιθ. παλαιότ. μνεία βλ. TLG). Ο τ. *ροδοσάχαρι(ν)* από τ. *σάχαριν* (Επιτομή, ό.π.). Τ. *ροδοσάκχαρ* στο L-S Κων/νίδη (βλ. και TLG) και *ροδοζάχαρη* (η) στο Somav. και σήμ. (Κριαρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ.). Η λ. στο Du Cange.

(Πιθ.) είδος γλυκού από ροδοπέταλα (για το πράγμα βλ. και Πασχ., ό.π.): *Και τρώγε (ενν. το μέλι) αντάμα με άλλο φαγί ξινικόν ή με ροδοζάχαριν* (γρ. *ροδοζάχαρην*· διορθώσ.) Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 190· *Εις πόνον κεφαλής από θέρους ... δος του ένα δράμι σκαμμωνίαν εψημένην μέσα εις κυδώνιον με ολίγον ροδοζάχαρι ή ζωμόν κρέατος* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 2.

ροδόζωμον το· *ρουδόζουμον*.

Από τα ουσ. *ρόδι* και *ζωμίν* (βλ. ά. *ζουμίν*)· για το σχηματ. πβ. και Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 170-3. Η λ. στο LBG.

Χυμός που προκύπτει από τη συμπίεση σπόρων ροδιού: *μετά το ποιήσαι την φλεβοτομίαν, παραλάμβανε τροφήν ψυχράν και εύκρατον, οίον ... βλίτον και σπανάκιν ... και κολοκύνθην μετά ροδοζώμου ή σταφυλοζώμου και ... παν είδος οπού δύναται να σε καταψύξει και να υγράνει* Επιστ. ιατρ. ποδ. 53-54· *εβδέλλας εκζεστάς με το ρουδόζουμον* Σπανός (Eideneier) Β 120.

ροδοκαλλιότατος, επίθ.· πληθ. θηλ. *ροδοκαλλιοτάτες*. — Πβ. και *ροδοπρόσωπος*.

Από το ουσ. *ρόδον* και το **καλλιότατος* (υπερθ. βαθμός του επιθ. *κάλλιος*). Πβ. λ. *Ροδόκαλλος* ως κύρ. όν. και τοπων. σε έγγρ. του 12. αι. (Caracausi), *Ροδοκάλλη* ως κύρ. όν. σε έγγρ. του 12. αι. (TLG) και ουσ. *ροδοκάλλια* (τα) σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ.).

Που έχει ρόδινη, ροδόχροη επιδερμίδα στο πρόσωπο· (εδώ προκ. για κοπέλα) με ρόδινες παρειές, ροδομάγουλη: *δυο φουδούλες| ευγενικές, εξαίρετες, παρθένες κορασίες,| κρινοτριανταφυλλόμνοστες, ροδοκαλλιοτάτες,| παρέμνοστες, ενήδονες, πανώραιες του πόθου* Φλώρ. 792.

ροδοκοκκινίζω, Συμμ., Παστ. φίδ. Β' [182], [190].

Από το ουσ. *ρόδον* και το *κοκκινίζω*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Αποκτώ ροδοκόκκινο χρώμα: *Μια κορασίδα τρυφερή, ωσάν αυτή π' αρχίζει,| ωσάν το ρόδον στο κομπί να ροδοκοκκινίζει* αυτ. Β' [754]· *Την μαύρην σάρκα κάνεις τη να ροδοκοκκινίζει,| και την μελαχρινότητα σαν χιόνι να ξασπρίζει* αυτ. Α' [1189].

ροδοκόκκινος, επίθ. Βέλθ. 703.

Από το ουσ. *ρόδον* και το επίθ. *κόκκινος*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Που έχει ελαφρώς κόκκινο χρώμα, ρόδινος: *Για σένανε στολίζεται, για σε το πρόσωπόν μου,| είν' άσπρο ροδοκόκκινον, φως ακριβόν δικό μου* Συμμ., Παστ. φίδ. Γ' [1056]· *εφαίνουνταν (ενν. τα σταφύλια) νωπά και ροδοκόκκινα ωσάν να τα ήθελαν κόψειν αυτήν την ώραν από το κλήμα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 162.

ροδοκοκκινοχείλα, επίθ. θηλ.

Από το επίθ. *ροδοκόκκινος* (βλ. ά.) και το αρχ. ουσ. *χείλος*. Πβ. τ. *ροδόχειλος* στο ΑΛΝΕ.

Που έχει χείλη ροδοκόκκινα: *Ο Φλώριος δ' απόβλεπε πάντα την Πλάτζια-Φλώρε,| εκείνην την αγλαόμορφον τήν είχεν εν καρδίᾳ* (παραλ. 3 στ.) *τραχηλομαρμαρόμνοστην, ροδοκοκκινοχείλαν* Φλώρ. 193.

ροδόκουκκον το· *ροδούκουκκον.*

Από τα ουσ. *ρόδι* και *κουκκί(ο)ν* (βλ. ά. *κοκκί(ο)ν*)· για το σχηματ. πβ. και Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 170-3. Ο τ. με προληπτική αφομ. του -*ό*-.

Σπόρος ροδιού: *Περί βοηθήματος ωφέλιμον εις κεφαλήν θερμωθείσαν ... Λαβών οξυφοίνικον και ταραγκουβίν και χρυσοβάλανα εξάγια ι' ... κολίανδρον ξηρόν και αγγουρόσπορον και τετραγγουρόσπορον και ροδούκουκκον εξάγια β' ... ταύτα πάντα ζούλησον εις το ογδίν ... και έψησον αυτά* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 95[23].

ροδολάδι το, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 209, 225, 230· *ροδολάδιν,* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 239. — Βλ. και *ροδέλαιον.*

Από τα ουσ. *ρόδον* και *λάδι*. Η λ. στο Βλάχ. Λ. *ροδόλαδο* στο ΑΛΝΕ.

Αρωματικό λάδι που λαμβάνεται με απόσταξη από ροδοπέταλα, το ροδέλαιο (για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Δ' 348): *εσκόνταψα κι ήπεσα ...| Αιδάρισέ με να γερθώ. Οιμένα, ο κόκαλός μου!| Μποζίκη, κράτει με καλά, να πηαίνομεν αμάδι,| γιατί θα πάγω ν' αλειφτώ καμπόσο ροδολάδι* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 236· *Ειδέ και είναι από ψύχραν ο πόνος* (ενν. της κεφαλής), *βάνε σπόρον ... λυγαρέας ή πικραμύγδαλα, στούπισε με ξύδι και ροδολάδι, βάνε εις το μέτωπον* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 231.

ροδολάδιν το, βλ. *ροδολάδι.*

ροδόλαιο(ν) το, βλ. *ροδέλαιον.*

ροδομάννα η.

Πιθ. από το ουσ. *ρόδον* και το β' συνθ. -*μάννα*, για το οποίο βλ. Ανδρ., Λεξ.

Είδος φαρμακευτικού σκευάσματος: *Ερμηνεία διά κίνησιν κοιλίας ... γράφομεν εδώ διαφόρους ερμηνείας διά να κάμεις οποίαν έχεις την δύναμιν. Και πρώτον ... τρώγε μισήν ουγγίαν ροδομάννα καμωμένην από ζάχαρην, από δρόσον της κράμβης και σκαρολάχανου* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 225.

ροδομέλη η.

Από τον τ. *ροδομέλι* του ουσ. *ροδόμελι* με αλλαγή γένους. Η λ. σε κείμ. του 18. αι. (Ιατροσόφ. 18. αι. 136).

Διάλυμα από μέλι και άρωμα ρόδων (για το πράγμα βλ. *ροδόμελι*): *Εις πόνον λαιμού ... Ομοίως και η ροδομέλη ωφελά* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 227.

ροδόμελι το, Ιερακοσ. 432[26], 433[2,3,11], Ιατροσ. κώδ. *Πμς'*· *ροδομέλι,* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 225· *ρόμελι* ή *ρομέλι,* Ιατροσ. κώδ. σν'. — Βλ. και *ροδομέλη.*

Το μτγν. ουσ. *ροδόμελι* (L-S). Ο τ. *ρόμελι* ή *ρομέλι* με ανομοιωτική απλοποίηση συλλαβής (πβ. *ροδάφνη*, λ. *ροδοδάφνη*)· τ. *ρομελίον* σε κυπρ. λυρικό άσμα (Παπαδ. Θ., Κυπρ. Σπ. 41, 1977, 202). Η λ. και σήμ.

Διάλυμα από μέλι και άρωμα ρόδων (για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ε' 134, Ψυχογιός, Λαογρ. 15, 1953, 255): *Περί σκευασίας σεροπίων ... Το ροδόμελι, βάνεις δύο μερδικά μέλι και ένα τριαντάφυλλα διαλεγμένα και στουμπισμένα και βράσε τα όσον οπού να φαίνεται το μέλι* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 39· *Προς άφθας ιεράκων ... λαβών ράκος λινούν λεπτόν περιδέσμει τῳ λιχανῷ σου δακτύλῳ· είτα εις ροδόμελι εμβάπτων τρίβε την υπερῴαν αυτού και την γλώσσαν* Ιερακοσ. 432[24].

ροδομέλι το, βλ. *ροδόμελι.*

ροδόμηλο το.

Το μτγν. ουσ. *ροδόμηλον*. Η λ. και σήμ. (Μπαμπιν., Λεξ.).

(Πιθ.) μήλο με ρόδινο χρώμα ή κυδώνι (για το πρόβλημα βλ. v. Gemert [Κακοπ. (ΙΝΣ) σ. 50-51]): *Κάθε πουρνό σηκώνεται η κόρη χολιασμένη| σαν να 'τρωγε ροδόμηλα στέκει απομουδιασμένη,| ανάπλεκη, ανορδίνιαστη, κρέμονται τα μαλλιά της| και στέκει με το σκούτουφλο, βρίζει την φαμελιάν της* Κακοπ. 94.

ροδόμνοστος, επίθ., βλ. *ροδεύμνοστος.*

ρόδομο το.

Λ. πλαστή (πληθ. τα *ρόδομα*) πιθ. από παρετυμ. επίδρ. της ιδιωμ. κρητ. λ. το *ρόδωμα*, για την οποία βλ. Vincent [Φορτουν. σ. 160] και Ξανθ., Αθ. 28, 1916, ΛΑ 130-3.

Παιγνιώδης παραφθορά της λ. *Ροντομόντε* (βλ. Πηδώνια, Πεπρ. Ζ' ΔΚρ.Σ Β[2], 649, 651): *ΤΖΑΒΑΡΛΑΣ: ήθελες πει πως μοιάζω| 'νούς Έρκουλε, 'νούς Έκτορα, γή και 'νούς Αχιλλέα,| 'νούς Ροντομόντε, 'νούς Νεμπρώθ, γή 'νούς Τρογιάνου Αινέα. ΜΠΕΡΝΑΜΠΟΥΤΣΟΣ:* (παραλ. 2 στ.) *Είντά 'νιαι αυτά τα τσέρκουλα, λέκτορα* (έκδ. *λέχτορα*) *και η τσιλέα,| τα ρόδομα απού λες και τρως, τα νέυρα και η τσινέα;* Φορτουν. (Vinc.) Β' 62.

ροδόμορφος, επίθ., βλ. *ροδοεύμορφος.*

ρόδον το, Καλλίμ. 339, 816, Ιερακοσ. 401[5,13], Ορνεοσ. 563[27], Διγ. (Trapp) Gr 1717, 1797, 1803, Βέλθ. 477, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 286, 804, Ιατροσ. κώδ. ͵αριβ', Χρον. Τόκκων 3461, Λέοντ., Αιν. (Brokkaar) Ο VI[3], VII[3,4 δις,7,12], Φαλιέρ., Ιστ.[2] 311, Ch. pop. 148, Αιτωλ., Βοηβ. 135, 371, Προσκυν. Ιβ. 535 193[219], Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 169, 504, Ψευδο-Σφρ. 292[22], Διγ. Άνδρ. 352[20], 398[16], Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [848], [1051], Β' [130], [244]· *ρόδο,* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 406, Ch. pop. 378, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 2162, Πανώρ.[2] Β' 407, Γ' 81, 149, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 554, Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Β' 85, 87, Βοσκοπ.[2] 207, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 368, Διγ. Ο 1755, 2398, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 570[13]· *ρόδο(ν),* Φλώρ. 125, 1592, Αχιλλ. (Smith) Ν 1048, 1240, Ιμπ. 813, Θησ. Γ' [9[4]], Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 372, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 1396, Δ' 649, Προσκυν. Ξηρ. 27 1492.

Το αρχ. ουσ. *ρόδον*. Ο τ. και σήμ. Η λ. και σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Andr., Lex., στη λ.).

1) Το λουλούδι τριαντάφυλλο: Καλλίμ. 1905, Διγ. (Trapp) Gr 3164, Ονειροκρ. Ιβ. 44· *Δέτε το ρόδο, το ταχύ, πώς δροσερόν αρχίζει| να φαίνεται στ' αγκάθι του και να μοσκομυρίζει* Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Β' 75· (πλεοναστικά): *απήλθομεν, της μεν οδού πάσης κατεστρωμένης πάντων ανθέων και ευκοσμίας και από τα εκ δεξιών και αριστερών οσπίτια πάντων ραινομένων διά ροδοσταμάτων και ρόδων και τριακονταφύλλων* Σφρ., Χρον. (Maisano) 62[17]· *Τι ρόδα, τι τραντάφυλλα, τι κόκκινη όψις άλλη,| ή φυσικήν ή τεχνικήν οπού κανείς να βάλει.| Όλα τα υπερβαίνουσι τἆμορφα μάγουλά της,| οπ' εντροπή τα εσκέπασε κι αύξαινε η ευμορφιά της* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1488]· (ως εύοσμο αντίδοτο κατά της λιποθυμίας) *Εκ την λακτάραν έπεσαν κάτω στην γην εδάφου| και σαν επίληψις αυτές ήταν έως κροτάφου* (παραλ. 6 στ.) *Πλείστα ευώδες έφεραν λουλούδια και ρόδα,| στα πρόσωπά των έραναν με μύρα και ευώδα* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 839· (για φαρμακευτική χρ.) *Όταν ο άνθρωπος κενώσει και άνω και κάτω χολήν μετά ανάγκης, ποίησον θεραπείαν τοιαύτην ... Ρόδα ξηρά βράσον με το κρασίν το αυστηρόν, και βάλε και οινάνθην, και ας το πίνει* Σταφ., Ιατροσ. 4[108]· *Εάν υπό θέρμης ο ιέραξ πάσχη ... Ρόδον αληθινόν ψυκτόν μετά ελαίου ισπανικού και μέλιτος και οίνου καλού μίξας και τρίψας, ούτως ιέρακα θρέψεις* Ορνεοσ. 535[15]· (σε προσωποπ.): *Κλαίτε με, βρύσες, ποταμοί, λίμνες κι ορνάκια κι όλα,| όρη και κάμποι και βουνά, ρόδα και πάσα βιόλα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 552[2]· (σε μεταφ.): *ας είμεστεν ελεύθεροι στου πόθου το λιβάδι,| οπού 'ν' τα ρόδα τα πολλά, τα λούλουδα και τ' άνθη* Ριμ. κόρ. Α 107· *'ποθυμώ πολλά να σκίσει η μέρα,| τη μυρισμένη ανατολή ν' αρχίσει| στον ουρανό τα ρόδα να σκορπίσει* Πιστ. βοσκ. I 3, 195· (σε παρομοίωση· πβ. και Κουκ. ΕΕΦΣΠΑ Β' 6, 1955/6, 308): *ο δε νέος εκάθητο ως ρόδον πεπλησμένον* Διγ. Ζ 1530· *Η χιονάτη η πρόσοψή σου| βλέπω εχάθη κι εμαράθη| ωσά ρόδο δίχως φύλλα* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 51· *κόκκινα χείλη και πτενά, το κόκκινον ως ρόδον| όταν ανοίγει την αυγήν να δέξεται δροσίαν* Λίβ. διασκευή α 2562· *'μμάτι γοργόν και γλήγορον, ξανθά τα μαλλιά της,| οφρύδια κατάμαυρα, το πρόσωπον ως ρόδον* Διγ. Ζ 1745· *τα μήλα του προσώπου των να φαίνονται ως ρόδα* Φλώρ. 811. **2)** (Μεταφ.) **α)** ροδαλότητα του γυναικείου προσώπου· ροδαλά μάγουλα, χείλη: *το πρόσωπό τση εχλόμιανε, τα ρόδα τση εχαθήκα,| το στόμα τση εβουβάθηκε, τα μάτια εσφαλιστήκα* Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 371· **β)** ως προσφών. ή χαρακτηρισμός **β**^{1}) αγαπημένων γυναικών (με τα επίθ. *ευθαλόφυτον, πάντερπνον, ξεφούντωτο, περνοκοκκάτο*, κ.α.): *Ρόδον μου ευθαλόφυτον, μήλον μου μυρισμένον* Διγ. Ζ 2878· *Ανάστα, ρόδον πάντερπνον, μεμυρισμένον μήλον* Διγ. Ζ 1842· *ρόδο μου ξεφούντωτο* Ch. pop. 380· *ρόδο μου περνοκοκκάτο* Αγν., Ποιήμ. Α' 66· *Η γνωστική του μισσέρ Στάθη, η Φέντρα,| το ρόδο των αλλών ανθών και των καρδιώ η γιαφέντρα* Στάθ. (Martini) Α' 34· **β**^{2}) ένδοξων, σεβαστών και άξιων εκτίμησης ανδρών: *Βασίλειος ο Διγενής και θαυμαστός Ακρίτης,| των Καππαδόκων το τερπνόν και πανευθαλές ρόδον* Διγ. Ζ 3768· *Αλλ' ω κομνηνοβλάστητον από πορφύρας ρόδον,| βασιλευόντων βασιλεύ και των ανάκτων άναξ*, (παραλ. 1 στ.) *εισάκουσόν μου της φωνής και της δεήσεώς μου* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 274· *Κερά μου, ...* (παραλ. 4 στ.) *να παντρευτείς, να τιμηθείς σαν καταπώς σου πρέπει* (παραλ. 2 στ.) *να πάρεις ρόδον όμορφο και μοσκομυρισμένο* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 448· **γ**^{1}) η ομορφιά, η χάρη, τα φυσικά θέλγητρα (για τη σημασ. βλ. και Hunger, Trav. et Mém. 3, 1968, 408-9): *Αν πέσεις εις το στρώμαν σου βασιλικώς επάνω,| παραμονήν τον μισθαργόν και φύλαξιν ευρήσεις| και τρυγητήν των ρόδων σου και των φυτών δραγάτην* Καλλίμ. 2087· *Δέσποιναν εσέν η Τύχη γράφει,| εμέ δε πάλιν έδωκεν το να τρυγώ τα ρόδα* Καλλίμ. 2083· *Ένας και μοναχός μόν' εχαιρότουν| γδυμνά και ζωντανά ρόδα του πόθου| και με ζωή γλυκύτατη ευφραινότουν* Σουμμ., Παστ. φίδ. Χορ. δ' [47]· **γ**^{2}) τα φυσικά χαρίσματα: *και συ παις δωδεκάχρονος ήβης εκτός υπάρχεις,| ανάξιος παντάπασι πολεμείν τα θηρία.| Μη, γλυκύτατον τέκνον μου, τούτο εις νουν εμβάλης| μηδέ ρόδα σου τα καλά προ καιρού εκτρυγήσης* Διγ. (Trapp) Gr 1039· **δ)** (σε ευχή): *Ας είναι ρόδο η μοίρα σου, χρυσό το ριζικό σου* Στάθ. (Martini) Γ' 507· *Κόπιασε, αφέντη, στο καλόν και στην καλήν την ώρα,| οπού να γέμει η στράτα σου τραντάφυλλα και ρόδα* Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 290.

ροδόντος, επίθ., βλ. *ροτόντος*.

ροδοπεριχυμένος, μτχ. επίθ.

Από το ουσ. *ρόδο(ν)* και τη μτχ. παρκ. του *περιχώ* ως επίθ. Η λ. και σήμ. λογοτ. (Κριαρ., Λεξ.).

Που τον έχουν ράνει με ρόδα (πβ. και Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 1396): *περνώντας μια ταχτερινή, θωρεί μια πλουμισμένη,| μιαν αγγελοσγουράφιστη, ροδοπεριχυμένη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 608.

ροδοπλουμισμένος, μτχ. επίθ.

Από το ουσ. *ρόδο(ν)* και τη μτχ. παρκ. του *πλουμίζω* ως επίθ. Η λ. στο ΑΛΝΕ.

Που έχει επιδερμίδα στην απόχρωση του ρόδου, ροδόχροη: *και ως τον είδεν* (ενν. *τον Ιμπέριον*) *όμορφον και περιγυρισμένον,| καλόν, 'πιδέξιον, άξιον και ροδοπλουμισμένον,| εβγάνει τον εκ τ' άλογα, 'ς τραπέζιν τον καθίζει* Ιμπ. (Legr.) 704· *Ώχου κι ας ήθελ' έχει εγώ αντείνο τ' ανθισμένον,| το πρόσωπόν σου τ' όμορφον το ροδοπλουμισμένον* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [44].

ροδοποίκιλος, επίθ.

Από το ουσ. *ρόδο(ν)* και το επίθ. *ποικίλος*. Η λ. στον Πορφυρογέννητο (TLG) και στο Du Cange· βλ. και LBG.

Που τον κοσμούν ρόδινες αποχρώσεις· (εδώ προκ. για μάρμαρο): *Τον δε πάτον διά ποικίλων μαρμάρων κατέστρωσε διά πηγανουσίων τε και ρωμαίων και ροδοποικίλων και βαθυγκηνών και λοιπών* Hagia Sophia k 483[7].

ροδοπρόσωπος, επίθ. — Πβ. και *ροδοκαλλιότατος*.

Από τα ουσ. *ρόδον* και *πρόσωπον*. Η λ. πιθ. τον 8. αι. (LBG), στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. και στο ΑΛΝΕ.

Που έχει ρόδινη, ροδόχροη επιδερμίδα στο πρόσωπο: *Έλαχεν* (ενν. *ο Αλέξανδρος*) *είδεν την γυναίκα του Μενελάου. Ήτον η γυνή περικαλλεστάτη, εύχρους, ροδοπρόσωπος και χιονόσαρκος* Τρωϊκά 522[8].

ροδοσάχαρ, ροδοσάχαρι(ν) το, βλ. *ροδοζάχαριν*.

ροδόσταγμα το, Μυστ. 53, Σαχλ. Β′ (Wagn.) PM 567, Δεφ., Σωσ. 278, Διγ. Άνδρ. 375[21], 378[21], Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 6, 37, 38· *ροδόσταγμα(ν)*, Σαχλ. Β′ (Wagn.) PM 567· *ροδόσταμα*, Καλλίμ. 325, Ιατροσ. 21[92, 93], Διγ. (Trapp) Gr. 1832, 2376, 2494, Διγ. Z 2809, 2938, Σαχλ., Αφήγ. 763, Πένθ. θαν.[2] 73, Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 124, Ψευδο-Σφρ. 292[22], Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 237, 268 (δις), Διγ. O 1193· *ροδόσταμα(ν)*, Ιατροσ. 24[185], Περί ξεν. (Μαυρομ.) 402, Ερωτοπ. 349, Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 316 κριτ. υπ., 579 κριτ. υπ.), Διήγ. Αλ. Σεμίρ. S 874· *ροδόσταμαν*, Καλλίμ. 329, Διγ. Z 1204, Αχιλλ. L 524, 526, 689, Αχιλλ. (Smith) N 842, 1059, 1854, Ιατροσόφ. (Oikonomu) 73[18], 79[1], Διγ. Άνδρ. 339[32], Διήγ. Αλ. Σεμίρ. B 856· *ροδόσταμμα*. — Βλ. και *ροδόσταμον*.

Το μτγν. ουσ. *ροδόσταγμα* (TLG). Ο τ. *ροδόσταγμαν* πιθ. τον 4.-6. αι. (TLG, πβ. και LBG λ. *ροδόσταγμα*) και σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.). Ο τ. *ροδόσταμα* (με προληπτική αφομ. του -*γ*- και απλοποίηση των όμοιων συμφώνων, πβ. Apostolopoulos, Καλλίμ. 22-3) στο Du Cange (και App.) και σήμ. Ο τ. *ροδόσταμαν* και σήμ. στο ιδίωμα του Πόντου (Παπαδ. Α., ό.π., λ. *ροδόσταγμαν*). Πληθ. *ροδοστάματα* στο Meursius. Τ. *ροδόστεμμαν* σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Χατζ., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

1) Αρωματικό απόσταγμα από ροδοπέταλα, το ροδόνερο (για το πράγμα βλ. Κουκ., Ευστ. Λαογρ. Β′ 55, Γεωργιάδης, Λαογρ. 15, 1953, 122-4)· χρησιμοποιείται: **α)** ως άρωμα, μύρο: *αλείφομεν τας αγίας εικόνας και με ροδοστάματα ώσπερ ήφεραν εκείναι* (ενν. *αι Μυροφόραι*) *τα αρώματα εις τον Χριστόν να τον αλείψουν* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 392[v]· *μέχρι των εις τον ναόν του αγίου Νικολάου οσπιτίων απήλθομεν, της μεν οδού πάσης κατεστρωμένης πάντων ανθέων και ευκοσμίας και από τα εκ δεξιών και αριστερών οσπίτια πάντων ραινομένων διά ροδοσταμάτων και ρόδων* Σφρ., Χρον. (Maisano) 62[17]· (εδώ σε ιδιάζ. χρ.): *Τον πεπονόσπορον πάλιν βάνε εισέ ζάχαρην και ροδόσταμα να μοσκεύουσι να γένουν πεπόνια γλυκύτατα και ευωδέστατα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 210· **β)** για φαρμακευτική χρ.: *Περί αρρώστων πόνον. Πράσου χυλόν με το ροδόσταμαν άλειφε* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 90[12]· *Οπόταν είναι ο πόνος των ματίων από θέρμην ... να πάρεις αυγόν και ροδόσταγμα να τα ταράξεις, να γένει ωσάν αφρός, να βάλεις εις τα μάτια μέσα και έξω* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 5· *Περί εξοχάδων ... Στούπισον φύλλα κισσού τρυφερά και τειάφιν και τρώγε τα νηστικός με ροδόσταμα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 234· (εδώ σε αποτροπαϊκή χρ.): *εις παιδίν μικρόν οπού κάθεται και κλαίει και από του φόβου του τρέμει, γράψον και κρέμα τον* (ενν. *τον ψαλμόν*) *ώσπερ φυλακτόν μετά ζαφαράδος και μόσχου και ροδοστάματος* Ιατροσ. 24[181]· (ως αντίδοτο κατά της λιποθυμίας): *και τάχα ολιγοθύμησεν, έπεσεν προς την κλίνην,| ροδόσταμαν τον έβρεξαν και ευθύς ανασηκώθη* Ημερολ. 128· *Τότε πάλιν τον Φίλαρμον, τον κάλλιστον των νέων,| ροδόσταγμα τον βρέχουσι διά να συμφέρει ο νους του* Βέλθ. 84· *Σαν είδασιν αι σκλάβες των τες δύο αυτού σουλτάνες| εκεί κάτω στο έδαφος εσκούζασιν ...| Έλεγαν ... ροδόσταμμα να φέρουν,| ως να τες περιχύσοσιν στο πρόσωπον, συμφέρουν* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 835. **2)** (Συνεκδ.) απόσταγμα με παρόμοιες χρήσεις και από άλλα άνθη, το ανθόνερο (η σημασ. και σήμ. στην Κύπρο, Σακ., Κυπρ. Β′ 771, καθώς και σε κυπρ. δημ. τραγ., Λου-

κά, Γλωσσάρ., λ. *ροδόστεμμαν*): *Το δε ροδόσταμα οπού γίνεται με το άνθος του κίτρου, είναι χρήσιμον φάρμακον κατά του λοιμού, ήγουν όταν είναι θανατικόν να το αλείφεσαι εις το πρόσωπον να πίνεις και ολίγον η πανούκλα δεν σου εγγίζει* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 213· *Και η κόρη με τον άγουρον μόνοι των στο κουβούκλιν| φιλούν και οι βάγιες ραίνουν τους μετά ροδοσταμάτων* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 584.

ροδόσταμα, ροδόσταμαν το, βλ. *ροδόσταγμα*.

ροδοσταματίζω.

Από τον τ. *ροδόσταμα* του ουσ. *ροδόσταγμα* και την κατάλ. *–ίζω*. Τ. *ροδοσταμίζω* και *ροδοσταμνίζω* σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ροδοσταμίζω*).

Ραίνω με ροδόσταμο κάπ.: *Εστέκουνταν αι βάιες έμπροσθεν και βάιες εξοπίσω και εροδοσταμάτιζάν τους* Διγ. Άνδρ. 340[5].

ροδόσταμμα το, βλ. *ροδόσταγμα*.

ροδόσταμο το, βλ. *ροδόσταμον*.

ροδόσταμον το, Γιατροσ. Ιβ. 52, 64, Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 122· *ροδόσταμο*, Κατζ. Α′ 303. — Βλ. και *ροδόσταγμα*.

Από τον τ. *ροδόσταμα* του ουσ. *ροδόσταγμα* με μεταπλ. Ο τ. σε έγγρ. του 17. αι. (Μαυρομάτης, Θησαυρ. 20, 1990, 483), σε δημ. τραγ. (Προμπονάς, Ακριτικά Α′ 222) και σήμ. Κύρ. όν. *Ροδόσταμος* σε έγγρ. του 12. αι. (Caracausi). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ροδόσταγμαν*, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *ροδόσταμα*)· βλ. και LBG.

Αρωματικό απόσταγμα από ροδοπέταλα, το ροδόνερο (για το πράγμα βλ. *ροδόσταγμα*)· χρησιμοποιείται: (1) ως άρωμα, μύρο: *να βαστά μόσκους* (ενν. *ο ταφραλής*), *και να αλείφεται καθήν ημέραν μύρα και ροδόσταμον* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 131· *πιάνω βατσέλιν αργυρόν, χρυσόν περιχυστάριν,| ροδόσταμον το εγέμισα, πιάνω και ωραίον μαντήλιν* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 376· (εδώ σε παρομοίωση): *και οι κλώνοι του* (ενν. *του βαρσάμου*) *είναι κόκκινοι και φιλωτά κλωσμένοι| και εξέρχεται εκ την ρίζαν του ύδωρ κι έναι χιονάτο,| μυρίζει δε ως ροδόσταμον και απολιγώνει ανθρώπους* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1647· *Περί ανθρώπου οπού έχει πέτρα εις τον αυλόν του ... Μάλαξον τα φύλλα της μολόχας και βάλε τα εις την φωτίαν και έβγαλε νερόν ωσάν εβγάζουν το ροδόσταμον* Γιατροσ. Ιβ. 68· (2) για φαρμακευτική χρ.: *Περί οπού έχει δάκρυ να το στήσει. Έπαρε ρεβύθια και κοπάνισέ τα και κάμε τα αλεύρι και βάλε ροδόσταμον και μαραθόριζα και έβγαλε το ζουμί και κάμε το έμπλαστρον* Γιατροσ. Ιβ. 86· *Όταν πονέσει το κεφάλι του ανθρώπου ή από καύμα ή από κρασί ή από θερμόν λουτρού, έπαρε ροδόσταμον και το ζουμί του μαράθου και ροδέλαιον ...* Γιατροσ. Ιβ. 62·

ροδοστολισμένος, μτχ. επίθ.

Από το ουσ. *ρόδο(ν)* και τη μτχ. παρκ. του *στολίζω* ως επίθ. Η λ. στο ΑΛΝΕ.

Που τον κοσμούν οι ρόδινες αποχρώσεις της ανατολής του ήλιου (προκ. για την αυγή): *Ακόμα η ανατολή; Η ροδοστολισμένη| αυγή με τες ακτίνες της εδώθε δεν προβαίνει| να διώξει το σκοτάδι αυτό, το άγριο σκοτάδι,| κι ο ήλιος με τσ' ακτίνες του να*

με φωτίσει ομάδι; Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε΄ 299· (σε προσωποπ.): *απήτις από του γιαλού τον τράφο θέλει βγάλει* (ενν. *η αυγή*)| *το ροδοστολισμένο τοη και το χρυσό κεφάλι …* Στάθ. Α΄ 8.

ροδότον, μτχ. ουδ.;

Πιθ. σχετ. με το βενετ. *rodolar* (πβ. τη φρ. *rodolar la tela*, Boerio, λ. *rodolar*). Τ. *ροντότο* ως ουδ. ουσ. στο ΑΛΝΕ (λογοτ.).

Άγν. σημασ.: *όλα τα άρμενα οπού έναι μεντζάνες δεν θέλει να 'χει κατζούδαν, αμέ θέλει να έναι όλον ροδότον* Καραβ. 496[33].

ροδούκουκκον το, βλ. *ροδόκουκκον.*

ρόε ο (άκλ.), Χρον. Μορ. Ρ 2538, 6798, 6821. — Βλ. και *ρόι.*

Από το γαλλ. *roi* (Τριαντ., Άπ. 1, 328, 446, Lurier, Chron. Mor. 46).

Βασιλιάς: *εγώ εδώ ουδέν ήλθα να κάθομαι ως γυναίκα,*| *αφόν εκαταπίασα την μάχην με τον ρήγαν,*| *αυτείνον δε τον ρόε Μαφρέ και με τους Γκιμπιλίνους* αυτ. 6183.

ροζάδος, επίθ.

Από το ιταλ. *rosato* (βλ. Battaglia). Ουδ. *ροζάδο* και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β΄, Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ., Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ.).

(Για φαρμακευτικό παρασκεύασμα) που στην παρασκευή του χρησιμοποιούνται ροδοπέταλα ή ροδόνερο (βλ. Battaglia, ό.π. σημασ. 14): *σιρόπιο ροζάδο σολουτίβο τρεις ουγγίας να το λαμβάνεις μίαν ή δύο φορές* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 225· *αλείφου εκεί οπού πονείς με ουγκβέντο ροζάδον* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 230· (προκ. για ζάχαρη αρωματισμένη με ροδοπέταλα): *Διά να ιατρεύσεις κρασί ξινισμένον … Έπαρε… ζάχαρην ροζάδην… και οκτώ λίτρες μέλι … και ανάλυσον την ζάχαρην και, αφού ψυχρανθεί το μέλι, έβγαλε μίαν στάμνον κρασί και βάλε τα όλα μέσα, ανακάτωσέ τα και γύρε τα εις το κρασί και ανακάτωσέ το καλά με ένα ραβδί να υπάγει εις όλον το αγγείον και φράξε το* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 168· έκφρ. *μέλι ροζάδο* = φαρμακευτικό παρασκεύασμα με βάση το μέλι και ροδοπέταλα (βλ. Battaglia, λ. *miele* σημασ. 3): *Συνήθιζε το μέλι ροζάδο και έπαιρνε κάθαρσιν κατά πάσαν ανάγκην* Περί διαίτης 44·

ροζάρικος, επίθ., Δεφ., Λόγ. 117. — Βλ. και *ροζιάρης.*

Από το ουσ. *ρόζος* και την κατάλ. *-άρικος.* Τ. *ροζάρικο* σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων.). Η λ. στο Βλάχ. και λογοτ. στο ΑΛΝΕ. Πβ. σημερ. λαϊκ. επίθ. *ροζιάρικος.*

Που έχει (πολλούς) ρόζους (εδώ προκ. για δέντρο): *Πρόσεχε να μη κεντρώσεις … δένδρον, οπού να γίνεται τρανόν, εις άλλον δένδρον, οπού γίνεται μικρότερον … Αλλά εις τα μεγάλα δένδρη κέντρωνε πάντα τα μικρότερα. Και πρώτον ας είναι το μπόλι, οπού θέλεις να κεντρίσεις, νέον, γερόν, καλόφλουδον και όχι ροζάρικον* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 158.

ροζέτα η.

Από το ιταλ. *rosetta* (Battaglia). Η λ. στο Somav. και σήμ.

Διακοσμητικό στοιχείο σε σχήμα τριαντάφυλλου: *άλογα με σέλες χρυσές στο-*

λισμένα, με κουμπία πλουσιότατα φτιασμένες, και το καπίστριον και το σαλιβάριον ακόμη με μπρόκες και ροζέτες χρυσές και τα σαγίσματά τους κεντημένα ομορφότατα Μπερτολδίνος 107.

ροζιάζω.

Από το ουσ. *ρόζος* και την κατάλ. *-ιάζω.* Η λ. και σήμ.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ.: = που είναι γεμάτος ρόζους: *στον τόπο του βαρού και ροζιασμένου* (έκδ. *ρoσασμένου*· διορθώσ.)| *ραβδιού που πάντα βάστα* (ενν. *ο Αλκείδης*),| *τ' αδράκτι και τη ρόκα*| *να πιάσει εκαταδέκτη;* Πιστ. βοσκ. Ι 1, 315.

ροζιάρης, επίθ.· ουδ. *ροζιάριν*, Σαχλ. Ν 18. — Βλ. και *ροζάρικος.*

Από το ουσ. *ρόζος* και την κατάλ. *-ιάρης.* Η λ. στο Du Cange (λ. *ροζός*) και σήμ. (Μπαμπιν., Λεξ.).

Που έχει (πολλούς) ρόζους (εδώ προκ. για δέντρο): *δένδρον ροζιάριν και κυρτόν* Σαχλ. Α΄ (Wagn.) PM 20.

ροζονάρισμα το.

Από τον αόρ. του *ροζονάρω* και την κατάλ. *-μα.* Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ.)

Συνομιλία, κουβέντα: *Λέγει μου* (ενν. *ο Χάρος*): «… (παραλ. 9 στ.) *Μη σαλευτείς στο στένεμα, στο βάθος μη δειλιάσεις* (παραλ. 1 στ.)». *Και με το ροζονάρισμα σώνομεν εις τόπο*| *και ό,τι κι ά μου 'πεν είδα τα* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 304.

ροζονάρω, Σαχλ. Β΄ (Wagn.) PM 462, Φορτουν. (Vinc.) Α΄ 110, Γ΄ 714, Ε΄ 228, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 184[23], 259[21], 493[9], 510[10]· *αραζουνάρω*, Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 221.

Από το βενετ. *rasonar* (Kahane, Sprache 568, Spadaro, Byz. 38, 1968, 450 σημ. 4). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Δ΄ 635, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.).

Α΄ (Μτβ.) λέω κ. (σε κάπ.): *αφορμάρης*| *θε να 'ναι, και άλλα των αλλώ γροικώ και ροζονάρει* Φορτουν. (Vinc.) Δ΄ 222· *πάγει ομπροστά ευθύς το παλληκάρι*| *και του πασά αρχινά να ροζονάρει*| *πώς είδε η βίγλα τώρα ένα γαλιόνι*| *και όπου και αν είναι εδώ μας αποσώνει* Λεηλ. Παροικ. 578.

Β΄ (Αμτβ.) συζητώ, συνομιλώ, κουβεντιάζω με κάπ.: *την είδα* (ενν. *την κερά Πετρού*) *μέσα στο στενό, και με το Φορτουννάτο*| *ομάδι εροζονάρασι. Μα είντα να του δηγάτο*| *δεν ξεύρω …* Φορτουν. (Vinc.) Ε΄ 14· *Ένας στρατιώτης δυνατός οπού 'χε ανδρειά και χάρη,*| *επήε με τσ' Αγαρηνούς έξω να ροζονάρει.*| *Κι αρχίσαν και δηγούνταινε για παλληκαροσύνη …* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 345[2].

ρόζος ο.

Από το αρχ. ουσ. *όζος* με παρετυμ. επίδρ. του ουσ. *ρίζα* (Ανδρ, Λεξ.). Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Β΄ 126[6]), στο Βλάχ. και σήμ.

Σκλήρυνση του δέρματος, κάλος: *έπεσεν εις ασθένειαν* (ενν. *ο κυρ Τιμόθεος*) *και*

ήτον κλινήρης... από την ποδαλγίαν και έκαμαν ρόζους τα δάκτυλά του Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 18ν.

ρόθιον το.

Το αρχ. ουσ. *ρόθιον*. Πληθ. *ρούθια* σήμ. ιδιωμ. (Γλωσσάρ. Λεσβ.). Η λ. στο ΑΛΝΕ λογοτ.

Ορμή, ορμητική κίνηση (η σημασ. ήδη μτγν.): *Και ο του κοντοσταύλου Γενούζη ναύκληρος δεινός εν τοιαύταις ταραχαίς και κλυδωνισμοίς της θαλάσσης, ην γαρ Λατίνος Ισπανός τω γένει, πρύμναν κρούσας και το ρόθιον των κυμάτων ημέρως τε και εντέχνως διά των πηδαλίων σχίζων, έπλεε τω πελάγει* Δούκ. 415[18].

ρόι ο (άκλ.), Χρον. Μορ. Η 1189, 2476, 2538, 5759, κ.α., Χρον. Μορ. Ρ 5759, 5779, 5787, 5975, κ.α. *;ροΐν*. — Βλ. και *ρόε*.

Από το παλαιότ. γαλλ. *roi* (Τριαντ., Άπ. 1, 328, 446, 460, Stanitsas, Act. VIIIe Congr. Intern. Neo-hell. franc. 94, 97, 119, 126, Kahane, Sprache 539).

Βασιλιάς: *Απόθανεν ο βασιλέας εκείνος ο Φρεδερίγος| κι εστέψασιν τον ρόι Μαφρέ ρήγαν της Σικελίας* Χρον. Μορ. Η 5975· *απόθανεν* (ενν. *η Αλίς*), *και εστέφθην ο υιός αυτής ροΐν Εκλής ο Χαρήν* Μαχ. 40[27].

ροϊδέα η, βλ. *ροδέα*.

ρόιδι το, βλ. *ρόδι*.

ροϊδία η, βλ. *ροδέα*.

ροΐδιν το, βλ. *ρόδι*.

Ροΐδιος ο, βλ. *Ρόδιος (ΙΙ)*.

ρόιδον το· *ρόιδο(ν)*, Παϊσ., Ιστ. Σινά (Βογιατζ.) 1281. — Βλ. και *ρόδι*.

Από το ουσ. *ρόιδι* (βλ. ά. *ρόδι*). Η λ. και σήμ. στον τ. *ρόιδο*.

Ο καρπός της ροδιάς, ρόδι: *Εκεί είναι και μία ροϊδέα από τον καιρόν του προφήτου Μωυσέως και όσοι καλόγεροι είναι, τόσα ρόιδα κάμνει* Προσκυν. Λαύρ. Θ (Σινά) 72[8]· (εδώ για φαρμακευτική χρ.): *Περί εμετού... αν γίνει υπερκάθαρσις (ήγουν αν ξεράσει πολύ), δος του μονάχα να ροφήσει ξινόν λεϊμόνι ή ρόιδον ή μήλον* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 43.

ροϊδόφλουδα η.

Από τα ουσ. *ρόιδο(ν)* και *φλούδα*.

Φλοιός, εξωτερικό περίβλημα ροδιού: *Να κάμεις εγκάθισμα από ζουμί βάτου και φακής και από πίτυρα και άλλα οπού είναι στυπτικά, ωσάν τα σίδια (ήγουν τα σπυρία του ροδίου), τα βαλαύστια (ήγουν αι ροϊδόφλουδες) και άλλα παρόμοια* Νικ. Ιερόπ., Έκδ. ιατρ. 27.

ροϊδόφυλλο(ν) το, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 227.

Από τα ουσ. *ρόιδο(ν)* και *φύλλο(ν)*. Τ. *ροϊδόφυλλε* σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακών.). Βλ. και LBG.

Φύλλο ροδιάς: *Κάμε σκόνην ροϊδόφυλλα και καλακάνθιον, βάνε εις την πληγήν να ιατρευθείς εις ολίγας ημέρας* αυτ. 240.

;ροΐν ο, βλ. *ρόι*.

ροΐνα η, Χρον. Μορ. Η 6059, Χρον. Μορ. Ρ 6036· *ροΐνη*.

Από το (παλαιότ.) γαλλ. *roine* (Τριαντ., Άπ. 1, 328, 446, Stanitsas, Act. VIIIe Congr. Intern. Neo-hell. franc. 97, 107, Kahane, Sprache 539)· για τον τ. βλ. Dawkins [Μαχ. ΙΙ σ. 265].

Βασίλισσα: *η ρήγαινα γαρ της Φραγκίας, οπού ήτον η μεσαία τους,| λέγει της πρώτης αδελφής, όπου ήτον η κουντέσσα·| «Ου πρέπει σε, καλή αδελφή, να κάθεσαι μετ' έμας| ίσως ωσάν εμάς τες δύο όπου είμεσταν ροΐνες·| εις άλλην δόξαν και βαθμόν είμεσταν παρά εσένα»* Χρον. Μορ. Η 6035· *επήγεν* (ενν. *ο πριούρης*) *εις το καστέλλιν, όπου επλίκευσεν η μάννα του αυτού κοντοσταύλη, ονόματι ροΐνη Ελίς* Μαχ. 374[6].

ροΐνη η, βλ. *ροΐνα*.

ρόκα (Ι) η, Προδρ. (Eideneier)[2] Α' 125, Ημερολ. 81, Έπαιν. γυν. (Vuturo) 30, Συναξ. γυν. 338, Δεφ., Λόγ. 688, Δεφ., Σωσ. 270, Λεξ. Μακεδ. 144, Κακοπ. 103, Πιστ. βοσκ. Ι 1, 317, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [252], Διγ. Ο 2908, Μπεργολδίνος 94· *ρόκκα*.

Από το υστλατ. *ruccha* (Du Cange, Lat.· βλ. Kahane, DOP 36, 1982, 141 και Kahane, Sprache 559)· πβ. και ιταλ. *rocca* (Battaglia) – βενετ. *roca* (Boerio). Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 77, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ..). Η λ. στο Meursius (γρ. *ρόκκα*) και σήμ.

Εργαλείο υφαντικής για το γνέσιμο, ηλακάτη: *γή έφαινεν ως το βράδι* (ενν. *η μάννα σου*)| *γή έραφτε γή έξαινε μαλλιά ...| γή ολημερνίς την ήβλεπες τη ρόκα της κι εκράτει* Πανώρ.[2] Β' 96· *δεν εδόθηκε των γυναικών στρατεία,| πολέμους, μάχας να κρατούν· ότ' είναι αταξία| να διηγείρουν πόλεμον, και να γενούν σερδάροι,| μόνε να 'πιχειρίζονται την ρόκα και λινάρι,| να κάθονται στο σπίτι τους, να γνέθουν, να κεντούσι* Ιστ. Βλαχ. 706· (συνεκδ.) βιοπορισμός από εργασία με ρόκα: *Την δε βασίλισσαν την Ειρήνην την εξόρισαν εις την Μυτιλήνην και τόσον εγίνη πτωχή, ότι μόνον με τη ρόκα της έζησε και εις την εξορίαν της χρόνους εννέα* Χρον. βασιλέων 903.

Φρ. *κάμνω την ρόκκα/ τας ρόκας* = γνέθω: *Ο Σαλαμούς ... αγάπησεν μιαν αλλόπιστην και διά την αγάπην της εκείνης αρνήθην τον Θεόν και εδόξασεν τα είδωλα και έφερέν τον εις τόσον και ενδύνεν τον και εσκουφώννεν τον γυναικίσιμα και τάπισα επολόμαν τον να κάμνει την ρόκκα και έσυρνέ τον ... ως γιον έναν αρνάκιν* Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 85· *να γυρεύουν τας γυναίκας| οπού κάμνουσιν τας ρόκας* Έπαιν. γυν. (Vuturo) 552.

ρόκα (ΙΙ) η· *ρούκα*, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 135, 180, 204, 209. — Πβ. και Επιτομή, λ. *εύζωμον*.

Από το ιταλ. *ruca* (βλ. Battaglia, λ. *ruca2*). Ο τ. *ρούκα* στο Meursius και σήμ. ιδιωμ. (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Β' 174, Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Λάζαρης, Λευκαδ., Τσιτσέλη, Κεφαλλ., Σύμμ. 427, Μιχαλιαριά-Βογιατζή, Λεξ. Σύμης). Η λ. στο Du Cange και σήμ.

Το εδώδιμο φυτό ρόκα: *κάρδαμον και πράσον και σκόρδον και ρόκας ως βλαβεράς πρέπει σε αποφεύγειν* Επιστ. ιατρ. ποδ. 56· *αν το κάμουν σαλάτα* (ενν. *ραδίκιον*), *ας βάνουν και ρούκα ή κάρδαμον ή άλλο θερμόν χορτάριον να ιατρεύει την τούτου ψυχρότητα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 201.

ρόκα (ΙΙΙ) η, Πορτολ. Α 346[26]. — Πβ. και *ρότσα*, *ρουκαία*.

Από το ιταλ. *rocca* (Battaglia).

Πετρώδης απόκρημνος όγκος, βράχος: *απάνω εις τα νησία έναι πόρτο ... και έχει νερό γλυκύ αποκάτω εις τον κάβο...· αποκάτω εις την ρόκα την άσπρα έχει νερό όσον θέλεις* αυτ. 348[30].

ροκανίζω, βλ. *ρουκανίζω*.

ροκάς ο, Ιστ. πατρ. 177[6], Θάν. Μ. Καντ. 5.

Από το τουρκ. *ruk'a* (βλ. Redhouse, λ. *ruk'a*). Λ. *ροκά* στο Du Cange.

(Προκ. για την οθωμανική διοίκηση) γραπτή αναφορά, αίτημα υπηκόων προς ανώτερη αρχή: *Ο δε πατριάρχης μετά των φίλων αυτού αρχιερέων και κληρικών και μέρος του λαού έκαμαν σύνοδον αναμέσον αυτών, ... Και έτσι ομοφώνησαν ότι να δώσουν ροκά του βασιλέως, έσοντας οπού ήτον ο πρώτος βεζίρης, ο Ρουσταπασιάς, εχθρός μέγας του πατριάρχου. Και ως έστησαν τούτο, έκαμαν τον ροκάν, γράφοντες, ως από μέρους όλου του λαού, ότι τούτον θέλομεν πατριάρχην, τον κύρην Διονύσιον. Και μιά ημέρα υπήγεν ο βασιλεύς διά θαλάσσης εις το Καμηλογέφυρον· και ως έμαθαν τούτο οι χριστιανοί, έδραμαν εκεί, βαστόντα τον ροκάν, και έτσι επροσκύνησαν και τον έδωκαν* Ιστ. πατρ. 176[21, 23], 177[4]· *ο Λαρίσης Γρηγόριος και ο Αδριανουπόλεως Παρθένιος με άλλους αρχιερείς έδωσαν ροκά τον βασιλέα το πως ο πατριάρχης έχει από τον κόσμον παρμένα ενενήντα πέντε φορτία και με το να τον ελέγχουν οι αρχιερείς, εξόρισεν τρεις αδίκως* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 70[r].

ροκέτο το, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 19[8], 24[9], 80[9], 94[12], 97[8], 272[5], 274[6].

Από το ιταλ. *rocchetto* (βλ. Battaglia, λ. *rocchetto1*). Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Βισβίζ., ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 99, 104, Μαράς, Κατάστιχο 149 Β' 239[14], κ.α.) και σήμ. ιδιωμ. (Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ., Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Β' 174, Αραβαντ., Ηπειρωτ. γλωσσάρ.).

Είδος γυναικείου ενδύματος, πιθ. τύπος φορέματος: *φουστάνια τρία λαβοράδα, υπέρπυρα τκ', ροκέτο μεταξωτό α' λαβοράδο, υπέρπυρα π'* αυτ. 273[8-9]· *ένα ζευγάρι ροκέτα, το ένα ξεφιδιστό και τ' άλλο μεταξωτό λαβοράδο, υπέρπυρα ρμ'* αυτ. 59[12].

ροκιόνι το, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 453[14].

Από το ιταλ. *orecchione* (βλ. Battaglia, λ. *orecchione1*).

Ημικυκλικό άκρο προμαχώνα (βλ. και Battaglia, ό.π. σημασ. 7): *τ' Αγιού Πνεμάτου το τειχιό, όπού 'τον το ροκιόνι* αυτ. 475[16].

ροκοκάρδαμα τα· *ρουκοκάρδαμα*.

Από τα ουσ. *ρόκα* και *κάρδαμον*.

Ρόκα και κάρδαμο (ως έδεσμα)· εδώ πιθ. συνεκδ. προκ. γενικ. για πικρά χόρτα (πβ. Π.Δ., Έξ. 12,8): *οπτά πυρί και άζυμα αυτός ας ετοιμάσει! και με τα ρουκοκάρδαμα όλοι τους ας το φάσι* Χούμνου, Κοσμογ. 2426.

ροκόν, επίθ. ουδ., Byz. Kleinchron. Α' 212[18] κριτ. υπ.

Από το ουδ. του αρχ. επιθ. *ορικός*. Η λ. και σήμ. στο ιδίωμα της Κύπρου (Γλωσσ. Πραγμ. Κύπρ. 253, Λουκά, Γλωσσάρ., Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ., Σακ., Κυπρ. Β' 772, Φαρμακ., Γλωσσάρ. 35)· βλ. και LBG.

Είδος αλόγου που αντέχει στα βουνά και προορίζεται για δύσκολες εργασίες· συν. μουλάρι: *Εάν γένηται απού καμίαν αδεξιοσύνην ότι κάτις άνθρωπος ... στείλει το κτηνόν του να το καλλικώσουν ή να το ιατρέψει κανενού καλλικά, και εκείνος ελάβωσέν το ή εψόφησεν ... ένι κρατημένος ο καλλικάς να του το ικανώσει, διά άλογον ροκόν πέρπυρα μ' και εάν ήτον μούλαν ή βορδόνιν, εντέχεται να του δώσει πέρπυρα λ'* Ασσίζ. 180[25].

ρόλο το.

Από το βενετ. *rolo* (Boerio)· πβ. γαλλ. *rôle*. Λ. *ρολό* το σήμ. και *ρόλος* ο με διαφορ. σημασ.· πβ. και ιδιωμ. με τη σημασ. κύλινδρος ή αυτό που είναι τυλιγμένο σε κύλινδρο (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Δ' 635, βλ. και Κριαρ., Λεξ.).

Κατάλογος εγγεγραμμένων στρατιωτών που υπάγονται διοικητικά στο στρατό της Βενετίας· εδώ σε φρ. *περνώ/τραβώ εις/εισέ (το) ρόλο* = καταγράφομαι / καταγράφω υποχρεωτικά στον κατάλογο (αυτό): *δεν θέλουν να περάσουν καμίας λογής οπού να είναι, διότι δεν είναι* (ενν. *ο λαός*) *ομπλιγάδοι, μήτε σολτάδοι πλερωμένοι να παίρνουν την ρεσίνια αφεντικήν, να τους τραβήξουνε εισέ ρόλο, μόνον να είναι σούδιτοι και ελεύθεροι, και ει δεν τους αρέσει ο Βενετσιάνος, πάνε οπού τους φαίνεται, με τον Σπάνια ή με τον Τούρκο* Σουμμ., Ρεμπελ. 165· *ο λαός είχε να συμμαζωχθεί διά να περάσει εις το ρόλο, ήγουν διά να γραφτούνε* αυτ. 177.

ρομάνα η.

Από το βενετ. *romana* (Boerio).

Μακρύ, συν. μεταξωτό, ένδυμα, το οποίο φορούσαν οι βενετοί αξιωματούχοι· (εδώ) κάλυμμα, πιθ. χρυσοποίκιλτο, με το οποίο διακοσμούσαν εορταστικά τα στασίδια ναού: *Εστολίσθη η εκκλησία γύρωθεν με δαμάσκα κρεμεζιά ..., έγιναν ακόμη και δύο στασίδα αντίκρυτα του αρχιερέως ... και τα εστόλισαν με δαμάσκα πορφυρά και με ρομάνες χρυσές* Αμπασ. Μοσχ. 17.

ρομανέτα η.

Από το βενετ. *romanetta* (DEI, λ. *romana, alla*). Τ. *ρουμανέτα* (γρ. *ρουμανέττα*) σε έγγρ. του 17. αι. (Βαγιακ., ΕΑΙΕΔ 5, 1954, 77) και 18. αι. (Σαλβάνος, Λαογρ. 10, 534). Λ. *ρομανέτο* το σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., γρ. *ρωμανέτο*). Η λ. σε έγγρ. του 17. αι. (Βαγιακ., ό.π. 29, Μαυρομάτης, Θησαυρ. 20, 1990, 476[68, 71]).

Διακοσμητική ταινία στις άκρες υφάσματος ή ενδύματος, μπορντούρα: *μιαν ορμιζένη κίτρινη με πλάβες ρομανέτες* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem) 838[5].

Ρομανιόλος ο.

Από το ιταλ. *Romagnolo* (Battaglia).

Ο κάτοικος της ιταλικής περιοχής Romagna: *Ρομανιόλους έχομεν, Κόρσους διαλεγμένους* Κορων., Μπούας 74[21].

'ρόματα τα, βλ. *όραμα.*

'ροματίζομαι, βλ. *οραματίζομαι.*

ρόμελι, ρομέλι το, βλ. *ροδόμελι.*

ρόμπα η· *ρόπα,* Θρ. Κύπρ. Μ 247· *ρούμπα.*

Από το ιταλ. *roba* (Battaglia)· η έκφρ. *φιορ δε ρόπα* η ιταλ. έκφρ. *fior de roba* (Γριτσόγιαννης, Εισαγ. Λογοτ. 182). Ο τ. *ρόπα* σήμ. ιδιωμ. (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.). Ο τ. *ρούμπα* σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Δ' 636). Η λ. και σήμ.

1) Ένδυμα (εδώ σε παροιμ. φρ.· βλ. Πολίτης [Κατζ. σ. 103]): ΔΑΣΚΑΛΟΣ: *Α μου σιμώσεις, ...| σπω τσι τολέλες, κάτεχε, στην κεφαλή σου απάνω.|* ΑΡΜΕΝΗΣ: *Θωρείς τηνε* (ενν. τη σκαρτσίνα)*; -τινάσσω σου τη ρούμπα σου, καημένε!* Κατζ. Β' 277. **2)** Σύνολο σκευών, υφασμάτων κ.λ.π. που είναι απαραίτητα για κάτι· εδώ προκ. για τα σύνεργα του αστρολόγου: *θέλω να πιάσω τ' αργαλειά και αυτήν την βισταλόγκα| να στοχαστώ τον ουρανόν με όλην μου την ρόμπα* Βεστάρχης, Στίχ. πολιτ. Ελεάζ. 1520.

'Εκφρ. *φιορ δε ρόπα* (<ιταλ. έκφρ. *fior de roba,* βλ. Γριτσόγιαννης, ό.π.) = τα εκλεκτότερα από σύνολο εμπορευμάτων: *ν' αθθυμηθείς* (ενν. εσύ, ω Βενετιά) *τα κάλλη της* (ενν. της Κύπρου) *και όλα τα καλά της* (παραλ. 3 στ.), *παμπάκια λέγω και κραχιά, μετάξια φιορ δε ρόπα* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 289.

ρομπίνι(ν) το, βλ. *ρουμπίνι(ν).*

ρόμπολα η, βλ. *ρομπόλα.*

ρομπόλα η, Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ. 49· *ρόμπολα.*

Από το ιταλ. *ribolla* (Battaglia). Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαθαν., Γλωσσ. ρουμελ.). Η λ. τον 16. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 23, 1980, 475, 496, Τοξότης, Πράξεις 135[6]) και σήμ.

Ποικιλία λευκού κρασιού: *Κρασίν επάρετε καλόν έως χίλια μέτρα,| ρομπόλα μέτρα χίλια και κρητικόν δισχίλια* Διήγ. Αλ. Σεμίρ. Β 1118· *Ο ζουμός του ξινού λεμονίου να πίνει όποιος έχει φιάγκο πεντέξι ταχινές ανάμισην ουγγίαν με άσπρο κρασίν εύμορφον και μάλιστα ρόμπολαν, διαλύει τον λίθον και αφανίζει τον* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 214.

ρομπoράρω, Βαρούχ. (Bakk.- v. Gem.) 120[28], 123[25].

Από το ιταλ. *roborare* (Battaglia). Η λ. σε έγγρ. του 16. και 17. αι. (Miklos.-Müller, Acta III, 265, Δικαιοπρ. έγγρ. (Σερ.) 135, Μαράς, Κατάστιχο 149 Α' 153[18], 349[22], Δετοράκης, Κρητολ. 16-19, 1983-4, 136, 139). Πβ. και λ. *ροβοράτος* (LBG) και *παραρομποράδος.*

Ενισχύω (εδώ νομ.) την ισχύ ενός νομικού εγγράφου, επικυρώνω (βλ. Battaglia, ό.π. σημασ. 5): *ο ... κυρ Στάθης ... και οι κλερονόμοι του να μαντενίρου εις το παρόν ινστρουμέντο τσι άνωθεν αδελφούς από πάσα κοντράριον οπού ήθελεν ιντραβενίρει, δίδοντάς τωνε αουτοριτά, αν τωνε φανεί, να ρομπoράρουσι το άνωθεν λιβέλο* αυτ. 709[10].

ρομφαία η, Διγ. Ζ 4132, Βεν. 66, Θρ. αλ. 41, Δούκ. 127[4], Χούμνου, Κοσμογ. 325, Αλεξ.[2] 377, Διήγ. Αλ. G 283[8], Θρ. Θεοτ. 59, 61, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 472, 1224, Μορεζ., Κλίνη φ. 461[v], Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 350, Δ' 286, 296.

Το μτγν. ουσ. *ρομφαία.* Η λ. και σήμ.

Μεγάλο σπαθί: *ω συστρατιώται, γίνεσθε έτοιμοι και στερεοί ... Αι πέλται υμών και ρομφαίαι και τα τόξα και ακόντια προς αυτούς* (ενν. τους εναντίους) *πεμπέσθωσαν παρ' υμών* Ψευδο-Σφρ. 418[12]· (σε εικόνες κολασμού, αμαρτωλών, αδίκων, εχθρών κ.τ.ό.): *Αλλ' εξεγέρθητι, Χριστέ, ως εξ ύπνου και οίνου, και βάλε την ρομφαίαν σου κατά του Ισμαήλ τε* Θρ. αλ. 44· *εάν διαμείνομεν οργίλοι ..., τότες ο Θεός θέλει στιλβώσει την ρομφαίαν αυτού και εις αυτήν θέλει μας ητοιμάσει τον θάνατον. Και μακάρι μόνον τον θάνατον τούτον, αμή δίδει μας και την αιώνιον κόλασιν* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 370[r]· (μεταφ. προκ. για μεγάλη ψυχική οδύνη): *Ρομφαίαν, πόνον δίστομον, της ξενιτείας έχουν| σφάζει, τιτρώσκει, δαπανά τους ξένους καθημέραν* Αλφ. ξεν. Αμ. (Μαυρομ.) 92· *Ρομφαίαν κρούεις, λυγερή, μέσα στα φυλλοκάρδια* Ερωτοπ. 656.

ροντζένστρο το, βλ. *ριτζέστρο.*

ροντζεύω.

Από το ιταλ. *ronzare* (βλ. Τριαντ., Απ. 1, 402, 403, 404).

Εκτινάσσω κ. ή κάπ., σπρώχνω μακριά με δύναμη: *Ο γάδαρος βολίζει τον* (ενν. τον λύκον) *... και κρου τον| με όλην του την δύναμιν, ...,| και εκτύπησέν τον με θυμόν και εχαρβάλωσέν τον.| Εν πρώτοις τον ερόντζεψε στην μέσην του πελάγους* Συναξ. γαδ. (Moennig) 313.

ροντζίνι το.

Από το ιταλ. *ronzino* (Battaglia) <μεσν. λατ. *roncinus* (Du Cange, Lat.). Πβ. λ. *ρουντζίνος* το 14. και 15. αι. (Caracausi), *ροντζίνος* στο Somav. και *ροζίνος* σήμ. ιδιωμ. (Τσικής, Γλωσσ. Χίου). Η λ. στο LBG (λ. *ροντζίνι(ον)*).

Άλογο κατώτερης ράτσας κατάλληλο για βαριές εργασίες και ως υποζύγιο: *άλογα δεκαπέντε των αρμάτων ή ροντζίνια* Συνθήκ. Καλλ. (Μέρτζ.) 268.

Ροξολανοί οι.

Το μτγν. εθν. *Ρωξολανοί* (Steph., Θησ. (και γρ. *Ρο-*)· βλ. και TLG).

Ονομασία λαού (βλ. Steph., Θησ., ό.π.): *οι Τζερκέζοι εσκλαβώνοντο μικρά παιδία ... από τους Τατάρους ...· αλλά και από άλλα γένη, Λέχους δηλαδή, και Ροξολανούς* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 302.

ρόπα η, βλ. *ρόμπα.*

ρόπαλον το.

Το αρχ. ουσ. *ρόπαλον*. Η λ. και σήμ. (-*ο*).

Ράβδος που χρησιμοποιείται ως όπλο: Ερμον. Ω 242.

ροπάρο το, βλ. *ρεπάρο.*

ροπάρος ο, βλ. *ρεπάρος.*

ροπή η, Σπανός (Eideneier) A 53, 300, 463, B 230, D 207, 596, 729, 1771, 1787, Καναν. (Pinto) 32, 395, Χρον. Τόκκων 2463, Δούκ. 383[7], Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι XI 94, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 389, 394, 521, Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [844], [910], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 37, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2327, 2896, 3084, 5818, 6037, 6069, μετά στ. 6416.

Το αρχ. ουσ. *ροπή*. Εκφρ. *εις μιαν ροπήν καιρού* και *εις μιαν ροπήν ματιού* στο Somav. Η λ. και σήμ.

1α) Κλίση, τάση, διάθεση: *χρη ... τούτον* (ενν. *τον ιέρακα*) *λυόμενον εις την θήραν από υψηλοτέρων φαίνεσθαι των μερών· μεγάλη γαρ ροπή προς το θηράν και η των μετεώρων τόπων περισκόπησις* Ιερακοσ. 515[14]· **β)** αγαθή διάθεση, που δείχνει αγάπη: *Πολλήν γαρ προς τον όμαιμον ενδείκνυσθαι προσήκει| ροπήν και σχέσιν αγαθήν και πράξιν της φιλίας| εις το συγκάμνειν αδελφώ παλαίοντι κινδύνοις* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 675. **2)** Κίνηση ορμητική (με καταστροφικές συνέπειες): **α)** θύελλα: *ανεμοζάλη γίνετον ...·| και τους ανθρώπους εκ την γην τότες τους ανασπάει* (παραλ. 1 στ.). *Έπαυσε τότε ο θυμός και η ροπή εκείνη,| εις άλλον τόπον πήγαμε, οπού 'τονε γαλήνη* Αλεξ.[2] 2091· **β)** σεισμική δόνηση· σεισμός: *Οι περιβόητοι ναοί, ...,| εχάλασέ τους ο σεισμός ...·* (παραλ. 4 στ.) *η ρούγα η πολύφθονος, η πολυζηλεμένη,| με την ροπήν και χαλασμόν ευρέθη χαλασμένη* Σκλάβ. 54· **γ)** καταστροφή: *πολλά εσχιάσθηκεν και ο τόπος του δεσπότου,| όπου είδαν τέτοιαν ροπήν εις τους Ζενεβεσαίους| και τόσον πλήθος τουρκικόν φουσσάτο εις τον τόπον* Χρον. Τόκκων 3251. **3)** (Μεταφ.) εξέλιξη, αλλαγή, ανατροπή μιας κατάστασης: Βίος Αλ. 3667, 3895. **4)** Έκφραση δύναμης, επίδραση, εδώ προκ. για τη θεία παρέμβαση για βοήθεια ή για τιμωρία (για τη σημασ. σε σχόλ. ήδη στον Αριστοτέλη βλ. TLG· βλ. και Lampe, Lex., στη λ., σημασ. 6): *Αλλήλως των ξεσφάζονται σπαχήδες και γιαννιτσάροι* (παραλ. 12 στ.) ... *η οργή τους κυνηγά οπ' έρχεται απεκείθεν,| από της άνωθεν ροπής και θείας καταδίκης* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 5749· *δοξάζομεν την μίαν βασιλείαν| ... Τριάδαν παναγίαν,| που προνοεί μία ροπή τα πάντα επιβλέπει* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 9019. **5)** Ελάχιστο διάστημα χρόνου, λεπτό (βλ. και L-S, στη λ. III): *ηκολούθει αυτώ ... μήνας και εβδομάδας και ημέρας και νύκτας και ώρας και στιγμάς και ροπάς κλαίων αδιαλείπτως* Σπανός (Eideneier) D 622.

Εκφρ. α) *εισέ ροπήν του οφθαλμού*, βλ. *εις*, έκφρ. 23· **β)** *εις την ροπήν του Θεού* (με το ρ. *υπαγαίνω*· εδώ προκ. για κατάρα, βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Γ' 337) = στην οργή του Θεού: *να πάγει εις την ροπήν του Θεού και εις την κατάραν μας* Σπανός (Eideneier) D 1718· **γ)** (*ως*) *εν* (*μια*) *ροπή* (η έκφρ. ήδη μτγν.· βλ. TLG) / *εις μιαν ροπήν* / *με μια ροπή* = ακαριαία, σε μια στιγμή: *Τα ... ιερά σκεύη, ..., άπαντα εν μια ροπή συνήγαγον* (ενν. *οι άρπαγες*), *αφέντες τον ναόν έρημον και γυμνόν* Δούκ. 367[24]· *Ω Κρήτης, τις να σ' το 'χεν πει εδέτις να χαλάσεις,| και τα παλάτια τα ψηλά με μια ροπή να χάσεις;* Σκλάβ. 170· **δ)** (*εν*) *μιά καιρού ροπή* = σε μια στιγμιαία αλλαγή της κατάστασης, σε μια κρίσιμη στιγμή (η έκφρ. ήδη μτγν.· βλ. TLG): *ταύτα τά βλέπεις να διαβούν, έχει ο καιρός ημέραν·| μιά καταστραφήσεται καιρού ροπή και ώρα* Γλυκά, Στ. 373.

ροπίζομαι.

Από το ουσ. *ροπή* και την κατάλ. -*ίζομαι*· πβ. *ξεροπίζομαι* (Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 157).

Φεύγω, «το στρίβω»: *Ο πεϊλερπεής το έμαθεν ...* (παραλ. 1 στ.) *όλοι το πως εχάθησαν και σκλάβους τους επήραν* (παραλ. 5 στ.). *Τότες το «βάι» άρχισαν εκείνοι που 'πομείνα* (παραλ. 1 στ.). *Έπειτα εροπίστησαν και φύγαν απεκείθεν* (παραλ. 1 στ.). *Δόξαν να έχει ο Χριστός που τους κατατροπώνει* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 7055· *είπαμεν: «Ασεβέστατε, ...,| έβγα το γληγορότερον ...».| Ευθύς τότε γυρίζοντας να ξέβει από το βήμα,| θαύμα παραύθις έγινεν, ...| Την πύλην που 'θελεν να βγει, να ροπιστεί, να πάει,| επιάστην από το σπαθί που 'βάστα εις το πλάγι* αυτ. 9715.

ροσμαρί το, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 174, 197, 237, 264· *ροσμαρίν*, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 194, 261· γεν. εν. *ροσμαρίνου*, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 170· *λασμαρίν*, Κυπρ. ερωτ. 115[1]. — Βλ. και *ροσμαρίνος.*

Από το βενετ. *rosmarin* (Κασιμάτης, Βενετ. γλωσσ. στοιχ. Κυθήρ., Κριαρ., Λεξ., ΛΚΝ, λ. *ροσμαρίνι*). Ο τ. *λασμαρίν* (με ανομ.) και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 878, Χατζ., Λεξ.). Ο τ. *ροσμαρίν* σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου)· πβ. σήμ. λ. *ροσμαρίνι* (ΛΚΝ). Η λ. στο Somav. και σήμ.

Το φυτό δεντρολίβανο: *Το λασμαρίν τους άρρωστους μυρίζοντα βουθά τους| γιανίσκει και παρηγορά* Κυπρ. ερωτ. 115[5]· *τρώγε το ψητόν* (ενν. *το αρνίν*) *εις την σούβλαν με ροσμαρίν ή γαρόφαλα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 193.

ροσμαρίν το, βλ. *ροσμαρί.*

ροσμαρίνος ο. — Βλ. και *ροσμαρί.*

Από το ιταλ. *rosmarino* (Battaglia)· πβ. μτγν. *ρωσμαρίνος* (TLG, LBG) <λατ. *ros marinus* (ΛΚΝ, λ. *ροσμαρίνι*). Η λ. στο Κατσαΐτ., Κλ. Γ' 660, σε κυπρ. χφ. του 19. αι. (Παπαδ. Θ., Κυπρ. Σπ. 34, 1970, 106, 121) και σήμ. βοτ. (Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ. 3471)· πβ. σήμ. λ. *ροσμαρίνι*.

Το φυτό δεντρολίβανο: *με μυρτιές, με ροσμαρίνους,| ..., με βιόλες και με κρίνους| το 'χενε το κοράσο στολισμένο| κι εμύριζε το σπήλιο* Βοσκοπ.[2] 161.

ροσμάχον το, Νικ., Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 47.

Άγν. ετυμ.

Ονομασία του φυτού στοίβη (για το πράγμα βλ. L-S, λ. *στοιβάζω* και Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ., λ. *Ποτήριον*): *Αποζέματα δίδε του να πίνει ετούτα· από ρίζαν ασάρου, ..., στοιβής (ήγουν ροσμάχου)* αυτ. 46.

ρόσπος ο.

Από το βενετ. - ιταλ. *rospo* (Boerio, Battaglia). Η λ. στο Ιατροσόφ. 18. αι. 284.

Είδος βατράχου: *Είναι τινές βάθρακοι μεγάλοι ... και δεν είναι εις το νερόν, ... αλλά εις το χώμα κρύπτονται και ονομάζονται φράγκικα ρόσποι* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 239.

ροστέλλο, ροστέλλον το, βλ. *ραστέλο*.

ροστέλο(ν) το, βλ. *ραστέλο*.

ρόστρα η, Προσκυν. Κουτλ. 390 132[23].

Από το λατ. - ιταλ. *rostra* (βλ. Battaglia).

Εξέδρα δημόσιου ομιλητή (που επηρέασε και τους πρώτους χριστιανικούς άμβωνες)· εδώ προκ. για το είδος εξέδρας όπου είχε τοποθετηθεί ο Τίμιος Σταυρός: *ανάμεσα της Αγίας Τραπέζης και της προθέσεως είναι ο τόπος του Γολγοθά και αυτού μέσα εις την μέσην είναι η τρύπα οπού ήτον ο σταυρός εμπηγμένος εις την ρόστραν, όταν ο Κύριος ημών Ιησούς Χριστός ... εσταυρώθη σαρκικώς* αυτ. 390 132[40].

ρότα η.

Από το ιταλ. *rotta* (Battaglia, λ. *rotta*[1]) ή από το βενετ. *rota* (Spadaro, Sic. Gymn. 21, 1968, 274)· πβ. και ιταλ. *rótta* (Battaglia, λ. *rotta*[2] και *rotta*[3], Kahane-Tietze, Lingua Franca 376). Η λ. στο Somav. και σήμ.

Στη φρ. *παίρνω ρότα* = φεύγω, υποχωρώ: ΤΖΑΒΑΡΛΑΣ: *Αν είσται να 'μαι εγώ εδεπά ...,| όντεν ο Τούρκος ...| ... ήρθε 'ς τούτο το νησί ογιά να ντεσμπαρκάρει,| τάσσω σου το ζιμιό οτό πως τη ρόταν είχε πάρει.|* ΜΠΕΡΝΑΜΠΟΥΤΣΟΣ: *Αλήθεια 'ναι, κι αν ήξευρες, όλοι τως ετσιλούσα| τ' ατζά τως απ' το φόβον τως ...* Φορτουν. (Vinc.) Β' 20.

ροτόντος, επίθ.· *ροδόντος*.

Από το ιταλ. *rotondo* (Battaglia). Πβ. νεοελλ. ουσ. *ροτόντα* η.

Στρογγυλός: *δυο λεκανίδες ζυματερές, ..., κόσκινα γ', δύο κνησάρες, σκαμνία* (έκδ. *σκαμνί*· διορθώσ.) *ροδόντα α' και μιτσά δ'* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 414[6].

ρότουλον το· *ρέτουλο(ν)*.

Από το ιταλ. *rotolo* (<αραβ. *ratl*, Battaglia, λ. *rotolo*[2]). Η λ. το 12. και 13. αι. (LBG, Caracausi) και στο Du Cange.

Μέτρο βάρους: *Επήρασιν από το ιερόν κανδήλια ασημένια σαράντα· εζυγίαζε καθένα δράμια χιλιάδας έξι κι εξακόσια· ακόμη ένα κιβώτιον, ... ρέτουλα σαράντα* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 300· *Μέτρος των ζυγίων· ... το ρότουλον λίτρας α' ουγγίας θ'* Metrol.[2] 137[23].

ρότσα η, Κυπρ. χφ. 162. — Πβ. και *ρόκα (ΙΙΙ), ρουκαία*.

Από το προβηγκ. *rocha* (Stanitsas, Act. VIIIe Congr. Intern. Néo-hell. franc. 88, Συμεων., Ιστ. κυπρ. διαλ. 144, λ. *ρότζα*· βλ. όμως και Meyer, Γλωσσ. Πραγμ. Κύπρ. 133). Η λ. στο Meursius (*ρότζα*) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., Χατζ., Λεξ., Δημητρίου, Λεξ. Σάμ., Δράκου, Ιδίωμ. Κάλυμν.).

α) Πέτρα, βράχος: *δεξιά αυτής της εκκλησίας ... είναι μια σκάλα ρότσα πελεκημένη και απ' αυτήν καταβαίνεις σκαλούνια ια'* Προσκυν. Κουτλ. 390 132[16]· **β)** (συνεκδ.) βραχώδης περιοχή: *αφόν πεθάνω, τότες ας τα χώσουν| με στα βουνά, στες ρότσες, με στα δάση| τα μέλη μου αφηδίν να παραδώσουν* Κυπρ. ερωτ. 101[17]· (ως επίθ.): *Και πολλοί είχαν οπενιούν πως κακά εμπόρειν να πιαστεί* (ενν. η Κερύνεια): *«Διότι είναι όλη ρότσα»* Βουστρ. (Κεχ.) 92[13].

ρούγα η, Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 422, 627, Σαχλ., Αφήγ. 657, Θησ. Β' [20[3]], Σκλάβ. 53, Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 173[13], 175[12], Μαλαξός, Νομοκ. 418, 446, Αχέλ. 1017, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 499, 4430, Λαυρ., Οπτασία Λ. 376, Λαυρ., Οπτασία Σ. 106, Πηγά, Χρυσοπ. 220 (30), 225 (47), Αγαπ., Δαμασκ. Βαρλαάμ 188[29], Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ματθ. στ' 2 σημ., Βεστάρχης, Στίχ. πολιτ. Ελεάζ. 989, Κατζ. Γ' 265, Ε' 52, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 21, 141, 190, 193, 355, 412, 425, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 116, Μαρκάδ. 403, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 152[16], 162[25], 188[11], 189[9, 20], 261[16], 379[18], κ.α.

Από το μεσν. λατ. *ruga* (Ανδρ., Λεξ.· για διαφορ. ετυμ. βλ. Προμπονάς, Γλωσσ. ομηρ. 115-17). Η λ. σε έγγρ. του 13. αι. (Caracausi), στο Meursius και σήμ. λαϊκ.· βλ. και LBG.

Δρόμος, οδός: *ο Αλέξανδρος εσέβην εις το κάστρον, καβελάρης επερπάτιεν τες ρούγες του κάστρου* Διήγ. Αλ. V 48· *κι εμείς εσηκωθήκαμε σύναυγα σα χαλκιάδες| κι επά στη ρούγα ήρθαμε να λέμε πελελάδες* Κατζ. Α' 26· εκφρ. (1) *παπούτσια της ρούγας* = παπούτσια περιπάτου: *παπούτσια της ρούγας ζευγάριν α'* Ολόκαλος 173[38]· (2) *Πλατεία ρούγα* = ο κεντρικότερος δρόμος της πόλης της Ζακύνθου (για το πράγμα βλ. και Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Α'): *ξάφνου εσυμμαζωκτήκανε το απόγιομα εκείνο ... έως καμία χιλιάδα άνθρωποι απ' αυτούς* (ενν. τους ποπολάρους) *και απάνω εις την Πλατεία ρούγα σιμά εις το παλάτι* Συυμμ., Ρεμπελ. 188.

ρούγχω, βλ. *ρώχω*..

ρούδι το. — Βλ. και *ρους (ΙΙ)*.

Από το ουσ. *ρούδιον* (απ. τον 6. αι. (LBG) <αρχ. ουσ. *ρους* και την κατάλ. *-ούδιον*). Τ. *ουσούδ'* σήμ. ιδιωμ. (Κρεκούκιας, Πρακτ. Β' Συμπ. Γλωσσολ. βορειοελλ. χώρου 151). Τ. *ρούδ'* και *ρου* ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *ρους*). Τ. *ρούδιν* το 13. αι. (LBG, λ. *ρούδιον*), στο Du Cange και σήμ. στο κυπρ. ιδίωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 772). Τ. *ρουδίν* και *ρουθίν* στο Du Cange, App. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., Τάκη, Αγραφ.).

Το φυτό *ρους η βυρσοδεψική*, που χρησιμοποιείται στη φαρμακευτική, βυρσοδε-

ψία και μαγειρική· το σουμάκι (για το πράγμα βλ. Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ. 3492, λ. ρους, Κοραή, Άτ. Δ' 483, λ. *ρούδιν*): *έπαρον ωμήν και πεφρυγμένην στύψιν και ρούδι από ένα μέρος και στούμπισέ τα καλά και τρίβε τα δόντια* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 52.

ρουδόζουμον το, βλ. *ροδόζωμον.*

ρουθήν ο.

Πιθ. από το ουσ. *ρώθων* που απ. στον Ιπποκράτη (TLG) με επίδρ. του ουσ. *ρουθούνι*. Πβ. και πληθ. *ρώθυνες*, που απ. στον Ησύχ.

Ρουθούνι: *εις τας οπάς οσφραίνεται* (ενν. *ο έλαφος*) *τρις εκδυτόν του όφι,| εκ των ρουθήνων την οσμήν ευθύς καταλαμβάνει| τον όφιν πόθεν ίσταται και πόθεν έν' κρυμμένος* Φυσιολ. (Legr.) 78.

ρουθουνάρι το, Πεντ. Γέν. XXIV 22, 30.

Από το ουσ. *ρουθούνι* και την κατάλ. *-άρι.*

Διακοσμητικός κρίκος για τη μύτη: *και έβαλα το ρουθουνάρι ιπί το ρουθούνι της και τα βραχιόλια ιπί τα χέρια της* αυτ. XXIV 47.

ρουθούνι το, Πεντ. Γέν. II 7, III 19, VII 22, XXIV 47, Έξ. XV 8, Δευτ. XXXIII 10· *αρθούνι*, Προδρ. (Eideneier)^2 Γ' 273-29 χφ P κριτ. υπ., Χούμνου, Κοσμογ. 1372, Κατζ. Γ' 70, Δ' 22, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^2 Δ' 1657, 1934, Στάθ. (Martini) Α' 118, Διήγ. ωραιότ. 803, 913, Φορτουν. (Vinc.) Δ' 475, Τζάνε, Κατάν. 39· *ξαρθούνι*, Πηγά, Χρυσοπ. 223 (40)· *ορθούνι*, Επιστ. Barozzi 361, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 263· *ρουθούνι(ν)*, Σπανός (Eideneier) D 1786, 1792, Πουλολ. (Τσαβαρή)^2 566, Φυσιολ. (Legr.) 16, Θησ. Η' [9^8], Ι' [41^6], Ιατροσόφ. (Oikonomu) 81^{20}, Ζήνου, Βατραχ. 377, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^2 Β' 773, Διήγ. πανωφ. 58, 60· *ρουθούνιν*, Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 132· *ρουθούνιον*, Φυσιολ. (Legr.) 81· *ρωθούνι*, Ιων. ΙΙ 6· *ρωθώνιον*, Ορνεοσ. 578^{21}, 581^{27}, 582^{2,6}.

Από το ουσ. *ρωθούνι* (<*ρωθώνιον* με αφομ. *-ω-* σε *-ου-*, βλ. Μωυσιάδης, Ετυμ. 101· βλ. και Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 307). Ο τ. *αρθούνι* στο Du Cange και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.^{2} Β' 258, Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Χυτήρης, Κερκυρ. Γλωσσάρ., κ.α.). Για τον τ. *ξαρθούνι* πβ. σημερ. ιδιωμ. λ. *ξαρθουνέα* (Κόμης, ό.π.). Ο τ. *ορθούνι* και σήμ. ιδιωμ. (Κονδυλάκης, Κρ. Λεξιλ.)· βλ. και LBG. Ο τ. *ρουθούνιν* και σήμ. ιδιωμ. (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ., Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.). Ο πληθ. *ρωθούνια* στο Meursius. Τ. *ουρθούνι* στο Somav. (λ. *ρουθούνι*), και *ουρθούν̑* σήμ. ιδιωμ. (Δουγά-Παπαδ.-Τζιτζιλής, Γλωσσ. ιδίωμ. ορ. Πιερίας).Τ. *ρωθώνιν* το 13. αι. (LBG) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Ο τ. *ρωθώνιον* (υποκορ. του ουσ. *ρώθων*, που απ. στον Ιπποκράτη, TLG) τον 7. αι. (LBG) και στο L-S Κων/νίδη· ο πληθ. *ρωθώνια* στο Du Cange. Η λ. και σήμ.

Ρουθούνι, καθένα από τα ανοίγματα της μύτης απ' όπου εισέρχεται ο αέρας: *Και έσωσέν τον η οσμή εις τα ρουθούνια* Σπανός (Eideneier) Α 272· *Το βλέμμα αυτού* (ενν. *του Βαϊμούντου*) *ακαταδεξοσύνην σημαίνον, η μύτη αυτού και τα ρουθούνια ανοικτά. Συνήργει γαρ η φύσις διά την πλατύτητα του στήθους ίνα ώσιν ανοικτά διά το ίνα εξέρχηται ο από της καρδίας κινούμενος άνεμος* Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 412·

Απού τ' αρθούνια εκίνησε και τ' άγιον του το στόμα (ενν. *του Ιησού*)*| κι εγέμισε η μούρη του και το κορμίν του το αίμα.| Τα χέρια του πιστάγκωνα έχου σφικτά δεμένα,| στον άγιον του το σφέντυλα είχα διπλή καδένα* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)^2 3114· *Καύσε αβγόφυλλα, βάλε τα εισέ ολίγον ξίδι δριμύ να κάμουν έως να ξηρανθεί το ξίδι και τότε τα τρίψε να γένουν σκόνην και από ταύτην φύσα με μασούρι εις το αρθούνι οπού τρέχει το αίμα, και στένεται* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 241· *αναφυσά* (ενν. *ο ιέραξ*) *και εκβάλλει από των ρωθωνίων αυτού υγρά* Ορνεοσ. 581$^{28-29}$.

Φρ. 1) *Η ψυχή μου ήλθεν εις τα ορθούνια μου* = κόντεψα να πεθάνω: *τρεις ημέρες εγύρευα νερόν και δεν ηύρα,| η ψυχή μου εις τα ορθούνιά μου ήλθεν διά να έβγει,| και γαρ άδικος θάνατος μετά μένα παλεύει* Διήγ. Αλ. Σεμίρ. S 991. **2α)** *Ρουθούνι δεν απόμεινεν* = δεν έμεινε κανένας ζωντανός (πβ. νεοελλ. φρ. *δεν έμεινε ρουθούνι*): *Ρουθούνι δεν απόμεινεν, όλους τους είχε πάρει| εκ του Πασά το κάτεργον δεν έμεινε ποδάρι* Άλ. Κύπρ. 2474· **β)** *ρωθούνι μη γλυτώσει!* = (προκ. για εντολή εξάλειψης κάπ. ομάδας ανθρώπων) να μη μείνει κανένας ζωντανός: *Και διά τούτο έκαυσα τα ξύλα και τα πλοία| διά αύτες τες δύο αφορμές ...| ή να κερδίσομεν ημείς, να πάρομεν τον τόπον,| ή να χαθούμε παντελώς, ρωθούνι μη γλυτώσει* Γεωργηλ., Βελ. Α (Bakk.-v. Gem.) 289.

ρουθούνιν, ρουθούνιον το, βλ. *ρουθούνι.*

ρουθουνοκεφαλάτος, επίθ.·

Από τα ουσ. *ρουθούνι* και *κεφάλι* και την κατάλ. *-άτος.*

(Προκ. για το πέος γαϊδάρου) με βάλανο που μοιάζει με ρουθούνι: *εγώ* (ενν. *ο γάδαρος*) *έχω νεύρον το παχύν, μεγαλοματσουκάτον,| μακρόν, παχύν και στιβαρόν, ρουθουνοκεφαλάτον,| μη μόνον μεγαλότερον παρά το εδικόν σου,| αλλά 'περβαίνον άπαντα των τετραπόδων ζώων* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 651.

ρούκα η, βλ. *ρόκα (II).*

ρουκαία η. — Πβ. και *ρόκα (III), ρότσα.*

Από το ιταλ. *rocca* (βλ. όμως και Τσοπ., Ελλην. 13, 1954, 190). Πβ. λ. *ρούκκα* το 12. αι. (LBG).

(Πιθ.) απόκρημνος βράχος ή ύψωμα (για τη σημασ. βλ. Battaglia, λ. *rocca* σημασ. 10): *ευρίσκεις έναν ακρωτήριν χοντρό. Και εις την μερέαν του λεβάντε έχει νησίν και έναι άσπρον· η δε ρουκαία απάνω έναι πράσινη* (έκδ. *πράσινον·* διόρθ. Delatte στο κριτ. υπ.). *Και εις την μερέαν του σιρόκου έχει εγκρεμνόν κόκκινον* Πορτολ. Α 35^5.

ρουκανίζω, Προδρ. (Eideneier)^2 Γ' 170, 170 χφ M κριτ. υπ., Δ' 221, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 147· *ροκανίζω*, Προδρ. (Eideneier)^2 Δ' 221 χφφ HK κριτ. υπ., Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 147 κριτ. υπ.

Από το *ρυκανίζω* που απ. σε Γλωσσάρ. (L-S). Ο τ. *ροκανίζω* το 12.-14. αι. (LBG), σε ακριτικό άσμα (Δημ. άσμ. η' 201) και σήμ. Διάφ. τ. σήμ. ιδιωμ. (Καραν., Ιστ. Λεξ. Κάτω Ιταλ., λ. *ρουκανίdζω*, Δημητρίου, Λεξ. Σάμ., λ. *ρουκανίζου*, Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ.

Καρπάθου, λ. *ρουκανίντζω*, Δράκου, Ιδίωμ. Κάλυμν., λ. *ρουκχανίζω*). Η λ. στο Meursius (λ. *ρουκανίζειν*) και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.² Δ' 639, Παπαδ. Α., Λεξ., Παχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *ρούκανο*, Σακ., Κυπρ. Β' 772)· βλ. και ΑΛΝΕ.

α) Λειαίνω ξύλο με ροκάνι, πλανίζω· (μεταφ.) μασώ κ. σκληρό ή ξερό κάνοντας θόρυβο: *κερά, κερά μαγκίπισσα, το πώς ακούεις ουκ οίδα,| δος μοι δαμίν τριπτούτσικον, όπως το ρουκανίσω* Προδρ. (Eideneier)² Γ' 173· *να ίδεις, σκατοπονδικέ, γυρίσματα του κάτου,| πώς να σε εμασίσασιν τα ταπεινά μου οδόντια| και να σε δρουγανίσασιν και να σε ρουκανίσαν* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 147 κριτ. υπ.· **β)** (κατ' επέκταση) τρώω: *Όταν δε πάλιν, δέσποτα, γεύματος ώρα φθάσει, ρίπτει το καλαπόδιν του, ρίπτει και το σανίδιν* (παραλ. 1 στ.) *και λέγει την γυναίκαν του: «κερά μου, θες τραπέζιν ...»* (παραλ. 12 στ.). *Έδε τεχνίτης στιχιστής εκείνος ο τσαγγάρης| είπε το «κύριε ευλόγησον», ήρξατο ρουκανίζειν* Προδρ. (Eideneier)² Γ' 141.

ρουκανοτέκτων ο.

Από τα ουσ. *ρουκάνη* (<μτγν. ουσ. *ρυκάνη*, L-S Suppl.) και *τέκτων*. Η λ. στο Du Cange (λ. *ρουκάνη*).

Ξυλουργός: *Άνωθεν βλέμμαν έρριψεν* (ενν. *ο Βέλθανδρος*) *ως προς τα δένδρη τάχα| και δένδρων είδε καλλονήν και ισότηταν ευμόρφην| και την κορμοανάβασιν ευκολοτάτην πάνυ,| ότι να είπες εκ παντός ότι ρουκανοτέκτων| ερουκανοετούρνευσεν, σταθμίσας έπηξέν τα* Βέλθ. 289.

ρουκανοτουρνεύω.

Από τα *ρουκανίζω* και *τουρνεύω* (τ. του *τορνεύω*, βλ. ά.· για το σχηματ. βλ. Ανδρ., Αφ. Τριαντ. 44-5).

Κατεργάζομαι, επεξεργάζομαι το ξύλο (με ροκάνι και τόρνο): *Άνωθεν βλέμμαν έρριψεν* (ενν. *ο Βέλθανδρος*) *ως προς τα δένδρη τάχα| και δένδρων είδε καλλονήν και ισότηταν ευμόρφην| και την κορμοανάβασιν ευκολοτάτην πάνυ,| ότι να είπες εκ παντός ότι ρουκανοτέκτων| ερουκανοετούρνευσεν, σταθμίσας έπηξέν τα* Βέλθ. 290.

ρουκοκάρδαμα τα, βλ. *ροκοκάρδαμα*.

ρούκουνας ο, Βεν. 71, Αχέλ. 1674, 2102, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 721[19]· γεν. εν. *ρουκούνου*. — Πβ. και *καντόνι*.

Από το τουρκ. *rükün* (Redhouse). Πβ. λ. *ρουκουννάκι* σε έγγρ. του 16. αι. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Α' 250[13]), καθώς και *ρουκούνι* (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.) και *ρουκουννάδα* (Ζώη, Λεξ. Ζακ.² Β') σήμ. ιδιωμ. Επών. *Ρουκούνης* σε έγγρ. του 16. αι. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Α' 347[8], 387[15], Β' 167[16], Γ' 66[13]). Η λ. σε έγγρ. του 19. αι. (Δετοράκης, Κρητολ. 5, 1977, 129) και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.² Δ' 639, Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου).

1) Γωνιόλιθος· γωνία κτηρίου, κόχη: *ο άνωθεν κυρ Τζανής, ο αγοραστής, ... αγόρασεν μόνο το ένα τρίτον απού το άνωθεν κατάλυμα ντρέτα του ρουκούνου του σπιτίου του όθε που του κολληταρεύγει* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 246[12]· (εδώ πρoκ. για τις λοξότμητες γωνίες της κιονοστοιχίας του Παλατιού των Δόγηδων στη Βενετία, οι οποίες φέρουν γλυπτές παραστάσεις): *Τότε κάτου εκατέβηκα, την λότζαν εσυντήρουν| την μαρμαροθεμέλιωτην το πώς ήτον τριγύρου.| Σ' πρώτον καντούνιν στέκομαι και θαύμασμαν εβλέπω·| ανεντρανίζω και θωρώ τον Νώε βυθισμένον* (παραλ. 3 στ.). *Στον δεύτερον τον ρούκουνα τό είδα εθλίβηκά το,| Αδάμ και Εύα στέκονται έξω ξεγυμνωμένοι,| οπού 'χαν τον Παράδεισον κι εβγήκασιν θλιμμένοι* Βεν. 60. **2)** Γωνιώδες ενισχυτικό τμήμα της τειχοποιίας, το οποίο προεξέχει από την εξωτερική επιφάνεια: *Ολίγες δε που γλίτωσαν βάρκες τον δρόμον πιάσαν| στου καστελιού τον ρούκουνα, και μόνον κόπον χάσαν,| διατί χωρίς να κάμουσιν τίποτ' ανδραγαθία,| έστρεψαν και τους έδιωχνεν πάλ' η αλτελαρία* Αχέλ. 1753.

ρούμα το, *βλ. ρεύμα*.

ρουμάνος, επίθ., βλ. *ρωμάνος* (II).

ρούμπα η, βλ. *ρόμπα*.

ρούμπαλος ο. — Βλ. και *ρόπαλον*.

Από το ουσ. *ρόπαλον* με τροπή του *-ο-* σε *-ου-* (Hatzid., Einleit. 155 σημ. 1, Ψάλτ., Θρακικά 35, 48· βλ. και Μωυσιάδης, Ετυμ. 97-102) και αλλαγή γένους. Λ. *ρούμπαλο* και σήμ. ιδιωμ. (Αραβαντ., Ηπειρωτ. Γλωσσάρ., Ψάλτ., ό.π. 200, γρ. *roúbalo*).

Ρόπαλο: *Δότε τον τριγένειον, δότε μέ τον ρούμπαλον* Σπανός (Eideneier) Α 310.

ρουμπί(ν) το, βλ. *ρουμπίνι(ν)*.

ρουμπίνι(ν) το, Παλαμήδ., Βοηβ. 678· *ρομπίνι(ν)*, Αρσ., Κόπ. διατρ. [160], [192], [1007], [1052], [1254], [1261]· *ρουμπί*, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Χορ. δ' 726· *ρουμπί(ν)*, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1353· *ρουπί(ν)*, Σταυριν. 524· *ρουπίνι(ν)*· *ρουπίνιν*, Κυπρ. ερωτ. 114[5].

Από τον πληθ. *rubini* του ιταλ. *rubino* (Battaglia, λ. *rubino*[1]). Ο τ. *ρομπίνι(ν)* (<ιδιωμ. ιταλ. *robin(n)o*, βλ. Battaglia, ό.π.) σε προικοσύμφωνο του 19. αι. (Κεραμόπουλλος, Μακεδ. 3, 1956, 22). Ο τ. *ρουμπί* (<βενετ. *rubin*· βλ. και Ανδρ., Λεξ., λ. *ρουμπί* ΙΙ) στο Du Cange και σήμ. (Κριαρ., Λεξ., λ. *ρουμπίνι*, Ανδρ. ό.π.). Ο τ. *ρουμπίν* (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.) και η λ. *ρουμπίνιν* (Σακ., Κυπρ. Β' 773) σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα. Ο τ. *ρουπίνιν* σε θρησκ. κυπρ. ποίημα (Παπαδόπουλος Θ., Κυπρ. Σπ. 34, 1970, 108[118]). Η λ. *ρουμπίνι* και σήμ.

α) Πολύτιμος λίθος κόκκινου χρώματος, ρουμπίνι: *Είχε* (ενν. *η κορώνα*) *ρομπίνια πολλά, μεγάλους αδαμάντους,| τοπάζια, μπαλάσια και στρογγυλούς μαργάρους* Αρσ., Κόπ. διατρ. [988]· **β)** (μεταφ., στον πληθ.) χείλη με έντονο κόκκινο χρώμα (για τη σημασ. βλ. και Battaglia, ό.π. σημασ. 6)· (εδώ με το επίθ. *πορφυρένος* πλεοναστικά): *Το στόμα μόνον το φιλί αντιμέβει,| κι εις αυτό η μια ψυχή κι η άλλη| τρέχουν, και το φιλί μια τσ' άλλης πέβει.| Με πνεύμα ζωντανό πεθυμισμένον| τ' όμορφον θησαυρό ζωή χαρίζουν| των πορφυρένων ρουπινιών των φιλημένων* Σουμμ., Παστ. φίδ. Χορ. β' [63].

ρουντζέστρο το, βλ. *ριτζέστρο*.

ρούπι(ν) το, βλ. *χαρούπιν*.

ρουπί(ν), ρουπίνι(ν) το, βλ. *ρουμπίνι(ν)*.

ρούπνικος ο, βλ. *ρούτνικος*.

ρους (Ι) ο.

Το αρχ. ουσ. *ρους*. Η λ. και σήμ. λόγ.

(Ιατρ., με το επίθ. *γυναικείος*) γυναικολογική πάθηση: *Εις γυναίκειον ρουν ποίησε τα λεγόμενα περίαπτα* Σταφ., Ιατροσ. 8[210].

ρους (ΙΙ) η.

Το αρχ. ουσ. *ρους* (ο, η). Πβ. λ. *ρου* το στην Ίμβρο (Andr., Lex., λ. *ρους*). Η λ. και σήμ. βοτ.

Γένος φυτών με ποικίλες ιδιότητες· *ρους βυρσοδεψική* = φυτό που χρησιμοποιείται στη φαρμακευτική, βυρσοδεψία και μαγειρική, το σουμάκι (για το πράγμα βλ. Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ. 3492, στη λ.· βλ. και ά. *ρούδι*): *βαλσάμου γράμμ. α', ροός βυρσοδεψικής γράμμ. α', τραγακάνθης γράμμ. δ'* Ιερακοσ. 388[24].

Ρουσάλια τα, Μαλαξός, Νομοκ. 418, 420.

Από το λατ. *rosalia*. Τ. *Ροσάλια* τον 6. αι. (TLG, LBG). Η λ. το 12. αι. (LBG, λ. *Ροσάλια*), σε έγγρ. του 9.-15. αι. (TLG), στο Meursius και σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Σύρκου, Μεγαρ. ιδίωμ. 125).

Γιορτή που είχε τις ρίζες της στη ρωμαϊκή εποχή και γιορταζόταν μετά το Πάσχα (για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Β[1]' 29-31, Ε' 217): *λέγει περί των πιστών ο Ματθαίος ... ότι ο ξβ' της ς' συνόδου κανών, τους τας ορχήσεις, τουτέστι χορούς εις γάμους ή εις τας πλατείας μετερχομένους, ή Ρουσάλια ... κακώς ειώθασιν ποιείν* αυτ. 446.

Ρούσιος (Ι) ο, βλ. *Ρώσος*.

ρούσιος (ΙΙ), επίθ., Ορνεοσ. αγρ. 531[14]· *ρούσος*.

Το μτγν. επίθ. *ρούσιος* (TLG). Ο τ. *ρούσος* (<λατ. *russus*) σε έγγρ. του 12. αι. (Caracausi, λ. *ρούσσος*) και σήμ. λαϊκ. Τ. *ρούσεος* τον 5.-6. αι. (TLG) και τ. *ρουσέος* τον 6. αι. (Lampe, Lex., *ρουσαίος*) και στο Du Cange (*ρουσαίος*). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, Σύρκου, Μεγαρ. ιδίωμ. 125, *ρούσια* η).

α) Που έχει απόχρωση ανάμεσα στο κόκκινο και το καφέ χρώμα: *Πήγανον άγριον μετά ελαίου ισπανικού εις τηγάνιν βαλών τηγάνισον. Και όταν αυτό ίδης ότι ρούσιον γεγένηται, τότε κατάγαγε από του πυρός* Ορνεοσ. αγρ. 545[2-3]· **β)** (προκ. για άνθρωπο) κοκκινοτρίχης, ξανθοκόκκινος: *Ινδομενεύς ο βασιλεύς της Κρήτης ο κατάρχης | ήτον και μέγας και χοντρός και πλούσιος εις άκρον· | ρούσον είχεν το πρόσωπον, ρούσα μαλλία και γένια* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 2155 δις· **γ)** (εδώ προκ. για χωράφι) που έχει κοκκινόχωμα, αργιλώδης: *αφήνω της θυγατέρας μου της Καλής την σποράν, σπαρμένα και άσπορα, να τα ορίζει ... και ωσάν αποσπείρει, να έναι το ένα του μοναστηρίου, το νεότερον το ρούσιον, και το άλλο να πουληθεί* Ολόκαλος 222[12].

Το ουδ. του τ. σε τοπων.: Πορτολ. Α 199[29].

Ρούσος (Ι) ο, βλ. *Ρώσος*.

ρούσος (ΙΙ), επίθ., βλ. *ρούσιος*.

ρουσφέτι το· *ρουχφέττιν*, Ιστ. μακαρ. Μαρκ. 102.

Από το τουρκ. *rüşvet* (βλ. Redhouse, λ. *rüşvet* 1). Για τον τ. βλ. Συμεων., Ιστ. κυπρ. διαλ. 185, 337. Η λ. σε έγγρ. του 18. αι. (Apostolopoulos, Ελλην. 27, 1974, 105, Φωτειν., Νομ. Πρόχ. 24[4] κ.α.) και σήμ.

Δωροληψία ή δωροδοκία: *Ευχαριστούμεν πρώτα τον μεγαλοδύναμον Θεόν και ύστερα την μεγάλην σου αυθεντίαν, οπού έστειλες εις το βιλαέτι μας τέτοιον καδή δικαιότατον και πολλά φρόνιμον· ... δεν παίρνει ρουσφέτια, δεν κοιτάζει πρόσωπον ανθρώπου, όμοια κρένει ... και τον μικρόν και τον μέγαν* Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 273[6].

ρούτα η. — Βλ. και *ρυτή*.

Μτγν. αντιδ. από το λατ. *ruta* (<αρχ. ελλην. *ρυτή*). Τ. *ρούδα* στο Βλάχ., όπου και επίθ. *ρουδάτος*. Η λ. στο Du Cange.

Το φυτό *πήγανον* (βλ. ά.): *πήγανον, ό Ρωμαίοι προσαγορεύουσι ρούταν, λειώσας οίνω παλαιώ δίδου επιμελώς ... και απαλλάξεις της νόσου* Ιερακοσ. 443[11].

ρούτνικος ο, Λαυρ., Οπτασία Λ. 375· *ρούπνικος*.

Από το σλαβ. *rudnik*.

Εργάτης μεταλλείου: *Ούτος ο Δημήτριος ... ήτον καθώς το λέγουν εις αυτόν τον τόπον ρούπνικος, ήγουν οπού σκάπτουν και εβγάνουν το χώμα οπού κάμνει το ασήμι και το χρυσάφι* Λαυρ., Οπτασία Σ. 104.

ρούττος, επίθ.

Από το ιταλ. *rotto* (βλ. Battaglia, λ. *rotto*[1]).

Σπασμένος, κομματιασμένος: *ούτε από τ' ατσάκιστα (ενν. αγγεία), αλλ' ούδ' από τα ρούττα* Γεωργηλ., Θαν. 253.

ρουφέτι το, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 60r, 72v, 73r.

Από το τουρκ. *hirfet* (Redhouse). Η. λ. σε έγγρ. του 18. αι. (ΝΕ 7, 1910, 232) και σήμ. ιδιωμ. (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Β' 58 (*ρουφέτια*)), καθώς και στο ΑΛΝΕ.

α) Επαγγελματική συντεχνία: *είχεν χρέος το ρουφέτι το ανυφαντάδικο ... και με το να ήταν οι πρωτομαστόροι άπρακτοι, εμάζουναν τα άσπρα και δεν τα έδιδαν εις το χρέος, αμή τα εσκορπούσαν ένθεν κάκείθεν εις αχαμνές και παραμικρές δουλείες, και άλλα έτρωγαν αυτοί και άλλα δεν εγίνουνταν μουκαέτες και έτσι πάλιν έστεκεν το χρέος όλο* αυτ. φ. 71v· **β)** (συνεκδ.) μέλος επαγγελματικής συντεχνίας: *Και αποκάτου εις αυτά εστορίσαμε πώς εις τον καλόν άνθρωπον έρχεται ο θάνατος γλυκός· και πώς εις τον κακόν έρχεται ισχυρός· ... και ο πόρνος τι παθαίνει, ο κλέπτης, ο φονεύς, ο άρπαγος, ο άδικος, ο ράπτης, ο ανυφαντής, όλα τα ρουφέτια όσοι κάμουν χιλέ εις την τέχνην και κλέπτουν ... διά να κοιτάζει πασαείς τι μέλλει να πάθει εις τα ύστερα να απέχει από την πλεονεξίαν* αυτ. φ. 188r.

ρούφημαν το, βλ. *ρόφημα.*

ρουφητά, επίρρ.

Από το επίθ. *ρουφητός* (απ. στο Βλάχ.). Πβ. λ. *ρουφιστά* και *ρουφατά* στο Somav. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., Ζώη, Λεξ. Ζακ.² Β', λ. *ρουφάω*).

Ρουφηχτά, ρουφώντας με θόρυβο: *Η αγροικία φαίνεται να είναι μία άτακτος αμάθεια, ο δε άγροικος είναι τέτοιας λογής, ώστε να πάρει κάθαρσιν και να υπάγει εις ντιβάνι ή εις την εκκλησίαν. ... Και να αρπάζει τίποτες από το μαγειρείον και να το τρώγει γοργά, και να πίνει ρουφητά, και να καμώνεται πως το κάνει κρυφά από τον μάγειραν* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 121.

ρουφιάνα η, Λέοντ., Αίν. Ι, 205, Μαλαξός, Νομοκ. 235, Κατζ. Γ' 98, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 4138, Φορτουν. (Vinc.) Α' 43, 304, 317, 352, Γ' 49· *ροφιάνα.*

Από το ιταλ. *ruffiana* (βλ. Battaglia, λ. *ruffiana1*). Η λ. στο Somav. και σήμ.

α) Προαγωγός, μαστροπός: *Περί μαυλίστριας, ήγουν ρουφιάνας καλογραίας ή κοσμικής* Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 1197 ρμβ' 1· *Και αν με δει* (ενν. *ο ζουλιάρης άνδρας μου*) *ότι να μιλήσω,| γραίαν γυναίκα να αγαπήσω,| λέγει: «λείπε εκ την ροφιάνα| ότι κάμνει σε πουτάνα!»* Έπαιν. γυν. (Vuturo) 471· *Πουτάνα δίχως πονηριά, δίχως ονύχια η γάτα,| ρουφιάνα δίχως ψόματα, κακά τωνε μαντάτα!* Κατζ. Α' 220· **β)** προξενήτρα: *να πάγω το γοργότερο να βρω τη γρα μπουφούνα* (ενν. *την κερά Πετρού*),| *να του τη φέρω του νιανιά* (ενν. *του γερο-Λούρα*), *στο σπίτι να την πέψει,| σα λέγει, τση κερά Μηλιάς, να δει να τον παντρέψει* (παραλ. 24 στ.) *Μα ας πα να πηαίνω γλήγορα, μη λάχει να προβάλει| ο γέρος κι εύρει με εδεπά και τ' άντερά μου εβγάλει,| να πα να δω μήπως και βρω αυτή τη γρα ρουφιάνα,| νά 'ρθει να τ' αποσάσουσι όλα τα σάλια αυτάνα* Φορτουν. (Vinc.) Β' 327· **γ)** (υβριστ.· εδώ προκ. για άντρες): *Και τώρα δεν είναι άξιοι να παν εις τον εχθρόν τους* (ενν. *οι Αγαρηνοί*)| *από αδυναμίαν τως οπὄχουν στον σφιγμόν τους.| Ωσάν ρουφιάνες και κακές ..., αισχρόν εστίν το λέγειν,| τέτοιας λογής εις ακοήν τ' όνομά τους εξέβη* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 5821.

ρουφιανεύγω.

Από το ουσ. *ρουφιάνος/ρουφιάνα* και την κατάλ. *-εύγω*. Η λ. στο Somav. και σήμ. στον τ. *ρουφιανεύω.*

Κάνω το ρουφιάνο/τη ρουφιάνα (βλ. ά.): *Άγωμε, λέγει, στοίχιζε, για να μπορά γλυτώσεις,| και άμε, μωρέ, ρουφιάνευγε, α θέλεις να γεμώσεις| γάλους, περιστερόπουλα, καπόνους τ' άντερά σου,| και ό,τι άλλο πράμα σου ζητά και πεθυμά η κοιλιά σου.| Για 'δέτε την κερά Πετρού τη γρα ρουφιάνα κείνη| για πότες εχαχάλιασεν ένα χρυσό τσικίνι!* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 520.

ρουφιανία η, βλ. *ρουφιανιά.*

ρουφιανιά η, Κατζ. Ε' 398· *ρουφιανία,* Θησ. Ζ' [62⁸].

Από το ουσ. *ρουφιάνος/ρουφιάνα* και την κατάλ. *-ιά*· βλ. όμως και ιταλ. *ruffiania* (Battaglia). Ο τ. στο Du Cange (λ. *ρουφιανός*) και σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων.). Η λ. στο Somav. και σήμ. λαϊκ.

α) Μαστροπεία, ενέργεια προαγωγού: *Να τση ξηλώσω βούλομαι ό,τι κι αν ορδινιάζει* (ενν. *η πολτική, η κερά Πουλισένα*),| *γιατί κι εμέ σε τούτες τση τσι ρουφιανιές δεν κράζει* (παραλ. 6 στ.). *Κι εδά 'βρε την κερά Αρκολιά το κέρδος να τση δώσει* Κατζ. Γ' 412· **β)** μεσιτεία σε προξενιό: *ΤΖΑΒΑΡΛΑΣ: Τσι δυο παλιοπιστόλες,| απὄχω εκεί και κρέμουνται, θέλω να τση χαρίσω,| κι είναι και κιόλας πλέρωμα στον κόπο τση* (ενν. *τση κερά Πετρούς*) *περίσσο. ΜΠΕΡΝΑΜΠΟΥΤΣΟΣ: Χάρισμαν αξαζόμενο, να ζήσεις, και μεγάλο| τση δίδεις, και λογιάζω εγώ να κάμει* (ενν. *η κερά Πετρού*) *δίχως άλλο,| σαν πεθυμάς, τη ρουφιανιά. Μα θε να σ' αβιζάρω:| κατέχεις έναν αδερφό πως έχει η νύφη φράρο;* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 65· **γ)** (υβριστ.) παλιοδουλειά, παλιανθρωπιά: *ΚΑΤΖΑΡΑΠΟΣ: Και γιάντα με καταφρονάς, αφέντη δάσκαλέ μου;| Και πούρι τίβοτις κακό δε σὄκαμα ποτέ μου. ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Δε μόκαμες ποτέ κακό, furfante, να χαλάσεις| το Νικολό με ρουφιανιές κι άλλα κακά που πράσσεις;* Κατζ. Ε' 320.

ρουφιανίτσα η· *ροφιανίτσα.*

Από το ουσ. *ρουφιάνα* και την κατάλ. *-ίτσα*. Ο τ. από το ουσ. *ροφιάνα* (βλ. ά. *ρουφιάνα*).

Προαγωγός, μαστροπός: *Τότε εκείνη η μαννίτσα,| όπου έναι ροφιανίτσα,| λέγει: «Να σε τον χωρίσω| άλλον δεν θέλω να ποίσω»,| και «να πάρεις το προικίο σου| και να κάτσεις μοναχή σου»* Έπαιν. γυν. (Vuturo) 574.

ρουφιάνος ο, Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 1313, 1327, 1619, Μετάφρ. "Χαρακτ." Θεοφρ. 122, Κατζ. Β' 272, 273, Γ' 531, 539, Ε' 278, Μπερτολδίνος 112, Στάθ. (Martini) Β' 175, 195, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 567, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 6096, 8146· *ροφιάνος,* Έπαιν. γυν. (Vuturo) 647.

Από το ιταλ. *ruffiano*. Η λ. στο Meursius (γρ. *ρουφιανός*) και σήμ.

Προαγωγός, μαστροπός: *Ένας ρουφιάνος έστεκε έτιμως και ανεβάζει| την πραματείαν της Τάρσιας, εισμίον την αγοράζει| κι επαίρνει τη με τη χαρά, στο σπίτιν του να στρέψει,| και βάνει την εις το σκολειό, να του τα ξεδουλέψει* Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 1295· (υβριστ.): *ΚΑΤΖΑΡΑΠΟΣ: Τι θέλεις από μένα,| ρουφιάνε, κλέφτη φανερέ! ΜΟΥΣΤΡΟΥΧΟΣ: Ψόματα στο λαιμό σου,| ρουφιάνε απαρθινότατε...!* Κατζ. Γ' 537, 538.

ρουφίζω. — Βλ. και *ροφώ.*

Από το *ρουφώ* και την κατάλ. *-ίζω* (βλ. Jannaris, Hist. Gramm. 869). Τ. *ρουφίdζω* σήμ. ιδιωμ. (Καραν., Ιστ. Λεξ. Κάτω Ιταλ., λ. *ρουφώ*). Η λ. στο Du Cange, App. (*ρουφίζειν*) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ροφώ*).

Πίνω: *με την καρδίτσα μου να 'πινα την κούπαν την μεγάλην,| να 'ρούφιζε το στόμα μου τον θαυμαστόν τον κράσον* Κρασοπ. (Eideneier) S 87.

Ρουφοκανάτης ο· *Ρουφουκανάτης,* Κρασοπ. (Eideneier) I 158.

Λ. πλαστή από το *ρουφώ* και το ουσ. *κανάτα.*

Αυτός που πίνει μια κανάτα ολόκληρη (εδώ κρασιού)· (εδώ παιγνιωδώς, ως κύρ. όν.): *Και φέρασιν τον δέσποτα παπα-Ρουφοκανάτην,| με το ποτήρι το μικρό, που μοιάζει καδοπούλα* (παραλ. 1 στ.) *και γέμισέ την τρεις φορές, τάχα κοινώνησέ με,| κρα-*

σάκι μ' εκοινώνησαν και υγιής ευρέθην αυτ. S 140.

Ρουφομούστης ο.

Λ. πλαστή από το *ρουφώ* και το ουσ. *μούστος*.

Αυτός που πίνει μούστο· (εδώ παιγνιωδώς, ως κύρ. όν.): *Λοιπόν από της δίψης μου ασθένησα μεγάλως,| τον Ρούφον είχα ιατρόν και τον Κρασοπινάκην,| αυτούς οπού είχεν μαθητάς ο γέρων Ρουφομούστης,| τον θάνατον φοβήθηκα, μήπως και αποθάνω* Κρασοπ. (Eideneier) I 143.

Ρουφουκανάτης ο, βλ. *Ρουφοκανάτης*.

ρουφώ, βλ. *ροφώ*.

ρουχάκι(ν) το.

Από το ουσ. *ρούχο(ν)* και την υποκορ. κατάλ. *-άκι(ν)*. Πβ. λ. *ρουχαλάκι* στο Βλάχ. και σήμ. Η λ. (*ρουχάκι*) και σήμ. (ΛΚΝ, λ. *ρούχο*).

Ρούχο μικρής αξίας: *οι πτωχοί, οι πεινασμένοι ευχαριστούνται με ολιγάκι ψωμί, με ολίγα ρουχάκια* Ροδινός (Βαλ.) 129.

ρουχάλι το, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)^{2} 3502, 4357.

Από το ουσ. *ρούχο(ν)* και την κατάλ. *-άλι* (βλ. Χατζιδ., ΛΑ 4, 1917, 10, Αμ., Γλωσσ. μελετ. 233 σημ. 2). Πβ. λ. *ρουχαλάκι* στο Βλάχ. και σήμ. Ο πληθ. *ρουχάλια* και σήμ. ιδιωμ. (Πασπ., Γλωσσ.).

Μικρό ρούχο· (εδώ θωπευτ.) ρούχο: *Και τότες ήρθε ο άγγελος, βαγί βαστά ωριωμένο| κι ένα ρουχάλι όμορφο, αγγελοκαμωμένο.| Λέγει τση: «Χαίρου, Δέσποινα, χαίρου, Μαρία Παθένα,| ο Κύριος και ο Ποιητής και ο Πλάστης μετά σένα.| Κάτεχε και το τέκνο σου έρχεται να σε πάρει,| να πας εις το χρουσό θρονί, στων ουρανώ τη χάρη ...»* αυτ. 4343.

ρουχαλίζω, βλ. *ροχαλίζω*.

ρουχάρης ο, βλ. *ρουχάριος*.

ρουχάριος ο· *ροχάρης*, Ψευδο-Σφρ. 18^{12}· *ρουχάρης*.

Από το ουσ. *ρούχο(ν)* και την κατάλ. *-άριος*. Πβ. επών. *Ρούχαρης* σε έγγρ. του 12. αι. (Caracausi). Η λ. το 14. αι. (LBG) και στο Du Cange (λ. *ρούχον*).

Αυλικός με καθήκοντα σχετικά με τον ιματισμό: *Και μετά μικρόν ορίζει ο άγιος βασιλεύς προς τον ρουχάρην αυτού· «δος προς τον Σφραντζήν το καβάδιν, το μολυβόν χαμουχάν ...»* Σφρ., Χρον. (Maisano) 28^{9}.

ρουχικό(ν) το.

Από το ουσ. *ρούχο(ν)* και την κατάλ. *-ικό(ν)*. Λ. *ρουχική* σε έγγρ. του 16. αι. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Γ' 44^{7}) και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.^{2} Δ' 644, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.). Πληθ. *ροχικά* σε κείμ. του 19. αι. (Σκουζέ, Χρον. Αθ. 108) και *ρουχ̆'κά* σήμ.

ιδιωμ. (Δημητρίου, Λεξ. Σάμ.). Ο πληθ. *ρουχικά* σε έγγρ. του 13. (Act. Vat. I 15^{192}), 16. (Δετοράκης, Λοιβή 147) και 18. αι. (Κώδ. Σισανίου (Πανταζόπ.) 80$^{10-11}$). Η λ. (*ρουχικό*) και σήμ. συν. στον πληθ.

(Στον πληθ.) το σύνολο των ρούχων κάπ., ρουχισμός: *Ασήμι ή χρυσάφι ή ρουχικά κανενός ανθρώπου δεν επεθύμησα* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.^{2} Πράξ. κ' 33.

ρούχο το, βλ. *ρούχον*.

ρουχολόγος ο, Χρον. Μορ. Η 2106.

Από το ουσ. *ρούχο(ν)* και το β' συνθ. *-λόγος*. Η λ. στο ΑΛΝΕ λογοτ.

Αυτός που διαρπάζει, που ιδιοποιείται την περιουσία των άλλων· άρπαγας: *Αφέντην έχομεν καλόν, φρόνιμον εις τους πάντας,| παρού να έλθει εκ την Φραγκίαν οκάποιος ρουχολόγος| απαίδευτος, αδιάκριτος, και να μας σκανταλίσει* Χρον. Μορ. Ρ 2106.

ρουχολογώ, Χρον. Μορ. Ρ 4091.

Από το ουσ. *ρούχο(ν)* και το β' συνθ. *-λογώ*. Λ. *ρουχολέγειν* στο Du Cange (λ. *ρούχον*). Τ. *ρουχολοούμαι* σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ., στη λ.).

Διαρπάζω τα υπάρχοντα κάπ.· (εδώ προκ. για τη λαφυραγώγηση νεκρού εχθρού): *άλλους τινές επιάσασιν οι Βλάχοι στην Βλαχίαν,| τους άλλους πάλε εσκότωσαν κι ερουχολόγησάν τους* Χρον. Μορ. Η 4091.

ρούχον το, Προδρ. (Eideneier)^{2} Α' 53, Β' 86, Γ' 162, Ασσίζ. 134^{15}, 160^{23}, 190$^{19, 23-24}$, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 1391, 2537, 5196, Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} 121, 180, 271, Φλώρ. 116, 143, Λίβ. διασκευή α 387, 539, Ιμπ. 446, 465, 648, Βουστρ. (Κεχ.) 26^{14}, 230$^{8, 10, 11}$, Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 396 κριτ. υπ., 432 κριτ. υπ., 445 κριτ. υπ., 490 κριτ. υπ.), Λίβ. Va 352, 464, 817, Διήγ. Αλ. Ε (Konst.) 19^{15}, 77^{2}, Διήγ. Αλ. F (Konst.) 18^{16}, 76^{3}, Αιτωλ. Μύθ. (Παράσογλου) 2^{34}, 41^{7}, Zygomalas, Synopsis 137 A 92 τρις, 149 B 42 τρις, 252 N 48, κ.α., Μορεζ., Κλίνη φ. 32^{v}, 316^{v}, Εγκ. αγ. Δημ. 111^{212}, 112^{246}, Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 170^{29}, 228$^{20-21, 30}$, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 168^{v}, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.^{2} Ματθ. ι' 10, κζ' 28, Πράξ. ι' 30, Παύλ. Τιμ. Α' β' 9, κ.α.· *ρούχο(ν)*, Τρωικά 523^{29}, 532^{3}, Σπαν. (Ζώρ.) V 626, Σπανός (Eideneier) Β 111, Χρον. Μορ. Η 1617, 2197, 2200, κ.α., Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 124, 397, Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 72, 181, Αχιλλ. (Smith) N 1181, 1620, Χρον. Τόκκων 144, 604, 655, Μαχ. 12^{27}, 50^{14}, 676^{3}, Γεωργηλ., Θαν. 58, 279, Απόκοπ.^{2} 231, 402, Δεφ., Λόγ. 137, Δεφ., Σωσ. 196, 210, Κακοπ. 21, 66, 72, Αχέλ. 1148, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 236, Χρον. σουλτ. 65^{24}, 88^{15}, 106^{27}, Πανώρ.^{2} Αφ. 43, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 19^{4}, 448^{8}, κ.α., Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Β' μετά στ. 120, 144, Παλαμήδ., Βοηβ. 178, Διγ. Άνδρ. 346^{26}, 378$^{33, 34}$, Στάθ. (Martini) Α' 54, Β' 37, 315, Γ' 396, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 318, Λεηλ. Παροικ. 248, 340, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 302, 2981, Διακρούσ. (Κακλ.) 958, κ.α.· *ρούχο*, Διγ. Α 4091, Θησ. Β' [79^{3}], Δ' [51^{5}], Ε' [21$^{7, 8}$], Αλεξ.^{2} 956, 1035, 1369, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)^{2} 435, 592, 2621, κ.α., Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 78^{r}, 167^{v}, 243^{r}, Πεντ. Γέν. IX 23, Έξ. XXII 25, Λευιτ. VIII 30, Αρ.

IV 12, Δευτερ. Χ 18, κ.π.α., Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Δ' 21, 578, Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 435, 449, 631, Διαθ. 17. αι. $7^{98, 184}$, Ροδολ., (Αποσκ.) Δ' 378, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [1101], Φορτουν. (Vinc.) Α' 133, Β' 374, Γ' 87, Ε' 29, Διγ. Ο 2054, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 193^{5}, 196^{3}, 222^{23}, κ.α.· γεν. πληθ. *ρουχώ,* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Β' 420· γεν. πληθ. *ρουχών,* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 72^{2}, 91^{2}, 142^{12}, κ.α., Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.^{2} Πέτρου Καθ. Επ. Α' γ' 3.

Από το υστλατ. *roccus* (Du Cange, Lat., Niermeyer, Med. Lat. Lex.· βλ. Αλεξ. Στ., Γλωσσ. Μελετ. II 83-84 και Ελλην. 33, 1981, 451, καθώς και Κοραή, Άτ. Α' 174). Λιγότερο πιθ. η ετυμ. από σλαβ. *ruho* (Meyer NS II 55, Ανδρ., Λεξ, και Georgac., The *-ιτσ-* Suffixes 114). Ο πληθ. *ρούχα* τον 6. αι. (TLG). Ο τ. *ρούχο* σε έγγρ. του 18. αι. (Κώδ. Σισανίου (Πανταζόπ.) $72^{39, 41}$, 75^{46}, 82^{8}, κ.α.) και σήμ. Η λ. σε σχόλ. (TLG), τον 11. αι. (LBG), στον Ψευδο-Κωδ., Οφφικ. 143^{3}, 147^{12}, 195^{16} κ.α., στο Meursius (λ. *ρουχίον*), και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Σακ., Κυπρ. Β' 773).

1α) (Γενικ.) κάθε είδος ενδύματος, ρούχο: *Ειδέ και ιδεί* (ενν. *ο αβουκάτος*) *τον άνθρωπον πτωχόν τσιγαρισμένον,| με ρούχον να φορεί κακόν, πλέον εμπαλωμένον| λέγει από τούτον τον πτωχόν, ουδέν έχω να κερδίσω* Σαχλ. Αφήγ. 409· *Λατινικά τα ρούχα της υπήρχαν της ωραίας,| ολόχρυσα και αναβατά, πλήρης ωραιωμένα* Λίβ. Va 1983· *έπαρε ... διά τον λόγου σου ολίγα χρήματα διά την τροφήν σου και ρούχον διά την ενδυμασίαν σου* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 82^{19}· *Ήτον του ρήγα τ' Αναπλιού ο γιος ο κανακάρης,| και σαν αϊτός επέτετο στ' άλογο καβαλάρης·| με νερατζάτα κι αργυρά ρούχά 'τονε ντυμένος,| νέος εικοσιδυό χρονών ομορφοκαμωμένος* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Β' 167· *και εμπάλωσες το ρούχον σου μετά λινόν πανίτσιν,| φορείς το και κατάσαρκα και ουκ έχεις να το αλλάξεις* Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} 181· *Της γαρ εορτής των Χριστού γενεθλίων ελθούσης άπαντας τους υπ' αυτόν όρισεν ο βασιλεύς χρυσά ρούχα φορέσαι τα κρείττονα ων είχον* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν. 629 κριτ. υπ.)· *Εάν τις ξεγυμνώσει τινά και πάρει τα ρούχα του, και από ψύχραν αποθάνει, εις τα ρούχα ως κλέπτης διπλά πληρώνει* Zygomalas, Synopsis 194 Ζ 2 δις· (εδώ προκ. για τον χιτώνα του Ιησού· βλ. και Κ.Δ. Ιω. 19, 23): *Και παρευθύς ο Χριστός τον έντυσεν* (ενν. *τον βοσκό*) *το ποκάμισο εκείνο οπού του ήλθε από τους ουρανούς την νύκταν εκείνην οπού εγεννήθη. Και ήτον τόσο μεγάλο ώσπερ έκανε χρεία, και τούτο ήτον εκείνο το ρούχο οπού λέγει ο άγιος Ιωάννης ο ευαγγελιστής οπού δεν είχεν καμίαν ραφήν, και απάνω εις αυτό είχεν πέσει η δύναμις του Θεού* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 111^{v}· (εδώ προκ. για την εσθήτα της Παναγίας): *εις τον ναόν της υπεραγίας Θεοτόκου τον εν Βλαχέρναις ... ήτονε η τιμία ζώνη και το άγιον ρούχον της υπεραγίας Θεοτόκου, το οποίον ετίμουν όλοι με μεγάλην ευλάβειαν, επειδή το κορμίν της επάρθηκε την τρίτην ημέραν από της κοιμήσεώς της και μόνον το ρούχον έμεινεν εις τον τάφον της και η ζώνη της* Μορεζ., Κλίνη φ. $316^{r\ δις}$· (εδώ σε παρομοίωση): *Κι εγώ οχ το ξόμπλι μιας 'μορφης από μικρή είχα μάθει| την τέχνην να πορεύομαι στου έρωτος τα πάθη* (παραλ. 2 στ.) *Πάσα γυναίκα μού 'λεγε στους ποθητούς θα κάνει| σαν εις τα ρούχα τ' ακριβά, όσους μπορεί να πιάνει,| για να 'χει πάντα περισσούς, και μ' ένα την καρδιάν της,| να θεραπεύει με χαρές, κατά την πεθυμιάν της* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [818]· (εδώ μεταφ.) *Σαν κοπελιά ήσφαλες κι εσύ κι εβάλθης να μιλήσεις| του Ρώκριτου, μα 'σάζεται το σφάλμα, σαν τ' αφήσεις·| μόνο μην πάγει παραμπρός το σφάλμα το δικό σου| κι αν ήπεσες, παιδάκι μου, 'γείρου γοργό, σηκώσου·| λίγο αν ανεμουρδώθηκε το ρούχο, πάστρεψέ το,| το πράμαν οπού εδάνεισες γιάγειρε κι έπαρέ το*

Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Γ' 1113· (μαύρα ρούχα ως σύμβολο πένθους, θλίψης): *έτυχε και απέρασε* (ενν. *ο Θησέος*) *εκ τον ναόν εκείνον| οπού 'σαν οι βαριόμοιρες της Αχαΐας γυναίκες,| 'δυρόμενες μετά κλαυθμών και με θλιμμένον ήθος* (παραλ. 6 στ.) *Με ρούχα μαύρα λυπηρά, γεμάτες και την θλίψιν* Θησ. Β' [26^{3}]· *Τα μαύρα ρούχα εβγάλασι, μην πα οι κακοί να πούσι| του βασιλιού, πως στη χαρά θλίψη του προμηνούσι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Ε' 1311· (άσπρα ρούχα ως σύμβολο αγνότητας, καθαρότητας ψυχής): *είδα αποκάτω εις το θυσιαστήριον τας ψυχάς εκεινών οπού εσφάγηκαν διά τον Λόγον του Θεού ... τους εδόθηκαν πασαένα ρούχα άσπρα, και τους ελαλήθη να αναπαυθούσιν ακόμη ολίγον καιρόν* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.^{2} Ιω. Απ. ς' 11· **β)** ένδυμα ηγεμόνα ή αξιωματούχου, στολή: *μέγαν κοντόσταβλον αυτόν* (ενν. *ο βασιλεύς τον κόντον*) *έστεψεν βασιλειάς του| και ρούχα τον εφόρεσε βασιλικά εδικά του| και το ραβδίν του έδωσεν εις το δεξιόν του χέριν* Χρον. Τόκκων 2141· *Αυτά τα ρούχα που φορείς έβγαλε, και στολίσου| τα ρούχα τα βασιλικά, για να σε προσκυνήσου| οι στρατηγοί κι η χώρα μας κι όλα τα έθνη ομάδι* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 183, 184· **γ)** ιερατικό άμφιο, ράσο: *Ο δε πατριάρχης εβλέποντα τους ... εχθρούς αυτού, ότι θέλουν να τον κατακυριεύσουν με τα ψέματα, δεν είχε τι να κάμει διά να φανεί η αλήθεια ... Εξ ανάγκης και νόμου μετάθεσις γίνεται. Και έτσι εσηκώθη και εσταμάτησεν ορθός μέσα εις την μέσιν του πλήθους του λαού, και εσήκωσε τες άκρες των ρουχών αυτού οπού εφόριε, και έδειξε την σάρκαν αυτού εις όλον τον λαόν* Ιστ. πατρ. 109^{22}· *«Πατριάρχη, ... ειπέ των παπάδων σου· αν έχουν ρούχα εις τας εκκλησίας τας εδικές σας, οπού είναι της τάξης σας και τα φορείτε ... επάρετέ τα και τας εκκλησίας σφαλίσετε, ότι θέλομε να τες κάμομε καθώς ορίζει ο φεϊτιφάς και ο ορισμός του βασιλέως»* Ιστ. πατρ. 161^{10}· **δ)** μανδύας πάνω από το θώρακα πολεμιστή: *απάνω στο λωρίκιον λαμπρόν εφόρει* (ενν. *η Μαξιμώ*) *ρούχον,| πολύτιμον και θαυμαστόν διά λιθομαργάρων* Διγ. Α 3740. **2)** Ύφασμα: *δύο κρεβάτια στολισμένα με δυο τραμπάκες από ρούχον μπροκαδέλον, ήγουν χρυσοϋφαμένον* Μπερτολδίνος 110· *έκαμεν* (ενν. *ο βασιλεύς*) *να της κάμουν* (ενν. *της Μαρκόλφας*) *μίαν καρπέταν από ρούχον φίνον* Μπερτολδίνος 111. **3)** (Στον πληθ.) **α)** περιουσιακά αντικείμενα αξίας· υπάρχοντα, περιουσία: *Οι δε Ρωμαίοι, όπου λέγουσιν ότι εις Χριστόν πιστεύουν,| όσον σε ομνύει πλειότερον κι όρκους σε αφιερώνει,| τόσον σε μηχανεύεται διά να σε απεργώσει,| να επάρει από τα ρούχα σου ή να σε θανατώσει* Χρον. Μορ. Η 1255· *Εις τις Κορφοίς εγώ έσωσα πλούσιους πολλά περίσσα,| αιφνίδιως εξεπέσασιν 'ς Τούρκους· αιχμαλωτίσα,| εκάψασι τα σπίτια τους, με ρούχα που βρεθήκα·| λάδια, κρασία και στάμενα εισμιό αφανιστήκα* Βεντράμ., Φιλ. 345· *Εγώ βούλομαι να υπάγω εις τον τόπον μου, ότι εβαρέθηκα πολύ την ξενιτείαν, και θέλω να ιδώ και τους εδικούς μου, διατί δεν τους είδα πολύν καιρόν. Αμή αν έναι και υπάγω, πλέον να μην ξεβώ από τον τόπον μου και από τα ρούχα μου, μόνον εκεί να είμαι όσον να αποθάνω* Θεματογραφία 16· *Και τότε εδιαλαλήθη εις όλην την Πόλιν μάχη και τσαούσηδες απέστειλεν* (ενν. *ο σουλτάν Σελίμης*) *εις όλα τα κάστρη αυτού ότι πως έκαμε μάχη μετά των Βενετίκων και όπου αν τύχει Βενέτικος άνθρωπος να τον εβάλουν εις φυλακήν και τα ρούχα του να γίνονται αυθεντικά* Κώδ. Χρονογρ. 51^{8}· *Λοιπόν ήμπε και Δικέβριος και τους σεισμούς συχνιά-*

ζει | και λέγαμεν τα σπίτια μας πασένας να τ' αδειάζει | εκ τους περίσσους τους σεισμούς μεν πέσου και χαλάσου | ανθρώποι για να σκοτωθού και ρούχα τους να χάσου Διήγ. ωραιότ. 146· **β)** στρωσίδια, κλινοσκεπάσματα: *Κι ευθύ τον χρόνον βλέπω τον το χέρι του απλώνει | και εις τον δράκου με σπουδή το στόμα με αμπώνει. | Κι εγώ αχ την περίστασιν και συντριβήν οπού 'χα, | ετρόμαξα κι εξύπνισα κι εκάθισα στα ρούχα* Τζαμπλάκ. (Λαμπ.) 94· *Και τόσον ήτον φιλόξενος* (ενν. *ο Παπασίδερης*) *ότι δεν έλειπαν φίλοι να τον έλθουν πάσα ημέρα, Χριστιανοί, Τούρκοι, Κοϊνάροι, Ογύφτοι, δύο και τρεις φορές να βάνει τραπέζι την ημέραν, ... να τους φαγοποτίσει ... και το βράδυ όλους να σκεπάσει και να τους συμμολόξει, και αδέν έφταναν ρούχα, να εβγάλει το φερετζέν του να τους σκεπάσει* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 51^{v}· (μεταφ.): *Ω θαυμαστή και αγία κλίνη ετούτη* (δηλ. *η Παρθένος Μαρία*) *... αντίς ρούχα έχει το Πνεύμα το Άγιον απού την ερδίνιασεν ... και έστρωσέν τηνε τα χαρίσματά του και ήκαμέν τηνε αξίαν εις την υποδοχήν του Υιού και Λόγου του Θεού* Μορεζ., Κλίνη φ. 10^{v}· (εδώ προκ. για το σεντόνι που στρώνεται στο εσωτερικό του φέρετρου): *Όταν επαγαίνασιν οι άγιοι Απόστολοι και εσηκώνασι το κλινίδιον με το αγιότατον σώμα της Δεσποίνης ... πέμπουσιν* (ενν. *οι άθεοι Ιουδαίοι*) *έναν Ιουδαίον ... να αμπώσει το κλινίδιον εκείνον να το ρίξει ... Θαύμα παράδοξον, επόμειναν και τα δύο χέρια κομμένα απού τες φόλισες και κολλημένα εκεί κρεμαστά εις το ρούχον εκείνον του κραβάτου* Μορεζ., Κλίνη φ. 127^{r}· **γ)** εμπορεύματα: *Είχασι ... συνήθειαν οι γιανίτσαροι, όταν έκαναν νέον βασιλέα ... να κάνουσι διαρπαγήν όλα τα ρούχα των ξένων πραγματευτάδων όπου και αν ήσαν εις τους τόπους της βασιλείας* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 331· *έκλαιον από τες στράτες Τούρκοι, Ρωμαίοι, Αρμένιοι, Εβραίοι και πάσα άλλη φυλή, κλαίγοντες και βοώντες μεγάλη τη φωνή «το πιτ παζάρι καίεται και το πεζεστένι». Και έτρεχαν οι ελεεινοί πραγματευταί εις τα εργαστήρια αυτών, να γλυτώσουν από τα ρούχα της πραγματείας αυτών* Ιστ. πατρ. 174^{20}· **δ)** λάφυρα, λεία: *επεζεύσαν και επήγαν και εκουρσεύσαν την χώραν, και επήραν ρούχα και λαόν πολλύν, και εφέραν τα εις τα ξύλα τους* Μαχ. 132^{21}· *Και απέζευσεν ο ρήγας και όλοι οι καβαλλάρηδες και οι παρούνηδες εις την γην, και τα κάτεργα εγυρίσαν εις την Αμόχουστον και εξηφορτώσαν τα ρούχα, και αποαρματώσαν όλα τα ξύλα* Μαχ. 154^{6}· **ε)** σύνολο αντικειμένων, εργαλείων που χρειάζονται για την εκτέλεση μιας εργασίας: *Ήρξατο γαρ απεντεύθεν, και ήφερεν εις τούτο το μοναστήριον τα προς οικοδομήν εργαλεία ο αυτός Κυπαρισιώτης, βαρέαν, σκαπέτια, φθυάρια, μανάρας, χαλκώματα ... και άλλα ρούχα της χρείας του Χειλά*, Χρον. 351.

Φρ. 1) *Ντύνω κάπ. το ουράνιον ρούχο* = βαπτίζω (βλ. και Lampe, Lex., λ. *ένδυμα* 2f): *Ειρήνην την ενόμασαν, όταν την εβαπτίσαν, | το ρούχο το ουράνιον, οπόταν την εντύσαν* Διγ. Ο 68. **2)** *Ξεσκίζω τα ρούχα μου*, βλ. Επιτομή, ά. *ξεσχίζω* Ι 1α. **3)** *Πολεμώ εις τα ρούχα μου απάνω*, βλ. ά. *πολεμώ* Φρ 20. **4)** *Υπαγαίνω εις τα ρούχα κάπ.* = επιτίθεμαι στις κτήσεις κάπ.: *Και μοναύτα έπεψεν* (ενν. *ο ρήγας*) *έναν κάτεργον με τον σιρ Πιέρ τε Λεβάτ ... να πάγει εις την Κωνσταντινόπολιν να ποίσει νώσιν του κούντη τε Σαβογία, να έλθει να πάσιν εις τα ρούχα του σουλτάνου* Μαχ. 166^{2}.

ρουχοσυνάκτης ο. — Βλ. και *απορουχοσυνάκτης*.

Από το ουσ. *ρούχο(ν)* και τον αόρ. του *συνάζω*.

Αυτός που μαζεύει τα παλιά, φθαρμένα ρούχα, τα αποφόρια: *Πού με ωφελούν ότι έμαθα καν πόσα γραμματίτσια, | και περπατώ και προσαιτώ και φόλλιν ου λαμβάνω, | και φαίνουνται αι σάρκαι μου και ομοιάζω νυκτοκλέπτην; | Κύριε ελέησον καλόγηρον εκ τους ρουχοσυνάκτας* Προδρ. (Eideneier)^{2} Δ' 556.

ρουχφέττιν το, βλ. *ρουσφέτι*.

ρούω.

Από το αρχ. *ορούω* (βλ. Προμπονάς, Γλωσσ. ομηρ. 118-9). Η λ. (9. αι.(;), TLG) και διάφ. τ. σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *ορούω*, Λάζαρης, Λευκαδ., Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 332, λ. *ρουσεύου, ρούσαμαν*).

Σπεύδω, ορμώ: *Μία φορά εκατέβηκεν αφέντης της Βλαχίας, | Γιοσσού-μπεκη τον έλεγαν, και με βαρύν φουσσάτο· | ως χιλιάδες είκοσι 'παντέχω ότι να ήτον· | ήθελε κάμει και πολλήν ζημίαν εις τον τόπον. | Αλλ' ο Θεός ηθέλησεν το ριζικόν του δούκα, | και ηύραν και τον ποταμόν μέγαν καταβασμένον· | έρουσαν να περάσουσιν, επνίγησαν εξ αύτους* Χρον. Τόκκων 439.

ρόφημα το, Λίβ. διασκευή α 3527· *ρ ο ύ φ η μ α ν*.

Η λ. στον Ιπποκράτη. Ο τ. στο Meursius και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., στη λ., Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.). Τ. *ρούφημα* σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, Χαντζιάρας, Θεσσαλ. γλωσσάρ.) και στο ΑΛΝΕ. Η λ. και σήμ.

Γουλιά, ρουφηξιά: (*Την παρά δράκοντος τροφήν σκόπει την της ωραίας*) | *Και φέρει δίδει την ψωμίν όσον ειπείν ολίγον | και με ποτήριν λίθινον, σμαράγδινον οκάτι | νερόν ως μόνον ρούφημαν· ουδέν τι πλέον τούτου· | το δ' αληθές εις κόλασιν ταύτην φυλάσσων πάλιν* Καλλίμ. 524.

ροφητός, επίθ., Σταφ., Ιατροσ. 4$^{97-98}$, Ορνεοσ. 579$^{30-31}$, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 5, 17.

Η λ. στον Ιπποκράτη (TLG). Λ. *ρουφητός* στο Βλάχ. και σήμ. (Μπαμπιν., Λεξ.). Η λ. στο ΑΛΝΕ.

Που τρώγεται με ρούφηγμα· (προκ. για αβγό) μελάτο: *ύστερα από την κάθαρσιν είναι καλόν φαγητόν αβγά ροφητά και άσπρο κρασί* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 41.

ροφιάνα η, βλ. *ρουφιάνα*.

ροφιανίτσα η, βλ. *ρουφιανίτσα*.

ροφιάνος ο, βλ. *ρουφιάνος*.

ροφός ο.

Από το ουσ. *ορφός*, που απ. στον Αριστοτέλη (<αρχ. *ορφώς*), με μετάθεση του -ρ-. Η λ. στο Du Cange (γρ. *ρόφο*) κ. σήμ.

Το ψάρι ροφός: *Ένας ψαριάρης έριξεν την νύκτα παραγάδι, | και συναγρίδιν και ροφόν τα δύο έπιασε αμάδι* Βεντράμ., Φιλ. 160.

ροφώ, Γλυκά, Στ. 268, Λόγ. παρηγ. Ο 4, Βίος Αλ. 5714, Δούκ. 257[21], Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 12, 41· *ρουφώ,* Λόγ. παρηγ. L 4, 542, Κρασοπ. (Eideneier) L 51, Hist. imp. 7, Σπανός (Eideneier) D 1737, Ψευδο- Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 600, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 5259, Πικατ. (Bakk.-v. Gem.) 300, Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)[2] 6, Π. Ν. Διαθ., φ. 335β 4, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 124, Πιστ. βοσκ. I 4, 129, IV 8, 31, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [948], Β' [911], Φορτουν. (Vinc.) Γ' 466, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 281, Ε' 237, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 3484. — Βλ. και *ρουφίζω.*

Το αρχ. *ροφέω.* Ο τ. (από τροπή *-ο-* σε *-ου-*, βλ. Μωυσιάδης, Ετυμ. 101) στο Βλάχ. και σήμ. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

1α) Καταπίνω υγρό ή ρευστή ή πολύ μαλακή τροφή: Λόγ. παρηγ. Ο 559· *Ο μεμψίμοιρος είναι τοιούτος, ώστε, όταν του στείλουν οι φίλοι του κανίσκι, να λέγει προς εκείνον οπού το φέρνει: «Ερούφησες από το ζουμί! Έπιες από το κρασί!»* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 129· *και αν ήτον αργυρόκουπα ο ουρανός τόν βλέπεις,| να μου τον εγεμίζασιν άσπρον κρασί ακράτον* (παραλ. 1 στ.) *με την καρδίαν μου να 'πινα την κούπαν και να 'ρούφουν* Κρασοπ. (Eideneier) I 74· *έν αβγόν ... ρουφούμε* Διακρούσ. (Κακλ.) 941· **β)** (μεταφ.) απολαμβάνω: *εσείς οπού εντυχείτε* (παραλ. 1 στ.) ... *ηδονάς ροφάτε* (παραλ. 2 στ.) *και ζείτε ως ανώδυνοι και άλυποι εις τον κόσμον* Λόγ. παρηγ. Ο 741. **2α)** (Γενικ.) καταβροχθίζω: *αν πεινάσει τούτο| τ' αγριότατο θεριό, θαρρώ, ρουφά με* Πιστ. βοσκ. II 2, 57· (σε παρομοίωση): *και βούλεται την δύναμην απού 'χει να μας δείξει,| μάλλον ως δράκων τα πουλιά λέγει να μας ρουφήξει* (ενν. *ο Τούρκος, το θηρίον*) Αχέλ. 8· **β)** (μεταφ.) **β[1])** οικειοποιούμαι, αρπάζω: *ο πλεονέκτης ... δεν γνωρίζει στατούδα ουδέ 'ροθέσια, αλλ' ώσπερ λαμπρόν ούλα ρουφά τα και χωνεύγει τα και σαν ποταμός τρεχάμενος επιπηδά και σκουλλίζει ό,τι να βρει ομπρός του και σύρνει τα μετά του* Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)[2] 596· **β[2])** συντρίβω, κατατροπώνω, καταστρέφω: *αν ... ο γαρ Έκτωρ φέρει πάντας| εις το μέρος μου τους Τρώας,| τι θέλει έσται εις εμένα;| όλοι θέλουν με ροφήσει| αυτοί οι εθχροί μου Τρώες* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΙΗ' [94]· *αγαπητοί* (ενν. *χριστιανοί*) *μονοιάσετε και αλλήλως φιλευθείτε,| γιατί ρουφάτε το σκυλί* (ενν. τον *Τούρκον*), *ανείναι και σμικτείτε* Αχέλ. 532. **3)** (Για τη γη ή τη θάλασσα) τραβώ στα έγκατα ή στο βυθό: *οι πόρτες είναι ανοικτές του άδη, η γης θ' αρχίξει| ν' ανοίξει και με το κορμί κάτω να σε ρουφήξει* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 132· *Ωσάν το ναύτη όντεν ιδεί κακό καιρό κι αρχίσει| η θάλασσα ν' αρματωθεί να τονε πολεμήσει* (παραλ. 5. στ.) *κι ώρες στα βάθη του ο γιαλός να θε να τον ρουφήξει ...* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 658· *Και ταύτα η χώνη τον καπνόν σύντομα να ρουφήξει| και πάλιν ν' άρχ' η άβυσσος στόμα πλατύ ν' ανοίξει,| να ρεύγεται και να ζητά ιστιά καπνών και βρόμων* Δευτ. Παρουσ. 327· (για να δηλωθεί απελπισία): *Οϊμέν' η κακορίζικη! Γης, σκίσου, ρούφηξέ με| γή, εσύ ορανέ, το σήμερο πέσε και πλάκωσέ με* Πανώρ.[2] Ε' 203· (σε ελεεινολόγηση άλλου): *ω χήρα πικραμένη,| να είχε σε καύσει κεραυνός, να είχε σε πιάσει ζάλη,| την ώρα οπού σου βάλασι στεφάνι στο κεφάλι·| ή να ήθελε σε καταπιεί η γη να σε ροφήξει,| ή ν' αγριεύσει η θάλασσα να σώσει να σε πνίξει* Λίμπον. 409· (σε κατάρα): *Όντε γυρέψειν ήθελα να πάρω την τιμή σου| γή σκιας ελίγην εντροπή να κάμω στο κορμί σου,| η γη ας ήθελε σκιστεί ζιμιό να με ρουφήξει| γή ο Ζευς απού τον ορανό φωτιά ας μού 'χε ρίξει* Πανώρ.[2] Β' 327.

ροχάζω, βλ. *ρογχάζω.*

ροχαλιάζω.

Από το *ροχαλίζω* κατά τα ρ. σε *-ιάζω.* Η λ. στο ΑΛΝΕ λογοτ.

Ροχαλίζω: *Και τα παιγνίδια του* (ενν. *του γέροντα*) *ψοφούν σαν νύκτα μαυρισμένη| και ποια έναι κείνη που μπορεί να βλέπει, ν' απομένει| ολημνυκτίς που δεν ψηφά, μόνον που ροχαλιάζει* Κακοπ. 63.

ροχαλίζω, Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 232, Gesprächb. 27[22], Κακοπ. 51, Γιατροσ. Ιβ. 78 δις, Βίος Αισώπ. (Eideneier) K 185[3]· *ρουχαλίζω,* Βίος Αισώπ. (Eideneier) I 269[37].

Από το *ρογχαλίζω* (απ. σε Γλωσσάρ. (L-S) και σε σχόλ. (TLG)). Ο τ. *ρουχαλίζω* στο Βλάχ. και σήμ. (Κριαρ., Λεξ.). Διάφ. τ. σήμ. ιδιωμ. (*λογχαρίζω* (Χατζ., Λεξ.), *ροχανίζω* (Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ., στη λ.), *ρουχχανίζω* (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου), *ροχχαλίντζω* (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου), *ροχχαλλdίζω* (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.) κ.ά.). Η λ. σε σχόλ. (TLG), στο Βλάχ. (λ. *ρουχαλίζω*) και σήμ.

Αναπνέω με θόρυβο καθώς κοιμάμαι, ροχαλίζω: *Υπάγω εις το στρώμα του* (ενν. *του ανθρώπου*) *εκεί όπου κοιμάται·| δαγκάνω τον στο δάκτυλο και δεν ανανοάται·| δαγκάνω και την φθέρνα του, τίποτες δεν το χρήζει,| αμή κοιμάται νόστιμα τόσ' ότι ροχαλίζει* Ζήνου, Βατραχ. 84.

ροχάρης ο, βλ. *ρουχάριος.*

ροχίν το, Ιατροσόφ. (Oikonomu) 72[1].

Άγν. ετυμ.

(Πιθ.) είδος αιμορροΐδας: *ορκίζω σε εις το ωμοφόριον της υπεραγίας Θεοτόκου, ίνα ψύξεις εσωχάδες, εξοχάδες αιματώδεις και εντεροχάδας και το ροχίν* αυτ. 71[19].

ροώδης, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *ροώδης.* Η λ. και σήμ. λόγ. (Μπαμπιν., Λεξ.).

Ορμητικός· (εδώ μεταφ. προκ. για βροντή): *Ροώδης βροντή εγεγόνηκε| και πολλοί θνητοί ανασταίνονται.| Σκότος και σεισμός εγεγόνηκε·| εκατόνταρχος βλέπων επίσταται* Αλφ. 3[33].

'ρπετό το, βλ. *ερπετό(ν).*

ρυακάκι(ν) το· *ορυακάκι(ν).*

Από το ουσ. *ρυάκι(ον)* και την κατάλ. *-άκι(ν).* Τ. *ρυακιάκιν* το 12. αι. (Caracausi). Η λ. *ρυακάκιν* σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *ρυάκιον*) και η λ. *ρυακάκι* στο ΑΛΝΕ.

Μικρό ρυάκι: *Γιατί και η ευρύχωρος θάλασσα και μεγάλη| ποτέ τση δεν περηφανεί στο βάθος τση να βάλει| εκείνο το λιγούτσικο νερό απού τα ορυακάκια| πέμπουσιν εις του λόγου τση, κι ας είναι και μικράκια* Φορτουν. (Vinc.) Αφ. 61.

ρυάκιν το, βλ. *ρυάκι(ον).*

ρυάκι(ον), το, Metrol.[2] 49[23], 63[28], 64[13], 82[13]· *αρυάκι*, Κατζ. Γ' 442, Δ' 262, Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 1174· *οργυάκι*, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 147[27]· *ορυάκι*, Πανώρ.[2] Β' 482, Γ' 626, Ροδολ. (Αποσκ.) Αφ. 47, 49, Β' 187, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 499[1]· *ορυάκιν*, Διγ. (Trapp) Esc. 756, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 673· *ρυάκι*, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 663, Πορτολ. Α 253[18], Κατά ζουράρη 97, Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 799 κριτ. υπ.· *ρυάκι(ν)*, Λόγος παρηγ. L 44, 199, Σαχλ., Αφήγ. 142, Πανώρ.[2] Β' 292· *ρυάκιν*, Διγ. (Trapp) Gr. 194, Διγ. Ζ 390, 396, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 78, 1585, Διγ. Άνδρ. 321[22-23]· πληθ. *ορυάκα*, Πεντ. Έξ. VII 19, VIII 1.

Από το ουσ. *ρύαξ* και την υποκορ. κατάλ. *-άκι(ον)* (βλ. και Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 422). Ο τ. *αρυάκι* (για τον οποίο βλ. Κριαρ., ΕΕΒΣ 9, 1932, 375, καθώς και Κριαρ., ΔΧρ.ΑΕ 10, 1980/1, 79· βλ. επίσης Κατσουλέας, Πρακτ. Α' Συμπ. Γλωσσολ. βορειοελλ. χώρου 193-4) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. λ. *αρυάκι(ν)*, Αραβαντ., Ηπειρωτ. Γλωσσάρ.· πβ. τ. *αργιάκιν* στο Meursius). Ο τ. *οργυάκι* (από συνεκφ. με το άρθρο και ανάπτυξη ουρανικού *-γ-*) στο Βλάχ. (λ. *οργιάκι*). Ο τ. *ρυάκι* τον 11. αι. (Act. Vat. I 9[16]), στο Βλάχ. και σήμ. Ο τ. *ρυάκιν* τον 8.-9. αι. (TLG), σε έγγρ. του 11. αι. (Caracausi, Act. Lavr. I 17[23], κ.α.), στο Du Cange και σήμ. στο ιδίωμα της Καρπάθου (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου). Διάφ. άλλοι τ. σήμ. ιδιωμ. (βλ. Andr., Lex., λ. *ρυάκιον*.). Η λ. *ρυάκιον* τον 4. αι. (TLG).

α) Μικρό ρεύμα νερού, συν. από φυσική πηγή: *όταν οφείλεις μετρήσαι ... χωράφιον, καν τάχα στρογγύλον ουκ έστιν ούτε μην τετράγωνον ούτε πάλιν τρίγωνον, αλλά ποτέ μεν αναβαίνει, ποτέ δε καταβαίνει και διέρχεται εις ρυάκια και αλσώδεις τόπους ...* Metrol.[2] 49[17]· (σε παρομοίωση): *εκράτιεν εις τα χέρια του κλαίγοντας το παιδάκι| κι ετρέχασι τα μάτια του το δάκρυο ωσά ρυάκι* Στάθ. (Martini) Γ' 334· *ο σκοτωμός και η 'ματοχυσία από τους άνδρες της Αθήνας έτρεχεν επί τες ρούγες ώσπερ ρυάκια, όταν βρέχει, και ο θρήνος και οι φωνές ... υπήγαιναν έως τον ουρανόν* Διήγ. Αλ. V 48· **β)** ρέμα, ρεματιά: *διέλθατε το επανώφορον, ευρήσετε ρυάκιν·| χθες εν αυτώ εσφάξαμεν ηδονικά κοράσια,| διότι ουδέν ηθέλασιν ωσάν τας ελαλούμαν* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 71· *εξήλθεν ο βασιλεύς και ο Αραχής εκ της χώρας, να φθάξουσι τον Βαρλαάμ. Και εξελθόντες εγύρευσαν όλα τα οργυάκια, τα λαγκάδια, τες πέτρες* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 86[6]· (σε παρομοίωση): *Ηύρα το πούρι ως το στερνό, κι ας άργησα δαμάκι,| μα κει θα τρέχ' η γλώσσα μου σαν το νερό στ' αρυάκι* Κατζ. Δ' 262.

ρύαξ ο, Ιερακοσ. 502[22, 24], Δούκ. 137[14], Έκθ. χρον. 66[6], Metrol.[2] 55[12], 80[11, 13]· πληθ. *ρυάκες*, Λίβ. Esc. 3800.

Το αρχ. ουσ. *ρύαξ*. Λ. *ρύακας* στο ΑΛΝΕ.

ρύζι, ρύζιν το, βλ. *ορύζιον*.

ρύμη η, Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 175, 178, 189 χφ G κριτ. υπ., Διγ. (Trapp) Gr. 1424, Σπανός (Eideneier) D 667, Ερμον. Χ 278, Έκθ. χρον. 29[6], 66[24], Ψευδο-Σφρ. 160[32], Γεωργηλ., Θαν. 62, Παϊσ., Ιστ. Σινά 1013, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2962· *ρύμνη*, Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 174-1 χφ Κ κριτ. υπ., 178 χφφ PK κριτ. υπ., 273-29 χφ Κ κριτ. υπ., Πωρικ. (Winterwerb) I 166, Σπανός (Eideneier) Α 254, Πολ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-

Jeffr.) 251, Ερωτοπ. 297, Θησ. Ϛ' [43[6]], [49[3]], ΙΒ' [66[1]], Διγ. Άνδρ. 355[27], Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ματθ. Ϛ' 2.

Το αρχ. ουσ. *ρύμη*. Ο τ. *ρύμνη* στο Meursius (λ. *ρίμνες*) και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., στη λ.). Η λ. και σήμ.

1) Δύναμη, ορμή, σφοδρότητα: Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) μετά στ. 1842· (μεταφ.): *Άρχειν κριθείς συγγίνωσκε τοις αμαρτάνουσί σοι| τους δ' άλλους καταβλάπτοντας και παραβάτας νόμων| τιμώρησε, κατάπαυσον την ρύμην της κακίας* Σπαν. Μ 112. **2)** Στενός δρόμος, σοκάκι: *όλα τα στενώματα κι οι ρύμνες εγεμίσαν| από λαόν οπόtρεχε εκεί να τον εβλέπει* (ενν. *τον Περίθεον*) Θησ. Ϛ' [43[4]]· (σε παροιμ. φρ.): *ρύμαι γαρ και στενώματα εσκότωσαν ανδρείους,| οι δε κάμποι, παγκάλλιστε, ανάνδρους ανδρειώνουν* Διγ. Ζ 1887·

ρυμίσκη η.

Από το ουσ. *ρύμη* και και την υποκορ. κατάλ. *-ίσκη*. Η λ. στο L-S Κων/νίδη και στο Κουμαν., Συναγ.

Στενό δρομάκι, σοκάκι: *ευωνύμου δε μέρους του σκηνώματος αυτού οδός εστενομένη· ρυμίσκη και ύδατος πλημμύρα* Χρησμ. (Brokkaar) Ν 91.

ρύμνη η, βλ. *ρύμη*.

ρυμπάρης ο, βλ. *ρυμπάρος*.

ρυμπαρικά, επίρρ.

Από το επίθ. **ρυμπαρικός* (<ουσ. *ρυμπάρος* και την κατάλ. *-ικός*· βλ. και ά. *ρυμπαρικόν*).

Με τρόπο ληστρικό, αρπακτικά: *Οι Δεσποτάτοι έμαθαν, εγνώρισαν τον τόπον,| και άρχισαν ρυμπαρικά να δράκτουν, να επαίρνουν| τα άλογα, τα πράγματα εκ των Ρωμαίων τους τόπους* Χρον. Τόκκων 3814.

ρυμπαρικόν το, Διήγ. Αλ. V 62· *ρυμπαρικό(ν)*, Χρον. Τόκκων 962.

Το ουδ. του επιθ. **ρυμπαρικός* (<ουσ. *ρυμπάρος* και την κατάλ. *-ικός*) ως ουσ.

Ομάδα κακοποιών, συμμορία: *Πώς ο δούκας εμάζωσεν ρυμπαρικά* Χρον. Τόκκων μετά στ. 961.

ρυμπάρος ο, Ιστορ. δεσποτών Ηπείρ. 16[12] (έκδ. *ρυμάρους*· διορθώσ.)· *ρεμπάς*, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. I 393· *ρυμπάρης*, Διήγ. Αλ. G 263[20, 26, 27, 29, 30], 268[41], Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 215[13, 14], 243[11]· *ρυμπάς*, Διήγ. Αλ. V 68, Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 215[16], Διήγ. Αλ. F (Lolos) 242[11]· πληθ. *ρυμπαραίοι*, Χρον. Τόκκων 967, Διήγ. Αλ. V 62, 63, Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 213[8], 217[13].

Από το υστλατ. *rubare <raubare* (Niermeyer, Med. Lat. Lex.· βλ. και Βρανούσης, ΕΜΑ 12, 1962, 110 σημ. 2) και την κατάλ. *-ος*. Ο πληθ. στο LBG.

Μέλος συμμορίας, κλέφτης (για το πράγμα βλ. και Βρανούσης, ό.π. 109-111): *Οκάτι Φράγκος άνθρωπος, Λιβέρην τον ελέγαν,| —ληστής, δυνάστης και φονεάς,*

ρυμπάρος και κουρσάρης,| αιματοχύτης δολερός, ψυχή του μαχαιρίου,| αψύς, αλαφροκέφαλος, όλος γεμάτος θράσους,| απότολμος, απόκοντος, σύντομος και σπουδαίος—| ήλθεν από την Πούλια με εκατόν στρατιώτες Χρον. Τόκκων 3549· (εδώ ως επίθ.): *Τότε ο Θωμάς προσφκειούτο εαυτώ κλέπτας ρυμπαραίους, ληστάς και κουρσάρους και κατά των Αλβανιτών αυτούς εξήγειρε* Ιστ. Ηπείρ. XVI[7] κριτ. υπ.

ρυμπάς ο, βλ. *ρυμπάρος*.

ρύομαι, Σπαν. Ρ 273, Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' χφ G 236-2 κριτ. υπ., 284, Δ' 658, Καλλίμ. 738, 744, Διγ. (Trapp) Gr. 2116, 2305, 3462, Διγ. Ζ 918, Βίος Αλ. 2938, 3031, 4397, Κορων., Μπούας 86, 112, Κυπρ. ερωτ. 131[13], 149[13], Διακρούσ. (Κακλ.) 1372, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 5236, 9984· ενεργ. *ρύγω ή ρύ(γ)ω*, Κανον. διατ. Β 58, Κορων., Μπούας 39.

Το αρχ. *ρύομαι*. Το ενεργ. τον 9. αι. και στον Ευστάθιο (TLG). Ο τ. *ρύγω* με ανάπτυξη του -*γ*- (Χατζ., Λεξ. 15-6).

α) Σώζω, γλυτώνω, λυτρώνω κάπ.: Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 284 δις, Κορων., Μπούας 56, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 5236· *Λοιπόν σ' αυτόσ σου στρέφομαι, Πάτερ των φώτων,| ίνα με ρύσεις, Κύριε, εχ του πυρός το σκότον* Κυπρ. ερωτ. 144[4]· *η ελεημοσύνη ρύγει τον άνθρωπον από τον θάνατον* Κανον. διατ. Α 568· **β)** ελευθερώνω κάπ.· απαλλάσσω κάπ. από κ.: Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 40, Διγ. Ζ 528.

ρυπαίνω. — Βλ. και *ρυπώ*.

Το αρχ. *ρυπαίνω*. Η λ. και σήμ.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = βρόμικος (μεταφ.), ανήθικος: *«Πεπράκαμεν την πίστιν ημών· αντηλλάξαμεν τη ασεβεία την ευσέβειαν· προδόντες την καθαράν θυσίαν αζυμίται γεγόναμεν.» Ταύτα και άλλα αισχρότερα και ρερυπασμένα λόγια* Δούκ. 271[4].

ρυπαρία η, Ιερακοσ. 365[32], 442[7].

Το μτγν. ουσ. *ρυπαρία*.

Ακαθαρσία, βρομιά, ρύπος: *είτα λαβών βελόνην πάνυ λεπτήν ευφυώς ράψον, ίνα μη τις άλλη ρυπαρία εμπέσει εις την πληγήν* αυτ. 483[16].

ρυπάριον το.

Από το ουσ. *ρύπος* και την κατάλ. -*άριον*. Τ. *ρυπάρι* και σήμ. στο κρητ. ιδίωμα (Ξανθ., Μελετ. 334).

(Προκ. για το σίδηρο) σκουριά (πβ. λ. *αποκάθαρσις*): *ευρών δ' εγώ από πείρας πολλής επί τούτου του πάθους* (ενν. *ξηράν κόρυζαν*) *τα του σιδήρου ρυπάρια, ήτοι αποκάθαρσιν κοπείσαν λεπτήν και σησθείσαν μετά κρέως δοθείσαν τε επί τρισίν ημέρες, εθεράπευσα* Ιερακοσ. 411[12].

ρυπαρός, επίθ., Ιστ. Ηπείρ. XVI[7].

Το αρχ. επίθ. *ρυπαρός*. Η λ. και σήμ.

1) (Μεταφ.) αισχρός, φαύλος: *όλοι μας ας καθαρίσομεν τον λογισμόν μας από λογισμού ρυπαρού και από πάσης άλλης κακίας και αδικίας* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ.

(Κακ.-Πάνου) φ. 357[v]. **2)** (Προκ. για κατώτερης ποιότητας αλεύρι) που περιέχει πίτυρο και άλλα άλευρα εκτός από σιτάλευρο (για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ε' 12-13, 20-21): *Και καθαρόν και κιβαρόν, δέχεται παν η χάρις* (παραλ. 1 στ.), *καν γαρ εκ σίτου καθαρού τις άρτος εφυράθη* (παραλ. 2 στ.) *καν εξ αλφίτων ρυπαρών επάγη και συνέστη,| πολλήν επισυρόμενος πάνυ μελαντηρίαν* Γλυκά, Αναγ. 199.

ρύπασμα το· *ρύσπασμα*, Κανον. διατ. Β 254.

Το μτγν. ουσ. *ρύπασμα*. Η λ. στο Αρμεν., Εξάβ. Δ' 9[33] και σε σχόλ. (TLG).

Ρύπος, ακαθαρσία· μίασμα: *Ο τριγαμίας νόμος ουκ έστιν· η εκκλησία ρυπάσματα ουκ έχει* αυτ. Α 761.

ρυπόμαλλον το.

Από τα ουσ. *ρύπος* και *μαλλός*.

Το ακατέργαστο έριο, το οποίο φέρει επάνω του φυσική λιπώδη ουσία (πβ. ά. *πίνος*· βλ. και Ξανθ., Μελετ. 334): *ρυπόμαλλον, ήγουν από τα σκέλη του προβάτου να κόψεις μαλλιά με τον ρύπον τους* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 227.

ρύπος ο, Γλυκά, Στ. Β' 394, Ιερακοσ. 370[14], 394[15], 442[22], Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 16[r].

Το αρχ. ουσ. *ρύπος*. Η λ. και σήμ.

1α) Ακαθαρσία, βρομιά: Ιερακοσ. 369[18, 19]· (εδώ προκ. για την λιπώδη βρομιά των ερίων· βλ. και ά. *ρυπόμαλλον*): *Εις πόνον λαιμού ... να κόψεις μαλλιά με τον ρύπον τους να τα ζεστάνεις, να τα δέσεις με το άνωθεν χόρτον και βούτυρον απέξω του λαιμού και ξεπρήσκεται* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 227· **β)** (εδώ) βούρκος: *όταν είναι* (ενν. *ο κέφαλος*) *εισέ ρύπον και λάσπην βλάπτει τον στόμαχον ως κακοχώνευτος* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 223. **2)** (Μεταφ.) **α)** ηθική κηλίδα, ελάττωμα: *είναι αυτός* (ενν. *ο Θεός*) *οπού εποίησεν τα πάντα... και έναι αιώνιος διχώς αρχήν και διχώς τέλος, καθαρός διχώς ρύπον ή μώμον* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 16[r]· **β)** παράπτωμα: *Και συ ουν, νοητέ άνθρωπε, όταν πλησθείς ανομιών και δόξει σε του μετανοήσαι, απόθου τας κακουργίας και μη περιπέσεις εις έτερον ρύπον, ... τουτέστιν ετέραν αμαρτίαν* Φυσιολ. (Zur.) XI 2a[7].

ρυπτικός, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *ρυπτικός*. Η λ. στο ΑΛΝΕ.

Που μπορεί να καθαρίσει τους ρύπους· (εδώ μεταφ.): *ουδέν γαρ ούτω ρυπτικόν, ως δάκρυον, κακίας,| ουδ' ούτω πταίσμα κρύψει τις, ως εν βυθώ δακρύων* Γλυκά, Στ. Β' 49.

ρυπώ, Διήγ. σεβαστ. Θωμά 261, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2893, 3055, Έπαιν. γυν. (Vuturo) 448, Αποκ. Θεοτ. (Pern.) 245. — Βλ. και *ρυπαίνω*.

Το αρχ. *ρυπόω* - *ρυπάω*. Διάφ. τ. σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., στη λ.).

(Μτβ.) βρομίζω, λερώνω: *Αλλ' ύπαγε εις την τέντα μου και φέρε μου ν' αλλάξω| και τά φορώ τα ερύπησα εις το αίμα των ανθρώπων* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1195· (με-

ταφ.): *ως διά να σώσω την ψυχήν, οπού τοσούτους χρόνους| εμόλυνα, ερύπωσα με τρόπους αμετρήτους* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2305.

Οι μτχ. ενεστ. και παρκ. ως επίθ. = **α)** βρώμικος, ακάθαρτος: *Ο δε Έρμιππος υπήγεν κατά της ώρας και ήφερε τον Αίσωπον και τον επαρέστησεν έμπροσθεν του βασιλέως ρερυπωμένον και μουχλιασμένον από την αναλλαξίαν* Βίος Αισώπ. (Eideneier) K 194[4]· **β)** (μεταφ., προκ. για την ψυχή) αμαρτωλός: *θωρών* (ενν. *ανδρόφονος κακούργος*) *τας χείρας εαυτού φονίους ημαγμένας,| το συνειδός ελέγχει τον, καν θέλει καν ου θέλει,| λοιπόν αναμιμνήσκεται και τόπου και προσώπου.| Ούτως εννόησον και συ περί ψυχής ρυπώσης* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 3094· *Τότε η ψυχή εθυμώθηκεν προς το κορμίν και λέγει:* (παραλ. 18 στ.) *ώστε οπού να είμαι μετά σεν εγώ συνδεδεμένη,| ρερυπωμένη και σαπρά πάντοτε θέλω υπάρχειν* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 211.

ρύσις η, Ιατροσ. κώδ. νε', Μαλαξός, Νομοκ. 425 τρις, 426, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 233· πληθ. *ρύσες,* Ιστ. μακαρ. Μαρκ. 786.

Το αρχ. ουσ. *ρύσις.* Η λ. και σήμ. λόγ. στην έκφρ. *έμμηνος/η ρύση* (ΛΚΝ, Μπαμπιν., Λεξ.).

1α) Αιμορραγία από τραύμα ή πληγή: *Λόγοις δ' όμως πιθανικοίς αυτήν παρεκρουόμην| αγγέλλων τε τον πόλεμον της Μαξιμούς αρχήθεν,| την χείρα πώς επλήγωσα την δεξιάν εκείνης,| προσέθηκα και αίματος ρύσιν πολλήν γενεσθαι,| εξ ού θανείν τη Μαξιμώ παραμικρόν συνέβη* Διγ. Ζ 3740· **β)** έμμηνος ρύση, περίοδος: *Περί γυναικός, της εν ρύσει ούσης, πότε δει κοινωνείν και συμμίγνυσθαι τω ανδρί αυτής* Μαλαξός, Νομοκ. 425. **2)** Διάρροια, ευκοιλιότητα: *εις ρύσιν κοιλίας, ήγουν φλούσον* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 136. **3)** (Μεταφ.) αλληλουχία, ακολουθία γεγονότων: *Ποδά επήρασιν αρχήν οι ρύσες των σκανδάλων| κι εγίναν τα καμώματα των δύο δραγουμάνων* Ιστ. μακαρ. Μαρκ. 407.

ρύσπασμα το, βλ. *ρύπασμα.*

Ρυσπουρίτες οι.

Άγν. ετυμ.

Ονομασία μυθικού λαού: *υπέταξα πλήθη εθνών πολλών ..., Καντζίτας, Ρυσπουρίτας, Χαρουρίτας, Οφιομάγους* Διαθ. Αλ. 255[21].

ρύστης ο, Καλλίμ. 1294, 2372, Κορων., Μπούας 42, Πένθ. θαν.[2] 595, Ιστ. Βλαχ. 1720, Διακρούσ. (Κακλ.) 796, 1060· πληθ. *ρύστεις,* Λίμπον. 390.

Το μτγν. ουσ. *ρύστης.* Η λ. στο ΑΛΝΕ.

Σωτήρας, λυτρωτής: *Ετούτος έναι ο βασιλεύς, ο ρύστης των κακών μου,| ο φονευτής του δράκοντος, αυθέντης ιδικός μου* Καλλίμ. 2481· *Θεέ, πλάστη δημιουργέ, και των απάντων κτίστα,| εύσπλαχνε και μακρόθυμε, και των απάντων ρύστα* Κορων., Μπούας 23· *ω, θαυμαστέ Νικόλαε, τίμιε ιεράρχα,* (παραλ. 1 στ.) *ω μιμητέ του σου Χριστού, ω βοηθέ και ρύστη* Βίος αγ. Νικ. (Κακλ.) 205.

ρυτά, επίρρ., Σοφιαν., Γραμμ. 82.

Από το αρχ. επίθ. *ρυτός.* Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Λάζαρης, Λευκαδ., λ. *ρυ(τ)ά*).

Ευθύς, αμέσως, γρήγορα (βλ. και Παπαδ. Α., ΛΔ 1, 1939, 30): *Ρυτά δε πάλιν ας αρχίσομεν απαρχής να 'ξετάσομεν μετ' ακριβείας και ... κατά τάξιν ένα ένα με τους κανόνας* αυτ. 84.

ρυτή η. — Βλ. και *ρούτα.*

Το μτγν. ουσ. *ρυτή.* Η λ. σε σχόλ. (TLG) και στο Du Cange.

(Βοτ.) το φυτό πήγανον ή ρούτα (βλ. και Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ.): *Ει δε τα εντός πάσχει* (ενν. *ο ιέραξ*) *πάντα συν τοις εντέροις, τότε δίδοσθαι αυτώ οίνον αμιναίον μετά ρυτής βοτάνης λελειωμένης ημέρας τρεις ανά κοχλιάριον α'* Ιερακοσ. 463[24].

ρω το (άκλ.)· *ρε.*

Το αρχ. άκλ. ουσ. *ρω.* Η λ. και σήμ.

Το δέκατο έβδομο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου, το ρω: *γάμμα δέλτα ρε σίμα* Σπανός (Eideneier) A 496, B 160.

ρώγα η, Ιατροσ. κώδ. χις', Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 291, Λέοντ., Αίν. I 294, Χρησμ. I 304, 363, Φυσιολ. (Zur.) XXVIII 2[5,6], 3[3,4], Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 145, Χριστ. διδασκ. 372.

Από το αρχ. ουσ. *ρωξ.* Η λ. τον 9. αι. (TLG), στο Βλάχ. και σήμ.

1) Ο μικρός στρογγυλός καρπός του σταφυλιού, που κρέμεται σε τσαμπιά από το φυτό: *αναβαίνει ... εις την άμπελον* (ενν. *η εχίνος*), *και έρχεται εις τον βότρυν και βάλλει τας ρώγας επί την γην, και βάλλει εαυτήν άνω βλέπουσαν και κολλώνται οι ρώγες εις τα εαυτής κέντρα, και άγει τοις τέκνοις* Φυσιολ. (Zur.) XXVIII 1[3,5]. **2)** Η θηλή του γυναικείου μαστού: *Ειδέ και φράξουν τα βυζά της* (ενν. *της μητρός*) *και δεν εβγαίνει το γάλα της, στούπισε σαλιγάρους και άλειψε όλον το βυζί και την ρώγαν να απολύσουν* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 266. **3)** Η εσωτερική πλευρά της άκρης των δακτύλων: *σταπιδιάζονται αι ρώγαι των δακτύλων αυτών* (ενν. *των βουλκολάκων*) Μάρκ., Βουλκ. 347[23].

Ρωγιάτης ο, Χρον. Τόκκων μετά στ. 2977.

Από το τοπων. *Ρωγοί* (TLG) και την κατάλ. *-ιάτης.*

Ο κάτοικος του κάστρου των Ρωγών, που βρισκόταν στην Ήπειρο: *Το σκήπτρον του Αγίου Λουκά έβγαλαν οι Ρωγιάται| εκ τον πύργον το εβάλασιν απάνω εις το κάστρο* αυτ. 2524· *εσύντυχαν οι άρχοντες με γέροντες Ρωγιάτες* αυτ. 2983.

ρωγολόγος ο, Λέοντ., Αίν. II 30.

Από το *ρωγολογώ* και την κατάλ. *-ος.* Τ. *ρω(ο)λόος* σήμ. στην Κάρπαθο (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου). Η λ. ως ανθρωπων. το 13. αι. (TLG), στο Somav. και σήμ. στη Χίο (Άμ., Χιακ. Χρον. 6, 1925, 59, Pern., Ét. linguist. III 519).

Αυτός που μαζεύει τις ρώγες των σταφυλιών: *έμαθόν το τα χωράφια| ότι ο ρωγολόγος ήλθεν* αυτ. 28.

ρωγολογώ.

Από το ουσ. *ρωξ -γός* και το β' συνθ. *-λογώ*. Τ. *ραγολογέω* σε σχόλ. (L-S Κων/νίδη). Λ. *ρωγαλίζω* στη Χίο (Πασπ., Γλωσσ.). Τ. *ρω(ο)λοώ* σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου). Η λ. τον 4. αι. (TLG), στο Steph., Θησ. (λ. *ρωγολογέω*), στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Δ' 644, Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου, γρ. *ρογολογώ*)· βλ. και LBG (λ. *ρωγολογέω*).

Μαζεύω ρώγες σταφυλιών ή ελιές που έχουν απομείνει στο χωράφι μετά τη συγκομιδή: *ότι να ραβδίσεις την ελαιά σου μη ρωγολογήσεις καταπόδου σου· του ξένου, του ορφανού και της χήρας να είναι* Πεντ. Δευτ. XXIV 20.

ρωδάκινον το, βλ. *ροδάκινον*.

ρωθούνα η. — Βλ. και *ρουθούνι*.

Από το ουσ. *ρωθούνι* (βλ. ά. *ρουθούνι*) και τη μεγεθ. κατάλ. *-α*.

Μεγάλο ρουθούνι: *Ταύτα αυτός* (ενν. ο χαχάμης) *ως ήκουσεν, ταράχθηκε περίσσα,| εδώ κι εκεί εστρέφετο και την ρωθούνα 'φύσα·| το χέρι του εξάπλωσε, τα γένειά του πιάνει,| και αφού λίγον ελόγιασεν, τέτοιον λόγον εβγάνει: ...* Μαρκάδ. 460.

ρωθούνι, ρωθώνιον το, βλ. *ρουθούνι*.

Ρωμαία η, Διγ. Άνδρ. 342[15]· *Ρωμιά*, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 546[25]. — Βλ. και *Ρωμαίος, Ρωμαίισσα*.

Το μτγν. ουσ. *Ρωμαία* (TLG). Ο τ. στο Somav. (λ. *Ρωμηά*) και σήμ. λαϊκ. (Κριαρ., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

(Προκ. για την ανατολική ρωμαϊκή αυτοκρατορία, κατά τη διάρκεια της ύπαρξής της *αλλά* και μετά την κατάλυσή της) χριστιανή ορθόδοξη ελληνικής καταγωγής: *Εσένα σε εψήφιζαν να σε κάμουν βασιλέαν εις όλην την Συρίαν και όλη η Συρία σε είχεν διά ανδρειωμένον, και εσύ έγινες εμποδιστής της τύχης σου και διά μίαν Ρωμαίαν τα έχασες όλα. Και τι ήτονε τούτο οπού έκαμες, ω υιέ μου, και καν δεν εφοβήθης να μην σε υστερήσουν οι Αραβίτες από όλα;* Διγ. Άνδρ. 336[2]· *κι επιάσασίνε τες Ρωμιές και την τιμήν εβλάψα.| Σκλάβες όλες τες πήρασι και τα παδιά εφονεύγα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 309[20].

ρωμαίικα, επίρρ., Χρον. Μορ. Η 4130, Χρον. Μορ. Ρ 4130, Ριμ. κόρ. Α 192, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 283[v], Σουμμ., Ρεμπελ. 191, Στάθ. (Martini) Γ' 196, Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ. 32· *ρωμαίκα*, Gesprächb. 27[4], Ριμ. κόρ. 763, Ροδινός (Βαλ.) 209, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 198[17]· *ρωμαικά*, Μυστ. 60. — Βλ. και *ρωμαϊκά*.

Από το επίθ. *ρωμαίικος*. Ο τ. *ρωμαίκα* στο Βλάχ. Η λ. και σήμ. (Μπαμπιν., Λεξ.).

1) Σύμφωνα με τις συνήθειες των Ρωμαίων (βλ. ά. *Ρωμαίος (Ι)* σημασ. 2): *ορίζω τους αγούρους μου και φέρνουν μου φαρία,| τέσσερα φέρνουν φοβερά πουλάρια εκ των φαρίων| και ήσαν και τα τέσσερα ρωμαίκα κουρεμένα* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1424. **2)** (Για γλώσσα) στη(ν) (δημώδη) ελληνική γλώσσα (της εποχής): *Κι αφότου αποσώσασιν εκείσε εις τα Σέρβια,| λαλεί ο Μελίκης Τούρκους δύο φρόνιμους όπου ήσαν,| όπου εσυντυχαίνασιν ρωμαίικα την γλώσσαν* (παραλ. 1 στ.). *Στον πρίγκιπαν τους έστειλεν εκεί στην Ανδραβίδαν| να τον ειπούν ... ότι έρχονται προς αύτον* Χρον. Μορ. Ρ 5207· *Έγραψαν τα καπίτολα σ' όλους φχαριστημένα,| ρωμαίικα και τούρκικα, να 'ναι βεβαιωμένα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 175[8]· *CALONIDE: Sì, sì t' intendo. Egli sta qui, ma non s' alloggia alcuno.| FILOCRATE: Κυρά, λέγε ρωμαίικα.| CALONIDE: Εδώ στέκει· τι μ' ερωτάς; Τι θέλεις παρ' εκείνου;| FILOCRATE: Κάτελθε κάτω να σου είπω τι θέλω και γυρεύω* Σοφιαν., Κωμωδ. Ricchi 42· (εδώ προκ. για αρχαία ελληνικά): *Γράψας δε γραφήν ο Πιλάτος ρωμαικά, λατινικά και συρικά: «Ο βασιλεύς των Ιουδαίων», επίθες ταύτην επάνω της κεφαλής αυτού* (ενν. του Ιησού) Μυστ. 60.

ρωμαίικος, επίθ., Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 357, Αιτωλ., Ρίμ. Α. Καντ. 7, Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ. 40, Βουστρ. Μεταφρ. 254, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 281, 286· *ρωμαίκος*, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 150, Gesprächb. 25[15-16], Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1210, Μαχ. 142[5, 8, 11, 12], Χούμνου, Κοσμογ. 571, Βουστρ. (Κεχ.) 84[12], Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 73, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 7944. — Βλ. και *ρωμαϊκός*.

Από το ουσ. *Ρωμαίος* και την κατάλ. *-ικος* (βλ. και Jannaris, Hist. Gramm. 1077). Ο τ. στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου·)· ουσ. *ρωμαίκα τα* και σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, ό.π., Παπαγέλλου, Κυπρ. ιδίωμ.), καθώς και ουσ. *ρωμαίκα η* στο ΑΛΝΕ λογοτ. Η λ. και σήμ.

Σχετικός με τους *Ρωμαίους* (βλ. ά. *Ρωμαίος (Ι)* σημασ. 2): *Κι όσον εκατεχόρτασαν φιλήματα ρωμαίικα| εκίνησαν κι εδιάβησαν ολόρθα εις την Άρταν* Χρον. Μορ. Η 8884· *Και να μην με θάψετε εις μνήματα τούρκικα ουδέ εις ρωμαίκα, μόνον χώρια εις τον τρίστρατον τόπον σιμά εις την Μπελίτσα* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 27[r].

Το ουδ. πληθ. ως ουσ. = η (δημώδης) ελληνική γλώσσα (της εποχής): *Και δεν εμείναν παρά οι δυο Τσιτσιλιάνοι. Και λαλεί ο τσαμπερλάνος του αποστολέ, διά να τους εβγάλει έξω. Και λαλεί του: «Δεν ηξεύρουν ρωμαίκα». Και ο τσαμπερλάνος επίστευσεν* Βουστρ. (Κεχ.) 8[16]· *Ήξερε* (ενν. ο σουλτάν Μεχεμέτης) *πέντε γλώσσες καλά: τούρκικα, ρωμαίικα, φράγκικα, αράπικα, χαλδαίικα, πέρσικα* Χρον. σουλτ. 121[26]· *Ο δε Ούμαρος άρχισε με θάρρος να αποκρίνεται ... λέγοντας ότι ήλθομεν διά να προσκυνήσετε, να γενείτε και εσείς μουσουλμάνοι, ότι έτσι είναι εκ Θεού. Αλλά ένας σκλάβος εδικός του, οπού ήτον σιμά του, ... τον εγλύτωσε, διότι εγροίκα τα ρωμαίικα και όσα έλεγον οι χριστιανοί τα άκουε* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 281.

Ρωμαίισσα η, Θησ. Β' [μετά 24[8]]· *Ρωμάισσα*, Διγ. (Trapp) Gr. 405, 765· *Ρωμαίσσα*.

Από το ουσ. *Ρωμαίος* και την κατάλ. *-ισσα*. Ο τ. *Ρωμαίσσα* στο Somav. (γρ. *ρωμέσσα*, λ. *Ρωμηά*). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *Ρωμαίος*).

Ρωμαία (βλ. ά.): *Καν ψηλαφάτε, οι άρχοντες, ως δι' άγαμον κοράσιον,| να είν' η κόρη θαυμαστή, να ένι και Ρωμαίσσα,| διέλθατε το επανώφορον, ευρήσετε ρυάκιν* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 70· *οι κόρες οπού είπαμεν, της Ρόδου οι κουρτέσες,| μιαν είχασι την φορεσιάν, Φράγκισσες και Ρωμαίσσες* Γεωργηλ., Θαν. 101· (ως επίθ.): *έστειλαν και τες σκλάβες οπίσω τες ρωμαίισσες από την Μάλτα και ήλθασι εις τα σπίτιά τους* Byz. Kleinchron. Α' 587[46].

ρωμαίκα, ρωμαικά, επίρρ., βλ. *ρωμαίικα.*

ρωμαϊκά, επίρρ., Divân 81[1], Διήγ. Αλ. V 21, Διήγ. Αλ. E (Konst.) 29[10], 39[1], Διήγ. Αλ. F (Konst.) 28[10], Βίος Δημ. Μοσχ. 748, Νεκταρ., Ιερκοσμ. Ιστ. 204, 234, 432, Διακρούσ. (Κακλ.) 1319. — Βλ. και *ρωμαίικα.*

Από το επίθ. *ρωμαϊκός.* Η λ. και σήμ. (Μπαμπιν., Λεξ.).

(Προκ. για γλώσσα) **α)** στα λατινικά: *Ληστάδες δυο εσταρώσασιν με τον Χριστόν αντάμα*| *και τον Χριστόν εσταύρωσαν μέσον των δύο ληστάδων·*| *τότε έγραψεν εις τον σταυρόν τον τίτλον ο Πιλάτος*| *εβραίκα και ρωμαϊκά και εις ελληνίδα γλώσσαν* Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 264· **β)** στη(ν) (δημώδη) ελληνική γλώσσα (της εποχής): *ο ενδοξότατος αυθέντης και οδηγός του ρηγάτου των Ιεροσολύμων, ονόματι κούντε Οφρίου δε Ποιλιούν εποίκεν να το γράψουν* (ενν. το παρόν βιβλίον) *εις την διάλεχτόν του φρανζόζικα εις το αυτό ρηγάτον των Ιεροσολύμων, το ποίον εμεταβάλτην εις ρωμαϊκά εν επισήμων ανδρών* Ασσίζ. 3[6]· *Ομοίως και άλλοι αμαθείς ως εμέ γράφουσι βιβλία και συντυχαίνουν μέσα και ελληνικά και ρωμαϊκά, όπερ εστίν άτοπον και ανάρμοστον και όποιος μαθηματικός το ανεγνώσει, στέκει και τον αναγελά και τον λέγει: «Ελλήνισεν ο βάρβαρος», διότι όταν συντυχαίνει τινάς ή ότι όλα να είναι ελληνικά εις την τάξιν τους, ή ότι να συντυχαίνει όλα ρωμαϊκά και μία γλώσσα* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 193[v]· *Κι ο γενεράλες έστεκε στην μέσην ο Γριμάνης·*| *ρωμαϊκά των ήλεγε: «σήμερον είντα κάνεις;»* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ.Στ.-Αποσκ.) 256[16].

ρωμαίκος, επίθ., βλ. *ρωμαίικος.*

ρωμαϊκός, επίθ., Ασσίζ. 259[5], Διγ. Z 2269, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 150 κριτ. υπ., 1471, Βέλθ. 26, 752, Θρ. Κων/π. (Mich.) 35, Ορισμ. Σιναντπασίας (Rigo) 62[23], Διήγ. Αλ. V 45, 73, Διήγ. Αλ. E (Konst.) 47[5], Διήγ. Αλ. F (Konst.) 46[4], Διήγ. Αλ. E (Lolos) 167[10], 275[10], Διήγ. Αλ. F (Lolos) 166[9], 274[10], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 312, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ′ 58. — Βλ. και *ρωμαίικος.*

Το μτγν. επίθ. *ρωμαϊκός.* Η λ. και σήμ.

1) Σχετικός με τους *Ρωμαίους* (βλ. ά. *Ρωμαίος (I)* σημασ. 2): *Τότε τα ρωμαϊκά μέρη των ορθοδόξων και οι τόποι επερνούσαν με ειρήνην και είχαν τον* (ενν. τον Ακρίτην) *ως προστάτην και βοηθόν από τους πολέμους και φόνους τους απείρους οπού εγίνουνταν καθημέραν* Διγ. Άνδρ. 362[18]· *γίνωσκε, κράτιστε βλαστέ της ιεράς πορφύρας,*| *γίνωσκε, φως ρωμαϊκόν, γίνωσκε, κόσμου λύχνε,*| *γίνωσκε, θείε βασιλεύ, περί του σου Προδρόμου* Προδρ., Στ. δεητ. 13· (προκ. για τους αρχαίους Έλληνες): *Ειδέ και αδύνατον έναι να βυζάνουν αι μητέρες τα παιδιά τους, ... η βυζάστρια να μηδέν έναι ποταπή· αλλά μάλιστα, όσον έναι δυνατόν, να έναι φρόνιμη και προκομμένη· και πρώτον μεν να έχει τάξεις και ήθη αρχοντικά και ρωμαϊκά* Σοφιαν., Παιδαγ. 100. **2)** (Προκ. για γλώσσα) **α)** η λατινική: *μισόν μίλιον από το μοναστήριον ευρίσκεται μέσα εις τον δρόμον μία πέτρα μεγίστη ολίγον φαινομένη απάνω από την γην· έχει δε αυτή η πέτρα σκαμμένα γράμματα μεγάλα, τα οποία τινάς να αναγνώσει εις τους καιρούς μας ούτε εις τους πατέρας μας δεν εδυνήθη, διότι ούτε ρωμαϊκά είναι, ούτε ελληνικά, ούτε αράπικα ή τούρκικα ή εβραϊκά* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 171· **β)** η (δημώδης) ελληνική γλώσσα (της εποχής): *Ήξευρε και τούτο, ω αδελφέ, το πως αυτό το βιβλίον σε το έγραψα πολλά απλά ήγουν ρωμαϊκήν γλώτταν διά να καταλάβεις πάντα το σύντομον και να μην χρειαστείς άλλον τινάν να σε το εξηγήσει* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 193[r]. **3)** Ρωμαιοκαθολικός: *ηθέλησα διά ψυχικήν ωφέλειαν να μεταγλωττίσω το παρόν βιβλίον που ονομάζεται «Περί αναβάσεως του νου προς τον Θεόν», του εξοχοτάτου καρδινάλη της αγίας ρωμαϊκής εκκλησίας, Ρωβέρτου του Βελλαρμίνου ..*. Βουστρ. Μεταφρ. 254· *Δε φέρνω περισσότερον, ογιά να μην πομπεύγω*| *το ρίτο το ρωμαϊκό, γιαύτος το λόγο φεύγω.*| *Μόνο σας λέγω: «Κλαψετε για τη χριστιανοσύνη,*| *για τούτα όλα τα νησιά, στο κρίμα οπού γίνη!»* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 261[18].

Το ουδ. ως ουσ. = η (δημώδης) ελληνική γλώσσα (της εποχής): *Και τούτο εκινήθηκα, για τα πολλά του πάθη* (ενν. τ' Απολλωνίου),| *να βάλω στο ρωμαϊκό, καθένας να το μάθει:*| *ανέν τινάς κι ευρίσκεται εις τον τροχό να τρέχει,*| *όλος να μην απορικτεί, μα πάντα ας απαντέχει* Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 1868· *ο δουξ εκείνος ο Ιερώνυμος Δονάτος, οπού ήτονε και σοφότατος διδάσκαλος και εις ρωμαϊκά και εις ελληνικά* Μορεζ., Κλίνη φ. 46[r] κριτ. υπ.

ρωμαιογενής, επιθ., Διγ. (Trapp) Gr. 2113· *ρωμογενής,* Βέλθ. 357, 1242, 1248.

Από το ουσ. *Ρωμαίος* και το β′ συνθ. *-γενής.* Ο τ. τον 13.-14. αι. (Steph., Θησ., LBG). Πβ. λ. *Ρωμαγενείς οι* στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.

Που είναι *Ρωμαίος* στην καταγωγή (βλ. ά. *Ρωμαίος (I)* σημασ. 2)· εδώ ως ουσ.: *Εμοί πατρίς, νεότερε, το Μεφερκέ τυγχάνει·*| *τον Απλορράβδην ήκουσας, τον αμιράν των πάντων,*| *ούτος εστί πατήρ εμός, μήτηρ η Μελανθία.*| *Ρωμογενήν ηγάπησα επί κακώ ιδίω,*| *όντινα είχε δέσμιον τρεις χρόνους ο πατήρ μου* Διγ. Z 2517.

ρωμαιομάχος ο.

Από το ουσ. *Ρωμαίος* και το β′ συνθ. *-μάχος.*

Πολέμιος των Ρωμαίων (βλ. ά. *Ρωμαίος (I)* σημασ. 2): *αλλά και σεις προσέχεσθε, ω άρχοντες Ρωμαίοι,*| *όσοι στην κούρτην βρίσκεσθε και όσοι αγοραίοι·*| *ιδέτε και προσέχετε από την αδικίαν,*| *τους Βλάχους μη πειράζετε με την πλεονεξίαν·* (παραλ. 6 στ.) *θαρρώ και δυναστεύετε τους επτωχούς τους Βλάχους,*| *και η πλεονεξία σας τους κάμνει ρωμαιομάχους,*| *και δεν μπορούν να σας ιδούν μηδέ ζωγραφισμένους·*| *ωσάν σκύλους τους έχετε πολλά ονειδισμένους* Ιστ. Βλαχ. 434.

Ρωμαίος (I) ο, Παράφρ. Μανασσ. 289, Ασσίζ. 56[25, 27, 29, 31], 305[31], 306[12, 13, 14], Διγ. (Trapp) Gr. 303, 369, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 29, Σπανός (Eideneier) D 1435, Χρον. Μορ. H 671, 724, 1229, 3932, 5122, 8926, Χρον. Μορ. P 671, 758, 3932, 4186, 5122, 7212, 8926, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 355, Gesprächb. 59[18], Πανάρ. 79[24, 28], Χρον. Τόκκων 137, 202, 985, 1179, 1390, 2166, 3027, 3493 τίτλ., Διήγ. Βελ. χ 555, 568, 578, Θρ. Κων/π. (Mich.) 15, 33, 60, Δούκ. 129[28], 251[12], Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 972, 986, 987, Βουστρ. (Κεχ.) 154[4], 180[18], 252[15], Βουστρ. (Κεχ.) M 61[9], Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 802, 817, Σοφιαν., Κωμωδ. Ricchi 184, Zygomalas, Synopsis 243 N 5, 246 N 17, Τσιρίγ., Επιστ. 167[1], Σταυριν. 139, Διγ. Άνδρ. 325[29], 404[30], Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. γ′ 9, Ιντ. δ′ 4, μετά στ. 148, Διακρούσ. (Κακλ.) 379, μετά στ. 872, 874, 1094, Ιωακ. Κύπρ. (Kaplanis) 3042, 4682, 4947, 5524, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 164[9], 202[19], 222[7], 244[24], 275[15], 284[19, 29], 364[4, 20],

391[12], 409[7], 424[26], 456[19], 462[24], 485[22], 508[20], 512[19], 532[10], 535[25], 571[5, 10], Διαθ. 17. αι. 3[64], Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 82[17], κ.π.α.· *Ρωμαιός,* Διγ. Ζ 606, Χρον. Μορ. Ρ 6963, Βουστρ. (Κεχ.) Β 181[17]· *Ρωμίος,* Ασσίζ. 306[2, 7, 10]· *Ρωμιός,* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 9201, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 148[24], 221[19], 240[24], 280[1, 17, 20], 284[14], 360[15], 390[8], 408[12, 13], 424[13], 456[12, 17], 457[8], 463[2], 465[19],466[4], 526[11], 532[14], 533[1, 8], 564[22], Ιστ. μακαρ. Μαρκ. 461, 773.

Το μτγν. ουσ. *Ρωμαίος* (Montanari). Ο τ. *Ρωμιός* στο Somav. (λ. *Ρωμαίος*) και σήμ. λαϊκ. (Κριαρ., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

1) Πολίτης της αρχαίας Ρώμης: *Οι δε Ιούλιοι νόμοι (Ιουλίου Καίσαρος βασιλέως των Ρωμαίων) τους βιαστάς και τους άρπαγας εις εξορίαν παντοτινήν, και εις παίδευσιν και τιμωρίαν εις μέταλλον τους υπάγουσιν* Zygomalas, Synopsis 142 Β 13. **2)** (Προκ. για πολίτη του ανατολικού τμήματος της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, κατά τη διάρκεια της ύπαρξης αλλά και μετά την κατάλυσή της) χριστιανός ορθόδοξος ελληνικής καταγωγής: *Μηνί Ιουνίω ιε', ημέρα ς', ινδικτιώνος θ', έτους ͵ϛωμθ', εκοιμήθη ο βασιλεύς Ρωμαίων κυρ Ανδρόνικος ο Παλαιολόγος* Πανάρ. 66[2]· *έπεψε η μάννα του* (ενν. *του αμιρά*) *χαρτίν απέσω από Συρίας,| χαρτίν τους θρήνους γέμοντα, ονειδισμούς και θλίψεις:| «Τέκνον μου ποθεινότατον, ψυχή μου, αναπνοή μου,| τι εσκότασες τα ομμάτια μου, τι εχάσες τον εαυτόν σου;| Το γένος σου εντροπίασες εις την Συρίαν όλην* (παραλ. 22 στ.). *«Ουδέν θυμάσαι, τέκνον μου, τι εποίκεν ο παππούς σου,| πόσους Ρωμαίους έσφαξεν, πόσους δούλους επήρεν;| Τας φυλακάς εγέμισεν άρχοντας των Ρωμαίων ...»* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 255, 256· *Ενταύτα άρξετον να λαλεί και να του αφηγάται,* (ενν. *ο πρίγκιπας του ρήγα*)*| το πως οι Τούρκοι κι οι Ρωμαίοι ουδέν είναι στρατιώτες| να πολεμούν εις πρόσωπον ωσάν εμείς οι Φράγκοι,| διατό έχουν πονηρίαν και πολεμούν με τέχνην* Χρον. Μορ. Η 6963· *Θεέ, ουράνιε βασιλεύ, ψεύστην να με ποιήσεις,| το γένος των Αγαρηνών τον κόσμον θέλει φάγει,| Ρωμαίους και Σέρβους, Βλάχους τε Ούγγρους τε και Λατίνους!| Αμέλειαν έχουν οι Ρωμαίοι, φθόνον πολύν και μέγαν,| μονάφεντον και ορμητικόν Αγαρηνών το γένος* Διήγ. Βελ. χ 573, 574· *αλίμονον, αλίμονον στο γένος των Ρωμαίων| πώς έγινεν ανόσιον και καταφρονεμένον!| Ω, πώς εκαταστάθηκε το γένος των Ελλήνων,| και επεριπλεχθήκετε μέσον πολλών κινδύνων* Ιστ. Βλαχ. 2359 [= Γέν. Ρωμ. 1]· *FRONESIA: Sei Greco o Turco, oppur dal prete Ianni?| FILOCRATE: Κυρά, Ρωμαίος είμαι εγώ· εις τον ορισμόν σου* Σοφιαν., Κωμωδ. Ricchi 17· *Πάσι τοις ορθοδόξοις χριστιανοίς τοις ούσιν εν Βενετίαις υγιώς και ευτυχώς δοθείτω εις τον Άγιον Γεώργιον. Εγχειρισθείη δε εις χείρας του ευγενούς και τιμίου ανδρός κυρίου Νικολάου του Γονέμη, γαστάλδου της των Ρωμαίων εκκλησίας* Μεταξά, Επιστ. 47[1]· *Έσερνε* (ενν. *ο βιζίρης*) *με του λόγου του Ρωμιό Παναγιωτάκη,| έντιμον, άξιον άνθρωπο, να του μιλούν οι Φράγκοι,| γιατ' είχε γλώσσα έξοχη, λατινοστολισμένη,| φρόνιμη, μαθηματική, κι ήτον συντροφιασμένοι* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 465[19]· *Και εις τες ε' Φεβρουαρίου ήρταν από την Λευκουσίαν με τον Τζουάνην τον Μαύρον και με τον Στέφανον τον Κουδουνάν ρν' ανομάτοι, Ρωμαιοί και Αρμένηδες* Βουστρ. (Κεχ.) Β 253[15]· έκφρ. *νέοι Ρωμαίοι* = οι Έλληνες: *λέγες γαρ οι Ρωμαίοι τους νόμους ονομάζουσι, Ρωμαίοι δε οι νυν Φράγκοι, νέοι δε Ρωμαίοι οι Γραικοί* Zygomalas, Synopsis 180 Ε 34· (εδώ προκ. για τους αρχαίους Έλληνες): *ο νομοθέτης Σόλων νομοθετών Ρωμαίοις δεν έγραψε νόμον διά τους πατροκτόνους, εγκληθείς όμως υπ' εκείνων είπεν ότι δεν θαρρώ τούτο να γένει ποτέ* Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ.

206[25]· *Τις ξεύρει ετούτο τ' άλογο πώς να 'ναι καμωμένο,| κι εις είντα τέλος οι Ρωμιοί το 'χουσι εδώ φερμένο;| Βλέπε μη μας κομπώσουσι και ό,τι δεν εμπορέσα| να κάμου οι δύναμές τωνε, σαν έμπει ετούτο μέσα| μας κάμουσι με τσι κλεψές και με τσι πονηριές τως| και μην πιστεύγεις τσ' εμιλιές σήμερο τσι γλυκές τως* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. δ' 132. **3)** Φράγκος: *εκέλευσέ το τούτο* (ενν. *ο βασιλεύς Μάρκος*) *εν τη πολιτεία των Ρωμαίων, ήγουν εις την αρχοντίαν των Φράγκων* Zygomalas, Synopsis 160 Γ 40· *λέγες γαρ οι Ρωμαίοι τους νόμους ονομάζουσι, Ρωμαίοι δε οι νυν Φράγκοι, νέοι δε Ρωμαίοι οι Γραικοί* Zygomalas, Synopsis 180 Ε 34.

ρωμαίος (II), επίθ., Χρον. Τόκκων 549, 636, Hagia Sophia α 445[5], k 483[7], Βουστρ. (Κεχ.) 60[10], 164[10], Zygomalas, Synopsis 303 Φ 25· *ρωμαιός· ρωμιός,* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 295[3].

Το μτγν. επίθ. *ρωμαίος*. Ο τ. *ρωμιός* και η λ. και σήμ. ως ουσ. (βλ. ά. *Ρωμαίος I*).

1) Σχετικός με τη Ρώμη **α)** που προέρχεται από τη Ρώμη: *τους μεν οκτώ κίονας τους ρωμαίους ... απέστειλε χήρα γυνή από Ρώμης, ονόματι Μαρκία* Hagia Sophia α 437[9]· **β)** που βρίσκεται στη Ρώμη: *από πολλούς ήκουσα εγώ ότι ο άγιος Λαυρέντιος ήτον από την Ρώμην ... και ήτον αρχιδιάκονος της ιεράς ρωμαίας εκκλησίας* Ροδινός (Βαλ.) 194. **2)** Σχετικός με τους *Ρωμαίους* (βλ. ά. *Ρωμαίος* (I) σημασ. 2) **α)** (για ανθρώπους, προκ. να δηλωθεί καταγωγή): *και ο πεττός εγύρισε, της τύχης το τροχίλι,| και τους ρωμαίους βασιλείς όλους εγκρέμνισέν τους* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 805· *σιρ Τουμάς Παρέκ, ρωμαίος πουρζέζης και εγίνην λατίνος καβαλλάρης* Μαχ. 594[18]· *Αν λάχει ξένος εις εσέ, βλέπε μη τον 'νειδίσεις,| αν έν' γυμνός χρειαζόμενος, αυτείνον να τον ντύσεις.| Ρωμαιό, άλλο γένος κι αν ειπείς, μόν' χριστιανός ας έναι,| ό,τι κι αν δώσεις διά τον Χριστόν, διά την ψυχήν σου έναι* Δεφ., Λόγ. 143· **β)** (για ένδυμα) κατασκευασμένο σύμφωνα με τις συνήθειες των *Ρωμαίων*: *Εκείνος δε* (ενν. *ο αμιράς*) *το βούλευμα καλώς επινοήσας,| ήμειψε την στολήν ευθύς περιβαλών ρωμαίαν* Διγ. (Trapp) Gr. 865.

Ρωμαιός (I) ο, βλ. *Ρωμαίος* (I).

ρωμαιός (II), επίθ., βλ. *ρωμαίος* (II).

Ρωμάισσα, Ρωμαίσσα η, βλ. *Ρωμαίισσα.*

ρωμαιώς, επίρρ.

Από το αρχ. ουσ. *ρώμη* κατά τα επιρρ. σε *-ώς*.

Με σθένος· ρωμαλέα: *ξύμπαντες ημείς Αχαίοι* (παραλ. 2 στ.) *ρωμαιώς γουν να σταθούμεν| συν ταις άσπαις και ταις λόγχαις| τούτων γουν των Τρωαδίτων| υπέρ της Ελένης ταύτης| φέρομεν αυτήν εις οίκον| χαιρομένην εν πατρίδι* Ερμον. Πρόλ. 78.

ρωμαλέος, επίθ., Βίος Αλ. 563, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 985, Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 175, Αξαγ., Κάρολ. Ε 722.

Το αρχ. επίθ. *ρωμαλέος*. Η λ. και σήμ.

α) Που έχει σωματική δύναμη, εύρωστος: Ψευδο-Σφρ. 416[33]· **β)** (μεταφ.) ισχυρός,

ακμαίος: *Ο δε γε πατήρ Φίλιππος ηυφραίνετο συν τούτοις,| ορών το φρόνημα παιδός κάλλιστον, ρωμαλέον* Βίος Αλ. 737.

Ρωμάνα η.

Το θηλ. του εθν. *Ρωμάνος* (βλ. λ.). Η λ. σε έγγρ. του 12. αι. (Caracausi) και σήμ. στο κρητ. ιδίωμα (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Δ' 646).

Αρχαία Ρωμαία: *Και ιδές εκείνο τό'καμε η Τούλια η Ρωμάνα| τον άντρα της εσκότωσε εκείνη η πουτάνα* Δεφ., Λόγ. 651.

'ρωμανάτος, επίθ., βλ. *ερωμανάτος.*

ρωμανίζω, Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 139, 158, 308, Χρον. Τόκκων 896, Μαχ. 386[14], Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 258, Θρ. Κύπρ. Μ 216.

Από το ουσ. *ρωμανήσιον* (απ. στον Πορφυρογέννητο) και την κατάλ. *-ίζω* (βλ. και Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 244). Η λ. στο Sophocl., το Du Cange (λ. *ρωμανίσιον*) και σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα, όπου και τ. *ρουμανίζω* (Σακ., Κυπρ. Β' 773, λ. *ρουμανίζω και ρωμανίζω*)· βλ. και LBG.

I. (Ενεργ., με αντικ. τη λ. *πόρτα*) ασφαλίζω με μοχλό, αμπαρώνω: *Εάν έλθει ο δείνα πώποτε εις την πόρταν να καθίσει* (παραλ. 2 στ.), *την πόρταν σου ρωμάνισε και ας κάτσει εις το πεζούλιν* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 520.

II. (Μέσ.) αμπαρώνομαι: *Εγροίκησεν ο λαός την ταραχήν και ετρέξα να μπουν εις την Αγίαν Σοφίαν, και δεν τους αφήκαν, αμμέ ρωμανίστησαν* Μαχ. 90[15].

ρωμάνικος, επίθ.

Από το επίθ. *ρωμάνος* και την κατάλ. *-ικος.*

Ο ρωμαιοκαθολικός, ο παπικός· εδώ προκ. για το θρησκευτικό δόγμα: *είναι πολλοί Αλβανίτες εις πίστι ρωμάνικη* Μηλ., Οδοιπ. 642.

Το ουδ. στον πληθ. = η λατινική γλώσσα: *δίδει* (ενν. *το Πνεύμα*) *ενός εκάστου την γλώσσαν εκείνην οπού έμελλεν να υπάγει εις εκείνην την χώραν οπού ήξευραν αυτήν την γλώσσαν ..., ήγουν τι, εσύ ηξεύρεις ρωμάνικα, σύρε εις την Ρώμην, εσύ πέρσικα, σύρε εις την Περσίαν* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) 304[r].

ρωμανίτης (I) ο.

Από το *ρωμανίζω* και την κατάλ. *-της.* Η λ. το 13. αι. (LBG).

Θυρωρός: *Τη αυτή ημέρα εκοιμήθη ο δούλος του Θεού Θεοδώρητος, ο ρωμανίτης του μοναστηρίου εν έτει του Αδάμ ςωπε' και αιωνία αυτού η μνήμη* Νεκρολ. φ. 176.

Ρωμανίτης (II) ο.

Από το ουσ. *Ρωμανία* (4. αι., Lampe, Lex.) και την κατάλ. *-ίτης.*

Ο κάτοικος της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, και ειδικ. από τον 4. αι. και μετά του ανατολικού τμήματός της (Βυζαντίου) (βλ. και ά. *Ρωμαίος* (I) σημασ. 2): *αφέντη, ξεύρεις μας καλά· είμεστεν Ρωμανίτες* Διγ. Ο 2111.

Ρωμανίτις η.

Από το εθν. *Ρωμανίτης* (II) και την κατάλ. *-ις.*

Η κάτοικος της Ανατολικής Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας (βλ. και ά. *Ρωμαία*): *Και εσύ, ω δυστυχέστατε, ...* (παραλ. 1 στ.) *διά πόθον Ρωμανίτιδος και γοητείας μάγης| τον εαυτόν σου απώλεσας, αχρειωθείς τελείως* Διγ. Α 663.

Ρωμάνος (I) ο, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 180[v], 222[r], 222[v], 234[v], 278[r], 311[r], 325[r], 336[v], Πρόλ. εις έπαινον Κεφαλλην. 61. — Βλ. και *Ρωμαίος.*

Το μτγν. εθν. *Ρωμάνος* (Sophocl.). Η λ. στο Somav. (λ. *Ρωμαίος*) και στο LBG· πβ. σημερ. *Ρουμάνος.*

Ο πολίτης του αρχαίου ρωμαϊκού κράτους, Ρωμαίος: *ήτονε η βασιλεία της Ασίας πρώτη και εκείνη των Ρωμάνων, και ήταν διαμερισμένες και ξεχωρισμένες η μία από την άλλην* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 106[r].

ρωμάνος (II), επίθ., Μηλ., Οδοιπ. 638· *ρουμάνος.*

Από το ιταλ. *romano* (Battaglia, λ. *Romano*[1]) · πβ. και ά. *Ρωμάνος* ο.

1α) Που ανήκει στο παπικό κράτος, παπικός: *Τότες πολλά πλεούμενα εφτάξανε στη Ντία* (παραλ. 1 στ.). *Κάτεργα πονεντίνικα, μαλτέζικα εμπήκα,| ρωμάνα, φιορεντίνικα για πόλεμον εβγήκα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 519[6]. **β)** (προκ. για περιοχή) που ανήκει στην επικράτεια των παπικού κράτους: *έναι* (ενν. *το Γάστο*) *σπλάτζα ρουμάνα* Πορτολ. Α 326[2]. **2)** Ρωμαιοκαθολικός: *πίστη ρωμάνα* Μηλ., Οδοιπ. 642· (ως ουσ.): *Εις την χώρα του Ντουράτζιου ουκ έστι Έλληνες· μόνον Τούρκοι και Αλβανίτες και πίστη ρωμάνοι· αλλά εις τον Αυλώνα εισίν πολλοί Έλληνες και Αλβανίτες, πάντες πίστη ελληνική* Μηλ., Οδοιπ. 641· *Έχει και δύο τράπεζες και λειτουργούν Ιβήροι,| είναι και μία των Φραγκών και λειτουργούν ρωμάνοι* Προσκυν. Ιβ. 535 50.

Ρωμιά η, βλ. *Ρωμαία.*

Ρωμικάτο το, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. γ' 148.

Πιθ. από το ουσ. **Ρωμαικάτο* (<επίθ. *ρωμαίκος* + κατάλ. *-άτο*)· πβ. και Αλεξ. Στ., Κρ. Χρ. 8, 1954, 267. Τ. *ρωμεκάτον* στο Somav.

Η (αρχαία) Ελλάδα: *του Μενελάο είναι γυνή, οπού τη Σπάρτα ορίζει·| στο Ρωμικάτο ευρίσκεται, και φέγγει και πλουμίζει* (ενν. *η Ελένα*) αυτ. Ιντ. β' 160.

Ρωμιογενίτης ο, βλ. *Ρωμογενίτης.*

ρωμιόπουλο(ν) το.

Από το ουσ. *Ρωμιός* (βλ. ά. *Ρωμαίος* (I)) και την κατάλ. *-πουλο(ν).* Ο πληθ. σε κείμ. του 18.αι. (Στεφανόπ., Βιβλ. Στεφανοπ. 34, 82, 84, 85)· η λ. (*ρωμιόπουλο*) στο ΑΛΝΕ.

Μικρής ηλικίας παιδί Ρωμιού (βλ. ά. *Ρωμαίος* (I) σημασ. 2): *Αρχίζω πάλιν να ειπώ της αγιότητάς σου| τι λέσιν τα ρωμιόπουλα, άγιε, για όνομά σου,| ετούτα οπού*

βρίσκουνται εις το σκολειόν στην Ρώμαν,| και τι πράμα εγροίκησα 'πό το δικόν τους στόμα Καβαλίστας 94.

Ρωμίος, Ρωμιός (I) ο, βλ. *Ρωμαίος* (I).

ρωμιός (II), επίθ., βλ. *ρωμαίος* (II).

ρωμογενής, επίθ., βλ. *ρωμαιογενής*.

Ρωμογενίτης ο· *Ρωμιογενίτης*, Στάθ. (Martini) Γ' 321.

Από το ουσ. *Ρωμογενής* (βλ. ά. *ρωμαιογενής*) και την κατάλ. *-ίτης*. Ο τ. με επίδρ. του ουσ. *Ρωμιός* (βλ. ά. *Ρωμαίος* (I)).

Άνδρας που είναι Ρωμαίος στην καταγωγή (βλ. ά. *Ρωμαίος* (I) σημασ. 2): *η πατρίς μου είναι το Μεκκέ, και πατήρ μου είναι αμιράς ο Απλοράβδης ... Όμως είχεν ο πατήρ μου ο αμιράς ένα Ρωμογενίτην δέσμιον, τον οποίον ηγάπησα εγώ διά πολύν μου κακόν* Διγ. Άνδρ. 368[32].

ρώσις η.

Η λ. στον Ιπποκράτη (TLG) και στο Steph., Θησ.

α) Ενίσχυση, ενδυνάμωση· (μεταφ.): *Πού σου* (ενν. *ω Πόλις*) *η των χαρίτων του πνεύματος ευεργετική ρώσις ψυχής τε και σώματος;* Δούκ. 385[16]· **β)** ανάρρωση, δυνάμωμα: *Ιδών δε αυτόν* (ενν. *τον ιέρακα*) *ρίψαντα διά της κόπρου το τε υγροπίσσιν και τον μαλλόν, χρίε τον ουρανίσκον αυτού μέλιτι. Και εάν ρώσεως ουκ επιτύχει, τρίψον κόκκινον αρσενίκιν μετά όξους και άλειφε τον ουρανίσκον αυτού* Ορνεοσ. αγρ. 549[1].

Ρώσος ο, Ιστ. Βλαχ. 861· *Ρούσιος*, Διαθ. Αλ. 255[24]· *Ρούσος*, Gesprächb. 59[18-9], Μηλ., Οδοιπ. 639, Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 94[11], Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 5942, 5950.

Από το εθν. *Ρως* (9. αι., TLG· πιθ. <αρχ. φιλανδ. *Rus*). Ο τ. *Ρούσιος* με πιθ. επίδρ. του επιθ. *ρούσιος* (βλ. ά., καθώς και ODB, λ. *Rus*). Ο τ. *Ρούσος* σε έγγρ. του 12. και 13. αι. (Act. Saint-Pantél. 8[10, 17], 9[4]), στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Μιχαλαριά-Βογιατζή, Λεξ. Σύμης, λ. *Ρουσία*). Τ. *Ρούσους* σήμ. ιδιωμ. (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 332). Η λ. τον 10.-11 αι. (TLG) και σήμ.

Αυτός που κατάγεται από ή κατοικεί στη Ρωσία (βλ. ODB, ό.π., Κουκ., Ευστ. Λαογρ. Β' 387-9): *Εις τας ημέρας τούτου* (ενν. *του Βασιλείου του Μακεδόνος*) *εβαπτίσθησαν οι Ρούσοι, οίτινες εδιδάχθησαν υπό τινός αρχιερέως, ανδρός αγίου και εναρέτου, τον οποίον αρχιερέαν τον έστειλεν ο ευσεβέστατος βασιλεύς Βασίλειος* Χρον. βασιλέων 958.

Ρώσσος ο, βλ. *Ρώσος*.

ρωστικός, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *ρωστικός*.

Ισχυρός, δυνατός: *περικαλύψεις το βρώμα και τη οικεία εναποθήσεις μασχάλη· ου μέντοι της σαρκός σου ψαύειν οφείλει το περικαλύπτον την θοίνην ύφασμα, αλλ' άνωθεν εσθήτος μιας αποτίθεσθαι, ίνα μη της ανθρωπείας απολαβών οδμής απολέσει μεν και την οικείαν ρωστικήν δύναμιν* (ενν. *ο ιέραξ*) Ιερακοσ. 501[21].

'ρωταπόκριση η, βλ. *ερωταπόκρισις*.

'ρωτάρης ο, βλ. *ερωτάρης*.

'ρωτεύγομαι, βλ. *ερωτεύομαι*.

ρώτημα, ρώτημαν το, βλ. *ερώτημα*.

'ρωτημός ο, βλ. *ερωτημός*.

'ρωτικός, επίθ., βλ. *ερωτικός*.

'ρωτοκράτωρ ο, βλ. *ερωτοκράτωρ,-ορας*.

'ρωτοπόλεμος ο, βλ. *ερωτοπόλεμος*.

ρωτώ, βλ. *ερωτώ*.

ρώχω· *ρούγχω*, Ιατροσόφ. (Oikonomu) 35[13]. — Βλ. και *ρέγκω*.

Το μτγν. *ρώχω*. Η λ. σήμ. ιδιωμ. (Παπαθαν., Γλωσσ. ρουμελ., γρ. *ρόχω*).

Αναπνέω με δυσκολία, ασθμαίνω: *Και ροχαλίζει ο αγριόχοιρος* (ενν. *ο γέροντας*) *και βήχει μόν' και ρώχει* (έκδ. *ρόχει*) Κακοπ. 51.

Σ

σ', 'ς, πρόθ., βλ. *εις.*

σα, επίθ. άκλ., βλ. *σαν.*

σαβάζω.

Το μτγν. *σαβάζω* (Montanari, Λεξ.). Η λ. σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.² Ε 127, Άμ., Χιακ. Χρον. 6, 1925, 59, Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Πασχ., Ανδρ. γλωσσ.).

Σείομαι, τραντάζομαι: *κι ο Άδης εταράχθηκε κι οι πόρτες εσαβάξαν| κι από τον φόβον τον πολύν τα μέλη μου ετρομάξαν* Πικατ. (Bakk.-v. Gem.) 94.

σαβάθιν το.

Άγν. ετυμ. Η λ. στο Meursius και στο LBG.

(Πιθ.) είδος μικρού ζώου: *Χλωροσαύρας ζώσας ήτοι μύστρους ή σαβάθιν ή ποντικούς ... δώσεις αυτῷ* (ενν. *τῳ ιέρακι*) *διά τριών ημερών* Ορνεοσ. αγρ. 559[25].

σάβανον το, Θησ. Β' [79[1]], Νεκρ. βασιλ. 67, Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χωνν., Βόνν., 786 κριτ. υπ.), Απόκοπ.² 490, Αλφ. 14[24], Ονειροκρ. Ιβ. 62.

Το μτγν. ουσ. *σάβανον* (Montanari, Λεξ., Lampe, Lex.). Τ. *σάβανο* σήμ. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. (*σάβανο(ν)*), Παπαδ. Α., Λεξ. (*σάβανο(ν)*)).

α) Κομμάτι από ύφασμα: *Η κνησμώδης και ψωρώδης επιγενομένη διάθεσις αυτόν* (ενν. *τον ιέρακα*) *τοις όνυξι και τω ράμφει καταναγκάζουσα ως πολέμιον χρήσθαι. Συ δε πτύξας αυτόν σαβάνῳ τους τόπους έκθλιψον, έως ου αιμαχθώσιν* Ιερακοσ. 471[2]· **β)** ύφασμα με το οποίο καλύπτεται ο νεκρός: *Τι μας 'φελούν τα πράγματα; Τι θέλομεν τα πλούτη;* (παραλ. 1 στ.) *Οι τάξες και τα μεγαλειά όλα εδώ 'πομένουν| και μόνον με το σάβανον στον Άδην καταβαίνουν* Τζαμπλάκ. (Λαμπ.) 98· *Κι ύστερον η Ολυμπιάς αντείνον* (ενν. *τον Κτεναβό*) *σαβανώνει,| σάβανον χρυσοράντιστον, μ' αντείνο τονε χώνει* Αλεξ.² 290· (μεταφ. προκ. για τη θνητότητα της ανθρώπινης ύπαρξης): *Και μέσα εκ την παράδεισον έβγαλε κι εδιωξέν τους* (ενν. *ο Θεός τον Αδάμ και την Εύα*)*| κι έξω στον κόσμον τον πικρόν ετότες έστειλέν τους.| Και είπεν τους: «Από την γην εντύθητε το σώμα·| πάλι να στρέψετε στην γην και να γενείτε χώμα».| Λοιπόν ετότες 'ντύθησαν σάβανον του θανάτου| κι εχάσαν την αθανασιάν κι επέσαν του θανάτου* Πικατ. (Bakk.-v. Gem.) 534.

σαβανώνω, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 2774, 4284, 10435, 11153, Σκλέντζα, Ποιήμ. 1[111], Νεκρ. βασιλ. 67, Γεωργηλ., Θαν. 603, Αλεξ.² 289, Λαυρ., Οπτασία Σ. 105, Προσκυν. Κουτλ. 390 134[5], Προσκυν. α' 116[2], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 214.

Από το ουσ. *σάβανον* και την κατάλ. *-ώνω*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

Ετοιμάζω νεκρό για ταφή τυλίγοντάς τον με *σάβανο*: *Έξωθεν δε της εκκλησίας, έως ια' βήματα ποδός, είναι η Αποκαθήλωσις οπού εσαβάνωσαν τον Χριστόν ο Ιωσήφ και Νικόδημος εν σινδόνι καθαρᾷ* Προσκυν. Μπεν. 54 158[7]· *Επήγαν ουν οι υπηρέται τους να τους ιδούν και ηύραν τους απεθαμένους* (ενν. *τον Διγενήν και την γυναίκα του*). *Τότε επίασαν και εσαβάνωσάν τους και ελαζάρωσάν τους, έπειτα άρχισαν και έκλαιάν τους και έκαμαν πολύν κλάψιμον του οσπιτίου τους οι άνθρωποι* Διγ. Ανδρ. 410[22]· *και όταν απέθανεν* (ενν. *ο Μααμέτ*), *εγύρεψαν εις το σπίτιόν του, και δεν ευρήκασι πανί να τον σαβανώσουσι, μήτε ξυλοκράβατον να τον σηκώσουσι, και τον έβαλαν απάνω εις μίαν ξυλόπορταν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 292.

σαββατιακόν το, Διαθ. ηγουμ. Μακαρίας 164[16-17, 18]. — Βλ. και *σαββατιάτικον.*

Από το ουσ. *σάββατιατικόν* (LBG) με αποκοπή· πβ. μτγν. επίθ. *σαββατικός.*

Μνημόσυνο που γίνεται το Σάββατο (βλ. *σαββατιάτικον*)· (εδώ συνεκδ.) αμοιβή για μνημόσυνο: *Αφίει του οσιοτάτου εν ιερομονάχοις κυρ Χριστοδούλου του Μανιάτου, του πνευματικού της, σαββατιακόν έν αυτ.* 164[15-16].

σαββατιάτικο το, βλ. *σαββατιάτικον.*

σαββατιάτικον το, Διαθ. Ντεφαϊτζ. 77· *σαββατιάτικο.*

Από το ουσ. *Σάββατον* και την κατάλ. *-ιάτικος*. Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου, Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.). Βλ. και LBG, λ. *σαββατιατικόν*, καθώς και σημερ. επίθ. *σαββατιάτικος.*

Μνημόσυνο που γίνεται το Σάββατο (βλ. και Bakker-v. Gemert, Κρητολ. 6, 1978, 31 σημ. 10): *ακομή θέλει να του κάμει ένα σαββατιάτικο και ένα σαρανταλείτουργο* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 716[43].

σαββατίζω. — Βλ. και *σαββατώνω.*

Λ. πλαστή από το *σαββατώνω* (<*σαβανώνω*) αναλογ. με τα ρ. σε *-ίζω*· άσχ. το μτγν. *σαββατίζω.*

Σαβανώνω· (εδώ σε παρωδία μαγικής επωδής): *Ήλθεν και ο σύντεκνός σου να σε ευχισθεί και είπεν· σαββατίζω σε, χέζω και αλείφω σε, τρία ξυλοκέρια εις τον τάφον σου και εγώ παπάς και ψάλλω σε* Σπανός (Eideneier) Β 210.

Σάββατο, Σαββάτο(ν) το, βλ. *Σάββατον.*

Σάββατον το, Ιατροσ. 24[195], Χρον. Μορ. Η 5307, Βουστρ. (Κεχ.) 218[14], Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 175[r]· *Σάββατο*, Χρον. Μορ. Η 3950, Χρον. Μορ. Ρ 5321, Βουστρ. (Κεχ.) 182[2]· *Σάββατο(ν)*, Σταφ., Ιατροσ. 12[332], Μυστ. παθ. 7, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 297[v]· *Σαββάτο*, Χρον. Μορ. Ρ 3950, Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 582, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 173[r] δις, 173α[v], 175[r], 323[r], Λεηλ. Παροικ. 159, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 5422, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 511[17]· *Σαββάτον*, Σπανός (Eideneier) Α 527, Μαχ. 454[13], Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 801, Ανων., Ιστ. σημ. ρμ', Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 50, Θρ. Κύπρ. Μ 8, 198· *Σαμβάτο*, Μαχ. 110[12], 178[28]· *Σάμβατον*, Μαχ. 624[26], 636[7]· *Σαμβάτον*, Μαχ. 346[6].

Το μτγν. ουσ. *Σάββατον*. Ο τ. *Σάββατο* και σήμ. Ο τ. *Σαββάτο* (για τον οποίο βλ.

Μηνάς, Ελλην. 34, 1982-3, 414) στο Βλάχ. και σήμ. Οι τ. *Σαμβάτο, Σάμβατον, Σαμβάτον* με ερρινοποίηση (βλ. Kahane, Sprache 366). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *Σάββατο(ν)*).

1α) Η έβδομη ημέρα της εβραϊκής εβδομάδας, που ήταν αργία αφιερωμένη στη λατρεία του Θεού: *Την Παρασκήν μαζώξετε διπλούν* (ενν. *μάννα*) *διά το Σαββάτο,| το Σάββατο εορτάζετε στες τέντες αποκάτω* Χούμνου, Κοσμογ. 2565, 2566· (στον πληθ.): *Ενθυμήσου να αγιάζεις την ημέραν των Σαββάτων* Χριστ. διδασκ. 287· έκφρ. *Σαββάτου οδός* = η μέγιστη απόσταση που επιτρέπεται να περπατήσεις ένας Εβραίος την ημέρα του Σαββάτου, ίση με την απόσταση ανάμεσα στην Ιερουσαλήμ και το όρος των Ελαιών: *Το δε όρος των Ελαιών, ως φησίν παρ' Εβραίοις,| Σαββάτου* (έκδ. *Σάββατον* διορθώσ.) *γαρ ετύγχανεν οδός τοις Ιουδαίοις* Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043 700· **β)** (μεταφ.) η ανάπαυση των δικαίων στον παράδεισο (βλ. και Lampe, Lex., στη λ. D2): *ν' ασχολάζω και ν' απέχω από κακές πράξες, διά να έχω την ψυχήν μου με το έργον του Θεού ευτρεπισμένην ... Και έτσι να έχω καμωμένην εις την ζωήν ετούτην την αρχήν του παντοτεινού Σαββάτου* Χριστ. διδασκ. 304. **2)** Η έβδομη μέρα της χριστιανικής εβδομάδας (με πρώτη την Κυριακή): *Και αν το Σαββάτον βιάζουνται απώρας να σκολάσουν* (παραλ. 1 στ.) *και το ταχύ την Κυριακήν την όψιν τους να πλένουν| και σκολινά να βάνουσι, στην εκκλησιάν να πηαίνουν* Απόκοπ.² 115· έκφρ. *μέγα/μεγάλο Σάββατον* = το Σάββατο της Μεγάλης Εβδομάδας πριν την Κυριακή του Πάσχα: *και προς το μέγα Σάββατον ουκ είχες άλλον ρούχον* (ενν. *συ, ποντίκιν*)*| και εμπάλωσες το ρούχον σου μετά λινόν πανίτσιν* Πουλολ. (Τσαβαρή)² 180· *την μεγάλην Πέμπτη ωσάν φάγεις από το μεσημέρι και κάτου πλέον να μην φάγεις ψωμί έως το μεγάλο Σαββάτο το δειλινόν* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 138ʳ. **3)** Εβδομάδα (βλ. και Lampe, Lex., ό.π. Ε): *Σάββατα λέγονται οι ημέρες και το ομοίως και η εβδομάδα Σάββατον λέγεται* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 297ᵛ.

σαββατώνω.

Λ. πλαστή από το *σαβανώνω* με την επίδρ. του ουσ. *Σάββατον*.

Σαβανώνω· (εδώ σε παρωδία μαγικής επωδής): *Ήλθεν και ο σύντεκτος αυτών Χάρος και είπεν: Σαββάτον σαββατώνω τον, σκάπτω λάκκον, βάνω τον* Σπανός (Eideneier) A 527.

σάβιος ο.

Από το ιταλ. *savio*.

(Συν. στον πληθ.) αξιωματούχος της Βενετικής δημοκρατίας (για το πράγμα βλ. και Battaglia, λ. *savio* 10): *Σάβιοι μισέρ Βιτσέντσος Μοριζίνης ...* Σεβήρ., Σημειώμ. 21.

Σαβογιάνος ο, Βουστρ. (Κεχ.) 72⁴, 76⁸, 78¹¹, 98⁸· *Σαβοργιάνος*, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 441⁵· *Σαρβογιάνος*, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 472²¹.

Από το γαλλ. *Savoyen* (Robert Dict. hist., λ. *Savoyard*) ή το παλαιότ. ιταλ. *Savoiano* (Battaglia) και την κατάλ. *-ιάνος*.

α) Αυτός που κατάγεται από ή κατοικεί στη Σαβοΐα: *ο μισερσινιούρ τε Μάρτιρες, καβαλλάρης Σαβογιάνος* Βουστρ. (Κεχ.) 86¹¹· **β)** (στον πληθ.) στρατιώτες από τη Σαβοΐα: *σολδάτους άξιους Γερμανούς, Ούγγαρους, Σαβογιάνους* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 277¹⁹· (εδώ περιληπτ.): *Μεγάλη παραχώρησις εγίνη κι αμαρτία| στον Σαβοργιάνου το λαό κι εις όλη τη στρατία.| Θεό δεν ελογιάζανε, ούτε και τον κοιτάζα,| μόνο να κάμουν πλιάτερα τότες ελογαριάζα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 442⁸.

Σαβοργιάνος ο, βλ. *Σαβογιάνος*.

σαβούρα η, Πορτολ. A 76⁹⁻¹⁰, 138⁶·¹¹.

Από το λατ. *saburra*. Η λ. τον 5. αι. (TLG), στον Ησύχ. και σήμ.

α) (Ναυτ.) έρμα: *ψάμαθον ως δήθεν σαβούραν επαίρουσι τη νηΐ* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 711 κριτ. υπ.)· **β)** (συνεκδ.) άμμος (βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Ε' 370, Ευστ. Λαογρ. Α' 303): *Το φούντος της Καπάλειας έναι σαβούρα ψιλή και απάνω της έχει φύκια πράσινα και μάζες* Πορτολ. A 353³.

σάβουρος, επίθ., Λόγ. παρηγ. L 280.

Το μτγν. επίθ. *σάβουρος* (TLG). Η λ. στο Du Cange, λ. *σαβούρα*.

1) Άδειος (για τη σημασ. βλ. Φάβης, Αθ. 51, 1941, 113-4): *αφού δε δω 'τι πάρουσιν σάβουρα τα σκουτέλλια* Προδρ. (Eideneier)² Δ' 248-26 χφφ PK κριτ. υπ. (βλ. και Τριαντ., Απ. 8, 365-6)· (σε μεταφ.): *Βασμίδιν βλέπω ότι πατείς της Ευτυχίας, ο ξένος,| κι επάνωθέν σου σάβουρον βλέπω σκαλίν και κείται* Λόγ. παρηγ. L 272. **2)** (Προκ. για άνθρωπο) με άδεια χέρια: *όταν εστράφην σάβουρος απώδε παρ' ελπίδα* (παραλ. 7 στ.) *μικρολαλείν απήρξατο και συχνομουρμουρίζειν* Προδρ. (Eideneier)² A' 129.

σαγαπηνόν το, Ιερακοσ. 388¹⁶, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 66, 68-9, 82.

Το μτγν. ουσ. *σαγαπηνόν* (TLG) ή *σαγάπηνον*. Η λ. στο Steph., Θησ. (λ. *σαγαπηνός*) και στο Δημητράκ.

Το φυτό *φερούλα η περσική*, καθώς επίσης και το φαρμακευτικό κόμμι που προέρχεται από αυτό (για το πράγμα βλ. Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ., λ. *φερούλα*): *Εις καρηβαρούντα ιέρακα και ρέγχοντα. ... πλατυκύμινον, σαγαπηνού, βαλαυστίου, μαράθρου σπέρμα ... ταύτα πάντα ... μίξας και κόψας και σήσας υπόθου ξηρόν* Ιερακοσ. 388⁸.

σαγγρισμένος· *ας συγχωρεθώ μετ' εκείνους οπού 'μαι σαγγρισμένος* Πηγά, Χρυσοπ. 170 (60), πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *(ν)αγγρισμένος*· διορθώσ. — Βλ. και *αγγρίζω*.

σάγη η.

Το αρχ. ουσ. *σαγή* (L-S), *σάγη* (με αναβιβ. τόνου· TLG, L-S Κων/νίδη· πβ. και LBG, στη λ.). Η λ. και σήμ. λόγ. και ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., λ. *σαγή*) στον τ. *σαγή*.

Οπλισμός· (εδώ) πανοπλία (για τη σημασ. πβ. Ησύχ., λ. *σάκος*): *Εν ταις μάχαις και εν τω πολέμῳ τοις τοιούτοις χρώνται* (ενν. *οι Μασσαγέται*) *όπλοις, ήγουν μαχαίραις και θώραξι και τόξοις και σαγάρεσι και σάγαις χαλκοίς* Ψευδο-Σφρ. 208²⁰.

σαγηνεύω.

Το αρχ. *σαγηνεύω*. Η λ. και σήμ.

Πιάνω, καταλαμβάνω· (εδώ προκ. για εχθρικά πλοία): *αι ημερόσκοποι τριήρεις του αμιρά ιδόντες αυτάς* (ενν. *τας νήας*), *ώρμησαν και εκ του στόλου μέρος πολύ κατ' αυτών μετά πάσης χαράς, μετά τυμπάνων και κερατίνων σαλπίγγων κροτούντες, ελπίζοντες εν ευκολίᾳ τάσδε τας νήας σαγηνεύσαι* Ψευδο-Σφρ. 392[11].

σαγήνη η, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 64, Μαρκάδ. 658, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2448, 6418, 6730, 7476.

Το μτγν. ουσ. *σαγήνη*. Η λ. και σήμ. με διαφορ. σημασ.

Είδος αλιευτικού διχτυού: *και τι έπραττον ουκ εγίνωσκον* (ενν. *οι άρχοντες*), *αλλ' ως τους ιχθύας τους έσω της σαγήνης όντας και αγνοούντας ότι πάντες μέλλουσιν έλκεσθαι εις γην, ενόσῳ έως τούτο γένηται, αλλήλως διώκονται και αλίσκονται και φθείρονται οι ελάττονες υπό των μειζοτέρων, ούτως και ούτοι* Ψευδο-Σφρ. 530[9]· *Θέλω ν' αρχίσω να το πω το πράγμα πώς εγίνη | και πώς τους εκυνήγησαν σαν ψάρια με σαγήνην* (ενν. *οι Μαλτέζοι τους Τούρκους*) Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1076·

Φρ. 1) *Μπαίνω μέσα στην σαγήνη* = (μεταφ.) πέφτω στην παγίδα: *Έτσι εσυλλογίσθηκαν και άλλοι αφεντάδες | ... και κάμασι λωλάδες· | αλλά ιδές το τέλος τους πώς ήτον, πώς εγίνη, | εμπήκαν εις το δίκτυον και μέσα στην σαγήνη· | όλοι εσκορπισθήκασι, πήγαν εις πυρ θηρίου, | ότι δεν επερπάτησαν στην στράταν του Κυρίου· | εχάθ' η αφεντία τους, εχάθη το δικόν τους, | και είτι και αν είχασιν, και το μνημόσυνόν τους. | Άλλοι απέθανον κακώς, άλλοι εξορισθήκαν, | εις ξένους τόπους περπατούν και καταφρονηθήκαν, | και είναι και την σήμερον εις αλλουνού τραπέζι, | καθένας τους περιγελά και τους επεριπαίζει* Ιστ. Βλαχ. 1988. **2)** *Σεβαίνω μες στην σαγήνην*· βλ. *σεβαίνω* Φρ. 1.

σαγιάς ο.

Από το τουρκ. *saya* (Redhouse, λ. *saya* 3), αντιδ. από το ουσ. *σαγίον* (βλ. ά. και πβ. Tzitzilis, Griech. Lehnw. 111). Τ. της λ. ως θηλ. (*σαγιά*) και σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ., λ. *σαγιά*). Η λ. και σήμ. λαϊκ. (Κριαρ., Λεξ.· πβ. Δημητράκ. και Ντίνας, Ιδίωμ. Κοζάν. Β').

(Εδώ πιθ.) κεντημένο γιλέκο (για τη σημασ. πβ. Kaplanis [Ιωακ. Κύπρ., Πάλη σ. 763]): *έστοντας όπου έφερναν* (ενν. *οι Βενετσάνοι*) *με άπειρους τεστέδες | μέσα εις τα καράβια τως, γεμάτα κατιφέδες | και περισσά παστάβια με παραγκούς σαγιάδες | και εις άπειρα σεντούκια γεμάτα με τιπάδες* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 25.

σαγίζω, Αχιλλ. (Smith) N 379, Αχιλλ. (Smith) O 178, Ιμπ. 386 κριτ. υπ.

Από το ουσ. *σάγη* (βλ. λ.) και την κατάλ. *-ίζω*. Η λ. τον 9. αι. (TLG) και σήμ. (Κριαρ., Λεξ.)· βλ. και LBG.

Βάζω σε υποζύγιο τη σαγή του, σαμαρώνω: *ξυλάλογον ποιήσας και χρυσούν βλαττίν σκεπάσας αυτό και σαγίσας ως δήθεν καβαλικεύων αυτό εισήλθε μέσον του θεάτρου* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 674 κριτ. υπ.)· *Βάνει λουρίκιν έγλαμπρόν, κορώναν κασσιδίον· | κουβέρταν χρυσοτσάπωτη εσάγισεν τον μαύρον· | και ως ο ήλιος άστραψεν απάνου εις το φαρίν του* Ιμπ. 106.

σάγιον το, βλ. *σαγίον*.

σαγίον το· *σάγιον*.

Το μτγν. ουσ. *σαγίον*. Ο τ. *σάγιον* (με αναβιβ. τόνου) τον 4.-5. αι. (TLG) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.)· ο πληθ. σε παροιμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *σάγια*). Τ. *σαγί(ον)* και σήμ. ιδιωμ. στη Χίο (Πασπ., Γλωσσ., Pern., Ét. linguist. III 520, λ. *σάγια (η)*) και τ. *σαγίο* και *σαγί* στο ΑΛΝΕ λογοτ..

α) Στρατιωτικός μανδύας: *Και παρευθύς εδιάβησαν στην Αλεξάνδρα Πάγια, | όλοι ενδυμένοι τ' άρματα και με καινούργια σάγια* Κορων., Μπούας 37· **β)** (πιθ.) μάλλινο σκέπασμα (για τη σημασ. βλ. Κουκ., ΒΒΠ Β[2] 75): *Εάν βασκανθή* (ενν. *ο κύων*) *... τρίχας ιππείας ... καύσας άτμησον αυτόν εκ τούτων, μετά σαγίου σκεπάσας, άχρις ου ιδρώση* Κυνοσ. 599[14].

σάγισμα το, Δούκ. 425[4], Μπερτολδίνος 107 (δις)· *σάισμα*.

Από το *σαγίζω* και την κατάλ. *-μα*. Ο τ. (με έκπτωση του μεσοφωνηεντικού *-γ-*) σε έγγρ. του 19. αι. (Βισβίζ., ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 112) και σήμ. λαϊκ. (Κριαρ., Λεξ., στη λ.· βλ. και ΑΛΝΕ). Η λ. τον 9. αι. (TLG), στο Meursius (λ. *σαγίον*), στον Κατσαΐτ. (Κλ. Α' 359) και σήμ. λαϊκ. (Κριαρ., ό.π.· βλ. και ΑΛΝΕ)· βλ. και LBG.

Χοντρό ύφασμα από γιδόμαλλο· κυρίως στρώνεται στη ράχη του υποζυγίου, κάτω από το σαμάρι: *διά χάριν, πως τον εγλύτωσεν* (ενν. *το άλογον*) *από τοιούτον κίνδυνον της ζωής του, μήτε αυτός ο Σελίμ το εκαβαλίκεψε πλέον, μήτε άλλος τινάς, μόνον το είχε και έστεκεν εις τον Ταβουλάν με ένα σάισμα χρυσοΰφαντον* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 339· *σαν θέλω στολιστεί εγώ με το σάγισμα το μακρύ και με τα άλλα τα φορέματα, ποίος είναι εκείνος οπού θέλει με γνωρίσει διά έναν γάιδαρον πλέον;* Μπερτολδίνος 108· (εδώ με τη σημασ. του χαμηλής αξίας υφάσματος ως σκεπάσματος): *Και ην ιδείν εν μέσῳ των βαρβάρων ένα φορούντα σάκον αρχιερατικόν και έτερον ζωννύμενον επιτραχήλιον χρυσούν, έλκοντα κύνας ενδεδυμένους, αντί των σαγισμάτων αμνούς χρυσοϋφάντους* Δούκ. 393[3].

σαγίτ(τ)α η, Τρωικά 530[1], Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 4715, Ερμον. Η 195, Χρον. Μορ. Η 4036, 5035, Χρον. Μορ. Ρ 1075, 4036, 5035, Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 380, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 625, Διήγ. πόλ. Θεοδ. 20, Λίβ. διασκευή α 1274, 1279, 1297, 1298, 1305, 1307, 1395, 1516,1770, Λίβ. Esc. 1305, Λίβ. Va 1077, 1121, 1160, Αχιλλ. L 203, 206, 627, 711, Αχιλλ. (Smith) N 1026, Αχιλλ. (Smith) O 387, Καναν. (Pinto) 84, 181, 187, 396, 489, 492, Χρον. Τόκκων 249, Φαλιέρ., Ενύπν.[2] 26, 28, Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 81, Μαχ. 112[26], 650[1], 670[19], Χούμνου, Κοσμογ. 262, 265, Παράφρ. Χων. (v. Dieten) III 38, 41, Αλεξ.[2] 1215, 1379, 2762, Απόκοπ.[2] 8, 418, Πένθ. θαν.[2] 190, 218, 623, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 160[r], 191[v], Αιτωλ., Μύθοι (Παράσογλου) 62[10], 132[4], 141[5], Πεντ. Αρ. XXIV 8, Δευτ. XXXII 23, 42, Βυζ. Ιλιάδ. 516, Αχέλ. 1532, 1714, Κώδ. Χρονογρ. 52[20], Παϊσ., Ιστ. Σινά 152, Διήγ. Αλ. F (Lolos) 168[14], Ονειροκρ. Ιβ. 48, Πανώρ.[2] Α' 341, Β' 62, 71, Γ' 165, Βοσκοπ.[2] 23, Χρον. βασιλέων 1246, Γεωργίου ρήτορος, Στίχ. 42, Διγ. Άνδρ. 352[10], Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 52[20], Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 130, Διακρούσ., Στίχ. ηθ. (Κακλ.) 63, Διακρούσ. (Κακλ.) 249, 345, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 281[13], 284[23], Παλαμήδ., Ψαλμ. 428· *σαΐτ(τ)α*, Διγ. Ζ 161, 168, Βέλθ. 494, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 5200, Λίβ. Esc. 1190, Χρον. Τόκκων 694, Θησ. (Foll.) I 49 δις, 55, Θησ.

Πρόλ. (Κακλ.) 34, Θησ. Β' [53^{8}], ΣΤ' [37^{7}], Χρον. Μορ. Ρ 4920, Χρον. σουλτ. 27^{20}, 64^{13}, 80^{8}, 85^{25}, 89$^{2, 6}$, Αχιλλ. L 722, Φαλιέρ., Ενύπν.^{2} 17, Μαχ. 430^{17}, 630^{31}, Χούμνου, Κοσμογ. 246, Αλεξ.^{2} 545, Λίβ. Va 487, 1046, 1067, 1069, 1524, 2624, Διήγ. Αλ. G 267^{16}, Διήγ. Αλ. Ε (Konst.) 173^{10}, Τριβ., Ταγιαπ. 17, Αλφ. 11^{76}, Αλφ. (Μπουμπ.) ΙΙΙ 13, Ονειροκρ. Ιβ. 46, 48, Πανώρ.^{2} Α' 330, 343, Β' 126, 213, 281, 457, Ε' 5, 33, 45, 61, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 339, Γ' 165, Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Γ' 40, Πιστ. βοσκ. Ι 2, 216, 4, 190, ΙΙ 3, 71, IV 2, 201, 7, 75, 8, 77, 131, V 7, 58, Βοσκοπ.^{2} 23, Διγ. Άνδρ. 315^{31}, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Β' 151, 712, Γ' 270, 317, Κονταράτος, Στίχ. πολιτ. 105, Στάθ. (Martini) Πρόλ. 5, 23, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1451], Ε' [1295], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 87, 125, 128, 323, 337, 338, 399, 424, Διγ. Ο 97, 1750, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 152^{15}, 173^{7}, 388^{22}, 474^{23}, 496^{26}, 506^{5}, Αλφ. (Mor.) IV 78, κ.α.

Από το λατ. *sagitta*. Ο τ. *σαΐτ(τ)α* (<*σαγίτ(τ)α* με αποβολή του μεσοφωνηεντικού *-γ-*, Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 345, 417, Τριαντ., Άπ. 1, 360) στο Meursius (λ. *σαγίτα*), στο Βλάχ. (λ. *σαγίτα*) και σήμ. (γρ. *σαΐτα*, Κριαρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ.). Η λ. τον 5.-6. αι. (Lampe, Lex., λ. *σαγίττα*, TLG) και σήμ. (γρ. *σαγίτα*, Κριαρ., Λεξ., ΛΚΝ).

1) Βέλος τόξου: *είχαν μετά τους τζακρατόρους και δοξιώτες και εσύραν απάνω τους σαΐττες και βερετουνία* Μαχ. 430^{17}· *Εβουλήθη δε ο πρίγκιπος να πάρει μερικούς καβαλαραίους να φύγει, αμή δεν ημπόρεσεν, ότι το πλήθος του φουσσάτου των Ρωμαίων τους ετριγύρισε και τους έβαλεν εις την μέσην και δεν είχαν πού να φύγουν, μόνον τους εκατέσφαζαν με τες σαΐττες* Δωρ. Μον. XXXVIII· *Έδωσαν πόλεμον μέγαν με τες λουμπάρδες και τουφέκια και με σαΐτες και δοξάρια* Διον., Ιστ. Ρωσ. 403· *Με τας σαγίττας απομακρά τους εκαταδοξεύαν| κι ούτως τους αποκτείνασιν κι εθανατώσανέ τους* Χρον. Μορ. Η 1075· (σε παρομοίωση): *οι Κουμάνοι της Αλαμανίας εποίησαν μέγαν πόλεμον, τόσον ότι έπεπταν οι σαΐτες εις το κάστρον ωσάν βροχή* Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 169^{14}· (προκ. να δηλωθεί η μεγάλη ταχύτητα συχν. και σε παρομοίωση): *Και εγώ να γένω άλογον και το άλογον εκείνο| να ένι εις πλάσιν εύμορφον και εις την περπατησίαν| να δάζει ως ένι ο ποταμός, γοργόν ως η σαΐττα* Λίβ. διασκευή α 2978· *Ετούτος στο πιλάλημα κι εις την γληγοροσύνη| τόσα ευρίσκετον 'λαφρός, ότι καμία σαΐτα| βγαλμένη από ... καλόν δοξότην* Θησ. ΣΤ' [53^{2}]· (εδώ ως μέσο για αποστολή γραπτού μηνύματος): *Έγραψα πάλιν την γραφήν, δένω την εις σαγίτα| και εις το κελίν την έσυρα της πανωραίας κόρης* Λίβ. Va 1277· *Έστειλε μιαν επιστολή δεμένη σ' μιά σαΐτα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ. -Αποσκ.) 198^{3}· *Έγραψα, φίλε, την γραφήν, δένω την με σαΐταν| και ως είχα την συνήθειαν πάλιν ετόξευσά την* Λίβ. Va 1589· (προκ. να δηλώσει το μήκος της απόστασης (πβ. και *σαγιτ(τ)όσυρμα*)): *εις την γην τους έβγαλαν τα άλογα να δράξουν,| εκεί εις τα νησόπουλα μέσα να τα σεβάσουν·| κολύμπου τα σεβάζουσιν όσον σαΐττας σύρμα* Χρον. Τόκκων 694· *Προβαίνεις δε αριστερά, όσον με το δοξάριν| να ρίξεις την σαγίταν σου, ως καλόν παλληκάριν.| Και παρευθείς οράς εκεί πέτραν μεγάλην μίαν* Προσκυν. Ξηρ. 27 (Σινά) 152· (προκ. για ένδειξη αγάπης ή συμπάθειας όταν δινόταν ως δώρο): *ο Ιωνάθας ο υιός του Σαούλ αγάπησε τον Δαβίδ πολλά και εχάρισέ του το ρούχο του και το δοξάρι του με όλες τες σαγίτες διά σημείον πως τον αγαπά* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) 191^{v}. **2α)** (Μεταφ.): *η μέθη το φαρμάκιον είναι του διαβόλου,| τον μεθυστήν τον άνθρωπον νεκρώνει τον διόλου·| σαγίττα είναι δολερή, είναι φαρμακωμένη* Ιστ. Βλαχ. 2089· *Ω αδελφέ μου ...*

εάν είσαι και χηρευάμενος, να προσέχεσαι να μην καθίσεις ποτέ σου με νέαν γυναίκα και πας και φας και πίεις μετ' αυτήν, διότι το κάλλος της γυναικός είναι σαΐτα φαρμακερή και σεβαίνει μέσα εις την καρδίαν του ανδρός Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 94^{v}· (σε μεταφ.): *Ανέλπιστα δυό 'μμάτια μ' εσκλαβώσα| μ' έναν τους βλέμμαν όμνοστον με θάρρος,| με μιαν χρυσήν σαγίτταν μ' ελαβώσαν| εις την καρδιάν* Κυπρ. ερωτ. 28^{3}· *Απάνου εις όλα παίρνοντες το σκουτάρι της πίστεως, με το οποίον θέλετε δυνηθεί να σβέσετε όλες τες σαΐτες τες πεπυρωμένες του Πονηρού* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.^{2} Παύλ. Εφεσ. Ϛ' 16· (προκ. για τα βέλη του θεού Έρωτα): *Εζωγράφισεν δε και τον Έρωτα και ήτον| πτεροφόρος και εβάστα εις τα χέρια του φωτία,| δοξάριον και σαγίτταν* Διγ. Άνδρ. 315^{24}· *'κράτει* (ενν. *ο Έρως*) *τοξάρι δυνατόν, ...,| και την σαΐταν έριπτε κι ετόξευ' ένα νέον,| κείνος ο νέος έστεκε με προσοχήν μεγάλην| είχεν τα στήθη του γυμνά, σαΐτα στην καρδίαν* Διγ. Ζ 161, 163· *συναπαντώ τον Έρων·| εβάσταν και εις το χέριν του δοξάριν και σαγίτα* Λίβ. Va 569· *Ήτον γαρ η καρδίτσα του σφαμένη εκ την σαΐτταν| απέ την ακριβότερη του Έρωτος οπού έχει* Θησ. (Foll.) Ι 132· *οι σαΐτες μου* (ενν. *εμένα, του Έρωτα*) *κανεί δε θανατώνου| μόνο γλυκιά κι απάλαφρα πάσα καρδιά πληγώνου* Στάθ. (Martini) Πρόλ. 15· (προκ. για το βέλος του Χάρου, του θανάτου κλπ.): *Θάνατος βλέπεις έρχεται κι εσύ δεν τον εγνώθεις| σαν σύρει τη σαγίτα του πάραυτα θανατώθης* Αλεξ.^{2} 1378· *Κι είδα το Χάρο κι έμπαινε κι έβγαινε θυμωμένος,| σαν μακελάρης και φονιάς τα χέρια ματωμένος·| μαύρον εκαβαλίκευε, εβάστα και κοντάρι| κι εκράτιεν εις την χέραν του σαγίτα και δοξάρι* Πικατ. (Bakk.-v. Gem.) 69· *Είντα κακό σου έκαμα* (ενν. *Χάρο*) *και θε να με δοξέψεις| με την σαΐτα της πρικιάς για να με 'ξολοθρέψεις;* Αλφ. 10^{78}· **β)** (θεολ. προκ. για το Χριστό): *λέγεται και τόξον και σαΐτα και βραχίων, και δύναμις του Πατρός ο Υιός ωσάν και λόγος του και σοφία του* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 405.

σαγιτ(τ)άς ο.

Από το ουσ. *σαγίτ(τ)α* και την κατάλ. *-άς*. Τ. *σαϊτάς* στο Βλάχ. (λ. *σαγιτάς*) και το Somav. (*σαΐττάς*). Η λ. τον 14.-15. αι. ως κύρ. όν. (TLG) και στο Βλάχ. (ό.π.).

Κατασκευαστής σαϊτών, βελών (Tsiouni [Διήγ. παιδ. σ. 149]): *έχουν τα* (ενν. *τα νεύρα*) *οι μαΐστορες τσαγγράδες, δοξαράδες.| Νευρώνουν τα δοξάρια, νευρώνουν και τας τσάγγρας.| Ακόμη και ο σαγιτάς νευρώνει τες σαγίτες* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 625.

σαγιτ(τ)έα, η· *σαγιτ(τ)ία*, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 64^{9}, Ο γεννηθείς νεώτερος... φ. 144^{v}· *σαγιτ(τ)ιά*, Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 243, Πεντ. Γέν. XLIX 23, Κυπρ. ερωτ. 64^{6}, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 283^{6}, 286^{17}· *σαΐτ(τ)έα*, Χρον. σουλτ. 27^{21}, 90^{28}· *σαΐτ(τ)ία*, Ο γεννηθείς νεώτερος... φ. 145^{r}· *σαΐτ(τ)ιά*, Δεφ., Λόγ. 495, Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Γ' 48, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Α' 269, 1450, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 204^{20}, 266^{19}, 268^{24}, 269^{22}, 295^{24}, 309^{6}, 312^{12}, 363^{23}, 433^{24}, 479^{18}, 485^{9}, 502^{6}, 520^{2}· πληθ. *σαγιτ(τ)ές*, Χρον. Μορ. Η 4920· *σαΐτ(τ)ές*, Αχέλ. 1207.

Από το ουσ. *σαγίτ(τ)α* και την κατάληξη *-έα*. Τ. *σογιτία* και σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., λ. *σαΐτιά*). Ο τ. *σαΐτιά* στο Somav. (*σαΐττιά*) και σήμ.

1) Χτύπημα της σαΐτας, τραύμα από σαΐτα: *Αχιλλεύς γουν ελαβώθην| πέντε γαρ λαβωματέας| τρεις εν τω προσώπῳ μόνον| δύο γαρ μετά φασγάνου,| και μετά*

ξυστού γαρ άλλην| κὲν τη κνήμη σαγιττέαν| κὲν τοις νώτοις γαρ λογχέαν Ερμον. Ε 197· *Πάντα στες χρείες έτοιμος ήτονε ν' αποθάνει| κι ο γενεράλες όρισε πρώτο να τονε βάνει·| εις τα μουράγια ύστερα μια σαϊτιά του σύραν| στ' αυτί του μέσα εκάθισε και τη ζωή του επήραν* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 311[9]· *η κακή τύχη ηθέλησε και ελαβώθη ο καπετάνιος Γιουστουνιάς με μία σαϊττέα εις τα σαγόνια και έτρεχε το αίμας εισέ όλο του το κορμί* Χρον. σουλτ. 90[28]· (στον πληθ. για μαζικές ρίψεις σαϊτών στο πεδίο της μάχης, βολές): *Οι τουφεκιές και σαϊτιές, σπαθιά και σιμιτέρες,| κεφάλια για να πέφτουνε επαίζασιν οι χέρες* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 258[1]· *Και λουμπαρδιές 'πού τα Χανιά αρχίζουν κι εκολούσα,| και τουφεκιές και σαϊτιές χιλιάδες επετούσα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 449[16]· *Κι η μάχη δεν εσκόλαζε, μά 'παιζαν τα μοσκέτα| κι ο Τούρκος μπόμπες, σαϊτιές μέσα στη χώρα επέτα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 541[6]. **2)** (Προκ. για ερωτευμένο, κάπ. που δέχτηκε το βέλος του Έρωτα): *Τ' άλογο δεν τον ωφελά* (ενν. τον Ρωτόκριτο), *γεράκι δεν τ' αρέσει| γιατί 'χε η δόλια του καρδιά τη σαϊτιά στη μέση* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 134· *τα χείλη τση ήσανε βερτζί, τα μάτια τση ζαφείρι,| το πρόσωπό της ήδιδε λάμψη στο παραθύρι·| και του εφανίστη ως τηνε δεί και σαϊτιά του δώκα| κι είχε τον πόθο στο χωνί, τον έρωτα στην κόκκα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 613· ... *όταν να κτυπηθούν στόμα με στόμα πάσι| κι ο έρωτας ευθύς ετότες στείλει| μιά κι άλλη σαϊττιά ναν τα δοξέψει και την πληγήν τους πάσχουν την γλυκιά τους* Συμμ., Παστ. φίδ. Χορ. β' [46]· (προκ. για μεγάλη λύπη, οδύνη): *Κάθε εμιλιά της Αρετής ήτο φαρμακεμένη| και σαϊτιά μες στην καρδιά της νένας της εμπαίνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 270· (σε μεταφ.): *Μαλλιά που ερίχτα σαϊτιές και την καρδιά επληγώνα| στην γην εσκορπιστήκασι κι οι σκόνες τα κουκλώνα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 471.

σαγιτ(τ)εύω, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 50· *σαϊτ(τ)εύγω· σαϊτ(τ)εύω,* Πιστ. βοσκ. IV 8, 129, Βοσκοπ.[2] 20, Συμμ., Παστ. φίδ. Β' [689], Δ' [1343], Ε' [1358], Μαρκάδ. 641, Διγ. Ο 1615.

Από το ουσ. *σαγίτ(τ)α* και την κατάλ. *-εύω*. Ο τ. *σαϊτεύγω* στο Βλάχ. (λ. *σαγιτεύγω*) και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 131-2, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.). Ο τ. *σαϊτεύω* στο Somav. (*σαϊττεύω*) και σήμ. Τ. *σαγιτεύγω* στο Βλάχ., τ. *σαϊττεύgω* στην Κάρπαθο (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου) και τ. *σαϊττεύκω* σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Χατζ., Λεξ., λ. *σαϊττα*). Η λ. πιθ. τον 5. αι. (Lampe, Lex., λ. *σαγιτεύω*), στο LBG (λ. *σαγιττεύω*) και σήμ. λογοτ. (ΛΚΝ, λ. *σαϊτεύω*).

Πληγώνω με σαΐτα, σημαδεύω και χτυπώ με βέλος: *Πρωτύτερα ο Σίλβιος θαρρώντας πως σαϊτεύει ένα θηρίον επλήγωσε την Δορίντα* Συμμ., Παστ. φίδ. Υπόθ. [94-95]· *στήνοντάς τον εις το μέσον τως γυμνόν* (ενν. τον ηγούμενον) *τον εσαΐτευον, ώστε οπού δεν απόμεινε εις το μαρτυρικόν εκείνο κορμί τόπος γερός* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 90· (με υποκ. το θεό Έρωτα, τον έρωτα κλπ.): *μέσα τον έρωτα είχαν* (ενν. *τα δυο της μάτια*) *να βασιλεύει| και κάθε νέου την καρδιά σφοδρά να σαϊτεύει* Μαρκάδ. 36· *ο πόθο τση καθημερινό μου δίνει πλήσα κρίση.| Ώρες με καίγει ωσά φωτιά κι ώρες με σαϊτεύγει| κι ώρες με του προσώπου τση την όψη με παιδεύγει* Πανώρ.[2] Α' 25· *Δεν εσαγίτεψε ποτέ ανθρώπινο ψυχάρι| ίτις γοργό κι ίτις πολλά του Πόθου το δοξάρι* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 629· (προκ. για καρδιά σε σχέδιο, ζωγραφιά): *Δικτάτην είχε φορεσά κι*

όλη χρυσοπλεμένη| κι εις κάθε μιά από τσι θελιές καρδιά σαϊτεμένη Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 302.

σαγιτ(τ)ία, σαγιτ(τ)ιά η, βλ. *σαγιτ(τ)έα*.

σαγιτ(τ)ίδι το.

Από το ουσ. *σαΐτ(τ)α* και την υποκορ. κατάλ. *-ίδι(ον)*.

Μικρή σαΐτα, μικρό βέλος: *του 'ρθε ένα σαγιτίδι| μέσα στο μάτι το δεξιό κι είχε τονε τυφλώσει* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 282[6].

σαγιτ(τ)όβολο(ν) το· *σαϊτόβολο(ν)*. — Βλ. και *δοξόβολον, σαγιτ(τ)οδοξόβολο(ν)*.

Από το ουσ. *σαγίτ(τ)α* και το *βάλλω*· πβ. *δοξόβολο(ν)*. Η λ. τον 6.-7. αι. (TLG, Lampe, Lex., λ. *σαγιττόβολον*), στο Meursius (*σαγιττόβολον*) και στο Du Cange (*σαγιτόβολον*, λ. *σαγίτα*)· βλ. και LBG (*σαγιτόβολον*).

Απόσταση βολής εκτοξευμένου βέλους ως μέτρο μήκους, απόσταση ίση με το βεληνεκές βέλους που εκτοξεύεται, σαΐτας βολή (βλ. και Schilb., Byz. Metrol. 42): *Το παλάτι του ήτο πολλά μέγα και μακρύν σαϊτόβολα τέσσερα* Διήγ. Αλ. G 288[19-20].

σαγιτ(τ)οδόξαρο(ν) το. — Πβ. και *δοξάρι, δόξαρο*.

Από τα ουσ. *σαγίτ(τ)α* και *δοξάρι*. Λ. *σαγιτοδοξάριον* στο LBG.

Τόξο που εκτοξεύει βέλη: *γυρίζουν οι γενίτσαροι και βάνουν τους στην μέσην,| και πολεμίζουν δυνατά έως δύσεμαν ηλίου,| με τα σαγιττοδόξαρα τα άλογά τους σφάζουν* Παρασπ., Βάρν. C 403.

σαγιτ(τ)οδοξόβολο(ν) το· *σαϊτ(τ)οδοξόβολο(ν)*. — Πβ. και *δοξόβολον, σαγιτ(τ)όβολο(ν)*.

Από τα ουσ. *σαγίτ(τ)α* και *δοξόβολο(ν)*.

Η απόσταση που διανύει το εκτοξευμένο βέλος, η απόσταση βολής εκτοξευμένου βέλους ως μέτρο μήκους: *το παλάτιν ήτον πολλά μέγα και μακρύν έως σαϊτοδοξόβολα δ'* Διήγ. Αλ. Ε (Konst.) 99[5].

σαγιτ(τ)οερωτόξευτος, επίθ.· *σαϊτ(τ)οερωτόξευτος*.

Από τα ουσ. *σαγίτ(τ)α* και *έρωτας* και το *τοξεύω*.

Που τοξεύθηκε με τη βοήθεια του έρωτα (Κριαράς [Βέλθ. σ. 275]): *Είδεν, εκατασκόπησεν ακριβολογημένα| το ζώδιον το θαυμαστόν εκείνο το ωραίον| και βλέπει βέλος κάθεται έσω κατά καρδίας·| σαϊττοερωτόξευτον εξ αέρος εισήλθεν* Βέλθ. 410.

σαγιτ(τ)όκαρφον το· *σαϊτ(τ)όκαρφο(ν)*.

Από τα ουσ. *σαγίτ(τ)α* και *καρφίο(ν)*.

Η αιχμή του βέλους, η μεταλλική απόληξη του βέλους: *Η χώρα όλη άναφτε εις τα τειχιά τριγύρου| κι όλ' οι Ρωμαίοι εβιάζουντα αρκομπουζές να σύρου| ξιφάρια, σαϊτόκαρφα των σολνταδώ να κρούνε* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 166[9].

σαγιτ(τ)ολάσι το, Χρον. Μορ. Η 4081· *σαϊτ(τ)ολάσι*, Χρον. Μορ. Ρ 5087.

Από το ουσ. *σαγίτ(τ)α* και το β' συνθ. *-λάσι* (Ανδρ., Λεξ. λ. *-λάσι*, Χατζιδ., ΜΝΕ Β', 457-458).

1) Πολυάριθμα εκτοξευμένα βέλη: *Το δε το πλήθος του λαού και το σαΐττολάσι| εσφάξασιν τα άλογα* Χρον. Μορ. Ρ 4081. **2)** (Συνεκδ.) πολυάριθμοι τοξότες, πλήθος πεζών τοξοτών: *αν μετασταθούν ετότε οι Ρωμαίοι| και τριγυρίσουν τα άλογα με το σαγιττολάσι,| πολλά ελαφρά τους θέλουσιν σκοτώσει τα άλογά τους* Χρον. Μορ. Η 5087.

σαγιτ(τ)όσυρμα το, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 3139, 10422· *σαγιτ(τ)όσυρμαν*, αυτ. 3139 κριτ. υπ.· *σαϊτ(τ)όσυρμα(ν)*, αυτ. 3139 κριτ. υπ.

Από τα ουσ. *σαγίτ(τ)α* και *σύρμα*. Πβ. λ. *σαϊτοσυρματιά* στο Somav.

Η απόσταση που διανύει το εκτοξευμένο βέλος, το βεληνεκές του βέλους ως μονάδα μέτρησης: *Μίαν εντροπήν τους έκαμαν, εστρέψαν τους οπίσω| ως ένα σαγιττόσυρμα* αυτ. 927· *Πολλάς ψυχάς εβγάλασιν απέσω εις τα κορμία τους| μετά μεγάλην δύναμιν ετρόπευσαν τους Τρώας·| δύο σαγιττοσύρματα τους έστρεψαν οπίσω* αυτ. 6159.

σαγιτ(τ)όσυρμαν το, βλ. *σαγιτ(τ)όσυρμα*.

σαγκελλίζω, βλ. *σακελλίζω*.

?σάγκινα, επίθ. θηλ.

Από το μτγν. λατ. *sanguineus* (Blaise, Lex. Lat. Med.).

(Προκ. για συγγένεια) εξ αίματος: *ο πάππος μου ο προς πατρός έχων υιόν τον εμόν πατέρα έλαβεν κόρην εις θέσιν από εκκλησίας, και ο μεν πατήρ μου έκραξεν αυτήν κόρην του θετήν, εγώ δε θετήν αδελφήν, πώς δύναμαι ταύτην λαβείν εις γάμον; Ταύτη γαρ η συγγενεία ουκ εστιν η λεγομένη παρά τους λατίνους σάγκινα, παρά δε τους Ρωμαίους αφ' αίματος λέγεται· τούτο ου δύναμαι συναφθήναι εις γάμον, ότι εστιν γάμος παράνομος* Ελλην. νόμ. 566[29].

σαγκουέλα η ή **σαγκουέλος** ο· γεν. πληθ. *σαγκουελών*, Μπερτολδίνος 114.

Από το ιταλ. *sanguettola* (Battaglia), υποκορ. του *sanguetta* (αυτ.)· βλ. και Croce 109, σημ. 1.

Βδέλλα: *εις τον καιρόν οπού οι κοχλέοι ύφαιναν γουνίες, ηυρέθηκαν εις την χώραν των σαγκουέλων κάποιοι ποντικοί, οι οποίοι έκαναν πραγματείαν από σύκα ξερά* αυτ. 113.

?σαγλιτσίπα η.

Άγν. ετυμ.

(Πιθ.) φυτό που χρησιμοποιείται και για φαρμακευτική χρ.: *Περί και εις άνεμον παχύν γινόμενον εκ μαύρης ύλης και χολής μελαίνης και αν τινά γένει άνεμος εις την καρδίαν και εις τους ώμους ... Λαβών καμασσίας σπόρον και δυοσμόσπορον ανά εξάγια λ', σαλίχαν και σαγλιτσίπαν ανά εξάγια ρ'* ... Ιατροσόφ. (Oikonomu) 94[16].

σάγμα το· *σάμα(ν)*· γεν. εν. *σαμάτου*, Ασσίζ. 76[5].

Το αρχ. ουσ. *σάγμα*. Τ. *σάμμαν* και ο τ. *σάμα* (με αφομ. *-γμ-* >*-μμ-* και απλοποίηση) και σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Andr., Lex., στη λ.). Η λ. και σήμ. λόγ.

Σαμάρι: *αν ένι τα σκοινία του σαμάτου του καμηλίου κοπούν, το δίκαιον ορίζει ότι ο καμηλάρης εντέχεται να πλερώσει την ζημίαν* (ενν. του πραγμάτου) Ασσίζ. 325[16]· (σε παροιμ. χρ.· η παροιμ. και σήμ., βλ. Πολ. Ν., ΒΖ 7, 1898, 151· βλ. και Επιτομή, ά. γάιδαρος α): *Ελάκτισεν ο γάιδαρος και δέρουσι το σάγμα| να γένει καλοπαίδευτον, άλλο να μη λακτίσει* Γλυκά, Στ. 274.

σαγμαράς ο· *σαμαράς*.

Από το ουσ. *σαγμάρι(ον)* και την κατάλ. *-άς*. Ο τ. το 12.-13. αι. (TLG), στο Somav., σε έγγρ. του 18. (Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη, Μεσ. Ν. Ελλ. 3, 1990, 273) και 19. αι. (Δημητριάδη, Εβλ. Τσελ. 156) και σήμ. Τ. *σομαράς* σε έγγρ. του 16. αι. (Δετοράκης, Κρητολ. 16-19, 1983-4, 119 και Μνήμ. Καλοκαιρινού 141). Η λ. σε έγγρ. του 13.-14. αι. (Act. Lavr. 91 III [165]).

Κατασκευαστής σαμαριών· (για το πράγμα βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Β'[1] 201): *Δεύτερον πάλιν να ειπώ και περί των νευρών μου* (ενν. εμού, του βου) (παραλ. 2 στ.). *Ακόμη και ο σαγιτάς νευρώνει τες σαγίτες| και ο σελάς και σαμαράς χρώνται και ούτοι ταύτα* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 626.

Ο τ. ως τοπων.: Πορτολ. Α 190[32].

σαγμάριον το· *σαμάρι*, Γαδ. διήγ. (Βασιλ.) 22· *σαμάριν*, Ασσίζ. 237[21], Αλφ. ξεν. Αμ. (Μαυρομ.) 9· *σαμάρι(ον)*, Τάξ. Πόρτ. 104· *σομάρι*, Στάθ. (Martini) Β' 138, Φορτουν. (Vinc.) Δ' 473.

Από το ουσ. *σάγμα* και την υποκορ. κατάλ. *-άριον*. Κατά Χατζιδ. (Αθ. 32, 1920, 196 και 40, 1928, 11-13) από το μεσν. επίθ. *σαγμάριος* (ενν. *ίππος*) (<λατ. *sagmarius*), ουσιαστικοπ. (πιθ. *σαγμάριον άλογον* > *σαγμάριον*)· η εξέλιξη κατά τον ίδιο συντελέστηκε με τη μεσολάβηση του λατ. *sagma(rium)*. Κατά Καψ., ΕΕΦΣΠΘ 7, 1957, 337, το αρχικό επίθ. είναι *σαγματάριος* (ενν. *ίππος*), απ' όπου το ουσ. *σαγμάριον* με απλοποίηση συλλαβής. Ο τ. *σαμάρι* (<ουσ. *σαγμάριον* με αφομ. *-γμ-* > *-μμ-* και απλοποίηση) στο Βλάχ. και σήμ. Ο τ. *σομάρι* με τροπή *-α->-ο-* από παρετυμ. επίδρ. πιθ. των ουσ. *γομάρι* (= φορτίο στην Κρήτη κ.α.) ή *σώμα* (Φιλ., Γλωσσογν. Γ' 143) ή και του ιταλ. *somaro* (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Α' 175, Ιδίωμ. Κρ.² Ε' 222-4)· για το τμήμα της παλαιότ. έρευνας που εναλλακτικά απέδιδε την τροπή στην παρουσία του γειτονικού ερρίνου, βλ. Μωυσιάδης, Ετυμ. 108-9. Ο τ. στο Βλάχ., στον Κατσαΐτ. (Κλ. Β' 451), σε σημείωμα χφ του 18. αι. (Καδάς, Βυζαντ. 14, 1988, 316) και σήμ. ιδιωμ. (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *σομάρι(ν)*). Η λ. τον 6. αι. (LBG, λ. *σαγμάριος*), στον Ευστάθιο, σε έγγρ. του 13. αι. (ως επίθ., TLG) και στο Meursius (*σαγμάρια*).

1) Φορτηγό ζώο, κυρίως ίππος: *Εκ δε των ίππων καταβάντες και ανοίξαντες συν τω ευνούχω κουβούκλιον εν ην το έδαφος πεπληρωμένον χρυσίον. Και λαβών πτύον ο ευνούχος έβαλεν εφ' εν έκαστον σαγμάριον κεντηνάρια δ' ... και απέστειλεν αυτά προς τον βασιλέα* Hagia Sophia k 480[21]· *Επί τούτοις* (ενν. τοις κέρασι) *είποντο τα σαγ-*

μάρια και κατούναι και οι υποχείριοι αι τε άμαξαι, μετά δε βασιλεύς αυτός Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 234 κριτ. υπ.)· *εάν πολεμά (ενν. τινάς) εις την δύσιν, έναι ο αυθέντης της δύσης με όλα του τα φουσσάτα πρώτος πόλεμος, καβαλαρικόν όλον, τα δε σαμάριά των και γομάριά των απομένουν όλα οπίσω από τον αμιράν* Τάξ. Πόρτ. 88. **2)** (Συνεκδ.) **α)** φορτίο, φόρτωμα: *Το δικαίωμα του ζαχάριτος τό βαστά ένα σαμάριν, ορίζει το δίκαιον να πάρουν έναν ραμπουνήν εις το σαμάριν διά τέλος* Ασσίζ. 237[22]. **β)** ξύλινο εξάρτημα που εφαρμόζει στη ράχη των υποζυγίων, κυρίως για να στερεώνεται το φορτίο ή για να κάθεται ο αναβάτης· σαμάρι: *αν τύχει να 'ναι και κακόν σαμάριν τό σε στρώνουν (ενν. εσένα γάιδαρε), εγδέρνει και την ράχιν σου, πληγώνει τας πλευράς σου| και τρώγουσί σε ζωντανόν κόρακες και κουρούνες* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 682· *η Ραχελ επήρεν τα είδωλα και έβαλέ τα εις το σαμάρι του καμηλιού και έκατσεν απάνου τους, και επασπάτεψεν ο Λαβαν όλη τη τέντα και δεν ηυρήκεν* Πεντ. Γέν. XXXI 34· (εδώ σε μεταφ., σε παροιμ. χρ.· για παροιμ. με παρόμοια σημασ. και σήμ., βλ. Ν. Πολ., ΒΖ 7, 1898, 164): *τοις πάσι πάντα γίνομαι, γη και σποδός ορώμαι| και θέλω ου θέλω γίνομαι και το μωρού σαμάριν* Γλυκά, Στ. 558· *Γίνεται ο ξένος του μωρού σαμάριν και καθίζει* Περί ξεν. (Μαυρομ.) 58· (σε μεταφ., συνεκδ. για τα λουριά του σαμαριού): *και θέλει λάχει ως το 'στερο κιαμιά 'λλη να τον πάρει (ενν. τον Γύπαρη)| και τότες θέλει απαρθινά σας κόψει το σομάρι* Πανώρ.² Γ' 372· (σε παρομοίωση): *Το στάσιμο έναι κάτω στο ποτάμι και το λέγουν Μοσκέτας και έναι κεφάλι της θαλάσσου. Ομπρός εις το ποτάμι έναι ωσάν σαμάρι και όνταν είναι γεμάτα τα νερά, έχει ποδάρια ι', και όνταν είναι σέκα, το λιγότερο ποδάρια δ'* Πορτολ. Α 350[27].

Φρ. *κάνω ένα σομάρι σε κάπ.* = τον δέρνω: *εμένα τονε παίρνει| το αμμάτι μου, και το ζιμιό στο μαγερειό πετούμαι,| και βρίσκω τούτο το δαυλό σ' έντρομα και, να ζούμε,| ένα σομάρι του 'καμα, σαν πρέπει, πλήσα φίνο* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 37.

σαγολαίβα η, Προδρ. (Eideneier)² Δ' 87 χφφ HP κριτ. υπ. (έκδ. *σαγολέβα*)· *σακολαίβα*.

Από το μτγν. ουσ. *σάγος* και το αρχ. ουσ. *λαίφος* (βλ. Kahane, Sprache 418· βλ. όμως και Ανδρ., Λεξ., λ. *σακολαίβα*). Ο τ. με επίδρ. του ουσ. *σάκος* (βλ. Kahane, Sprache, ό.π., Κριαρ., Λεξ., λ. *σακολαίβα*) και σήμ. ναυτ.· βλ. και LBG (γρ. *σακολέβα*). Πληθ. ουδ. *σαγολαίφεα* στον Ευστάθιο, στο Du Cange και στο Du Cange App. T. *σακκολαίφη* στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. Η λ. στο Du Cange (*σαγολέβα*, λ. *σαγολαίφεα*)· βλ. και LBG (γρ. *σαγολέβα*).

(Ναυτ.) χοντρό καραβόπανο τραπεζοειδούς σχήματος (για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ε' 361-2)· (συνεκδ.) ένδυμα από ευτελές χοντρό ύφασμα: *αυτός φορεί αιγειομέταξα κι εσύ την σακολαίβαν* αυτ. Δ' 87.

σαγομάντα η.

Από το μτγν. ουσ. *σάγος* και το ουσ. *μάντα* (<μεσον. λατ. *manta*, Blaise, Lex. Lat. Med.)· πβ. ουσ. *μάντος* (L-S Suppl.), καθώς και λ. *σαγομάντιον* (9. αι., TLG).

Μανδύας, πανωφόρι από φθηνό χοντρό ύφασμα: *αυτός φορεί αιγειομέταξα κι εσύ την σαγομάνταν* Προδρ. (Eideneier)² Δ' 87 χφ K κριτ. υπ.

σαγόνι, σαγόνιν το, βλ. *σιαγόνιον*.

σαγρίδι το, βλ. *σαυρίδι(ον)*.

σαγχίτης ο, βλ. *σαχίτης*.

σαζίνα η, Ασσίζ. 5[26], 38[21], 40[3], 156[27], 157[22], 165[12], 266[1], 416[31].

Το προβηγκ. *sazina* (Χατζ., Ξέν. στοιχ. 101· βλ. όμως και Καραποτόσογλου, Κυπρ. Σπ. 64/65, 2000-01, 768-9).

(Νομ.) δικαίωμα κατοχής ή νομής (για το πράγμα βλ. Ζέπος, ΕΕΒΣ 25, 1955, 318): *εκείνος οπού πουλεί την κληρονομίαν του ... εντέχεται να πλερώσει εις την αυλήν διά τούτην την πούλησιν ένα μάρκον ασήμιν, και εκείνος οπού τω αγοράζει την αυτήν κλήραν, εντέχεται να πλερώσει πέρπυρα γ' ήμισον διά την σαζίναν, τουτέστιν διά την νομήν* αυτ. 288[30-1]· *Ανίσως είς άνθρωπος επούλησεν έναν πράγμαν εδικόν του και εκείνος οπού το εγόρασεν εις τόμα του, εις την σαζίναν του εκείνον το πράγμαν τό εγόρασεν, και γίνεται ότι ο πουλητής θέλει να μετανώσει και να πάρει το εδικόν του, το δίκαιον και η ισιότητα ορίζει ότι ουδέν ημπορεί να τον το σηκώσει εκείνον το πράγμαν απ' εκείνον* αυτ. 38[16].

Φρ. 1) *Είμαι εις την σαζίναν από κ.* = (α) έχω την κυριότητα: *Περί του πραγματευτή οπού ένι εις την σαζίναν απ' εκείνου του πράγματος ... οπού το εγόρασεν, και μετά ταύτα μεταγνώθει* αυτ. 38[12]· (β) έχω την αρμοδιότητα, τη δικαιοδοσία: *ειδέ το έκκλημα ένι κοινόν και εγγίζει της εκκλησίας και της αυλής της κοσμικής, ώσπερ είς διάκων εποίκεν κανέναν παράπτωμαν, και εντέχεται να κριθεί με την ρηγικήν αυλήν ... το δίκαιον και η ασσίζα ορίζει ότι η εκκλησία μηδέν ένι έξω της σαζίνας της απέ το δίκαιόν της, τουτέστιν τοιούτον έκκλημα ουδέν πρέπει να τελειωθεί εις την αυλήν την ρηγικήν, έως οπού οι λογάδες της αγίας του Θεού εκκλησίας να τους ορίσουν με το ίδιόν τους θέλημα* αυτ. 31[29]. **2)** *Δίδω σαζίνα* = αποδίδω την κυριότητα: *πότες ένι κρατούμενη η αυλή να δώσει σαζίνα εκείνου οπού ζητά εκείνον τό του κρατεί έτερος* αυτ. 416[20].

'σάζω, βλ. *ισιάζω*.

σάθραξ —κας ο.

Το ουσ. *σάθραξ* που απ. στον Ησύχ. (βλ. και Chantraine, Dict. étym., λ. *σαθρός*). Πβ. λ. *σαθρακιάζω* στο κρητ. ιδίωμα (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.² Ε' 131).

Σκουλήκι που τρώει και καταστρέφει το ξύλο, σαράκι: *Όσα ξύλα κόψεις την γέμωσιν της σελήνης σαπίζουν ογλήγορα, ότι τότες είναι όλα γεμάτα υγρότητα από την οποίαν γεννάται ο σκώληξ, οπού λέγομεν σάθρακα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 157.

σαθρός, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *σαθρός*. Η λ. και σήμ.

1) Φθαρμένος, σάπιος: Ιατροσ. κώδ. φπθ'. **2)** (Μεταφ.) που έχει αδύναμο χαρακτήρα· άτολμος, δειλός: *Βουλής διδάξω το καλόν και το πεφυλαγμένον,| εν τοις ιδίοις καν σαθρός καν τολμητίας πέλων* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 198· *Καλή έναι η στρατιωτική,*

άρχοντες, η βουλή σας,| αλλά γενναίων και δυνατών ουκ έναι έργον τούτον·| τοις ανισχύροις και σαθροίς δέδοται το εξάφνης·| ει γαρ και νίκος ποιήσομεν, εις εντροπή μας έναι Αχιλλ. (Smith) N 466.

σαθροφόρος, επίθ.

Από το επίθ. *σαθρός* και το β' συνθ. *-φορος*.

Αναξιόπιστος, ανίκανος: *τι πέραμαν εβάσταξεν και τι στενόν εκράτει| ο σαθροφόρος βασιλεύς, ο πάντων αμελήτης;* Παρασπ., Βάρν. C 159.

σαθρώ —ώνω, Προδρ. (Eideneier)^{2} Γ 254, Καναν. (Pinto) 99, 108, Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 1238 κα' 1, 1530 ιθ' 1.

Το μτγν. *σαθρόω*.Η λ. *σαθρώνω* (Ανδρ., Λεξ.) στο ΑΛΝΕ και σήμ. ως β' συνθ. (λ. *αποσαθρώνω*).

Μέσ. **1)** (Προκ. για κατασκευή) φθείρομαι, χαλώ· γίνομαι ετοιμόρροπος: *Εάν ο γείτων μου το σπίτι του, οπού εσαθρώθη, και απειλεί, ότι να πέσει, δεν το ανανεώνει ... και ποιήσει μέ τινα ζημίαν, νομεύομαί το εγώ* Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 1238 κα' 3. **2)** (Προκ. για έμψυχα) **α)** αδυνατίζω, εξασθενώ: *εν εκείνοις τοις μέρεσι και τα αναγκαία περί ίππων εσπάνιζον ... και το κλίμα εκείνο ψυχεινόν και δριμύτατον ην. Τότε δε και χειμώνος επιγενομένου οι ίπποι πλείστα εσαθρώσαντο* Ψευδο-Σφρ. 210^{4}· **β)** τραυματίζομαι θανάσιμα: *έπταισε παιδίν επταίσιμον, μανθάνει το ο Πάρις,| μετά οργής οργίστηκεν, ορίζει προς τους άλλους,| ρίπτει τον από άνωθεν έξωθεν εκ του πύργου.| Εσχίσθη, εσαθρώθηκεν, πάραυτα ενεκρώθη* Βυζ. Ιλιάδ. 367.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = (προκ. για κατασκευές ή υλικά πράγματα) φθαρμένος, διαλυμένος, ετοιμόρροπος: *Περί σεσαθρωμένων εικόνων αγίων, τι χρη ποιείν αυτάς* Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 1506 ξζ' 1· *Και ως επέρασαν ημέραι ολίγαι, όλον τον περιφραγμόν του πατριαρχείου, οπού ήτον γύροθεν με παλαιά πέταυρα σεσαθρωμένα, έρρηξεν αυτά* Ιστ. πατρ. 180^{2-3}· *Και προσδοκώντες οι Τούρκοι ότι των μεγίστων βουμπάρδων αι πέτραι τον σεσαθρωμένον πύργον εκείνον θέλουν χαλάσειν ... ακωλύτως εις το έξω κάστρον θέλουσι φθάσειν ... και την πόλιν θέλουν δουλώσειν* Καναν. (Pinto) 102· *Εκεί εστίν απέναντι καρβασαράς κτισμένος,| έρημος, άκληρος, πικρός, όλος σεσαθρωμένος* Προσκυν. Ιβ. 535 924.

σάικα η, Διακρούσ. (Κακλ.) 70, 71, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 147^{11}, 183^{2}, 395^{6}, 440^{3}, 443^{26}, 444^{26}, 445^{11}, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 7375· *σαΐκα*, Χρον. σουλτ. 96^{10}.

Από το τουρκ. *şayka* (Redhouse· βλ. και Kaplanis [Ιωακ. Κύπρ., Πάλη σ. 763-4]). Η λ. στο Somav., σήμ. ιδιωμ. (Κουσαθανάς, Λεξ. Μυκόν.), καθώς και στο ΑΛΝΕ λογοτ.

(Ναυτ.) είδος φορτηγού ή πολεμικού πλοίου με δύο ιστούς και τετράγωνο πανί (για το πράγμα βλ. Kaplanis, ό.π. και Κακλαμάνης [Διακρούσ. σ. 256]): *Μα ο πασάς εκίνησε χωστά και δε σταλάρει,| να πάει προς του Χογιατζή, τες σάικες να πάρει,| οπού 'τον στο λιμνιώνα του με ρύζα φορτωμένες| κι ήρθαν αποú το Κάερος κι ήτον εκεί 'ραμένες* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 394^{20}· *είχε (ενν. ο σουλτάνος) εις τον ποταμό τον Ντούναβη έως διακόσα πλεούμενα σαΐκες ... και τα είχε αρματωμένα,*

διά να μην ερθεί βοήθεια από την Ουγγαρία αποπάνω Χρον. σουλτ. 96^{3-4}· *σάικες τριαντατέσσαρις και περγαντιά σαράντα,| μ' αλτελλαρίαν και με ζαγχιρέ ήταν γεμάτα πάντα* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 8233.

σαΐκα η, βλ. *σάικα*.

σάισμα το, βλ. *σάγισμα*.

σαϊτόβολο(ν) το, βλ. *σαγιτ(τ)όβολο(ν)*.

σαΐτ(τ)α η, βλ. *σαγίτ(τ)α*.

σαϊτ(τ)έα, η, βλ. *σαγιτ(τ)έα*.

σαϊτ(τ)εύγω, σαϊτ(τ)εύω, βλ. *σαγιτ(τ)εύω*.

σαϊτ(τ)ία, σαϊτ(τ)ιά η, βλ. *σαγιτ(τ)έα*.

σαϊτ(τ)οδοξόβολο(ν) το, βλ. *σαγιτ(τ)οδοξόβολο(ν)*.

σαϊτ(τ)οερωτόξευτος, επίθ., *σαγιτ(τ)οερωτόξευτος*.

σαϊτ(τ)όκαρφο(ν) το, βλ. *σαγιτ(τ)όκαρφον*.

σαϊτ(τ)ολάσι το, βλ. *σαγιτ(τ)ολάσι*.

σαϊτ(τ)όσυρμα(ν) το, βλ. *σαγιτ(τ)όσυρμα*.

σακαδέλλα η.

Πιθ. από το ιδιωμ. ιταλ. *sacadèlo* (Battaglia, λ. *sacchedèllo*)· βλ. όμως και Τριαντ., Απ. 1, 413. Λ. *σακαδέλλο* στο κρητ. ιδίωμα (Ξανθ., Μελετ. 386).

Σακούλι· (εδώ) βαλάντιο, πουγγί (βλ. και Ξανθ., Μελετ. ό.π.): *Πάλε ξυπνά και θεωρεί ο κύρης των παιδίων| την σακαδέλλαν την φαιδράν με πληρέστατον βίον·| εσήκωσε τας χείρας του, δοξάζει τω Κυρίῳ* Βίος αγ. Νικ. (Κακλ.) 174.

σακάκι το.

Από το ουσ. *σάκος* και την υποκορ. κατάλ. *-άκι*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Μικρό σακί: *Όρισε (ενν. ο πασάς) κι εκαρφώσανε τα σπίτια τα δικά μας,| κι είπε να μηδέν πάρομεν αποú τα πράματά μας.| Κι οι αδελφοί μου ήρθασι και παίρνω το σακάκι| και βάνω το 'ς τσι νώμους μου με λίγο πραματάκι* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 226^{11}.

σακελλάρης ο, βλ. *σακελλάριος*.

σακελλάριος ο, Ελλην. νόμ. 558^{10-11}, Notizb. 31, 34, Χειλά, Χρον. 349, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. IV 45, Πωρικ. (Winterwerb) I 107, Μαλαξός, Νομοκ. 517, Ιστ. πατρ. 173^{16-7}, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 45^{r}, 46^{v}, 72^{v}, Λεηλ. Παροικ. 181, 190· *σακελλάρης*, Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. $121^{2}6^{\cdot}27$.

Από το υστλατ. *sacellarius* (Niermeyer, Med. Lat. Lex.· βλ. και Kahane, Graeca et Romanica II 514). Η λ. τον 7. αι. (Lampe, Lex., TLG), στο Meursius (λ. *σακέλη*) και σήμ.

(Εκκλ.) αξιωματούχος της Εκκλησίας, πιθ. αρχικά με οικονομικές και αργότερα διοικητικές αρμοδιότητες (για το πράγμα βλ. Darrouzès, Οφφίκια 310-14, ODB, λ. *sakellarios*): *Αι ενέργειαι των οφφικίων ... Ο σακελλάριος, κρατών πάντα τα ανδρώα και γυναικεία μοναστήρια, έχει υπουργόν και τον άρχοντα των μοναστηρίων* Μαλαξός, Νομοκ. 518· *Εν μηνί Νοεμβρίω εις την α', Σαββάτω βράδυ, εγέγονα σακελλάριος διά σφραγίδος του κυρ Δανιήλ, εις δόξαν Χριστού και της Θεοτόκου* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 46[v]· *μέγας σακελλάριος* = αρχικά τίτλος του σακελλάριου του Πατριαρχείου, ο οποίος ήταν υπεύθυνος για την καλή λειτουργία των μοναστηριών της Κωνσταντινούπολης· αργότερα ο τίτλος επεκτάθηκε σε αντίστοιχους αξιωματούχους της περιφέρειας (για το πράγμα βλ. Darrouzès, ό.π., ODB, ό.π.): *Τη η' του Μαρτίου, τη παραμονή των αγίων μ' μαρτύρων, εκοιμήθη ο μέγας σακελλάριος ο Μελιτηνιώτης* Byz. Kleinchron. A' 104[11]· *έλαβεν ο μέγας σακελλάριος ο Αλμυριώτης από τον Καρδάμη κυρ Ιωάννου ... νομίσματα ρν'* Notizb. 37.

σακέλλι το, βλ. *σακέλλιον*.

σακελλίζω, Ιερακοσ. 370[31], 431[5], 496[11-12], Ορνεοσ. αγρ. 539[12-13]· *σαγκελλίζω,* Ιερακοσ. 394[9] (έκδ. *σαγγελ-*).

Το πιθ. μτγν. *σακελλίζω* (TLG, γρ. *σα(κ)κελίζω*· βλ. και Chantraine, Dict. étym., λ. *σάκκος*, Kahane, Mediterranean Language Review 3, 1987, 91). Τ. *σακκελλίζω* σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Λουκά, Γλωσσάρ.). Η λ. στο Du Cange (λ. *σακέλλα*), όπου και τ. *σακλελίζειν* και *σακλίζειν*, σε σχόλ. και σήμ. ιδιωμ. (Pern., Ét. linguist. III 520, Σακ., Κυπρ. Β' 774).

Φιλτράρω, σουρώνω: *Λαβών ουν πολύτριχον βράσον αυτό, έως αν αποτριτωθεί, και σακελλίσας αυτό κάτεχε υπό το σακελλιστήριον, και βαλών εν αυτώ ολίγην τίτανον ... ανακύκησον αυτά* Ιερακοσ. 442[18]· *θλάσας κηκίδας βράσον αυτάς μετά ύδατος, και σακελλίσας αυτάς θες εν αυτοίς τοσούτο μέλι* Ιερακοσ. 434[4-5].

σακέλλιο το, βλ. *σακέλλιον*.

σακέλλιον το, Ασσίζ. 439[4]· *σακέλλι*· *σακέλλιο*, Ασσίζ. 476[8].

Το μτγν. ουσ. *σακέλλιον*. Λ. *σακέλλα* τον 7. αι. και *σακέλλη* το 10. αι. (TLG). Ο τ. *σακέλλι* σε έγγρ. του 12. αι. (Caracausi, στη λ.). Η λ. σε έγγρ. του 11.-14. αι. (Caracausi, ό.π., Act. Lavr. II 75[9], Cod. Mon. Prodr. A' 1[44]) και στο Meursius (λ. *σακέλη*).

1) Ταμείο, θησαυροφυλάκιο· (σε έναρθρ. γεν.) *ο σακελλίου* = αξιωματούχος της Ορθόδοξης Εκκλησίας με οικονομικές και διοικητικές αρμοδιότητες, υπεύθυνος για την καλή λειτουργία των εκκλησιών (για το πράγμα βλ. Darrouzès, Οφφίκια 62-4, Βαγιακ., Αθ. 63, 1959, 225· πβ. και ά. *σακελλάριος*): *έδωκέ μοι ο σακελλίου ο Μάζαρης από του κλήρου του Αγίου Μηνά ... νομίσματα β'* Notizb. 35· *Αι ενέργειαι των οφφικίων ... Ο σακελλίου, κρατών το σακέλλι και τας εκκλησίας, έχων υπουργόν και τον άρχοντα των εκκλησιών* Μαλαξός, Νομοκ. 518. **2)** Φυλακή: *κανέναν κουμμούνιν,*

ώσπερ Γενουβήσοι, Βενετίκοι και Πιζάνοι ουδέν εντέχουνται να έχουν καμμίαν αυλήν ..., και τους λας τους μόνο που έχουν ανθιλογήν μεσόν τους ... να τους επιτιμήσουν ο κούσουλός τους από πράγμαν, αν το πολομούν άτακτον, και να τους βάλει εις το σακέλλιόν τους Ασσίζ. 105[29].

σακελλιστήριον το.

Από τον αόρ. του *σακελλίζω* και την κατάλ. *-τήριον*. Τ. *σακελλιστήρι* στο Du Cange (*σακκελιστήρι*, λ. *σακέλλα*) και σήμ. στο ιδίωμα της Χίου (Pern., Ét. Linguist. III 520, λ. *σακκελλίζω*). Η λ. τον 9. αι. (TLG), στο Meursius (*σακελιστήριον*) και σε σχόλ.· βλ. και LBG.

Σακούλι από τρυπητό ή αραιό ύφασμα, που χρησιμοποιείται για στράγγισμα ή διήθηση· στραγγιστήρι, σουρωτήρι: *Λαβών ουν πολύτριχον βράσον αυτό, έως αν αποτριτωθεί, και σακελλίσας αυτό κάτεχε υπό το σακελλιστήριον, και βαλών εν αυτώ ολίγην τίτανον ... ανακύκησον αυτά* Ιερακοσ. 442[19].

σακελλίων ο, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 36[v], 45[v]. — Πβ. και *σακελλάριος*.

Από τη γεν. πληθ. του ουσ. *σακέλλιον*. Η λ. το 12. αι. (TLG, LBG) και σήμ. ως επών. (Βαγιακ., Βίος επων. 149).

(Εκκλ.) αξιωματούχος της Ορθόδοξης Εκκλησίας, *ο σακελλίου* (βλ. ά. *σακέλλιον* 1): *Τω αυτώ χρόνω απέθανεν ο παπακυρ-Μαλάκης ο σακελλίων* αυτ. φ. 23[r].

σάκι το, βλ. *σακί*.

σακί το, Ιων. III 6, Γαδ. διήγ. (Βασιλ.) 474, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) 189[v], Πεντ. Γέν. XXXVII 34, Μπερτόλδος 60, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Λουκ. ι' 13, Βίος Αισώπ. (Eideneier) D 214[2]· *σάκι*, Πεντ. Γέν. XLII 25, 35, Λευιτ. XI 32· *σακί(ν)*, Αχέλ. 435, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 196[3], 251[12], 281[15], 386[3], 427[12], 483[10], κ.α.· *σακίν*, Σπανός (Eideneier) A 457, B 141, Χούμνου, Κοσμογ. 1818, 1873, 1876, Προσκυν. Ιβ. 845 (Σινά) 345· *σακί(ο)ν*, Διήγ. Αλ. V 40, 41 τρις, Sprachlehre 88, Διήγ. Αλ. E (Lolos) 153[9, 17], Διήγ. Αλ. F (Lolos) 152[8, 15, 17], Μπερτολδίνος 113, 114· *σάκιον*, Μπερτόλδος 36· *σακίον*, Μπερτόλδος 56 δις, 57, 60 δις· *σακκί(ν)*, Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 101[5]· *σακκίν*, Ασσίζ. 238[30], 489[14]· *σακκί(ο)ν*, Μαχ. 594[20]· πληθ. *σάκα*, Πεντ. Γέν. XLII 35· *σακά*, Ιων. III 8.

Από το αρχ. ουσ. *σακκίον*. Ο τ. *σάκι* στο Du Cange (λ. *σακή*, γρ. -κκ-). Ο τ. *σακίν* τον 7. αι. (TLG, γρ. -κκ-), στο Du Cange (λ. *σακή*) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *σάκκος*, γρ. -κκ-)· βλ. και LBG (λ. *σακκίν*). Ο τ. *σακκίν* και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 774, Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου). Ο τ. *σακίον* (αρχ. -κκ-) στο Du Cange. Η λ. στο Meursius (λ. *σακή*) και σήμ.

1α) Θήκη για τη φύλαξη ή μεταφορά αντικειμένων, σακί, τσουβάλι: *Κάποιοι άρχοντες επήγασι στα σπίτια τως κι εκλαίγα,| πως έχου να μισέψουσι των γυναικών τως λέγα,| να μπάσουνε εις τα σακιά τα ρούχα τωνε πάλι* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 193[5]· *επτά σακκιά γεμάτα βουλλωμένα με μολύβιν τα έκρυψαν* (ενν. οι δουλευτάδες) *εις κάποιον καλαμιώνα* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 101[1]· (εδώ σε σχ. αδύνατον): *Δίδομεν δε και έτερα ουκ ολίγα, ήγουν ... σακίν τζυκάλια, βρακίν πεύκινον, κάλ-*

τσας ιδρέινας Σπανός (Eideneier) D 1711· β) (ειδικ.) σακούλι για τη φύλαξη χρημάτων, πουγγί: *Πολλοί άπλωσαν τα χέρια τους και εδέχθησαν χαρίσματα άδικα, όθεν συνέβη και έχασαν την δόξαν και την τιμήν όπου είχασι πρότερον· ωσάν ο Γύλιππος, ο στρατηγός των Λακεδαιμονίων, είχε λύσει τα σακία των σταμένων, και επήρεν όσα του εφάνη, και διά τούτο εξορίσθη της πατρίδος* Σοφιαν., Παιδαγ. 115. **2)** (Συνεκδ.) το περιεχόμενο ενός σακιού, η αντίστοιχη χωρητικότητα: *Σύρε, παιδί μου, εις τα φουσσάτα και ιδές τι κάμουν οι αδελφοί σου ... και έπαρέ τους πέντε δέκα κομμάτια τυρί και ένα σακί ψωμί και μίαν βαρέλα κρασί* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) 189· *... να τους πέψουν έως δέκα σακία αλεύρι και δέκα βουτσία κρασίον* Μπερτολδίνος 168. **3)** Τραχύ ένδυμα το οποίο φορούσαν οι Ιουδαίοι ως σύμβολο πένθους, μετάνοιας: *Κι επίστεψαν άντρες Νινβε έν θεόν κι εδιαλάλησαν νηστεία κι εφόρεσαν σακί από μέγα αυτών και ως μικρόν αυτών* Ιων. ΙΙΙ 5· *και εξέσκισεν ο Ιαακοβ τα ρούχα του και έβαλεν σακί εις τ' απάκα του, και εθλίβην ιπί τον υιό του μέρες πολλές* Πεντ. Γέν. XXXVII 34.

Φρ. *Μπαίνω μέσα στο σακί* = βρίσκομαι σε δύσκολη θέση, διακινδυνεύω (για τη σημασ. βλ. Παναγιωτάκης [Φαλλίδ. σ. 274], Κουκ., ΒΒΠ Ε' Παράρτ. 90· πβ. νεοελλ. φρ. *δε βάζω το κεφάλι μου στο σακί* (Κριαρ., Λεξ.)): *Τις μου το 'θελε ειπεί | να 'μπω μέσα στο σακί, | γιατί εγύρισε ο τροχός, | κι εφαλίρισα ο φτωχός* Φαλλίδ. (Παναγ.) 203.

σάκια η.

Από αραβ. *saqiyah* (Caracausi, στη λ.)· πβ. διαλεκτ. ιταλ. *zacchia, saja* (Caracausi, αυτ.). Η λ. σε έγγρ. του 12. αι. (Caracausi, αυτ., Μηνάς, Γλωσσάρ., Ιτ.).

(Ναυτ.) πιθ. υδραυλικός μηχανισμός πλοίου για την άντληση υγρών που συγκεντρώνονται στη σεντίνα: *Φρασκόνιν της πλώρης ως το πρώτον αποπέζιν οπού θέλει είσταιν απάνω κάτω ποδάρια τέσσαρα και σώνει στες σάκιες* Καραβ. 492[20].

σακία η, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 222[6], 257[7], 290[9], 765[3].

Από το ουσ. *σάκος* και την κατάλ. *-ία*. Πβ. λ. *σακκέα* σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου) και *σακιά* σήμ. λαϊκ. (Κριαρ., Λεξ.) και ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., λ. *σακκιά*).

Θήκη για τη φύλαξη ή μεταφορά αντικειμένων, σακί· (συνεκδ.) το περιεχόμενο ενός σακιού, η ποσότητα που χωράει σε ένα σακί (Πιτυκ., ό.π.): *οπλεγάρεται ο άνωθεν Νικολός και τα μέρη του αιωνίως να πλερώνει του άνωθεν μισσέρ Τζώρτζη κάθα χρόνο μίαν όρνιθαν, έναν εγγαρικόν, μίαν ζευγαρέαν ... και μίαν σακίαν άχερα* αυτ. 217[7].

σακιάζω.

Από το ουσ. *σακί(ν)* και την κατάλ. *-άζω*. Πβ. λ. *σακκίζω* στο Βλάχ. και σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. στο Somav. (*σακκιάζω*) και σήμ. λαϊκ.

Βάζω κ. μέσα σε σακί: *ήφυγε ο πασάς, και απάνω κάτω | τρέχουσι και ρωτούσι κι όλοι σμίγου, | δε μεριμνούσι πλια τως για να φύγου* (παραλ. 6 στ.). *Αφήνουσι τα ρούχα σακιασμένα | και πέφτουν και κοιμούνται ξεγνοιασμένα* Λεηλ. Παροικ. 203.

σακίν, σάκιον, σακίον το, βλ. *σακί*.

σακκίν, σακκί(ο)ν το, βλ. *σακί*.

σάκκος ο, βλ. *σάκος*.

σακκούλλα η, βλ. *σακούλα*.

σακκουμάνος ο, Μαχ. 440[18-19].

Από το ιταλ. *saccomanno* (Meyer, Γλωσσ. Πραγμ. Κύπρ. 133, Kahane, Sprache 570).

Υπεύθυνος για τη μεταφορά των αποσκευών, των προμηθειών και των λαφύρων του στρατεύματος κατά το Μεσαίωνα (για το πράγμα βλ. Battaglia, λ. *saccomanno*): *ένας δούλος λεγόμενος Μπαξής ενού σακκουμάνου τον εκράζαν Κοσμά Μαχαιρά, και ο σακκουμάνος άλλαξεν το όνομά του και έκραζέν τον Αντώνιον* αυτ. 440[19].

σακολαίβα η, βλ. *σαγολαίβα*.

σακόπουλον το.

Από το ουσ. *σάκος* και την υποκορ. κατάλ. *-πουλον*. Πβ. λ. *σακκουλόπ'λλον* στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *σακκούλιν*).

Μικρός σάκος: *επήρεν* (ενν. η Μαρκόλφα) *και την γάταν και μίαν κόταν οπού είχεν, την μίαν σε ένα σακόπουλον, και την άλλην εις τον κόρφον της* Μπερτολδίνος 104· (εδώ μεταφ. προκ. για στενά ρούχα): *Άφησέ μου καμπόσον τα παλιορούχα μου, διατί εγώ δεν θέλω εσύ να με τρυπώσεις μέσα σε εκείνα τα σακόπουλα. Ότι εγώ πνίγομαι εκεί μέσα* αυτ. 111.

σακοράφα η.

Από το ουσ. *σακκοράφιον* (8-9. αι. και σε σχόλ., LBG, TLG) και τη μεγεθ. κατάλ. *-α* (Μηνάς, Μορφολ. μεγεθ. 45, Ανδρ., Λεξ.)· πβ. μτγν. επίθ. *σακκοράφος* (Montanari, L-S Suppl· ως ουσ. βλ. LBG). Λ. *σακκοράφιν* στο Meursius και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Σακ., Κυπρ. Β' 774). Λ. *σακκοράφη* στο Du Cange και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 134, Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.)· βλ. και LBG. Η λ. σε κείμ. του 18. αι. (Ιατροσόφ. 18. αι. 137) και σήμ.

Μεγάλη και χοντρή βελόνα που χρησιμοποιείται για το ράψιμο σάκων ή χοντρών υφασμάτων: *Περί χοιρολαίμου, ήγουν κοράκου ... να πάρεις μία σακοράφα να την βάλεις εις την φωτίαν να κοκκινίσει καλά. Τότε έχε ένα μασούρι να βάλεις μέσα την σακοράφα καθώς είναι πυρωμένη να κάψεις εκείνο το σπυρί* Γιατροσ. Ιβ. 102 δις.

σάκος ο, Χρον. Μορ. Η 984, Δούκ. 393[2], Σφρ., Χρον. (Maisano) 158[10], Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem) 489 κριτ. υπ., Έκθ. χρον. 25[10], Ιστ. πολιτ. 36[18], Παϊσ., Ιστ. Σινά 675, Ψευδο-Σφρ. 534[14], Άσμα διερμ. 449· *σάκκος*, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 451, Θρ. Κύπρ. Μ 408.

Το αρχ. ουσ. *σάκκος*. Η λ. και σήμ.

1) Θήκη από χοντρό ύφασμα ή δέρμα για τη φύλαξη ή μεταφορά αντικειμένων, σάκος: Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 140· (εδώ προκ. για θήκη όπου φυλάσσονται

οστά νεκρού): *Το σπίτι που ευρίσκεται ο τάφος του Μωάμεθ| εκείνο το εστόλισαν 'πό άνωθεν ως χάμαι.| Χρυσό καφάσι βρίσκεται απάνω 'που τον σάκκον| και μέσα του κι εις τον βυθόν, ανάμεσα στον λάκκον,| εκείθεν εξεσπάζεται, βγαίνει ένα σκυλάκι* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 143. **2)** Ένδυμα από τραχύ ύφασμα που φορούσαν οι Ιουδαίοι ως σύμβολο πένθους, μετάνοιας: *Τότες εγδύνεται Δαβίδ ρούχα βασιλικάτα,| ρίπτει το στέμμα εκ της κεφαλής και πιάνει θεού στράτα,| τρυπά ένα σάκον τρίχινον, περνά την κεφαλήν του,| και πάσσει πάνω χώματα και κλαι με την ψυχήν του* Γεωργηλ., Θαν. 346. **3α)** (Εκκλ.) αρχιερατικό άμφιο με κοντά και φαρδιά μανίκια που φτάνει ως το γόνατο (για το πράγμα βλ. ODB, λ. *sakkos*, Βεργωτής, Λεξ. λειτουργ., Γριτσόπουλος, ΕΕΒΣ 20, 1950, 223 σημ. 1): *Περί των αρχιερατικών φορεμάτων οπού ενδύεται ο αρχιερεύς εις την θείαν λειτουργίαν, τι δηλούσιν ένα και ένα ... Ο σάκος έναι το ρούχον όπερ εφόρεσαν τον Χριστού εις τα φρικτά πάθη αυτού και ενέπαιζον αυτόν* Μαλαξός, Νομοκ. 121· *Ω δέσποτ' αγιότατε, τίμιε πατριάρχα* (παραλ. 6 στ.), *αρχιερέων πρώτιστος εσύ πάντα να είσαι,| να 'χεις και σάκον θαυμαστόν και μίτραν μετά λίθους| και μέγα το καπάσιον μετά πολλούς μαργάρους* Αρσ., Κόπ. διατρ. [578]· **β)** αυτοκρατορικό ένδυμα (για το πράγμα βλ. ODB, ό.π., Ψευδο-Κωδ., Οφφικ. 200[4], 224[27], 256[25], 264[2]): *Του βασιλέως ήφεραν το στέμμα και τον σάκον,| ηφέραν και εστέψαν τον* (ενν. *τον κόντον Μπαλδουβίν*) *ως βασιλέα* Χρον. Μορ. P 984· *Γίνωσκε, υιέ μου, ότι το θέλεις είσθαιν κύριος βασιλεύς, όταν τα πάθη εξουσιάζεις ... Φορείς τον σάκον, αλλά καλλώπισε αυτόν με την ευφροσύνην* Βασιλ. Κεφάλ. παραιν. 123. **4)** Βάτραχος (πβ. λ. *σάκκα* (Παπαδ. Α., Λεξ.), *σακκούτα* (Καραν., Ιστ. Λεξ. Κάτω Ιταλ.) και *σακούδα* (Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ.) σημ. ιδιωμ.): *Ο φυσιολόγος έλεξε περί του βατράχου, περί του ξηρού και του λεγομένου σάκου και υγρού* Φυσιολ. (Zur.) XXXXIII 2[2].

σακούλα η, Σαχλ., Αφήγ. 698, Χούμνου, Κοσμογ. 1497, Μορεζ., Κλίνη 394[r], Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 255· *σακκούλλα*, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 3524, 4265, 5400, 5409.

Από το ουσ. *σάκος* και την κατάλ. *-ούλα* (Ανδρ., Λεξ.) ή από το ουσ. *σακούλι(ο)(ν)* και την κατάλ. *–α*· βλ. Μηνάς, Μορφολ. Μεγεθ. 91 σημ. 3. Η λ. στο Βλάχ. (*σακκούλα*) και σημ.

α) Θήκη από ύφασμα ή δέρμα για τη φύλαξη ή μεταφορά αντικειμένων, σάκος: *Επήγαμεν στο σπίτι του άνωθεν ποτέ κυρ Γεωργηλά και ... είδαμεν ... μία λουτρομπόλια, δύο κουβερτόπλεκτα, δύο σακούλες, δύο ψωμοκοφινίδες, κλαδεύτηρο ένα* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 486[13]· *Εμείς απάνω* (ενν. *στο κάστρο*) *εμείναμε τότες, για να μπορούμε| να πάρομε το πράμα μας, κάτω να κατεβούμε.| Και πιάνω ό,τι μπόρεσα, βάνω σε μια σακούλα* Τζάνε, Κρ. πόλ (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 225[17]· (εδώ σε υπερβολή): *Σπανός εχέσθη κι εγέμισε δέκα σακούλες φακκίνων* Σπανός (Eideneier) D 381· **β)** (ειδικ.) σακούλι για τη φύλαξη χρημάτων, πουγγί: *Ω μοίρα πρικιαμένη,| γείς γέρος κακορίζικος, λωλός, σαν τον Αρμένη,| γιατί έχει στη σακούλα του τορνέσα μουχλιασμένα,| 'ς τσ' αγάπης τα καμώματα πούρι περνάει εμένα!* Κατζ. Β' 143· *ετοίμασέ τα το λοιπόν τα ρεάλια εις την σακούλα,| καθώς εσύ μας έταξες, να μας τα φέρεις ούλα* Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 471.

σακουλάκι το.

Από το ουσ. *σακούλι(ο)(ν)* και την υποκορ. κατάλ. *-άκι*. Τ. *σακουλάκιν* στο Meursius (λ. *σακουλάκης*) και *σακκουλάκιν* σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου). Η λ. στο Βλάχ. (*σακκουλάκι*) και σήμ.

α) Μικρό σακούλι: *Έπαρε κεχρί και βάλε το εις το τηγάνι χωρίς νερόν και ας κάψει. Και τότε έχε ένα σακουλάκι λινόν και βάλε το, καθώς είναι καμένον και ράψε το ή δέσε το και θέσε το εις τον πόνον* Γιατροσ. Ιβ. 58· **β)** (ειδικ.) σακούλι για τη φύλαξη χρημάτων, πουγγί: *όποιος ορέγεται από σας και θέλει να φιλήσει,| ας έλθει πρώτα εις την κερά και τότε ας μιλήσει·| αμμή το σακουλάκι του, πρωτύτερα ας το λύσει* Σαχλ., Αφήγ. 811.

Σακουλάτοι οι, Διήγ. Αλ. F (Lolos) 128[12].

Άγν. ετυμ.· πβ. και εθν. *Σαγουδάτοι* (απ. μετά τον 7. αι., TLG).

Ονομασία λαού: *Ήκουσαν του Βορέως τα μέρη ότι αρρώστησεν ο Φίλιππος, οι Κουμάνοι και οι Αλαμίτες και Σακουλάτοι, εσυνάχθησαν φουσσάτα να έλθουν εις την Μακεδονίαν* Διήγ. Αλ. V 34.

σακούλι, σακούλιν το, βλ. *σακούλιον*.

σακούλιον το, Ορνεοσ. 582[26, 27], Λεξ. IV 445· *σακούλι*, Σαχλ. N 396, Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 360, Πηγά, Χρυσοπ. 65, 161, Κατζ. Δ' 136, Φαλλίδ. (Παναγ.) 68, 321, Στάθ. (Martini) Γ' 355, Διαθ. 17. αι. 3[294], Φορτουν. (Vinc.) Γ' 339, Μάξιμ., Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ματθ. ι' 10, Λουκ. ι' 4, Ιω. ιγ' 29· *σακούλιν*, Ορνεοσ. αγρ. 557[14], Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 333 κριτ. υπ., Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 259, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 942, Απόκοπ. Επίλ. I 538, Ροδινός (Βαλ.) 131· *σακούλι(ο)(ν)*, Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 267 κριτ. υπ.), Βίος Αισώπ. (Eideneier) E 289[23].

Από το ουσ. *σάκος* και την κατάλ. *–ούλιον* (ΛΚΝ, λ. *σακούλι*). Ο τ. *σακούλι* στο Βλάχ. (*σακκούλι*) και σήμ. Ο τ. *σακούλιν* στο Du Cange (λ. *σάκουλον*) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., *σακκούλιν*). Τ. *σακκούλλιν* (Λουκά, Γλωσσάρ., Μηνάς, Λεξ. Ιδιωμ. Καρπάθου) και *σακκούλdι(ν)* (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.) σήμ. ιδιωμ. Η λ. το 10.-11. αι. (TLG, *σακκούλιον*), στο Meursius (λ. *σάκκουλον*) και σε σχόλ· βλ. και LBG.

1α) Μικρό σακί, σακούλι: *Παραλαβών ουν αυτόν* (ενν. *τον Στρατήγιον*) *ο ευνούχος ο Βασίλειος απέρχονται εις την τέντα του Ααρών κοιμωμένων απάντων και λαβών σακούλιν γεμάτον τα χαρτία απελθών δίδωσι ταύτα τω βασιλεί* Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 315· *ωσάν γιατρός, ως διά να τον γιατρέψει* (ενν. *η Μέδεα τον Γιασό*) (παραλ. 1 στ.) ... *πιάνει οκ το σακούλι της, 'κ την πόλβερην εβγάνει| και δίδει του διά να το φα, λέγει του θέλει γιάνει* Δεφ., Λόγ. 605· *εάν θέλεις να το κάμεις* (ενν. *το κρασί*) *να ευωδιάζει ως το μόσχον, μάζωξε άνθος πολύ από τα αγριοστάφυλα, ..., και φύλαξέ το εις ένα σακούλι και βάλε τα άνθη εκείνα μέσα εις το βουτσί* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 165· (σε μεταφ., ειρων.): *Χαρά εις την χήναν την καλήν, την χήναν την μουσούναν,| οπού φορεί την τσαπερούν την ανασκομπωμένην,| και οπίσω προς τον κώλον της σακούλιν να βαστάζει* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 104· **β)** (συνεκδ.) το περιεχόμενο ενός σακουλιού, η αντίστοιχη χωρητικότητα: *Τις καβαλάρης έτυχεν στην θαυμαστήν*

στρατείαν| ο Βονινσένιας κι έδιδεν μεγάλην τιμωρίαν| εις τους εχθρούς τους άπιστους, κι εκείνοι από την λύσσαν| ένα σακούλι μπόλπερη στο φως του τ' απολύσαν Αχέλ. 2099. **2α)** (Ειδικ.) σακούλι για τη φύλαξη χρημάτων, πουγγί (βλ. ά. σημασ. 1β) (για το πράγμα βλ. Κουκ., ΕΕΚΣ 3, 1940, 45, ΒΒΠ Β² 54): *Οπόταν θέλ' ειπείν τινάς άνθρωπος προκομμένος,* (παραλ. 3 στ.) *εις τα πτωχά και ορφανά, τάχα να πει να δώσουν* (παραλ. 1 στ.), *ευθύς ακούς και κλαίουσιν, άνδρες τε και γυναίκες,| οι πλούσιοι και οι πτωχοί και λέγουν, ουδέν έχουν.| Εις καπηλεία με χαράν λύουσιν το σακούλιν,| εις εκκλησίαν δυνατά δένουν το και φυλάσσουν* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 78· *ου καταδέχομαι να λάβω το φλουρίν σου·| στρέψε το στο σακούλιν σου* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 748· *Ανίσως κι εκουδούνιζε στο σπίτι μου αποκάτω| μιαν ώρα το σακούλι του με κίτρινα γεμάτο,| δεις ήθελες πως τ' άνοιγα* Κατζ. Α' 196· (μεταφ.): *αυτήν την Πάτραν την πτωχήν είχες παρηγοριάν σου* (ενν. συ, ω Κόρινθος),| *πουγγίν σου και σακούλιν σου εις όλες τες δουλειές σου* Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 89· *Πουλήσετε τα υπάρχοντά σας και δότε ελεημοσύνην. Κάμετε εις του λόγου σας σακούλια οπού δεν παλαιώνουν· θησαυρόν οπού να μην λείπει —εις τον ουρανόν* Μάξιμ., Καλλιουπ., Κ. Διαθ.² Λουκ. ιβ' 33· **β)** (συνεκδ.) περιουσία, πλούτος: *αν εγροικούν* (ενν. *οι φυλακατόροι*) *τον άνθρωπον νάχει καλόν σακούλι,| ανακατώνουνται πολλά, φωνάζουν, κατακρούσιν,| σφικτοκλειδώνουν τον καλά, δείχνουσι μανισμένοι* Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 274. **3)** Η εξωτερική σκληρή φλούδα κάποιων καρπών όπως το αμύγδαλο, το φουντούκι κ.ά., τσόφλι: *ηύρε λοιπόν* (ενν. *ο στρατοκόπος*) *φοινίκια, μύγδαλα, με σακούλι,| κι έκατσε και καθάρισε και έβγαλε τα φλούδη* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 46⁵.

Φρ. 1) *Έχω καλόν σακούλι(ν)* = είμαι πλούσιος (πβ. νεοελλ. φρ. *έχω γεμάτο/φουσκωμένο πορτοφόλι*, Κριαρ., Λεξ. λ. *πορτοφόλι*): *Όντε φέρουσι ... τινά να φυλακίσουν,| στοχάζονται* (ενν. *οι φυλακατόροι*) *το κάμωμα, ανέν και έναι πλούσιος* (παραλ. 1 στ.) *Αν εγροικούν τον άτυχον, να έχει καλόν σακούλιν,| ανακατώνονται πολλά* Σαχλ., Αφήγ. 491. **2)** *Κάνω σακούλι(ν)* = μαζεύω χρήματα, κάνω περιουσία (πβ. έκφρ. *κάνω πουγγί*, ά. *πουγγί* 3): *αν θέλεις να κερδαίνεις,| πάσχε και πλούσιους και πτωχούς πάντας να τους εγδέρνεις.| Έπαιρνε απ' όλους πλήρωμα, κάμε καλόν σακούλιν* Σαχλ., Αφήγ. 291.

σάκρε το (άκλ.), Ασσίζ. 200⁸⁻⁹·¹⁴, 451¹⁷.

Από το παλαιότ. γαλλ. *sacre* (Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 293, Stanitsas, Act. VIIIᵉ Congr. Intern. Neo-hell. franc. 102). Η λ. στο Du Cange.

Είδος (κυνηγετικού) γερακιού: *Περί των γερακιών και των ξυπτεριών και των σάκρε, και πάντων των όρνεων, τά οι μπαρούνηδες και οι καβαλλάριοι αναγιώννουν να κυνηγούν* αυτ. 20²⁶.

σακρίασμα το· *σακρίασμαν*, Βουστρ. (Κεχ.) Μ 167⁴.

Από τον αόρ. του **σακριάζω* (<προβηγκ. *sacrar*) και την κατάλ. *-μα* (Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 293, Stanitsas, Act. VIIIᵉ Congr. Intern. Néo-hell. franc. 100).

Δικαίωμα ιεροπραξίας· στη φρ. *σηκώνω (πάσα) σακρίασμα* = καθαιρώ ιερέα (πβ. ά. *σηκώνω* ΙΑ'10α φρ. 2): *Και έφερέν τους* (ενν. *τον πρε Τεζιτερίον, τον Ματαιόν και*

τον φρ' Αντώνη) *ο 'πίσκοπος της Λεμέσου ομπρός του και εσήκωσέν τους πάσα σακρίασμα και τους γ'. Και εκόψαν την κεφαλήν τους και εποίκαν τους δ' κομμάτια* αυτ. 166⁴.

σακρίασμαν το, βλ. *σακρίασμα*.

σακριτάριος ο, βλ. *σεκρετάριος*.

σάκρο το.

Από το παλαιότ. ιταλ. *sacro* (Battaglia, λ. *sacro*⁴).

Είδος πυροβόλου όπλου (για το πράγμα βλ. Battaglia, ό.π. σημασ. 2): *Ήγραψα, Μπερναμπούτσο μου, άρματα ζηλεμένα| να μασε φέρου απ' τη Φραγκιά γιά σένα και ογιά μένα* (παραλ. 6 στ.) *δυο φαλκονέτα ογιά μακρά, δυο σάκρα, δυο κανόνια* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 9.

σακτανίζω, Λέοντ., Αίν. Ι 35, Χρησμ. Ι 27, 36.

Πιθ. από το αρχ. *σάττω* ή *σάσσω* (θέμ. *σαγ-*) με επίδρ. του ουσ. *σατάν* ή *σατανάς*. Βλ. και Κοραή, Άτ. Β' 321· πβ. LBG, λ. *σατανίζομαι*. Η λ. στο Du Cange και Du Cange App. (λ. *σακτανίζειν*).

(Πιθ.) γεμίζω, πλημμυρίζω ή πιέζω (με το βάρος μου), συνθλίβω: *Ήλθεν δίκην ανδρειωμένη| μετά Σέρβων κουμπανάτων* (παραλ. 3 στ.) *και το 'κούει πλεονάζει| και τον κόσμον σακτανίζουν* Λέοντ., Αίν. Ι 25· *ερούφησεν* (ενν. *ο Τούρκος*) *τους χριστιανούς ως δράκος πεινασμένος,| εγίνηκεν Αντίχριστος, τον κόσμον σακτανίζει,| το γένος το Ρωμαϊκόν εκαταδούλωσέν το* Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 601.

σακτιμίζω.

Λ. πλαστή, πιθ. με επίδρ. του ουσ. *σάκτιν* (βλ. ά. *σάκτι(ον)*) και του *γεμίζω* ή του *σακτανίζω* (βλ. ά.) (βλ. και Eideneier [Σπανός σ. 320]).

(Πιθ.) γεμίζω κ. με περιττώματα (βλ. Eideneier, ό.π.): *και έτερον πιλωτόν, ίνα κυλημοκυτράς· τσόλιν, ίνα τσιλάς τας αρίδας σου, σάκτιν, ίνα σακτιμίζεις, να πέφτουν τα δόντια σου* Σπανός (Eideneier) Β 109.

σάκτιν το, βλ. *σάκτιον*.

σάκτι(ον) το· *σάκτιν*.

Πιθ. από το αρχ. ουσ. *σάκτας* και την κατάλ. *-ιον* (βλ. και Nicholas-Baloglou, Quadr. 311-2, καθώς και Cupane, JÖB, 29, 1980, 256 σημ. 80). Η λ. τον 14. αι. (LBG, λ. *σάκτιον*).

Χαλί· στρωσίδι, σκέπασμα (πβ. ά. *πεύκι(ον)*): *Και περί του μαλλίου μου πολλά έχω να λέγω* (ενν. *εγώ, το πρόβατον*),| *βυρτσίζουσι, κτενίζουσιν και νήθουσι το νήμα* (παραλ. 8 στ.). *Ποιούσι σάκτια ψηλά και μεγαλοπλουμάτα| ά ο σουλτάνος κάθεται και όλοι οι αμιράδες·| απλώς και πάσα γενεά, Ρωμαίοι τε και Φράγκοι| χρώνται τα εις κλινάρια και εις τα στρώματά τους* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 493 κριτ. υπ.· *τσόλιν, ίνα τσιλάς τας αρίδας σου, σάκτιν, ίνα σακτιμίζεις* Σπανός (Eideneier) Β 109.

σάλα η, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) 270[v], Σουμμ., Ρεμπελ. 165, 188, Λεηλ. Παροικ. 554.

Από το μεσν. λατ. (Du Cange, Lat.) - ιταλ. (Battaglia λ. *sala*[1]) *sala*. Η λ. το 13. αι. (LBG, Caracausi), στο Βλάχ. και σήμ.

Αίθουσα, χώρος υποδοχής μιας οικίας ή ενός μεγάρου (βλ. Κουκ., ΒΒΠ Δ' 294, Battaglia, ό.π.): *υπήραν* (ενν. *οι φαρισαίοι και οι αρχιερείς και όλο το πλήθος των Εβραίων*) *τον Ιησούν εις το παλάτι του Πιλάτου δεδεμένον, και ... τον έβαλαν έξω εις την σάλα του παλατίου και αυτοί εσέβησαν εκεί οπού ήτον ο Πιλάτος* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) 267[v]· *οι συνδίχοι ... ευρεθήκανε εκεί εις το παλάτι ... και εκαρτερούσαν να έβγει ο πρεβεδούρος έξω εις την σάλα οπού ήτον ο λαός* Σουμμ., Ρεμπελ. 164· *παγαίνει* (ενν. *ο καπετάν πασάς*)| *εις του Σκληρού τα σπίτια και σιμά του*| *ήσυρνε τον Κιοσέ για συντροφιά του* (παραλ. 2 στ.). *Και απής ανέβη απάνω και καθίζει,*| *ετότες ο Κιοσές πάλι αρχινίζει* (παραλ. 18 στ.) *Πρέπει, λοιπόν, πασά μου, να του κάψεις*| *τα σπίτια του, πολλά να τονε βλάψεις.*| *'Δέ το στολίδι, που 'χει τούτη η σάλα,*| *και όλα τα σπίτια τούτα τα μεγάλα* Λεηλ. Παροικ. 533.

σαλαβαντίζω, βλ. *σαλαβατίζω.*

σαλαβατίζω, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 4657, Παϊσ., Ιστ. Σινά 1271, Διακρούσ. (Κακλ.) 44, 114, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 150[8], 185[18], 211[6], 257[6], 264[19], 292[14], 563[14], 575[8, 9], Παϊσ., Ιστ. Σινά (Καδάς) 1267· *σαλαβαντίζω.* — Βλ. και *σαλαβατώ.*

Από το τουρκ. *salâvat* (Χατζ., Λεξ., στη λ.). Ο τ. και σήμ. στο κρητ. ιδίωμα (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 135 (*σαλαβαdίζω*), Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ.). Τ. *σαλαβατίτζω* σήμ. ιδιωμ. (Μιχαλαριά-Βογιατζή, Λεξ. Σύμης). Η λ. στο Du Cange (*σαλαβατίζειν*) και σήμ. ιδιωμ. (Χατζ.,Λεξ., Παπαθαν., Γλωσσ. ρουμελ., Σύρκου, Μεγαρ. ιδιωμ.), καθώς και λογοτ. στο ΑΛΝΕ.

1) (Για μουσουλμάνο) προσεύχομαι μεγαλόφωνα, τελώ την προσευχή σύμφωνα με τον καθορισμένο τελετουργικό τρόπο: *τη μεγάλη Κυριακή του Πάσχα, το μεσονύκτιον, ηγέρθησαν οι τερβίσηδες και υπήγαν εις την Αγίαν Σοφίαν να σαλαβατίσουν κατά το αυτών έθος* Byz. Kleinchron. Α' 260[85]· *ναούς και μοναστήρια είπε* (ενν. *ο πασάς*) *να τα χαλάσουν,*| *να βγάλουν τα 'κονίσματα, μετζίτια να φτιάσουν,*| *διά να βάλει χότζηδες για να σαλαβατίζουν*| *και τας εικόνας τας σεπτάς οι άνομοι να βρίζουν* Διακρούσ. (Κακλ.) 755· (σπάν. προκ. για εβραίο): *Με την πολλή γλυκότητα τον Κύριο εδοξάζα* (ενν. *οι αρχιερείς*)| *και όλοι το κύριελέησο, όσον μπορού, εκράζα.*| *Κι απήτις εδοξάσασι κι απή εσαλαβαντίσα* (παραλ. 2 στ.) *του Ιωσήφ τη Δέσποινα λέσι να παραλάβει*| *και να την έχει συντροφιά δοξάζοντας τον Κύριο,*| *απού την ήδωκε σ' αυτόν με φοβερό μυστήριο* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1856. **2)** (Συνεκδ.) **α)** αλλαξοπιστώ, εξισλαμίζομαι: *κι όλο της Κρήτης το νησί από τον Τούρκο 'πάρθη,*| *οπού πολλοί χριστιανοί γιαμιά σαλαβατίσα*| *και τους σταυρούς ερίχτανε, την πίστιν αθετήσα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 244[7]· *Ν' αρχίσω φόνους άμετρους και τσακισμούς 'ς τσ' αρμάδες* (παραλ. 1 στ.), *για σκλάβους οπού πιάνασι κι έχου τσι και δουλεύγου,*| *και λευτεριά τ' Αγαρηνού να λάβουσι γυρεύγου·*| *και παν και τους χαδεύουσι για να σαλαβατίσου,*| *και πέμπου τσι τσαλμάδες τως να τους περιτομήσου* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 317[6]· **β)** (μτβ.) εξισλαμίζω κάπ.: *Άνδρες, γυναίκες και παιδιά κι όσοι με* (ενν. *τη χώρα*) *καρτερείτε,*| *γυιά να μη με πάρουσι, συχνιά παρακαλείτε·*| *όλη ας με ρίξουν εις τη γη κι όλη ας με καταλύσου,*| *μονάχας οι Αγαρηνοί μη με σαλαβατίσου,*| *μηδέ μου βγάλουν το σταυρό και βάλουν το φεγγάρι,*| *το Μαουμέτη μηδέ δω απάνω στο λιοντάρι* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 498[16].

σαλαβάτισμαν το.

Από τον αόρ. του *σαλαβατίζω* και την κατάλ. -*μαν*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Χατζ., Λεξ., λ. *σαλαβατίζω*, Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.).

Μουσουλμανική τελετουργική προσευχή· *έβγαινεν ως τον ουρανόν το σαλαβάτισμάν τους* (ενν. *των Τουρκών*) Αχέλ. 738.

σαλαβατώ, Τριβ., Ταγιαπ. 100. — Βλ. και *σαλαβατίζω.*

Από το τουρκ. *salâvat* (Χατζ., Λεξ., λ. *σαλαβατίζω*). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Χατζ., Λεξ., ό.π., Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.).

(Για μουσουλμάνο) προσεύχομαι μεγαλόφωνα, τελώ την προσευχή σύμφωνα με τον καθορισμένο τελετουργικό τρόπο: *Χοτζάδες εχουγιάζασι κι έξω σαλαβατούσα*| *και τουφεκιές ασκόλαστες ερίχναν κι εκτυπούσα* (ενν. *οι Τούρκοι*) Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 277[23].

σάλαγος ο, Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Γ' 91, Ιντ. κρ. θεάτρ. Β' 117, Γ' 55, Πιστ. βοσκ. V 6, 243 (έκδ. *σαν λόγος*· διόρθ. Κριαράς, Β-ΝJ 19, 1966, 278).

Από το μτγν. *σαλαγέω*. Η λ. και σήμ.

α) Θόρυβος, βοή: *Μα σάλαγο περίσσο*| *'ς τούτα τα δάση τ' άγρια μου φάνη να γροικήσω.*| *Οϊμένα! ποιο θεριό θωρώ; πόδια, βοηθήσετέ μου!* Ανέκδ. ιντ. κρητ. θεάτρ. Α' 23· **β)** φασαρία, αναταραχή: *Όπου κι αν είναι* (ενν. *ο κύρης του Νικολό*), *εδεπά θέλει έρθει δίχως άλλο*| *να κάμει ταραχή πολλή και σάλαγο μεγάλο,*| *για να τους πάρει το ζιμιό, σα λέγει, τα τορνέσα,*| *κι όλους φωνιάζει στη φλακή πως θα τους βάλει μέσα* Κατζ. Δ' 34.

σαλαμάνδρα η, Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 652, Φυσιολ. (Kaim.) 88a[14], 88b[1, 4], 89a[τίτλ. 8], Φυσιολ. (Zur.) XXXXIIII 1[τίτλ. 1, 8], 2[τίτλ.], Φυσιολ. 361[22], Μπερτολδίνος 114.

Η λ. στον Αριστοτέλη και σήμ.

Μικρό αμφίβιο με ουρά, παρόμοιο στη μορφή με σαύρα: *Ο Φυσιολόγος έλεξεν περί της σαλαμάνδρας ότι εάν εισέλθη εις κάμινον πυρός, σβέννυται όλη η κάμινος, και εάν εις υποκαυστήριον βαλανείου εισέλθει, σβέννυται το υποκαυστήριον* Φυσιολ. (Kaim.) 88a[4]· *εκείνοι όπου τρώγουν κάποιον ερπετόν ακάθαρτον οπού το λέγουν σαλαμάνδρα, διά την ζάλην ...* Νομοκ. 388[29].

σαλαμάνδρινος, επίθ., *βλ. σαλαμανδρινός.*

σαλαμανδρινός, επίθ., Φυσιολ.(Zur.) XXXXIIII 2[5]· *σαλαμάνδρινος,* Φυσιολ. (Zur.) XXXXIIII 2[1].

Από το ουσ. *σαλαμάνδρα* και την κατάλ. *-ινός*. Πβ. λ. *σαλαμανδρίνη* η στο Δημητράκ. Η λ. στο LBG.

Στην έκφρ. *σαλαμανδρινή/ σαλαμάνδρινη σαύρα* = σαλαμάνδρα (βλ. ά.): *η σαλαμανδρινή σαύρα σβέννυσι το πυρ* Φυσιολ. (Kaim.) 88a[8].

σαλαμούρα η.

Από το βενετ. *salamora* (Boerio). Η λ. σε έγγρ. του 17.αι. (Μαυρομάτης, Θησαυρ. 20, 1990, 484), στο Du Cange και σήμ.

Άλμη· εδώ πιθ. είδος σάλτσας: *Και επήγε* (ενν. *ο Αίσωπος*) *και αγόρασε γλώσσας χοιρινάς και ορδίνιασέν τες καλώς. Και εκάθισαν εις το τραπέζι, και έφερε καθενός γλώσσαν οπτήν με την σαλαμούραν* Βίος Αισώπ. (Eideneier) D 224[42].

σαλάριον το.

Το μτγν. ουσ. *σαλάριον*. Τ. *σαλάριο* σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ.). Η λ. στο Meursius και σε έγγρ. του 16. αι. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Α' 245[14], Β' 78[24], 253[8], Δετοράκης, Θησαυρ. 19, 1982, 162, 165)· βλ. και LBG.

Μισθός, αμοιβή (εργάτη): *του Γιωργάκη του Μυτιληναίο ... ο οποίος μου εδούλεψε και εκείνος δαμάκιους χρόνους, και καλά και ήδιδά του το σαλάριόν του τον καιρόν οπού μου εδούλευγε, θέλω ... ογιά να 'χει αφορμή να με μακαρίζει να μην τον εγυρέψει κανείς εις τα λιβέλα αμπελιών και χωραφιού απού 'τονε κρατημένος να μου πλερώνει και δε μου τα πλέρωνε* Διαθ. 17. αι. 4[71].

σαλάς ο.

Από το τουρκ. *salâ* (Redhouse).

Μουσουλμάνος ιερωμένος, ο οποίος καλεί, συν. από τον μιναρέ του τζαμιού, τους πιστούς σε προσευχή, μουεζίνης: *ζκ, ινδικτιώνος ιε', Φεβρουαρίῳ ιγ', ημέρᾳ Ϛ', εγεννήθη ο υιός μου ο Γερακούδης ... ώρᾳ όταν αλάλιεν ο σαλάς* Byz. Kleinchron Α' 669[10].

σαλάτα η, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 201, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 6903.

Από το βενετ. *salata* (Boerio· βλ. και Spadaro, Sic. Gymn. 21, 1968, 260). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Λαχανικά κομμένα και σερβιρισμένα με αλάτι και καρυκεύματα· σαλάτα: *Ο ... κηπουρός εθέρισε ένα δεμάτι λάχανα και άλλα όσα κάμνουν χρείαν διά σαλάτα ... και έδωκεν τον Αίσωπον* Βίος Αισώπ. (Eideneier) K 163[29-30].

σαλατικό(ν) το, Παϊσ., Ιστ. Σινά 1383, 1501, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 5151, Παϊσ., Ιστ. Σινά (Καδάς) 1583.

Το ουδ. του επιθ. *σαλατικός (<ουσ. *σαλάτα* και την κατάλ. *–ικός*) ως ουσ. Ο πληθ. στο Somav. Η λ. *σαλατικό* και σήμ.

(Συν. στον πληθ.) λαχανικό που χρησιμοποιείται για σαλάτα: *προς τα εν δεξιᾷ μέρη του μετοχίου| κήπος οράται φυτευτός έγγιστα του τοιχίου·| σαλατικά και λάχανα έστι πεφυτευμένος* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1587.

σαλατοκουρούνα η.

Από τα ουσ. *σαλάτον* (απ. τον 11.-12. αι., TLG, LBG· βλ. και Du Cange, *σάλατον*, λ. *σαλός*) και *κουρούνα*.

(Υβριστ.) χαζή, ανόητη: *Ορνίθιν κουρνομύαλον και μυξοσκατοφάγον* (παραλ. 2 στ.), *τσαννή, κοπελορίκτουσα, πόρνη, θυγάτηρ πόρνης,| και μαλαντρίνα αδιάντροπε και σαλατοκουρούνα* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] μετά στ. 223 κριτ. υπ.

σαλβαμέντο, επίρρ., Πορτολ. Α 342[32].

Από το ιταλ.(Battaglia)-βενετ.(Boerio) *salvamento*.

(Ναυτ.) με ασφάλεια (βλ. και Battaglia, ό.π. σημασ. 3): *Εις το έμπα του νησίου 'κοστάριζε το νησί πλωρήσιν ήμισυ και έλα εις το πόρτο σαλβαμέντο και ράξε εις οργίες ε' ή εις όσο θέλεις* αυτ. 348[12]· *Εις τον κάβον της τρεμουντάνας έχει μίαν ξέρην αλάργου πλωρήσιν έναν ήμισυ· και άμε αλάργου να υπάς μέσα σαλβαμέντο* αυτ. 117[10].

σαλβιάζω.

Από το προβηγκ. *salvar* (Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 293). Πβ. λ. *σαλβάρω* και *σαρβάρω* σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Χατζ., Λεξ.).

Σώζω, γλυτώνω: *επαραδόθην και ο καπετάνος και εζήτησεν να σαλβιάσει το κορμίν του και την γυναίκαν του* Βουστρ. (Κεχ.) 78[12].

σάλβο το, βλ. *σαλβοκουντούτο*.

σαλβοκούντουτο το, βλ. *σαλβοκουντούτο*.

σαλβοκουντούτο το, Μαχ. 278[28], Βουστρ. (Κεχ.) 124[15-16], 202[2]· *σάλβο*, Βουστρ. (Κεχ.) 124[17, 19], 132[1]· *σαλβοκούντουτο*, Βουστρ. (Κεχ.) B 125[15-16]· *σαλβοκουντούτον*, Μαχ. 138[38], 290[19], 502[21, 26], 514[8, 13], 522[17], 534[20-21].

Από το ιταλ. *salvocondutto* (Battaglia, λ. *salvacondotto*). Για τον τ. *σάλβο* βλ. Kahane, Sprache 566. Τ. *σαλβοκοντότο* και *σαλβοκοντότον* σε έγγρ. του 15. αι. (Μανούσ., ΕΜΑ 6, 1956, 178, 180) και *σαλβοκοντούτο* σε έγγρ. του 16. αι. (Γιαννόπουλος, Θησαυρ. 11, 1974, 133). Λ. *σαλβο-κοντούκτος* στο Du Cange και *σάλβον κονδούκτον* σε έγγρ. του 15. αι. (Miklos.-Müller, Acta III 203).

Άδεια για ασφαλή διέλευση και κυκλοφορία: *εμόσαν* (ενν. *οι Γενουβήσοι*) *... απάνω εις το σώμαν και αίμαν του Κυρίου και γ' φορές εις το άγιον ευαγγέλιον να μεν ποίσουν κακόν του κοντοστάβλη, ουδέ να τον κωλύσουν απού την στράταν του όπου μέλλει να πᾳ, και εποίκαν τα δύο σαλβοκουντούτα* (έκδ. *σάλβο κουντούτα*) *και τρία νοταρικά και στοιχήματα της αγάπης* Μαχ. 540[20]· (σε θέση επιθ.): *είπαν το του αμιράλλη της Αλεξάνδρας το έλα τους, και κείνος να ποίσει νώσιν του σουλτάνου να τους πέψει χαρτίν σαλβοκουντούτο* (έκδ. *σάλβο κουντούτο*) *να μπουν ομπρός του* Μαχ. 278[26].

Φρ. *δίδω/πολομώ (το) σαλβοκουντούτον*, βλ. ά. *δίδω* ΙΑ'11β φρ., *πολεμώ* Φρ. 48.

σαλβοκουντούτον το, βλ. *σαλβοκουντούτο*.

σαλγέμμα το.

Από το ιταλ. *salgemma* (Battaglia). Τ. *σαλτζέμα* στο Du Cange (λ. *σάλγεμμα*) και *σαλτζέμε* στο Meursius. Η λ. στο Du Cange, ό.π.· βλ. και LBG (γρ. *σαλγέμα*).

Ορυκτό αλάτι, ο αλίτης: *Έπαρε άλας, στύψιν και έτερον άλας στεριωτικόν, οπού γίνεται εις τα βουνά και είναι λαμπρόν ως μαργαριτάρι δι' αυτό το λέγουν οι σπλετσέροι σαλγέμμα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 259.

σαλγίνι(ον) το.

Από το τουρκ. *salgın* (Redhouse). Τ. *σαγδίνιν* σε δημ. άσμα (Παπαδ. Θ., Δημ. κυπρ. άσμ. 140[270], Γιαγκουλλής, Κυπρ. διαλ., λ. *σαλγίνιν σαγδίνιν*). Η λ. *σαλγίνιν* στο κυπρ. ιδίωμα (Σακ., Κυπρ. Β' 879, Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.).

Ετήσιος οθωμανικός φόρος που εισπράττεται από μια κοινότητα: *εβάρυνεν* (ενν. *ο σουλτάν Σελίμης*) *άπαν το υπήκοον διά χρημάτων δόσεις καθέκαστον χρόνον, πολλάκις και δις του ενιαυτού· εν γαρ τοις καιροίς του πατρός αυτού ουκ ηπίσταντο τας τοιαύτας δόσεις τα λεγόμενα σαλγίνια* (έκδ. *σαλγήνια*) Έκθ. χρον. 58[25].

σαλδαμάριος ο· *σαμαρδάρης*, Πουλολ. (Τσαβαρή)² 446 κριτ. υπ.· *σαμαρδάριος*, Προδρ. (Eideneier)² Δ' 104 κριτ. υπ.· *σαρδαμάρης*, Πουλολ. (Τσαβαρή)² 446 κριτ. υπ.· *σαρδαμάριος· σαρμαδάρης*, Πουλολ. (Τσαβαρή)² 446 κριτ. υπ.· *σαρμαρδάριος*, Προδρ. (Eideneier)² Δ' 104 κριτ. υπ.· γεν. εν. *σαρδαμαριού*, Προδρ. (Eideneier)² Δ' 104.

Από το μεσν. ουσ. *σαλγαμάριος* (5. αι., TLG· βλ. και Kahane, Sprache 518) με τροπή -γ->-δ-. Οι τ. *σαμαρδάρης* και *σαμαρδάριος* από τους τ. *σαρδαμάρης* και *σαρδαμάριος* με αντιμετάθ. Ο τ. *σαρδαμάρης* στο LBG. Ο τ. *σαρδαμάριος* τον 8.-12. αι. (TLG)· βλ. και LBG. Οι τ. *σαρμαδάρης* και *σαρμαδάριος* από τους τ. *σαρδαμάρης* και *σαρδαμάριος* με αντιμετάθ. Για τη γεν. εν. *σαρδαμαριού* βλ. Μηνάς, Δωδώνη 12, 1983, 286. Η λ. το 10. αι. (TLG)· βλ. και LBG.

Πωλητής αλιπάστων και τουρσιών· (γενικ.) παντοπώλης, μπακάλης (για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Β¹ 211, Georgac., Ichthyological 200 σημ. 355): *Η δε να αφήκαν και λαρδίν εις προβολήν απάνου,| να μη χυθείς* (ενν. *συ, η κουρούνα*) *και κατεβείς και δάκεις το και φύγεις;| Η δε να ειπούμεν αδικείς μόνον τον σαμαρδάρην;| Αδικείς και τον γεωργόν, όταν το φάβα σπέρνει* Πουλολ. (Τσαβαρή)² 446· *ουκ είσαι σεβαστού παιδίν ουδέ κουροπαλάτη,| σαρδαμαρίου παιδίν είσαι, χαβιαροκαταλύτου* Προδρ. (Eideneier)² Δ' 104 κριτ. υπ..

σάλεμα το, βλ. *σάλευμα*.

σαλεμός ο, βλ. *σαλευμός*.

σαλευγουδίζω.

Από τον τ. *σαλεύγω* του *σαλεύω* και την κατάλ. -*ίζω* αναλογ. με τα ρ. σε -*ουδίζω*.

Κινούμαι αργά, με κόπο: *Επέρασεν ο μήνας πρι να θέσω| κι εδιάβη κι άλλος πρίχου να μπορέσω| να πορπατήσω, να σαλευγουδίσω,| να πα να την ευρώ, να τση μιλήσω* Βοσκοπ.² 315.

σαλεύγω, βλ. *σαλεύω*.

σάλευμα το· *σάλεμα*, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk-v. Gem.) 111, Ροδολ. (Αποσκ.) Αφ. 12, Γ' 80, Ε' 58· *σάλευμαν*.

Το μτγν. ουσ. *σάλευμα*. Ο τ. *σάλεμα* στο Βλάχ. και σήμ.

α) Κίνηση· (εδώ) κίνηση του σώματος: *Χίλιες θωριές κι ευγενικά σαλέματα και ζάλα| και λόγια τακτικότατα στο νου μου τον εβάλα* Στάθ. (Martini) Β' 223· (προκ. για στρατιωτικές κινήσεις): *ορίσαμε τσι στρατηγούς να στέκου ετοιμασμένοι,| για τούτο εις πάσα σάλεμα είμεσταν εγνοιασμένοι* Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 158· *φέρνω τον υψηλόταιο στη μεγαλότητά του| για να τρομάξου τα νησιά όλα το σάλεμά του:| το Μορεζίνη θε να πω, με πόθο ...* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 407[11]. **β)** (μεταφ., στον πληθ.) οι απρόβλεπτες κινήσεις, τα «καμώματα» κάπ.: *Στου ριζικού τα 'μπόδιστρα κι εις τα σαλέματά του| 'ξάζει πολλά το φίλο ντου να δει κιανείς σιμά του,| γιατί στην καλοριζικιά μηδένας δεν κατέχει| και να γνωρίσει φανερά φίλο καλόν ποιον έχει* Στάθ. (Martini) Γ' 147· *Ω κόσμε, κόσμε δολερέ, προσερινέ και κλέφτη,| τις άνθρωπος σ' ακλούθησε και δεν εζιγανεύτη;| Όλους γελάς και παίζεις τους με τα σαλέματά σου,| και οπόχει γνώση ας βλέπεται το πώς να ζει μετά σου* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk-v. Gem.) 117 κριτ. υπ.

Έκφρ. *σάλευμαν της ωνής* = η μεταβολή των τιμών της αγοράς: *Ιούνιος ... Δηλοί· γερόντων ... βλάβη, σάλευμαν της ωνής και πολλή βροχή και άνεμοι* Ωροσκ. 43[28].

σάλευμαν το, βλ. *σάλευμα*.

σαλευμός· *σαλεμός*.

Από το *σαλεύω* και την κατάλ. -*μός*. Ο τ. στο Somav. (λ. *σάλεμα*) και σήμ. ιδιωμ. (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ.). Η λ. τον 8.-9. αι. (LBG, TLG).

Μετακίνηση, μετατόπιση· (εδώ σε περίφρ. με το ρ. *δεν/ουκ έχω*, βλ. Ανδρ., Αθ. 51, 1941, 47-51): *Και απάνω εις εκείνο το πλιθίον έβαναν μάρμαρον πολλά μεγάλον ... Και ήτον να ιδεί τινάς θαύμα παράδοξον, ότι ωσάν σίδηρον εκολλούσε το πλιθίον από το μάρμαρον και σαλεμόν δεν είχε* Hagia Sophia f 589[6]· (μεταφ.): *εκείνην* (ενν. *την Πλάτζια-Φλώρε*) *εστοχάζετον ο συνανάθροφός της·| σ' αυτήν τον νουν του έβαλεν και σαλεμόν ουκ είχεν* Φλώρ. 197.

σάλευσις η.

Το ουσ. *σάλευσις* που απ. στον Αριστοτέλη. Τ. *σάλεψις* στο Somav.

(Εδώ προκ. για σεισμό) δόνηση, κούνημα: *τόσος ήτον δυνατός και πολύς* (ενν. *ο σεισμός*), *οπού, πεσμένοι εις την γην, μας απέτα εδώ και εκεί από την πολλήν του ανάβρασιν, ταραχήν και σάλευσιν, οπού έσειε την γην και την ανεβοκατέβαζε, ωσάν να ήθελε να την βυθίσει* Ιερόθ. Αββ. 335.

σαλεύω, Σπαν. Β 468, Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 129, Σπαν. (Λάμπρ.) Va 517, Hist. imp.

54, Ιερακοσ. 464[13], Διγ. (Trapp) Gr. 3167, Διγ. Z 2832, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 873, Χρον. Μορ. P 7547, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1595, 2753, Αχιλλ. L 1277, Φυσιολ. 352[23], 366[12], Δούκ. 191[26], Αλεξ.[2] 829, Απόκοπ.[2] 44, Βίος Αισώπ. (Eideneier) E 288[5], Πικατ. (Bakk.-v. Gem.) 266, Κορων., Μπούας 120, Αχέλ. 998, Πηγά Μ., Περί σοφ. 688, Λαυρ., Οπτασία Σ 106, 113, Πιστ. βοσκ. I 1, 322, IV 2, 22, IV 7, 29, Χίκα, Επίγρ. 10, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 103[6], 124[23], Συμμ., Παστ. φίδ. Β' [253], Γ' [1393], Δ' [80], Δ' [1106], Χριστ. διδασκ. 204, Μαρκάδ. 433, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 4469, κ.α.· *εσαλεύω*· *σαλεύγω*, Μαχ. 32[29], Μορεζ., Κλίνη φ. 540[v], 541[v], Πανώρ.[2] Γ' 57, Δ' 122, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 1, Ε' 129, Κατζ. Γ' 68, Πιστ. βοσκ. III 9, 54, 67, Παλαμήδ., Βοηβ. 588, Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 118[17], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 353, 1394 κριτ. υπ., 1406, 1435, 1696, Δ' 1657, Ε' 49, Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 135, Δ' 265, Ε' 55, Φορτουν. (Vinc.) Α' 319· μτχ. ενεστ. *σαλεύοντα*, Χούμνου, Κοσμογ. 483· μτχ. παρκ. *σαλεμένος*.

Το αρχ. *σαλεύω*. Ο τ. *εσαλεύω* με προθετ. ε-. Ο τ. *σαλεύγω* στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 136, Κωστ., Λεξ. τσακων., Μιχαλαριά-Βογιατζή, Λεξ. Σύμης Γ' 121). Η μτχ. παρκ. *σαλεμένος* στο Somav. και σήμ. Η λ. και σήμ.

I. Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1α)** Κάνω κ. να κουνηθεί πέρα δώθε, σείω: Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 122[4]· Τα οποία (ενν. τα λόγια των Γαλιλαίων) ... ευκολότερα θέλουσι χαλασθεί παρά οπού σαλεύγει ο άνεμος το φύλλο Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 116[17]· (προκ. για σεισμό): Σκλάβ. 241· Η γη οπού είναι άγλωσσος βοά και μας λέγει| για τις δικές σας αμαρτίες Κύριος με σαλεύγει Διήγ. ωραιότ. 230· (προκ. για φυσικά καιρικά φαινόμενα): Κι ως αστραπή 'π' ανατολής τρέχει να πάει στην δύσιν,| που ξεριζώνει τα δενδρά, σαλεύει και την κτίσιν,| τοιουτοτρόπως όρμησε μετά την συντροφιάν του,| Μερκούριος ο θαυμαστός Κορων., Μπούας 50· εφαίνονταν ότι βροντές τον κόσμον εσαλεύαν Χρον. Μορ. P 3723· φρ. (1) σαλεύω την γλώσσαν = μιλώ: Τότες η Αλήθεια εστράφηκεν με ταπεινόν το σχήμα, (παραλ. 1 στ.) και με πολλήν γλυκύτητα εσάλεψεν την γλώσσαν| και λέγει ... Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2313· (2) σαλεύγω το κονδύλι = γράφω: Φευ, ... λιγότερον σαλεύγω το κονδύλι| παρ' όλοι κείνοι τ' άρματα οι λυσσασμένοι σκύλοι Αχέλ. 413· **β)** (μεταφ.) προκαλώ συναισθηματική ταραχή, συγκινώ: Έγεμε το ροδόσταμα, εδόκει κυματίζειν·| εκόχλαζεν, εκάπνιζεν καπνόν οκάτι ξένον,| καπνόν φρικτόν δυνάμενον σαλεύειν την καρδίαν Καλλίμ. 327· ο λόγος του (ενν. του Βελισαρίου) ην φοβερός, το πρόσταγμα γενναίον,| πάντα άνθρωπον εσάλευε, και γέροντα και νέον Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 200. **2α)** Κινώ, μετακινώ, μετατοπίζω κ.: Φυσιολ. (Legr.) 122· (προκ. για κίνηση του σώματος ως ένδειξη χαιρετισμού): Πάγει στου ρήγα το ζιμιό, με γνώση χαιρετά τον,| λίγα σαλεύγει το κορμί, λίγα το κλίνει κάτω Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 408· (σε μεταφ.): τέτοιας λογής ερχίσασι οι λογισμοί κι εμένα| και ταραχής σαλεύουσι κύματα θυμωμένα Στάθ. Β' 8· φρ. (1) σαλεύγω τ' άρματα/πόλεμο/φουσσάτα = προετοιμάζομαι για πόλεμο: κι όντεν εκείνος ήτονε δοσμένος να σαλεύγει| πολέμους, και τσι νίκες του και τρόπαια να γυρεύγει Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 379· με δίκιον του τον πόλεμο και άρματα να σαλεύγει (ενν. ο βασιλιός),| ανέν και νίκη πεθυμά να πάρει, ωσά γυρεύγει Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. δ' 11· Και ούτως ως το εσκόπησεν (ενν. ο Θησεύς), σαλεύγει τα φουσσάτα| να παν προς την Ιππόλυταν, κι αυτός υπά μετ' αύτα Θησ. (Foll.) I 85· (2) δε σαλεύγω πόδα, βλ. ά. πόδας Φρ. 6· **β)** (με αντικ. τις λ. γνώμη, ριζικόν κ.τ.ό.) αλλάζω, μεταβάλλω: οι Ρωμαίοι ακόμη| με

νόμους και με γράμματα έχουν την ίδια γνώμη,| εκείνην οπούχαν παλαιά και δεν την εσαλεύσαν| ουδέποτε των αλλωνών ταις γνώμαις επιστεύσαν Λίμπον. 45 Επίλ.· Απώρας βάλε την βουλήν, με την καλήν την ώραν,| κοπιάσε με τα γόνατα, με τ' άγιον κορμί σου,| και τη βουλή σου μάζωξε, σάλευσε ριζικόν σου,| άγιε και πανάγιε, και κορυφή της Ρώμης Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 632· **γ)** (εδώ) ανακατεύω: τότε έχε μαζωμένες τες ελίες την ώρα εκείνην, ρίξε τες μέσα να κάμουν οκτώ ώρες ή δέκα το περισσότερον και σάλευέ τες συχνά και ελαφρά ... με κομμάτι ξύλον Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 212. **3)** (Με αντικ. πρόσωπο) **α)** κάνω κάπ. να μετακινηθεί από τη θέση του, ξεκουνώ: κι εσύ, Ρινάλδο, κείτεσαι σ' ανάπαψη μεγάλη (παραλ. 1 στ.) κι οι κόσμοι απ' όλοι στ' άρματα μάχουνται και τρομάσσου| να σε σαλέψου δε μπορού, στρατιώτη 'νούς κοράσου! Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Β' 112· Ηθέλησεν ομού τους δυο εκ της ζωής χωρίσαι,| όμως δε πάλιν εν καρδιά φείδεται της μανίας| και ουδέν σαλεύει κἂν ποσώς κανέναν εκ τους δύο Φλώρ. 1709· **β)** κλονίζω την ισορροπία κάπ., κάνω κάπ. να πέσει: κι η κοπανιά τον ήσωσεν εις το δεξό του αμμάτι·| πόνο μεγάλο του 'δωκε, μα δεν τονε σαλεύγει| και με μεγάλη προθυμιά να γδικιωθεί γυρεύγει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1885· (μεταφ.): Τούτον (ενν. τον άνθρωπον) μηδέ οι πειρασμοί ... μηδέ κίνδυνοι και θάνατος δεν τον σαλεύγουν ... εις την ημέραν την φοβεράν της Κρίσεως Πηγά Μ., Περί σοφ. 688· Έχε γουν την πίστιν εις την καρδίαν σου στερεάν, και μη σε σαλεύσει λογισμός εναντίος Αγαπ., Δαμασκ. Βαρλαάμ 132[7]· Ταύτα και άλλα πλείονα λέγουσα (ενν. η κορασίδα) ... άρχισε με τοιαύτα δίκτυα να σαλεύει τον πύργον της ψυχής αυτού, και έγινε μαλακοτέρα η γνώμη του Αγαπ., Δαμασκ. Βαρλαάμ 186[33]. **Β'** Αμτβ. **1α)** Κουνιέμαι, σείομαι: Θωρεί εσαλεύγαν τα κλαδιά, τα δεντρουλάκια εκλίνα·| 'λάφι γή αγρίμι ελόγιασε πως να 'τονε σ' εκείνα Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 699· πως βλέπω φαίνεταί μου| μέσα σε κείνα τα κλαδιά σαν κάποιο| τίβοτας που σαλεύγει Πιστ. βοσκ. IV 7, 144· Θαύμα παράδοξον να σαλεύγουσι αι πτέρυγες της χρυσής περιστεράς! Μορεζ., Κλίνη φ. 253[v]· (προκ. για το σφυγμό ανθρώπου): εις ... το στήθος αυτού σιμά εις την κλείδωσην ήτον ολίγον ζεστός, και ολίγον εσάλευεν ο σφυγμός Λαυρ., Οπτασία Λ 376· **β)** κουνιέμαι πέρα δώθε, ταλαντεύομαι: σαν πύργος ήτο δυνατός εις το φαρίν απάνω·| στο ύστερον εσάλεψε κι ήπεσε απ' τ' άλογό του Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 2095. **2α)** Κινούμαι, μετατοπίζομαι ελαφρά, αλλάζω θέση: Πα να ξυπνήσω το παιδί, θωρώ το και σαλεύγει| και πασπατεύγει να με βρει, καμμυώντας με γυρεύγει Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 737· βλέπει τον νεκρόν και αρχίζει και εσάλευγε και σφίγγουσιν αι σάρκες του και γέρνεται ομπροστά του Μορεζ., Κλίνη φ. 91[r]· **β)** απομακρύνομαι, φεύγω: και σαν τους είδ' ο Στέφανος άρχισε να σαλεύει,| την στράταν στο Μπραΐλοβον γοργά την εγυρεύει·| εντροπιασμένος έφυγε ...| διότι δεν ημπόρησε για να την πολεμήσει (ενν. την Δόμνα) Ιστ. Βλαχ. 651· Και πάσα πρωτογεννηθέν από τα παιδία μου να το ελευθερώνω, και να έναι διά σημάδι εις τας χείρας σου και να μην σαλεύει από ομπρός από τα μάτια σου Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 169[v]· έτσι τον ορδίνιασε γονατιστός να στέκει| τρεις ώρες και να δέεται, να μη σαλέψει απέκει Γαδ. διήγ. (Βασιλ.) 440· (μεταφ.): πάντοτε να προσέχομεν και ο νους να μη σαλέψει| ποτέ από τούτον τον σκοπόν Πένθ. θαν.[2] 514· Τότ' είς εκ πάντων άριστος εις θεωρίαν και πράξιν (παραλ. 1 στ.) ανίστατο δε ταπεινώς κι αφόβως τούτο λέγει,| κι εκ της βουλής του πράγματος ουδόλως δεν σαλεύει Κορων., Μπούας 53· πολλοί

πολλά ωφελήθησαν και εβεβαιωθήκασι και δεν εσαλέψαν από την αληθινήν πίστιν Μορεζ., Κλίνη φ. 183[v]. **3)** Αλλάζω, μεταβάλλομαι: *Τώρα βλέπω, σαν το λέγουν,| πως τα πράγματα σαλεύουν,| πως η δόξα δεν εμμένει| και οπού στραβά παγαίνει| εις πολλά κακά σεβαίνει* Αιτωλ., Βοηβ. 226· *Γυρεύουσιν, αφέντη μου, γυναίκα να με πάρουν,| κι εγώ, αφέντη μου, ως το 'κουσα, πολύν κακόν μ' εφάνη* (παραλ. 1 στ.) *διατί ουκ εσάλευσεν η περισσή σου αγάπη,| να ρίξω αλλού το βλέμμα μου κι εσέν να λησμονήσω* Ερωτοπ. 76.

II. Μέσ., αμτβ. **1)** Κουνιέμαι, κινούμαι: *Μα τι θωρώ μου φαίνεται, βλέπω στην μάζα κείνη,| σαν πράγμα και σαλεύεται, κι ανασασμόν να δίνει.| Κι ως λύκος έχει την θωριάν, αλήθεια λύκος είναι* Συμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1198]· (προκ. για πλοίο μέσα στη θάλασσα): *Επί τούτοις σαλεύονται και των ηϊονίων τα μέγιστα των αντιπάλων σκάφη και αι τριήρεις και αι γέφυραι αι εν τω λιμένι τοις τείχεσι και ταις ακταίς προσπελάζουσι* Ψευδο-Σφρ. 422[31]· *καθώς ένα μεγάλον ξύλον, βαλμένον μέσα εις την θάλασσαν, εύκολα σαλεύεται, και χωρίς κόπον το σύρνεις όπου θέλεις, αμή, όταν εβγεί έξω εις τη στεριάν, αν τύχει τέσσερα ζευγάρια βόδια δεν εμπορούν να το σαλέψουν* Ροδινός (Βαλ.) 68. **2)** (Μεταφ., προκ. για πρόσωπο) **α)** ξεκουνιέμαι., κινητοποιούμαι: *εάν ου συγκροτήσετε και σεις να είστε πρώτοι,| ν' απώσετε να σώσετε εις όλους τους ρηγάδες* (παραλ. 1 στ.) *τινάς ουκ εσαλεύεται απ' όλους τους αυθέντας* Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 929· *Άρχοντες, γνήσιοι, συγγενείς, χρεία 'ν' να σαλευθούμεν,| καιρός μάς επανέβηκεν να επιμεληθούμεν,| με του Θεού την δύναμιν να πέψομεν τον στόλον,| ίν' ακουστεί η φήμη μας τώρα στον κόσμον όλον* Ριμ. Βελ. ϱ (Bakk.-v. Gem.) 161· **β)** κλονίζομαι: *Μη θροηθείς, μη σαλευθείς, μη νικηθείς, μη ενδώσεις,| μη κάμψεις γουν μηδαμώς, μη χαλασθείς κατά τι* Γλυκά, Στ. 332· *κι ορκώ σου κατά του Χριστού κι εις την ψυχήν σου απάνω,| εσέν κι όσοι καθέζονται μετά σε εδώ εις την κούρτην* (παραλ. 2 στ.). *Μη σαλευτείτε τίποτε διά φτόνον ή φιλίαν·| προσέχετε μη σφάλετε απάνω εις τας ψυχάς σας* Χρον. Μορ. Η 7547· *Μη σαλευτείς στο στένεμα, στο βάθος μη δειλιάσεις,| μην αφουκράσαι τες φωνές, α θέλεις να περάσεις* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 302.

Το ουδ. της μτχ. ενεστ. ως επίθ. = (με άρν.) ακίνητος, αμετάβλητος: *ο λόγος όντα ονόμασε τα αιώνια και μη σαλενόμενα και μη όντα ονόμασε την ζωήν ετούτην την πρόσκαιρην* Ιστ. Βαρλαάμ 269.

Το αρσ. της μτχ. παρκ. ως επίθ. = που είναι ψυχικά διαταραγμένος: *Ζάλην έχω εγώ, κυρά μου,| κι ο νους μὄναι σαλεμένος* Ch. pop. 106· *Διαθήκη λέγεται το δίκαιον θέλημα του ανθρώπου, οπού θέλει να γένει μετά τον θάνατόν του ..., αμή κάμνει χρεία να είναι ο νους του στερεωμένος, να μη είναι σαλευμένος* Νομοκριτ. 108.

Φρ. 1α) *Σαλεύ(γ)ω την αίσθησιν/τον νου(ν)/τας φρένας* = (α) ταράζω, αναστατώνω, συγχύζω κάπ.: *Οι λογισμοί του* (ενν. του Φορτουνάτου) *είνιαι απατά εκείνοι απού σαλεύγου| το νου μου, και τα μέλη μου κρίνουσι και παιδεύγου* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 635· *σαλεύει μου την αίσθησιν* (ενν. το θέαμα) *σαλεύει μου τας φρένας* Καλλίμ. 451· *Το πυρ γαρ ξύλα δαπανεί, θυμός δε την καρδίαν| και λογισμόν καταθολεί, σαλεύει και τας φρένας,| θερίον άγριον ποιεί τον άνθρωπον εξαίφνης* Κομνην., Διδασκ. Δ 238· (β) τρελαίνω κάπ.: *πολλών μεν εσάλεψε* (ενν. ο βασιλεύς) *τον νουν, άλλοι δε πάλιν, δεν ημπορούντες να υπομείνουσι τας βασάνους, εσυγκαταβαίνασιν εις το παράνομόν του πρόσταγμα* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 32[29]· **β)** *σαλεύει ο λογισμός/ο νους μου* =

συγχύζομαι, αναστατώνομαι, ταράζομαι: *Οϊμένα, απού τη χαρά γροικώ κι απολιγαίνω,| κι ο λογισμός μου εσάλεψε κι από το νου μου εβγαίνω* Στάθ. Γ' 308· *ωσάν άκουσα εγώ εκείνης της φοβεράς ... φωνής, εσάλευσε και ετρόμαξεν ο νους μου και εγύρευα να κρυφτώ* Λαυρ., Οπτασία Σ 112. **2)** *Σαλεύω επί τινι τας ελπίδας* = εναποθέτω τις ελπίδες μου σε κάπ.· στηρίζομαι σε κάπ. (η σημασ. μτγν· βλ. L-S, λ. σᾰλεύω II2): *Συμεών ... μνηστεύεται Θωμαΐδα ούτω καλουμένην, ορφανήν εκ πατρός ούσαν, επί μητρί δε μόνη τας ελπίδας σαλεύουσαν* Ιστ. Ηπείρ. II[5]. **3)** *Σαλεύομαι εν διχοστασίαις* = διχογνωμώ, διαφωνώ: *Τότε ο βασιλεύς Μανουήλ ορών τον δήμον εν διχοστασίαις σαλευόμενον ... βουλήν βουλεύεται σοφοτάτην και μάλα συνετικήν* Δούκ. 83[18].

σαλία η, Διήγ. σεβαστ. Θωμά 102.

Από το επίθ. *σαλός* και την κατάλ. *-ία*. Η λ. στο Steph., Θησ. και στο Du Cange, Du Cange App. (λ. *σαλός*)· βλ. και LBG.

Μωρία, ανοησία: *και φράξε νυν τον κοπετόν, πέρασε τας σαλίας,| εξάφες τα στιλβώματα και τας αδρολαλίας* (παραλ. 1 στ.) *μη δώσουν και ξηλώσωσιν το μάγουλόν σου τώρα* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 473.

σάλιαγκος ο, βλ. *σάλιακος*.

σάλιακος ο, Gesprächb. 51[5]· *σάλιαγκος*. — Βλ. και *σαλίγκαρος*.

Από το επίθ. *σιαλικός* που απ. σε Γλωσσάρ. (L-S Κων/νίδη, Steph., Θησ.· βλ. και Θαβώρ., Ουσιαστ. 92-93, Μηνάς, Νεοελλ. Διαλ. Α' 220). Ο τ. *σάλιαγκος* στο Somav., σε κείμ. του 18. αι. (Ιατροσόφ. 18. αι. 120), και σήμ. λαϊκ. (ΛΚΝ), καθώς και ως επών. (Τριαντ., Οικογ. ονόμ. 162). Τ. *σάλιαγκας* και *σαλιαγκός* (ΛΚΝ) σήμ. λαϊκ. Τ. *σάλιακας* στο Du Cange και σήμ. λαϊκ. (Κριαρ., Λεξ., ΛΚΝ). Τ. *σαλίακας* στο Du Cange (λ. *σαλίγγας*· βλ. και LBG) και τ. *σαλιάκας* στο Βλάχ. Τ. *σάλιαγκρος* (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Β' 59) και *σιάλιακας* (Αποστόλου, Λεξ. Νάουσας) σήμ. ιδιωμ.

Οστρακοφόρο μαλάκιο που ζει στην ξηρά, σαλιγκάρι: *Έπαρε σαλιάγκους και, καθώς είναι ζωντανοί, τσάκισέ τους και τα τσέφλια εις μίαν πέτραν και βάλε τους απάνω εις τον πόνον* Γιατροσ. Ιβ. 94.

σαλιανές ο· πληθ. *σαλιανάδες*. — Πβ. και *σαλγίνιν*.

Από το τουρκ. *salyan/salyane* (Redhouse). Πβ. τ. *σαλανιές* και λ. *σαλιανής* σε έγγρ. του 17. αι. (Μαλανδράκης, Ελλην. 10, 1937-38, 378, 379). Η λ. στο κυπρ. ιδίωμα (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.).

α) Ετήσιος οθωμανικός φόρος που εισπράττεται από μια κοινότητα: *Εζήτησεν* (ενν. *ο Μαρκουλής*) *'πό τους πτωχούς βοήθειαν κομμάτιν,| αυτοί δε από τον καμόν εκάμαν του ιμπτάτιν.| Έβαλεν εις τον σαλιανέ, έβαλεν στο χαράτσιν,| εις το σουρσάττιν έβαλεν, είπεν να τα συνάξει* Ιστ. μακαρ. Μαρκ. 239· **β)** (συνεκδ.) η είσπραξη του φόρου: *μα ο Κωστάντζος ήτονε έξω στους σαλιανάδες| και τα μακτού εσώρευγεν και έκαμνεν ομάδες* αυτ. 507.

σαλιάρης, επίθ., Κατζ. Α' 166, Δ' 311, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 101[r], Φορτουν. (Vinc.) Β' 367, 445· πληθ. *σαλιάροι*.

Από το ουσ. *σάλιο* και την κατάλ. *-ιάρης*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

1) Που του τρέχουν τα σάλια· εδώ προκ. για σαλιγκάρι, που αφήνει ίχνη βλέννας καθώς κινείται: *ο σαλιάρης ο χοχλιός και η χελώνα η βρομερή ως κατηραμένοι βαστούσι τα σπίτια τως και μέρα νύκτα σηκώνουν τα* Επιστ. Barozzi 361. **2)** (Μεταφ.) ανόητος, φλύαρος, μωρολόγος: *και διαλαλώντας* (ενν. *οι μάγοι*) *εσένα τον Χριστόν εις όλους τους ανθρώπους αφήκασι τον Ηρώδην ωσάν τινα σαλιάρην και περίγελον* Μετάφρ. Ακάθ. Ύμν. 137[23]· *ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Latinità, καθώς θωρώ, κιαμιάς λογής δεν έχεις,| γιαύτος τσι φράζες τσ' όμορφες δεν ξεύρεις, δεν κατέχεις.| Εγώ με γράμματα, κι εσύ με τ' άρματα, τη χώρα| είπα σου πως στολίζομε. Γροικάς το τούτο τώρα;| ΚΟΥΣΤΟΥΛΙΕΡΗΣ: Γροικώ τα εγώ καλότατα, δε λέγεις παραμύθια.| ΚΑΤΖΟΥΡΜΠΟΣ: Σαλιάροι πλιο δε βρίσκονται δυ' άλλοι, μα την αλήθεια!* Κατζ. Δ' 344.

σαλιαρομυξιάρης, επίθ.

Από τα επίθ. *σαλιάρης* και *μυξιάρης* (<ουσ. *μύξα* και κατάλ. *-ιάρης*· απ. στο Somav. και σήμ., βλ. όμως και TLG).

(Υβριστ.) που του τρέχουν σάλια και μύξες: *Στραφείσα δε η αλουπού τον σκύλον ταύτα λέγει:| «Πολλά πολλά υπεραίρεσαι, σκύλε μαγαρισμένε,| πολλά καυχάσαι, φλυαρέ, σαλιαρομυξιάρη ...»* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 216.

σαλίβα η, Χρον. Μορ. P 1156.

Άγν. ετυμ. Η λ. το 9.-10. αι. (TLG, LBG), στο Ψευδο-Κωδ., Οφφικ. 161[20] και στο Meursius.

Είδος ακοντίου, λόγχης: *Σαλίβες είχαν* (ενν. *οι Κουμάνοι*) *τούρκικες ομοίως και απελατίκια·| με εκείνα τους εσύχνασαν* (ενν. *τους Φράγκους*) *απάνω εις τα κασσίδια,| και απέκτειναν τον βασιλέαν κι όλα του τα φουσσάτα* Χρον. Μορ. H 1156.

σαλιβαράτος ο, Hagia Sophia ω 514[18].

Από το ουσ. *σαλιβάρι* και την κατάλ. *-άτος*.

Ηνίοχος: *την ημέραν του ιπποδρομίου ... εκάθητο* (ενν. *ο Ξενοφών*) *μέσα των καγκέλων και εις την ράχην του οπίσω επροσκυνούσαν οι τέσσαροι σαλιβαράτοι των αρμάτων πριν καβαλικεύσουν απάνω εις τα άρματα* αυτ. ω 515[1].

σαλιβάρι το, Θησ. Ε' [79[3]], ΣΤ' [17[3]], Η' [59[7]], Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 118[r], Λεξ. Μακεδ. 109, Χρον. σουλτ. 40[2], Βίος Δημ. Μοσχ. 353, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1810 κριτ. υπ., 1916 κριτ. υπ., Καλόανδρ. (Δανέζης) 55 (32[v]), Ροδινός (Βαλ.) 72· *σαλιβάρι(ν)*, Δαμασκ. Στουδ., Θησαυρ. 194, Διήγ. Αλ. Σεμίρ. S 1129, Ιστ. Βλαχ. 1673, Hagia Sophia ω 514[5], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 386· *σαλιβάριον*, Μπερτολδίνος 107 δις· *σιλιβάρι*, Διγ. O 215, 2779.

Από το ουσ. *σαλιβάριον* (<υστλατ. *salivar/salivarium* (Blaise, Lex. Lat. Med.) - *salivaris* (Du Cange, Lat.)). Πβ. λ. *σαλίβι* σήμ. ιδιωμ. (Τάκη, Αγραφ.). Ο τ. *σαλιβάριν* σε έγγρ. του 13. αι. (Act. Xér. 9A[21], 9B[30]). Ο τ. *σαλιβάριον* τον 5. αι. (Lampe, Lex.· πβ. όμως LBG, στη λ.) και στο Meursius. Ο τ. *σιλιβάρι* στο Du Cange (γρ. *σηλιβάρι*, λ. *σαλιβάρι*)

και σήμ. ιδιωμ. (Άμ., Χιακ. Χρον. 6, 1925, 60). Τ. *σαλβάρ* (Κοντονάτσιου, Διάλεκτ. Λήμν. 383) και *σαβάρ'* σήμ. ιδιωμ. (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 336). Η λ. στο Meursius (γρ. *σαλυβάρι*), σε κείμ. του 18. αι. (Μουσουλμ. χφ. σ. 133) και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ., Λάζαρης, Λευκαδ., *σαλ(ι)βάρι*)· βλ. και ΑΛΝΕ.

α) Χαλινάρι: *Και ο Μουράτης, οπού εστεκέτονε εις το πλάγι του βουνού, ..., ως είδε πως ετσακίσανε το φουσσάτο του και είδε τους χριστιανούς οπού ερχόντησάνε απάνω του, ... εβουλήθη να φύγει. Και ένας από τους ανθρώπους οπού είχε κοντά του τον έπιασε από το σαλιβάρι του αλόγου του και του είπε: «Στάσου, ότι τώρα σε σκοτώνω», λέγοντάς του: «Και πού αφήνεις το φουσσάτο σου και θες να φύγεις; Αμή κάμε καρδία και σταμάτησε». Τότε εστάθη και στανίο του* Χρον. σουλτ. 72[37]· *Κι ο γενεράλες ήτονε απάνω στο μουλάρι,| στο 'να του χέρι το σπαθί, στ' άλλο το σαλιβάρι| εκράτιε, κι όλο χούγιαζε κι έτρεχεν άνω κάτω| μονάχα να μηδέ χαθεί το χστιανικό φουσσάτο* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 205[16]· (σε παρομοίωση): *Ο Πλάτωνας έλεγεν, πως η ψυχή του ανθρώπου είναι ωσάν ένα αμάξι με τέσσερις τροχούς. Και το σέρνουν δύο άλογα ... και πρέπει ο αμαξάρης να κρατεί εις το ένα του χέρι το σαλιβάρι, διά να κοντοστατεί εκείνο οπού παρατρέχει, εις το άλλο του χέρι την βέργαν, διά να αναγκάζει το οκνιάρικον να περπατεί* Ροδινός (Βαλ.) 72· **β)** (ειδικ.) το εξάρτημα του χαλιναριού που τοποθετείται στο στόμα του υποζυγίου: *Όταν γουν έμελλον να τους φέρουν* (ενν. *τους νέους*) *εις τον τόπον της καταδίκης, επρόσταξε* (ενν. *ο Καμβύσης*) *να εβγάλουν πάλιν τους πατέρας τους έξω, να τους βλέπουν. Και δη τους επέρασαν όλους απεμπροσθάς τους, δεμένους τον τράχηλον με σχοινίον, και εις το στόμα έχοντες σαλιβάρια, ως άλογα* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 250.

σαλιβάρι(ν), σαλιβάριον το, βλ. *σαλιβάρι*.

σαλίγαρος ο, βλ. *σαλίγκαρος*.

σαλίγκαρος ο· *σαλίγαρος*. — Βλ. και *σάλιακος*.

Από το ουσ. *σαλίγκας* (απ. στο Meursius, γρ. *σαλίγγας*) και την κατάλ. *-αρος* (βλ. Μηνάς, Νεοελλ. Διαλ. Α' 220). Η λ. και σήμ.

Οστρακοφόρο μαλάκιο που ζει στην ξηρά, σαλιγκάρι: *Ειδέ και φράξουν τα βυζά της και δεν εβγαίνει το γάλα της* (ενν. *της μητρός*), *στούπισε σαλιγάρους και άλειψε όλον το βυζί και την ρώγαν και να απολύσουν* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 266.

σαλιέρα η, Διαθ. 17. αι. 9[110].

Από το ιταλ. (Battaglia, λ. *saliera*[1]) - βενετ. (Boerio) *saliera*. Η λ. σε έγγρ. του 16. (Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 15-16 τεύχ. β', 1961-62., 273), 17. (Μαυρομάτης, Θησαυρ. 20, 1990, 483, Βαγιακ., ΕΑΙΕΔ 5, 1954, 79 κ.α.) και 18. αι. (Σφυρόερας, ΕΕΚυκλ.Μ. 5 <1965/66>, 1966, 638) και σήμ ιδιωμ. (Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ., Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Κωστ., Λεξ. τσακων., Φαρμακ., Γλωσσάρ. 276 (*σαλιέρα*), Χαντζιάρας, Θεσσαλ. γλωσσάρ., κ.α.).

Αλατοδοχείο, αλατιέρα: *και το άλλον βατσέλι το μεγάλο και την άρμα του Αγίου Μάρκου ... και μια σαλιέρα απού τσι δυο τσι μεγάλες οπού έχω ... αφήνω του άνωθε Ντζουάν Φραντζέσκο* αυτ. 5[83].

σαλίζω, Πιστ. βοσκ. IV 7, 97, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 848.

Από το μτγν. *σιαλίζω* (TLG). Η λ. τον 6. αι. (LBG, λ. *σαλίζω* (Β)), στο Somav. και στο ΑΛΝΕ λογοτ.

(Μεταφ., μειωτ.) μωρολογώ, φλυαρώ (βλ. και ά. *σάλιο* σημασ. 2α): *Γροικώντας ταύτα η αλουπού έσεισε το κεφάλι| και λέγει προς τον γάδαρον με μάνητα μεγάλη:| «Τι τσαμπουνίζεις, γάδαρε, και τι στραβοκωλίζεις,| και τι 'ν' αυτά τα ψέματα, και τι 'ναι τά σαλίζεις;| Στάσου ομπρός μας όμορφα και πες μας την αλήθεια,| και μη μας λες, κυρ γάδαρε, αυτά τα παραμύθια.| Αυτά 'ναι λόγια των κλεπτών και ψεματολογίες,| ου στέργομε, ου θέλομε τέτοιες μυθολογίες»* Γαδ. διήγ. (Βασιλ.) 346.

σάλιο το, Κάτης (Τικτοπούλου) 42, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 856, Κατζ. Α' 162, 244, Β' 99, 287, Γ' 96, Φαλλίδ. (Παναγ.) 217, Στάθ. (Martini) Α' 167, Β' 70, 86, 94, Γ' 4, 384, 478, 545, Βεστάρχης, Στίχ. πολιτ. Ελεάζ. 1009, Φορτουν. (Vinc.) Α' 110, 139, Β' 303, 328, Δ' 162, 298· *σάλιο(ν)*, Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 132-1 χφ GM κριτ. υπ., Δ' 219.

Από το ουσ. **σιάλιον* (υποκορ. του ουσ. *σίαλον*, που απ. στον Ιπποκράτη· βλ. Ανδρ., Λεξ., στη λ.). Ο τ. *σάλιον* στο Steph., Θησ., στο Meursius (λ. *σάλος*), σε κείμ. του 18. αι. (Ιατροσόφ. 18. αι. 122) και σήμ. ιδιωμ. (Λουκά, Γλωσσάρ., *σάλ'ιον*)· βλ. και LBG. Η λ. και σήμ.

1) Υγρό που εκκρίνεται στο στόμα από τους σιελογόνους αδένες και διευκολύνει την κατάποση της τροφής: *Και μη θεωρείς τους βαθρακούς, τας ύσκας, τα ψησσία,| και τρέχουσιν τα σάλια σου και συχνοκαταπίνεις,| μαθόν ου μη τα γεύσεσαι, ξηρά να τα διαβάσεις* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 107· (σε παρομοίωση): *Κλέπτης τον κλέπτην αγαπά, κλέπτης τον κλέπτην θέλει,| τα σάλια του κι οι μύξες του τού φαίνονται σαν μέλι* Ιστ. Βλαχ. 1144· (σε υπερβολή): *Για, ποια 'ναι αυτείνη η φωτιά; Τα σάλια μου τη σβήνου* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 259. **2)** (Μεταφ. στον πληθ. μειωτ.) **α)** φλυαρίες, ανοησίες, ψευτιές: *Τι είν' η τιμή που λέγουσι και τι είν' η πίστη αυτείνη| 'π' ο κόσμος τόσον την κρατεί για πλήσια καλοσύνη;| Τι άλλο είναι παρά μοναχά σάλια και παραμύθια,| και των ζηλιάρων ποθητών λόγια χωρίς αλήθεια;* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [773]· **β)** σαλιαρίσματα, ερωτικές διαχύσεις: *Όσες τ' ακούγουσιν καλά, θέλουσιν κάμει κάλλια| να βλέπουν, να προσέχονται του γέροντος τα σάλια,| να μην ζυγώνουσιν πολλά στου γέροντος το βρώμα,| ότι όλος ο κακότυχος έναι κοπριά και χώμα* Κακοπ. 192.

Φρ. *Τρέχουν τα σάλια μου* = (μεταφ.) (α) μου γεννιέται η έντονη επιθυμία να απολαύσω ή να αποκτήσω κ.: *Και τούτος ο κορδόγερος ο κακομοίρης πάλι,| τση Πετρονέλας τσ' ομορφιές βλέποντας και τα κάλλη,| τρέχουσίνε τα σάλια του ίδια σαν του αφορμάρη,| κι ως και αντιπρούκια τσ' ήταξε μεγάλα να την πάρει* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 73· (β) για δήλ. μεγάλης οργής, παραφοράς, μίσους κ.τ.ό.: *Οι Εβραίοι, το να τ' ακούσουσι να τον ελευτερώσει* (ενν. *ο Πιλάτος τον Ιησού*),| *τα σάλια τωνε ετρέχασι, τσι σάρκες τωνε τρώσι,| μ' αρίφνητες καταβαλσές Χριστό εξατιμάζα,| μονόφωνο, μονόλαλο το θάνατόν του εκράζα* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 3333.

σάλιο(ν) το, βλ. *σάλιο*.

σαλιτζάδα η, Κατζ. Γ' 518.

Από το βενετ. *salizada* (Boerio). Πβ. λ. *σαλίτζο* σήμ. ιδιωμ. (Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ., Λάζαρης, Λευκαδ., Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ.). Η λ. στο Βλάχ. (γρ. *σαλιντζάδα*) και σήμ. ιδιωμ. (Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 429, γρ. *σαλιντζάδα*).

Πλακόστρωτος δρόμος: *ΚΑΤΖΑΡΑΠΟΣ: Μια, δυο, τρεις, τέσσαρες, εφτά κουπιές καλά γεμάτες* (παραλ. 1 στ.) *σεισμός, σεισμός, βοηθάτε μου, κι οι πύργοι θα χαλάσου,| κι οι σαλιτζάδες του στενού. Αφέντη Αρμένη, στάσου,| πιάσ' με, να ζήσεις, να γερθώ! ΑΡΜΕΝΗΣ: Τούτος μεθεί, κι ας πηαίνω,| γιατί αν πιαστώ στα βρόχια του, έτσ' εύκολα δε βγαίνω* αυτ. Γ' 512.

σαλίχα η, Ιατροσόφ. (Oikonomu) 95[12].

Άγν. ετυμ.· για πιθ. αραβ. προέλ. πβ. Du Cange, λ. *σελίχα*.

Είδος φαρμακευτικής ουσίας ή φυτού· πιθ. η *κασία* (βλ. Du Cange, ό.π.): *Λαβών καμασσίας σπόρον και δυοσμόσπορον ... σαλίχαν και σαγλιτσίπαν ... βάλε εις σκεύος και φύλαξον και, όταν χρειαστείς, λάβε εξ αυτού* αυτ. 94[16].

σαλμάς ο· πληθ. *σαλμήδες*, Σταυριν. 186.

Από το τουρκ. *salma* (Redhouse). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. με διαφορ. σημασ. (Δημητρίου, Λεξ. Σάμ., Ζαφειρίου, Ιδίωμ. Σάμ., Πασχαλούδης, Τερπν. Νιγριτ.).

Στρατιώτης: *Θαρρώ ήταν περισσότεροι διακόσες χιλιάδες,| όλοι εκεί εχάθηκαν μ' όλες τους τες αρμάδες·| Ανατολή και Ρούμελη, σαλμήδες ανδρειωμένοι,| σπαχήδες και γιανίτσαροι, αγάδες αξιωμένοι* Σταυριν. 375· *Ήτον από τη Ρούμελη σαλμάδες αντρωμένοι,| μπέηδες και τσαούσηδες, Τατάροι δοξασμένοι,| που κείτουντανε πίμπουρα, κι άλλοι 'ταν ξαπλωμένοι,| κι ενούς στ' αλλού τα αίματα ήτονε κυλισμένοι* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 161[11].

σάλμιτρο το, βλ. *σαλμίτρο*.

σαλμίτρο το· *σάλμιτρο*, Αχέλ. 585.

Από το ιδιωμ. ιταλ. *salmitro* (βλ. Battaglia, λ. *salnitro*). Λ. *σαλμήτριον* στο Meursius, *σαλόνιτρον* στο Du Cange, *σαλνύτρι* και *σαλνύτρον* στο Somav. Τ. *σαλιμίτριο* (Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 595) και *σαλιμίντριο* (Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ.) σήμ. ιδιωμ.· τ. *σαλνίτρι* σε κείμ. του 18. αι. (Ιατροσόφ. 18. αι. 154) και σήμ. ιδιωμ. (Pern., Ét. linguist. III 521). Βλ. και LBG, λ. *σαλόνιτρον*.

Ανόργανη χημική ένωση που χρησιμοποιείται στην παρασκευή πυρίτιδας· νιτρικό κάλιο: *οι στρατιώται ... σαλμίτρο, πόλβερην, μολύβιν εβαστούσαν* αυτ. 1610.

σαλμπίγγι(ον) το, βλ. *σαλπίγγι(ον)*.

σαλντάρω, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 264.

Από το ιταλ. *saldare*. Τ. *σαλδάρω* (από το βενετ. *saldar*) σε έγγρ. του 17. (Μπρούσκαρη, Θησαυρ. 18, 1981, 314, Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 26, 1983, 518) και 18. αι. (Μπόμπου-Σταμάτη, Πρακτ. Ε' Παν. Σ. 482, Βαγιακ., ΕΑΙΕΔ 6, 1955, 46) με διαφορ. σημασ. Τ. *σαρντάρω* σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β').

(Μτβ. και αμτβ., προκ. για πληγή) κλείνω, επουλώνω: *Διά να σαλντάρεις πληγήν* αυτ. 137· *Εισέ πληγήν όταν δεν ημπορεί να σαλντάρει. Κάμε σκόνην ροϊδόφυλλα και καλακάνθιον, βάνε εις την πληγήν να ιατρευθείς εις ολίγας ημέρας* αυτ. 240.

σαλοκρανιοκέφαλος, επίθ. — Πβ. και *παρακρανιοκέφαλος.*

Από το επίθ. *σαλός* και τα ουσ. *κρανίον* και *κεφάλι(ν).* Η λ. στο Du Cange, App.

(Σκωπτ.) ανόητος, τρελός: *Εάν έχω γείτονα τινά και έχει παιδίν αγόριν | και είπω ότι μάθε το γραμματικά να ζήσει, | σαλοκρανιοκέφαλον πάντως να με ονειδίζει, | εάν τον ουκ είπω μάθε το τσαγκάρην το παιδίν σου* Προδρ. (Eideneier)² Γ' 111.

?σάλον το.

Άγν. ετυμ. Πιθ. σχετ. με το αρχ. ουσ. *άλως*/μτγν. *άλων·* (πβ. και Επιτομή, λ. *άλωνα η*), αν δεν πρόκ. για εσφαλμ. γρ. αντί *στάλον* (βλ. Κριαρ., Λεξ., ΛΚΝ. λ. *στάλος ο*).

?Ανοιχτή έκταση που μοιάζει με αλώνι: *Και πάλιν, όταν βουληθεί, θέλει να κυνηγήσει* (ενν. *ο λέων*), *| υπά εις δάσος και βουνίν, σαρώνει το τριγύρου, | και κάμνει το ως άλωνα τριγύρου όλον το δάσος, | κι ομπρός στην πόρταν κάθεται ο λέων κι αναμένει. | Τα ζώα όλα γέρνονται, εβγαίνουν εκ το δάσος, | ευρίσκουσιν το σάλον του, γυρεύουν να βρουν πόρτα, | να διασκελίσουν δεν τορμούν του βασιλεώς το σάλον* Φυσιολ. (Legr.) 954, 955.

Σαλονικιός ο, βλ. *Θεσσαλονικαίος.*

σαλοπαπαδία η.

Από το επίθ. *σαλός* και το ουσ. *παπαδία.*

(Υβριστ.) ανόητη παπαδιά: *Ηξεύρω σε* (δηλ. *την κουκουβάγιαν*), *κακότυχη, εκ την Ζαγοράν υπάρχεις, | σκλάβα οκάποιας σαλοπαπαδίας εκ το χωρίο της Ρίμνης* Πουλολ. (Τσαβαρή)². 489 κριτ. υπ.

σάλος ο.

Το αρχ. ουσ. *σάλος.* Η λ. και σήμ.

1) Κλυδωνισμός: Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) μετά στ. 1842. **2)** (Μεταφ.) ψυχικός κλυδωνισμός, αναταραχή: *τον σάλον καταπράυνον, Χριστέ, των αμετρήτων | των πειρασμών, και θλίψεων, κινδύνων αφορήτων, | και θραύσον τα φρυάγματα της Άγαρ, Κύριέ μου, | και φύλαξον, ως αγαθός, την ποίμνη σου, Θεέ μου!* Διακρούσ. (Κακλ.) 1239.

σαλός, επίθ., Σπαν. A 157, Σπαν. B 158, Σπαν. V 159, Κομν. Διδασκ. Δ 199, Σπαν. P 94, Σπαν. (Λάμπρ.) Va 169, Λόγ. παρηγ. L 347, Αιν. άσμ. 89, Προδρ. (Eideneier)² B' 94, Δ' 418, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 326, Αρμούρ. (Αλεξ. Στ.) 59, Βίος Φιλαρ. 241, Ψευδο-Σφρ. 224[20], Διακρούσ. (Κακλ.) 18, 1058.

Από το *σαλεύω* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. τον 4.-5. αι. (Montanari, Λεξ., Lampe, Lex.), σε σχόλ., στον Ησύχ. (λ. *υσθλός*), στη Σούδα (λ. *έκνοον*), στο Du Cange και σήμ. σπάν.

(Μπαμπιν., Λεξ.), καθώς και ιδιωμ. (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 336, Παπαϊωάννου, Γλωσσάρ. Γρεβ., Τάσιος, Γλωσσ. Πολυγ., Λάζαρης, Λευκαδ. κ.α.).

Τρελός, παράλογος, μωρός, ανόητος: *Το υπόδημά μου εφίλησεν* (ενν. *η Μαξιμού*) *και ούτως με παρεκάλει: | «Κύρκα, φοβήσου τον Θεόν, πάλιν συμπάθησέ με εις την μωρίαν τούτην, | ότι παρά σαλών και άτακτων ανθρώπων εδιδάχθην ...»* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1565· *Από γαρ της πτωχείας μου και βλασφημώ και λέγω, | και λέγουν με «σίγα, σαλέ, και μη πολλά φωνάζεις ...»* Προδρ. (Eideneier)² Γ' 223· *το σχήμα μου το πένθιμον, της κεφαλής η κάρσις | ουκ από τύχης μου κακής και συμφοράς εκείνης, | εκ δε σαλού θελήματος ησβολωμένης κόρης* Καλλίμ. 1504· *'δέ τον νουν μου τον σαλόν, τον διασκορπισμένον· | όταν μ' εγάπα η λυγερή και όταν μ' επαρακάλει | να την έπαιρνα και να φευγα και τώρα να την είχα· | κι εγώ εκατεφρόνησα και άλλος με την επήρε, | άλλος φιλεί τήν αγαπώ κι εγώ στηρεύγομαί την* Ερωτοπ. 430· *φιλόσοφον σαλόν εκ τους παρατρεμμένους* Προδρ., Στ. δεητ. 52· (σε παροιμ. φρ.· πβ. νεοελλ. φρ. *από μικρό κι από τρελό μαθαίνεις την αλήθεια,* βλ. ΛΚΝ, λ. *αλήθεια* Ι1β²): *Από σαλόν και μεθυστήν | ακούσεις την αλήθειαν* Γλυκά, Αναγ. 225.

σαλπάρω, Λεηλ. Παροικ. 211.

Από το ιταλ. *salpare* (Battaglia). Η λ. στο Somav. και σήμ.

(Για πλοίο, μτβ. και αμτβ.) σηκώνω την άγκυρα και αποπλέω: *Κι οι κεμιτζήδες άρχισαν να πούσιν έγια μόλα, | σπαρτσίνες να τραβήξουσιν τες γούμενες και μ' όλα* (παραλ. 1 στ.) *διά να σαλπάρουν άγκυρες, ν' αρχίσοσιν να πλέουν* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 878· *Ωσάν εσέβην η κυρά στο κάτεργό της μέσα | τα δύο γαλούνια έσυρναν, ξοπίσω τους τα δέσαν. | Τότες αυτοί σαλπάρασιν και φύγαν απεκείθεν, | την Μάλταν εγυρεύασιν να φτάσουσιν εκείσε* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1183.

σάλπιγγας ο, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. γ' 127.

Από το ουσ. *σάλπιγξ -γγα* με αλλαγή γένους.

Σαλπιστής: *Κατά προστάγματα εμού Μιχαήλ βασιλέως, | εί τινος δώσω την οργήν και όλον τον θυμόν μου, | απόφασιν ευθύς, ο σαλπίζων τοιούτο, | θανατηφόρος σάλπιγγας ονομάζεται ούτος* Διήγ. σεβαστ. Θωμά 164· *Και νυν ο βασιλεύς εκέλευσεν τον σάλπιγγαν εκείνον, | τον φοβερόν και μέγιστον και τον θανατηφόρον, | επί τον οίκον του Θωμά εκ τρίτου ανακρούσαι* Διήγ.σεβαστ. Θωμά 166.

σαλπίγγι(ον) το, Χρον. Μορ. Η 643, 1107, 1136, 5083, 5372, 9034, 9202, Χρον. Μορ. Ρ 1480, 5083, 5372, 9130· *σαλπίγγι,* Χρον. Μορ. Η 5450, 9130, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 1042· *σαλμπίγγι(ον),* Χρον. Μορ. Ρ 643, 1136, 1768.

Το μτγν. ουσ. *σαλπίγγιον.* Ο τ. *σαλμπίγγιον* στο Meursius (*σαλμπήγγηον*). Ο τ. *σαλπίγγι* στο ΑΛΝΕ.

α) Σάλπιγγα (υποκορ.): *Όρισεν* (ενν. *ο μισίρ Ντζεφρές*) *κι ελαλήσασιν όλα τους τα σαλπίγγια, | κι ευθέως εκαβαλίκεψαν, εκίνησαν κι υπάγουν* Χρον. Μορ. Η 1768· φρ. *δίδω τα σαλπίγγια* = ηχώ τη σάλπιγγα· σημαίνω στρατιωτικό παράγγελμα με τη σάλπιγγα (πβ. και ά. *δίδω* ΙΑ'18β): *επί της αυρίου γαρ το πρωί, ωσάν εξημερώσεν, | εδώκαν τα σαλπίγγια τους, τον πόλεμον αρχάσαν* Χρον. Μορ. Η 1480· *Ευτύς ορίζει ο*

βασιλεύς τον πρωτοστράτορά του| και τα σαλπίγγια έδωκαν, πηδούν, καβαλικεύουν Χρον. Μορ. P 1107· **β)** (συνεκδ.) **β¹)** πολεμικό σάλπισμα: *Αφόν τοιαύτα σύντυχεν, όρισεν ο Θησέος| και λάλησεν το δεύτερον σαλπίγγι του πολέμου* Θησ. Ζ' [139²]· *Ο-μως, όταν εστέκασιν σαλπίγγια να γροικήσουν| και με την τόσην ταραχήν στην μάχη να κινήσουν,| είδασιν Τούρκον κι έφερεν προς τον πασά μαντάτο,| που μετ' αυτόνο μπήκασιν όλοι τους άνω κάτω* Αχέλ. 2464· **β²)** χαρμόσυνο σάλπισμα: *βλέπω την λί-μνην* (έκδ. *λίμην*· διόρθ. Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 309) *ανοικτήν αντάμα με την χώρα,| γροικώ σαλπίγγια και χαρές που κάνουν διά τ'εμένα* Αχέλ. 2376.

σαλπιγγόφωνος, επίθ. — Πβ. και *σαλπιγγώδης*.

Από τα ουσ. *σάλπιγξ -γγα* και *φωνή*. Η λ. το 12.-13. αι. (TLG, LBG).

Που έχει φωνή παρόμοια με τον ήχο της σάλπιγγας: *Θυμίξω σου τον Κομνηνό το τιμημένο 'κείνο| τον ψάλτην σαλπιγγόφωνον παπά τον κυρ Μαρίνο* Τζάνε, Φιλον. 586³⁰.

σαλπιγγώδης, επίθ.

Από το ουσ. *σάλπιγξ -γγα* και την κατάλ. *-ώδης*. Η λ. το 12.-13. αι. (TLG, LBG).

Που η φωνή του μοιάζει με τον ήχο της σάλπιγγας: *Τότε οι του Μωράτ συν τοις Φράγκοις μίαν αλαλαγήν σαλπιγγώδη ποιήσαντες κατά του Μουσταφά έθεον* Δούκ. 227¹³.

σάλπιγξ -γγα η, Διγ. (Trapp) Gr. 1748, Διγ. Ζ 525, 2158, Βίος Αλ. 1529, 2023, 4624, Διήγ. σεβαστ. Θωμά 156, Δούκ. 223¹⁹, Hagia Sophia α 459²⁻³, Έκθ. χρον. 13⁵·¹⁶, 34⁷, Α-χέλ. 389, Ιστ. πολιτ. 13¹⁶, 17¹³, Hagia sophia k 485³, Μαξίμου Πελοπ., Αποκάλ. 408, Hagia Sophia φ¹ 502¹², Hagia Sophia f 597⁴, Hagia Sophia ψ 614³, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)² Β' 403, 1303, 2173, Δ' 932, 1649, 1970, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 1, Β' 270, Ε' 75· *σάρ-πιγξ*, Προδρ. (Eideneier)² Δ' 3 χφ Η κριτ. υπ.

Το αρχ. ουσ. *σάλπιγξ*. Η λ. *σάλπιγγα* και σήμ.

1) Χάλκινο πνευστό μουσικό όργανο, το οποίο χρησιμοποιείται κυρίως για τη μετάδοση παραγγελμάτων ή μηνυμάτων: Διγ. (Trapp) Gr. 1779, Διήγ. σεβαστ. Θωμά 156, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)² Β' 386· (προκ. για τις σάλπιγγες της Δευτέρας Παρουσίας): *ο Κύριος ημών Ιησούς Χριστός οπόταν θέλει θελήσει να κάμει την Δευτέραν αυτού Παρουσία, θέλει στείλει τον άγγελον αυτού να κηρύξει με την σάλπιγγαν διά να ανα-στηθούν όλοι οι χριστιανοί* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 392ʳ· *Και είδα τους επτά αγγέλους, οι οποίοι έστεκαν έμπροσθεν του Θεού, και τους εδόθησαν επτά σάλ-πιγγες* Μαξίμου Πελοπ., Αποκάλ. 407· (μεταφ.): *η σάλπιγξ η λαμπρά των σων κα-τορθωμάτων* Προδρ. (Eideneier)² Δ' 3· *Σώπα του Άδου σάλπιγγα, Κερβέρου η άγρια γλώσσα!* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 287· φρ. (1) *δίδω τας σάλπιγγας* = σημαίνω πα-ράγγελμα (εδώ της αναχώρησης) (πβ. και ά. *δίδω* ΙΑ'18β): *Είθ' ούτως βεβαιώσαντες τον αμιράν μεθ' όρκου| γαμβρόν να τον επάρωσιν, να έλθει εις Ρωμανίαν,| εδώκασιν τας σάλπιγγας, υπέστρεψαν ευθέως* Διγ. Ζ 525· (2) *δίδω/κρούω την σάλπιγγα του πολέμου* = ηχώ τη σάλπιγγα για να σημάνω την έναρξη της μάχης: *Ακούσας ουν τους λόγους των νέων, ευθέως έδωκαν τας του πολέμου σάλπιγγας εξ εκατέρου μέ-ρους* Έκθ. χρον. 10⁸· *Κρούοντες γαρ τας του πολέμου σάλπιγγας, ίνα ετοιμασθήσονται άπαντες, ούτοι δε ουδέν στρατιωτικόν εποίησαν* Έκθ. χρον. 74¹. **2)** (Συνεκδ.) το παίξι-μο της σάλπιγγας, σάλπισμα: *έδε ύμνους και σάλπιγγες, χαρά και ευφροσύνη| οπού-ποιούν οι άγγελοι ομού με τους δικαίους,| όταν απολαμβάνουσιν τα αγαθά εκείνα* Περί ξεν. (Μαυρομ.) 464· *ούτως οι Τούρκοι με βοήν στον πόλεμον εδράμαν,| όταν πε-ρίσσες σάλπιγγες σημάδιν τους εκάμαν* Αχέλ. 1007.

σαλπίζω, Κορων., Μπούας 26, 43, 70, Αχέλ. 2470, 2492, Διγ. Ο 1181, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1192· γ' εν. αορ. *εσάλπιγξεν*, Κορων., Μπούας 43.

Το αρχ. *σαλπίζω*. Η λ. και σήμ.

α) Ηχώ με σάλπιγγα: Μαξίμου Πελοπ., Αποκάλ. 408· **α¹)** συχν. για να δώσω στρατιωτικό παράγγελμα: *Ηλίου δ' ανατέλλοντος τα δυο φουσσάτα σμίξαν,| έπειτα δε εσάλπισαν και τον στεντάρδ' ανοίξαν.| Τότε το τάγμα έμπροσθεν ενός και άλλου μέρους,| την καύσιν επαρείδασι και τον καιρόν του θέρους| και ενδυμένοι τ' άρματα εις πόλεμον σεβαίναν* Κορων., Μπούας 57· **α²)** διαλαλώ, διακηρύσσω: *Κελεύει* (ενν. *ο βασιλεύς*) *διαμέσον τε της αγοράς σαλπίζουν:| «Όστις, μικρός μεγάλος τε, πλούσιος τε και πένης,| δηλώσει τα αινίγματα και τα ρωτήματά μου,| να παίρνει νόμιμον ευθύς την κόρην μου γυναίκαν! ...»* Απολλών. (Κεχ.) 40· **β)** (για σάλπιγγα) παράγω ήχο, ακούγομαι: *Και παρευθύς επρόσταξεν* (ενν. *ο βασιλεύς*) *το βέλος να σαλπίσει| να συναχθούσιν άπαντες οικήτορες της χώρας* Φλώρ. 394.

σαλπιστής ο.

Το μτγν. ουσ. *σαλπιστής*. Η λ. και σήμ.

Αυτός που παίζει τη σάλπιγγα· (ειδικ.) ο στρατιώτης που σαλπίζει τα στρατιω-τικά παραγγέλματα, ο σαλπιγκτής: *Άρμα δ' αφείς Αλέξανδρος και προσκαθίσας ίππῳ| τάχιστα προσεφώνησε τοις σαλπισταίς σημάναι| σάλπιγγα την πολεμικήν συν τοις λοιποίς οργάνοις* Βίος Αλ. 2022.

σαλταπηδώ.

Από τα *'σαλτάρω* (βλ. *ασσαλτάρω*) και *πηδώ*. Πβ. λ. *σαλταπήδας* σήμ. λαϊκ. (Κριαρ., Λεξ.)

Πηδώ με φόρα, πετάγομαι ορμητικά: *ανίσως και εκείνη* (ενν. *η Βασίλισσα*) *στα-θεί απάνω σου ..., κάνει να σαλταπηδήσουν όξω τα άντερά σου, διατί αυτή είναι μεγα-λύτερη και χοντρύτερη από την αγελάδα μας* Μπερτολδίνος 118.

σαλταρόλιν το, βλ. *σαρσαρόλιν*.

'σαλτάρω, βλ. *ασσαλτάρω*.

σάλτζα η, βλ. *σάρτζα* (ΙΙ).

σαλτιτσούνι το, Στάθ. (Martini) Α' 117, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 550, Ε' 66· *σαλ-τσούνι*, Μπερτολδίνος 155· *σαλτσούνιον*, Μπερτολδίνος 155 δις.

Από το ιταλ. *salsiccione* (Battaglia). Ο τ. *σαλτσούνι* και σήμ. ιδιωμ. (Λάζαρης,

Λευκαδ., Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ., λ. *σαλτσότο*). Τ. *σαλτσουτσούνι* το 18. αι. (Ρούσμ.-Σαβ. (Πρωτοπ.-Μπουμπ.) Β' 233).

Είδος αλλαντικού: *Πόσες φορές λουκάνικα κι απάκια κρεμασμένα| και σαλτιτσούνια θαυμαστά και μοσκομυρισμένα| και χοιρομέρια στον καπνό γή κι εις αέρα κι άλλα| φαητά θωρούν τα μάτια μου σ' αρχοντικά μεγάλα* ... Στάθ. (Martini) Α' 106· *Έδωσέν του* (ενν. *του Μπερτολδίνου*) *ψωμίον και καλόν σαλτσούνιον και καλόν κρασίον να πίει* Μπερτολδίνος 154.

σάλτο το.

Από το ιταλ. *salto* (Battaglia, λ. *salto*[1]). Η λ. και σήμ. λαϊκ.

Πήδημα, άλμα: *και μ' ένα σάλτο σαν αϊτός εστάθηκε στο ζάλο* (ενν. *ο Κρητικός*)| *και βάνει χέρα στο σπαθί κι ανίμενε τον άλλο* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1049 χφ Χ κριτ. υπ.

σάλτσα η.

Από το ιταλ. *salsa* (βλ. Battaglia, λ. *salsa*[1])· πβ. LBG, λ. *σάλσα*. Η λ. στο Meursius (γρ. *σάλτζα*) και σήμ.

Άρτυμα φαγητού σε ρευστή μορφή· σάλτσα: *και την σάλτσαν αυτών* (ενν. *των κρεών*) *εποιούσαν μετά σκόρδων και άλλων ειδών των δριμυτέραν ποιούντων την αίσθησιν* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 787 κριτ. υπ.).

σαλτσαρόλιν το, βλ. *σαρσαρόλιν*.

σαλτσούνι(ον) το, βλ. *σαλτιτσούνι*.

σάμα η.

Πιθ. σχετ. με το τουρκ. *saman* (βλ. Redhouse, λ. *saman 2*). Κατά Kaplanis [Ιωακ. Κύπρ., Πάλη σ. 764] από το ρουμαν. *sămă*.

Πλούτος, βιος: *όλη η Μάλτα το νησσί χαρές πολλές εκάμαν,| διότις ήλθεν η κυρά με την δικήν της σάμα| και όλους τους εχάρισεν, καθέναν απ' εκείνους,| μικρούς, μεγάλους απ' αυτούς, αυτούς τους Μαλτεζίνους| τίμια και ακριβά άρματα και σαμούρια| οπού 'τενε αφόρητα και αυτά όλα καινούργια* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1392.

σάμαιος, επίθ., Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 737 κριτ. υπ.). — Βλ. και *σαμείος*.

Από το αρχ. τοπων. *Σάμος* και την κατάλ. *-αιος*. Άσχ. το αρχ. επίθ. *Σαμαίος* (βλ. L-S, λ. *Σάμος* 1).

Που προέρχεται ή που παράγεται στη Σάμο: *κρασίν γλυκύν γανίτικον και κρητικόν και σάμαιον* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' χφ Η 332 κριτ. υπ.

σαμαμίθι το, βλ. *σαμαμίθιν*.

σαμαμίθιν το· *σαμαμίθι*.

Το μτγν. ουσ. *σαμαμίθιν* (TLG, γρ. *σαμαμύθην*). Ο τ. *σαμαμίθι* σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', γρ. *σαμμαμύθι*, Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.)· βλ. και ΑΛΝΕ. Τ. *σαμαμίδι* (Κωστ., Λεξ. τσακων.), *σαμιαμίθθιν* (Μηνάς, Ιδιώμ. Καρπάθου), *σαμομίθθι* (Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ.), *σαμομίθθιν* (Μηνάς, ό.π.), *σιμαμίδι(ν)* (Καραν., Ιστ. Λεξ. Κάτω Ιταλ.) σήμ. ιδιωμ. Τ. *σαμιαμίδι* και *σαμιαμίθι* σήμ. Η λ. στο Du Cange (γρ. *σαμαμ̃ύθην*)· βλ. και LBG.

Είδος μικρής σαύρας: *ετούτο εσάς το μαγαρισμένο εις το σέρπετο οπού σερπετεύγει επί την ηγή· η νυφίτσα και ο πόντικος και το ατσίδι ... και η χελώνα και το σαμαμίθι* Πεντ. Λευιτ. XI 30.

σαμάμιθος ο· *σαμιάμιθος*, Επιστ. Barozzi 360.

Από το ουσ. *σαμαμίθιν* (Μηνάς, Μορφολ. μεγεθ. 55). Ο τ. και σήμ. στο κρητ. ιδίωμα (Κονδυλάκης, Κρ. Λεξιλ.). Τ. *σαμιάμινθος* στο Du Cange και *σαμνιάμιθος* στο Βλάχ. (γρ. *σαμνιάμυθος*). Η λ. και σήμ. στο κρητ. ιδίωμα (Πάγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 138)· βλ. και LBG.

Είδος μικρής σαύρας: *η εκκλησία γέμει τας αράχνας και τας κολισαύρας και σαμιαμίθους και πάσαν άλλην ακαθαρσίαν, και αφίεις αυτήν ως παντελώς καταφρονημένην* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. IV 803.

σάμα(ν) το, βλ. *σάγμα*.

σαμαράς ο, βλ. *σαγμαράς*.

σαμαρδάρης, σαμαρδάριος ο, βλ. *σαλδαμάριος*.

Σαμαρείτης ο, Ασσίζ. 242[17], 493[20], Προσκυν. Ιβ. 535 1230, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ματθ. ι' 5, Λουκ. θ' 52, ι' 33, ιζ' 16, Ιω. δ' 10, 39, 40, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 142, 144, 145.

Το μτγν. ουσ. *Σαμαρείτης* (βλ. Lampe, Lex., Montanari, Λεξ.). Η λ. και σήμ.

Ο καταγόμενος από τη Σαμάρεια και οπαδός εβραϊκής μονοθεϊστικής αίρεσης (για το πράγμα βλ. ODB, λ. *Samaritans*): *Επί της βασιλείας του μεγάλου Ιουστινιανού ... οι Εβραίοι, οι Σαμαρείται, εσήκωσαν κεφάλι εις τα Ιεροσόλυμα κι έκαμαν βασιλέα, κάποιον Ιουλιανόν το όνομά του, Σαμαρείτην και αυτόν, και ούτως έκαμαν πολλά κακά εις τους χριστιανούς* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 141.

σαμαρείτιος, επίθ., Προσκυν. Ιβ. 845 1333. — Βλ. και *Σαμαρείτης*.

Από το ουσ. *Σαμαρείτης* και την κατάλ. *-ιος*.

Που κατάγεται από τη Σαμάρεια: *Εγγύς εστί και το Σηγώρ όρος, ενώ εκίνουν| οι Σαμαρείται, λέγω δε, κι εις τούτο επροσκύνουν| και διατούτο το λοιπόν Χριστόν γαρ διελέγξας| γύναιον σαμαρείτιον και σωφρόνως εκτρέψας* Προσκυν. Ιβ. 535 1232.

Σαμαρείτισσα η. — Βλ. και *Σαμαρείτης*.

Από το ουσ. *Σαμαρείτης* και την κατάλ. *-ισσα*. Η λ. του 16. αι. (TLG) και σήμ.

Η καταγόμενη από τη Σαμάρεια: *Ο Ιησούς λοιπόν, κοπιασμένος από την στράτα,*

εκάθουντον ... εις το πηγάδι. ... Ήλθε λοιπόν μία γυναίκα από την Σαμαρείαν να ανασύρει νερόν. Και λέγει την ο Ιησούς: «Δώσ' με να πίω». ... Λέγει τον λοιπόν η γυναίκα η Σαμαρείτισσα : «Πώς εσύ, όντας Ιουδαίος, ζητάς να πιεις από εμένα, οπού είμαι γυναίκα Σαμαρείτισσα;» Μάξιμ. Καλλιουπ. Κ. Διαθ.[2] Ιω. δ' 9.

σαμάρι, σαμάριν, σαμάρι(ον) το, βλ. *σαγμάριον.*

Σάμβατον, Σαμβάτο(ν) το, βλ. *Σάββατον.*

σαμβύκη η· *σαμβυκή,* Κονταράτος, Στίχ. πολιτ. 440.

Το αρχ. ουσ. *σαμβύκη* (L-S Suppl.). Τ. *σαμβούκη* στο Du Cange. Η λ. στο ΑΛΝΕ και στο Μπαμπιν., Λεξ.

Έγχορδο μουσικό όργανο: *σγιάν ώραν ακούσετεν γλυκείαν συμφωνίαν| της σάλπιγγος και σύριγγος, κιθάρας μελωδίαν,| ψαλτήριον και σαμβυκής* ... (παραλ. 1 στ.) *Πέσετεν, προσκυνήσετεν αυτείνην την εικόνα| του βασιλέως τ' αγαθού* αυτ. 502.

σαμβυκή η, βλ. *σαμβύκη.*

σαμείος, επίθ. — Βλ. και *σάμαιος.*

Από το αρχ. τοπων. *Σάμος* και την κατάλ. *-είος.* Πβ. αρχ. και νεοελλ. λόγ. επίθ. *Σάμιος* (Κριαρ., Λεξ., λ. *Σαμιώτης,* Μπαμπιν., Λεξ., λ. *Σάμος*).

Που προέρχεται από ή που παράγεται στη Σάμο: *κρητικόν και σαμείον* (ενν. *κρασίν*) Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' χφ Κ 332 κριτ. υπ.

σαμιάμιθος ο, βλ. *σαμάμιθος.*

Σαμίτης ο, Βίος Αισώπ. (Eideneier) Ι 273[4, 16, 29], 274[1, 25]· γεν. πληθ. *Σαμίτων,* αυτ. Ι 272[36].

Από το αρχ. τοπων. *Σάμος* και την κατάλ. *-ίτης.* Πβ. λ. *Σαμιώτης* σήμ. (Κριαρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ., λ. *Σάμος*).

Ο κάτοικος της Σάμου: *ο λαός όλος με μίαν φωνήν εφώναξαν: -Ελευθέρωσε, Ξάνθε, τον Αίσωπον, επάκουσον τους Σαμίτες* αυτ. Ι 272[29].

σάμιτο(ν) το, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 795, 2525, 4573.

Από το παλαιότ. ιταλ. *samito* (Battaglia, λ. *sciamito*) <μεσν. λατ. *samitum* (Du Cange, Lat, λ. *exametum* και *samitium*) <*εξάμιτος.* Τ. *σαμίτο* στη Ζάκυνθο (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β'). Πβ. επίθ. *σαμιτένιος* σε έγγρ. του 16. αι. (Σπυρής, Πρωτόκ. 230[15]). Η λ. (*σάμιτον*) σε έγγρ. του 18. αι. (Apostolopoulos, Ελλην. 27, 1974, 112).

α) Πολυτελές εξάμιτο (βλ. *ά.*) ύφασμα: *Μεταξωτά και σάμιτα ρίκτει στην κάμεράν του* (ενν. *ο Καίσαρης*),| *για να 'ρθει η 'στόριση Χριστού, να λάβει την υγειάν του* αυτ. 4568· **β)** ρούχο κατασκευασμένο από το παραπάνω ύφασμα: *τότες εβουλήθησα* (ενν. *οι Εβραίοι*) *να τον ανασκυντίσου* (ενν. *τον Ιησού*)| *και να του βάλου σάμιτα, χρουσά να τονε ντύσου* αυτ. 3395.

Σαμλής ο.

Το τουρκ. *Şamlı* (Redhouse). Η λ. στο Βλαστού, Συνών.[2], λ. *Δαμασκό.*

Ο καταγόμενος από τη Δαμασκό, Σύριος: *Ανατολή και Ρούμελη, Σαμλήδες αν-δρειωμένοι,| μπέηδες και τσαούσηδες, αγάδες αξιωμένοι,| ετότε να τους έβλεπες πώς ήσαν ξαπλωμένοι| και μέσα εις τα αίματα 'ναποδοκυλισμένοι* Διακρούσ. (Κακλ.) 269.

σάμνε, επιφ.

Πιθ. από το σλαβ. *šal* και *me* (βλ. Eideneier, BZ 57, 1964, 333).

Πιθ. ελέησον, λυπήσου με: *Οι παίδες εσυνήχθησαν, εκάθισαν να φάγουν* (παραλ. 1 στ.) ... *χαράς πολλής επλήσθην| ελπίζων να με κράξουσι να κάτσομεν να φάμεν.| Ως δε παρέδραμε καιρός και τίποτε ουκ εφάνη,* (παραλ. 4 στ.) ... *κινώ προς το κουβούκλιν,| και σφαλισμένον το εύρηκα και απέξωθεν ιστάμην·| ηρξάμην κράζειν συνεχώς το «δέμνε κυριδάτον»| το «σάμνε» και το «ντόμβρε» και το «στειροπορτέω»* Προδρ. (Eideneier)[2] Α' 252.

σαμολάδιον το. — Βλ. και *σησαμόλαδον.*

Από τα μτγν. ουσ. *σησάμιον* (με ανομοιωτική απλοποίηση συλλαβής) και *ελάδιον.* Λ. *σαμόλαδο* σήμ.

Λάδι από τους σπόρους του σουσαμιού· σουσαμόλαδο: *Περί του σαμολαδίου. Το δίκαιον του σησαμολαίου κελεύει το δίκαιον να πάρουν εις τα ρ' πέρπυρα, ια' πέρπυρα δικαίωμαν* Ασσίζ. 489[21].

σαμόλαδο το, βλ. *σησαμόλαδον.*

σαμουνδάνι(ον) το, Προσκυν. Μπεν. 54 155[37, 38], Προσκυν. α' 113[14]· *σαμουντάνι(ο)(ν).*

Από το τουρκ. *şamdan* (Redhouse). Ο τ. στο Du Cange, App. (λ. *σαμουντάνιον*), σε έγγρ. του 14.-15. (LBG, λ. *σαμουντάνιν*) και 19. αι. (Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου, λ. *σαμουντάνι*) και σήμ. λαϊκ. (Κριαρ., Λεξ., λ. *σαμ(ου)ντάνι*) καθώς και στο ΑΛΝΕ (*σαμουντάνι*). Τ. *σαμτάνι* (Κώδ. Σισανίου (Πανταζόπ.) 30[77-78]) σε έγγρ. του 17. και *σαμπτάνι* (Apostolopoulos, Ελλην. 27, 1974, 113) σε έγγρ. του 18. αι. Τ. *σαμαντάνι* (Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ.), *σαμdάν'* (Ζαφειρίου, Ιδίωμ. Σάμ.) και *ϑαμντάνι* (Κωστ., Λεξ. τσακων.) σήμ. ιδιωμ. Τ. *σαντάνι* στο Βλαστού, Συνών.[2] (λ. *καντηλέρι*). Λ. *ϑαμουντά* σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.).

α) Κηροπήγιο: *το κλινάρι έστρωσαν και στέκετον, σαν πρέπει| με τα χρυσά και αργυρά ήτον αεί στρωμένον,| τα σαμουντάνια ήφθησαν τριγύρου του κλινάριν* Διήγ. Αλ. Σεμίρ. Μ 1277· **β)** (προκ. για πολυέλαιο) υποδοχή κεριού: *σεβαίνεις εις το καθολικόν ... Και άνωθεν ... κρέμεται ένας χορός στρογγυλός μπρούτζινος και έχει οκτώ βαστάγια ... Και έχει το γύρωθεν τάσια, ήγουν σαμουντάνια, ξδ' και σταυρούς ι' και κανδήλια η'* Προσκυν. Κουτλ. 390 129[34].

σαμουντάνι(ο)(ν) το, βλ. *σαμουνδάνι(ον).*

σαμούρι(ο)(ν) το, Αρσ., Κόπ. διατρ. [667], [700], [1083], [1456], [1484], [1511], κ.α.,

Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 637, 1395, 7747· *σαμούρι*, Gesprächb. 50[13], Βίος Δημ. Μοσχ. 383, 504.

Από το τουρκ. *samur* (Redhouse)· πβ. λ. *σίμωρ* στον Ησύχ. Επίθ. *σαμούριος* το 14. αι. (LBG). Ο τ. *σαμούρι* στο Somav. και σήμ. (Κριαρ., Λεξ., ΛΚΝ). Τ. *σαμούριν* στο κυπρ. ιδίωμα (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ). Η λ. *σαμούριον* σε κείμ. του 17. αι. (Οδοιπ. Σιβηρ. 281).

Το ζώο ζιμπελίνα· (συνεκδ.) η γούνα που φτιάχνεται από αυτό το ζώο: *Ω πατριάρχα μέγιστε της Κωνσταντινουπόλης* (παραλ. 17 στ.) *Δίδει σοι* (ενν. *Ιώβ ο πατριάρχης Ρωσσίας*) *χάζδια πολλά και εύμορφα ατλάζια*| *και καμπουχάδες εύμορφους ...*| *και σόφια μεταξωτά, και εύμορφα σαμούρια* Αρσ., Κόπ. διατρ. [1267]· *Τ' αμάξι ήτον πάγχρυσο κι οι πόρτες του κρυστάλλι* (παραλ. 1 στ.) *Μέσα δε ήτον θαυμαστόν, πολλά χαριτωμένο,*| *όλον σαμούρι εκλεκτόν ήτον καπλατισμένο* Βίος Δημ. Μοσχ. 476· (σε παρομοίωση): *Ήλθαν τα μοναστήρια και πάντες οι ηγουμένοι*| *και πήγαν και προσκύνησαν αυτόν* (ενν. *τον Δημήτριον*) *εκεί που μένει* (παραλ. 2 στ.) *Στο πρώτον τους εδέχτηκεν, ωσάν να παν σαμούρια,*| *ύστερον τους τρατάρισεν ωσάν χοντρά γαϊδούρια* Βίος Δημ. Μοσχ. 289.

σαμουρόγουνα η.

Από τα ουσ. *σαμούρι(ον)* και *γούνα*. Η λ. σε κείμ. του 18. (Poèm. hist. 208[127]) και 19. αι. (Bees, B-NJ 19, 1966, 412), σε δημ. τραγ. (Διαμαντάρας, Λαογρ. 3, 1911-12, 464), στο Κριαρ., Λεξ. και το ΑΛΝΕ.

Γούνα από σαμούρι: *επρόσταξεν ευθέως* (ενν. *ο άναξ*)| *σαμουρόγουνναν να φέρουν,*| *να φορέσουν τον πρεσβύτην* Πτωχολ. Β 407.

σάμπεγα η, Κονταράτος, Στίχ. πολιτ. 1005.

Από το βενετ. *sabega* (Battaglia). Η λ. στο Somav.

(Ναυτ.) αλιευτικό μέσο με δίχτυα (βλ. Battaglia, λ. *sciabica*[1]· βλ. και Δημητρόπουλος, Τετράδια Εργασίας 33, 2010, 119)· (εδώ μεταφ.): *Όλοι αφ' την ασέβειαν και ειδωλολατρείαν*| *να 'βγουν και να λατρεύουσιν ομού με ευσεβείαν*| *Θεόν οπού τους έπλασεν όλοι να προσκυνήσουν* (παραλ. 13 στ.) *Αλίμον' εις την μοίρα μας, αλίμον' στα καυχιά μας!*| *εχάσαμεν* (ενν. *εμείς, οι δαίμονες*) *τα ψάρια μας από την σάμπεγά μας* αυτ. 1001.

σαμφειρίζω, βλ. *σαπφειρίζω*.

σάμφειρος ο, βλ. *σάπφειρος*.

σαμφειροσάρδιον το, βλ. *σαπφειροσάρδιον*.

σάμψυχον το· *σάψυχον*, Ροδινός Νεοφ. 230. — Βλ. και *σάμψυχος*.

Το μτγν. ουσ. *σάμψ(ο)υχον*. Ο τ. *σάψυχον* σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου)· βλ. και LBG (στη λ.). Τ. *σάμψυχο* σήμ. ιδιωμ. (Δομένικος, Κεφ. διηγ. 124) και στο ΑΛΝΕ και *σάψυχο* σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., στη λ., Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ.). Η λ. στο Du Cange (λ. *σιάψυχον*) και Somav. και σε κείμ. του 15. αι. (Φυτολ. κείμ. 133[9])· βλ. και LBG.

(Βοτ.) το φυτό ορίγανον το αμάρακον (Origanum Majorana), κοιν. μαντζουράνα (για το πράγμα βλ. Γενναδ., Λεξ. 688, Κοραή, Άτ. Δ' 416, λ. *πέρσα*, Βαγιακ., ΛΔ 13, 1978, 10-11): *Αμάρακος ... Θαρρώ να είναι εκείνο το χορτάρι, οπού εμείς εις τον τόπον μας κράζομεν σάψυχον* Ροδινός (Βαλ.) 166.

σάμψυχος ο. — Βλ. και *σάμψυχον*.

Το μτγν. ουσ. *σάμψυχος* (LBG, TLG). Τ. *σάψυχος* σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ., Τσικής, Γλωσσ. Χίου). Θηλ. *σάμψυχος η* στον Ησύχ. (λ. *υσωπίς*) και σε σχόλ. (TLG).

(Βοτ.) μαντζουράνα (για το πράγμα βλ. Βαγιακ., ΛΔ 13, 1978, 10-11): *ρόδα και τριαντάφυλλα, άνθη γενεάς πάσης*| *εσύδεσεν* (ενν. *ο Μάιος*), *εσύμπραξεν, ωραίαν γριλάνταν έποικεν,*| *ανθίζοντα, λουλουδίζοντα στην κεφαλήν εφόρει*| *και δένδρων κλάδους έφερεν μυριομυρισμένος,*| *ωσαύτως και τον σάμψυχον και ηδύοσμον εντάμα* Ημερολ. 102.

σαμώνω, βλ. *σημειώ—ώνω*.

σαν, επίθ. (άκλ.), Βουστρ. (Κεχ.) 32[15], 50[8], 142[20], 314[2], Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 74[δις], 81, Σκλάβ. 43, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) Πρόλ. 66, 71, 545, 1200, 3118, 4215, 7655, 9187· *σα*, Βουστρ. (Κεχ.) 160[18]· *σάντ'*, Χρον. Μορ. P 8071, Βουστρ. (Κεχ.) 174[4], 244[3], 250[10]· *σάντο*· θηλ. (άκλ.) *σάντα*, Βουστρ. (Κεχ.) 10[12], 200[15]· υπερθ. *σακτίσιμος*, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 6846· *σαντίσιμος*, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2630, 2631, 6626.

Από το ιταλ. *san* (<ιταλ. *santo* με συγκ.· βλ. Battaglia, λ. *santo*). Για τους τ. *σα, σαντ', σάντο* και τον υπερθ. *σαντίσιμος* βλ. Battaglia, ό.π.· πβ. προβηγκ. *san, sant, santo* (Avril, Diction. prov.-Français, λ. *sant*). Ο υπερθ. *σακτίσιμος* από το λατ. *sanctissimus*. Τ. *σάγκτος, σάκτος, σάνκτος* στο LBG (λ. *σάγκτος*). Τ. *σάμπτου* και *σάμπτα* σήμ. ιδιωμ. (Νικολαΐδης Κ., Λεξ. Κουτσοβλαχ.). Το θηλ. και σήμ. σε τοπων. (Συμεων., Ετυμολ. λεξ. νεοελλ. οικων. 1242).

α) Άγιος: *Εις το βιβλίον του φρα Αιγιδίου, συντρόφου του σαν Φραζέσκου λαλεί ...*: Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 115· (εδώ προκ. για τους Αποστόλους): *Εκεί εις την ινγκέζιαν Αποστόλου Σαν Τζουάννη*| *... την προσευχή της κάμει* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1339· *Ω Σαν Μάρκο, βοήθησε εις τους πιστούς σου στόλους* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2928· *Σαν Τζόρτζη, Σορ Κάρλο, παμμέγιστε Σαν Πέτρο* (παραλ. 1 στ.) *λυτρώσετέ με τάχιστα απ' αύτο το τηγάνι* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 544· (ο υπερθ. ως επίθ. του πάπα): *Επάρτε τους απομπροστά αυτούς τους τραδιτόρους,*| *στον σαντίσιμον πάπαν να υπάν αυτού με οδοιπόρους* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2616· (με παράλ. του ουσ.): *Αυτού εις τον σαντίσιμον σαν έφτασαν αυτείνοι*| *μπροστά του τους εφέρασιν αυτείνοι οι πιλιγρίνοι* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2627· **β)** (συνεκδ.) εκκλησία αφιερωμένη σε άγιο: *ο πρίντσης εις ολλίγες ημέρες επόθανεν. Και έθαψάν τον εις τον Σα Φραντσέσκον* Βουστρ. (Κεχ.) 6[6].

Η λ. σε τοπων.: Βουστρ. (Κεχ.) 202[11], Πορτολ. Α 214[17] (έκδ. *ωσάν*· διόρθ. Τσοπ., Ελλην. 13, 1954, 189).

Οι τ. *σα, σάντ', σάντο σε επών.*: Χρον. Μορ. Ρ 7550, Βουστρ. (Κεχ.) 108[18], Γεωργηλ., Θαν. (Wagn.) 9.

Σανδαλείς οι.

Πιθ. από το πατριδωνυμικό *Σανδαλιείς* (<τοπων. *Σανδάλιον*, Steph., Θησ.).

Όνομα μυθικού λαού: *Ταύτα εγώ Αλέξανδρος ο των Μακεδόνων βασιλεύς υπέταξα πλήθη εθνών πολλών ...· πρώτον μεν ... Πανζήτας· Δελεήμας· Σανδαλείς· Κασσάνδρεις· Κασσανδρειώτας* Διαθ. Αλ. 255[28].

σανδάλι το, βλ. *σανδάλι(ον)* (II).

σανδάλι(ον) (I) το, Παϊσ., Ιστ. Σινά 759.

Το αρχ. ουσ. *σανδάλιον*. Η λ. *σανδάλι* και σήμ.

(Συν. στον πληθ.) ελαφρύ παπούτσι με κορδόνια προσδενόμενα στο πόδι, σανδάλι: Δούκ. 151[12].

σανδάλι(ον) (II) το, Έκθ. χρον. 73[7]· *σανδάλι*, Χρον. Τόκκων 2446, 2455, 2459, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ιω. κα' 3, Μάρκ. α' 19, Ματθ. δ' 21· *σαντάλι*, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 17[7], 62[9], 109[9]· *σαντάλι(ν)*, Πορτολ. Α 167[5], Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 395[22]· *σαντάλιν*, Βίος Αισώπ. (Eideneier) Ε 293[28].

Το αρχ. ουσ. *σανδάλιον*. Ο τ. *σαντάλιν* (με τροπή του *νδ-* σε *ντ-*) σε έγγρ. του 13. αι. (Act. Xer. 9[19]) και σήμ. στο ποντ. ιδίωμα, όπου και τ. *σαντάλι* (Παπαδ. Α., Λεξ.). Τ. *σανδάλιν* τον 7. αι. (TLG). Η λ. *σανδάλι* και σήμ. με διαφορ. σημασ. και ως τοπων. (Συμεων., Ετυμολ. λεξ. νεοελλ. οικων. 1241, λ. *Σανδάλιον* Β).

Μικρό και ευκίνητο πλοιάριο, χωρίς καρίνα, κατάλληλο για ποταμούς, λίμνες, αλλά και θάλασσα (για το πράγμα βλ. Kahane-Tietze, Lingua Franca 564-67, Ahrweiler, Byz. et Mer 409-10): *Κίνησαν, έφθασαν εκεί, πλησίον εις τον πύργον·| και τα σανδάλια εγέμισαν λαόν και τζακρατόρους,| όπως να περιπλεύσουσιν εκ τα στενά κανάλια* Χρον. Τόκκων 388· *Η Καμενίτζα έχει ένα ποτάμι όπου εμπαίνουν τα σανδάλια και τα μονόξυλα* Πορτολ. Α 212[15]· *Το κάστρον ένι αφυρόν, απέσω εις λίμνην στέκει* (παραλ. 1 στ.). *Με το γιοφύρι εμπαίνουσιν οι εκείσε κατοικώντες·| με τα σαντάλια εμπάζασιν του κάστρου την σωτάρχειον* Χρον. Μορ. Η 8800.

σάνδαλο(ν) το, βλ. *σάνταλο(ν)*.

σανδαλόπουλο(ν) το.

Από το αρχ. ουσ. *σάνδαλον* και την κατάλ. *-πουλον*. Λ. *σανταλόπον* και σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.).

(Υποκορ.) είδος πλοίου (βλ. ά. *σανδάλι(ον)*): *Οι Ρινισιώται εβίγλιζαν απάνω εκ τον πύργον·| βαρκέτταν είχασι καλήν, εγλήγορην να διώχνει·| και όθεν εδιάβαινεν από τα ξύλα του δεσπότου,| εβλέπαν το από μακρά, έτρεχαν, έπιαναν το,| ήγουν τα σανδαλόπουλα και τα μονόξυλάν του* Χρον. Τόκκων 2444.

σανδαράχη η, Ιερακοσ. 429[2], 444[15], 463[14], 476[26], 479[4-5], 480[3], Ορνεοσ. αγρ. 519[3], 548[19], Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 47.

Η λ. στον Ιπποκράτη και σήμ. (Μπαμπιν., Λεξ.).

Θειούχο αρσενικό (σε χρήση ως φαρμακευτική ουσία): *σανδαράχην μετά βουτύρου ή κρέας ελαίω περιχρίσας δίδου αυτώ* (ενν. *τω ιέρακι*) *φαγείν* Ιερακοσ. 472[15].

σάνια, σανία η, βλ. *σανίς-ίδα*.

σανιδάκι το.

Από το ουσ. *σανίδι(ον)* και την υποκορ. κατάλ. *-άκι* (για το σχηματ. βλ. και Τριαντ., Νεοελλ. γραμμ. 274). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. (Μπαμπιν., Λεξ.).

Μικρή σανίδα: *Και εκείνη η αυλή* (ενν. *του Βασιλέως*) ... *στέκεται εκείνη εις την γην απάνω, ή σε κανένα σανιδάκι;* Μπερτολδίνος 101.

σανιδένιος, επίθ.· *σανιδένος*.

Από το ουσ. *σανίδι(ον)* και την κατάλ. *-ένιος*. Ουδ. *σανιδένον* σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

Που είναι κατασκευασμένος από σανίδι: *Και μοναύτα εποίκαν μ' περδέσκες σανιδένες και πύργους σανιδένους* Μαχ. 584[3,4].

σανιδένος, επίθ., βλ. *σανιδένιος*.

σανίδι(ον) το, Ασσίζ. 491[27, 27-28], Πεντ. Έξ. XXXVI 20, 22, XXXIX 33, Αρ. III 36, IV 31· *σανίδι*, Πεντ. Έξ. XXVI 17, XXXVI 22, Μορεζ., Κλίνη φ. 4[v]· *σανίδιν*, Προδρ. (Eideneier)[2] Α' 84, 87· πληθ. *σανιδία*, Μαχ. 6[6, 17], 416[12], 484[19], 554[22].

Το αρχ. ουσ. *σανίδιον*. Ο τ. *σανίδιν* και σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.).Ο τ. *σανίδι* και σήμ.

1) Σανίδα: Μαχ. 460[17]· (εδώ ως σχεδία): *το πλοίον διεσκόρπισεν, επνίγησαν οι πάντες,| μόνον ο Απολλώνιος μέσα εις μικρόν σανίδιν| το κύμαν τον επέρασεν της Τρίπολης στα μέρη* Απολλών. (Κεχ.) 138· (σε μεταφ.): *εγύρισαν το τιμόνι από την θάλασσαν της κοσμικής ζωής και όρμησαν προς τον ουρανόν· και τα μεν σανίδια τα σκορπισμένα των καραβίων, τουτέστι τα νεκρά και φονεμένα τως κορμία άφησαν μόνον* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 105. **2)** (Συνεκδ.) ξυλεία: *Ηγνωρίζετε καλά ότι το δίκαιον κελεύει να λάβουν απέ τα σανίδια και απέ τα βολίκια τά εβγάνουν απέ την γην το τέταρτον τό του κουστεύγουν* Ασσίζ. 240[25]. **3)** Ξύλινη επιφάνεια· (ως επιφάνεια ζωγραφικής): *να ξοδευτούν δουκάτα χίλια διακόσια, να γένει η ζωγραφία εισέ πανί ή σανίδι από τους εκλεκτότερους και επιτηδειότερους ζωγράφους* Ιερομν., επιστ. 179· *φαίνουνται εκεί μέσα εις τον ναόν εκείνον τόσες ζωγραφιές εις μικρά σανίδια* Μορεζ., Κλίνη φ. 46[v]· (προκ. για τον πάγκο εργασίας του τσαγγάρη): *Όταν δε πάλιν, δέσποτα, γεύματος ώρα φθάσει,| ρίπτει το καλαπόδιν του, ρίπτει και το σανίδιν* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 125· (προκ.για την επιφάνεια που ρίχνουν οι παίκτες τα ζάρια): *ο ζαριστής ορέγεται να κάτσει στο παιγνίδιν,| τα κοκαλάκια να κυλεί στο μαλακόν σανίδιν* Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 161. **4)** Ξύλινο δοκάρι, στύλος: *και να κάμεις τα σανίδια για το μίσκαν ξύλα εδρινά ορτά* Πεντ. Έξ. XXVI 15. **5)** Τμήμα γεωργικής έκτασης, χωράφι που χωρίζεται από τα διπλανά χωράφια με αυλάκια: *ακομή απόμεινεν και άλλη πάρτε ... χωράφι γυράμπελο και εκάμαν το τέσσερα σανίδια* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 353[15].

σανιδοκράβατον το.

Από τα ουσ. *σανίδι(ον)* και κραβάτιν (βλ. ά. *κρεβάτιον*).

Οι κάθετες ξύλινες επιφάνειες στις στενές πλευρές του κρεβατιού (για τη σημασία βλ. Κριαράς [Καλλίμ. σ. 275]· πβ. και ά. *νανουδοκράβατον*): *Υπάγει το παιδόπουλον ... | ... μετά σπουδής εσέβην | προς το κελίν του άνακτος, προς τον κοιτώνα τούτου* (παραλ. 1 στ.) *και το σανιδοκράβατον αψάμενος της κλίνης | ολίγον συνετάραξεν άπαξ και δις και τρίτον* Καλλίμ. 1099.

σανιδόπουλλον το, βλ. *σανιδόπουλον*.

σανιδόπουλον το· *σανιδόπουλλον*, Μαχ. 554[36].

Από το ουσ. *σανίδα* και την κατάλ. *-πουλον*. Τ. *σανιδόπ'λλον* σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Μικρή σανίδα: *και πλέκεις τα καλούτσικα* (ενν. τα παραδείγματα), *ως κάμνουν οι ζωγράφοι, | οπού ένα σανιδόπουλον εκείνοι ζωγραφίζουν, | να ομοιάζει ως θέλουσιν αυτό οπού ζωγραφίζουν* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1955.

σανιδόστεγος, επίθ.

Από τα ουσ. *σανίδι(ον)* και *στέγη*. Η λ. σε έγγρ. του 12. αι. (Act. Doch. 4[76, 80])· βλ. και LBG.

Που έχει ξύλινη στέγη· ξυλόστεγος: *Ο νάρθηξ σανιδόστεγος, περιζωγραφισμένος, | λευκοειδής γαρ πέφυκεν, ασβεστοκεχρισμένος* Παϊσ., Ιστ. Σινά (Καδάς) 1099.

σανιδόφορον το.

Πιθ. από τα ουσ. *σανίς -δα* και *φόρον* ή *φόρος*.

Το παζάρι, η αγορά όπου γίνονταν η εμπορία της ξυλείας (βλ. και Karanastassis [Συναδ., Χρον.-Διδαχ. σ. 329]): *Έκαψαν οι Τούρκοι τον Πάτρουλα εις το σανιδόφορον δι' αιτίαν τοιαύτη* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 14[r].

σανιδωτός, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *σανιδωτός*. Η λ. και σήμ. (Κριαρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ.)

Που είναι στρωμένος με σανίδες, σανιδένιος: *Το στέγος δε της εκκλησίας Βάτου της παναγίας | πέφυκεν ον σανιδωτόν ...* Παϊσ., Ιστ. Σινά (Καδάς) 822.

σανίς -δα η, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 909, Ολόκαλος 180[4], Ιστ. πολιτ. 17[16], Zygomalas, Synopsis 167 Δ 20· *σάνια· σανία*, Μαχ. 548[37].

Το αρχ. ουσ. *σανίς*. Ο τ., από την αιτιατ. *σανίδα* με αποβολή του *-δ-*, και σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Σακ., Κυπρ. Β' 775), καθώς και τ. *σανιά* σε δημ. άσμα (Λουκά, Γλωσσάρ., Χατζ., Λεξ.). Η λ. *σανίδα* στο Βλάχ. και σήμ.

1) Σανίδα: *τη καλεύσει του Μουράτ ... ποιούνται παστίαν μίαν ... από το έν άκρον της πόλεως ... Και ην δε πάσα στερεά και οχυροτάτη από ξύλων μεγίστων και χονδρών σανίδων* Καναν. (Pinto) 82· *εκυρίευσαν τον λιμένα ποιήσαντες γέφυραν μετά βουτσίων και σανίδων εκ της Αγίας Γαλατινής έως Ξυλοπόρτου* Έκθ. χρον. 13[7]. **2)** ξύλινο επίπεδο σκεύος (συν. για σερβίρισμα), δίσκος: *Και όρισεν και εφέραν μίαν μεγάλην σανία, οπού την εβαστάξαν δ' ανομάτοι, γεμάτην μαργαριτάριν χοντρόν και πέτρες ατίμητες* Μαχ. 82[15]. **3)** (Ιατρ.) νάρθηκας: *έπειτα πτύξας ευφυώς τον ιέρακα, τέμε αυτού προσεχώς του κλασθέντος πτερού την πίναν· και ... τρύπα κατά μέσον λεπτώ σουβλίω. Ομοίως θεις σανίδα και διελάσας εις την οπήν του πτερού πέρδικος βέργα αποσφήνου καλώς* Ιερακοσ. 482[20]. **4)** Ξύλινη πινακίδα: *Κήνσος πολλάκις δεν λέγει μόνον το νόμισμα, ήγουν το φλωρί, αλλά και σανίδα τινά δημοσίαν αυθεντικήν, ή μάρμαρον, όπου εγράφοντο τινά νόμιμα και κρίσεις* Zygomalas, Synopsis 204 Κ 7. **5)** (Πιθ.) φορείο ή άμαξα: *Ο βασιλεύς με σκήπτρον του καλά συνέβγαλέν μας | ως έξω εκ την τράπεζαν καλά συνέστειλέν μας, | και πήγαμεν και σέβημεν όλοι στες σάνιές μας. | Όσον οπού εφθάσαμεν όλοι στο σπιτιόν μας | μετά λαμπάδων και φανών και με πολλών αρχόντων* Αρσ., Κόπ. διατρ. [746].

Σανιτά η, Μπερτολδίνος 115.

Από το βενετ. *sanità* (Boerio)· βλ. και Du Cange, App., λ. *σανιτάς*, καθώς και Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2]Β', στη λ.

(Προκ. για τη Βενετία και τις κτήσεις της) υγειονομική υπηρεσία: *Και αφ' την θνήσιν την κακήν τα σπίτια εβρομίσαν· | τόσον καιρόν να βρίσκουνται κλεισμένα, βουλλωμένα, | και απ' ορισμόν της Σανιτάς νά 'ναιν διαυθεντεμένα* Γεωργηλ., Θαν. 71.

σανιτάς ο.

Από το ουσ. *σανιτά* και την κατάλ. *-άς*. Η λ. σε έγγρ. του 18. αι. (ΔΑΕ Κερκ. 12, 1975, 13)· βλ. και Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ., στη λ., καθώς και Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ., λ. *σανιτάδες*.

(Προκ. για βενετοκρατούμενες περιοχές) υγειονομικός υπάλληλος/αξιωματούχος: *Οι σανιτάδες ήσαν κει, κι απής επήρα γλώσσα | σε λίγο τότες παρευθύς την πράτικα μας δώσα* Στάθ. (Martini) Γ' 81.

σανσέρης ο.

Από το βενετ. *sansèr* (Boerio). Βλ. και Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., καθώς και Κασιμάτης, Βενετ. γλωσσ. στοιχ. Κυθήρ., στη λ.

Μεσίτης: *Έδωκα απ' αυτά L. 4 του σανσέρη, των φακίνων σολδία 50 και του Τζαν Μπατίστα L. 2.* Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ. 24.

σαντ', επίθ. άκλ., βλ. *σαν*.

σάνταλα, άκλ.· *σάντζαλα*, Σπανός (Eideneier) Β 50 (έκδ. *-ντσ-*). — Βλ. και *μάνταλα, σάταλα*, Επιτομή, λ. *άταλα*.

Λ. πλαστή (βλ. Eideneier [Σπανός σ. 199-200]). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. στη φρ. *σάνταλα μάνταλα* (Κοσμάς, Ιδίωμ. Ιωανν., Λιάπης, Ιδίωμ. Πηλίου, Σύρκου, Μεγαρ. ιδιωμ., Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου κ.α.).

Έκφρ. *άντζαλα μάνταλα σάνταλα, άντζαλα μάντζαλα σάντζαλα*, βλ. Επιτομή, λ.

άταλα 2: *Είτα άγωμε και κατήβα εις Ανδρινόπολιν, Πεντάπολιν ..., και μάζωξε άντζαλα, μάνταλα, σάνταλα, κλάνταλα* αυτ. Α 225.

σαντάλι (Ι) το. — Βλ. και *σάνταλο(ν)*.

Από το παλαιότ. ιταλ. *sandali* (Battaglia, λ. *sandalo*). Η λ. στο LBG (*σαντάλιν*).

(Βοτ.) φυτό της οικογένειας των σανταλιδών, κοιν. σανταλόξυλο: *και μια ρετσέτα τσ' ήκαμα, γιαμιά να πα τση πάρει| τσιλιόλαδο, δαφνόλαδο, unguento de σαντάλι| εκεί αποκάτω, απού γροικά τον πόνο, να τα βάλει* Φορτουν. (Vinc.) Α' 171.

σαντάλι (ΙΙ), σαντάλιν το, βλ. *σανδάλι(ον)* (ΙΙ).

σάνταλο(ν) το, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. Ιατρ. 50, 56· *σάνδαλο(ν)*.

Το μτγν. ουσ. *σάνταλον*· πβ. μτγν. επίθ. *σαντάλινος* (L-S Κων/νίδη, λ. *σάνταλον*). Ο τ. *σάνδαλο(ν)* τον 9. αι. (TLG). Η λ. και σήμ. στον τ. *σάνταλο*.

(Βοτ.) φυτό της οικογένειας των σανταλιδών, κοιν. σανταλόξυλο (για το πράγμα βλ. Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ., λ. *σάνταλον*): *Αντίδοτος ήτοι ευλόγιος ... Έχει εις σκευασίαν ετούτα τα βότανα. Μυροβαλάνου φλούδαν ... τριαντάφυλλα ξηρά, σάνδαλον από όποιον τύχει ...· τα σάνδαλα είναι τριών λογιών, κόκκινον, κίτρινον και άσπρον* αυτ. 76 δις· *Έπαρε πολυπόδιον χλωρόν ... κεράσια ... σάνταλον και από τα τρία σάνταλα από δύο δράμια ... Όλα τούτα βράσε τα καλά εις χάλκωμα* αυτ. 63 δις.

σαντανικός, επίθ., βλ. *σατανικός*.

σαντανώννω, βλ. *σατανώνω*.

σάντες, πρόθ., βλ. *αντί*.

σαντζάκι το, Lucar, Sermons 119, Ιστ. Βλαχ. 1175.

Από το τουρκ. *sancak* (Redhouse). Τ. *σαντζιάκι* σε έγγρ. του 15. αι. (Lefort, Documents 15[21], 17[24]). Η λ. σε έγγρ. του 18. (Μουσουλμ. χφ. σ. 131), 19. αι. (Μαλανδράκη, Ελλην. 10, 1937-38, 342, Gelzer, BZ 12, 1903, 515) και σήμ. ιστ.

1) Πολεμικό λάβαρο, φλάμπουρο: *Και εισμιό, όσοι κι αν ήσαν,| όλοι εσαλαβατήσαν| και ασηκώσαν τα σαντζάκια| και βαρούσαν τα τουμπάκια* Τριβ., Ταγιαπ. 101. **2)** Διοικητική περιφέρεια της οθωμανικής αυτοκρατορίας: *Και όρισε και όμοσε* (ενν. *ο βεζίρης τον αφέντη τον Αλέξανδρον*) *ότι να τον συνδράμει,| εις την Βλαχίαν σύντομα αφέντην να τον κάμει.| Και παρευθύς τον έκαμεν, έδωκεν και σαντζάκι,| σκαμνιτσαούσην έστειλε μαζί με τον ολάκη* Ιστ. Βλαχ. 781.

σαντζάκμπεης ο· Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 337· *σιαντζιάκπεης*, Ιστ. πολιτ. 14[16].

Από το τουρκ. *sancak beyi* (Redhouse). Διάφ. τ. σε έγγρ. του 15. και 16. αι. (Lefort, Documents 21[3], Mor., Byzantinot. 267).

Διοικητής σε σαντζάκι (βλ. ά. σημασ. 2): *Ο δε σουλτάν Μουράτης, υποστρέψας νικητής τροπαιούχος εποίησε τον γενίτσαρη τον Χαμουζάν σαντζάκμπε της Φιλαδελφείας* Έκθ. χρον. 11[3]· *Ο δε Χαϊρατίνης, εξελθών μετά στόλου μεγίστου, ήλθε μέχρι Αυλώνος· εισήλθον δε εντός της αρμάδας σπαχήδες και γιανίτσαροι και σαντζακμπέηδες ... πλήθος αναρίθμητον* Έκθ. χρον. 79[23].

σάντζαλα, άκλ., βλ. *σάνταλα*.

σαντίς, πρόθ., βλ. *αντί*.

σάντο, επίθ. άκλ., βλ. *σαν*.

σάντολα η, Διαθ. 17. αι. 7[121-122], 9[128].

Από το ιταλ. *santola*. Τ. *σάdουλα* (Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ., λ. *σάντολος*) και *σάντουλα* (Κουσαθανάς, Λεξ. Μυκόν., Πασχ., Ανδρ. γλωσσ., λ. *σάντουλος*) σήμ. ιδιωμ. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., λ. *σάντολος*).

Η ανάδοχος, η νονά: *της σάντολάς μου της Απλαδούς της χήρας αφήνω υπέρπυρα πέντε* Διαθ. Ακοτ. 147.

σάντολος ο.

Από το ιταλ. *santolo*. Τ. *σάνδουλος* στο Somav. και *σάντουλος* (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., Παπαγρηγοράκι, Ξέν. λέξ., Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου) και *σάdουλος* (Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ., στη λ.) σήμ. ιδιωμ. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Ξανθιν., ό.π., Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., Κονδυλάκης, Κρ. Λεξιλ.).

Νονός, ανάδοχος: *ήκαμα* (ενν. *το τεσταμέντο*) *διά χειρός του σαντόλου μου, του αφέντη του Τζώρτζη* Διαθ. 17. αι. 1[17].

σαντορινιαίικος, επίθ.

Πιθ. από το τοπων. *Σαντορίνη* (η λ. το 12. αι., βλ. Συμεων., Ετυμολ. λεξ. νεοελλ. οικων. 1242) και την κατάλ. *-αίικος*. Πβ. λ. *σαντορινιός* σήμ.

Που ανήκει στη Σαντορίνη: *Και ήρχονταν δυο καραβόπουλα σαντοριναίικα φορτωμένα σιτάρι* Διήγ. εκρ. Θήρ. 110[24].

σαντράτς το. — Βλ. και *ζατρίκιον*.

Από το αραβ.-τουρκ. *satranç* (Redhouse) - περσ. *shatranj* (βλ. ά. *ζατρίκιον*). Λ. *σατράντζι* στο Βυζάντιος, Λεξ., Παράρτ.

Είδος παιχνιδιού, σκάκι: *εκάθητο μετά του υιού αυτού ένδον της σκηνής παίζων ζατρίκιον, ό οι Πέρσαι σαντράτς καλούσιν, οι δε Λατίνοι σκάκον* Δούκ. 99[18].

Σαξόνης ο.

Πιθ. από το επίθ. *σαξόνιος* (Πρωίας Λεξ., λ. *Σαξονία*) με τροπή της κατάλ. *-ιος* σε *-ης* (βλ. Ανδρ., Λεξ., λ. *-ης* κατάλ. αρσεν. ονομ., αντί αρχ. σε *-ιος*> *-ις*).

(Εθν.) κάτοικος της Σαξονίας, περιοχής της Γερμανίας με πρωτεύουσα τη Δρέσδη: *από Γκίρλιτσα* (ενν. *επορεύθηκα*) *εις Τρέστη όπου ο εκλαμπρότατος και χριστιανικότατος ηγεμών Χριστιανός ο Σαξόνης* Μηλ., Οδοιπ. 639.

σαπαίνω, βλ. *σήπω.*

σάπημαν το· *σάπημα(ν).*

Από το πιθ. μτγν. ουσ. *σάπημα* (L-S Suppl., TLG). Ο τ. *σάπημα* στο Βλάχ. και σε κείμ. του 18. αι. (Τραπεζούντιος, Νομοκ. 490)· πβ. τ. *σάπιμα* (<*σάπισμα*) σήμ. ιδιωμ. (Καραν., Ιστ. Λεξ. Κάτω Ιταλ.).

α) Το αποτέλεσμα της αποσύνθεσης οργανικών ουσιών, σάπιες ύλες· σκουπίδια: *πουλίν έναι, ό λέγουσιν κουρκουνιστήν οι πάντες* (παραλ. 6 στ.) *και όπου εύρει σάπημαν, κάμνει την φωλεάν του,| καθώς και ο διάβολος στους αχαμνούς ανθρώπους* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. I 1328· *Είναι κάποια καρύδια, οπού απέξω φαίνονται όμορφα, αμή, όταν τα τσακίσει κανείς με τα δόντια του, τα ευρίσκει γεμάτα ατσαλιές, και χώματα, και σαπήματα, από τα οποία γεμίζει και το στόμα εκείνου, οπού τα τσακίζει, και τον κάμνει όχι ολίγην αναγούλιασιν* Ροδινός (Βαλ.) 102· **β)** (στον πληθ.) έλκη, πληγές του δέρματος που οφείλονται σε ασθένεια: *Ω των θαυμασίων της υπεραγίας Θεοτόκου! Παρευθύς του έπεσεν όλη η λέπρα και τα σαπήματα εσφίξασι και επόμεινεν η σάρκα του καθαρότατη* Μορεζ., Κλίνη φ. 80r· *σηκώνεται και πάγει εις το αγίασμα εκείνο και αρχίζει να πλύνεται και εβγήκασιν αποπάνω της τόσα έλκη και τόσα σαπήματα, απού εθαύμαζαν όλοι* Μορεζ., Κλίνη φ. 345r.

σαπήνω.

Από τον αόρ. *εσάπησα* (<γ' πληθ. *εσάπησαν* του *σήπω*) κατά τα ρ. σε *-ino* (βλ. Χατζιδ., Αθ. 29, 1917, 209). Η λ. στο Du Cange (*σαπήνειν*)· το μέσ. *σαπήνομαι* στο Somav.

Σαπίζω: *Εμπορεί να μοιάσει ... το βίτσιον της ζήλας εις έναν πουλλίν τό κράζουν πίον ή νίμπιο ..., το ποιον είναι τόσον ζηλλιάρικον, ότι αν ιδεί τα παιδιά του να παχύνουσιν εις την φουλλιάν τους, κρου τους με την μούττην του εις τα πλευρά διά να σαπήνει* (έκδ. *σαπύνει*) *το κρέας τους και να πωρύνουσιν* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 87.

σαπίζω, Διήγ. σεβαστ. Θωμά 324, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.² Ματθ. στ' 20· μτχ. παρκ. *σαπισμένος,* Χρον. Τόκκων 1140.

Από τον αόρ. *εσάπησα* (<γ' πληθ. *εσάπησαν* του *σήπω*) αναλογ. προς ρ. σε *-ίζω* (Χατζιδ., Αθ. 43, 1931, 201 και ΜΝΕ Α'55). Η λ. στο Βλάχ. (λ. *σαπαίνω*) και σήμ.

α) (Μτβ.) κάνω κ. να αποσυντεθεί, να αλλοιωθεί, να γίνει σάπιο: *περισσά φοβούμαι| μήπως αυτού του Πατρόκλου,| εις τα τραύματα αι μυίαι| εισεμβούσιν εν τοσούτω,| και πολλάς σκώληκας ποίσουν| και το κρέας του σαπίσουν* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Κ' [51]· **β)** (αμτβ.) βρίσκομαι σε κατάσταση αποσύνθεσης, αλλοίωσης· γίνομαι σάπιος: *όταν φυλάξεις το σιτάρι πολύν καιρόν, σαπίζει και φθείρεται, και, εάν αυτό σπείρεις, πληθαίνει και δίδει σου όφελος* Μαρτύρ. αγ. Νικολ. 168[274]· *Ένατος χρόνος διέβη, | και εσάπισαν αι νήες* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Β' [141]· *Εμπρός παρά να πληρωθούν οι ογδοήκοντα ημέρες,| εγίνετον θανατικόν μέγα εις το φουσσάτον·| τέτοια βρόμα ανέβαινεν εκ των νεκρών σωμάτων| οπού εσαπίσαν κείμενα οπού ουδέν τα εθάψαν* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 5397.

σαπίλα η.

Από το επίθ. *σάπιος* και την κατάλ. *-ίλα*. Η λ. στο Βλάχ. (γρ. *σαπήλα*) και σήμ.

Κατάσταση αποσύνθεσης, σήψης· (εδώ μεταφ.): *Ούτος* (ενν. ο *Τίτος*) *εστίν έναν διφυή άλας συνθεμένον από την αλμυρότην της ανθρωπότητος και ποιμένον από την θέρμην του νοητού ηλίου να στύψει την σαπίλαν της πολυθεΐας και να ονοστιμίσει πάσαν πνευματικόν άνθρωπον απού τρώγει εις την τράπεζον του Κυρίου* Μορεζίν., Λόγ. 467.

σάπιος, επίθ., Διήγ. Αλ. V 81, Διήγ. Αλ. G 287[28], Διήγ. Αλ. E (Konst.) 93[30], Μαλαξός, Νομοκ. 195, Γιατροσ. Ιβ. 22, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.² Ματθ. ιβ' 33, Λουκ. Ϛ' 43, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1052].

Από το *σαπίζω* (βλ. Ανδρ. Λεξ., στη λ.). Η λ. στο Meursius και σήμ.

1α) Αλλοιωμένος, που βρίσκεται σε κατάσταση αποσύνθεσης: *Κι αυτούνος* (ενν. ο *Κάις*) *ήτονε ζευγάς κι έσπερνε τα σιτάρια,| πολλές λογιές κάμνει καρπούς, ταγές και τα κριθάρια.| Κι όλα του τ' αποσκύβαλα, τα σάπια αποθηκάρια| βάνει και θυσιάζει τα, θαρρεί τα για καθάρια* Χούμνου, Κοσμογ. 175· *Σάπιον λάδι ήφερες, σάπιον λάδι αγόρασες* Μετάφρ. "Χαρακτ." Θεοφρ. 126· **β)** φθαρμένος από πολυκαιρία και χρήση, χαλασμένος: *Οπού δανείσει σκεύη τινά ηξεύροντας ότι τα αναγκαία ταύτα είναι υπαίτια, σάπια τυχόν ή τρύπια, ή άλλως βλαμμένα, εάν ο λαβών ταύτα εκ τούτων ζημιωθεί, ό,τι ζημία γένει, την πληρώνει κείνος που εδάνεισεν αυτά* Zygomalas, Synopsis 297 Υ 27. **2α)** (Για πληγή) που δεν επουλώνεται: *Και γίνεται ο Κλαύδιος καίσαρ βασιλεύς της Ρώμης, οποίος είχεν μίαν αρρωστίαν, ήγουν πολλών πληγών σάπιες και απ' αυτές είχεν πολλήν κακοπάθειαν και δεν ημπόριε να εύρει ιατρείαν* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 329r· **β)** (για την ανθρώπινη σάρκα) που τραυματίζεται εύκολα: *Και ο Αλέξανδρος εκαβαλίκευσεν και εξέβην εις την τζούστραν και ερώτα τον Φιλόνην το πώς έναι άνδρας ο Πώρος ... Και ο Φιλόνης τον αποκρίθηκεν: «Το κορμίν του έναι μέγα πολλά και χοντρός και δυνατός ένι, αμή είναι σάπια τα κρέη του. Και σύρε, Αλέξανδρε, εγλήγορα, ότι τον θέλεις σκοτώσειν. ...»* Διήγ. Αλ. F (Konst.) 92[21].

σαπιούμαι ή σαπιέμαι· *σηπιούμαι ή σηπιέμαι.*

Από το *σήπομαι/ σαπαίνομαι* (βλ. ά. *σήπω* ή *σαπαίνω*) με μεταπλ. (βλ. Χόρροκς, Ελληνικά 458 κε.). Ενεργ. *σαπώ* σήμ. ιδιωμ. (Βογιατζ., Αθ. 37, 1925, 135, Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, λ. *σαπίντζω* και *σαπώ*). Η λ. στο ΑΛΝΕ λογοτ.

α) Αποσυντίθεμαι: *Ήλθεν Αδάμ και εύρηκε τον Άβελ με την Εύαν,| το στήθος τως εδέρνασι, φαρμακεμένα κλαίγαν·| διατί ποτέ δεν είδασιν αυτούνοι αποθαμένον,| ουδέ με θάνατον καλόν, αλλ' ουδέ σκοτωμένον.| Και όσον επέρναν ο καιρός, τόσον εκαταλυέτον| ο Άβελ ο θεοσεβής, ήρχιζε κι εσαπιέτον* Χούμνου, Κοσμογ. 216· **β)** φθείρομαι (εδώ προκ. για διάβρωση μετάλλου): *Κόφτεται η πέτρα με σκοινί, το σίδερο σηπιέται,| και χαρακώνει το νερό, κι άνθρωπος καταλυέται* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 354[21] (πβ. όμως διόρθ. *σαπιέται*, Ξανθ., Μελετ. 256).

σαπούνι, σαπούνιν το, βλ. *σαπώνι.*

σαπρία η.

Το μτγν. ουσ. *σαπρία*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων.), καθώς και στο ΑΛΝΕ.

Σαπίλα, βρομιά, ακαθαρσία: *Τότες από τον πολύν του φόβον εξύπνησεν όλος έ-ντρομος ... και ενθυμούμενος τα οραθέντα τού έδειχνεν η ευμορφία της κόρης ώσπερ σαπρία και βόρβορος* Αγαπ., Δαμασκ. Βαρλαάμ 190[12].

σαπροπόδαρος, επίθ., Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 157 κριτ. υπ.

Από το επίθ. *σαπρός* και το ουσ. *ποδάρι*.

(Υβριστ.) που έχει πόδια άσχημα και βρόμικα με έλκη: *Παώνιν σαπροπόδαρο, Φράγκε με το καπάσι* ... αυτ. 133 κριτ. υπ.

σαπρός, επίθ., Ντελλαπ., Ερωτήμ. 213, Αγαπ., Δαμασκ. Βαρλαάμ 158[21], Βίος Αισώπ. (Eideneier) Κ 154[23, 26].

Το αρχ. επίθ. *σαπρός*. Η λ. και σήμ. λόγ.

1α) Καταπονημένος, ταλαιπωρημένος: Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 91[8]· **β)** που υπόκειται σε φθορά, σε αποσύνθεση: *Αμέ μηδέν το βαρεθείς, κορμί μου, το σε λέγω:| εσύ σαπρόν, εσύ φθαρτόν, εσύ θνητόν υπάρχεις* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 151· **γ)** αποκρουστικός, σιχαμερός: *ο σαπρός ετούτος και σιγχαμένος έκαμε πλέον φρονιμότερα από όλους* Βίος Αισώπ. (Eideneier) D 213[32]. **2)** (Μεταφ.) **α)** ακάθαρτος, βρόμικος: *Τότε η ψυχή εθυμώθηκεν προς το κορμίν και λέγει:* (παραλ. 18 στ.) *ώστε οπού να είμαι μετά σεν εγώ συνδεδεμένη,| ρερυπωμένη και σαπρά πάντοτε θέλω υπάρχειν* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 211· **β)** σαθρός, αβάσιμος, ανόητος: *Οίτινες* (ενν. *οι ρήτορες*) *νικηθέντες έμειναν άφωνοι μη δυνάμενοι να αντιλαλήσουν, ειμή μόνον σαπρά τινα και άχρηστα λόγια* Αγαπ., Δαμασκ. Βαρλαάμ 174[12].

σαπρούμαι.

Από το επίθ. *σαπρός* αναλογ. προς τα ρ. σε *-όομαι*· πβ. λ. *σαπράω* τον 9.-10. αι. (LBG) και *σαπρέω* στο Steph., Θησ. Η λ. σε σχόλ.· βλ. και LBG.

Φθείρομαι· σαπίζω: *καθέζεσαι εις το οσπίτιν μου και ενοίκιον ου φροντίζεις,| τα μάρμαρα ηφανίσθησαν, ο πάτος συνεπτώθη,| τα κεραμίδια ελύθησαν, το στέγος εσαπρώθη,| οι τοίχοι καταπίπτουσιν, εξεχερσώθη ο κήπος* Προδρ. (Eideneier)[2] Α΄ 77· *το βρομισμένον το κορμίν και το σεσαπρωμένον* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 161.

σαπφειρίζω· *σαμφειρίζω,* Hagia Sophia α 456[20] κριτ. υπ.

Από το ουσ. *σάπφειρος* και την κατάλ. *-ίζω*. Ο τ. *σαμφειρίζω* τον 8.-10. αι. (LBG). Η λ. στο ΑΛΝΕ.

Λάμπω με ποικίλες αποχρώσεις του γαλάζιου, όπως ο *σάπφειρος* (βλ. ά.): *Τις γαρ θεάσηται το είδος της αγίας Τραπέζης και ουκ εκπλαγείη; Ή τις δυνήσηται κατανοήσαι ταύτην; Διά το πολλάς χροιάς και στιλπνότητας εναλλάσσειν ως οράσθαι το ταύτης είδος ποτέ μεν χρυσίζον, εν άλλῳ δε τόπῳ αργυρίζον, εις άλλο σαπφειρίζον, αξαστράπτον και απλώς ειπείν αποστέλλον εβδομήκοντα δύο χροιάς κατά τας φύσεις των τε λίθων και μαργαριτών και πάντων των μετάλλων* αυτ. α 456[20].

σάπφειρος ο, Βίος Αλ. 203, 5618, 5621, 5657, Hagia Sophia α 458[14], φ[1] 502[5], Μορεζ., Κλίνη φ. 351[r] δις, 351[v], Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043 1155· *σάμφειρος,* Αχιλλ. L 520, Hagia Sophia α 458[14] κριτ. υπ., 465[9], φ[1] 502[5] κριτ. υπ.· *σάφειρος.*

Το ουσ. *σάπφειρος η*, που απ. στο Θεόφραστο, με αλλαγή γένους κατά τα αρσ. σε *-ος*. Ο τ. *σάμφειρος* τον 8.-10. αι. (LBG) και στο Du Cange (γρ. *σάμφιρος*). Η λ. και σήμ. λόγ.

Ζαφείρι ή λαζουρίτης: *Ζώννυται* (ενν. *ο βασιλεύς*) *σπαθίν ωραίον| με χρυσήν γαρ ξιφοθήκην,| έχων γαρ και διαζώστην| μετά λίθων και σμαράγδων,| και λυχνίτων και σαπφείρων| και μαργάρων πολυτίμων* Ερμον. Ξ 230· *Όταν γαρ θεωρεί αυτόν τινάς* (ενν. *τον πατριαρχικόν θρόνον*), *από την λαμπρότητα οπού έχει των πολλών ωραιοτάτων πραγμάτων ώνπερ έναι κατασκευασμένος και καμωμένος, του φαίνεται ότι έναι ρούχον πολύτιμον χρυσοΰφαντον μαργαρόστρωτον μετά των δώδεκα εκλεκτών λίθων, του τε σαρδίου, παζίου, σμαράγδου, άνθρακος, σαπφείρου, ιάσπου, υακίνθου, αχάτου, αμεθύσου, χρυσολίθου, βηρυλλίου και ονυχίτου, και μετά άλλων πολυτίμων λίθων εκλεκτών και λαμπροτάτων και φαίνεται ωραιότερος και λαμπρότερος από όλον τον ναόν* Ιστ. πατρ. 201[19]· *Τον δε άμβωνα και τα ολόγυρά του τα έκαμε με πέτρες, από την πολύτιμον πέτραν το σάρδιον· και τους στύλους τους έκαμε ολόχρυσους και τους εκόσμησε μετά μαργαριταρίων και λυχνιτών και σμαράγδων και σαπφείρων και ιασπίδων λίθων. Ομοίως και τον τρούλον του άμβωνος τον έκαμεν ολόχρυσον και με πολύτιμες πέτρες και με μαργαριτάρια απιδωτά* Hagia Sophia f 596[26-27]· *Εξαπορεί μου ο λογισμός, αι χείρες και η γλώσσα| ποία αφήγησιν από του λοετρού να γράψω.| Πορφυροχρυσιομάρμαρον εποίησεν την τρούλαν| μετά σαφείρων και σαρδίου και σμάραγδων ωραίων·| τα πλάγια και η σύνθεσις ξένη, παρηλλαγμένη* Αχιλλ. (Smith) Ν 838.

σαπφειροσάρδιον το· *σαμφειροσάρδιον.* — Πβ. και *ζαφειρομπάλασο(ν)*.

Από τα ουσ. *σάπφειρος* και *σάρδιον*.

(Περιληπτ.) *σάπφειροι* και *σάρδια*: *κτίζει, πολεμεί μετά εξόμπλου πύργον* (ενν. *ο βασιλεύς*),| *μέγαν πολύ και ισχυρόν και αφυρόν υπάρχων.| Από σαμφειροσάρδιον ήτον εξομπλισμένος* (παραλ. 4 στ.) *Μέσον το βρέφος βούλεται να βάλει ν' αποκλείσει* Βυζ. Ιλιάδ. 104.

σαπφειρωτός, επίθ.

Από το ουσ. *σάπφειρος* και την κατάλ. *-ωτός*.

Που μοιάζει με *σάπφειρο* (βλ. ά.): *εκεί εστίν ο βασιλεύς ιχθύων των απάντων·| μορφήν έχει νηπίων τε από την μέσην κι άνω,| ομμάτια σαπφειρωτά, χρυσόρροες αι τρίχες* Φυσιολ. (Legr.) 118.

σάπων ο.

Το μτγν. ουσ. *σάπων*. Η λ. και σήμ. λόγ. (Μπαμπιν., Λεξ.).

Σαπούνι: *Οί δε ζεστόν αξούγγιον εις τους κλασθέντας τόπους επιδεσμούσιν, οί δε κόπρον τραγείαν επιτιθέασιν, άλλοι δε εκ σάπωνος* Ορνεοσ. αγρ. 555[6].

σαπώνι το, βλ. *σαπώνιν*.

σαπώνιν το, Προδρ. (Eideneier)² Β' 37, Ιερακοσ. 426[23], 472[19], Ορνεοσ. αγρ. 555[16]· *σαπούνι*, Γιατροσ. Ιβ. 92, 112· *σαπούνιν*, Προδρ. (Eideneier)² Β' 37 χφ Η κριτ. υπ., Βουστρ. (Κεχ.) 104[11], Ιατροσόφ. (Oikonomu) 61[19], 62[10]· *σαπώνι*, Δεφ., Σωσ. 101.

Το μτγν. ουσ. *σαπώνιν* (TLG). Ο τ. *σαπούνι* στο Βλάχ., σε έγγρ. του 18. αι. (Σκουβαρά, Ολυμπιώτ. 434) και σήμ.· βλ. και LBG, λ. *σαπώνιον*. Ο τ. *σαπούνιν* (από το ουσ. *σαπώνιν* με τροπή του -ω- σε -ου-, βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 289 και Μωυσιάδης, Ετυμ. 100-101) στο Du Cange (λ. *σάπων*) και σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου)· βλ. και LBG, ό.π. Ο τ. *σαπώνι* και σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ., στη λ.). Η λ. στο Du Cange (λ. *σάπων*) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., ό.π.)· βλ. και LBG, ό.π.

Σαπούνι: *Ζητώ σαπούνιν να λουθώ, και λέγουν με: «το ζέμαν»* Προδρ. (Eideneier)² Δ' 154· *Η Τρίπολις ποιεί έλαιο πολύ και γίνεται πολύ σαπούνι και φορτώνουσι τα πλοία και φέρνουσι εις την Κωνσταντίνου πόλιν και εις Σαλονίκη και εν άλλοις τόποις* Μηλ., Οδοιπ. 635· *Δίδουσι* (ενν. οι καλογέροι) *και απόκρυφα σαπούνιν ίνα πλύνουν,| οι δε λαμβάνοντες αυτοί ευθέως αποκλίνουν* Παϊσ., Ιστ. Σινά (Καδάς) 1313· (σε μεταφ.): *τα τιμημένα δεν ψηφάς, μα θες τα ντροπιασμένα* (παραλ. 4 στ.) *και θες ν' αφήσεις εντροπήν εις τα ρηγάτα μέσα* (παραλ. 1 στ.) *Παιδάκι μου, όποιες στην τιμήν έτοιο ασκημάδι βάνου,| σαπούνια δεν τα πλύνουσι μηδέ νερά τα βγάνου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)² Γ' 1198· (για φαρμακευτική χρ.): *Περί εσοχάδας και εξοχάδας. Κρίθον και κέρατον κάψας και σαπούνιν και αριστολόχιν μίξας χρίε* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 90[6]· *Περί ελαίας μαύρης. Κέντησέ την να αιματώσει και βάλε εις χαρτί σαπούνι και ασβέστη άβρεχον και βάλε όσον να την σκεπάσει* Γιατροσ. Ιβ. 98· *Περί ψώρης ... Σαπώνιν, αφρόνιτρον τα ίσα μίξας όξει δριμυτάτῳ άλειφε τον ιέρακα, προθερμάνας αυτόν εν βαλανείῳ ή εν ηλίῳ* Ιερακοσ. 471[16]· (εδώ ως εμπρηστική ύλη): *ερίκτασιν* (ενν. οι Αμαζόνες) *φωτιές συχνά προς τα καράβια,| στ' αρματωμένα κάτεργα, πολλά εκάψαν απαύτα* (παραλ. 4 στ.) *και μετά τούτο ερίκτασιν πίσσα με το σαπούνι| κι ασβέστη προς τους Έλληνας, σμικτά με το ρετσίνι* Θησ. (Foll.) Ι 53.

σαράγι, σαράγιν το, βλ. *σαράγιον*.

σαράγιο το, βλ. *σαράγιον*.

σαράγιον το, Έκθ. χρον. 17[4, 26], 23[20], 28[15], 54[13], Ιστ. πολιτ. 24[2], 25[15], Ψευδο-Σφρ. 524[13]· *σαράγι*, Ιστ. πατρ. 102[13], Χρον. σουλτ. 40[15] δις, 107[15], Μ. Χρονογρ. 35[38], 36[9], Μαρκάδ. 497· *σαράγιν*, Διήγ. Αλ. V 76· *σαράγιο*, Ιντ. κρ. θέατρ. Α' 64· *σαράγιο(ν)*, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 861· *σαράι*, Byz. Kleinchron. Α' 254[59]· *σεράγιο*, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 462[25]· *σεράγιον*, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 404·

Από το τουρκ. *saray* (Redhouse, λ. *saray* 1· βλ. και Mor., Byzantinot. II 267) με ανάπτυξη μεσοφωνηεντικού -γ-, για το οποίο βλ. Kaplanis [Ιωακ. Κύπρ., Πάλη σ. 764]. Ο τ. *σαράγι* στο Du Cange (γρ. *σαράγη*, λ. *σαράγιον*), σε κείμ.. του 17. (Λάμπρ., ΝΕ 7, 1910, 196), 18. αι. (Μουσουλμ. χφ. σ. 184) και σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων.). Ο τ. *σαράγιν* και σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.). Ο τ. *σαράγιο* και σήμ. ιδιωμ. (Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 430). Ο τ. *σαράι* στο Du Cange (λ. *σαράγιον*) και σήμ. Οι τ. *σεράγιο* και *σεράγιον* πιθ. από το βενετ. *serraggio* (βλ. Battaglia, λ. *serragio2*). Ο τ. *σεράγιο* και σήμ. ιδιωμ. (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ., λ. *σαράι*). Ο

τ. *σεράγιον* και σήμ. σε δημ. τραγ. της Καρπάθου (βλ. Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, λ. *σεράγιον*). Λ. *σεράι* σήμ. Η λ. στο Meursius, σε έγγρ. του 17. (Λάμπρ., ό.π.) και 19. αι. (Λάμπρ., ό.π., 258), σε κυπρ. δημ. τραγ. (Παπαδ. Θ., Δημ. κυπρ. άσμ. 133[24, 28]) και σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Χατζ., Λεξ.).

α) Ανάκτορο μουσουλμάνου ηγεμόνα, συνηθέστ. οθωμανού σουλτάνου: *τον Σεπτέμβριον του ξδου έτους απέθανε Θάμαρ η καλή μου θυγάτηρ εν τῳ του αμιρά σεραγίῳ λοιμώδει νόσῳ ..., ούσα χρονών ιδ' και μηνών ε'* Σφρ., Χρον. (Maisano) 146[8]· *Τι να σας κάμω και εγώ οπού 'μαι στο παλάτι;| Αυτού μες στο σαράγιο βρίσκομαι σαν ένα αμανάτι* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 4268· *Ου γαρ εστί κάστρον εν τῳ Μισίρι, μόνον το του σουλτάνου σαράγιον, έχον κάστρον μερικόν* Έκθ. χρον. 66[21]· *Και αυτός* (ενν. ο σουλτάν Μουράτης) *ητοιμάσθη και εις ολίγας ημέρας εμίσευσεν από την Ανδριανούπολιν μετά την Πόρταν αυτού και υπήγεν εις την Μαγνησίαν ... και έκτισε νέα σαράγια βασιλικά ωραιότατα και εκαθέζετο εις αυτά αμέριμνος χωρίς καμίαν σύγχυσιν* Κώδ. Χρονογρ. (Κοσμάς) 25· (γενικ. προκ. για ανάκτορο ηγεμόνα, παλάτι): *Ο Δάρειος υπήγεν εις το σαράγιν του και είπαν οι βασιλείς: «Ο αποκρισιάρης ούτος έναι ο Αλέξανδρος»* Διήγ. Αλ. V 76· (εδώ προκ. για δημόσιο κτίριο· βλ. Παράσογλου [Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. σ. 118 σημ. 19]): *ο αδολέσχης είναι τέτοιας λογής, ώστε ... λέγοντας περισσότερα, να λέγει πως οι τωρινοί άνθρωποι είναι κακοί, και πως το σιτάρι ακρίβησεν ... και πως ο οδείνας εις την εκκλησίαν ήφερεν μεγάλην λαμπάδα, και πόσες κολόνες είναι εις το σαράγι, και πως: «Εχθές εξέρασα» και «Τι ημέρα είναι σήμερον;»* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 121· **β)** μεγαλοπρεπής οικία αξιωματούχου ή γενικ. εξέχοντος προσώπου: *Περί πώς απεκρίθην ο πάιλος εις το τιβάνι του βεζίρη και πολλά τον εκαλοφάνη τον βασιλέα. Και τον έταξεν ο πάιλος πώς να γράψει εις την Βενετίαν ό,τι εγύρευσαν και ό,τι τον είπαν. Και πώς τον έκαμαν μεγάλην τιμήν και τον έστειλαν με αλλάγια έως εις τον Γαλατά, εις το σαράγι του* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) μετά στ. 1594· *την επροβόδησαν* (ενν. οι Μαλτεζίνοι την σουλτάνα) *πάλιν έως το σαράγιον που της ετοίμασαν και εκεί βρίσκεται χαιράμενη έως την σήμερον* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) μετά στ. 1220· **γ)** (γεωγρ.). προκ. για τη βοσνιακή πόλη Σαράγεβο/Σεράγεβο (βλ. και Redhouse, *Saraybosna* και *Bosna sarayı*, καθώς και Kaplanis, ό.π. σ. 810): *συμβούλιον εκάμασιν* (ενν. οι Χαρβαταίοι) *κι έτσι αποφασίσαν,| προς το σαράγιον που λεν της Πόσνας ρετζαμένto,| οπού 'ναι τάκτι πρώτιστον και τοπικόν κομμέντο* (παραλ. 2 στ.) *Και το σαράγιο βούλονται να πάρουν μετά ταύτα,| στο Πελιγράδι να 'λθουσιν με τα φουσσάτα ταύτα* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 4881, 4885.

σαράι το, βλ. *σαράγιον*.

σάρακας ο.

Από το ουσ. *σάραξ* (απ. απαντά σε Γλωσσάρ., βλ. L-S, λ. *σάραξ (Β)*), με μεταπλ. Η λ. ως κύρ. όν. σε έγγρ. του 12. (Caracausi) και του 14. αι. (TLG)· ως προσηγορ. στο Somav. και σήμ. με διαφορ. σημασ.

Σκόρος: *Μη στέκεις με τες γυναίκες, διότι από το πανί γίνεται ο σάρακας και από την γυναίκα η κακοσύνη* Ανθ. χαρ. 295[3].

Σαρακενός ο, βλ. *Σαρακηνός.*

Σαρακήνα η, Λίβ. Esc. 2761.

Το θηλ. του εθν. *Σαρακήνος* (βλ. ά. *Σαρακηνός*). Κατά Συμεων., Ετυμολ. λεξ. νεοελλ. οικων. 1244, το τοπων. από εθν. *Σαρακηνός* και κατάλ. *-α* με μετάθεση τόνου λόγω αλλαγής γραμμ. κατηγορίας (επίθ.> ουσ.). Λ. *Σαρακήνισσα* στο LBG.

(Εθν.) η κάτοικος της Αραβίας, Αράβισσα· (εδώ σε παρομοίωση, συνεκδ. για το μελαψό δέρμα· για τη σημασ. βλ. Άμ., Γλωσσ. μελετ. 547): *Εβγαίνει γραία ταλαίπωρος, μαύρη ως Σαρακήνα,| γυμνή και ολοασκέπαστος, και κάθηται εις το βράχος* Λίβ. διασκευή α 2899.

Η λ. ως τοπων.: Πορτολ. Α 211[8], Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 720[3], 779[41].

σαρακηνεύω.

Από το εθν. *Σαρακηνός* και την κατάλ. *-εύω*. Λ. *σαρακηνίζω* στο LBG.

Γίνομαι Σαρακηνός, Άραβας· (όπως εδώ) ασπάζομαι τη μουσουλμανική θρησκεία: *Διά πόσας αιτίας ημπορεί να ξηκληρώσουν οι υιοί τον πατέραν τους ή την μητέρα τους από πάντα όσα έχουν ... Η εβδόμη αιτία ένι εάν ο πατήρ ή η μήτηρ υπάν να σαρακηνέψουν ή γίνουνται Ιουδαίοι ή Σαμαρείτες* Ασσίζ. 188[29-30].

Σαρακηνία η, Ασσίζ. 186[2], 195[28], 244[21]· Ιμπ. 646· *Σαρακηνιά*, Ασσίζ. 174[4].

Από το εθν. *Σαρακηνός* και την κατάλ. *-ία*. Η λ. πιθ. τον 4. αι. (LBG, Sophocl.).

Η χώρα των Σαρακηνών, των Αράβων· (εδώ) η Συρία (για τη σημασ. βλ. ά. *Σαρακηνός* και Άμ., Γλωσσ. μελετ. 547, Kahane-Pietrangeli, Homenaje a Antonio Tovar 225): *Σουλτάνον τον ελέγασιν* (ενν. *τον Ιμπέριον*) *εις την Σαρακηνίαν.| Πλούτον πολύν επόταξεν, αμέτρητον και μέγαν.| Ουδέ κανείς εις την Συριάν ήτον ώσπερ εκείνος| πλούσιος, πολύς εις την τιμήν και εις την παρρησίαν* Ιμπ. 632· *Εσίμωσαν εις την Περσίαν, εις την Σαρακηνία| —τριών ημερών διάστημαν ήτον ανάμεσά τους,| οι Πέρσαι οι Σαρακηνοί εκ των Ρωμαίων το γένος* Διήγ. Βελ. χ 451· *το κρασίν τό φέρνουν απέ την Σαρακηνίαν της γης* Ασσίζ. 244[18].

Σαρακηνιά η, βλ. *Σαρακηνία.*

σαρακήνικος, επίθ., Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1683, Σπανός (Eideneier) Α 458, Β 142, Μαχ. 194[24], 272[26], Βουστρ. (Κεχ.) 102[9], Ριμ. κόρ. 739, Μαλαξός, Νομοκ. 516, Διγ. Άνδρ. 319[22]· *σαρακηνικός*, Mevlānā 1[2].

Από το εθν. *Σαρακηνός* και την κατάλ. *-ικος*. Ο τ. τον 5. αι. (LBG) και σε έγγρ. του 11. και 13. αι. (TLG). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. στο ουδ. *σαρακήνικο* ως ουσ. με διαφορ. σημασ. (Άμ., Γλωσσ. μελετ. 547 (στη Θάσο), Καραν., Ιστ. Λεξ. Κάτω Ιταλ., λ. *σαρακήνικο*) και στον πληθ. (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ., λ. *σαρακήνικα*)· πβ. και *σαρακήνικον* στο LBG (ό.π.).

Που ανήκει ή αναφέρεται σε Σαρακηνούς, σε Άραβες: *έπαρον ... και απ' αυτά, τά πουλεί ο Σαρακηνός· κάπα σαρακήνικην, ανηθέλαιον* Σπανός (Eideneier) Α 522· *τα β' κάτεργα τα γενουβήσικα επήγαν εις τον Δαμιάτην και ηύραν δύο νάβες σαρακήνικες* Μαχ. 202[29]· *Περί πληγήν οπού ... ουδέν δύναται σταθήν το αίμαν. Ρητσίνην, αλόην*

σαρακήνικην και λιβάνιν κάμε τα αλεύριν και πάσσε την πληγήν Ιατροσόφ. (Oikonomu) 85[14].

Το ουδ. στον πληθ. ως ουσ. = η γλώσσα των Σαρακηνών, η αραβ. γλώσσα: *οι γλώσσες εμοιράστηκαν εις εβδομήντα δύο,| λατίνικα και τούρκικα, τατάρικα, ρωμαίκα,| ούγγρικα, σαρακήνικα, αιγύπτικα και οβραίκα* Χούμνου, Κοσμογ. 572· *Επτά χρόνους εποίησεν* (ενν. *ο Ιμπέριος*) *εις την Σαρακηνίαν,| έμαθεν σαρακήνικα, μάλλον και γράμματά τους* Ιμπ. 647.

σαρακηνικός, επίθ., βλ. *σαρακήνικος.*

σαρακηνόν, επίρρ. — Βλ. και *σαρακηνώς.*

Από το εθν. *Σαρακηνός* (ως επίθ.)· πβ. *σαρακήνικον* (LBG, λ. *σαρακηνικός*).

Στη γλώσσα των Σαρακηνών (Dawkins [Μαχ. σ. 185]): *είχεν έναν φίλον Γενουβήσον όπου εμουσθλουμάνισεν, και εκράζαν τον σίρε Λουσίερ τε Λορτ, και σαρακηνόν εκράζαν τον Νασάρ ελ Την* Μαχ. 184[18].

Σαρακήνος ο, βλ. *Σαρακηνός.*

Σαρακηνός ο, Ασσίζ. 56[14, 16], 17[8], 402[7], Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 21, 431, 935, Σπανός (Eideneier) Α 281, Β 190, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 70, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1260, Διαθ. Αλ. 255[24], Διήγ. Βελ. χ 386, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 438, Βουστρ. 104[3], 116[6], 134[15], 138[4], Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν. 115, κριτ. υπ.), Σκορδύλης, Λόγ. Θεοτ. 455[874], Μορεζ., Κλίνη φ. 145[v], 365[r], 369[r], Προσκυν. Διον. 301 (Σινά) 137[15], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 960, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 80· *Σαρακενός*, Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 596· *Σαρακήνος*, Βουστρ. (Κεχ.) 76[15], 126[16], 134[17], Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 127[r], Διακρούσ., Στίχ. ηθ. (Κακλ.) 14· *Σαρεκηνός*, Χρον. Μορ. Ρ 13, 27, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1293, Διήγ. Αλ. F (Konst.) 58[23]· πληθ. *Σαρακηναίοι*, Διήγ. Βελ. χ 392.

Το μτγν. ουσ. *Σαρακηνός* (TLG). Ο τ. *Σαρακενός* (με επιβίωση της αρχικής προφοράς του -η-) σε δημ. τραγ. του Πόντου και της Ρόδου και σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *Σαρακενός*, Προμπονάς, Ακριτικά Α' 225). Ο τ. *Σαρακήνος* (αντιδ. από παλαιότ. ιταλ. *Saracino* (Kahane, Sprache 402)) σε έγγρ. του 12. (ως κύρ. όν.· Caracausi, λ. *Σαρακήνος*) και 16. αι. (ΝΕ 10, 1913, 331). Ο πληθ. *Σαρακηναίοι* με μεταπλ., από επίδρ. αρχ. εθν. ονομ. σε *-αίοι*, βλ. ΛΚΝ λ. *-αίοι*. Η λ. και σήμ. (ιστ.).

Α' 1) (Εθν.· για τον όρο βλ. V. Christides, BZ 65, 1972, 331-3, Άμ., Γλωσσ. μελετ. 547)· **α)** Κάτοικος της Αραβίας, Άραβας (για τη σημασ. βλ. Kahane-Pietrangeli, Homenaje a Antonio Tovar 225): *Οι πέντε εκαβαλίκευσαν και υπάν στο Χαλκοπέτριν.| Εκεί ηύραν τους Σαρακηνούς, ευγενείς Αραβίτας* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 333· *από τούτο το παιδί οπού εγεννήθη από την σκλάβαν* (ενν. *τον Ισμαήλ*) *γεννώνται οι Σαρακήνοι αντείνοι οι μαύροι και άλλοι άνθρωποι εις το μέρος της Αραβίας* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 127[v]· *έρχονται οι Σαρακήνοι καταπάνω των Αιγυπτίων και κάνουν και αυτοί φουσσάτα και πολεμούνται* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 155[v]· **β)** κάτοικος της Συρίας και του Λιβάνου (για τη σημασ. βλ. Άμ., ό.π., Kahane-Pietrangeli, ό.π.): *Εάν είς άνθρωπος ... να πάρει πράγμαν κωλυμένον εις την γην της*

Σουρίας, ήγουν εις τους Σαρακηνούς Ασσίζ. 49[14]· έδωκέν του χαρτιά, διά να πάγει εις την Τρίπολην, να φέρει Σαρακηνούς Βουστρ. (Κεχ.) 118[15]· **γ)** κάτοικος χωρών της Αφρικής (για τη σημασ. βλ. Άμ., ό.π.): *εις τον Σαρεκηνόν σουλτάνον Βαρβαρίας* (ενν. *εμέναν επεστείλασιν*)| *και ρήγαν εις την Τύνιστον και αυθέντην Αραβίας* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1252· *Σοβά έναι ένα έθνος των Αιθιόπων, ήγουν των Σαρακηνών* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 203[v]· **δ)** Τούρκος (εδώ ειδικ. Σελτζούκος· για τη σημασ. βλ. Egea [Χρον. Μορ. Egea σ. 459 σημ. 4], Mor., Byzantinot. 268, λ. *Σαρακηνοί*): *κι ολπίζω εις έλεος Χριστού να τους παρακινήσω* (ενν. *τον Πάπα και τους ρηγάδες*),| *να έλθουν με τα φουσσάτα τους εδώ στο μέρος τούτο,*| *να εβγάλουν τους Σαρεκηνούς εκ του Χριστού τον τάφον* Χρον. Μορ. P 27· **ε[1])** (ως πραματευτής): *έπαρον ... και απ' αυτά, τά πουλεί ο Σαρακηνός· κάπα σαρακήνικην, ανηθέλαιον* ... Σπανός (Eideneier) Α 521· **ε[2])** (ως πειρατής, κατακτητής· για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Γ' 162-3, Ε' Παράρτ. 30, Kahane-Pietrangeli, ό.π., 226): *Τούτον* (ενν. *τον Κολοσσόν*) *τον έριξε κάτω ο Μανίας, αρχηγός των Σαρακηνών, ελθών εις Ρόδον με μεγάλην αρμάδαν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 265. **2)** Μουσουλμάνος (για τη σημασ. βλ. Kahane-Pietrangeli, ό.π., 225-6): *περί των απίστων ... ήγουν Ιουδαίων, και Σαρακηνών, και Μανιχαίων, και άλλων, οίτινες προσποιούνται τον Χριστιανισμόν, μη όντες Χριστιανοί* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 228· *τα παιδιά αρέσαν του αμίρα, και έθελεν να τα ποίσει σαρακηνούς. Και έφτασεν ο ρήγας και με πολλές παρακαλέσες εγλύτωσέν τα* Βουστρ. (Κεχ.) 112[17]. **3)** (Συνεκδ.) **α)** αυτός που είναι μελαψός, μαύρος στην απόχρωση του δέρματος (για τη σημασ. βλ. Άμ., ό.π.): *η περιστέρα γύρισε και λέγει προς εκείνον* (ενν. *τον κόρακα*):| *«Αράπη και Σαρακηνέ, μαυρέα, κακομύτη ...»* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] ΑΖ 9· (σε παρομοίωση): *Την δε γε χροιάν ούτε ... λευκός ην και χιονώδης, ούτε μην μέλας ως Σαρακηνός* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν. 69, κριτ. υπ.)· *Ήτον ομίχλη περισσή, λέγω, στον τόπον κείνον,*| *και ιερέα είχασι μαύρον ως Σαρακήνον* Αλεξ.[2] 2630· **β)** σκλάβος: *Περί εκείνου οπού ένι ελεύτερος, και απομένει να τον πουλήσουν με το θέλημάν του σκλάβος τουτέστιν Σαρακηνός* Ασσίζ. 402[5].

Β' (Ως επίθ.) που ανήκει ή αναφέρεται σε Σαρακηνούς (η χρ. και σήμ.· Κριαρ., Λεξ.): *Πλήρωμαν πέντε ημερών κουρσάρικον τον ηύρεν,*| *κουρσάρικον σαρακηνόν και επήραν τον Ιμπέρην* Ιμπ. 561.

σαρακηνώς, επίρρ. — Βλ. και *αραβικώς*.

Από το εθν. *Σαρακηνός*. Πβ. τ. *σαρακηνιστί* στο Steph. (λ. *Σάρακα*) και στο LBG (λ. *σαρακηνιστί*).

Στη γλώσσα των Σαρακηνών, στα αραβικά: *Ακούσας ουν ο δούλος του σαρακηνώς ελάλει* Διγ. Ζ 322.

σαρακιάρης, επίθ.

Από το ουσ. *σάρακας* και την κατάλ. *-ιάρης*. Το ουδ. στο Du Cange (γρ. *σαρακιάρηκον*). Για σημερ. ιδιωμ. χρ. της λ. βλ. Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ., λ. *σάρακας*.

Φθαρμένος από σαράκι, σκουληκοφαγωμένος: *γυρεύω του κελίου μου τες τέσσαρες γωνίες*| *και βρίσκω σαρακιάρικα πολλά πολλά χαρτία* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 100 χφ P κριτ. υπ.

σαρακώνω.

Από το ουσ. *σάρακας* και την κατάλ. *-ώνω*. Η λ. σε κείμ. του 19. αι. (Βαλαωρ. Β 94[4]), στο ΑΛΝΕ λογοτ. (όπου και η μτχ. παρκ. λογοτ.), καθώς και σήμ. ιδιωμ. στον τ. *σαρακώνου* (Μαυρομμάτης, Λεξ. Καναλ. Καρδίτσας, όπου και μτχ. παρακ. *σαρακουμένους*) και μέσ. *σαρακώνουμι* (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 338)· πβ. και σημερ. *σαρακιάζω*.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = κασιδιάρης· ψωριάρης: *λέγει η παροιμία ότι το πλούτος κάνει τον σαρακωμένον και βρωμερόν να στέκεται εις το παραθύριον* Μπερτόλδος 61.

σαραλής ο· πληθ. *σαράληδες*.

Από το τουρκ. *saraylı* (Redhouse). Ο. πληθ. πιθ. από μετρ. αν. Τ. *σαραϊλής* σήμ. ιδιωμ. (Κουκκίδης, Λεξιλ., λ. *σάρα*).

Αυτός που βρίσκεται στην υπηρεσία του σαραγιού, που είναι άνθρωπος του παλατιού: *Γιαννιτσαρούς, σπαχήδες τε και με πολλούς τοψήδες,*| *σαράληδες, αζάπηδες, και με τους σαριτζήδες,*| *όλους αυτούς στην θάλασσαν εκατεπόντισάν τους* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 3186.

σαράντα, αριθμητ., Χρον. Μορ. Η 768, Αρμούρ. (Αλεξ. Στ.) 96, 162, Χούμνου, Κοσμογ. 1077, 1080, Αλεξ.[2] 1691, 2046, 2182, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1456, 1460, 1576, 2438, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 114[r], 173α[r], 176[r] δις, 302[r], Κώδ. Χρονογρ. (Κοσμάς) 24, Αλφ. 10[69, 71], Πηγά, Χρυσοπ. 294(5) δις, Παϊσ., Ιστ. Σινά 156, Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)[2] 536, Γιατροσ. Ιβ. 26, 28, Πανώρ.[2] Γ' 303, Μικρ. χρον. Yale, 69[r], Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 88[31], Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 464[19]· *σεράντα*.

Το πιθ. μτγν. ουσ. *σαράντα* (TLG). Ο τ. τον 5. αι. (LBG) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου). Η λ. και σήμ.

Ο αριθμός σαράντα: *Και ο δεσπότης όρθωσεν σαράντα παλληκάρια,*| *αρματωμένους όμορφα, απόκοτης καρδίας* Χρον. Τόκκων 2767· *Επνίξανέ μου το λοιπόν στρατιώτες γαρ σαράντα*| *όλοι τους ήσαν διαλεκτοί, πού 'σαν της χρείας πάντα* Αλεξ.[2] 1681· *το όνομά του Βαρλαάμ, ο οποίος ήτον γέροντας έως εξήντα χρονών, και ήτον εις την άσκησην σαράντα χρόνους εις την έρημον* Μετάφρ. Δαμασκ. Βαρλαάμ (Βασιλ.) 91[16]· *από την Φόσα του Λεοντάρι ως την Σαλονίκη έναι μίλια σεράντα περ γρέγο* Πορτολ. Α 226[24].

Ως έναρθρ. ουσ. ουδ. πληθ. = το μνημόσυνο που γίνεται σαράντα ημέρες μετά την ταφή νεκρού: *Και τα επίλοιπά μου πράματα ... να είνιαι τα έμισα για την ψυχή μου, να μου κάμου ... μνημόσυνα καλά, 'ναήμερα, σαράντα, τρίμηνα, εξαμήνια* Ολόκαλος 150[17].

σαραντάμερο το, βλ. *σαρανταήμερο(ν)*.

σαρανταήμερο(ν) το· *σαραντάμερο*.

Από το αριθμητ. *σαράντα* και το ουσ. *ημέρα*. Ο τ. *σαραντάμερο* και σήμ. Τ. *σαραντάμερον* στο Du Cange (λ. *σαράντα*) και σε έγγρ. του 18. αι. (Κώδ. Σισανίου (Πανταζόπ.) 72[17]). Η λ. *σαρανταήμερον* στο LBG, σε έγγρ. του 16. αι. (Γρηγορόπ., Έγγρ. 15[36], 25[53], 30[11], 38[26], 46[9]) και σήμ. στον τ. *σαρανταήμερο*.

Χρονικό διάστημα σαράντα ημερών· (1) το διάστημα των σαράντα ημερών από τη γέννηση βρέφους: *Μέσα στο σαραντάμερο ήρθα οι εδικοί του | και εις το ναό το πήγασι το τέκνο οι εδικοί του* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ)[2]. 1638· (2) το μνημόσυνο που γίνεται με τη συμπλήρωση σαράντα ημερών από το θάνατο κάποιου: *Έπειτα ορδινιάζω ... και αφήνω να γένουν δύο σαρανταήμερα* (έκδ. *σαραταήμερα*), *το ένα να ποίσει ο πνευματικός του Βαρσαμονερού ο κυρ Ιωνάς και το άλλον να γένει εις τον Χριστόν τον Κεφαλά* Διαθ. Ακοτ. 146.

σαρανταλείτουργο(ν) το· *σαρανταλείτουργο.*

Από τα αριθμητ. *σαράντα* και το ουσ. *λειτουργία*. Ο τ. και σήμ.

1) Η τέλεση σαράντα συνεχόμενων θείων λειτουργιών: *Και πολλοί τινες από τους ιερείς και από τους κοσμικούς ενήστευσαν τριήμερα και ευχέλια έψαλλον και ελεημοσύνη έδωσαν εις φυλακήν, εις χήρες, εις ασθενείς ... και εξεμολογήθηκαν και σαρανταλείτουργα έκαμαν ... διά να γένει ίλεως ο πανάγαθος Θεός εις το πλάσμα του* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 86ʳ. **2α)** Η μνημόνευση του ονόματος νεκρού σε σαράντα συνεχείς θείες λειτουργίες: *η κερά Μαρία Βλαστοπούλα ... θέλει και αφήνει τσι πεζούλες τσι δύο οπού έχει κρασμένες στο Καστρί, να τσι έχει όποιο τση παιδί τσ' ήθελεν κάμει ένα σαρανταλείτουργο και να τηνε μνημονεύγει* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 61[13]· **β)** (συνεκδ.) το ποσό που δίνεται στον ιερέα για την τέλεση των σαράντα συνεχών λειτουργιών: *να του κάμει ένα σαββατιάτικο και ένα σαρανταλείτουργο να πλερώσει απού το διάφορον τω προβάτων του και, α δε φτάξει, να δώσου από την εντριτίαν του το λάδι* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 716[43].

σαρανταοκτώ, αριθμητ.

Από τα αριθμητ. *σαράντα* και *οκτώ*. Η λ. σε σχόλ. (TLG) και σήμ. (*σαράντα οκτώ*).

Ο αριθμός σαράντα οκτώ: *Και εις τούτο εσταυρώθηκε ο Ιησούς ο ευλογημένος, | κι ήτον χρονώ σαρανταοκτώ ετότες η Παρθένος* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 4319· *Χρόνους είχα σαρανταοκτώ εις αρρωστίαν περίσσα, | εκ τον καιρόν τα ρούχα μου ολοτελίς ελύσα* Μυστ. παθ. 97.

σαρανταπέντε, αριθμητ., Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 355 χφ P κριτ. υπ.

Από τα αριθμητ. *σαράντα* και *πέντε*. Η λ. και σήμ. (*σαράντα πέντε*)· βλ. και LBG.

Ο αριθμός σαράντα πέντε: *Σαρανταπέντε α 'λαττωθεί αυτή η πεντηκοντάδα* (ενν. *των δικαίων*), | *να 'χει συμπάθειον από σε η επίλοιπος ομάδα;* Χούμνου, Κοσμογ. 1073.

σαραντάπηχος, επίθ.

Από το μτγν. επίθ. *τεσσαρακοντάπηχυς* (TLG) με μεταπλ. και απλολογία. Τ. *σεραντάπηχος* ως επών. τον 8. αι. (TLG). Λ. *σαραντάπηχυς* τον 6. αι. ως επών. (TLG). Η λ. στο LBG και σήμ.

Που έχει μήκος ή ύψος σαράντα πήχεις: *αυτόν τόν βλέπεις έδωκεν εις την μονήν εικόναν | και σαραντάπηχον βλαττίν και δυό κυθροκαντήλας* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 99 χφ P κριτ. υπ.

σαρανταρά η, βλ. *σαρανταριά*.

σαρανταριά η· *σαρανταρά*.

Από τα αριθμητ. *σαράντα* και την κατάλ. *-αριά*. Ο τ. στο Βλάχ. και σήμ. στο κρητ. ιδίωμα (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 142, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.). Η λ. στο Somav. και σήμ. (ΛΚΝ, Μπαμπιν., Λεξ.).

Ποσότητα σαράντα ομοειδών πραγμάτων· (εδώ) η ηλικία των σαράντα ετών: *ακόμη τη σαρανταρά δεν είμαι περασμένος, | μα απού την πρίκα έτσι ψαρός είμαι καταστεμένος* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 365.

σαραντάριον το· *σαραντάρι(ον)*, Μαλαξός, Νομοκ. 266, 268, Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 1015 ια' 4. — Πβ. και *σαρανταλείτουργο(ν)*.

Από το αριθμητ. *σαράντα* και την κατάλ. *-άρι*. Τ. *σαραντάρι* στο Du Cange (λ. *σαράντα*) και σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ., Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 431), καθώς και κοιν. με διαφορ. σημασ. (ΛΚΝ, Μπαμπιν., Λεξ.).

Το σύνολο σαράντα συνεχόμενων λειτουργιών στις οποίες μνημονεύεται το όνομα κάπ. (συν.) νεκρού ή ζωντανού, σαρανταλείτουργο: *Περί λειτουργιών οπού δίδομεν των ιερέων διά τα σαραντάρια διά ζώντας και αποθαμένους* Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 1015 ια' 3· *όσοι ιερείς επληρώθητε να κάμετε σαραντάριον διά τινά απεθαμένον να το λειτουργάτε μοναχόν καθένα όνομα και να μη βάνετε πολλά, ότι κολάζεσθε διά την πλεονεξίαν* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 254.

σαραντάσημον, επίθ. ουδ.

Από το επίθ. *τεσσαρακοντάσημος* (11.-12. αι., TLG)· για διαφορ. ετυμ. βλ. Kahane, Sprache 386-7. Η λ. το 12. αι. (LBG, λ. *σαραντάσημος*).

(Προκ. για πολύτιμο ύφασμα) που είναι διακοσμημένο με πολλές ταινίες και σχέδια: *αυτόν τόν βλέπεις έδωκεν εις την μονήν εικόναν | και σαραντάσημον βλαττίν και δυό κυθροκαντήλας* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 99.

σαραντατέσσερις, αριθμητ.

Από τα αριθμητ. *σαράντα* και *τέσσερις*. Η λ. και σήμ. (γρ. *σαράντα τέσσερις*).

Ο αριθμός σαράντα τέσσερα: *Επάσκισε κι εγύρεψε τον Ιησού για νά 'βρει* (ενν. *ο Ηρώδης*)· | *τότε έκαμε διαλαλημό: τ' αύρι γη το μεθαύρι | όσα παιδιά βυζάνουσι τριώ χρονώ και κάτω | να τα μαζώξου πάραντας 'ς τση Βηθλεέμ τον πάτο. | Έκαμε κι εμαζώξασι μια εκατοστή χιλιάδες | και άλλες σαρανταπέσσερις κι εκλαίγα οι μαννάδες. | Από σπαθιού τα πήγασι μονόφλογα την ώρα | κι επήε το αίμα ποταμός στη βουλισμένη χώρα* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 2279.

σαράντατος, επίθ.

Από το αριθμητ. *σαράντα* και την κατάλ. *-τος* (για το σχηματ. βλ. Hesseling, Πεντ. Εισαγ. XLVII).

Τεσσαρακοστός: *και απέθανεν* (ενν. *ο Ααρών*) *εκεί εις τον χρόνο το σαράντατο*

του έβγα παιδιών του Ισραέλ από την ηγή την Αίγυφτο, τον μήνα τον πέντατο Πεντ. Αρ. XXXIII 38.

σαραντίζω.

Από το αριθμητ. *σαράντα* και την κατάλ. -*ίζω*. Η λ. στο Du Cange (*σαραντίζειν*, λ. *σαράντα*) και σήμ.· βλ. και LBG.

(Προκ. για βρέφος ή λεχώνα) συμπληρώνω σαράντα ημέρες από τη γέννηση/τον τοκετό· (εδώ προκ. για το εβραϊκό έθιμο της προσέλευσης στο ναό του Σολομώντος μετά τη συμπλήρωση σαράντα ημερών από τη γέννηση του πρωτότοκου αρσενικού παιδιού για την προσφορά της καθιερωμένης θυσίας): *Εσύ μαθών γινώσκεις τον τον παλαιόν τον νόμον:| πολλάκις αν εγέννησεν καμία από τας Εβραίας| και ανέβαινεν εις τον ναόν, τάχα να σαραντίσει| πουλία εκ τα πουλία μου έδιδεν τον πρεσβύτην* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 585· *Εις τούτο η Πανάχραντος ήρθε να προσκυνήσει| εις το ναό του Σολομό ογιά να σαραντίσει* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 2237.

σαράφης ο, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ματθ. κα' 12· *σαρράφης*, Ιστ. μακαρ. Μαρκ. 55.

Από το αραβ. - τουρκ. *sarraf* και την κατάλ. -*ης* (Redhouse, Ανδρ., Λεξ., Κριαρ., Λεξ.). Η λ. σε έγγρ. του 12. αι. (Caracausi) και σήμ. λαϊκ.

Αργυραμοιβός, εκείνος που εξαργυρώνει ξένα νομίσματα: *τα άσπρα των σαράφηδων έχυσε* (ενν. *ο Ιησούς*), *και τες τράπεζές τους τες εγύρισεν άνω κάτω* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ιω. β' 15· *ήλθεν τότες κάτεργον, καθώς το ξεύρετ' όλοι,| να πάρουσιν τον χαζανάν, τον δόλιον σαρράφην* Ιστ. μακαρ. Μαρκ. 65.

σαραφλίκι το· *σαρραφλίκιν*.

Από το τουρκ. *sarraflık* (Redhouse, λ. *sarraf*). Η λ. και σήμ. λαϊκ. (Κριαρ., Λεξ., Ανδρ., Λεξ., ΑΛΝΕ).

Το επάγγελμα του αργυραμοιβού, του σαράφη, εκείνου που ασχολούνταν με την ανταλλαγή των νομισμάτων: *Όλα τα πάντ' αφήννει τα* (ενν. *ο Μαρκουλής*), *το σαρραφλίκιν πιάννει| και από τες πονήριες του τους χαζανάδες χάννει* Ιστ. μακαρ. Μαρκ. 57.

Σαρβογιάνος ο, βλ. *Σαβογιάνος*.

σαργέντης ο, βλ. *σεργέντης*.

σαργός ο.

Το αρχ. ουσ. *σαργός*. Η λ. και σήμ.

Είδος ψαριού, σαργός: Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 246.

σαρδαμάρης, σαρδαμάριος ο, βλ. *σαλδαμάριος*.

σαρδάριν το. — Βλ. και *σερδάρης*.

Από το ουσ. *σερδάρης* (βλ. ά.) και την κατάλ. -*ιν* με αφομ.

Στρατιωτικό οίκημα που αποτελεί την έδρα του σερδάρη (βλ. ά.)· (εδώ προκ. για την έδρα του αξιωματικού που ήταν υπεύθυνος για την ασφάλεια των παραθαλάσσιων περιοχών και των λιμανιών): *αν θέλεις ότι να ράξεις έξω, βάλε το καστέλιν εις τον σιρόκον και το σαρδάριν εις τον γρέγον και ράξε εις οργίες ιβ'* Πορτολ. Α 168[13].

σαρδέλα η, Πορτολ. Β 57[22]· *σαρδέλλα· τσερδέλα*, Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 248-21 χφ P κριτ. υπ.

Από το ιταλ. *sardella*. Για τον τ. *τσερδέλα* (απ. στο Du Cange, γρ. *τζερδέλα*) βλ. Τριαντ., Απ. 1 338, 359. Τ. *τσαρδέλα* (Ζαφειρίου, Ιδίωμ. Σάμ.), *τσαρδέλλα* (Δράκου, Ιδίωμ. Κάλυμν.), *τσαρdέλλα* (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου), καθώς και *τσαρδέλλda* και *τσαρτέλλda* (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.) σήμ. ιδιωμ. Η λ. στον Βλάχ. και σήμ.

Το ψάρι σαρδέλα: *το πώς να ζήσω εξαπορώ με ταύτας τας σαρδέλας* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 248-21 χφ K κριτ. υπ.

Έκφρ. *ωσάν σαρδέλλες*= (εδώ προκ. για πολλούς ανθρώπους στοιβαγμένους σε μικρό χώρο) στριμωχτά, ο ένας πάνω στον άλλον: *και όλους τους απόθεσαν μέσα ωσάν σαρδέλλες| στα πλοία και εις κάτεργα σαν τρυφερές κοπέλες* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 8133.

σαρδέλλα η, βλ. *σαρδέλα*.

σάρδιον το· *σάρδιο(ν)*, Αχιλλ. (Smith) N 838, Ιστ. πατρ. 201[18]· *σαρδίο(ν)*, Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 93. — Βλ. και *σαδρόνιον, σάρδος*.

Το αρχ. ουσ. *σάρδιον*. Ο τ. *σαρδίον* (6. αι., TLG) με καταβιβ. του τόνου. Η λ. και σήμ. στον τ. *σάρδιο*.

Ημιπολύτιμος λίθος: *Τον δε άμβωνα και τα ολόγυρα του τα έκαμε με πέτρες, από την πολύτιμον πέτραν το σάρδιον* Hagia Sophia f 596[24].

σαρδίο(ν) το, βλ. *σάρδιον*.

σαρδονικός, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *σαρδονικός*. Η λ. στο ΑΛΝΕ.

Που ανήκει στην περιοχή των Σάρδεων, της αρχαίας πρωτεύουσας της Λυδίας: *Εξαποστελώ τους υμών ασυμπαθείς φονευτάς δελφίνους ... μέχρι ορίων Καλλιουπόλεως ..., από τε νήσων και κόλπων αιγαιακών, ιωνικών, σαρδονικών και ατταλικών συμμαχίαν αιτήσομαι* Θεολ., Τζίρ. 358[17].

σαρδόνιος ο. — Βλ. και *σάρδιον, σάρδος*.

Πιθ. από το παλαιότ. ιταλ. *sardonio* (<λατ. *sardonyx, sardonycha* <αρχ. ελλην. *σαρδόνυξ*· βλ. Battaglia, λ. *sardonica*). Λ. *σάρδινος* στο Steph., Θησ. (λ. *σάρδιος*). Λ. *σαρδόνιον* στον Ησύχ. (TLG). Η. λ. ως επίθ. τον 6. αι. στην έκφρ. *σαρδόνιος λίθος* (TLG)· άσχ. το αρχ. επίθ. *σαρδόνιος*.

Ημιπολύτιμος λίθος, σάρδιο: *αμέθυστοι, ιάσπιδοι, βηρύλλια, χρυσοπράσα,| σαρδόνιοι, χαλκηδόνιοι και τ' έμορφα μπαλάσα,| τα πλάγια του ας καλύψουσι κι όλο το απομονάρι| σα χιονισμένο ας φαίνεται* (ενν. *το αμάξι μου*) *με το μαργαριτάρι* Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 100.

σαρδονύχιο(ν) το. — Βλ. και *σαρδόνυχος.*

Το μτγν. ουσ. *σαρδονύχιον* (L-S Suppl.). Τ. *σαρδονύχιν* στο LBG (λ. *σαρδονύχιον*).

Είδος ημιπολύτιμου λίθου, σαρδόνυχας: *Τον δε άμβωνα και την σολέαν εκόσμουν κρύα και σαρδονύχια και σάπφειροι λίθοι* Hagia Sophia k 484[14].

σαρδονυχογλυπταίος, επιθ.

Από ουσ. *σαρδόνυχος* και το επίθ. *γλυπτός*, αναλογ. με τα επίθ. σε *-αίος.*

Που είναι κατασκευασμένος από λαξευμένο σαρδόνυχα: *ο θρόνος μέγας θαυμαστός του βασιλέως Πριάμου,| ψηλός, απ' όλους εύμορφος, σαρδονυχογλυπταίος* Βυζ. Ιλιάδ. 55.

σαρδόνυχος ο, Hagia Sophia α 458[12-13], φ[1] 502[3], Βέλθ. 323. — Βλ. και *σαδρονύχιο(ν).*

Από το μτγν. ουσ. *σαρδόνυξ* με μεταπλ. Λ. *σαρδόνυχας* σήμ. Εσφαλμ. γρ. *σαρδώνυχος* (πβ. L-S Κων/νίδη, λ. *σαρδόνυξ*). Η λ. τον 8.-10. αι. (LBG).

Είδος ημιπολύτιμου λίθου, σαρδόνυχας: *και τότε κάστρον ηύρηκε μέγα, πολύν την θέαν,| εκ σαρδονύχου* (έκδ. *σαρδωνύχου*) *λαξευτού κτισμένον μετά τέχνης* Βέλθ. 245· *εις τον δεύτερον χρόνον αυτού ημέρα πέμπτη, ώρα έκτη της ημέρας, εγένετο πεσείν τον τρούλον και συντρίψαι τον αξιοθαύμαστον άμβωνα και την σολέαν, τους τε σαρδονύχους και σαμφείρους* Hagia Sophia α 465[9].

σάρδος ο· *σαρδός,* Βυζ. Ιλιάδ. 51, 148. — Βλ. και *σάρδιον, σαρδόνιος.*

Πιθ. από το λατ. *sardus* ή το ιταλ. *sardo* (Battaglia, λ. *sardo*[3])· πβ. LBG, λ. *σάρδης.* Ο τ. με καταβιβ. τόνου από μετρ. αν.

Ημιπολύτιμος λίθος, σάρδιο: *Ο λογισμός τρομάσσει το, τα χέρια και η γλώσσα,| το πώς να γράψει τα καλά του λουτρού εκείνου.| Πορφυροχρουσομάρμαρον έκαμεν στην τρούλλην| μετά σαμφείρου και σαρδού και έμορφους ασμαράγδους* Αχιλλ. L 520.

σαρδός ο, βλ. *σάρδος.*

Σαρεκηνός ο, βλ. *Σαρακηνός.*

σαρίκι το, Διγ. Ο 2783.

Από το ουσ. *καισαρίκιον* (απ. στον Πορφυρογέννητο, όπου και τ. *καισαρίκιν*) με αποκοπή της α' συλλαβής (Ανδρ., Λεξ., Θαβώρ. Ουσιαστ. 80). Η λ. στο Somav. και σήμ.

Είδος καλύμματος της κεφαλής ή καπέλου από ύφασμα το οποίο τυλίγεται πολλές φορές γύρω από το κεφάλι: *καβάδ' εφόριεν* (ενν. *η Μαξιμίλλα*) *εύμορφο μαργαροκεντημένο,| σαρίκι χρυσοπράσινο, με λίθους στολισμένο* αυτ. 2918.

σαρικωμένος, μτχ. επίθ.

Η μτχ. παρκ. του **σαρικώνω* (<ουσ. *σαρίκι* και κατάλ. *-ώνω*) ως επίθ. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Μιχαλαριά-Βογιατζή, Λεξ. Σύμης Γ' 126).

Που έχει δεμένο στο κεφάλι του σαρίκι, που φορά σαρίκι: *Και εκεινής* (ενν. *της Μαξιμίλλας*) *η φορεσιά ήτονε χρυσωμένη| κι εις το κεφάλι ήτονε καλά σαρικωμένη.| Σαρίκι πράσινό 'τονε που 'φόριεν στο κεφάλι| με γράμματα ολόχρυσα και φαντασία μεγάλη* Διγ. Ο 2782.

σαριτζής ο.

Από το τουρκ. *sarıca* (Redhouse).

Άτακτος Τούρκος στρατιώτης: *Γιαννιτσαρούς, σπαχήδες τε και με πολλούς τοψήδες,| σαράληδες, αζάπηδες και με τους σαριτζήδες,| όλους αυτούς στην θάλασσαν εκατεπόντισάν τους| και κείνους οπού έπιασαν στα κουπία έβαλάν τους* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 3186.

σαρκικά, επίρρ., Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 135, 147, Μετάφρ. Δαμασκ. Βαρλαάμ 137[10], 139[11-12], Χριστ. διδασκ. 61. — Βλ. και *σαρκικώς.*

Από το επίθ. *σαρκικός.* Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. (ΛΚΝ, Μπαμπιν., Λεξ., λ. *σαρκικός*).

α) Σύμφωνα με τις ανάγκες και τις επιθυμίες του σώματος, με τρόπο σαρκικό, σωματικά: *και ζεις σαρκικά, ως θέλει η σάρκα, και κάμνει χρεία να ζεις πνευματικά, ως θέλει το Άγιον Πνεύμα* Μετάφρ. Δαμασκ. Βαρλαάμ 125[34-35]· **β)** ερωτικά, σεξουαλικά: *Η πέφτη αιτία* (ενν. *της αποκληρώσεως*) *ένι, εάν ο υιός πέσει με την μητέραν του, ού η θυγάτηρ πέσει με τον πατέραν της σαρκικά* Ασσίζ. 438[26].

σαρκικός, επίθ., Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 646, Χρον. Μορ. Η 3231, 4146, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 243, 500, Σκορδύλης, Λόγ. Θεοτ. 452[779], Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 82, 85, Μαλαξός, Νομοκ. 291 τρις, Ιστ. πατρ. 152[2], Μορεζ., Κλίνη φ. 439[v], 440[r], 527[v τρις], Χριστ. διδασκ. 150.

Η λ. στον Αριστοτέλη (TLG) και σήμ.

1α) Που σχετίζεται με τη σάρκα, που αποτελείται από σάρκα: *η μακαρία Παρθένος Μαρία ... είδε με τα ομμάτια τα σαρκικά ουράνιον άγγελον* Μορεζ., Κλίνη φ. 3[r]· στις εκφρ. *σαρκικός αδελφός/πατήρ/συγγενής/φίλος, σαρκικόν παιδίον* (βλ. και Stanitsas Act. VIIIe Congr. Intern. Néo-hell. franc. 115, Lex. Chron. Mor., στη λ.) = συγγενής εξ αίματος: *πολύν σκοπόν εσκόπιζεν το πώς να έχει πράξει,| εις ποίον πρώτον ν' απελθεί να του έχει βοηθήσει,| του πρίγκιπος, που ευρίσκετον λίζιός του αφέντης| και συγγενής του σαρκικός —θείος του γαρ υπήρχεν—,| ή του Μεγάλου του Κυρού, του γυναικαδελφού του* Χρον. Μορ. Ρ 3231· *μόνον μην έναι άδικον να επαίρνω συγγενή μου,| να ακληρώ την σάρκα μου, τους σαρκικούς μου φίλους* Χρον. Μορ. Ρ 4146· *άρχισα με την βοήθειαν του Θεού μετά και του αδελφού μου του σαρκικού κυρ Ιγνατίου και επισκόπου Φαναρίου να το ανακαινίσαμε* (ενν. *το παρόν μοναστήριον*), *μάλιστα εκ θεμελίων να το ανακτίσομε* Βησσαρ., Διαθ. 234[65]· *Εάν δε είπει σοι, ότι ο πατήρ σου ο σαρκικός μετά του πατρός σου του πνευματικού πόσου εισί βαθμού προς αλλήλους, ειπέ αυτώ δύο* Μαλαξός, Νομοκ. 291· *εάν έχει τινάς παιδίον σαρκικόν και παιδίον υιοθετόν, ου δύναται να έλθουν εις γάμον έως εις τον όγδοον βαθμόν* Μαλαξός, Νομοκ. 300· **β)** (κατ' επέκταση) ανθρώπινος (για τη σημασ. βλ. και Lampe, στη λ. Α2): *Λοιπό τη πρίκα, ως φρόνιμη, διώξε απού την καρδιά σου,| διώξε και πάσα σαρκική*

λύπη αποκοντά σου Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 162. **2)** Που σχετίζεται με την υλική υπόσταση του ανθρώπου και ιδιαίτερα με την ερωτική ζωή του: *Ω συ, οπού ευρίσκεσαι στο τάγμα των αφρόνων,| επιθυμίας σαρκικής δούλος όλον τον χρόνον,| όχι να τρώγεις πάντοτε, να πίνεις, να κοιμάσαι| σ' έστειλεν ώδε ο Θεός, κάμνε να το θυμάσαι* Γεωργίου ρήτορος, Στίχ. β' 4· *και έκανέν τηνε* (ενν. *το δαιμόνιον*) *και ενεθυμείτονε* (ενν. *η γυναίκα*) *πράγματα σαρκικά, μάλιστα διότις ήτονε πρωτύτερα γυναίκα του κόσμου απού εδούλευεν εις τας ηδονάς της σαρκός* Μορεζ., Κλίνη φ. 349[r].

Το αρσ. πληθ. ως ουσ. = αυτός που ενδιαφέρεται μόνο για τα υλικά αγαθά και γενικ. τις σαρκικές απολαύσεις: *Ας ακούσουν το λοιπόν οι σαρκικοί, οπού δεν χαίρονται εις άλλο, μόνον εις το να δώσουν ηδονήν της σαρκός των και όχι της ψυχής των* Ροδινός (Βαλ.) 80.

Το ουδ. πληθ. ως ουσ. = υλικές, σαρκικές ανάγκες και απολαύσεις: *τα συμφέροντα των ψυχών αυτών* (ενν. *των πνευματικών τέκνων*) *ου μεριμνώμεν αλλά, την σωτηρίαν αυτών καπηλεύοντες, τα σαρκικά ημών τρέφομεν* (ενν. *οι πνευματικοί*) Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. IV 213.

σαρκικώς, επίρρ., Μαλαξός, Νομοκ. 168, 300, 382, Μορεζ., Κλίνη φ. 349[v], Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 117[37]. — Πβ. και *σαρκικά.*

Το μτγν. επίρρ. *σαρκικώς* (TLG). Η λ. και σήμ. (Μπαμπιν., Λεξ., λ. *σαρκικός*).

α) Με τρόπο σαρκικό, σωματικά· (προκ. για την εξ αίματος συγγένεια): *όποιος αναδεχθεί παιδίον από το άγιον Βάπτισμα, λέγεται πατήρ πνευματικός αυτού του παιδίου, οπού εβάπτισε και έναι περισσότερος εις αυτό το παιδίον, περί τον πατέρα, οπού το εγέννησεν σαρκικώς* Μαλαξός, Νομοκ. 301· **β)** (προκ. για ερωτική συνεύρεση) ερωτικά, σεξουαλικά: *να τάξω της Παρθένου Μαρίας ... ποτές να μην εσμίξω σαρκικώς με γυναίκα απού να ακούγει το άγιόν της όνομα* Μορεζ., Κλίνη φ. 220[v]· *Περί χωρίσεως ανδρογύνου, όταν ο άνδρας ου δύναται γενέσθαι μετά της γυναικός αυτού σαρκικώς* Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 1659 νε' 2.

σάρκινος, επίθ., Γλυκά, Αναγ. 130.

Το αρχ. επίθ. *σάρκινος* (TLG). Η λ. και σήμ.

α) Που αποτελείται από σάρκα: Φαλιέρ., Ιστ.[2] 243 κριτ. υπ.· έκφρ. *σάρκινο πάχος,* βλ. ά. *πάχος*· **β)** που έχει σχέση με το σώμα, που ανήκει στο σώμα: *η πέτρα αντείνη, το ζαφείριν, έχει έτοιαν χάριν και καθαρίζει τα αμμάτια τα σάρκινα* Μορεζ., Κλίνη φ. 351[r].

σαρκίο(ν) το· *σαρκίο,* Πηγά, Χρυσοπ. 286 (27).

Η λ. (*σαρκίον*) στον Ιπποκράτη και σήμ.

(Υποτιμ., σε αντιδιαστολή με το πνεύμα) η υλική υπόσταση του ανθρώπου, το σώμα: *διά κακή μας όρεξιν ετούτου του σαρκίου,| χάνομεν τον παράδεισον και του φωτός του θείου* Ιστ. Βλαχ. 603.

Ως επίθ. = σάρκινος: *Και διά τούτο πας βροτός ας κλαίει την ζωήν του,| την λύσιν ενθυμούμενος εκ του σαρκίου σκήνους* Διγ. Α 4767.

σαρκοθρόφι το.

Από το *σαρκοτροφέω* (4. αι., L-S Κων/νίδη) και την κατάλ. *-ι* ή από το ουσ. *σαρξ -κα* και το *θρέφω.* Πβ. λ. *σαρκοθρέφτης* σήμ. ιδιωμ. (Αραβαντ., Ηπειρωτ. Γλωσσάρ., Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 339). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Κωστ., Λεξ. τσακων., λ. **σαρκοτρόφι*).

(Βοτ.) φυτό της οικογένειας των λαμπιατών ή χειλανθών με φαρμακευτικές ιδιότητες, η σάλβια η βερβενοειδής (salbia verbenaca), κοιν. σαρκοθρόφι (για το πράγμα βλ. Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ., Γενναδ., Λεξ., λ. *ελελίσφακον*): *Εις δυσεντερίαν χάπια δοκιμασμένα και ωφέλιμα. Έπαρε καστόριον, αυχιόνι, στύρακα ... σύμφυτον (ήγουν σαρκοθρόφι), αίμα δρακόντειον ...* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 58.

σαρκοκόλλα η, Ιερακοσ. 485[17, 20, 24], Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 54, 69, 70 δις.

Το μτγν. ουσ. *σαρκοκόλλα.* Βλ. και λ. *σαρκοκόλλη* στο LBG.

Το φαρμακευτικό κόμμι του φυτού αστράγαλος (astragalus) με επουλωτικές κυρίως ιδιότητες (για το πράγμα βλ. Γενναδ., Λεξ., Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ.): *Εάν ... πληγείς ο ιέραξ διασχισθεί το δέρμα ... Ράπτε το διαιρεθέν, είτα σύμφυτον μετά σαρκοκόλλης μίξας επιτίθει, και καταστήσεις ολίγαις ημέραις τον όρνιν υγιά* Ιερακοσ. 485[13-14]· *Εις τους αρθριτικούς είναι καλόν να βράσεις χαμαίδρυν ... να ποτίσεις τον ασθενή ημέρας εννέα με κρασί· δος και καθάρσιον τα χάπια της σαρκοκόλλας (η οποία είναι ωσάν κομμίδι)* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 30.

σαρκοφάγος (Ι) ο, Κυνοσ. 599[19]· *σαρκοφάς.*

Το αρσ. του επιθ. *σαρκοφάγος* ως ουσ. Ο τ. τον 18. αι. (Ιατροσ. 18. αι. 136, 286) και στο LBG. Τ. *σαρκουφάγους ο* (Δουγά-Παπαδ.-Τζιτζιλής, Γλωσσ. ιδίωμ. ορ. Πιερίας) και *σαρκουφάς η* (Κατσάνης, Ιδίωμ. Σαμοθράκης 265) σήμ. ιδιωμ.

1) Είδος φυτού με φαρμακευτικές ιδιότητες: *Όταν πονεί το δεξιόν δόντι, κοπάνισε τον σαρκοφάν και να τον βάλεις εις την παλάμην σου την ζερβήν και να τον αφήσεις έως το βράδι. Και ο σαρκοφάς είναι ωσάν παξί και ως μαρουλόριζα και γίνεται ως ξύλον και εβγαίνει εις πετρώδη τόπον* Γιατροσ. Ιβ. 84 δις. **2)** Νοσηρή κατάσταση του δέρματος: *Περί σαρκοφάγων: ... αμύγδαλα πικρά και πιπέριν κουκκία ιθ' μετά εψήματος δος πιείν* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 89[14].

σαρκοφάγος (ΙΙ), επίθ., Φυσιολ. (Zur.), XXXI[4], Φυσιολ. 354[15], Φυσιολ. (Kaim.) 64a[6].

Η λ. στον Αριστοτέλη και σήμ.

Που τρέφεται με σάρκες: *σπάραγμα πάσι τοις τε κυσί και τοις σαρκοφάγοις ορνέοις γενήσεσθε* Θεολ., Τζίρ. 358[27].

σαρκοφάς ο, βλ. *σαρκοφάγος* (Ι).

σαρκοφόρος, επίθ., Μορεζ., Κλίνη φ. 61[v].

Το μτγν. ουσ. *σαρκοφόρος* (TLG, L-S Κων/νίδη).

Που έχει υλική υπόσταση, που έχει σάρκα: *Ομοίως και οι της Βλαχίας και οι των Βουλγαρών και οι τας νήσους κατοικούντες ... ελθόντες συν δώροις προσεκύνησαν τω*

(ενν. τω *Μεχεμέτ*) *ως αληθώς σαρκοφόρω δαίμονι* Δούκ. 291[5]· (προκ. για την ενσάρκωση του Χριστού): *ο κατελθών εξ ουρανού ως ηθέλησας, Λόγε,| και σαρκοφόρος δι' εμέ γεγονώς, πλαστουργέ μου,* (παραλ. 4 στ.) *ανάστησον, φιλάνθρωπε, και τον εμόν αυθέντην* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1817· *Η σκάλα του ουρανού, ήγουν η Θεοτόκος Παρθένος, σου δίδει την χάριν ετούτην να δυνηθείς να ιδείς τον Υιόν της σαρκοφόρον εις το μυστήριον της αγίας ιερουργίας* Μορεζ., Κλίνη φ. 53[v]· (προκ. για τους ανθρώπους σε αντιδιαστολή με το Θεό): *Ω Υιέ και Θε μου, ... όσοι σε πιστεύουσι, παρακαλώ σε, ωσάν μητέρα σου κατά φύσιν ... και ωσάν μητέρα των πολλών κατά χάριν, να μη θυμάσαι τα πταίσματά τως, μα να θυμάσαι πως διά λόγου τως έγινες άνθρωπος και πως είναι σαρκοφόροι και πως κατοικούσι εις τον πλάνον κόσμον* Μορεζ., Κλίνη φ. 453[v].

σαρκώ -ώνω, Λίβ. Esc. 2416, Λίβ. διασκευή α 2548, Έκθ. χρον. 19[27], Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 288[r], 310[v], 355[r], 365[v], 398[r] δις, Ιστ. πολιτ. 30[4], Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 4466, Ψευδο-Σφρ. 454[4], Ροδινός (Βαλ.) 57 δις, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 4451, 6977.

Η λ. *σαρκόω* στον Ιπποκράτη (για πιθ. πρωιμότερη μνεία βλ. TLG). Τ. *σαρκώννω* (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου) και *σαρκώνου* (Δημητρίου, Λεξ. Σάμ., Γεωργίου Χρ., Γλωσσ. ιδ. Καστορ.) σήμ. ιδιωμ. Η λ. *σαρκώνω* στο Βλάχ., σε κείμ. του 18. (Ρούσμ.-Σαβ. (Πρωτοπ.-Μπουμπ.) Β' 77), 19. αι. (Βαλαωρ. Β' 183) και σήμ. (Μπαμπιν., Λεξ., όπου και το μέσ. *σαρκώνομαι*)· βλ. και ΑΛΝΕ.

Ι. Ενεργ., μτβ. **1)** Κάνω κάπ. σαρκώδη ή ισχυρό, ενδυναμώνω: *περί τας ημέρας του χρόνου των ιβ' μηνών, πότε να φλεβοτομεί ο άνθρωπος, και πότε να προσέχει ούτος τον έναν μήναν ωσάν τον άλλον ... Εις τας ιγ', έναι καλόν, ότι σαρκώνει το σώμα. Εις τας ιδ', γεννά ζάλην* Σταφ., Ιατροσ. 14[407]. **2)** Καλύπτω με σάρκα και κλείνω τραύμα, επουλώνω: *αποκοίμισε ο Κύριος ο Θεός τον Αδάμ με βαθύν ύπνον, και επήρεν ένα από τα πλευρά του, και εσάρκωσε τον τόπον αντί του πλευρού εκείνου, κι έκτισεν ο Κύριος το πλευρόν εκείνο οπού έλαβεν από τον Αδάμ την γυναίκα* Χριστ. διδασκ. 381. **3)** Δίνω σάρκα, ανθρώπινη υπόσταση σε κάπ.· κυοφορώ: *Ηθέλησεν ο μεγαλοδύναμος Θεός να δείξει εις τον κόσμον το υπερωραιότατόν του πρόσωπον, τουτέστι τον Υιόν και Λόγον του, το δεύτερον της αγίας Τριάδος πρόσωπον ..., αμή δεν ήθελεν εύρειν ακόμη κανένα καθρέφτην, οπού να μην είχεν καμίαν ατσαλιάν και ασχημιάν, και διά τούτο δεν ηθέλησε να σαρκωθεί από καμίαν αγίαν γυναίκαν* Ροδινός (Βαλ.) 57· (μέσ.): *Ήκαμε εβδομνταδυό χρόνους η Δέσποινά μας| στον κόσμο κατά τες Γραφές ογιά τη σωτηριά μας.| Εφτά χρόνους στο σπίτιν τως και εφτά εις ναόν εδόθη,| 'ς τσι δεκαπέντε η Δέσποινα το πνέμα εσαρκώθη.| Ήκαμε και εις την Βηθλεέμ τον Ιησούν χρονιάρη,| και τότες εις την Αίγυφτο επήγε με τη χάρη* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 4311.

ΙΙ. Μέσ., αμτβ. **1α)** Αποκτώ σάρκα, υλική υπόσταση· (σε παρομοίωση): *Ήτον* (ενν. *η κόρη*) *ωραία, πανέμορφος, πανήδονος εις πλάσιν* (παραλ. 3 στ.) *μέτωπον άσπρον και πλατύν ως εκ χιονίου κομμάτιν| και ως της αυγής κρυστάλλωμα να είπες εσαρκώθην| και εις αυτό να κείτουνται τα δύο της οφρύδια* Λίβ. Va 2220· **β)** (θεολ. προκ. για τον Ιησού Χριστό) ενσαρκώνομαι, ενανθρωπίζομαι: *Και πάλιν η παντάνασσα προς τον υιόν της λέγει* (παραλ. 9 στ.) «... *Έκλινες 'πό τους ουρανούς και ήλθες κι εσαρκώθης,| την σάρκα μας εφόρεσες, για να μας 'λευθερώσεις* ...» Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 119· *εγώ λατρεύω τον κτίστην και προνοητήν των απάντων, όστις εκαταδέχθη να σαρκωθεί, διά να μας λυτρώσει από τον θάνατον* Αγαπ., Δαμασκ. Βαρλαάμ 194[3]· (σε παρομοίωση): *ώσπερ ... ο ήλιος σεβαίνει μέσα εις τα σπίτια οπού έχουν εις τες φανέστρες υαλία και έναι σφαλισμένες, οπού τρύπα καμίαν δεν έχουν μήτε καμίαν χαραγμάδαν, και ο ήλιος σεβαίνει μέσα και απερνά η λάμψις του τα υαλία και φέγγει μέσα, έτσι πάλιν τον αυτόν τρόπον εσέβη εις την μήτραν της αγίας Μαρίας και εσαρκώθη και δεν άνοιξεν την μήτραν αυτής ουδόλως μήτε φθοράν καμίαν έκαμε* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 21[v]. **2)** Μένω έγγυος· (εδώ προκ. για την Παναγία): *Δέσποινα, πάντων Δέσποινα και πάντοτες παρθένα* (παραλ. 3 στ.) *Δέσποινα, πρι να σαρκωθείς, παρθένα των παρθένω,| κι απήτις εσαρκώθηκες παρθένα τιμημένω,* (παραλ. 2 στ.) *στείλε τη χάρη σου σ' εμάς, αγιοτάτη Μαρία* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 5232, 5233.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = που έχει δώσει υλική υπόσταση σε κ., που έχει ενσαρκώσει κ.· (σε μεταφ.): *Πνεύματα, —δεν κατέχω| των ουρανών να πω για κάτω τ' Άδη-| οπού με τόσον πόνον| φουσκώνετε τον νουν μου·| τον πλήσιον σας θυμόνε σαρκωμένος| απής τ' ορίζετε έτσι,| και άλλο δεν είμαι πλιόν πεθυμισμένος,| μηδ' άλλον έχω πλιόν μου| παρηγοριά ο καημένος| παρά τον θάνατόν μου* Πιστ. βοσκ. V 5, 415.

Η μτχ. παθητ. αορ. ως επίθ. = (προκ. για το Χριστό) που έχει αποκτήσει την ανθρώπινη υπόσταση, που έχει ενσαρκωθεί: *να δεόμεθα προθυμερώς μ' ευλάβειαν και φόβον| τον Κύριον Ιησούν Χριστόν, τον σαρκωθέντα Λόγον* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 4722.

σαρκώδης, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *σαρκώδης*. Η λ. και σήμ.

Που αποτελείται από σάρκα, σάρκινος: Ιερακοσ. 506[9].

Το ουδ. ως ουσ. (η χρ. ήδη στον Αριστοτέλη) = το μέρος (του σώματος) που αποτελείται από σάρκα, τα μαλακά μόρια του σώματος: *Εάν υπό γεράνου πληγεί* (ενν. *ο ιέραξ*), *και μάλιστα περί το στήθος ή τα σαρκώδη του σώματος, ούτως θεραπεύσεις ...* αυτ. 483[23].

σάρκωσις η, Αλφ. ξεν. Αμ. (Μαυρομ.) 64, Σκλάβ. 9, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 30[r], Αξαγ., Κάρολ. Ε' 1398, Παϊσ., Ιστ. Σινά 807, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 54[18], Ψευδο-Σφρ. 444[6].

Η λ. στον Ιπποκράτη (Montanari, Λεξ., TLG) και σήμ. στον τ. *σάρκωση* (Μπαμπιν., Λεξ., λ. *σαρκώνω*).

1) Ανάπτυξη σάρκας· (συνεκδ.) σάρκα: *Νεκρόν είδα κι εκείτετον, τα χέρια σταυρωμένα| και μόνα, δίχα σάρκωσιν, τα κόκαλα γλυμένα* Νεκρ. βασιλ. 24. **2)** (Θεολ. προκ. για το Χριστό) η απόκτηση σαρκικής υπόστασης· ενσάρκωση, ενανθρώπιση: *ο Χριστός μετά την σάρκωσιν δύο θελήματα και δύο ενεργείες έχει· θεότητος και ανθρωπότητος* Χρον. βασιλέων 756· *εισέ σαράντα δύο χρόνους οπού ο Οκτάβιος Καίσαρ είχεν βασιλεύσει έγινε η σάρκωσις του Υιού του Θεού* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 224[v].

σαρλής ο.

Πιθ. τουρκ. Η λ. στο Du Cange (λ. *σαρλίδες*) και στο ΑΛΝΕ λογοτ.· βλ. και LBG (λ. *σαρλίδες*).

Έμπορος, μεταπράτης, μεταπωλητής (για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Γ' 157): *εσυνήχθησαν πάντες, οι μεν στρατιώται διά το κούρσος, οι δε σαρλήδες ίνα αγοράσουν τα κουρσιμαία* Καναν. (Pinto) 172· *έφθασαν προς το κέρδος μη μόνον οι επιστήμονες εις τα κούρση και τους πολέμους, αλλά και οι ανεπιστήμονες και σαρλήδες, τουτέστι πραγματεύται, καταλλάκται, μυροψοί και τσαγκάροι* αυτ. 168.

σαρμαδάρης, σαρμαδάριος ο, βλ. *σαλδαμάριος*.

σαρμουνιάζω.

Από το ουσ. *σαρμούνιν* και την κατάλ. *-άζω*.

Εκφωνώ λόγο θρησκευτικού περιεχομένου, κάνω κήρυγμα: *ο αυτός μέγας μαΐστωρ Γενοβέσος φρα Φαβρίτζης απεβίω εις αφκα', Ιανουαρίω ι' ... Εθάπτη χαμαί εις τον άγιον Ιωάννην του κουλά έμπροσθεν, όπου σαρμουνιάζουν* Byz. Kleinchron. Α' 671[3].

σαρμούνιν το, Γεωργηλ., Θαν. 454.

Από το ιταλ. *sermone* (Kahane, Sprache 568). Τ. *σαρμούνιον* στο Du Cange.

Λόγος, αφήγηση (εδώ ποιητική) (για τη σημασ. βλ. Battaglia, λ. *sermone*[1] σημασ. 4, 5): *Ανάθεμά σε, λογισμέ, πού μ' έπωσες και μπήκα,| πού ήλθα και χαμήλωσα, και τι ρίμες εποίκα·| είπες και εξηγήθηκες και έγραψες καμπόσα| εις το πικρό θανατικόν που σ' έθλιψε τα τόσα,| και τώρα την απόλυσιν του σαρμουνιού να ποίσεις,| και συ την στράταν έφηκες και άλλην θες να κτίσεις* αυτ. 450.

σαρμπανέρος ο.

Από το ουσ. *σάρμπανο(ν)* και την κατάλ. *-έρος*. Η λ. στο ΑΛΝΕ λογοτ.

Το άτομο που χειρίζονταν το πυροβόλο όπλο σάρμπανο (βλ. ά., καθώς και Αλεξίου Στ.-Αποσκίτη [Τζάνε, Κρ. πόλ. σ. 607]): *Οι σαρμπανέροι επέσανε και δεν των απολούσα| μπόμπες απάνω των Τουρκώ, μα οι Τούρκοι επετούσα| ασκόλαστες εδώ κι εκεί κι οπού 'τονε φουσσάτο* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 515[9].

σάρμπανο(ν) το, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 152[19], 356[17], 383[13], 400[23], κ.α.

Κατά Αλεξίου Στ.-Αποσκίτη [Τζάνε, Κρ. πόλ. σ. 607] από το ιταλ. *cerbottana*. Πβ. λ. *ζαροβοτάναι* στο Meursius. Η λ. *σάρμπανο* στο ΑΛΝΕ λογοτ.

α) Είδος πυροβόλου όπλου για την εκτόξευση βλημάτων (για το πράγμα βλ. Αλεξίου Στ.-Αποσκίτη ό.π.]): *Σπίτι δεν ήτον κι εκκλησιά που να μην είχε τρύπα,| κι οι μπάλες εσταυρώνανε και μια το' αλλής εκτύπα.| Μ' ανάφτανε τα σάρμπανα κι ερίχτανε τες σφαίρες,| κι εγίνετο πολύ κακό σ' εκείνες τες ημέρες* αυτ. 170[7]· *Το κάστρο σαν εφτιάσανε κι όλο το τελειώνου,| λουμπάρδες βάνου, σάρμπανα, κι όμορφα τ' αρματώνου* αυτ. 386[18]· **β)** (συνεκδ.) η βολή του σάρμπανου: *τότες οι αφέντες μας για να κολούν ορίσα,| απάνω των Αγαρηνών λουμπάρδες να πετούσι,| σάρμπανα να τους παίρνουσι σ' όλους* (ενν. τους Τούρκους) *που κατεβούσι* αυτ. 310[12]· *η χώρα μπόμπες να*

πετά στους Τούρκους οπού σκάφτα,| στους λάκκους μέσα να 'ρχουνται να σπούσινε κι εξάφτα·| μ' απήτις εσκοτώνουντα, άλλοι 'δεκεί εδουλεύγα| και πάλ' οι Τούρκοι σάρμπανα ερίχτα κι αντιμεύγα αυτ. 480[8]· φρ. *κτυπώ σάρμπανα* = ρίχνω βλήματα με σάρμπανο (πβ. και φρ. *κτυπώ λουμπάρδες*, ά. *κτυπώ* Φρ. 1): *χιλιάδες θανατώνουσι και σάρμπανα κτυπούσι* (ενν. οι Τούρκοι),| *οπ' ο βιζίρης έστειλε λαόν αντίδικό σου| και τώρα πάλι, Χάντακα, θα δεις το θάνατό σου* αυτ. 490[18].

σάρξ -κα η, Σπαν. Α 574, Καλλίμ. 1935, Διγ. Ζ 4478, Χρον. Μορ. Ρ 4146, Σαχλ., Αφήγ. 683, 707, Απολλών. (Κεχ.) 57, 280, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 267, 306, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. IV 1204, Σκλέντζα, Ποιήμ. 1[168, 188], 7[40], Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 84, 89, 2907, κ.α., Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 75[r], 281[r], Πεντ. Γέν. VI 12, 17, VIII 17, κ.α., Λευιτ. VI 3, XV 16, XIX 28, κ.α., Δευτ. V 23, Μορεζ., Κλίνη φ. 80[r], 86[r]δις, 100[r], κ.α., Κυπρ. ερωτ. 106[27], Μετάφρ. Δαμασκ. Βαρλαάμ 141[2], Πανώρ.[2] Β' 298, 310, Κανον. διατ. Α 458, 459, 654, Β 155, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Πρόλ. Χάρ. 87, Διγ. Άνδρ. 337[11], 409[18], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1168, 1189, Γ' 1219, κ.α. Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 90, 369, Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 5[11], 347 ς' 1, 7, 12, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 446, Διακρούσ. (Κακλ.) 959, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 162[24], 172[25, 27], 194[9], 517[2], Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 4456, 4457, 8948.

Το αρχ. ουσ. *σάρξ*. Η λ. *σαρξ* και σήμ. λόγ. Η λ. *σάρκα* στο Meursius και σήμ.

1α) Το μυώδες μέρος του σώματος ανθρώπων και ζώων, κρέας: Ορνεοσ. 577[20], 579[29], 584[14], Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 248-37 χφ Ρ κριτ. υπ., Θεολ., Τζίρ. 356[20]· *Πού με ωφελούν ότι έμαθα καν τόσα γραμματίτσια,| και περπατώ και προσαιτώ και φόλλιν ου λαμβάνω,| και φαίνουνται αι σάρκαι μου και ομοιάζω νυκτοκλέπτην;* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 555· συχν. στον πληθ.: Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 46· *τες σάρκες και τα κόκαλα τ' αδικοσκοτωμένου* Λίμπον. 440· *η γυνή γυρίζει τα χέρια της προς τον Μονογενή και αγκαλιάζεται το ίδιόν της βρέφος. Και ως εγροίκησεν πως εγκαλίζεται ζωντανές σάρκες σηκώνεται εκπληττομένη* Μορεζ., Κλίνη φ. 325[v]· *βλέπει τον νεκρόν και αρχίζει και εσάλευγε και σφίγγουσιν οι σάρκες του και γέρνεται ομπροστά του* Μορεζ., Κλίνη φ. 91[r]· **β)** τμήματα σώματος, κομμάτια κρέατος: Κώδ. Πάτμου Ι 26, Βίος Αλ. 2135, Πεντ. Γέν. XVII 24· **γ)** προκ. για το χρώμα και την όψη της επιδερμίδας μαζί με τα επίθ. *λευκός, μελανός* κλπ.: *σώμα και γαρ πανεύγενον και κρυσταλλώδης σάρκα| την χάριν και την ηδονήν εις το λουτρόν αυξάνει* Καλλίμ. 795· *είχε γαρ την σάρκαν όλην| υπέρ χίονα λευκόχρουν* Ερμον. Α' 195· *εικοσάχρονος παρθένος,| εύστολη την ηλικίαν| και κατάλευκη την σάρκα* Ερμον. Ζ' 38· *πού έναιν οι σάρκες οι λευκές και οι ευμορφοσύνες* Γεωργηλ., Θαν. 56· *θώρεις ... τσι χιονάτες| σάρκες, περίσσα μελανές και πληγωμούς γεμάτες* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 116· *Ω πόση πάλαι συχασιά είσαι, όταν καθίζεις| τα μάγουλά σου κόκκινα, κι άσπρα να ζωγραφίζεις.* (παραλ. 2 στ.) *Την μαύρην σάρκαν κάνεις τη να ροδοκοκκινίζει,| και την μελαχρινότητα σαν χιόνι να ξασπρίζει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1189]· *η γη μαραίνει την ασπράδαν της σαρκός του, οπού ήτον ωσάν το χιόνιον* Διγ. Άνδρ. 411[29]· **δ)** το σώμα ολόκληρο: Μαχ. 474[38], Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 630, Μορεζ., Κλίνη φ. 316[v]· *όλοι οι πλέα παλαιοί οι μεγάλοι ερημίται ήσανε εις την έρημον εκείνην* (ενν. της Συρίας), *οδιατί ήτονε ο τόπος ζεστός και αυτείνοι ήσανε γυμνοί, και εχρειαζότανε η σάρκα τως και την βοήθειαν του τόπου,*

να μη τους χαλά το κρύος Μορεζ., Κλίνη φ. 90r· πουλεί τα πάντα του ως δι' εσέν, και βάνει τον εαυτόν του,| και βάνει και την σάρκαν του εις κάμινον δι' εσέναν Διδ. Σολ. P 50· άθρωπος ότι να είναι εις τη τσίπα της σάρκας του σήκωμα γή κόλλημα γή γλαμπράδα ... να ιδεί ο ιεριάς τη πληγή εις τη τσίπα της σάρκας Πεντ., Λευιτ. XIII 2-3· βαστά μέσα εις τη σάρκα ντου ένα φυλακτάρι Κατά ζουράρη 138· **ε)** (μεταφ.) για δήλ. στενής συγγένειας ή σχέσης (βλ. και Έκφρ. 1): το χέρι μας μη να είναι εις αυτόν, ότι αδερφός μας, σάρκα μας αυτός Πεντ. Γέν. XXXVII 27· Τέκνα, ψυχής μου κόσμημα και των σαρκών μου μέλη Καλλίμ. 45· πρέπει τον άνθρωπον ...|ν' αυξαίνει γαρ το πλούτος του, ομοίως και την τιμήν του,| μόνον να μη ένι άδικον, να επαίρνει συγγενών του| και να ακληρά την σάρκα του, τους σαρκικούς του φίλους Χρον. Μορ. H 4146· ο Θεός ουδέν του έδωκεν να ποιήσει κληρονόμον,| να αφήκει από την σάρκαν του παιδί τού να αφεντέψει| τον τόπον και την αφεντίαν, τήν είχαν οι γονείς του Χρον. Μορ. H 8054. **2α)** Κάθε ζωντανός οργανισμός: και εδαπανέθην παν σάρκα οπού σερπετεύγει ιπί την ηγή εις το πετούμενο και εις το χτήνο και εις το αγρίμι και εις όλο το σερπετό οπού σερπετεύγει ιπί την ηγή και όλος ο άνθρωπος Πεντ. Γέν VII 21· από όλο το ζωντανό, από παν σάρκα, δύο απ' όλα να φέρεις προς το κιβωτό Πεντ. Γέν VI 19· **β)** ο άνθρωπος γενικά: είπεν ο θεός του Νόαχ· πλερεί παν σάρκα ήρτεν ενέπιόν μου ότι εγέμισεν ηγής αδικιά αποεμπροστά τους και ιδού εγώ διαφτείρνω τους απέ την ηγή Πεντ. Γέν. VI 13. **3)** (Μεταφ.) **α)** προκ. για την υλική, φθαρτή υπόσταση του ανθρώπου (βλ. και Φρ. 2): Της σάρκας έναι το λοιπόν ίδιον της ν' αποθαίνει (παραλ. 1 στ.) και ως κορνιακτός να γίνεται, ώστε που νά 'ρθει η κρίση,| ν' ανασταθεί με νια ζωή, ψυχή και μ' άλλη φύση Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 55· Η φαμελία σου την νεκρήν σάρκαν εξεφορτώθη| και από του κόσμου την σκλαβιά εβγήκεν κι εγλυτώθη Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 143· Σταθείτε, πάντες άρχοντες, να σας ειπώ το τι 'δα| και να ξενοθαυμάσετε σαρκός τε την πατρίδα Νεκρ. βασιλ. 2· προκ. για την ενσάρκωση του Χριστού: Ω Κύριε, Πλάστη τ' ουρανού, Θεέ, της γης ο Κτίστης,| ελεημοσύνην προς αυτήν την σάρκα τήν εχρίστης! Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 296· ο Θεός και άνθρωπος εγίνηκεν ... και έλαβεν την ανθρωπίνην σάρκαν Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 22v· η μακαρία Παρθένος έδωκε σάρκα του Υιού του Θεού εκ των αχράντων και παρθενικών της πανάγνων αιμάτων Μορεζ., Κλίνη φ. 352r· **β)** σε αντιδιαστολή με το νου του ανθρώπου και με το πνεύμα: Η σάρκα αν είναι και πονεί, απομονήν ας έχει· γροικά το ο λογαριασμός, οπού καλλιά κατέχει Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 713· αν είν' κι επαραδείλιασα στο σφάμα του παιδιού μου,| τση σάρκας είν' το φταίσιμο, όχι του λογισμού μου Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 970· ίδρωσεν ο Ιησούς, ιδρώτα εβγάνει ως αίμα·| η σάρκα μόνο εδείλιασε, αμ' ήστεκε το πνέμα Π. Ν. Διαθήκη (Παναγ.)[2] 2979· ζεις σαρκικά, ως θέλει η σάρκα, και κάμνει χρεία να ζεις πνευματικά, ως θέλει το Άγιον Πνεύμα Μετάφρ. Δαμασκ. Βαρλαάμ 125[35]· **γ)** ως πηγή των παθών και αμαρτωλών επιθυμιών (ιδ. σεξουαλικών): Η φαμελιά σου ... (παραλ. 1 στ.) της σάρκας και του Πονηρού εγλύτωσεν τα πλάνη Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 145· εγελάστην απού τον κόσμον και επλανήθην απού την σάρκα Μορεζ., Κλίνη φ. 273v· ο ρήγας Ρικάρδος, ο οποίος ήτονε πολλά λάγνος και άσωτος, εδούλευεν της σαρκός του πλέον παρά της βασιλείας του Μορεζ., Κλίνη φ. 257v· (συχν. με προηγ. τα ουσ. όρεξις, ηδονή, επιθυμία, θέλημα κ.τ.ό.): οι δε ανόητοι άνθρωποι και άφρονες ακολουθούσι τας ορέξεις της

σαρκός, τρώγοντες, πίνοντες, σπαταλώντες, ορχούμενοι, χορεύοντες, πορνεύοντες Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι III 50· εις την όρεξιν της σαρκός πλέον έχει κρατημοσύνη η γυναίκα παρά τον άνδρα Άνθ. χαρ. 297[7]· εφυλάχθηκα ... παρθένος και έφυγα τας ορέξεις της σαρκός μου Διγ. Άνδρ. 395[25]· Διατούτο δεν απολαμβάνομεν άπερ ζητούμεν από τον Θεόν, διότι τις γυρεύει να του δώσει πλούτον, τις διά να έχει να κάνει το θέλημα της σαρκός του και πράγματα οπού να αρέσουν τον κόσμον. Και τούτα ο Θεός τα σιχαίνεται Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 354r· γυναίκα του κόσμου απού εδούλευεν εις τας ηδονάς της σαρκός Μορεζ., Κλίνη φ. 349r· αφανίζει (ενν. το μαρούλιον) το σκάνδαλον της σαρκός, διατί ξηραίνει το σπέρμα Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 204. **4)** Τα γεννητικά όργανα: και ως εκάθισεν η ιερά σύνοδος, ήλθαν έμπροσθεν οι έλεγχοι αυτού του πατριάρχου ... και εβόουν ότι ναι αληθώς περιτετμημένος έναι από τους Τούρκους ... ο δε πατριάρχης ... εσήκωσε τες άκρες των ρούχων αυτού ... και έδειξε την σάρκαν αυτού ... και ως είδαν ..., όλοι εξεπλάγησαν ..., διότι δεν ήτον σαρκός σημείον εις αυτόν, ήγουν του αυλού, ει μη μόνον ολίγον κομμάτι τομάρι Ιστ. πατρ. 110[1,5]· Και ιδόντες εξεπλάγησαν την καθαρότητα και παρθενίαν αυτού (ενν. του κυρού Διονυσίου)· ου γαρ ην σαρκός σημείον εν αυτώ, ει μη μόνον άκρον δέρματος Έκθ. χρον. 31[5]· Δεν το καλοκατάπιασι το δολερό το μήλο (ενν. ο Αδάμ και η Εύα),| οι σάρκες τως εφάνησα, χώνον τσι με το φύλλο Π. Ν. Διαθήκη (Παναγ.)[2] 1115.

Έκφρ. 1) Σαρξ εκ της σαρκός μου, σάρκα του κορμιού μου, σάρκα/κρέας από τη σάρκα μου = (βλ. και Π.Δ. Γέν. 2, 23-24, καθώς και σημερ. έκφρ. σάρξ εκ της σαρκός μου (λόγ.)/σάρκα από τη σάρκα μου (κοιν.)) (α) γυναίκα μου: Εύα και γυνή ωραιοπλουμισμένη,| σάρκαν απού τη σάρκα μου, πλευρόν εκ την πλευρά μου,| απήτι ο Θεός μάς έκαμε να σ' έχω συντροφιά μου Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1056· αυτείνην την αρχόντισσα, οπόναι συντροφιά σου| και κρέας απ' τη σάρκα σου, μέλος οκ την πλευράν σου,| πάσχε να συμπεριπατεί μιαν στράταν μετά σένα Δεφ., Λόγ. 358· (β) παιδί μου: Τέκνον μου ποθεινότατον, παιδί μου ηγαπημένον,| οστούν εκ των οστέων μου και σαρξ εκ της σαρκός μου Κομν., Διδασκ. Δ 8· παιδί 'ναι τ' απατού σου,| κόκαλο του κοκάλου σου και σάρκα του κορμιού σου Στάθ. (Martini) Γ' 304. **2)** Συγγενής κατά σάρκα/της σάρκας = συγγενής εξ αίματος: Εισίν δε και έτεροι οι ουκ εστίν συγγενείς κατά σάρκα, αλλ' ουν καλούνται διπλοσυνπεθέροι, οίτινες έρχουνται από διπλών προσώπων έξω από συγγενείας αφ' αίματος Ελλην. νόμ. 567[14]· ο πλούσιος αν ψυχομαχεί, πολλοί τον παραστέκουν (παραλ. 4 στ.) κι απ' αύτους τρέχουν μερτικόν να φέρουν τον νοτάριν,| μέρος απ' αύτους θέλουσιν η διάταξις μη γένει,| οπού 'ναι πλέον κοντότεροι συγγενείς κατά σάρκα,| διά να πάρουν όλ' αυτοί και άλλοι να μη πάρουν. Σαχλ. Β' (Wagn.) P 125· Από αρχιερείς, καβαλαρίους απήρεν μαρτυρίες| εγγράφως με τες βούλλες τους, το πως εμαρτυρούσαν,| ότι ήτον γαρ εξάδελφος εγνήσιος, κατά σάρκα,| του αφέντη της Καρύταινας Χρον. Μορ. H 8126· ανήρ προς παν συγγενή της σάρκας του μη σιμώσετε να αποσκεπάσετε ασκημιά Πεντ. Λευιτ. XVIII 6· ύστερα οπού επουλήθην (ενν. ο αδερφός σου) ξαγορά να είναι αυτουνού ένας από τους αδερφούς του να τον ξαγοράσει· ή ο θειός του ή ο υιός του θειού του να τον ξαγοράσει ή από συγγενή της σάρκας του από τη γενεά του να τον ξαγοράσει Πεντ. Λευιτ. XXV 49.

Φρ. 1) Βάνω την σάρκαν μου εις κίνδυνον/κίνδυνα διά κάπ., βλ. βάνω (Ι) Α' 40β φρ.

2) Βαστώ/φορώ *σάρκα* = έχω τις ατέλειες και αδυναμίες της ανθρώπινης φύσης: *και μη μου παραπονεθείς, αν κλαίω, α θρηνούμαι·| τη σάρκα την αθρωπινή βαστώ και τυραννούμαι* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 776· *Δεν είμαι εγώ άγγελος, μα είμαι ... ομοιοπαθής άνθρωπος ... και βαστώ σάρκα χωματένιαν με αίμα και με τα άλλα στοιχεία συνθεμένη* Μορεζ., Κλίνη φ. 358[v]· *όποιος θέλει να ελευθερωθεί από την απάτην του κόσμου ... και καλά να φορεί σάρκα καμωμένην από την γην, αλλά η χάρη της Παρθένου την αγιάζει και κάνει τηνε πράγμα άγιον* Μορεζ., Κλίνη φ. 61[r]. **3)** *Να γίνουμε/-τε* κλπ. *μια σάρκα* = ευχή προκ. για την ένωση άνδρα και γυναίκας (πβ. *έσονται οι δύο εις σάρκαν μίαν* Π.Δ. Γέν. 2, 24): *Δυο σάρκες μια να γίνετε κι έχετε την ευχή μου* Π. Ν. Διαθήκη (Παναγ.)[2] 1052· *και πεθυμώ κι εγώ ο φτωχός μετά σου* (παραλ. 1 στ.) *να σμίξω, ν' ανακατωθώ, μια σάρκα να γενούμε* Πανώρ.[2] Β' 313. **4)** *Δανείζω τη σάρκα*, βλ. *δανείζω* 1β φρ. **5)** *Ζω με την σάρκα μου* = κερδίζω χρήματα ασκώντας πορνεία: *με την σάρκα τους να ζουν δίχως κανένα κόπον* (ενν. *οι πολιτικές*) Σαχλ., Αφήγ. 683. **6)** *Απερνώ ξουράφι ιπί όλη τη σάρκα μου*, βλ. *περνώ* φρ. 5β. **7α)** *Εσθίω/τρώγω την σάρκα, τις σάρκες κάπ.* = (μεταφ.) προκαλώ (με ευχαρίστηση) σοβαρή βλάβη σε κάπ.: *ο συκοφάντης μη χαρεί, μηδέ τελεσφορήσει,| ότι τας σάρκας προφανώς των αδελφών εσθίει* Γλυκά, Στ. 549· *βλέπω και πήδησε και κάτσε κι εις την Δύσιν* (ενν. *ο Τούρκος*),| *ως πάρδος λεοντόπαρδος, ως λέων πεινασμένος,| και τρώγει σας την σάρκαν σας, και πίνει σας το αίμα, ωσάν γλυκύν μαγείρευμα και δίχα θέλημά σας* Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 446· **β)** *τρώω/δαγκάνω τις σάρκες μου* = εκδηλώνω με έντονο τρόπο την αγωνία, την απελπισία μου: *Οι Εβραίοι, το να τ' ακούσουσι να τον ελευτερώσει* (ενν. *ο Πιλάτος το Χριστό*),| *τα σάλια τωνε ετρέχασι, τσι σάρκες τωνε τρώσι* Π. Ν. Διαθήκη (Παναγ.)[2] 3333· *τ' άλογο του Σπιθόλιοντα τσι σάρκες του δαγκάνει·| όση ώρα εκείνος πολεμά, αντρειεύγετο να λύσει,| να πάγει στον αφέντη του, ογια να του βοηθήσει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1172.

σαρξίφαγος ο ή **σαρξίφαγον** το· *σαρξιφάγος ή σαρξιφάγον*, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 53 κριτ. υπ.

Από το μτγν. ουσ. *σαξίφραγον* ή *σαξίφραγος* (<λατ. *saxifragus*· TLG) με μετάθεση του -*ρ*-. Λ. *σαρξιφαγές* επίσης μτγν. (TLG). Ο τ. *σαρξιφάγος* τον 9. αι. (TLG). Οι λ. *σαρξίφαγος* και *σαρξίφαγον* τον 4. αι. (TLG), ενώ η λ. *σαρξίφαγος* στο Du Cange, όπου και λ. *σαρζόφαγον*.

(Βοτ.) ποώδες φυτό που φυτρώνει σε βραχώδεις περιοχές (για το πράγμα βλ. Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ., λ. *σαξιφράγκα*): *Έπαρε πεπέρι άσπρον, ...κανέλλαν, ... σαρξίφαγον, αριστολοχίαν μακράν* αυτ. 53.

σαρξιφάγος ή **σαρξιφάγον** το, βλ. *σαρξίφαγος — σαρξίφαγον*.

σαρούτι το.

Αβέβ. ετυμ.· βλ. Μαράβα-Χατζηνικολάου, ΔΧρΑΕ 1, 1959, περίοδ. Δ', 129. Πβ. λ. *σαρούκτη* στο Du Cange. Τ. *σάρουτ* σε έγγρ. του 11.-12. αι. (TLG), *σαρούτ* τον 11. αι. (LBG, λ. *σαρούτ(ιον)*, TLG), *σαρούτιν* τον 11. αι. (LBG, λ. *σαρούτ(ιον)*) και σε έγγρ. του 14. αι. (Act. Lavr. III 147[5]) και *σαρούτιον* σε έγγρ. του 14. αι. (Act. Doch. 49[24,25]). Πληθ.

σαρούτια σε έγγρ. του 16. αι. (Διαθ. Βοϊλά 24). Η λ. τον 11. αι. (LBG, λ. *σαρούτ(ιον)*).

Ψηφιδωτή εικόνα (για το πράγμα βλ. Μαράβα-Χατζηνικολάου, ό.π., 127-129· βλ. όμως και Lemerle [Διαθ. Βοϊλά σελ. 37]): *ετέρα εικών ο άγιος Νικόλαος σαρούτι μετά περιφερείας* Κώδ. Πάτμου Ι 9.

σάρπιγξ η, βλ. *σάλπιγξ-γγα*.

σάρπικος, επίθ.

Από το τουρκ. *sarp* (Redhouse). Τ. *σάρπικους* σήμ. ιδιωμ. (Ανδρ., Ιδ. Μελ.). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Γιαννουλέλλης, Πλωμάρι 64) και στο Βλαστού, Συνών.[2] 85 (λ. *ανηφορικός*).

Απότομος, απόκρημνος, δυσπρόσιτος: *εστράτευσαν* (ενν. *οι Χαρβάτες και Αλβανίτες*), *στο Κλίσι κάστρο πάσι,| οπού οι Τούρκοι το 'χασιν 'πό άλλα κάστρη πάσι,| ήγουν πολλά 'ναι δυνατόν και σάρπικον στον τόπον,| με πόλεμον δεν παίρνεται διά κανέναν τρόπον* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 4817.

σαρπούζι(ν) το.

Από το τουρκ. *serpuş* (Redhouse).

Κάλυμμα της κεφαλής: *Το πρόβατον δε παρευθύς έφησεν προς την αίγαν:* «(παραλ. 33 στ.) *Ακόμη το μειζότερον τό κάμνει το μαλλίν μου| είναι τα ρούχα τά φορούν όλη η ανθρωπότης* (παραλ. 10 στ.) *Τα ... χοντρά, κάμνουν κοινοί ανθρώποι·| ποιούν βαρέα στρώματα και παραπιλωμένα,| κέντουκλα και δρομάχια, φέλεθρα εις τας σέλας.| Καπάσια, σαρπούζια, ζαρκούλια και τ' άλλα ...*» Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 512.

σαρράφης ο, βλ. *σαράφης*.

σαρραφλίκιν το, βλ. *σαραφλίκι*.

σαρσαρόλιν το· *σαλταρόλιν*, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 655 κριτ. υπ.· *σαλτσαρόλιν*, αυτ. 655 κριτ. υπ.

Από το μεσν. λατ. *salsarolium* (Du Cange, Lat.). Τ. *σαρσαρόλι(ν)* σε έγγρ. του 16. αι. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Β' 257[13], Γ' 191[6]).

Μικρό επιτραπέζιο σκεύος στο οποίο σερβίρεται η σάλτσα, σαλτσιέρα (για το πράγμα βλ. Nicholas-Baloglou, Quadr. 341-342)· (εδώ σε παρομοίωση, σκωπτ.): *προς τον βουν ελάλει* (ενν. *ο γάδαρος*): «(παραλ. 1. στ.) *εγώ έχω νεύρον το παχύν, μεγαλοματσουκάτον,| μακρόν, παχύν και στιβαρόν, ρουθουνοκεφαλάτον* (παραλ. 2. στ.) *Και όταν οιστροκινηθεί και πυρωθεί ολίγον,| ομοιάζει το κεφάλιν τον φράγκικον σαρσαρόλιν* αυτ. 655.

σάρτες οι.

Αντιδ. από το ιταλ. *sarte* (παλαιότ. πληθ. του ουσ. *sartia* <ελλην. *εξάρτια*, πληθ. του ουσ. *εξάρτιον*)· βλ. Battisti-Alessio, Diz. etim., λ. *sartie*, Battaglia, λ. *sartia*, καθώς και Kahane-Tietze, Lingua Franca 388. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.).

(Ναυτ.) ξάρτια· εδώ σε μεταφ.: *Μ' άνεμον κατάδικόν μου| και με βάρκα τσακκισμένη| εις θάλασσαν θυμωμένη| αρμενίζει τ' αστρικόν μου·| την όρεξην κυβερνόν μου| και την πεθυμιά μου σάρτες,| έχω και τες έννοιες ναύτες| για να πάγω στο καλόν μου* Κυπρ. ερωτ. 126[30].

σάρτζα (I) η, Σεβήρ., Σημειώμ. 4δ, 95, Ολόκαλος 3[10], 5[13], 6[10], 9[12], 11[10], 13[9], 20[15], 49[6], 53[16], 74[14], 163[10], Διαθ. 17. αι. 5[38-39], 7[108], Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 134[9], 248[8], 595[8], 598[5, 6].

Από το ιταλ. *sargia* (Battaglia) – βενετ. *sarza* (Boerio). Η λ. στο Somav. (γρ. *σάρντζα*) και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.² Ε' 146, Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ.).

α) Μάλλινο υφαντό ύφασμα *σάρτζα διά μαντί* Σεβήρ., Σημειώμ. 80α· *σάρτζα άσπρη πήχες δέκα* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 62[13]· **β)** απλό γυναικείο ένδυμα, πιθ. φόρεμα, πανωφόρι ή μαντήλα: *ΑΝΝΙΤΣΑ: Κερά, λογιάζω γλήγορα τη βρίσκεις* (ενν. *τη θυγατέρα σου*)· *στο Θεό μου,| το πώς ευρέθη εθώρουν τη απόψε στ' όνειρό μου. ΑΡΜΕΝΙΣΣΑ: Μαγάρι να ξεδιάλυνε σήμερο τ' όνειρό σου!| Αννίτσα, α λάχει να βρεθεί, χαρά στο ριζικό σου!| Σάρτζα και σκέπη και φελλούς θέλω να σου χαρίσω,| κι αν είν' και θες να παντρευτείς, τάσσω να σε προικίσω* Κατζ. Δ' 439· *Στίμα ρουχών: ... ένα ζευγάρι φουστάνια, το ένα τριμμένο και το άλλο καινούργιο, λινομπάμπακα, ... σάρτζα ράσινη άσπρη ..., μπόλιες μεταξωτές δύο ...* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 72[11]· *Και, οπότα ο μεγαλοδύναμος Θεός θέλει να με κράξει σιμά του, το κορμί μου να είναι θαμμένο εις το μοναστήρι του Σαν Φραντσέσκο, με δίχως καμιάς λογής πόμπα, ... και να μου βάλου τη μαύρη μου σάρτζα και με την άσπρη μου πόλια* Διαθ. 17. αι. 1[32]· *μία σάρτζα νερατζάτη, ... την οποία τση δίδουν οδιά τα μαλλιά τση οπού λέγει και 'κοψεν* (ενν. *η κερά Μαρούσα*) Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 163[17].

σάρτζα (II) η, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 45· *σάλτζα*, αυτ. 49 δις, 50.

Άγν. ετυμ.· πιθ. (;) σχετ. με το ιταλ. *salsapariglia* (βλ. Battaglia). Πβ. λ. *σάρτζες* στο Du Cange.

Είδος φυτού με φαρμακευτική χρ.· πιθ. (;) *σμίλαξ* (βλ. Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ. 3694, λ. *σμίλαξ*): *Την μαλαφράντζαν την ωφελούσι ... το ζουμί της ρίζας του τζιοπτζινί, της σάρτζας, του σελίνου ...· αμή ο αφρός από τα βρασμένα βότανα ωφελεί εις τες πληγές, οπού να αλείφεται* αυτ. 47.

σαρτζέντες ο. — Βλ. και *σεργέντης*.

Από το βενετ. *sargente* (Boerio). Πβ. και Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ., λ. *σαργκέντες*, καθώς και Κατσαΐτ., Κλ. Β' (*σαργκέντες γκενεράλης*).

Βαθμοφόρος του στρατού (προκ. για υψηλόβαθμο αξιωματούχο, βλ. Boerio, λ. *sargente*): *ΤΖΑΒΑΡΛΑΣ: Εγώ 'μου εκείνο τον καιρό 'ς τσι μάχες στην Ιτάλια| - σαρτζέντες ήμουνε εδεκεί maggior de la battaglia-| κι αν ήξευρες είντά 'καμα, ήθελες τουρτουρίσει| μονάχα να τ' αφουγκραστείς. ΜΠΕΡΝΑΜΠΟΥΤΣΟΣ: Αφέντη μου, να ζήσει| η αφεντιά σου, μην τα πεις, και τρέμει το σκατό μου.| Γιατρός μου χρειάζεται γοργό, λογιάζω, στο Θεό μου* Φορτουν. (Vinc.) Β' 24.

σαρτζίνα η.

Από το ουσ. *σάρτζα* (βλ. ά. *σάρτζα* I) και την κατάλ. *-ίνα*.

Μικρή σάρτζα (βλ. ά. *σάρτζα* (I) σημασ. β)· εδώ σε λογοπαίγνιο (βλ. Πολίτης Λ. [Κατζ. σ. 114]: *ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Dunque tutta la sarcina θα ρίξεις στο λαιμό μου;- ΓΙΑΚΟΥΜΟΣ: Σαρτζίνα δεν εφόρεσα ποτέ μου, στο Θεό μου* Κατζ. Δ' 164.

σαρτιτζόλι το.

Πιθ. από το ιταλ. *sartiola* (Battaglia).

(Ναυτ.) μικρό σκοινί που συγκρατεί τα κατάρτια ιστιοφόρου: *Εξάρτια παλαία: Μια τουρτίζα ογιά ν' αμπουγιάρουν το κατάρτι και ανέλα των αγκόρων· από λίτρες έντεκα έως δώδεκα η οργία, να έναι έως λίτρες χίλιες. Σαρτιτζόλια και μουσέλια και κουδέτες των ταλίων ... λίτρες αρ'* Καραβ. 505[14].

σαρτσών(ν)ω, Βουστρ. (Κεχ.) Α 198[11], Β 199[10], Μ 199[11].

Πιθ. σχετ. με το ουσ. *σάρτζα (I)* (βλ. και Κεχαγιόγλου [Βουστρ. σ. 487]). Τ. *σαρτζώννω* σήμ. ιδιωμ. (Φαρμακ., Γλωσσάρ. 428, Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.).

Καθαρίζω· τακτοποιώ: *Και την αυτήν ημέραν ήρτεν από την Αμμόχουστον ο μισσέρ Γιλιάμ τε Ρράς και είπεν πως: «Εσαρτσώναν το παλάτιν της ρήγαινας και έβγαλαν και την ρήγαιναν έξω, και ήρτεν πάσα άθρωπος και εποίκεν της όρκο, και εστήσαν πάγκο και επλερώσαν πάσα άνθρωπον οπού τον χρωστούσαν»* Βουστρ. (Κεχ.) 198[11].

σαρώ· *σαρώνω.*

Το μτγν. *σαρόω*. Ο τ. στο Βλάχ. και σήμ.

Καθαρίζω το δάπεδο από ακαθαρσίες, σκουπίζω: *την οικίαν σου δύο και τρεις φοράς την ημέραν σαροίς και φιλοκαλείς, και ουδέ καν μυίαν αφίεις εισελθείν* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. IV 801· (εδώ μεταφ.): *όταν βουληθεί θέλει να κυνηγήσει* (ενν. *ο λέων*),| *υπά εις δάσος και βουνίν, σαρώνει το τριγύρου,| και κάμνει το ως άλωνα τριγύρου όλον το δάσος* Φυσιολ. (Legr.) 950.

σάρωμα το.

Από το *σαρώ* και την κατάλ. *-μα*. Η λ. στον Ησύχ. (λ. *οφέλμασι, απούργους γωνίας*, TLG), στη Σούδα (λ. *σαρώματα*, TLG), στο Steph., Θησ., στο Βλάχ. και σήμ.· βλ. και LBG.

Καθάρισμα· σκούπισμα: *Είναι* (ενν. *αι περιστεραί*) *και παστρικότερα απάντων των ορνέων,| και τέρπονται την ευωδιάν και τόπους μυρισμένους,| και σάρωμα η κοίτη τους θέλουν να μη τους λείψει* Φυσιολ. (Legr.) 653.

σαρώνω, βλ. *σαρώ*.

'σασμός ο, βλ. *ισασμός*.

σασσινάρισμα το, βλ. *ασσασσινάρισμα*.

σασσινάρω, βλ. *ασσασσινάρω*.

'σασσινεύω, βλ. *ασσασσινεύω.*

σαστίζω, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2945· *σιαστίζω,* αυτ. 3613· *χιαστίζω,* αυτ. 4067, 5459, 7351.

Από το τουρκ. *şaştı* (αόρ. του *şaşmak*· βλ. Kaplanis [Ιωακ. Κύπρ., Πάλη σ. 764]). Ο τ. *σιαστίζω* σε έγγρ. του 18. αι. (Μέρτζιος, Μακεδ. 7, 1967, 116) και σε ελληνοεβραϊκά τραγ. των Ιωαννίνων του 18. αι. (Schwartz-Athanassakis, MGSY 3, 1987, 216, 220)· τ. *δαστίζω* σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Χατζ., Λεξ.· βλ. και Kaplanis, ό.π.). Τ. *σιαστίζου* σήμ. ιδιωμ. (Αποστόλου, Λεξ. Νάουσας, Δελιόπουλος, Ρουμλουκ.). Η λ. στο Somav., σε κείμ. του 18. αι. (Δαβίδ 234, 532, Βαρνάβας, Ριμ. 44) και σήμ.

Ταράζομαι, συγχύζομαι, εκπλήσσομαι, τα χάνω: *τώρα τους εκλείσασιν* (ενν. *τους Αγαρηνούς οι Βενετσάνοι*) *'πομέσα και απόξω| κάτεργα και μπερτόνια, μαούνες και με φόρσο.| Τώρα οι Τούρκοι σάστισαν το πώς αυτούς εκλείσαν| -σάμπως δεν έχουν δύναμιν- και πώς τους ετσακίσαν* αυτ. 4783· *Απόξω τους εξάφνισαν* (ενν. *οι Βενετσάνοι*), *τρόμος πολύς εγίνη| εις την αρμάδα των Τουρκών τότες την ώρα κείνην.| Διότις σαν τους είδασιν εχιάστισαν καθόλου| και βούλοντο να φύγουσιν, αν ημπορούν, του κώλου* αυτ. 6421.

σάταλα, άκλ. Πωρικ. (Winterwerb) II 86 κριτ. υπ. — Βλ. και *πάταλα.*

Από τη φρ. *έσθ' ότε άλλα,* (*ποτέ άλλα*) (ΛΚΝ, λ. *τσάτρα πάτρα*). Επίρρ. *σάτρα πάτρα* σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.^{2} Ε' 148, Κουσαθανάς, Λεξ. Μυκόν., Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.). Βλ. και Συμεωνίδης, Μελ. ελλην. γλώσ. 13, 1992, 43-44.

Στην έκφρ. *σάταλα πάταλα* = προκ. για λόγια τραυλά και ασαφή, ασυνάρτητα, συγκεχυμένα· ανοησίες (πβ. νεοελλ. *τσάτρα πάτρα*): *το αίμα σου να πίνουσιν οι άνδρες να μεθούσιν, να μηδέν ηξεύρουσιν το τι ποιούσιν και να λέγουν λόγια κλωθογυριστά από το αίμα σου, Στάφυλε, σάταλα πάταλα, ως δαιμονιζόμενοι* αυτ. I 160.

Σατανάς ο, Καλλίμ. 1306, Σπανός (Eideneier) D 615, Χρον. Τόκκων 1255, Δευτ. Παρουσ. 300, Μορεζ., Κλίνη 113^v, 114^r δις, Διγ. Άνδρ. 372^{35}, Φορτουν. (Vinc.) Β' 60, Χριστ. διδασκ. 439, Ροδινός (Βαλ.) 128, Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 51^{12}, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2646, 3860, κ.α., Διακρούσ. (Κακλ.) 627, Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 124^{39}, κ.α.

Το μτγν. ουσ. *Σατανάς.* Η λ. και σήμ.

Ο Διάβολος, ο Εωσφόρος: *Την νύκτα οπού περπατούν είναι κλέπται και φονίσκοι| και την ψυχήν τους δίδουσιν του Σατανά κανίσκι* Σαχλ. Ν. 55· *και αυτός ο ταλαίπωρος αποτάξατο τον Χριστόν και συνετάξατο τω Σατανᾶ, ο οποίος Σατανάς του ήδιδεν όλες του τες επιθυμίες απού επεθύμα εις τον κόσμον και εις την ζωήν ετούτην* Μορεζ., Κλίνη φ. 114^r· *Αφέντη εκλαμπρότατε, και τούτο να ποιήσεις·| από την μέθην πρόσεχε διά να μη μεθύσεις| διότι είναι άγκιστρον, του Σατανά παγίδα,| και όσοι την απόχτησαν πολλά κακά τους είδα* Ιστ. Βλαχ. 2049· *Ανήμερά 'ναι και Λαμπρά, ανήμερα και δόξα| που καταργήθησαν του Σατανά τα βέλη και τα τόξα| κι ήλθεν η απολύτρωσις στα γένη των ανθρώπων* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 5986.

σατανικός, επίθ., Μορεζ., Κλίνη φ. 439^v, Μετάφρ. Δαμασκ. Βαρλαάμ 139^2, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 6857· *σαντανικός.*

Το μτγν. επίθ. *σατανικός* (TLG). Για τον τ. βλ. Κεχαγιόγλου [Απολλών. σ. 483]. Η λ. και σήμ.

Που προέρχεται από το Σατανά, διαβολικός: *Και γεγόνασιν άπαντα, όσα ήθελον έργα| και εμιάνθη η οδός από της ανομίας| συνεργεία σατανική και ψυχής αμελεία| ει και πολλά ανθίστατο η κόρη προς το έργον* Διγ. (Trapp) Gr. 2292· *Αλλ' ο εχθρός και βάσκανος του γένους των ανθρώπων| εις έρωτα σαντανικόν και οίστρον θηλυμανίας| εξέκλινε τον κύρην της, σ' αγάπην εις εκείνην* (ενν. *την θυγάτηρ*) Απολλών. (Κεχ.) 13· *σφάλμα μέγα και σατανική πλάνη* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.^{2} Εισαγ. 15.

σατανοδιαβολάρχης ο.

Από τα ουσ. *σατανάς* και *διάβολος* και το β' συνθ. *-άρχης.*

Αρχηγός των διαβόλων· (εδώ προκ. για το Χάρο): *σκιαστόν τρομάσσω σε* (ενν. *Χάρε*), *να 'σαι σαν τον τρομάρχην| επάνω εις τον Κέρβερον σατανοδιαβολάρχην* (παραλ. 3 στ.) *κρατών πασίλογ' άρματα και με τα δρέπανά σου* Γεωργηλ., Θαν. 213.

σατανώνω· *σαντανώννω.*

Από το ουσ. *σατανάς* και την κατάλ. *-ώνω.* Ο τ. (για τον οποίο βλ. Κονομής, Κυπρ. Σπ. 17 <1953>, 1954, 25-26) και σήμ. ιδιωμ. (Χατζ., Λεξ., Ερωτόκρ., Γλωσσάρ. 101, Λουκά, Γλωσσάρ.).

Μπλέκω: *Τότες ο διάβολος επήρεν πογέριν απάνω του και έβαλεν μίαν θηλιάν εις την στράταν και εκείνη εσαντάνωσέν το εις τίτοιαν λογήν εις τα πόδια του, οπού τον εποίκεν και κρέμμισεν απού έναν ψηλόν βουνάριν και εσκοτώθηκεν* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 134.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = σατανικός, διαβολικός: *Ειπέ* ... (παραλ. 1 στ.) *τίνος υπέρ της αφορμής και τίνος εξ αιτίας| διπλούν το μήλον έποικες, ζην τε και θανατώνειν;| Μη τις ποσώς ηνάγκασεν, κατεδυνάστευσέν σε,| μη θέλουσιν παρέσυρεν κάκ της αιτίας ταύτης| εποίκες όσον έποικες, δαίμον σατανωμένη;* Καλλίμ. 2584.

σατία η, Μαχ. 114^4, 146^2, 156^{30}, 168^{30}, 180^{17}, 204^{23}, 210^{34}, 272^{34}.

Από το ιταλ. *saettia* (Kahane, BNJ 15, 1939, 125, Dawkins [Μαχ. II σ. 104]). Τ. *σαϊτιά* στο Somav. Λ. *σάτι* στο Βλαστού, Συνών.^{2}.

Τύπος ελαφρού, γρήγορου πολεμικού πλοίου με κουπιά: *Και πάλε ο ποδέστας τους Γενουβήσους και ο μπαλίος τους Βενετίκους αρματώσαν μία σατίαν και επέψαν την με τους δύο πραματευτάδες* αυτ. 284^{33}· *επέψαν χαρτία με μίαν σατίαν και επήραν τα εις την Αλεξάνδραν και εδώκαν τα εις την γην και η σατία εστράφην* αυτ. $210^{27, 28}$.

σατιαία η, Metrol.^{2} 47^{24}, $48^{5, 6}$.

Από το ουσ. *σάτον* (Schilb., Byz. Metrol. 75-76). Η λ. τον 6. αι. (LBG).

Μονάδα μέτρησης έκτασης: *το δε πλέθρον κ' επί κ' ακαίνας έχει τω μέτρω του καλάμου, όπερ παρά Παλαιστινοίς και Άραψιν σατιαία καλείται* αυτ. 49^1· *αροτριά το ζεύγος των βοών της ημέρας σατιαίας β'c''* αυτ. 48^8.

σατικά η, βλ. *σιατίκα*.

σατίον το.

Από το προβηγκ. *satin* (Honnorat, Dict. provenç.-franç.). Η λ. στο Du Cange. Πβ. και λ. *σατίτικα* (Καραντής, Κουλουρ. Γλωσσάρ.) και *σατέν* (<γαλλ. *satin*) σήμ.

Μεταξωτό, γυαλιστερό ύφασμα, σατέν: *Πού έναιν οι σάρκες οι λευκές και οι ευμορφοσύνες| οι φαντασίες οι πολλές και οι γαλανταροσύνες| τα ρούχα σας τα έκλαμπρα, σατία και βελούδα* Γεωργηλ., Θαν. 58.

σατίρι το.

Από το τουρκ. *satır* (Redhouse). Τ. *σατυρι* (Αποστόλου, Λεξ. Νάουσας) και *σατ'ρι* (Σουφλιώτ. λεξ.) σήμ. ιδιωμ. Η λ. στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Πασχαλούδης, Τερπν. Νιγριτ., *σατίρ(ι)*), στο Ανδρ., Λεξ. και στο Βλαστού, Συνών.[2] (*σατήρι*).

Μεγάλο μαχαίρι, μάχαιρα, πέλεκυς (εδώ για αποκεφαλισμό): *Τότες τον αζαρλάτισεν και είπεν τον: «Κιαφίρη,| να κόψουν το κεφάλι σου τώρα με το σατίρι ...»* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 978.

σατισφάδος, επίθ., Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 135[15], 145[7], 189[7], 214[7], 418[4-5], 458[5].

Από το *σατισφάρω* αναλογ. με επίθ. σε *-άδος*· πβ. παλαιότ. ιταλ. *satisfatto* (Battisti-Alessio, Diz. Etim., λ. *satisfare*) – ιταλ. *soddisfatto* (Battaglia).

Ικανοποιημένος, εξοφλημένος: *επειδή αυτός επληρώθη και λέγει πως είναι σατισφάδος για τσι λεγόμενες πουλησές των άνωθεν πραμάτω οπού τα ινστρουμέντα μολογού, θέλει και δίδει τον θέλημα να μπορεί να καταστιχάρει γή να τα βάλει στο ικάντος* αυτ. 170[11]· *το οποίον* (ενν. *χωράφι*) *του δίδει* (ενν. *του άνωθεν κυρ Αντρέα*) *απού την σήμερον και ομπρός απού τον Αμυγδαλολάκκον τα χωράφια οπού έχει ο άνωθεν μισσέρ Τζουάνες να μοιράσει, να πάρει πέντε πρατικών χωράφι, διά να είναι σατισφάδος* αυτ. 156[8].

σατισφάρω, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 35[12, 15, 20, 21], 40[10], 41[17], 94[22], Διαθ. 17. αι. 3[36, 117, 278, 322], 4[14, 18], 9[154], Βεστάρχης, Στίχ. πολιτ. Ανάστ. 294· *σοτισφάρω*, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 107[1].

Από το *παλαιότ.* ιταλ. *sattisfare* (Battaglia, λ. *soddisfare*). Ο τ. (<ιταλ. *soddisfare*, Battaglia) στο Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β' (*σοττισφάρω*). Τ. *σαστιφάρω* και *σοστιφάρω* στο Somav. Μτχ. *σατισφαρισμένος* σε έγγρ. του 17. και *σοτισφαρισμένος* σε έγγρ. του 18. αι. (Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου, λ. *σατισφαρισμένος*).

α) Ικανοποιώ, παρέχω σε κάπ. κ. (συν. προκ. για την προίκα ή μέρος αυτής), εκπληρώνω μια υποχρέωση: *ο άνωθεν αφέντης Βεργίτσης προμετέρει να της δώσει και να της σατισφάρει οδιά προικίον και αδελφομοίρι ... υπέρπυρα ... χιλιάδες τρεις* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 35[9-10]· ***β)*** (μέσ.) ικανοποιούμαι: *Οι οποίοι* (ενν. *Αιγύπτιοι*) *πάλιν δεν εσοτισφάρουνταν εις αυτούς μηδέ εις τους άλλους θεούς των εθνών, αμή ως και τα άλογα ζώα και τα φυτά επροσκύνουν διά θεούς* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 107[18].

σατισφατσιόν η, Βαρούχ. (Bakk. -v. Gem.) 144[35], 566[8], 795[7]· *σοτισφατσιόν*, Διαθ. 17. αι. 8[13], Στάθ. (Martini) Γ' 132, 133.

Από το βενετ. *sodisfaziòn* (Boerio)· πβ. (παλαιότ.) ιταλ. *satisfazióne* (Battisti-Alessio, Diz. Etim., λ. *satisfare*, Battaglia, λ. *soddisfazióne*). Τ. *σαστιφασιού*, *σαστιφατσιού* και *σοστιφασιού*, *σοστιφατσιού* στο Somav. (λ. *σαστιφασιού*, *σοστιφασιού*).

α) Ικανοποίηση: *και ταύτα στέργω και παρακαλώ και οδιά σοτισφατσιόν μου εδικήν μου εθέλησα και είναι πρεζέντε η κερά μου εδώ εις τούτο το κοντιτσίλλο* Διαθ. 17. αι. 2[37-38]· *Τούτ' είναι σατισφατσιόν τέτοιας λογής μεγάλη| οπού ο Ρομέης πλιότερη δεν ημπορεί νά 'βρει άλλη* Στάθ. (Martini) Γ' 491· ***β)*** (εδώ νομ.) εξόφληση χρέους: *Εδεκεί, έστοντας και να χρωστεί ο Γεώργης Κονταλόνης ... τση κερά Λένας Βαρουχοπούλας, χήρα του ποτέ Μανόλη Κονταλόνη υπέρπυρα σαράντα α κόντο των ελίων απού εξαγόρασεν από κείνη, την σήμερον τση έδωκεν ομπρός εμέν, του νοδάρο, και των κατωγεγραμμένων μαρτύρων για σατισφατσιόν των υπερπύρων σαράντα μίαν κούπαν αργυρήν της βούλας και τελείως όλο πληρώθη* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 543[3].

σατισφιάζω. — Πβ. και *σατισφάρω*.

Από το *παλαιότ.* γαλλ. *satisfier* (Gr. d'Hauterive, Dictionn.) - *παλαιότ.* ιταλ. *sattisfare* (Battaglia, λ. *soddisfare*).

Ικανοποιώ, επληρώνω μια επιθυμία: *η καλογριά είπεν του: «Αφού εγώ θωρώ και τούτα τα 'μμάτια μου διδού σου τόσον απλαζίριν, εγώ εννοιάζομαι να κουντεντιάσω και να σατισφιάσω την πεθυμιά σου»* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη - Πηδώνια) 147.

σάτο(ν) το, Metrol.[2] 47[25].

Το μτγν. ουσ. *σάτον*. Η λ. στο Du Cange.

Εβραϊκή μονάδα μέτρησης (χωρητικότητας) ίση με 1/30 του κόρου ή 1 1/2 μόδιο (βλ. L-S, λ. *σάτον*): *Η βασιλεία των ουρανών ομοιάζει προζύμι, το οποίο παίρνοντάς το μία γυναίκα το ανακάτωσεν εις τρία σάτα αλεύρι, έως οπού εζυμώθη όλον* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ματθ. ιγ' 33.

σατραπεία η.

Το αρχ. ουσ. *σατραπεία*. Η λ. και σήμ. (ιστ.).

Διοικητική περιφέρεια του περσικού κράτους· στην φρ. *ποιώ τινι σατραπείαν* = ορίζω κάπ. σατράπη: *Τον δε Δαρείον ουκ αυτός ανείλον τον Περσάρχην.| Οι τούτων καταπλήξαντες ουκ είδον αυτούς μάλλον·| οίτινες γαρ εισίν, αυτοίς ποιήσω σατραπείας,| αν μόνον ούτοι προς το φως θελήσωσιν ελθήναι,| ως τον ημέτερον εχθρόν Δαρείον ανελόντες* Βίος Αλ. 3976.

σατράπης ο, Διγ. Ζ 64, Βίος Αλ. 1602, 1800, 3368, 3370, 4354, 5084, Χρησμ. Ι 95, Hagia Sophia α 436[15], Byz. Kleinchron. Α' 312[11], Βεντράμ., Φιλ. 199, Διγ. Άνδρ. 314[5], Προσοψάς, Δράμα γενν. τυφλού 303, 334, 505, 517, 527, 616, 697, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 3908.

Το αρχ. ουσ. *σατράπης*. Η λ. και σήμ.

α) Διοικητής της *σατραπείας*, διοικητής επαρχίας του αρχαίου περσικού κρά-

τους: *εκείθεν δε παραλαβών πάντας τους επιλέκτους* (ενν. *ο Αλέξανδρος*)| *τω ποταμώ τω Γρανικώ τάχει προσεπιβαίνει| ον τινα κατεφύλαττον σατράπαι του Δαρείου* Βίος Αλ. 1189· *Άπαντες δε γινώσκετε σατράπας προεστώτας| από την σήμερον καλώς, οις υπακούειν δέον| καθώς και πρότερον αυτοί πάσι τοις του Δαρείου* Βίος Αλ. 3941· **β)** στρατηγός, αξιωματούχος του στρατού: *Εκείθεν ουν Αλέξανδρος συν τη δυνάμει πάση| και τοις σατράπαις τοις αυτού, προς Κόρινθον απήει·| εύρε δ' εκεί τελούμενον αγώνα των Ισθμίων* Βίος Αλ. 2404· *Είτα λαβών Αλέξανδρος πάντας αυτού σατράπας| και πάντα τα στρατεύματα προς τας Πλαταίας ήλθε* Βίος Αλ. 2450· *Τούτα τα θάρρη είχασιν* (ενν. *οι Τούρκοι*) *'π' εκείνους τους συμβούλους,* (παραλ. 1 στ.) *οπού τους έδιδαν βουλήν στην Ζάταραν να πάσιν,| του Βενετσάνου τόπους του να θύσει και αρπάσει.| Δεν τό 'ξευραν οι άθλιοι πως μέσα στα πουτρούμια| είν' λεγεώνες άπειροι* ... (παραλ. 1 στ.) *και όπου να ξεχύσωσιν μαζώνουνται αρμάδες.| Κι εκεί ασκέρια άπειρα σατράπας και ηγουμένους,| με χιλιάδες εκκλεκτούς και όλους ανδρειωμένους,| αυθέντας τε και αρχηγούς, μεγίστους γενεράλλας| από τας επαρχίας τους και εξαρχίας άλλας* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 4189· **γ)** διοικητής επαρχίας ή θέματος: *Έγραψε γουν τοις στρατηγοίς και σατράπαις, κριταίς και φορολόγοις από των θεμάτων απάντων ερευνάν αυτούς πανταχόθεν, όπως ευρήσωσι κιόνάς τε και συστεμμάτια* Hagia Sophia φ[1] 492[1]· **δ)** προκ. για τον Ταμερλάνο, αρχηγό των Μογγόλων: *εκίνησε ..., ο προρρηθείς Παγιαζίτης, μάχην βαρυτάτην· ήν και εκράτησεν ισχυρώς επί χρόνοις έγγιστα η' έως ελθών ο Τεμίρπεης εξ Ανατολών, Περσών σατράπης μέγας, ετροπώσατο αυτόν* Byz. Kleinchron. Α' 70[25]· *τω δε ςϠι' έτει κατήχθη επί τα ανατολικά μέρη της περσικής γης σατράπης όνομα Ταμυρλάγκης* Byz. Kleinchron. Α' 683[2].

σάτυρος ο, Φυσιολ. 371[36, 37].

Το αρχ. ουσ. *σάτυρος*. Η λ. και σήμ.

α) Θεότητα της αρχ. ελλην. μυθολογίας, τραγοπόδαρος και κερασφόρος συνοδός του θεού Διονύσου: Βίος Αλ. 5624· **β)** φανταστικό ζώο-τέρας: *Άλλον θηρίον σάτυρον ονόματι το λέγουν* (παραλ. 3 στ.) *Από τα υπογάστρια έως την κεφαλήν του| υπάρχει ανθρωποειδής και κεφαλή και τ' άλλα,| πλην δύο κέρατά έχει στην κεφαλήν απάνω·| έχει πτερά ως αετού, κι οι πόδες του ως αίγας* Φυσιολ. (Legr.) 549.

σαύρα η, Φυσιολ. (Kaim.) 11a[1,2], 88a[8], Φυσιολ.(Zur.) XXXXIIII 2[1, 5].

Το αρχ. ουσ. *σαύρα*. Η λ. και σήμ.

Είδος μικρού ερπετού, σαύρα: Φυσιολ. 360[17].

Έκφρ. *σαλαμανδρινή/ σαλαμάνδρινη σαύρα*, βλ. ά. *σαλαμανδρινός*.

σαυρίδιν το, Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 236, Οψαρ. 362[30]· *σαφρίδιν*, Σπανός (Eideneier) Α 58 κριτ. υπ., Οψαρ. 362[30] κριτ. υπ.

Από το ουσ. *σαύρος* (απ. στον Αριστοτέλη· βλ. όμως και *σαυρίς η*, L-S) και την υποκορ. κατάλ. *-ίδι(ν)*· άσχ. το αρχ. ουσ. *σαυρίδιον*. Η λ. στον Du Cange (*σαβρήδην* και *σαυρίδιν*) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου)· τ. *σαυρίδι* και *σαφρίδι* σήμ.

Το ψάρι σαυρίδι ή σαφρίδι: *Ανοίξω το στόμα μου και βάλω τρία δαμάσκηνα και σκούμπρον και κέφαλον και παλαμίδαν οπτήν. Και οφθήσομαι καλά τρανά σαυρίδια και από την έγγραυλιν την αθερίναν ζουμίν* Σπανός (Eideneier) Α 58.

σαυρίδι(ον) το· *σαγρίδι*.

Από το ουσ. *σαύρα* και την κατάλ. *-ίδι(ον)*. Ο τ. με τροπή *-β-> -γ-* (πριν από *-ρ-*· βλ. και Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 421). Με διαφορ. σημασ. το αρχ. υποκορ. *σαυρίδιον*. Τ. *σαυρίδι* σήμ. ιδιωμ. (Καραν., Ιστ. Λεξ. Κάτω Ιταλ.).

Μικρή σαύρα· (εδώ υβριστ.): *ο πηλός μου εις το πρόχεσόν σου, αναγριοτσάπωτε, φύσα με, σαγρίδι, γραίας πορδή μαστίχα σου* Σπανός (Eideneier) Α 498.

σαυτρία· *βοτάνην την λεγομένην σαυτρίαν* Ορνεοσ. αγρ. 556[16], πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *σατυρίαν* (<λατ. *satureia*)· διορθώσ.

σαφείρι το, βλ. *ζαφείριν*.

σάφειρος ο, βλ. *σάπφειρος*.

σαφήνεια η, Δούκ. 269[14].

Το αρχ. ουσ. *σαφήνεια*. Η λ. και σήμ.

Διασάφηση: *επροστάχθην του πεζεύσαι| εκ τας δυσκολούσας λέξεις| του Ομήρου ραψωδίας| εις παντοίαν σαφήνειαν,| επί το σαφές επί παν·| ίνα γουν γραμματισμένοι| και μη γραφικάς παιδεύσεις| εδιδάχθησαν καν όλως| επευκόλως να νοούσι* Ερμον. Πρόλ. 26.

σαφηνίζω, Προδρ. (Eideneier)[2] Α' 41, Γ' 239, Δ' 37, Καλλίμ. 829, Διγ. Ζ 979, Ερμον. Πρόλ. 35, Α 343, Βίος Αλ. 3299, Παϊσ., Ιστ. Σινά 1419, Παϊσ., Ιστ. Σινά (Καδάς) 1415, Προσκυν. Ιβ. 535.28 (Σινά) 74, 363, Προσκυν. Ιβ. 535 1101, Μαρκάδ. 678, Μάξιμ. Καλλιουπ. Κ. Διαθ.[2] Πρόλ. 11.

Το αρχ. *σαφηνίζω*. Η λ. και σήμ.

Κάνω κ. σαφές, εξηγώ, ξεκαθαρίζω: Φλώρ. 1785.

σαφήνισμα το, Προσκυν. Ιβ. 535 373, Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043 333.

Από τον αόρ. του *σαφηνίζω* και την κατάλ. *-μα*. Η λ. τον 8.-9. αι. (TLG).

Επεξήγηση: *Και υποκάτωθεν αυτού, λέγω καμπαναρίου,| ναός των Τεσσαράκοντα εστί μετά μωσίου| και τούτο ένι θαυμαστόν, σαφήνισμα τοις πάσι,| ακούσατε και μάθετε, τις δε ου μη θαυμάσει;* Προσκυν. Ιβ. 845 386.

σαφήνομαι· *σαφήνεται* Συναξ. γυν. 312, πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *σα φαίνεται*· διόρθ. Ξανθ., BZ 16, 1907, 471 και Κουκ., Κρ. Χρ. 7, 1953, 58.

σαφής, επίθ., Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 31.

Το αρχ. επίθ. *σαφής*. Η λ. και σήμ.

(Για λόγο) που το νόημά του γίνεται εύκολα αντιληπτό: Αχιλλ. (Smith) Ν 1908.

σαφλός, επίθ.

Κατά Χατζιδ., Αθ. 24, 1912, 5, από το επίθ. *σαθλός (<σαθρός).

Μαλακός· (κατ' επέκταση) σάπιος: *Και τότε πάλι η λυγερή τον νεότερον ελάλει:| «Ωσάν ρίκτει ο κηπουρός το κίτρινον αγγούριν,| και την ξηρήν κολοκυθιάν και το σαφλόν πιπόνιν,| εδέτσι απέριξα κι εγώ την εδικήν σου αγάπην…»* Ερωτοπ. 529.

σαφράν το.

Από το παλαιότ. γαλλ. *safran* (βλ. Γιαγκουλλής, Ασσίζες, 67). Η λ. και σήμ. (Μπαμπιν., Λεξ., ΑΛΝΕ).

Το φυτό κρόκος, η ζαφορά (πβ. Assises I 592, 593) (αν δεν πρόκ. εδώ για τοπων.: βλ. Coureas, The Assises 221 και σημ. 537· πβ. Ασσίζ. 492[10])· βλ. και Καραποτόσογλου, Κυπρ. Σπ. 64-65, 2003, 770: *Το δικαίωμαν του κρασίου τό φέρνουν απέ τη Ναζαρέτ, το δίκαιον κελεύει να λάβουν κάθα Σαφορίαν, και σαφράν, το καμηλογόμαρον ιβ' αδράμια τέλος* Ασσίζ. 241[10].

σαφράς ο.

Από το αραβ. - τουρκ. *safra* (Redhouse, *safra* 3). Η λ. στο Δημητράκ.

Το φυτό κρόκος ή ζαφορά· εδώ για να δηλωθεί ο κίτρινος χρωματισμός· (βλ. Oikonomu [Ιατροσόφ. σ: 242]): *Περί βοηθήματος ωφέλιμον εις κεφαλήν θερμωθείσαν και <ει> οι οφθαλμοί αυτού δακρύουν πάντοτε και έχοντα αίμαν και τον σαφράν και υγιαίνει τους οφθαλμούς* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 95[18].

σαφρίδιν το, βλ. *σαυρίδιν.*

σαφτίζω.

Από το τουρκ. *sapti* (βλ. Kaplanis [Ιωακ. Κύπρ., Πάλη σ. 764]).

α) Ξεκινώ και κατευθύνομαι προς ένα τόπο: *Αυτό δίδομεν είδησιν, πως είναι ορισμός σου,| αυτούνους να βαρέσομεν ή κάτω στον εχθρόν σου,| εις Κρήτην να σαφτίσομεν, εκεί να πολεμούμεν;| Ιδείτε, δότε μας καιρόν, πού πάμεν να βαρούμεν;* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2761· **β)** κατευθύνομαι αλλάζοντας πορεία προς ένα τόπο: *Από Κασσάνδρα πέρασαν, Θεσσαλονίκη πήγαν,| παντού σεφέρια έβαλαν και ζαχιρέ επήραν.| Απέκει εσαφτίσασιν, πάγουν εις τον Μορέα,| στην Καλαμάτα διάβησαν,| του Ζητουνιού μερέα* αυτ. 2885.

σαφώ, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1766.

Το μτγν. *σαφέω.*

Διασαφηνίζω, εξηγώ: *Ούτως βούλομαι κι εγώ γαρ* (παραλ. 2 στ.) *τα τε σκοτεινάς γαρ λέξεις| της Ομήρου ραψωδίας* (παραλ. 2 στ.) *τους πολέμους κατά ρήμα| φθέγξαι και σαφήσαι πάντας* (παραλ. 1 στ.) *ίνα πάντες οι μη γνόντες| τας ποιητικάς γαρ λέξεις| μάθωσι τα των πολέμων| των εν Τροίᾳ γενομένων| περί της Ελένης τότε* Ερμον. Α 22.

σαφώς, επίρρ., Γλυκά, Στ. 31, Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 269 χφφ HPK κριτ. υπ., Διγ. Ζ 4032, Παϊσ., Ιστ. Σινά 2056, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 4659.

Το αρχ. επίρρ. *σαφώς*. Η λ. και σήμ.

α) Ξεκάθαρα, ολοφάνερα, με τρόπο σαφή: Κορων., Μπούας 22· **β)** (προκ. για πρόσληψη ήχου) καθαρά, ευκρινώς: Παϊσ., Ιστ. Σινά 1929· **γ)** εντελώς, ολότελα: *σαφώς αδύνατον πυρ παραβήναι χόρτον* Διγ Ζ 2695.

σαχαλτίκιν το.

Άγν. ετυμ. Η λ. τον 13. αι. (LBG) και στο Du Cange (γρ. *σαχαλτίκη*).

(Πιθ.) είδος εκλεκτού χαβιαριού: *μουρήνας μεσοϋπόκοιλον και από το σαχαλτίκιν,| και ξιφιοτράχηλον παστόν, κυπρίνου παξιμάδια,| ακρόπαστα καν τέσσαρα γοφάρια εκ τα μεγάλα* … Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 206.

σάχαρ το, βλ. Επιτομή *ζάχαριν.*

σαχαράτος, επίθ., βλ. *ζαχαράτος.*

σάχαριν το, βλ. *ζάχαρι(ν).*

σαχαρόθερμον το, βλ. *ζαχαρόθερμον.*

σάχης ο· άκλ. *σαχ*, Byz. Kleinchron Α' 386[44], 392[38], Έκθ. χρον. 59[9, 10 (δίς), 11 (δις), 15, 17], 60[9, 10, 11], 62[14, 25], 63[18, 25], 83[6].

Από το περσ. *šah* (Ανδρ., Λεξ.). Πβ. σημερ. σκακιστικό όρο *σαχ*. Η λ. και σήμ.

Τίτλος ηγεμόνων της Ασίας: *Ετελεύτησε δε ο Σαχ Τζουνεΐτης, καταλείψας την ηγεμονίαν προς τον υιόν αυτού τον Σαχ Χαϊτάρ* Έκθ. χρον. 60[1, 2]· *Ο δε σουλτάν Σελίμης … ακούων όπως ο Σάχ Ισμαήλ κυριεύει και αυξύνει τα όρια της ηγεμονίας αυτού, όρμησε παρευθύς επάνου αυτού* Έκθ. χρον. 63[4]· εδώ σε προσφών. (πιθ. θωπευτ.): *Έλα, καλέ μου, έλα, σάχη μου·| χαρά δε δίδεις, δος μας άνεμο* Μαυλανά–Βαλέντ., Ελλην. ποιήμ. 2[5].

σαχίτης ο, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 8110· *σαγχίτης*.

Από το τουρκ. *şahid* (Kaplanis [Ιωακ. Κύπρ., Πάλη 765]). Ο τ. πιθ. από υπερδιόρθωση, βλ. Kaplanis, ό.π.

Μάρτυρας της ισλαμικής πίστης: *μην θαρρείτε,| διατί η αρμάδα χάλασεν, πλέα μην καρτερείτε.| Και κείνες τες αμέτρητες που στείλετε χιλιάδες| τόσο τώρα επόμειναν, έως δέκα χιλιάδες.| Οι δε επίλοιποι αυτοί σαγχίτηδες επήγαν| εκεί που 'ν' ο προφήτης μας, σ' αυτήν την ασβολίαν* αυτ. 3213.

σαχλός, επίθ.

Κατά Χατζιδ., Αθ. 24, 1912, 5, από το επίθ. *σαφλός*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ

Μαλθακός, πλαδαρός: *Η αργία είναι αιτία πολλών ασθενειών. Αφανίζει την δύναμιν, σβήνει την έμφυτον θέρμην, πληθαίνει εις τες φλέβες τα φλέγματα και παχαίνοντας το κορμί από την αδουλευσίαν γίνεται σαχλόν, ασθενισμένον και άχρηστον* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 176.

σαχνοπερισσόσαρκον το.

Το ουδ. του επιθ. **σαχνοπερισσόσαρκος* (<επίθ. *σαχνός* και *περισσόσαρκος*, που απ. στη Σούδα, βλ. L-S) ως ουσ.· βλ. και Du Cange, App., λ. *σαχνός*.

Το να έχει κάπ. πλαδαρό και υπέρβαρο σώμα: *Και μετ' αυτάς κατέλαβεν ομοίως και η έκτη* (ενν. *γυναίκα*)| *και λέγει: «Πρόσεχε, κριτά, να μη μου παρακρίνεις».*| *Βλέψας εκείνος* (ενν. *ο Βέλθανδρος*) *προς αυτήν ούτως την απεκρίθην:*| *«Το σαχνοπερισσόσαρκον αν έλειπε από σένα,*| *εδέσποζές το το βεργίν και μόνη σου να το 'χεις».*| *Απήρε την απόφασιν, υπάγει με τας άλλας*| *κι εκ του ιδρώτος του πολλού κατάβροχος εγίνη* Βέλθ. 584.

σαχνός, επίθ., Προδρ. (Eiedeneier)[2] Δ' 248-12 κριτ. υπ.

Το μτγν. επίθ. *σαχνός*. Η λ. στο Du Cange (λ. *σαχλός*).

(Εδώ προκ. για σάρκα ψαριού) πλαδαρός· (κατ' επέκταση) μπαγιάτικος: *Εγώ δε νυν καθέζομαι και 'ρεύγομαι τον ψόφον* (παραλ. 1 στ.) *συχνά περιστρεφόμενος και βλέπων τον κελάρην*| *και συχνογυριζόμενος, μήνα ίδω καν σαυρίδιν*| *ή καν σκουμπρίν ή άλλο τι ή θύννα βρομιαρέαν·*| *και μόλις να με φέρωσιν θυννόκομμαν κομμάτιν*| *άσπαστρον, άξυστον, σαχνόν, άπλυτον, καπνισμένον* αυτ. Δ' 239.

σαψαρεύω.

Από το ουσ. *σαψάρης* (<τουρκ. *simsar*, βλ. Καραποτόσογλου, Ετυμ. κυπρ. 423· απ. και σήμ. ιδιωμ., βλ. Χατζ., Λεξ., Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ., Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., Μιχαλαριά-Βογιατζή, Λεξ. Σύμης) και την κατάλ. *–εύω*.

Ενεργώ σαν μεσίτης, εμπορεύομαι κ. σαν μεσίτης: *Εις την αγίαν πόρταν του ναού, όξω τ' Αγίου Τάφου,*| *θέλει πάσα χριστιανός έξι γρόσια να 'χουν*| *να δώσουσιν τους ασεβείς μέσα να τους αφήσουν,*| *τον ζωοδόχον Τάφον του Χριστού ένδον να τον φιλήσουν* (παραλ. 10 στ.) *Αυτάνα καθημερινόν πουλούν και σαψαρεύουν* (ενν. *οι ασεβείς*)| *τα άγια προσκυνήματα σαν πράσα παζαρεύουν* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 9809.

σάψυχον το, βλ. *σάμψυχον*.

σβαλιτσάρω.

Από το βενετ. *svalisar* (Boerio) - ιταλ. *svaligiare* (Battisti-Alessio, Diz. etim.). Λ. *σβαλεγκιάρω* σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β').

Λεηλατώ: *ΚΟΥΣΤΟΥΛΙΕΡΗΣ: ... Θες μέσα στο παλάτι του το Δούκα να σκοτώσω;*| *Θέλεις τετάρτια σολδαδών το φόρο να γεμώσω;*| *Θες να χαλάσω αρχοντικά; Θέλεις να σβαλιτσάρω*| *την Οβριακή; Θες ζωντανό να μην αφήσω φλάρο; ΠΟΥΛΙΣΕΝΑ: Θέλω να πάγεις στο καλό, κι άφησ' τσι καυχησές σου.*| *Δε βάνεις πλιο τον πόδα σου στο σπίτι μου ποτέ σου* Κατζ. Γ' 455.

σβένω, βλ. *σβήνω*.

σβερνίς η.

Άγν. ετυμ.

(Πιθ.) είδος διακοσμητικού στοιχείου: *Ίππον εμετεσέλισεν* (ενν. *το ευγενές παιδίον*) *άσπρον ως περιστέριν,*| *ήτον ο σγόρδος του πλεκτός μετά λίθων τιμίων*| *και κωδωνίτσια χρυσά μέσον των λιθαρίων* (παραλ. 2 στ.) *πρασινορόδινον βλαττίν είχεν εις το καπούλιν*| *και την σέλαν εσκέπαζε, να μη κονιορτούται,*| *το σελλοχάλινον πλεκτόν μετά χρυσών σβερνίδων,*| *τα όλα έργα χυμευτά μετά μαργαριτάρων* Διγ. (Trapp) Gr. 1190.

σβεστός, επίθ., βλ. *σβηστός*.

σβήννω, βλ. *σβήνω*.

σβήνω, Ερωτοπ. 285, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 259, 348, κ.α. Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 171, 326, Μαχ. 672[9], Χούμνου, Κοσμογ. 2736, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 4799, Ριμ. κόρ. Α 147, V 25, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 119[v], Μορεζ., Κλίνη φ. 191[v], 289[r, v], Κυπρ. ερωτ. 83[12], 149[4] κ.α., Πανώρ.[2] Α' 227, Β' 483, Δ' 306, κ.α., Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Πρόλ. Χάρ. 79, 133, Γ' 24, κ.α., Ιντ. κρ. θεάτρ. Β' 17, κ.α., Πιστ. βοσκ. III 6, 36, IV 5, 69, κ.α., Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 154[14], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 1131, 1964, Δ' 641, κ.α., Στάθ. (Martini) Α' 6, κ.α., Ροδολ. (Αποσκ.) Πρόλ. Μέλλ. 41, Β' 28, Δ' 98, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [809], Γ' [440], Ε' [1410], κ.α., Φορτουν. (Vinc.) Γ' 194, 214, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 214, Δ' 22, Ε' 44, κ.α., Λεηλ. Παροικ. 541, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 355[9], κ.π.α.· *εσβένω,* Φλώρ. 1809· *εσβήνω,* Ντελλαπ., Ερωτημ. 901, Δεφ., Λόγ. 432, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 173, 186 δις, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 116, Γ' 905· *σβένω,* Θησ. Γ' [43[4]], Ριμ. κόρ. V 129, Κορων., Μπούας 152, Αιτωλ., Ρίμ. Α. Καντ. 63, Μορεζ., Κλίνη φ. 140[r], Πιστ. βοσκ. II 1, 307, Διγ. Άνδρ. 327[7], 404[8], Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 260, Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [321], Λίμπον. 456, Προσκυν. α' 112[22, 24], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 161, Ροδινός (Βαλ.) 78, κ.α.· *σβήννω,* Κυπρ. ερωτ. 85[5], 151[16], Θρ. Κύπρ. Μ 546· μτχ. παρκ. *σβεμένος,* Θησ. Δ' [72[6]]· *σβημένος,* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 757, Στάθ. (Martini) Α' 10, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [999].

Από το γ' πληθ. *έσβησαν* του αόρ. *έσβην* (> *έσβησα*> ενεστ. *σβήνω* κατά τα ρήμ. σε *-ω*) του αρχ. *σβέννυμι* με μεταπλ. (Ανδρ., Λεξ., Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 55, 288, Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Α' 202, 511, Β' 576, 597). Ο τ. *εσβήνω* (με διατήρηση της αύξησης *ε-*, Hatzid., Einleit. 70) σε κείμ. του 17. αι. (Αγαπητ., Εις αγ. Δέκα 105, 114) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ. λ. *σβήνω*, Τσικής, Γλωσσ. Χίου, λ. *σβη'ω*). Ο τ. *σβένω* (<αόρ. *έσβησα* και αναλογ. προς τα ρήμ. σε *–αίνω/-ένω*, Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 295, Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Β' 157, Jannaris, Hist. Gramm. 902) τον 11. αι. (TLG, βλ. και LBG λ. *σβέν(ν)ω*), στο Βλάχ. (λ. *σβήνω*), στο Κατσαΐτ., Ιφ. Ε' 128, Θυ. Γ' 138 κ.α., σε κείμ. του 18. αι. (Προσκυν. β' 136) και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Καλαντζάκος, Λεξ. ρουμελ., Δημητρίου, Λεξ. Σάμ. (τ. *σβένου*) λ. *σβω*)· πβ. τ. *ησβένω* το 17. αι. (Αγν., Θρησκ. δράμ. 285). Ο τ. *σβήννω* σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 777, Χατζ., Γραμμ. κυπρ. διαλ. 161, 166). Η μτχ. *σβημένος* (<*σβησμένος* με ανομ., Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Β' 490) στο Somav. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Α' Μτβ. **1)** Κάνω κ. να πάψει να καίει, να λάμπει ή να φωτίζει: *αν είχεν μείνειν το λαμπρόν, ούλη η χώρα εκαίγετον, αμμέ εσβήνναν το οι χριστιανοί τέσσερα μερόνυκτα* Μαχ. 672[9] χφ Ο· *Έρχεται ο πορτάρης του Αγίου Τάφου και σβένει όλα τα κανδή-*

λια Προσκυν. α' 112[20]· (σε μεταφ.): Το πνεύμα μην το σβήνετε Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παύλ. Θεσσ. Α' ε' 19· ήριχνε σπίθες στην καρδιά ο πόθος να με κάψει,| με λογισμούς κι εντήρησες τες σπίθες ήσβηνά του Στάθ. (Martini) Β' 211· πώς παράκαιρα εχάθης και έσβησες των οφθαλμών μας το φως! Διγ. Άνδρ. 322[21]. **2)** (Μεταφ.) κάνω λιγότερο έντονο, καταπραΰνω, καταπαύω (κυρίως για οργανικές εκδηλώσεις, αισθήματα και συναισθήματα): με γλυκό και κρύο νερό την δίψα του να σβήσει Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 317· περί τας ημέρας του χρόνου ..., πότε να φλεβοτομεί ο άνθρωπος ... Εις τας κδ' σβήνει την χολήν Σταφ., Ιατροσ. 15[418]· όλα σου τα πεισματικά κι όλες οι όργητές σου| δε θέλουσι μπορεί ποτέ τον πόθο μου να σβήσου Πανώρ.[2] Β' 403· να κάμεις με τα δάκρυα σου μια πρικαμένη βρύση| να τρέξει, και τη μάνητα την πλήσα να του σβήσει Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 418· (σε υπερβολή): ήτονε ο πυρετός απού είχεν τόσα πολύς, απού όλα τα νερά των βρυσών δεν εδύνουντανε να της τονε σβήσουν Μορεζ., Κλίνη φ. 191[r]. **3)** Εξαλείφω κ. γραμμένο, ζωγραφισμένο, χαραγμένο: από τες εκκλησίες έσβησε (ενν. ο Κοπρώνυμος) τους αγίους και έγραψε άλογα και κυνήγια Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 316[v]. **4)** (Μεταφ.) εξαφανίζω, εξαλείφω, σταματώ κ.: να σβήσεις (ενν. Δέσποτά μου) και να παύσεις ετούτον το σκάνδαλον οπού μέλει να ξάψει του άνωθεν μοναστηρίου Βλαστού, Επιστ. 177[32]· αρχίζει με γνωστικά λόγια να τόνε νουθετά (ενν. η τιμία γυναίκα) ... αναθυμίζοντάς του και την αιωνίαν κόλασιν απού του προξενά αυτείνη η πονηρά επεθυμία, ... και να τηνε σβήσει να μην τον αφήσει να τονε νικήσει Μορεζ., Κλίνη φ. 68[v]· τον παπα-Μάρκον ..., του οποίου οι δέκα χρόνοι απού είναι απόσταν εκοιμήθην δεν εδυνηθήκασι να του σβήσουσι την θύμησιν Μορεζ., Κλίνη φ. 491[r]· το κακό, ως κι αν είν' μικρό κι άφαντο στην αρχή του,| α δεν το σβήσεις, γίνεται πολύ στην τέλειωσή του Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 282 κριτ. υπ.· φρ. σβήνω το βιο/τη ζωή κάπ.= σκοτώνω κάπ.: τσ' οχθρούς όλους θα τους νικήσω,| τον 'να να θάψω ζωντανό, τ' αλλού το βιο να σβήσω Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 112· οι αναστεναγμοί μας| μίνα να δώσου στην καρδιά να σβήσουν τη ζωή μας Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 195[8]. **5)** Βυθίζω κ. πυρακτωμένο σε υγρό: να πίνει νερόν ή κρασί οπού να σβησθεί σίδηρον ή τζελίκι εις αυτό πολλές φορές Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 25· Το όμοιον κάμνει και η πέτρα να την πυρώνεις να την σβήνεις εις το ξίδι Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 244. **6)** Διαλύω ασβέστη σε νερό: Ασβέστην άσβηστον σβήσε εις το νερόν, ανακάτωσέ τον, βάλε τον εις το βαρέλι Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 171· Στούπισε τον χόρτον, οπού λέγουν υπερικόν ..., και με τον ζουμόν του σβήσε ασβέστην και τρίψον τας τρίχας σου μετ' αυτόν να ψοφήσουν (ενν. οι κόνιδες) Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 248.

Β' Αμτβ. (ενεργ. και μέσ.) **1)** Παύω να καίω, να φωτίζω, να λάμπω: Προστάσσει ο Θεός ... τα ξύλα από το θυσιαστήριον να μην λείψουσι, και η φωτία ποτέ να μην σβέσει Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 61· ωσάν ψηλώσει τση φωτιάς η φλόγα τση η μεγάλη,| και ξύλα δεν τση ρίξουνε, σβήνεται αγάλι αγάλι Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 527[18]· πολυτίμητον διαμάντι (παραλ. 20 στ.) κι είχεν ένα σκωληκάκι| οπού το 'διδε την λάμψην· (παραλ. 18 στ.) και ψοφίσθη το σκωλήκι| και τυφλώθηκεν ο λίθος (παραλ. 6 στ.) Και περάσαν δύο μήνες αφού σβήστηκεν ο λίθος Πτωχολ. Α 183· σε σχ. αδυνάτου: όντε το φέγγος τ' ουρανού πέσει στη γη να σβήσει,| τότες εσέν, αφέντη μου, θέλω γλυκοφιλήσει Ριμ. κόρ. Α 25· (σε προσφών.): ήλιε μου, μαυροφόρεσε, οι ακτίνες σου ας

σβήσουν Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 378· ω λύχνε φωταυγέστατε, πώς εσβέσθηκες και μας άφησες; Χίκα, Μονωδ. 179· (σε παρομοίωση): αγάλια αγάλια εχάνετο, σαν το κερί όντε σβήνει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε' 923· Ως γαρ ένα κηρίν μικρόν την νύκτα αναμμένον,| όταν λαμπάδα φέρουσι, κείνο μένει σβεσμένον,| τούτῳ τῳ τρόπῳ η περισσή ανδρεία του Μερκουρίου, (παραλ. 1 στ.) ανδρείαν των άλλων σκοτεινήν καΐ εις ουδέν την δείχνει Κορων., Μπούας 145· (σε μεταφ.): να θρηνήσεις τον ήλιον της εκκλησίας οπού έσβεσε σήμερον Χίκα, Μονωδ. 142· Το δέντρον όπου μ' έσκεπε πούρου τσακκίστη,| κι η φωτεινή λαμπάδα μου μοναύτα σβήστην Κυπρ. ερωτ. 146[8]· προκειμένου για το αιώνιον/ατελεύτητον πυρ· βλ. και ά. πυρ 2 εκφρ. (1): στο σκότος το εξώτερον και εις το πυρ, στην φλόγα,| οπού ποσώς δε σβήνεται ποτέ εις τον αιώνα Περί ξεν. (Μαυρομ.) 472· προκ. για τα μάτια, για να δηλωθεί ότι κάπ. είναι νεκρός: Τα μάτια τως εσβέσασιν τα ωραιοπλουμισμένα·| το χώμαν τα εσκέπασεν κι είναι κατακλεισμένα Απόκοπ. (Vejleskov) Α 497. **2)** (Μεταφ.) ηρεμώ, καταπραΰνομαι, καταλαγιάζω: την ίδιαν ώραν εκείνην της σβήνει όλη η καΐλα και ιατρεύεται το θανατερόν νόσημα Μορεζ., Κλίνη 191[v]· η πεθυμιά τση γδίκιας ..., ξεύρε, ποτέ δε σβήνει Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 49· Τυραννισμένη μου καρδιά ...,| ..., ζήση μου πρικαμένη, (παραλ. 2 στ.) πότε να πάψου οι πόνοι σας ...,| ... να σβήσουν οι καημοί σας; Φορτουν. (Vinc.) Γ' 368· να βρούμ', Αφέντη, την οργή και το θυμό σβησμένο| της αφεντιάς σου, να μπορού τα δάκρυα τα δικά μας| να κάμου να 'χεις λύπηση στον πόνο τση κεράς μας Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 424. **3)** (Μεταφ.) εξαφανίζομαι, χάνομαι: Ωσάν ξυράφι η γλώσσα του ήσφαξε την καρδιά μου,| οπού μου εχάθη η εμιλιά κι εσβήστη η αναπνιά μου Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 184· η δύναμις οπού του έδιδε την ζωήν εσβήσθηκε, τα μέλη του όλα ενεκρώθησαν Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 115[30]· Ω, γιάντα τόσες αρετές κι ύψιστα τόσα κάλλη (παραλ. 2 στ.) να σβήσου, να ψυγούσινε κι άδικα να τελειώσου; Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 562· Δε θέλ' αφήσει να χαθεί, ουδεποτέ να σβήσει| το γένος μας από την γην Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1095]· (σε υπερβολή): λουμπάρδες τότες άρχισαν ... (παραλ. 2 στ.) Από το τόσον βρόντισμα πολύς καπνός, εσβέστη ο κόσμος Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1303· φρ. σβήνει η ζωή μου = πεθαίνω: Φρικτός πόλεμος έγινεν ...| και η ζωή τως έσβηνεν του κόσμου του παρόντος Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 6546.

Φρ. 1) Άφτω και σβήνω ή η όψη άφτει και σβήνει = το πρόσωπό (μου) κοκκινίζει και χλομιάζει εξαιτίας ψυχικής ταραχής (πβ. σήμ. φρ. αλλάζω χρώματα): Άφτει και σβήνει, δέρνεται και απού τη μάνητάν του,| απ' την πολλήν του ανάγκαση και την αγριότητάν του,| ένα μαχαίρι ελόγιασε στα χέρια του να πιάσει Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1934· Ως ήκουσ' είντα τση 'πα, άφτει και σβήνει·| ωσάν το σφακολούλουδον εγίνη·| τα ρόδα τση επληθύνασι κι εφάνη| ωσάν εις το σκοτίδι πυροφάνι Βοσκοπ.[2] 205· το γέλιο του 'δωκε τση κακοσύνης τόπο| κι η όψη του άψε κι έσβησε, να λέγει σ' τέτοιο τρόπο (παραλ. 4 στ.) «Σκύλε, ...,| γδίκια να πιάσω απάνω σου ...» Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 66. **2α)** Σβήνω το όνομα, βλ. Επιτομή όνομα Φρ. 7α· **β)** Σβήνει/σβήνεται το όνομα, βλ. Επιτομή όνομα Φρ. 7β. **3α)** Σβήνω την οργή/όργητα, βλ. Επιτομή οργή Φρ. 2, όργητα Φρ. 8· **β)** σβήνει η οργή, βλ. Επιτομή οργή Φρ. 15. **4)** Σβήνεται η όψις κάπ. = χάνεται η ζωντάνια της έκφρασης του προσώπου κάπ. εξαιτίας φόβου κλπ. (πβ. Επιτομή όψις ΙΙ 2γ φρ.): κι από τον φόβον τον πολλύν η όψις του εσβήσθην Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 76.

σβήσιμον το.

Από τον αόρ. του *σβήνω* και την κατάλ. -*ιμον* (Ανδρ., Λεξ.). Τ. *σβήσιμο* σήμ. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Χατζ., Γραμμ. κυπρ. διαλ. 161).

Κατάσβεση· (εδώ σε μεταφ.): *Ατός σου επυριοβόλησες κι απέταξες τες σπίθες,| οχ τες οποίες εξάναψε τούτ' η φωτιά η μεγάλη,| οπού δεν έχει σβήσιμον και καίγει πλιο παρ' άλλη* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [318].

σβηστός, επίθ., Πανώρ. Β' 178· *σβεστός*.

Από το *σβήνω* (βλ. και Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Β' 597)· πβ. μτγν. επίθ. *σβεστός* (TLG.). Η λ. και σήμ.

Σβησμένος: *ο Χαμπέσης έχει απάνω εις τον άγιον τάφον ένα κανδήλιον σβηστόν και αυτός στέκει εις μίαν άκραν. Έπειτα σεβαίνει ο πατριάρχης και μαζώνει το άγιον φως και ανάπτει τα κηρία του, έπειτα ανάπτει το κανδήλιον του Χαμπέση και ύστερα ανάπτουν οι άλλοι από το χέριν του δεσπότου* Προσκυν. Κουτλ. 390 129[16]· (σε υπερβολή): *Οϊμέναν, Ερωφίλη μου, τον Άδη πώς πλουταίνεις με τσ' ομορφιές σου τσι πολλές κι όλη τη γη φτωχαίνεις!| Τον ήλιο αφήνεις δίχως σου σβηστό και θαμπωμένο| κι όλο τον κόσμο σκοτεινό και παραπονεμένο* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε 575· (σε μεταφ.): *την ελπίδα μου θωρώ σβηστή και νεκρωμένη* (Ροδολ. Αποσκ.) Δ' 20· *στον τόπον όπου εκρύβγετο των αμματιών του η λάμψη| κερί σβηστόν εφύλαγε και πάει εδά να τ' άψει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε' 414· *Κι εκείνονε παρακαλώ, που πρώτα σέν' μ' εδώκε,| όταν σε είδ', αφέντρα μου, και δούλον σου μ' εποίκε,* (παραλ. 2 στ.) *ν' ανάψει την σβεστή φωτία και να σε στρέψει μένα,| που δεν ηξεύρω το γιατί εχόλιασες με μένα* Θησ. Πρόλ [261].

σβίγα η, Ολόκαλος 177[28], Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 5, 25, 49, 130, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 517 μετά στ. 8, 517[24].

Λ. ηχοπ. από τον ήχο της περιστροφικής κίνησης του τροχού (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 388, λ. *σβίga*). Η λ. στο Somav. και σήμ. (Κριαρ., Λεξ.).

α) Εργαλείο για το τύλιγμα του νήματος, ροδάνι: *Κασέλα μία μικρή, υπέρπυρα β'. Σβίγα α', χερόκτενα μία ζυγή ..., υπέρπυρα β' σολδία κς'* Ολόκαλος 177[55]· **β)** ο τροχός της Τύχης: *Τούτη μου η σβίγα, απού κρατώ* (ενν. εγώ, η Τύχη) *στο χέρι και γυρίζω* (παραλ. 3 στ.) *ετούτες οι φτερούγες μου οπού ανοιγοσφαλίζω| και όλο τον κόσμον έτσι αψά και γλήγορα γυρίζω* Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 1· (σε μεταφ.): *εγώ 'μαι* (ενν. η Τύχη), *απού τσ' απόκοτους και τους ανεργισμένους,| τσι πρόθυμους, τσι ποθητούς κι όλους τσι προκομένους| αϊδάρω, και εις τση σβίγας μου το ψήλος τσ' ανεβάζω,| και πλούτη, δόξες και τιμές να πάρουσι σπουδάζω* Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 21· **γ)** τροχαλία: *Στη Βενετιά ορδινιάσανε σβίγα για να μπορούνε| στο Κάστρο να τη στείλουνε, και τον καιρό να βρούνε| για να σηκώνουν το νερό και μέσα να το ρίξουν| εις τες τριντζέρες των Τουρκών απάνω, να τους πνίξου* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 517[9].

Σβίτσαρος ο, Κορων., Μπούας 42, 44, 47, 49, 130, 136 δις, 139, 147· *Βίτσαρος*, αυτ. 49, 50, 130 δις, 132· *Γίτσαρος*, αυτ.150 δις.

Από το ιταλ. *svizzero* (Zingarelli, Battisti-Alessio). Ο τ. *Βίτζαρος* με αποβολή του αρχικού σ-. Λ. *Σβίτσερος* στο Στεφανόπ., Βιβλ. Στεφανοπ. 83.

(Εθν.) Ελβετός: *Κι απάτησε τους Σβίτσαρους* (ενν. ο βασιλεύς), *ουκ οίδα πως το 'ποίκε,| κι εκείνο που το έταξε πώς το επαρεβήκε* αυτ. 137· *Δύο χιλιάδες Βίτσαρους απάντησε* (ενν. ο σινιόρ Μπαρτολομής) *που φεύγαν,| κι εις την Μιλάνα να σεβούν οι άθλιοι γυρεύαν* αυτ. 132.

'σβολεμένος, 'σβολωμένος, μτχ., βλ. *ασβολώνω*.

σβουρίζω.

Από το ουσ. **σβούρα* (ηχοπ., βλ. ΛΚΝ, στη λ.) και την κατάλ. -*ίζω*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

1) Γυρίζω σα σβούρα, περιστρέφομαι· (εδώ μεταφ.): *Ωσάν τον άνεμο, θαρρώ, έτσι σβουρίζει ο νους σας| και δε νογάτε το καλό, καημένες, του κορμιού σας.| Εσείς πετάτε σήμερο στον ορανού τα ύψη,| αμ' έρθει θέλει και καιρός η ομορφιά να λείψει* Πανώρ.[2] Δ' 63. **2)** Ηχώ σαν τη σβούρα που περιστρέφεται, βομβώ: *Και να γροικάς σ' ένα καιρό τα βόλια να σβουρίζου| και τα κανόνια τρίγυρα τση χώρας να μουγκρίζου* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 515[19].

σβύνω, βλ. *σβήνω*.

σβω, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ματθ. κε' 8. — Βλ. και *σβήνω*.

Από τον αόρ. *έσβησα* του *σβήνω* (Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 278). Τ. *σβιω* στο Βλάχ. (λ. *σβήνω*, γρ. *σβειω*), στο Κατσαΐτ., Ιφ. Δ' 14, το 18. αι. (Δαβίδ 317) και σήμ. ιδιωμ. (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 340 (γρ. *σβηω*), Τσικής, Γλωσσ. Χίου (γρ. *σβηω*) κ.α.). Η λ. τον 11. αι. (TLG) και σήμ. ιδιωμ. (Γεωργίου Χρ., Γλωσσ. ιδ. Καστορ., Δημητρίου, Λεξ. Σάμ., Δουγά-Παπαδ.-Τζιτζιλής, Γλωσσ. ιδίωμ. ορ. Πιερίας, Λιάπης, Ιδίωμ. Πηλίου κ.α.).

(Μτβ. και αμτβ.) σβήνω: *είχα τοιαύτην δύναμιν, οπόταν εβουλόμην| έφερα εις γην τον ουρανόν, έσβιουν τους αστέρας* Λίβ. Va 2565· *θέλει μαζώξει το σιτάρι* (ενν. εκείνος οπού έρχεται) *... Αμή το άχυρον θέλει το καύσει με φωτία οπού δεν σβει ποτέ* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] γ' 12.

σγαλεμπράτο το.

Από το παλαιότ. ιταλ. *sgualembrato* (Battaglia).

(Όρος της ξιφασκίας) καθοδικό χτύπημα: *αποδεκεί των ήσυρνα συχνιά κατά τα νάττα| πόντες, μαντρέτα, στρογγυλά, ροβέρσα, σγαλεμπράτα* Στάθ. (Martini) Γ' 34.

σγαρνίζω, βλ. Επιτομή *γαρνίζω*.

σγατζέτο το, Φαλλίδ. (Παναγ.) 37, Φορτουν. (Vinc.) Β' 320.

Από το ιταλ. *sguazzetto* (Battaglia) - βενετ. *sguazzeto*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2]) και στο ΑΛΝΕ λογοτ.

Φαγητό με άφθονη και ρευστή σάλτσα στην οποία μαγειρεύεται κρέας ή ψάρι (και λαχανικά), είδος στιφάδου (για το πράγμα βλ. Βλάση, Εδέσμ. 67, Παναγιωτά-

κης [Φαλλίδ. σ. 263]): *Γάλα, μυζήθρα και τυρί, ραφιόλια και σγατζέτα| χορταίνω, κι άλλα φαητά, μα συ λιγώνεσαί τα* Στάθ. (Martini) Β' 135.

σγιαν, επίρρ., βλ. *γιον*.

σγομπιάζω.

Από το ιταλ. *sgobbare* (Battaglia)· πβ. επίθ. *σγόμπος* στο Meursius (λ. *-ός*) και σήμ. (Κριαρ., Λεξ.)· βλ. και λ. *γόμπος* (Επιτομή). Τ. *γομπιάζω* στο ΑΛΝΕ. Τ. *σγουμπιάζω* σήμ. ιδιωμ. (Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ., Κουβέλης, Λεξιλόγιο Ξηρομέρου). Το μέσ. *σγομπιάζομαι* σε κείμ. του 18. αι. (Ρουσμ. - Σαβ. (Πρωτοπ. - Μπουμπ.) Ιντ. 116). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.).

Καμπουριάζω· (εδώ σε παρομοίωση): *Τι σε 'φελά, βεργόλυγη, νά 'χεις τον γέρον άντρα,* (παραλ. 1 στ.) *να στάζει η μύξα του συχνά ωσάν της προβατίνας| και να σγομπιάζει η ράχη του σαν τον λαιμό της χήνας,| να τον γροικάς ολημνυκτίς να βήχει σαν την αίγα;* Κακοπ. 139.

σγόρδος ο, βλ. *σγούρδος*.

σγουραίνω.

Από το επίθ. *σγουρός* και την κατάλ. *-αίνω*. Η λ. και σήμ.

Γίνομαι *σγουρός* (βλ. ά.): *Δεκέμβριος άνδρας και αυτός ήτον και ούτος μέγας·| καλύβιν εσυνέδενε με βέργες και με χόρτα| και εις το άλλον του χέριν το χαρτίν και έγραφαν τούτοι οι λόγοι:| Οποίος στεγάζει ως εμέν, γουργά να του το αναθυμίσω·| σήμερον άνεμον προβλέπω, μάλλον και ανεμοβρόχιν,| οσμή βορέα μου εβάρησεν, τα γένια μου εσγουρύνασιν* Ημερολ. 46.

σγούρδος ο, Λίβ. διασκευή α 2305 κριτ. υπ., Λίβ. Esc. 2147· *σγόρδος,* Διγ. (Trapp) Gr. 1184, Αχιλλ. (Smith) Ν 1201.

Από το επίθ. *σγουρός* (Γεωργακάς, Αθ. 47, 1937, 50-51). Πβ. λ. *σγούρδα* στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου), όπως και επίθ. *σγούρδινος* (Χυτήρης, Κερκυρ. Γλωσσάρ.). Η λ. τον 9.-10. αι. (βλ. Χατζηδάκη, ΕΕΒΣ 14, 1938, 403-405), σήμ. ιδιωμ. (Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ.) και στο ΑΛΝΕ λογοτ.· βλ. και LBG.

Το κατά μέτωπο τμήμα της χαίτης του αλόγου, τσουλούφι (βλ. Χατζηδάκη, ΕΕΒΣ 14, 1938, 409 σημ. 2, Πολ. Λ., Πριν Αλ.[2] 32 σημ.): *εποχουμένη* (ενν. *η Μαξιμού*) *εις βουλχάν λευκόν καθάπερ γάλα,| χαίτην έχων και την ουράν, τον σγούρδον και τα ώτα,| όνυχάς τε τους τέσσαρας κοκκίνους βεβαμμένους* Διγ. (Trapp) Gr. 2886· *Το δάον τό εκαβαλίκευεν χιονάτον ήτον άσπρον,| ο σγόρδος του και η χιότη του πλεμμένα με τας φούντας* Λίβ. διασκευή α 2305.

σγουρίζω, Λίβ. Esc. 319.

Από το επίθ. *σγουρός* και την κατάλ.*-ίζω*. Η λ. στο Du Cange (*σγουρίζειν*, λ. *σγουρός*) και σήμ. στο κρητ. ιδίωμα (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., λ. *σγουραίνει*).

Είμαι, γίνομαι *σγουρός* (βλ. ά.): *Ενόσω εσυντύχαινα τον Πόθον και έβλεπά τον,| έφθασεν άλλη ερωτική γυναίκα εξηρηγμένη,| εύμορφος, καλοχάραγος, ασκέπαστος,*

μακρέα·| το χρώμα των μαλλίων της ήτον ξανθόν ολίγον,| εις δύο πλεμμένα χαμηλά και εις τόπους να σγουρίζουν Λίβ. διασκευή α 384.

σγουροκέφαλος, επίθ., Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 2185, 2231, Αχιλλ. L 34, Αχιλλ. (Smith) Ν 114, Αχιλλ. (Smith) Ο 65.

Από το επίθ. *σγουρός* και το ουσ. *κεφαλή/κεφάλι*. Η λ. στο Du Cange (λ. *σγουρός*) και σήμ. (Κριαρ., Λεξ., ΑΛΝΕ)· βλ. και LBG.

Που έχει σγουρά μαλλιά, σγουρομάλλης: *παράξενος και κυνηγός, πανευτυχής δεξιώτης,| εις κάλλος και εις σύνθεσιν μέγας τε και ανδρείος,| ξανθός και σγουροκέφαλος, ευόφθαλμος και ωραίος* Βέλθ. 34.

σγούρος, επίθ., βλ. *σγουρός*.

σγουρός, επίθ., Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 2091, Ερμον. Δ 199, Χρον. Μορ. Η 1468, 1488, Θησ. Ϛ' [30[5]], Πηγά, Χρυσοπ. 335 (7), Πιστ. βοσκ. Ι 5, 23, 78, Διήγ. Αλ. Σεμίρ. Β 133, Διήγ. Αλ. Σεμίρ. S 163, S 177, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 530[4, 11], 635[5], 643[9], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε' 907, Στάθ. (Martini) Πρόλ. 28· *σγούρος,* Διγ. (Trapp) Gr. 4, Ερμον. Δ 190, Χρον. Μορ. Η 1528, Χρον. Μορ. Ρ 1488, 1528, Ιστ. Ηπείρ. XL[7], XLI[2, 4], Χρον. Τόκκων 54, 919, 1055, 1072, 1113, κ.π.α., Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2930.

Αβέβ. ετυμ. Κατά Γεωργακ., Αθ. 47, 1937, 37-52 από το επίθ. **σβουρός* <*σβουρόμαλλος*. Ο τ. το 12. αι. (LBG· ως επών. ήδη σε έγγρ. του 11. (Caracausi, λ. *Σγουρός*, Act. Lavr. I 37[1]) και 14. αι. (Act. Lavr. II 109[485], Act. Ivir. III 74[200], IV 87A[113], B[124])), σε σχόλ. (TLG) και ως ουσ. σήμ. ιδιωμ. (Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 433). Τοπων. *Σγούρου, τα,* σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.). Η λ. ως επών. σε έγγρ. του 11. (Βραν. Ε., Βυζ. έγγρ. Πάτμου Α' 48Β[225]), 12. (Caracausi, Act. Lavr. I 67[102, 107, 115], 68[11], Νυσταζ.-Πελεκ., Βυζ. έγγρ. Πάτμου Β' 56[22], 57[14], 59[25]), 13. (Νυσταζ.-Πελεκ., ό.π. 60[27]), 16. (Κρ. συμβόλ. 25), 17. αι. (Κρ. συμβόλ. 79) και σήμ. (Τριαντ., Οικογ. ονόμ. 54). Η λ. τον 8.-9. αι. (TLG), στο Meursius και σήμ.

1) (Προκ. για μαλλιά) κατσαρός, βοστρυχωτός: *Ην γαρ η κόρη αληθώς ώσπερ ιστορισμένη·| όμμα γοργόν ενήδονον, κόμην ξανθήν και σγούρον* Διγ. (Trapp) Gr. 1304· *Αρκίτας ήτονε ψηλός, λιγνός εις το κορμί του* (παραλ. 2 στ.) *μαλλία του ολόξανθα, σγουρά 'λυσοπλεμένα* Θησ. Γ' [50[4]]· (εδώ προκ. για γούνα με σγουρή τρίχα): *εις την τέντα μου ελθών εξέβαλον τα όπλα,| ενεδυσάμην παντελώς, πτενότατον μαχλάμι,| και η χλαμύς εφαίνετο βασιλική πορφύρα·| έβαλον σγούρον κόκκινον, εύμορφον καμηλαύχιν* Διγ. Α 3717. **2)** (Συνεκδ. προκ. για πρόσωπο) σγουρομάλλης: *επρόβαλεν από μακρά είς νιος καμαρωμένος·| σγουρός, ξαθός, πολλά όμορφος, που ίσα του δεν εγίνη| άλλος κιανείς και να βαστά την ομορφιάν εκείνη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 285· (σε προσφών.· εδώ ως ουσ.): *Στρατιώτη, το γατάνι μου, το τριχογάτανό μου| σύρριζον το ενέσπασαν οι χείρες μου απ' εμένα| και προς εσέν το απέστειλα να έναι ενθύμησίς σου| και δήσε το εις το τράχηλο, σγούρε, τον εδικό σου* Λίβ. Va 3754. **3)** (Προκ. για φυτό) φουντωτός, πυκνόφυλλος, με μικρά πυκνά φύλλα: *Έχομε* (ενν. *'ς τση Κόλασης τα μέρη*) *βρόμους μυρωδιά, σα να 'τανε σταθώρι,| έχομε βούρκα και πηλά το βρόμο γεμισμένα,| αντίς σγουρούς βασιλικούς σκουλήκια φυτεμένα* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 601· (εδώ μεταφ.): *Μα αληθινά θαμάζομαι πώς δεν πονεί η ψυχή σου| με τέτοιο*

γέρον άνθρωπο να σμίξεις το παιδί σου,| και ένα σγουρό βασιλικό ομορφοκαμωμένο| εις ένα κακοτσίκαλο θα βάλεις σαπημένο Φορτουν. (Vinc.) Β' 493.

Το ουδ. στον πληθ. ως ουσ. = τα (κατσαρά) μαλλιά: *Ώρες στα φρούδια χώνομαι (ενν. εγώ, ο Έρωτας) μιας κορασίδας κι ώρες| τσ' αλλής εις τα ματόκλαδα γή μέση 'ς τσι δυο κόρες| των ομματιώ γή στα γλυκιά χείλη τα κοραλλένια| γή στα σγουρά τση κεφαλής τα παραχρυσωμένα* Πανώρ.[2] Ε' 52.

Η γεν. ως τοπων.: Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 568[4].

Η λ. και ο τ. ως επών.: Χρον. Μορ. Η 1468, Ρ 1468.

Ο τ. ως κύρ. όν.: Χρον. Τόκκων 54.

σγουρούτσικος, επίθ., Διγ. (Trapp) Gr. 3049.

Από το επίθ. *σγουρός* και την κατάλ. *-ούτσικος.*

Ελαφρά, λίγο σγουρός· εδώ προκ. για γούνα από σγουρή τρίχα: *εις την τέντα μου ελθών εξέβαλον τα όπλα,| ενεδυσάμην θαυμαστόν, πτενότατον μαχλάμιν,| έβαλον και σγουρούτσικον, κόκκινον καμηλαύχιν* Διγ. Ζ 3616.

σε, πρόθ., βλ. *εις.*

σεβάζομαι, Ψευδο-Σφρ. 450[37].

Το αρχ. *σεβάζομαι.*

Λατρεύω, τιμώ: *πλην του ολίγου τόπου των Ιουδαίων, ενώ προσεκυνείτο και επιστεύετο είς Θεός εκ του νόμου του Μωυσέως, η δε άλλη πάσα οικουμένη εσεβάζετο τα κτίσματα του Θεού, και πολλούς θεούς τους μη όντας αντί του ενός και μόνου αληθινού Θεού προσεκύνουν* Ιστ. πολιτ. 87[1]· *εγχώριοι κατ' έτος ουν σεβάζονται τους όφεις,| ώσπερ αγαθοδαίμονας ...* Βίος Αλ. 1386.

σεβάζω, Λόγ. παρηγ. Ο 533, Διγ. Ζ 81, Βέλθ. 172, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 133, Ερμον. Φ 8, Χρον. Μορ. Ρ 8598· Φλώρ. 454, 1521, 1532, 1619, Ερωτοπ. 507, Λίβ. διασκευή α 1781, 3638, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1446, 1703, Αχιλλ. (Smith) Ν 639, Ιμπ. 726, Χρον. Τόκκων 421, 693, 694, Διήγ. Βελ. χ 61, Λίβ. Va 1532, Θρ. Κων/π. διάλ. 54, Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 1001, Διήγ. Βελ. Ν[2] 66, Ch. pop. 182, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 108, Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 99, Διήγ. Αλ. F (Konst.) 16[5-6], Διήγ. Αλ. Ε (Konst.) 17[4], Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 341[v], Κανον. διατ. Β 962, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. [56v], Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 941 ϟζ' 2· *σεμβάζω,* Βέλθ. 1190. — Πβ. και *εισβάζω.*

Από τον αόρ. του αρχ. *εισβιβάζω* (βλ. Χριστοδούλου [Κανον. διατ. σ. 489])· άσχ. το μτγν. *σεβάζω* (Montanari, Λεξ., Lampe, Lex.). Η λ. σε έγγρ. του 11. αι. (Act. Esph. 2[24]). Λ. *σεβάζω* λογοτ. στο ΑΛΝΕ.

1α) Βάζω κάπ./κ. μέσα σε κ.: *Και εις έν κοφίνιον έσωθεν τον Φλώριον σεβάζει (ενν. ο καστελλάνος)| και βάνει ρόδα επάνωθεν, σκεπάζει τον καθόλου,| δήθεν ότι να φαίνεται ότι άνθη έναι γεμάτον* Φλώρ. 1594· *Κρατών δε το σκουπόραβδον την θύραν ηραξάμην·| ως δ' ηγανάκτησα λοιπόν κρούων σφοδρώς την θύραν,| ευρών οπήν εσέβασα τ' άκρον του σκουποράβδου* Προδρ. (Eideneier)[2] Α' 184· (μεταφ.): *Πόθου εγενόμην*

δουλευτής και δούλος της αγάπης| και εις την καρδιάν μου εσέβασα πόθον φρικτόν και μέγαν Φλώρ. 1513· **β)** οδηγώ, φέρνω κάπ./κ. κάπου: *Και ο προφήτης Ιερεμίας τον εθυμίασεν με σμύρνον και λίβανον (ενν. τον Αλέξανδρον), ως άξιον βασιλέα, και ευλόγησέν τον και από το χέρι τον επίασεν και εσέβασέν τον εις την Ιερουσαλήμ* Διήγ. Αλ. V 66· *Και η πόρτα όπου τους δυστυχείς εσέβαζεν απέσω| απάνω εις το κοσμίδιν της είχεν ιστορισμένον| δένδρον πολλά παράξενον ...* Λόγ. παρηγ. L 517· *Περί θυσιαστηρίου, ότι δεν σεβάζουν μέσα φαγία* Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 831 δ' 1· (μεταφ.): *ο φίλος Κλιτοβών ... (παραλ. 1 στ.) εις κίνδυνον εσέβασεν δι' εμέναν την ψυχήν του* Λίβ. διασκευή α 4539· **γ)** επιβιβάζω: *σεβάζουν τον (ενν. τον Ιμπέριον) εις το καράβι μέσα* Ιμπ. (Legr.) 826. **2)** Καθιστώ, ανακηρύσσω: *Άγωμε και προσκύνησε τον δούκα τον αφέντη,| αυτού οπού του γράφομεν, αν δύνεται να έλθει,| με παρρησίαν φανερά τα Άλβανα να σκίσει.| Εμείς να τον σεβάσομεν στην μέσην μας αφέντη* Χρον. Τόκκων 1439.

Φρ. *σεβάζω κάπ. εις όρκον* = βάζω κάπ. να ορκιστεί: *Κι εις όρκον την εσέβασεν είτι και αν την είπει| μη έβγει από το στόμαν της μέχρι και τελευτήν της* Βέλθ. 890.

σεβαίννω, βλ. *σεβαίνω.*

σεβαίνω, Σπαν. (Ζώρ.) V 535, 630, Λόγ. παρηγ. L 210, Λόγ. παρηγ. Ο 605, Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 79, Παράφρ. Μανασσ. 284, Καλλίμ. 928, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 304, Βέλθ. 234, Ερμον. Ν 22, 183, 186, Χρον. Μορ. Η 3376, 8369, Χρον. Μορ. Ρ 7288, 7596, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 526, Φλώρ. 1058, Ερωτοπ. 64, 65, Απολλών. (Κεχ.) 246, Λίβ. διασκευή α 195, Λίβ. Esc. 3211, Αχιλλ. (Smith) Ο 277, Ιμπ. 91, Χρον. Τόκκων 1371, 2657, 2673, Θρ. Κων/π. διάλ. 95, Βησσ., Επιστ. 26[14], Αργυρ., Βάρν. Κ 391, Λίβ. Va 3096, Διήγ. Βελ. χ 223, Σφρ., Χρον. (Maisano) 62[13], Θησ. Γ' [21[4]], Θησ. (Foll.) Ι 18, Ch. pop. 419, Χούμνου, Κοσμογ. 1070, Byz. Kleinchron. Α' 295[31], Αλεξ.[2] 2916, Δευτ. Παρουσ. 199, 200, Απόκοπ.[2] 324, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 2469, Ιμπ. (Legr.) 173, Κορων., Μπούας 57, 130, Διήγ. Αλ. G 271[9], Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 361[v], Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Β' [160], ΙΓ' [92], Βυζ. Ιλιάδ. 972, 996, 997, Μαλαξός, Νομοκ. 369, Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 95[6], Αχέλ. 849, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 56[11], Αιτωλ., Βοηβ. 229, Σανκταμαύρας, Πράξ. Αποστόλ. (Κακ.-Πάνου) φ. 48[r], Αρσ., Κόπ. διατρ. [454], Παϊσ., Ιστ. Σινά 399, Άλ. Κύπρ. 1205, Hagia Sophia ω 534[18], Μετάφρ. Δαμασκ. Βαρλαάμ 89[31], Κανον. διατ. Β 1111, Χρον. Αθ. 86[12], Σταυριν. 950, Ιστ. Βλαχ. 361, Διγ. Άνδρ. 333[7-8], 362[24], Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 288, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 14[v], 40[v], Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 355 ιζ' 4, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 82, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 8980, Προσκυν. α' 115[10], Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [1346], Ροδινός (Βαλ.) 84, 165, Διγ. Ο 1526, κ.π.α.· *εσεβαίνω,* Ερμον. Ο 119, Χρον. Τόκκων 972, 2057, 3618, Μαλαξός, Νομοκ. 363· *σεβαίννω,* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 458, 490, Θρ. Κύπρ. Μ 415, 447· *σεμβαίνω,* Βέλθ. 806, 1051· *σεμπαίνω,* Αχιλλ. (Smith) Ν 144, 576, 626, 1394, 1555, Λίβ. Va 983, Παρασπ., Βάρν. C 216, 276, 314, 324, 388, Συναξ. γυν. 375, Βυζ. Ιλιάδ. 167, 340, 524, 613, 715, 761, 1029· γ' εν. παρατ. *εσέβηνεν,* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 82[v]· γ' πληθ. υποτ. αορ. *εσβούν,* Διήγ. Αλ. F (Lolos) 94[6]· προστ. αορ. *σέβα,* Χρον. Μορ. Η 6547, Χρον. Μορ. Ρ 6547, Λίβ. διασκευή α 275 κριτ. υπ., Διήγ. Βελ. Ν[2] 156, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 246, Διήγ. Αλ. V 66, Τριβ., Ρε 265· *σεβάτε,* Διγ. Άνδρ. 324[19].

Από τον αόρ. του εισβαίνω. Ο τ. σεβαίννω και σημ. (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.). Ο τ. σεμπαίνω και σημ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. εισβαίνω). Τ. σιβαίνου (Παπαϊωάννου, Γλωσσάρ. Γρεβ. 116, Χριστοδούλου, Κουζαν., Τάσιος, Γλωσσ. Πολυγ., Πασχαλούδης, Τερπν. Νιγριτ., Δουγά-Παπαδ.-Τζιτζιλής, Γλωσσ. ιδίωμ. ορ. Πιερίας, κ.α.) καθώς και άλλοι τ. σημ. ιδιωμ. (βλ. Andr., Lex., ό.π.). Η λ. στο Du Cange (*σεβαίνειν*) και λογοτ. στο ΑΛΝΕ.

Α' Μτβ. **1)** Μπαίνω μέσα σ' ένα χώρο, έρχομαι μέσα: *Εσέβημεν το κάστρον* Λίβ. διασκευή α 4519· *είπα ... πώς εξέβηκεν* (ενν. *ο Λίβιστρος*) *αρχήν εις το κυνήγιν* (παραλ. 7 στ.) *και πώς εσέβην την αυλήν του Ερωτοκρατούντος* Λίβ. Va 3330. **2)** Περνώ, διαβαίνω ένα σημείο ή όριο: *Οπόταν σέβεις το λοιπόν την βασιλικήν πύλην,| άνωθεν τήρησον ευθύς και τήρησον κανδήλιν* Παϊσ., Ιστ. Σινά 425· *σεβαίνοντας της πόρτας του κουβουκλίου* (ενν. *του Αγίου Τάφου*) *κείτεται ο λίθος ο αποκυλισθείς εκ του μνήματος* Προσκυν. α' 111[21]· (μεταφ., προκ. για χρονικό όριο): *Μήναν επεριπάτησεν, εσέβηκεν τους δύο,| τόπους δυσβάτους ήρξατο να ποδοπεριτρέχει* Λόγ. παρηγ. L 40. **3)** Επιτίθεμαι, ορμώ και χτυπώ κάπ. ή κ.: *Αυτός καλά σ' εσέβηκεν τώρα να σε γκρεμνίσει* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 49· *και ωσάν τα είδετε, άγουροι, ευθύς εφύγετε όλοι| και εμέν μόνον αφήσετε απέσω εις τα θηρία,| και είδετε ότι επέζευσα, με το ραβδίν τα εσέβην* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1725. **4)** (Μεταφ.) εισβάλλω, κυριεύω: *πόθος εκατεκράτησεν αγούρου την ψυχήν μου,| έρωτας με εσέβηκεν, αγάπη και κρατεί με* Λίβ. Va 2963· *Γλυκύς ύπνος μ' εσέβηκεν* Ιμπ. 815· *μέριμνα με εσέβην* Λίβ. Va 193. **5)** (Προκ. για δυσάρεστο συμβάν) συμβαίνω σε κάπ.: *Και μετ' αντείνο στράφηκε στην χώραν, κι εδηγάτον| τα πάθη οπού του εσέβησαν, και ο γέρος αφικράτον,| κι έλεγεν Απολλώνιος τά 'παθε εις την στράτα* Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 1766· *εφάνη μου στον ύπνον μου κάτινες μ' ελαλήσαν| και είπαν μου: «Είντα κάθεσαι; Τ' αδέλφια σου εβουλήσαν!»| Ευθύς τα εντός μου εσπάσθησαν και συγκοπή μ' εσέβη| κι επήγεν κάτω το παιδίν και άνω η ψυχή μου εξέβη.| Κι ίτις ο Χάρος μ' έδωκεν θάνατον εις την γένναν* Απόκοπ.[2] 429. **6)** (Με αντικ. δευτερεύουσα πρόταση) **α)** ξεκινώ να κάνω κ., καταγίνομαι με κ., αρχίζω μια δραστηριότητα: *Απέθανεν και ο παπακυρ-Εζεκιήλ ο Σιναΐτης, διότι εσέβην και αυτός να θάφτει και να εξεμολογά και έτσι τον εχτύπησεν η πανούκλα και απέθανεν* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 89[r]· *και κάτεργον αρμάτωσε* (ενν. *ο Μενέλαος*) *να σέβει να παγαίνει* Βυζ. Ιλιάδ. 703· *Και ως από του αφηγήματος και της ποθομανίας| οι πάντες να εγνωρίσωσι τας ερωτοπικρίας| και να θαυμάσουν άνθρωπον άγροικον εις τον κόσμον,| αφού εσέβην να ποθεί, όσα κακά υπεστάθην* Λίβ. διασκευή α 24· **β)** προβαίνω σε άλλη ενέργεια, συνεχίζω κάνοντας κ. άλλο: *όταν δοξολογήσεις τον Θεόν, ως είπαμεν, τότες να σεβείς να γυρέψεις. Λοιπόν, όταν προσεύχεσαι μηδέν έρχεσαι παρευθύς εις γύρεψιν* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 363[r]. **7)** Αποδέχομαι, πρεσβεύω: *αφ' του Οτμάνη την γενιά είμαι και κατηβαίνω| και την θρησκείαν εκεινού πιστεύω και σεβαίνω* Διγ. Ο 424. **8)** (Με κατηγ.) γίνομαι, καθίσταμαι: *Κι όσον ήλθεν στον τόπον του* (ενν. *ο κόντος της Τσαμπάνιας*) *κι εσέβηκεν αφέντης,| διορθώνοντα τον τόπον του και τες υπόθεσές του* ... Χρον. Μορ. Η 2148· *Περί κληρικών, εάν σέβουν εγγυηταί, καθήρονται* Μαλαξός, Νομοκ. 173.

Β' Αμτβ. **1α)** Εισέρχομαι, μπαίνω μέσα: *Η τέντα της κατούνας του τέσσαρους στύλους είχεν·| κι αφότου την εστήσασιν κι εσέβηκεν απέσω* (ενν. *ο Σεβαστοκράτορας*),| *ορίζει κι ήλθαν οι άρχοντες όλοι του οι κεφαλάδες* Χρον. Μορ. Η 4095· *Ησθένησεν η μήτηρ της κόρης και έγινεν σύγχυσις εις το οσπίτιον να υπηγαίνουν να έρχουνται, άλλοι να σεβαίνουν, άλλοι να εβγαίνουν* Διγ. Άνδρ. 366[27]· (με εμπρόθ. προσδ.): *Και παρευθύς εσέβη* (ενν. *ο αμιράς*) *εις το κουβούκλιον της κόρης, η δε κόρη ωσάν τον είδεν ... υπήγεν και εκρεμάσθη εις τον τράχηλον του νέου* Διγ. Άνδρ. 339[26]· *Ο προφήτης Ιερεμίας ήκουσεν ότι έρχεται ο Αλέξανδρος και έμασεν ανθρώπους της Ιερουσαλήμ και εποίησεν βουλήν και είπεν: «Καλόν εστίν ημάς να δεχθούμεν τον Αλέξανδρον και να σέβει εις το κάστρο μας...»* Διήγ. Αλ. G 265[31]· *Αν ιδείτε έναν ξένον, κλείτε την πόρταν σας να μηδέν σεβεί εις το σπίτι σας* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 368[r]· (μεταφ.): *οπόταν βαπτίζει ο ιερεύς το παιδί ... το Πνεύμα ... το άγιον ... σεβαίνει εις το παιδίον και ζωογονεί το* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 62[v]· *δεν έναι τίποτες παράδοξον αν σεβεί και εις τον Αντίχριστον αυτός ο διάβολος να κάνει αυτά και περισσότερα διά να πλανά τους χριστιανούς* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 165[r]· **β)** περνώ από ένα σημείο ή όριο: *είπεν* (ενν. *ο Βερβέρης*) *του Νεκτέναβου ότι ... ο βασιλεύς της Περσίας ο Δάρειος ... έφθασεν και εσέβην εις το σύνορόν σου με τα φουσσάτα του πολλά και αναρίθμητα* Διήγ. Αλ. V 22. **2α)** (Προκ. για ποτάμι) περνώ, κυλώ από μέσα: *ήτον η Βαβυλωνία μεγάλη ... Και ο Ευφράτης ποταμός εσέβαινεν μέσα και πάλιν έτρεχεν έξωθεν τρογύρου το κάστρον* Διήγ. Αλ. G 271[31]· **β)** (προκ. για νερά) χύνομαι: *ούτως είναι ... το βασίλειον με τα πολλά φουσσάτα· στέκει ώσπερ η θάλασσα με κύματα αρίφνητα και με πολλά νερά, όπου σεβαίνουν εις την θάλασσαν και χωνεύουν* Διήγ. Αλ. G 272[38]. **3)** Προχωρώ: *Αφήκαν τον* (ενν. *οι λησταί τον Βέλθανδρον*), *εσέβηκεν, ήλθε, προσεχωρήθη·| και όταν μικρόν εσέβηκεν, ευθύς κατάπεσάν τον* Βέλθ. 228, 229· (εδώ μεταφ., προκ. για την εξέλιξη μιας υπόθεσης): *Τότες, ωσάν εγροίκησε* (ενν. *ο ρήγας*) *το πράμαν πώς εσέβη,| δεν ήξευρεν από τη βια το πόθε να κατέβει* Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 171. **4α)** Πηγαίνω κάπου· φτάνω κάπου: *Και όρισεν* (ενν. *ο Αλέξανδρος*) *και εσταμάτησεν τον πόλεμον και εσέβην απέξω εις το κάστρο και ηρώτησέν τους* (ενν. *τον λαόν της Αιγύπτου*) ... Διήγ. Αλ. G 267[21]· *Όφης εγίνηκε ζιμιό* (ενν. *ο δαίμονας*) *και αγάλια αγάλια εσέβη| απόξω στην παράδεισο κι εις το τοιχιόν ανέβη* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1078· **β)** πηγαίνω σε κάπ.· πηγαίνω να συναντήσω κάπ.: *Επίασεν ο Βέλθανδρος τόπον τιμής μεγάλης,| εσέβαινεν ο Βέλθανδρος χωρίς βουλής στον ρήγαν,| οίαν ώραν, ου δέετον άλλου θέλημα να 'χει* Βέλθ. 804· *τον ορίζει να φυλάγει τέτοιας λογής τον Ιγνάτιον, οπού να μην έχει άδειαν μήτε καν να ειπεί την λειτουργίαν, αλλά μήτε να αφήσει να σέβει τινάς εις εκείνον ή να έβγει εκείνος έξω* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 97[27]· *Και εις την Ρώμην διέβηκε, και εις τον πάπαν εσέβη* Κορων., Μπούας 68. **5)** Ορμώ σε κάπ., εξαπολύω επίθεση: *παίρνουν τόσην βιγορία* (ενν. *οι κουμπάνοι*),| *'τι σεβαίνουν σαν θηρία* Τριβ., Ταγιαπ. 172· *Και το ποτάμι πέρασε* (ενν. *ο σινιόρ Μερκούριος*), *κι εις τους εχθρούς εσέβη| ο δε επίλοιπος στρατός όπισθέν του διέβη* Κορων., Μπούας 84· *Και απαύτου σύρνει το σπαθίν* (ενν. *ο Τελαμώνιος*) *και εις τα κοράσια εσέβην* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 10765· (μεταφ.): *ο θάνατος εσέβη| εις τα φουσσάτα δυνατά, πολλά τους αφανίζει* Βυζ. Ιλιάδ. 822. **6)** (Προκ. για αιχμηρό αντικείμενο) **α)** εισχωρώ σε άλλο σώμα, μπήγομαι: *Εις αγκάθι να σέβει εις χείρα ανθρώπου ή σκύλου ποδάριν* Ιατροσ. κώδ. σνε'· **β)** πέφτω μέσα σε ένα χώρο με ορμή, καρφώνομαι: *Και όλοι έριχναν απέξω εις το κάστρο και*

οι σαΐτες εσέβαιναν μέσα εις το κάστρο ώσπερ μεγάλη βροχή, ώσθε τον ήλιον εσκότα- ζαν Διήγ. Αλ. G 267^{15}. **7)** Εισδύω· χώνομαι, τρυπώνω: *Και ... η άρκλα ήτον καλά βε- βαιωμένη και καρφωμένη με καλήν κόλλαν διά να μην σεβαίνει εις αυτήν μήτε ήλιος μήτε νερόν* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 96^{v}· *ο ήλιος σεβαίνει μέσα εις τα σπίτια οπού έχουν εις τες φανέστρες υαλία* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 21^{v}· (μεταφ.· συνηθέστ. προκ. για συναισθήματα): *Ότι εσέβην η αγάπη σου απέσω στην καρδιά μου,| ωσάν μαχαίρι δίστομον κόπτει τα σωθικά μου* Ερωτοπ. 578· *εις την καρ- δίαν του* (ενν. *του Αλεξάνδρου*) *φόβος μέγας εσέβην* Διήγ. Αλ. G 270^{27}· *τότε γαρ φθό- νος περισσός εσέβην εις Ρωμαίους* Διήγ. Βελ. Ν^2 5· *Ανάμεσά τως η οργή εσέβη μετά μήνης,| σπαχήδων και γιανιτσαρών, με δίχως της ειρήνης* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kap- lanis) 5737. **8α)** Ανεβαίνω, σκαρφαλώνω: *Και την φωνήν ως ήκουσεν ο κόντος Λεονάρ- δος,| ατός του ευθύς εξέβηκεν, έβγαλεν και τες σκάλες.| Στους τοίχους τες ακούμπι- σε, άρχισαν να σεβαίνουν.| Εξωλογίς ανέβηκαν, και εκόπηκεν η σκάλα* Χρον. Τόκκων 614· (προκ. για την ανάληψη του Χριστού): *Τότε έλαμψε ο ουρανός και ο Χριστός εσέβη| και φανερά στον ουρανό εβλέπαν τον και ανέβη* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)^2 4280· **β)** κατεβαίνω, πηγαίνω κάτω: *Και μετέπειτα υπήγεν ο Κασίμ πασιάς εις τους πύργους του κάστρου και δεν ημπόρεσε να τους πάρει και έκαψέν τους και επαραδόθηκαν διά να μη καγούν και πολλοί εσέβηκαν κάτω με σχοινία και εσκλαβώθηκαν διά να μην αποθάνουν* Κώδ. Χρονογρ. 61^{17}· *εις το πηγάδι σέβη* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 66^{6}· (εδώ προκ. για κατάδυση σε νερό): *Τότ' ο Ερμής εσέβηκε κι είχε τον ανεβάσει* (ενν. *τον ξυλοκόπον*)*| ένα χρυσόν* (ενν. τσικούρι) Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 43^{29}. **9)** Επι- βιβάζομαι: *άφησε* (ενν. *ο Ευστάθιος ο Πλακίδας*) *την αυθεντίαν οπού είχεν και έφυ- γεν να απεράσει εις άλλον τόπον και εσέβη εις ένα καράβι* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 390^{r}· *Κι ο δούκας δ' αφού το 'μαθε εις μία βάρκα 'σέβη| και με τρο- μάραν περισσήν από την χώραν 'ξέβη* Κορων., Μπούας 80· *Εσέβην εις μονόξυλον* (ενν. *ο Ιασούς*), *εκίνησεν, υπάγει* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 621. **10)** Μπαίνω, εισέρ- χομαι σε μια κατάσταση **α)** συναισθηματική/ψυχική/πνευματική: *ήμπεν* (ενν. *η κόρη*) *εις την αγάπην του κι εσέβην εις τον πόθον* Απολλών. (Κεχ.) 275· *αφήκεν* (ενν. *ο Βερδερίχος*) *το κολάκευμα και εις μανικόν εσέβην* (παραλ. 2 στ.) *ήρξατο δυναστεύειν με, μυριοκαταπικραίνειν* Λίβ. Va 3094· *πάλιν εις έννοιαν περισσήν εσέβηκεν ο νους του* Λόγ. παρηγ. L 240· *ο βασιλεύς εις λογισμόν εσέβη* Βυζ. Ιλιάδ. 30· *Και εις πόσους η καρδία μου κατακομμούς εσέβην,| και πόσοι επαρελάβασιν πόνοι τον λογισμό μου ...* Λίβ. Va 1798· **β)** γενικ.: *Ο Κάστωρ εις τον κίνδυνον εσέβηκεν απέσω* Πόλ. Τρωάδ. (Πα- παθωμ.-Jeffr.) 1010· *δίδουν βουλήν να ποίσουσιν το θέλημα της κόρης,| μη σέβει εις ασθένειαν και εις θάνατον εμπέσει* Ιμπ. 325· *εάν τολμήσει τινάς να σέβει εις αυτόν τον τέταρτον γάμον, ..., μήτε γάμον να τον ελέγουν, μήτε να τον ονομάζουν, ούτε τα παι- δία, οπού να γεννηθούν, λέγονται γνήσια* Μαλαξός, Νομοκ. 326· *Σεβαίνουσιν εις πό- λεμον, νικώσι κατά κράτος,| λαμβάνουν κάστρη και λαόν εκ το νησίν εκείνον* Διήγ. Βελ. Ν^2 214. **11)** Ασχολούμαι με κ.· παίρνω μέρος, συμμετέχω σε κ.: *Ο ... κανών λέγει ότι μήτε επίσκοπος, μήτε πρεσβύτερος, μήτε διάκονος, μήτε καλόγηρος εις κοσμικάς φροντίδας να σεβαίνει* Μαλαξός, Νομοκ. 153· *Ωσάν τυφλός εσέβαινεν* (ενν. *ο Γιαγού- πης*) *εις άπασαν δουλείαν·| ήτον ολίγο αλαφρός, αλήθεια ανδρειωμένος,| απόκοτος καλύτερα από τους αδελφούς του* Χρον. Τόκκων 2659· *αδιακρίτως σέβηκεν* (ενν. *ο*

πάπας) *εις τέτοι' ασχημοσύνην* Κορων., Μπούας 70. **12)** (Προκ. για προϊόντα) προέρ- χομαι: *Εκ τούτου τα δύο εσέβαινεν όλη η εσοδεία| Αγγελοκάστρου και αφεντιάς όλης του Σγούρου Μπούα.| Και φαίνεται, αφού έχασεν την εσοδείαν, ο τόπος| πτωχύνει θέλει παντελώς και θέλει ερημάζει* Χρον. Τόκκων 406. **13)** (Προκ. για αφήγηση) αρχίζω: *εις υπόθεσιν εσέβην του Λιβίστρου| και είπα την πώς εξέβηκεν αρχήν εις το κυνήγιν* (παραλ. 20 στ.) *... το παν καταλεπτόν, όλα τα εφηγησάμην| την ποθοξενοδό- χισσαν εκείνην την Ροδάμνην* Λίβ. Va 3321. **14)** (Προκ. για έναρξη χρον. περιόδου) ξεκινώ· φτάνω: *Έκλινεν γαρ ο ήλιος, εσέβηκεν η νύχτα* Αχιλλ. (Smith) O 414· *και όταν εσπέρα έφθασεν, εσέβηκεν η νύκτα* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 815. **15)** (Νομ., προκ. για εμπράγματο δικαίωμα) αποκτώ μερίδιο στην κυριότητα κάπ. πράγματος: *Εάν πάρω από εσένα άσπρα δανεικά και ... είτα επάρω από άλλον άνθρωπον ... και από τα πράγματα οπού με έλθωσιν αγοράσω το χωράφι, οπού είπα, και οι δύο σεβαί- νετε εις το χωράφι να επάρετε το χρέος οπού σας θέλω* Νομοκριτ. 98. **16)** (Προκ. για κλήρο) πέφτω, πετυχαίνω σε κάπ.: *ήλθεν εις νουν να ποίσουσιν έναν από την μέσην,| να κρίνει γαρ τυραννικά ως φυσικός αυθέντης.| Θέτουν τους κλήρους καθεξής, είς τις να γένει αυθέντης.| Και τρεις φοράς τον θέτουσιν, και εσέβην εις τον Πάριν* Βυζ. Ιλιάδ. 198.

Φρ. 1) *Σεβαίνω στα δίκτυα/ μέσα στο δίκτυο/μες στη σαγήνην* = (μεταφ.) πιάνο- μαι στην παγίδα: *Πώς να το πω, θαυμάζομαι, μεράκουλο εγίνη| το πώς αυτοί* (ενν. *οι Τούρκοι*) *εσέβησαν στα δίκτυα ώσπερ σαγήνη* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 6418· *Κι οι δολιότατοι αυτοί Φραντσέζοι γελαστήκαν,| μέσα στο δίκτυον σέβησαν, σαν ψάρια πιαστήκαν* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2516· *Ο πόλεμος επλήθυνεν, πολλή βοή εγίνη,| οι Τούρκοι τότε σέβησαν όλοι μες στην σαγήνην* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 7476. **2)** *Σεβαίνω εις το/στο μέσος*, βλ. Επιτομή *μέσος* (*I*) Φρ. **3)** *Σεβαίνω εις (τας) χεί- ρας κάπ./ στα χέρια κάπ.* = (α) (γενικ. προκ. για άνθρωπο) υποδουλώνομαι σε κάπ.: *να σέβουν* (ενν. *οι μωαμεθίτες*) *εις τας χείρας τως, αυτούνους* (ενν. *τους Μαλτεζίνες*) *να δουλεύουν,| στην θάλασσαν με το κουπίν τα ύδατα ν' αδεύουν* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1073· (β) (ειδικ. προκ. για γυναίκα) παντρεύομαι: *Και ο Δαρείος ωσάν είδεν την θυγατέραν του ... είπεν την: « ... ούτως σε ορίζω, θυγατέρα μου, μεγάλες τιμές να κάμνεις του Αλεξάνδρου και αφού σεβαίνεις εις τα χέρια του, να τον έχεις αφέντην και βασιλέαν με όλην σου την καρδίαν»* Διήγ. Αλ. G 281^{33}· (γ) (προκ. για περιουσιακό στοιχείο) περνάω στην κατοχή κάπ.: *Αν γουν απολέσει τινάς το εδικόν του και σέβει εις αλλουνού χείρας και ορίζει το και κυριεύει το κατά λόγον είδος τίποτες, κινητόν ή ακίνητον, δύναται όστις το απολέσει να το γυρεύει* Νομοκριτ. 84· *Αφού το λοιπόν πουληθεί και αγορασθεί τίποτες και δοθούσι τα άσπρα, είτι κίνδυνον πάθει το πράγ- μα οπού πουληθεί, εκείνος οπού το αγοράσει το δέχεται, εάν και το πράγμα οπού επουλήθη ακόμη εις τα χέρια του αγοραστού δεν εσέβη* Νομοκριτ. 77.

σέβας το, Σπαν. Α 316, Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 45, Σπαν. (Λάμπρ.) Va 338, Διγ. Ζ 1053, 2682, Συναξ. γυν. 92, Βίος αγ. Νικ. (Κακλ.) 74, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 115^{9}, Διγ. Ο 586, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 64, 396, 5250, 6851 κ.α., Χρον. βασιλέων 311, 329.

Το αρχ. ουσ. *σέβας*. Η λ. και σήμ.

1) Σεβασμός: Σπαν. Β 312, Ερμον. Χ 243· (με την έννοια του θαυμασμού): Ερμον.

Γ 152. **2)** (Θρησκ.) πίστη, θρησκεία: *Αλλά δεύρο και προς αυτόν εγώ σε απαγάγω,| παρασκευάσω τε αυτόν του γαμετήν σε έχειν,| ει και το σέβας αρνηθείς των αισχρών Αιθιόπων* Διγ. (Trapp) Gr. 2267· *Ούτος γαρ ο Πύλλης ην εξ Εφέσσου, Ρωμαίος τω γένει, το σέβας χριστιανός* Δούκ. 235[7]· *κι εστερεώθη το λαμπρόν σέβας εις τον αιώνα| του προσκυνείν και σέβεσθαι την άχραντον εικόναν| Χριστού και της μητρός αυτού παρθένου της Μαρίας* Αξαγ., Καρολ. Ε' 1319· *Όταν ουν εγνώρισαν ότι δεν ημπορούν να τον μετασαλεύσουν* (ενν. *τον Άγιο Νικόλαο*) *από το σέβας του, αποφάσισαν να του δώσουν σκληρόν και επώδυνον θάνατον* Μαρτύρ. αγ. Νικολ. 165[157]· φρ. *είμαι εις το σέβας* = είμαι σταθερός στην πίστη μου: *Και διά τους χριστιανούς οπού 'ναι εις το σέβας| αγαπούμεν κι ευλαβούμεθα μ' αγάπην δίχα πέρας| τους δε ασεβείς εκείνους αχρειαναίους| μισούμεν και βδελύττομεν ωσάν τους Ιουδαίους* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 5203.

σεβάς ο, βλ. *σεφάς*.

σέβασμα (I) το, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 107[1], 108[24, 37], 115[22], 127[11], 130[30], Αγαπ., Δαμασκ. Βαρλαάμ 172[10], Εγκ. αγ. Δημ. 106[50], Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 101[30], Αγαπ., Καλοκ. 339.

Το μτγν. ουσ. *σέβασμα*. Η λ. και σήμ. στην έκφρ. *τα σεβάσματά μου*.

1) Αντικείμενο λατρείας, είδωλο: *Ετούτα είναι τα σεβάσματά σου, Θευδά, και είσαι αναισθητότερος και εσύ από αυτάνα τα ξόανα* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 128[27]· *και όλα τα σεβάσματα τα ειδωλικά εχαλούσαν* (ενν. *τα πλήθη του λαού*) *και όλον το ασημοχρύσαφον ... επρεμάζωνεν ο βασιλεύς και εφαμπρικάριζεν εκκλησίες* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 137[11]· *διά το να μη στέργει ... ο Μωϋσής τα σεβάσματα και την πολυθεΐαν των Αιγυπτίων, διότι επροσκυνούσαν ζώα άλογα διά Θεούς, διά τούτο εδίδαξε πολύν λαόν να μην πιστεύουσι ... τοιαύτα πράγματα, αλλά ένα και μόνον Θεόν αόρατον, ποιητήν ουρανού και γης* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 39. **2)** Θρησκεία, πίστη: *Την γαρ θυγατέρα αυτού αρρεβωνίσατο αυτήν κατά την τάξιν του σεβάσματος αυτών* Έκθ. χρον. 21[20]. **3)** Σεβασμός: *Του δε Βατοπεδίου θεία εικών της Θεοτόκου έτυχε εις την Καλλιούπολιν ... Και λαβόντες οι μοναχοί της μονής μετά πολλού σεβάσματος και χαράς προσκυνήσαντες ... απέθεντο εντός του συνθρόνου του βήματος όπου ην πρότερον* Διήγ. αναιρεθ. 84[77].

σέβασμα (II) το.

Από τον αόρ. του *σεβάζω* και την κατάλ. *-μα*.

Είσοδος της πόλης: *Πλήθος λαού εχύθηκεν στο σέβασμα της Πόλης| μικροί, μεγάλοι άπειροι, πάντες να δούσιν μόλις| την παρουσίαν πὄρχεται αυτού του μπασαδόρου* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 7841.

σεβάσμιος, επίθ., Hist. imp. 29, Διγ. (Trapp) Gr. 821, Βίος Αλ. 905, 1818, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 685, Αχέλ. 918, Ιστ. πολιτ. 30[10, 20-21], Παϊσ., Ιστ. Σινά 122, Σφρ., Χρον. (Maisano) 70[9], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 285, Διακρούσ. (Κακλ.) 1029, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 9350, 9695, 9778, 9821.

Το μτγν. επίθ. *σεβάσμιος*. Η λ. και σήμ.

Που είναι άξιος σεβασμού, σεβαστός: *έναι σεβάσμιον της βασιλείας το αξίωμα* Παράφρ. Μανασσ. 285· *Να 'χει* (ενν. *η κόρη*) *θωριάν σεβάσμιαν, ουρανικήν και θείαν,| το σχήμα της αγγελικόν, με τόσην ευμορφίαν* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [593]· (ως τιμητικός τίτλος): *αναγορευόμέν σε| σεβάσμιον, Αλέξανδρε, και μέγαν βασιλέα* Βίος Αλ. 4095· (εκκλ. προκ. για ναούς, ιερά αντικείμενα, εικόνες): *και ετάφη* (ενν. *ο ευσεβής βασιλεύς*) *τη αυτή ημέρα εν τη σεβασμία, βασιλική και περικαλλεί μονή του Παντοκράτορος* Σφρ., Χρον. (Maisano) 30[4]· *και τον σταυρόν τον τίμιον υβρίζουν* (ενν. *οι εχθροί*) *καταμόνας,| το ξύλον το σεβάσμιον πάσης της οικουμένης| αυτοί το ατιμάζουσι* Ιστ. Βλαχ. 2653· *κι εις πασαμία* (ενν. *κολόνα*) *τέθειται εικόνα σεβασμία* Παϊσ., Ιστ. Σινά 409.

Το ουδ. ως ουσ. = η σεβασμιότητα: *εις ποίον τόπον ... να κτισθεί το Μοναστήριον, ... όπου να ημπορεί να έχει ... το στερεόν και ακαταπάτητον και το σεβάσμιον και την Αγιότητα εκ του τόπου* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 150.

σεβαστοκρατορία η.

Από το ουσ. *σεβαστοκράτωρ* και την κατάλ.*-ία*. Η λ. το 12. αι. (LBG).

Το αξίωμα του σεβαστοκράτορα (βλ. ά.): *Ακούει ταύτα ο αμιράς ...| περιλαμβάνει και τους δυο μετά φιλοστοργίας·* (παραλ. 1 στ.) *τιμά και αξιώνει τους σεβαστοκρατορίας,| καθίζει τους εις θρόνον δε της αυτοκρατορίας* Φλώρ. 1813.

σεβαστοκράτωρ -ορας ο, Προδρ. (Eideneier)[2] Β' τίτλ., Χρον. Μορ. Η 3507, Χρον. Μορ. Ρ 3498, 3614, Δωρ. Μον. XXXVII· *σεβαστοκράτορας*, Χρον. Μορ. Η 3479, 3947, 4914 κ.α., Χρον. Μορ. Ρ 3529, 4914· *σεβαστοκράτωρ*, Χρον. Μορ. Ρ 3947, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 321[r]· γεν. εν. *σεβαστοκρατόρου*, Χρον. Μορ. Η 3528, 3587, 3809, 4189, Χρον. Μορ. Ρ 3809, 4189· αιτιατ. εν. *σεβαστοκρατόρον*, Χρον. Μορ. Ρ 7971· *σεβαστοκράτωρ*, Χρον. Μορ. Η 7971, Χρον. Μορ. Ρ 3107.

Από συμφ. του επιθ. *σεβαστός* και του ουσ. *αυτοκράτωρ* (βλ. ODB, λ. *sebastokrator*). Η λ. *σεβαστοκράτωρ* τον 11. αι. (LBG), σε έγγρ. του 11. (Act. Lavr. I 51[14], Act. Xen. 2[6], Act. Esph. 5[13]), 12. (Act. Lavr. I 69[4], Gautier, REB 27, 1969, 239) και 14. αι. (Γράμματα Μετεώρ. 59[3-4], Darrouzès, REB 27, 1969, 57), στον Ψευδο-Κωδ., Οφφικ., 300[2-3], 307[3] κ.α., στο Meursius και το ΑΛΝΕ.

α) Ανώτατος τίτλος αξιωματούχου, που δημιουργήθηκε από τον Αλέξιο Α' Κομνηνό για τον αδερφό του Ισαάκιο και αποδιδόταν από τον ίδιο τον αυτοκράτορα αρχικά μόνο σε μέλη της αυτοκρατορικής οικογένειας (για το πράγμα βλ. ODB, ό.π., Πλακογιαννάκης, Τίτλ. αξιώμ. 33, 37-38, 41, Ψευδο-Κωδ., ό.π. 133[12, 19], 167[3-4], Μαργαρού, Τίτλ. επαγγελμ. ονόμ. γυν. 126 σημ.): *ετελεύτησε* (ενν. *ο Ιωάννης*), *εάσας βασιλέα Ρωμαίων και αυτοκράτορα τον αγαπητόν υιόν αυτού και πορφυρογέννητον κύριν Μανουήλ όντα σεβαστοκράτορα* Byz. Kleinchron. Α' 58[2]· *Είχεν δε και αυτάδελφον ο βασιλεύς εκείνος,| κέκληται γαρ το όνομα Θωμάς σεβαστοκράτωρ* Διήγ. σεβαστ. Θωμά 97· (εδώ ως ανώτατος στρατιωτικός αξιωματούχος): *Ακούσας τούτο ο βασιλεύς εχάρη, και ηγκαλιάσθη αυτόν, και έτσι τον έκαμε σεβαστοκράτορα εις όλα του τα φουσσάτα* Δωρ. Μον. XXXV· *αφότου εσυνάχτηκαν όλα του τα φουσσάτα,| κράζει*

(ενν. *ο βασιλεύς*) *τον κυρ Θεόδωρον τον σεβαστοκράτοράν του*| *και κεφαλήν τον έποικεν εις όλα τα φουσσάτα* Χρον. Μορ. Η 3609· *Σεβαστοκράτορα τον έποικε* (ενν. *τον Θεόδωρον*) *όλης της Ρωμανίας*| *και τα φουσσάτα του του έδωκεν να τα έχει εις εξουσίαν του* Χρον. Μορ. Η 3107· **β)** ως αξίωμα, θέση στην ιεραρχία: *Τα οφφίκια του παλατίου. α' ο βασιλεύς, β' ο σεβαστοκράτωρ, γ' ο καίσαρ* Μαλαξός, Νομοκ. 515.

σεβαστός, επίθ. Προδρ. (Eideneier)^{2} Β' 96-3 χφ Η κριτ. υπ., 115, Πωρικ. (Winterwerb) Ι 22 κριτ. υπ., 75, ΙΙΙ 87, Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} 281· αιτιατ. πληθ. *σεβαστάδας· σεβαστάδες.*

Το μτγν. επίθ. *σεβαστός.* Η λ. και σήμ.

Α' Που είναι άξιος σεβασμού, αξιοσέβαστος· (σε προσφών.): *ουκ είσαι, αυθέντα σεβαστέ, πτωχός υποδρομίτης*| *και προσδοκάς να τρέφομαι βοτάνας ορειτρόφους* Προδρ. (Eideneier)^{2} Β' 101 χφ Η κριτ. υπ.·

Β' (Ως ουσ.): **α)** τίτλος αξιωματούχου (η χρ. ήδη μτγν.· για το πράγμα βλ. ODB, λ. *sebastos*, Πλακογιανν., Τίτλ. αξιώμ. 36, 37, Ψευδο-Κωδ., Οφφικ. 302^{4}): *ουκ είσαι σεβαστού παιδίν ουδέ κουροπαλάτη*| *σαρδαμαριού παιδίν είσαι, χαβιαροκαταλύτου* Προδρ. (Eideneier)^{2} Δ' 103· *άλλους έποικεν* (ενν. *ο Μακρυνός*) *σεβαστούς, τους πρώτους γαρ τζαστάδες* Χρον. Μορ. Η 4590· *ανηγόρευσαν βασιλέα τον σεβαστόν κυρ Νικόλαον τον Καναβόν* Byz. Kleinchron. Α' 150^{91}· (παιγνιωδώς): *μοσχοκαρυδίου του μεγάλου σεβαστού* Πωρικ. (Winterwerb) ΙΙΙ 34· *Σεβαστέ Στάκε και θύννα και βόσκανε* Οψαρ. 361^{17}· (συνεκδ.) αυτός που κατάγεται από μεγάλη γενιά, ευγενής: *ομοίως εκρατούσασιν* (ενν. *οι Τούρκοι*) *άρχοντες, σεβαστάδες,*| *τριακόσιους γαρ πεντήκοντα και τέσσαρους ωσαύτως,*| *ονομασμένοι άρχοντες ήσαν ετούτοι όλοι* Χρον. Μορ. Η 5461· *και απέθανεν η μάννα μου και αφήκε με λογάριν,*| *και ηγόρασα το ατυπίν και σεβαστόν ομοιάζω* Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} 308· **β)** ως αξίωμα, θέση στην ιεραρχία: *Τα οφφίκια του παλατίου ... πς' οι ραβδούχοι, πζ' ο καβαλάριος, πη' ο σεβαστός, πθ' ο προκαθήμενος κάστρου* Μαλαξός, Νομοκ. 516.

Έκφρ. *πρώτος σεβαστός* = *πρωτοσέβαστος* (βλ. ά.): *ο πρώτος σεβαστός Πιπέριος* Πωρικ. (Winterwerb) ΙΙΙ 29.

Οι τ. *σεβαστάδας/σεβαστάδες* ως επών. (βλ. και Τσαβαρή [Πουλολ.^{2} σ. 353 σημ. 218]): *να ειπεί ότι είσαι αρχοντόπουλον από τους Κινναμάδας*| *ή ότι είσαι εκ την Ανατολήν, εκ τους Φουσκωματάδας,*| *ή ότι είσαι εκ τα Βελάγραδα, από τους Σεβαστάδας* Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} 277· *είσαι εκ τα Βελάγραδα, από τους Σεβαστάδες* Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} 277 κριτ. υπ.

Το θηλ. ως τοπων.: Παϊσ., Ιστ. Σινά 62^{1582}.

σέβοκλο(ν) το, βλ. *σεύτλον.*

σεβοπροσκυνώ.

Από τα *σέβω* και *προσκυνώ.* Η λ. στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. (*σεβοπροσκυνούμε(ν)*) και λογοτ. στο ΑΛΝΕ.

Σέβομαι και προσκυνώ· προσκυνώ με σεβασμό: *ιστορίζει* (ενν. *ο ζωγράφος*) *θαυμαστούς ναούς εξηρημένους*| *και τας εικόνας τας σεπτάς τάς σεβοπροσκυνούσιν*|

τα γένη των χριστιανών εις άπαντα τον κόσμον Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 397.

σέβουμαι, βλ. *σέβω.*

σέβω, Διγ. Ζ 1062, Ερμον. Ω 160, Χρον. Μορ. Η 729, 816, Χρον. Μορ. P 2995, Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 18, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 657, Χούμνου, Κοσμογ. 842, Σκλέντζα, Ποιήμ. 1^{223}, Δεφ., Λόγ. 18, 304, Μορεζ., Κλίνη φ. 316^{v}, 332^{v}τρις, 429^{v}, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 165, Διγ. Ο 1114, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2, 204, 1246, 3279, 4450, 4662, 5548, 8218, 8532, 8912, 10106, 10204· *σέβουμαι.*

Το αρχ. *σέβω.* Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.). Τ. *σέβουμι* σήμ. ιδιωμ. (Γεωργίου Χρ., Γλωσσ. ιδ. Καστορ. 206, Τζιαμούρτας, Γλωσσ. Καραγκούνηδων, Χαντζιάρας, Θεσσαλ. γλωσσάρ.). Το ενεργ. *σέβω* και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.) καθώς και νομ. στον ενεστ. (ΛΚΝ)· το μέσ. *σέβομαι* και σήμ.

Ι. Ενεργ. **α)** (Προκ. για θρησκ. πίστη) λατρεύω, τιμώ, πιστεύω: Διήγ. Αλ. G 266^{17}· *σέβω και τιμώ Τριάδα την αγίαν* Ιωάν. ιερ. 12· **β)** υπακούω σε κ.· τηρώ, αποδέχομαι κ.: *Στέργω τό 'ρίζεις, Υιέ Θεού, σέβω και προσκυνώ το*| *λόγον αληθινότερον άλλον ουκ εκρατώ τον* Σκλέντζα, Ποιήμ. 6^{7}.

ΙΙ. Μέσ. **α)** (Προκ. για θρησκευτική πίστη) **α^{1})** λατρεύω, τιμώ, πιστεύω: Ιστ. Βλαχ. 2511, Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [508]· *Εκαταδόθησαν ουν τούτοι όλοι οι ασκηταί εις κάποιον άρχοντα, Ούρσον λεγόμενον, ότι σέβονται τον Χριστόν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 207· *τα γένη των χριστιανών, ...* | *Τριάδα ομοούσιον σέβονται και δοξάζουν* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 10042· *«Πρε ψεύτη, μιαρότατε, μπέστια, φορφάντη, κλέπτη,*| *που σέβεσαι τον μιαρόν κείνον τον Μεχεμέτην! ...»* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 6104· (παθητ.): *Από το οποίον περιέχει μέρος τι της των Αγαρηνών πίστεως και του σεβομένου αυτών θεηλάτου Μωάμεθ* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) Πρόλ. 19· *ο οποίος* (ενν. *ο Σαλέχ*) *φέρεται λόγος να ήτον χριστιανός και ο τάφος του είναι προς βορράν του μοναστηρίου, κτισμένος ως οσπίτιον μικρόν, σεβόμενος και τιμώμενος ... καταπολλά, ώστε του κάνουσι και θυσίαν κάθε χρόνον* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 435· *είναι καλόν και ωφέλιμον να σέβουνται αι αγίαι εικόνες* Μορεζ., Κλίνη φ. 430^{v}· *Τριάδα την αΐδιον, μονάδα σεβομένην,*| *που εις αυτήν εκλήθημεν κι είμασθεν βαπτισμένοι* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 4499· **α^{2})** ευλαβούμαι: *Τις να θαρρέψει εις αυτούς* (ενν. *τους Ρωμαίους*), *όρκον να τους πιστέψει,*| *αφόν Θεόν ου σέβονται, αφέντη ουκ αγαπούσιν;* Χρον. Μορ. P 729· **β)** (για πρόσωπο με εξουσία) αναγνωρίζω, τιμώ, υποτάσσομαι: Δούκ. 185^{27}, Χρον. Μορ. Η 472, Χρον. Μορ. Η 2995, Χρον. Μορ. Η 7873.

'σεγγιάζω, βλ. *ασσετζιάζω.*

σεγκουιτάρω.

Από το ιταλ. *seguitare* (Vincent [Φορτουν. σ. 248]).

Ακολουθώ, συνοδεύω κάπ.: *Η αφεντιά σου ας πηαίνει ομπρός κι εγώ σε σεγκουιτάρω* Φορτουν. (Vinc.) Α' 427.

σεγκρετάριος, σεγκρεταρίος ο, βλ. *σεκρετάριος.*

σεγούρος, επίθ., βλ. *σίγουρος*.

σέγχης ο, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 9872.

Πιθ. από το τουρκ. *şeh* (Redhouse)· βλ. όμως και Kaplanis [Ιωακ. Κυπρ., Πάλη σ. 765].

Επικεφαλής ισλαμικού θρησκ. τάγματος ή μονής, μουσουλμάνος αρχηγός φυλής, άρχοντας: *σέγχηδες και χοντζάδες* αυτ. 9813· *το σεβάσμιον και τίμιον κελλίο | το πρώην αγιότατον που 'τον πατριαρχείον, | πόκτισεν η βασίλισσα θεόστεπτος Ελένη, | αυτού μέσα κατοίκησεν ο σέγχης κι εκεί μένει* αυτ. 9824.

σεδιαρίζω. — Βλ. και *σεδιάρω*.

Από το ιταλ. *assediare* και την κατάλ. *-ίζω* (Δένδιας, Αθ. 36, 1924, 163, Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 293).

Πολιορκώ: *σεδιαρίζω* Κυπρ. χφ. 162.

σεδιάρω. — Βλ. και *σεδιαρίζω*.

Από το ιταλ. *assediare* (Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 293). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 596 λ. *σέδιο*).

Πολιορκώ: *σεδιάρω* Κύπρ. χφ. 162.

σείζω, βλ. *σείω*.

σεϊπιστάκι το. — Βλ. και *πιστάκι(ν)*.

Άγν. ετυμ. Πιθ. σχ. με το ουσ. *πιστάκι(ν)*.

Άγν. σημασ. Πιθ. κάπ. καρπός, ίσως το φιστίκι Αιγίνης: *Έπαρε πολυπόδιον χλωρόν ουγγίαν μίαν και μισήν, σεναμικήν, ίτζια, γλυκάνισον, μαραθόσπερμα και ρίζαν από κάπαρι από μίαν ουγγίαν, δαμάσκηνα είκοσι, κεράσια τριάντα, σεϊπιστάκια σαράντα* Νικ. Ιεροπ., Εκδ. ιατρ. 63.

σειρά η, Χρησμ. (Brokkaar) 34.

Το αρχ. ουσ. *σειρά*. Η λ. και σήμ.

1) Αλυσίδα, κορδόνι: Χρησμ. (Brokkaar) 32· μεταφ. (πβ. Π.Δ. Παροιμ. 5,22): *πάντες δε οικείαις σειρές σφιγγόμενοι των αμαρτιών και παρανομιών αυτών* Χρησμ. (Brokkaar) 151. **2)** Αλληλουχία προσώπων ή πραγμάτων τοποθετημένων στην ίδια γραμμή: *Οι δε Τούρκοι λαβόντες αυτούς και δήσαντες τας χείρας και τους τραχήλους εν αλύσει περάσαντες ως εν μιᾷ σειρᾴ, τούτους προς τον ηγεμόνα απήγαγον* Δούκ. 309[23]. **3)** Γένος, καταγωγή, (επιφανής) γενιά: *τις των μουσουλμάνων υψηλός τε και μέγας και φοβερός παρ' εκείνοις, ως ότι εκ σειράς τε και γένους του Μουχουμέτ κατήγετο* Καναν. (Pinto) 201.

σειρήν(ε)ιος, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *σειρήν(ε)ιος*.

Που έχει σχέση με ή προέρχεται από τις *σειρήνες*· (μεταφ.) γοητευτικός, μαγευτικός, σαγηνευτικός (πβ. το παροιμ. *σειρήν(ε)ιον μέλος* στη Σούδα κ.α.): *της δε φωνής ακούσαντες του μέλους οι παρόντες, | εξέστησαν θαυμάζοντες τους λόγους του Ακρίτου· | ώσπερ μέλη σειρήνια ήσαν οι λόγοι τούτου* Διγ. Ζ 1654· *Κατέλεξαν οι εξαίρετες το ποθοκαταλόγιν | —δοκώ νικούσαν εις φωνήν και τα σειρήνεια μέλη* Λίβ. διασκευή α 1856.

σειρήνες οι, Διγ. Ζ 2789, 4068, Φυσιολ. (Zur.) XXVII 1[τίτλ., 1, 13, 17], 2[τίτλ.], Φυσιολ. 350[1, 3, 5]· *σειρήναι*, Φυσιολ. (Zur.) XXVII 1[3]· γεν.: *σειρηνών*, Διγ. (Trapp) Gr 3300.

Το αρχ. ουσ. *σειρήν* στον πληθ. Η ονομ. πληθ. *σειρήναι* τον 9. αι. (LBG λ. *σειρήν*). Ονομ. εν. *σειρήνα* στο Βλάχ. και σήμ. Η λ. και σήμ.

α) Μυθολογικές γυναικείες μορφές με σώμα πουλιού, που σαγήνευαν με το τραγούδι τους τους ναυτικούς και τους οδηγούσαν στο θάνατο: Φυσιολ. 350[6]· *Εισί ζώα εν τη θαλάσση λεγόμενα σειρήναι, μούσαι τας φωνάς. Το μεν ήμισυ μέρος αυτών έως ομφαλού ανθρώπου έχουσι μορφήν, το δε έτερον ήμισυ μέρος χηνός* Φυσιολ. (Zur.) XXVII 2[1]· σε παρομοίωση: *διά γαρ της χρηστολογίας αυτών* (ενν. τινες συναγόμενοι εν τη εκκλησίᾳ) *και ευλογίας, ως αι σειρήνες, εξαπατώσιν τας καρδίας των ακάκων* Φυσιολ. (Zur.) XXVII 1[15]· **β)** (μεταφ.) γενικ. αυτά που σαγηνεύουν, δελεάζουν: *Με φαγοπότια, με χορούς, με κείνες τες σειρήνες, | να διπλοτριπλοπλέκονται αναίσχυντα μ' αυτείνες* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 5181· **γ)** συχν. (και μεταφ.) στη γεν. ως προσδ. του ουσ. *μέλος/μέλη* προκ. για πολύ μελωδικό και γοητευτικό τραγούδι (πβ. και ά. *σειρήν(ε)ιος*): *Της ηδονής ως ήκουσαν τω οίκῳ οι παρόντες | εξέστησαν ώσπερ ποτέ ο Οδυσσεύς εκείνος, | ότε το μέλος ήκουε Σειρήνων εν τω πλοίῳ* Διγ. (Trapp) Gr 1212· *Ορνέων πλήθη* ... (παραλ. 3 στ.) *ενέπαιζον πετόμενα εις κορυφάς των δένδρων, | ... άδοντα λιγυρώς το των Σειρήνων μέλος* Διγ. Ζ 3803· *θανούσαν σε ορώμεν νυν* ... (παραλ. 1 στ.) *ή μάλλον άφωνον ειπείν ... | την ευειδείαν εκ παντός, τα των Σειρήνων μέλη, | την αηδόναν την λαμπράν και άσπρην περιστέραν* Διγ. Ζ 4503.

σειρήνη η. — Βλ. και *σειρήνες*.

Από το αρχ. ουσ. *σειρήν* και την κατάλ. *-η*. Γεν. *σειρήνης* τον 9. αι. (TLG), δοτ. *σειρήνη* το 12.-13. αι. (TLG). Η λ. στο Somav.

Μυθική γυναικεία μορφή που σαγήνευε με το τραγούδι της όσους την άκουγαν· εδώ μτφ.: *Όστις σε ιδεί απομακρά τρέχει και προσκυνεί σε· | εις τους πλουσίους και πτωχούς γλυκύς ως μέλι είσαι. | Σειρήνη έν' η γλώσσα σου, το στόμα σου κοντύλι· | όλοι σου προσηκώνουνται εδώ και ένα μίλι* Αιτωλ., Ρίμ. Α. Καντ. 43.

σειρώνω, βλ. *σουρώνω*.

σείσμα το, Βέλθ. 645, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 594, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1321· *σείσμαν*, Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 273-71 κριτ. υπ., Αχιλλ. L 825, Γεωργηλ., Θαν. 116.

Το μτγν. ουσ. *σείσμα*. Ο τ. *σείσμαν* και σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Σακ., Κυπρ. Β' 778). Η λ. και σήμ. (Μπαμπιν., Λεξ.).

α) Σείσιμο, κούνημα: *Τους φίλους σου πάντοτε, όταν τους απαντάς, γλυκοχαιρέτα τους, διότις και του σκύλου το ψωμί το σείσμα της ουράς του το δίδει* Βίος Αισώπ.

(Eideneier) Κ 195[24]· *το σανιδοκράββατον αψάμενος της κλίνης* (ενν. ένας των παιδοπούλων)| *ολίγον συνετάραξεν άπαξ και δις και τρίτον.* (παραλ. 3 στ.) *Όμως μετά την ταραχήν την τρίτον επανέστη* (ενν. ο άναξ),| *ήνοιξε και τους οφθαλμούς, ηρώτησε να μάθει*| *τον τρόπον, την υπόθεσιν, το σείσμαν το της κλίνης* Καλλίμ. 1106· **β)** το λίκνισμα, η χαριτωμένη κίνηση του σώματος ιδ. κατά το βάδισμα, συχν. με επόμ. τα ουσ. *λύγισμα, διώμα*: *Η συντυχία της θαυμαστή, ζαχαρογλυκεράτη,*| *το σείσμαν και το λύγισμαν ανθρώπους κατασφάζει,*| *το κλίμαν του τραχήλου της και το υπολύγισμάν της*| *ψυχάς ανέσπα σύρριζας και εκαταφόνενέν τους* Αχιλλ. (Smith) Ν 882· *Φροσύνη, ποιος σου φαίνεται να 'ν' κάλλιο παλληκάρι*| *στο σείσμα και στο λύγισμα και στης αντρειάς τη χάρη;* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1320· *Κυρά μου, εσύ 'σαι ο ποταμός ο χρυσομελιτάρης,*| *οπού έχει κλώσματα πολλά με σείσμαν και με διώμαν* Εκατόλ. Μ 556.

σείσμαν το, βλ. *σείσμα.*

σεισμογή η, Παρασπ., Βάρν. C 197.

Λ. πλαστή από το ουσ. *σεισμός* με επίδρ. των ουσ. σε *-ογή/-ωγή* (*αχολογή, ηχολογή, οιμωγή, οχλαγωγή*) που σημαίνουν έντονο ήχο.

Ισχυρή δόνηση του εδάφους (που οφείλεται σε έντονο βηματισμό ή ποδοβολητό και συνοδεύεται από αναστάτωση και θόρυβο) παρόμοια με σεισμό: *πολύν κακόν εγίνετον εκ τους Ισμαηλίτας·*| *γίνεται όχλος πάμφρικτος και τρόμος και φοβέρα*| *και ταραχή και μουγκρισμός και σεισμογή μεγάλη,*| *και τα φαρία συχνοπηδούν, ζητούν να πολεμήσουν* Αργυρ., Βάρν. Κ 190.

σεισμός ο, Κρασοπ. (Eideneier) ΑΟ 27, Θησ. Θ' [6[7]], Μάρκ., Βουλκ. 345[20], Χούμνου, Κοσμογ. 875, 1129, Byz. Kleinchron. Α' 79[25], Άσμα σεισμ. 31, Σκλάβ. 16, 106, 120, 228, 230, 236, 243, Ονειροκρ. Ιβ. 46, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1905, 2302, Διήγ. έκρ. Θήρ.109[4], Διήγ. ωραιότ. 171, 172, 176, κ. α., Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [40], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 276, 289, 326, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 66, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 292[2], Π. Ν. Διαθήκη (Παναγ.)[2] 3766, 4139, 4266, 4730, Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 88[27], 88[31], 92[33], 108[10].

Το αρχ. ουσ. *σεισμός*. Η λ. και σημ.

α) Δόνηση της επιφάνειας της γης, που οφείλεται στη δράση δυνάμεων που βρίσκονται στο εσωτερικό της, και γίνεται αισθητή από τον άνθρωπο: Σφρ., Χρον. (Maisano) 186[20], Byz. Kleinchron. Α' 79[25], Διήγ. εκρ. Θήρ. 109[4]· (εδώ αποδίδεται σε ανέμους που βρίσκονται στα βάθη της γης και βγαίνουν στην επιφάνεια): *το αέριον πνεύμα, εν κάτω κλειόμενον εις τα ενδοτέρω μέρη της γης και κούφη και βιαζόμενον ίνα εξεπνεύσει, ταράττει μέρος της οικουμένης, ό λέγεται σεισμός* Μάρκ., Βουλκ. 345[20]· *ωσάν τσ' ανέμους που εις τση γης το βάθος είν' χωσμένοι* (παραλ. 3 στ.) *και για να βγουν απ' τα βαθιά, τη δύναμή τως βάνου*| *κι εις το έβγα τως πολλές φορές σεισμό μεγάλο κάνου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 1724· ως φαινόμενο που συνοδεύει σημαντικά γεγονότα, θεόσταλτο σημάδι ή τιμωρία: *Απής ...*| *κι εις το σταυρό τον Ιησού είδαν αποθαμένο,*| *σεισμός πολύς εγίνηκε* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 3766· *για να κατέχετε οι χρόνοι όντα σιμώνου:* (παραλ. 3 στ.) *όντα γενού πολλοί σεισμοί, κατακλυσμοί και*

πείνα| *και τα νερά να χάνουνται, τα ύστερα είναι εκείνα* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 4266· *ο Θεός με τον σεισμόν μας έστειλεν τον τρόμο* Σκλάβ. 16· *ήλθεν οργή εκ Θεού και έγινεν ένας σεισμός μέγας και φοβερός* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 289· *κάθε άνθρωπος κρατημένος από τον φόβον εφώναζεν· μία, μία και μόνη αιτία του σεισμού είναι η αδικία και η παρανομία οπού έγινεν εις τον πατριάρχην Ιγνάτιον* Ροδινός,-Ιγνατ. Παφλαγ. 88[29]· ως αντικείμενο ονείρων: *Σεισμόν καθ' ύπνους ει ίδεις, όχλησιν κοσμικήν τινά σημαίνει* Ονειροκρ. Ιβ. 46· σε προσωποπ.: *και πάλιν σεισμόν ήκαμε και να μας φάγει θέλει* Διήγ. ωραιότ. 260· **β)** ισχυρή δόνηση που οφείλεται σε ανθρώπινες ενέργειες: *Μ' απήτις ετρυπήσανε το τείχος και το φράξα*| *οι Τούρκοι, όλοι μια φωνή τόση μεγάλη κράξα,*| *κι απόκεις δίδουνε φωτιά κι άλλος σεισμός εγίνη*| *κι ελέγαν και βουλούσινε όλοι την ώρα εκείνη* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 494[21]· *Τότες εβάλανε φωτιά* (ενν. στη μπόλμπερη) *κι αρχίζουνε ν' ανοίγου*| *οι πέτρες, να τους παίρνουσι μέσα τως και να σμίγου*| *τους Τούρκους, και πολύς σεισμός, ώστε να το σηκώσει*| *τέτοιο χαράκι αμέτρητο, να το ξεθεμελιώσει* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 501[5]· (εδώ σε υπερβολή): *Πιάνου κοντάρια δυνατά, βαρά, πολλά μεγάλα*| *και τη φιλιά οπ' αρχίσασι παράμερας εβάλα.*| *Φωνές μεγάλες στο λαό, σεισμός στη γη εγροική-θη,*| *όντε τσι πρώτες κονταρές εδώκαν εις τα στήθη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1987.

σεισοκώλα, επίθ. θηλ.

Από το *σείω*, το ουσ. *κώλος* και την κατάλ. *-α*. Η λ. και σημ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδιωμ. Κρ.[2] Ε 155, Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.)

Που κουνάει πολύ τα οπίσθια περπατώντας: *Κι εσύ με καταμέμφεσαι, πάπια σεισοκώλα,*| *κουτσούρα, κακορίζικη και στραβοποδαρούσα;* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] ΑΖ 45.

σείστης ο.

Από τον αόρ. του *σείω* και την κατάλ. *-της*. Η λ. πιθ. τον 6. (L-S Κωνστ.) και 10. αι. (και στον Πορφυρογέννητο, LBG, TLG). Λ. *σείστε* η σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Μοχλός, λοστός: *αι δε πύλαι του Αυγουστεώνος μετά αξιναρίων και σειστών* (εκδ. *σηστών*· διορθώσ.) *κατερράγησαν* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 308 κριτ. υπ.).

σειστός, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *σειστός*. Η λ. και σήμ. στην έκφρ. *σειστός και λυγιστός* (Κριαρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ.)

α) Που λικνίζεται περπατώντας, που κινείται με επιτήδευση (πβ. σημερ. εκφρ. *σεινάμενος κουνάμενος, κουνιστός και λυγιστός*): *εκείνος πάντα εσέβαινεν σειστός εις το παλάτιν,*| *κι εσύ εκαθέζου και έβλεπες πώς τρέχουν αι καρούχαι* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 79· **β)** (εδώ προκ. για πολύτιμους ή ημιπολύτιμους λίθους) κρεμαστός: *Εποίησε δε και τον επάνω αυτού σταυρόν διά χρυσίου καθαρού λιτρών εκατόν, έχοντα και αυτόν μαργαρίτας απιδωτούς και σειστούς λυχνίτας και πετάσια ολόχρυσα* Hagia Sophia φ[1] 502[10].

Ο πληθ. του ουδ. ως ουσ. = κρεμαστά διακοσμητικά στοιχεία: *Ο δε σταυρός του άμβωνος έστενε χρυσού λίτρας εκατόν. Είχε δε και σειστά και λυχνίτας συν μαργαριταρίων απιδωτών* Hagia Sophia α 458[17-18].

σείστρον το· *σ ε ί σ τ ρ ο(ν),* Λίβ. Esc. 4322.

Το μτγν. ουσ. *σείστρον*. Η λ. *σείστρο* και σήμ.

Μουσικό όργανο με κουδουνάκια ή άλλα μεταλλικά στοιχεία (δίσκους, λάμες) για την παραγωγή ήχου (για το πράγμα βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Α[1] 162, Ε' 241): *Όλος ο κόσμος ο πολύς γης Αργυρού του Κάστρου| έφθασεν εις συνάντησιν της δέσποινας Ροδάμνης·* (παραλ. 2 στ.) *γίνεται τόση ταραχή, μέχρι νεφών ανέβη,| όργανα, σείστρα, τύμπανα, βούκινα, μέλος άπαν* Λίβ. διασκευή α 4507.

σεΐτης ο, Ιστ. πολιτ. 72[9].

Από το τουρκ. *seyyid* (Mor., Byzantinot. 271, λ. *σεϊτίδες*). Ο πληθ. *σεΐτηδες* το 15. αι. (LBG, TLG γρ. *σεΐτιδες*) και στο Meursius. Η λ. σε κείμ. του 18. αι. (Σάθ., ΜΒ Γ' 47).

Επικεφαλής μουσουλμανικής θρησκ. ομάδας, μουσουλμάνος άγιος: *υπήρχον δε σεΐτηδες έχοντες τεκέν και χώρας ότι πλείστας και λαόν άπειρον* Έκθ. χρον. 59[13].

σείω, Διγ. (Trapp) Gr 2491, Διγ. Ζ 2935, Ιατροσ. κώδ. τζ', τθ', Λίβ. διασκευή α 452 κριτ. υπ., Διήγ. Αλ. G 289[25], Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 128[6], Χρον. 314 δις, Δωρ. Μον. (Βαλ.) 42· *σ ε ί ζ ω,* Κυπρ. ερωτ. 77[28]· *σ ε ι ω,* Λίβ. Va 402, Απόκοπ.[2] 48, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1907, Γ' 1121, Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [901], Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 166[13], 182[16], 333[16], 517[3]· *σ ω,* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 302, Αλεξ.[2] 1983, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 64[7], Σκλάβ. 208, Μορεζ., Κλίνη 222[r], Πανώρ.[2] Ε' 193, 273, Πιστ. βοσκ. ΙΙ 1, 74, IV 2, 24, Διήγ. ωραιότ. 932· μέσ. *σ ε ι ο ύ μ α ι* ή *σ ε ι έ μ α ι,* Σπαν. (Ζωρ.) V 387, 628, Αρμούρ. (Αλεξ. Στ.) 17, Αλεξ.[2] 1384, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 766, Θρ. Κύπρ. Μ 722, Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 88[26]. — Βλ. και *σήθω*.

Το αρχ. *σείω*. Ο τ. *σείζω* (<αόρ. *έσεισα*, Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 276, κατά τα ρ. σε *-ζω*, Μενάρδ., Αθ. 37 (1925), 72-73, Χατζ., Λεξ., Συμεων., Ιστ. κυπρ. διαλ. 420, βλ. όμως και Μηνάς, Μελέτες Νεοελληνικής Διαλεκτολογίας Β' 434) σε έγγρ. του 16. αι. (Κακ.-Πάνου, Κυπρ. πεζ. λόγ. 164), στο Meursius (*σίζουνται*, λ. *σίζειν*) και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex. στη λ., Παπαδ. Α., Λεξ. στη λ., Λουκά, Γλωσσάρ., λ. *σούζω και σείζω*, Χατζ., Λεξ., Φαρμακ., Γλωσσάρ., Μενάρδ., Αθ. 37, 1925, 72)· πβ. τ. *σούζω* σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Andr., Lex. ό.π., Λουκά, Γλωσσάρ. ό.π.) και τ. *σείγω* σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Andr., Lex., ό.π., Παπαδ. Α., Λεξ., στη λ.). Ο τ. *σειω/(σειούμαι)*, από το *σείω* με συνίζ. και καταβιβ. του τόνου (Jannaris, Hist. Gramm. 155 ιδ. 155c, Μηνάς, Πεπρ. ΣΤ'. ΔΚρ. Σ 443), στο Βλάχ. και σήμ. λαϊκ. (Βλαστού, Συνών.[2]). Ο τ. *σω/(σούμαι)* (<*σειω*, Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 319, λ. *σ'ω*· για το σχηματ. των *σεις, σει,* κλπ. βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 159, Jannaris, Hist. Gramm. 148, 702) και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex. ό.π., Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 319 λ. *σ'ω*, Ζαφειρίου, Ιδίωμ. Σάμ., Μιχαλαριά-Βογιατζή, Λεξ. Σύμης, λ. *σούμαι, σω-(σείω)*, Γεωργίου Χρ., Γλωσσ. ιδ. Καστορ.)· πβ. και μτχ. ενεστ. θηλ. *σούσα* στην Πάρο (Παπαδόπουλος, Αθ. 97, 1925, 186), προστ. *σε* (=*σείε*, Δετοράκης, Κρητολ. 1, 1975, 144) και *σου* (=*σείου*, Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 319 λ. *σ'ω*) σε κρητ.

παροιμ. Ο τ. *σειέμαι* (με συνίζ.) και σήμ. λαϊκ. κυρίως στη φρ. *σειέμαι και λυγιέμαι*. Τ. *σείνω* σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων.· πβ. και *σείννω*, Andr., Lex. ό.π., Καραν., Ιστ. Λεξ. Κάτω Ιταλ.) και λαϊκ. (Βλαστού, Συνών.[2], λ. *σειω*), όπως και μτχ. ενεστ. *σεινάμενος* στην έκφρ. *σεινάμενος κουνάμενος*. Διάφ. τ. σήμ. ιδιωμ. Η λ. και σήμ.

Ι. (Ενεργ.) **1α)** Κουνώ κ. (πέρα-δώθε, μπρος-πίσω, δεξιά-αριστερά): Όρνεοσ. αγρ. 538[7]· *μέτρον καλόν και πατημένον και σεισμένον και οπού να χύνεται θέλουν σας δώσει* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Λουκ. Ϛ' 38· (προκ. για την κίνηση των χεριών σε ρίξιμο ζαριών, βλ. και Κουκουλ. ΒΒΠ τ. Α[2] 198): *συμβουλεύω σε τα ζάρια να μισήσεις,| και δι' αυτά την χείρα σου ποτέ να μη την σείσεις* Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 119· *άσκημα σει την χέραν του, ρίκτει τα σαν ψημένος* (ενν. τα ζάρια) Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 194 κριτ. υπ. χφ Μ· **β)** κραδαίνω (βλ. και φρ. 1): *Των δε Αράβων τα άρματα ήσαν σαΐτες και μακροκόνταρα, τα οποία σείοντάς τα εις το χέρι, τα έριχναν, και ήρχοντο ίσα εις τον άνθρωπον ώσπερ να ήτον σαΐτα* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 399· εδώ σε μεταφ.: *Και να ένι τις καν δόκιμος, να έχει ψυχήν θρασείαν* (παραλ. 2 στ.) *και αποκοτήσει ως άγουρος και επιλαλήσει μέγα,| και σείσει το κοντάριν του και ειπεί το αλί σ' αλί σε,| και καταβεί ώσπερ λέγουσιν τινές εις το πεδίον,| και λέξει «πράγματα πολλά* ... Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 490. **2α)** Δονώ, τραντάζω κ.: Βίος Αλ. 4372, Βίος Αλ. 450· *Της μίνας δίνουνε φωτιά κι η χώρα όλη εσείστη* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 165[24]· **β)** προκ. για σεισμό: Σκλάβ. 17, Σκλάβ. 210· *πώς σει ο άνεμος την γην και του καιρού οι τρόποι* Σκλάβ. 208· *τσ' ανέμους κάνω και κινού, τη θάλασσα φουσκώνω| και σειω τη γη, όντε μου φανεί, μ' ένα μου λόγο μόνο* Πανώρ. Α' 376· εδώ απρόσ.: Byz. Kleinchron. Α' 83[4]· **γ)** (μεταφ.) κλονίζω: *Τα λόγια της επίβουλης γνωρίζω πως μου 'σείσαν,| την γνώμην μου, και την καρδιάν λιγάκι την κουνήσαν.| Κι αν στην αγάπην μοναχά ήμουννα θηρεμένος,| στην πίστιν μου την σήμερον έμεινα νικημένος* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [1201]. **3)** Προκ. για κινήσεις μελών του σώματος ανθρώπων και ζώων **α)** για έκφραση συναισθημάτων και διαθέσεων (βλ. και Κουκ. ΒΒΠ Α[2] 95-96): *σείοντας τα χείρας μου ήρχουμουν εις την τένταν. Η δε κόρη ωσάν με είδεν μοναχόν, εβγήκεν με πολλήν χαράν και εσυναπάντησε με* Διγ. Άνδρ. 378[19]· *Αλλά την σκύλα, καλά και αν την δείρεις και αν την διώξεις και πάλιν να την κράξεις, παρευτύς τα αλησμονά όλα και έρχεται και σείει και την ουράν της και περιχαίρεταί σε* Βίος Αισώπ. (Παπαθωμ.) Δ' 224[5]· *μεγαλομουστακάτε* (ενν. *ποντικέ*), *τι μου σεις το μουστάκιν σου ...;* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 128· (προκ. για το χέρι, το δάχτυλο ή το κεφάλι) κουνώ απειλητικά, αποδοκιμαστικά (πβ. και αρχ. *κάρα σείειν* αλλά και σήμ.): *και είδα ακόμη ότι έσειε το χέριν του* (ενν. *ο Ιγνάτιος*) *και φοβερίζοντας τον βασιλέα είπε· δέξου τέκνον της ασεβείας* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 97[10]· *εσήκωσε τον δάκτυλόν του* (ενν. *ο Κωνσταντίνος*) *και έσεισεν και εφοβέρισέν τον* (ενν. *τον αμιράν*), *καθώς το έχουσιν αυτοί συνήθειαν* Διγ. Άνδρ. 320[24]· *φεύγοντας εγύρισεν πάλι και φοβερίζει| τον Κωνσταντίνον, κι ήρχισεν με λόγια να υβρίζει.| Το δάκτυλό του έσειενε, εκούνιεν το κεφάλι. «Αύριο, του λέγει, θέλει 'δεις και συ μεγάλη ζάλη»* Διγ. Ο 283· *ο βασιλεύς ... έσεισε το κεφάλι,| με πάσαν μανιότητα και με φωνήν μεγάλη.| Λέγει τον: «Τούτο που ζητάς, κάμε να το κατέχεις,| εις όσα αν παρακαλείς, μόνον τον κόπον έχεις* Τζαμπλάκ. (Λαμπ.) 51· *η αλουπού έσεισε το κεφάλι| και λέγει προς τον γάδαρον με μάνητα μεγάλη:| «Τι τσαμπουνίζεις, γάδαρε, και τι στραβοκωλίζεις,| και τι 'ν' αυτά τα*

ψέματα, και τι 'ναι τά σαλίζεις;» Γαδ. διήγ. (Βασιλ.) 343· *Εμπαίνοντας ο Ιησούς στο Γιεροσολυμάκι | την κεφαλήν του έσεισε κι εστάθηκε δαμάκι. | Λέγει: «Του ανθρώπου τον υιό θέλουσι παραδώσει, | γδύσει και τυραννήσει τον, φτύξει και σφακελώσει, | και εις το 'στερο σταυρώνουν τον* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 2881· εδώ σε έκφρ. απελπισίας: *οι άρχοντες ετρόμαξαν, έσεισαν κεφαλάς των* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 246· *τα μεν γράμματα έβλεπα και τάχα ανάγνωσά τα, | και εσείουν το κεφάλιν μου να μη και εμέναν ούτως | καταδικάσει ο φοβερός ο ποθοερωτοκράτωρ* Λίβ. διασκευή α 452· **β)** κάνω νεύμα σε κάπ.: *ο Πέτρος εστέκετον και εκτύπαν. Και ωσάν άνοιξαν και τον είδαν, εξεπλάγησαν. Και με το χέρι του τους έσεισε να σωπάσουν* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Πράξ. ιβ 17. **4)** Κουνώ κ. ή κάπ. από τη θέση του, μετακινώ, μετατοπίζω: *Τον τράγον λέγει αλεπού: «Άκουσε πώς να βγούμεν* (παραλ. 1 στ.) *Τους μπροστινούς τους πόδας σου κάμε να ακουμπήσεις, | έμορφα 'λόρτος στάθησε, προσέχου μην τους σείσεις, | κι εγώ από των ώμων σου ... | εύκολα έξω απηδώ* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 4[8]· *δένουσι φορτία βαρέα και δυσκολοσήκωτα* (ενν. *οι Φαρισαίοι*)· *και βάνουν τα εις τους νώμους των ανθρώπων, αμή αυτοί δεν θέλουν ουδέ με το δάκτυλόν τους να τα σείσουν* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ματθ. κγ' 4· *Ωιμέ, τι πέσιμον βαρύ, δεν ημπορώ εις κανένα | τρόπον να σείσω το κορμίν, ν' ασηκωθώ, οϊμένα* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [1274]· *είχε σείσει πέτραν μεγάλην και μ' αυτήν το στόμα της* (ενν. *της σπηλιάς*) *να κλείσει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [987]· (προκ. για μονομαχία (συν. κονταρομαχία) εφίππων): *φραγκίτσης πολύ ωραιωτικός, έμορφος στρατιώτης | απέσω ήλθεν πιλαλητά να δώσει κοδαρέας* (παραλ. 1 στ.) *και ο Πάντουρκλος τον πιλαλεί, κρούει τον κονδαρίαν, | ουδέ αυτός τον έσεισεν ποσώς απέ την σέλαν* Αχιλλ. (Smith) Ο 652· *αποτολμά και δώκεν τον στο στήθος κονταρέαν* (ενν. *ο στρατιώτης τον Αχιλλέαν*)· *| καθόλου δεν τον έσεισεν απάνω από την σέλαν, | αλλ' ως αδάμας ήστεκεν ασάλευτος στην σέλαν* Αχιλλ. L 1006· *Μετά πολλής δυνάμεως εδώκασιν οι δύο | με τα σπαθία τα φρικτά, στα έλμα τους απάνω. | Και μερτικόν εκόψασι, τινάς ουδέν εσείστη, | άνω εκ των ίππων τους, εστέκαν ως την πέτραν.* Θησ. Η' [72[3]]· σε παροιμ. (πβ. το αρχ.: *συν Αθηνά και χείρα κίνει*, βλ. και Δετοράκης, Κρητολ. 1, 1975, 144): *Ο Θεός ... θέλει γεμίσει και τους μαθητάδες μας πολλήν και μεγάλην γνώσιν, την οποίαν παίρνομεν με κόπον από τα μαθήματα, διατί λέγει και η παροιμία: Άγιε Γεώργιε, βοήθα μου· και σείε και συ τον πόδα σου. Διά τούτο ημέραν και νύκτα διαβάζετε τα μαθήματά σας* Θεματογραφία 11. **5)** Απομακρύνω (βλ. και *διασείω*): *αφήνει την κερά Μαρού, την γυναίκαν του* (ενν. *ο κυρ Γεώργης*) *εις το πράμαν του οπού έχει και ποσενδέρει την σήμερον ... κερά και κομεσαρέα, να μη μπορεί τινάς να σείσει, να τη διασείσει, αμέ να κάθεται, ν' αναθρέψει και να γοβερνάρει το παιδί όπου έχει* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 140[8]· *Το ποιον* (ενν. *χωράφι*) *το Σίργιακον να το 'χει της εξουσίας της* (ενν. *η αδελφή του*) *παντοτινόν αιωνίως, να το κάμει ως θέλει και ως βούλεται, και τινάς να μη μπορεί και κανένα καιρό απού το μέρος του να σείσει, ουδέ να τη διασείσει εις εκείνον τον τόπον* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 160[6].

II. (Μέσ.) **1)** Κουνιέμαι: Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 277[3], Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 332· *Και κάποιες βολές είδαν τινές οπού εσειέτον ο σταυρός οπού εκρέμετον επάνω από την αγίαν τράπεζαν και εσειέτον απαγάλλια αγάλια, όταν ύψωνε τον άγιον άρτον, σημαδεύοντας με τούτο την επισκίασιν του αγίου πνεύματος* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 110[10,11]· *Πνεύματα ουρανικά χαριτωμένα, | οπού δίχως βουλήν και θέλημά σας | δε σειέται κύμα στον γιαλόν ουδένα* Πιστ. βοσκ. V 5, 385· προκ. για κ. που έχει χάσει τη σταθερότητά του: *Περί σειομένης οδόντας* Ιατροσ. κώδ. αια'· *Εις οδόντας να σείουνται διά να στερεωθούν και να ασπρίσουν* Ιατροσ. κώδ. τκβ'. **2α)** Τρέμω: *εσύ το ήξευρες, είχα στερρά δυνάμη, | και τώρα σείομαι, θωρείς, σα σειέται το καλάμι* Αλεξ.[2] 1384 διςr· *Κυρά μου, όταν σε θυμηθώ και βάλω σε στον νουν μου, | κλονίζεται η καρδίτσα μου και σειέται σαν το φύλλον* Ερωτοπ. 576· **β)** δονούμαι, τραντάζομαι: Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ματθ. κζ' 51· *Κλάψε, ουρανέ μου, σήμερο, για λόγου μου θρηνήσου, | κι η Κρήτης η 'κατόμπολη, για όνομά μου σείσου, | να πέσου τα καμπαναριά, τους Τούρκους να πλακώσου* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 564[14]· *Ν' αστράφτει ο κόσμος με βροντές και να παρακουνιέται, | η Κρήτης και το πέλαος δίχως αφρούς να σειέται* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 333[16]· *παρευθύς τη ώρα εκείνη έπαυσεν ο τάφος της βασιλίσσης και πλέον δεν εσείετον, διότι εσυγχωρήθη και ελυτρώθη εκ του δεσμού της κολάσεως* Χρον. 314· μεταφ. προκ. για εκδήλωση έντονων συναισθημάτων, πχ. θυμού: *όταν ελθείς στο σπίτι σου οπού έναι θεοργισμένον, | έχεις πικρίαν γουν πολλήν και σειέσαι αγριωμένος· | όλον φαρμάκιν στέκεσαι ωσάν κακός ο όφης* Σπαν. (Ζώρ.) V 628. **3)** Συγκλονίζομαι, αναστατώνομαι (ψυχικά): *το πρόσωπον αν είδες, | εσείσθης όλην σου ψυχήν, όλην σου την καρδίαν· | απλώς την κόρην άγαλμα της Αφροδίτης είπες | και πάσης άλλης ηδονής όσας ο νους συμπλέκει* Καλλίμ. 818.

Φρ. 1) *Σείω τα δόρατα προς κάπ.* (βλ. και *κινώ*, Φρ. 3) = επιτίθεμαι σε κάπ.: *Ημείς δε ουχ ως δορκάδες ή πτώκες εις τους υπεναντίους φανούμεν, αλλ' ως λέοντες επεισπηδήσωμεν και αμεταστρεπτί τα δόρατα εις αυτούς σείσωμεν ευστόχως* Δούκ. 191[16]. **2)** *Σείω τα μανίκια/το μανίκιν*, βλ. Επιτομή *μανίκιον* 2 φρ. **3)** *Σείομαι και λυγίζομαι*, βλ. *λυγίζω* ΙΙ2 Φρ.

σειω, βλ. *σείω*.

σέκα η, Πορτολ. Α 188[7], 255[6], 261[6], 262[10], 305[12], 309[7], 332[19], 350[28]· πληθ. *σέκιες*. — Πβ. και *ξέρα*.

Από το ιταλ. *sécca* (Kahane, Sprache 576). Ο πληθ. από το παλαιότ. ιταλ. πληθ. *sécchie* (βλ. Battaglia, λ. *secca*). Η λ. και σήμ. με διαφορ. σημασ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β').

Αβαθής βραχώδης βυθός, θαλάσσιος βράχος λίγο πάνω ή κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας (σκόπελος ή ύφαλος), ξέρα: *Ήξευρε ότι εις την Πελμεντούραν την μικρήν μίλια γ' περ σιρόκο έναι μία σέκα και έχει απάνω της νερόν ποδάρια ιε'* αυτ. Α 261[2]· *αγνάντια την Ουρσέρα αλάργου μίλι α' ήμισυ και δύο εις τον γαρμπή έναι μία ξέρα και την λέγουν η Λόγκα και έχει απάνω της νερό ποδάρια γ' και δ'· και τα καράβια υπάν αλάργου από την σέκα μίλια γ'* αυτ. Α 188[17]· *εις τον κάβον Ρεσούτο αλάργου περ γρέγο μίλια 2, ήγουν μίλια δύο, έχει δύο σέκιες* αυτ. Α 330[10].

σεκάνια τα, Πορτολ. Α 317[21].

Από το ιταλ. *seccagna*. Τ. σεκάνι και σήμ. σε τοπων. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Α'2).

Θαλάσσια περιοχή με πολλές ξέρες, υφάλους ή σκοπέλους: *από τον κάβον*

Μπιάγκο έως τον κάβον Σπαρτιβέντο είναι όλο σεκάνια αλάργου εις το πέλαγος μίλια 3 ήγουν μίλια τρία αυτ. Α 330[27].

σεκέρμπασι το.

Από το τουρκ. *şekerbaşı* (Bayatlı O., Şifalı otlar ve Lokman Hekim 55).

Ασθένεια που προσβάλλει το ζωικό κεφάλαιο: *Εις σεκέρμπασι του αλόγου* Ιατροσ. κώδ. χπα'.

σεκεστράδος, επίθ. — Πβ. και *σεκεστράρω.*

Από το βενετ. *sequestro* (Boerio) αναλογ. με τις μτχ. σε *-άδος*· πβ. παλαιότ. ιταλ. *sequestrado* (Battaglia, λ. *sequestrato*).

(Προκ. για χρηματικό ποσό) που έχει δεσμευτεί, που προορίζεται για την αγορά κάποιου πράγματος: *τα άνωθεν υπέρπυρα όπου εκράτει έως την σήμερον ο άνωθεν αγοραστής τού τα 'χασιν σεκεστράδα από τότες διά όνομαν των άνωθεν πουλητάδω* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 688[7].

σεκεστράρω. — Πβ. και *σεκεστράδος.*

Από το ιταλ. *sequestrare* (Nourney, Lat. Ital. 124). Τ. *σεκιστράρω* σε έγγρ. του 16. αι. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Γ' 62[11], 332[6]). Τ. *σεκουεστράρω* στη Ζάκυνθο (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β').

Περιορίζω κάπ. σε ένα χώρο, φυλακίζω: *Το Χρύσιππον ο Δούκας μας εσεκεστράρισέ μας,| μα δεν κατέχω την αιτιά* Στάθ. (Martini) Γ' 106.

σέκι, βλ. *σέκιο.*

σέκια η, Κατζ. Α' 262.

Από το ιταλ. *sècchia.* Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ., Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', γρ. *σέκκια*).

Δοχείο για αφόδευση και ούρηση· καθοίκι: *Οϊμέ, οϊμένα, τ' άντερα, συμπάθησ' μου, να ζήσεις,| όφου και πώς χτυπούσινε! σπούσι α δε γλακήσω| στη σέκια το γοργότερο* αυτ. Β' 306.

σέκιο το· *σέκι,* Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ. 49β (έκδ. *σεκί*· διορθώσ.).

Από το ιταλ. *secchio.* Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', γρ. *σέκκιο*, Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ., Πανταζ., Κεφαλ.-Ιθακ., Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Β' 177).

Δοχείο υγρών· (συνεκδ.) μονάδα μέτρησης υγρών (βλ. και Πετρόπουλος Δ., ΕΛΑ 7, 1952, 84): *Έδωκα του ιερομονάχου L 12. Μία σκλαβήνα, ένα προσκέφαλον και μίαν ιντιμέλαν, δυο σέκια κρασί κρητικό, λάδι και ξύδι και μία ζήτειαν* Σεβήρ., Σημειώμ. 69.

σέκουλο το.

Από το ιταλ. *secolo.* Πβ. μτγν. πληθ. *σέκουλα* και τ. *σέκουλον* (<λατ. *saeculum*) τον 5. αι. (TLG).

Η κοσμική ζωή των λαϊκών (σε αντιδιαστολή με τη ζωή του κλήρου και των μοναχών)· τα εγκόσμια (για τη σημασ. βλ. και Battaglia, λ. *secolo* σημασ. 5): *Ακομή καλά και ο φρα Μπερναρδής, ο νατουράλες του λιγόχρονου του γιου μου του Μπερναρδή, ο οποίος εις το σέκουλο τον ελέγασι Γιακουμή ..., θέλω και να παρτιτσιπάρει και εκείνος ό,τι και τίβοτσι από εμένα, και αφήνω του σγιά την ψυχήν μου για μια φορά μοναχάς, δουκάτα κορέντε όμοια κρητικά εκατόν* Διαθ. 17. αι. 4[80].

σεκρεταρία η.

Από το βενετ. *secretaria* (Boerio· βλ. για παλαιότ. ιταλ. Battaglia, λ. *segretaria*)· πβ. και ουσ. *σεκρετάριος.* Η λ. στο Somav. (όπου και τ. *σεκρετάρια* και λ. *σεκρετάρισσα*) και σε έγγρ. του 19. αι. (Μπώκος, Επταν. μονοφ. 18).

Η μυημένη, αυτή την οποία καθιστά ο Θεός κοινωνό απορρήτων γνώσεων (πβ. και *σεκρετάριος* σημασ. 2): *Γνώρισιν αγνώριστον εξετάζοντας η μακαριοτάτη παρθένος να γνωρίσει, είπε προς ... τον Γαβριήλ. Από τα καθαρότατα λαγγόνια τα εδικά μου πώς είναι δυνατόν γεννηθεί υιός, ειπέ μου το. Εις την οποίαν τούτος απεκρίθηκε ...· Χαίρε, συ, η σεκρεταρία της συμβουλής του Θεού* Μετάφρ. Ακαθ. Ύμν. 135[9].

σεκρετάριος ο, Αναγν., Ημιάμβ., τίτλ., Μαχ. 626[17], Βουστρ. (Κεχ.) Μ 223[7], 247[7], 287[14], Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 128[15], Κυπρ. χφ. 162 (γρ. -ττ-), Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)[2] 81 (γρ.-ττ-), Αμπασ. Μοσχ. 18· *σακριτάριος,* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 269[r] δις· *σεγκρετάριος,* Βουστρ. (Κεχ.) 286[15]· *σεγκρεταρίος· σεκρεταρίος· σιγκριτάριος,* Βουστρ. (Κεχ.) 222[6].

Από το μεσν. λατ. *secretarius* (Ανδρ., Λεξ.)· πβ. ιταλ. *segretario,* παλαιότ. ιταλ. *secret(t)ario/sagretario* (Battaglia, λ. *segratario*), βλ. Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 294 και Pern., Ét. linguist. III 524. Τ. *σακρετάριος* το 15. αι. (LBG). Τ. *σεγρετάριος, σεκρεράριος* (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.) και *σεκλετάριος* (Λάζαρης, Λευκαδ.) σήμ. ιδιωμ. Τ. *σεκριτάριος* τον 7. αι. (TLG, γρ. *σεκρητ-*) και σε χφ. του 17. αι. (ΝΕ 7, 1910, 185, γρ. *σεκρητ-*). Τ. *σικριτάριος* τον 5. και 6. αι. (Lampe, TLG, γρ. *σηκρητ-*) και στο Du Cange (στη λ., γρ. *σηκρητ-*). Η λ. τον 7. αι. (Lampe, λ. *σηκρητ-*, LBG, TLG), στο Meursius, σε έγγρ. του 7. και 10. αι. (TLG), του 17. αι. (Τσακίρη, Θησαυρ. 31, 2001, 320), του 19. αι. (Μπώκος, Επταν. μονόφ. 3) και σήμ. ιστ. (Κριαρ., Λεξ.), καθώς και στο ΑΛΝΕ.

1) Αξιωματούχος με καθήκοντα γραμματέα, καθώς και άλλες αρμοδιότητες, στην υπηρεσία κοσμικού ή εκκλησιαστικού άρχοντα (για το πράγμα βλ. και Καραγ., Βυζ. διπλ.[2] 149 κ.ε., Πλακογιαννάκης, Τίτλ. αξιώμ. 74, 76 κ.ε., Λεονταρίτου, Εκκλ. αξ., 530, Beck, Kirche 99): *Το σεκρετάριο 'κραξε (ενν. ο γενεράλες), και το βιβλίο ν' ανοίξει,| την εξουσία να δούσινε οπού 'χει, και να δείξει| οπού του δώκαν θέλημα μόνος αυτός να ορίζει* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ-Αποσκ.) 336[3]· *επίασαν τον σεκρεταρίον του αρχιεπίσκοπου, διά να τον σύρουν, να μάθουν πάσα πράμαν* Βουστρ. (Κεχ.) Β 223[6]· (ειδικ.) ο προϊστάμενος της γραμματείας της αρχιεπισκοπής: *εφέραν τον σεγκρεταρίον της αρχιεπισκοπής. Και έβαλάν τον εις το καστέλλιν της Αμμοχούστου* Βουστρ. (Κεχ.) 246[7]· έκφρ. *πρώτος σεκρετάριος του βασιλέως* = ο επικεφαλής της αυτοκρατορικής γραμματείας: *εχειροτόνησαν διά πατριάρχην της πόλης κάποιον Φώτιον πρωτοσπαθάριον και πρώτον σεκρετάριον του βασιλέως* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 75[6]. **2)**

Μύστης, αυτός τον οποίο καθιστά ο Θεός κοινωνό απορρήτων γνώσεων (πβ. και ουσ. *σεκρεταρία*): *τον μακάριον Εφραίμ, τον ακριβέστατον σεκρεττάριον της δευτέρας παρουσίας του Χριστού* Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μεταφρ.)² 662-663. **3)** Γραφείο, ιδιαίτερο διαμέρισμα (πβ. παλαιότ. ιταλ. *segretario* <λατ. *secretarium*, Battaglia, Battisti-Alessio, Diz. etim., λ. *segretario*²): *ο Πιλάτος έκαμεν και έβγαλαν τον Χριστόν έξω και υπήραν τον εις τον σακριτάριόν του* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 269ʳ δις.

σεκρεταρίος ο, βλ. *σεκρετάριος*.

σεκρέτης ο· *σιγκρίτης*.

Από το ουσ. *ασικρίτης/ασικρίτις* (6. αι., TLG γρ. *ασηκρ*.-· κατά Psalt., Gram. 13-15, 186-187, <λατ. *a secretis* με αφαίρεση του *α*-). Για τον τ. πβ. ουσ. *σίγκριτος*, αν δεν πρόκ. για το μτγν. ουσ. *συγκρίτης*. Η λ. και τ. *σεκρίτης* το 13. αι. (LBG, λ. *σεκρήτης*).

Αξιωματούχος· πιθ. γραμματέας ή δικαστής: *Και από την μεγαλόπολιν Ρώμην απέστειλαν κολόνες ... Και τες έστειλεν κάποιος Πλούταρχος ο σιγκρίτης, ο οποίος έγραφε τες γραφές και τες έστελνεν με πολλήν βίαν* Hagia Sophia v 543[15] κριτ. υπ.· *Πολλών ουν λόγων δαπανηθέντων εστάλησαν προς τον άνθρωπον δύο των σιγκρίτων μοι και είπον αυτῷ· «Ή ειπέ, ό βούλει τω παρόντι», δείξαντες εμέ, «ή άπελθε ένθα βούλει»* Ψευδο-Σφρ. 258[13]· *όταν θρόνος τεθήσεται ο εμός επηρμένος| και σιγκρίται επείγονται και πάντες συνελθώσιν,| τότε αγάγετε αυτά έμπροστέν μου* Διήγ. σεβαστ. Θωμά 346.

σεκρετικός ο· *σιγκριτικός*.

Το αρσ. του επιθ. *σεκρετικός* (9.-10. αι. (LBG)· από το ουσ. *σέκρετον* και την κατάλ. -*ικός*). Ο τ. *σιγκριτικός* από τον τ. *σίγκριτον* του ουσ. *σέκρετον*. Η λ. το 10. αι. (LBG), καθώς και σε έγγρ. του 11. (TLG) και του 12. αι. (Caracausi, TLG). Ο πληθ. *σεκρετικοί* στο Meursius.

Ανώτατος αξιωματούχος (ODB, λ. *Sekretikoi*)· (1) γραμματέας: *Τότες έρισεν* (ενν. *ο πάπας*) *τον σιγκριτικόν του και έγραψεν δύο γραφές του πασανού αφέντη εις τον κόσμον όπου ευρίσκουνταν οι Τεμπλιώτες* Μαχ. 14[23]· (2) μέλος του σεκρέτου, του βασιλικού συμβουλίου: *τότες εβουλεύσαν τον* (ενν. *τον ρε Πιερ*) *οι σιγκριτικοί να συντύχει με τον ρήγα και να καταστήσει να ελευθερώσει τους λας τους περπεριάρηδες* Μαχ. 140[15].

Ο τ. ως επών.: Βουστρ. (Κεχ.) 110[15], 212[14].

σεκρέτο το.

Από το βενετ. *secreto* (<λατ. *secretum*· Boerio). Η λ. στο Κατσαΐτ., Ιφ. Ε 1013, 1033 και το 18. αι. (Μετάφρ. Κωμωδ. Μολιέρου (Μηνάς) 191, Ιατροσόφ. 18. αι. 19, 112).

1) Μυστικό: *να 'βρω δούλους εμπιστούς οπού να μ' αγαπούσι| να κάμου εκείνο που τους πω, σεκρέτα να κρατούσι* Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 1502. **2)** Ιδιαίτερο διαμέρισμα: *κείνους που 'χεν μυστικούς οπού 'ξευραν την γλώσσαν| λατίνα και τα φράγκικα, που 'τον 'ς τιμήν και δόξαν, (παραλ. 1 στ.) μέσα εις τα σεκρέτα της νοτάριους τους είχεν* (ενν. *η Μαλτεζίνα*) Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 622.

Έκφρ. *Εις τα σεκρέτα* (με κτητ. αντων.) = κατ' ιδίαν, στα κρυφά, μυστικά: *Αλήθεια εις το φανερόν δεν 'ποκοτούν να πούσι* (ενν. *οι Τούρκοι*),| *αμή εις τα σεκρέτα τους όλον αυτό λαλούσιν,| πως έπαθαν την εντροπήν και πως τους κυνηγάει* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 7354.

σέκρετον το· *σίγκριτον*, Μαχ. 296[26], 594[13].

Από το λατ. *secretum* (Τριαντ., Απ. 1, 391, 425, Kahane, DOP 36, 1982, 132, Kahane, Sprache 515· βλ. και Psalt., Gram. 13-15). Τ. *σέκριτον* (γρ. *σέκρητον*) τον 7. αι. (TLG). Τ. *σίκριτον* (γρ. *σήκρητον*) ήδη μτγν. (L-S Suppl.). Η λ. τον 5. αι. (TLG), στον Ησύχ., στη Σούδα, το Meursius. και σε έγγρ. του 7. και 10.-15. αι. (TLG).

1) Ανώτερη βυζαντινή εκκλησιαστική ή πολιτική κεντρική υπηρεσία (βλ. και ODB λ. *sekreton*, Guilland, Αθ. 73/74, 1972-3, 85)· **α)** εκκλησιαστική γραμματεία, δικαστήριο, συμβούλιο (βλ. και Darrouzès, Οφφίκια 375-377): *Τα των Εκκλησιών οφφίκια, ήτοι των μητροπολιτών, των αρχιεπισκόπων και των επισκόπων ... κ' ο επί της ιεράς καταστάσεως, κα' και ο επί των σεκρέτων. Πεντάς τετάρτη* Μαλαξός, Νομοκ. 517· *Αι ενέργειαι των οφφικίων ... κα' Ο επί των σεκρέτων, επί τω καταπαύειν τον λαόν επί το κρίνειν* Μαλαξός, Νομοκ. 519· **β)** (με προσδ. όπως *βασιλικόν, ρηγικόν, της βασιλείας*) το συμβούλιο ή δικαστικό συνέδριο που συγκαλούσε ο αυτοκράτορας (βλ. και Κωνσταντόπουλος, ΕΕΒΣ 1, 1933, 295-296): *γραμματικ' αξιόλογε του ρηγικού σεκρέτου,| Γεώργιε ευγενέστατε* Σπαν. (Λάμπρ.) Va 6· *αλλ' ουδέ εις ας έχωσιν ούτοι υποθέσεις, ή μετ' αλλήλων ή μεθ' ετέρων τινών, κριθήσονται παρ' αυτών, αλλ' εν τω σεκρέτω της βασιλείας μου* Ψευδο-Σφρ. 542[24]· συνεκδ. ο χώρος, η αίθουσα, όπου στεγαζόταν: *Και ταύτα πάντα μεν εγώ εν τω σεκρέτω τω βασιλικώ είδον και πολλάκις ανέγνωκα* Ψευδο-Σφρ. 538[27]· εδώ με αναχρονιστική χρ. (Στεφανής - Παπατριανταφύλλου-Θεοδωρίδη [Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. σ. 27]): *Τω σοφοτάτω υπερλάμπρω, εκ των σεκρέτων της βασιλείας αρίστω ... κυρίω Παναγιώτη* Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 98[1]· **γ)** το γραφείο της κεντρικής οικονομικής υπηρεσίας: *Τα επερωτήματα της λογαρικής του σεκρέτου του γενικού λογοθεσίου· ίνα κατά την απαίτησιν του διοικητού και τον χρυσοτελούς επί των ιβ' μιλιαρησίων απαιτώσιν το νόμισμα ωσαύτως και εισκομίζουσιν ούτοι εν τω αυτώ σεκρέτω* Metrol.² 140[4,7]. **2)** (Στην Κύπρο κατά τη Φραγκοκρατία) διοικητική υπηρεσία που σχετίζεται **α)** με τα οικονομικά του βασιλιά ή ενός ηγεμόνα: *όρισεν ο κοντοσταύλης εις το σίγκριτον και πέψαν 'νού μηνός πλέρωμαν εις το κάστρον* Μαχ. 380[32-33]· *είχεν από τον ρήγα πογέριν* (ενν. *ο σιρ Τζουάν τε Σπαθία*) ... *να πολομά και τους εξόδους τους απρέπους απού δεν ήσαν ταμένοι και γραμμένοι εις το σίγκριτον* Μαχ. 140[13]· *οι περίτον του σιγκρίτου και ούλον το αρχοντολόγιν* Μαχ. 140[18]· (προκ. για το βασιλικό θησαυροφυλάκιο): *Ο κύρης της Τύρου επήρεν το σίγκριτον έσσω του και αφέντεψεν τα ρηγάτικα ως γιον τα δικά του* Μαχ. 56[23]· *και όρισεν* (ενν. *ο κουβερνούρης*) *και εβουλλώσαν το σίγκριτον και την βόταν όπου ήτον ο βίος* Μαχ. 50[5-6]· *Άνταν εκουρσεύσαν την Λευκωσίαν εκουβαλούσαν τα εις το σίγκριτον* Μαχ. 438[5]· **β)** με δικαστικές αρμοδιότητες: *εδώκαν τους κάτωθεν καβαλλάρηδες εφφίκια ... και τον σιρ Έκτωρ δα Μπαλιόν νομοκριτήν του σιγκρίτου ... και τον σιρ Τζουάν Σάλαχαν ... εμπαλήν του σιγκρίτου* Μαχ. 680[21,24].

σεκρέτος, επίθ.

Από το βενετ. *secreto* (<λατ. *secretus*· Nourney, Lat. Ital. 124, Spadaro, Byz. 38, 1968, 451). Ουσ. *σεκρέτος* (= γραμματέας) σε σημείωμα του 15. αι. (ΝΕ Ζ', 1910, 168). Επίρρ. *σεκρέτα* σε επιστολή του 19. αι. (Σταμούλη, Μεσ. Ν. Ελλ. 6, 339). Η λ. στο Κατσαΐτ., Κλ. Β' 305.

1) Μυστικός, κρυφός: ΛΟΥΡΑΣ: *Άλλα 'λεγες και άλλα 'τασσες κι εδά άλλα μου δηγάσαι,| μα δεν κατέχω ποια αφορμή έτοια σε κάνει να 'σαι.* (παραλ. 1 στ.) ΠΕΤΡΟΥ: (παραλ. 1 στ.) ... *να σου πω την αφορμή, μ' αλήθεια σου σεκρέτο να το κρατείς, για το Θεό.*| ΛΟΥΡΑΣ: *Κερά Πετρού μου, πε το, και απού τα χείλη μου ποτέ σου τάσσω να μην έβγει* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 339. **2)** Εχέμυθος, έμπιστος: *Έχεις κανένα δουλευτή σεκρέτονε, κυρά μου,| διά να σου κάμει ό,τι πω και έχω στην καρδιά μου;* Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 331.

σέλα η, Διγ. (Trapp) Gr. 1189, Διγ. Ζ 308, 1524, 1766, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 15, 1059, 1469, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 999, 3498, Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 149, Ιατροσ. κώδ. σπγ', Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 511, Λίβ. Esc. 3899, Λίβ. διασκευή α 3174, 3242, Αχιλλ. L 803, 1155, Αχιλλ. (Smith) Ν 1194, Αχιλλ. (Smith) Ο 286, Ιμπ. 358, 417, 427, Διήγ. Βελ. χ 238, Διήγ. Βελ. Ν[2] 258, Θησ. Ϛ [17[3]], Αρμούρ. (Αλεξ. Στ.) 78, 145, Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 342, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 391, Αλεξ.[2] 351, Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 86 κριτ. υπ.), Λίβ. Va 2658, 2829, Διήγ. Αλ. F (Lolos) 120[5], Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 121[5], Hagia Sophia k 485[5], Βίος Δημ. Μοσχ. 460, Ιστ. Βλάχ. 1674, Διγ. Άνδρ. 319[10], 347[15], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1430, 1582, Μπερτολδίνος 104 δις, Διγ. Ο 2779, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 451[15], κ.α.· *σέλη*, Αχιλλ. L 807· *σέλλα*, Ασσίζ. 70[5], 318[26, 30], 491[20], Μαχ. 408[31]· *σιέλα*, Ολόκαλος 213[36]· γεν. πληθ. *σέλλων*, Ασσίζ. 240[19], 491[21].

Από το λατ. *sella*. Οι τ. *σέλη* (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ.· βλ. και τοπων. *Σέλλη*, Τσοπ., Συμβολές Α' 263, Βαγιακ., Αθ. 64, 1960, 141) και *σέλλα* (Σακ., Κυπρ. Β' 778, Χατζ., Λεξ.) και σήμ. ιδιωμ. Τ. *σέλλdα* σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.). Η λ. τον 4. αι. (για πιθ. πρωιμότερη μνεία βλ. TLG), στο Meursius και σήμ.

1α) Κάθισμα προσαρμοσμένο στη ράχη αλόγου στο οποίο κάθεται ο αναβάτης, σέλα: *Ο Προθενώρ ο βασιλεύς εσέβην εις την μέσην·| τον Έκτορα εις το πλευρόν έδωκε κονταρέαν* (παραλ. 1 στ.) *Λέγω σας ότι ο Έκτορας έπεσεν εκ την σέλαν·|πολλά εντράπη, δυνατά, πηδά, καβαλικεύει* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 4531· *Το δάον η κόρη ορέκτην το να το καβαλλικεύσει·| ορίζει, θέτουν σέλαν της και εκαβαλίκευσέν το* Λίβ. διασκευή α 3016· *Είχασίν τα* (ενν. οι Τσερκέζοι τα άλογά τως) *στολισμένα με σαλιβάρια και σέλες ασημένιες και χρυσωμένες* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 386· *Και εις απ' εκείνους, εύτολμος, γενναίος στρατιώτης,| αποτολμά και κρούει τον* (ενν. τον Αχιλλέα) *εις το στήθος κονταρέα·| ποσώς ουδέν τον έσεισεν απάνω απέ την σέλα,| αλλ' ως αδάμας ίσταντο μη φοβηθείς καν όλως* Αχιλλ. (Smith) Ν 1409· *εγώ δε τούτον δέδωκα ραβδέαν σμικροτάτην| και μετά σέλης έπεσεν ευθύς από του ίππου,| ιστάμην, έβλεπον αυτόν, αν πάλιν εγερθείη* Διγ. Ζ 3388· (σε παρομοίωση): *Φαρίν εκαβαλίκευεν* (ενν. ο δούκας) *γριβίν εκ την Καλάβριαν,| έμορφον, καλοσύνθετον, υπέρσγουρον παράπαν·| αρματωμένος όμορφα, ως ήλιος εις την σέλαν| εφαίνετόν σε· εις το φαρί*

στέκεται καρφωμένος·| ως πύργος μέσα εφαίνετον εις όλα τα φουσσάτα Χρον. Τόκκων 346· *ωσάν άστρα εις τον ουρανόν και φύλλα εις τα δένδρα, έτσι έπεφταν εις τους μαύρους αι σέλες* Διγ. Άνδρ. 357[31]· (εδώ προκ. για μουλάρι): *Εισέ σέλαν μίας μούλας καυχόκτονο πομπεύουσιν* Σατιρ. ποίημ. 7· **β)** κάθισμα στο οποίο καθόταν η επίτοκος για να γεννήσει (για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Δ' 22): *Ο ... πατήρ σου, πρίγκιπας, Τύρου αφέντης ήτον,| και μήνυμαν του μήνυσαν Αντίοχος να πάγει,| διά να τον ποίσουν βασιλέα στον τόπον του παππού σου·| και την κυράν σου έλαβεν μέσα εις το καράβιν* (παραλ. 1 στ.) *πόνοι την πιάνουν δυνατοί, στην σέλαν την εκάτσαν,| κι εσέν εγέννησεν ευθύς, κἀκείνη αποθαίνει* Απολλών. (Κεχ.) 455. **2)** Στενό πέρασμα μεταξύ δύο λόφων ή δύο κορυφών βουνών, διάσελο: *Αν λάχει και έρχεσαι από τον γαρμπήν εις την Χίον και εύρει σε αποστροφή και θέλεις να υπάς εις τες Δήλες, όντεν είσαι μέσα την Μύκονον και την Τήνον, κατέβαινε απάνω εις τα βουνά της Πάρου τα υψηλά μέσα εις την σέλην των* Πορτολ. Α 107[13].

σελάδα η, Πορτολ. Α 29[11, 14].

Από το ουσ. *σέλα* και την κατάλ. *-άδα*. Τ. *σελλάα* σήμ. στην Κάρπαθο (Μηνάς, Ιδιώμ. Καρπάθου). Τ. *σελλdάδα* σήμ. στη Ρόδο (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *σελλdά*). Λ. *σελλάδιν* ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 778, Παπαχριστ. ό.π.). Τ. *σιλάδα* σήμ. ιδιωμ. (Ευγενίδης, Παγγ. Γλωσσ., Ζαφειρίου, Ιδίωμ. Σάμ.). Η λ. σε έγγρ. του 12. αι. (Caracausi, Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ.[2] 327) και σήμ. στο κρητ. ιδίωμα (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.) και ως τοπων. (Συμεων., Ετυμολ. λεξ. νεοελλ. οικων. 1255, λ. *Σελλάδες*).

Δίοδος, πέρασμα (χερσαίο ή θαλάσσιο) μεταξύ δύο ορεινών όγκων: *Αν θέλεις ότι να υπάς εις τον Βίτυλον, άφηνε όλον το ακρωτήριν της Μάνης εις το μεσημέριν και υπάς εις την άλλην μερέαν μέσα εις την σελάδαν αποκάτω εις το βουνίν οπού έχει καμπήν ωσάν καμήλας* αυτ. 57[5]· *ο Παπάς έναι νησί και στέκει μέσα την στερέαν· και αν θες να πας εις τον Παπά, έβλεπε τα βουνά τα χοντρά και πάγαινε τη μέση εις τη σελάδα και απάνω του στέκει κτίσμα και κάμνει τρούλα* αυτ. 252[2]· *η εγνωριμία της Τρίπολης έναι ένα βουνό ψηλό και κάμνει ωσάν σελάδα* αυτ. 348[15].

σελάς ο, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 389, 643· *σελλάς.*

Από το ουσ. *σέλα* και την κατάλ. *-άς*. Η λ. στο Somav. και σήμ. (Κριαρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ.).

Κατασκευαστής σελών, σελοποιός: *Ακόμη και ο σαγιτάς νευρώνει τες σαγίτες* (ενν. με τα νευρά μου)*| και ο σελάς και σαμαράς χρώνται και ούτοι ταύτα* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 626· *και τον Τζιλέτ τον σεκρετάριον, και τον Τζονάν τον σελλάν, και την γυναίκαν του και τον υιόν του, τον Περινέτ τον χρυσοχόν και τον Τζουάν τε Βένα τον αδελφόν του* Μαχ. 626[17].

σελασφόρος, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *σελασφόρος*. Η λ. και σήμ. (Μπαμπιν., Λεξ.)· βλ. και ΑΛΝΕ.

Που εκπέμπει φως· λαμπρός, φεγγοβόλος: Γλυκά, Αναγ. 36.

σελάτος, επίθ.

Από το ιταλ. *sellato* (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., στη λ.). Ουδ. *σελλάτον* στο

κυπρ. ιδίωμα (Λουκά, Γλωσσάρ.). Τ. *σελλάτος* (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου) και τ. *σελλάάτος* στη Ρόδο (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., κ.ά.).

Που έχει το σχήμα σέλας· (εδώ προκ. για σκαμνί): *ένα σκαμνί στρογγυλό κυπαρισσένιο, υπέρπυρα η', ακομή ένα σελάτο, υπέρπυρο α'* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 817· *ένα σκαμνί σελάτο, υπέρπυρα β'* αυτ. 816[11].

σέλη η, βλ. *σέλα*.

σελήνη η, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 453, Ερμον. Χ 126, Χρον. Μορ. Ρ 3918, Ερωτοπ. 127, Λίβ. διασκευή α 2541, Λίβ. Esc. 2409, Αχιλλ. (Smith) Ν 94, 873, 1672, Αχιλλ. (Smith) Ο 57, Ανακάλ. 101, 102, Ch. pop. 168, Λίβ. Va 1602, Κορων., Μπούας 87, Μορεζ., Κλίνη φ. 490[r], 493[r], Ονειροκρ. Ιβ. 46 (πεντάκις), Κυπρ. ερωτ. 103[5], Πρόλ. εις έπαινον Κεφαλλην. 40, Διακρούσ. Στίχ. ηθ. (Κακλ.) 95, Διακρούσ. (Κακλ.) 522, 647, κ.α.

Το αρχ. ουσ. *σελήνη*. Η λ. και σήμ.

1) Το πλησιέστερο προς τη Γη ουράνιο σώμα που αποτελεί το μοναδικό φυσικό της δορυφόρο· το φεγγάρι: Βίος Αλ. 4443, Πτωχολ. α 890, Διήγ. Αλ. V 29· έκφρ. *εις ώραν/τον καιρόν της σελήνης* = όταν έχει πανσέληνο: *πέμπει* (ενν. ο διάβολος) *ακάθαρτα πνεύματα να κατοικούσιν εις κάποιους άνδρας ή και γυναίκας, και αυτά ... τως κάνουσιν πολλές πείραξες και ταράματα· και μάλιστα εις τον καιρόν της σελήνης ... τους κάνουσι να πέφτουσι όπου ευρεθούσι, να ταράσσουν, να αφρίζουν το στόμα, να αλλάσσουν τα μέλη, να μην έχουσιν ανάπαυσιν, μα να κάνουσιν μίαν κίνησιν τόσα φοβεράν και άσχημον, απού όσοι τους θεωρούσιν φρίττουσιν* Μορεζ., Κλίνη φ. 490[r]· *Άλλους* (ενν. ο δαίμων) *σεληνιάζει τους και άλλους δαιμονίζει,| και κάμνει τους εξεστηκούς εις ώραν της σελήνης,| διά να υβρίζεται Θεός, ο ποιητής σελήνης* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 1286· **α)** συχν. σε παρομοιώσεις: *Λάμπει ως σελήνη την αυγήν, ως ήλιος την ημέραν,| ως άστρον το μεσάνυκτον το κάλλος της ωραίας* Φλώρ. 971· *σαν κρίνο ευωδέστατον της ταχινής ημέρας,| ώσπερ αστέρας πάμφωτος που λάμπει την εσπέραν,| ούτως και αυτείνη* (ενν. η σουλτάνα) *έλαμπεν με υψηλόν καμάρι| σαν την σελήνη που λαμπρεί τον μήνα τον Γεννάρη* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1362· *ωσάν γερτή καμάρα,| ωσάν σελήνη τρίων μερών, ωσάν μισό στεφάνι| ζωγραφισμένα θαυμαστά, ήσαν τα δύο της φρύδια,| μακρέα, μαύρα και λιγνά, έμορφα συνθεμένα* Θησ. ΙΒ' [55[4]]· *παρείκαζεν* (ενν. η κόρη) *ως βέβαια τον κύκλον της σελήνης| όταν έναι ολόκυκλος, καθάριος και γεμάτος| ως προς την στρογγυλότητα του ξένου της προσώπου* Λίβ. Va 2216· *όσον γουν γαρ διαφέρει| η ολόγομος σελήνη| των νυκτερινών αστέρων,| τόσον γαρ υπήρχεν αύτη* (ενν. η Ελένη)*| των γε γυναικών ωραίων* (παραλ. 2 στ.) *ωραιόκαλλος τα πάντα* Ερμον. Β 292· **β)** σε προσωποπ.: *Κλαι τον* (ενν. τον Βελισάριον) *ο ήλιος αυτός, κλαι τον και η σελήνη,| και τα στοιχεία τα άψυχα συγκλαίουν, συλλυπούνται* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 474· *σήμερον οι βοθράκοι αγάλλονται και οι αχελώνες τραγουδούσιν το παράνομον ορώσαι μυστήριον. Η θάλασσα είδεν και έφυγεν· η σελήνη το φέγγος απέκρυψεν· ο σπανός ο πονηρός, ο σπανός ο τριγένης* Σπανός (Eideneier) Α 24-5· *Εκ της σελήνης έπεσεν εκείνη* (ενν. η κόρη) *τας αγκάλας,|*

και το λαμπρόν της μερτικόν απέσπασεν και απήρεν Βέλθ. 680· **γ)** σε επίκληση: *Σελήνη μου καλόφωτε, βλέπεις τι τυραννούμαι·| και γαρ βραδύ, παρακαλώ, πέμψον μικράν ακτίναν* Καλλίμ. 1682· *κι εσύ, Σελήνη τ' ουρανού, την γην μην την φωτίσεις,| κι εσείς, νερά τρεχάμενα, σταθείτε, μη κινείσθε,| και, θάλασσα, βρυχήσθησε στην συμφοράν της Πόλης* Θρ. Κων/π. διάλ. 8· *Και από του νυν επέμεινα, Φεγγάρι μου, εις εσένα,| Σελήνη πανεξαίρετε, καλή μαντατοφόρε* Λίβ. Va 1624· (εδώ προκ. για όρκο· βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Γ' 372): *κι οι δυο ρηγάδες ... ν' αμνόγουσιν αρχίζου:| «Μα τ' Άστρη, μα τον Ουρανό, μ' Ανατολή και Δύση| και μα τη Γη που τα κορμιά θε να μας καταλύσει| και μα τον Ήλιο το ζεστό, μα Φέγγος, μα Σελήνη,| ποτέ να μη δολώσομεν ετούτον οπού εγίνη·| κι εκείνον οπού εγράψαμε πάντα να το κρατούμε* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 1623· **δ)** ως ερωτική προσφών.: *Φως μου, ψυχή μου, ομμάτια μου, πνοή μου, ανασασμός μου,| ήλιε, σελήνη ολόφωτος, και άστρον της Αφροδίτης,| ας μάθω μόνον θέλημαν, κόρη, το εδικό σου,| και αφού γνωρίσω τον σκοπόν και πάσαν την βουλήν σου,| ως πέρδικαν εις το κλουβίν, ούτως να σε αρπάξω* Αχιλλ. (Smith) Ν 1000· *Αγάπη, πόθε μου καλέ* (δηλ. *Φλώριε*), *γλυκοπερίπλοκέ μου,| ήλιε μου, αυγή μου, ημέρα μου, ζωή, εμψυχωσίς μου,| σελήνη μου αστροφύτευτη, τα φύλλα της καρδιάς μου,| ζωή μου οπού 'ζιουν απ' εσέν, τώρα διά σε αποθνήσκω,| δι' εσένα θανατώνομαι αδίκως και αναιτίως* Φλώρ. 469· **ε)** ως αντικείμενο ονείρων: *Σελήνην αιματώδη ει ίδοις, ζημίαν, θλίψιν δηλοί* Ονειροκρ. Ιβ. 46· *Σελήνης επάνω καθεσθήναι, δόξαν δηλοί* Ονειροκρ. Ιβ. 48· *Σελήνην μία ή πολλές ιδείν, αρχάς και εξουσίας δηλοί* Ονειροκρ. Ιβ. 46· **στ)** προκ. για την υπερφυσική, μαγική της επίδρ.: *Αλάθητον ποιεί τον νουν μεθ' ύδατος και οίνου οριγάνη βρασμένη και κατά γένναν της σελήνης πινομένη* Γιατροσ. Ιβ. 48· *κάνει τα ταράματα* (ενν. ο μιαρός δαίμων) *τες πλιότερες φορές τον καιρόν απού γεμίζει η σελήνη, και διά τούτο και τους πάσχοντας το αυτό πάθος σεληνιαζομένους τους ονομάζουσι. Και πολλοί αποκοτούσι και βλασφημούσι την σελήνην, λογιάζοντας πως εκείνη είναι η αιτία του αυτού μεγάλου πάθους, όμως αμαρτάνουσιν, διότις η σελήνη δεν είναι αιτία του τοιούτου πάθους, μα είναι το πονηρόν πνεύμα, απού ονόμασεν ο κύριος πνεύμα άλαλον και κωφόν* Μορεζ., Κλίνη φ. 492[v]· **ζ)** μεταφ. **ζ[1])** προκ. για ωραία γυναίκα: *Υπήρχε γαρ ευγενική* (ενν. η κόρη), *το είδος κρυσταλλόχροια,| εξαίρετος εις ηλικιάν, πλην ήτον ωραιωμένη.| Εις ηλικιάν κυπάρισσος, σελήνη εις την όψιν,| ο κύκλος του προσώπου της τον ήλιον αντηύγει* Φλώρ. 7· *Εκείνον τοίνυν το λαμπρόν άστρον της Αφροδίτης* (ενν. η κόρη)*,| η ακτίς του ηλίου η υπέρλαμπρος, η ολόφωτος σελήνη,| το μάλαγμαν το καθαρόν και το μαργαριτάριν,* (παραλ. 4 στ.) *εις την πικρήν αστένειαν εκείτον του θανάτου* Αχιλλ. (Smith) Ν 1672· **ζ[2])** προκ. για την Παναγία: *ο ουράνιος Θεός, απού φυλάγει την κληρονομίαν του, ήγουν τους χριστιανούς, έδωκεν την μεγάλην βοήθειαν της νοητής σελήνης, ήγουν την δεδοξασμένην Μαρίαν την Παρθένον* Μορεζ., Κλίνη φ. 492[v]· **ζ[3])** προκ. για την Κων/πολη (βλ. και Κριαράς [Ανακάλ. σ. 50, 52]): *Ήλιον τάξε νοητόν τον Μέγαν Κωνσταντίνο·| σελήνη επονόμασε την νέαν του την Πόλην* Ανακάλ. 91. **2)** Ως θεότητα: Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 323, Αχιλλ. (Smith) Ν 857.

σεληνιάζομαι, Ασσίζ. 124[22], Μαλαξός, Νομοκ. 146, 178, 345, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 188, 193, Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 58[344], 199[148], 720 ρξε' 2, 15, 1665 ξθ' 5-6,

Σεισμολ. (Οικονόμου) 91 τρις, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 3934· ενεργ. *σεληνιάζω· σιληνιάζω.*

Το μτγν. *σεληνιάζομαι*. Τ. *σελενάζω* σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. (μέσ.) και σήμ.

Α' (Μέσ., αμτβ.) πάσχω από σεληνιασμό, υποφέρω από κρίσεις επιληψίας: *Άλλος πάλιν, ... θαρρώ από πειρασμόν του διαβόλου, έστοντας να σεληνιασθεί δυνατά, εστράφην οπίσω το στόμα του και έχασε και την φωνήν του τόσον οπού, όποιος τον έβλεπε, έβλεπεν ένα ελεεινόν θέαμα και κανείς μετ' εκείνον δεν εμπόριε να σταθεί* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 118[27]· *Περί δε του σεληνιαζομένου ιερέως, αποφαίνουν οι θείοι νόμοι, ότι τούτος ο ιερεύς, όλα τα της ιεροσύνης ανεμποδίστως να υπηρετεί και εμπόδιον κανένα να μην έχει, μόνον την αναίμακτον θυσίαν, ήγουν την θείαν ιερουργίαν, να είναι υστερημένος και απόβλητος* Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 720 ρξε' 8.

Β' (Σπάν., ενεργ. μτβ.) προκαλώ κρίσεις επιληψίας σε κάπ.: *Άλλους* (ενν. *ο δαίμων*) *σεληνιάζει τους και άλλους δαιμονίζει,| και κάμνει τους εξεστηκούς εις ώραν της σελήνης,| διά να υβρίζεται Θεός, ο ποιητής σελήνης* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 1286· *Τω αυτώ χρόνω εσιληνίασεν ... το δαιμόνιον πολλές βολές τον παπακυρ-Ιωάννην, άνθρωπον ως μ' χρονών ... Ο Θεός να τον βοηθήσει και να τον ιατρεύσει* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 86[v].

σεληνιασμός ο, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 137.

Το μτγν. ουσ. *σεληνιασμός*. Η λ. και σήμ.

Η ασθένεια επιληψία: *εκείνοι απού θέλουσι το δοκιμάσει το ... πάθος του σεληνιασμού ας κρατούσι βέβαιον πως διά της χάριτος της αυτής της δεδοξασμένης Μαρίας της Παρθένου δεν τους αποκτένουσιν τελείως* (ενν. *τα πονηρά πνεύματα*) *την αυτήν ώραν απού τους ταράσσουν, και εάν έχουσι πίστιν και αγάπην εις του λόγου της, θέλουσιν εύρειν και την τελείαν τως ελευθερίαν* Μορεζ., Κλίνη φ. 493[r].

σεληνοβεβαμμένος, μτχ. επίθ.

Από το ουσ. *σελήνη* και τη μτχ. παρκ. του *βάπτω* ως επίθ. Η λ. στο Du Cange.

Φεγγαρόλουστος, που λάμπει στο φως του φεγγαριού: *τρία λιθάρια θαυμαστά, εξαίρετα, μεγάλα| εσκέπαζαν, α είπομεν, το τρίτον του τρικλίνου,| φώτα και φως λαμπρόμορφον αυγάς παρέχον έσω·| ο δ' έσω πάτος κόκκινος, σεληνοβεβαμμένος* Βέλθ. 336.

σεληνοειδής, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *σεληνοειδής*. Η λ. και σήμ.

Που έχει το σχήμα του μισοφέγγαρου: *Τούτο το σεληνοειδές σχήμα* Metrol.[2] 85[1].

σελικτάρης ο, βλ. *σιλιχτάρης*.

σελίν το, βλ. *σελί(ο)ν*.

σέλινο το, βλ. *σέλινον*.

σελινόμορφος, επίθ.

Από τα ουσ. *σέλινο(ν)* και *μορφή*.

(Προκ. για το στεφάνι που δινόταν στους νικητές των αγώνων στα Νέμεα) που έχει πλεχτεί από σέλινα (για το πράγμα βλ. Γενναδ., Λεξ. 808): *Ουδέν εδόθησαν ποτέ, σ' ολύμπια παιγνίδια,| από ελαίας γαρ κλαδί, στεφάνι στολισμένο.| Ούτε ... εκ το σελινόμορφον, στεφάνι στους Νεμέους* (παραλ. 1 στ.) *ποτέ τινάς ουκ έλαβεν, με τόσην πρεποσύνην* Θησ. ΙΑ' [68[4]].

σέλινον το, Σταφ., Ιατροσ. 3[76], 8[222], Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 135, 205· *σέλινο· σέλινο(ν)*, Ιατροσ. κώδ. ρηη', Επιστ. ιατρ. ποδ. 34, Γιατροσ. Ιβ. 106· *σέλλινον*.

Το αρχ. ουσ. *σέλινον*. Ο τ. *σέλινο* στο Βλάχ. και σήμ. Τ. *σέλλενον* (Σακ., Κυπρ. Β' 778) και *σέλλ[d]ινο(ν)* (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.) σήμ. ιδιωμ. Η λ. και σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Ποώδες αρωματικό φυτό, σέλινο: Προδρ. (Eideneier)[2] Β' 40· *Εμένα* (ενν. *τον γάδαρον*) *ο αφέντης μου έπιανε κι έστρωνέ με,| και μέσα το μεσόνυκτον στον κήπον έπαιρνέ με,| κι εφόρτωνέ με λάχανα, σέλινα και αντίδια,| σπανάκια και μαρούλια, ράπανα και κρεμμύδια* Γαδ. διήγ. (Βασιλ.) 329· (σε παρομοίωση): *έχει μαλλιά χρυσαφωτά, ίσα της ηλικίας της·| ως χόρτον εις παράδεισον, ως σέλινα εις κήπον,| ούτως είχε το δάσωμα των ομαλλιών η κόρη* Βέλθ. 689· (για φαρμακευτική χρ.): *Περί ελμίνθων, ήτοι σκωλήκων: ... Σελίνου φύλλα βράσας και τον ζωμόν τους πότισον* Σταφ., Ιατροσ. 2[43]· (συνεκδ.) στεφάνι από σέλινα για τους νικητές των αγώνων στα Νέμεα (για το πράγμα βλ. Γενναδ., Λεξ. 808): Βίος Αλ. 2420 κριτ. υπ.

Οι τ. *Σέλινο* και *Σέλλινον* ως τοπων. (βλ. και Ξανθ., ΕΕΒΣ 3, 1926, 60): Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 7976, μετά στ. 10240.

σελινοπρασορέπανα τα.

Από τα ουσ. *σέλινο(ν)*, *πράσο(ν)* και *ρεπάνι(ον)*.

Σέλινα, πράσα και ραπάνια: *σελινοπρασορέπανα και ανηθοκουδιμέντα* Προδρ. (Eideneier)[2] Β' 40 χφ Η κριτ. υπ.

Σέλινος ο, Πωρικ. (Winterwerb) Ι 77 κριτ. υπ., ΙΙ 26b κριτ. υπ., ΙΙΙ 92.

Προσωποπ. του ουσ. *σέλινο(ν)* με αλλαγή γένους: *Ο δε βασιλεύς Κυδώνιος έφη προς τους παρεστώτας: «Σεβαστέ Μαρούλιε, Φρύγιε πρωτοσπαθάριε και Αντίδιε προκαθήμενε του βιστιαρίου ..., Δαύκε και Σέλινε, οί και τας βίβλους κρατείτε, κρίνατε προς εαυτούς, ... τό κάτινος ψευδή»* αυτ. Ι 82.

σελινόσπερμα το.

Το μτγν. ουσ. *σελινόσπερμα* (TLG).

Σπέρμα σέλινου, σελινόσπορος: *Αντίδοτος καλουμένη λιθότριβος: Έπαρε ... καρποβάλσαμον, καρναβούδιον, κύμινον, δαφνόσπερμα, σελινόσπερμα από ένα γράμμα· γλήχωνα (ήγουν φλησκούνι) δράμι ένα, μέλι αθηναίικον ή ζάχαρι το αρκετόν* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 66· *Χάπια χρυσοειδή: Έπαρε διαγρίδιον, αλόην από πέντε δράμια,*

τριαντάφυλλα, σελινόσπερμα από δύο δράμια και μισόν ... αυτ. 70.

σελινόσπορος ο, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 19, 57.

Το πιθ. μτγν. ουσ. *σελινόσπορος* (TLG). Η λ. σε κείμ. του 18. (Ιατροσόφ. 18. αι. 125) και 19. (Οικονόμου, Δωδώνη 7, 1978, 257) αι.

Σπόρος σέλινου: *Αντίδοτος με τα τρία πεπέρια. Έπαρε από τα τρία πεπέρια από πέντε δράμια από κάθε ένα, ... σελινόσπορον δράμι μισόν, ζάχαρι ή μέλι το αρκετόν. Η δόσις δράμια δύο* αυτ. 64.

σελινόφυλλον το.

Από τα ουσ. *σέλινο(ν)* και *φύλλον*.

Φύλλο σέλινου: *Περί εις πάσαν πληγήν ωφέλιμον: Σελινόφυλλον κοπανίσας μετά μέλιτος, μίξας επίθες εις την πληγήν* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 93[5].

σελινοχαλινώνω *σελινοχαλινωμένον*, Διήγ. Αλ. E (Konst.) 148[20]· πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *σελοχαλινωμένον*· διορθώσ. (πβ. και Steph., Θησ., λ. *σελινοχάλινον*). — Βλ. *σελοχαλινώνω*.

σελί(ο)ν το· *σελίν*, Διγ. Z 1599, Διήγ. Αλ. V 39, Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 358 κριτ. υπ.), Διήγ. Αλ. G 281[11], 282[4,6], Διήγ. Αλ. E (Lolos) 107[13], 301[2], 303[15,17], Διήγ. Αλ. F (Lolos) 302[17,19], Διγ. Άνδρ. 348[33].

Από το ουσ. *σέλα* και την κατάλ. *–ι(ο)ν*. Ο τ. *σελίν* (γρ. *σελλίν*) τον 7. αι. (TLG). Τ. *σελί* σήμ. (Κριαρ., Λεξ., λ. *σέλα*). Τ. *σελλίν* (Σακ., Κυπρ. Β' 778-9, Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου) και *σελλίο* (Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ., λ. *σέλλα*) σήμ. ιδιωμ. Η λ. (γρ. *σελλίον*) τον 6. αι., στον Πορφυρογέννητο (TLG), στον Ευστάθιο (TLG) και στο Meursius· βλ. και LBG.

α) Είδος χαμηλού καθίσματος, σκαμνί· πιθ. πτυσσόμενο, όπως ο αρχ. δίφρος (για το πράγμα βλ. Κουκ., Ευστ. Λαογρ. Α' 87-88, ΒΒΠ Β'[2] 77-78): *Τότε ο βους εφθέγξατο ευθύς προς την βουβάλαν:* «(παραλ. 4 στ.) *Πρώτον εμέν το κέρας μου χρώνται καλαμαράδες,| ποιούν τα καλαμάρια, ποιούν κονδυλοθήκας,| αλλά και οι τορνάρηδες εις άπασάν των χρείαν,| εις θρόνους, εις σελία τε, εις σκάκους, εις ταβλία* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 618· *Είχεν γαρ η εξαίρετος* (ενν. *κόρη*) *και κράβατον πανώραιον,| ποικιλοεμορφοσύνθετον, χρυσόν, μαλαγματένιον,| τερπνότατον, εξαίρετον, διά λίθων και μαργάρων,| σελία χρυσά σουπέδια παρόμοια του κραβάτου* Αχιλλ. (Smith) N 826· *Και τότε και ο Φιλοπαππούς τοιούτον λόγον λέγει:| «Σύρετε αργυρόν σελίν, να κάτσει ο κυρ Βασίλης»| Τραπέζιν ήστεσαν ομπρός, να φάγουν και να πίουν* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 678· **β[1])** θρόνος: *Τότε ελθών ο έλεφας εστάθη εις το μέσον| και ταύτα προσεφθέγξατο προς την κοινότην όλην:* «(παραλ. 8 στ.) *Ακόμη τα οστέα μου ποιούν μεγάλας χρείας,| βασιλικά κλινάρια, πατριαρχών σελία,| καθίσματα βασιλικά, θρονία δεσποινάτα* ...» Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 915· *Και εσέβασάν τον εις το κάστρον, το σαράγιν του, και ο Αλέξανδρος εκάθησεν εις το σελίν το αργυροδιάχρυσον εγκοσμισμένο του Δαρείου του βασιλέως, ήτον τέσσαρα βήματα υψηλόν από την γην* Διήγ. Αλ. V 78· **β[2])** (συνεκδ.) βασιλική εξουσία: *Αλέξανδρος ως ήκουσεν ότι επίασαν τον Κανταυλούσην της Καντακίας της βασίλισας τον υιόν, και εκρυβήθηκεν και εις τον τόπον του εις το σελίν το βασιλικόν έβαλεν τον Αντίοχον και αυτός ωσάν ένας από τους άρχοντες εστέκετον* Διήγ. Αλ. F (Konst.) 112[5].

σέλισμα το.

Από τον αόρ. του *σελίζω* (απ. τον 9. αι., LBG) και την κατάλ. *-μα*. Η λ. τον 9. αι. (LBG).

Είδος καθίσματος (βλ. Κουκ., ΒΒΠ Β[2] 79-80): *Πρώτον εμέν το κέρας μου χρώνται καλαμαράδες* (παραλ. 1 στ.) *αλλά και οι τορνάρηδες εις άπασαν την χρείαν,| εις θρόνους, εις σελίσματα, ...| κι εις ηλακάτας τορνευτάς, σφονδυλοντορνημένας* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 618 κριτ. υπ.

σέλλα η, βλ. *σέλα*.

σελλάς ο, βλ. *σελάς*.

σελληνοχαλινώνω· *εσελληνοχαλίνωσε* Διήγ. Αλ. E (Lolos) 121[5], πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *εσελοχαλίνωσε*· διορθώσ.· πβ. και *σελινοχαλινώνω*. — Βλ. *σελοχαλινώνω*.

σέλλινον το, βλ. *σέλινον*.

σελλώννω, βλ. *σελώνω*.

σελοσκαλοχάλινα τα.

Από τα ουσ. *σέλα, σκάλα* και *χαλινός* (βλ. και Ανδρ., Ελλην. 32, 1980, 31, Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 162). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε, γρ. *σελλοσκαλοχάλινα*)· εν. *σελοσκαλοχάλινο* λογοτ. στο ΑΛΝΕ.

Η σέλα, οι αναβολείς και το χαλινάρι του αλόγου· ιπποσκευή: *τα σελοσκαλοχάλινα θωρούσιν ένα ένα| και πασπατεύγουν τ' άρματα αν είναι ραγισμένα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 2283.

σελοχάλινον το, Διγ. (Trapp) Gr. 1190, 1742, Διγ. Z 1525, 2181,2219, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1051, Αχιλλ. L 54, Διγ. Άνδρ. 361[17].

Από τα ουσ. *σέλα* και *χαλινός* (βλ. και Ανδρ., Ελλην. 32, 1980, 14, Χατζιδ., ΕΕΠ 2, 1905-6, 57). Τ. *σελλοχάλινον* σήμ. ιδιωμ. (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.). Η λ. τον 8. αι. (LBG, *σελλοχάλινον*), στον Πορφυρογέννητο και στο Meursius· ο πληθ. *σελοχάλινα* στο ΑΛΝΕ.

Σέλα και χαλινάρι: *Είδα τον ήλιον, την αυτήν, ήρξατο να χαράσσει· | λαλώ, εξυπνώ παιδόπουλα, στρώνουσιν το φαρίν μου,| λαμπρόν το σελοχάλινον μετά λιθομαργάρου* Λίβ. Esc. 2137· *Φαρίν εκαβαλίκευσεν, τον ιδικόν του μαύρον| το σελοχάλινον χρυσόν μετά λυχνιταρίων* Αχιλλ. (Smith) N 137· *δώδεκα σελοχάλινα έστρωσαν γυναικεία* Διγ. Z 2152· (εδώ προκ. και για μουλάρι): *Δέδωκε μεν ο στρατηγός ίππους δώδεκα μαύρους,| τερπνά φαρία δώδεκα ευμορφότατα λίαν,| δώδεκα μούλας εκλεκτάς μετά σελοχαλίνων| αργυρών τε και χυμευτών, έργων αξιεπαίνων* Διγ. (Trapp) Gr. 1852.

σελοχαλινοχρύσωτος, επίθ.

Από το ουσ. *σελοχάλινον* και το *χρυσώνω.*

(Προκ. για άλογο) που έχει επίχρυσο σελοχάλινο (βλ. ά.): *φαρίν εκαβαλίκευσεν* (ενν. *ο Αχιλλεύς*) *μαύρον ως την ελαίαν| σελοχαλινοχρύσωτον μετά λυχνοταρίων,| επήρεν και στο χέριν του σκουτάριν και κοντάριν* Αχιλλ. (Smith) Ο 81.

σελοχαλινώνω, Hist. imp. 79, Διγ. Ζ 1150, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 576, Διήγ. Αλ. V 56, Απόκοπ.[2] 6, Διήγ. Αλ. F (Lolos) 120[5], Διήγ. Αλ. Σεμίρ. S 1128, Σταυριν. 525, Διγ. Άνδρ. 338[34], Διγ. Ο 881.

Από τα *σελώνω* και *χαλινώνω.* Τ. *σελλοχαλινώννω* σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 779). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.), καθώς και στο ΛΛΝΕ.

(Προκ. για άλογο) βάζω σέλα και χαλινάρι: *Ο Αλέξανδρος μία γουν των ημερών ... επήρε σέλα και εσελοχαλίνωσεν το άλογον ... και εκαβαλίκευσεν και εκίνησεν* Διήγ. Αλ. V 31.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = (για άλογο) που έχει σέλα και χαλινάρι· με πλήρη ιπποσκευή: *Άκουσον τι τον έστειλεν τον βασιλέα η κόρη: άλογα έστειλεν εκατόν σελοχαλινωμένα,| τα χαλινάρια μάλαγμα και οι σέλες με τ' ασήμι* Διήγ. Αλ. Σεμίρ. Β 1144· *Και εδώρισέν του φαρίν άσπρον αράπικον σελοχαλινωμένον όλον χρυσομάργαρον και πολυτίμητα λιθαρόπουλα* Διήγ. Αλ. F (Konst.) 148[22-3]· (εδώ προκ. για μουλάρι): *Ο δε του Ακρίτη πενθερός ...* (παραλ. 2 στ.) *χαρίσματα οικονόμησεν ότι να του αποστείλει:| Δώδεκα πάρδους διαλεκτούς από Συρίαν απέσω,| μουλάρια δώδεκα βλαττίν σελοχαλινωμένα, ...* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1074· (εδώ σε σχ. αδύνατο): *σελοχαλινωμένο βουβάλι με τα ποδόλουρα* Σπανός (Eideneier) Β 114. (συνεκδ. προκ. για έφιππο): ετοιμοπόλεμος: *Γλήγορα πέμψ' ανθρώπους σου όλους αρματωμένους,| να 'χουσι σπαθοδόξαρα, σελοχαλινωμένους,| να δυνηθούν να στρέψουσιν οπίσω στο σκαμνί σου,| λέγω την θυγατέρα σου, και να 'χεις την τιμή σου* Αιτωλ., Βοηβ. 107.

σελοχαλίνωτος, επίθ.

Από το *σελοχαλινώνω.* Η λ. στο Du Cange (γρ. *σελοχαλινωτός,* λ. *σέλλα*).

(Προκ. για άλογο) που έχει σέλα και χαλινάρι: *Οκάποτε ήλθεν της αυγής το ερωτικόν αστρίτσιν,| είδα τον ήλιον, ήρξατο απάρτι να χαράζει·| λαλώ, εξυπνώ παιδόπουλον, στρώνει με το φαρίν μου,| λαμπρόν, σελοχαλίνωτον μετά λαμπρών μαργάρων,| ήτον δε και η χαιότη του με την χινέαν βαμμένη* Λίβ. διασκευή α 2295.

σελώνω, Βίος Δημ. Μοσχ. 459, Διγ. Ο 199, 774, 1691, 2777· *σελλώννω,* Μαχ. 408[32].

Από το ουσ. *σέλα* και την κατάλ. *-ώνω.* Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Φαρμακ., Γλωσσάρ. 216-7, Χατζ., Λεξ., λ. *σέλλα*). Η λ. στο Somav. (γρ. *σελλώνω*) και σήμ.

(Μτβ., προκ. για άλογο) βάζω σέλα στη ράχη: *ωσάν επέρασεν η νύκτα και ήλθεν η ώρα του όρθρου, εσηκώθηκα πάλιν και εσέλωσα το άλογόν μου και εκαβαλίκευσα και υπήγα εις τον κάμπον και εστέκουμουν και επάντεχα την Μαξιμώ πότε να έλθει* Διγ. Άνδρ. 394[23]· *εσηκώθη το ταχύ* (ενν. *ο Μιχάλης*)· *το κοπέλι του κράζει·| λέγει του: «σέλωσ' τ' άλογον της ώρας» τ' ορδινιάζει,| «ότι να πάγω βούλομαι τώρα στο Πελιγράδι ...»* Σταυριν. 1070· (εδώ αμτβ.): *το μεσανυκτικόν αναγκάσαν τους αφέντες να ορίσουν διά να σελλώσουν και να πέψου να εβγάλουν τους φυλακισμένους καβαλλάρηδες και να τσακκίσουν τα σίδερα απού τα ποδία τους, του Τζάκο τε Ζιπλέτ και της Μαρία τε Ζιπλέτ, ως γιον εγένετο* Μαχ. 262[37]· *Την άλλη μέρα 'σέλλωσεν, καθίζει στ' άλογό του* (ενν. *ο Διγενής*),*| καβαλικεύει εις αυτό και κάμνει την οδό του* Διγ. Ο 1425.

σεμβάζω, βλ. *σεβάζω.*

σεμβαίνω, βλ. *σεβαίνω.*

σεμίδαλα η.

Από τον πληθ. του μτγν. ουσ. *σεμίδαλον* (TLG) με αλλαγή γένους. Η λ. στο LBG.

Ψωμί πολύ καλής ποιότητας φτιαγμένο από σιμιγδάλι: *εκείνοι την σεμίδαλαν, ημείς τον πιτυρούντα,| εκείνοι τ' αφράτο το ζεστόν αεί με το σησάμιν* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 399.

σεμιδαλάτον το· *σιμιδαλάτον,* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ 169 χφ Κ κριτ. υπ.

Το ουδ. του επιθ. *σεμιδαλάτος* (από το ουσ. *σεμίδαλις* και την κατάλ. *-άτον*) ουσιαστικοπ. Ο τ. με τροπή *σε-*> *σι-* (ΛΚΝ λ. *σιμιγδάλι*). Η λ. πιθ. τον 4.-6. αι. (TLG) και στο Du Cange· βλ. και LBG.

Ψωμί πολύ καλής ποιότητας φτιαγμένο από σιμιγδάλι: *Ως γαρ εδιέβαινα προχθές πλησίον του μαγκιπείου,|ηύρηκα την μαγκίπισσαν έσωθεν ισταμένην| και ταις χερσίν κατέχουσαν άσπρον σεμιδαλάτον* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 169.

σεμιδαλαφράτος, επίθ.· *σιμιδαλαφράτος,* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 366 κριτ. υπ.

Από το αρχ. ουσ. *σεμίδαλις* και το επίθ. *αφράτος.* Ο τ. από το μτγν. θηλ. ουσ. *σιμίδαλις* (L-S Suppl., λ. *σεμίδαλις*).

(Προκ. για ψωμί) που είναι πολύ καλής ποιότητας· αφράτος, φτιαγμένος από σιμιγδάλι: *ουδέ το καλόν ψωμίν το σεμιδαλαφράτον| ισάζει με το κιβαρόν ή με την κριθαρίδα* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 366.

σεμιδαλευράτος, επίθ.

Από τα ουσ. *σεμίδαλις, αλεύρι(ον)* και την κατάλ. *-άτος.*

(Προκ. για ψωμί) που είναι πολύ καλής ποιότητας φτιαγμένος από σιμιγδάλι και κοινό αλεύρι (για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ε' 17): *ουδέ το καλόν ψωμίν το σεμιδαλευράτον| ισάζει με το κιβαρόν ή με την κριθαρίδα* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 366 κριτ. υπ.

σεμιδάλια η· *σιμιδάλια.*

Πιθ. από τον πληθ. του ουσ. *σεμιδάλιον* (TLG) με αλλαγή γένους. Ο τ. με τροπή *σε-*> *σι-* (ΛΚΝ λ. *σιμιγδάλι*)· πβ. και ουσ. *σιμίδαλιν* (ά. *σεμίδαλιν*). Η λ. στο Βλάχ.

Αλεύρι εκλεκτής ποιότητας συν. από σκληρό σιτάρι, σιμιγδάλι: *αν ιπί 'ξεμολο-*

γιά να το προσφέρει και να προσφέρει ιπί θεσιώ της 'ξεμολογιάς πίτες λιπανάβατες ανακατωμένες με το λάδι και ψαθούρια λιπανάβατα αλειμμένα με το λάδι, και σιμιδάλια ζεματιστή πίτες ανακατωμένες με το λάδι Πεντ. Λευιτ. VII 12.

σεμιδαλιακός, επίθ.

Από το ουσ. *σεμίδαλις* και την κατάλ. *-ιακός*.

Που είναι φτιαγμένος από σιμιγδάλι: *ποίησον γρούταν σεμιδαλιακήν και έμπασον εις την γρούταν κουκκία ιε'* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 72[22].

σεμίδαλιν το· *σιμιδάλι· σιμίδαλιν,* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 399 χφ V κριτ. υπ.

Πιθ. από το θηλ. ουσ. *σεμίδαλις* με αλλαγή γένους (πβ. το ζεύγος *ζάχαρις* η/*ζάχαριν* το, Επιτομή στα λ.). Ο τ. *σιμιδάλι* από το μτγν. ουσ. *σεμιδάλιν* (L-S, λ. *σεμίδαλις*) με τροπή *σε-* > *σι-* (ΛΚΝ λ. *σιμιγδάλι*), στο Βλάχ. (γρ. *σημιδάλι*) και σήμ ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 437). Ο τ. *σιμίδαλιν* πιθ. από το μτγν. θηλ. ουσ. *σιμίδαλις* (L-S Suppl., λ. *σεμίδαλις*) με αλλαγή γένους.

α) Αλεύρι εκλεκτής ποιότητας συνήθως από σκληρό σιτάρι, σιμιγδάλι: *Το φόρτωμα, λέγω, ... και κανέλα και θυμιάματα και μύρον και λίβανον και κρασί και λάδι και σιμιδάλι και στάρι και ζώα* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Αποκάλ. Ιω. ιη' 13· **β)** (συνεκδ.) ψωμί πολύ καλής ποιότητας φτιαγμένο από σιμιγδάλι: *Εκείνοι το σεμίδαλιν, ημείς τον πιτυρούντα,| εκείνοι τ' αφράτο το ζεστόν αεί με το σησάμιν* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 399 χφ Ρ κριτ. υπ.

σεμιδάλινον το· *σιμιδάλινον.*

Το ουδ. του επιθ. *σεμιδάλινος* (από το ουσ. *σεμίδαλις* και την κατάλ. *–ινος*) ουσιαστικοπ. Ο τ. με τροπή *σε-* > *σι-* (ΛΚΝ λ. *σιμιγδάλι*). Επίθ. *σεμιδαλλένος, σιμιδαλλένος* σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Σακ., Κυπρ. Β' 779) και *σιμιγδαλένιος* κοιν.

Ψωμί πολύ καλής ποιότητας φτιαγμένο από σιμιγδάλι: *εκείνοι το σιμιδάλινον, ημείς δε το πιτυράτον,| εκείνοι τ' αφρατόζεστον μετά του σησαμίου* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 399 χφ Η κριτ. υπ.

σεμίδαλις -η η, Ορνεοσ. αγρ. 534[4]· *σιμιδάλη,* Πεντ. Γέν. XVIII 6, Έξ. XXIX 2, Λευιτ. II 1, 2, 4, 5, 7, V 11, VI 13, XXIII 13, Αρ. VI 15, VII 13, 25, 31, 37, 43, 61, 67, 73, VIII 8, XV 6, 9, XXVIII 5, 9.

Το αρχ. ουσ. *σεμίδαλις*. Ο τ. με τροπή *σε->* *σι-* (ΛΚΝ λ. *σιμιγδάλι*) και μετακίνηση τόνου· πβ. και ήδη μτγν. τ. *σιμίδαλις* (L-S Suppl., λ. *σεμίδαλις*). Η λ. και σήμ. λόγ. στον τ. *σεμίδαλις* (Μπαμπιν., Λεξ.).

α) Αλεύρι εκλεκτής ποιότητας συν. από σκληρό σιτάρι, σιμιγδάλι: *να χωρίσει από αυτό με την φούχτα του από την σιμιδάλη του κανίσκου και από το λάδι της* Πεντ. Λευιτ. VI 8· *δεκάλιτρο σιμιδάλη ανακατωμένη με λάδι κοπανιστό* Πεντ. Έξ. XXIX 40· **β)** (συνεκδ.) ψωμί πολύ καλής ποιότητας φτιαγμένο από σιμιγδάλι: *εκείνοι την σεμίδαλην, ημείς τον πιτυρούντα,| εκείνοι τ' αφράτο το ζεστόν αεί με το σησάμιν* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 399 χφ Κ κριτ. υπ.

σεμιδαλόμνοστος, επίθ.

Από το ουσ. *σεμίδαλις* και το επίθ. *όμνοστος* (ά. *εύνοστος*).

Που είναι νόστιμος, σταράτος (σαν το σιμιγδάλι) στο χρώμα, στην όψη (για τη σημασ. πβ. Πολ. Λ., Μετά Άλ.[2] 41): *Οι κόρες ...* (παραλ. 1 στ.) *άσπρες ήσαν στο πρόσωπον και κρυές εις το τραχήλι,* (παραλ. 3 στ.) *οχρά σεμιδαλόμνοστες, νόστιμες, ασπρουλάτες,| και καλομορφοτύπαρες, αγγελομισιδάτες* Γεωργηλ., Θαν. 106.

σεμιδόλαδον το.

Από ουσ. **σεμιδαλόλαδον* (<ουσ. *σεμίδαλις* και *λάδι*) με ανομοιωτική απλοποίηση του *-αλ-*.

(Πιθ.) φαγητό φτιαγμένο με σιμιγδάλι και λάδι: *παίρνει τους ο Αβραάμ και μπαίνει στο καλύβι| και ο δαίμονας ο θλιβερός πολλά βαρά το 'θλίβη.| Τρία μέτρα σεμιδόλαδον και το μοσχάριν σφάζει,| βούτυρον και ζεστά ψωμιά η Σάρρα των 'τοιμάζει* Χούμνου, Κοσμογ. 1027.

σεμνά, επίρρ., Θησ. Θ' [27[2]].

Από το επίθ. *σεμνός*. Η λ. τον 6. αι. (TLG) και σήμ.

Ευπρεπώς, με σεμνότητα: *Αυτή υπήγαινε σεμνά και με ντροπή το ήθος* (παραλ. 1 στ.) *εις την τάξιν ώσπερ κάμνουσι όλες οι νεονυφάδες* αυτ. Θ' [40[1]].

σεμνολόγημα το, Μορεζ., Κλίνη φ. 1[r].

Το μτγν. ουσ. *σεμνολόγημα*.

Καύχημα, καμάρι: *Μέσον δε της αγίας πόλεως Ιερουσαλήμ είναι ο περιβόητος και περικαλλής τόπος, ήγουν ο ναός του αγίου και ζωοδόχου Τάφου του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού, ... η δόξα και σεμνολόγημα των χριστιανών* Προσκυν. Μεταμ. 50 109[23].

σεμνοπρεπής, επίθ. Τζάνε Εμμ., Αφ. 140[23].

Η λ. στον Αριστοτέλη (TLG) και σήμ.

Που έχει σεμνή, σοβαρή εμφάνιση: *θεωρεί* (ενν. *ο Κυριακός*) *μίαν γυναίκα πολλά ωραίαν και λαμπροτάτην ... Και αμάδι της ήσανε δύο άνδρες σεμνοπρεπέστατοι και τίμιοι, ο ένας ενδυμένος τρίχας καμήλου και ελάμπασιν υπέρ τας ηλιακάς ακτίνας, και ο άλλος ωραία στολισμένος και εβάσταζεν Ευαγγέλιον* Μορεζ., Κλίνη φ. 228[r].

σεμνός, επίθ., Κομν., Διδασκ. Δ 176, Καλλίμ. 2069, Βίος Αλ. 1622, Σωσ. 1, Θησ. Θ' [27[2]], Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Πρόλ. πριν στ. 1, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 6397.

Το αρχ. επίθ. *σεμνός*. Η λ. και σήμ.

1α) (Ως επιθετ. προσδ. θεοτήτων) σεβάσμιος, ιερός (η σημασ. ήδη αρχ.): *Τσ' Όργητες, τες σεμνές θεές* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 41· **β)** (προκ. για την κοιλιά της Παναγίας που κυοφόρησε το Χριστό) ιερός, αγιασμένος: *εις το σπίτι της σεμνοτάτης σου κοιλίας, ωσάν εις ένα φωτεινόν παλάτι, εδέχθηκες* (ενν. *Παναγία*) *αυτόν τον Θεόν* Ροδινός (Βαλ.) 97. **2α)** Σοβαρός, ευπρεπής, μετρημένος: *Έχε δε πάντα σου σεμνά, πάντα πεπαιδευμένα,| οι δ' αγαπώντες τα καλά πάντες να σε αγαπώσι* Σπαν. (Λάμπρ.) Va 522· *τρόπος καλός κι ενάρετος και καθαρότης βίου,| ήθος σεμνόν και ταπεινόν και μετριοφροσύνη,| ούτε ο πλούτος αληθώς, ου δόξα επαινείται* Σπαν. Α

146· *Τι το λοιπόν εγένετο; Συνάγονται οι πάντες,| προσέρχουνται τω βασιλεί και λέγουν προς εκείνον| μετά σεμνού του σχήματος και γλυκυτέρων λόγων ...* Καλλίμ. 1028· **β)** που εμπνέει το σεβασμό, αξιοσέβαστος: *κινούμενοι εξ ιδίας προαιρέσεως, ομολογούμεν και μαρτυρούμεν τον άνωθεν πνευματικόν και εφημέριον ... άξιον, σεμνόν, ήσυχον και τίμιον κατά πάντα* Βλαστού, Επιστ. 177[14]. **3)** Ασκητικός, ισχνός (για τη σημασ. βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 135): *εβγαίνει γραία ταλαίπωρος, μαύρη ως Σαρακήνα,| σεμνή και ολοσκέπαστος, και κάθηται εις το βράχος* Λίβ. διασκευή α 2900 κριτ. υπ. **4)** (Προκ. για πράγμα) μεγαλοπρεπής: Διγ. (Trapp) Gr. 3183. **5)** Μικρός στο μέγεθος (για τη σημασ. βλ. και Lampe, Lex., στη λ. σημασ. 7): *Ει βούλει γουν την δεξιάν θύραν ενδιαβήναι,| εις παρακκλήσιον σεμνόν μέλλεις καταταγήναι,| όπερ κατονομάζουσι των Αγίων Πατέρων* Παϊσ., Ιστ. Σινά (Καδάς) 698.

Το αρσ. του επιθ. στον πληθ. ως ουσ. = οι ευγενείς, οι άρχοντες: *Οι σεμνοί τω γένει ατίμως περιήσαν, οι πλούσιοι ανόσιοι* Ψευδο-Σφρ. 432[16].

Ο συγκρ. του ουδ. του επιθ. ως ουσ. = σεμνότητα: *πορνείαν και άλλες αμαρτιές, που δεν τες ονομάζω,| αλλά για το σεμνότερον θέλω να τις σωπάζω* Πένθ. θαν.[2] 358.

σεμνοτζουρουχίτης, επίθ.

Κατά Eideneier (Φίλτρα, Τιμητ. Καψ., 1975, 326) από τα επίθ. *σεμνός* και *τσούρουχος* (<**ξούρουχος* <**ξύριχος*).

(Πιθ.) που μοιάζει στην εμφάνιση με νέο (δηλ. κεκαρμένο) μοναχό· (εδώ ειρων.): *όμως, ας σε είπω τίποτε, και σεμνοτζουρουχίτην| και τριβολίτσιν ευφυές και δόκιμον στρεπτάριν* Προδρ., Στ. δεητ. 49.

σεμνότης -τητα η.

Το αρχ. ουσ. *σεμνότης*. Τ. *σεμνότη* το 17. αι. (Κατσαΐτ., Ιφ. Αφ. 87, Δ' 167) και σήμ. στην Κάρπαθο (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ., λ. *σεμνός*). Η λ. *σεμνότητα* το 13.-14. αι. (TLG) και σήμ.

Σοβαρότητα, αξιοπρέπεια, συστολή· ευσέβεια: *δια τούτο, κινούμενοι εξ ιδίας προαιρέσεως, ομολογούμεν και μαρτυρούμεν τον άνωθεν πνευματικόν και εφημέριον ... διά ταύτην την σεμνότητα και τετιμημένην ζωήν οπού κάμνει* Βλαστού, Επιστ. 177[15].

σεμνύνω.

Το αρχ. *σεμνύνω*. Το μέσ. *σεμνύνομαι* και σήμ.

I. (Ενεργ.) επαινώ, εγκωμιάζω: *και ζήσομαι και το σεπτόν μεγαλυνώ σου κράτος,| όπερ και νυν ου παύομαι σεμνύνων, μεγαλύνων| καν εν νεκροίς την αίνεσιν ουκ είναι λόγος λέγει* Γλυκά, Στ. Β' 366· (εδώ αυτοπαθές): *ου γαρ ενίκησέ ποτε εμέ εις δρόμον ίππος,| και ου σεμνύνων εαυτόν ταύτα επαγορεύω,| αλλ' ίνα καταμάθετε τας δωρεάς του πλάστου* Διγ. Ζ 2926.

II. Μέσ. **1)** Τιμώ, σέβομαι (βλ. Lampe, Lex., στη λ. σημασ. Α2): *Υπέρ τούτου εδέοντο του Θεού καθεκάστην| και της πρώτης των αρετών εσεμνύνοντο σφόδρα,| της ευποιίας λέγω δη και της ελεημοσύνης* Διγ. (Trapp) Gr. 3322. **2)** Καυχιέμαι, κομπάζω: *Απέμειναν δε του γέροντος εκείνου του Πρωτοπαπά εγγόνια και δισέγγονα* (έκδ. *δισέκγονα*· διορθώσ.)· *και διά να θαφούν εκεί οι πάπαδες τούτων σεμνύνονται ούτοι και διαφημίζουν και τους πάππους εαυτών ως κτήτορας, και λέγουσι «τα χωράφια, ου του Μοναστηρίου του αγίου Θεοδώρου, αλλά του πάππου μας του Πρωτοπαπά τα χωράφια, του και κτητόρου»* Χειλά, Χρον. 349.

σεμπαίνω, βλ. *σεβαίνω*.

σένα (I) η, Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Α' μετά στ. 164, Β' μετά στ. 62, Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 1015, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' μετά στ. 36, μετά στ. 68, Ε' μετά στ. 298, Βεστάρχης, Στίχ. πολιτ. Ανάστ. μετά στ. 174, μετά στ. 248, μετά στ. 434, Βεστάρχης, Στίχ. πολιτ. Ελεάζ. μετά στ. 370, μετά στ. 432, μετά στ. 692, μετά στ. 837, μετά στ. 1402, Κονταράτος, Στίχ. πολιτ. μετά στ. 70, μετά στ. 150, μετά στ. 165, μετά στ. 274, μετά στ. 513, μετά στ. 551, μετά στ. 612, μετά στ. 795, μετά στ. 935.

Από το βενετ. *sena* (Boerio) -ιταλ. *scena* (Battaglia, λ. *scena*[1]). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ., Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ.).

1α) Το τμήμα του θεάτρου που βρίσκεται μπροστά στο κοινό και όπου εμφανίζονται και παίζουν οι ηθοποιοί: *Τότες εβγαίνουσι οι γυναίκες όξω στη σένα* Στάθ. (Martini) Γ' μετά στ. 502· *Τότες γυρίζει ο Πολίταρχος στη σένα με τους στρατιώτες και ο ένας λέγει ...* Ιντ. κρ. θέατρ. δ' μετά στ. 26· **β)** τα σκηνικά μιας θεατρικής παράστασης: *Ο ναός της Αφροδίτης είναι εις το αντικρινό της σένας, του οποίου η πόρτα θέλει είσται πλήσα όμορφη και μεγάλη* Πανώρ.[2] Δ' μετά στ. 276· *Τότες ανοίγει η σένα και φαίνεται πως ενοίξασι οι ουρανοί* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' μετά στ. 62. **2)** Υποδιαίρεση των πράξεων ενός θεατρικού έργου: *Εις τούτην την σέναν έρχεται ο Πέτρος και ο Ιωάννης και η Μαγδαληνή* Βεστάρχης, Στίχ. πολιτ. Ανάστ. μετά στ. 96· *Και φεύγει* (ενν. *ο Λεβιάθαν*). *Και αρχίζει δ' σένα. Και εβγαίνει ο βασιλεύς με τους συμβούλους του* Κονταράτος, Στίχ. πολιτ. . μετά στ. 369.

σένα (II) η, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 220, 269, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 19, 24, 46, 51, 80. — Βλ. και *σεναμική*.

Από το ιταλ. *sena* (Battaglia). Η λ. σε χφ του 18. αι. (Κυριακ., Λαογραφία 4, 1912-13, 383) και σήμ. ιδιωμ. (Ζώης, Λεξ. Ζακ.[2] Β', γρ. *σέννα*, Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ.).

(Βοτ.) φυτό με καθαρτικές ιδιότητες, η κασσία ή σιναμική (για το πράγμα βλ. και Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ., λ. *κασσία*): *ανίσως και ο άρρωστος είναι αχαμνός και δεν δύνεται να πάρει το χάπι τού χαψαλατινίου, δος του ζουμί σένας με κάσιαν δράμι ένα* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 19· *τρώγε από μαντζούνι ... συνθεμένον από δαμάσκηνα καλά ψημένα με νερόν σένας και πολυποδίου ... και κινά την κοιλίαν χωρίς πείραξιν* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 225.

σενάλι(ον) το, Καραβ. 494[22].

Από το ιταλ. *senale* (Battaglia, λ. *senale*[1]).

(Ναυτ.) είδος ναυτικού σκοινιού φτιαγμένου από ίνες κανναβιού (πβ. και Επιτομή, λ. *καννάβι* σημασ. 2· για το πράγμα βλ. Kahane-Tietze, Lingua Franca 405-06): *μενάλια των φρασκοτζέλων ήγουν μενάλια των σεναλίων ή των κιναλίων* Καραβ. 493[8].

σεναμική η, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 63, 70, 78, 79, 80 δις. — Βλ. και *σένα (ΙΙ)*.

Από το τουρκ. *sinameki* <αραβ. *sinaï-meki* (Ανδρ., Λεξ., λ. *σιναμική*). Τ. *σιναμεκή* στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α, Λεξ.). Τ. *σιναμική* και σήμ.

(Βοτ.) φυτό με καθαρτικές ιδιότητες, η κασσία ή σένα (για το πράγμα βλ. και Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ., λ. *κασσία*): *Έπαρε αλόην ... τριαντάφυλλα, ίτζια, σεναμικήν ...* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 77.

σενάτο το, Κυπρ. χφ. 162, Συυμμ., Ρεμπελ. 166, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 466, μετά στ. 7790, 7793, 7817, 8385, 9194· *σενάτο(ν)*, Μπερτόλδος 35· *σενάτον*, Ιερόθ. Αββ. 338, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 201, Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 102[30], Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 7880.

Από το ιταλ. (Battaglia, λ. *senato*[1]) - βενετ. *senato* (Boerio)· πβ. μτγν. ουσ. *σένατος* (<λατ. *senatus*, TLG). Τ. *σένατον* στο Meursius, καθώς και τ. *σίνατον*. Ο τ. *σενάτον* τον 11.-12. αι. (TLG) και σε έγγρ. του 18. αι. (Σταμούλη, Μεσ. Ν. Ελλ. 6, 2000, 330, 369). Η λ. στο Βλάχ., σε έγγρ. του 18. και 19. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 27, 1984, 416, 421, Μαλανδράκης, Ελλην. 11, 1939, 204) και στο ΑΛΝΕ.

1) Σύγκλητος, γερουσία: *Όντας αρχίσει απ' το γιαλό τσ' ακτίνες να σηκώνει| ο ήλιος ο λαμπρότατος, ο νους μου ό,τι κι α χώνει| θέλω για να το δηγηθώ ομπρός εις το σενάτο* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 213. **2α)** Η σύγκλητος της Βενετίας (για το πράγμα βλ. Boerio, λ. *pregai*): *Όμως ευρήκανε στράτα διά πλέον καλύτερο ... ότι να τους ειπούν την αλήθειαν, το πως από το σενάτο της Βενετίας τους αβιζάρανε ότι η αρμάδα της Μπαρπαρίας έχουνε γνώμη να κτυπήσουν την χρονίαν εκείνην ... εις το νησί της χώρας της Ζακύνθου* Συυμμ., Ρεμπελ. 162· **β)** (συνεκδ.) **β[1])** ο κτήριο όπου συνεδρίαζε η γερουσία στη Βενετία: *Έφταξε (ενν. ο Γιλδάσης) εις τη Βενετιά κι εμπήκε στο σενάτο,| και πάλι τον εκάμανε αφέντη τω Νταλμάτω* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 305[7]· **β[2])** απόφαση της γερουσίας της Βενετίας: *Εις το στόμιο, εις τα Νεόκαστρα, οπού 'ναι της θαλάσσου| και καλοκαίρι και χειμών εκείθεν να φυλάσσουν,| έως οπού ορθώσουσιν της Βενετίας σενάτο| κονσέγιο και απόφασιν απαύτο το ρηγάτο* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 5687.

σενάτον το, βλ. *σενάτο*.

σενατόρος ο, Κυπρ. χφ. 162, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 7792, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ.-Στ.Αποσκ.) 518[18], 568[17]· πληθ. *σενατόρηδες*.

Από το ιταλ. *senatore* (Χατζ., Ξέν. στοιχ. 102) - βενετ. *senator* (Kaplanis [Ιωακ. Κύπρ., Πάλη σ. 765])· πβ. ουσ. *σενάτωρ* (<λατ. *senator*) τον 4. αι. (TLG). Λ. *σενάτορας* στο ΑΛΝΕ. Η λ. στο Βλάχ.

1) Ρωμαίος συγκλητικός: *και εις το τέλος έρχεται* (ενν. ο *Ιούλιος Καίσαρ*) *εις δυσκολίαν με τους κριτάδες της Ρώμης, τους οποίους τους λέγουν σενατόρους* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 224[v]. **2)** Μέλος της συγκλήτου της Βενετίας (για το πράγμα βλ. Boerio, λ. *pregai*): *Όποιος εκείνος από σας κάμει ανδραγαθίαν| εύρει θέλει το γένος του μέσα στην Βενετίαν| τιμές και αξιώματα πως έκαμεν ανδρείαν| και με τους σενατόρηδες να έχει συνοδείαν* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 6456· (εδώ

προκ. για Τούρκο αξιωματούχο): *αυτοί* (ενν. *οι Τούρκοι*) *τα φόρτωσαν* (ενν. *φαγία, ποτά και άρματα*) *απάνω εις τα μπούνια| με γιατιάρια περισσά και με παιχνιδατόρους| και με κατήδες περισσούς οπού 'χαν σενατόρους* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 7744.

σενατούρης ο, Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 130. — Βλ. και *σενατόρος*.

Από το παλαιότ. ιταλ. *senature* (Battaglia, λ. *senatore*).

Συγκλητικός: *είς τον ιατρός* (ενν. *του Πύρρου*) *εμήνυσεν τους σενατούρηδες της Ρώμης ότι άθ θέλουσι να τον δώσουσιν κάτι ομάδα καρτσά, εκείνος να φαρμακεύσει τον Πύρρον* αυτ. 130.

σένδικος ο. — Βλ. και *σουλγένι*.

Πιθ. από το μτγν. ουσ. *σάνδυξ -ος* με μεταπλ.

(Πιθ.) ανθρακικός μόλυβδος (για το πράγμα βλ. και Chantraine, Dict. étym., λ. *σάνδυξ*): *Σκευασία. Υδράργυρον δράμια τριάντα, άξιφον δράμια τρία, σένδικος (ήγουν σουλγένι) δράμια τριάντα, λιβάνι δράμια πέντε* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 51.

σενδόνι(ον) το, *σεντόνι*.

σενδούκιν το, βλ. *σεντούκι*.

'σενίασμαν το, βλ. *ασσενίασμα*.

σενίκι το, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2350.

Από το τουρκ. *şenlik* (Redhouse). Λ. *σενί* σε έγγρ. του 18. αι. (Μαλανδράκης, Ελλην. 10, 1937-38, 382) και *σενλίκι* σε έγγρ. του 19. αι. (Μαλανδράκης, ό.π. 343· έκδ. *σενλίκι*· διορθώσ.). Τ. *σεννίκκιν* (Γιαγκουλλής, Κυπρ. διαλ.) και *σενίκκιν* (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.) και σήμ. στην Κύπρο.

Δημόσια γιορτή, πανηγυρισμός: *Εις την Κρήτην σαν επήγασιν οι χριστιανοί με νίκην,| τότες εκεί διαλάλησαν να κάμουσιν σενίκι,| ήγουν να κάμουσιν χαρές της Βενετιάς ιντράδες| το πως εκατεπόντισαν του Τούρκου τες αρμάδες* αυτ. 3110.

σένσο η (άκλ.).

Από το ιταλ. *senso*. Η λ. στο ουδ. γένος σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β') και στο ΑΛΝΕ λογοτ.

Αίσθηση: ΔΙΔΥΜΟΣ: *Ψεματινές θωριές μα την αλήθεια| κι ελπίδες των ανθρώπω τα όνειρα έναι| κι όχι ποτέ σημάδια των πραμάτων| οπού 'χουσι να 'ρθούσι.|* ΜΟΝΤΑΝΟΣ: *Δεν εί με τσ' αίστησές μας| πάντ' αποκοιμημένες οι ψυχές μας·| μάλιστα πλια ξυπνού 'ναι| όσο λιγότερά 'ναι σποδωμένες| εκ τες φάλσες θωρίες της σενσό μας| την ώρα κείνη απού 'ναι κοιμισμένες* Πιστ. βοσκ. Ι 4, 213.

σεντάρω. — Πβ. και *σεντιάδος*.

Πιθ. από το βενετ. *sediar* (Boerio· βλ. όμως και Κακλαμάνης [Διακρούσ. σ. 256]).

Ενοχλώ, πειράζω, παρενοχλώ· η μτχ. παρκ. ως επίθ. = στενοχωρημένος, βασα-

νισμένος: τους βγάνουν (ενν. οι Τούρκοι τους χριστιανούς) εκ τα σπίτια τους κι εκείνοι κατοικούσι,| ως χοίροι τρων και πίνουσι, σαν τα σκυλιά μεθούσι,| και άλλα περισσότερα, οπού ο νους μου φρίσσει,| να τα ειπεί δεν ημπορεί και να τα συλλογίσει·| ζωή περνούσι θλιβερή, πολλά σενταρισμένη,| κόπους και μόχθους έχουσι, πολλά βασανισμένοι Διακρούσ. (Κακλ.) 1081.

σέντε το (άκλ.).

Από το παλαιότ. γαλλ. *sente* (Greim., Dictionn., λ. *sente* I, Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 294). Η λ. σε κυπρ. δημ. τραγ. (Παπαδ. Θ., Δημ. κυπρ. άσμ. Β 29^{76}) και σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Χατζ., Λεξ., Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.).

Ξύλινος ημιώροφος, είδος παταριού που χρησιμεύει ως αποθήκη (για το πράγμα βλ. Μενάρδ., Αθ. 12, 1900, 371-2, Dawkins [Μαχ. II σ. 136]): *εσκουλλίστην η αρχόντισσα την κότταν της και εξέβην έξω εις την λόντζαν και εκατέβην εις το σέντε· και εκεί εκείθουνταν σέλλες των τζούστων· και εσφαλίσαν την δράππαν* Μαχ. 266^{2}.

σεντένσια η, βλ. *σεντέντσια*.

σεντέντσια η, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 33^{5-6}, $53^{6, 11, 13}$, 55^{7}, 62^{8}, $173^{19, 22}$, $816^{15, 16}$, κ.π.α.· *σεντένσια*, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 62^{7}· *σεντέτσια· σιντέτσια*, Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 73, 75 δις.

Από το βενετ.-ιταλ. *sentenza* (Boerio, Battaglia). Ο τ. *σεντέτσια* και σήμ. ιδιωμ. (Γιαγκουλλής, Κυπρ. διαλ.). Ο τ. *σιντέτσια* από εναλλαγή -ε- και -ι- (Κακουλίδη-Πηδώνια [Ανθ. χαρ. σ. 55]). Τ. *σεντέντσα* (Ζώη, Λεξ. Ζακ.² Β') και *σεντέτσα* (Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ.) σήμ. ιδιωμ. Τ. *σιντέτσα* σε έγγρ. του 19. αι. (Σοφιανός, ΕΕΚυκλ.Μ 11, 1979-1981, 329). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.)· πβ. και LBG (λ. *σεντεντία*).

α¹) Γνώμη, άποψη: Η συντυχιά οπού πολλές φορές φαίνεται ελαφρή, έχει μεγάλον βάρος της σεντέτσιας, και διατούτον τα πράματα τα τσερτιασμένα δεν πρέπει να τα αφήσουσιν διά πράγματα ψεματινά Ξόμπλιν φ. 127^{r}· **α²)** απόφθεγμα, ρήση, ρητό: τούτον ήθελεν να πει ο Τούλιος εις το βιβλίον του Περί φιλίας αναγνώννοντα την σιντέτσιαν εκείνου του μεγάλου μαστόρου τον ποιον κράζουν Αρχύτα Ταραντίνος, ο ποιος ελάλε ... Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 79· **β)** διαιτητική απόφαση (για τη σημασ. βλ. Battaglia, λ. sentenza σημασ. 8): ο εκλαμπρότατος αφέντης Τζαμαρίας Σεμιτέκολος ωσάν κριτής άλπιτρος να έκαμε μία σεντέντσια... κόντρα τση κερά Εργίνας Βλαστοπούλας ... και φαβόρε του κυρ Ιωάννη Βαρούχα του ποτέ κυρ Γεωργηλά Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 33^{3}.

σεντεντσιάδος, επίθ.

Από το βενετ.-ιταλ. *sentenziato* (<*sentenziar(e)*, Battaglia, λ. *sentenziato*, Boerio, λ. *sentenziar*). Τ. *σεντετσιάδος* σε έγγρ. του 17. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 27, 1984, 370), *σετενσιάδος* σε έγγρ. του 18. αι. (Σιγάλας, Ελλην. 2, 1929, 58) και *σετεντσιάδος* σε έγγρ. του 16. αι. (Κασιμ., Έγγρ. 61 (141), 132 (214), 193 (286)). Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Κασιμ., ό.π. 289 (403)).

α) Που έχει αποφασισθεί: *έστοντας και να ήσανε διαφορές ανάμεσα εις τον ευ-*

λαβέστατον παπακυρ-Μιχελή Βαρούχα και εις τον κυρ Θωμά Βαρούχα Παχή και έστοντας και να είχεν σεντεντσιάδα αψέντε, ως λέσι, το πόντο του τεσταμέντου του ποτέ κυρ Μιχελή Βαρούχα Παχή, του πενθερού του άνωθεν ιερέως, την σήμερον ... ο άνωθεν κυρ Θωμάς ... θέλει και ρεμοβέρεται ... από κάθα του λογής ακτσιόν και μπενεφίτσιον οπού εμπόρει να έχει με το λεγόμενο τεσταμέντο του λεγομένου ποτε κυρ Μιχελή και ρεμοβέρεται και απού τη λεγομένη σεντέντσια την αψέντια του άνωθεν τεσταμέντου Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 658^{3}· **β)** (νομ., προκ. για πρόσωπο) που έχει (κατα)δικαστεί, του έχει επιβληθεί κάπ. ποινή για αδίκημα: *ο κυρ Αντώνης Νεότερος ... έστοντας και να είναι σεντεντσιάδα η γυναίκα του ... η κερά Φραντζού και η κουνιάδα του η κερά Μαρία ... για υπέρπυρα σε' και δεν έχοντας εδά το μόδο να του δώσου τα άνωθεν υπέρπυρα ... του κυρ Τζανή Βαρούχα Ξερίτη, λεγομένου Ζαραχάνη - ήρθασιν με τον άνωθεν Αντώνη εις την παρόν σύβασιν και θέλει ο λεγόμενος Αντώνης και βάνει τα χωράφια οπού έχει απού τση άνωθέν του γυναίκας και απού τση κουνιάδας του ... να τα σπέρνουν ομάδι με τον άνωθεν Ζαραχάνη, ώστε να του δώσει τα άνωθεν υπέρπυρα* αυτ. 171^{3}.

σεντεντσιάρω, Ολόκαλος 18^{7}· *σετετζιάρω*, Ολόκαλος 29^{8}, 48^{7}.

Από το βενετ.-ιταλ. *sentenziar(e)*. Τ. *σετεντζιάρω* σε έγγρ. του 16. (Έγγρ. Σαντορ. 3^{13-14}) και 17. αι. (Καζανάκη, Θησαυρ. 11, 1974, 265, Παπαδάκη, Θησαυρ. 19, 1982, 143). Η λ. σε έγγρ. του 16. (Γρηγορόπ., Έγγρ. 80^{31}, 86^{122}, 135^{36}, 142^{31}, Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 15-16 τεύχ. β', 1961-2, 291) και 17. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 26, 1983, 503).

Κρίνω, αποφασίζω: *ο ... κυρ Μιχελής με τον κυρ Ιωάννη και κυρ Νικόλα και κυρ Γεώργη, τους αδερφούς του ... σεντεντσιάρουσι να είναι οπλεγάδοι να δίδει κάθα αδερφός τση μάνας τωνε και αδερφής τωνε δύο μουζούρια κριθάρι και ένα μίστατο κρασί καθαείς κάθα χρόνο* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 353^{27}· *επιτρέπω, ήγουν κομέσιον κάμνω εγώ, ο Μιχάλη Κλήμης ... εσέν του Γκιφόρο Φουλέ ότι να έχεις παντοίαν δύναμιν και εξουσίαν ωσάν το ίδιον μου κορμίν ... να γυρεύεις τα δικαιώματά μου και να με τεφεντέρεις εις κάθα κρίσιν και οφίκιον της εκλαμπροτάτης μας αυθεντίας, και θέλω να μπορείς να ορίζεις και να σετετζιάρεις τούζη αβουκάτον* Ολόκαλος 192^{4}.

σεντέτσια η, βλ. *σεντέντσια*.

σεντέφι(ον) το. — Βλ. και *μαργαριταρόριζα*.

Από το τουρκ. *sedef* (Redhouse, λ. *sedef* 2). Τ. *σετέφιν* (Παπαδ. Α., Λεξ., Χατζ., Λεξ.) και *σιντέφ* (Κοντονάτσιου, Διάλεκτ. Λήμν.) σήμ. ιδιωμ. Τ. *σιντέφι* σε έγγρ. του 19. αι. (Σκουβαρά, Ολυμπιώτ. 43) και σήμ. Η λ. και σήμ. στον τ. *σεντέφι*.

Ουσία σκληρή, στιλπνή και ιριδίζουσα που καλύπτει την εσωτερική επιφάνεια του οστράκου πολλών μαλακίων και χρησιμοποιείται στην κατασκευή διακοσμητικών αντικειμένων ή στη διακόσμηση επιφανειών: *ίστανται δύο αναλόγια, πράγματα πολλής τιμής άξια, ότι είναι κατεσκευασμένα εκ ρίζης μαργάρου, του κοινώς λεγομένου σεντεφίου* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 160.

σεντζίλι το, βλ. *σιντζίλι*.

σέντζιν το, βλ. *σιέζιν.*

σέντζιο το, βλ. *σέντζιον.*

σέντζιον το· *σέντζιο,* Χρον. Μορ. P 5595· *σέντζο,* Χρον. Μορ. H 2817, Χρον. Μορ. P 2792, 2817· *σέτζο,* Χρον. Μορ. P 2795. — Πβ. και *σιέζιν.*

Από το παλαιότ. γαλλ. *sege* (Robert Dict. hist., λ. *siège*· Spadaro, Sic. Gymn. 16, 1961, 40-41, Kahane, Sprache 554· πβ. όμως και Τριαντ., Άπ. 1, 378, 410). Κατά τους Aerts-Hokwerda (Lex. Chron. Mor., στη λ.) η λ. πιθ. από το ιταλ. *assedio.* Ο τ. *σέντζιο* στο ΑΛΝΕ λογοτ.

Πολιορκία: *αφότου επαράλαβε* (ενν. *ο Γυλιάμος*) *την αφεντίαν του τόπου,* | *ηύρεν ότι εκρατούσασιν ακόμη οι Ρωμαίοι* | *το κάστρον της Μονοβασίας κι εκείνο της Κορίνθου* (παραλ. 4 στ.) *Ιδών ετούτο ο πρίγκιπας μεγάλως το εβαρύνθη,* | *λέγας γαρ ότι εάν ουδέν έχει τα κάστρη εκείνα,* | *ουδέν πρέπει να τον λαλούν πρίγκιπα του Μορέως* (παραλ. 18 στ.) *Και ούτως ...* | *εδιόρθωσε τού να γενεί το σέντζιον της Κορίνθου* Χρον. Μορ. H 2792· *Ενταύθα ορίζει* (ενν. *ο πρίγκιπας*), *γράφουσιν των Αθηνών του αφέντου,* (παραλ. 1 στ.) *ν' απέρχεται εις βοήθειαν στο σέντζο της Κορίνθου* Χρον. Μορ. H 2795.

σέντζο το, βλ. *σέντζιον.*

σεντιάδος, επίθ., Byz. Kleinchron. Α' 523[18].

Από το βενετ. *sediato* (<*sediar* (Boerio), βλ. Κριαρ., Μνημ. Αντωνιάδη 283).

Πολιορκημένος: *εις τους ͵αφοβ', Οκτωβρίῳ ιη', έφυγεν η αρμάδα του Τούρκου, την οποίαν είχε σεντιάδα η αρμάδα των Χριστιανών εις το πόρτον της Μοθώνης ... έστοντας και να κατέβει φουσσάτον τούρκικον ... και να λάβει τον τόπον του νερού, οι Χριστιανοί παγαίνοντας να κάμουν δύναμιν εις τον τόπον του νερού, έφυγεν η αρμάδα η τούρκικη* Byz. Kleinchron. Α' 506[24]· (μεταφ.) πιεσμένος, ζορισμένος: *παίρνεται εις τα φαβόρε και εις το πλούτος και κάνει ό,τι του φαίνεται και έχει επά εις το χωρίον ετούτο φόρισι πεντακόσια εξακόσα οζά ... και οι άρχοντες οπού έχουσίνε τον τόπον τσι έχει σεντιάδους* Κατά ζουράρη 157.

σεντίνα η, Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 1489, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 206. — Βλ. και *κούτσα* (II).

Από το ιταλ.-βενετ. *sentina* (Battaglia, λ. *sentina*[1], Boerio, Kahane-Tietze, Lingua Franca 401-02). Η λ. στο Βλάχ., στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. (λ. *σιφωνοθήκη*) και σήμ. (Κριαρ., Λεξ.).

(Ναυτ.) το κατώτατο εσωτερικά τμήμα του κύτους του πλοίου, όπου συγκεντρώνονται τα νερά που μπαίνουν από έξω, καθώς και τα ακάθαρτα νερά του πλοίου· η αντλοδόκη (για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ε' 350): *Στο κάτεργον εγύρισεν κι είπεν των: «Μην αργείτε,* | *στο πέλαγος μετ' άρμενα, δίχως τιμόνι, εβγείτε...»* (παραλ. 2 στ.) *και στην σεντίνα εδιάβηκε* (ενν. *ο Απολλώνιος*), *στο βρόμον και καθίζει* | *και αφήνουσιν το κάτεργον κι εδώ κι εκεί γυρίζει* Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 1479· *είχε* (ενν. *η κιβωτός*) *έξι καμάρες διά να κατοικήσουν, και η μία απ' αύτες η αποκάτω την είχαν ωσάν σεντίνα, ήγουν να εβγάνουν όλα τα φλοκάλια και τες βρόμες να τες ρί-*

χνουν εις εκείνην Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 96[r].

σεντόνι το, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 4024, 4026, 4035, 4059, 4197, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 298[r] τρις, Ολόκαλος 1[21, 33], 2[5], 3[9], 5[11], 6[8, 9], 7[14], Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 62[13], 164[6], 316[7], 598[4], κ.π.α., Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 583, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ματθ. κζ' 59, Μάρκ. ιε' 46, Πράξ. ι' 12· *σενδόνι,* Ολόκαλος 5[20], 7[8]· *σενδόνι(ον),* Εβρ. ελεγ. 162· *σενδόνιον,* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Μάρκ. ιε' 46, Λουκ. κδ' 12· *σεντόνι(ν),* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 786 κριτ. υπ.), Κορων., Μπούας 44, Διαθ. 17. αι. 5[130, 176], 6[49, 119], 7[130], 9[82], 10[60]· *σεντόνιν,* Χριστ. διδασκ. 78· *σινδόνιον·* αιτιατ. πληθ. *σεντονία,* Μαχ. 626[25]. — Βλ. και *σινδών.*

Από το μτγν. ουσ. *σινδόνιον* (βλ. Μωυσιάδης, Ετυμ. 93-4 και σημ. 63· πβ. και ΛΚΝ στη λ.). Ο τ. *σεντόνιν* στο Meursius (λ. *σεντόνη*) και σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.). Ο τ. *σινδόνιον* μτγν., στον Ησύχ. (λ. *ημιτύβιον*), τη Σούδα (λ. *φωσσώνιον*), τον Πορφυρογέννητο (TLG) και σε έγγρ. του 13. αι. (Act. Vat. I 15[193]). Διάφ. τ. σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *σινδόνιν,* Χαντζιάρας, Θεσσαλ. γλωσσάρ., λ. *σιντόν'*). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

α) Λεπτό ύφασμα· (εδώ σε παρομοίωση): *βλέπει* (ενν. *ο Πέτρος*) *τον ουρανόν ανοικτόν, και ένα αγγείον οπού εκατέβαινεν εις αυτόν ωσάν σεντόνι μεγάλον, δεμένον από τες τέσσαρες άκρες και καταβαζόμενον απάνω εις την γην* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Πράξ. ι' 11· **β)** μεγάλο τετράπλευρο ύφασμα που χρησιμοποιείται για το στρώσιμο του κρεβατιού ή ως σκέπασμα: *Αφήνω τση Ζαμπέτας τση μαστόρισσάς μου χίλια πέρπυρα και ένα στρωμάτσο, ένα πάπλωμα, ένα ζευγάρι σεντόνια, δυο προσκεφαλάδια* Διαθ. 17. αι. 9[134]· *σύρε εις τον πραγματευτήν μου από τα ρούχα, και κάμε να σου δώσει τέσσαρες πέτσες ρούχον φίνον και διακόσιες πήχες πανίον διά σεντόνια και ποκάμισα* Μπερτολδίνος 168· (εδώ μεταφ.): *Ώχου, κλαίγουν για τους πατέρες τους αδικοσκοτωμένοι.* | *Ώχου, και κείτονδαι όμορφα κορμιά στους κάμπους ξαπλωμένα* (παραλ. 2 στ.) *Ώχου, κι είχαν τη πλάκα προσκέφαλο τα γνέφη για σενδόνια* Εβρ. ελεγ. 160· (εδώ σε σχ. αδύνατον): *Δίδομε δε προς αυτόν επάνω της προικός και άλλα χαρίσματα, άτινα ... βαμπακένια ξυλοπίνακα κδ', σουβλιταρέαν α' και ψητόν ουδεέν, κεντητό σεντόνιν με πρόβεια έντερα* Σπανός (Eideneier) D 1708· **γ)** λεπτό ύφασμα με το οποίο τυλίγεται το σώμα του νεκρού, σάβανο: *Μέσον ... του ναού προσέκειτο και κλίνη* | *χρυσέα, χρυσοσφύρητος, ούσα κατεστρωμένη·* | *κατέκειτο προς ταύτην γουν ανήρ ενδεδυμένος* | *σινδόνιον βαμβύκινον, ου την μορφήν ουκ είδον.* | *Κεκαλυμμένος ην αυτός* Βίος Αλ. 5628· (εδώ προκ. για το ύφασμα με το οποίο τυλίχθηκε το σώμα του Ιησού πριν την ταφή): *ήλθεν ο Νικόδημος εκείνος οπού είχεν έλθει πρώτος εις τον Ιησούν και ήφερεν εκατόν λίτρας σμύρνα και αλόη ανακατωμένο και άλειψαν τον Χριστόν και ηπήραν και ένα σεντόνι και εσαβανώσαν τον με τα μυριστικά αυτά, ως καθώς ήτονε συνήθεια των Εβραίων να θάφτουν* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 288[v].

σεντόνιν το, βλ. *σεντόνι.*

σεντονόπουλο(ν) το.

Από το ουσ. *σεντόνι* και την κατάλ. *-πουλο(ν).* Λ. *σενδινιόπουλο(ν)* σε έγγρ. του

16. αι. (Γρηγορόπ., Έγγρ. στ. 10[17]).

Μικρό σεντόνι: *εγώ, η ... Χεονού, δίδω της θυγατέρας μου της Νικολέττας: ... Παραμάντια δύο τσόχινα, υπέρπυρα ιστ'. Νιόλουρα ζευγάριν α', μανάρες δύο, υπέρπυρα στ'. Σεντονόπουλα δύο και μαγνέες δ', υπέρπυρα ιστ'* Ολόκαλος 1[35].

σεντουκάκιν το.

Από το ουσ. *σεντούκιν* και την κατάλ. *-άκιν*. Τ. *σεντουκάκι* στο Βλάχ. και στο ΑΛΝΕ.

(Θωπευτ.) σεντούκι: *πάλιν του λέγει εκείνη* (ενν. *η γυνή*):| *«Έλα, πουλάκιν, διάγειρε και, αν θέλεις να πιστεύσω| ότι είσαι, ως λέγεις, δαίμονας, στράφου εις το σεντουκάκιν| και να πιστεύσω, δαίμονας υπάρχεις, ως το λέγεις».| Κομπώνει τον, εστράφηκεν, εμπαίνει εις το σεντούκιν* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2104.

σεντούκι το, Ασσίζ. 330[7,17], Σπανός (Eideneier) Α 453, Χρον. Μορ. Η 7060, Τζαμπλάκ. (Λαμπ.) 79, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 732, Θησ. Β' [73[7]], Αλεξ.[2] 675, Έπαιν. γυν. (Vuturo) 235, Πεντ. Γέν. L 26, Έξ. XXV 10, 22, XXVI 33, XXX 6, 26, XXXI 7, XL 20, Λευιτ. XVI 2, Αρ. III 31, IV 5, VII 89, Δευτ. X 1, 2, 3, 5, XXXI 9, 25, 26, Βυζ. Ιλιάδ. 146, Ιστ. πατρ. 122[9], 123[1], Μετάφρ. Δαμασκ. Βαρλαάμ 113[2,10], 163[13], Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 125, Μαρτύρ. αγ. Νικολ. 168[271], Αγαπ., Καλοκ. 344, Hagia Sophia ψ 604[8], Ροδινός (Βαλ.) 129, 131· *σενδούκι(ν)*, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 17· *σενδούκιν*, Βυζ. Ιλιάδ. 138, 139· *σεντούκι(ν)*, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 40, Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 153[9,16], 155[4,11], Διήγ. Αλ. F (Lolos) 152[8,15,16], 154[4-5,12,22], Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 415, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 26, 1155· *σεντούκιν*, Ασσίζ. 79[29,30,31], 80[2,4,5,8,10,17,18,22], Χρον. Μορ. Ρ 7060, 7789, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2096, 2106, Μαχ. 6[22,32], 318[38], Σφρ., Χρον. (Maisano) 28[11,12,14], Βουστρ. (Κεχ.) 174[1], Υγρομαντ. φ. 165r 9, Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 103, 106, 116, Βυζ. Ιλιάδ. 142, 320· *σεντούκι(ον)*, Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βονν., 129, 439 κριτ. υπ.)· *σεντούκιον*, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 287.

Αβέβ. ετυμ. Πιθ. αραβ. προέλ. (<αραβ. *sanduq*), βλ. Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ.[2] 326, λ. *σανδούκιον*) ή από από τουρκ. *sandık* (<*sanduk*, βλ. Redhouse, λ. *sandık*· βλ. όμως και ιδιωμ. τουρκ. *sanduk*, Συμεων., Ελλην. 26, 1973, 161 σημ. 21). Πβ. και λ. *σάνδυξ* στον Ησύχ. Ο τ. *σενδούκι* σε σχόλ. (TLG) και σε έγγρ. του 16. αι. (Γρηγορόπουλος 27[15]). Ο πληθ. *σενδούκια* σε σχόλ. (TLG) και τον 12. αι. (Act. Saint-Pantél. 7[37]). Ο τ. *σεντούκι(ν)* και σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.). Ο τ. *σεντούκιν* σε σχόλ. (TLG), στο Meursius και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 779, Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου). Ο τ. *σεντούκιον* τον 13. αι. (LBG, λ. *σεντούκιν*) και στο Meursius (βλ. λ. *σεντούκιν*). Πβ. και λ. *σανδούκιον* το 12. αι. (LBG), καθώς και σημερ. ιδιωμ. *σαντούκιν* (Παπαδ. Α., Λεξ.). Τ. *σενδούκιον* σε σχόλ., στο Du Cange (λ. *σεντούκιν*), τον 14.-15. (TLG, LBG, ό.π.) και 18. αι. (Κομνηνού, Προσκυν. 69). Τ. *σινδούκιον* τον 14. αι. (LBG, ό.π.). Πληθ. *συνδούκια* τον 11. αι. (TLG). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.· βλ. και LBG, ό.π.

1) Κιβώτιο φτιαγμένο από διάφορα υλικά, συν. ξύλινο, για την αποθήκευση και μετακίνηση πραγμάτων: *Κρόκους, πιπέρια, ... νεράντζια και κούστους,| ... σταφύλια και μούστους,| κίτρα και τα λεμόνια, κάστανα και φουντούκια,| όλα τούς τα γεμίζουσιν καφάσια και σεντούκια* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 9292· *ένα χρυσόν ποτήρι, ένα σεντούκι κυπαρισσένιον ή μαργαριταρένιον, ένα σπίτι από μάρμαρα καμωμένον, αν είχανε γλώσσαν ήθελαν ειπείν δίχως άλλο του τεχνίτου οπού τα έκαμεν: «Από σένα έχω το είδος και την μορφήν, αμή όχι την ύλην, και ευγενικότερον και τιμιότερον είναι εκείνο οπού έχω από τον λόγον μου παρά εκείνο οπού έχω από του λόγου σου»* Βουστρ., Περί αναβάσ. (Κακ.-Πάνου) 57· Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ: *Έτσι κι εγώ όσο θωρώ κι αυξαίνουσιν οι χρόνοι,| τόσο γερώ, δε βλέπω πλια με όλη μου τη γνώμη.* Ο ΜΑΘΗΤΗΣ: *Επήγα κι ηύρα τα καλά τα θαυμαστά γυαλιά σου| μεσ' στο σεντούκι τ' όφκαιρο εκείνα τα παλιά σου* Βεστάρχης, Στίχ. πολιτ. Ελεάζ. 1530· *Πώς εδιαγούμισεν την χώραν το φουσσάτο:| Άρχισαν ετσακίσασιν τα σπίτια, τα σεντούκια* Χρον. Τόκκων 658· *Εάν τύχει ότι μία νάβα ή καράβιν εύρει το ο κακός καιρός και κιντυνεύσει, και ρίψει απέ το γομάριν του, ... το εναπόμεινεν απέ το γομάριν του μέσα εις το καράβιν, ουδίχα τα ρούχα τά φορούν όσοι είναι απάνω, ή αν έχουν εις τα σεντούκια τους χρυσάφιν ή ασήμιν, όλα ταύτα να ψηφιστούν εις τιμήν και να μοιρασθεί απάνω σ' όλα εις ράτα η ζημία* Ασσίζ. 47[16]· *είχαν τον πούντον διπλόν· ότι ομπρός είχαν έναν μικρόν, ο ποίος είχεν κοντά εις τον πούντον τον μέγαν έναν σεντούκιν γεμάτον πέτρες και εσοζύγαζεν· και το να 'ρταν Γενουβήσοι ν' ανέβησαν, έπαιρνέν τον και έπεφτεν κάτω εις το χαντάκιν, και πάλε εστρέφετον ο πούντος* Μαχ. 460[27]· *ο άπιστος είναι τοιούτος, ώστε ... όταν κοιμάται εις το κρεβάτι με την γυναίκα του, να την ερωτά συχνά αν έκλεισε το σεντούκι, και αν εβούλλωσε το κελάρι, και αν έβαλε τον μάνταλον της έξω πόρτας· και αν ειπεί η γυναίκα του: «Ναι, αυτά όλα τα έκαμα», αυτός πάλιν να μην πιστεύει, αλλά να σηκώνεται γυμνός από το στρώμα και ξεπόλυτος, ανάπτοντας λαμπάδα ή λύχνον, να υπάγει να τα ερευνήσει το καθένα, και έτσι μετά βίας να κοιμάται* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 129· *Ο πτωχός ο άντρας της γροικώντα την ταραχήν άνοιξεν έναν σεντούκιν και εδωκεν μέσα. Τούτοι* (ενν. *οι Γενουβήσοι*) *ενέβησα και εγυρεύσαν απόθεν και αποκείθθεν στόσον, ότι εγανακτήσαν πως ουδέν ευρίσκετον, και επήγαν και αννοίξαν το σεντούκιν και ηύραν τον* Μαχ. 428[17,19]· (συχν. για φύλαξη ρούχων): *τα φουστάνια τα χρυσά βενέτικα ραμμένα| που τα 'χασιν οι άρχοντες σεντούκια γεμωσμένα·| τώρα οι Τούρκοι έχουν τα στ' αμάξια φορτωμένα,| στα κάτεργα τα παίρνουσιν όλα κουβαλισμένα* Θρ. Κύπρ. Μ 372· *Να φυλάξεις ρούχα άβλαβα από βότριδα ...: Έχε μέσα εις το σεντούκι δύο κίτρα πάντοτε ή αψινθίας κορυφάς και, όταν ξηρανθούν, βάνε άλλα τρυφερά* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 259· (συχν. για φύλαξη χρημάτων): *ετσακίζανε* (ενν. *οι Τούρκοι*) *τα σεντούκια των αρχόντων με τα τσεκούρια και ευρίσκανε πολλά φλωρία, νέα και παλαιά, βίον πολύ* Χρον. σουλτ. 92[22]· *Χρεία το λοιπόν, αν θέλει και ο πλούσιος να λάβει από τον Θεόν ελεημοσύνην, να σκορπίσει τον πλούτον του εις τους δεομένους, εις τους πτωχούς, και εις τες χήρες και εις τους ορφανούς, και να μην τον φυλάγει ανωφέλετον εις το σεντούκι* Ροδινός (Βαλ.) 132· *εις τα σεντούκια κείτουνται ασήμιν και χρυσάφιν,| δουκάτα και δηνέρια, εις πλησμονήν πολλάκις·| και πάλιν αποδύρουνται και κλαίουν, ως μη έχουν* (ενν. *οι πλούσιοι*).| *Μάλλον πολλάκις ο πτωχός, αν έχει δέκα γρόσια,| με προθυμίαν δίδει τα και μετ' ευγνωμοσύνην* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 80· (για φύλαξη εγγράφων ή βιβλίων): *Η ταραχή ήτον πολλά μεγάλη· ο λαός της Αμοχούστου επήγα να χαλάσουν την λότζαν τους Γενουβήσους ... Και έδραξεν ο λαός το σεντούκιν των γραψιμάτων της λόντζας των Γενουβήσων και ετσακκίσαν το* Μαχ. 314[17]· *τα βιβλία άπρακτα κείτουνται*

στα σενδούκια· | εφθάρησαν εκ των σητών και υπό των σκωλήκων, | και είναι πράγματα αργά, χείρα ουδέν τα πιάνει, | ανάγνωσις δεν φαίνεται, διδασκαλία ουδόλως Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ I 17· (γενικ. για φύλαξη πολύτιμων αντικειμένων): *τους ... σταυρούς ...και τα ... καρφία και τον στέφανον έβαλέν τα εις το σεντούκιν, με τους β' σταυρούς εις το κάτεργον, και ανέβην η αγία Ελένη και ήρτεν εις την Κύπρον* Μαχ. 6[18]· *Και ανοίξαν το έναν σεντούκιν και ηύραν έναν ρούχον χρυσόν χαρμίζε και έναν χρουσόν βένετον και πολλά ρούχα βιλουσένα και ασήμιν πολύν και πολλήν ζάχαριν τρίψητον, τα ποία εστιμίασαν δ' χιλιάδες δουκάτα* Βουστρ. (Κεχ.) 230[10]· *Και τότες επήγαν εις το αμπέλιν του Χαρέρη, εις τον Άγιον Δομέτην, και επήραν του ις' σεντούκια ζάχαριν και άλλα πολλά πράματα* Βουστρ. (Κεχ.) 110[8]· (εδώ για κηπουρικές εργασίες): *Εάν δε πάλιν ορέγεσαι να τα κάμεις* (ενν. *τα αγγούρια*) *... πρωιμότερα, βάλε εισέ κασέλαν, ήγουν σεντούκι, χώμα παχύ όταν περάσει ο χειμώνας και φύτευσε τον σπόρον, βάλε κοπρίαν κατά την τάξιν και πότισέ τες ολίγον και φύλαγέ τες μέσα εις το σπίτι έως την άνοιξιν και τότε, ... βάλε τες εις την γην με το χώμαν εκείνον επιδέξια να μη τες ξεριζώσεις* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 210· (εδώ προκ. για την κιβωτό της διαθήκης· βλ. και Έκφρ. 1): *Και ήτον όνταν εσυνέπαιρνεν το σεντούκι και είπεν ο Μωσέ: «Σήκω, Κύριε, και να σκορπιστούν οι οχτροί σου και να φύγουν οι μισητάδες σου από ομπροστά σου»* Πεντ. Αρ. Χ 35. **2α)** Φέρετρο: *αντάν εκείνος επέθανεν* (ενν. *ο Αλέξανδρος ο Μέγας*) *οι μπαρούνηδές του εβάλαν τον εις ένα σεντούκιν χρουσόν και περνώντα να τον θάψουσιν πολλοί φιλόσοφοι έρκουντα τάπισά του κλαίοντα* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 91· **β)** οστεοθήκη: *Όρισε* (ενν. *ο πρίγκιπα Γυλιάμος*) *κι επαρήγγειλεν, μεθ' ότου αποθάνει* (παραλ. 1 στ.) *τα οστέα του μοναχά να βάλουσι εις σεντούκι | στον άγιον Ιάκωβον Μορέως, εκεί εις την Ανδραβίδαν, | στην εκκλησίαν, όπου έποικεν και έδωκεν στο Τέμπλο, | εις το κιβούριον, το έποικεν, οπού ήτον ο πατήρ του· | εις την δεξιάν του την μερέαν να ένι ο αδελφός του, | κι εκείνος να ένι αριστερά, και ο πατήρ του μέσα* Χρον. Μορ. Η 7789· (εδώ προκ. για λείψανα αγίων): *μετά τιμής και ψαλμωδίας, κηρών τε και θυμιαμάτων έθεσαν τα δύο λείψανα* (ενν. *των πατέρων ημών Βαρλαάμ και Ιωάσαφ*) *εις τα δύο πολύτιμα και χρυσωμένα σεντούκια* Μετάφρ. Δαμασκ. Βαρλαάμ 163[24]· **γ)** τεφροδόχος: *Με μοιρολόγια αρίφνητα, με θρήνος πονεμένον* (παραλ. 2 στ.) *εκαίγαν τα κορμία τωνε κι εις τέφραν τα 'ξορθώναν. | Την τέφραν τους εβάνασι..., | εισέ σεντούκια ολόχρυσα* Θησ. Β' [80[4]].

Εκφρ. 1α) *Σεντούκι διαθήκη* = η κιβωτός της διαθήκης: *Την ώρα εκείνη εχώρισεν ο Κύριος το σκήφτρο του Λεβί να σηκώνει το σεντούκι διαθήκη του Κύριου, να στέκει όμπροστε στο Κύριο, να τον δουλεύγει και να βλογάει εις το όνομά του ως την ημέρα ετούτην* Πεντ. Δευτ. Χ 8· **β)** *σεντούκι της μαρτυριάς*, βλ. Επιτομή, ά. *μαρτυρία* 4α έκφρ. **2)** *Σεντούκια και σεπέτια* = τα πράγματα που ανήκουν προσωπικά σε κάπ. (βλ. και έκφρ. *sandık sepet*, Redhouse, λ. *sandık*): *τότες επρόσταξεν αυτή η Ιουδήθ η νέα, | η Μαλτεζίνα, η σύμβιος Μοράτη βασιλέα, | να πάρουν την κατούνα της, σεντούκια και σεπέτια, | που 'χαν λογάριν άπειρον με μόσχους και ζαμπέτια. | Τρεις μήνες τα κουβάλησαν εις τα καράβια μέσα | παλτατζήδες κι οι αγάδες της εκεί κοιμώντο μέσα* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 721.

σεντούκιν, σεντούκιον το, βλ. *σεντούκι*.

σεντουκόπουλο το, βλ. *σεντουκόπουλον*.

σεντουκόπουλον το, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2093, Βυζ. Ιλιάδ. 129, Μετάφρ. Δαμασκ. Βαρλαάμ 129[9]· *σεντουκόπουλο*, Θησ. Γ [4[1]], Βυζ. Ιλιάδ. 123· *?σετοκόπουλον*, Βυζ. Ιλιάδ. 267.

Από το ουσ. *σεντούκι* και την κατάλ. *-πουλο(ν)*. Τ. *σεντουκόπουλλον* σήμ. ιδιωμ. (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.). Η λ. στο Meursius (λ. *σεντούκιν*).

Μικρό *σεντούκι* (βλ. ά. σημασ. 1 και 2β, 2γ): *ως είδεν γαρ ο βασιλεύς μετά βασίλισσάν του, | ότι ου δύνανται ποσώς το βρέφος να γλυτώσουν, | ποιούσιν σεντουκόπουλον μετά βρασμού της πίσσης. | Μέσον το νήπιον βάνουσιν, στην θάλασσαν το ρίπτουν | εν παρρησίᾳ εις τον γιαλόν και φανερά στους πάντας* Βυζ. Ιλιάδ. 115· *Η δοξασμένη παρρησία αυτών των βασιλέων, | απ' απεθάνασι εδώ, ...* (παραλ. 2 στ.) *... εις τέφραν τους εποίκαμε, απέσω βάλαμέν τους, | εις σεντουκόπουλα μικρά, πολλά εις λίγον τόπον* Θησ. Β' [82[6]]· *Και ως τους είδε* (ενν. *ο βασιλεύς*), *τους είπε: «Τι άνθρωποι είσθεν;» Λέγουσιν εκείνοι: «Ασκητάδες είμεσθεν, χριστιανοί, και ευρισκόμεσθεν εις την έρημον και προσκυνούμεν τον Θεόν. Και βαστούμεν εις τούτο το σεντουκόπουλον κόκαλα αποθαμένων διά να ενθυμούμεσθεν τον θάνατον. Και όταν θέλομεν να φάγομεν ή να προσευχηθούμεν, τα βάνομεν ομπροστά μας»* Μετάφρ. Δαμασκ. Βαρλαάμ 129[12-13].

σέξτος, αριθμητ. επίθ.

Από το λατ. *sextus*.

Έκτος· εδώ το ουδ. εν. ουστιαστικοπ. προκ. για το έκτο βιβλίο της *Αινειάδας* του Βιργίλιου (για το πράγμα βλ. Μανούσ., Κρ. Χρ. 8, 1954, 298 σημ. 13 και Martini [Στάθ. σ. 185]): ΠΕΤΡΟΥΤΣΟΣ: *Τ' όνειρο, αφέντη Δάσκαλε, να ζεις, ξεδήγησέ μου.* ΔΑΣΚΑΛΟΣ: *Μετά χαράς, μετά χαράς, Πετρούτσο, γροίκησέ μου: 'Σ τσ' Ενέιντας ο Βιργίλιος το σέξτον απορτάρει | πώς είναι –και τον Όμηρο σε τούτο ιμιτάρει– | δυο πόρτες, μ' αλεφάντινο κόκαλο η μια κι η γιάλλη | με του βουγιού το κέρατο, σα λέγει εκείνος πάλι· | κι αυτές οι πόρτες βγάνουσι του ύπνου τα όνειρά του, | quella d'avolio τα ψευτά, τ' αλήθεια του κεράτου* Στάθ. (Martini) Γ' 257.

σεπέτι το, Μαρτύρ. αγ. Βλασ. 247, Σεβήρ., Διαθ. 191[70,71], Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 699, 721, 1155, 1226, 6168· *σεπέττι*, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 7745.

Από το τουρκ. *sepet* (Redhouse). Ο τ. (για τον οποίο βλ. Kaplanis [Ιωακ. Κύπρ., Πάλη σ. 765]) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.). Τ. *σεπέττιν* σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ., Παπαδ. Θ., Δημ. κυπρ. άσμ. Β 9[96]). Πβ. λ. *σεπετάκι* σε έγγρ. του 17. αι. (Ναξ. έγγρ. 17. αι. 17[94]). Η λ. στο Du Cange, σε έγγρ. του 17. (Κουρσάρ. 9[9], Καμπούρης, B-NJ 21, 1976, 200), 18. (Αλιπράντης, Αθ. 75, 1974-75, 118), 19. αι. (Καμπούρογλου, Αθ. 28, 1916, 246), στο Κουμαν., Συναγ. (λ. *σεβίτιον*) και σήμ. ιδιωμ. (Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου)· βλ. και ΑΛΝΕ.

Καλάθι, σεντούκι, κασέλα: *Ό,τι εδικό μου ευρίσκεται στα μέσα του σπιτιού μας | δώσε τα του Ελισεέκ, του γειτονόπουλού μας, | τα ρούχα μου και τα χαρτιά, άγραφα και γραμμένα, | και το σεπέτι το μικρό, μ' ό,τι έχει πράμα εμένα* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.)

926· *Τριακόσια σεπέτια ήσαν όλα γεμάτα | με ζοβαχέρια ατίμητα και με χρυσοπροκάτα* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 635.

Έκφρ. *σεντούκια και σεπέτια*, βλ. ά. *σεντούκι* Έκφρ. 2.

σεπέττι το, βλ. *σεπέτι*.

σέπομαι, βλ. *σήπω* ή *σαπαίνω*.

Σεπτέβρης, Σεπτέβριος, Σεπτέμβρης ο, βλ. *Σεπτέμβριος*.

Σεπτέμβριος ο, Σφρ., Χρον. (Maisano) 66[24], 78[21], 88[21], 134[17], κ.π.α., Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 444, Byz. Kleinchron. Α΄ 51[7], 202[5], 342[3], 568[1], κ.π.α., Ψευδο-Σφρ. 256[2], 304[18-19], 350[11], 524[12], κ.π.α., Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 558[10]· *Σεπτέβρης*, Βουστρ. (Κεχ.) Μ 77[13], 143[14], 171[10], 173[2, 6], Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 48[7, 9], 229[11], 245[13], 264[6], κ.π.α· *Σεπτέβριος*, Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 154, Λίβ. διασκευή α πριν στ. 1150, 1150, Ημερολ. 4, Δούκ. 281[14], 433[24], Λίβ. Va πριν στ. 926, 926, Ολόκαλος 31[14], Ο γεννηθείς νεώτερος ... φ. 144[r], Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 15[r], 40[r], 81[r], 82[r]· *Σεπτέβρης* ή *Σεπτέβριος*, Διήγ. Βελ. χ 268, Μαχ. 30[37], 40[33], 190[9], 580[11], 614[3], Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 393, Τσιρίγ., Επιστ. 170[23], Βελλερ., Επιστ. 77[28], Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 333[6], Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 100[14]· γεν. *Σεπτεβριού*· *Σεπτέμβρης*, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 611[5] δις· *Σεπτέμβρης* ή *Σεπτέμβριος*, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 262[1], 538[1], 539[1], 540[1], 541[1], κ.π.α.· *Σεπτεμβρίος*, Μαλαξός, Νομοκ. 552· *Σετέβρης*, Επιστ. 16. αι. 25[26]· *Σετέβρης* ή *Σετέβριος*, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 98[8]· *Σετέμβρης* ή *Σετέμβριος*, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 737[1], 797[7], 803[1]· *Σετέμπρης*, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 191[8 δις, 9 δις], 196[8, 9], 233[9]· *Σετέπρης*, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 183[5], 244[9]· *Σετέπρης* ή *Σετέπριος*, Μανολ., Επιστ. 173[27], Σεβήρ.-Μανολ., Επιστ. 171[21]· *Σεττέβρης*, Βουστρ. (Κεχ.) 76[12], 82[13], 142[15], 170[12], 172[2, 7]· *Σεφτέβρης* ή *Σεφτέβριος*, Διήγ. Βελ. N[2] 288.

Το μτγν. επίθ./ουσ. *Σεπτέμβριος* (Montanari, Λεξ.· για πιθ. πρωιμότερη μνεία βλ. TLG). Ο τ. *Σεπτέβρης* στο Somav. Ο τ. *Σεπτέβριος* τον 9.-10. αι. (LBG· για πιθ. πρωιμότερη μνεία βλ. TLG), στον Ψευδο-Κωδ., Οφφικ. 240[8], 242[6], σε έγγρ. του 11. (Caracausi) και 12. αι. (Act. Vat. I 15[179]) και στο Du Cange. Ο τ. *Σεπτέμβρης* και σήμ. (ΛΚΝ). Ο τ. *Σετέβρης* στο Somav. (λ. *Σεττέβρης*) και σήμ. ιδιωμ. (Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ., λ. *Σεπτέμβριος*)· βλ. και ΑΛΝΕ. Ο τ. *Σετέμβριος* στο Βλάχ. (λ. *Σεπτέμβριος*). Ο τ. *Σετέμπρης* σήμ. ιδιωμ. (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.). Ο τ. *Σεττέβρης* και σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Σακ., Κυπρ. Β΄ 779, γρ. *-ις*, Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.). Τ. *Σεμπτέβριος* σε έγγρ. του 18. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 27, 1984, 414, 419, Μπόμπου-Σταμάτη, Πρακτ. Ε΄ Παν. Σ. 460), *Σεμτέμβριος* σε κείμ. του 19. (Σκουζέ, Χρον. Αθ. 99) και *Σεπτέριος* σε έγγρ. του 17. αι. (Τουρτόγλου, ΕΚΕΙΕΔ 15, 1968 (1972), 32). Τ. *Σεντέμπρ(η)ς* (Κουσαθανάς, Λεξ. Μυκόν.), *Σεττέμπρης* (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου) και *Σιτέμπρης* (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, λ. *Σεττέμπρης*) σήμ. ιδιωμ. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

1) Ο ένατος μήνας του χρόνου, ο Σεπτέμβριος: *τη κθ΄ μηνός Σεπτεβρίου ,ατο΄ Χριστού, εράξαν εις την Αμόχουστον τα ς΄ κάτεργα* Μαχ. 292[16]· *Ήτονε μέρα Κυριακή, Κυριακού του αγίου | είκοσιεννέα είχαμεν τότε του Σεπτεβρίου* Διήγ. ωραιότ. 406· *Στους χίλιους εξακόσιους εννέα και εξήντα, | εις έξι μήνες λείποντας να φτάξει εβδομήντα, | εις τας οκτώ του Σεπτεβριού το Κάστρο του 'χαν δώσει* (ενν. *οι Χριστιανοί του Οτομάνο*), | *τον φημισμένο Χάνδακα όπου χαθήκαν τόσοι* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 579[25]. **2)** (Εκκλ.) λειτουργικό βιβλίο που περιέχει τις ιερές ακολουθίες των εορτών του Σεπτεμβρίου, μηναίο Σεπτεμβρίου: *αφήνω του ανωειρημένου καλογέρου τα βιβλία του μοναστηρίου. Πρώτον, Τετραβάγγελον και Πραξαπόστολον ... Πεντηκοστάριν κομμάτι έν, Ιούλιος και Αύγουστος κομμάτιν έν, Σεπτέβριος κομμάτιν έν* Ολόκαλος 31[12-13].

Η λ. ως προσωποπ.: *Ηύρηκα τον Σεπτέβριον του να τρυγά αμπελώνας, | εκράτιεν εις την χέραν του χαρτί μετά γραμμάτων* Λίβ. Esc. 1067.

Σεπτεμβρίος ο, βλ. *Σεπτέμβριος*.

Σεπτεμβροκτώβρης ο.

Από τα ουσ. *Σεπτέμβριος* και *Οκτώβρης* (βλ. ά. *Οκτώβριος*). Πβ. λ. *σεπτεβρονοέμβριος* τον 14. αι. (LBG).

Οι μήνες Σεπτέμβριος και Οκτώβριος: *Εις τους ,αφογ΄, μηνί Μαΐῳ, έκαμεν αγάπην ο Βενετσάνος με τον Τούρκον ... Η αιτία της αγάπης ήτον, διότις δεν ήρχετο η αρμάδα του ρηγός γλήγορα, καθώς ήτον ο λόγος τους, μα ενέμενε τον Σεπτεμβροκτώβρην καθά το έθος του, και εφοβάτο μήπως και τραϊτορεύεταί τον* Byz. Kleinchron. Α΄ 506[25].

σεπτός, επίθ., Γλυκά, Αναγ. 365, Διγ. Ζ 3996, Βίος Αλ. 1831, Θρ. Κων/π. (Mich.) 49, Zygomalas, Synopsis 287 T 12, Ιστ. Βλαχ. 2655, Ψευδο-Σφρ. 398[31], 414[14], 456[13], Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 206, 6006.

Το αρχ. επίθ. *σεπτός*. Η λ. και σήμ. λόγ.

Σεβαστός, σεβάσμιος, που λόγω της ιερότητάς του εμπνέει ευλαβικό σεβασμό· **α)** (προκ. για πρόσωπα): *Ομόφρων ούτος* (ενν. *ο Μιχαήλ Παλαιολόγος*) *γεγονώς μεγίστης εκκλησίας, | του πρωτοθρόνου και σεπτού Πέτρου του κορυφαίου ...* Άλ. Κων/π. (Matzukis) 695· *Θεού του παντοκράτορος του πάντ' ευλογημένου | το θέλημά του να γενεί ως είναι της βουλής του | και βασιλέως μέγιστου μεγάλης της Ρωσίας* (παραλ. 1 στ.) *και της σεπτής βασίλισσας κυρίας της Ειρήνης* Αρσ., Κόπ. διατρ. [371]· **β)** (προκ. για χώρους και αντικείμενα που σχετίζονται με τη χριστιανική θρησκεία και λατρεία): *Ο κόσμος της Αγιάς Σοφιάς, τα πέπλα της Τραπέζας | της παναγίας, της σεπτής, τα καθιερωμένα | τα σκεύη τα πανάγια και πού να καταντήσαν;* Ανακάλ. 110· *βρίζουν* (ενν. *οι Τούρκοι*) *την εκκλησίαν σου και τας σέπτάς εικόνας, | και τον σταυρόν τον τίμιον υβρίζουν καταμόνας* Ιστ. Βλαχ. 2651· *Δώσ' μου, Κυρία μου, σταυρόν πάλιν να προσκυνήσω | κι εις τον ναόν σου τον σεπτόν, εκεί να γονατίσω* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 554· έκφρ. *σεπτόν ποτήριον* = το Ποτήριο της Θείας Ευχαριστίας: *έλαβε το βασίλειον* (ενν. *ο Ανδρόνικος*), *άρξας ο θηρ αδίκως· | ος παίδα τον Αλέξιον και την μητέρα τούτου | ανόμως εναπέπνιξε βρόχοις το ζην στερήσας* (παραλ. 6 στ.) *Ψευσάμενος το πρότερον εν όρκοις φρικαλέοις, | δείξας ποτήριον σεπτόν ένδον εν τοις αδύτοις, | ως Αλεξίου του παιδός κράτος ζωήν τε τούτου | καλώς φυλάξαι*

προσειπών Άλ. Κων/π. (Matzukis) 30· γ) (προκ. για τα μυστήρια της Εκκλησίας): *μέσ' από τις αγκάλες σου (ενν. Κύριε) άρπαξε (ενν. ο Μεεμέτης) τα παιδιά μας,| του διαβόλου τα 'δωσε χωρίς το θέλημά μας·| αρνήθηκαν το βάπτισμα το της υιοθεσίας,| και το σεπτόν μυστήριον της Θείας Κοινωνίας* Ιστ. Βλαχ. 2538.

σεπτώς, επίρρ., Παϊσ., Ιστ. Σινά 503.

Από το επίθ. *σεπτός*. Τ. *σεφθώς* τον 12.-13. αι. (LBG). Η λ. τον 4. αι. (LBG) και στο Δημητράκ. (λ. *σεπτός*).

Με σεβασμό, ευλαβικά: *Έχε τον νουν σου ορθώς και ολοψύχως εις τα ορθόδοξα δόγματα της πίστεως, εσύ ο χριστιανός και τίμα σεπτώς την μητέρα σου, την Εκκλησίαν, η οποία σε εγέννησεν εν Πνεύματι αγίω διά του θείου βαπτίσματος* Μαλαξός, Νομοκ. 128.

σερ ο (άκλ.), Χρον. Μορ. P 5680, Βουστρ. (Κεχ.) 86[8, 9, 11, 12 δις, 13 δις, 14]· *σιρ,* Ασσίζ. 166[13], 167[25, 26], 416[24], 445[30], 446[2, 4], 448[13 δις], Byz. Kleinchron. A', Μαχ. 44[26], 52[10, 11], 114[24], 548[11, 13], 550[14, 15, 26], 636[11, 12 δις], Βουστρ. (Κεχ.) 2[13], 12[11], 86[6, 10, 12, 13, 14 τρις], 108[8], 258[20], 260[4, 7], Byz. Kleinchron. A' 203[10], 208[2], 210[8], 211[10], 224[6]· *σίρε,* Ασσίζ. 446[1 δις], Μαχ. 366[12]. — Βλ. και *μισσέρ*.

Από το *παλαιότ.* ιταλ. *sér - sère* (Battisti-Alessio, Diz. etim.). Οι τ. *από το παλαιότ.* γαλλ. *sir - sire* (Battisti-Alessio ό.π., λ. *sir*, Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 295). Ο τ. *σιρ* σε έγγρ. του 12. και 13. αι. (Caracausi). Η λ. στο Du Cange, σε έγγρ. του 12. αι. (Caracausi, Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ.[2] 327) και σήμ. Βλ. και LBG.

Τίτλος ευγενείας πριν από ονόματα αστών και ευγενών: *Ο σιρ Μιτσέλ ήρτεν εις την αυλήν και λέγει: «κύριε, αγκαλώ έμπροσθέν σου τον σιρ Ροπέρτ οπού μου έκλεψεν το παρόν άλογον τό ήτον εδικόν μου ...»* Ασσίζ. 193[18, 19]· *Ηκούσας τούτο ο ευγενής αυτός ο Καμπανέσης| και όλοι γαρ οι έτεροι οπού 'σαν της βουλής του,| τον σερ Τζεφρέν επαίνεσαν, τον λόγον του εστέρξαν* Χρον. Μορ. P 1672· *Και εις την εχρονίαν ασμβ' εστράφησαν οι Λανκούβαρδοι εις την Κύπρον με την βουλήν του σιρ Αμαρήν Παρλάς και του σιρ Αμαρήν τε Πεσάν* Μαχ. 40[23 δις]· *Και επήγεν ο ρήγας εις την Ρόδον, και εμήνυσεν του σιρ Πιέρ τε Σουρ και του σίρε Τζάκε Λε Πετίτ* Μαχ. 114[24].

σεράβιον το, βλ. *σεράπιον*.

σεράγια η, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 84[14, 15].

Από το ιδιωμ. ιταλ. *seraia* (Battaglia, λ. *serraglia*) - βενετ. *seragio* (Boerio).

(Αρχιτ.) ο κεντρικός αψιδόλιθος, το «κλειδί» αψίδας· ακροσφήνιο (για τη σημασ. βλ. και Boerio, ό.π., Battaglia, ό.π. σημασ. 7): *εις το ένα κούτελο τον ανωγίου έχουν μία σεράγια καμωμένη και αποπάνω τση σεράγιας είναι ένα μπουρδουνάλε χοντρό* αυτ. 83[18 δις].

σεράγιο, σεράγιον το, βλ. *σαράγιον*.

σεράδος, επίθ.

Από το ιταλ. *serrato*.

Κλεισμένος, περιορισμένος σε ένα μέρος: *επροστάξασιν οι αφέντες ... ότι όλοι να είναι σεράδοι μέσα εις τα σπίτια τως να μη σμίγει γείτονας τον γείτονα ..., διά να βάνουσιν όλοι τα ρούχα τως απάνω εις τα δώματα να ξεσπουράρουν. Διότι ελέγασι πως εκράτει ακομή το θανατικόν. Και τούτο εγένετο τον Νοέμβριον μήνα ...· και όλοι κεκλεισμένοι τότε* Byz. Kleinchron. A' 510[15]· (προκ. για βουνό, οροσειρά) συνεχόμενος, που κλείνει τον ορίζοντα: *και όταν έλθεις εις την μπούκα του Αργυρού, είναι β' βουνία τα οποία είναι η Γγίλα και ομοιάζουν εις τον μόδον του κάβου ντε λα Γία όπου έναι υψηλόν· εις την μέσην έναι σεράδο* (ενν. *το βουνί*) *ήγουν κλεισμένον και ολίγο κομμένον απάνω εις τον πουνέντε* Πορτολ. A 286[13].

σεραέτιν το.

Από το τουρκ. *şeriat* (Kaplanis [Ιωακ. Κύπρ., Πάλη σ. 766], Redhouse). Πβ. λ. *σεράτι* σε έγγρ. του 19. αι. (Βασδραβέλλης, Μακεδ. 4, 1960, 195).

Ο ιερός νόμος του Ισλάμ: *Και αυτά με όρκους φοβερούς κατά το παλαιόν μας| Φουρκάνι και Κουράνι μας, στον νόμον τον δικόν μας,| μα το χερίφη και γκελάμι μας και μα τον Μεχεμέτην,| απόχομεν προφήτην μας, πρώτον εις σεραέτιν* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 7770.

σεράντα, αριθμητ., βλ. *σαράντα*.

σεράπιον το· *σεράβιον,* Νικ. Ιεροπ., Εκδ. ιατρ. 49. Βλ. και *σιρόπιον*.

Πιθ. από το ιταλ. *sciròppo* <αραβ. *šarūb* (LBG, στη λ.). Για την ετυμ. βλ. και Τομπαΐδ.-Συμεων., Συμπλ. Παπαδ. Α. Λεξ., λ. *σ̌εράβιν*. Τ. *σεράβιν* στο Du Cange App.· πβ. λ. *σ̌εράβιν* σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ., με διαφορ. σημασ.· βλ. και Τομπαΐδ.-Συμεων., ό.π.). Η λ. στο Steph., Θησ. και στο Du Cange καθώς και το Δημητράκ.· βλ. και LBG.

Φυτικό φαρμακευτικό σιρόπι: *Εις κάθε πάθος της μήτρας της γυναικός είναι κάλλιον το σεράπιον οπού γίνεται από την αρτεμισίαν (η οποία είναι ωσάν την αψινθίαν και έχει πλατύτερα φύλλα) και είναι γραμμένον εις το Αντιδοτάριον* αυτ. 28· *Διά καθαρτικά σεράβια εις την μαλαφράντζαν* αυτ. 45.

σερασέρι το, βλ. *σερασέρι(ν)*.

σερασέρι(ν) το, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 330· *σερασέρι,* Κουκουζ., Διήγ. οπτ. γυν. 102, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 339, 1218· *σηρασέρι,* Παϊσ., Ιστ. Σινά 613.

Από το τουρκ. *seraser* (περσ. προέλ., Redhouse). Η λ. (-*ιν*) στο Du Cange.

Μεταξωτό χρυσοποίκιλτο ύφασμα: *Έστι και έτερον χρυσούν, ωραίον σερασέρι,| όπερ κρεμούν τας εορτάς κι έχει έν μεσαστέρι* Παϊσ., Ιστ. Σινά (Καδάς) 613· (εδώ σε θέση επιθ.): *Έπειτα τον εφόρησαν* (ενν. *τον καπιτάν πασία*) *καφτάνι σερασέρι,| στο κάτεργον εσέβηκεν να πάγει στο σεφέρι* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 7417.

σερασερτζής ο.

Από το ουσ. *σερασέρι* και την κατάλ. -*τζής*.

Έμπορος μεταξωτών χρυσοκέντητων υφασμάτων (για τη σημασ. βλ. ά. *σερασέρι*): *παγαίνοντας (ενν. ο αλαζών) εις τους σερασερτζήδες, να γυρεύει καβάδι να*

αγοράσει χιλίων φλουρίων, και εις το ύστερον μέσα εις το παζάρι να μαλώνει με τον δούλον του πως δεν ήφερεν μαζί του το πουγγί με τα φλουριά και τα γρόσα Μετάφρ. Χαρακτ. Θεοφρ. 132.

σερασκέρης ο.

Από το τουρκ. *serasker* (Redhouse). Η λ. στο Somav. (λ. *σερασκιέρης*) και σήμ. (Κριαρ., Λεξ., ΑΛΝΕ) και ως επών. (Βαγιακ., Βίος επων. 127).

Στρατιωτικός διοικητής· αρχιστράτηγος: *ο δε σερασκέρης διαβάς με το στράτευμά του πέραν επί της νήσου, εσκήνωσε παρά τον ποταμόν ως δέκα μίλια μακράν του κάστρου* Ηπειρ. 256[14]· *Τότες ο βασιλεύς επρόσταξε εν τω άμα* (παραλ. 1 στ.) ... *να στείλωσιν βοήθεια* (παραλ. 3 στ.). *Γιαννιτσαρούς εγράψασιν έως οκτώ χιλιάδες| να παν το γληγορότερον τώρα με τες αρμάδες* (παραλ. 2 στ.) *Και καπετάνον έκαμε γαμπρόν του, και σερδάρη| και σερασκέρη μετ' αυτούς και αυτόν τον σιλικτάρη* Ιωακ. Κυπρ., Πάλη (Kaplanis) 3332.

Σεραφείμ τα και οι (άκλ.), Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 397[r] τρις, Αποκ. Θεοτ. (Pern.) 247, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 3285, 4457, 4506, 6434, 10154.

Το μτγν. ουσ. *Σεραφείμ*. Η λ. και σήμ. εκκλ. και στον εν. αρσ. ως κύρ. όν. (Βαγιακ., Αθ. 63, 1959, 243).

(Εκκλ.) τάγμα αγγέλων που φέρουν τρία ζεύγη φτερών: *Και την πανάγαθον ... εσέν Μαρίαν προσκυνούμεν* (παραλ. 1 στ.) *Των ουρανών σε κράζομεν, κι είσαι, υψηλοτέρα,| των σεραφείμ ασύγκριτον σε και τιμιοτέρα* Σκλέντζα, Ποιήμ. 7[34]· *Μα του Θεού μυστήρια ουκ έγνωσαν ανθρώποι| ουδέ αυτείνοι οι άγγελοι και Σεραφείμ οι πρώτοι* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 3400· *Οι δ' όσοι ονομάζουσι Τριάδα εν μονάδι| με τους αγγέλους του Θεού να χαίρονται ομάδι.| Εκεί το «αλληλούια» να ψάλλουσιν μ' εκείνους,| με Χερουβείμ και Σεραφείμ τους θειοτάτους ύμνους* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 8714.

σεράφι(ν) το· πληθ. *σεραφία*·

Από το αραβ. *ashrafi/sharīfi* (Dawkins [Μαχ. ΙΙ σ. 93]). Τ. *σερίφι* στο Somav. (λ. *μονέδα*).

Είδος χρυσού νομίσματος (για το πράγμα βλ. Dawkins, ό.π.): *Και άνταν εδείπνησεν ο ρήγας με τους παρούνηδες και ούλους τους αφέντες ... εθέλησε να τους δείξει έναν μερτικόν του θησαυρού του· και ... εφέραν μίαν μεγάλην σανία ... γεμάτην μαργαριτάριν χοντρόν και πέτρες ατίμητες ... και εχένωσεν εις την γωνίαν του σπιτίου ... και εις τες άλλες γωνίες γροχία και σεραφία* Μαχ. 82[20].

Σέρβα η, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 78[v].

Το θηλ. του εθν. *Σέρβος*. Η λ. και σήμ. λαϊκ.

Αυτή που κατάγεται από τη Σερβία, Σερβίδα: *Τω αυτώ χρόνω έστειλεν ο Πογδάνπεγης ο κυρ Βασίλης ανθρώπους εις την Πόλη προσκαλώντας τον πατριάρχη και όλους τους αρχιερείς το πώς να τον δώσουν το λείψανο της αγίας Παρασκευής της Σέρβας της Μπελογραδενής οπού ευρίσκονταν εις το Πατριαρχείο σώο, να το βάλει εις το μοναστήρι οπού εφτίασεν αυτός εις την Πογδανίαν* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 77[v].

βασιλεύει κυρ Μανουήλ ο Παλαιολόγος. Ούτος πολύν χρόνον βασιλεύς γενόμενος τέθνηκεν ετών ρε'. Ούτος μετά της γυναικός της κυράς Ελένης της Σέρβας, της μονοφθάλμου, της φύσει φρονίμου, γεννά υιούς ς' Byz. Kleinchron. A' 183[23].

σερβεντζάνα η.

Αγν. ετυμ.

(Πιθ.) χοντρό σκοινί που δένει τον ιστό του επιδρόμου, τον πρυμναίο ιστό (για τη σημασ. πβ. Κριαρ., Λεξ., λ. *σερβίτσιο* 3 και Kahane-Tietze, Lingua Franca 404, λ. *servizi*): *σερβεντζάνα διά την μεντζάνα· οργίες έξι, από λίτρων πέντε την οργίαν* Καραβ. 494[11].

σερβέρω, βλ. *σερβίρω*.

σερβία η.

Από το ιταλ. *servizio* (Dawk., Medium Aevum 1, 1932, 115).

Χάρη, εξυπηρέτηση (πβ. Battaglia, λ. *servìzio* σημασ. 2): *Εκείνοι πάλιν οπού λογιάζουσι πως η πνοή των ανέμων είναι Θεός και αυτοί πλανούνται· διατί φανερόν είναι πως δουλεύει αλλωνών, και εκτίσθη* (ενν. *η πνοή*) *υπό του Θεού διά σερβία των ανθρώπων, να μεταβαίνουσι τα καράβια εκ τόπον εις τόπον, διά να φέρνουσι στάρι και άλλα εις τας χρείας των ανθρώπων* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 103[38].

σέρβικα, επίρρ.

Από το επίθ. *σέρβικος*. Η λ. το 15. αι. (Text z. Finanz.-Wirtshaftgesch. 4[65]) και σήμ.

Στη σερβική γλώσσα: *Αυτός* (ενν. *ο Μιχαήλ*) *δεν λέγει τίποτας, ίσια τον δρόμον πάγει| ώστε που 'λθεν εκεί σιμά εις της χώρας το πλάγι·| αυτή 'τον χώρα και σκαμνίν όλων των αυθεντάδων,| τούτο που σέρβικα λοιπόν κράζουσι Μπελιγράδον* Παλαμήδ., Βοηβ. 554.

σέρβικος, επίθ., βλ. *σερβικός* (Ι) ή *σερβικός* (ΙΙ).

σερβικός (Ι), επίθ., Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043 138· *σέρβικος*, Προσκυν. Ιβ. 845 186.

Πιθ. από το ουσ. *σερβία* και την κατάλ. -*ικός*.

Στην έκφρ. *τράπεζα σερβική/σέρβικη* = είδος βοηθητικής ή περιστασιακά χρησιμοποιούμενης εξέδρας: *έρχεται ο αρχιερεύς εις τάφον του Κυρίου.| Το φως ευθύς ευρίσκεται κανδήλα αναμμένη| και παρευθύς εβγάνει το, πλέον ουκ αναμένει,| ανάπτει τα κηρία του, την ώραν φθάνει έξω| και αναβαίνει τράπεζαν σέρβικη που 'ναι έξω* Προσκυν. Ιβ. 535 176.

σερβικός (ΙΙ), επίθ.· *σέρβικος*.

Από το εθν. *Σέρβος* και την κατάλ. -*ικός*. Ο τ. το 14. αι. (Act. Vat. Ι 64[58]), στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. (λ. *Σερβικός*) και σήμ. Η λ. το 12. αι. (LBG), στο Κουμαν., ό.π. και σήμ.

Που ανήκει ή αναφέρεται στους Σέρβους ή τη Σερβία: *Ο δε Καντακουζηνός α-*

σφαλτώσας τα φρούρια και ζωοτροφίας ... επιμελησάμενος, έξεισι και αυτός μετά των συν αυτώ ρωμαϊκών και σερβικών στρατευμάτων Δούκ. 57[12]· Και έτσι επήγαμε πρώτα εις το Χελαντάρι το μοναστήρι και επροσκυνήσαμε εις την εκκλησίαν και είναι σέρβικον, αμή είναι καλά σωζάτο Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 36ᵛ.

σερβίρω· *σερβέρω.*

Από το βενετ.-ιταλ. *servir(e).* Η λ. στο Du Cange (λ. *σερβίρειν*), σε έγγρ. του 18. αι. (Μαλανδράκης, Ελλην. 10, 1937-38, 382, Μπόμπου-Σταμάτη, Πρακτ. Ε' Παν. Σ. 482 κ.α.) και σήμ. με διαφορ. σημασ.

I. Ενεργ. **A'** Μτβ. **1)** Χειρίζομαι, υπηρετώ: *Και όντε θα κάμεις μια δουλειά, χρεία 'ναι να καπίρεις | τα πράματα πως πάνε ομπρός, σωστά α θα σερβίρεις* Φορτουν. (Vinc.) Α' 183. **2)** Ευνοώ, εξυπηρετώ, χρησιμεύω: *και αν σε σερβίρει ο άνεμος, αφήνεις και τα Κούρτζουλα ζερβά και πηγαίνεις τερτζάνος περ κόστα στην στερέα* Πορτολ. Α 302[13]· *από κει και μέσα να τα 'χει της εξουσίας του* (ενν. *ο Αγγελούτσος*) *και να μη μπορά 'παντήξει η άνωθεν κερά Λένα τον ... Αγγελούτσο να θέσει μισοδόκια στον τοίχον τση ουδέ και εκείνος να μπορεί ν' απαντήξει εκείνη να τα θέσει εις εκείνο τον τοίχον οπού τη σερβίρει* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 419[6]. **3)** Παρέχω, δίνω: *Αφέντη μου ντετόρε μου, ένα χρουσό τσικίνι, | να ζήσεις, μου σερβίρισε, να βγάλω ένα μανίνι | απόχω αμάχι πούβετας, και στέκω να το χάσω* Φορτουν. (Vinc.) Γ 346. **B'** (Αμτβ.) χρειάζομαι, απαιτούμαι: *Καμπανός των εξαρτίων ενός καταρτίου οργίων δέκα οκτώ. Θέλει είσταιν το καράβι βουτσίων υν'· θέλουν σερβίρειν τα ξάρτια ενός καταρτίου οργίες δεκαοκτώ ήμισυ* Καραβ. 500[28-29]· (με εμπρόθ. προσδ. ως κατηγ.) χρησιμεύω: *διηγούντας του* (ενν. *οι άρχοντες στον αφέντην Τζιβράν τον κομμεσσάριον*) *τα πάθη τους και τα παραπονέματά τους, οπού είχαν με τον πρεβεδόρο, διά να είναι μαρτυρία πάσα καιρόν χρεία εις το τοσούτο δίκαιο, διότι αν ο πρεβεδούρος γράψει εναντίο τους και εισέ βοήθειαν του λαού, να σερβέρει διά μάρτυρας, ως εκείνος οπού είδε τα πάντα όλα* Σουμμ., Ρεμπελ. 168· *Η πράσινη φλούδα* (ενν. *του καρυδίου*) *να την βάλεις εις το μαγέρεμα σερβίρει ως διά πιπέρι* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 216· (απρόσ.) εξυπηρετεί, βολεύει: *ίτσι να έχει αποδά και ομπρός ο άνωθεν Ζαραχάνης όλον το μισόν ανώγι να το κάμει της εξουσίας του· και διατί είναι κοινό με το άλλο, δε σερβίρει να βάλω τα κομφίνια* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 699[6-7].

II. Μέσ. **1)** (Μτβ.) χρησιμοποιώ: *Επήρεν ο μισσέρ Ανδρέας από τους Καμαρλέγκους από τες 10 του Αυγούστου έως τας 10 του Οκτωβρίου τσεκίνια οκτώ, τα οποία τα εσερβιρίσθηκεν εις δουλείαν του* Σεβήρ., Σημειώμ. 12. **2)** (Αμτβ.) εξυπηρετούμαι, διευκολύνομαι: *Τα απομονάρια όλα, χοντρά και λιανά, να πουλούνται και το τράτο να δίδεται εις τα χέρια της αυτής μου αρχόντισσας και ρεζιντουάριας, για να σερβίρεται εις τες όξοδες οπού έχει να κάμει, καθώς μετά τούτον μου το τεσταμέντο έναι ορδινιασμένο* Διαθ. 17. αι. 3[274]· *έστοντας να έχει χρεία από μιαν αγελαία διά να σπείρει ο κυρ Γεωργηλάς Βαρούχας ... και όμοιος και ο κυρ Γαλιάτσος Βαρούχας ... από ένα κτήμα, για να σερβίρεται εις τσι χρείες του, διά τούτο τα άνωθεν μέρη ήρθασιν εις την παρούσαν σύβαση* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 57[4].

σερβίτσιο το.

Από το βενετ.-ιταλ. *servizio* (Boerio, Battaglia). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β'), καθώς και με διαφορ. σημασ. κοιν.

Εξυπηρέτηση, υπηρεσία: *Ακομή, ογιατί δεν θέλω να πέσω εισέ κρίμα ανεγνωρίας, ... εγνώρισα κάποια σερβίτσια εις τον καιρόν οπού 'μουνε εις την Βενετίαν απού τσι ποτέ εκλαμπροτάτους αφέντες Μαθίο και Πέρο Κορνάροι* Διαθ. 17ου αι. 3[147].

Σέρβος ο, Χρον. Μορ. Η 3708, Χρον. Μορ. Ρ 3708, 3768, Χρον. Τόκκων 137, 202, Διήγ. Βελ. χ 573, Δούκ. 37[17], 39[9, 17], 59[32], 61[4], 67[6], 87[14], 97[17], 165[7], 169[10, 31], 179[4, 30], 273[23], Σφρ., Χρον. (Maisano) 140[5], Παλαμήδ., Βοηβ. 662, 1150, Ιστ. Βλαχ. 863, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 83ʳ, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 4830, 4932, 9201· γεν. πληθ. *Σερβιών,* Χρον. Τόκκων 1197 (έκδ. *σερβιών*· διόρθ. *Σερβιών* Henrich, Μελ. ελλην. γλώσσ. 16, 1996, 13 και 19 σημ. 14)· *Σερβών,* Ιστ. Ηπείρ. 23[14] (διόρθ. Βραν., ΕΜΑ 12, 1962,103).

Από το σλαβ. *Srb* (Ανδρ., Λεξ.· πβ. και Μπαμπιν., Λεξ., λ. *Σερβία*). Για τις γεν. πληθ. *Σερβιών, Σερβών* βλ. Henrich, ό.π., 14-17. Η ονομ. πληθ. *Σέρβιοι* στο TLG. Η γεν. πληθ. *Σερβών* σε έγγρ. του 13. και 14. αι. (Henrich, ό.π.,12). Η λ. το 10. αι. (Act. Lavr. I 10[12]) και σήμ. (Κριαρ., Λεξ.).

(Εθν.) που κατοικεί στη Σερβία ή κατάγεται από εκεί (βλ. και ODB, λ. *Serboi*): *Έχει Αλαμάννους εκλεχτούς καλά πεντακοσίους, | Ούγγρους χιλιάδες δεκατρείς όλους με τα δοξάρια, | Βουργάρους, Σέρβους έχει εδώ κἂν τέσσαρες χιλιάδες* Χρον. Μορ. Η 3768· *Όθεν και ο των Σέρβων αρχηγός ετόλμησεν αναδύσασθαι κράτος και κράλης ονομάζεσθαι· τούτο γαρ το βάρβαρον όνομα εξελληνιζόμενον βασιλεύς ερμηνεύεται* Δούκ. 49[28].

σερβούτσι το, βλ. *σεργούτσι.*

σεργεντερία η.

Από το μεσν. λατ. *serganteria - sergenteria / sergentaria* (Du Cange, Lat.). Η λ. στο LBG.

Φέουδο του πεζού στρατιώτη, τα κτήματα του πεζού στρατιώτη, τα κτήματα του σεργέντη: *πληρώνοντα υπέρπερα εκατόν εις καθεκάστην σεργεντερίαν* Συνθήκ. Καλλ. (Μέρτζ.) 267.

σεργέντης ο, Ασσίζ. 9[28, 30], 10[1, 3], 70[23, 24, 30], 71[2, 12, 28, 30], 72[3, 16, 26], 73[1, 3, 9], 88[25], 89[25, 26], 102[28, 30], 151[13], 204[23], 320[4, 17, 20], 321[3, 20, 24], 322[1, 2-3, 6], Χρον. Μορ. Η 8655, Χρον. Μορ. Ρ 1330, 1866, 1899, 1982, 1988, 3281, 5236, 5419, 6558, 8612, Μαχ. 312[25], 388[33-34], 470[9], 572[28], Θησ. Ζ' [105[7]], κ.α.· *σαργέντης,* Δωρ. Μον. XXII δις· *σιργέντης,* Ασσίζ. 271[31], 319[16], 320[22, 23, 25, 26, 31], 321[4, 9, 14], 350[24], 484[6, 10], Χρον. Μορ. Η 1330, 1899, 1982, 3281, 5236, 5424, 6558, 8123, 8207, 8226, 8243, 8252, 8612, 8631, 8655, 8894· Χρον. Μορ. Ρ 8123, 8128, 8207, 8218, 8226, 8243, 8252, 8286, 8298, 8894, Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 399, Μαχ. 54[36], 270[27], 410[5], Θησ. ΙΑ' [35[4]], κ.α.· *σιργές,* Ασσίζ. 321[31]· *σουργέντης,* Μαχ. 638[11].

Από το παλαιότ. γαλλ. *sergent* (Robert, Dict. hist., Stanitsas, Act. VIIIᵉ Congr. Intern. Néo-hell. franc. 85, 97). Ο τ. *σαργέντης* από το βενετ. *sargente* (Boerio). Ο τ. *σουργέντης* από παλαιότ. ιταλ. *surgènte* (Battaglia, λ. *sergènte*). Τ. *σεργέντιος* τον 11.-12. αι. (TLG). Η λ. στο Meursius και στο Du Cange. Βλ. και LBG.

1) Στρατιώτης υπαξιωματικός που κατείχε μόνο ένα φέουδο, υποτελής στο βαρώνο: *Τάπισα οι καβαλλάρηδες και οι λίζοι και ούλοι οι μαστόροι και ούλος ο λαός, σεργέντες και άλλοι, ομόσαν του κυρού της Τύρου και εδιαλαλήσαν τον διά κυβερνούρην* Μαχ. 52[13]. **2α)** Ο δήμιος, αυτός που εκτελεί μια καταδικαστική απόφαση: *και εις το ύστερον ο σουργέντης έκοψεν τας κεφαλάς τους τες αγίες και εδώκαν τες αγίες τους ψυχές εις τας χείρας του Θεού του ζώντος* Μαχ. 638[11]· *ο βισκούντης πρέπει να ποιήσει να έρτει έμπροστέν του εκείνος απού τούτον εποίησεν και πρέπει να ποιήσει να τον δέρουν με β' σεργέντες από βέργας του βουδίου και μετά ταύτα να τον βάλει εις την φυλακήν* Ασσίζ. 456[26]· *οι σεργέντες εκεντούσαν τους με τες δοντάκρες πυρωμένες* Μαχ. 574[1]· **β)** αυτός που έχει δικαστικά καθήκοντα, κλητήρας, δικαστικός υπάλληλος επιφορτισμένος με την τήρηση ή την εφαρμογή των προδικαστικών αποφάσεων, βοηθός δικαστή (βλ. *μεσίτης* 4, *μέσος* ΙΙ Έκφρ. 1, *μέση* 8): *Περί του βισκούντη και τους μεσίτες του, οπού ένι οι σεργέντες οπού τηρούν τας μέσας* Ασσίζ. 13[7]· **γ)** υπάλληλος που έχει οικονομικά καθήκοντα και ελέγχει την είσπραξη των φόρων: *Περί του βισκούντη και τους σεργέντας οπού βλέπουν τους φόρους* Ασσίζ. 258[28]· **δ)** υπηρέτης, που είναι στην υπηρεσία ενός κυρίου: *Περί του σεργέντη και ποταπήν εξουσίαν έχει ο κύριος προς τον σεργέντην του και ο σεργέντης προς τον κύριον* Ασσίζ. 9[26, 27]· *Εάν λάχει ότι είς άνθρωπος έχει έναν δούλον λεγόμενον σεργέντην ή μίαν δούλη λεγόμενην τσαμπερλάναν …* Ασσίζ. 72[26]· *Περί του σεργέντη ού της τσαμπερλάνας οπού χάνουν κανέναν πράγμαν του αυθέντη* Ασσίζ. 72[23].

σερ(γ)ιάνι το, Διακρούσ. (Κακλ.) τίτλ. μετά στ. 732· *σερ(γ)ιάνιν· σιρ(γ)ιάνι,* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 126.

Από το τουρκ. *seyran* (Ανδρ., Λεξ., λ. *σεριάνι*). Ο τ. *σερ(γ)ιάνιν* και σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., γρ. *σεριάνι(ν)*). Ο τ. *σιργιάνι* (με τροπή του άτονου -*ε*- σε -*ι*-, βλ. Θαβώρ., Δωδώνη 9, 1980, 422) στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Pern., Ét. linguist. III 525, *σιριάνι*). Η λ. και σήμ.

1) Περιδιάβαση, περίπατος, βόλτα (συχν. σε φρ. με το *κάνω* (τουρκισμός) <τουρκ. *seyran etmek* (κάνω ταξίδι, εκδρομή), βλ. Καραναστάσης, Μελ. 264): *Έπειτα επήγαμε και εις το Πορτάτο εις το παζάρι των καλογέρων και εκάμαμε σεριάνι* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 38[r]. **2)** Απόλαυση θέας, παρακολούθηση θεάματος: *Πουρνού Σαράι, που λαλούν, στο στόμα του λιμνιώνος,| εκεί εκάθοντο οι δυο, ήτον ψηλός ο θρόνος| σουλτάν Μπραΐμης με την βαλετέ σεργιάνιν πως να κάμουν,| ωσάν περάσει* (ενν. *η σουλτάνα*) *απεκεί, τοβάν τους διά να κάμουν* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 895.

σερ(γ)ιανίζω, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1025· *σιρ(γ)ιανίζω.*

Από το ουσ. *σερ(γ)ιάνι* και την κατάλ. -*ίζω*. Ο τ. *σιργιανίζω* (με τροπή του άτονου -*ε*- σε -*ι*- βλ. Θαβώρ., Δωδώνη 9, 1980, 422) στο Βλάχ., στο Κατσαΐτ. (Κλ. Β' 501, Γ' 540) και σήμ. ιδιωμ. (Pern., Ét. linguist. III 525 (λ. *σιριάνι, σιριανίζω*), Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 161 (λ. *σερjανίζω*, γρ. *σιρjανίζω*), 172 (γρ. *σιρjανίζω*), Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ. στη λ. (*σεργιανίζω*), Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.). Η λ. και σήμ.

Περιδιαβάζω, κάνω βόλτα: *παρήγγειλε τους υπηρέτας να τον εβγάνουν να σεργιανίζει οπόταν βούλεται* Αγαπ., Δαμασκηνού Βαρλαάμ 116[31]· *Τώρα σπαχήδες τα 'χουνε, γιανίτσαροι τα 'ρίζου| κι οι Τούρκοι στα περβόλια τως πάνε και σιργιανίζου* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ-Αποσκ.) 570[22].

σερ(γ)ιάνιν το, βλ. *σερ(γ)ιάνι.*

σεργιανός ο.

Από το κύρ. όν. *Σέργιος* και την κατάλ. -*ιανός*. Πβ. και αιτιατ. *σεργιώτας* (TLG).

Οπαδός της αίρεσης των Μονοθελητών, οπαδός των απόψεων του Πατριάρχη Σέργιου που διατυπώθηκαν στην "Έκθεσιν" του Ηρακλείου: *η αγία παρθένος Μαρία εκείνους απού πιστεύουν εις τον λόγον του Θεού ... έσωσεν και σώζει ... μα τους εχθρούς απού πολεμούσι και ζυγώνουσι τους καλούς λογισμούς της πίστεως, αυτούς βυθίζει και θανατώνει τους με τις δύναμές τως και με τους αλόγους τως συλλογισμούς, καθώς εθανάτωσεν εκείνους τους εχθρούς απού εμίλουν εναντίον της, τους νεστοριανούς και τους σεργιανούς* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 430.

σεργουλίζω, βλ. *σιργουλίζω.*

σεργούνης ο, Έκθ. χρον. 17[19], Χρον. σουλτ. 107[12], Ιστ. πατρ. 82[13]· *σιργούνης,* Ιστ. πολιτ. 25[5]· *σουλγούνης· σουργούνης,* Έκθ. χρον. 33[17], 63[19], 67[10], 72[33], Ιστ. πολιτ. 29[8].

Από το τουρκ. *sürgün* (Ανδρ., Λεξ., λ. *σουργούνης*). Ο τ. *σουργούνης* στο Meursius (*σουργούνιδες*) και σήμ. ιδιωμ. (Καλατζάκος, Λεξ. ρουμελ.). Η λ. στο Du Cange (*σεργούνιδες*) και σήμ. ιδιωμ. (Λάζαρης, Λευκαδ.).

Ο εκτοπισμένος βίαια, αυτός που υποχρεωτικά μετεγκαθίσταται σε άλλη περιοχή, που μετακινείται υποχρεωτικά προκειμένου να καλυφθούν οι πληθυσμιακές ανάγκες μιας περιοχής: *Εποίησαν δε τον λαόν της Τραπεζούντας μοίρας τρεις· το μεν έν μέρος έλαβεν αυτός* (ενν. *ο σουλτάν Μεεμέτης*) *και οι μεγιστάνες αυτού, το δε έτερον έφερε σεργούνηδας εν τη πόλει, το δε άλλο μέρος αφήκεν εν αυτῷ τῳ κάστρῳ οικείν ουκ έσω, αλλ' έξω των τειχών* Έκθ. χρον. 26[11]· *αιτήσαντες* (ενν. *ο πατριάρχης και οι μετ' αυτού*) *την μονήν της Παμμακαρίστου, όπως έχωσιν αυτήν εις πατριαρχείον, δέδωκεν αυτήν εν ενί λόγῳ· ητήσαντο δε τον ναόν αυτόν διά το είναι οικούμενον το μέρος εκείνο εκ των ώνπερ έφερον Χριστιανών σεργούνηδων εκ πασών των πόλεων* Έκθ. χρον. 19[21]· *Λοιπόν ο Γιακού πασάς, ωσάν επήρε το Άργος και εχάλασε το κάτω κάστρο ... τότε επήρε σκλαβία από τον Μορέα, έως τριάντα χιλιάδες και τους έστειλε εις την Ανατολή σεργούνηδες, να αδυναμίσει τον Μορέα, εξορισμένους* Χρον. Σουλτ. 37[9]· *ην ... ισχυρόν το κάστρον λίαν* (ενν. *το Μπελιγράδι*) *... Τέλος επροσεκύνησεν. Έλαβε δε* (ενν. *ο σουλτάν Σουλεϊμένης*) *σουλγούνηδας, και έφερεν εν τη Πόλει, άλλους δε δέδωκε τοις μεγιστάνοις, οικίσαντες αυτούς εν διαφόροις χωρίοις* Έκθ. χρον. 70[4]· *Μετ' ολίγον δε και τινας αποίκους εισήνεγκε, κατ' εκείνην την διάλεκτον λεγομένους σουργούνηδες, εκ του τε Καφά και Τραπεζούντος και Σινωπίου και Ασπροκάστρου και ούτως την πόλιν κατῴκισεν* Ψευδο-Σφρ. 456[30].

σεργούτσι, το, Σταυριν. 26[146], Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 22[v]· *σερβούτσι,* Διγ. Ο 529· *σοργούτσι.*

Από το τουρκ. *sorguç* (Redhouse, Καραναστάσης, Μελ. 241-242). Ο τ. *σερβούτσι*

στο Somav. (σερβούτζι). Τ. σουργούτσι σε δημ. τραγ. (ΝΕ 5, 1908, 487, Παπαϊωαννίδης, Λαογρ. 1, 1909, 632). Η λ. στο Κοραή, Άτ. Β' 325 και στο Βλαστού, Συνών.[2], στη λ. και στη λ. *φούντα*.

α) Λοφίο περικεφαλαίας, φτερά περικεφαλαίας, θυσανωτή διακόσμηση περικεφαλαίας: *του βασιλέως τα χρυσά ετότες τον ενδύσαν| και το σπαθί το έκλαμπρον τον ζώνουν εις την μέση| και κορώνα τον έδωσαν στην κεφαλή να θέσει| κι ένα σεργούτσ' ολόχρυσον που 'χεν μεγάλην χάρη| εκ τα μαργαριτάρια και ατίμητον λιθάρι| στην κεφαλήν να το φορεί ως άξιον παλληκάρι* Σταυριν. 549· *καβάδια χρυσοΰφαντα, άλογ' ανδρειωμένα| κι ένα σπαθί ολόχρυσον, πόλαμπεν σαν φεγγάριν,| αι πέτρες αι πολύτιμες του έδιδαν την χάριν,| κι ένα σεργούτσ' ολόχρυσον, εύμορφα τεχνεμένον,| από διαμάντια και ρουπιά το είχασιν φτειασμένον* Σταυριν. 523· **β)** κεφαλόδεσμος υπερυψωμένος και στολισμένος, γυναικείο κάλυμμα κεφαλιού στολισμένο: *Αυτές* (ενν. *οι γυναίκες*) *οπού 'τανε σιμά, πλησίον της σουλτάνας| σοργούτσια στα κεφάλια των ήτανε, με στεφάνια| όλον διαμάντια και ρουμπιά, με ζάμφειρους απείρους,| ήταν μέσα στο μάλαμα εις όλους τους τριγύρους* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1352.

σερδάρης ο, Χρον. σουλτ. 138[30], Παλαμήδ., Βοηβ. 169, Σταυριν. 108, 199, 239, 329, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 3331· *σερτάρης*, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 4891, 4907, 5120, 5125· πληθ. *σερδάροι*, Ιστ. Βλαχ. 705, Διγ. Ο 2907.

Από το τουρκ. *serdar* (Redhouse· βλ. και Τριαντ., Οικογ. ονόμ. 55). Ο πληθ. *σερδάροι* με μεταπλ. Ο τ. σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Γιαγκουλλής, Κυπρ. διαλ., λ. *σερδάρης*, Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.). Τ. *σαρδάρης* σήμ. ως επών. (Τριαντ., Οικογ. ονόμ. 49) και τ. *σαρτάρτς* στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ. λ. *σερτάρης*). Η λ. στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Γιαγκουλλής, Κυπρ., διαλ.) και ως επών. (Τριαντ., ό.π. 50).

α) Αρχιστράτηγος, στρατάρχης: *Να ηξέρετε ότι ο Σελίμης, ο υιός του σουλτάν Μπαγιαζίτη, έγινε σερδάρης και πασάς απάνω εις τα φουσσάτα, να πάγει καταπάνω τού σουλτάν Αχομάτη εις την Ανατολή* Χρον. σουλτ. 139[2] *ο βασιλέας έστειλε σερδάρην τον Σκεντέρην,| να είναι αρχιστράτηγος απάνω στο σεφέριν* Ιστ. Βλαχ. 847· (επιτ. με το επίθ. *πρώτος*): *Τότε ... εσυμπάθησε του Σελίμη και του έστειλε γραφή ορισμό με τη βούλα του ότι να 'ρθεί εις την Πόλη και τον έκαμε σερδάρη πρώτον εις τα φουσσάτα του* Χρον. σουλτ. 138[5]· **β)** επικεφαλής στρατιωτικού σώματος, διοικητής: *Και κείνος ο Αφής πασιάς, οπού 'τονε σερδάρης,| μόνον με τ' άλογο 'φυγεν οπού 'τον καβαλλάρης* Σταυριν. 457· *Τότες ο Μεχεμέτ πασιάς άλλον πασιάν ορίζει| λέγει του: «Σερτάρης είσ' εσύ, εσένα τούτο 'γγίζει,| να πάγεις πάνω στον εχθρόν και να τον πολεμήσεις ...»* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2374.

σερένα η. — Βλ. και *σειρήνες*.

Από το παλαιότ. ιταλ. *serena* (Battaglia, λ. *sirena*[1]). Η λ. και σήμ. ως τοπων. (Κοντονάτσιου, Διάλεκτ. Λήμν. 385).

Μυθικό πλάσμα με κορμό γυναίκας και ουρά ψαριού, που σαγήνευε τραγουδώντας τους ναυτικούς και τους οδηγούσε στο θάνατο, σειρήνα, γοργόνα: *Εμπορεί ... να ομοιωθεί το βίτσιον των κολακεμάτων της σερένας, η ποιά ... ένι ως γιον ψάριν με δύο νουράδες ξιστρεμμένες ... και απού την ζώσιν και απάνω ένι κατά τάξιν*

μιας παίδαινας και ... τραγουδεί ίτσου γλυκιά, οπού πολομά ν' αποκοιμηθούν οι λας και ... εμπαίννει απάνω στο καράβιν και σκοτώννει τους Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 108.

σερέφνεον το. — Βλ. και *ρεύγνιον*.

Άγν. ετυμ.

Είδος άγν. γλυκίσματος: *Με τα βοτανικά της τέχνην έκαμεν η αφορισμένη και έσμιξεν το φαρμάκιν εις το γλύκισμα, οπού ονομάζετον σερέφνεον* Διήγ. Αλ. F (Konst.) 184[7].

σερίνα η.

Άγν. ετυμ.

Σιδερένιο εργαλείο: *διά ξεκαθαροσύνην ποιούν την παρούσαν γραφή στη μέσην τως. Αρχή: ... βαρέα μία, μπίκους β', πελέκια β', σερίνα σιδερή μία, μυστριά β', σκαπέτι α'* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 22[9].

σερμαγές ο. — Βλ. και *σερμαγιά*.

Από το τουρκ. *sermaye* (Redhouse). Τ. *σερμαές* σε έγγρ. του 18. αι. (Βασδραβέλλης, Μακεδ. 4, 1960, 168 δις). Τ. *σερμεγές* σε έγγρ. του 17. (Κώδ. Σισανίου (Πανταζόπ.) 4[13], 5[3,9], 12[6,7], 58[34], κ.α.) και 18. αι. (Κώδ. Σισανίου (Πανταζόπ.) 55[6-7,8], 61[5,7]). Τ. *σιρμαγές* σε έγγρ. του 17. αι. (Καμπούρης, B-NJ 21, 1976, 195). Η λ. σε έγγρ. του 17. (Κώδ. Σισανίου (Πανταζόπ.) 35[5], 36[6,7], κ.α.) και 18. αι. (Κώδ. Σισανίου (Πανταζόπ.) 53[7,49], 62[5,9,14,20], 64[6,8,21], κ.α.).

Το βασικό κεφάλαιο μιας επιχείρησης· (εδώ μεταφ.) η κράτηση κάπ. ως εγγύηση: *τους απόκλεισεν εις ένα μοναστήρι,| για να τους έχει σερμαγέν, είτι χρειασθεί να στείλει,| να πάρει είτι βουληθεί και τζόχες και δουκάτα* (παραλ. 1 στ.) *πάντα τους εφοβέριζεν ότι, αν δεν του δώσουν,| να βάλει τα στρατεύματα να τους εθανατώσουν* Ιστ. Βλαχ. 1108.

σερμαγία η, βλ. *σερμαγιά*.

σερμαγιά η, Rechenb. 41, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 135[r]· *σερμαγία*, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 164[r].

Από το τουρκ. *sermaye* (Ανδρ., Λεξ.). Τ. *σιρμαγιά* στο Somav. (γρ. *συρμαγιά*, όπου και τ. *σιρμαϊά* (γρ. *συρμαϊά*)), σε έγγρ. του 17. (Κουρσάρ. 6[17]) και 18. αι. (Έγγρ. Σαντορ. 38[47]) και σήμ. λαϊκ. (ΛΚΝ, Μπαμπιν., Λεξ., στη λ.). Η λ. και σήμ. λαϊκ.

α) Το αρχικό κεφάλαιο μιας επένδυσης, το βασικό κεφάλαιο μιας επιχείρησης: *Τρεις σύντροφοι εις μήνας β' και εις α' ημέρες με σερμαγιά φλουριά δ' εκέρδισαν φλουριά θ'* Rechenb. 41· **β)** η χρηματική περιουσία, οι οικονομίες, το κομπόδεμα: *και να δώσω εγώ τα τόσα καλά, τα οσπίτια μου ..., ομοίως και τα αμπέλια ... να καίεται η καρδίτσα μου· ομοίως να δώσω και τα στολίδιά μου και τες φορεσές μου και την σερμαγιάν μου και τα πάντα μου όλα να τα κοιτάζω εις αλλονού χέρια, και εγώ να απομείνω πένης των πενήτων ...;* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 110[v].

σερμπέτι το· *σερπέτι*, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 79.

Από το τουρκ. *şerbet* (Ανδρ., Λεξ.). Τ. *σερπέτιν* στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. στο Somav. και σήμ. λαϊκ.

Γλυκόπιοτο φαρμακευτικό παρασκεύασμα, σιρόπι: *Σερπέτι εύχρηστον εις θερμασμένους και οπού να πειράζονται απλώς από την καύσιν* Νικ. Ιεροπ., Έκδ. ιατρ. 79· *Τότε έστερξε ο ελεεινός γιατρός και τον εδιάβη εις την τέντα του γέροντα και είχε ετοιμασμένο το πότιο. Τόμον απέζεψε ο σουλτάνος από τον κόπον και είπε του: "Αφέντη, να πιείς σερμπέτι", ως τον είχε μαθημένο. Και τότε έστερξε. Και ο γιατρός έπιε ολίγο, ως ήτονε ζακόνι. Αμμή ο γιατρός είχε φάγει πρωτύτερα βοτάνι να μην τονε πιάσει το φαρμάκι* Χρον. σουλτ. 140[2].

'σερνικός, επίθ., βλ. *αρσενικός*.

σέρνω, βλ. *σύρω*.

σερπεντίνα (Ι) η, Δεφ., Σωσ. 50· *σερπετίνα*. — Πβ. και *οφίτης*.

Από το ιταλ. *serpentina*. Η λ. και σήμ. γεωλ.

Οφίτης λίθος, σερπεντίνης, είδος πετρώματος: *Ήτον εις το παλάτι του ζωγραφιστοί και θόλοι* (παραλ. 1 στ.) *Μπαίναν και βγαίναν τα νερά το γύρο σαν χαντάκια* (παραλ. 3 στ.) *Ομπρός ήσαν οι μυρωδιές και απόκει 'σαν οι βρύσες | με μάρμαρα και πόρφυρα και σερπετίνες πλούσιες* Δεφ., Σωσ. (1569) 50.

σερπεντίνα (ΙΙ) η· *σιρπεντίνα· σιρπιντίνα*.

Από το ιταλ. *serpentina*. Ο τ. *σιρπεντίνα* στο Du Cange (*συρπεντίνα*). Τ. *σερπαντίνα* και σήμ. με διαφορ. σημασ.

Είδος πυροβόλου, τηλεβόλο: *Και κάτεργα ο βασιλεύς έβγαλεν εβδομήντα* (παραλ. 5 στ.) *τσάγγρας και μπαλεστρέρηδες, τόξα και τοξατόρους, | σκεύη και πουμπαρδιέρηδες, τομφάκια, σιρπεντίνες, | ενέπλησε τα κάτεργα και ναυς τας μαχικάς του* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 128· *Και απάνω εις μίαν εκκλησίαν ρωμαίκην έβαλεν ο ρήγας μίαν σιρπιντίναν και εποίκεν μεγάλην ζημίαν εις την Κερυνείαν και εσκότωσεν κγ' ανομάτους* Βουστρ. (Κεχ.) 84[13].

σέρπερης ο.

Πιθ. από το *σέρνω* ή από το ιταλ. *sèrpere* (Eideneier [Σπανός σ. 320]). Κατά Trapp (JÖB 28, 1979, 377) πιθ. πρέπει να αναλυθεί σε *σερ Πέρη*.

(Πιθ. μεταφ.) κόλακας, χαμερπής, πονηρός: *η ευχή του Άρπαρη του σέρπερη του γέροντος του Μουντάνη, των δύων αρχιερέων, του Αράμ του Χαμ να σε περισσεύει* Σπανός (Eideneier) Β 175.

σερπέτεμα το, βλ. *ερπέτευμα*.

σερπετεύγω, βλ. *ερπετεύω*.

σερπέτι το, βλ. *σερμπέτι*.

σερπετίνα η, βλ. *σερπεντίνα* (Ι).

σέρπετο, σερπετό το, βλ. *ερπετό(ν)*.

σερπετός, επίθ.· *σουρπετός*, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 108[r].

Κατά Ανδρ., Λεξ. από το ουσ. *ερπετό* με επίδρ. του συνων. *σερτό*. Τ. *σούρπετος* (Πέτροβιτς Ν., Σερραϊκά Χρονικά 4, 1961, 72), *σούρπιτη* (Ανδρ., Ιδ. Μελ.) και *σούρπιτους* (Ντίνας, Ιδίωμ. Κοζάν. Β') σήμ. ιδιωμ. Η λ. στο LBG, στο Somav., στο Ανδρ., Λεξ. και σήμ. ιδιωμ. (Μιχαλαριά-Βογιατζή, Λεξ. Σύμης, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *σαρπετός*).

Ευκίνητος, γρήγορος, σβέλτος: *Απέθανεν και τον Ιανουκλή του πρωτοψάλτη η γυναίκα η Ασάνω και την ήφεραν κρουσμένη από τα φευγία από την Εξαμιλίαν· και ήτον ως λς' χρονών άνθρωπος, έμορφη, γλυκόλογη, καταδεκτική, λούρδα, σουρπετή, καλός άνθρωπος* αυτ. φ. 90[v].

σερραφή η, βλ. *συρραφή*.

σερσένα η· *σερτζένα*, Καραβ. 495[8], 499[5], 500[4], 501[26], 503[33].

Από το βενετ. *sersena* (Kahane-Tietze, Lingua franca 166-7). Πβ. και ιταλ. *cercine*.

(Ναυτ., πιθ.) ειδικό σκοινί που ραβόταν περιμετρικά στο ιστίο ενός πλοίου για ενίσχυση (για το πράγμα βλ. Battaglia, λ. *cercine* σημασ. 8· βλ. όμως και Kahane-Tietze, ό.π.) ή χοντρό σκοινί που σταθεροποιούσε την κεραία στον επίδρομο ιστό: *Θέλεις να καμπανίσεις τη σερσένα πλάνα και αν κάμεις στο μόδον ετούτον, δεν ημπορείς να σφάλλεις ποτέ* αυτ. 496[14]· *σερσένα διά την μεντζάνα· οργίες ι' από χοντρόν κάβον* αυτ. 498[20].

?σερσίνιος, επίθ.· *?σεσίρνιος*, Διήγ. Αλ. Ε (Konst.) 183[1].

Άγν. ετυμ.

(Προκ. για πνευστό μουσικό όργανο) πολυφωνικός: *Και έτσι όρισεν ο Αλέξανδρος και εκτύπησαν τες τρουμπέτες, οπού ονομάζουνται σερσίνια μέλη. Και τέτοια είναι αυτά τα όργανα· τρεις χιλιάδες φωνές είχαν, πασαμία κατά την τάξιν της υψηλές και χαμηλές και χοντρές φωνές* Διήγ. Αλ. F (Konst.) 182[1].

σερτάρης ο, βλ. *σερδάρης*.

σερτζένα η, βλ. *σερσένα*.

σερφετία η, βλ. *συρφετία*.

?σεσίρνιος, επίθ., βλ. *?σερσίνιος*.

σέσκλο(ν), σέσκουλο(ν) το, βλ. *σεύτλον*.

σεσταρίζω.

Από το ιταλ. *assestare* (Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 294). Η μτχ. *σεσταρισμένος* και σήμ. ιδιωμ. (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ., Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 434, Κουσαθανάς, Λεξ.

Μυκόν., λ. *σεσταρίζομαι*). Λ. *σεστάρω* (Ζώη, Λεξ. Ζακ.² Β', Λάζαρης, Λευκαδ., Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ.), *σεστέρω* (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου) και *σισταρίσκω* (Γιαγκουλλής, Κυπρ. διαλ., Παπαγγέλου, ό.π.) σήμ. ιδιωμ. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Κουσαθανάς, Λεξ. Μυκόν., ό.π.).

Διευθετώ, τακτοποιώ: *σεσταρισμένος* Κυπρ. χφ. 163.

σεστή η.

Από το ιταλ.-βενετ. *sesto* (βλ. και Kahane H.-R.,Festschrift Heger 334). Πβ. ά. *σεσταρίζω* και σημερ. ιδιωμ. ουσ. *σέστο* (Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ., Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 434, Ζώη, Λεξ. Ζακ² Β', Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ., Λάζαρης, Λευκαδ., Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ.).

(Πιθ.) τα σκεύη και τα έπιπλα που αποτελούν τον εξοπλισμό ενός σπιτιού· οικοσκευή, νοικοκυριό: *Θέλει (ενν. η ηγουμένη) και το κελλίν της φορνίτον καθώς ευρίσκεται να έναι της λεγομένης κερά Θεόκλητης ... Και μετά τον θάνατον αυτής να έναι και να μένει με κάθε λογής άλλον πράγμα που έχει ... διά την ψυχήν αυτής, και ποτέ να μην ημπορεί τινάς με κανέναν μόδον να ξενίσει, ουδέ να εβγάλει καμίας λογής τίποτις, ούτε σεστή του μοναστηρίου, ούτε άλλον πράγμα, μα να έναι αενάως εκεί διά ψυχικήν αυτής σωτηρίαν* Διαθ. ηγουμ. Μακαρίας 164[33].

σέτα η, Σεβήρ.-Μανολ., Επιστ. 172[34].

Από το ιταλ. *seta*. Πβ. λ. *σετακρούντα* (Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 597, Ζώη, Λεξ. Ζακ.² Β', γρ. *σέττα κρούντα*) και *σεττακρούτα* (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.) σήμ. ιδιωμ.

Μεταξωτό ύφασμα: *Και παρακαλώ τη πανιερότη σου να μου πέψεις έξι εφτά πράτσα σέτα τη μαύρη και ένα σκιάδι και γράψε μου τι κοστίζουνε τα σολδία τους να σου τα πέψω* Μανολ., Επιστ. 173[17].

Σετέβρης, Σετέβριος ο, βλ. *Σεπτέμβριος*.

Σετέμβρης, Σετέμβριος ο, βλ. *Σεπτέμβριος*.

Σετέμπρης ο, βλ. *Σεπτέμβριος*.

Σετέπρης, Σετέπριος ο, βλ. *Σεπτέμβριος*.

σετετζιάρω, *βλ. σεντεντσιάρω*.

σέτζια η.

Από το ιταλ. *sèggia*.

Ξεκούραση, ανάπαυση· βοήθεια, διευκόλυνση (για τη σημασ. βλ. Battaglia, λ. *sèggia* σημασ. 5): *λοιπόν αυτόν εδώ οπού εγροίκησεν όλον τον καπίτουλον του μαρτολογίου, το ανέβαν και κατέβα το οποίον εκαλάρισες και έσμιξες και είδες όλην την ρέγουλαν, το οποίο έναι μεγάλην σέτζιαν εις ανθρώπους (έκδ. ανους· διορθώσ.) γραμματισμένους και διά τούτο έναι εις τοιούτον λογαριασμόν, ότι ημπορείς να ναβιγάρεις αμέντε χωρίς χαρτί* Μαρτολόγιον (1540) 110.

σέτζο το, *σέντζιον*.

σετίτια· *σετίτια* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 3132, πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *σε τίτοια (ονόματα)*· διορθώσ.· βλ. και Kaplanis [Ιωακ. Κύπρ., Πάλη σ. 766].

σέτλον το, βλ. *σεύτλον*.

?σετοκόπουλον το, βλ. *σεντουκόπουλον*.

Σεττέβρης ο, βλ. *Σεπτέμβριος*.

σευγλίτσι(ν) το.

Από το ουσ. *σεύκλον* (βλ. ά. *σεύτλον*) με τροπή του *-κλ-* σε *-γλ-* και την κατάλ. *-ίτσιν*.

Μικρό σέσκουλο ή παντζάρι: *μελιτζάνας, λαχανόγουλα, κραμβία και σευγλίτσια* Προδρ. (Eideneier)² Γ' 197-6 χφ K κριτ. υπ.

σεύκλα η, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 603 κριτ. υπ.

Από το ουσ. *σεύκλον* (βλ. ά. *σεύτλον*) με αλλαγή γένους.

Πιθ. παντζάρι, κοκκινογούλι: *Έπαρε σκαρολάχανον ... μίαν μολόχα και μία σεύκλα και βράσε τα εις ένα τσουκάλι* Γιατροσ. Ιβ. 54.

σευκλογουλάς ο. — Βλ. και *σευκλογούλι(ν)*.

Από το ουσ. *σευκλογούλι(ν)* και την κατάλ. *-άς* (πβ. Χατζιδ., Αθ. 10, 1898, 21)· βλ. και LBG.

Αυτός που πουλάει σευκλογούλια (βλ. ά. *σευκλογούλι(ν)*): *και δαυκοψήστης, ρεπανάς, σευκλογουλάς αν ήμουν* Προδρ. (Eideneier)² Γ' 197-11 χφ P κριτ. υπ.

σευκλογούλι(ν) το. — Βλ. και *σευκλογουλάς*.

Από το ουσ. *σεύκλον* (βλ. ά. *σεύτλον*) και το ουσ. *γουλίν* με αναβιβ. τόνου (Χατζιδ., Αθ. 10, 1898, 28). Λ. *σευκλογούλα* στο Du Cange (λ. *σεύκλον*)· βλ. και LBG (λ. *σευκλογούλιν*).

Πιθ. ο βλαστός και η ρίζα του παντζαριού: *ματζάνας, λαχανόγουλα, κραμπία και σευκλογούλια* Προδρ. (Eideneier)² Γ' 197-6 χφ P κριτ. υπ.

σεύκλο(ν) το, βλ. *σεύτλον*.

Σεύκλος ο, βλ. *Σεύτλος*.

σευκλόφυλλο(ν) το.

Από το ουσ. *σεύκλο(ν)* (βλ. ά. *σεύτλον*) και το ουσ. *φύλλο(ν)*. Τ. *σευτλόφυλλον* το 12. αι. (TLG, LBG). Η λ. στο Somav. (*σευκλόφυλλον*).

Το φύλλο του σέσκουλου ή του παντζαριού: *Περί πόνον βυζίου ...: σευκλόφυλλα ψήσε και λινόσπορον και τήλιν και κρόκον αυγού κατάπλασσε* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 85[10].

σεύτλον το, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 269· *σέβοκλο(ν),* Gesprächb. 49[13]· *σέσκλο(ν),* Νικ. Ιεροπ., Εκδ. ιατρ. 14· *σέσκουλο(ν)· σέτλον,* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 52[4]· *σεύκλο(ν),* Ιατροσ. κώδ. ‚αριθ', Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 602 κριτ. υπ., Ιατροσόφ. (Oikonomu) 46[2]· *σεύκλον,* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 199, 200, 226, 244· *σεύτλο(ν),* Ορνεοσ. αγρ. 539[12], 550[21], Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 602, Ιατροσόφ. (Oikonomu) 51[3], Νικ. Ιεροπ., Εκδ. ιατρ. 41· *τεύτλο(ν),* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 602 κριτ. υπ., Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 208.

Το αρχ. ουσ. *σεύτλον*. Ο τ. *σέσκλο*(ν) (<*σεύκλον*· για ετυμ. βλ. Χατζιδ. ΜΝΕ Β' 221, Χατζιδ., Αθ. 29, 1917, 221· βλ. και Μπαμπιν., Λεξ.· κατά το ΛΚΝ (λ. *σέσκουλο* ετυμολ., βλ. και Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 221) με αποβολή του *-υ- (-φ-)* και επανάληψη του *σ-* της πρώτης συλλαβής) στο Meursius και σήμ. στον τ. *σέσκλο* και ως τοπων. (Συμεων., Ετυμολ. λεξ. νεοελλ. οικων. 1261). Ο τ. *σέσκουλο* (<*σεύκλον* με ανάπτυξη ενός ευφωνικού *–ου-* μεταξύ –κ- και *-λ-*· για διαφορ. ετυμ. βλ. ΛΚΝ, ό.π., Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 221, Χατζιδ., Αθ. 29, 1917, 221· βλ. και Μπαμπιν., Λεξ.) και σήμ. Ο τ. *σεύκλο(ν)* (<*σεύτλον* με τροπή του *-τλ-* σε *-κλ-*) στο Du Cange (*σεύκλον*) και σήμ ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., *σεύκλα*, τα, Τσικής, Γλωσσ. Χίου). Ο τ. *τεύτλο(ν)* (<αρχ. ουσ. *τεύτλον*) και σήμ. στο τ. *τεύτλο*. Τ. *σεύκουλο* και *σεύκουλον* σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.², Ε' 162, Andr., Lex., λ. *σεύτλον*). Τ. *σεύτελον* στο ποντ. ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λέξ.). Η λ. στο Βλάχ.

Ποώδες φυτό της οικογένειας των χηνοποδιωδών του οποίου τόσο η ρίζα όσο και τα φύλλα χρησιμοποιούνται ως εδώδιμο λαχανικό αλλά και για θεραπευτικούς σκοπούς (για το πράγμα βλ. Γενναδ., Λεξ. 892, λ. *τεύτλον*, Καββάδας, Βοτ. φυτολ. Λεξ. 826, λ. *βέτα*): *Το σεύκλον είναι τριών λογίων· το άσπρον είναι κινητικόν, το μαύρον στυπτικόν και το κόκκινον εις την γεύσιν ορεκτικόν* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 208· *Περί σεύτλου ρίζαν* Ιατροσ. κώδ. ‚αρκ'· *Διά το σεύκλον και χρυσολάχανον* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 135· *Περί ψώρας. Θείον άπυρον συλλύσας και χριστέλαιον άλειφε εν λουετρώ και συγκεράσας και του σεύτλου το ζωμίν μετά οίνου άλειφε* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 39[16]· (ειδικ.): (1) παντζάρι, κοκκινογούλι (βλ. ά. πάζι, το): *Βράσε κόκκινα σεύκλα, ήγουν παζά, τα οποία λέγουν εις την Κρήτην κοκκινογούλια* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 252· (2) σέσκουλο: *ποτίζουν τα λαχανικά, αγγούρια, μελιντζάνες, σέσκουλα και βασιλικά και άλλες πρασινάδες* Προσκυν. Ιβ. 535 208[808]· (3) πιθ. το αγριοσέσκουλο: *από σέσκλα τρυφερά εκάμασι λουρίκια | κι από τα νεροσέλινα εβάλαν για μανίκια* Ζήνου, Βατραχ. 271.

σευτλόρριζον το.

Από τα ουσ. *σεύτλον* και *ρίζα* και την κατάλ. *-ον*. Λ. *σευτελορρίζ'* σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ., στη λ., Andr., Lex., λ. *σεύτλον*). Τ. *τευτλόρριζον* στα Γεωπονικά (L-S, TLG). Η λ. τον 11. αι. (TLG) και στο Meursius (*σευτλόριζον*)· βλ. και LBG.

α) Πιθ. η ρίζα του *σεύτλου* (βλ. ά.): *σευτλόρριζον μετά σινάπεως τρίψας και αποπιέσας εξ αυτού τας ρίνας και τον ουρανίσκον επάλειφε* Ορνεοσ. αγρ. 539[5]· **β)** πιθ. παντζάρι ή σέσκουλο: *Ελάφου μυελόν, … σευτλόρριζον εκζέσας …, εξ αυτών αυτώ δώσεις οφάς* αυτ. 540[6-7]· **γ)** αγριοσέσκουλο: *Άλλοι δε σευτλόρριζα άγρια ή κηπουρικά καθαρίσαντες και μετά όξους τρίψαντες … τον ζωμόν διά των ρινών αυτού εμβάλ-*

λουσι αυτ. 544[20].

Σεύτλος ο, Πωρικ. (Winterwerb) I 80 κριτ. υπ.· *Σεύκλος,* αυτ. I 80 κριτ. υπ., III 91· κλητ. εν. *Σεύκλον,* αυτ. I 80.

Προσωποπ. του ουσ. *σεύτλον* με αλλαγή γένους: *Σεύκλε, Μαρούλιε, Κραμπολάχανε, Σπανάκη … ιδέτε την αλήθειαν* αυτ. II 37.

σεφάς ο, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 104, 106, 1148, 3359, 3584, 7630· *σεβάς,* αυτ. 9814.

Από το τουρκ. *sefa* (Kaplanis [Ιωακ. Κύπρ, Πάλη σ. 766]). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Κουκκίδης, Λεξιλ., Γιαγκουλλής, Κυπρ. διαλ., Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.).

Γλέντι, εορταστικές εκδηλώσεις: *Και με τα ζουρλοτύμπανα, μ' αυλούς και νακαράδες, | με τα τσουγούρια τα χοντρά και με τους ταμπουράδες, | με ζιαχίλια, χακκαπάς, μ' αυτούς τους μασκαράδες, | να τρω και να καρώνεται σε τέτοιους σεφάδες* αυτ. 4260· *Κι εσείς εις τας ημέρας σας εις άπειρους σεφάδες | είχετε τα χουζούρια σας με πλείστους ταμπουράδες* αυτ. 4359.

σεφέρι το, Βίος Αλ.² 113, Byz. Kleinchron. Α' 474[6] κριτ. υπ., 478[30] κριτ. υπ., 479[31] κριτ. υπ., 481[37] κριτ. υπ., 491[τίτλ.], 535[40], 535[41], 537[58], 585[35], Βίος Φιλαρ. 242, Χρον. σουλτ. 136[9], Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 127, 131, Σταυριν. 196, 1002, Ιστ. Βλαχ. 664, 887, 918, 970, 1265, 1294, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 55[v], 81[v], Διγ. Ο 484, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1720, 2868, 2884, μετά στ. 4800, 6375, 6618, 7418, Διακρούσ. (Κακλ.) 443, 920· *σεφέριν,* Ιστ. Βλαχ. 848, Ιστ. μακαρ. Μαρκ. 75, 143, 629· *σιφέρι,* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 191, 343, 432 (δις), Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 149[12], 164[7], 176[13], 366[3].

Από το τουρκ. *sefer* (Ανδρ., Λεξ., Mor., Byzantinot. 273, Τριαντ., Άπ. Α' 450). Ο τ. *σεφέριν* σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, Χατζ., Λεξ.). Ο τ. *σιφέρι* το 19. αι. (Λουκάτ., Κεφαλλ. Χρον. 3, 1979, 187). Τ. *σεφέριον* στο Du Cange. Η λ. στο Somav. και σήμ. (λαϊκ.) (Κριαρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ.· βλ. και ΑΛΝΕ).

1) Πόλεμος, εκστρατεία: *Μαθών δε ταύτα ο Μπαγιαζίτης, εθαύμασε πώς ο Σελίμ άφησε την Ανατολήν χωρίς φύλαξιν, οπού του Τεκέλ ο πόλεμος ακόμη δεν έπαυσε, και αυτός θέλει να κάμει σεφέρι εις την Δύσιν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 329· *Κινητικόν τό εβάστα εις το σεφέρι ο αυθέντης ο δεσπότης κυρ Μανουήλ τινός Φράγκου ιατρού* Ιατροσ. κώδ. ψκ'. **2)** Στράτευμα, ασκέρι: *Επίστευσε τα λόγια του αρχηγού Σκεντέρη, | και κάθετον ειρηνική μ' όλον της το σεφέρι· | εις έναν τόπον σίγουρον ήτον ταμπαρωμένη, | δεν εθαρρούσε παντελώς επιβουλή να γένει* Ιστ. Βλαχ. 686· *τους εκυνήγησαν με δυνατά ασκέρια | όξω στην γην σαν έβγησαν εκεί με κείνα τα σεφέρια. | «Και χύνονταν απάνω μας σαν πεινασμένοι λύκοι | με κείνα τα ασκέρια των αυτείνοι οι Βενετικοι»* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 6738· *Ωσάν στην κόρ' επήγαινε εις τα οπίσω μέρη | γυρίζει βλέπει κι ήρχουντον απάνω του σεφέρι, | πεζοί και καβαλάρηδες, και λέγει προς την κόρη· | «το πλήθος τούτο του λαού σ' εμάς έρχεται ...»* Διγ. Ο 1934· *Όταν λοιπόν εισέβη το σιφέρι των Τουρκών όλον μέσα εις το Μισίρι, και ... εκαταπατούσαν τα παζάρια και τα οσπίτια ...* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 432.

σεφέριν το, βλ. *σεφέρι.*

σεφερλής ο.

Από το τουρκ. *seferli* (Redhouse). Η λ. σε έγγρ. του 18. αι. (Έγγρ. Σύρου Α' 262 κ.α.).

Πολεμιστής σε αποστολή: *Σαν ήκουσεν ο βασιλεύς επρόσταξεν να φτάσουν | της Ρούμελης πολύς λαός, άπειροι κει να διάσουν. | Σουργιά σουργιά επήγαιναν, σαν πρόβατα τους διώχνουν | οι τσαουσάδες με σπουδήν τους σεφερλήδες σπρώχνουν* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1725.

Σεφτέβρης, Σεφτέβριος ο, βλ. *Σεπτέμβριος.*

Σεχαλάραβοι οι, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 394 δις (έκδ. *Σεχαλάβαβοι·* διορθώσ.)· *Σεχαλάραποι,* αυτ. 417· *Σεχλάραβοι· Σεχλάραπος -οι,* αυτ. 427, 436, 437.

Πιθ. από το αραβ. *shaykh* (ΛΚΝ, λ. *σεΐχης,* ετυμολ.) και τη λ. *Άραβος* (στον πληθ.).

α) Άραβες της ερήμου: *Έβαλε δε αυτός ο σουλτάν Σελίμ ανθρώπους φρονίμους εις το μέσον, και έφεραν μερικούς πρώτους των ερημίτων Αράβων, των λεγομένων Σεχλαράβων, και επροσκύνησάν τον* αυτ. 427· *οι Αράπηδες έκραξαν και άλλους Σεχλαράπους από τα πλησίον βουνά, και έγιναν πλήθος πολύ* αυτ. 399· **β[1])** αρχηγός των Αράβων της ερήμου: *Δια τούτο πλερώνει η βασιλεία τους Σεχλαράπους και με μεγάλες δωρεές τους δεξιώνεται, να το συντροφιάζουσι* (ενν. *το χάντζι*) *καθένας με τα παλληκάρια του, να το περνούσιν από τα σύνορά του· αληθινά ει τι πράγμα χαθεί των χαντζήδων εις τον δρόμον, το πληρώνει ο Σεχλάραπος του τόπου* αυτ. 437· **β[2])** (συνεκδ.) σεβάσμιος προϊστάμενος των Αράβων που υπηρετούν γύρο από το μοναστήρι του Σινά: *και από τούτων* (ενν. *των Αγιάτηδων και Αταούνηδων*) *το γένος γίνεται και προεστώς εις αυτούς, και εν ταις άλλαις τρεις γενεαίς οπού είναι του Μοναστηρίου· τον οποίον εις την γλώσσαν τως λέγουν Σεχλάραπον, ήγουν γέροντα, ή πρώτον και αρχηγόν των Αράβων* αυτ. 436.

Σεχαλάραποι οι, βλ. *Σεχαλάραβοι.*

Σεχλάραβοι οι, βλ. *Σεχαλάραβοι.*

Σεχλάραπος ο, βλ. *Σεχαλάραβοι.*

σήθω, Ιερακοσ. 360[28, 29, 33], 383[28], 385[2, 14, 18]. — Βλ. και *σείω.*

Η λ. στον Ιπποκράτη (Montanari, Λεξ.)· Πβ. ρ. *σήζω,* από τον αόρ. του *σήθω έσησα* (Χατζ., Διασπ. 237), σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Andr., Lex., Χατζ., Λεξ.).

Κοσκινίζω: *κόστου γράμματα πέντε, φύλλου Ινδικού γράμματα πέντε, ξηρόν κόκκον δάφνης γράμματα τρία, σταφίδος αγρίας γράμματα α'. Ταύτα βάλε εν ιγδίῳ και κόπτε και κοπάνιζε και κοσκίνιζε, και σήθε λεπτοτάτῳ κοσκίνῳ και έχε ξηρόν* αυτ. 383[12].

σηκός ο, Metrol.[2] 131[26], 131[29], 132[1].

Το αρχ. ουσ. *σηκός.* Η λ. και σήμ. αρχαιολ.

(Ναυτ.) αμπάρι πλοίου (πβ. και Lampe, Lex., στη λ. σημασ. 4): *δει ... τιθέναι μαγαρικά ομοίως εξαμετραία απ' αυτής της λαοδικινής και άχρι της αντλίας της πλησιαζούσης ... τη πρύμνη και διαγινώσκειν πόσων μαγαρικών το μήκος ο σηκός του πλοίου, ήγουν το χώρεμα όλον του πλοίου* αυτ. 131[24].

σηκοσκελίζω.

Από το *σηκώνω* και το ουσ. *σκέλος* (Ανδρ., ΕΕΦΣΠΘ, 7, 1956, 17).

(Προκ. για άνδρα) σηκώνω τα πόδια γυναίκας για τη σεξουαλική πράξη: *Και όταν έλθει ο κακομοίρης, | ο γαμπρός και ο νοικοκύρης, | να την πιάσει* (ενν. *την γυναίκα*) *δια να πέσει | και να την σηκοσκελίσει, | τότε λέγει ότι πονεί* Έπαιν. γυν. (Vuturo) 196.

σήκωμα το, Πεντ. Αρ. IV 19, 27 δις, 31, 32, 47, 49, Δευτ. VI 7, XI 19.

Το αρχ. ουσ. *σήκωμα.* Η λ. και σήμ.

1) Η ενέργεια του σηκώνω· το να μεταφέρω ή να κουβαλώ κ.: *και να ξετελειώσει ο Ααρων και τα παιδιά του να σκεπάσουν το άγιο και όλα τα αγγά του άγιου, όνταν συνεπάρει το φουσσάτο και ύστερα έτσι να έρτουν τα παιδιά του Κεαθ να σηκώσουν και να μην 'γγίξουν προς το άγιο και να απεθάνουν· ετούτο σήκωμα παιδιά του Κεαθ εις την τέντα του τάρωμα* Πεντ. Αρ. IV 15· (μεταφ.): *και εις τα πράγματα και σηκώματα έχασαν πολλοί εί τι άρα και είχον, διότι τα σπίτια έμειναν έρημα. Πάντες έφυγον έξω εις τα σπήλια και εις τας οπάς της γης* Byz. Kleinchron. Α' 510[38]. **2)** Το να σηκώνεται κανείς από το κρεβάτι· έγερση: *Και επότισαν το πατέρα τους κρασί τη νύχτα εκείνη, και ήρτεν η πρωτόκοκη και επλάγιασεν με τον πατέρα της και δεν ένωσεν εις το πλάγιασμά της και εις το σήκωμά της* Πεντ. Γέν. XIX 33. **3)** Δερματική αλλοίωση, πιθ. οίδημα ή κηλίδα (βλ. και ά. *σηκωμάδα*): *άθρωπος ότι να είναι εις την τσίπα της σάρκας του σήκωμα γή κόλλημα γή γλαμπράδα και να είναι εις την τσίπα της σάρκας του ... να φερθεί προς τον Ααρων τον γεριά γή προς ένα από τα παιδιά του τους γεριάδες* Πεντ. Λευιτ. XIII 2.

σηκωμάδα η.

Από το ουσ. *σήκωμα* και την κατάλ. *-άδα.*

Δερματική αλλοίωση, πιθ. οίδημα ή κηλίδα (βλ. και ά. *σήκωμα* σημασ. 3): *Και να ιδεί ο ιεριάς και ιδού σηκωμάδα ασπρή εις την τσίπα και αυτή εγύρεσεν τρίχα ασπρή και παρασαρκίδα κρεάς γερό εις τη σηκωμάδα* Πεντ. Λευιτ. XIII 10 δις.

σηκωμός ο.

Από το *σηκώνω* και την κατάλ. *-μός.* Η λ. στο Somav. (λ. *σίκωμα*) και σήμ.

Η ενέργεια του σηκώνω· (εδώ ως σύστ. αντικ.): *Μη διεις το γαϊδούρι του αδερφού σου γή το βοΐδι του πέφτουν εις τη στράτα και να παρακαμμυθείς από αυτά· σηκωμό να σηκώσεις μετ' αυτόν* Πεντ. Δευτ. XXII 4.

σηκώννω, βλ. *σηκώνω.*

σηκώνω, Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 254, 381, Ασσίζ. 9[1], 198[16], 215[23], 467[28], Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 7166, Ερμον. Μ 90, Χρον. Μορ. Η 1952, 4208, 9234, Διήγ.

παιδ. (Tsiouni) 355, Ιμπ. 869, Χρον. Τόκκων 1890, Φυσιολ. (Legr.) 801, Rechenb. 78[5], Φαλιέρ., Ιστ.[2] 291, Διήγ. Βελ. χ 279, Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 273, 274, Μαχ. 520[8], Σφρ., Χρον. (Maisano) 58[13], Θησ. Ζ' [114[3]], ΙΒ' [23[8]], Κάτης (Τικτοπούλου) 61, Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 830, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 2695, Πικατ. (Bakk.-v. Gem.) 450, Διήγ. Αλ. F (Lolos) 104[3], Πεντ. Γέν. XVIII 16, XXI 16, L 13, Έξ. XXVIII 12, Λευιτ. XI 25, Αρ. VII 9, Δευτ. I 9, XXIX 21, Κώδ. Χρονογρ. 69[11], Αρσ., Κόπ. διατρ. [1513], Μορεζ., Κλίνη φ. 9[v], 39[v], 107[r], Κρασοπ. (Eideneier) S 3, Δωρ. Μον. XXIII, Πανώρ.[2] Α' 328, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 195, Ε' 91, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 1[35], 100[9], Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Γ' 44, Παλαμήδ., Βοηβ. 328, 424, Ιστ. Βλαχ. 239, 2117, Διγ. Άνδρ. 320[8], Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 37[28], 152[37], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 583, Γ' 84, 534, Δ' 1954, Διαθ. 17. αι. 3[157], Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 535, Β' 378, Ε' 617, Διήγ. πανωφ. 56 δις, 60, Λίμπον. 38, Φορτουν. (Vinc.) Β' 185, Δ' 87, Ιντ. α' 142, δ' 1, Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 65[16], Ροδινός (Βαλ.) 128, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 211, Β' 62, Ε' 381, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 147[14], 547[5], Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ματθ. γ' 9, κ.π.α.· *ασηκώνω,* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] ΑΖ 6, 47, Αλεξ.[2] 633, 1619, Επίλ. 42, Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 235[7], Ζήνου, Βατραχ. 374, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 60[r], 76[v], 81[v], 167[v], 243[r], 250[r], 318[r], κ.α., Τριβ., Ρε 251, Τριβ., Ταγιαπ. 101, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Ε' [325], [360], Η' [103], κ.α., Σανκταμαύρας, Πράξ. Αποστόλ. (Κακ.-Πάνου) φ. 44[r], 50[r], 53[r], Νούκ., Μύθ. (Παράσογλου) 15, 35, Κατζ. Α' 325, Γ' 536, Μπερτόλδος 6, 19, Μπερτολδίνος 115, 167, Ιερόθ. Αββ. 331, Εγκ. αγ. Δημ. 105[19], Καλόανδρ. (Δανέζης) 75 (1[v]), Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [1274], Χριστ. διδασκ. 78, 80, Πρόλ. εις έπαινον Κεφαλλην. 23, 31, Διακρούσ. (Κακλ.) 137· *ασκώνω,* Επιστ. 16. αι. 25[12-13]· *εσηκώνω,* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 34[11-12]· *σηκών(ν)ω,* Μαχ. 6[31], 20[12], 26[19], 154[30-31], 276[27], 316[32], 476[30], 520[19], 538[10], 580[13], 608[30], 666[31], κ.α.· *σηκώννω,* Μαχ. 206[32], 248[34], Ξόμπλιν φ. 134[v], Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)[2] 97, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 290, Θρ. Κύπρ. Μ 248, Ιστ. μακαρ. Μαρκ. 267, 269, 281, 483· *σκώνω,* Διγ. Α 2319, Διγ. Ζ 222, Φυσιολ. (Legr.) 53, Χρον. σουλτ. 108[19], Επιστ. 16. αι. 25[5], Βοσκοπ.[2] 261, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 268[17]· γ' πρόσ. εν. ενεργ. αορ. *ασήκουσε,* Αλεξ.[2] 957· γ' πρόσ. εν. μέσ. αορ. *εσήκωθαν,* Πεντ. Αρ. XXV 7· β' εν. πρόσ. ενεργ. προστ. *ασήκω,* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1172]· *σήκα,* Sprachlehre 190· *σήκω,* Πεντ. Δευτ. III 27· β' εν. πρόσ. μέσ. προστ. *σήκου,* Αχιλλ. L 843, 916, Sprachlehre 88, Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)[2] 527· *σηκώθησαι,* Σφρ., Χρον. (Maisano) 58[6]· β' πληθ. πρόσ. μέσ. προστ. *σήκωτε,* Πεντ. Γέν. XIX 14 (έκδ. *σήκωμε·* διορθώσ.), Έξ. XII 31, Δευτ. II 13, 24· *σηκώτε,* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ματθ. ιζ' 7.

Από το μτγν. *σηκόω.* Ο τ. *ασηκώνω* (με προθετ. *α-*) στο Βλάχ. (λ. *ασικώνω*), καθώς και μτχ. *ασηκωμένος* στο Meursius (λ. *ασικομένος*), και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 140). Ο τ. *ασκώνω* σήμ. ιδιωμ. (Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ., Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ.). Ο τ. *σηκώννω* σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., Σακ., Κυπρ. Β' 780, λ. *σηκόννω,* Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου). Τ. *σ̑'κώνου* σήμ. ιδιωμ. (Δουγά-Παπαδ.-Τζιτζιλής, Γλωσσ. ιδίωμ. ορ. Πιερίας, Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 343). Τ. *σ'κώνω* (με συγκ. του *-η-*) καθώς και τ. *εσ'κώνω* στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ., στη λ.). Η λ. στο Meursius (λ. *σικόννειν*) και σήμ.

I. Ενεργ. **1α)** Μεταφέρω από χαμηλά ψηλότερα, μετακινώ προς τα επάνω· υψώνω, ανεβάζω: *Ευθύς την σπάθην εσήκωσε και προς θηρίον τρέχει* Διγ. Α 1492· *εξέβη ο ευνούχος·| βλέπει, γινώσκει την γραφήν ...| σκύπτει, εκ την γην σηκώνει την* Λίβ. Esc. 1425· *είδε* (ενν. *ο Κτεναβώ*) *τους πλανήτας και τα ζώδια· και ουδέν ήτον ώρα καλή· και είπε των γυναικών και ασήκωσαν τα ποδάρια της, να μηδέν πέσει το παιδίν* Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 105[3]· *Η δε κόνις εσηκώθη εκ πεζών τε και ιππέων| ... έως εις τα νέφη απάνω* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Γ' [11]· (προκ. για σημαία): *αφνίδιως, ως ευρέθησαν, εκίνησαν κι υπάγουν,| ούτε φλάμουρα εσήκωσαν, ούτε αλλάγια εποίκαν* Χρον. Μορ. Η 9020· **β)** (προκ. για μέλος του σώματος ανθρώπου ή ζώου) κινώ προς τα πάνω, υψώνω: *τας χείρας του εσήκωσε και τον Θεόν δοξάζει* Χρον. Μορ. Η 4810· *συχνά πηδά* (ενν. *ο γάδαρος*), *τσιλιπουρδά και την οράν σηκώνει* Γαδ. διήγ. (Βασιλ.) 455· *εσήκωσε τον δάκτυλόν του και έσεισεν και εφοβέρισέν τον* Διγ. Άνδρ. 320[23]· φρ. (1) *σηκώνω τα αμμάτια/βλέμμαν/τα μάτια/τα ομμάτια* = (α) στρέφω τα μάτια μου προς τα πάνω, υψώνω το βλέμμα μου: *Κλαίγει, θαρρώ, κι ο βασιλιός, για κείνο δε σηκώνει| τ' αμμάτια του να τηνε δει κι όσο μπορεί τα χώνει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 397· *Βλέμμαν ουδέν εσήκωσεν* (ενν. *ο Φλώριος*) *καμίαν ν' αντρανίσει* Φλώρ. 844· *να αφήσει* (ενν. *η ψυχή*) *πάσαν βιοτικήν μέριμναν και να σηκώσει τα ομμάτια της εις τον ουρανόν* Βουστρ. Μεταφρ. 254· *από την εντροπήν του δεν αποκότουνε να ασηκώσει πλέον τα μάτια του* Μπερτόλδος 32· (β) στρέφω την προσοχή μου, βάζω στο μάτι κάπ.: *και ήτον ύστερα τα λόγια ετούτα και εσήκωσεν η γεναίκα του αφεντός του τα μάτια της προς το Ιωσεφ και είπεν: «πλάγιασε μετά μεν»* Πεντ. Γέν. XXXIX 7· (2) *σηκώνω την χείρα/το χέριν* = (α) χειροδικώ: *αν σηκώσει* (ενν. *ο λαός ο πτωχός*) *το χέριν του καταπρόσωπα του ψουμάτου, να χάννει το χέριν το δεξιόν* Μαχ. 24[28]· (β) επιτίθεμαι: *Και δεν τους έσωσαν αυτά π' όρισαν και επήραν,| αμή και εις την Βενετιάν εσήκωσαν την χείρα* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 5550· **γ)** μεταφ. **γ[1])** προκ. για κοινωνική άνοδο: *αν κάμεις τό σου θέλω πει, μπορώ να σε σηκώσω| και να σε κάμω άνθρωπον τον πρώτον εις τη χώρα* Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 1222· *κάποιο ριζικό τον κόσμο ανακατώνει| και πλούσους ρίχνει χαμηλά κι ανήμπορους σηκώνει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 566· **γ[2])** προκ. για ηθική άνοδο: *ο περιστάτης σου λαός ζητά να τονε σώνου,| να ξεπλυθεί τα πταίσματα και οπόθεν έχει κρίμα| να τον σηκώσ' η χάρις σου εκ του βυθού το φρίμα* Σκλέντζα, Ποιήμ. 5[42]· *Έχεις το βάπτισμα οπού σε σηκώνει, έλα και εις την θείαν μετάληψιν, και αν σου φαίνεται δύσκολον, έχεις την εξομολόγησιν οπού σε κρατεί* Lucar, Sermons 110· **δ)** (με υποκ. το *Θεό* ή το *Χάρο*) ανεβάζω την ψυχή κάπ. στον ουρανό, παίρνω την ζωή κάπ.: *ας απομεινίσκομεν ώστι να θέλει ο Θεός να σηκώννει τους γονίους μας και να παίρνομεν την κληρονομίαν* Μαχ. 2[10]· *Αν μέλλεται ποτέ να με σηκώσεις,| Χάρε, μηδέν ιστέκεις ν' ασκοπίζεις| καλλιότερον καιρόν για να με σώσεις* Κυπρ. ερωτ. 52[1]· **ε)** (συνεκδ.) βαπτίζω: *η δείνα ... εμνηστεύσατο εαυτήν μετά του δείνα, μη γινώσκουσαν ότι υπήρχεν αδελφός αυτής πνευματικός, διατό εσήκωσεν αυτήν ο δείνα και πατήρ αυτού από της αγίας κολυμβήθρας* Ελλην. νόμ. 557[26]. **2α)** Φέρνω κάπ. ή κ. που έχει πέσει στην όρθια θέση: *ως ... είδεν ότι έπεσον, ήρξατο του γελάν με,| εκβαίνει και σηκώνει με γοργόν από του πάτου* Προδρ. (Eideneier)[2] Α' 191· *Και αφότου επαρεκάλεσα μετά πολλών δακρύων,| σκύπτει η Αγάπη, από την γην σηκώνει με και λέγει* Λίβ. διασκευή α 416· (με σύστ. αντικ.): *μη διεις το γαϊδούρι του αδερφού σου γή*

το βοΐδι του πέφτουν εις τη στράτα ...· σηκωμό να σηκώσεις μετ' αυτόν Πεντ. Δευτ. XXII 4· **β)** (μεταφ.) επαναφέρω κ. στη σωστή θέση, διορθώνω: εντέχεται εκείνος (ενν. ο δεσπότης) απαύτα να 'σάσει πολλά και να σηκώσει, πάντα τον καλόν ποιών, και μετά ταύτα εντέχεται να εξεύρει ότι εις τοιούτην τάξιν ως κρίνει τους άλλους κριθήσεται Ασσίζ. 274[6]. **3α)** Κρατώ το βάρος κάποιου πράγματος, υποστηρίζω κ.: ανάγναντις την κλειδαριά να είναι τα κρικέλια ... να σηκώνουν το τραπέζι Πεντ. Έξ. XXV 27· (εδώ προκ. για το βάρος των αμαρτιών που επιρρίπτονται στον αποδιοπομπιαίο τράγο): και να σηκώσει το 'ρίφι απάνου του όλα τα κρίματά τους ... και να απεστείλει το 'ρίφι εις την έρημο Πεντ. Λευιτ. XVI 22· (προκ. για τον αμνό του Θεού): ελπίζοντες εις τον μεσίτην μας Ιησούν Χριστόν, ο οποίος είναι το αρνίον οπού σηκώνει και εβγάνει την αμαρτίαν του κόσμου Χριστ. διδασκ. 431· **β)** μεταφ. **β[1])** αντέχω το βάρος κάπ. πράγματος· αντιμετωπίζω: Φρόνιμος έναι και καλός όπου φρονεί το τέλος,| και αν τον έλθει τίποτε, να το σηκώσει ως άνδρας Κομν., Διδασκ. Δ 374· **β[2])** επαρκώ, φτάνω: και δεν εσήκωσεν αυτουνούς (ενν. τον Αβραμ και τον Λωτ) ηγής να κάτσουν αντάμα, ότι ήτον το πλούτος τους πολύ Πεντ. Γέν. XIII 6· **β[3])** ανέχομαι: μη σηκώσεις άκουσμα ψοματένιο Πεντ. Έξ. XXIII 1. **4α)** Κουβαλώ, μεταφέρω, φέρνω: Έσω εις κοφίνια βάλλουσι τα ρόδα των ανθέων,| βάγιλοι τα σηκώνουσιν, τον αμιράν τα πάσι Φλώρ. 1593· και είς σοφός διδάσκαλος μετά των μαθητών του| ευρέθηκεν εις τον γιαλόν, θωρούσιν το κιβώτιον,| σηκώνουν το οι μαθηταί, εις το σκολείον το παίρνουν Απολλών. (Κεχ.) 408· το πουρνό ήτον και ο άνεμος ο ανατολικός εσήκωσεν την ακρίδα Πεντ. Έξ. X 13· φρ. σηκώνω την κατούνα(ν) = διαλύω το στρατόπεδο (βλ. και ά. κατούνα Φρ. (και Επιτομή)): εδώκαν τα σαλπίγγια,| τα τούρκικα τα βούκινα, όπου είχαν μέγα πλήθος,| σηκώνουν τες κατούνες τους, εβάλθησαν στον δρόμον Χρον. Μορ. H 5202· **β)** μεταφέρω κάπ. σε πλοίο, επιβιβάζω: επήγεν εις το καράβιν τους Βενετίκους και παρακάλεσέν τους να τον σηκώσουν να τον βάλουν εις το καράβιν του το γενοβήσικον Μαχ. 228[19]· **γ)** (προκ. για νεκρό) μεταφέρω στον τόπο ταφής: και έκαμαν ... και πολλά αμάξια και μουλάρια οπού τους ασήκωναν (ενν. τους απεθαμένους) Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 312[v]· όταν απέθανεν, εγύρεψαν εις το οσπίτιόν του και δεν ευρήκασι πανί να τον σαβανώσουσι, μήτε ξυλοκράβατον να τον σηκώσουσι Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 292. **5)** Ξυπνώ κάπ. που κοιμάται: κουτάβι λοντάρι Ιουδα· από άρπαγμα, υιέ μου, ανέβεις, εγονάτισεν, εστάλισεν σαν λοντάρι και σαν λονταρίνα· τις να τον σηκώσει; Πεντ. Γέν. XLIX 9· Χήρα γυναίκα ήτονε κι αγάπα την δουλεία| και είχε σκλάβες περισσές διά υπηρεσία·| νύκτα πολλά τες σήκωνε πάντα εις την δουλεία Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 79[3]· φρ. σηκώνω τον ύπνο κάπ. = ξυπνώ κάπ.: Αμέ φοβούμαι αληθινά ο χτύπος τση καρδιάς μου| μην ασηκώσει ογλήγορα τον ύπνο τση κεράς μου Πανώρ.[2] Β' 242. **6)** Ξεσηκώνω κάπ.: Και συ τούτο μου έκαμες, τ' αδέλφια να σηκώσεις;| τάχατες εβαρέθης με και θες να με σκοτώσεις; Διγ. O 825. **7α)** Κάνω καλά κάπ. που είναι άρρωστος: ο Θεός εις δοκιμήν της ώρας σήκωσέ τον,| απέκει οπού κείτουντον ευθύς ανάστησέ τον Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 18[3]· Αφήνω να ειπώ όσους ύγιανεν ... και όσους παραλύτους εσήκωσε και όσους ζουγλούς και κουτσούς ύγιανεν Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 121[16]· φρ. σηκώνω αρρωστιάν = θεραπεύω ασθένεια: Και ο άρρωστος θέλει να γλυτώσει, θωρεί (ενν. το πουλλίν ο καλανδρίνος) τον στεριά και συχνά και σηκώνει πάσαν αρρωστιάν απουπάνω του Ανθ. χαρ. 290[28]· **β)**

συνεφέρνω: τι ήτον αυτόν το καλομύρωδον είδος, οπού με εσήκωσεν από την λιγοθυμίαν; Σπανός (Eideneier) A 278· **γ)** (προκ. για νεκρό) ανασταίνω: Ω καλή μου χριστιανή, βούλεσαι να αποθάνεις| δι' άνδραν, όπου έχασες; Πρέπει να τον σηκώνεις; Συναξ. γυν. 395. **8)** (Προκ. για κατασκευή) ορθώνω, στήνω: Οι Έλληνες εξόρθωσαν και του Επιού τον ίππον| εις τέσσαρας χοντρούς τροχούς, φοβερούς εν μεγέθει,| εσήκωσαν απάνου τους την μαλαγήν της τέχνης Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 12042· (εδώ μεταφ.): Σκοπός μας εδώ δεν είναι να σηκώσομεν άλλην βαθμίδα, διά να σώσομεν εις την θεωρίαν του Θεού Βουστρ. Μεταφρ. 256. **9)** (Προκ. για κτίσμα) **α)** κτίζω: Οι Ιουδαίοι λοιπόν είπαν: «Ο ναός ετούτος εκτίσθη εις σαρανταέξι χρόνους —και εσύ εις τρεις ημέρες να τον σηκώσεις;» Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ιω. β' 20· **β)** κατεδαφίζω, γκρεμίζω: Εάν κανείς άνθρωπος ... πακτώνει μία εδικήν μου γην διά να οικονομήσει οικίαν ... και γίνεται μετά ταύτα ότι ... ουδέν θέλει πλείον να το κρατήσει εκείνον το έφυτον, το δίκαιον κρίνει ότι ... ημπορεί καλά να σηκώσει απέ την γην μου, ού να το πουλήσει αν θέλει Ασσίζ. 453[18]· (εδώ μεταφ.): παρακαλούμεν τον Θεόν να δει την ταπείνωσίν μας και να σηκώσει την σουπερπίαν τους (ενν. των Γενουβήσων) Μαχ. 456[21]. **10α)** Παίρνω, αφαιρώ κ. από κάπ.: αν λάχει ότι κανείς άνθρωπος επιάστην εις κανέναν άσχημον αμάρτημαν, ώσπερ εμοιχίαν, και διά τον φόβον σηκώνουν του κανέναν πράγμαν απέ το εδικόν του ... ένι κρατημένος να το στρέψουν με κείμενον, διότι διά φόβον το έδωκεν Ασσίζ. 162[31]· Καί έρισεν ο ρήγας και εσήκωσάν του (ενν. του αποστολέ) την αρχιεπισκοπήν Βουστρ. (Κεχ.) 10[17]· (με δύο αιτιατ.): εθελήσαν οι Γενουβήσοι δυναστικώς να σηκώσουν τα άρματα τους Λευκωσιάτες και ... αρχέψαν ταραχάς μεγάλες Μαχ. 416[8]· (σε παροιμ. φρ.): Του γουρουνίου και του βαθράκου μην ασηκώσεις την λάσπην Μπερτόλδος 28· φρ. (1) σηκώνω την ζωήν τινος = αφαιρώ τη ζωή κάπ., σκοτώνω κάπ.: εκείνη ελόγιασεν ότι να του ασηκώσει την ζωήν ολότελα Μπερτόλδος 51· (εδώ προκ. για αυτοκτονία): Το χέριν του σήκωσεν την ζωήν του Κυπρ. ερωτ. 101[31]· (2) σηκώνω τινός την ιεροσύνην = καθαιρώ ιερέα: τον ιερέαν οπού τους όρμασεν ... πρέπει να του σηκώσουν όλας τας ημέρας της ζωής του την ιεροσύνην Ασσίζ. 365[24]· (3) σηκώνω τον αθό τση παρθενιάς = παίρνω την παρθενιά, διακορεύω: λέγει μου: «Η βασιλική πίστη απ' εσύ έδωκές μου| και τον αθό τση παρθενιάς τσ' άξας εσήκωσές μου ...» Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 280· (4) σηκώνω τη φιλιά τινός = στερώ τη φιλία μου από κάπ., παύω φιλική σχέση: Μάλλιος φοβούμαι να τση πω πως καίγομ' ογιά κείνη| μη μου σηκώσει τη φιλιά κι ο πόνος μου πληθύνει Πανώρ.[2] Α' 174· **β)** αρπάζω, κλέβω: Αυτός την βασιλείαν σου ταχέως θέλει πάρει,| να μη περάσει τρίμερον και να σε την σηκώσει Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 452· ως είδαν και την ωραιοτάτην εκκλησία, οπού εξέστραπτε μέσα και έξω, την εξεσκέπασαν οι άνομοι και εσήκωσαν εκείνη τη σκέπη τη χρυσοπάμφυλο Ιστ. Βατοπ. 39· ό,τι και αν ηύρισκεν (ενν. ο ιατρός) εις το σπίτι της γραίας, όλα τα ασήκωνε Νούκ., Μύθ. (Παράσογλου) 19. **11α)** (Προκ. για αντικείμενο πώλησης) παίρνω κ. πίσω, αποσύρω: Ανίσως είς άνθρωπος επούλησεν έναν πράγμαν ..., και γίνεται ότι ο πουλητής θέλει να μετανώσει ..., το δίκαιον ... ορίζει ότι ουδέν ημπορεί να του το σηκώσει εκείνον το πράγμαν απ' εκείνον οπού το αγόρασεν Ασσίζ. 38[19]· **β)** κατάσχω: το δίκαιον ορίζει ότι εκείνος ή εκείνη του ποιού ένι εγγυητής ή χρεωφελέτης, ημπορεί καλά να του σηκώσει το κτηνόν του διά το χρέος του Ασσίζ. 70[11]· **γ)** απαγορεύω να γίνει κ.: απέ την Κυριακήν του Ασώτου

άχρι της Κυριακής του Θωμά ένι οι ημέρες και σηκώνουνται οι ορμασίες Ασσίζ. 125[27]· **δ)** καταργώ: μετά το ελθείν τον ρε Ζακ έμαθεν το πως ο αδελφότεκνός του εχάρισεν πολλά χαρίσματα και εποίκεν πολλές ελευθερίες και ... εσήκωσέν το Μαχ. 550[19]. **12)** (Προκ. για χρήματα) **α)** αναλαμβάνω, παίρνω: Την σήμερον φανερά, έστοντας και η κερά Ζαμπέτα Φιλιμοπούλα ... να θέλει να πιάσει και να σηκώσει το προυκίο τση, το οποίον, ως λέγει, είναι υπέρπυρα φ' ... Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 2[4]· ο ίδιος μισσέρ Σταμάτης ... να πάγει με δύναμιν του προυκοχαρτίου ... να σηκώσει απού την κάμεραν τσ' Αφεντίας ... υπέρπυρα χίλια διακόσια Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 173[27]· φρ. σηκώνω το μερτικόν μου (σου, του ...) = (προκ. για περιουσία) παίρνω το μερίδιό μου: ορίζει το δίκαιον ότι τα παιδιά ουδέν ημπορούν να σηκώσουν το μερτικόν τους (ενν. εκ της κληρονομίας της μητρός τους) απέ τον πατέρα τους εωσπού ζει Ασσίζ. 132[2]· **β)** έχω αξία (σε χρήματα), στοιχίζω: λόγιασε, υψηλότατη δικαιοσύνη, είντα σηκώνουνε τα τριαντaδύο μουζούρια η ταγή και τα εφτά μουζούρια το στάρι Κατά ζουράρη 35. **13)** Απομακρύνω κ., διώχνω: ήρτεν έναν κοπάδιν ακρίδα και ... με λιτανείες και ελεημοσύνες και παρακάλησες εσήκωσέν την ο Θεός από το νησσίν Μαχ. 624[12]· Δίωξε και σήκωσε έξω απέ την ψυχήν σου πάσαν θλίψιν και πόνον Ξόμπλιν φ. 122[r]. **14)** Αναδεικνύω: Προφήτη απομεσοθιό σου από τα αδέρφια σου σαν εμέν να σηκώσει ο Κύριος ο Θεός σου· προς αυτόν να ακούγετε Πεντ. Δευτ. XVIII 15· και πήραν τον κυρ Γαβριήλ έτσι καθώς ευρέθη,| αφέντην τον εσήκωσαν (ενν. οι άρχοντες και οι στρατιώτες) και κείνος εβαρέθη Ιστ. Βλαχ. 790. **15α)** Δημιουργώ: Διατί είναι γραμμένον πως ο Θεός ημπορεί από ετούτες τες πέτρες να σηκώσει παιδία του Αβραάμ Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 112[31]· φρ. (α)σηκώνω ελπίδες = γεννώ, δίνω ελπίδες: με τες ανεμικές ελπίδες π' ασηκώνεις (ενν. συ, Αφροδίτη)| πρώτα με γαλιφιές πλανάς Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1103]· **β)** προκαλώ: Δεν με εκόμπωσες, ω επικατάρατε απατεών, να μην εγνωρίσω ποίος είναι οπού μου τα σηκώνει ετούτα (ενν. τα κακά) Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 153[26]. **16)** Καταργώ (τα όρια του ουρανού), ανοίγω τον ουρανό: Οι άγγελοι καθημερνόν σ' εσέναν (ενν. Μαρία) εσιμώναν| επτά φορές των ουρανών το ύψος εσηκώναν.| Άκουες ύμνους, ψαλμωδιές και γλυκομελωδίες Σκλέντζα, Ποιήμ. 1[190]. **17)** (Απρόσ., προκ. για φυσικά φαινόμενα) γίνεται, συμβαίνει: και τα μεσάνυκτα πάλε εσήκωσε ωσάν και την ημέραν με φωτιές και με βροντές Διήγ. πανωφ. 57· τη Κυριακή μετά τον όρθρον εσήκωσεν ένα σύννεφον ωσάν ένα φοβερόν και μέγα βουνόν Διήγ. εκρ. Θήρ. 109[13].

II. Μέσ. **1α)** Έρχομαι σε όρθια θέση: Και παρευθύς τον βασιλιάν βλέπει ότι εσηκώθην,| στέκεται εις πόδας όρθιος Φλώρ. 406· Ωσάν ουν καθηρέθη ο αυτός κύρης Ιωάσαφ, εσηκώθη από του θρόνου και έκαμε μετάνοιαν των αρχιερέων δεξιά και αριστερά Ιστ. πατρ. 187[10]. Φρ. σηκώνεται η αυλή = λήγει η συνεδρίαση του δικαστηρίου: εκείνος ο πουργέζης ουπού ουδέν έλθει εις την ημέραν του πριν να σηκωθεί η αυλή, θέλει χάσει την ημέραν του με το δίκαιον Ασσίζ. 88[7]· **β)** η προστ. (α)σήκω/σηκώσου σε σχ. ασύνδετο ή με δευτερεύουσα πρόταση δηλώνει προτροπή ή επιθυμία να γίνει κ. άμεσα: Ασήκω, φύγε, μίσευσε, μην κάθεσαι εις τον γάμον Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 173 κριτ. υπ.· Πατέρα μου, ασηκώσου να φάγεις από το κυνήγι μου διά να με ευλογήσει η ψυχή σου πριν παρά να αποθάνεις Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 137[v]· Το λοιπόν σηκώσου, φύγε από τα ομμάτια μου και να μην σε ιδώ πλέον Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 37[21-2]. **2α)** Υψώνομαι, ανεβαίνω: και το φεγγάρι ας χαθεί και τ' άστρα ας σκοτεινιάσου| κι ας σηκωθούσι νέφαλα τον κόσμο να σκεπάσου Πανώρ.[2] Δ' 126· (εδώ μεταφ.): η μακαρία Παρθένος ήτονε εβγαλμένη από την γην ..., αλλά ωσάν απού έγινε του Θεού μητέρα εσηκώθη υπεράνω των ουρανών Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 405· Πνεύμα κράζεται, καθότι σηκώνεται επάνω από τις σωματικές ετούτες ενέργειες Ροδινός (Βαλ.) 94· φρ. σηκώνονται οι τρίχες μου = προκ. για σωματική αντίδραση σε αίσθημα φόβου, τρόμου ή φρίκης: και ετρόμαξα τόσον, ότι εσηκώθησαν αι τρίχες μου Διγ. Άνδρ. 368[11]· **β)** (προκ. για ζύμη) φουσκώνω· (εδώ σε παρομοίωση): Ο δε Μωσής εισδύς ευθύς τη πέτρα εκρυβήθη (παραλ. 2 στ.) κι η πέτρα εκ της στενωσιάς ως ζύμη εσηκώθη Παϊσ., Ιστ. Σινά 102. **3)** Αφήνω το κρεβάτι που κοιμήθηκα, ξυπνώ: Οκάποτε εξημέρωσε, σηκώνομαι εκ του ύπνου Λίβ. διασκευή α 1473· Ζούσιν οι ξένοι πανταχού και ζουν ωσάν δε θέλουν (παραλ. 1 στ.) κοιμούνται και σηκώνονται πικρά, φαρμακωμένα Αλφ. ξεν. Αθ. (Μαυρομ.) 36. **4α)** (Προκ. για άρρωστο) γίνομαι καλά: Περί μετανοούντων και εξομολογουμένων και κανονισμένων πόσους χρόνους, αν έλθωσιν εις θάνατον, να μεταλάβουν, και αν σηκωθούσι, πάλιν δουλεύουσι Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 1072 κε' 3· **β)** συνέρχομαι, συνεφέρνω: μέγαν καιρόν οπίσω| ποτέ δεν εσηκώθησαν από τον τόσον πόνον Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 7311· **γ)** (προκ. για νεκρό) ανασταίνομαι: Να σηκωθούσιν οι νεκροί, άνδρες, γυναίκες κι όλοι| και οι άγγελοι να 'ναι δεξιά, ζερβά οι διαβόλοι Τζάνε, Κατάν. 95. **5α)** (Προκ. για πλοίο) σηκώνω άγκυρα, αποπλέω: Θωρώντα τα κάτεργα πως διάφορος δεν είχαν, εσηκώθησαν. Και επήγαν εις την Πάφον Βουστρ. (Κεχ.) Μ 131[1]· (μετων.): Αν είσαι καταβολάρης, κάτεχε ότι με τρεμουντάνα δυνατήν ουδέν σε αφήνει να σηκωθείς Πορτολ. Α 40[12]· **β)** (προκ. για οδοιπόρο ή ταξιδιώτη) ξεκινώ (ή συνεχίζω) ταξίδι, αναχωρώ, φεύγω: έπειτα δε από την Τρίπολιν σηκώνεται πεζός άνθρωπος και υπάγει έως το Χάμα οδιά ημέρες τρεις Ουζούχασαν 24· εσηκώθη από την Φιορέντσα μετά λύπης μεγάλης ... και ήλθεν εις την Βενετίαν Κώδ. Χρονογρ. (Κοσμάς) 18· (μεταφ.): στο μίσεμάν της (ενν. της κυράς μου) εσηκώθην| πάσα χαρά κι η πλήξη μου πιντώθη Κυπρ. ερωτ. 94[10]. **6α)** (Προκ. για καιρικό φαινόμενο) εκδηλώνομαι, ξεσπώ: τότες εσηκώθην ένας κακός καιρός και εφοβήθησαν διά τα κάτεργα Μαχ. 274[10]· Την νύκταν εκείνην ... σηκώνεται ένας άνεμος και αγριεύγεται η θάλασσα Μορεζ., Κλίνη φ. 388[r]· μερικούς καιρούς σηκώνεται δυνατός νότος και σηκώνει τα βουνά του άμμου ολόκληρα Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 256· (σε μεταφ.): εσηκώθηκε αέρας σωτηρίας εις τον λαόν του Θεού, ο Μεθόδιος, ο καλός αληθινά βοσκός των προβάτων του Χριστού Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 67[7]· **β)** (προκ. για ουράνιο σώμα) ανατέλλω: Ακόμη ο ήλιος δεν ήτονε καλά σηκωμένος από την ανατολή ... και οι Τούρκοι επεριλάβανε την ελεεινή Πόλη Χρον. σουλτ. 92[10]· Εκείνο το ψοματινό και το μισό φεγγάρι,| που 'γέρθη και σηκώθηκε μ' έτοια μεγάλη χάρη ... Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 106· **γ)** (προκ. για χρονικό διάστημα) ακολουθώ· φτάνω: και να σηκωθούν εφτά χρόνια πείνας καταπόδου τους και να λησμονηθεί όλη η χόρταση εις την ηγή την Αίγυφτο, και να αποτελέψει η πείνα την ηγή Πεντ. Γέν. XLI 30. **7α)** Ξεσηκώνομαι, εξεγείρομαι: να σηκωθώμ' απάνω του, να τον 'πιβουλευτούμεν Παλαμήδ., Βοηβ. 734· ο λαός όλος της χώρας του άνωθεν νησιού εσηκώθηκαν καταπάνου του Πρίντζιπό τους και των αρχόντων τους Σουμμ., Ρεμπελ. 157· **β)** επιτίθεμαι, ορμώ σε κάπ.: και ήτον όνταν ήτον εις το χωράφι και εσηκώθην ο Κάιν προς τον Έβελ τον α-

δερφό του και εσκότωσέ τον Πεντ. Γέν. IV 8. **8)** Δημιουργούμαι: και ιδού εσηκωθήκετε κατωθιό τους γονεούς σας ανάθρεμμα αθρώπων φταισμένων Πεντ. Αρ. XXXII 14· Μαλιές εσηκωθήκασι κι έχθρητες εγενήκα Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Α' 35. **9)** Παρουσιάζομαι, φανερώνομαι: Τω αυτώ χρόνω εσηκώθη ένας άνθρωπος μαύρος και εκήρυττε τον εαυτόν του, ότι είναι κι αυτός προφήτης μέγας Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 275· τον αυτόν καιρόν οπού εις τους Μωαμεθίτας εσηκώθη η αίρεσις του Χαϊντάρ, τον αυτόν και εις τους χριστιανούς η αίρεσις του Λουτέρου Νεκταρ., Ιεροσοσμ. Ιστ. 318. **10)** Ανεβαίνω σε αξίωμα: και εσηκώθην βασιλεάς καινούριος ιπί την Αίγυφτο, ός δεν ήξερεν τον Ιωσεφ Πεντ. Έξ. I 8.

Η μτχ. παρκ. ως ουσ. = επηρμένος, αλαζόνας: Οι πρησμένοι και σηκωμένοι, τουτέστιν οι υπερήφανοι Ροδινός (Βαλ.) 60.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = κουβαλητός: έρχονται προς αυτόν (ενν. τον Ιησού) βαστώντες έναν παράλυτον σηκωμένον από τεσσάρων Πηγά, Χρυσοπ. 49.

Φρ. 1) Σηκώνω το αίτιον = αναιρώ την αιτία: αφόν να σηκώσεις το αίτιον, παύουν και τα τούτων ακόλουθα Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)[2] 527. **2)** Σηκώνω ανακάτωμαν/ζάλην/θόρυβον/ταραχήν κ.τ.ό. = προκαλώ αναστάτωση, κάνω φασαρία: Ως το ήκουσαν, ως το έμαθαν οι άνθρωποι της χώρας,| σηκώνουν ανακάτωμαν και ταραχήν και ζάλην Διήγ. Βελ. χ 356· εκάμνασι συμβούλια θόρυβον να σηκώσουν Λίμπον. 291. **3)** Σηκώνω άρματα απάνω εις τινά = παίρνω τα όπλα εναντίον κάπ., επιτίθεμαι: εις αυτούς (ενν. τους μοναχούς του Σίναιου Όρους) απάνω να μη σηκώνει τινάς άρματα Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 273. **4α)** Σηκώνω το γεμάτο = κάνω πρόποση: εις του Θεού το όνομα σηκώνουν το γεμάτο Ιστ. Βλαχ. 2115· **β)** σηκώνω το ποτήρι, βλ. ά. ποτήριον **1. 5)** Σηκώνω το γεφύριον/γιοφύρι = (προκ. για κινητή γέφυρα) μαζεύω: προλαβόντες οι εν τω Ευρίπω εσήκωσαν το γεφύριον, και ακουσίως εμείναμεν εις τας έξωθεν του γεφυρίου πέτρας Σφρ., Χρον. (Maisano) 76[1]· Σιμώνει μέσα για να μπει και βλέπει το γιοφύρι| πως σηκωμένο του 'χανε, κι έπρεπε να γιαγείρει Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 252[8]. **6)** Σηκώνω δόγμα = προκαλώ θρησκευτικό ζήτημα: οι Τούρκοι ... εσήκωσαν δόγμα μεγάλο και εγίνη σύγχυσις και ταραχή Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 19[r]. **7)** Σηκώνω το έκκλημαν = αντιμετωπίζω κατηγορία στο δικαστήριο: Εάν γένηται ότι είς άνθρωπος θελήσει να σύρει μαρτυρίαν ... δι' αγάπην εκείνου οπού θέλει να σηκώσει το έκκλημαν, το δίκαιον ορίζει ότι οι κριτάδες ουδέν εντέχουνται να τους δεχτούν διά μάρτυρας τοιούτους ανθρώπους Ασσίζ. 101[2]. **8)** Σηκώνω την ελπίδαν = σταματώ να ελπίζω: Τούτον ούλον εγίνετον, διατί εσήκωσεν την ελπίδαν απέ τον Θεόν και εθάρρησεν εις το νουν του και εις την αγάπην του ρηγός Μαχ. 576[14]. **9)** Σηκώνω το καταλόγι μου = (αρχίζω να) απαγγέλω προφητεία, προφητεύω: Και εσήκωσεν το καταλόγι του και είπεν· «λέει ο Βιλεάμ υιός του Βεορ ...» Πεντ. Αρ. XXIV 15. **10)** Σηκώνω κατάστιχο/ινκάντο = δηλώνω στο κτηματολόγιο/βγάζω σε δημοπρασία (περιουσιακό στοιχείο): οι λεγόμενοι πουλητάδες ... δίδουν θέλημα του άνωθεν αγοραστή να το καταστιχάρει γή να το 'καντάρει (ενν. το αμπέλι) και σηκώνοντας κατάστιχο γή ικάντος να το ντελιμπεράρει απάνω του Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 613[8]. **11)** Σηκώνω κέρας σωτηρίας = στέλνω βοήθεια (πβ. Κ.Δ., Λουκ. 1, 69: ήγειρε κέρας σωτηρίας): να ζητήξομεν την βοήθειαν του Θεού ... να σηκώσει κέρας σωτηρίας να έλθει πάλι η Κωνσταντινούπολις εις τα πρώτα της Μορεζ., Κλίνη 23[v]. **12α)** Σηκώνω κεφάλι, βλ. ά. κεφάλι(ν) Φρ.· **β)** σηκώνονται κεφάλια = γίνονται εξεγέρσεις, επαναστάσεις: από τους πολλούς πολέμους και τες πολυαρχίες και τα πολλά κεφάλια οπού εσηκώνουντα και εκεί συχνά, εκλείοντο οι δρόμοι και δεν εδύνοντο οι οικονόμοι ... να στείλουσιν τίποτες εις το μοναστήριον Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 201. **13)** Σηκώνω το κεφάλι/τον λογαριασμό/το ψήφος = καταμετρώ πληθυσμό, κάνω απογραφή: να σηκώσεις τον λογαριασμό παιδιών του Ισραελ εις τους αναγραμμένους τους Πεντ. Έξ. XXX 12· Σήκωσε το κεφάλι παιδιά του Κεαθ απομεσοθιό παιδιά του Λεβη εις τις γενεές τους Πεντ. Αρ. IV 2· ανάγραψε παν πρωτόκοκο ασερνικό εις τα παιδιά του Ισραελ ... και σήκωσε το ψήφος ονόματά τους Πεντ. Αρ. III 40. **14)** Σηκώνω κόπια = αντιγράφω κείμενο, αποκτώ αντίγραφο κειμένου: Δέξου τα (ενν. τούτα τα βέρσα) το λοιπόν α θες και απήτις τα αναγνώσει| ότις ζητήξει κόπια δος του να την σηκώσει| διά να μπορούν να δούσινε και άλλοι την δούλεψίν μου Λεηλ. Παροικ. Αφ. 28. **15)** Σηκώνω το κρίμα/(το) φταίσιμο = διαπράττω αμαρτία, είμαι ένοχος αμαρτίας: αυτός μάρτυρας γή είδεν γή ήξερεν, αν δεν αναγγείλει, και να σηκώσει το κρίμα του Πεντ. Λευιτ. V 1· μη μισήσεις τον αδερφό σου εις την καρδιά σου ... και να μη σηκώσεις απάνου του φταίσιμο Πεντ. Λευιτ. XIX 17· ανήρ ότι να καταριστεί τον Θεό του και να σηκώσει το φταίσιμό του Πεντ. Λευιτ. XXIV 15. **16α)** Σηκώνω την κρίση = (πιθ., προκ. για το εβραϊκό αρχιερατικό επιστήθιο) φέρω τα διακριτικά σημάδια του θελήματος του Θεού: και να σηκώσει ο Ααρων τη κρίση παιδιών του Ισραελ ιπί την καρδιά του ομπροστά στο Κύριο πάντοτες Πεντ. Έξ. XXVIII 30· **β)** σηκώνεται η κρίσις = (τριτοπρόσ.) ανακοινώνεται καταδικαστική απόφαση (πβ. Κ.Δ., Πράξ. Αποστ. 8, 32, Π.Δ., Ησ. 53, 8): Με την ταπείνωσίν του ασηκώθη η κρίσις του, αμή το γένος του τις να το λογαριάσει; Σανκταμαύρας, Πράξ. Αποστόλ. (Κακ.-Πάνου) φ. 72[r]. **17)** Σηκώνω το λαμπρόν = σβήνω τη φωτιά· (εδώ μεταφ.): Έναι χρήση να σηκώσεις| το λαμπρόν από 'ξαντόν μου Κυπρ. ερωτ. 118[42]. **18)** Σηκώνω μαχαίριν απάνω εις κάπ. = επιτίθεμαι σε κάπ. με μαχαίρι: Έκοψεν (ενν. ο ρε Τζάκες) το κόμμαν του χεριού εκείνου όπου να σηκώσει μαχαίριν απάνω εις καβαλλάρην ή λιζίου Μαχ. 88[6]. **19α)** Σηκώνω (τη) μάχη/σεφέρι = ξεκινώ σύγκρουση, αρχίζω πόλεμο: Ήλθε καιρός και εσηκώθησαν μάχαι ανάμεσον των χριστιανών και των βαρβάρων Μορεζ., Κλίνη φ. 479[v]· Μα αλήθεια σου όποιος βασιλιός λογιάζει να σηκώσει| τη μάχη, πρέπει ολονομπρός βλέπηση να 'χει τόση Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. δ' 9· εγώ ωσάν οργισθώ και σηκώσω σεφέρι, όλος ο κόσμος ... δεν δύναται να με αντισταθεί Βίος Αλ.[2] 113· **β)** σηκώνομαι εις μάχην = ξεκινώ για πόλεμο: Κι ο βασιλεύς μετά στρατού εις μάχην εσηκώθη Κορων., Μπούας 114. **20)** Σηκώνω μοιρολόγι, βλ. ά. μοιρολόγιον Φρ. 2. **21)** Σηκώνω νερόν, βλ. ά. νερόν Φρ. 7. **22α)** Σηκώνει ο νους, βλ. ά. νους Φρ. 59· **β)** σηκώνω τον νου(ν), βλ. ά. νους Φρ. 60. **23)** Σηκώνω πόλεμον/(εις) πόλεμον, βλ. ά. πόλεμος Φρ. 18α, β. **24)** Σηκώνω πουλία = εκτρέφω κατοικίδια πτηνά: ο Σατούρνος ήτονε ο πρώτος οπού έδειξεν να δουλεύουν την γην και να φυτεύουν δενδρά και να ασηκώνει πουλία Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 7[r]. **25α)** Σηκώνω (τα) πρόσωπα κάπ. = φέρομαι σε κάπ. ευνοϊκά, παίρνω το μέρος κάπ.: μη σηκώσεις πρόσωπα φτωχού και μη διαπρέψεις πρόσωπα μεγάλο· με δίκο να κρίνεις τον σύντροφό σου Πεντ. Λευιτ. XIX 15· ιδού, εσήκωσα τα πρόσωπά σου απατά για το πράμα ετούτο να μη γυρίσω το κάστρο ος εσύντυχες Πεντ. Γέν. XIX 21· **β)** σηκώνω τα πρόσωπα προς κάπ. = στρέφω το βλέμμα μου σε κάπ., κοιτάζω κάπ.: να σηκώσει ο Κύριος τα πρόσωπά του προς εσέν και να

βάλει εσέν ερήνη Πεντ. Αρ. VI 26. **26)** *Σηκώνω τον σταυρόν* = οργανώνω σταυροφορία: *ω πάπα αγιότατε, της πίστεως ο στύλος* (παραλ. 1 στ.) *ποίσε ...| όλοι αυθέντες της Φραγκιάς να κάμουσιν αγάπην* (παραλ. 1 στ.) *και να σηκώσουν τον σταυρόν εσύ πρώτος και κείνοι* Ψευδο-Γεωργηλ., Αλ. Κων/π. 544· *οι χριστιανοί ήλθαν εις τα μέρη της Συρίας και της Παλαιστίνης ... διά να ελευθερώσουν την αγίαν πόλιν Ιερουσαλήμ και εσήκωσαν τον σταυρόν δι' αυτήν την υπόθεσιν* Ροδινός (Βαλ.) 190. **27)** *Σηκώνω το στοίχημα* = κερδίζω στοίχημα: *μάντευσέ το εσύ ... διά να ημπορέσω εγώ να ξεκαθαρίσω το άνωθεν αίνιγμα και να ασηκώσω το στοίχημά μου* Μπερτολδίνος 138. **28)** *Σηκώνω το τραπέζι(ν)* = μαζεύω τα σκεύη του φαγητού μετά το γεύμα, καθαρίζω το τραπέζι: *και όταν σηκώσουν το τραπέζι, να λογαριάζει* (ενν. ο βδελυρός) *πως επερίσσευσαν μισού ασπρού ρεπάνια, διά να μην τα φάγουν οι δούλοι του* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 126· *ο Μανόλης ήτον άνθρωπος ως νε' χρονών ... και τόσος ήτον φιλόξενος ότι το τραπέζιν του δεν το εσήκωνεν από μία εβδομάδα* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 56ʳ. **29)** *Σηκώνω φουσσάτα* = συγκεντρώνω στρατεύματα: *Δεν ηθέλησε την αυτήν σύβαση και εκοίταζε να σηκώσει φουσσάτα ... διά ν' αντισταθεί του σουλτάνου* Χρον. σουλτ. 101[35]. **30)** *Σηκώνω την φωνήν* = ανεβάζω την ένταση της φωνής μου, φωνάζω: *Ιδέ μου εκείνους τους άλλους κατακειτάμενους εις τα καπηλεία, να τρώγουσι, να πίνουσι, να μεθύουσιν, έπειτα να μου σηκώσουσι την φωνήν εις το τραγούδι* Πηγά, Χρυσοπ. 305· *Φωνή εσηκώθη φοβερή από όλον το φουσσάτον| ότι Έκτορας εκρέμνισεν Έλληναν βασιλέα* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 7062. **31)** *Σηκώνω τσι ψύλλους μου και φεύγω* = (ειρων., προκ. για άτακτη υποχώρηση) τα μαζεύω και φεύγω: *και ό,τι ώρα οι Τούρκοι εκούσασι ...| τον ερθομό μου εμένα εδώ, πάραντας εσηκώσα| τσι ψύλλους τως κι εφύγασι* Φορτουν. (Vinc.) Β' 88. **32)** *Σηκώνω την ψυχή μου προς κ.* = έχω την ελπίδα μου σε κ.: *Μη αδικήσεις μισταργόν φτωχόν και πένητον ... Εις την ημέρα του να δώσεις το μιστάρι του ... ότι φτωχός αυτός και προς αυτό αυτός σηκώνει τη ψυχή του* Πεντ. Δευτ. XXIV 15.

σήκωσις η.

Από το *σηκώνω* και την κατάλ. *-σις*. Πβ. σημερ. *σήκωση* (Σακ., Κυπρ. Β' 780, Λουκά, Γλωσσάρ.) και πληθ. *σήκωσες* (Χατζ., Λεξ., Γιαγκουλλής, Κυπρ. διαλ., Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.) στην Κύπρο με διαφορ. σημασ.

α) Η ενέργεια του σηκώνω· (εδώ συνεκδ.) το μυστήριο του βαπτίσματος: *Έλαβον κόρην εκ της αγίας κολυμβήθρας, έχων δε ο πατήρ μετά ταύτα ετέραν κόρην, ήν ουκ έλαβον εκ της αγίας κολυμβήθρας, ταύτην δύναμαι δούναι τω υιώ μου εις γάμον, διότις μετά την σήκωσιν της κολυμβήθρας εγένετο* (έκδ. *εγενόμην*· διορθώσ.), *ήγουν εγεννήθη ήν έλαβον εις νύμφην τω υιώ μου, καθώς λέγει βιβλίον ε' του κώδικος* Ελλην. νόμ. 570[25]· **β)** (εδώ προκ. για ιερατικό αξίωμα) καθαίρεση: *Κατάκρισις ή καθιέρωσις ού μετάθεσις ή σήκωσις μόνω τω Ρώμης αρχιερεί δίκαιον του αποστολικού προβλιζίου φυλαχθώσιν, ότι και εις αυτοίς ως και εις τοις ετέροις επισκόποις του αρχιερατικού αξιώματος τάξις εναπομείνει* Διάτ. Κυπρ. 507[25].

σηκωτής ο, Προδρ. (Eideneier)² Γ' 157-1 χφ P κριτ. υπ., 157-2 χφ P κριτ. υπ., 181.

Από το *σηκώνω* και την κατάλ. *-τής*. Η λ. στο ΑΛΝΕ· βλ. και LBG.

Βαστάζος, αχθοφόρος: *ως σηκωτής να εδούλευα την άπασαν ημέραν,| και το βραδύ να με έδιδον μεγάλην κομματούραν* Προδρ. (Eideneier)² Γ' 182.

σηκωτός, επίθ., Διήγ. ωραιότ. 914, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 185[14].

Από το *σηκώνω*. Η λ. στο Steph., Θησ. και σήμ.

1) Που τον σηκώνουν και τον μεταφέρουν στα χέρια: *Τι με ξανοίγεις και θαυμάζεις; Εγώ είμαι εκείνος απού έβγαλες οψές αργάς έξω της εκκλησίας σηκωτόν και η χαριτωμένη Δέσποινα με ανόρθωσεν* Μορεζ., Κλίνη φ. 542ᵛ· (εδώ προκ. για νεκρό): *Σαν έπεσεν ο Σαν πασάς εκείνος ο αξιωμένος,| ο Χοσαΐν απόμεινε περίσσα λυπημένος.| Ένα μνημούρι ξύλινο κάνουν και βάνουσί τον| και σηκωτό στο Ρέθεμνος οι σκλάβοι φέρνουσί τον* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 346[28]. **2)** Ξύπνιος: *Είντα δουλειά σε ξεκινά, είντα 'ναι η βια η τόση| κι εξύπνησες κι εντύθηκες δυο ώρες να ξημερώσει;| Ποτέ έτοιαν ώρα σηκωτό δε σ' είδαμε και ως μοιάζει| μαντάτο τίβοτις κακό θε να 'ναι που σε βιάζει* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 245.

σημαδεμός ο.

Από το *σημαδεύω* αναλογ. με τα ουσ. σε *-μός*.

(Εδώ ως σύστ. αντικ.) **α)** ενέχυρο: *αν σημαδεμό να σημαδέψεις το ρούχο του σύντροφού σου, ως να κάτσει ο ήλιος να το στρέψεις αυτουνού. Ότι αυτό το σκέπασμά του αμοναχό του, αυτό το ρούχο του εις πετσί του* Πεντ. Έξ. XXII 25· **β)** δάνειο: *μη σφίγξεις το χέρι σου από τον αδερφό σου τον πένητο· ότι άνοιγμα να ανοίξεις το χέρι σου αυτουνού και σημαδεμό να τον σημαδέψεις σώσμα του λείψιμού του ος να λείψει αυτουνού* αυτ. Δευτ. XV 8.

σημαδεύγω, βλ. *σημαδεύω*.

σημαδεύω, Χρον. Μορ. P 8122, Ιατροσόφ. (Oikonomu) 41[19], Μορεζ., Κλίνη φ. 292ʳ, Πιστ. βοσκ. V 6, 65, Ιστ. Βλαχ. 130, 2582, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 125[26], 161[24], Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.² Ιω. ιη' 32, Παύλ. Θεσ. Β', γ' 14, Στάθ. (Martini) Γ' 182, Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. 32[21, 25], Συμμ., Παστ. φίδ. Β' [175], Χριστ. διδασκ. 129, 151, 192, 410, 482, Ροδινός (Βαλ.) 171, 185, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 361, Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 85[5], 110[12], Μπερτολδίνος 104, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. Ιατρ. 24, 44, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) Προλ. 51, Μετάφρ. Ακαθ. Ύμν. 140[33]· *σημαδεύ(γ)ω*, Πηγά, Χρυσοπ. 181 (28), Σκορδύλης, Λόγ. Θεοτ. 444[515], Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 200[5], 345[3], Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 186[7]· *σημαδεύγω*, Μαχ. 370[21-22], 372[1], Μορεζ., Κλίνη φ. 5ᵛ, 6ʳ δις, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 405, Μορεζίν., Λόγ. 467, Πιστ. βοσκ. I 2, 5, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 37[33], 88[14], 129[25], Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 429, Ε' 494· γ' εν. αορ., *εσημάδηψεν*· μτχ. παρκ., *σημαδεμένος*, Μαχ. 502[26], 506[28-29]· Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 146[38-39], Χριστ. διδασκ. Προοίμ. [ς'].

Από το ουσ. *σημάδι* και την κατάλ. *-εύω*. Ο τ. *σημαδεύγω* στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.² Ε', 163). Η μτχ. *σημαδεμένος* στο Βλάχ. και σήμ. Η λ. τον 7. αι. (L-S Κων/νίδη Συμπλ., Lampe, Lex.), στο Meursius (*σημαδεύειν*, λ. *σημάδι*) και σήμ.

1α) Βάζω σημάδια, μαρκάρω: *Είπε* (ενν. *ο βιζίρης*) *ν' αρχίσουν αποκεί λάκκους*

να σημαδεύγου,| να σκάφτουσι, να μπαίνουσι, κι οι Τούρκοι να δουλεύγου Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 504[11]· γυρέψαν και το άνωθεν χωράφι του κυρ Αγγελούτζο και εβάλαν και εσημαδέψαν το και κείνο Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 231[12]· **β)** σημαδεύω με ευθεία γραμμή, οριοθετώ: και ετούτο να είναι εσάς σύνορο βορεινά από τη θάλασσα τη μεγάλη σημαδέψετε εσάς εις το Ορααρ Πεντ. Αρ. XXXIV 7· **γ)** καταμετρώ, υπολογίζω το μήκος: ηθέλησεν Αλέξανδρος εκεί να κτίσει χώρα,| κι εμέτρησε το πλάτος της τότε κατά την ώρα,| ομοίως και το μάκρος της εσημαδέψανέ το,| και να κτιστεί μικρότερη εσυβουλεύανέ το Αλεξ.[2] 555. **2)** Σχεδιάζω το σχήμα: Λέγοντας αυτά εσημάδευσεν (ενν. ο νέος) απάνω του τον τύπον του τιμίου σταυρού Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 153[39]· αμή εκείνος παρευθύς εκάλεσεν τον Χριστόν του εις βοήθειαν και εσημάδευσεν απάνω του και τον σταυρόν Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 125[30]. **3α)** Σημειώνω, γράφω, καταγράφω: Εδώ ήθελα να σιωπάσω, ... αμή επειδή και η αιδεσιμότης σου ... μας εγύρεψε ... μικρήν απόδειξιν του πώς, είτι κρατεί σήμερον η Ιερά Ρωμαίων εκκλησία, αυτά εκράτιε και πολλές εκατοστές χρόνων πριν του παγκακίστου σχίσματος, ... εσημάδεψα αυτά τα ολίγα Ροδινός (Βαλ.) 153· όλα εκείνα τα χωράφια ... καταπώς τα έχουσι, ίτσι η μία μερά ωσάν και η άλλη, σημαδεμένα εις το άνωθεν πρώτον ινστρουμέντο της αλλαξίας Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 364[6-7]· **β)** υπογράφω: εποίκαν γραψίματα με νοτάρην ... και εβουλλώσαν το με την βούλλαν τους ... και εσημάδεψάν το όλοι ο επισκόποι ... και ο ρήγας δεν το εσημάδεψεν, αμμέ αποδιάβασεν το πράμαν Μαχ. 54[20, 21]· διά πίστωσιν και βεβαίωσιν της αληθείας εποίκαμεν και εγράψαμεν το αυτόν προβιλίζιν και εσημαδέψαμέν το με τα γράμματά μας και εβουλλώσαμέν το με την βούλαν μας την συνηθισμένη Μαχ. 508[8]. **4α)** Συγκεντρώνω την προσοχή μου σε κάτι που θεωρώ σημαντικό και αξιόλογο, προσέχω: «Πεινώντας ενέπλησεν αγαθών». Σημαδέψετε τι λέγει: πεινώντας. Διότι, όποιος δεν είναι πεινασμένος, εκείνον τον ουράνιον άρτον δεν θέλει τον χορτάσει, μηδέ θέλει τον γευτεί ποτέ του. Ροδινός (Βαλ.) 127· μου εδόθη ένα ζήτημα να το εξηγήσω ... το οποίον ζήτημα ήτον ετούτο, σημάδευσέ το καλά. Δεν έχω νερόν και πίνω νερόν, αν εγώ είχα νερόν, έπινα κρασίον. Και εγώ ποτέ μου δεν ημπόρουννα να το μαντεύσω Μπερτολδίνος 138· Ας σημαδέψουν εδώ οι ιερείς, οι καλογέροι, οι καλογριάδες, άνδρες και γυναίκες, ότι, αν ψάλλουν τους θείους ύμνους, πρέπει να το κάμνουν χαρούμενοι και όχι λυπημένοι Ροδινός (Βαλ.) 90· **β)** επισημαίνω κ. ή κάπ.: κανένα πράγμα δεν είναι οπού να έχομεν χρέος ... να πιστεύομεν και να κρατούμεν, οπού ... ο Κύριός μας δεν το εσημάδευσε και εξεκαθάρισε διά των Ευαγγελιστών Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Εισαγωγή 14. **5α)** Σημαίνω: εις το εβραϊκόν είναι τρεις λέξεις· η μία λέγει νααρά, η άλλη μπεθουλά και η άλλη αλμά. Η νααρά σημαδεύγει την απλώς γυναίκα ... Το μπεθουλά σημαίνει την παρθένον ... Το αλμά θέλει να ειπεί την παρθένον, οπού άνθρωπος δεν είδε Σκορδύλης, Λόγ. Θεοτ. 440[404]· έπαρε το ψηφίν, οπού δηλοί μόνον ένα και βάλε σιμά εις αυτό εκείνο το τζέρο ... και πάραυτα ... από ένα έγινε δέκα: 10. Αν σμίξεις άλλην μίαν νούλλαν, κάμνεις εκείνο το ψηφίν, οπού εσημάδευε μόνον δέκα, να σημαδεύει εκατόν: 100 Ροδινός (Βαλ.) 103· **β)** συμβολίζω: ο φλογερός εκείνος και απηνής δράκων σημαδεύει την κοιλίαν του άδου, οπού χάσκει να μας καταπίει Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 64[16-17]· Η δε φάτνη των αλόγων, ξεύρεις τι σημαδεύγει; Το ακατανόητον του μυστηρίου, το άρρητον Πηγά, Χρυσοπ. 261 (30). **6)** Δείχνω, φανερώνω: τα

πυρωμένα δάκρυα που ασχόλαστα μου τρέχουν (παραλ. 1 στ.) θα σημαδεύουν φανερά πόσον πονεί η καρδιά μου Λίμπον. 61· Ο Ιωάσαφ ... το ήβαλεν (ενν. το λείψανον) εις ένα μνήμα ανδρών ευσεβών, όχι με βασιλικά φορέματα, αμή με ρούχα οπού εσημάδευγαν την μετάνοιαν Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 145[2]· Αυτάνα λοιπόν τα θεία σώματα έπεμπαν μεγάλην ευωδίαν, δεν σημαδεύγοντας καμίαν λύπην απάνω τως, αμέ ήταν ωσάν χαρούμενα Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 164[37]. **7)** Ερμηνεύω σημείο, συμπεραίνω: εφάνη την νύκτα εις τον Παύλον ένα όραμα: Εστέκετον ένας άνθρωπος Μακεδών, ..., λέγοντας: «Πέρασε εις την Μακεδονίαν και βοήθησέ μας». Και ωσάν είδε ο Παύλος το όραμα, παρευθύς εζητήσαμεν να πάμεν εις την Μακεδονίαν, σημαδεύοντες από τούτο πως μας εκάλεσεν ο Κύριος να τους ευαγγελίσομεν Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Πράξ. ις' 10. **8α)** Προλέγω, προσημαίνω: « ... όταν γηράσεις, θέλεις απλώσει τα χέρια σου και άλλος θέλει σε ζώσει, και θέλεις πάγει εκεί οπού δεν θέλεις». Και τούτο το είπε σημαδεύοντας με τι λογής θάνατον θέλει δοξάσει τον Θεόν Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ιω. κα' 19· είπασίν του (ενν. του βασιλέα) οι πρώτοι των ιατρών πως ανισωστάς ... θέλει ιδεί ήλιον ή φωτία το παιδί, χάνει παντάπασι το φως του, διατί έτις εσημάδευγεν η θέσις των ομματίων του Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 118[8]· **β)** προοιωνίζω, προμηνώ: Ένας κομήτης έπεσε ...| κι έδειχνε πως το Ρέθεμνος έχει να πολεμήσει·| κι εκει στο κάστρον έδωκεν ογιά να σημαδέψει| πως με τη στια την τούρκικη το τείχος θε να πέσει Τζάνε, Κρ. πολ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 183[9]· άστρα, πλανήτες, κύκλους τως και στράτες, απ' οδεύγου| στον ουρανό, κι ό,τι έρχουνται σ' εμάς, τα σημαδεύγου Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 436· τα όνειρα πολλές φορές, σ' έναν απού παιδεύγου,| πρίκες και πάθη, τά 'χουσι να τὄρθου σημαδεύγου Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 144. **9)** Στοχεύω, σκοπεύω με όπλο: η κονταρά του Ρώκριτου πλια δυνατά πληγώνει| που 'δωκε του Φιλάρετου εκεί που του ξαμώνει| στο κούτελο σημάδεψε, κι ηύρε το και στη μέση| κι εσάλεψε κι εκούνησε δυο τρεις φορές να πέσει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1405. **10)** Πληγώνω βαριά, σακατεύω: εκράτιε το για θάμασμα (ενν. ο βασιλιός) δυο να μπορούσι τόσα, κι άλλους εσημαδέψασι, κι άλλους εθανατώσα Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 604. **11)** Αφήνω σημάδι: Στα χείλη, οπού μου εσφάξασι, λίγ' έλειψε να πέμψω| μιαν δυνατή δαγκωματιά και να τα σημαδέψω Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [272]· στράτα που είναι σημαδεμένη από αμαξίου τροχόν Γιατροσ. Ιβ. 104· εδώ σε μτφ.: Παράξενο μου φαίνεται πλιότερα, μοναχή τση| γυναίκα να μπορά περνούν οι χρόνοι οι εδικοί τση·| και τα λιβάδια τα γλυκιά τση ζήσης, απ' οδεύγει,| μ' έναν αλέτρι έτσι βαρύ να θε να σημαδεύγει Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 352. **12α)** Βάζω κ. ως ενέχυρο, υποθήκη: τον τόπον του εσημάδηψεν και υπέρπυρα εδανείστη Χρον. Μορ. Η 8122· **β)** παίρνω ως ενέχυρο· αφαιρώ: μη κρίνεις κρίση ξένου ορφανού και μη σημαδέψεις ρούχο χήρας Πεντ. Δευτ. XXIV 17· να μη σημαδέψει μύλον και απανωμύλι, ότι ψυχή αυτός σημαδεύγει Πεντ. Δευτ. XXIV 6 δις· (εδώ με σύστ. αντ.): ότι να δανείσεις το σύντροφό σου δάνεισμα τίποτα, μη έρτεις προς το σπίτι του να σημαδέψεις το σημάδι του Πεντ. Δευτ. XXIV 10· αν σημαδεμό να σημαδέψεις το ρούχο του σύντροφού σου, ως να κάτσει ο ήλιος να το στρέψεις αυτουνού. Ότι αυτό το σκέπασμά του αμοναχό του, αυτό το ρούχο του εις πετσί του· εις τι να πλαγιάσει; Πεντ. Έξ. XXII 25· **γ)** δανείζω: ο κύριος ο θεός σου σε ευλόγησεν ... και σημαδέψεις έθνη πολλά και εσύ να μη σημαδευτείς και να 'ξουσιάσεις εις έθνη πολλά και εις εσέν να μη 'ξουσιάσουν Πεντ. Δευτ. XV 6 δις·

(εδώ με σύστ. αντ.): *μη σφίγξεις το χέρι σου από τον αδερφό σου τον πένητο ότι άνοιγμα να ανοίξεις το χέρι σου αυτουνού και σημαδεμό να τον σημαδέψεις σώσμα του λείψιμού του ος να λείψει αυτουνού* Πεντ. Δευτ. XV 8.

Η μτχ. παρκ. *σημαδεμένος* ως επίθ. = **α)** υπογεγραμμένος: *ειπέν του κοντοσταύλη ... ας ποίσει με τον καντζιλιέρην έναν προβιλίζιν και σημαδεμένον με τον ρήγα, και ας μας πέψει αμάχια* Μαχ. 476^{17}· *εδώκαν τα χαρτία της ρήγαινας σημαδεμένα με τα γράμματα τους καπετάνους, διά να μεν κουρσέψου τα σπιτία τους* Μαχ. 422^{34}· **β)** στιγματισμένος: *εντράπηκεν ο ταπεινός ο παραγιαλίτης,| να κρυβηθεί εγύρευσεν, μήπως τον ατιμώσουν.| Και όρισεν ο αετός, ο βασιλεύς ο μέγας,| και την ουράν του ανέσπασαν, την μύτην του τσακίζουν·| ορίζει και απολύουν τον να έναι σημαδεμένος| να τον γινώσκουν άπαντες και να τον κατακρένουν* Πουλολ. (Τσαβαρή^{2}) 322· *να βλογηθείς έναν της όρεξής σου* (παραλ. 2 στ.) *φρόνιμον, ύγειον και καλόν αυτείνον να τον εύρεις.| Νά 'χει το όνομα καλόν, να μη έν' σημαδεμένος* Δεφ., Λόγ. 449· **γ)** ανάπηρος, σακάτης: *έφτασε κι η Περτζιόλενα οπού 'ν' γεροντιασμένη| με την Εργίναν την πτωχήν οπού 'ν' σημαδεμένη* Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 502.

σημάδι το, Σπαν. (Ζώρ.) V 233, Χρον. Μορ. Η 4451, Χρον. Μορ. Ρ 4451, Λίβ. διασκευή α 1837, Λίβ. Esc. 1726, 1727, 1935, Λίβ. Va 1586, 1633, 1669, Αχιλλ. L 377, Αχιλλ. (Smith) Ν 532, Χρον. Τόκκων 2523, 2777, 3664, Φαλιέρ., Ιστ.^{2} 171, 404, Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 28, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 152, Θησ. Δ' [48^{4}], Ζ' [96^{7}], ΙΒ' [27^{3}], Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)^{2} 77, 1119, 1973, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 313, 337^{v}, Πεντ., Γέν. IX 13, 17, Έξ. III 12, Αρ. II 2, Δευτ. IV 34, κ.α., Αχέλ. 1629, 1630, 1803, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 136^{25}, Χρον. σουλτ. 39^{5}, 52$^{23, 24}$, 75^{5}, 96$^{27-28}$, Zygomalas, Synopsis 136 Α 86, 145 Β 22, 158 Γ 27, κ.α., Μορεζ., Κλίνη φ. 29^{v}, 80^{r}, 367^{v}, Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 219^{20}, Πανώρ. Β' 214, 277, Δ' 204, Ε' 422, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 111, Δ' 697, Ε' 155, Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Γ' 121, Δ' 29, 39, Κατζ., Πρόλ. 21, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 131^{23}, Πιστ. βοσκ. I 1, 3, II 1, 358, III 6, 192, Παλαμήδ., Βοηβ. 588, Σουμμ., Ρεμπελ. 185, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Α' 1511, Β' 223, Γ' 258, κ.α., Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.^{2} Εισαγ. 18, Ματθ. ιβ' 39, Πράξ. Α' 3, Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 162$^{24, 29-30, 30}$, 183^{45}, Ροδολ. (Αποσκ.) Αφ. 31, Α' 517, Β' 63, Διήγ. ωραιότ. 303, 307, 655, Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 12^{137}, 37^{124}, 39^{8}, κ.α., Νομοκριτ. 70 δις, 77, 95 πολλ., κ.α., Σουμμ., Παστ. φίδ. Πρόλ. [19], Α' [3], Β' [166], κ.α., Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 131, 280, 357, Φορτουν. (Vinc.) Αφ. 55, Πρόλ. 7, Δ' 445, Ροδινός (Βαλ.) 90, 92 δις, Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 89^{8}, 103$^{21, 26}$, 107^{34}, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 31, Β' 431, 441, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 270^{8}, 285^{24}, 329^{13}, κ.π.α.· *σημάδι(ν)*, Χρον. Μορ. Η 4495, Χρον. Μορ. Ρ 4495, Απολλών. (Κεχ.) 774, Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων\π. 818, Αχέλ. 1446, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1188, 1830, 3443, κ.α.· *σημάδιν*, Τρωϊκά 534^{9}, Αιν. άσμ. 129, Παράφρ. Μανασσ. 313, Ασσίζ. 215^{11}, Χρον. Μορ. Η 8261, Χρον. Μορ. Ρ 8261, Σαχλ., Αφήγ. 185, Λίβ. διασκευή α 1874, 1875, κ.α., Λίβ. Esc. 3676, 3700, Αχιλλ. L 378, Αχιλλ. (Smith) Ν 533, Ψευδο-Γεωργηλ, Αλ. Κων/π. 292, 949, Μαχ. 458^{12}, 486^{35}, 510^{33}, Θησ. Ζ' [110^{1}], Θησ. (Foll.) I 13, Βουστρ. (Κεχ.) Β 315^{14}, Λίβ. Va 1621, 3386, Απόκοπ.^{2} 401, 417, Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 133^{35}, 142^{28}, 144^{39}, Δεφ., Λόγ. 93, Πορτολ. Α 16^{5}, Αχέλ. 1007, Μορεζ., Κλίνη 184^{v}, 192^{r}, 235^{r}, Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 95^{15}, Βίος Αισώπ. (Eideneier) D 229^{21}, Κυπρ. ερωτ. 1^{1}, 10^{1}, 151^{15},

Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 264· *σημάδι(ον)*, Metrol.^{2} 47^{3}, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 36· *σημάδι(ο)(ν)*, Hist. Imp. 4, Πορτολ. Α 16^{13}, Διγ. Άνδρ. 371^{3}· *σημάδιον*, Διγ. Άνδρ. 332^{8}, Διαθ. Νίκωνος 259.

Από το μτγν. ουσ. *σημάδιον*. Ο τ. *σημάδιν* το 10. αι. (LBG, λ. *σημάδιον*), στο Meursius (στη λ.) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Σακ., Κυπρ. Β', 780, Λουκά, Γλωσσάρ.). Η λ. στο Meursius και σήμ.

1α) Σημείο, ορισμένη θέση στο χώρο: *κινάται κατ' ανάγκην* (ενν. *ο ήλιος*), *και μεταβαίνει από σημάδι εις σημάδι, και βασιλεύει και ανατέλλει, διά να θερμαίνει τα δένδρη και τα σπέρματα* Βενετζάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 104^{5}· **β)** διαχωριστική γραμμή, όριο: *Και εσημείωσε ο Μωυσής το γύρο όλο το βουνό του Σινά, ότι να μηδέν ημπορούν να απεράσουν από εκείνο το σημάδι, διότι έτσι του είπεν ο Θεός, και ει τις ήθελεν εγγίξει το βουνό να απεθάνει* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 174^{v}. **2α)** Σχέδιο, (γραμμική) παράσταση, απεικόνιση: *ο τσουκαλάς έχει μεγάλην άδειαν,| και κάμνει αγγεία εύμορφα, χυτά με τα σημάδια* Γεωργηλ., Θαν. 245· **β)** σχήμα, περιγραμμένη επιφάνεια: *Νυν ιδείν και του σημαδίου τον τόπον. Έχει η κεφαλή ν' και η πόδωσις ν' ... έχει και το έν πλάγιον σχοινία π' και το έτερον π' ... και πολυπλασίασον τα ν' με τα π' και γίνονται δ. Ιδού τοσούτων μοδίων εστίν η τοιαύτη γη και το μέτρον του σημαδίου* Metrol.^{2} 56$^{17, 23}$· **γ)** μονάδα μέτρησης μήκους (1 *σημάδι* = 3,5 *πήχες*, Schilbach [Metrol.^{2} σ. 187]): *Το σχοινί ι' σημάδια ένι, το σημάδι γ'c'' πήχες* Metrol.^{2} 47^{3}. **3α)** Ένδειξη, δείγμα, απόδειξη: *Η ζήλα τήν έχει ο άνθρωπος εις την γυναίκαν του ού η γυναίκα εις τον άνθρωπον ένι σημάδιν της αγάπης* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 123^{5}· *Χίλια σημάδια να θωρεί άθρωπος, να κατέχει| άδολα πως τον αγαπά, αναπαημό δεν έχει· μα λέγει και ξαναρωτά και ξαναδικιμάζει| τήν αγαπά αν τον αγαπά και πάντα του λογιάζει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Ε' 737· *σε τούτο σε παρακαλώ για σημάδιν φιλίας| πεντακοσίους διαλεκτούς άνδρας Αλαμανίας| σιδερωμένους δέομαι να τους δώσεις εμένα,| για να γνωρίσουν οι εχθροί πως είμεσθε το ένα* Παλαμήδ., Βοηβ. 1245· **β)** (νομ.) τεκμήριο, απόδειξη: *Όταν είναι φανερά τα τεκμήρια, ήγουν τα σημάδια διά τα οποία ο κατηγορούμενος βασανίζεται, τότε και δεύτερον βασανίζεται και τιμωρείται και παιδεύεται ο τοιούτος, αν αντιλέγει και εναντιείται εις τα φανερά σημάδια τα καταπάνω του* Zygomalas, Synopsis 196 Ζ 14 δις· *οπού σημάδια πεπλασμένα ποιεί και δόλια, ως πλαστογράφος κρίνεται και παιδεύεται* Zygomalas, Synopsis 269 Π 64. **4)** Αντικείμενο που επιδεικνύεται ως επιβεβαίωση ενός γεγονότος, απόδειξη: *να την πάγεις εις τόπον έρημον και εκεί να τηνε θανατώσεις ... και οδιά σημάδι θέλω να κόψεις τα χέρια της να μου τα βαστάς* Μορεζ., Κλίνη 235^{r}· *λέγω την: «Δος με και συ σημάδιν| διά γνωριμίαν σου να κρατώ, να μάθει ότι ηύρηκά σε».| Και το δακτυλιδόπουλον εβγάνει παραυτίκα,| το την απέστειλεν αρχήν με το ερωτοπιττάκιν* Λίβ. διασκευή α 3832· *γράφω σε, δεσποτεία μου, μυριοπαρακαλώ σε,| πέψε σημάδιν εις εμέν να το έχω αντί εσένα* Λίβ. διασκευή α 1955· *να βλέπεις το σημάδιν μου και να παρηγορήσαι* Λίβ. διασκευή α 2083· προκ. για το δαχτυλίδι του αρραβώνα: *Πιάσ' και το δαχτυλίδι μου, και ας είναι ογια σημάδι| και μαρτυριά τση παντρειάς που μελετούμε αμάδι* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 481· (εδώ πιθ. δηλωτικό εξουσιοδότησης ή εντολής, βλ. και Lurier, Chron. Mor. 202): *ο αφέντης της Καρύταινας ... εβάστα τα σημάδια,| τά έδωκεν ο πρίγκιπας να δώσει των καστελλάνων* Χρον. Μορ. Ρ 4495· *και πηγαίνοντα το κο-*

πέλλιν και έδειξέν του το σημάδιν του Πρεμερά, αφήκεν τον και 'πήρεν άλογα ιγ' Μαχ. 496[7]. **5)** Εγγύηση δανεισμού, υποθήκη, ενέχειρο: *Δεν ορίζει η διάταξις, να πουλεί ο άνδρας της γυναικός του τα είδητα, είτε κινητά, είτε ακίνητα, ούτε να τα θέσει σημάδι, ήγουν τα προικιμαία* Νομοκριτ. 94· *Κυρίως ενέχυρον λέγεται το σημάδι οπού δώσει ο άνθρωπος εις τα χέρια του ανθρώπου οπού δανείζει, ήγουν κούπα, ή πεύκι, ή φορεσία και απλώς όλα τα κινητά πράγματα, οπού επάρει τινάς εις τα χέρια του σημάδι, ενέχυρον λέγεται* Νομοκριτ. 95· *Τα δε ακίνητα πράγματα οπού δεν σαλεύουνται από τον τόπον τους, όσα σημάδι και πάλιν εις τούτον τον τόπον τους στέκουνται, ήγουν αμπέλια, χωράφια, σπίτια, κήπους, και τα όμοια, υποθήκη, ήγουν σημάδια λέγουνται* Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 636, ια' 11· *σημάδιν μάς άφηκες το κάλλιον σου φαρίτσιν* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 1005. **6α)** Φυσικό σημείο ή περιστατικό που εκλαμβάνεται ως προάγγελος (συχν. με τον προσδ. καλό, κακό) ή ακόμη και αιτία πρόκλησης καλού ή κακού γεγονότος, οιωνός: *Ύπαγε προς την πόρτα και ίδε. Και εάν ίδεις δύο κουρούνας, έλα να με το ειπείς, ότι καλόν σημάδι έναι. Ειδέ και ιδείς μία, κακόν είναι η ορνεοσκοπία* Βίος Αισώπ. (Eideneier) Κ 182[14]· *ετούτα τα πουλιά, που εσμίξαν έτσι ομάδι,| χαρά μεγάλη προμηνού και γάμου είναι σημάδι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε' 800· *Λέγουσι· «συναπάντημα είναι κακόν μεγάλον| αν απαντήσεις τον παπάν ή ιερωμένον άλλον»* (παραλ. 2 στ.) *αντίς να κράξουν ιερείς για να τους ευλογήσουν,| να πάγουν στο ταξίδι τους, καλά να ευτυχήσουν,| αυτοί τον αποστρέφονται διά κακόν σημάδι* Ιστ. Βλαχ. 1739· **β)** υπερφυσικό σημείο, φαινόμενο: *με θαμάσματα πολλά και με σημάδια εσέβη,| όντεν ο Θεός εθέλησε στον κόσμο κι εκατέβη* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1538· *Πολλά σημάδια εφάνησα τη νύκτα αυτή, την ώρα| απού εγεννήθη ο Χριστός ...| Στη Ρώμη τότε εφάνηκε ετούτο το σημάδι:| μια βρύση φοβερότρομη κι ήρρικτε όξω λάδι.| Και δεύτερο ο βασιλιός απού 'τονε στη Ρώμη| ένα σημάδι φοβερό είδε αυτός ακόμη.| Εστράφην εις τον ουρανό, θωρεί λαμπρό σημάδι,| γυναίκα τέκνο και κρατεί κι εστέκασι ομάδι* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 2122, 2124, 2127, 2128· *Πόλεμοι μυριαρίφνητοι, χρόνοι καταραμένοι,| πάντοτες να 'ναι οι Χριστιανοί εις το κακό δοσμένοι.| Σημάδια θέλουσι φανεί στον ουρανό κι εις τ' άστρη| κι εις κάθα χώρα και χωριό, 'ς κάθα πόλη και κάστρη* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 4734· (εδώ) τέρας: *εκείνοι οπού ήσαν ομού με τον Ξάνθον, όταν είδαν τον Αίσωπον και εγέλασεν και εφάνησαν τα δόντια του, εφάνη τως πως είδαν τίποτες μεγάλον σημάδιν* Βίος Αισώπ. (Eideneier) Ι 252[30]. **7α)** Διακριτικό ή αναγνωριστικό σημείο: *να κάμετε ένα σημάδι απάνω εις τες πόρτες σας με το αίμα, διότι εγώ θέλω απεράσει τούτην την νύκταν από την μέσην της Αιγύπτου, και οι πόρτες οπού θέλουν είσταιν σημαδεμένες κακόν δεν θέλουν πάθει ουδένας* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 163[r]· *θέλει είσταιν το αίμα αυτό εις εσάς διά σημάδι εις τα σπίτια σας ... και θέλω ιδεί το αίμα και θέλω σας φυλάξει και κακόν εις εσάς δεν θέλει είσταιν* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 166[r]· **β)** (προκ. για φυσιογνωμικό χαρακτηριστικό): *Ο Αλέξανδρος ασηκώθηκε και ωσάν αποκρισάρης αρχίνισε να λέγει της βασίλισσας. Και εθαύμαζέ τον η βασίλισσα τους λόγους οπού ελάλει και σημάδια του προσώπου του εδοκήθη και έβαλε κατά νουν της· «Μήνα ένι τούτος ο βασιλεύς ο Αλέξανδρος της Μακεδονίας ο αυθέντης;»* Διήγ. Αλ. Ε (Konst.) 137[12]· *εκείνη δε* (ενν. η κόρη) *τον Βέλθανδρον εκατεσκόπησέν τον·| σημάδια του προσώπου του, τα ά είχεν εις νουν της,| είδε κι εκαλογνώρισεν, όλα πιστώθηκέν τα* Βελθ.

819· **γ)** (προκ. για χαρακτηριστικά τόπου): *αρμένιζαν, κάτεργα και καράβια,| έως οπού γνωρίσασιν του τόπου τους σημάδια* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1188· *Η Χίος εις το ακρωτήριν του μαστόρου έχει βουνίν υψηλόν ... εκείνον το βουνίν έναι το σημάδιν της Χίος... θωρείς το απομακρέα ωσάν τρούλον* Πορτολ. Α 108[3]· *εις το ακρωτήριν της Βίγλας έχει λιμνιώναν και έναι ακρωτήριν στρογγυλόν και απάνω του στέκει το σημάδιν ωσάν τρουλίν* Πορτολ. Α 3[7]. **8)** Σύμπτωμα ασθένειας: *ώσπερ άνωθεν η διάγνωσις της αιτίας, ήγουν τα σημάδια της ασθενείας, προηγήσαντο της θεραπείας, πρέπον και ενταύθα αυτό τούτο ποιήσαι* Επιστ. ιατρ. ποδ. 39· *Εις το ρίγος ωφελεί, προτού να του έλθουν τα σημάδια του ρίγους, να του δώσεις του ανθρώπου ένα δράμι και μισό από την αντίδοτον οπού ονομάζεται σωτήριος με κρασί και να τον σκεπάσεις να ιδρώσει* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 36. **9)** Οτιδήποτε απομένει από όπου πέρασε ή έγινε κ., κατάλοιπο, ίχνος: *εκλαίγασι λογιάζοντας πως να το ηύρεν το παιδίον τίποτας θηρίον και έφαγέν το, και πάλι άλλοι ελέγασι ότι πως το θηρίον ήθελεν αφήσει καν τα κόκαλα και αυτείνοι εγύρεψαν όλον το όρος και δεν είδασι τίποτας σημάδι* Μορεζ., Κλίνη φ. 136[r]· *Κάποια γυναίκα εντόπια, ... ήτον βαρυνομένη καταπολλά από το πάθος του Καρκίνου, και εκινδύνευε τον θάνατον ... Η οποία μόνον οπού αλείφθηκε με το θείον Μύρον ... τόσον ιατρεύθη καταπολλά, ώστε πούπετε δεν έμεινε σημάδιον του πάθους* Διαθ. Νίκωνος 259· *πολλοί τινες αρχιερείς απιστούσαν το πως είναι αχειροποίητη η εικόνα και με το μαχαίρι έσκαφταν και επελεκούσαν την εικόνα πολύ βαθέα, ως τάχα είναι με χρώμα ιστορισμένη· ... και φαίνουνται τα σημάδια ως και την σήμερον το πως την επελεκούσαν* Συναδ. (Χρον.-Διδαχ.) φ. 199[v]· *Ο Έκτορας δύο σπαθές τον έδωκεν* (ενν. τον Αχιλλεύ) *εις το έλμον·| το σημάδιν τους φαίνοταν επάνω εις το κεφάλιν* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 6099. **10α)** Ουλή, σημάδι στο δέρμα: *Παρευθύς του έπεσεν όλη η λέπρα ... και επόμεινεν η σάρκα του καθαρότατη, απού δεν είχεν απάνω του ... ούτε καν σημάδι κανένα* Μορεζ., Κλίνη 80[r]· *Αν δεν ιδώ εις τα χέρια του τα σημάδια των καρφίων, και αν δεν βάλω το δάκτυλόν μου εις τα σημάδια των καρφίων ... δεν θέλω πιστεύσει* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ιω. κ' 25· *ο δαίμων ... του έδωκεν πληγές τες οποίες ανθρώπινος επιμελεία δεν εδύνετονε να τες ιατρεύσει, καθώς εμαρτυρούσαν ..., ακομή και τα σημάδια απού του επόμειναν* Μορεζ., Κλίνη 282[r]· *Δακάνω σε και δάκα με και ας κάμομεν ομάδι| μ' ένα γλυκότατο φιλί ο είς τ' αλλού σημάδι* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 684· **β)** (μεταφ.) στίγμα: *εάν εγώ έκαμα τέτοιον πράγμα, να πέψει ο Θεός φωτία να με καύσει, και να γενώ σημάδιον εις τον κόσμον, ως διά να μη φυλάξω τα μυστήρια του ανδρός μου, και να με ιδούν άλλες να φυλαχθούσιν* Διγ. Άνδρ. 332[8]. **11)** Σύνθημα **α)** έναρξης (κυρίως μάχης, πολέμου): *σημάδι δίδει ετότες| κι ευθύς επεταχτήκασι με τα σπαθιά οι στρατιώτες* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 321· *ηρματώθησαν τα φουσσάτα και εδώκαν τα βούκινα και εσηκώθησαν τα φλάμουλα εις σημάδι πολέμου* Χρονογρ. (Λαμψ.) 227· *Η σάλπιγγα εδευτέρωσε τση μάχης το σημάδι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 1659· **β)** σινιάλο, νεύμα: *το σημάδιν του Τρίστα ήτον να πυριοβολήσει εις τον γιαλόν, για να πάγει η βάρκα, να τον πάρει εις το ξύλον* Βουστρ. (Κεχ.) Β 315[17]· *Αμή ας ποίσομεν καπνόν να έλθουν οι απελάτες* (παραλ. 2 στ.) *Και εις το βουνίν υπήγασιν και εποίκαν το σημάδιν| και τρία μερόνυκτα ήπτασιν, κανείς ουδέν εφάνη* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1346· *Τριγύρου* (ενν. στο σπήλαιο του ύπνου) *στέκ' η σιωπή τού καθενός να δώσει| σημάδι να 'ναι απόμακρα κι εκεί να μη σιμώσει* Αχέλ.

1395. **12α)** Σύμβολο: *να ομοφωνήσουσιν οι χριστιανοί τε όλοι,| και να σηκώσουν τον σταυρόν, του Χριστού το σημάδι,| με λιτανείες, δέησες, προσευχές και δακρύων* Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 292· **β)** έμβλημα: *έβαλεν απανωκλίβανον, σημάδι μακιδονίτικο, απάνωθεν τα άρματα* Διήγ. Αλ. G 273[11,15]· *φλάμπουρον με τα σημαδία του ρηγός* Μαχ. 376[17]· *Ο Έκτωρ έφθασε κρατώντα το κοντάριν* (παραλ. 1 στ.) *σκουτάριν είχε ολόχρυσον, σημάδιν δύο λεοντάρια·| ούτως και εις το κοντάριν του είχε το πανιτσέλιν* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 3143· *τον σταυρόν να βάλετε σημάδι στ' άρματά σας* Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 960· *Εφόριεν στο κεφάλιν του κασσίδιν ωραιωμένον* (ενν. *ο Ιμπέριος*)·| *κόρακαν είχεν εγκοφτόν στου κασσιδίου την τρούλλαν| και εις του πουλίου την κεφαλήν, στην κορυφήν του απάνω| είχεν πτερόν του παγωνιού βαμμένον κιτρινόχροιον.| Τούτο ήτον το σημάδιν του τό σύρνει εις τα άρματά του* Ιμπ. 394· **γ)** σημαία, λάβαρο: *ορισμόν του ζήτησαν* (ενν. *οι ναύτες*), *να μπουν εις τον λιμνιώνα·| και αυτός* (ενν. *ο Απολλώνιος*) *ορίζει ... να εμπούν χωρίς σημάδιν,| χωρίς σημάδιν φλάμπουρον, όλοι μαυροφορούσαν* Απολλών. (Κεχ.) 639, 640· *επέψαν τους μαντατοφόρους τους ... εις τον ρήγα παρακαλώντα τον να έχει καλήν αγάπην μετά τους και εταχθήσα ... να βάλει τα σημαδία του εις τους τόπους τους, και να είναι ανθρώποι του* Μαχ. 108[14]· εδώ σε μεταφ.: *Α δενδρόν μου πανσέληνον, του σπιταλιού σημάδιν,| του κοντοστάβλη γιασιμίν, έλα, 'φέντη μου, ας φιλούμεν* Ερωτοπ. 450. **13α)** Σημείο σκόπευσης, στόχος: *άλλοι στο πάλεμα συμπολεμούν ομάδι| και το κοντάρι άλλοι πετούν, να 'βρουσι το σημάδι* Σουμμ., Παστ. φίδ. Πρόλ. [72]· (σε μεταφ.): *Φόβος και πόθος πολεμά, και εγώ 'μαι το σημάδι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 1657· *Οι λογισμοί είναι σαϊτιές, καρδιά μου είν' το σημάδι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 269· *αγάλια αγάλια σώνει| εις το σημάδι το μακρύ* (ενν. *την προξενιά του γάμου*), *κι ήρχισε να ξαμώνει* (ενν. *ο Πεζόστρατος*).| *Αποκοτά δυο τρεις φορές να το ξεφανερώσει| κι οπίσω τον εγιάγερνε κι εκράτιε τον η γνώση* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 914· **β)** σκοπός: *τα οπίσω αλησμονώ και απλώνομαι εις τα μπροστινά, τρέχω εις το σημάδι, εις το βραβείον του καλεσμού του Θεού, οπού μας καλεί απάνου εις τον Χριστόν Ιησούν* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παύλ. Φιλ. γ' 14· *προς το σημάδι τούτο,| ... να ζεις στον κόσμον θέλω* Πιστ. βοσκ. IV 8, 264.

Έκφρ. *Μηδέ για σημάδι* = κανείς (πβ. σημερ. έκφρ. *ούτε για δείγμα*): *το κάστρο μ' όλο το λαό παντελώς ν' αφανίσεις,| κούρτες και μοναστήρια, κανένα μην αφήσεις,| μόν' να τους κόψεις, λέγω σου, να πάνε εις τον Άδη,| να μη φανεί μηδέ τινάς απ' αυτούς για σημάδι* Διακρούσ. (Κακλ.) 98.

Φρ. 1) *Δείχνω σημάδι*, βλ. Επιτομή, λ. *δείχνω* ΙΑ' 9 Φρ. **2)** *Δίδω σημάδι* = εκδηλώνω, φανερώνω: ΚΑΡΠΟΦΟΡΟΣ: *Κι εσένα μπορεζάμενο πώς ήτονε τση τόσης| φωτιάς, οπού σ' επαίδευγε, σημάδι να μη δώσεις;|* ΠΑΝΑΡΕΤΟΣ: *Οι φρόνιμοι τα πάθη τως κουρφότατα κρατούσι,| κι όντε πονούσι στην καρδιά, τα χείλη τως γελούσι* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 232· *ανάμεσα στα χείλη μου στέκεται κι ανιμένει* (ενν. *ο πόθος*)| *πότες να δει την κόρη μου σημάδι να τση δώσει| το πως για κείνη σε φωτιά βρίσκομαι τώρα τόση* Πανώρ. Γ' 411· *ανέν και τονε σφάξω εδώ, τ' αίμα του θέλει δώσει| σημάδι εις το πράγμ' αυτό, και να με φανερώσει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [1306]. **3)** *Λέγω το σημάδι* = εκβάλλω πολεμική κραυγή: *Πολυδαμάς εστρίγγισε, λέγει και το σημάδιν| στην μέσην εκατέβηκε, πόλεμον κάμνει μέγαν* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.)

3635. **4)** *Κάνω σημάδι*, βλ. Επιτομή *κάμνω*, Φρ. 101.

σημάδιν, σημάδιον το, βλ. *σημάδι*.

σημαία η, Πανάρ. 77[16], Δούκ. 147[16], Αξαγ., Κάρολ. Ε' 555, Ψευδο-Σφρ.-324[18]· *σημεία*, Ψευδο-Σφρ. 324[17].

Η λ. και ο τ. μτγν. Η λ. και σήμ.

(Πολεμικό) λάβαρο, έμβλημα, σημαία: *και σημαίαν εύροντες* (ενν. *οι της ακροπόλεως*) ... (παραλ. 3 στ.) *ήν επί πύργου ύψωσον...,| ... έκραζον: ...,| ζει βασιλεύς ο Κάρολος* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 547· *άρχοντες πλείστοι και κύκλωθεν κύκλῳ σημαίας είχον χρυσάς και σάλπιγγας απείρους* Ψευδο-Σφρ. 324[11]· *εις την πρύμναν* (ενν. *του πλοίου*) *χρυσάς σημείας* Ψευδο-Σφρ. 324[18].

σημαίνω, Διγ. Α 1832, Διγ. Ζ 4056, Ερμον. Β 114, Βίος Αλ. 1871, 4624, Λίβ. διασκευή α 924 κριτ. υπ., Ιμπ. 853, 854, Τζαμπλάκ. (Λαμπ.) 21, Λέοντ., Αίν. Ι 1, Φυσιολ. (Legr.) 764, Φυσιολ. (Kaim.) 22b[7,9], 23a[7,9], Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 316, Δούκ. 349[5], Θησ. Ζ' [59[2], 151[8]], Απόκοπ.[2] 93, Λίβ. Va 898, 2270, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΙΘ' [511], Λουκάνη, Άλ. Τροίας [120], Αξαγ., Κάρολ. Ε' 1239, Παϊσ., Ιστ. Σινά 1364, Μορεζ., Κλίνη φ. 280[v], 222[r] δις, 222[v], 414[r], Ονειροκρ. Ιβ. 16 (πολλάκις), 18, 20 (πολλάκις), κ.α., Ιστ. Βλαχ. 1627, 2659, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 61, Ροδινός (Βαλ.) 97, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1372, Διγ. Ο 1727, 1736, 1746, 2432, 2435, Τζάνε. Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 382[11], Κονταράτος, Στίχ. πολιτ. μετά στ. 513.

Το αρχ. *σημαίνω*. Η λ. και σήμ.

Α' Μτβ. **1)** Κάνω κ. γνωστό, πληροφορώ, ειδοποιώ για κ.: Δούκ. 309[1], Βίος Αλ. 4141, Φυσιολ. (Kaim.) 22a[7,9]. **2α)** Δηλώνω, φανερώνω κ.: Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 412, Δεφ., Λόγ. 568· (προκ. για λέξη, πρόταση): Λεξ. Ι 202, Σκλέντζα, Ποιήμ. 1[7]· (προκ. για ερμηνεία ονείρων): *Από ύψους κάτω οράν, ζωήν μακράν σημαίνει* Ονειροκρ. Ιβ. 16· **β)** (θεολ.) προεικονίζω: *αυτού* (ενν. *ανατολικά του αγίου Τάφου*) *ήτον ... η στάμνος του μάννα και η ράβδος η βλαστήσασα του Ααρών και η λυχνία η επτάφωτος ... και όλα λοιπόν τα παλαιά και σκιώδη της Παλαιάς Διαθήκης, τα οποία όλα εσήμαιναν και προετύπωναν την Θεοτόκον* Προσκυν. Κουτλ. 390 138[21]· *Τα δε δύο ορνίθια εκείνα, οπού ελάμβανεν ο ιερεύς εις το να καθαρίσει τον λεπρόν, ... άλλο δεν επροτύπωναν, παρά τας δύο φύσεις του Χριστού, την θεότητα και την ανθρωπότητα ... με την θυσίαν τούτων των δύο ορνιθίων εσήμαινε όλον το μυστήριον της ενσάρκου οικονομίας* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 60. **3α)** Κάνω κ. να ηχήσει (για μετάδοση ενός μηνύματος ή την αναγγελία ενός γεγονότος): Βίος Αλ. 2022· (προκ. για καμπάνα, σήμαντρο): *οπόταν θέλει ο ιερεύς να άρξει την ακολουθίαν, υπάγει και σημαίνει ομπρός το σήμανδρον* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 392[r]· *Την ώραν απού σημαίνουσιν οι Λατίνοι την καμπάναν, απού κράζουν «Άβε Μαρία» ..., τότες...* Μορεζ., Κλίνη φ. 222[r]· **β)** (προκ. για μουσικό όργανο): *στραβόραβδον εβάσταζεν* (ενν. *ο Απρίλιος*) *εις την ζώνην του εμπηγμένον,| εύμορφα αρνίτσια εφύλασσεν, εσήμαινεν σουραύλιν* Ημερολ. 88· *Επέψασιν εφέραν την* (ενν. *την Τάρσιαν*), *και κάτω κατεβαίνει| και τότες την κιθάραν της αρχίζει και σημαίνει* Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) Α 1510· (εδώ σε

παρομοίωση): *ξεμυαλισμένος Δέκιος, όντας μέσα εις το βάθος της ασεβείας σκοτισμένος, κατά που λέγει ο λόγος, ομοιάζοντας σαν ένας γάιδαρος όταν του σημαίνουν την κιθάραν* Ροδινός (Βαλ.) 229.

Β' Αμτβ. **1)** Δηλώνω, φανερώνω, λέω· (προκ. για χρησμούς, προφήτες κτλ.): Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 4666, Θρ. Κων/π. Βαρβ. 34. **2α)** Δίνω κάπ. ηχητικό σήμα, ηχώ, βγάζω ήχο (προκ. για καμπάνα, σήμαντρο): *Τούτου* (ενν. *του παρακκλησιδίου*) *δε αφιστάμενος έως μίλια δύο,| κατά τον νότον έρχεσαι εις Σήμαντρον τον θείο·| εκεί γαρ εστι σήμαντρον καθ' εορτήν σημαίνον* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1927· *Ελάτε να ιδείτε τον άνθρωπον οδιά τον οποίον σημαίνουσιν οι καμπάνες να θαυμάξετε* Μορεζ., Κλίνη φ. 222[v]· (συνεκδ. προκ. για εκκλησίες): *Σημαίνουσιν οι εκκλησιές, όλα τα μοναστήρια·| υμνούσιν και δοξάζουσιν Θεόν τον παντοκράτωρ* Ιμπ. 884· *αι εκκλησίες σας να σημαίνουν καθώς έχουν συνήθειαν, ο μητροπολίτης να έχει την κρίσιν του την ρωμαϊκήν, και όλα τα εκκλησιαστικά δικαιώματα* Ορισμ. Σιναναπασίας (Rigo) 62[22]· (προκ. για αναγγελία ώρας): *εν έτει αφος' απέθανε ο βασιλεύς σουλτάν Σελίμης και έγινεν ο σουλτάν Μουράτης νέος καταπολλά, και ηθέλησε να βάλει ωρολόγια να σημαίνουν ωσάν και εις την Βενετία, πλην οι νομοδιδάσκαλοί του δεν τον άφησαν* Byz. Kleinchron A' 586[39]· (προκ. για μουσικά όργανα): *Τότες σημαίνουν τα όργανα θλιβερά και μαυρίζει η σένα* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' μετά στ. 36· **β)** (τριτοπρόσ. προκ. για προσδιορισμό χρονικού σημείου): *Το μεσονύκτιον έφθασε και η αυγή σημαίνει,| και οι πάντες αρματώθησαν μετά μεγάλου θράσους* Αργυρ., Βάρν. Κ 173.

Το ουδ. της μτχ. μέσ. ενεστ. ως ουσ. = η σημασία μιας λέξης: *όταν κανένα όνομα κοινόν ... και εσύ θέλεις να σημαδέψεις το καλύτερον και το μεγαλύτερον από τα σημαινόμενα, τότε εις αυτό το όνομα βάνεις* (ενν. *στα εβραϊκά*) *τα «α», ωσάν εμείς το «ο» άρθρον και το «η». Ως εν παραδείγματι, «δάσκαλος» λέγει πολλούς δασκάλους και εσύ θέλεις να ειπείς τον σοφότερον και καλύτερον, τότε βάνεις το «ο» άρθρον και λέγεις «ο δάσκαλος»* Σκορδύλης, Λόγ. Θεοτ. 444[516].

σήμανδρον το, βλ. *σήμαντρον*.

σημανίσκω, Μαχ. 362[17], Βουστρ. (Κεχ.) 20[2], 52[5], 184[8], 188[5], 210[11], 264[13].

Από τον αόρ. του *σημαίνω* και την κατάλ. *-ίσκω*. Η λ. και σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Σακ., Κυπρ. Β' 780, Λουκά, Γλωσσάρ.).

1) (Μτβ.) κάνω κ. να ηχήσει, να δώσει ηχητικό σήμα· (προκ. για κρούση καμπάνας): *τόσην ήτον η πτωχειά του* (ενν. *του Γεώργου*) *ότι εσημάνισκε τες καμπάνες εις το σπιτάλλιν και διδούσαν του και έτρωγεν* Μαχ. 86[22]· (για μετάδοση ενός μηνύματος ή την αναγγελία ενός γεγονότος): *άνταν οι Κουρουκιώτες αποσκεπάσαν την αρμάδαν, εχάρησαν χαράν μεγάλην και εσημάναν τες καμπάνες και επαίξαν τα τρουμπέττια* Μαχ. 176[8]. **2)** (Αμτβ., προκ. για καμπάνα) ηχώ· (για μετάδοση (πολεμικού) συνθήματος): *«Όλοι αντάμα να είναι δηγημένοι και, το να σημάνει η καμπάνα, να βρεθούν ούλοι στο παλάτιν αρματωμένοι!»* Βουστρ. (Κεχ.) 184[6]· *Και, καθώς ορδινίασαν, όσον εσήμανεν η καμπάνα, και εγροίκησαν οι καβαλλάρηδες και ούλοι οι άνθρωποι της Αμμοχούστου, ήτον να ποίσουν ότι να βρεθούν όλοι εις το παλάτιν της ρήγαινας* Βουστρ. (Κεχ.) 188[5]. **3)** (Τριτοπρόσ., προκ. για προσδιορισμό χρονικού σημείου): *την Τρίτην, τη κα' Νοεμβρίου ατογ' Χριστού, όταν εσήμανεν το μεσαννυκτικόν, ο αυτός κοντοσταύλης εδηγήθην με την κυράν την Χελουγής την κοντοσταύλαιναν τε Πρεζουιή, και την ανήλικήν του θυγατέραν ... και εκαβαλλίκευσεν και επήγεν εις την πόρταν της Αγίας Παρασκευής* Μαχ. 386[17].

Φρ. *Σημανίσκει η καμπάνα άρμε, σημανίσκω την καμπάναν άρμε* = δίνεται/δίνω σύνθημα ένοπλου συναγερμού (βλ. Κεχαγιόγλου [Βουστρ. σ. 488]): *«Αφέντη, δεν γροικάς την καμπάναν πως σημανίσκει άρμε; Άνου, καβαλλίκα, να πάμεν εις την αυλήν, να πα να δούμεν είντα πράμαν είναι, καθώς είμεστεν κρατούμενοι!»* Βουστρ. (Κεχ.) 188[10]· *εσημάναν την καμπάναν της Αγίας Σοφίας άρμε, διά να βγουν οι σορδάτοι οπού 'το στο μηνίον του ρηγός, να πάσιν καταπρόσωπά του* Βουστρ. (Κεχ.) 98[11].

σημαντήρι, σημαντήριν το, βλ. *σημαντήριον*.

σημαντήριον το, Σταφ., Ιατροσ. 19[48]· *σημαντήρι*, Τζαμπλάκ. (Λαμπ.) 15, Ριμ. κόρ. Α 2· *σημαντήριν*, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 635· *σημαντήρι(ο)(ν)*, Επιστ. Μωάμ. 67[15], Ιμπ. (Legr.) 1027, Ψευδο-Σφρ. 588[31].

Το αρχ. ουσ. *σημαντήριον*. Ο τ. *σημαντήρι* τον 9.-12. αι. (LBG, στη λ.), στο Βλάχ., σε έγγρ. του 17. αι. (Μαυρομάτης, Θησαυρ. 20, 1990, 486, 488) και σήμ. (Κριαρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ.)· βλ. και LBG.

Ξύλινη σανίδα ή πλάκα από μέταλλο που κρούεται ρυθμικά (συν. σε μοναστήρια, για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ϛ' 81· πβ. και ά. *σήμαντρον*): *τας εκκλησίας κτίζομεν μέσα στης γης το βάθος| από τον φόβον των Τουρκών εις μήκος και εις πλάτος.| Καμπάνες δεν σημαίνομεν, μηδέ τα σημαντήρια,| τα ξύλα κάπου κρούουσιν έξω στα μοναστήρια* Ιστ. Βλαχ. 2659· *εσήμανε* (ενν. *ο μοναχός*) *το σημαντήριον κι εσυμμαζώχθη όλος ο λαός της χώρας εις τον ναόν του αγίου* Διαθ. Νίκωνος 260· (σε επωδή): *ύπαγε εις του Αραράτ το όρος, όπου σημαντηρίου φωνή ουκ ακούγεται, όπου αλέκτορος φωνή ουκ ακούεται· εκεί να φας, εκεί να πιεις, εκεί τον θυμόν σου να διαβάσεις* Σταφ., Ιατροσ. 17[15]· (εδώ μεταφ.): *Κόρη και νέος δικάζεται από 'να παρεθύρι,| μίαν νύκταν όσο 'πόδωσεν τσ' αυγής το σημαντήρι.| Ο νεότερος ζητά φιλί κι η κόρη δακτυλίδι·| κι ο νέος το δακτυλίδι του της κόρης δεν το δίδει* Ριμ. κόρ. V 2.

σήμαντρον το, Μαχ. 362[18], Παϊσ., Ιστ. Σινά 1927, Προσκυν. Λαύρ. Θ (Σινά) 73[7-8], Προσκυν. Λαύρ. Μ (Σινά) 82, Προσκυν. Κουτλ. 390 (Σινά) 148[33], Προσκυν. Ξηρ. 27 (Σινά) 192[1339], 209 [μετά στ. 1920, 1922, 1923], Κανον. διατ. Β 518, 750· *σήμανδρον*, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 392[r], Αξαγ., Κάρολ. Ε' 1239, Παϊσ., Ιστ. Σινά 1343, Μορεζ., Κλίνη φ. 414[r], Προσκυν. Ιβ. 535.22 (Σινά) 91[35], 102[340], Προσκυν. Ιβ. 694 (Σινά) 114[10], Προσκυν. Ιβ. 845 (Σινά) 130[389], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 174, Μαρκάδ. 699.

Το αρχ. ουσ. *σήμαντρον*. Ο τ. *σήμανδρον* τον 6. αι. (LBG). Τ. *σήμαντρο* και σήμ. Η λ. και σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Ξύλινη σανίδα ή πλάκα από μέταλλο που κρούεται ρυθμικά με σφυρί ή ξύλινο πλήκτρο (συν. σε μοναστήρια, για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ϛ' 81, ODB, λ. *semantron*· πβ. και ά. *σημαντήριον*): *απάνω εις το βουνί έναι το μοναστήριν το Θεοσκέπαστον και κάτω του βουνού έναι θάλασσα. Εκεί πάσιν οι καλόγεροι και ψαρεύουν και ακού-*

ουν το σήμαντρον, όταν σημαίνουν να ψάλουν Προσκυν. Κουτλ. 156 (Σινά) 144[2]· *ο ιερεύς κρούει το σήμανδρον και προσκαλεί πάντας τους χριστιανούς να έλθουν εις την αγίαν του Θεού εκκλησίαν να δοξάσουν και υμνήσουν τον Θεόν τον ποιήσαντα τα πάντα* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 392[r]· (μεταφ.): *Νυν το τέλος ήγγισε της Πόλεως· νυν τα σήμαντρα της φθοράς του ημετέρου γένους· νυν αι ημέραι του αντιχρίστου* Δούκ. 297[7].

Η λ. ως τοπων.: Παϊσ., Ιστ. Σινά 1926.

σήμαρμα το, Κονταράτος, Στίχ. πολιτ. 438.

Από το ουσ. *σήμασμα* με ανομ. (Χατζιδ., Αθ. 29, 1917, 220). Η λ. στο Somav., σε κείμ. του 18. αι. (Δαβίδ 480) και σήμ. ιδιωμ. (Πασπ., Γλωσσ., λ. *σημάρματα*).

Μουσικό όργανο (για το πράγμα βλ. Κοραή, Άτ. Δ' 381, λ. *παίζω*, 496, λ. *σήμασμα*, Παπαδόπουλος [Δαβίδ σ. 187])· πβ. όμως και ά. *σήμασμα*): *σημαίνουν τα σημάρματα και εβγαίνουν δύο δύο και προσκυνούν. Και να οπού έρχονται οι τρεις παίδες και σκολούν τα σημάρματα* αυτ. μετά στ. 513 δις.

σημασία η.

Η λ. στον Αριστοτέλη και σήμ.

Στην έκφρ. *η σημασία του ονόματος* = (για άνθρωπο) η ονομασία: *Εν τη Λακεδαιμονία| ήτον γαρ τοπάρχης τις γαρ·| Πίνδαρος την σημασίαν| του ονόματος υπήρχεν* Ερμον. Β 164.

σήμασμα το.

Από τον αόρ. του *σημαίνω* και την κατάλ. *-μα*. Τ. *σήμαμα* σήμ. ιδιωμ. (Δημητρίου, Λεξ. Σάμ., Τσιτσέλη, Γλωσσάρ. Κεφαλλ.). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Κουσαθανάς, Λεξ. Μυκόν.)· βλ. και ΑΛΝΕ.

Σάλπισμα, ήχος τρομπέτας (βλ. Κοραή, Άτ. Δ' 496): *με φλόγαν καιομένης φωτίας θέλει καύσει* (ενν. *ο Ιησούς Χριστός*) *τον κόσμον ετούτον καθαρίζοντάς τον. Και τότε όλοι οι άνθρωποι, ... όσοι από την αρχήν του κόσμου έως το τέλος του θέλουσιν είστεν, όλοι θέλουσι φανερωθεί έμπροσθεν του Κριτού των ολωνών, κράζοντάς τους πρώτα με την φωνήν του Αρχαγγέλου και με το σήμασμα της τρουμπέττας του Θεού* Χριστ. διδασκ. 164.

σημεία η, βλ. *σημαία*.

σημείο το, βλ. *σημείον*.

σημειολογώ.

Από το ουσ. *σημείον* και το β' συνθ. *-λογώ*. Πβ. λ. *σημειολογία* στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. και σήμ. ιατρ. (Κριαρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ.).

(Ιατρ.) μιλώ για, αναφέρομαι σε συμπτώματα ασθενειών: *Το κεφάλι ... από τα τέσσερα στοιχεία ταράσσεται και από τας δύο ποιότητας, ήγουν από θέρμην και ψύχραν. Οι ιατροί φέρουσιν ακόμη άλλα δύο, την υγρότητα, οπού είναι και θερμή και ψυχρά, η οποία κράζεται κατάρρους, και τα παχέα πνεύματα· όμως εδώ δεν είναι καιρός να παθολογούμεν και να σημειολογούμεν, μοναχά να γράψομεν κάποια δοκιμασμένα βότανα και ιατρείες, οπού τες εδοκιμάσαμεν πολλές φορές* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 1.

σημειολύτης ο, Βίος Αλ. 187.

Από το ουσ. *σημείον*, το *λύω* και την κατάλ. *-της*. Η λ. τον 5.-6. αι. (Lampe, Lex.· για πιθ. πρωιμότερη μνεία βλ. TLG) και στο Du Cange. Πβ. λ. *σημειολυτέω* (LBG).

Ερμηνευτής οιωνών: *Αυτίκα γουν προσέταξα τάχιστα συναχθήναι| σημειολύτας και σοφούς, μάγους και χρησμολόγους.| Και τούτων πάντων εν σπουδή μεγάλη συναχθέντων,| ... εγώ προσείπον τούτοις| την κρίσιν πάσαν κατειπειν του γεννηθέντος βρέφους,| επαγγειλάμενος αυτοίς θάνατον, ει μή τάχει|φράσωσι την αλήθειαν, τι το σημείον λέγει* αυτ. 5845.

σημείον το, Σπανός (Eideneier) A 215, 217, D 615, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 3534, Βίος Αλ. 2487, 3450, Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 198, Θρ. Κων/π. Πολλ. 248[16], Δούκ. 339[17], Αλεξ.[2] 759, Κορων., Μπούας 21, 32, 33, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 210[v], Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Η' [137], [147], Αχέλ. Πρόλ. 22, 1311, 2415, Αιτωλ, Μύθ. (Παράσογλου) 126[17], Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 42, Θρ. Κύπρ. Μ 1, 145, Ιστ. πολιτ. 42[6], 66[9], Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1481], Ροδινός (Βαλ.) 120, Σκορδύλης, Λόγ. Θεοτ. 445[561], 447[626], κ.α., Μορεζ., Κλίνη φ. 23[r], Προσκυν. Κουτλ. 390 149[30], Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 3154, 4150, 4485, 5948, 6464, 7488, Βίος Αισώπ. (Eideneier) K 151[3], 187[22, 28, 31]· *σημείο(ν)*, Ασσίζ. 184[8], Ιερακοσ. 429[24], Ορνεοσ. αγρ. 547[11], Ορνεοσ. 579[13], Ωροσκ. 41[14], Χούμνου, Κοσμογ. 2188, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 158[r] δις, 164[v], 196[r], 326[v], Χρησμ. (Brokaar) 12, 68, 145, 149, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 2134, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 997, 1120, Zygomalas, Synopsis 145 B 22, 147 B 30, Κανον. διατ. Β 791, Ψευδο-Σφρ. 324[17] (έκδ. *σημείας*· διορθώσ. κατά το κριτ. υπ.), Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1144], Τζάνε, Κατάν. 149, Σατιρ. ποίημ. 294, Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 66[27]· *σημείο*, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 114[v], Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2141· πληθ. *σημειά*, Πεντ. Δευτ. VI 22, VII 19, XXVI 8, XXIX 2· *?σημειέ*, Sprachlehre 150.

Το αρχ. ουσ. *σημείον*. Ο τ. *σημείο* και σήμ.

1) Διακριτικό σημάδι, χαρακτηριστικό, γνώρισμα: Ιστ. Βλαχ. 1666, Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 4[88]. **2α)** Θεϊκό σημάδι, οιωνός: Βίος Αλ. 2475· (σε μεταφ.): *Χρόνον έλαμνεν ο σεισμός κι η γη χάμ' εβρυκάτον,| η θάλασσα 'ταράττετο ...* (παραλ. 1 στ.) *Σημείον ήτον δυνατόν, κανείς δεν το 'φφοράτον,| να 'ν' έξαφνά 'τσι να φανεί του Τούρκου το φουσσάτον* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 43· **β)** σημάδι που φανερώνει ότι κ. συγκεκριμένο θα συμβεί σύντομα· προμήνυμα: Διήγ. Βελ. Ν[2] 211, Σκορδύλης, Λόγ. Θεοτ. 447[622]. **3α)** Παράδοξο και θαυμαστό γεγονός, υπερφυσικό φαινόμενο, θαύμα: *ποίος να έφαγεν ποτέ πέτραν για να χορτάσει* (παραλ. 1 στ.)*; Ή τις είδε καράβια και αρμάδες αυθεντάδων| στα όρη ν' αρμενίσουσιν κι εις τα βουνά και κάμπους;| Αν ευρεθεί άνθρωπος τινάς να με το μαρτυρήσει,| ότ' είδεν οφθαλμοφανώς εκείνα τα σημεία,| να πω κι εγώ: «Αλήθειαν, έχουν καλόν οι ξένοι ...»* Περί ξεν. (Μαυρομ.) 178· *Τις είδε τέτοια φοβερά σημεία στον καιρόν μας,| ωσάν μας τα 'δειξεν εμάς εφέτος ο Θεός μας,| να πέφτουν τ' άστρα του ουρανού, οι μέρες να μαυρίζου,| τα τίμια ξύλα του σταυρού και*

εικόνες να γυρίζουν; Σκλάβ. 139· (με το ουσ. θαύμα, σε σχ. έν διά δυοίν): *ακούομεν ταύτα πάντα τα περί των αγίων και σεβασμίων τόπων τα σημεία και τα θαύματα, οπού εγίνονταν έως την σήμερον δυνάμει Χριστού* Προσκυν. Κουτλ. 390 (Σινά) 150[3]· εκφρ. *σημεία και τέρατα* (ήδη αρχ.), *τέρατα και σημεία*: Διήγ. εκρ. Θήρ. 109[1]· *Τον Ιησούν τον Ναζωραίον, άνδραν δόκιμον ... με χάριτες, δύναμες, αρετές και τέρατα και σημεία ... τον εκαρφώσετε και εθανατώσετε* Σανκταμαύρας, Πράξ. Αποστόλ. (Κακ.-Πάνου) φ. 44[v]· **β)** θαυμαστή εκδήλωση ικανότητας· μεγάλο κατόρθωμα: *αυτά όλα είναι θελήματα Θεού, ότι τέτοιον μικρότατον παιδίον να ποιήσει τόσα μεγάλα σημεία* (ενν. *να φθάσει την έλαφον χωρίς άλογον*) Διγ. Άνδρ. 345[14]. **4)** Σημάδι που δείχνει, φανερώνει κ.· ένδειξη· απόδειξη: Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 128, Σπαν. Α 641, Κορων., Μπούας 104· (εδώ σε σχ. υπαλλαγής): *και εις το προς έναν γόνατον του ερωτοκρατούντος| των δύο τα χέρια κείτουνται επάνω εις τα δεξιά των,| όρκου σημείον ερωτικόν εις ευυπολήψίαν* Λίβ. διασκευή α 542· (νομ.): *Σκοπείται δε και θεωρείται η διάθεσις και η γνώμη του τύψαντος ... από το όργανον ... Και εκ τούτου ή και άλλων τινών σημείων ... φαίνεται είτε εβούλετο φονεύσαι, είτε ουδόλως εβούλετο* Zygomalas, Synopsis 300 Φ 9. **5α)** Σύνθημα: Δούκ. 215[35]· **β)** σινιάλο: *Ούτως είπεν ο Πηλείδης κι ασηκώθη ευθύς ο Αίας| κι αυτός Οδυσσεύς ο σώφρων ...·| και σταθέντες κατά τάξιν, Αχιλλεύς δίδει σημείον| κι όλοι με σπουδή ετρέξαν* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΚΓ' [318]. **6α)** Σημαία με διακριτικά σύμβολα ή εμβλήματα: Ψευδο-Σφρ. 324[15]· **β)** λάβαρο, θυρεός ευγενούς: *η Σεμιράμις έδειξε των γυναικών να βαστούν τα άρματα ... Και πάντοτες εβάστανε την ένδειξιν του ανδρός τους, ήγουν το σημείο του* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 114[v]· **γ)** (στον πληθ.) τα σύμβολα μιας πόλης: *αφόν οι κατάδικοι του Τιμίου Σταυρού επήραν το Ιεροσόλυμαν, εδώκαν την αξίαν των Ιεροσολύμων και τα σημεία εις την Αμόχουστον* Μαχ. 308[30]. **7)** Σύμβολο· (εδώ προκ. για το χριστιανικό σταυρό): *Η χάρις του Παναγίου Πνεύματος και του σταυρού σημείο| να σου είναι βοήθεια* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2141· *Λατίνοι και Ρωμαίοι τε, ...| που το σημείον του σταυρού έχουν ενδεδυμένοι| σε πίστιν την αμώμητον είναι βεβαιωμένοι* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 4683. **8α)** Ορόσημο: Metrol.[2] 86[12]· **β)** μέρος, τόπος περιορισμένης έκτασης, που ορίζεται με ακρίβεια: *μέσον γαρ εκείσε τούτου* (ενν. *του οίκου*)| *είν' οι θησαυροί κρυμμένοι·| ένεστιν τόδε σημείον·| κείται μέλαινα ... πέτρα* (παραλ. 1 στ.) *υπερέχουσα της γαίας* Ερμον. Ω 195· **γ)** ορισμένο σημείο, συγκεκριμένη θέση στο χώρο: *μέλλων γαρ γεωμετρήσαι πρώτον τίθει σκόπελον εν τω χωρίω εκείνω, ο βούλει μετρήσαι, αφ' ού από σημείου ερχόμενος ... τας ευθείας ... έστω ποιείν και ταύτας προς αλλήλους ... πολλαπλασιάζων, έξεις το εμβαδόν* Metrol.[2] 89[2]. **9α)** (Στον πληθ.) τα εξωτερικά χαρακτηριστικά ενός ανθρώπου: *έχει δε ούτος σημεία· ο όνυξ του μεγάλου δακτύλου του δεξιού ποδός,| τήλομα έχων· λαλιά αυτού ηδεία· η όψις αυτού ευειδής* Χρησμ. (Brokkaar) 25· **β)** σημάδι στο σώμα: *συκοφαντήσαντες αυτόν* (ενν. *οι κληρικοί τον Διονύσιον*), *ότι εστί περιτετμημένος ..., εγερθείς ... έδειξε πάσι τας σάρκας αυτού ...· ου γαρ ην σαρκός σημείον εν αυτώ, ει μη μόνον άκρον δέρματος* Έκθ. χρον. 31[5]. **10)** Σωφρονιστικό παράδειγμα: *Εάν εβγάλει τινάς ανθρώπου οφθαλμόν, ας εβγάλουσι και αυτού τον ένα οφθαλμόν· ... να φαίνεται καλόν σημείον, άλλος άλλου οφθαλμόν μη εβγάλει* Νομοκριτ. 91· (σε κατάρα): *έξελθε, πονηρόν και ακάθαρτον πνεύμα, ... φύγε απ' εμού, σημείον του κόσμου, όνειδος των πολιτικών και*

μύσος Σπανός (Eideneier) Β 42. **11)** (Ιατρ.) σύμπτωμα: *Εάν ιέραξ έχει χολήν, τα σημεία ταύτα ποιεί, ξερά φλέγματα πράσινα* Ορνεοσ. αγρ. 527[23]· *διεμηνύσατο* (ενν. *ο σουλτάν Μπαγιαζίτης*) *τοις Βενετίκοις, έχων φιλίαν μετ' αυτών, ίνα φαρμάκω διαφθείρωσιν αυτόν* (ενν. *τον Τζεμ σουλτάν*) ... *Έπεμψαν γαρ προς αυτόν άρχοντά τινα ..., ος δη και φιλίαν υποκριθείς έφαγε και έπιε μετ' αυτού. Και ούτω συνδιάγων εφάνη τελευτήσας επί σημείοις φαρμακών* Ιστ. πολιτ. 54[3]. **12)** (Εδώ) το προσωπικό αντικείμενο που χρησιμοποιείται ως λαχνός: *ο καθείς λαχνόν εποίσε·| κι εις την περικεφαλαίαν του Ατρείδου βασιλέως| είχαν βάλει το σημείον* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Η' [131].

σημειοφόρος, επίθ.

Το μτγν. ουσ. *σημειοφόρος* ως επίθ. με διαφορ. σημασ. Η λ. με την ίδια σημασ. τον 4. και 6. αι. (Lampe, Lex., Sophocl., LBG), σε έγγρ. του 11. αι. (Caracausi) και στο Du Cange.

(Εδώ προκ. για το Χριστό) που κάνει θαύματα, θαυματουργός (πβ. και ά. *σημείον* σημασ. 3α): *ο Ιησούς εσέβη μέσα εις το σπίτι του άρχοντος και πιάνει την θυγατέραν του και λέγει: Σηκώσου απάνου, θυγατέρα, γερή και καλή. Και παρευθύς ασηκώθηκε γερή και ζωντανή, και τότες ουν εκηρύχθη το όνομα του Ιησού Χριστού εις όλην εκείνην την χώραν, ότι έναι Θεός σημειοφόρος* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 259[v].

σημειώ -ώνω, Rechenb. (Vog.) 4[7], Ελλην. νόμ. 545[25], 572[25], 573[16], 574[10], Σπανός (Eideneier) Β 54, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 235[r], Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 844 α' 1· *σαμώνω*.

Το μτγν. *σημειώ*· το μέσ. *σημειόομαι* ήδη αρχ. (TLG). Ο τ. *σαμώνω* (για τον οποίο βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 79, Χαραλαμπάκης, Προμηθεύς Πυρφόρος 25, 1981, 220) και σήμ. στο κρητ. ιδίωμα (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 139, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.). Η λ. *σημειώνω* στο Somav. και σήμ.

Ι. Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1α)** Σημαδεύω· οριοθετώ: *Όταν μη ευρίσκων τι φαγείν, πορευόμενος* (ενν. *ο λέων*) *εν αγρώ ερήμω ή εν όρει κυκλεύει και σημειώνει τόπον πολύν μετά της κέρκου, δίκην μάνδρας σύρων αυτήν εν τη γη* Φυσιολ. (Zur.) Ι 3b[2]· **β)** σχεδιάζω, χαράζω ένα σημάδι: *το έριξαν* (ενν. *το δενδρόν*) *και εις τον Ιορδάνην, και εκεί ένας έκοπτε ξύλα και έπεσέ του το τσεκούρι και υπήγεν εκεί απάνω εις το ξύλο εκείνο και εσημείωσεν σταυρόν* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 133[v]· *τον έδειξεν* (ενν. *ο Θεός του μεγάλου Κωνσταντίνου*) *εις τον ουρανόν άστρη, οπού ήσαν εισέ σχήμα, ήγουν εις ομοίωμα σταυρού και γράμματα μετά αστέρων, τα οποία έλεγον· Κωνσταντίνε, μετά τούτο το σημείον θέλεις νικήσει. Τότε, ωσάν ήλθεν η ημέρα, όρισε και έκαμαν ένα σταυρόν ασημένιον καθώς ήτον σημειωμένος εις τον ουρανόν με τα άστρη και έβαλάν τον εις ένα κοντάρι και είπε, ότι όταν υπηγαίνουν εις τον πόλεμον, αυτό το σημείον να υπηγαίνει ομπρός* Χρον. 308· **γ)** κάνω το σημείο του σταυρού, σταυροκοπιέμαι: *παιδίν μου, ανδρίζου και σημείωσε τον τίμιον και ζωοποιόν σταυρόν και καταπάτα τον εχθρόν σου και ομολόγησε έμπροσθεν εμού και του αοράτου πατρός, ο ποιός εξετάζει καρδίας και νεφρούς, και είπε ώδε, μη είπεις εκεί έμπροσθεν του Κυρίου επί μυριάδων αγγέλων και αρχαγγέλων γυμνός και τετραχηλισμένος* Κανον. διατ. Α 13.

2) (Προκ. για γραπτό λόγο) **α)** βάζω γραπτό σημάδι, σημαίνω· (εδώ προκ. για παραπομπές στο περιθώριο ενός κειμένου): *κάποια λόγια της Θείας Γραφής οπού φαίνονται εις κάποιους τόπους να είναι αμφίβολα εις κάποιον τρόπον, από άλλους τόπους φανερούς σαφηνίζονται, εμείς εσημειώσαμεν εις το περιθώρι τους παραλλήλους τόπους, διά να συγκρίνει πασαένας τα δύσκολα* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.^{2} Πρόλ. 11· **β)** γράφω πρόχειρα κ., κρατώ γραπτές σημειώσεις: *Χρυσίον έτερον είχον λίτρας ρ΄. Εκάστη των λιτρών ανά εξαγίων ξδ΄ και έτερον όσον ην· έχον κἀκείνο καθ' εκάστην λίτραν εξάγια μη΄. Ήθελον ουν ενώσαι τα β΄ και γένηται η λίτρα των ανά νη΄ εξαγίων. Πόσας άρα λίτρας οφείλω λαβείν εκ του αορίστου χρυσαφίου; Δέον ουν λαβείν ξ΄. Η δε μέθοδος· κράτησον τα ξδ΄ εξάγια, εξ ων προσλαβών τα νη΄ εξάγια της ενώσεως, καταλείπονται ς΄. Σημειώθητι ταύτα* Rechenb. (Vog.) 4^{6}· **γ)** καταγράφω κ.: *μετά το δούναι τα παρόντα πρώτα δίκαια, σημειώνει ταύτα ο νοτάριος λέγων όπισθεν εκεί οπού έγραψεν το πρώτον σημείωμα «την δείνα ημέραν, εις τας έτοσας του μηνός επροσκομίσθησαν τα παρόντα πρώτα δίκαια, και εδόθη της άλλης μερέας ημέρα του δούναι τα δεύτερα δίκαια, ημέραι δ΄ μέχρι και την ημέραν την δείνα»* Ελλην. νόμ. 532$^{7-8}$· *Μικροί μεγάλοι ετρέχασι, άγριες φωνές εβγάνα,| «Κλέφτη!» εφωνιάζα του Χριστού κι ωσά ληστή τον 'κάνα.| Η μάννα του η ταλαίπωρη ν' ακούγει τά σαμώνω,| να τονε σύρνου το Χριστό να τονε παν στο φόνο,| είχε το Γιάννη συντροφιά, Μάρθα και Μανταλένα| και λέγει τως «Βουθάτε μου, τέκνα μου αγαπημένα»* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)^{2} 3226· **δ)** (προκ. για χρηματικά ποσά) κρατώ λογαριασμό για κ.: *ωσά υψώθη* (ενν. *η οικοδομή*) *από την γην δύο πήχεις απάνω, εξοδιάστηκαν χρυσάφι λίτρες 450, ως καθώς τα εσημείωνεν ο πρωτοεξοδιαστής του βασιλέως* Hagia Sophia v 548$^{23-24}$. **3)** (Θεολ.) λειτουργώ ως σημάδι ή προμήνυμα, προεικονίζω, προαγγέλλω: *ομπρός παρά να γεννηθεί ο Χριστός εφάνησαν απάνω εις τον ουρανόν τρεις ήλιοι και τρία φεγγάρια και δεν ήτονε μόνον ένα κορμί του ηλίου και ένα του φεγγαρίου. Τούτοι οι τρεις ήλιοι και τα τρία φεγγάρια εσημείωναν την αγίαν Τριάδαν* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 234^{v}. **4)** (Μεταφ.) διαλέγω, ξεχωρίζω: *έτσι ώσπερ τους εκατηράσθη ο πατήρ τους* (ενν. *ο Νώε*), *έτσι τους εβεβαίωσεν και ο Θεός, εις τρόπον ότι από εκείνην την ώραν και εδώθεν εκείνοι του Ιάφεθ ήσαν σημειωμένοι, ήγουν ξεχωσμένοι διά να κάνουν βίγλες εις τα καστέλια και εις τες χώρες και εις τους ανθρώπους, και εκεινών του Σημ να κάνουν φρόνιμα και επιτήδεια και καλά πράγματα* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 102^{v}. **Β΄** Αμτβ. **1)** Κάνω (οπτικό) σήμα για να δώσω μια διαταγή ή μια πληροφορία από απόσταση: *Είς δε των υπερεχόντων ... λαβών το βάνδον συν πεντακοσίοις οπλίταις αυτόμολος εις τους εναντίους έδραμεν ... Ομοίως και οι του Μανταχία και του Καρμιάν, ορώντες τους ηγεμόνας αυτών κράζοντας και σημειούντας εις αυτούς, άπαντες έφευγον και προς τους υπεναντίους εχώρουν* Δούκ. 97^{7}. **2)** Δηλώνω, φανερώνω· συμβολίζω: *ΕΡΩΤΗΣΙΣ ο΄. Και τι σημειώνει με το να λουσθεί τινας με το αίμα του Χριστού και με το Πνεύμα; ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ. Φανερώνει και αποδείχνει πως λαβαίνομεν από τον Θεόν ξεχωριστά την συγχώρησιν των αμαρτιών, διά το αίμα του Χριστού οπού έχυσεν απάνω εις τον Σταυρόν εις την θυσίαν του διά λόγου μας* Χριστ. διδασκ. 257.

II. Μέσ. **Α΄** (Μτβ.) ορίζω, καθορίζω: *Ον* (ενν. *τον Ιωάννην*) *ο βασιλεύς και θείος ασμένως εδέξατο, ώσπερ τι δώρον πολυτελές, και καταφιλήσας και αγκαλίσας αυτόν*

και τα πρέποντα σιτηρέσια σημειωσάμενος έδωσεν αυτῴ Ψευδο-Σφρ. 202$^{11-12}$. **Β΄** (Αμτβ.) αφήνω σημάδι· αποτυπώνομαι: *αυτή* (ενν. *η γυναίκα η αρρωστημένη*) *παρευθύς εβγάνει το μαντήλι από το κεφάλι της και εσφόγγισε το τίμιον και άγιον πρόσωπον του Χριστού. Και παρευθύς ετύπωσε και εσημειώθη η ομοιότητα του προσώπου του εις εκείνο το μαντήλι* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 332^{v}.

Η μτχ. παρκ. *σεσημειωμένος* ως επίθ. = σημαντικός, αξιοσημείωτος: *επεί εν τῷδε τῳ καιρῷ διάλεξίς τις σεσημειωμένη εγένετο αναμεταξύ του βασιλέως κυρ Ιωάννου και τινος Εβραίου Ξένου τοὔνομα, του μετέπειτα διά της του αγίου βαπτίσματος αναγεννήσεως μετονομασθέντος Εμμανουήλ, λοιπόν ουκ αφήσω του διηγείσθαι* Ψευδο-Σφρ. 306^{27}.

Η μτχ. παρκ. *σημειωμένος* ως επίθ. = **α)** Που έχει σωματικό ελάττωμα, ανάπηρος: *αν έχει ο Χριστιανός όλας τας αρετάς και λείπει μία εξ αυτού, η κυριοτέρα, όμοιός εστιν ανθρώπῳ σημειωμένῳ, ούτινος εστίν η χειρ αυτού κεκομμένη ή ο πους ή το ωτίον* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. IV 754· **β)** (προκ. για πρόσωπο ανθρώπου) σημαδεμένος (πβ. και *χρυσοσημειωμένος*)· (σκωπτ.): *ιδών ταύτα ο αγριόσπανος ενεγαλλιάσθην η καρδία του και ευφράνθην η όψις του η χρυσή σημειωμένη* Σπανός (Eideneier) A 230.

σημείωμα το, Σπανός (Eideneier) D 953.

Από το *σημειώ* -*νω* και την κατάλ. -*μα*. Η λ. τον 8.-9. αι. (TLG, LBG), στο Steph., Θησ., σε έγγρ. του 11. αι. (Βραν. Ε., Βυζ. έγγρ. Πάτμου Α΄ 5^{26}), στο Αρμεν., Εξάβ. Γ΄ 111^{1}, στο Du Cange (λ. *σημείωσις*) και σήμ.

1α) Επίσημο έγγραφο στο οποίο καταγράφονταν δικαστική απόφαση ή ετυμηγορία (για το πράγμα βλ. και Καραγ., Βυζ. διπλ.^{2} 187-190, ODB, λ. *semeioma*, Darrouzès, Οφφίκια 482-485)· (εδώ) έγγραφο με το οποίο ο αυτοκράτορας κοινοποιούσε την απόφασή του να παραχωρήσει προνόμια σε κάπ. (βλ. και Καραγ., ό.π., 189): *Ειδέ πολλάκις συμβουλήν των μοναχών οι πλείοι| ποιήσωσιν και δράμωσιν προς σε, τον βασιλέα,* (παραλ. 7 στ.) *και πρόσταγμα βασιλικόν καλώς οχυρωθώσιν* (ενν. *οι πλείοι των μοναχών*),*| πόσα λοιπόν σημειώματα του κράτους σου και λύσεις| ή τυπικά του κτήτορος ισχύουσιν ανύσαι ...;* Προδρ. (Eideneier)^{2} Δ΄ 549· **β)** η καταγραφή από το γραμματέα του δικαστήριου πάνω στη μηνυτήρια αναφορά της δικονομικής εξέλιξης μιας υπόθεσης: *εκείνον τον λίβελλον ον έχει η αυλή γράφει ο νοτάριος όπισθεν «Προσεκομίσθη ο παρών λίβελλος την δείνα ημέραν εις τας τόσας του μηνός· και εδόθη της άλλης μερέας του σκέψασθαι ημέραι δ΄ μέχρι την δείνα ημέραν» ... Και μετά το δούναι τα παρόντα πρώτα δίκαια, σημειώνει ταύτα ο νοτάριος λέγων όπισθεν εκεί οπού έγραψεν το πρώτον σημείωμα «την δείνα ημέραν, εις τας έτοσας του μηνός επροσκομίσθησαν τα παρόντα πρώτα δίκαια, και εδόθη της άλλης μερέας ημέρα του δούναι τα δεύτερα δίκαια, ημέραι δ΄, μέχρι και την ημέραν την δείνα»* Ελλην. νόμ. 532^{9}. **2)** Ένδειξη, απόδειξη (πβ. και ά. *σημείον* σημασ. 4): *Επίλοιπον έναι να φυλάσσομεν τα παιδία από την αισχρολογίαν και τα άπρεπα και αναίσχυντα λόγια, και ωσάν λέγει ο Δημόκριτος· «ο λόγος έναι σκιά και σημείωμα του έργου»* Σοφιαν., Παιδαγ. 114. **3)** Διακριτικό γνώρισμα που βοηθά στην αναγνώριση της ταυτότητας ή του αξιώματος κάπ.: *Το γνωριστικόν δε σημείωμα τούτων* (ενν. *των γενίτσερων*) *το της*

κεφαλής κάλυμμα, ό κατά την κοινήν γλώτταν Ρωμαίοι ζαρκολάν λέγουσι Δούκ. 179[19]. **4)** Παράξενο και θαυμαστό φαινόμενο: *Εξέβησαν άνθρωποι| ιδείν μέγα σημείωμα| σήμερον, που εφάνη εις τον κόσμον.| Και πάντες είδον| και τότε είπασι:| κακοί σπανοί, δρεπανόραχοι,| φεύγετε στ' ανάθεμα,| εις τους τράγους, και εβγάτε εκ την μέσην μας* Σπανός (Eideneier) D 438.

σημείωσις η.

Το μτγν. ουσ. *σημείωσις* (για πιθ. πρωιμότερη μνεία βλ. TLG). Η λ. και σήμ. στον τ. *σημείωση.*

Σημάδι που δείχνει ή φανερώνει κ.· ένδειξη: *ότε εις λήθην έλθει της βρώσεως ο γυψ, ποίω τρόπω ποιεί; καθέζεται επ' ακροτόμου πέτρας, ορών αυτού τον νότον· και όταν γένηται έν τινι τόπω βρώμα, γίνεται αυτώ σημείωσις, και βάπτεται ο όνυξ του δεξιού αυτού ποδός· και ευθύς υψούται· και όταν έλθει εις το ύψος, μεταποιείται το σημείον* Φυσιολ. Β 5[12].

σημειωτικά, επίρρ. — Βλ. και *σημειωτικώς.*

Από το μτγν. επίθ. *σημειωτικός.* Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. (Μπαμπιν., Λεξ., λ. *σημειωτικός*).

Σαν από θαύμα· με τρόπο παράδοξο, αξιοπερίεργο (βλ. και Δανέζης [Καλόανδρ. σ. 64]): *μου εστάθη τόσον σημειωτικά προσφυλαγμένη η ζωή* Καλόανδρ. (Δανέζης) 64 (40[r]).

σημειωτικώς, επίρρ.

Το μτγν. επίρρ. *σημειωτικώς.* Η λ. στον Ευστάθιο (TLG).

Με αξιοσημείωτο, αξιοθαύμαστο τρόπο (βλ. και Δανέζης [Καλόανδρ. σ. 64]): *εγώ πηγαίνω να αποθάνω ενδοξότατα εις συνδροφίαν των εδικών μου υποδούλων, οπού διά εμένα δεν αποφεύγουν να χύσουν σημειωτικώς το αίμα τους* Καλόανδρ. (Δανέζης) 64 (38[v]).

σήμερα, επίρρ., Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 123 χφ P κριτ. υπ., Χρον. Μορ. P 5277, Απόκοπ. (Vejleskov) A 477, Απόκοπ. (Παναγ.) 477, Πεντ. Δευτ. XXVI 3, XXX 15, 16, Πανώρ.[2] Δ' 132 κριτ. υπ., 318 κριτ. υπ., Στάθ. (Martini) Γ' 407.

Από το αρχ. επίρρ. *σήμερον* κατά τα χρον. επιρρ. σε *-α* (Ανδρ., Λεξ.)· πβ. αρχ. επίρρ. *τήμερα* (L-S, λ. *σήμερον*). Τ. *τασήμερα* σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *σήμερον*). Η λ. στο Somav. και σήμ.

Σήμερα· **α)** η σημερινή ημέρα: *Λέσι* (ενν. *ο Νικόδημος κι ο Ιωσήφ*): *«Πιλάτο, το κορμί απού 'ν' θανατωμένο| και εκ τους Εβραίους σήμερα άδικα φονεμένο,* (παραλ. 1 στ.) *δω μας το να το θάψομε* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 3847· **β)** η παρούσα χρονική στιγμή, τώρα: *να ακούσεις εις τη φωνή του Κύριου του Θεού σου, ... ως εγώ παραγγέλνω σε σήμερα* Πεντ. Δευτ. XXVIII 1· **γ)** η τρέχουσα χρονική περίοδος: *έναι* (ενν. *ο δούκας*) *γενναίος και ευγενικός και φυσικός αφέντης| παρά κανέναν σήμερα όλου του δεσποτάτου* Χρον. Τόκκων 1366· με το άρθρο *το* = τώρα, την παρούσα χρονική περίοδο της ζωής κάπ.: *εγώ, οπ' πάντα μου 'μου από χίλιους αγαφτικούς τση χώρας, χαϊδεμένους,| άξιους κι ευγενικούς ...,| ..., τόσους χρόνους συχνοπολεμισμένη| δίχως ποτέ κιανείς να με νικήσει,| ... τώρα| να μείνω από ένα μπόθο| βοσκού άψηφου πιασμένη| με τέτοιον τρόπο, οϊμέ, και νικημένη ...| Ω πλιά παρά κιαμιά άλλη κακομοίρα! Κορίσκα, τι θέλ' είσται ογιά σένα,| αν είναι και το σήμερα είχα στέκει| με δίχως άλλον αγαφτικόν κανένα;* Πιστ. βοσκ. I 3, 100.

Έκφρ. *ως τα σήμερα* = μέχρι και τη σημερινή ημέρα, μέχρι και τη σημερινή χρονική περίοδο: *Νεμάλον ήτον όσον επολέμησαν τα δύο φουσσάτα ως τα σήμερα. Και από την σήμερον ημέραν ας πολεμήσομε οι δύο μας* Διήγ. Αλ. G 286[34]· με το ουσ. *ημέρα,* πβ. λ. *σήμερον,* έκφρ. 1: *Επήγαινεν ο Πιαλές να την πάρει* (ενν. *την αρμάτα*) (παραλ. 1 στ.) *..., αμή 'χε τον 'μποδίσει| άνεμος και κακός καιρός κι οπίσω είχε γυρίσει.* (παραλ. 4 στ.) *Αμή αν των έκαμνε καιρός, η αρμάτα 'τον χαμένη| και ως τα σήμερα μερού απ' αύτονε παρμένη* Αλ. Κύπρ. 1545.

σημερινός, επίθ., Πένθ. θαν.[2] 564· *σημερνός,* Χρον. Μορ. H 4745, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 4129, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 178, 680, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 1483, Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 184, 360, Στάθ. (Martini) Α' 285, Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 552, Δ' 198, 212, Ε' 338, Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [107], Φορτουν. (Vinc.) Γ' 172, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Πρόλ. 193· θηλ. *σήμερνη,* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [45].

Το μτγν. επίθ. *σημερινός.* Ο τ. το 16. αι. (TLG), στο Somav. (στη λ.), σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.), στο Κριαρ., Λεξ. και το ΑΛΝΕ. Η λ. και σήμ.

Σημερινός· **α)** που αναφέρεται στην παρούσα ημέρα, που υπάρχει ή γίνεται την παρούσα ημέρα: *Δεν είναι η πρίκα η σημερνή σαν τσ' άλλες, σύμβουλέ μου·| λογιάζω, μεγαλύτερη δεν μ' εύρηκε ποτέ μου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 173· *γροίκησε κι αφουκρού καλά το σημερνό μαντάτο* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 432· **β)** που συμβαίνει την τρέχουσα χρονική περίοδο, ο τωρινός: *Εδώ κι η πίστη σου κι η χάρη της καρδιάς σου* (παραλ. 1 στ.) *Βλέπεις πώς κόφτου σίδερα, ..., και λυσύν την πέτρα;| Τούτο το μέσο μ' έφερε στα σημερνά τα μέτρα* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 202· *Τάχατες ν' ακουστήκα| αλλού ποθές τα βάσανα τα τόσα που μ' ευρήκα,| οπού 'χω ... τόσες πίκρες ...| οπού με σφάζουν τη φτωχή καθημερνό ...| Κι η σημερνή μου παιδωμή κι η αμέτρητή μου ζάλη,| πίκρα πολλή τση ταπεινής μου προμηνά μεγάλη* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 513[15].

Με άρθρο και το ουσ. *ημέρα* = αυτή εδώ η ημέρα: *Ετούτ' η μέρα η σημερνή τα βάσανά μου παίρνει| κι εισέ παντοτινή χαρά κι ανάπαψη με φέρνει* Πανώρ.[2] Δ' 425· *πρεπούμενον να κάμομε κείνο που μας βουλεύει| ημέρα η σημερινή και φανερ' αρμηνεύει* Παλαμήδ., Βοηβ. 626.

Εκφρ. α) *Την σημερ(ι)νή(ν) (η)μέρα* = (α) σήμερα: *ταραχή πολλή μόδωκε, θυγατέρα,| το σφάλμα σου τ' αμέτρητο τη σημερνήν ημέρα* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 334· *ο Τρωσίλος έρχεται τη σημερνήν ημέρα* Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 232· (β) την τρέχουσα χρονική περίοδο, στην εποχή μας: *εδώ στην ξενιτειά για αφέντην, για πατέραν| άλλον τινά δεν ηύρηκα την σημερνήν ημέραν* Τριβ., Ρε 298· **β)** *ως την σημερνήν την ώρα* = ως σήμερα, ως αυτή τη στιγμή: *σε δούλευγα, Πανώρα,| ως την σημερνήν την ώρα* Αγν., Ποιήμ. Β' 8.

σημερνός, επίθ., βλ. *σημερινός.*

σήμερο, επίρρ., βλ. *σήμερον.*

σήμερον, επίρρ., Προδρ. (Eideneier)² Δ' 141, 379, Καλλίμ. 2016, 2017, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 345, Βέλθ. 52, Χρον. Μορ. Η 1134, 4734, Φλώρ. 256, Περί ξεν. (Μαυρομ.) 416, 432, Απολλών. (Κεχ.) 120, 659, 700, Λίβ. διασκευή α 93, 3458, Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 347, Φαλιέρ., Ιστ.² 328, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 205, 206, 209, Λίβ. Vα 1865, 2502, 3615, 3886, Μορεζ., Κλίνη φ. 419ᵛ, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 295ʳ, 351ᵛ, Κυπρ. ερωτ. 97[29], 142[2], Πανώρ.² Α' 68, 405, Κατζ. Πρόλ. 41, Πιστ. βοσκ. IV 3, 251, V6, 91, Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 7, 10, Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 384, 429, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 9337, 9609, κ.π.α.· *σήμερο,* Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 349, Ριμ. κόρ. 721, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)² 12, 3169, 3699, 5214, Πεντ. Έξ. V 14, Πανώρ.² Β' 196, Γ' 405, Ε' 140, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 48, Κατζ. Β' 98, Ιντ. κρ. θεάτρ. Α' 209, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)² Α' 729, Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 92, 261, 281, Στάθ. (Martini) Πρόλ. 35, 37, Α' 218, 235, 271, Γ' 438, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 48, Β' 106, Γ' 54, 536, Δ' 168, 325, 348, 390, 422, Ε' 427, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 15, Ε' 273, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 53, Δ' 261, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 532[17], 540[15], κ.α.· *σήμμερον,* Μαχ. 32[20, 28], 610[23].

Το αρχ. επίρρ. *σήμερον.* Οι τ. *σήμερο* (Andr., Lex., στη λ.) και *σήμμερον* (Λουκά, Γλωσσάρ., Σακ., Κυπρ. Β' 780) και σήμ. ιδιωμ. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.) και στην έκφρ. *την σήμερον ημέρα* στο Somav. (λ. *σήμερα*) και σήμ.

1) Σήμερα, αυτή την ημέρα σε αντιδιαστολή προς το χθες και το αύριο: *Ήμουν εχθές εις την άβυσσον και εις άδην επερπάτουν| εκ της οργής σου το άπειρον ...'| και παρ' ελπίδα σήμερον ... ανέβην| απέσω απέ την άβυσσον* Λίβ. διασκευή α 2198. **2)** Στην παρούσα χρονική περίοδο, στο τρέχον χρονικό διάστημα: *Σήμερον τα βλέπεις τόσα,| και αύριο μόνον άλλα τόσα!* Έπαιν. γυν. (Vuturo) 25· *Πασάδες τρεις και τέσσαρους έχει τώρα μαζί του* (ενν. *Χασάν πασιάς*)*,| ... οπού βρίσκονται σήμερον στην βουλή του,| ... είτι να τους προστάξει* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 8464· στην εποχή μας, στις μέρες μας: *Το γένος ετούτο, ωσάν έγινε σήμερον (οϊμέ), δεν το σώννουν εκατόν Αριστείδαι* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 55⁹· *όλες οι χώρες σ' επαινούν* (ενν. *Κρήτη*)*, ότι ήσουν πλουμισμένη,| και σήμερον ευρίσκεσαι κακώς καταντημένη* Διακρούσ. (ΚακΛ.) 1160. **3)** Τώρα, αυτή τη στιγμή· για να δηλωθεί με έμφαση η κατάλληλη χρονική στιγμή: *Τώρα είν' καιρός εις το θρονί σήμερο να καθίσω,| κι αγάπη, εις τες σύγχυσες, στες χώρες να χαρίσω,| τώρα που βλέπω σκοτεινό τον ουρανό και τ' άστρη,| που 'ναι ζηλειές και όχθρητες στες χώρες κι εις τα κάστρη* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 119· σε μεταφ. φρ. προκ. για την καίρια στιγμή μιας απόφασης ζωής και θανάτου: *σήμερον εγεννήθημεν, σήμερον τελευτώμεν* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 332. **4)** Ως τώρα: *εδά θωρώ τόσος καιρός να διάβη, απάνω κάτω| δεκάξι χρόνους σήμερο και ουδεγουλιάς μαντάτο| ποτέ να μάθω εμπόρεσα* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 646· *έχω σήμερο τρεις τέσσερις χρόνους οπού την επορεύομαι* (ενν. *τη πραμάτεια*) *Κάστρο και Ρέθεμνος* Σεβήρ.-Μανολ., Επιστ. 171[31].

Εκφρ. 1) *Η/της/τη/τη(ν)/την σήμ(μ)ερο(ν)* και το ουσ. *ημέρα* που συν. ενν. = (α) η σημερινή ημέρα: *έως ου στέκει ο κιβωτός στον Αραράτ το όρος,| θέλει στέκει το έπαινον της σήμερον ημέρας,| οπού μας θέλουν επαινεί όσοι να το ηκούσουν* Χρον. Μορ. Ρ 4745· (β) αυτή τη στιγμή, τώρα: *Τούτη την ώρα θα τση πω τσι πόνους τση καρδιάς μου.| Έρωτα, εσύ την σήμερο βούηθησε τσ' εμιλιάς μου* Πανώρ.² Γ' 442· (γ) η τρέχουσα χρονική περίοδος· η εποχή μας (ήδη μτγν., TLG): *είναι πολλοί, παιδάκι μου, τη σήμερον ημέρα| κι έχου στο στόμα το γλυκύ, φαρμάκιν εις τη χέρα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)² Γ' 141· *τη σήμερον ως παρακολουθούσιν ημάς τα πράγματα, ου βασιλέα θέλει ημών η αρχή αλλ' οικονόμον* Ψευδο-Σφρ. 320[20]· *εσηκώσαν τα* (ενν. *χωριά και άλλα εισοδέματα*) *οι ρηγάδες απέ τους επισκόπους ..., και ως την σήμερον έχουν τα και χαρίζουν τα τους καβαλλάρηδες* Μαχ. 28²· *ορδινίασεν δέκα τζανούνηδες εις πάσαν μίαν επισκοπήν με τοιούτο να πλερώννουνται από το δέκατον της εκκλησίας· και είναι ως τηνς σήμμερον* Μαχ. 26[26]. **2)** *Με τ' αύριον, με το σήμερον ή με σήμερον, με (τ') αύριον,* βλ. *αύριον* 1) εκφρ. (2)· πβ. σήμ. έκφρ. *με το σήμερα και με το αύριο* (Κριαρ., Λεξ., λ. *σήμερα*).

Έναρθρ. *το σήμερο(ν)* (πιθ. ήδη αρχ., Steph., Θησ.) = **α)** τη σημερινή ημέρα: *ό,τι κι αν είπες, τα παινώ, σαν πράματ' αξιωμένα| που εμίλησες το σήμερο με θάρρος προς εμένα* Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 98· **β)** τώρα: *εσύ ορανέ, το σήμερο πέσε και πλάκωσέ με* Πανώρ.² Ε' 204· **γ)** στην εποχή μας: *αυτός* (ενν. *ο πρεσβύτης*) *μπορεί ... βοήθεια να σας δώσει.| Μα πέτε του χαρίσματα πως δίδετέ του πλήσα,| γιατί κι αυτοί το σήμερο σαν όλους ακριβίσα* Πανώρ.² Δ' 190.

σημισ(ι)ακά, επίρρ., βλ. *συμισ(ι)ακά.*

σημισ(ι)ακός, επίθ., βλ. *συμισ(ι)ακός.*

σήμμερον, επίρρ., βλ. *σήμερον.*

σηπεδονώδης, επίθ.

Η λ. στον Ιπποκράτη και τον 13.-14. αι. (TLG).

Που έχει αρχίσει να σαπίζει: *Των σκωλήκων η γένεσις εν τοις οφθαλμοίς συμβαίνει τοις ιέραξιν οπόταν εμφορηθώσιν εκ πολλών χρόνων κρεών ρυπαρών και δυσόσμων. Και εκ τούτων επαθροισθείσα σηπεδονώδης τις ύλη περί την κεφαλήν του ιέρακος ρευματίζεσθαι ποιεί τους οφθαλμούς ένδον από του εγκεφάλου, και το φερόμενον ρεύμα σεσηπός υπάρχον τίκτει τους σκώληκας* Ιερακοσ. 403[25].

σηπία η, Ορνεοσ. αγρ. 527[24], 528⁶, Ιατροσ. κώδ. αρκα', Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 224· *σηπιά,* Προδρ. (Eideneier)² Δ' 320· *σουπέα· σουπία,* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 239· *σουπιά,* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 269· αιτιατ. πληθ. *σουπές,* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 19ʳ.

Το αρχ. ουσ. *σηπία.* Ο τ. *σηπιά* στο Du Cange (γρ. *σιπιά*) και σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, Μιχαλαριά-Βογιατζή, Λεξ. Σύμης). Ο τ. *σουπέα* (με τροπή -η- σε -ου-, βλ. Μωυσιάδης, Ετυμ. 104) και σήμ. ιδιωμ. (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.). Ο τ. *σουπία* στο Du Cange. και σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων.) Ο τ. *σουπιά* στο Somav. (λ. *σιπιά*) και σήμ. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. λόγ. (Μπαμπιν., Λεξ.).

Σουπιά: *Όλα τα αγνά και οστρακοδέρματα είναι πολλά κακοχώνευτα, ήγουν*

σουπίες, καλαμάρια, όστριες, αχιβάδες, ... αμή χειρότερον από όλα είναι το οκταπόδιον και έπρεπε να μη το τρώγει τινάς και μάλιστα όσοι έχουν αχαμνόν στόμαχον, διατί αργεί να χωνεύσει και δίδει ασθένειαν Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 224· *Εκ της θαλάσσης φέρετε λαβράκια και κεφάλους| τριγλία, συάκια θαυμαστά ομού με τους ορκύνους·* (*παραλ.* 2 *στ.*) *σουπέας, καλαμάρια, ...| πίνες και οκταπόδια μετά τες αθερίνες* Διήγ. Αλ. Σεμίρ. Β 1104.

Ο τ. *Σουπία* ως τοπων.: Πορτολ. Α 221[14, 16].

σηπιά η, βλ. *σηπία.*

σηπιούμαι, σηπιέμαι, βλ. *σαπιούμαι ή σαπιέμαι.*

σήπω ή σαπαίνω, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 10216, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 434, Λέοντ., Αιν. Ι 6, Λαυρ., Οπτασία Λ 376· *σέπομαι,* Ασσίζ. 178[18], 182[11], Ιατροσ. κώδ. ͵αιγ', Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 1216, Συναξ. γυν. 101, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 236[v], Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 127[26-27], 129[8], Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα)133, 151· υποτ. παθητ. αορ. *(να) σαπηθώ,* Μορεζ., Κλίνη φ. 80[v]· γ' εν. υποτ. παθητ. αορ. *(να) σάπει,* Ch. pop. 259· μτχ. παρκ. *σαπημένος,* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 444, Gesprächb. 42[6], 110[11], Χούμνου, Κοσμογ. 494, 1780, Ιατροσόφ. (Oikonomou) 82[15], Ἀνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 130, Μορεζ, Κλίνη φ. 83[r] Πιστ. βοσκ. ΙΙ 8, 40, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 54[40], Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [1303], Φορτουν. (Vinc.) Β' 494, Λεηλ. Παροικ. 659, Τζάνε Εμμ., Μοιρολ. 138[6], Βίος Αισώπ. (Eideneier) Κ 152[7], Ι 269[31]· *σεσαπημένος,* Ιστ. πατρ. 194[9-10]· *σεσηπωμένος,* Γιατροσ. Ιβ. 22. — Βλ. και *σαπίζω, σαπήνω.*

Το αρχ. *σήπω.* Η λ. *σαπαίνω* από τον αόρ. *εσάπησα* (<γ' πληθ. *εσάπησαν* του *σήπω*) αναλογ. προς ρ. σε *-αίνω* (βλ. Καραν., Ιστ. Λεξ. Κάτω Ιταλ.). Αόρ. *εσάπηκα* (Σκουβαρά, Ολυμπιώτ. 510· πβ. Ανδρ., Λεξ. λ. *-ηκα*) και *εσαπήθην* (Έγγρ. Σαντορ. 38[91]) σε έγγρ. του 18. αι. Η μτχ. *σαπημένος* στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *σαπαίνω,* Μιχαλαριά-Βογιατζή, Λεξ. Σύμης). Τ. *σέπω* σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *σήπω*). Ο τ. *σέπομαι* (<*σήπομαι,* βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 567) και σήμ. Το μέσ. *σήπομαι* και σήμ. λόγ. Η λ. *σαπαίνω* στο Βλάχ. (όπου και μέσ. *σαπαίνομαι*) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., ό.π., Κουβέλης, Λεξιλόγιο Ξηρομέρου, Μπασέα-Μπεζαντάκου, ΛΔ 15, 1985, 139, Καραν., ό.π.).

Α' (Μτβ) κάνω κάπ./κ. να αποσυντεθεί, να σαπίσει: *Μα εγώ δεν έχω πλέον ελπίδα της υγείας μου, διότις όλον με έχει η λέπρα σαπημένον* Μορεζ., Κλίνη φ. 80[r].

Β' (Αμτβ.) **α)** (για πτώμα) αποσυντίθεμαι, σαπίζω· *αφού αποθάνεις και σαπείς, πότε να εξαναζήσεις;* Γλυκά, Στ. 221· *ο υιός μας δεν απέθανεν, ουδέ αφανίσθη ουδέ εσάπη εις τον τάφον, ... αμή ζει και είναι εις τον τόπον οπού έχει μεγάλην χαράν και ευφροσύνην* Λαυρ., Οπτασία Σ. 106· *Και ... μεν το σώμα το πλασθέν από της γης, χωρισθείσης της ψυχής, υποστρέφει εις την γην, από την οποίαν έγινεν, και σαπαίνεται και γίνεται χώμα· η δε ψυχή, καθώς είναι αθάνατος, πορεύεται όπου την θέλει προστάξει εκείνος οπού την ήκτισεν* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 54[28]· *Ειδέ και το ακάθαρτον εκείνον ζώον σεσαπή μέσα εις το αγγείον και κάμει και σκώληκας, ό,τι αν είδος έχει αυτό το αγγείον, να το ρίχνουν εις ένα μέρος να μηδέν φαγωθεί* Μαλαξός, Νομοκ. 455· **β)** καταστρέφομαι, φθείρομαι, χαλάω: *Μετά μολύβδου έξωθεν* (ενν. *η τούρλα του ναού*) *είναι εσκεπασμένη,| φυλάττεται από βροχήν, όπως να μη σαπαίνει* Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043 94. *Εάν γίνεται από ριζικού ότι έναν μου αμάλωτον ένι αστενής απού κοιλιακόν, και είς γιατρός ... δίδει του βοτάνια προφορητικά ού πράγματα θερμά διά τα ποία το συκώτιν του σέπεται ... το δίκαιον κρίνει και κελεύει ότι αυτός ο γιατρός ένι κρατούμενος εναντίον του σκλάβου μου* Ασσίζ. 434[17]· *Ειδέ πάλιν και θέλεις να φυλάξεις τα αγγούρια πολύν καιρόν να μη σάπηθούσι, κάμε λάκκον εις τόπον, οπού να μη δίδει ο ήλιος, βάλε τα μέσα και βάλε τους καμπόσην άμμον και αποπάνω τα σκέπασε με ξηρόν χορτάριον* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 210· *πολλά σταφύλια εσαπήθηκαν από την πολλήν βροχήν και ο χειμώνας έγινεν πολλά αχαμνός, αμή τον Μάρτιον και τον Απρίλιον μήνα πάλιν πολύ κρύωμα με χιόνι έκαμεν* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 81[v]· (μεταφ.): *Αφού γηράσεις και σαπής, πότε να γίνεις νέος;* Γλυκά, Στ. 220· *εάν κάμετε ούτως, θέλετε φορέσει παρά Θεού τον αμαράντινον της δόξης στέφανον ... Αμαράντινος λέγεται, οπού ποτέ δεν σέπεται, να χαλάσει, μόνον πάντοτε ανθεί και βλαστάνει* Μαλαξός, Νομοκ. 111·

Οι μτχ. παρκ. *σαπημένος, σεσαπημένος* ως επίθ. = **1)** Σάπιος, που βρίσκεται σε κατάσταση αποσύνθεσης: *Τότε ευθύς το πρόβατον ταύτα απιλογήθη:| «Ω μιαρέ σκατόχοιρε, βορβοροκυλισμένε| που τρώγεις πάντα τα κακά και άχρηστα του κόσμου,| σκουλήκια και κόπρια, κρέατα ψοφισμένα| οφίδια και ερπετά και σαπημένα κρέη ...»* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 439· *εκήρυττον* (δηλ. *οι αιρετικοί επίσκοποι Γάιος και Θεόδωρος*) *... πως οι απεθαμένοι πλέον δεν ανασταίνονται, επειδή ήτον αδύνατον (κατά την μιαράν αυτών γνώμην τουτέστιν) σαπημένον σώμα, και χώμα γενόμενον, να ανασταθεί ως το πρότερον* Αγαπ., Καλοκ. 340. **2)** Φθαρμένος, σαθρός: *τα γεροντικά σώματα, κυρ Αλέξανδρε, παθαίνουσιν εύκολα από πάσαν αφορμήν, ή, να ειπώ με ολίγον παράδειγμα, το νέον ρούχον, αν το πιάσει η βάτος ή ο παλίουρος, δεν ημπορούν να το χαλάσουν τόσον ... αμή, αν πιάσουσι σαπημένον παλαιόρουχον, περισσότερον κρατούσι παρά όπου αφήνουσιν* Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 58[25]· *Μόνον έστοντας* (ενν. *ο Φώτιος*) *ωσάν εις αμμουδερό και σαπημένο θεμέλιο, θέλω να ειπώ την κοσμικήν σοφίαν και κενοδοξίαν, ... εσίμωσεν εις την υπερηφανείαν οπού είναι του Θεού εχθρά, από την οποίαν έμαθε κάθε λογής κακοσύνην και πάσαν υπόθεσιν των σκανδάλων* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 76[7]. **3)** Ἄρρωστος, νοσηρός: *Και ανίσως και συνευρεθεί η γυναίκα μετά του ανδρός αυτής εις τα εμμήνια αυτής ... γίνεται το βρέφος σεσαπημένον ... Και ωσάν γεννηθεί γίνεται λωβόν ή λεπρόν ή άλλη ασθένεια έχει εις το κορμί του* Γιατροσ. Ιβ. 22· (εδώ μεταφ.): *και να μην τύχει κανένα καιρόν διαμέσου του μέλους ετούτου του σαπημένου και ανιατρεύτου κινδυνεύσει το επίλοιπον όλον κορμί της Εκκλησίας και το όνομα του Θεού να βλασφημάται* Χριστ. διδασκ. 418.

σηρασέρι το, βλ. *σερασέρι(ν).*

σηρικός, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *σηρικός.* Η λ. και σήμ. (Μπαμπιν., Λεξ.)· πβ. και LBG (λ. *σηρική*).

Μεταξωτός (για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Β[2] 31): *Ο δε ηγεμών στείλας εμέ συν δώροις ικανοίς και άλλοις τοις κατ' έθος διδομένοις, εδεξιωσάμην τον άνδρα ... Ήσαν*

γαρ τα σταλθέντα ιματισμοί σηρικοί και εξ ερίων υφαντοί οκτώ, χάραγμα αργυρούν χιλιάδες εξ ... Δούκ. 405[5]· *πολλοί εκ των μεγιστάνων μετά βοών ήλθον έως των ορίων· εφοβούντο γαρ μη ποτέ διώκωσιν αυτούς, και έρριπτον τα υφάσματα τα σηρικά και τα εκ χρυσού υφαντά· ου γαρ είχον πώς άρωσιν αυτά* Έκθ. χρον. 64[2].

σηρικοχρύσινος, επίθ.

Από τα επίθ. *σηρικός* και *χρύσινος*.

Το ουδ. ως ουσ. = χρυσομέταξο ύφασμα: *Η δε αγία τράπεζα έστι μέσον θεμένη| με τα σηρικοχρύσινα περικεκαλυμμένη,| ως κλίνη πορφυρόστρωτος Χριστού του βασιλέως,| παντοίαν υπερέχουσα δόξα τιμήν και κλέος* Παϊσ., Ιστ. Σινά 588.

σης ο, Ιερακοσ. 475[19], 476[2].

Το αρχ. ουσ. *σης*. Η αιτιατ. πληθ. *σήτας* στο Θεόφραστο (TLG). Η λ. και σήμ. λόγ. (Μπαμπιν., Λεξ.) και στο ΑΛΝΕ.

Παρασιτικό έντομο του φτερώματος του γερακιού, πιθ. ψείρα: *Είωθεν έστιν ότε τα πτερά του ιέρακος υπό τινος κακοχυμίας σήτας ποιείν, και το λεπτόν και ακραιφνές αυτών αφανίζειν κατεσθίοντας αυτά* αυτ. 475[21].

σησαμάτον το.

Το ουδ. του μτγν. επιθ. *σησαμάτος* (TLG) ως ουσ. Η λ. στο Steph., Θησ., στο Du Cange και σήμ. στον τ. *σουσαμάτο*· βλ. και LBG.

Γλυκό παρασκεύασμα από σουσάμι και μέλι· παστέλι (για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Β' 191, Ε' 115, ΕΕΚΣ 3, 1940, 62 και Μέντζου, Οικον.-κοινων. βίος 247): *Και ως καλοοικοδέσποιναι οκάποσαι κεράδες| και τας κεντούκλας να έπαιρναν και τους πεπεροτρίπτας. (παραλ. 2 στ.) τα καρυδάτα, αρχόντισσες, εδώ τα σησαμάτα* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 197-12 χφ Ρ κριτ. υπ.

σησαμέλαιον το· *σησαμόλαιον*, Ασσίζ. 489[21]. — Βλ. και *σησαμόλαδον*.

Το μτγν. ουσ. *σησαμέλαιον*. Το -*ο*- του τ. *σησαμόλαιον* πιθ. από αναλογ. επίδρ. της λ. *σησαμόλαδον*. Η λ. και σήμ. στον τ. *σησαμέλαιο*.

Λάδι από τους σπόρους του σουσαμιού· σουσαμόλαδο: *Όταν ουδέν παχύνει όρνεον. Σησαμέλαιον νεαρόν ή αμυγδαλέλαιον ωσαύτως νεαρόν δος μετά κρέατος δις ή και τρις* Ορνεοσ. 581[4]· *Περί πόνον οφθαλμών. Λαβών τυρόν αίγας επίθες· ... εάν δε πρήσκουνται, έμιξον σησαμόλαιον και βούτυρον και μετά οίνου εψήσας επίθες εις τους οφθαλμούς* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 96[23].

σησάμι, σησάμιν το, βλ. *σησάμιον*.

σησάμιον το, Ασσίζ. 239[3], 489[18 δις]· *σησάμι· σησάμιν· σησάμι(ο)ν*, Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 400 χφ Η κριτ. υπ.· *σουσάμιν*, Ιατροσόφ. (Oikonomu) 96[15].

Το μτγν. ουσ. *σησάμιον*. Ο τ. *σησάμι* στο Βλάχ. και σήμ. Ο τ. *σησάμιν* και σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.)· βλ. και LBG (λ. *σησάμιον*). Ο τ. *σουσάμιν*, με τροπή *η*>*ου* (βλ. Joseph, Die Sprache 25, 1979, 14), και σήμ. στον τ. *σουσάμι*.

Οι σπόροι της σουσαμιάς, το σουσάμι: *Διά βήχα ... Μέλι και καταστατό, τρίβε το και βράσε το εντάμα με το μέλι ... και δαφνόφυλλα και σουσάμιν ... και ας βράσουν εντάμα όλα* Σταφ., Ιατροσ. 13[352]· *εκείνοι* (ενν. *τρώγουν*) *τ' αφράτο το ζεστόν αεί με το σησάμιν,| ημείς δε τον χονδρόγυλον και στακτοκυλισμένον* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 400· *Τω αυτώ χρόνω τόσο γέννημα εγίνην εις την Μακεδονίαν, ότι απόμεινεν το τέταρτον μερτικόν αλώνιστον ... και επουλήθην το σιτάρι ... και η σίκαλη ... και το κεχρί ... αμή σησάμι και βαμπάκι δεν εγίνην* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 77[r].

σησαμόλαδον το· *σαμόλαδο*. — Βλ. και *σαμολάδιον, σησαμέλαιον*.

Από τα ουσ. *σησάμιον* και *λάδι* (Χατζιδ., ΕΕΠ 2, 1905-06, 49, 56). Ο τ. με ανομοιωτική απλοποίηση συλλαβής στο Somav. (λ. *σαμόλαδον*) και σήμ. (Κριαρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ.). Τ. *σησαμόλαο* σήμ. ιδιωμ. (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ., Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου) και *σησαμόλαδο* στο ΑΛΝΕ.

Λάδι από τους σπόρους του σουσαμιού· σουσαμέλαιο: *Περί ελαίου. Το λάδι είναι θερμόν ... Το αγγουρόλαδον ... δεν βλάπτει τον λαιμόν και εις τες αλοιφές και έμπλαστρα χρησιμότερον ... Το αμυγδαλόλαδο και σαμόλαδο και τα επίλοιπα έχουσι την αυτήν δύναμιν, αμή λιγότερον, μόνον εις τα ιατρικά ενεργούσιν αυτά περισσότερον, καθένα κατά την ουσίαν και φύσιν του* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 190· *Το τέλος του σησαμολάδου ορίζει το δίκαιον να πάρουν τα μάρκα ρ', μάρκα ια'* Ασσίζ. 239[4-5].

σησαμόλαιον το, βλ. *σησαμέλαιον*.

σήσαμον το ή **σήσαμος** ο, Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 400 χφ Κ κριτ. υπ. — Βλ. και *σησάμιον*.

Το αρχ. ουσ. *σήσαμον*. Η λ. *σήσαμος* τον 4. αι. (TLG· βλ. και LBG). Η λ. και σήμ. λόγ. στον τ. *σήσαμο* (Μπαμπιν., Λεξ.).

Οι σπόροι της σουσαμιάς, το σουσάμι: *Περί σησάμων* Ιατροσ. κώδ. ,αρκγ'.

σήσηδες οι.

Από το αραβ. - οθωμανικό *sāis~seis* (Mor., Byzantinot. 274).

Φροντιστές για το σταβλισμό ζώων: *Έπεσον γαρ εν μέσω των καμήλων, μη ιδόντες εκ της ορμής και της μέθης· εθάρρουν γαρ ότι εστίν η του αυθεντός πόρτα. Άμα γαρ του εισελθείν αυτούς εν μέσω των ζώων απέκτεννον τους ευρεθέντας χαρμαντάδας και σήσηδας* Έκθ. χρον. 74[9].

σήστης· *μετά αξιναρίων και σηστών* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 308 κριτ. υπ.), εσφαλμ. γρ. αντί *σειστών*· διορθώσ.· (πβ. και Νικηφόρο Ουρανό, Τακτικά 65, 17, 4 (TLG): *άλλοι δε ... και τα τείχη και τους εχθρούς ίνα κρούωσι μετά λιθαρίων, άλλοι μετά τζόκων και σειστών ίνα ορύσσωσι τα τείχη*). — Βλ. *σείστης*.

σήτα η, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 6.

Από το *σήθω* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. στο Du Cange (γρ. *σί*-) και σήμ.

Λεπτό κόσκινο: *Το δε άλευρον φυλάγεται καιρόν πολύν ..., εάν σχίσεις δαδί λι-*

παρόν να βάλεις ... εις διαφόρους τόπους του σάκου ... Η βάλε άλας αντί τα δαδία και, αν είναι το αλεύρι κοσκινισμένον, πάλιν, όταν θέλεις να το ζυμώσεις, απομένει το άλας εις την κνησάραν, ήγουν την σήταν Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 140.

σήψις η, Μάρκ., Βουλκ. 342[9, 25, 28], 343[4, 7, 8, 10, 11], 344[12].

Το αρχ. ουσ. *σήψις*. Η λ. και σήμ. στον τ. *σήψη*.

Σάπισμα, αποσύνθεση: Ερμον. Η 200.

σθεναρός, επίθ., Βίος Αλ. 4212· *στεναρός*.

Το αρχ. επίθ. *σθεναρός*. Η λ. και σήμ.

1) Ισχυρός, δυνατός σωματικά: *στεναρός εν τη δυνάμει| και βαρύφωνος υπήρχεν* (ενν. *Έκτωρ του Πριάμου*),| *φοβερός γαρ εν πολέμοις* Ερμον. Δ 310. **2)** (Για ψυχικό σθένος) θαρραλέος, ισχυρός: *Εκ των τριχών εκρέματο κόρη με των χαρίτων·| ήν μόνον ατενώς ιδών ο τρίτος παις εκείνος,| ο τρίτος παις Καλλίμαχος, το κάλλος των ερώτων,| η τολμηρά και δυνατή και στεναρά καρδία,| και παρευθύς επέμεινεν ως λίθος εις τον τόπον* Καλλίμ. 458.

σθένος το, Βίος Αλ. 2884, Κορων., Μπούας 113[14], Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 210· *στένος*.

Το αρχ. ουσ. *σθένος*. Η λ. και σήμ.

Δύναμη, ισχύς, σωματική ή ψυχική (θάρρος): *κι εις το τείχος οι Αχαίοι| επλησίαζαν αφόβως,| κι εντροπήν μεγάλην είχαν| της Τροιάς οι ευγενήδες·| το γαρ στένος εχαώθην| του βριόχειρος Εκτόρου* Ερμον. Φ 33.

σιαγόνιον το, Διγ. Άνδρ. 399[20]· *σαγόνι*, Βεντράμ., Γυν. 127, Χρον. σουλτ. 90[28], Γιατροσ. Ιβ. 96· *σαγόνιν*, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 4500 κριτ. υπ.

Η λ. στον Ιπποκράτη. Ο τ. *σαγόνι* και σήμ.

1) (Στον πληθ.) η πάνω και η κάτω γνάθος μαζί: *Ανθρώπους κει εβλέπαμε κι ελέγαν τους Σφοντύλους,| ήσαν μεγάλοι το λοιπόν κι είχαν μακρούς τραχήλους,| μερία και σαγόνια είχαν πολλά μεγάλα,| ωσάν αντείνα μου ποτέ εγώ ουκ είδα άλλα* Αλεξ.[2] 1557. **2α)** Η κάτω γνάθος: *Δύο χιλιάδες λέγω σας με τον όνου το σαγόνι| έπιασε* (ενν. *ο Σαμψών*) *και εσκότωσε, στη γης τους εξαπλώνει* Βεντράμ., Γυν. 129· **β)** το πιγούνι: *Κονταρέαν τον έδωκε* (ενν. *ο Αρχίλογος*) *επάνω εις το σαγόνι·| το λουρίκιν της σκούφιας του ετρύπησεν ολίγον.| Στο μάγουλόν του εσέβηκε, μάλλον αιμάτωσέ τον* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 4500.

σιαγών η, Ερμον. Σ 279, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) 182[v], Παϊσ., Ιστ. Σινά (Βογιατζ.) 1312, Παϊσ., Ιστ. Σινά (Καδάς) 1308.

Το αρχ. ουσ. *σιαγών*. Τ. *σιαγόνα* τον 9. αι. (TLG), στο Du Cange και σήμ.

α) Το σαγόνι, η γνάθος: Διγ. Ζ 3872· **β)** (σε μεταφ.): *προσέτι δε και βούτυρον και έλαιον παρέχουν,| όξος, ρούπιν και ζάχαριν, δι' ά άπαντες τρέχουν·| ακόμη και κασσίτερον, μαχαίρια και βελόνας| αίς τισι εμπυρίζουσιν αυτών τας σιαγόνας* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1312.

σιάζω, βλ. *ισιάζω*.

σιάκιον το.

Άγν. ετυμ. Η λ. στο Steph., Θησ. και στο Du Cange.

(Πιθ.) το φυτό βάτος ή το βατόμουρο (αν δεν πρόκ. εδώ για είδος ψαριού, το καλκάνι (*συάκιον*)) (βλ. και Langkavel, Bot. sp. Gr. 6): *Περί σιακίου* Ιατροσ. κώδ. ,ρκβ'.

σίαλος ο ή **σίαλον** το· *σίελος*, Βίος Αλ. 841.

(Από) το αρχ. ουσ. *σίαλον/σίελον*. Ο τ. *σίελος* ήδη μτγν. Η λ. *σίαλος* τον 4.-5. αι. (TLG, Lampe, Lex.) και σήμ. λόγ. όπως και ο τ. *σίελος* (ΛΚΝ, Μπαμπιν., Λεξ., λ. *σίαλος*, όπου και ουδ. *σίαλο* και *σίελο*). Πβ. και λ. *σάλιο* το σήμ.

1) Σάλιο, βλέννα: *Εάν ο ιέραξ το μάγουλον αυτού πονέσει ή τι ποτέ των έσωθεν κύκλοθεν, ούτως αυτόν γνώσει· εκ της χειρός εαυτόν απορρίπτει, και ουδέ εις κοντάριον καθέζεται, αλλά και τα πτερά της ουράς αυτού αραιούνται, και σίαλον μετά αίματος αποπτύει, και πταίρει* Ορνεοσ. αγρ. 567[8]. **2)** (Μεταφ.) ο αφρός των κυμάτων της θάλασσας: *Ην γαρ η θάλασσα προς το αγριότερον ορώσα και κλυδωνικόν σίελον αποπτύουσα* Δούκ. 69[11].

σιαντζιάκπεης ο, βλ. *σαντζάκμπεης*.

'σιασμός ο, βλ. *ισασμός*.

σιαστίζω, βλ. *σαστίζω*.

σιατίκα η· *σατικά*, Μαχ. 36[26] χφ O (βλ. Dawkins [Μαχ. II σ. 266]).

Από το προβηγκ. *sciatica* (Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 295, λ. *σιάτικα*), αντιδ. από το αρχ. ελλην. επίθ. *ισχιαδικός* (Robert Dict. hist., λ. *sciatique*) Τ. *σιάτικα* σήμ. ιδιωμ. (Τσιτσέλη, ΚεφαλΛ. Σύμμ. 436, Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ.).

(Ιατρ.) πόνος του ισχιακού νεύρου, ισχιαλγία: *έρκοντα του κυρού Μανουήλ του Βουτουμήτη δούκας εις την Κύπρον ηύρεν πτωχόν γέρον εις τα όρη Μαραθάσας ονόματι Ησαΐας· και μέσα εις πολλούς έδωκέν του λακτίαν, και εις ολλίγον καιρόν έππεσεν εις αστένειαν την λεγομένην σιατίκαν* αυτ. 36[26].

σίβος, επίθ., Σπανός (Eideneier) Α 172· ουδ. *σίβιν*.

Από το σλαβ. *siv* (βλ. Meyer, NS II 57). Τ. *σίβους* σήμ. ιδιωμ. (Παπαϊωάννου, Γλωσσάρ. Γρεβ., Τζιαμούρτας, Γλωσσ. Καραγκούνηδων, Τάσιος, Γλωσσ. Πολυγ., Δουγά-Παπαδ.-Τζιτζιλής, Γλωσσ. ιδίωμ. ορ. Πιερίας). Η λ. σε έγγρ. του 13. (Act. Lavr. II 90[122]) και 14. αι. (Act. Lavr. II 108[86]) και σήμ. ιδιωμ. (Κουβέλης., Λεξιλόγιο Ξηρομέρου, Παπαθαν., Γλωσσ. ρούμελ., Τάκη, Αγραφ. κ.α.)· βλ. και LBG.

(Για ζώο) που έχει σταχτί ή άσπρο και μαύρο χρώμα: *Και δίδω αυτόν* (ενν. *τον σπανόν*) *χάριν προικός: ... εκατόν δύο γαδάρων σίβων ματσούκια να τα συναρμόσει να ποιήσει θρόνον υψηλόν, να καθέζεται απάνου, να συνάσει τα δίκαιά του* αυτ. Α 444· (εδώ πιθ. σκωπτ. προκ. για το κεφάλι του γερανού· πβ. όμως Τσαβαρή [Πουλολ.[2] σ.

325]): *Χαράς τον καλογερανόν οπού ήλθεν εις τον γάμον* (παραλ. 1 στ.) *κουναυλοπόδης, αύκραστος, με τας μαυρέας κάλτσας.| Ειπέ με, καλογερανέ, τι θέλεις ώδε εις τον γάμον| με τον μακρύν σου σφόνδυλον, και με το σίβιν το καπέλον;* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 63 κριτ. υπ.

σιγά, επίρρ., Φλώρ. 1139, Ιμπ. 297, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 826, Πανώρ.[2] Γ' 600· *έσιγα.*

Από το ουσ. *σιγή* (Ανδρ., Λεξ.)· κατά Χαριτων., Αθ. 18, 1905, 559, Παπαδόπουλο, ΛΔ 2, 1940, 58 και Henrich, Κλητ.-γεν. σε -ο 25 από το επίθ. *σιγός*. Η λ. στο Βλάχ. (λ. *σιγανά, σιγά*) και σήμ.

1) Αθόρυβα: *Λοιπόν έλα να φύγομεν αψοφητί καθόλου| σιγά, κρυφά και ανόητα, κανείς μη το νοήσει* Βέλθ. 1075· (σε προσωποπ.): *η νύκτα γαρ υπάγαινεν έσιγα την οδόν της* Θησ. Ι' [1[4]]. **2)** Αργά: *Χύμαν εκατεβαίναμε, πάντα δεξά εκρατούμα,| όχι να πηαίνομε σιγά, μα κοντοπιλαλούμα,| 'ς τόσο οπού κατέβημαν καμπόση αναβολάδα* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 681.

Έκφρ. *σιγά σιγά* = (α) σιγανά, χαμηλόφωνα: *Και η Μαρία η Μαγδαληνή ήκλαιγε με τον Γιάννη| «Ω δάσκαλέ μου!» εφώνιαζε και τα μαλλιά του βγάνει.| Η Δέσποινα το κλάημα τση σιγά σιγά το 'λάλει| είχε τη μάχαιρα πολλή, τη θλίψη τη μεγάλη* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 4038· (β) αργά: *και μόνον αναστέναζεν* (ενν. η κόρη) *και από τους οφθαλμούς της| σιγά σιγά τα μάτια της ερέγασιν τα δάκρυα* Λίβ. Esc. 3607· *και αγάλι αγάλι επήγαινα, σιγά σιγά επερπάτουν| τον κόσμον εξενίζουμον, τ' άνθη και τα καλά του* Απόκοπ.[2] 17· (γ) χωρίς βιασύνη, προσεκτικά: *Τη γιόφυρο ενέβηκα με πλήσα αφοβία·| σιγά σιγά επαγαίναμε, όχι να πεις με βία* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 315.

σιγάζω.

Το αρχ. *σιγάζω*. Η λ. και σήμ. (Μπαμπιν., Λεξ.).

Ι. (Ενεργ.) είμαι ήσυχος, δεν κάνω θόρυβο: *Στρέφομαι ομπρός μου και θωρώ ποτάμι βουρκωμένο,| όχι να πεις πολλά βαθύ ουδε ξεχειλισμένο·| εις το ποσόν του επήγαινε, σιγόν σιγόν ελάλει.| Ο Χάροντας εστάθηκε να μου δηγάται πάλι.| «Θωρείς», μου λέγει, «φίλε μου, ετούτο το ποτάμι| πώς κακαρίζει σιγανά και όχλο πολύ δεν κάνει;| Ετούτο είναι, κάτεχε, δάκρυα απού σιγάζου ...»* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 165.

ΙΙ. (Μέσ.) ησυχάζω, ηρεμώ: *Προς ιέρακα αθετούντα το κυνήγιον: Ποιήσεις αυτόν σιγασθήναι ημέραις ρ'· είτα έμπλησον αυτόν ημέρας δ' και την πέμπτην λαβών σκυλόπουλον μικρόν δος αυτώ ίνα σφάξη αυτό* Ορνεοσ. αγρ. 556[2].

σιγαλά, επίρρ., Εβρ. ελεγ. 162, Χρον. Μορ. Η 3851.

Από το επίθ. *σιγαλός* (βλ. και Παπαδ. Α., ΛΔ 2 1940, 50). Η λ. στον Κατσαΐτ. (Κλ. Γ' 544) και σήμ.

α) Ήσυχα, αθόρυβα: *Εκείνοι οι περισσότεροι* (ενν. οι άρχοντες, οι πρώτοι του φουσσάτου) *οκ τον φόβον όπου είχαν* (παραλ. 1 στ.) ... *εις το τέλος είπασιν κι ούτως το αφυρώσαν·| ότι το έλθει το βραδί, να έβγει το φεγγάρι,| να κοιμηθεί όλος ο λαός να μην τους εννοήσουν| το πλέον κρυφώς και σιγαλά όπου να ημπορέσουν,| να ορθωθούν του φεγγαρίου να έχουσι κινήσειν,| να φύγουν όσον ημπορούν όπως μη κιντυνέψουν* Χρον. Μορ. Ρ 3851· *Και κάμε απόψε το βραδί να 'λθεις στην κάμαρά μου,| να λάβεις κείνο τό ποθείς, ψυχή μου και καρδιά μου.| Και σιγαλά και φρόνιμα σέβα στο περιβόλι,| τους δουλευτάδες κοίταξε ίνα κοιμούνται όλοι,| και εις την πρώτη κάμαρα ζερβά για να γυρίσεις,| να βρεις την τσάμπραν την χρυσήν και βλέπε μη αστοχήσεις* Τριβ., Ρε 217· **β)** (μεταφ.) σεμνά, με ταπεινοφροσύνη: *και να μιλείτε φρόνιμα, και πάλιν να σουπάτε| και να περνάτε σιγαλά* ... Σαχλ., Αφήγ. 639.

σιγαλοπερπάτητη, επίθ. θηλ.

Από το *σιγαλοπερπατώ* (απ. σήμ., Κριαρ., Λεξ.). Πβ. σημερ. ιδιωμ. *σιγανοπερπατούσα* (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.), *σιγανοπροπατούσα* (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.) και *σιανοπαρπατούσα* (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδώμ., Γιαγκουλλής, Κυπρ. διαλ.). Λ. *σιγαλοπερπάτητος* στο ΑΛΝΕ λογοτ.

(Για γυναίκα) που έχει ανάλαφρο και χαριτωμένο βάδισμα (βλ. και ά. *σιγανοπερπατώ* β): *Πέρδικα με χρυσα πτερά, τρυγόνα με το διώμα,| και σιγαλοπερπάτητη, και τέντα φουντωμένη,| σαν βρύση είν' τα κάλλη σου, σαν μήλο εις περιβόλι,| τα έμορφά σου τα μαλλιά φραγμός στο περιβόλι* Ch. pop. 209.

σιγαλός, επίθ., Σπαν. Α 547, Σπαν. Ο 216, 230, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 235[r].

Το αρχ. επίθ. *σιγαλός*. Η λ. και σήμ.

1) Σιγανός, ήρεμος, αθόρυβος· (εδώ σε παρομοίωση): *Ώχου, τα μάτια σας να τρέξουμε σαν σιγαλό ποτάμι* Εβρ. ελεγ. 166. **2)** (Μεταφ.) **α)** ήσυχος, φρόνιμος: *Και το παιδίον ήτονε σιγαλόν, φρόνιμον, τακτικόν και εις την θροφήν του ήτονε μεμετρημένον και* ... *ποτέ του δεν επείραζεν την μάννα του ώσπερ είναι τα άλλα παιδία, και κανέναν γείτοναν δεν ελύπησεν ποτέ τον* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 239[r]· **β)** σεμνός, ταπεινός: *Πρόσεξον ουν και σκόπησον, ότα 'ν' να γυναικίσεις| μη πλανεθείς στο κάλλος της ή εις την ευγένειάν της* (παραλ. 10 στ.) ... *έπαρε σιγαλήν, να έχει σωφροσύνη,| και ας έχει πράγματα ολιγά, και να χαρείς μετ' αύτην* Σπαν. (Ζώρ.) V 102.

σιγαλότη η.

Από το επίθ. *σιγαλός* και την κατάλ. *-ότη*.

Ηρεμία, ηπιότητα· προσοχή: *κι ο νιούτσικος απόκοτος αφόντις με γλυκότη| 'πιτήδεια κι ομορφότατα, με πλήσα σιγαλότη| έβγαλε οχ το κατάσπρον της κορμί τα ματωμένα| ρούχα που 'φόριε, οχ το πολύ αίμα κοκκινισμένα.| Επάσχισε από την βαθιάν πληγήν της και μεγάλη| την καρφωμένην και χωστήν σαΐτα να της βγάλει.| Και μ' επιδέξιον τραβισμόν την έκαμε κι εβγήκε* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε [1291].

σιγανά, επίρρ., Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 403, Θησ. Γ' [13[1]], [14[4]], [29[5]], Ε' [35[2]], ΙΑ' [37[6]], Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 164, 4389, Απόκοπ.[2] 98, Κυπρ. ερωτ. 99[1], Πανώρ.[2] Α' 370, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 193, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 595, 1729, 2172, Β' 681, Γ' 580, 819, Δ' 82, Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 429, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 159[25], 369[26], 522[7], 539[16].

Από το επίθ. *σιγανός*. Η λ. στο Meursius και σήμ.

1α) Ήσυχα, αθόρυβα: *Ο γενεράλες κάτεργα ορδίνιασε να βγούσι| γεμάτα ανθρώπους, μπόλμπερες, κι εις τα Χανιά να μπούσι* (παραλ. 2 στ.) *Απογυρίσαν σιγανά με δίχως να κτυπούνε| τση θάλασσας με τα κουπιά, στο πόρτο για να μπούνε·| κι από τα τουρκοκάτεργα ανάμεσα περάσα| κι ήτονε νύκτα σκοτεινά, τους Τούρκους εγελάσα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 159[11]· **β)** χαμηλόφωνα, ψιθυριστά: *Εβράδιασεν, ενύκτιασε και παν να κοιμηθούσι,| κοντά κοντά σιμώνουσι, και σιγανά μιλούσι* (ενν. *η Αρετούσα και η νένα*) Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 1568. **2)** Αργά: *Κι απότις επεράσαμεν αμέτρητο κομμάτι,| τότες τον δρόμον έπαυσε και σιγανά επερπάτει* (ενν. *ο Χάρος*) Πικατ. (Bakk.-v. Gem.) 253. **3)** Χωρίς δύναμη, χωρίς μεγάλη ένταση: *όταν βρέχει το καλοκαίρι χωρίς ταραχήν καιρού, αλλά σιγανά και ήσυχα, εκείνο είναι το εκλεκτότερον νερόν και ευμορφότερον. Όστις έχει στέρνα παστρικήν να το φυλάξει ασύγχυστον από άλλα ύδατα. Αυτό το νερόν επαινούσι πολλά οι ιατροί ως υγιέστατον. Αμή όταν αστράπτει, βροντά και γίνεται εις τον αέρα μεγάλη σύγχυσις, το νερόν εκείνο δεν είναι καλόν ολότελα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 185. **4)** (Μεταφ.) **α)** τρυφερά, γλυκά: *Πήγαινε, λέγω κι ο καιρός με βιάζει να κινήσω,| να το ξυπνήσω σιγανά* (ενν. *το παιδί*) *κι αγάλια να το ντύσω* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 470· **β)** ταπεινά, σεμνά: *πάντα τση εμίλιε σιγανά με την ταπεινοσύνη* (ενν. *η Δέσποινα*) Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1721.

σιγανάδα η, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 646, 1790, Δ' 988.

Από το επίθ. *σιγανός* και την κατάλ. *-άδα*. Η λ. και σήμ. λαϊκ. (Κριαρ., Λεξ.).

1) Ησυχία· μυστικότητα: *γιαμιάν εσηκωθήκα* (ενν. *οι Τούρκοι*)*| απού τους λάκκους και φορτιά αδειάσανε κι εβγήκα,| με δίχως ανακάτωση, με πλήσια σιγανάδα,| με δίχως λάμψη φεγγαριού κι ήτονε σκοτεινάδα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Απόσκ.) 298[17]. **2)** Ταπεινοφροσύνη, σεμνότητα: *Και κάμε να θυμάσαι| πως είναι σιγανάδα της γυναίκας| στο πρόσωπο αρεστή και στην θωριάν της* Πιστ. βοσκ. Ι 5, 205.

σιγανεμιά η.

Από το *σιγανεύγω*, το ουσ. *άνεμος* και την κατάλ. *–ιά*. Τ. *σιγανεμία* (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Κωστ., Λεξ. τσακων.) και *σιανεμιά* (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.) σήμ. ιδιωμ. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 436.) καθώς και στο ΑΛΝΕ.

Νηνεμία· (εδώ μεταφ.): *Μα ας πορπατούσιν οι καιροί, τα πράγματα σιμώνου| κι οι μέρες με σιγανεμιά και λάμψη ξημερώνου.| Η σκοτεινάδα εξέφεξεν, η συννεφιά σκολάζει,| οι ανέμοι κατατάσσουσι, καλοκαιράκι βράζει,| και του κυρού σου η όργητα κι η μάνητα μερώνει| κι εδά που αρχίζει το καλό 'ς χαρές το ξετελειώνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε' 98.

σιγανεύγω, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 944, Γ' 1627, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 203, Γ' 193· μτχ. παρκ. *σιγανεμένος*.

Από το επίθ. *σιγανός* και την κατάλ. *-εύγω*. Η μτχ. *σιγανεμένος* στο Somav. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., Πάγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 166).

Α' Μτβ. α) χαμηλώνω, παύω: *Ας πάγω μέσα να τη βρω* (ενν. *τη Σάρρα*), *να την παρηγορήσω,| να σιγανέψει τσι φωνές, κι ώρα 'ναι να κινήσω* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 324· **β)** (μεταφ.) κατασιγάζω: *Φίλε την τόση μάνητα 'πό 'χω θα σιγανέψω| κι ανταμοιβή τσ' αγάπης σου να δώσω θα γυρέψω* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 207.

Β' Αμτβ. α) (για κακοκαιρία) γαληνεύω, καλμάρω: *Ανέν και πιάσει ανεμική, Πανώρια, σιγανεύγει·| κι ωσάν περάσουν οι βροχές, πάλι καλοσυνεύγει* (παραλ. 6 στ.) *γιάντα κι εσύ την όργητα δεν παύτεις, πεθυμιά μου,| μα στέκεις πάντα στο 'να σου και καίγεις την καρδιά μου;* Πανώρ.[2] Β' 255· *Αν έχω την απομονή και να μηδέν οκνέψω,| σα σιγανέψουν οι καιροί, ολπίζω να ψαρέψω* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 480· **β)** (μεταφ.) ηρεμώ, ησυχάζω: *η Πόλις οχ τες ταραχές 'πό 'χει να σιγανέψει* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Πρόλ. 104.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = **α)** γαλήνιος, που έχει καλοκαιρία: *Σαν όντεν είν' καλοκαιριά, μέρα σιγανεμένη| και ξάφνου ανεμοστρόβιλος από τη γην εβγαίνει| με βροντισμό και ταραχή τη σκόνη ανεσηκώσει| και πάγει τη τόσο ψηλά, οπού στα νέφη σώσει,| έτσι κι όντεν εκίνησε* (ενν. *ο Ρωτόκριτος*) *με τέτοια αντρειά επορπάτει| όπου βροντές και σκονισμούς κάνει στο μονοπάτι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 1013· *μα εγώ θωρώ καλοκαιριά, μέρα σιγανεμένη,| και νέφαλο στον ουρανό θολό δεν απομένει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 2037· (μεταφ. προκ. για ευτυχισμένη ζωή· πβ. νεοελλ. φρ. *βλέπω άσπρη μέρα*): *να πα να βρεις τες αφεντιές και τα μεγάλα πλούτη,| να ξημερώσει κι ογιά σε μέρα σιγανεμένη,| να δου οι γονέοι σου χαράν οι πολυπρικαμένοι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε' 479· **β)** (για άνθρωπο) σιωπηλός, μαζεμένος: *πε μου το και μηδέ δειλιάς κι ας πάψει αυτή η τρομάρα·| και να με δεις* (δηλ. *τη Σάρρα*) *πολλά κλιτή, πολλά σιγανεμένη| α μου 'πες πως ο Ισαάκ σήμερον αποθαίνει* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 151.

σιγανογελώ.

Από το α' συνθ. *σιγανο-* και το *γελώ*.

Γελώ αθόρυβα, σιγανά· κρυφογελώ: *νίβγουνται,* (ενν. *οι γυναίκες*) *κοκκινίζουνται και μοσκολαντουρούνται| με τέχνη βγάνου τη μιλιά, με τέχνη απιλογούνται,| με τέχνη τα ματάκια τως τα πλουμιστά γυρίζου| κι όλες γυρεύγου την καρδιά τ' αθρώπου να φλογίζου·| σιγανοπορπατούσινε και σιγανογελούσι| και να τσι συντηρούσινε τα μάτια προσκαλούσι* Πανώρ.[2] Α' 423.

σιγανοπερπατώ· *σιγανοπορπατώ*.

Από το α' συνθ. *σιγανο-* και το *περπατώ*. Τ. *σιγανοπροπατώ* σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.)· πβ. και σημερ. ιδιωμ. *σιγανοπροπατούσα* (Πιτυκ., ό.π.), *σιγανοπερπατούσα* (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.) και *σιανοπαρπατούσα* (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.). Η λ. στο ΑΛΝΕ, όπου και ο τ. λογοτ.

α) Περπατώ αθόρυβα: *Κι όντεν η νύκτα η δροσερή καθ' άνθρωπο αναπεύγει| και κάθε ζο να κοιμηθεί τόπο να βρει γυρεύγει,| ήπαιρνε* (ενν. *ο Ρωτόκριτος*) *το λαγούτο του κι εσιγανοπορπάτει| κι εκτύπα το γλυκιά γλυκιά ανάδια στο παλάτι.| Ήτον η χέρα ζάχαρη, φωνή είχε σαν τ' αηδόνι·| κάθε καρδιά να του γροικά, κλαίγει κι αναδακρυώνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 391· **β)** (ειδικ. για γυναίκα) περπατώ ανάλαφρα και χαριτωμένα.: *νίβγουνται, κοκκινίζουνται* (ενν. *οι γυναίκες*) *και μοσκολαντουρούνται,| με τέχνη βγάνου τη μιλιά, με τέχνη απιλογούνται,| με τέχνη τα ματάκια τως τα πλουμιστά γυρίζου| κι όλες γυρεύγου την καρδιά τ' αθρώπου να φλογίζου·| σιγα-

νοπορπατούσινε και σιγανογελούσι| και να τσι συντηρούσινε τα μάτια προσκαλούσι (παραλ. 1 στ.) *και χάρη τση πορπατηξάς δίδουσι και του ζάλου* Πανώρ.[2] Α΄ 423.

σιγανοπορπατώ, βλ. *σιγανοπερπατώ*.

σιγανός, επίθ., Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 235, Σαχλ. Β΄ (Wagn.) PM 500, 553, Σαχλ., Αφήγ. 711, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2312, 2392, Λίβ. Va 836, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1782, Βαρούχ (Bakk.-v. Gem.) 11[7], 333[4], 723[15], Πιστ. βοσκ. Ι 5, 52, 207, 210, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α΄ 305, Β΄ 332, 1255, Δ΄ 1912, Χριστ. διδασκ. 385.

Από το επίρρ. *σιγά* και την κατάλ. *-ανός*. Η λ. στο Meursius και σήμ.

1α) Ήσυχος, αθόρυβος· (εδώ σε παρομοίωση): *και μόνον αναστέναζεν* (ενν. *η κόρη*), *και από τους οφθαλμούς της| σιγά σιγά τα μάτια της ερέγασιν τα δάκρυα| και κατέβαιναν ως το σιγανόν ποτάμιν απ' εκείνην* Λίβ. Esc. 3608· **β)** χαμηλόφωνος, που έχει μικρή ένταση: *Εξύπνησε τρομάμενη* (ενν. *η Αρετούσα*) *...| σύρνει φωνή λυπητερή ...| Ωσάν οντέ ψυχομαχεί εκτύπαν η καρδιά της| και με το κλάημα σιγανή ήτον η εμιλιά της* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ΄ 88· *Τότες μια σιγανή φωνή μόνο τ' αφτιά μου ακούσα| κι είπασινε τα χείλη του: «Εχάσα σε, Αρετούσα»* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε΄ 951. **2)** Αργός, ήρεμος: *το περιπλέο εξαρμάτωτοι υπάσιν οι στρατιώτες,| με σιγανόν το βάδισμα ολόχαροι παγαίνουν.| Δίχως καμίαν έμποδον εσέβησαν στην πόλιν,| κι εκεί τους αποδέχθησαν μετά χαράς γυναίκες·| και ταπεινά επερίλαβαν την πόλιν διά εδική τους,| δίχως να ποίσουν αταξιάν καμιάς εκ την τιμή τους* Θησ. (Foll.) Ι 128. **3)** (Μεταφ.) **α)** γαλήνιος, ειρηνικός: *Τούτοι 'ναι οι τόποι οι όμορφοι, ψυχή μου και καρδιά μου| τούτο 'ναι το περβόλι μου, τούτή 'ναι η βασιλειά μου·| κόσμοι αγαθοί και σιγανοί και μέρη αγαπημένα| κι από μαλιές και σύγχυσες περίσσα αναπαημένα·| παντοτινή παράδεισος πάσα λογής αθρώπου,| ξεκούραση του λογισμού κι ανάπαψη του κόπου* Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Α΄ 73· **β)** ήπιος, καλοσυνάτος: *Ανέν και ιδείς την* (ενν. *τήν έχεις σύζυγον γυνήν*) *πονηρήν, άτακτην, ακαμάτριαν,| τότε μηδέν τη συμπονείς, ανηλεώς την δέρνε·| με σιγανόν ανάβλεμμαν μηδέν την ενδρανίζεις,| πάντοτες αγριοθώρει την, μηδέν την κολακεύεις* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1666· **γ)** (για άνθρωπο) **γ[1])** φρόνιμος, ήσυχος: *Εγώ* (ενν. *το ορτύκιν*) *μικρόν είμαι αληθώς ασύσσουμον πουλάκιν,| και σιγανόν και τακτικόν, πολλά πολλά ουκ οίδα·| εις τα αμπελίτσια βόσκομαι, ποτέ ζημίαν ου κάμνω* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 512· **γ[2])** σεμνός, ταπεινός: *Υιέ μου, βλέπε μη εμπλακείς, γυναίκα μη επάρεις| διά κάλλος και διά χρήματα, διά ευγένειαν και πλούτον·* (παραλ. 6 στ.) *και κάλλιον πάρε σιγανήν , να θέλει την τιμήν σου,| να έχει πράγμα ολιγόν, να χαίρεσαι με ταύτην* Διδ. Σολ. Ρ 30· (εδώ ειρων.): *αλλ' ήλθεν κι η Πιλάταινα η χήρα η κουρεμένη,| οπού τες νύκτες πορπατεί κι εις τα πουρδέλια μένει·| την ανηψιάν της έσυρνε την φραρογαμημένη| και την ημέρα σιγανή διαβαίνει σαν 'γουμένη* Σαχλ. Β΄ (Wagn.) PM 474.

Ως επών.: Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 663[11].

σιγανότητα η, Αχέλ. 989, Πιστ. βοσκ. Ι 5, 213.

Από το επίθ. *σιγανός* και την κατάλ. *-ότητα*. Η λ. στο Βλάχ.

α) Ηρεμία, γλυκύτητα: *Άκουσον την βασίλισσαν το πώς απολογήθη| και με την*

σιγανότητα εκείνον (ενν. *τον Αλέξανδρον*) *συντυχαίνει* Διήγ. Αλ. Σεμίρ. Β 870· **β)** ταπεινοφροσύνη, σεμνότητα: *Οι αμαρτωλοί του λέσινε* (ενν. *του Χριστού*) *με χείλη πρικαμένα,| με σιγανότητα πολλή, με μάτια σφαλισμένα:| «Κύριε, και πότε σέ 'δαμε γδυμνό γή πεινασμένο,| γή πούρι μέσα στη φλακή γή πάλι αρρωστημένο;»* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 5011.

σιγανοτραγουδώ.

Από το α΄ συνθ. *σιγανο-* και το *τραγουδώ*. Πβ. σημερ. *σιγοτραγουδώ* Η λ. στο ΑΛΝΕ.

Τραγουδώ χαμηλόφωνα, σιγοτραγουδώ: *νίβγουνται* (ενν. *οι γυναίκες*), *κοκκινίζουνται και μοσκολαντουρούνται,| με τέχνη βγάνου τη μιλιά, με τέχνη απιλογούνται,| με τέχνη τα ματάκια τως τα πλουμιστά γυρίζου| κι όλες γυρεύγου την καρδιά τ' αθρώπου να φλογίζου·| σιγανοτραγουδούσινε και σιγανογελούσι| και να τσι συντηρούσινε τα μάτια προσκαλούσι* Πανώρ.[2] Α΄ 423 κριτ. υπ.

σιγανούτσικα, επίρρ.

Από το επίθ. *σιγανούτσικος (<σιγανός και την κατάλ. *-ούτσικος*). Η λ. στο ΑΛΝΕ.

Με ηρεμία· με σύνεση: *Κι είτινος θέλει ... η τύχη να την δώσει* (ενν. *την Αιμίλια*),| *εκείνος ας την έχει αυτήν, χωρίς μαλία και κρίση* (παραλ. 4 στ.) *Εκ την αγάπην της λαμπράς Αιμίλιας, της κυράς μας,| μόνον κι οι δύο εις θάνατον θέλομε καταντήσει.| Για ταύτο σιγανούτσικα οι δυο ας την 'γαπούμε,| ώστε να ποίσει πρόβλεψιν ο Ζευς ας την ποθούμε* Θησ. Ε΄[46[7]].

σιγγίλιν, σιγγίλιον το, βλ. *σιγίλ(λ)ιον*.

σιγελά, επίρρ., βλ. *σιγερά*.

σιγερά, επίρρ.· *σιγελά*, Λίβ. Esc. 1270.

Από το επίθ. *σιγερός* (βλ. ά. *σιγηρός*). Ο τ. στο Du Cange. Η λ. και σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Σιγανά, χαμηλόφωνα: *Είπασιν* (ενν. *αι φουδούλες*) *πού το ηυρήκασιν* (ενν. *το βεργίν*) *και σιγερά η φοδούλα| λέγει: «Και τις να το έγραψεν προσέχετε να ιδείτε».| Επαίρνει η κόρη το βεργίν, άλλον ουκ έστρεψέν το,| εκράτειν το εις τα χέρια της, εθώρειν το τι γράφει| και όλον εσυχνοεπαράγγελλεν να μάθει πόθεν εγράφη* Λίβ. διασκευή α 1360.

σίγερος, σιγερός, επίθ., βλ. *σιγηρός*.

σιγή η, Καλλίμ. 1713, Ελλην. νόμ. 553[9], Ορνεοσ. αγρ. 530[23], Διγ. Ζ 798, Χρον. Μορ. Ρ 3919, Λίβ. Va 1112, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1309, 1321, 2588.

Το αρχ. ουσ. *σιγή*. Η λ. και σήμ.

1α) Σιωπή, απουσία ομιλίας ή θορύβου: Καλλίμ. 2006, Διγ. Άνδρ. 332[4]· φρ. *έχω/ασκώ σιγήν* = σιωπώ, μένω σιωπηλός (πβ. και ά. *ασκώ* 2 φρ.): Διήγ. Βελ. N[2] 205·

Ακούσας Βελισάριος τους λόγους απ' εκείνον| ευθύς τον εθανάτωσεν τον άρχονταν εκείνον,| οι δε λοιποί ετρόμαξαν, σιγήν πολλήν ασκούσιν Ριμ. Βελ. ϱ (Bakk.-v. Gem.) 307· **β)** ησυχία, ηρεμία: *τριγύρου εις τον ηλιακόν βλέπω τας ωραιωμένας| διά το βεργίν να μάχονται το πώς να το κρατήσουν·| και μία το εκράτει και έτρεχεν και άλλη το αρπάζει| και είχασιν όλες ταραχήν το ποία να το κρατήσει.| Γίνεται οκάποτε σιγή, στέκουσιν αι φουδούλες,| κρατεί το η μία και εστάθησαν αι άλλαι και ανέγνωσάν το* Λίβ. διασκευή α 1348. **2)** (Μεταφ.) παύση, σταμάτημα: *ουκ ίσχυεν Αλέξανδρος Ινδούς κατατροπώσαι·| πολύ γαρ ην το στράτευμα το των Ινδών και μέγα·| όθεν και δειλιάσαντες Πέρσαι συν Μακεδόσι| σαυτούς κατεβουλεύσαντο τω Πώρω προδιδόναι.| Νοήσας ουν Αλέξανδρος τούτων βουλή κακίστην| (παραδιδούσθαι γαρ αυτός έμελλε συν εκείνοις),| σιγήν εκέλευσε πολλήν γενέσθαι του πολέμου* Βίος Αλ. 4653· (προκ. για τον άνεμο): Ιων. IV 8.

Η δοτ. εν. ως επίρρ. = σιωπηλά: Διγ. A 3680, Λίβ. διασκευή α 3728.

σιγημός ο.

Από τον αόρ. του *σιγώ* και την κατάλ. *–μός*.

Το να μη μιλά κάπ., σιωπή· (εδώ ως σύστ. αντικ.): *Παν τάγμα και παν όρκο του δέμα να κακουχήσει ψυχή, ο άντρας της να το κυριώνει και ο άντρας της να το χαλνάει. Και αν σιγημό να σιγήσει αυτηνής ο άντρας της από μέρα προς μέρα, και να κυριώσει όλα τα τάγματά της γή όλα τα δέματά της ος απάνου της εκύριωσεν αυτά, ότι εσίγησεν αυτεινής την ημέρα οπού το άκουσεν* Πεντ. Αρ. XXX 15.

σιγηρός, επίθ., Προδρ. (Eideneier)^{2} Α' 104· *σίγερος,* Λίβ. Esc. 3120· *σιγερός.*

Η λ. στον Ιπποκράτη. Ο τ. *σιγερός* τον 7. αι. (Lampe, Lex.) και σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ., όπου και τ. *σιερός*). Η λ. στο ΑΛΝΕ.

α) Σιωπηλός: Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 242, Προδρ. (Eideneier)^{2} Α' 66· **β)** (με ρ. όπως *κάθομαι/στέκω* κ.τ.ό. και επόμ. προσωπ. αντων.) ήσυχος **β^{1})** που δε μιλά, που δεν αντιδρά: *Τοιούτους τους λόγους τοιγαρούν ατίμως μοι λαλούσα* (ενν. *η μάχιμος γυνή*),| *είχον βουλήν, ω δέσποτα, να την περιραπίσω,| πλην ουν σκοπήσας εαυτόν είπον εις νουν τοιάδε·| «Δια την ψυχήν σου, Πρόδρομε, καθίζου σιγηρός σου,| όσα καν λέγει βάσταζε και φέρε τα γενναίως·| αν πλήξεις γαρ και δώσεις την πολλάκις να πονέσει,| ως είσαι γέρων και κοντός και ωσάν αδυνατίζεις,| ίσως να απλώσει επάνω σου και να σε σύρει εμπρός της,| και αν τύχει και αποδείρει σε, να σε εξεσφονδυλίσει ...»* Προδρ. (Eideneier)^{2} Α' 158· **β^{2})** που δεν κάνει τίποτε, που δε φροντίζει για κ.: *Πεζεύω από την σέλαν μου και δίδω το άλογόν μου,| έλυσα από τα μέσα μου ταύτα και τ' άρματά μου·| λέγει με η ξενοδόχισσα: «Μηδέν φροντίσεις πράγμαν·| ένι εις το ιππάριν σου ταγή και λόγου σου είτι χρήζεις».| Ακούω την ξενοδόχισσαν, κάθημαι σιγερός μου,| ισταίνουσιν το ιππάριν μου, κρεμνούσιν τα άρματά μου* Λίβ. διασκευή α 3246· (εδώ το ουδ. εν. ως επίρρ.): *Ετούτο, αφέντη, θέλομεν κι ετούτο σε ζητούμεν·| έλα μετ' έμας έως εκεί και στέκε σίγερόν σου,| κι ημείς να πολεμήσομεν το γένος των Ρωμαίων* Χρον. Μορ. H 5283.

σίγηση η, Κυπρ. ερωτ. 106^{10}.

Από το *σιγώ* και την κατάλ. *-ση*. Πβ. λ. *σίγιση* στο τσακων. ιδίωμα (Κωστ., Λεξ. Τσακων.). Η λ. τον 8. αι. (*σίγησις*, Lampe, Lex., TLG· βλ. και LBG)· και στο ΑΛΝΕ.

Παύση, σταμάτημα: *Πέτε μου σ' όσους αγαπούν ηξεύρετε| και να σας δείξω καθαρά πως έχουσιν| πασάνας τίποτες καιρόν να χαίρεται·| κι εμέν ποτέ τα μάτια μου δεν έχουσιν| ουδέ στην κάψαν 'δε χειμόν την σίγησην| κι ένι λαμπρόν όχι νερόν το τρέχουσιν* αυτ. 97^{41}.

σιγίζω, Λίβ. διασκευή α 3579, Λίβ. Esc. 3823, Κυπρ. ερωτ. 18^{3}, 78^{12}, 90^{46}, 112^{7}. — Βλ. και *σιγώ*.

Από το *σιγώ* και την κατάλ. *-ίζω*. Τ. *σιγίζου* σήμ. στο τσακων. ιδίωμα (Κωστ., Λεξ. τσακων.). Η λ. τον 11. αι. (LBG) και σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Σακ., Κυπρ. Β' 781).

Α' Αμτβ. **1)** Σιωπώ, σωπαίνω: *«Ύβρις γαρ ουν δυσκάθεκτος, αισχρή λιγδολογία| επέβησαν εξάπαντος γνήσιαν καβαλλαρίαν».| Τούτο λαλούσιν άπαντες, τινάς ουδέν σιγίζει* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 12771. **2)** Σταματώ, ηρεμώ, ησυχάζω: *Εκείνη πάλιν ήλεγεν τά έπαθεν δι' αγάπην,| ήλεγεν διά τον Λίβιστρον και ευθύς ελιγοθύμαν,| εάν δε εκ τους στεναγμούς εσίγιζεν η κόρη,| πάλιν συντόμως ήρκευεν αρχήν ως προς το πράγμαν* Λίβ. Va 3162· *Ο ναύτης έν' καμπόσον 'ναπαμένος,| πού μέραν ουδέ νύχταν δεν σιγίζει| γιατί αν δουλεύγει, διάφορος ολπίζει| κι όσα διαβάζει δεν νιώθει ο θλιμμένος* Κυπρ. ερωτ. 20^{6}· (εδώ μεταφ.): *Τούτο σας λέγω, ηξεύρετε, το μέλλον να μη είχε φόβον,| αν ήτον εξαγόρασις από τον θάνατόν της* (ενν. *της Πολυξένης*)·| *το κοινόν όλον του λαού χιλίας φοράς χρυσάφιν| του βάρους της να εδώκασιν, αλλ', ως είπεν ο Κάλκας,| δι' αυτήν ο κλύδων ο πολύς ουδέν σιγίζει ακόμη·| τυχαίνει να το ποίσομεν* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 12472.

Β' (Μτβ.) κάνω κάπ. να σωπάσει: *Άγουρος μυριόθλιβος, ξένος εκ τα δικά του,| τον εκατεβασάνισεν κόρης ωραίας αγάπη* (παραλ. 2 στ.) *πόνους του ηγείται τα δεντρά, θλίψεις τας λιβαδίας,| και ποταμούς τα δάκρυά του, βουνά τους στεναγμούς του·| αηδόνιν εις την στράταν του να κιλαδεί αν ακούσει,| οι κτύποι της καρδίας του και οι βροντοστεναγμοί του| σιγίζουν τον να μη λαλεί, καρδιοφωνοκρατούσιν* Λίβ. διασκευή α 3954.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = **α)** ήσυχος, σιωπηλός, αθόρυβος: *Λαξίδια μου σφαλιστικά και στράτες σιγισμένες| απάχτυπες και μοναχές, απού 'στε μαθημένες| μέσα στα δάση τα πυκνά ν' ακούτε μουλλωμένες,| πώς κλαίγω τες ημέρες μου τες πάντα λυπημένες* Κυπρ. ερωτ. 112^{1}· **β)** ήρεμος: *Ξεύρεις γιατί 'ν' ο πόθος φτερωμένος| και με τα πλουμιστά φτερά γυρίζει;| Γιατί κανένας π' αγαπά σιγίζει| ουδέ ποτέ ο νους του σιγισμένος* Κυπρ. ερωτ. 18^{4}.

σιγιλέτο το, βλ. *σιγλέτο*.

σιγίλ(λ)ιον, το· *σιγγίλιν,* Ιστ. μακαρ. Μαρκ. 229· *σιγγίλιον,* Ασσίζ. 30^{28}, 104^{27}. — Βλ. και *σιντζίλι*.

Από το λατ. *sigillum* (LBG, Kahane, Sprache 528)· κατά Ανδρ., Λεξ. (λ. *σιγίλιο*) από το λατ. *sigillium*. Ο τ. *σιγγίλιον* στο Meursius και σε έγγρ. του 19. αι. (TLG). Τ. *σιγγίλι* σε έγγρ. του 19. αι. (Σαβράμης, ΕΕΒΣ Θ', 1932, 235, γρ. *σιγκίλι*). Τ. *σιγίλλιν*

τον 7. αι. (TLG). Η λ. τον 8.-9. αι. (Lampe, TLG), στο Meursius (λ. *σιγγίλιον & σιγίλλιον*) και σήμ. στον τ. *σιγίλ(λ)ιο*.

α) Επίσημο έγγραφο που συν. φέρει σφραγίδα: *Εάν γένηται ότι κανείς άνθρωπος ή καμμία γυναίκα φέρει εις την αυλήν καμμίαν γραφήν εις μαρτυρίαν, οι κριτάδες, ουδέ η αυλή ουδέν εντέχεται να την λάβουσιν, ουδέ να το γροικήσουν, ουδέ να του πιστεύσουν με δίκαιον, χωρίς αν ένι σιγγίλιον βουλλωμένον μετά την σφραγίδαν του αφέντη της χώρας, ού κανενού ετέρου τόπου* Ασσίζ. 103[23]· εδώ προκ. για περίπτωση πλαστογραφίας: *Περί του γραμματικού οπού ποιγεί άπιστον σιγίλλιον διά πράγμαν τό να του δώσουν, και ποταπήν τιμωρίαν εντέχεται να έχει* Ασσίζ. 270[21]· *Εάν γίνεται ότι είς γραμματικός ... δυναστείαν του βίου τό του δίδουν γράφει και ποιεί ένα άπιστον σιγίλλιον, και εκείνος με την γνώσιν του κατέχει ότι ποιεί άπιστα, το δίκαιον κρίνει και κελεύει ότι ... εντέχεται να του κόψουν τον γρόθον τον δεξιόν* Ασσίζ. 477[31]· **β)** έγγραφο εκκλησιαστικού προνομίου: *οι αγίες εκκλησίες ... να έναι καλά βλεπημένες και να τας κρατούν στερεωμένας και όλα τους τα σιγίλλια, ήγουν τα προβελίτζια* Ασσίζ. 31[9].

σιγιλλιώδης, επίθ.

Από το ουσ. *σιγίλλιον* και την κατάλ. *-ώδης*. Η έκφρ. στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. Η λ. σε έγγρ. του 13. και 14. αι. (LBG, TLG).

Στην έκφρ. *σιγιλλιώδες γράμμα* = επίσημη πατριαρχική ή συνοδική επιστολή που ανακοινώνει αποφάσεις πάνω σε εκκλησιαστικά θέματα: *Ταύτα μεν διαλαμβάνει και το τακτικόν της Συνόδου της γενομένης τότε· τα οποία όλα εβεβαιώθησαν ύστερον εις τους καιρούς των Πατέρων μας με σιγιλλιώδη γράμματα συνοδικά και πατριαρχικά, καθώς ύστερον θέλομεν ειπεί, όταν λέγομεν περί των ύστερον συμβάντων* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 183.

σιγκουριτά, σιγκουρτά η, βλ. *σιγουριτά*.

σιγκριτάριος ο, βλ. *σεκρετάριος*.

σιγκρίτης ο, βλ. *σεκρέτης*.

σιγκριτικός ο, βλ. *σεκρετικός*.

σίγκριτον το, βλ. *σέκρετον*.

σίγκριτος ο.

Από ουσ. *σιγκρίτης* (λ. *σεκρέτης*)· πβ. και τ. *σίγκριτον* του ουσ. *σέκρετον* (βλ. ά.). Η λ. σε έγγρ. του 15. αι. (Κακ.-Πάνου, Κυπρ. πεζ. λόγ. 147, 149, Livre rem. 26, 27, 56).

Αξιωματούχος· γραμματέας ή μέλος του σεκρέτου (εδώ του βασιλικού): *εκ της μεγαλοπόλεως Ρώμης απεστάλθησαν οι οκτώ μεγάλες κολόνες ... Οκάποιος σίγκριτος του Παλατίου Πλούταρχος και επιστολογράφος, οπού ευρίσκετον εις την Ρώμην, τες είχεν στείλει* Hagia Sophia ω 511[2].

σίγλα η, βλ. *σίκλα*.

σιγλέτο το· *σιγιλέτο*.

Από το ουσ. *σίγλα* (βλ. ά. *σίκλα*) αναλογ. με τα ουσ. σε *-έτο*. Πβ. και ιταλ. *sigillétto* (Battaglia). Λ. *σιγλέτιν* σε έγγρ. του 16. αι. (Γρηγορόπ., Έγγρ. στ. 3[34]). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. στο κρητ. ιδίωμα (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.).

Μικρό κανάτι: *Ακόμη ένα σιγιλέτο αργυρό ήθελα έχει κι ένα ραμινάκι* Διαθ. 17. αι. 11[111] (γρ. *sigiletto*).

σιγλί το, βλ. *σιγλίον*.

σιγλίον το· *σιγλί*.

Από το ουσ. *σίγλα* (βλ. ά. *σίκλα*) και την κατάλ. *-ίον*· πβ. και ουσ. *σικλίον* (L-S). Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., στη λ.).

1) Μικρό μεταλλικό δοχείο σε χρήση στη χριστιανική λατρεία (για το πράγμα βλ. Λουκά, Γλωσσάρ., λ. *σίκλα*): *Έδωκα εις το σιγλίον* ... Σεβήρ., Σημειώμ. 79γ. **2)** Δοχείο μεταφοράς υγρών (εδώ συνεκδ. ποσότητα υγρού που χωρά σ' ένα δοχείο, πβ. και ά. *σικλιά*): *διά να ξεμεθύσει ο μεθυσμένος χύσε του ένα σιγλί νερόν εις την κεφαλήν* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 243.

σίγμα το, Χρησμ. (Brokkaar) Ν 77· *σίμα*, Σπανός (Eideneier) Α 496.

Το αρχ. ουσ. *σίγμα*. Η λ. και σήμ.

1) Το γράμμα σίγμα: *ανέσεως, αφέσεως, χώσεως ... συγκλανούν τα γένια σου, και γάμμα δέλτα ρε σίμα εισί* Σπανός (Eideneier) Β 160. **2)** Το *Σίγμα* = (εδώ) στοά της Κωνσταντινούπολης που είχε το σχήμα του βυζαντινού γράμματος *σ*, δηλ. το σχήμα ημισελήνου (βλ. L-S, στη λ. σημασ. II, Du Cange, στη λ., καθώς και Mango, DOP 54, 2000, 179-80): *βασιλέως υιός και αυτός βασιλεύς της δόξης· κατοικών εν τω άκρω της Βυζαντίδος από της δυτικής της πόλεως πύλης πλησίον του Σίγματος* Χρησμ. (Brokkaar) Ν 59.

σιγνιόρα η, βλ. *σινιόρα*.

σίγνον το, Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 42 κριτ. υπ.).

Το μτγν. ουσ. *σίγνον* (L-S Suppl., Montanari, Λεξ.). Λ. *σίγνα/σίκνα/σίχνα η* σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Andr., Lex., στη λ., Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *σίγνα*). Η λ. στον πληθ. και σήμ. ιδιωμ. (Τάκη, Αγραφ.).

Λάβαρο λιτανείας: *Και προστάξας ο βασιλεύς, ίνα μετά των αγίων και σεπτών εικόνων και των θείων εκτυπωμάτων και σίγνων οι ιερείς αρχιερείς και μοναχοί, γυναίκες τε και παιδία, μετά δακρύων διά των τειχών της πόλεως περιερχόμενοι το Κύριε ελέησον μετά δακρύων κράζωσι τον Θεόν ικετεύοντες* Ψευδο-Σφρ. 414[15]· *Εις την μεγάλην Αντιόχειαν μετά νίκης και κατορθωμάτων λαμπερών ο βασιλεύς εισέρχεται. Οι δ' εν τη πόλει πρωτεύοντες και το έτερον πλήθος του λαού μετά σίγνων σταυρικών και λαμπάδων και ευφημίαις μεγάλαις τον βασιλέα εδέξαντο* Παράφρ. Χων. (v. Dieten) Ι 103· (πιθ.) προκ. για εικόνα ή σταυρό προορισμένο για λιτανεία

(για το πράγμα βλ. Χατζηδάκης, Εικόνες Πάτμου, 1995, 21 και Mango, The Art of the Byzantine Empire, 1972, 238, σημ. 289): *Ετέρα εικών ολοκόσμητος ο άγιος Αθανάσιος και ο άγιος Κύριλλος· εικών ετέρα σίγνον η αγία Θεοτόκος μετά περιφερείων εχόντων εικονίσματα* Κώδ. Πάτμου Ι 12· *έτερος σταυρός σίγνον έχον εικονίσματα χειμευτά* Κώδ. Πάτμου Ι 18.

σιγνόρ ο (άκλ.), βλ. *σινιόρ*.

σιγοπατώ, Λίβ. διασκευή α 2373, 4007, Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 443, Λίβ. Va 3939.

Από το α' συνθ. *σιγο-* και το *πατώ*. Η λ. στο Du Cange και Du Cange App. (λ. *σιγοπατείν*).

Παραλείπω, προσπερνώ, αποσιωπώ: *Τι μερικεύω τα πολλά, λόγους εμούς και εκείνου* (ενν. *του Λίβιστρου*),| *της κόρης και των εκατόν τας εμνοστολογίας;*| *Τα πάντα παρατρέχω τα, σιγοπατώ, ου λαλώ τα* Λίβ. διασκευή α 4464· *Πάλε εις την μάχην την βαρέαν, λέγω, της νήσου Κρήτης*| *πόσες υπέστην συμφοράς και ανάγκες υπεστάθην,*| *τι πειρασμοί εσυνέβησαν εμέν διά το Κουμούνιν*| *σιγοπατώ, ου λέγω τα, δεν θέλω πλέο να γράφω* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1372.

σιγόπληξις η.

Από το α' συνθ. *σιγο-* και το ουσ. *πλήξις*.

Βουβή στεναχώρια, θλίψη: *Είδε καθ' ύπνον ο βασιλεύς όνειρον φαντασμάτων* (παραλ. 9 στ.) *Ο λογισμός του πάσχει τον, ίνα το φανερώσει*| *ποσώς ουδέν το δέχεται ίνα το υπομένει.*| *Γίνεται τόσον σιγόπληξις και ασθένεια μεγάλη,*| *πώς το κρατεί ο βασιλεύς και ουδέν το φανερώνει;* Βυζ. Ιλιάδ. 36.

σιγός, Ελλην. νόμ. 533[17].

Από τη μτχ. *σιγών* του *σιγώ* (Henrich, Κλητ.-γεν. σε -ο 25). Επίρρ. *σϊόν/σιόν* σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Χατζ., Λεξ., λ. *σϊά-σϊά*, Λουκά, Γλωσσάρ., λ. *σιόν, σιόν*). Η λ. στο Somav., ως επών. σε έγγρ. του 13. (Miklos.-Müller, Acta 6 215) και 14. αι. (TLG), ως κύρ. όν. το 13.-14. αι. (TLG) και στο ΑΛΝΕ λογοτ.· βλ. και LBG.

1) Σιωπηλός: *Έφθασαν* (ενν. *οι άγουροι*) *εις τα ίδια τους, επέζευσαν ευθέως,*| *και πάντες μεν εχαίρονταν, εχόρευαν συνήθως,*| *και ο Αχιλλεύς εκάθεντον σιγός υπάρχων όλως* Αχιλλ. (Smith) Ν 1285· *Ένα μικράκι μπούμπουλο και νήπιο κοπελλάκι,*| *απόκλιτο, πολλά σιγό, λυπητερό παιδάκι,*| *έδραμε κι ήρθε προς εμέ τα δάκρυα φορτωμένο* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 206· (εδώ) που περιμένει, σε αναμονή: *ο νοτάριος σημειώνει την ημέραν της μέσης αποφάσεως λέγων ούτως: «Εδόθη η παρούσα μέση απόφασις κατά την δείνα ημέραν, παρόντος του δείνα και δείνα* (και γράφει τους μάρτυρας)*». Και μένει σιγός ο κριτής μέχρι και ημέρας δέκα ... και πληρουμένων των ι' ημερών έρχουνται και κρατούν την δίκην, ήγουν γίνεται ή η άρνησις ή η ομολογία* Ελλην. νόμ. 547[13]. **2)** Ήρεμος, μειλίχιος: *Σιγός ας είσαι και πραΰς, και φρόνιμον να σ' έχουν* Σπαν. Α 160. **3)** Αργός· εδώ σε επανάληψη για έμφαση: *Δεν ξεύρεις πως η φύση μας θνητήν επήρε κρίση*| *και ουκ έναι πλιο μπορούμενον για δω να την αφήσει*|

και ώστε που ζιούμε μετά μας τον θάνατον βαστούμε| *και τόσον αποθαίνομε ως όσον πλιά να ζιούμε;*| *Φίλε, την κοσμικήν ζωήν, για γω καθώς 'ξεικάζω*| *σιγόν σιγόν και απόκρυφον θάνατον τηνε κράζω* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 40. **4)** Κρυφός, μυστικός: *Λέγει μου* (ενν. *ο Χάρος*): *«Φίλε μου, εδεπά έναι το δαιμονορυάκι*| *κι είναι σκληρό και απέρατο, γεμάτο όλο φαρμάκι,*| *αποὺ το βάθος του ποτέ βάθος αλλού ουκ εφάνη·*| *έχει το πέραμα σιγό, οπού τινάς δε φτάνει,*| *ουδετινάς εξώθηκε οπίσω να γιαγείρει·*| *και τ' όνομάν του κράζεται τση Τρίχας το Γιοφύρι...»* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 295.

Το ουδ. ως επίρρ. στην έκφρ. *σιγόν σιγόν* = σιγανά, χαμηλόφωνα, ήσυχα· (εδώ σε προσωποπ.): *Στρέφομαι ομπρός μου και θωρώ ποτάμι βουρκωμένο,*| *όχι να πεις πολλά βαθύ ουδέ ξεχειλισμένο·*| *εις το ποσόν του επήγαινε, σιγόν σιγόν ελάλει.*| *Ο Χάροντας εστάθηκε να μου δηγάται πάλι.*| *«Θωρείς» μου λέγει, «φίλε μου, ετούτο το ποτάμι*| *πώς κακαρίζει σιγανά και όχλο πολύ δεν κάνει;...»* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 161.

σιγοτινάζω.

Από το α' συνθ. *σιγο-* και το *τινάζω*.

Κινώ βίαια και αθόρυβα, τραντάζω ύπουλα: *Τα λόγια μου εχάθησα, τρομάρα εγύρισέ με*| *και ο ρίγος ο αθανάσιμος εσιγοτίναξέ με.*| *Τα δόντια εκατακτύπησα, η εμιλία μου εχάθη,*| *μια ώρα έκαμε καλή ο λογισμός μου νά 'ρθει* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 349.

σιγοτρομάσσω, Αχέλ. 792, 1183, Πανώρ.[2] Α' 359 κριτ. υπ., Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 280, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 926, Β' 695.

Από το α' συνθ. *σιγο-* και το *τρομάσσω*. Τ. *σιοτρομάσσω* σε δημ. τραγ. της Ρόδου (Παπαχριστ., Λαογρ. 18, 1959, 330).

Α' (Μτβ.) ταράζω, αναστατώνω μυστικά: *Παιδεύγει, σιργουλίζει με, τάσσει μου και γελά με* (ενν. *ο Έρωτας*),| *και εις μια μπαμπακερή κλωστή πολλές φορές κρεμνά με.*| *Την κόρη μου 'ς τσ' αγκάλες μου τάσσει να τηνε βάλει*| *ταχτέρου, και χαρίζει μου παρηγοριά μεγάλη,*| *κι απόκει χίλιες δυσκολιές βρίσκει ώστε να βραδιάσει,*| *και την καημένη μου καρδιά πάντα σιγοτρομάσσει* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 394.

Β' (Αμτβ.) με πιάνει τρεμούλα, αναριγώ (από φόβο ή δυνατή συγκίνηση): *τότες πάλι ορδίνιασε* (ενν. *ο Χριστός*) *τα πόδια τως* (ενν. *των μαθητών*) *να πλύνει·* (παραλ. 3 στ.) *Ο Πέτρος, το να τονε δει, όλος σιγοτρομάσσει,*| *εζάρωσε τα πόδια του, τα χέρια του ταράσσει.*| *Λέγει του: «Αφέντη και Πατήρ, Κύριε και Δάσκαλέ μου,*| *τα πόδια μου ήταν άξια να πλύνεις εσύ, Θεέ μου; ...»* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 2916· *Η αναπνιά στο στόμα τως* (ενν. *του Ρώκριτου και του Άριστου*) *ήβραζε σαν καμίνι,*| *σπίθες από τα μάτια τως εβγαίνα μετά κείνη.*| *Καρδιά δεν έχει δύναμη, αίμα δεν έχει βράση,*| *να τους θωρεί να μη δειλιά, να μη σιγοτρομάσσει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 1788.

σιγοτρομώ.

Από το α' συνθ. *σιγο-* και το αρχ. *τρομώ*.

Τρεμουλιάζω, τραντάζομαι· (σε υπερβολή): *Κάνου* (ενν. *ο Άριστος και ο Ρώκριτος*) *τη γη σιγοτρομά, τα νέφη και βροντούσι*| *κι είναι μεγάλη ταραχή εκεί που πολεμούσι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 1727· (σε παρομοίωση): *σα όντε προβάλει νέφαλον*

άγριο πολλά μεγάλο,| ρίξει χαλάζι μ' αστραπή, χώσει βαθιά τον ήλιο, (παραλ. 3 στ.) *βροντού λαγκάδια και βουνιά, σιγοτρομούν τα δάση,* (παραλ. 1 στ.) *έτσι κι όντεν εδώκασι* (ενν. *ο Κυπριώτης κι ο Ρώκριτος*) *την κονταρά την άλλη,| σου εφάνη κι από τα' ουρανούς ήρθε βροντή μεγάλη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 2357.

σιγουνομαλλάτος, επίθ.

Από το ουσ. *σιγούνι* (<αλβ. *šigùn*, Meyer, NS II 72, λ. *σιγκούνα*) και το επίθ. *μαλλάτος* (TLG).

Που είναι φτιαγμένος από μαλλί όπως τα μάλλινα πανωφόρια (τα σιγκούνια) των χωρικών: *Απρίλιος άνδρας και αυτός και κακοελουσμένος,| τα τρίκομπα εφόρει τα τά σιγουνομαλλάτα| και ποδεμένος ήτονε τά λέγουσιν τσαρούχες* Ημερολ. 84.

σίγουρα, επίρρ.· *σ ι γ ο ύ ρ α,* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 109[6], Πορτολ. Β 56[28], Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Πράξ. ε' 23· *σ ο υ γ ο ύ ρ α,* Πορτολ. Α 252[6].

Από το επίθ. *σίγουρος.* Ο τ. *σιγούρα* (< τ. *σιγούρος* (βλ. ά. *σίγουρος*)) στο Somav. και σήμ ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ, Κρ.[2] Ε' 167, Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., Κουσαθανάς, Λεξ. Μυκόν.). Τ. *σίουρα* σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Ερωτοκρ., Γλωσσάρ. 159, Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.). Η λ. και σήμ.

1) Με ασφάλεια **α)** χωρίς φόβο ή κίνδυνο: *σίμωσε την στερέαν και άμε σιγούρα χωρίς φόβον με πάσα καράβιν εις το πόρτο* Πορτολ. Α 324[5]· **β)** εξασφαλίζοντας προστασία από ζημία: *ο ποίος καλόγερος να είναι κρατημένος να το φράξει* (ενν. *το μοναστήρι*) *καλά και σιγούρα, διά τα οζά να μην το πατσάρου* Βαρούχ. (Bakk.-v, Gem.) 155[6]· έκφρ. *τα εις βέβαιον και σιγούρα* = αυτά που παρέχουν φερεγγυότητα και ασφάλεια, που δεν εμπεριέχουν ρίσκο: *διά τους τόκους, από τα εις βέβαιον και σιγούρα διδόμενα μισόν, ήτοι εξ, ελάμβανον. Από δε τα άλλα, τα κίνδυνον έχοντα, διπλούν, ήγουν δώδεκα* Zygomalas, Synopsis 286 T 8· **γ)** λαμβάνοντας μέτρα ασφαλείας· (εδώ προκ. για μεταφορά κρατουμένου): *Και εκείνος οπού τον επαράδιδε* (ενν. *τον Ιησούν*) *τους έδωσε σημάδι, λέγοντας ότι: «Όποιον εγώ θέλω φιλήσει, αυτός είναι, πιάτε τον και υπάγετέ τον σιγούρα»* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Μάρκ. ιδ' 44. **2)** Με βεβαιότητα, οπωσδήποτε: *κι οι όρκοι απού τ' αμνέγαμε* (ενν. *του Φορτουνάτου*) *στην ψη και στο κορμί μας,| και απού του την ετάσσαμε σίγουρα ογιά δικήν του* (ενν. *την κοπελιά*) ... Φορτουν. (Vinc.) Β' 411.

σιγούρα, επίρρ., βλ. *σίγουρα.*

σιγουραμέντε, επίρρ.

Από τα ιδιωμ. ιταλ. *siguramente/seguramente* (βλ. Battaglia, λ. *sicuramente*).

Με ασφάλεια, χωρίς φόβο ή κίνδυνο: *Ακόμη εις το μέρος του πουννέντη γαρμπή έχει νησία δύο στρογγυλά και έχουν περάματα δύο και περνάς με κάτεργο λιγνό σιγουραμέντε και τα νησόπουλα τα δύο* Πορτολ. Α 115[8].

σιγουράρω, Κυπρ. χφ. 163, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ματθ. κζ' 64· *σ ι ο υ ρ γ ι ά ρ ω,* Κυπρ. χφ. 163· μτχ. παρκ. *σ ι γ ο υ ρ α ρ ι σ μ έ ν ο ς.* — Πβ. και *σιγουριάζω.*

Από τα ιδιωμ. ιταλ. *sigurare/segurare* (βλ. Battaglia, λ. *sicurare*). Τ. *σιουράρω* σήμ.

ιδιωμ. (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.). Η λ. στο Somav. και σήμ. λαϊκ.

I. (Ενεργ.) **1)** Εμπιστεύομαι κ. σε κάπ. για φύλαξη: *και το λεγόμενον έχειν οπό αφήνω για το παιδί να το σιγουράρει ο λεγόμενος κουμμεσσάριος εισέ ανθρώπων σιγούρων έως ν' αναθραφεί το παιδίν* Ολόκαλος 52[19]. **2)** Καθιστώ κ. απαραβίαστο, ασφαλίζω: *Λέγει τους ο Πιλάτος: «Έχετε φύλακας, σύρτε σιγουράρετέ τον* (ενν. *τον τάφον*) *καθώς ηξεύρετε». Και εκείνοι* (ενν. *οι αρχιερείς και οι Φαρισαίοι*) *επήγαν και εσιγούραραν τον τάφον, βουλώνοντας τον λίθον, μαζί με τους φύλακας* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ματθ. κζ' 66. **3)** Πιάνω, συλλαμβάνω· περιορίζω κάπ. με μέτρα ασφαλείας: *και ότι έσωσε εις τον Φόρον και εμάκρυνε από τον λαόν, εσηκώθη και έπιασε με τα ίδια του χέρια ο ίδιος αφέντης τους αυτούς κουμέσσους από την τραχηλιά με θυμόν μεγάλον και λέγοντας των ανθρώπων του: «σιγουράρετέ μου τους ετούτους τους καλούς και επάρετέ τους μέσα εις το κάτεργο»* Σουμμ., Ρεμπελ. 178. **4)** (Μεταφ.) σταθεροποιώ, εδραιώνω, ισχυροποιώ: *Λοιπόν ενίκησε ο Μπαγιαζίτης και εκάθησε βασιλέας και εσιγουράρησε το βασίλειό του και επροσκυνήσανέ τονε όλοι διά βασιλέα τους* Χρον. σουλτ. 125[10].

II. (Μέσ.) (σε συμβόλαια) εξασφαλίζομαι έναντι (οικονομικού) κινδύνου: *Και α δεν τα 'θελεν δώσει τον Οκτώβρη* (ενν. *ο Νικόλας Κοπανάς τα διακόσια υπέρπυρα*), *ως άνωθεν προμετάρει, να μπορεί να 'χει δύναμη* (ενν. *η κερα-Καλίτσα Παπαγιαννοπούλα*) *με το παρόν ινστρουμέντο και να αμαχεύγει ... και, α δεν του 'θελεν εύρει αμάχι να σιγουραριστεί στα άνωθεν υπέρπυρα σ', να μπορεί να του πιάνει και να τον παίρνει το ζευγάριν του γή άλλα οζά, αν έχει* Βαρούχ. (Bakk.- v. Gem.) 314[8].

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = οχυρός, προφυλαγμένος· που διαθέτει αυξημένη αμυντική ικανότητα: *Ήτον* (ενν. *το μοναστήριον το γυναίκειον*) ... *περιτειχισμένον τριγύρου δυνατά ωσάν κάστρον. Λοιπόν.* ... *εγροίκα* (ενν. *ο αρχιληστής*) *πως δεν είναι τρόπος με δύναμιν πολεμιστικήν να το πατήσουν, επειδή ήτον πολλά σιγουραρισμένον* Γεωργίου ρήτορος, Αρχιληστ. 62.

σιγουργιάζω, βλ. *σιγουριάζω.*

σιγουριάζω, Βουστρ. (Κεχ.) 22[18], 78[13], 108[10,12], 232[9], 266[13]· *σ ι γ ο υ ρ γ ι ά ζ ω,* Βουστρ. (Κεχ.) Μ 195[18,19]· *σ ι ο υ ρ ι ά ζ ω,* Βουστρ. (Κεχ.) Μ 81[5]· *σ ι ρ γ ο υ ρ ι ά ζ ω.* — Πβ. και *σιγουράρω.*

Από το προβ. *segurar* (Honnorat, Dict. Provenç.-franç.)· πβ. και ιδιωμ. ιταλ. *sigurare/segurare* (βλ. Battaglia, λ. *sicurare*). Τ. *σιουρκάζω* σήμ. ιδιωμ. (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.).

1) Παρέχω ασφάλεια σε κάπ.· δίνω σε κάπ. διαβεβαιώσεις για την ασφάλειά του: *έπεψεν ο ρήγας τον φρε Γιλιάμ ομπρός, με ν' μαμουλουκήδες και χαλφουσήδες απεζούς, διά να έρτουν εις την Λευκουσία, διά να σιγουριάσουν τους λας απού μείναν εις την χώραν και, αν εμπορήσει, να πιάσει και τον βισκούντην, τον Έχτωρ τε Κιβίδες* Βουστρ. (Κεχ.) 80[6]· *Και ο μισσέρ Πολ Κονταρής είπεν του Μαραπίτου: «Σιγούριασ' μου την ζωήν μου, και να σου δώσω το καστέλλιν!» Και εσιγούριασέν τον. Και άνοιξέν του* Βουστρ. (Κεχ.) 194[18,19]. **2)** (Μεταφ.) ηρεμώ, καταπραΰνω: *παρακαλώ σε να τους μηνύσεις να έλθουν, και ... να καταπαύσεις τον θυμόν τους, και ως φρένιμος θέλεις σι-*

γουργιάσειν την καρδιάν τους και … θέλεις τους βάλειν απού κακόν εις καλόν Μαχ. 254[23].

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = εξασφαλισμένος: *αντάν δεν να μπορήσει να 'βρει καλά να φάγει* (ενν. *η αλουππού*), *ξαπλώννεται εις τον κάμπον ίτσου ως γιον να ήτον ψοφισμένη, και τα πουλλιά 'παντέχοντα ότι ένι ψοφισμένη πάσιν και τριγυρίζουν της και κάθουνται απάνω της. Και εκείνη το να δει τα πουλλιά και ένι καλά σιργουριασμένα, ανοίγει το στόμαν της και πιάννει εκείνον τον να μπορήσει* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 121.

σιγούριασμα το.

Από τον αόρ. του *σιγουριάζω* και την κατάλ. *-μα*.

Σιγουριά, βεβαιότητα: *Δύναμη κατά τον Μακρόμπιον ένι εις τρεις λογές: Η πρώτη είναι να είσαι δυνατός … απέ το κορμί σου απού φυσικόν … Η δεύτερη είναι μια δοκιμαχιά, η ποια ένι ένα σιγούριασμα της ψυχής να μηδέν φοβηθείς βαρητόν πράμαν. Η τρίτη ένι απομονή, η ποια ένι να βαστάξεις πάσα αππήδημαν του κακού καιρού.* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 126.

σιγουριτά η, Zygomalas, Synopsis 213 Κ 44, 272 Π 80, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 214[6-7, 8], 261[2], 316[11], 341[11], Διαθ. 17. αι. 3[159]· *σιγκουριτά* Ολόκαλος 173[33]· *σιγκουρτά*, Ολόκαλος 104[1], 112[1-2, 5, 6], 134[2], 194[1], 218[1], 231[1-2]· *σιγουρτά*, Μαχ. 350[12], 488[10], Κυπρ. χφ. 163, Διαθ. 17. αι. 1[60], 1[62-63]· πληθ. *σιγουριτάδες*, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 51[11], 52[15]· *σιγουρτάδες*.

Από το βενετ. *segurta* (Boerio) - ιταλ. *sicurta* (Battaglia). Ο τ. *σιγουρτά* (από το παλαιότ. γαλλ. *segurté*, παλαιότ. προβηγκ. *segurtat* (Kahane, Sprache 542· βλ. και Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 295, καθώς και Dawkins [Μαχ. ΙΙ σ. 266]) στο Somav., σε έγγρ. του 18. αι. (Βερβιτζ., Πρωτόκ. 49, 98, 121) και σήμ. ιδιωμ. (Κουσαθανάς, Λεξ. Μυκόν.). Τ. *σεγουρτά* σε έγγρ. του 15. αι. (Μανούσακας, Θησαυρ. 13, 1976, 37). Για τους πληθ. πβ. λ. *σεγουρτάδα* σε έγγρ. του 14. (Μανούσακας, Θησαυρ. 3, 1964, 92, Τωμ., Μνήμη Κουρμούλη 20) και 15. αι. (Μανούσακας, Θησαυρ. 3, 1964, 93, 96), καθώς και λ. *σιγουριτάδα* σε έγγρ. του 14. (LBG, Μανούσακας, Θησαυρ. 3, 1964, 88, 89, 90) και 15. αι. (Μανούσακας, Θησαυρ. 3, 1964, 93, 94, 95, 98) και στο Βλαστού, Συνών.[2] (λ. *σιγουριά*). Τ. *σιγοριτά* σε έγγρ. του 16. αι. (Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 15-16, 1961-1962 β', 248). Τ. *σικουρτά* το 18. αι. (Κολιός, Θησαυρ. 18, 1981, 331). Τ. *σινγουριτά* σε έγγρ. του 16. αι. (Βλαχάκη, Παλίμψηστον, περ. β', 13, 1993, 71). Τ. *σιουριτά* σε έγγρ. του 17. αι. (Ναξ. έγγρ. 17. αι. 43). Η λ. σε έγγρ. του 15. αι. (LBG, λ. *σιγουριτάδα*, Μανούσακας, Θησαυρ. 3, 1964, 97 δις), του 18. αι. (Μπόμπου-Σταμάτη, Πρακτ. Ε' Παν. Σ 483, Τσιρπανλής, Δωδώνη Ι', 1981, 146, Σφυρόερας, ΕΕΚυκλ.Μ. 5 <1905/66>, 1966, 643, Γριτσόπουλος, ΕΑΙΕΔ 3, 1950, 143 (γρ. *σιγούριτα*), 150, Σκοπετέας, ΕΑΙΕΔ 3, 1950, 94) και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 167, Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ., Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου).

1α) Ασφάλεια: *οι Τεμπλιώτες επουλήσαν το νησσίν όλον διά ρ΄ χιλιάδες δουκάτα, και μεις να κρατήσομεν την Αμόχουστον διά ϠΏ' χιλιάδες δουκάτα; Ουδέν είναι αυταρκετόν! Εμείς έχομεν την Αμόχουστον και τους καβαλλάρηδες όπου κρατούμεν, και δεν είμεστεν κουντέντε, παρά θέλομεν και άλλην σιγουριτάν* Μαχ. 520[2]· **β)** ασφάλεια, εγγύηση που προέρχεται από κράτηση-ενεχυρίαση προσώπων ως ομήρων: *Και διά περίτου στερέωμαν στέλλω σου οκτώ καραβοκυρούς εις την συντροφιάν σου να τους κρατείς διά σιγουρτάν εις το κάτεργόν σου, και, ανισώς τινάς απού τα κάτεργα θελήσου να σε αδικήσουν, να 'ρίσεις να κόψουν τας κεφαλάς τους* Μαχ. 502[31]· φρ. *πάγω σιγουρτάν* = πηγαίνω ως όμηρος για εγγύηση, εξασφάλιση: *Οι καβαλλάρηδες … επήγαν εις την Λευκωσίαν, και είπαν του ρηγός πάσα πράμαν, και πώς οι Γενουβήσοι ζητούν σιγουρτάν διά να πέψουν μαντατοφόρους. Ο ρήγας έπεψεν τον σερ Τζουάν Παπήν τον παιδίον διά να πάγει σιγουρτάν εις τα κάτεργα τα γενουβήσικα* Μαχ. 350[14]· **γ)** (προκ. για περιουσία, χρέος κ.τ.ό.) εξασφάλιση, κατοχύρωση: *δύνονται τα παιδία να ζητήσουν από την μητέρα τους και από τον μητρυιόν τους εγγυητήν και σιγουριτάν διά τα πράγματά τους* Zygomalas, Synopsis 238 Μ 63· *Όποιος δανείσει και πάρει ενέχυρον, σημάδι βέβαιον διά σιγουριτά του χρέους, και το χρειαστεί εις τίποτε που δεν εφαίνετον τον χρεώστην, και ή βλαβεί τίποτε ή και παντελώς χαλασθεί, εις τον δανειστήν είναι η ζημία* Zygomalas, Synopsis 187 Ε 67· *Ενέχυρον είναι πάσα πράγμα που εις ασφάλειαν και σιγουριτάν δίδεται διά χρέος* Zygomalas, Synopsis 177 Ε 25. **2)** (Νομ.) **α)** (προκ. για χρηματικό ποσό, χρέος, κληροδότημα κ.τ.ό.) εγγυητικό έγγραφο, γραπτή βεβαίωση: *Όταν ζητήσει τινάς ή λεγάτον ή άλλο τι και μετά παραδρομήν μηνών εξ δεν τον δώσουν ασφάλειαν σιγουριτάν να του το δώσουν, τότε έχει άδειαν να τρώγει και να παίρνει τους καρπούς των πραγμάτων του, έως ου να αναγκασθεί να εξισάσει ως δίκαιον* Zygomalas, Synopsis 227 Λ 48· *εκείνος επόμεινε κληρονόμος και κρατήμενος να πλερώσει και εκεινής τα λεγάτα* (ενν. *τση αρχόντισσάς του*), *απού αφήνει εις ένα σακούλι …, στο οποίον θέλουσιν είσται και τα ρετζεβιμέντα και σιγουρτάδες εις τα λεγάτα απού θέλουσιν είσται πλερωμένα ως τον καιρόν του θανάτου μου* Διαθ. 17. αι. 3[295]· **β)** επιβεβαίωση ανυπαρξίας χρέους, εξοφλητήριο· *Ακόμη για πλέα ξεκαθαροσύνη, ανέν και εις σε κιανένα καιρό ήθελε λάχει χρεία να σηκωθεί το λεγόμενο προυκίον, να μην έναι ομπλεγάδο το πράμα του λεγόμενου μισσέρ Γερόνιμου, του γαμπρού, παρά ό,τι ήθελεν φανεί με σιγουριτάδες* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 1[37]· φρ. *κάμνω σιγουριτά/σιγουρτά* (με γεν.) = δίνω εξοφλητήριο (σε κάπ.): *Οποίος κυρ Μάρκος είναι πρεζέντε και κοτέντος και παραλαμβάνει όλα τα άνωθεν α κόντο του προυκίου και χάριτες, καθώς φαίνουνται εις το προυκοχάρτι, και κάμνει σιγουριτά του άνωθεν κυρ Γεωργηλά* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 145[24]· *εις την σιγουρτά απού 'καμε ο μακαρίτης ο Ανδρέας ο Σαββής, ο άνδρας τση Ντζενέβρας τση θυγατέρας μου τση νατουράλες, μολογά πως ευρίσκεται αποπλερωμένος εις το προυκιόν απού του 'ταξε η μακαρίτισσα η κερά η μάννα μου* Διαθ. 17. αι. 3[190]· *ο μισσέρ Νικολός και μισσέρ Τζώρτζης και μισσέρ Τζουάνες, αδελφοί Βαρούχοι … κάμνουσι κομέσσο … τον … αφέντη Τζόρτζη Βαρούχα … να μπορεί να σκοδάρει τορνέσα και να κάμνει σιγουριτάδες, προμετέροντας οι άνωθεν αδελφοί να στέρξου και να φυλάξου όλον εκείνο όπου ο άνωθεν τωνε κομέσος θέλει κάμει* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 46[11]. **3)** (Νομ.) βεβαιωτική κατάθεση: *Οπού θέλει να κατηγορήσει τινός εγκληματικώς, ου δέχεται εις το δικαστήριον, δεν πρέπει ο κριτής να τον ακούσει εις ό, τι έχει να ειπεί, αν πρότερον δεν δώσει ασφάλειαν έγγραφον, σιγουριτάν γραμμένην* Zygomalas, Synopsis 176 Ε 15.

σίγουρος, επίθ.· *σεγούρος*, Γαδ. διήγ. (Βασιλ) 154· *σιγούρος*, Θησ. (Foll.) Ι

95, Επιστ. 16 αι. 13, Πορτολ. Α 182[10], 189[8], 220[17], 242[1], 360[4], Β 24[21], κ. ά., Χρον. σουλτ. 69[14], Βαρούχ. (Bakk.- v. Gem.) 33[17], 83[2], 390[10], 611[2-3], 631[6], 657[7], κ. ά., Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 258, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 370, Δωρ. Μον. XXIX.

Από τα ιδιωμ. ιταλ. *siguro/seguro* (βλ. Battaglia, λ. *sicuro*). Ο τ. *σεγούρος* στο Meursius (λ. *σίγουρος*). Ο τ. *σιγούρος* στο Meursius και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ, Κρ.[2] Ε 167, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., Λάζαρης, Λευκαδ., Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ., στη λ.)· βλ. και LBG. Λ. *σίγουρης* και τ. *σούγουρος* σήμ. στο ποντ. ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Τ. *σίουρος* σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, Δράκου, Ιδίωμ. Κάλυμν., Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.). Η λ. και σήμ.

1) (Για άνθρωπο): **α)** αξιόπιστος, έμπιστος, φερέγγυος: *το τράτο να πέμπεται με ανθρώπους σιγούρους* Διαθ. 17. αι. 3[242]· *στέλλομεν τούτα τα τρία γράμματα ... εις Ρέθεμνος και Χανία και Σητείαν ... και παρακαλώ να τα εξαποστείλεις εκεί με ανθρώπους σίγουρους* Παρθεν., Γράμμ. 228[24]· *βλέπεις αυτουνούς τους συγκεφίληδές σου ως αύριον άλλος πεθαίνει, άλλος φεύγει, ... άλλος επτωχαίνει, και έρχεται ο χρεώστης και πιάνει μοναχά μόνον εσένα τον σίγουρον και σε βάνει διά το χρέος όλο και εσύ τότες πλέον δεν έχεις τι να κάμεις. Πουλείς τα είτι και αν έχεις και τα δίδεις ... και πάλιν δεν εγλυτώνεις, και τους άλλους τους κεφίληδες δεν έχεις τι να τους κάμεις, διότι πλέον έξοδα δεν έχεις να εξοδιάζεις εις την κρίσιν* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 170[r]· *και το ... έχειν οπό αφήνω για το παιδί να το σιγουράρει ο λεγόμενος κουμμεσσάριος εισέ ανθρώπων σιγούρων έως ν' αναθραφεί το παιδίν* Ολόκαλος 52[20]· φρ. είμαι σίγουρος εις κάπ. = έχω εμπιστοσύνη, πιστεύω σε κάποιον: *Εγώ πιστεύω ήγουν είμαι σίγουρος εις εσάς εν Κυρίῳ, ότι δεν θέλετε έχει άλλην γνώμην· αλλά εκείνος οπού σας συγχύζει θέλει σηκώνει το κρίμα, όποιος και αν είναι* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παύλ. Γαλ. έ 10 σημ.· **β)** σταθερός στα πιστεύω του, ακλόνητος, συνεπής: *Διά τούτο, αδελφοί μου αγαπητοί, στέκεσθε σιγούροι, αμετασάλευτοι, περισσεύοντες εις το έργον του Κυρίου πάντοτε, ηξεύροντες ότι ο κόπος σας δεν είναι εύκαιρος εις τον Κύριον* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παύλ. Κορ. Α' ιέ 58· **γ)** που αισθάνεται σιγουριά, ασφάλεια, που δεν φοβάται κίνδυνο: *Σύρε σίγουρος, διατί η βασίλισσα δεν έχει έχθραν πλέον με τον λόγον σου, αλλ' απέρασεν εκείνο το μετεώρισμα εις γέλως* Μπερτόλδος 52· (συχνότ. για ταξίδια): *αν είσαι απάνω εις το Πανόρμιν εις εκείνα τα νερά εις την τραβερσία, έρχου σιγούρος χωρίς φόβου εις το νησίν των Κορφών, μίλια κ'. Θέλεις εύρει φούντος οργίες ε' ή και ς' και έναι άμμος εις τον κάβον του νησίου* Πορτολ. Α 266[4-5]· *και έχει* (ενν. το Μάγο) *και μία ξέρα εις το έμπα και όταν εμπαίνεις εις το πόρτο, άφηνε την ξέρα δεξιά και έμπα μέσα σιγούρος* Πορτολ. Α 187[23]· (εδώ σε μεταφ.): *Όποιος έχει διά οδηγόν την αρετήν, υπάγει σιγούρος εις το ταξίδι του* Μπερτολδος 80. **2)** (Για τοποθεσία, λιμάνι κ.τ.ό.) καλά προφυλαγμένος, που παρέχει ασφάλεια: *Επίστευσε* (ενν. *η δόμνα η ταλαίπωρος*) *τα λόγια του αρχηγού Σκεντέρη| και κάθετον ειρηνική μ' όλον της το σεφέρι·| εις έναν τόπον σίγουρον ήτον ταμπαρωμένη,| δεν εθαρρούσε παντελώς επιβουλή να γένει* Ιστ. Βλαχ. 687· *Και τότε ως απαίδευτος από πολέμους, άρχισε* (ενν. *ο Καμψών*) *να μικροψυχεί και να δειλιάζει, και να συγχύζεται, δεν ηξεύροντας τι να κάμει, ή να δράμει εις τόπον σιγούρον να φυλαχθεί ή να σταθεί να πολεμήσει να μην εντροπιασθεί φεύγοντας* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 382· *Λέγει* (ενν. *η κυρ' αλουπού*) *και του κυρ γάδαρου: «Βλέπεσαι μηδέν σφάλεις| κι εισέ λιμνιώνα γύρεψε σεγούρον να μας βάλεις.| Βλέπε καλά την στράτα σου, θώριε τον μπούσουλά σου,| να μην παραστρατήσομε, κι απόκει σφάκελά σου!»* Γαδ. διήγ. (Βασιλ) 154· *Η Μαφριδόνια με την Μπαρλέτα βλέπονται σιρόκο λεβάντη, μίλια λ'. Ήξευρε ότι ουδέν έχει ουδέναν τόπον σιγούρον* Πορτολ. Α 320[10]· (εδώ μεταφ.): *Ακομή θέλω ότι η μεσσαρία μου η περίσσια και είτι μου θέλει ευρεθεί εις χρυσάφι και εις ασήμι να πωληθούν και με άλλα δηνέρια οπού μου θέλουν ευρεθείν, να τα βάλουν εις τόπον σιγούρον οπού να δίδουν διάφορον, από το οποίον διάφορον να αποκρατείται η γυναίκα μου έστοντα χήρα με το παιδίν έως ότου να πανδρευθεί το παιδίν* Διαθ. Ακοτ. 147[25]. **3)** Γερός στην κατασκευή, δυνατός, ανθεκτικός: *Έπαρε δύο ουγγίας ψαρόκολλα, μίαν λίτραν ξύγγι απ' εκείνο οπού κάμνουν τα ξυγγοκέρια, και πέντε ουγγίας κερί, ανάλυσέ τα όλα αντάμα εις την φωτίαν και μετ' αυτό κέρωσε το πανί, οπού θέλεις να ενδύσεις τας βίβλους, και γίνεται τόσον σιγούρον και δυνατόν, οπού είναι από τα σανίδια καλύτερον και ... ουδέ το νερόν το περνά ολότελα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 258· *η κάτω χώρα του Αναπλίου, οπού φαίνεται την σήμερον κτισμένη γύρωθεν, την έκτισαν οι Βενετσιάνοι με τείχη σιγούρα και στερεά* Δωρ. Μον. XXIX. **4)** Συχνότ. σε συμβόλαια **α)** (προκ. για τους συμβαλλόμενους) **α[1])** εξασφαλισμένος, προφυλαγμένος από κίνδυνο: *να μαντενίρου* (ενν. *ο Μιχελής και οι κλερονόμοι του*) *τον άνωθεν αγοραστή για τον αυτό μούστο από κάθα τινάν όπου ήθελεν ευρεθεί ποτέ να του δώσει πείραξη για να είναι πάντα σιγούρος να τονε σκοδάρει και, αν ήθελεν ξεριζωθεί τ' αμπέλι ... να του δίδει το ρέστος ως τα υπέρπυρα ρ' του αυτού πουλητή ο άνωθεν αγοραστής* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 738[8]· **α[2])** συχν. με τη μτχ. *αναπαημένος/η*, για να δηλ. η τελεσίδικη ρύθμιση ενός συμβολαίου (βλ. και Δετοράκης, Λοιβή 146): *να είναι σιγούρος και αναπαημένος για το άνωθεν στεκάμενο αυτός και οι κλερονόμοι του* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 189[8]· *να είναι σιγούρα και αναπαημένη* (ενν. *η κερ' Ανέζα Αρκολιοπούλα*) *απού την σήμερον και ομπρός να μη του χρωστεί πλέα τίβοτας* (ενν. *του μαστρο Δημήτρη Ξενικού, του γαμπρού τση*) Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 390[10]· **β)** (προκ. για αντικείμενα του συμβολαίου) εγγυημένος, που παρέχει εξασφάλιση για την πραγματοποίηση επιδιωκόμενου αποτελέσματος: *για μεγαλύτερη καουτσιόν εκεινού απού θέλει αγοράσει τη λεγόμενη πενσιόν λιβελάρια να δώσει* (ενν. *ο αφέντης Λεωνής Σκορδάς*) *μια σιγούρη πιετζαρία ογιά μαντενίρισμα τση λεγόμενης πουλησάς* Βαρούχ. (Bakk.- v. Gem.) 431[4]· *για το οποίον στάρι λέσι πως ήτονε οπλεγάδος τση να το πλερώνεται* (ενν. *η αρχόντισσα μαντόνα Μανταλένα*) *απού το χωράφι των άνωθεν πουλητάδω, 'νοματισμένο στο Μακρύ Χωράφι, και α δεν ήθελεν είσταιν εκείνο σιγούρο να είναι οπλεγάδα τση και τα χωράφιά τωνε 'νοματισμένα στον Αθρόλακκο* Βαρούχ. (Bakk.- v. Gem.) 447[5].

Ο τ. *σιγούρος* ως επών.: Βαρούχ. (Bakk.-v, Gem.) 169[8].

Το ουδ. εν. του τ. *σιγούρος* ως ουσ. = αλήθεια, πραγματικότητα: *Και άλλοι έσκουζαν άλλο, και άλλοι άλλο μέσα εις το πλήθος· και μη ημπορώντας ο χιλίαρχος από τη σύγχυσιν να μάθει το σιγούρον, επρόσταξε να τον πάσιν* (ενν. *τον Παύλον*) *εις το κάστρον* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Πράξ. κα' 34.

Το ουδ. εν. του τ. *σιγούρος* ως επίρρ. = χωρίς αμφιβολία, σίγουρα: *η γούλα και το πόρνευμα, το ένα σύρνει τ' άλλο| ωσάν η ρίζα το κλαδίν, σιγούρον δίχως άλλο* Γεωργηλ., Θαν. 547.

σιγούρος, επίθ., βλ. *σίγουρος.*

σιγουρότης -τητα η, Ολόκαλος 43[8], 75[15], 141[13], 167[8], 176[5], 185[6], 238[6].

Από το επίθ. *σίγουρος* και την κατάλ. *-ότης/-ότητα.* Η λ. το 18. αι. (Τραπεζούντιος, Νομοκ. 394, 410, κ.α.).

Εξασφάλιση: *ήλθαμεν εισέ συμβίβασιν οδιά δύο περβόλια οπού μας εφήκεν ο πατέρας μας, ... και εστιμάραν το ένα, ... δουκάτα δέκα και το άλλον δουκάτα οκτώ, ... και επήρα εγώ, ο λεγόμενος Παύλος, εκείνον οπού τα δέκα δουκάτα και ήδωκα του λεγομένου Δημήτρη δουκάτα δύο οδιά σιγουρότητα δικήν του, ωσάν στερότερον αδέλφι να είναι κοτέντος* αυτ. 45[11]· *Ακόμη για πλέα βεβαίωσιν και σιγουρότητα δική σου επαράλαβα και προικίον οπού λόγου σου υπέρπυρα ρξ' και σολδία ιστ'* αυτ. 67[7].

σιγούρου, επίρρ.· *σιγουρού,* Βουστρ. (Κεχ.) Β 239[3].

Από το προβηγκ. *segur* (Honnorat, Dict. provenç.-franç.)· πβ. όμως Meyer, Γλωσσ. πραγμ. Κύπρ. 133, 140.

Εκτός κινδύνου, σε κατάσταση ασφάλειας: *Και επήγεν* (ενν. *ο αποστολές*) *εις την Αλυκήν και ηύρεν την καραβέλλαν του Ταφουρέ. Και ενέβησαν απάνω. Και εποίκαν άρμενα. Και πηγαίνοντά τους, εμπλάσαν 'νού κατέργου φλουρουντινίκου. Και εφάνην του να μπει εις το κάτεργον διά να 'ναι περίττου σιγούρου. Και εμήνυσεν του καραβοκύρου. Και έμπασέν τους απάνω και έποικέν τους μεγάλην τιμήν, και επαρέδωκέν του και το κάτεργον, ως γιον να 'χεν είσταιν δικόν του* Βουστρ. (Κεχ.) 12[16]· *Αφέντες, δεν είμεστεν σιγούρου ότι οι Φράγκοι να είναι εις την Αμμοχούστον, και δεν είναι να τους αποθαρρούμεν, διατί μίαν φοράν ηύραμέν τους διά παράβουλους* Βουστρ. (Κεχ.) 238[3].

σιγουρού, επίρρ., βλ. *σιγούρου.*

σιγουρτά η, βλ. *σιγουριτά.*

σιγρουλία η, βλ. *σιργουλιά.*

σιγρουλίζω, βλ. *σιργουλίζω.*

σιγώ, Σπαν. (Μαυρ.) P 203, Γλυκά, Στ. 571, Λόγ. παρηγ. L 612, Λόγ. παρηγ. O 632, Καλλίμ. 497, 1270, 2469, Ιων. I 11, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 4215, 6610, 11514, 12126, 13881, κ.α., Χρον. Μορ. H 5576, Χρον. Μορ. P 5576, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 30, 57, 100, 125, 164, 324, 664, κ.α., Φλώρ. 1163, Λίβ. Esc. 3674 δις, Λίβ. διασκευή α 3444, 3478, 3774, 4316, Χρον. Τόκκων 3302, Θρ. πατρ. M 63, 64, Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 152, 791, Απόκοπ.[2] 284, Λίβ. Va 3356, 3357, 3384, Κορων., Μπούας 22, 29, 47, Πεντ. Γέν. XXXIV 5, Αρ. XXX 12, Κυπρ. ερωτ. 99[21], 104[8], 108[9], 110[28], Ψευδο-Σφρ. 238[23], 518[11], Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 266[23], 329[8], 383[13], 482[20], 533[23, 26]. — Βλ. και *σιγίζω.*

Το αρχ. *σιγάω.* Η λ. και σήμ. (ΛΚΝ, Μπαμπιν., Λεξ.).

Α' Αμτβ. **1)** Σωπαίνω, δε μιλώ, μένω σιωπηλός: Προδρ. (Eideneier)[2] Γ 223, Καλλίμ. 1042, Πεντ. Έξ. XV 16· *Εις την χώραν οι άπαντες σιγήν μεγάλην έχουν· | καλά*

έναι δίκαιον να σιγούν, ποσώς να μη λαλώσι Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 7376· (σε επανάληψη για έμφαση): *εκατεσίγησα τον θρήνον της Ροδάμνης, | λέγω την: «Παύσε να θρηνείς, μη με τον θρήνον τούτον | εμέναν και τον Λίβιστρον κίνδυνον φέρεις μέγαν· | και σίγα, σίγα το λοιπόν, ου πρέπει τώρα θρήνος ...»* Λίβ. διασκευή α 3807 δις. **2)** Μιλώ σιγανά, χαμηλόφωνα: *Έφθασεν και ο θάνατος σήμερον της φιδούλας* (παραλ. 9 στ.) *Και ο Αχιλλές την έλεγεν μετά πολλών δακρύων· | «Αν ήτον δρόμος, ομμάτια μου, να εστέκετον οπρός μου,* (παραλ. 2 στ.) *α δεν τον έθετα ως νεκρόν, ας με λιθοβολούσαν. | Αμή ως κλέπτης έρχεται, κανείς ουδέν το βλέπειν.» | Και η κόρη σιγήσασα μικρή φωνίτσα σύρνει, | εδάκρυσεν, εστέναξεν, και προς το νέον λέγειν* Αχιλλ. (Smith) O 727. **3α)** Ηρεμώ, ησυχάζω, μένω ήσυχος, ήρεμος: *Η νιότη μου στα πάθη αν κιντυνεύγει, | γιατί κυρά μου θέλει να παθιάζω, | γλυκιά μου φαίνουνται όσα μου δουλεύγει. | Καλά κι εις μάχην δεν θεν να κοπιάζω | αμμέ γιατί δεν θέλει να σιγήσω, | μάχομαι και τον πάσαναν πειράζω* Κυπρ. ερωτ. 98[17]· *Ολονυκτίς ακούγανε* (ενν. *οι Χριστιανοί*) *πίφερες, νακαράδες, | τύμπανα και λαλήματα, και κτύπους ς' τσι λουμπάρδες. | Νύκτα δεν εκοιμούντανε* (ενν. *οι Τούρκοι*), *μέρα δεν εσιγούσα, | μα ρίχτα τόσες λουμπαρδιές μέσα και τη χαλούσα* (ενν. *τη Σούδα*) Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 156[19]· (προκ. για πλοίο) μένω ακίνητος, δεν κινούμαι: *τότε ο καπετάν πασάς άρχισε να χουγιάζει, | στην εξουσιά του καραβιού τους μπέηδες να κράζει, | κι εκείνο να μηδέ σιγά, αμέ να τριγυρίζει, | και των κατέργω να κολλά, ογιά να τα τσακίζει* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 372[24]· (προκ. για θάλασσα) είμαι ακύμαντος, παύω τις αναταράξεις: *είπεν* (ενν. *ο Ιωνάς*) *προς αυτούς* (ενν. *τους ναύτες*)· *σηκώσετέ με και ρίξετέ με προς τη θάλασσα και σιγήσει η θάλασσα από ιπί εσάς, ότι γινώσκω εγώ ότι εδικός μου ο λαίλαπας ετούτος ιπί εσάς* Ιων. I 12· **β)** παραλύω· (εδώ μεταφ.): *Γιατί αντάς σε βιγλίσω | κι αντάν πως είδες κι είδα σε σκοπίσω, | βουργά καρδιά μου αχ την χαράν ποθαίνει. | Η γλώσσσα μου βωβώννει, | το πνεύμαμ μου μουλλώννει. | Σιγά πάσα μου μέλος | εις τόσα γλυκύν τέλος* Κυπρ. ερωτ. 81[9]· **γ)** (συνεκδ.) πεθαίνω: *Ο Σαρπεδών ... έσυρε το σπαθίν του, | κόλπον τον έδωκε* (ενν. *τον Νεπτόλεμον*) *φρικτόν ...* (παραλ. 1 στ.) *Εκ τον ίππον του έπεσεν ... | Εμπρός παρά να σηκωθεί, εις τέτοιον πόνον ένι, | ότι ολίγον ημπορεί να τάξει την ζωήν του. | Σιγήσει θέλει από του νυν. Τον πόλεμον, την μάχην | πολύν καιρόν υπέμεινεν εμπρός παρά να πέσει* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 7537. **4)** (Ενεργ. και μέσ.) παύω, σταματώ: *Από τας ρίνας των βοών και από τα στόματά τους | καπνός και πυρ εξήρχετο, ...* (παραλ. 1 στ.) *Ο Ιασούς την αλοιφήν εξέβαλε και αλείφθην, | το εγκόλπιν εθυσίασε τό έδωκεν η Μηδεία* (παραλ. 3 στ.) *Εξέβαλε το έτερον είδος οπού του εδώκεν, | και εις τους βόας έδραμεν· επάνω τους το ρίπτει, | και παρευθύς εσίγησε το πυρ οπού εξηρχέτον* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 652· *η γραία τρέχει με χαράν και προς εμάς ελάλει: | «Εγείρεστε από του νυν, ... | η κόρη κόπτεται δι' εσάς και εσείς αμεριμνάτε· | της κόρης γουν οι στεναγμοί διά τούτον* (ενν. *τον Λίβιστρον*) *ου σιγούσιν | και αυτός θωρώ αμέριμνα κείτεται και κοιμάται ...»* Λίβ. Va 2732· *Έως ενάτην ουδαμώς εσίγησεν η μάχη | διά θαλάσσης και ξηράς* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 467· *Τον Πρίαμον παρακαλούν* (ενν. *οι Τρώες*) *να ποίσει την βουλήν τους, | όπως να εγλυτώσουσιν απέ τον θάνατόν τους,* (παραλ. 1 στ.) *τα πάντα τους να δώσουσι, διά να εξαγορασθούσιν. | Όταν γαρ εσιγήσατο η όχλησις των πλείστων | και πάντες εχωρίσθησαν, υπάγουν εις τους οίκους, | ο Πρίαμος εποίησε θρήνον από ψυχής*

του Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 11588· (προκ. για άνεμο) κοπάζω: *άνεμος εσηκώθηκεν, εκρότει όλην την νύκτα.| Αφού άρχισαν να έλθουσιν οι Έλληνες εις την Τροίαν,| χειρότερη κακοταρία ποτέ ουδέν τους ηύρε* (παραλ. 2 στ.) *Αλλά προς το εξημέρωμαν εσίγησεν, εδιέβη| και ταχινή εγίνετον νόστιμη υπέρ μέτρου* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 5022· (προκ. για φωτιά) σβήνω: *Ανάφταν στο καμπαναριό φωτιά να τηνε δούσι| 'πού το Καλάμι οι Χριστιανοί, αΐδα πως ζητούσι* (παραλ. 2 στ.) *Κι οι βίγλες, οπού τα 'δανε, στου γενεράλε πήγα,| π' όλη τη νύκταν άναφτε φωτιά και δεν εσίγα·|κι ο γενεράλες το γροικά κι είπε πως «καρτερούσι| βοήθεια για να στείλομε κι άλλους, μηδέ χαθούσι»* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 170[16]· (εδώ μεταφ.): *Τ' αδόνιν κείνον που γλυκιά θλιβάται| τόσον λυπητικά τόσον καμένα,| να πεις δεν έχει ταίριν γιον κι εμέναν| για ταύτου προς εμέν παραπονάται* (παραλ. 12 στ.) *Πιστεύγ' ο πόθος το 'πεψεν σ' αυτόν μου| διά να μηδέν σιγήσει το λαμπρόν μου* Κυπρ. ερωτ. 24[18].

Β' Μτβ. **1)** Δε μιλώ σε κάπ.: *γεναίκα ότι να τάξει τάγμα του Κύριου και να δέσει δέμα ... και ν' ακούσει ο άντρας της την ημέρα οπού τ' ακούσει και να σιγήσει αυτεινής, και να κυριωθούν τα τάγματά της και τα δέματά της ος έδεσεν ιπί τη ψυχή της να κυριωθούν* Πεντ. Αρ. XXX 8· (με σύστ. αντικ.): *αν σιγημό να σιγήσει αυτηνής ο άντρας της* Πεντ. Αρ. XXX 15. **2)** Κάνω κάπ. να σωπάσει: *Άλλους πολλούς χωριάτικους λόγους αλαζονείας| είπεν εκεί Αμφίμακος, οπού πολλά εβιάσθη να τον σιγήσει Αινεάς* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 11256· *Κόρη μηδέ βαρυγγωμάς, σίγησ' τον εμαυτόν σου* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [268]· (εδώ) καθησυχάζω κάπ.: *έδερνον τα στήθη τοιαύτην συμφοράν οδυρόμενοι και αυτός τους εσίγησε με λόγους παρηγορητικούς* Αγαπ., Δαμασκηνού Βαρλαάμ 218[36]. **3)** Αποσιωπώ, παραλείπω να πω κ., προσπερνώ κ.: *Τι βραδύνομεν; Αφήσομεν τα πάντα| και τα πολλά σιγήσομεν, εκκόψομεν τα πάντα* Λίβ. διασκευή α 4336· *Συντέμνω πάλιν τα πολλά, σιγώ τα τα εν μέσω* Λίβ. Va 3595. **4)** Σταματώ κ., παύω να κάνω κ.: *Γοργόν θέλει* (ενν. *η Ελένη*) *την θλίψιν της σιγήσει και τον πόνον,| αλλάξει και την καρδίαν της αλλά και τον σκοπόν της* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 5759· *Εμίσεψα 'χ την Κύπρον για να σβήσει| τ' αφτούμενον λαμπρόν που μ' εμπυρίζει·| ήρτα 'πού την Ανατολήν στην Δύσην,| να πάψει το λαμπρόν που με φλογίζει·| έφυγα 'χ τον εχθρόν μου, να σιγήσει| τες σαγιτιές που την καρδιάμ μου σκίζει* Κυπρ. ερωτ. 64[5]· *Οι δε Βενέτικοι ήδη προς εσπέραν του πολεμείν σιγήσαντες και τας τριήρεις των Τούρκων ως κζ' τον αριθμόν και τας αυτών πτερώσαντες, κατήεσαν εις Τένεδον νήσον* Δούκ. 149[3]· *είδα πως εκόπτονταν κι εβιάζονταν να μάθουν,| εσίγησα τ' αποκριθήν, μη κόπτονται και πάθουν·| ακόντα τα γενόμενα, μη τους πληθύνουν πόνοι* Απόκοπ.[2] 150.

σιγώς, επίρρ.

Από το επίθ. *σιγός*.

Σιωπηλά: *Όταν αυτοί των ιερών κανόνων τας εκδόσεις ενεργούσιν εκπληρώσαι, κρατήνται σιγώς δίκαια του λαμβάνειν δεκατισμόν εις την νήσον την μνημονευθείσαν* (ενν. *την Κύπρον*) Διάτ. Κυπρ. 510[17].

σιδεράς ο.

Από το ουσ. *σίδερο(ν)* και την κατάλ. *-άς* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. στο Βλάχ., σε έγγρ.

του 17. αι. (Cod. Mon. Prodr. Β 1[37, 38]) και σήμ.

Σιδηρουργός ή πωλητής σιδερικών· (εδώ συνεκδ.) σιδηρουργείο, σιδεράδικο: *καίονται τα αμπατζήδικα όλα αποπάνου έως κάτου ..., ομοίως και όλα τα εργαστήρια των τακιατζήδων από την μίαν άκρα έως την άλλην, και οι σπαθάδες και οι σιδεράδες ως την άκρη των κηροπουλάδων* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 40[v].

σιδερέινος, επίθ., βλ. *σιδερένιος*.

σιδερ(ε)ίος, επίθ., βλ. *σιδέριος*.

σιδερένιος, επίθ., Χρον. Τόκκων 3674, Πεντ. Αρ. XXXV 16, Δευτ. III 11, XXVIII
48, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 136, Σοφιαν., Γραμμ. 46, Πιστ. βοσκ. I 1, 107, Μάξιμ. Καλλι-
ουπ., Κ. Διαθ.[2], Αποκάλ. Ιω. β' 27, Διαθ. 17. αι. 7[90], Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 121[9]·
σιδερένος, Μαχ. 192[18], *σιδερέινος,* Διήγ. Αλ. V 54, 60, 68, Διήγ. Αλ. F (Lolos) 190[7]·
σιδηρένιος, Ιστ. 554[22], Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [1408], Παϊσ., Ιστ. Σινά (Καδάς) 1341·
πατρ. 114[21]· *σιδηρένος,* Προσκυν. Κουτλ. 390 130[1].

Από το ουσ. *σίδερο(ν)* και την κατάλ. *-ένιος* (Ανδρ., Λεξ.)· για τους τ. *σιδερέινος*
και *σιδερένος* βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 118, Pern., Ét. linguist. II 136. Ο τ. *σιδερέινος* σε
έγγρ. του 16. αι. (Βλαχάκη, Κρητολ. 12/13, 1981, 184)· πβ. τ. *σιδιρέινους* σήμ. ιδιωμ.
(Ντίνας, ιδίωμ. Κοζάν. Β'). Ο τ. *σιδερένος* στο Meursius και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ.
Β' 781, Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ., λ. *σί(δ)ερο*, Παπαδ. Α., Λεξ. λ. *σιδερένος*, κ.α.). Ο τ.
σιδηρένιος σε κείμ. του 18. αι. (Τραπεζούντιος, Νομοκ. 418)· πβ. και τ. *σιδηρένιους*
σήμ. ιδιωμ. (Δημητρίου, Λεξ. Σάμ., Τζιαμούρτας, Γλωσσ. Καραγκούνηδων, Χαντζιά-
ρας, Θεσσαλ. γλωσσάρ. κ.α.). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

1) Που έχει κατασκευαστεί από σίδηρο: *επήρεν* (ενν. *ο ρήγας*) *την πόρταν την σι-*
δερένην του καστελλίου και εβάλεν την εις το νησσίν του Κουρίκου Μαχ. 192[4]· *έβγα-*
λεν (ενν. *ο αμιράλλης*) *β' βέργες σιδερένες από το παραθύρι και εκρεμμάσθην με*
σκοινίν και ευρέθην έξω του πύργου Μαχ. 270[24]· *Φορούσιν* (ενν. *Άριστος και ο Ρωτό-*
κριτος) *άρματα διπλά, σκουτάρια σιδερένια| και το σημάδι της μαλιάς εστέκαν και*
ανιμένα Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 1643· *Εσφάλισαν* (ενν. *άρχοντες απάνθρωποι*) *τα*
ποδάρια του (ενν. *του αγίου γέροντος*) *εις δύο σιδερένιους κούσπους, ωσάν να ήτον*
φονέας Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 79[4-5]· (συνεκδ.) οπλισμένος με σιδερένια πανοπλία·
εδώ προκ. για τη σιδερένια καλύπτρα του κεφαλιού του αλόγου: *Κεντούν* (ενν. *ο*
Κρητικός και ο Χαρίδημος), *ξυπνούσι τ' άλογα και τα κορμιά μουλώνου,| στο σιδερέ-*
νιο κούτελο κι οι δυο ντως αξαμώνου Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1874· (σε παρομοίωση)
που είναι δυνατός, γερός σαν κ. σιδερένιο: *Ζηλεύγουν την αγάπην μας κυρά μου, οι*
γείτονές σου,| διατί κρατείται δυνατή ως πύργος σιδερένος Ερωτοπ. 52· *εμένα λέγεις*
πλια καιρού πως είμαι παρά σένα,| αφού κρατού τ' αδόντια μου σα να 'σα σιδερένα
Πανώρ.[2] Γ' 302. **2)** (Μεταφ.) **α)** ανθεκτικός, σκληρός, ασυγκίνητος: *Ποτέ 'δειξεν στον*
κόσμο τόσον κάλλος,| όσον έδωκεν στην κυρά μου η φύση| ουδέ 'ς κανέναν πάθος ...|
ως γιον εμένα ... (παραλ. 2 στ.) *Τίνας οτόσα κάλλη είδεν πλασμένος;| Κι αφού 'χει πια*
μου πάθη έν' σιδερένος Κυπρ. ερωτ. 71[8]· (συχν. με ουσ. όπως καρδιά, μάτια, λογισμός,
στήθος): *Μάτια δεν ήτονε στεγνά κι όλοι αναστενάζου,| να στέκου και το θάνατο*
ομπρός τως να κοιτάζου. (παραλ. 4 στ.) *Ποια σιδερένια είν' καρδιά τότες να μη θελή-*

σει| να χύνει δάκρυα ποταμό,| τον κόσμο να λυπήσει; Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 482[13]· *Ποιος να 'χει πέτρινη καρδιά και σιδερένια μάτια| να τηνε βλέπει* (ενν. τη *Δέσποινα*) *κι η καρδιά να μη γενεί κομμάτια* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 3968· *Δυο μάτια θλίβεις λυγερή* ... (παραλ. 1 στ.) *κι εσύ έχεις πέτρινην καρδιάν και νουν εξαγριωμένον,| και σιδερένιον λογισμόν και χείλη σφαλισμένα* Ερωτοπ. 207· *Μία κόρη τόσ' ευγενική* ... (παραλ. 7 στ.) ... *μόνον εις εσέναν να 'ναι μελετημένη* (παραλ. 1 στ.) *κι εσύ, κοπέλι πελελόν ανάξιο τέτοιας χάρης,| περιφανής δεν την ψηφάς, δεν θέλεις να την πάρεις!| Πώς θέλεις να μηδέν ειπώ το πως καρδιά αγριωμένου| θηρίου βαστάς με σκέπασιν 'νός στήθους σιδερένιου;* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [86]· **β)** δυνατός· εδώ προκ. για την ένταση της φωνής: *έχουν τόσες παρρησιές* (ενν. οι *πρέντζιποι*), *π' αν είχα εκατό γλώσσες| και να 'χα εκατό στόματα και σιδερένιες τόσες| φωνές να ειπούν τες χάρες τους, τα χείλη δεν μπορούσι| παρά που ν' αποφρίξουνε και να μη δυναστούσι* Πρόλ. εις έπαινον Κεφαλλην. 66.

σιδερένος, επίθ., βλ. *σιδερένιος.*

σιδερικά τα, βλ. *σιδηρικά.*

σιδερινός, επίθ. — Βλ. και *σιδερένιος.*

Από το ουσ. *σίδερο(ν)* και την κατάλ. *-ινός·* πβ. Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ., λ. *σιδήρινος.*

Κατασκευασμένος από σίδερο, σιδερένιος (εδώ προκ. για την αλυσίδα που έδεναν γύρω από τη μέση τους για άσκηση οι μοναχοί και άλλοι που ακολουθούσαν τον ασκητικό τρόπο ζωής): *είχεν* (ενν. *ο βασιλεύς*) *και γνώμην αγαθήν, ταπείνωσιν και τρόπον,| και αρετήν γλυκύτατην, ...| ημφιεσμένος έσωθεν ράκος κατά την σάρκαν,| άλυσον ουν σιδερινήν οσφύν περιεζωσμένος* Διήγ. σεβαστ. Θωμά 75.

σιδέριος, επίθ., Παϊσ., Ιστ. Σινά 1343· *σιδερ(ε)ίος,* Παϊσ., Ιστ. Σινά (Βογιατζ.) 240, Παϊσ., Ιστ. Σινά 1350, 1516, Παϊσ., Ιστ. Σινά (Καδάς) 1346, 1367, 1512· *σιδεριός,* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 453 κριτ. υπ.· *σιδήριος,* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Γ' [152]. — Βλ. και *σιδήρεος.*

Από το ουσ. *σίδερο(ν)* και την κατάλ. *-ιος.* Ο τ. *σιδήριος* το 12.-13 αι. (LBG).

Σιδερένιος, κατασκευασμένος από σίδηρο: *αφού απέθανεν* (ενν. *ο Ιωσήφ*) *τον έβαλαν εις ένα κιβούρι σιδερίο* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 152[v]· *ένθα ορώνται σήμανδρα ξύλινα και σιδέρια* (παραλ. 1 στ.) *τρία υπάρχουν ξύλινα και τρία σιδερεία* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1345.

σιδεριός, επίθ., βλ. *σιδέριος.*

σιδερίτης ο, βλ. *σιδηρίτης.*

σιδερίτικος, επίθ., Gesprächb. 99[22], Βεστάρχης, Στίχ. πολιτ. Ελεάζ. 1178.

Από το ουσ. *σίδερο(ν)* και την κατάλ. *-ίτικος.* Η λ. στο Somav. και σημ. ιδιωμ. (Χατζιδ., Αθ. 36, 1924, 288).

Σιδερένιος: *επρόσταξε* (ενν. *ο μιαρός Αγρικόλαος*) ... *με τα σιδερένια κτένια να τες ξένουν* (ενν. *τες άγιες γυναίκες*). *Και ευθύς οι άγιοι άγγελοι ... τας αγίας έλυσαν ... και ούτε τα σιδερίτικα κτένια τες έβλαψαν* Μαρτύρ. αγ. Βλασ. 247.

σιδεροβουλλώνω.

Από το α' συνθ. *σίδερο-* και το *βουλλώνω.*

Σφραγίζω με πυρωμένο σίδερο· εδώ σε μεταφ. προκ. για την καρδιά που πυρακτώνεται από πόθο και σφραγίζει την ερωτική επιστολή: *Χαρτί σου στέλνω, μάτια μου, με το αίμα μου γραμμένο| και με τα φυλλοκάρδια μου σιδεροβουλλωμένο* Ch. pop. 310.

σιδεροδένω, βλ. *σιδηροδέω.*

σιδεροδεσμώνω, βλ. *σιδηροδεσμώ* ή *-νω.*

σιδερόκαρδος, επίθ.

Από το α' συνθ. *σιδερο-* και το ουσ. *καρδιά·* πβ. επίρρ. *σιδηρόκαρδα* σήμ. ιδιωμ. (Πασπ., Γλωσσ.).

(Μεταφ.) που έχει καρδιά σιδερένια, σκληρή σα σίδερο· ασυγκίνητος: *μέγαν θρήνον έκλαυσαν οι δώδεκα εκείνοι.| Τις να 'ναι σιδερόκαρδος να μηδέν κλάψει τότε* Αχιλλ. L 1295.

σιδεροκέφαλος, επίθ.

Από το α' συνθ. *σιδερο-* και το ουσ. *κεφάλι.* Το ουδ. ως νομ. σε έγγρ. του 17. αι. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 7, 1957, 129, 131). Η λ. στο Somav. και σήμ.

Που έχει κεφάλι σιδερένιο, γερό σαν το σίδερο· δυνατός, αθάνατος (βλ. και Θαβώρ., Ελλην. 19, 1966, 293, Ανδρ., Σημασ. εξ. 81): *μεγάλα να στενάζουν* (παραλ. 1 στ.) *πολλοί σιδεροκέφαλοι θέλουν πέσει* Χρησμ. (Λάμπρ.) 102[17].

σιδεροκλειδωμένος, μτχ. επίθ., βλ. *σιδηροκλειδωμένος.*

σίδερο(ν) το, Ασσίζ. 151[15], Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 1817, Χρον. Μορ. Η 558, 9234, Ερωτοπ. 213, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 298, Αχιλλ. L 459, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 201, 624, 686, Μαχ. 264[1], 398[13], 556[11], 590[32], κ. α., Θησ. Γ' [11[8]], Θησ. (Foll.) Ι Πρόλ. 9, Αρμούρ. (Αλεξ. Στ.) 109, 113, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 318[v], 333[r], Πορτολ. Α 13[9], 25[15], 97[12], κ.α., Εκατόλ. Μ 27, Διγ. Άνδρ. 399[29], Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 500, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 263[26], 494[10], Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Πράξ. κζ' 30, Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 61,491, 502, Διήγ. πανωφ. 59, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 3697· *σίδερο,* Ch. pop. 376, Διήγ. Αλ. V 68, Διήγ. Αλ. F (Konst.) 106[26], Πεντ. Γέν. IV 22, Λευϊτ. XXVI 19, Αρ. XXXI 22, Δευτ. VIII 9, XXVII 5, XXVIII 23, XXXIII 25, Κυπρ. ερωτ. 97[33], Πιστ. βοσκ. Ι 1, 330, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1642, 2144, Γ' 553, 1569, Δ' 478, 1221, Ε' 437, Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [570], [1331], Δ' [779], Ε' [855], Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 171, 185, Β' 224, 229, Γ' 303, Δ' 139, 142, 290· *σίδερον,* Ασσίζ. 101[12], 297[30], 351[14-15], Ιατροσ. κώδ. φνβ', φνγ', Λίβ. Va 234, 1710, 1722, 1733, 1736, 3224, Χρον. Τόκκων 3353, Διήγ.

Αλ. V 68, 72, Διήγ. Αλ. G 272[18], Διήγ. Αλ. F (Konst.) 58[12], 148[21], 158[7], Διήγ. Αλ. F (Lolos) 191[6], 230[10, 11(δις)], 256[13], Αχέλ. 1673, Παλαμήδ., Βοηβ. 961, Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 1009, Ροδολ. (Αποσκ.) Αφ. 35, Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [1334], Ε' [468], [1305], Ροδινός (Βαλ.) 62, Hagia Sophia ω 517[7]· *σίδηρο,* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [505]· *σίδηρο(ν),* Καλλίμ. 2329, 2592, Χρον. Μορ. P 7573, Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 123, 124, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 567, Metrol.[2] 129[20], Χρον. Τόκκων 619, Σφρ., Χρον. (Maisano) 46[17, 19], 54[6, 8, 11], 56[3], 162[12], 168[4], 190[3], Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 376, Παράφρ. Χων. (v. Dieten) III 37, 122, Ψευδο-Σφρ. 544[29], Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1853, 4552, 4824, 6185· *σίδηρον,* Ερμον. Μ 80,· Λίβ. διασκευή α 178, 1382, 1970, 1993, 1996, 2008, 2791, 3637, 3650, Καναν. (Pinto) 194, 313, Κορων., Μπούας 30, Διήγ. Αλ. Ε (Konst.) 107[24], Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [912], Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 9452· *σίντερο,* Σεβήρ.-Μανολ., Επιστ. 173[24]. — Βλ. και *σίδηρος.*

Το μτγν. ουσ. *σίδερον* (TLG). Ο τ. *σίδερο* στο Meursius και σήμ. Ο τ. *σίδηρο(ν)* μτγν. (TLG), σε έγγρ. του 18. αι. (Τουρτόγλου, Αθ. 73-74, 1972-73, 371). Ο τ. *σίδηρον* σε Σχολ. και στο Αρμεν., Εξάβ. Ϛ' 14[9]. Ο τ. *σίντερο* και σήμ. ιδιωμ. (Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Α' 210, Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ.). Η λ. *σίδερον* και σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.) και στον πληθ. στο κυπρ. (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ., λ. *σίδερα*).

1α) Μέταλλο εξαιρετικά ανθεκτικό, σίδηρος: *διότι και πέτρα και δενδρόν και σίδηρον και λίθος*| *και πάσα φύσις άψυχος και εμψυχωμένη πάσα*| *εκτός ερωτοϋπολήψεως ουκ ένι οδός να ζήσει* Λίβ. διασκευή α 251· *να έχει* (ενν. *το δακτυλίδιν*) *χρυσάφιν, σίδηρον, λυχνίτην και μαγνήτην* Λίβ. διασκευή α 1982· *ήτονε ένας γίγαντας ονόματι Γολιάθ ... και εβάσταινε ένα σκουτάρι όλο από σίδερον ... Και το σίδερον της λάντζας του ... ήτονε βαρύ τριακοσίες ογγές* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 189[r]· *το χαλκεύουσιν* (ενν. *το Διμισκί*) *από σίδερον κι ατσάλι* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 319· *Με τον καιρό εκ το νερό η πλάκα η μαρμαρένη*| *τρυπάται και το σίδερο τρώγεται και σκουριαίνει* Πανώρ.[2] Α' 136· (εδώ σε σχ. αδύνατον): *Κόφτεται η πέτρα με σκοινί, το σίδερο σηπιέται,*| *και χαρακώνει το νερό, κι άνθρωπος καταλυέται* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 354[21]· **α¹)** προκ. για τη φύση του όταν πυρακτωθεί: *Το σίδερο όνταν είν' πυρό, ο μάστορας το κάνει,*| *μα 'στερα δε μαλάσσεται ποσώς, ωσάν κρυγιάνει* Πανώρ.[2] Δ' 67· (σε παροιμ.): *Μουσικέ, το τραγούδι σου πλια ανάφτει την καρδιά μου,*| *σα σίδερο αφτούμενο καίγεις τα σωθικά μου* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 76· (σε μεταφ.): *Το σίδερο με τη φωτιά μερώνει κι απαλαίνει,*| *μα η καρδιά του αυτουνού αγριεύει και σκληραίνει* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 25· *γι' αυτόν για να 'χεις την καρδιάν γιον χιόνιν*| *κάμνει μ' ο πόθος σίδερον στ' αμόνιν* Κυπρ. ερωτ. 86[10]· (με το επίθ. *βραστός* = πυρακτωμένο σίδερο (βλ. ά. *βραστός* 2β)· εδώ προκ. για ποινή ή για θεραπεία): *εντέχεται εκείνος ού εκείνη οπού ετσακίσαν τον όρκον τους,*| *να τρυπήσουν την παλάμην τους με έναν σίδερον βραστόν* Ασσίζ. 320[10]· *εάν είς μου σκλάβος ένι αστενής απέ τον αφεδρώναν του,*| *και είς γιατρός ... λαμβάνει σίδερον πολλά βραστόν και ήθελεν να κάψει το κακόν απόθεν εκατέβαινεν και ουδέν ήξευρεν να το κάψει εντεχάμενα ...* Ασσίζ. 436[17]· **α²)** προκ. για τη σχέση του με το μαγνήτη (για το πράγμα πβ. και Κουκ., ΒΒΠ Ϛ' 312, 314): *θαύμασε τον λίθον τον μαγνήτην*| *πώς έλκει από τον πόθον του την φύσιν του σιδέρου* Λίβ. Va 173· (σε παροιμ.): *ως ο μαγνήτης ήκουσες ...*| *το σίδηρον πώς βιάζεται να σύρει και να πάρει,*| *ούτως ο θρόνος τους δίκαιους*

κοντά του να μαζώνει Δευτ. Παρουσ. 188· **β)** (σε διάφ. χρ.) **β¹)** ως θησαυρός ή ως κ. του οποίου εκτιμάται η αξία προκ. για την οικονομική δύναμη ενός λαού: *Σίδερο γαρ και χάλκωμα αυτείνες* (ενν. *οι Αμαζόνες*) *γαρ ουκ έχουν,*| *πολύ ασημοχρύσαφο, βίον πολύν γαρ έχουν* Αλεξ.[2] 2595· **β²)** ως ένα κομμάτι μέταλλο σε σχήμα ράβδου: *προς τον όνον έφησεν* (ενν. *το άλογον*) ... (παραλ. 10 στ.) *Ραβδοκοπούν, σκοτώνουν σε ...,*| *σουβλοκοπούν τον κώλον σου με σίδερα και ξύλα* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 675· **β³)** σε φαρμακευτική χρήση: *Περί του πιείν εβδέλλα. Βούτυρον έσμιξον μετά όξους και πύρωσον σίδερον και έμβαλον εις αυτά, δος πιείν και ευθέως εβγαίνει.* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 35[23]· **β⁴)** (σε μεταφ.) προκ. για την υπερφυσική δύναμη κάπ. (βλ. ά. *μασώ* I1 και πβ. νεοελλ. φρ. *μασώ τα σίδερα*): *κείνοι που κατέχασι τον Κρητικό είντα 'ξάζει*| *κι ακούγασι πως εις αντρειά κιανείς δεν του ταιριάζει*| *κι ουδ' εφοβήθηκε ποτέ άντρα, θεριό αν εγίνη*| *και* (ενν. *ο άντρας*) *να μασεί τα σίδερα και να τα καταπίνει,*| *δεν έχου φόβο ουδέ δειλιού* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1008· **γ)** (μεταφ.) συχν. ως σύμβολο σκληρότητας, άκαμπτης δύναμης: *Αν ουκ επλάστης εκ την γην και ουκ ήσουν εκ τον κόσμον,*| *και ήσουν σπορά εκ το σίδερον και απόκομμα εκ την πέτραν,*| *ου μη το είχα παράξενον ποσώς αν ουκ αισθάνου*| *την δύναμιν την άπειρον των ερωτοκρατόρων* Λίβ. διασκευή α 248· (σε θέση επιθ., βλ. Θαβώρ., Ελλην. 19, 1966, 259) απόλυτα σκληρός, ψύχραιμος, ασυγκίνητος: *αν είχε* (ενν. *τις*) *πέτρινην καρδιάν και σίδερον συκώτι,*| *ας έλθει* (ενν. *εδά*), *ας κλάψει και ας δαρθεί* Αχιλλ. L 1243· *Ο γουν δεσπότης Κάρουλος ουδέν συγκατεβαίνει,* (παραλ. 1 στ.) *σίδερον είχεν την ψυχήν και πέτρινην καρδίαν* Χρον. Τόκκων 3653. **2)** (Συνεκδ.) **α)** υλικό από σίδερο, κ. κατασκευασμένο από σίδερο: *εβάλαν λαμπρόν και εκαύσαν τα* (ενν. *τα κουπία*), *τα δε σίδερα και καρφία, τά δεν έκαυσεν το λαμπρόν, ερίψαν τα εις την θάλασσαν* Μαχ. 192[15]· *Να δεις ξεχωριστά τσι μαγατζάδες,* (παραλ. 1 στ.) *γεμάτους ...*| *... λάδια και σιτάρια,*| *σίδερα και σχοινιά, τάβλες και τράβες* Λεηλ. παροικ. 145· **β)** (πληθ.) **β¹)** σιδερένια αντικείμενα ως πρόχειρο γέμισμα σε πυροβόλο όπλο: *Λουμπάρδες αμολέρνασιν οπού 'τον γεμισμένες*| *πέτρες μικρές και σίδερα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 286[30]· **β²)** οικοδομικά υλικά: *εσηκώνασι* (ενν. *κάποιοι αετοί*) *τα σίδερα των μαστόρων και επηαίναν τα εις το Βυζάντιον* Μορεζ., Κλίνη 338[v]· **β³)** κάγκελα συν. σε παράθυρο: *επαράσυρεν τα σίδερα του παραθυρίου και εποίκεν τόπον και 'χώρησέν τον, και εξέβην από το παλάτιν* Μαχ. 600[28]· *είχε* (ενν. *η Αρετούσα*) *άλλη κάμερα όμορφην ...* (παραλ. 4 στ.) *... κι εκεί είχαν καμωμένο*| *παραθυράκ' απόμικρο με σίδερα φραμένο* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 392· **γ)** πλάκα, επιφάνεια από σίδερο όπου μπορούν να χαραχτούν γράμματα· εδώ προκ. για φυλαχτό (για την αποτροπαϊκή του χρ. βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ε' παράρτ. 75-6): *προς φυλακτόν ... Να γράψεις γράμματα αναβατά εις σίδερον* Ιατροσ. κώδ. φϟδ'· **δ)** η κατεργασία του σιδήρου: *τούτος* (ενν. *ο Θοβέλ*) *ήτονε ο πρώτος οπού έδειξεν την χαλκευτικήν και το σίδερον και το χάλκωμα* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 86[r]. **3)** Σιδερένιο εργαλείο: **α)** ιατρικό εγχειρίδιο: *μια χέρα, όντα γιατρεύγει*| *λυπητερά κιανένα, οπού γυρεύγει*| *με σίδερον κιανένα*| *το βάθος της πληγής* Πιστ. βοσκ. IV 5, 226· έκφρ. *φωτιά και σίδερο* = απολυμαντικός καυτηριασμός και χειρουργική επέμβαση για τη θεραπεία τραύματος: *Το σίδερον και η φωτιά, μ' όλον που να πονούσι,*| *είν' ακριβά κι ωφέλιμα εις όσους γιατρευτούσι* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1648]· *με τη φωτιά και σίδερο γυρεύγεις* (ενν. *νένα*)| *να μου γιατρέψεις την πληγή και πλια την*

'ξαγριεύγεις Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 1217· **β)** (ναυτ.) είδος άγκυρας σε σχήμα επίμηκες, με τρύπα στη μέση για να περνά σχοινί (για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ε' 358-359, Μωυσιάδης, Ετυμ. 162-3): *εκίνησεν το φουσσάτο,| ολόρθα εκεί απήλθασιν όπου ήτον ο λιμνιώνας,| όπου έστεκαν τα κάτεργα, εκείνα των Γενουβήσων.* (παραλ. 1 στ.) *ιδών τούτο τα κάτεργα εσέβησαν παρέσω| κι εσύρασιν τα σίδερα κι εστήκαν εις το βάθος* Χρον. Μορ. Η 9207· *ήρχισε* (ενν. *ο κόμης*) *να ορίσει| ... να λύσουν το πλωρήσιν.* (παραλ. 2 στ.) *Το σίδερον εσήκωσαν* (ενν. *οι ναύτες*), *τότ' ελασιάν εστρώσαν| κι έκαμαν βόλταν λάμνοντας* Απόκοπ.[2] 33[1]· *καβαλάροι και άρχοντες στα κάτεργα σεβήκαν.* (παραλ. 6 στ.) *Από την γην ελύσασιν, τα σίδερα σηκώσαν,| με την στροπάδα 'ξέβησαν και τ' άρμενα φουσκώσαν* Αχέλ. 856· (εδώ σε μεταφ. προκ. για την ελπίδα): *Το τεμόνι, ήτον η φρονιμάδα ... Τα άρμενα, ήταν οι καλοί λογισμοί ... Το σίδερον, ήτον η σταθερά ελπίδα* Ροδινός (Βαλ.) 125· **γ)** το σιδερένιο τμήμα του τσεκουριού: *να κουντηθεί το χέρι του εις το τσικούρι να κόψει το ξύλο και να έβγει το σίδερο από το ξύλο* Πεντ. Δευτ. XIX 5. **4)** (Πληθ.) είδος σιδερένιων δεσμών για τα χέρια, τα πόδια και το κεφάλι· αλυσίδες, χειροπέδες (για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Γ' 233, Κουκ., Ευστ. Λαογρ. Β' 113): *Εις φυλακήν τους έβαλεν* (ενν. *τους άρχοντες ο Ζενεβέσης*) *...| σίδερα τους εφόρεσεν εις χείρας τε και πόδας* Χρον. Τόκκων 1803· *παρευθύς τα σίδερα, του βγάνουν εκ τους πόδας,| και 'λεύθερον τον άφηκεν* (ενν. *ο Θησεύς τον Αρκίταν*) Θησ. Γ' [55[3]]· *εμέ δε πέμπει και κρατεί, σίδερα με φοραίνει,| χερόψιν εις τον τράχηλον, και εις φυλακήν με βάνει* Λίβ. Va 2440· *ο Λέων είχεν τον Μιχαήλ δέσμιον εις τα σίδερα* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 318[v]· (σε σχ. υπερβολής): *ουδέ φλακή ουδέ σίδερα ουδ' εκατό θανάτοι| θέλουσι κάμει να με πας* (ενν. *γονή μου*) *σα νύφη στο παλάτι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 491· (σε κατάρα): *Αν θέλεις καταράσεσθαι τινάν εκ τους εχθρούς σου,| ... τούτο λέγε μόνον:| «Εις φυλακήν αποκλεισθής, εις σίδηρα βαρέα ...»* Γλυκά, Στ. 248· (συνεκδ.) η φυλακή: *ημπορεί καλά η αυλή να τον κρατεί εις τα σίδερα, αν ουδέν ένι καλά θαρρουμένη εξ αυτόν του* Ασσίζ. 402[27]· *Τρεις χρόνους και αν μ' εβάλασιν στα σίδερα δι' εσένα,| τρεις ώρες να μ' εφάνησαν εκ την πολλήν σου αγάπην* Ερωτοπ. 210· φρ. *βάνω/καταδικάζω κάπ. (εις) (την) φυλακήν και (εις) (τα) σίδερα* = επιβάλλω σε κάπ. βαριά ποινή φυλάκισης: *ούλους έβαλέν τους εις την φυλακήν και εις τα σίδερα, καλά βλεπημένους* Βουστρ. (Κεχ.) 146[11]· *να μ' έφηνες* (ενν. *Τύχη*) *εις τας ποινάς του δράκοντος ...| παρού να πέψεις άνθρωπον εκδικητήν μου τάχα,| και τώρα ...| και σίδερα και φυλακήν να τον καταδικάσεις* Καλλίμ. 2377· έκφρ. *τιμωρία σιδήρων* = ποινή σε (σιδερένια) δεσμά, φυλάκιση: *ει μεν συμβεί ο αφέντης του ...| ... να τον έχει* (ενν. *ο εχτρός του*) *εις φυλακήν, εις τιμωρίαν σιδήρων,* (παραλ. 1 στ.) *να σέβει* (ενν. *ο λίζιος άνθρωπος*) *...| να εβγάλει τον αφέντην του από το δεσμωτήριον* Χρον. Μορ. Η 7573. **5)** Σιδερένιος οπλισμός: **α)** διάφορα είδη όπλων: *αρχίζου άλλη μαλιά με το σπαθί στη χέρα.* (παραλ. 6 στ.) *Γδυμνά τα λαμπυρά σπαθιά ανεβοκατεβαίνα* (παραλ. 2 στ.) *κι αντιλαλεί το σίδερο στη δυνατή τως χέρα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 1792· *το λάφι εγνωρίζει πως ο δίκταμος έχει δύναμιν και εβγαίνει από την σάρκα την σαγίταν και άλλα σίδηρα. Όθεν όνταν πληγωθεί, τρέχει και ευρίσκει αυτό το χορτάρι πάραυτα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 130· *να κρατώ στο χέρι μου φαριού το χαλινάρι| κι ακονισμένο σίδερον εις τ' άλλο γή κοντάρι* Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 474· φρ. *σίδηρον διέρχεται η ψυχή* = η ψυχή υποφέρει σα να τη διαπερνά αιχμηρή σιδερένια

ράβδος: *Τα ατυχήματα του γένους του εδικού μας και τας πολλάς αυτού δυσπραγίας ... μήτε με στόμα ημπορεί τινάς να τας ειπεί ... Σίδηρον, ως αληθώς ειπείν, διέρχεται η ψυχή τους των αθλίων χριστιανών, καθώς ορίζει εν ψαλμοίς ο θείος Δαβίδ, και εν πολλοίς κακοίς και εσχάτες δυσημερίες τήκεται* Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 169[18]· **β)** μέρη της πανοπλίας για προστασία του ανθρώπου ή του αλόγου: *τα χοντρά άλογα, με σίδερα αρματωμένα, τα έβαλε* (ενν. *ο Λουννάδης*) *εις την μέση* Χρον. σουλτ. 67[13]· *Ο ρήγας το Ρωτόκριτο με πόθον αρματώνει,| το κρας οπού 'θελε νεκρό με σίδερα κουκλώνει,| για να μην πάγει να βλαβεί ...* (παραλ. 1 στ.) *Ζώνει του τ' όμορφο σπαθί, δίδει του το κοντάρι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 1582· **γ)** (περιληπτ.) **γ[1])** τα όπλα: *Εάν είς άνθρωπος ... πάρει πράγμαν κωλυμένον εις την γην της Σουρίας, ... άρματα, κουράσσαν, στόμην, σίδερον, πάσα είδος αρμάτων και σιδέρου, παλέστρες, κοντάρια, κουπία ή έτερα άρματα, να τον αγκαλέσουν* Ασσίζ. 49[15 (δις)]· *εκράτησε* (ενν. *η Σεμίραμις*) *ληστρικώς τα άρματα σαράντα χρόνους ... σκοτώνοντας και αρπάζοντας τους ανθρώπους με σίδερον, με 'στίαν και με οζούραν* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 115[v]· **γ[2])** (μετων.) η πολεμική εξάρτυση: *αν ήτον* (ενν. *ο θάνατος*) *όλος σίδερον και πάφρικτος ως λέων,| αρματωμένος δυνατά ...| α δεν τον έθετα ως νεκρόν ας με λιθοβολούσαν* Αχιλλ. (Smith) Ο 723· **δ)** (μετων. στον πληθ.) πανοπλία, πολεμική εξάρτυση: *ο Ρεμούς ήλθε ο βασιλεύς ... με τρισχιλίους,| περιφραμένους κεφαλήν μέχρι ποδών σιδήρων* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 3587· *Θωρούσι ... ένα καβαλάρη* (παραλ. 1 στ.) *... κι ήτον αρματωμένος,| από τα νύχια ως την κορφή σίδερα φορτωμένος* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 456· *Αρβανιτάδες όλοι τους, ...* (παραλ. 1 στ.) *με σίδερα 'νδυθήκασι και με σπαθί ζωστήκαν,| κι ωσάν πολέμαρχοι καλοί εις ορδινιά εμπήκαν* Μαρκάδ. 279.

σίδερον το, βλ. *σίδερο(ν).*

σιδεροπάλλουκο(ν) το, βλ. *σιδεροπάλουκο(ν).*

σιδεροπάλουκο(ν) το· *σιδεροπάλλουκο(ν).*

Από το α' συνθ. *σιδερο-* και το ουσ. *παλούκι.* Τ. *σ'διρουπάλ'κου/ζ'διρουπάλ'κου* (Δημητρίου, Λεξ. Σάμ.) και *σιδηρουπάλ'κου* (Τζιαμούρτας, Γλωσσ. Καραγκούνηδων) σήμ. ιδιωμ.

Πάσσαλος από σίδερο: *εποίκεν ν' τριβολία σιδερένα, και ν' κομματία σανίδια τα ποία είχασιν δ' χιλιάδες καρφία ξυντωτά και ρινισμένα, ... και ν' κουζία ασβέστην γεμάτα άκρατον, και ν' σιδεροπάλλουκα, και επαράδωκεν πασανού την τέχνην του, και είπεν τους: «Το ν' αποσκεπάσουσιν τα κάτεργα το καράβιν, βάρτε τας πλώρας της απάνω τους!»* Μαχ. 554[25].

σιδεροπαράθυρο το.

Από το α' συνθ. *σιδερο-* και το ουσ. *παράθυρο.*

Παράθυρο φραγμένο με σταυρωτές σιδερόβεργες· εδώ προκ. για παράθυρα καταστημάτων στην κεντρική αγορά των Σερρών (για το πράγμα βλ. Καραναστάσης, Μελ. 377): *ξημερώνοντας την Κυριακήν, εκάηκαν τα εργαστήρια, ... και εσέβαινεν η φλόγα από τα σιδεροπαράθυρα* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 40[v].

σιδεροπεταλούσα η.

Από το α' συνθ. *σιδερο-* και το ουσ. *πέταλον* αναλογ. με τα ουσ. σε *-ούσα*. Πβ. λ. *σιδηροπέταλος* στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.

Που έχει ως επικάλυψη μεταλλικά φύλλα, λεπτές πλάκες σιδήρου (βλ. και ά. *πεταλώνω*): *Ο δε Έκτωρ ακοντίζει| προς τον Αίαντα με λόγχην,| και περάσας την ασπίδα| την επτάβυρσον εκείνην| και σιδεροπεταλούσαν,* (παραλ. 3 στ.) *και το δόρυ γουν ραγέντα| ου γαρ έβλαψεν εκείνον* Ερμον. Π 282.

σιδεροποκάμισον το, βλ. *σιδηροποκάμισον.*

σιδερόπουλο(ν) το.

Από το ουσ. *σίδερο(ν)* και την κατάλ. *-πουλο(ν).* Η λ. στο Meursius (γρ. *σιδερόπουλλον*) με διαφορ. σημασ.

(Ναυτ.) είδος μικρής άγκυρας με μακρόστενο σχήμα και τρύπα στη μέση για να προσδένεται το σκοινί (για το πράγμα βλ. και ά. *σίδερο(ν)* 3β): *Σίδερα του αυτού* (ενν. *του καραβίου*) *δύο· λίτρες ψ' το ένα ... Σιδερόπουλα διά τες βάρκες· λίτρες ογδόντα το έναν και το άλλον ξ'* Καραβ. 498^{31}.

σιδεροράβδιν το.

Από το α' συνθ. *σιδερο-* και το ουσ. *ραβδίν*. Τ. *σιδηροραβδίον* το 10. αι. (LBG, όπου και πληθ. *σιδηροράβδια,* TLG, στον πληθ.). Τ. *σιεροράβδιν* σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου). Πβ. λ. *σιδηρόρραβδος* στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.

Σιδερένιο ραβδί, ρόπαλο από σίδερο (είδος επιθετικού όπλου· για το πράγμα βλ. και Καλονάρος Π. [Διγ. Α, σχόλ. σελ. 173]): *ένα σιδεροράβδιν| κρατεί εις τας χείρας η Ιαήλ, σιμώνει τον Σισάραν,| εις το κεφάλιν του έδωκεν, νεκρός απεκατέστην* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1936.

σιδερός, επίθ., βλ. *σιδηρός.*

σι(δ)εροφκύαρον το, Άσμα Μάλτ. 59.

Από το α' συνθ. *σιδερο-* και το ουσ. *φκυάρι(ον)* (βλ. *φτυάρι(ον)*). Τ. *σιδερόφθυαρο* σε έγγρ. του 18. αι. (Κώδ. Σισανίου (Πανταζόπ.) $69^{42, 47}$, LBG λ. *σιδεροφθέαρο*). Πβ. λ. *σιδηρόπτυον* σε έγγρ. του 14. αι. (LBG). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 782)· πβ. τ. *σιδερόφτυαρο* στο ΑΛΝΕ.

Φτυάρι σιδερένιο· εδώ στη θέση βλήματος μπομπάρδας: *Παίξετε την πουμπάρταν σας την πολλοφουμισμένην,| τσάπες και σι(δ)εροφκύαρα όπου 'τουν στοκκωμένη,| εξήντα μόδια πούρπουρην* αυτ. 56.

σιδεροχαραγμένος, μτχ. επίθ.

Από το α' συνθ. *σίδερο-* και τη μτχ. παρκ. του *χαράσσω* ως επίθ.

(Προκ. για αναθηματική πλάκα) που η επιγραφή της έχει χαραχτεί με σιδερένιο εργαλείο και άρα είναι δύσκολο να σβηστεί: *Απάνω εις στύλον υψηλόν μια πλάκα μαραμαρένη| θέλει βαλθεί με γράμματα σιδεροχαραγμένη,| του Μιχαήλ τον Λίμπονα τ' όνομα να τηρούσι,| διά να τον μνημονεύουσι* Λίμπον. 30.

σιδερώνω, Καλλίμ. 2382, Λίβ. Esc. 1022, Λίβ. διασκευή α 1103, Μαχ. 348^{8}, 558^{8}, 668^{12}, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 650, Βουστρ. (Κεχ.) 316^{1}, Αλεξ.^{2} 782, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.) 2999, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 376, 405, Θρ. Κύπρ. Μ 362, 466, Παλαμήδ., Βοηβ. 142, 270, 605, Σταυριν. 932, Ιστ. Βλαχ. 556, 1293, 1300, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 367, 408, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 185^{11}, 192^{7}, 256^{10}, 293^{26}· *σιδηρώνω,* Ερμον. Λ 56, Αχιλλ. (Smith) Ν 632, Ιστορ. δεσποτών Ηπείρ. 17^{6}, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2346, 4546· γ' πληθ. αορ. *εσιδόρωσαν,* Μαχ. 124^{3}. — Βλ. και *σιδηρώ.*

Από το αρχ. *σιδηρόω.* Ο τ. *σιδηρώνω* στο Somav. Για τον αόρ. *εσιδορώσαν* βλ. Dawkins [Μαχ. ΙΙ σ. 33], Meyer, Γλωσσ. Πραγμ. Κύπρ. 102, Φαρμακ., Γλωσσάρ. 429, λ. *σιδορώννω*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 782, λ. *σιδερόνω*)· πβ. τη λ. σήμ. με διαφορ. σημασ.

1) Επικαλύπτω ή ενισχύω κ. με σίδηρο για να το κάνω πιο ανθεκτικό· εδώ προκ. για πόρτα εισόδου σε ναό και για πολιορκητικές ξύλινες σκάλες που έχουν ενισχυθεί με σίδερο: *Είχαν* (ενν. *οι Φράγκοι*) *και σκάλες ξύλινες, καλά σιδερωμένες·| εις τα τειχέα τες έστησαν διά να σέβουν απέσω* Χρον. Μορ. Η 856· *είδε του θεού τον οίκον τον μεγάλον,* (παραλ. 4 στ.) *το έμπα του όλο σίδερον και τα στενώματά του.| Από διαμάντι πόρτες του ήσαν και τα καρφία,| σιδερωμένες δυνατά, απ' άπασαν μερία* Θησ. Ζ' [38^{8}]· (εδώ μεταφ. η μτχ. παρκ. ως επίθ.) ισχυρός: *την Βενετίαν την φουμιστήν, ως είδα, να παινέσω* (παραλ. 1 στ.) *Νερά 'ναι τα θεμέλια της και αυτή σιδερωμένη* Βεν. 9. **2)** (Μεταφ.) αλυσοδένω κάπ., τον βάζω σε σιδερένια δεσμά (πβ. ά. *σίδερο* 4): *εσιδέρωσεν και τον υιόν του τον Τζάκες και πέμπει τον με μίαν τσάππαν ... να σγάφει εις το χαντάκιν, ... με τους αργάτες όπου επολομούσαν δουλείαν* Μαχ. 246^{21}· *επίασε* (ενν. *ο Ιησούς Χριστός*) *τον Σατάν και εσιδέρωσέ τον και έδεσέ τον με άλυσον από 'στία οπού άναφτε, διά να στέκει δεδεμένος εις τους αιώνας* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 292^{v}· *Στα κάτεργα τους βάλλουσιν* (ενν. *οι Τούρκοι τους χριστιανούλλικους*) *...| να σύρνουν πάντα το κουπίν ...| Με τες καΐνες στον λαιμόν είναι σιδερωμένοι* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 509· *εβγάλασιν* (ενν. *οι Τούρκοι*) *τους άρχοντες εξάγκωνα δημμένους,| βγάλλουν τους δουλευτάδες τους όλους σιδερωμένους·* (παραλ. 2 στ.) *παπάδες και πνευματικούς, γέροντες διδασκάλους,| όλους τους επιάσασιν και 'κάμασίν τους σκλάβους* Θρ. Κύπρ. Μ 333· (συνεκδ.) φυλακίζω: *προστάσσω, ..., τον μισθαργόν κρατείτε| σιδηρωμένον δυνατά και κατησφαλισμένον* Καλλίμ. 2307· (μεταφ.) υποδουλώνω: *εκαταπόνεσεν ο δαίμονας τον κόσμον,| μικρούς, μεγάλους, άπαντας και εσιδέρωσέν τους| και έβαλέν τους στον βυθόν της βλασφημίας* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 432.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = **1)** Φυλακισμένος, σκλαβωμένος, δεσμώτης (εδώ μεταφ. προκ. για τον έρωτα ή την ξενιτιά) (βλ. ά. *σίδερο* σημασ. 4): *Κλαύσατε, ξένοι, πανταχού πικρά της ξενιτείας,| και ας συναχθούμεν όλοι μας οι ξένοι εις έναν τόπον* (παραλ. 3 στ.) *να πέσουν δάκρυα πύρινα, ...,| το πώς μας επαρέδωκεν ως αιχμαλωτισμένους| της ξενιτείας την φυλακήν, πολλά σιδερωμένους* Αλφ. ξεν. Αθ. (Μαυρομ.) 68· *Λευτέρωσέ με μέναν* (παραλ. 4 στ.) *Λυπήθου με το ξένον.| Και πιον μην με κρατείς σιδερωμένον* Κυπρ. ερωτ. 92^{65}. **2)** (Βλ. ά. *σίδερο* σημασ. 5) **α)** οπλισμένος: *ασκέρια άπειρα ...,| με χιλιάδες εκκλεκτούς και όλους ανδρειωμένους,| αυθέντας τε και αρχηγούς, ...* (παραλ. 2 στ.) *με όπλα θαυμαστότατα όλους σιδηρωμένους* Ιωακ. Κύπρ.,

Πάλη (Kaplanis) 4194· **β)** αυτός που φορά προστατευτικό σιδερένιο οπλισμό ή γενικά πανοπλία: *Ο Μάρτης ήτον ένοπλος στρατιώτης ...,* (παραλ. 1 στ.) *εφαίνετον ολάρματος, όλος σιδερωμένος,| ζωσμένος ήτον άρματα και καταφυρωμένος* Λίβ. Va 889· *οι δέκα χιλιάδες ήσαν παλαιοί πολέμαρχοι ...· ούτοι ήσαν όλοι σιδερωμένοι και αυτοί και τα άλογά τως με σπαθία και κοντάρια αρματωμένοι* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 365· (σε παροιμ.): *Οι νώμοι τους ελάμπασι ωσάν σιδερωμένοι,| απομακρά εφαίνονταν, πως είν' αρματωμένοι* Ζήνου, Βατραχ. 459.

σιδηραής, επίθ. θηλ.

Πιθ. από το θηλ. *σιδηρά* του επιθ. *σιδηρούς* κατά τα επίθ. σε *-(α)ής.*

Κατασκευασμένη από σίδηρο· (μεταφ.) ισχυρή· (εδώ προκ. για οχύρωση): *Η δ' Αφρική ην επτάπυλος σιδηραής και τείχη| μάχης ανεπιχείρητα, ως ουν εδιηγήθη| άνθρωπος υποκείμενος εν πάση αληθεία,| άτινα δ' εβεβαίωσον και άλλοι παρρησία* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 939.

σιδηρένιος, σιδηρένος, επίθ., βλ. *σιδερένιος.*

σιδήρεος, επίθ., Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Η' [243]· *σιδηρεός,* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Ζ' [214]. — Βλ. και *σιδέριος.*

Το αρχ. επίθ. *σιδήρεος*· βλ. όμως και Χατζιδ. ΜΝΕ Β' προκ. για το θηλ. *σιδηρέα.* Ο τ. *σιδηρεός* με καταβιβ. του τόνου· πβ. και λ. *σιδηραίος* τον 4. αι. (Sophocl., TLG· βλ. και LBG).

Που είναι κατασκευασμένος από σίδηρο, σιδερένιος: Καναν. (Pinto) 314-315· *τους δε ίππους Αυτομέδων| έστρωσε ...| και τους χαλινούς στο στόμα| τους σιδήρεους δη βάλλει·| κι ετευξάν τους εις τ' αμάξι* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Κ' [306]· (μεταφ.· συχν. με το ουσ. καρδιά) δυνατός, ανθεκτικός: Διγ. Ζ 981.

σιδηρεός, επίθ., βλ. *σιδήρεος.*

σιδηρικά τα· *σιδερικά,* Ολόκαλος 238[12], Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 628[8].

Ο πληθ. ουδ. του επιθ. *σιδηρικός* (από το ουσ. *σίδηρος* και την κατάλ. *-ικός*· απ. τον 8. αι., LBG· βλ. και L-S Κων/νίδη) ως ουσ. Ο τ. σε έγγρ. του 11. αι. (καθώς και εν. *σιδερικόν*· LBG), στο Du Cange (λ. *σίδερον*) και σήμ. (*σιδερικό,* συν. στον πληθ.). Η λ. *σιδηρικά* σε έγγρ. του 11.-13. αι. (LBG).

Εργαλεία και σκεύη κατασκευασμένα από σίδερο: *περί την αυγήν αυτήν της νυκτός εν ώρα ασυνήθει ιδού οι του κουλά άρχοντες και έτεροι μετά σιδηρικών και εκβάλλουσί με άπαντα τα σίδηρα* Σφρ., Χρον. (Maisano) 56[2]· *ο υιός μου ο Γεώργης ... να πάρει και ένα σκαπέτι και ένα μαναρόλι και την μεγάλην μανάρα να πάρει ο παπα-Γεώργης Ολόκαλος και τα επίλοιπα σιδερικά να πάρουν οι ιερείς οπού με θέλουν κηδέψει* Ολόκαλος 162[20].

σιδήριον το, Ιερακοσ. 399[23], 425[15]· Παράφρ. Χων. (v. Dieten) I 2.

Το αρχ. ουσ. *σιδήριον.* Τ. *σιδέρι* σήμ. ιδιώμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων.).

σιδήριος, επίθ., βλ. *σιδέριος.*

σιδηρίτης ο, Ορνεοσ. αγρ. 520[23-24] (έκδ. *σιδηρόπου*· διορθώσ.)· *σιδερίτης,* Ιερακοσ. 419[16] (έκδ. *σιδέτην*· διορθώσ.). — Βλ. και *σιδηρίτις.*

Το μτγν. ουσ. *σιδηρίτις* με μεταπλ. κατά τα αρσ. σε -ης (βλ. ΛΚΝ, λ. *σιδερίτης*). Ο τ. *σιδερίτης* σήμ. με διαφορ. σημασ. Για τη λ. και σήμ. ιδιωμ. με διαφορ. σημασ. βλ. Γλωσσάρ. Λέσβ.

Είδος βοτάνου: *στάχυος ινδικού, σιδηρίτου βοτάνης, κρόκου, ... μαστίχης, πυρέθρου* Ορνεοσ. αγρ. 531[2].

σιδηρίτις η, Ιερακοσ. 419[1-2].

— Βλ. και *σιδηρίτης.*

Το μτγν. ουσ. *σιδηρίτις.* Βλ. και LBG, λ. *σιδερίτις.* Πβ. σήμ. λ. *σιδερίτης* με διαφορ. σημασ.

Έκφρ. *σιδηρίτις βοτάνη* = είδος βοτάνου (βλ. Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ. 3614): *λαβών σιδηρίτιν βοτάνην κόκκους β', κολιάντρου ρίζαν κόκκους γ', τρίψας αυτά πάντα ένωσον αυτά* Ορνεοσ. αγρ. 520[30].

σίδηρο το, βλ. *σίδερο(ν).*

σιδηρογνώμων, επίθ.

Από το επίθ. *σιδηρός* και το ουσ. *γνώμη.*

Ο αλαζόνας· εδώ προκ. για ανυπακοή προς το Θεό: *ψυχή γαρ αταπείνωτος, υπέροφρυς καρδία| αντιφερίζει και Θεού του μεγαλοδυνάμου,| ει και πολλών γε τεύξεται τούτου των δωρημάτων.| Όμως ουχ ούτω και Ιώβ ώφθη σιδηρογνώμων,| ο πριν γεννήτωρ αρετών και των καλών εργάτης,| καν και παιδείας έτυχε παρά του παντεργάτου,| ίν' ως χρυσός χοάναισι λαμπρότερος οφθείη* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 29.

σιδηροδεσία η.

Από το α' συνθ. *σιδηρο-* και το ουσ. *δέσις* ή *δέση.* Πβ. λ. *σιδηρόδεσις* στο Δημητράκ. Τ. *σιδεροδεσιά* στο ΑΛΝΕ.

Σιδερένια υλικά που χρησιμοποιούνται για τη σύνδεση άλλων οικοδομικών υλικών: *εδιάβηκα στην Βενετίαν εις το εξοχώτατον σενάτον και εγύρευσα τα όσα ήσαν χρείαν* (ενν. εις φτειάσιν του μοναστηρίου) *...· και μου έδωσεν η αυθεντία ξυλίν και σίδερα, ήγουν πατερά, τάβλες· μαδέρια, σιδηροδεσίες και καρφία* Ιερόθ. Αββ. 338.

σιδηροδέσμιος, επίθ.

Από το ουσ. *σίδηρος* και το επίθ. *δέσμιος.* Η λ. τον 4.-5. (TLG), αν όχι ήδη τον 4. αι. (Lampe, Lex., TLG), και σήμ. (λόγ.).

Αλυσοδεμένος (προκ. για αιχμάλωτο, φυλακισμένο): *Πύργος δε εστιν ούτος πλησίον των παλατίων των Βλαχερνών και διά το πρώτον εκείσε τον Ανεμάν σιδηροδέσμιον φυλακισθήναι και πολύν χρόνον εν αυτώ ποιήσαντα Ανεμά πύργος εκλήθη* Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 244· *λέγει* (ενν. ο βασιλεύς) του παιδός· *«επειδή ... ο Βαρλαάμ οπού σε επλάνεσε κρατίεται από λόγου μου σιδηροδέσμιος, ας κάμομεν ένα*

μεγάλον μάζωμα να πρεμαζωχθούν συναμάδι οι εδικοί μας φιλόσοφοι και οι χριστιανοί, να διαλεχθούσιν» Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 99[15].

σιδηροδεσμώ -νω, Καναν. (Pinto) 121· *σιδεροδεσμώνω.*

Από το α' συνθ. *σιδηρο-/σιδερο-* και τα *δεσμώ (Ι)* και *δεσμώνω*. Η λ. τον 8.-9. αι. (TLG, LBG, λ. *σιδηροδεσμέω*).

1) Δένω, συνδέω με σίδερο άλλα υλικά· εδώ προκ. για το δέσιμο τροχών σε κυλιόμενο ξύλινο πολιορκητικό πύργο: *κατέναντι των πόρτων της πόλεως τεράστια μεγάλα ειργάσαντο* (ενν. *οι Τούρκοι*), *κάστρη ξύλινα υπερμεγέθη εποιήσαντο με τροχούς σιδηροδεσμουμένους* Καναν. (Pinto) 133-134. **2)** Αλυσοδένω, δένω κάπ. με σιδερένια δεσμά: *αιχμαλώτευσεν αυτός* (ενν. *ο Κύρος*) *μετά την δύναμίν του| άμετρους, μάθε, βασιλείς και δυνατούς και πλούσιους| και εις φυλακήν εκράτησεν σιδεροδεσμωμένους* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 569· *Είχε* (ενν. *ο δεσπότης των Τούρκων*) *και μετ' αυτού τότε σιδηροδεσμουμένους τους αποκρισιαρίους του βασιλέως* Καναν. (Pinto) 190-191.

σιδηρόδετος, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *σιδηρόδετος*. Πβ. λ. *σιδηροδετέω* και λ. *σιδηροδέω* στο LBG. Η λ. και τ. *σιδερόδετος* στο ΑΛΝΕ.

1) Που έχει σιδερένιες συνδέσεις στην κατασκευή του (πβ. Ορλάνδος-Τραυλός, Λεξ. αρχιτ.): Κώδ. Πάτμου Ι 26. **2)** Σιδηροδέσμιος, που τον έχουν δέσει με σιδερένια δεσμά: *Ο δε Τζιναήτ μαθών την του υιού άλωσιν στραφείς ..., τα προς την Σμύρνην όρη ... διέβαινεν ... Ο δε Χαλίλ στέλλει τον υιόν αυτού Κούρτην σιδηρόδετον εν Ανδριανού προς τον αμιράν ... Ο δε αμιράς Μωράτ στέλλει τούτον δέσμιον μετά του θείου αυτού Χαμζά, ... και χειροδεσμήσαντες και σιδηροδήσαντες έβαλον αυτούς εν τω πύργω* Δούκ. 241[20].

σιδηροδέω· *σιδεροδένω.*

Από το α' συνθ. *σιδηρο-* και το αρχ. *δέω*. Ο τ. στο Somav., στο Βλαστού, Συνών. 83 (λ. *ζώνω*) και στο ΑΛΝΕ, όπου και η μτχ. παρκ. *σιδεροδεμένος*. Τ. *σιδηροδένω* στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. Η λ. το 10. αι. (LBG, TLG).

Αλυσοδένω κάπ., του βάζω σιδερένια δεσμά: *Ο δε αμιράς Μωράτ στέλλει τούτον δέσμιον* (ενν. *τον Κούρτην*) *μετά του θείου αυτού Χαμζά ... εν τη Καλλιουπόλει και χειροδεσμήσαντες και σιδηροδήσαντες έβαλον αυτούς εν τω πύργω* Δούκ. 241[23].

Η μτχ. παρκ. *σιδεροδεμένος* ως επίθ. = σιδηροδέσμιος: *του Φιλοπάππου λέγει* (ενν. *ο Ιωάννης*) *... «*(παραλ. 4 στ.) *τον Διγενή να δέσομεν και σιδεροδεμένο να τονε σύρομεν ημείς τον μέγαν ανδρειωμένο»* Διγ. Ο 2701.

σιδηροεμπλεγμένος, μτχ. επίθ. Προσκυν. Ιβ. 535 194[241], Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043 268[396].

Από το α' συνθ. *σιδηρο-* και τη μτχ. παρκ. του *εμπλέκω* ως επίθ.

Κιγκλιδωτός, καγκελωτός: *θυρίδιον ευρίσκεται σιδηροεμπλεγμένον| και έσωθεν δε του αυτού κιόνιον βαλμένον·| εκείσε δε ανάπτουσιν ακοίμητον κανδήλαν* Προσκυν.

Ιβ. 845 227[258]· *Στον τοίχον δε του Γολγοθά ευρίσκεται κτισμένον| ένα δε παραθύριον σιδηροεμπλεγμένον| και έσωθεν του Γολγοθά κοιτάζουσι τους έξω| εις την αγίαν την αυλήν* Προσκυν. Ιβ. 535 199[436].

σιδηροκαμωμένος, μτχ. επίθ., Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043 270[479].

Από το α' συνθ. *σιδηρο-* και τη μτχ. παρκ. του *κάμνω* ως επίθ.

Κατασκευασμένος από σίδηρο: *η αυλή του ιερού είναι μετά μαρμάρων,* (παραλ. 1 στ.) *δώδεκα πόρτες έχει δε σιδηροκαμωμένες| και την ημέραν ανοικτές, την νύκτα κεκλεισμένες* Προσκυν. Ιβ. 535 201[523].

σιδηροκλειδωμένος, μτχ. επίθ.· *σιδεροκλειδωμένος.*

Από το α' συνθ. *σιδηρο-* και τη μτχ. παρκ. του *κλειδώνω* ως επίθ.

Κλειδωμένος με σιδερένια κλειδαριά, για να είναι δύσκολο να παραβιαστεί· εδώ προκ. για πόρτα: *πόρταν εποίησαν μικράν σιδηροκλειδωμένην·| και μόνος του την ήνοιγεν ο βασιλεύς εκείνος, μόνος του την εκλείδωνεν και κατεσφράγιζέν την* Διγ. Ζ 92· *έβαλεν* (ενν. *ο βασιλεύς*) *και τετρακοσίους Σαρακηνούς γέροντες να φυλάσσουν τριγύροθεν την πόρταν, η οποίαν ήτον μικρή και σιδεροκλειδωμένη* Διγ. Άνδρ. 314[22].

σιδηρομαγνήτης ο, Λίβ. Va 1711.

Από τα ουσ. *σίδερον/σίδηρον* και *μαγνήτης*.

Δέσιμο δαχτυλιδιού από σίδερο και μαγνήτη: *Έκφρασις ... του δακτυλιδοπούλου.| Είχε λιθάριν, ... καθάριον λυχνιτάριν,| είχεν απέδω σίδηρον και απέκει τον μαγνήτην·| και μέσα αντί του δέματος του σιδηρομαγνήτου| είχεν χρυσάφιν άδολον, μυριολαγαρισμένον* Λίβ. διασκευή α 1971.

σίδηρον το, βλ. *σίδερο(ν).*

σιδηροποκάμισον το· *σιδηροπουκάμισον,* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παύλ. Θεσσ. Α' ε' 8, Αποκάλ. Ιω. θ' 9, 17· *σιδεροποκάμισον.*

Από το α' συνθ. *σιδηρο-/σιδερο-* και τους τ. *ποκάμισον* και *πουκάμισον* του ουσ. *υποκάμισον*.

Σιδερένιος θώρακας εξοπλισμού: *γυρίζοντες* (ενν. *οι νέοι*) *από τον πόλεμον, ..., έγιναν μοναχοί ... Τα δε τούτων λείψανα ευρίσκονται ... εις το κοιμητήριον, εις ένα τόπον χωριστά· είναι δε ακόμη ενδεδυμένα με τα σιδηροποκάμισα, διότι αφοντότε δεν τα έριξαν αποπάνω τως* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 213· (μεταφ.) ο θώρακας της αρετής που προστατεύει τον πιστό χριστιανό: *επάρετε όλην την αρματωσίαν του Θεού, ... εντυθείτε το σιδεροποκάμισον της δικαιοσύνης* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παύλ. Εφεσ. ς' 14.

σιδηρόπορτα η.

Από το α' συνθ. *σιδηρο-* και το ουσ. *πόρτα*. Πβ. σήμ. λ. *σιδερόπορτα*.

Πόρτα κατασκευασμένη από σίδηρο: *Είναι ταύτα όλα τα περιβόλια περιτειχισμένα, και τα μονύδρια, με κελία υψηλά ως πύργοι και με σιδηρόπορτες, διά να μη πειράζωνται οι εις αυτά όντες αδελφοί υπό των Αράβων* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 172.

?σιδήροπος, βλ. *σιδηρίτης*.

σιδηροπουκάμισον το, βλ. *σιδηροποκάμισον*.

σίδηρος ο, Λόγ. παρηγ. L 419, Ορνεοσ. αγρ. 535[10], Zygomalas, Synopsis 256 O 12· θηλ. *σίδερος*, Πιστ. βοσκ. IV 3, 41. — Βλ. και *σίδερο(ν)*.

Το αρχ. ουσ. *σίδηρος*. Για το θηλ. *σίδερος* (με τροπή -*ηρ*->-*ερ*-, βλ. Μωυσιάδης, Ετυμ. 92-4)· πβ. μτγν. θηλ. *σίδηρος* (Montanari, Λεξ., στη λ.). Η λ. και σήμ.

1) Μέταλλο εξαιρετικά ανθεκτικό, σίδηρος: Απολλών. (Κεχ.) 488, Λίβ. Va 237. **2)** (Συνεκδ.) **α)** σιδερένιος οπλισμός **α[1])** πανοπλία: Διγ. (Trapp) Gr 3123· **α[2])** όπλο: Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Κ' [228], [367]· (εδώ σε μεταφ. προκ. για το όπλο του έρωτα): *Μα γιατί τ' ουρανού παραπονούμαι;| Τον εμαυτόν μου, οιμέ, τον εμαυτόν μου| πρέπει να κατακρένω·| γιατί απατός μου μόνον| την ίσκα είχα σιμώσει| στην πάνδρα και εις την σίδερον της αγάπης,| κι εγώ τα 'χα κτυπήσει μοναχός μου·| και τότες επετάκτησαν οι σπίθες* Πιστ. βοσκ. IV 3, 41· **β)** σιδερένια δεσμά, αλυσίδες (η σημασ. ήδη μτγν., βλ. L-S, στη λ. II): *Άλλοι τας χείρας έφερον σιδήρῳ δεδεμένας,| ως χείρα μιμησάμενοι την βασιλικωτάτην| και τολμηρώς υπογραφαίς χρησάμενοι κοκκίναις* Γλυκά, Στ. 501· *έδοξέ μοι ευρεθήναι με εις το ... άγιον τέμενος ... εις την φιάλην ιστάμενος, έχων και τους σιδήρους τοις ποσί· ... εδεήθην αυτού* (ενν. του βασιλέως), *ίνα με των αλύσων ελευθερώση* Ψευδο-Σφρ. 288[12]. **3)** (Μεταφ., σε θέση επιθ.· βλ. Θαβώρ., Ελλην. 19, 1966, 259) απόλυτα σκληρός, ασυγκίνητος: *εάν έμαθες ... διά τίναν πάσχω,* (παραλ. 4 στ.) *πέτρας εάν είχες αίσθησιν και σίδηρον καρδίαν,| νομίζω να είχες διαραγήν, να με εψυχοπονούσον* Λίβ. Va 1146.

σιδηρός, επίθ., Φλώρ. 533, Αχιλλ. L 646, 656, Αχιλλ. (Smith) N 766, 1005, Κορων., Μπούας 21, 62, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Ε' [65]· *σιδερός*, Αχιλλ. (Smith) N 990, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 453, Πικατ. (Bakk.-v. Gem.) 311, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 135, 2943, Ιστ. Βαρλαάμ 276, Χρον. σουλτ. 72[13], Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 118[13], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 909, 2140, Δ' 667, 1325, 1760, Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 210, Αποκ. Θεοτ. Ι 155, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 306, Τζάνε, Κατάν. 497· δοτ. πληθ. ουδ. *σιδήροις*, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Π' [30].

Από το επίθ. *σιδηρούς* με μεταπλ. κατά τα επίθ. σε -*ος*. Ο τ. με τροπή του -*ηρ*- σε -*ερ*- (βλ. σχετ. Μωυσιάδης, Ετυμ. 92-94). Η δοτ. *σιδήροις* με αναβιβ. τόνου από μετρ. αν. Το θηλ. *σιδερή* (Παπαδ. Α., Λεξ.) και ο πληθ. ουδ. *σι(δ)ερά* (Σακ., Κυπρ. Β' 781) και σήμ. ιδιωμ.

1) Που αποτελείται, που έχει κατασκευαστεί από σίδηρο, σιδερένιος: *Φαρίν τον δίδει και άρματα και την εξόμπλισίν του·* (παραλ. 2 στ.) *θώρακαν, περικεφαλιάν, σκουτάριν και κοντάριν* (παραλ. 2 στ.) *βραχιόνια ολάργυρα και σιδερά γονάτια,| χερόπτια, το έσω σίδερον, το έξωθεν χρυσάφιν* Φλώρ. 531· *το πλήθος των Τουρκών, των άγριων ..., οπού τρέχουνε ... και απετούσι αμέτρητες σαΐτες, οι οποίες δεν σας βλάβουνε ποσώς, διατί έχετε άρματα σιδερά* Χρον. σουλτ. 89[7]· *τον Έρωτα 'χε* (ενν. *η σγουραφιά*) *μ' άρματα και να βαρεί ξαμώνει·| πυρή φωτιά με μια καρδιά και σιδερόν αμόνι·* (παραλ. 1 στ.) *που καθαείς τα πάθη του και πόνο του γνωρίζει:| «θωρείτε τούτη την καρδιά; Πυρή φωτιά την καίγει,| στ' αμόνι κοπανίζεται κι Έρωτας τη δοξεύγει»* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 194· *είδεν η Παναγία εις έτερον τόπον δένδρον σιδηρόν έχον αγκίνους σιδηρούς* Αποκ. Θεοτ. (Pern.) 249· (προκ. για παράθυρο) που έχει σιδερένια κάγκελα: *στο δώμα να 'ναι αυτός, απόξω ν' αφουκράται| κι εγώ απομέσα να μιλώ, ...| κι απ' το παραθυρόπουλο το σιδερό μπορούμε| άφοβα δίχως 'ντήρηση και φόβο να μιλούμε* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 431· *Λέγει* (ενν. *ο Ρώκριτος*): *«Αρετή, τά μου 'τασσες εξελησμονηθήκα;* (παραλ. 2 στ.) *Και πού 'ναι τα όσα μου 'ταξες στη σιδερή θυρίδα;»* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε' 1080. **2)** (Μεταφ.) **α)** δυνατός, ισχυρός: *σιδηρόν μου κάστρον,| ασπρόκαστρόν μου δυνατόν και αφυρέ μου πύργε* Παρασπ., Βάρν. C 293· εδώ συνεκδ. προκ. για γενναίο στρατιώτη: *Αϊλί, καλέ μου αδελφέ, ...* (παραλ. 3 στ.) *... πώς μου σε εχωρίστηκες, αιφνίδια σε εχάσα;| Ω βραχιόνοι σιδηροί και στήθη μαρμαρένια,| και ποία γη σας έκρυψεν και εκατεκάλυψέ σας;* Χρον. Τόκκων 3392· προκ. για τα δεσμά της αμαρτίας: *θες* (ενν. *μήτηρ του Θεού*) *με λύσειν απού τες σιδερές καδένες απού μου έχει ο εχθρός και σύρνει με εις τα θελήματά του* Μορεζ., Κλίνη 262[v]· εδώ σε παρομοίωση: *εις πόσα ξόμπλια τσ' ευγενιάς και τσ' αρετής κι εις πόσα| τιμής μ' επαρακίνησεν η εδική σου γλώσσα,| και πόσες τέχνες μου 'δωκες τσ' αγάπης και τση μάχης| κι ό,τι άλλο πράμα φρόνιμο μόνιος σου εμπόριες να 'χεις,| τα ποια, ως αγκάθες σιδερές, εδίδα τση ζηλειάς μου,| ... κι όρεξη τση καρδιάς μου,| που σ' όποιον τόπον έπραξα πάντα ήσαν παινεμένα* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 65· **β)** σκληρός, αλύγιστος, ασυγκίνητος· συν. με το ουσ. *καρδιά*: *οίος ουδέν έλαβεν πικρίαν της ξενιτείας,| αν είχεν σπλάχνα χάλκινα και σιδερήν καρδίαν| και φύσιν αδαμάντινον, πάλι ήθελεν λυπείσθαι* Αλφ. ξεν. Αθ. (Μαυρομ.) 3· *και βάλε σιδερήν καρδιά όντα καλοτερίσεις,| να ιδείς του κόσμου τα κακά να μη μετά τα ποίσεις* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 321· *Μην το ξυπνήσεις το παιδί με τα πρικιά σου λόγια,| μα κάμε σιδερή καρδιά κι άφησ' τα μοιρολόγια* Θυσ. (Bakk.-v. Gem) 444· *Ας πα να πιάσω το σπαθί, το κοφτερό μαχαίρι,| να κάμω λιονταριού καρδιά και σιδερό το χέρι* (παραλ. 4 στ.) *Ετούτη η χέρα σήμερον έχει να θανατώσει| κείνο το τέκνο* Θυσ. (Bakk.-v. Gem) 266· φρ. *βγάνω σιδερή την εμιλιά* = μιλώ ψύχραιμα, αντέχω να πω κάτι πολύ θλιβερό: *και σιδερή την εμιλιά να 'βγανα, τον καημό μου| σωστά να πω, κοράσα μου, δεν είναι μπορετό μου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 25.

σιδηροσκέπαστος, επίθ., Παϊσ., Ιστ. Σινά 354· *σιδηροσκεπαστός*.

Από το α' συνθ. *σιδηρο*- και το επίθ. *σκεπαστός*. Τ. *σιδεροσκέπαστος* στο ΑΛΝΕ.

Επικαλυμμένος με σίδηρο· εδώ προκ. για πόρτα: *Ερχόμενος ... γύροθεν εμβλέπεις μίαν πόρταν·| της μάνδρας αύτη πέφυκεν ...| Εκ ξύλων έστι σκευαστή και σιδηρά καρφία| έχει ...| Όταν δε την αυτήν εισδύς, οράς αριστερά σου| πύλη σιδηροσκεπαστή ...| Και αύθις ταύτης έξωθεν τυχάνει άλλη μία| εν δεξιοίς κοντόστενος, της αύτης παρομοία·| μετά σιδήρου και αυτή· κατέχειν και αι δύο| τῳ τείχει του μοναστηριού* Παϊσ., Ιστ. Σινά (Καδάς) 162[354].

σιδηροσκεπαστός, επίθ., *σιδηροσκέπαστος*.

σιδηρόσκουφα η

Από το α' συνθ. *σιδηρο*- και το ουσ. *σκούφια*. Λ. *σιδεροσκούφια* στο Βλάχ., *σιδιερόσκουφα* στο Somav. και *σιδερόσκουφια* στο ΑΛΝΕ (λογοτ.).

Η περικεφαλαία· εδώ σε μεταφ. για τα ηθικά, πνευματικά όπλα του ανθρώπου: *να ενδυθούμεν το σιδηροπουκάμισον της πίστεως και αγάπης, και την σιδηρόσκουφα, την ελπίδα της σωτηρίας* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παύλ. Θεσσ. Α' ε' 8.

σιδηρουργός ο.

Η λ. στο Θεόφραστο και σήμ.

Ο τεχνίτης που επεξεργάζεται το σίδερο και κατασκευάζει σιδερένια εργαλεία, όπλα κ.α.: *Περί ναλουργών ... και περί σιδηρουργών ... Όσοι ποιούσι τα ναλία, ..., και όσοι χαλκεύουσι και ποιούσι δρέπανα, πελέκια και τα όμοια, εις κάστρον μέσα να μην εργάζουνται* Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 1544 κγ' 2.

σιδηρούς, επίθ., Δούκ. 103[9], Χρησμ. (Brokkaar) Ν 94.

Το αρχ. επίθ. *σιδηρούς*. Η λ. και σήμ. λόγ. (ΛΚΝ, Μπαμπιν., Λεξ.).

1) Κατασκευασμένος από σίδηρο: Βίος Αλ. 604, 4356, Kαναν. (Pinto) 310, 316. **2)** (Μεταφ.) συχν. με το ουσ. καρδιά **α)** σκληρός, ισχυρός, ανθεκτικός, γενναίος: Γλυκά, Αναγ. 373, Διγ. Ζ 4479, Διγ. Άνδρ. 335[23], Ερμον. Υ 314· **β)** άκαμπτος, ασυγκίνητος: Καλλίμ. 753, Διγ. Α 1018, Ιστ. πολιτ. 21[3].

σιδηροφόρος, επίθ., Δούκ. 331[21].

Το μτγν. επίθ. *σιδηροφόρος*. Η λ. στο ΑΛΝΕ.

Οπλισμένος με σιδερένια όπλα, σιδερένια πανοπλία: *ουδέ εν τοις δυσί σώμασιν ατονείται η δύναμις, ει και σιδηροφόροι και ένοπλοι, αλλ' όταν η βολίς τύχη σιδήρου ή άλλης τινός ύλης οπλοποιείων, ... ώσπερ ήλος ο βόλος γίνεται και διέρχεται τοις των εγκάτων εντέροις καθά ποταμός πύρινος* αυτ. 265[12].

σιδηροφορώ· μτχ. παρκ. *σιδηροφορεμένος*.

Το αρχ. *σιδηροφορέω*. Η λ. στο Du Cange (*σιδηροφορείν*) (και) με διαφορ. σημασ. (Κουκ., Αθ. 42, 1930, 62).

Φέρω σιδερένιο εξοπλισμό: Δούκ. 265[9-10].

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = κατάφρακτος, πάνοπλος, με σιδερένια πανοπλία: *τις ηδύνατο, τόσους αρματωμένους| καθοπλισμένους δυνατώς, σιδηροφορεμένους;* Διγ. Α 3605.

σιδηροχίτων, επίθ.· *σιδηροχιτών*.

Από το α' συνθ. *σιδηρο-* και το ουσ. *χιτών*. Ο τ. από μετρ. αν. Η λ. τον 5. αι. (L-S, TLG).

Που φορά σιδερένιο χιτώνα, πανοπλία, για προστασία στον πόλεμο: *ην κατάφρακτοι σιδήρων| άπαντες οι βόες ...| από κεφαλήν εις πόδας| ίνα μη φθαρούν εκ μάχης·| οι δεσπότες πάντες τούτων| σιδηροχιτώνες ήσαν| από κεφαλής εις πόδας* Ερμον. Λ 73.

σιδηροχιτών, επίθ., βλ. *σιδηροχίτων*.

σιδηρώ· γ' πληθ. αορ. *εσιδήραν*, Χρον. Μορ. Ρ 2574.

Το αρχ. *σιδηρόω*.

(Μεταφ.) κατοχυρώνω, επιβεβαιώνω· εδώ προκ. για την επικύρωση όρων ενός εγγράφου: *Κράζει τους κεφαλάδες του* (ενν. ο βασιλεύς) *τους πρώτους της βουλής του·| λεπτώς τους αφηγήσατο και τας γραφάς τους δείχνει,| το ότι του εμήνα ο μισσίρ Ντζεφρές ...| Πολλά γαρ εσυντύχασι, την πράξιν εσιδήραν| οι κεφαλάδες ενομού μετά τον βασιλέα* Χρον. Μορ. Η 2574.

σιδηρώνω, βλ. *σιδερώνω*.

σίδι(ν) το, Ιατροσόφ. (Oikonomu) 85[4].

Από το ουσ. *σίδιον* που απ. στον Ιπποκράτη. Η λ. (*σίδιν*) το 13. αι. (LBG) και στον πληθ. στο Du Cange, ενώ ο τ. *σίδι* σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων.).

(Στον πληθ.) τα σπόρια του ροδιού: *Να κάμεις εγκάθισμα από ζουμί βάτου ... και άλλα οπού είναι στυπτικά, ωσάν τα σίδια (ήγουν τα σπυρία του ροδίου)* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 27· *Έπαρε ... σπόρον πεντανευρίου, βαλαύστια (ήγουν τα εξώφλοια της ροϊδίας) σίδια (ήγουν τα σπυρία του ροϊδίου)* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 58.

σιέζιν το, Μαχ. 470[29]· *σέντζιν· σιέντζιν*, αυτ. 468[16]. — Πβ. και *σέντζιον*.

Από το προβηγκ. *siege* (Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 295, Stanitsas, Act. VIIIe Congr. Intern. Néo-hell. franc. 85). Οι τ. *σέντζιν, σιέντζιν* από το προβηγκ. *siedge* (Χατζ., ό.π., Stanitsas, ό.π., 98).

Στρατόπεδο μπροστά από πολιορκούμενη πόλη: *έπεψεν* (ενν. *ο κοντοστάβλης*) *... τον σιρ Αρνάτ τε Μιμάρς το νέον, καβαλλάρην Κύπρου, και με φ' ανθρώπους απάνω εις τ' άλογα αρματωμένοι και απεζούς ... Και όταν ήλθαν εις την κατούναν, το λεγόμενον σιέζιν, οι καπετάνοι τους Γενουβήσους επεριλάβαν τους πολλά τιμημένα* αυτ. 488[16]· *μανθάνοντα* (ενν. *οι Γενουβήσοι*) *το μήνυμαν όπου τους εμηνύσαν απέ το σέντζιν της Κερυνείας, ή να τους πέψουν βιτουαλίες, ειδέ καν ου, να ευκαιρέσουν τον τόπον, τότες επέψαν ν' καμήλες φορτωμένες βιτουαλίαν και αρματωσίαν* αυτ. 466[15].

σιέλα η, βλ. *σέλα*.

σίελος ο, βλ. *σίαλος* ή *σίαλον*.

σιέντζιν το, βλ. *σιέζιν*.

σιέντσια η.

Από το παλαιότ. ιταλ. *sciènzia* (Battaglia, λ. *sciènza*, Nourney, Lat. Ital. 38, 124).

Επιστήμη, γνώση: *Απ' όλες τις σιέντσιες,...| δεν μ' απολείπεται κιαμιά* (παραλ. 2 στ.) *... θέλεις την Αριθμητική, θέλεις Αστρονομία; ... κατέχω* Κατζ. Δ' 321.

σιεχάς ο. — Πβ. και *σιέχης*.

Κατά Χατζ., Μεσ. Κυπρ. 253 από το αραβ. *sheikh*.

Μουσουλμάνος ηγέτης: *Ταύτα ούλα εγροίκησεν ο σιεχάς και ηύρεν και εις τον καιρόν του πως πολλές φορές επήραν οι Σαρακηνοί τα νησσία και όλα αντάμα ανα-*

γκάσαν το να τα μηνύσει του ρηγός, να του δείξει την αγάπην του απού τον αγάπαν Μαχ. 640[17].

σιέχης ο, Μαχ. 644[14, 35], 646[18, 24]· γεν. εν. *σιεχή*, αυτ. 644[14] χφ Ο (βλ. Dawkins [Μαχ. II σ. 266]). — Πβ. και *σιεχάς*.

Κατά Χατζ., Μεσ. Κυπρ. 253, λ. *σιεχάς*, από το αραβ. *sheikh*· πβ. και λ. *σεΐχης* σήμ.

Μουσουλμάνος ηγέτης: *τον είδεν* (ενν. *τον Περρή*) *ο υιός του σιέχη και δεν του έφερεν ορισμόν να έλθει εις τον ρήγα* αυτ. 646[8]· *και άνταν επέσωσεν εις τον πατέραν του τον σιέχην, και θωρώντα τον πικραμμένον, και είπεν του πως δεν τον αφήκαν να δει τον ρήγα, πολλά έπληξεν* αυτ. 646[26].

σιζίνιν το.

Από το παλαιότ. γαλλ. *sizain* (Robert Dict. hist., Stanitsas, Act. VIIIe Congr. Intern. Néo-hell. franc. 99).

Ασημόχαλκο νόμισμα ίσο με έξι καρτσά (βλ. λ.) που κυκλοφορούσε στις φραγκικές κτήσεις της Α. Μεσογείου (για το πράγμα βλ. Λιάτα, Νομίσμ. 148): *εποίκεν* (ενν. *ο ρήγας*) *χαράγιν από Ϛ' καρτσά και ελέγαν το σιζίνιν, και καρτσά μικρά* Μαχ. 620[9]· *Ηξεύρετε και τούτον, ότι, άνταν ήρτεν ο ρήγας, δεν είχεν να ξοδιάσει! Και εποίκεν μονέδαν χάρκωμαν, καρτσά και σιζίνια, πάσα σιζίνιν Ϛ' καρτσά* Βουστρ. (Κεχ.) 116[14(δις)].

σίκαλη η, βλ. *σίκαλις*.

σίκαλις η· *σίκαλη*. — Βλ. και *βρίζα*.

Από το λατ. *secale/sicale* (πβ. όμως και ΛΚΝ, λ. *σίκαλη*). Ο τ. στο Somav. και σήμ. Η λ. τον 6. αι. (L-S, λ. *σήκαλιν*, αιτιατ.), στο Meursius και σε έγγρ. του 14. αι. (Cod. Mon. Prodr. A 159[17, 46])· βλ. και LBG.

Είδος δημητριακού της οικογένειας των αγρωστιδών παρόμοιο με το σιτάρι· βρίζα (βλ. Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ., 3606-09): *ο Ηλίας, ο ένδοξος Προφήτης ... εύρε το ψωμί τον ολλυρίτην, ήγουν τον από την σίκαλιν άρτον* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 113· *Τω αυτώ χρόνω τόσο γέννημα εγίνην εις την Μακεδονίαν, ότι απόμεινεν το τέταρτον μερτικόν αλώνιστον ... και επουλήθην το σιτάρι το οκτάρι απ' άσπρα κε' και η σίκαλη και το κεχρί ιβ'* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 77[r].

σικελικός, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *σικελικός*. Η λ. και σήμ.

Που ανήκει ή αναφέρεται στη Σικελία: Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 466 κριτ. υπ.).

Σικελιώτης ο.

Το αρχ. ουσ. *Σικελιώτης*. Η λ. και σήμ. (Κριαρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ., λ. *Σικελία*).

Ο Έλληνας της Σικελίας: Χρονογρ. (Λαμψ.) 251.

σικιάρι το.

Από το τουρκ. *şikâr* (Redhouse). Η λ. και σήμ. στο κρητ. ιδίωμα (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ.).

Λάφυρο, πολεμική λεία· (εδώ ειρων.): *Επήραν το σικιάρι τως, καλά εδιαφορέσαν | οι Τούρκοι οι μιαρότατοι σ' αυτόνο που εντέσαν. | Έχασαν τα καράβια τως με τόση αλτελαρία, | οπού 'χαν εις τα κάτεργα γεμάτα τα Τουρκία* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 3475.

σίκλα η, Ιστ. Ηπείρ. XII[9], XXI[11], Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 170, Ιστορ. δεσποτών Ηπείρ. 12[19]· *σίγλα*, Ολόκαλος 31[95], Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 628[7], Διήγ. ωραιότ. 685.

Από το ουσ. *σίκλος* (Ανδρ., Λεξ., Κρεκούκιας, ΛΔ, 24, 2003, 270)· κατά Τριαντ., Απ. Α' 369, 425 από το λατ. *situla*> *σίτλα* (6. αι., Montanari, Λεξ.)> *σίκλα* με τροπή τλ>κλ). Ο τ., για τον οποίο πβ. και μτγν. ουσ. *σίγλα* (Montanari, Λεξ., με διαφορ. σημασ.), στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 166, Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ.). Τ. *σίτλα* σε έγγρ. του 13. αι. (Caracausi). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Φαρμακ., Γλωσσάρ. 277, Παπαδ. Α., Λεξ., Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., Καραν., Ιστ. Λεξ. Κάτω Ιταλ., Πασπ., Γλωσσ. (λ. Σικλιά), Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ.), καθώς και στο ΑΛΝΕ.

1) Σκεύος, δοχείο άντλησης και μεταφοράς υγρών (για το πράγμα βλ. και Μπακιρτζής, Βυζ. Τσουκαλολάγηνα 106-109): *πιθάρια μικρά και μεγάλα ... λαδόσταμνα δύο, ... χαρκώματα τρία, και είνιαι τα δύο σίγλες, κόφανο έν ...* Ολόκαλος 31[34]. **2)** Μονάδα μέτρησης υγρών (βλ. και Πετρόπ., ΕΛΑ 7 <1952>, 1953, 84): *ο Θωμάς εγείρεται πάλιν εις μίσος περισσόν. Αύξησεν την σίκλαν του κρασίου, άρχισεν μονοπουλεία, επερίσσευσε τας αγγαρείας* Ιστορ. δεσποτών Ηπείρ. 21[23].

σικλιά η.

Από το ουσ. *σίκλος* και την κατάλ. *-ιά*. Τ. *σιγκλέα* σήμ. ιδιωμ. (Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 259). Η λ. σε δημ. τραγ. (Παπαχριστοδούλου, Λαογρ. 18, 1959, 288).

Ποσότητα υγρού που χωρά σε ένα κάδο: *Εις τούτο πλια καλύτερα μπορώ να σου βοηθήσω, | μόνο με μια σικλιά νερό τη λαύρα σου να σβήσω* Κατζ. Γ' 118.

σίκλος ο ή **σίκλον** το, Μπερτόλδος 34 τρις.

Το μτγν. ουσ. *σίκλος* (Montanari, Λεξ., λ. *σίγλος*)· βλ. και ά. *σίκλα*. Η λ. *σίκλος* και σήμ.

1) Μονάδα βάρους: *και εβάσταινε* (ενν. *ο Γολιάθ*) *ένα σκουτάρι όλο από σίδερον, ήτον πέντε χιλιάδες σίκλων* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 189[r]. **2)** Κουβάς μεταφοράς υγρών: *και εμβαίνοντας ο βασιλεύς εις την κάμαραν, εσυνέβη να σκουντρίσει εις τον άνωθεν σίκλον του γάλακτος και το ξαναγύρισεν όλον και ολίγον έλειψεν να μην πέσει με το μούτρον εις την γην* Μπερτόλδος 34.

σικυάζω.

Το μτγν. *σικυάζω*· πβ. *σικυάω*· βλ. Steph., Θησ. (στη λ.) και LBG (στη λ. και λ. *σικυάω*).

(Ιατρ.) εφαρμόζω βεντούζες στο σώμα του ασθενούς για θεραπευτικούς σκοπούς με τοπική συσσώρευση αίματος, παίρνω βεντούζες: *Φλομοτόμησον αυτήν* (ενν. *την γυναίκα*) *εις τους αστραγάλους των δύο ποδών, και σικύασέ την και εις τα μερία· αλλά εκεί όπου την σικυάσεις, θέλει να μην τον κόψεις εκείνον τον τόπον, ως το ποιούν πολλοί φρόνιμοι και χωρικοί* Σταφ., Ιατροσ. 5[142, 143].

σικυαστής ο.

Από τον αόρ. του *σικυάζω* και την κατάλ. *-τής*. Η λ. στο LBG και στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.

(Ιατρ.) αυτός που εφαρμόζει τις βεντούζες στους ασθενείς: *λάλησε τον σικυαστήν και ας έλθει ο φλεβοτόμος* Προδρ. (Eideneier)² Β' 54.

σικυήλατον το, Metrol.² 95[8].

Η λ. στον Ιπποκράτη.

Περιβόλι με αγγουριές ή κολοκυθιές: *Ιστέον δε και τούτο, ότι οι συναμπελισμένοι αμπελώνες, τα κηπία και τα σικυήλατα, τα περιβόλια ... μετά του κυλισματικού καλάμου μετρώνται* αυτ. 106[16].

?σικύωνος ο.

Πιθ. από το μτγν. ουσ. *σικυών* (TLG) (αν δεν πρόκ. για εσφαλμ. γρ.). Βλ. και LBG, λ. *σικύωνος*.

(Βοτ.) φυτό με θεραπευτικές ιδιότητες της οικογένειας των κολοκυνθιδών ή κουκουρβιτιδών, κοιν. *αγριαγγουριά* ή *πικραγγουριά* (για το πράγμα βλ. Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ. 1359, λ. *εκβάλλιον*, Γενναδ., Λεξ., λ. *εκβάλιον*): *λύσας ουν τότε τον πόδα* (ενν. *του ιέρακος*) *μαλάγματι χρήσαι τω της Φοινίκης ... η δε σύνθεσις αυτού εστίν αύτη ... ελαίου παλαιού ουγγ. ς', σικυώνου ουγγ. ς'* Ιερακοσ. 488[21].

σιλεντιάριος ο.

Από το λατ. *silentiarius* (Kahane, Sprache 522, Τριαντ., Απ. 1, 431). Η λ. τον 4. αι. (ODB), στο Meursius και στο ΑΛΝΕ.

Ανώτερος αξιωματούχος της βυζαντινής αυλής υπεύθυνος για την τήρηση της τάξης και της ησυχίας στο παλάτι (για το πράγμα και τη σταδιακή εξέλιξη του αξιώματος βλ. ODB, λ. *silentiarios*, Μαργαρού, Τίτλ. επαγγελμ. ονόμ. γυν. 130 σημ. 1, Πλακογιαννάκης, Τίτλ. αξιώμ. 25, 62-64): *Αναστάσιος ο δίκορος, ο από σιλεντιαρίων,* (ενν. *εβασίλευσεν*) *έτη κζ, μήνας γ', ημέρας γ', ο πυρίκαυστος και αιρετικός* Byz. Kleinchron. Α' 133[17].

σίλη η.

Πιθ. από το λατ. *sil* (OLD, λ. *sil²*). Η λ. στο Meursius· βλ. και LBG. Πβ. όμως και L-S, λ. *σίλι*.

(Βοτ.) το φαρμακευτικό φυτό *κενταύριον* ή *γηπόνομον* ή *αθάλη* (βλ. ά., καθώς και Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ. 1857, λ. *κενταύριον*): *προ μιάς ημέρας του ελθείν εις θήραν διδόναι αυτώ* (ενν. *τω ιέρακι*) *σίλην το λεγόμενον γηπόνομόν εστιν αθάλη* (έκδ. *άθελη*· διορθώσ., βλ. ά. *αθάλη*), *και αλόην καθαράν κατά το μέγεθος του ορνέου* Ιερακοσ. 373[23].

σιλιβάρι το, βλ. *σαλιβάρι*.

σιλικτάρης ο, βλ. *σιλιχτάρης*.

σιλιχτάρης ο· *σελικτάρης*, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 337· *σιλικτάρης*· πληθ. *σιλικτάριοι*, Τάξ. θυρ. 12, 43· *σιλίκταροι*, Τάξ. Πόρτ. 37, 59· *σιλικτάροι*, Τάξ. Πόρτ. 9.

Από το περσ. *silihdâr* - τουρκ. *silâhdar* (Mor., Byzantinot. II 276). Ο τ. *σιλικτάρης* το 15. αι. (LBG) και στο Meursius (λ. *συλικτάριδες*).

α) Επίλεκτος στρατιώτης του τακτικού Οθωμανικού στρατού της γενιτσαρικής περιόδου: *και τους ανθρώπους οπού ήτανε εις το κάστρο τους επήρε και τους διαμέρασε· και έκαμε μέρος από δαύτους Τούρκους σιλιχτάρηδες και το άλλο μεράδι τους έκαμε σπαχογλάνηδες* Χρον. σουλτ. 109[25]· *όταν δε τεθεί η σκηνή του αμιρά εις τα δεξιά μέρη σκηνούσιν οι σπαόγλανοι, εις δε τα αριστερά οι σιλικτάριοι, όπισθεν δε οι αλοφατζήδες* Τάξ. θυρ. 59· **β)** (εδώ πιθ.) ο αξιωματικός της φρουράς του σουλτάνου που έφερε το ξίφος του (βλ. και Kaplanis [Ιωακ. Κύπρ., Πάλη σ. 767]): *και καπετάνον έκαμε γαμπρόν του, και σερδάρη| και σερασκέρη μετ' αυτούς και αυτόν τον σιλικτάρην* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 3332.

σίμα (Ι) το, βλ. *σίγμα*.

σίμα (ΙΙ), επίρρ., βλ. *σιμά*.

σιμά, επίρρ., Σπαν. (Ζώρ.) V 320, Λόγ. παρηγ. L 304, Λόγ. παρηγ. Ο 310, Καλλίμ. 1278, Ασσίζ. 129[19], 224[18], Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 273, Χρον. Μορ. Η 5788, 8210, Πουλολ. (Τσαβαρή)² ΑΖ 62 κριτ. υπ., Σαχλ., Αφήγ. 694, Απολλών. (Κεχ.) 93, Λίβ. Esc. 2972, Χρον. Τόκκων 786, Φαλιέρ., Ιστ.² 537, Μαχ. 340[12], Θησ. ΙΑ' [37[r]], Ιμπ. (Legr.) 666, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 280[r], 402[r], Πεντ. Γέν. XLI 3, Πορτολ. Α 29[15], Νούκ., Μύθ. (Παράσογλου) 24, Αχέλ. 748, Χρον. σουλτ. 96[4], Ιστ. πατρ. 123[1], Μορεζ., Κλίνη φ. 137[r], 502[r], Βίος Αισώπ. (Eideneier) Κ 157[18], Κυπρ. ερωτ. 151[13], Πανώρ.² Α' 264, Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Β' 47, Ιντ. κρ. θεάτρ. Α' 77, Χίκα, Μονωδ. 15, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 109², Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)² Δ' 207, Θυσ. (Bakk-v. Gem.) 995, Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 81, Στάθ. (Martini) Β' 95, Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 81[14], 121[30], Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 27[r], Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 950 ρε' 4, 1585 λζ' 12, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [804], Φορτουν. (Vinc.) Γ' 730, Δ' 377, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 306, Β' 270, Διγ. Ο 2614, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 451, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 183[18], 513[7], Hagia Sophia f 585[16], κ.π.α.: *σίμα*, Πεντ. Αρ. XXIV 17, Διήγ. ωραιότ. 566.

Από το επίθ. *σιμός*. Για τον τ. *σίμα* πβ. τ. *πάρα* της πρόθ. *παρά*. Η λ. στο Meursius και σήμ. λαϊκ.

I. Επίρρ. **Α′** Τοπ. **1α)** Σε μικρή απόσταση, από μικρή απόσταση, κοντά: *έτυχε κάποιος νέος θρασύς και μιαρός να τον λακτίσει* (ενν. *τον Σωκράτη*) *και όσοι έτυχαν σιμά και τον είδαν ελυπήθησαν πολλά* Σοφιαν., Παιδαγ. 115· *Στην Μάλτα πλησιάσασιν ως δέκα μίλια, για να| δούσιν από τους έσωθεν το τι σημάδι 'πιάνα,| αν τους δείξουν να στρέψουσι, γή μέσα να σεβούσιν,| και με φρεγάδα διάβησαν σιμά τινές να δούσιν* Αχέλ. 1627· *Χρεία είναι μου νά 'βγω απεδώ και τα κλαδιά ν' αφήσω,| και στανικώς μου να διαβώ σιμά να του μιλήσω* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ′ [172]· (μεταφ., προκ. για αφήγηση): *εισέ σαράντα δύο χρόνους οπού ο Οκτάβιος Καίσαρ είχεν βασιλεύσει έγινε η σάρκωσις του Υιού του Θεού, ώσπερ σας το θέλω ειπεί εδώ σιμά* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 224^{v}· **β)** (με εμπρόθ. τοπ. προσδ., προκ. να δηλωθεί με μεγαλύτερη ακρίβεια ο τόπος) κοντά· δίπλα: *τούτο το βουνό* (ενν. *ο Βίσκος*) *είναι σιμά εις τον παράδεισον* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 119^{v}· *εις … τόπους ψυχρούς πρέπει να φυτεύετε τες κιτρίες και λεμονίες σιμά εις τον τοίχον ή εις τες καμάρες διά να τες σκεπάζετε τον χειμώνα με ψάθες να μη παγώνουσι* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 151· *είδεν δενδρόν πολλά ψηλόν σιμά προς το ποτάμιν,| οπού την Εύα εδόλεψεν ο όφις στο καλάμιν* Χούμνου, Κοσμογ. 341· *να εύρουν επιτήδειον και άξιον ζωγράφον να ζωγραφίσει με ψηφίον μωζαϊκόν … αρχίζοντας σιμά από την θήκην των αγίων λειψάνων* Ιερομν., Επιστ. 179· *πήγε* (ενν. *ο βασιλεύς*) *και εκάθισε στον υψηλόν τον θρόνον,| και πατριάρχης έκατσε σιμά από τον θρόνον* Αρσ., Κόπ. διατρ. [401]· (μεταφ.): *εφαίνουντον η θάλασσα τριγύρου εις το νησί πότε κόκκινη, πότε πράσινη και μελανή, και μάλιστα εκεί σιμά εις το κακό εφαίνουνταν η θάλασσα εκατόν λογιών* Διήγ. πανωφ. 60· *Προσωδία έναι κάποια εξάπλωσις της φωνής όπου κάνει την λέξιν μακρότερην, και λέγεται προσωδία διότι έναι σιμά στην ωδήν* Σοφιαν., Γραμμ. 37. **2)** (Προκ. για εγγύτητα σε πρόσωπο) **α**^{1}**)** δίπλα σε κάπ.: *εσίμωσε και κάθισε σιμά με τα παιδιά της,| ηγέρθη κι είπε τό 'θελεν κι ηκούσθη η ομιλιά της* Σαχλ. Β′ (Wagn.) PM 456· **α**^{2}**)** στο περιβάλλον κάπ.: *ο κυρ Δανιήλ … ήτον άνθρωπος … προβλεπτικός, φιλόξενος, και το περισσότερον ήτον εις την Πόλη σιμά εις τον πατριάρχη, διότι δεν εμπορούσεν ο πατριάρχης να κυβερνήσει το Πατριαρχείο από το πολύ το χρέος* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 34^{r}· **β)** ενώπιον, μπροστά σε κάπ.: *Περί εξομολογουμένων, ότι από ποίαν ηλικίαν κρίνονται σιμά εις τον Θεόν τα αμαρτήματα του ανθρώπου* Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 72^{210}· **γ)** (σε αρνητ. πρόταση) συγκριτικά με κάπ.: *σιμά εις την δύναμιν της Παρθένου Μαρίας ουδένα δεν είναι αδύνατον ούτε άπιστον ούτε περίσσον* Μορεζ., Κλίνη φ. 443^{v}· *οπίσω ως τώρα μ' έσυρνε η διάκρισις του νου μου,| το πώς δεν έχω μέριτο σιμά στην αφεντιά σου| και ως άτακτο στο ύστερο με διώξει η αρχοντιά σου* Λεηλ. Παροικ. Αφ. 9. **3)** Δίπλα (σε κ.)· συγκριτικά: *Τέτοιας λογής … και πλέον χειρότερη και σιχαδερή εστίν και η καθ' ημάς ζωή σιμά εις εκείνα τα μέλλοντα αγαθά οπού διδάσκουσιν οι θεαταί της θείας δόξης* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 71^{19}· *αν ήξερες την σήμερον πώς βρίσκομ' ο καημένος,| χαρά 'χες πει την πρίκα σου σιμά στην εδική μου| κι ήθελες το 'χει θάμασμα το πώς κρατεί η ζωή μου* Πανώρ.^{2} Α′ 69. **4)** Επιπροσθέτως, επιπλέον, παραπάνω: *τα άλλα κατορθώματα τα πολεμικά της υψηλότητός τους είναι περίφημα και εξάκουστα· έτσι, σιμά εις εκείνα, και τούτο το κατόρθωμα … να είναι εδικόν τους, εις παντοτινόν μνημόσυνον* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.^{2} Εισαγ. 19· *καιρός επέρασε, μήνας απάνω κάτω,| που ο Ρώκριτος δεν ήπεψε του*

φίλου του μαντάτο.| Τούτο το μάκρος του καιρού, σιμά στο δακτυλίδι,| το 'να και τ' άλλο σφάζει τη και θάνατο της δίδει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε′ 581. **Β′** (Χρον.) **α)** σε μικρό χρονικό διάστημα, σύντομα: *σιμά η μέρα της θλίψης τους και γλήγορα τα μελλόμενα εις αυτουνούς* Πεντ. Δευτ. XXXII 35· *Ουδέ μιλήσειν ήθελα σήμερον τον καημόν μου| ανέν και δεν εγροίκουννα σιμά τον θάνατόν μου* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α′ [346]· *Ελέγασίν του πολλοί πως γυρεύγει αδύνατον πράγμα τόσος καιρός απού επέρασε, και ετύχαινε, αν ήθελε να το κάμει, να το ήθελεν κάμει τότες σιμότερα, μα εις χρόνον περασμένον δεν θέλει εύρει τίβετας* Μορεζ., Κλίνη φ. 137^{r}· (με ακόλουθο εμπρόθ. προσδ.): *ήλθα εδώ, … διότι σε βλέπω συγχυσμένον, και σιμά εις το να κλάψεις, διά να μην ανακατέψω την χαράν με τα κλάηματα* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 138· έκφρ. *σιμά σιμά* = τακτικά· συχνά: *Δεν είστ' εσείς* (ενν. *μάτια μου*) *οπού 'χετε την πεθυμιά μεγάλη| σιμά σιμά να βλέπετε τα πλουμιστά τση κάλλη;| Τώρα γιατί τη φεύγετε, γιάντα τηνε φοβάστε;* Πανώρ.^{2} Β′ 176· **β)** πριν από λίγο: *Καθώς εδώ σιμά 'κουσα από 'ναν Τούρκο τώρα,| μια κορασιά θα κάψουσι χριστιανή στη χώρα* Ιντ. κρ. θεάτρ. Α′ 77· **γ)** (πριν από χρον. πρόταση) λίγο πριν: *με έργον εφανέρωσεν* (ενν. *ο Κύριος ημών*), *οπού ανέσταισε πολλούς νεκρούς, και σιμά όταν ήθελε να σταυρωθεί, ανέσταισεν έναν νεκρόν, ονόματι Λάζαρον* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 56^{25}· *λέγουν ότι τούτη η μάννα τους όταν ήτονε σιμά οπού να τα γεννήσει, ο Ιακώβ ήτονε να γεννηθεί ομπρός … και … ο Ησαύ τον εκράτησεν από τα ποδάρια και εταύρισέ τονε οπίσω διά να γεννηθεί αυτός ομπρός* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 135^{v}.

II. Ως πρόθ. **Α′** Δηλώνει τόπο **1α)** Κοντά σε κάπ. ή κ.: *Εις τούτο εσυμβιβάστηκεν αυτός ο Παλαιολόγος| με το κουμούν της Γένοβας, τον Γαλατάν τους δίδει,| που ένι σιμά της Πόλεως εκείθεν του λιμνιώνος* Χρον. Μορ. P 1279· *ο κυρ Τζανής Παπαγιαννόπουλος … δίδει … εις αλλαξά αιωνίως του κυρ Νικολό Παπαγιαννόπουλου … το σώχωρο οπού έχει … το ποίο είναι σιμά τω σπιτίω των λεγομένω Χελιδόνω* Βαρούχ. (Bakk-v. Gem.) 32^{5}· *Και ωσάν είδεν τον νεούτσικον, τρέχει να πάει σιμά του,| και ο νεούτσικος τα όμοια εζύγωσε κοντά του* Τριβ., Ρε 285· έκφρ. *σιμά της γης* = στο ύψος της επιφάνειας της γης· σύρριζα: *τότε κι οι μπουμπαρδάροι τους ποσώς να μην κοιμούνται,| ως κάτωθεν σιμά της γης τα τείχη να χαλούνται* Αχέλ. 975· **β)** δίπλα σε κάπ. ή κ.: *Ει μεν εξεύρεις γράμματα, πιάσε ν' αναγινώσκεις·| είτε είσαι πάλι αγράμματος, κάθου σιμά μου, αφκράζου* Χρον. Μορ. H 1352· *και το ξενοδοχείον της καινούργιον να το κτίσει,| να 'χει σιμά του και λουτρόν να λούονται οι ξένοι* Λίβ. διασκευή α 3100. **2α)** Στο περιβάλλον κάπ.: *ο πατριάρχης, εγνωρίζοντα αυτόν δίκαιον, τον είχε πάντοτε σιμά του και τον εσυμβουλεύετον* Ιστ. πατρ. 98^{23}· *Όλα μας είπεν ο Θεός να 'ναι στην εξουσιά μας,| μόνον της γνώσης το φυτόν να μην γενεί σιμά μας* Βεστάρχης, Πρόλ. Θεοτ. 44· **β)** μαζί με κάπ.· πάνω σε κάπ.: *Τούτ' είδα με τα μάτια μου και ήκουσα με τ' αυτιά μου·| να, και ο Κλεόπας μαρτυριά, οπού 'τονε σιμά μου* Βεστάρχης, Στίχ. πολιτ. Ανάστ. 422· *γρήγορ' ας κράξου τσι γιατρούς και τα βοτάνια ας βρούσι| τω φαρμακιών ογλήγορα σιμά τως να βαστούσι* Ροδολ. (Αποσκ.) Ε′ 256· (μεταφ.): *Τιμητικ' αναθρέφετον* (ενν. *ο νέος*) *και φρόνιμα περπάτεν,| και των γερόντων την βουλήν σιμά του την εκράτεν* Κορων., Μπούας 8· *Κι αν έναι και πρικαίνεσαι, γιατί το φταίσιμό μου| τόσα θωρείς πως έκαμε βλάψιμον εδικό μου,| για χάρη κι όχι βλάψιμο το 'χω η φτωχή σιμά μου,| κι άφης σε τέτοιο κόμπωμα να χαίρεται η καρδιά

μου Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 367· φρ. *στέκομαι σιμά κάπ.* = συμπαρίσταμαι σε κάπ., είμαι στο πλευρό του: *εσύ να την παρηγοράς και να σταθείς σιμά τση| ίδια ωσά να 'χα ζει κι εγώ, πιστή και φίλαινά τση* Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 497· (εδώ σε μεταφ.): *Την αρετήν πολλά 'χουσι και στέκεται σιμά τως| και σμίγουσι συβαστικά κι είναι στην συντροφιά τως* Τζάνε, Κατάν. Αφ. 35. **3)** Ενώπιον, μπροστά σε κάπ.: *ο Θεός αγαπώντας τον βασιλέα τον Ιωάθαμ ... και τον παππούν του τον Οζίαν, οι οποίοι ήτονε καλοί και δίκαιοι και αρεστοί σιμά του Θεού ... πέμπει τον Ησαΐαν τον προφήτην* Σκορδύλης, Λόγ. Θεοτ. 437[297]. **Β'** (Χρον.) κοντά: *Όχι μόνο πρωτύτερα ... εφανερώνετονε εις τους προφήτας, μα και ύστερα, σιμά του καιρού, όταν είχε να κτιστεί αυτόνο το θαυμαστότατον παλάτιον* Μορεζ., Κλίνη φ. 5[r]. **Γ'** (Με αριθμητ. ουσ. ή επίθ., σε κατά προσέγγιση υπολογισμό) περίπου, σχεδόν: *Η συντροφιά τού φάνηκε του Ιούδα να 'ναι ελίγη·| 'ς τσι αρχιερέους εμήνυσε και πέμπου άλλους τόσους| κι ήσυρνε ο Ιούδας μετ' αυτό σιμά άντρες πεντακόσους* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 3007· *επολέμα* (ενν. *ο σουλτάν Μουράτης*) *και την αυτήν πόλιν σιμά χρόνους τρεις και δεν εδυνήθη να την επάρει* Κώδ. Χρονογρ. (Κοσμάς) 15· *Εσύ εξεύρεις, αφέντη μας, ότ' οι εκκλησίες κρατούσιν| σιμά το τρίτον του Μορέως, όλου του πριγκιπάτου* Χρον. Μορ. Η 2633.

Έναρθρ. ως επίθ. = κοντινός, γειτονικός: *από τα είδωλα των θεών ος τριγύροθέ σας οι σιμά προς εσέν γή οι μακρύ από εσέν από άκρη της ηγής και ως άκρη της ηγής* Πεντ. Δευτ. XIII 8.

?σιμερώνω ή **σημερώνω.**

Άγν. ετυμ. (πιθ. σχετ. με το ρ. *σιμώνω* (πβ. ά. σημασ. Α'5) ή το επίρρ. *σήμερον*).

(Πιθ.) κάνω ταυτόχρονα κ. (Hesseling [Πεντ. σ. 439])· προκαλώ έριδα, αντιπαλότητα: *γεναίκα προς την αδερφή της να μη πάρεις να σημερώσεις να αποσκεπάσεις την ασκημιά της απάνου της εις τις ζωές της* Πεντ. Λευιτ. XVIII 18.

σιμετέρα η, βλ. *σιμιτέρα.*

σιμεύγω.

Από το επίρρ. *σιμά* και την κατάλ. *-εύγω.*

(Μτβ.) πλησιάζω, γειτονεύω· (εδώ μεταφ.): *όλες οι βίσες αποὺ σιμεύγουσιν της βερτούς ένι παρκάτω παρά εκείνες αποὺ της ακλουθούν, ότι όλες οι βερτούς του κόσμου ένι ανοριασμένες ομπρός και οπίσω από τα κατάδικά τους βίτσια* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 100.

σιμιδαλάτον το, βλ. *σεμιδαλάτον.*

σιμιδαλαφράτος, επίθ., βλ. *σεμιδαλαφράτος.*

σιμιδάλη η, βλ. *σεμίδαλις—η.*

σιμιδάλι το, βλ. *σεμίδαλιν.*

σιμιδάλια η, βλ. *σεμιδάλια.*

σιμίδαλιν το, βλ. *σεμίδαλιν.*

σιμιδάλινον το, βλ. *σεμιδάλινον.*

σιμίδιν το.

Από το μεσν. ουσ. *σιμιδία* που απ. στο Du Cange, γρ. *σημηδία* (<μεσν. λατ. *cimedia*· βλ. Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *τζιμίδιν*, Tzitzilis, Griech. Lehnw. 115) και την κατάλ. *-ιν.* Τ. *τζιμίδιν* σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., ό.π., Andr., Lex., λ. *σιμιδία*).

Χυλός, πολτός· (εδώ σε σχ. αδύνατον): *παραδίδομεν εις τον γαμβρόν ημών ... την γνήσιαν ημών και φιλτάτην θυγατέρα ονόματι Φακλάνα. Εν πρώτοις δίδομεν την ευχήν του γαϊδάρου μας, μετά δε ταύτα τα κάτωθεν γεγραμμένα, ήγουν ... εκζεστάς λεβίθας και με το τυροκόζουμον, ξυλοκροκυδίτικην σκάραν, παπυρίτικον τηγάνιν, σιμιδίου αποκρέβατον* Σπανός (Eideneier) D 1694-5.

σιμιντίριν το, Ασσίζ. 223[18]. — Βλ. και *κοιμητήριον.*

Αντιδ. από το παλαιότ. γαλλ. *sementire* (Καραποτόσογλου, Κυπρ. Σπ. 64-65, 2003, 718-9, Greim., Dictionn., λ. *cimetire, cimentiere*) <μτγν. λατ. *coementerium* <αρχ. *κοιμητήριον.* Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 780, γρ. *σημηντήριν*, Χατζ., Λεξ.).

Κοιμητήριο, νεκροταφείο: *Εάν γένηται ότι είς άνθρωπος ή μία γυναίκα θάφτει έναν άνθρωπον ή μία γυναίκαν εις την οικίαν του, ο νόμος και το δίκαιον ορίζει ότι ... εφειδή εποίησεν σιμιντίριν, ήγουν κοιμητήριον, το σπίτιν του, πρέπει εκείνον το σπίτι να ένι της καθολικής εκκλησίας εκεινού του τόπου όπου τούτο γέγονεν* Ασσίζ. 223[19-20].

Η λ. ως τοπων. (πβ. Πιλαβάκης, Κυπρ. Σπ. 43, 1979, 263): Μαχ. 420[27].

σιμιτάρα η, βλ. *σιμιτέρα.*

σιμιτέρα η, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 258[1], 351[1], 353[24], 386[6]· *σιμετέρα,* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 168[14]· *σιμιτάρα,* Καλόανδρ. (Δανέζης) 65 (27[v]).

Από το βενετ. *simitera* (Boerio, λ. *simitara/simitera*). Ο τ. *σιμετέρα* (για τον οποίο πβ. γαλλ. *cimeterre*, Robert Dict. hist.) στο ΑΛΝΕ λογοτ. Ο τ. *σιμιτάρα* από το ιταλ. *simitara* (Battaglia, λ. *scimitarra*). Η λ. σε κείμ. του 18. αι. (Μουσουλμ. χφ. 119).

Είδος ανατολίτικου σπαθιού με καμπύλη λεπίδα που διευρύνεται προς το άκρο (για το πράγμα βλ. Battaglia, ό.π.): *Ήγραψα, Μπερναμπούτσο μου, άρματα ζηλεμένα| να μασε φέρου απ' τη Φραγκιά για σένα και γιά μένα.| Ήγραψα να μας πέψουσι δυο τζάκους, δυο μουριόνια,* (παραλ. 8 στ.) *δυο σιμιτέρες δίστομες, δυο φίνες σπελτονάδες* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 12· *Αφήκα τ' αρκομπούζια τως κι επιάσασι κοντάρια,| κι οι Τούρκοι εκρατούσανε τουφέκια και δοξάρια·| κι είχαμεν όλοι τα σπαθιά έξω ξεσπαθωμένα,| κι αυτοί τσι σιμιτέρες τως, τσεκούρια ακονισμένα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 204[12].

σιμίτι το.

Αντιδ. από το τουρκ. *simit* (<αραβ. *semiz* <ουσ. *σεμίδαλις*, ΛΚΝ στη λ.· πβ. και Θαβώρ., Ουσιαστ. 135, 159-60). Η λ. και σήμ. λαϊκ.

Αλεύρι εκλεκτής ποιότητας συν. από σκληρό σιτάρι, σιμιγδάλι: *ότε ουν ήσαν ομόφωνα τα ζώα, μυς, ήγουν ποντικός, έκαμε φιλίαν με βάτραχον. Και εκάλεσεν ο πόντικας τον βάθρακα να τον φιλεύσει, και υπήγε τον εις ενός πλουσίου οσπίτιον και έκαμέ τον δείπνον μέγαν με τυρόν, με σύκα, με ψωμίν από σιμίτι* Βίος Αισώπ. (Eideneier) Κ 203[31].

σίμος, επίθ., βλ. *σιμός*.

σιμός, επίθ., Ερμον. Δ 61, Πεντ. Γέν. XIX 20, Έξ. XII 4, Λευιτ. X 3, XXI 2, XXI 3, Αρ. XXVII 11, Δευτ. XXI 3, XXII 2, Μαλαξός, Νομοκ. 370, Πηγά, Χρυσοπ. 344 (15), Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 428[5], 533[4], 716[20], Διαθ. 17. αι. 10[141], Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 756 οε' 1, Χριστ. διδασκ. 482· *σίμος*, Πεντ. Γέν. XLV 10.

Το αρχ. επίθ. *σιμός*. Για τον τ. πβ. κύρ. όν. *Σίμος*, ήδη αρχ. (TLG). Η λ. και σήμ. λόγ.

1) Που έχει πλακουτσωτή μύτη: Ερμον. Δ 243. **2)** Αυθάδης, θρασύς: *Ο δε θείος άνδρας άρχισεν από την αρχήν να του ειπεί* (ενν. *εκεινού που είχε τον πόδα τσακισμένο*) *την καλοσύνην οπού είχε προς τον βασιλέα, και την παρρησίαν και το θάρρος οπού είχε προς αυτόν, και την σιμήν δολεράν ομιλίαν οπού του είπε, και πως αυτός του απεκρίθηκε καλά, αμή εκείνος εδέχθηκε κακά τον λόγον* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 41[37]. **3)** (Με τη σημασ. του εγγύς) **α)** που είναι σε μικρή απόσταση, που βρίσκεται κοντά, κοντινός: *κι εις του σιμότερου βουνού τα δάση μέσα εμπήκε* (ενν. *ο Σίλβιος*)| *κι ένα δεμάτι εμάζωξε ...,| και το ζουμί τον εβγάνοντας, μέσα σ' αγγειό στραγγίζει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1329]· *Μίαν φοράν τον χρόνον (αν δεν χρειασθεί πλέα γρηγορότερα, τυχαίνοντας καμίαν ανάγκην) τέσσερα ή πέντε ή και περισσότερα Συνέδρια θέλουσι συμμαζωχθεί από τους πλέα σιμότερους τόπους* Χριστ. διδασκ. 482· *Στο Κάστρο εγυρίσανε με νίκην οι σολντάδοι,| με το Γιλδάσην οι Ρωμιοί και με τα κούρση ομάδι* (παραλ. 2 στ.) *Κι οι Τούρκοι εις τες Μεσαρές επήγαν κι εμακρύνα,| και τα χωρία τα σιμά ελεύθερα απομείνα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 240[28]· (εδώ μεταφ.): *Φίλε, τον πρώτον θάνατον, καθείς οπόχει γνώση,| δεν του τυχαίνει να πονεί με ραθυμία τόση.| Γεφύριν εν' και ποταμός γοργοπεραματάρης| και σύνορον σιμότερον, αλλιάς λογής και χάρης* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 62· *ότι η παραγγιλιά ετούτη ος εγώ παραγγέλνω σε σήμερα όχι θαμαχτή αυτή από εσέν και όχι μακριά αυτή ... ότι σιμό προς εσέν το πράμα πολλά· εις το στόμα σου και εις τη καρδιά σου* Πεντ. Δευτ. XXX 14· (μεταφ.) συμπαραστάτης (βλ. και ά. σιμά ΙΙΑ2β φρ.): *ποιο έθνο μεγάλο ος αυτουνού θεός σίμος προς αυτόν σαν τον Κύριο τον Θεό μας εις παν οπού κράζομε προς αυτόν;* Πεντ. Δευτ. IV 7· **β)** που πρόκειται να συμβεί σε μικρό χρονικό διάστημα· προσεχής, επικείμενος: *Ω τύχη τ' άξιου ποθητού, έτσι γοργό απομένει,| από βοσκός πτωχότατος, ισόθεος να γένει;| Και ν' απεράσει εις μιαν στιγμήν από τον θάνατόν του| εις μιαν γλυκύτατην ζωήν με τον ευτυχισμόν του;| Κι από το ξόδι το σιμόν τόσον μακριά να φθάσει,| εις τον απελπισμένον του τον γάμον του να πιάσει;* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1462]· **γ)** (προκ. για συγγένεια) αυτός με τον οποίο κάπ. έχει στενούς δεσμούς αίματος: *Ειδέ πάλιν και ήθελεν αποθάνει ο άνδρας πριν παρά την γυναίκα χωρίς παιδία, ... αυτή ... να εμπορεί ακόμη να παίρνει από όλα τα πράγματα*

οπού ηθέλασιν απομείνει του ανδρός το τέταρτον μέρος εις κέρδος της· και το υπόλοιπον να παγαίνει εις εκείνους οπού ο αυτός άνδρας ηθέλησεν εις την διαθήκην του· ή ανίσως και απέθανε χωρίς διαθήκην, εις τους σιμοτέρους του κληρονόμους Εκλογής χειρόγρ. 247[6]· *Παρακαλώ τον αφέντη το Θεόν να γεράσει τον άνωθέ μου έγγονα τον Ντζουάν Φραντζέσκο και να του δώσει κλερονομιά καλή και να τονε φωτίσει στα πράματα τα αρχοντικά και τιμημένα για να αποφανίσει πάλι το σπίτι μας καταπώς ήτονε μαθημένο απού τσι γονέους μου και από όλους του τσι πλια σιμούς εδικούς* Διαθ. 17. αι. 5[124]· *Περί κληρονομίας σιμοτέρου συγγενούς, ότι αυτός κληρονομά τον αποθαμένον* Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 957 ρκγ' 1. **4)** Παρόμοιος, ανάλογος, που μοιάζει· (εδώ σε μεταφ.): *Τίτος ... ένας λίθος κατά τον Ησαΐαν απού εκύλησεν εις όλον τον κόσμον και εχάλασεν των Ελλήνων τους βωμούς, ένας λίθος σιμός του λίθου του ακρογωνιαίου του τιθέντος εις τα θεμέλια Σιών κατά τον Ησαΐαν, διά να κρατεί τους δύο τοίχους, ήγουν την Παλαιάν και Νέαν Διαθήκην* Μορεζίν., Λόγ. 468.

σιμόσπειρος, επίθ.

Από το επίρρ. *σιμά*, τον αόρ. του *σπέρνω* και την κατάλ. *-ος*.

Ο πλησιέστερος συγγενής: *να φτωχύνει αδερφός σου και να πουλήσει από την διακράτηξή του και να έρτει ο 'ξαγοραστής του ο σιμόσπειρος αυτόν και να 'ξαγοράσει το πούλημα του αδερφού του* Πεντ. Λευιτ. XXV 25.

σιμοτράχηλος, επίθ.

Από το επίθ. *σιμός* και το ουσ. *τράχηλος*. Η λ. το 12. αι.· βλ. και LBG.

Που έχει τράχηλο κυρτό ώστε το πρόσωπό του να στρέφεται προς τα άνω: *Ο δε μέγας Διομήδης| ην τετράγωνος το σώμα,| δεύτερος εκ τους μεγίστους| τους εις άκραν μακροτάτους,| σιμοτράχηλος, σιμός γαρ,| και ξανθός την γενειάδαν* Ερμον. Δ 161.

?σιμυλικά.

Άγν. ετυμ. Η λ. στο LBG (λ. *σιμυλικός*?).

Άγν. σημασ. (Για το πράγμα βλ. Λαμψίδης [Πανάρ. σ. 93], Παπαδόπουλος Σ., Β-ΝJ 6, 1928, 400): *Μηνί Φεβρουαρίῳ εκίνησεν ο βασιλεύς διά τε ξηράς και διά θαλάσσης κατά των Τζιαπνίδων ... παραλαβών το καβαλαρικόν και ετέρους πεζούς παμπόλλους επέρνιξέν τους όλον τον Φιλαβωνίτην ποταμόν άνω έως εις τα χειμάδια* (έκδ. *χειμαδίας*), *και τας σκηνάς αυτών εκούρσευσεν, εσκότωσεν, έκαυσεν ... και πολλά ημέτερα αιχμάλωτα ηλευθέρωσεν σιμυλικά* Πανάρ. 79[19].

σιμωνία η.

Από το μεσν. λατ. *simonia* (Du Cange, Lat., ΛΚΝ) κι αυτό από κύρ. όν. *Σίμων* (*ο Μάγος*, Κ.Δ. Πράξ. Απ. 8, 18-20). Η λ. το 15. αι. (LBG), στο Βλάχ. και σήμ.

Κατάληψη εκκλησιαστικού αξιώματος με αντάλλαγμα οικονομικές παροχές (για το πράγμα βλ. ODB, λ. *simony*): *εκλαμπρότατε, και τούτο να ποιήσεις·| κανένα σου επίσκοπον μη τον χειροτονήσεις| με δώρα, με αργύρια και με την σιμωνία,| μηδέ ν' ανακατώνεσαι, ότ' είναι αμαρτία* Ιστ. Βλαχ. 1859.

σιμωνιακός, επίθ.

Από το μεσν. λατ. *simoniacus* (Niermeyer, Med. Lat. Lex.). Η λ. τον 8. αι. (LBG, λ. *Σιμωνιακός*), στο Somav., σε κείμ. του 18. αι. (Τραπεζούντιος, Νομοκ. 520) και σήμ.

Που σχετίζεται με τη *σιμωνία* (βλ. ά.): *ανάμεσα των απρέπων σφαλμάτων οπού είναι δίκαια να αργεύονται ή και να καθήρονται* (ενν. *οι λειτουργοί, οι πρεσβύτεροι, οι διάκονοι*) *είναι ετούτα ξεχωριστά: η ψευδοδιδασκαλία, ήγουν η αίρεσις, το φανερόν σχίσμα, η φανερή βλασφημία, η σιμωνιακή κακία* Χριστ. διδασκ. 498· (προκ. για πρόσωπο) που είναι ένοχος για σιμωνία, που εκμεταλλεύτηκε τη θρησκευτική πίστη για οικονομικά οφέλη: *ει μεν λάβει δώρα εις εξομολόγησιν* (ενν. *ο πνευματικός*), *να αργείται από της υπηρεσίας της πνευματικής καιρόν ικανόν. Ειδέ και ελέγξει αυτόν ο αρχιερεύς, ήγουν να μην λαμβάνει δώρα και αυτός δεν παύσει, να καθήρεται από το αξίωμα της πνευματικής υπηρεσίας, ως σιμωνιακός* Μαλαξός, Νομοκ. 409· *Οι επίσκοποι, ήγουν οι αρχιερείς όλοι, δωρεάν και χωρίς μισθού προχειριζέσθωσαν, πρέπει να γίνονται χωρίς δόματα και άνευ αργυρίου ή χρυσίου τινός. Ότι αν γένωσι μετά δόσεων είναι σιμωνιακοί και παράνομοι* Zygomalas, Synopsis 174 E 8.

σιμώννω, βλ. *σιμώνω.*

σιμώνω, Καλλίμ. 1163, 1146, 1889, Λίβ. διασκευή α 396, 961, 1400, 3532, Ιμπ. 722, Λίβ. Va 62, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1099, 2096, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 21, 333, 403, 537, Φαλιέρ., Ενύπν.[2] 102, Πανώρ.[2] Γ′ 353, Δ′ 157, Ε′ 130, 323, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ′ 15, 136, Ε′ 131, 305, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α′ 334, Β′ 181, 1841, 1955, 2019, Γ′ 679, 598, Δ′ 1920, Ε′ 1095, Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 1093, Στάθ. (Martini) Γ′ 35, 41, 459, Φορτουν. (Vinc.) Α′ 119, Β′ 117, Δ′ 177, 181, 508, Ε′ 369, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β′ 283, Δ′ 133, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 149[19], 153[12], 168[13], 183[3], 196[24], 203[13], 238[29], 254[1], κ.π.α.· *σιμώννω*, Ξόμπλιν φ. 132[r]· μτχ. παρκ. *σιμωμένος*.

Από το επίρρ. *σιμά* και την κατάλ. *-ώνω* (Ανδρ., Λεξ., ΛΚΝ)· πβ. και μτγν. *σιμόω*. Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου). Η μτχ. παρακ. στο Somav. (*σημωμένος*). Η λ. στο Meursius (λ. *σιμόννειν*) και σήμ.

Α′ Μτβ. **1α)** Έρχομαι, πηγαίνω κοντά σε κάπ., πλησιάζω κάπ.: *Συναπαντώ τον Έρωτα, ...* (παραλ. 1 στ.) ... *βλέπει με πρώτον, κράζει με «Λίβιστρε, σίμωσέ με»* Λίβ. διασκευή α 722· *Κι εμείς στον Άδη σώνοντα σώνει κι η αδελφή μας* (παραλ. 8 στ.) *και απήτις μας εγνώρισεν, ήρθεν κι εσίμωσέ μας | και τον καθέναν ήρπαξεν με πόθον και αγκαλιάσθην* (παραλ. 1 στ.) *και με τα δάκρυα εκίνησεν την όψιν μας να πλύνει* Απόκοπ.[2] 380· *ίσως εκ τον δάκτυλον τις τον του Καλλιμάχου | επήρεν* (ενν. *το δακτυλίδιν*), *όταν ως νεκρόν είδεν εκείνον τότε. | Αλλά τινάν ουκ έφηκαν προς το να τον σιμώσει | ή να τον άψεται ποσώς* Καλλίμ. 1783· (με γεν.): *σιμώνει του και χαιρετά τονε και ερωτά τονε το τι κάνει εκεί και τι τόπος είναι αυτός* Μορεζ., Κλίνη φ. 459[v]· *Ο πρίγκιπας ελάλησε της ντάμα Μαργαρίτας· | «Έλα εδώ θυγάτηρ μου, διά να σε ρεβεστίσω». | Κι εκείνη του εσίμωσεν, και το χαρτί της δίδει* Χρον. Μορ. Η 7730· *Του Αβραάμ εσίμωσεν* (ενν. *η Σάρρα*), *τέτοιας λογής του λέγει* Χούμνου, Κοσμογ. 932· *Τότε σιμώνει* (ενν. *η γυναίκα*) *του άρχοντος και λέγει του* Μορεζ., Κλίνη φ. 84[r]· (προκ. για εχθρική προσέγγιση, επίθεση): *ΓΙΑΝΝΟΥΛΗΣ: Να βλέπεσαι, όντας κυνηγάς, Πανώρια μου, εις τα*

δάση, | κιανείς βοσκός στα βρόχια του μη λάχει και σε πιάσει. | ΠΑΝΩΡΙΑ: Έξι αδερφούς ωσάν αϊτούς έχω τριγύρο γύρο (παραλ. 2 στ.) *και με τη 'ντήρησή ντωνε ποιοι θες να μου σιμώσου;* Πανώρ.[2] Β′ 118· *βαθειάν αυγή αρματώνει | με σιγανάδα το λαό και του οχθρού σιμώνει. | Με σάλπιγγες, με βούκινα, ... | τ' άλλο φουσσάτο εξύπνησε που όλο το πλια εκοιμάτο* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ′ 988· **β)** συναντώ κάπ.: *έχω πε̣ρατήρημα παπάς να μου σιμώσει* Στάθ. (Martini) Γ′ 544· *Αν είν' κι απομακρά κεντάς, φυράς κι απολιγαίνεις, | αν του σιμώσεις* (ενν. *του Ρωτόκριτου*), *κάτεχε πως κάρβουνο απομένεις* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ′ 478· (προκ. για ερωτική συνάντηση): *Χρυσσομαλλούσα μου κερά, χρειά 'ναι να σου σιμώσω | ... ένα φιλί δροσάτο να σου δώσω. | Δεν ημπορώ να κάμω αλλιώς, ..., | κι αδιαντροπιά μην πει κιανείς πως είν' η εδική μου, | γιατί 'ναι δίκιο και πρεπό να δροσιστού δαμάκι | τα χείλη απού 'πιασι για σε τόσες φορές φαρμάκι* Πανώρ.[2] Β′ 219. **2)** Πλησιάζω, προσεγγίζω· φθάνω κ.: *σίμωνε το ακρωτήριν του μεσημερίου* Πορτολ. Α 5[3]· *Οκάποτ' εσιμώσαμεν το κάστρον της Ροδάμνης, | εξέβημεν τα δύσκολα κι εσέβημεν λιβάδιν* Λίβ. Διασκευή α 816· *ωσά σιμώσεις το νησί του Καστελλίου, έρχεσαι το γύρο γύρο και αποκείς ορτσάρεις* Πορτολ. Α 183[18]· *θωρώ αντίκρυς του κάστρου, | λέγω τους συντοπίτας μου, φωνάζω από χαράς μου: | «Βλέπετε το Αργυρόκαστρον; Ήδη εσιμώσαμέν το»* Λίβ. διασκευή α 84· (με γεν.): *Εσίμωσε του παλατιού* (ενν. *ο Ρωτόκριτος*) *ανέβηκε τη σκάλα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α′ 207· *εμπήκε μέσα μοναχή* (ενν. *η Αρετούσα στην κάμερα*) *και τ' αρμαριού σιμώνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α′ 1429· (μεταφ./σε μεταφ.): *να έχω πικρίαν ερωτικήν ... | και λίμνην να έχω μέλιτος και να μη την σιμώνω* Λίβ. διασκευή α 3529· *Τα μάτια του καμιά φορά στανιό του εσυντηρούσα | στον τόπον οπ' ευρίσκουντο κι ήτον η Αρετούσα | κι όσο τση φεύγει* (ενν. *ο Ρωτόκριτος*) *τση φωτιάς πλια τόσο τση σιμώνει | κι ώρες ζεστός επόμενε κι ώρες κρυός σα χιόνι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α′ 487. **3)** Συναναστρέφομαι κάπ.: *Και τότες του εφύγαν όλοι όσοι του εσιμώναν πρώτα και ουδένας δεν τον εσπλαγχνάτονε* Μορεζ., Κλίνη φ. 400[v]· *εξέταξεν* (ενν. *Βαρλαάμ*) ... *ποίοι είναι εκείνοι οπού του σιμώνουσιν* (ενν. *του υιού του βασιλέως*). *Και μαθών πως ο άνω ειρημένος παιδαγωγός είναι από όλους ο πλέα του ηγαπημένος, τον κράζει ξεχωριστά και λέγει του* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 47[35]· (με άρνηση) φρ. *κανείς δε σιμώνει κάπ.*: *Όλοι οι φίλοι μου μ' εφήκα | κι οι δικοί μ' απαρνηθήκα, | μπλιο κανείς δε μου σιμώνει | ογιαυτός με κρούν οι πόνοι* Φαλλίδ. (Παναγ.) 110. **4)** Πλησιάζω ερωτικά κάπ.: *Τσι κορασίδες συντηρώ και θε να τως σιμώσω | και το έφελος απ' έκαμε ο έρωτας να γνώσω* Πανώρ.[2] Ε′ 143· *Η Εύα τότες εσίμωσε τ' Αδάμ κι εφίλησέν τη | και μετ' αυτείνη έθεκεν, πάραυτα εγάστρωσέν τη* Π. Ν. Διαθήκη (Παναγ.)[2] 1258. **5)** Συγκρίνομαι με κάπ., είμαι εφάμιλλος με κάπ.· (με γεν.): *Αρχίσασι να τραγουδούν ...·* (παραλ. 4 στ.) *μ' από τση νύκτας το σκοπό μακρά πολλά εκρατούσα.* (παραλ. 1 στ.) ... *όσον εγροίκα* (ενν. *η Αρετούσα*) *τόσο πλια ήβανε μες στο νου τση | τση νύκτας τον τραγουδιστή, γιατί κιανείς δε σώνει | ωσάν εκείνο να το πει ουδέ να του σιμώνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α′ 502· *λίγα σαλεύγει το κορμί, λίγα το κλίνει κάτω· | επαίρνετο κι ερέμπετο στην αφεντιά την τόση· | στη μεγαλότητα κιανείς δεν είν' να του σιμώσει. | Πιστόφορος εκράζετο, ..., | ..., πολλά ολωνών αρέσει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β′ 410. **6)** (Τριτοπρόσ.) συμβαίνει, τυχαίνει κ. σε κάπ., βρίσκει κ. κάπ.: *λαλώ τον* (ενν. *τον Λίβιστρον*): *«Τι λιποθυμείς; Φέρε τα λογικά σου·* (παραλ. 4 στ.) ... *όταν και μάλλον θέλεις | εκ τους οπίσω*

πικρασμούς της ασυστάτου τύχης| να ξενωθείς και της χαράς να σε σιμώσει τύχη;» Λίβ. διασκευή α 3878· η δέσποινα Θεοτόκος ... σας βλέπει και κακόν δεν ημπορεί να σας σιμώσει Μορεζ., Κλίνη φ. 311[r]. **7α)** Φέρνω κ. κοντά (σε κ. ή σε κάπ.): εσίμωσεν (ενν. ο Μπερτόλδος) το αυτί του ... να αγροικήσει τινάν, και μην ακούοντας καμίαν ψυχήν εις εκείνες τες κάμαρες, (διατί ήτον όλοι εις τον πρωτόυπνον), άνοιξε την θύραν ... και εβγαίνει εις την αυλήν Μπερτόλδος 64· ανάδια μου, να σε θωρώ (ενν. Κύρη μου), έβγαλε το μαχαίρι| και σίμωσέ μου το κοντά, να σε φιλώ στο χέρι Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 914· (με τις προθ. εις, προς, ομπροστά): ανάφτουν (ενν. οι αλάβαστρες), όταν τες σιμώσεις εις την ιστίαν Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 119[v]· εσίμωσα κοντά στην πολυπόθητή μου| και άπλωσα το χεράκι μου στ' ωριό της το τραχήλι| κι εσίμωσα τα χείλη μου προς τα δικά της χείλη Φαλιέρ., Ενύπν.[2] 104· να χωρίσει (ενν. ο Ελεάζαρ) ... τα θυμιαντήρια των φταιγμένων ετουτωνών εις τις ψυχές τους και να κάμουν αυτά απλώματα πετάλια ζάπωμα εις το θεσιαστήρι, ότι εσίμωσάν το ομπροστά στο Κύριο και άγιασαν Πεντ. Αρ. XVII 3· **β)** οδηγώ/φέρνω κάπ. κοντά σε κ.: Έλα, λοιπόν, Ιωάννη μου, να σ' έχω για παιδί μου (παραλ. 1 στ.) και κάμε σ' όσον ημπορείς κοντά να με σιμώσεις| προς το σταυρό, τους πόνους μου αν θέλεις ν' αλαφρώσεις.| Και πιάστε με να πηαίνομε, κι η δύναμή μου 'χάθη,| αλίμονον, κυράδες μου, από τα τόσα πάθη Φαλιέρ., Θρ. (Bakk.-v. Gem.) 113· να τον σιμώσει (ενν. τον σκλάβο) ο αφέντης του ... προς την πόρτα γή προς το παραστατό Πεντ. Έξ. XXI 6· άφτει φωτιά (ενν. ο ψαράς) απάνω στα χαράκια,| εσίμωσέν τονε (ενν. τον Απολλώνιον) κοντά, ογιά να τον πυρώσει Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 339· **γ)** παρουσιάζω κ. (σε κάπ.): εσίμωσεν ο Μωσέ τη κρίση τους όμπροστε στον Κύριο Πεντ. Αρ. XXVII 5. **8)** (Χρον.) πλησιάζω, φθάνω: Τότες το δρόμο πιάνομε, με βιάση επροπατούμα,| ο ήλιος εβασίλεψε κι εμείς κοντά εκρατούμα·| 'ς τόσο οπού σιμώσαμε τση νύκτας το σημάδι Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 77· Αγαπημένο αντρόγυνον ήτονε πλια παρ' άλλο| και μόνον ένα λογισμόν είχαν πολλά μεγάλο,| γιατί 'σα χρόνους ανταμώς και τέκνα δεν εκάμα· (παραλ. 1 στ.) κάρβουνο μες στα σωθικά τσ' έβραζε νύχτα μέρα,| μην έχοντας κληρονομιά σιμώνοντας τα γέρα Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 44· καλολόγιασε είντα 'ναι αυτά που κάνεις.| Τα ύστερα μετανιώματα δεν 'ξάζου, θυγατέρα·| το θε να κάμεις το ταχύ 'δε το καλά από 'σπέρα·| κι όποιος τα ύστερα μετρά, πρι να τωσε σιμώσει,| σ' ό,τι κι α λάχει, δε μπορεί ποτέ να μετανιώσει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 293.

Β' Αμτβ. **1 α)** Έρχομαι, πηγαίνω (κοντά) (σε κ. ή κάπ.), πλησιάζω: Παρευθύς ο Φλώριος εισέρχεται εις το μέσον (παραλ. 1 στ.) σιμώνει, φθάνει, στέκεται έμπροσθεν της ωραίας Φλώρ. 552· εσίμωσε και κάθισε σιμά με τα παιδιά της,| ηγέρθη κι είπε τὄθελεν κι ηκούσθη η ομιλιά της Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 456· Βλέπω, γνωρίζω τις ένι, σιμώνω, προσκυνώ τον (ενν. τον Έρωτα) Λίβ. διασκευή α 723· Βρίσκω ένα νιον ωριόπλουμο ...| κι εκείτετο ολομάτωτος ομπρός εις ένα σπήλιο. (παραλ. 4 στ.) Σιμώνω, χαιρετώ τονε, λέγω του: Αδέρφι, γεια σου Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε' 911· Σιμώνει ο Ιούδας προς αυτόν (ενν. τον Ιησού), «Χαίρε, Ραμβί», του λέγει Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 137· (προκ. για πρόσκληση, παράκληση προσέγγισης): Σίμωσε (ενν. ω Αβραάμ), 'πε μου το κι εμέ: Τι 'ναι που σε βαραίνει;| Τις σου μιλεί; Με ποιον μιλείς; Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 97· Λαμπρούσα, σίμωσε εδεπά, μη ντρέπεσαι, κερά μου Στάθ. (Martini) Γ' 505· Αφέντη, Θόδωρέ μου, σίμωσε επά για το Θεό, να ζήσεις, βούηθησέ μου Φορτουν.

(Vinc.) Δ' 24· Σίμωσε, αφέντρα μου, λοιπό, κλίνε τα γόνατά σου| και μετά λόγου μου κλιτά να προσευκούμε στάσου Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. γ' 59· (με επιρρ. εγγύτητας σιμά, πλησίον, κοντά): Μ' απήτις ομπρός εις το ναό και στην αγιά τση εικόνα| ευρισκόμεστα σήμερο σε τούτο το λιμνιώνα| κοντύτερα ας σιμώσομε ευχαριστιά περίσσα| να δώσομε τση δόξας τση κατά τσι χάρες ίσα Φορτουν. (Vincent) Ιντ. γ' 57· φωνιάζει της «μη φοβηθείς», κι εσίμωσε κοντά της| κι από τη χέρα πιάνει τη, σύρνει τη και βουηθά της Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 67· και απήν εβράδιασεν ευρίσκει μόδον και σιμώνει σιμά της εικόνος Μορεζ., Κλίνη φ. 324[r]· εσίμωσαν (ενν. οι άνθρωποι) πλησίον εις την πόρταν Χρον. Τόκκων 1557· (προκ. για εχθρική προσέγγιση, επίθεση): Κατακτυπούν τα σίδερα, τσι σάρκες τως πληγώνου (παραλ. 1 στ.) Ήσυρεν ο Ρωτόκριτος τον Άριστον ομπρός του| κι εκείνος θεληματικώς σιμώνει μοναχός του| και με το τραβοπάλεμα, αγκαλιασμένοι επέσα Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 1864· Ως όρισε (ενν. ο πασάς) το κάμανε και σκεπαστοί σιμώσα| και το τειχιό ετρυπήσανε, την γην ανακουφώσαν,| και το βοτάνι εβάλανε τότες και το στουμπώσα Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 165[18]· ο πατριάρχης ... επαρακάλει την δέσποιναν Θεοτόκον και σηκώνει και την αγίαν της εικόνα και περιτριγυρίζει τα τείχια παρακαλώντας την χάριν της ... να μην δύνεται ... να σιμώσει κανείς πολέμιος Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 399· σε παροιμ.: με γλοτσές και με γροθές τον Ιησού σηκώνου| κι ως τρέχει ο λύκος εις τ' αρνί οι άνομοι σιμώνου Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 3525· (μεταφ.): εμάς λυπήσου| και τον οχθρό, μητέρα μας, πέψε τον στην οργή σου,| γιατί πολλά τονε θωρώ στα τέκνα σου σιμώνει,| καθημερνό τα πολεμά και πάντα τα ζυγώνει Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 5290· **β)** (πλησιάζω και) στέκομαι πλάι/κοντά σε κάπ. ή κ.: όντεν ο ήλιος καίει πέτρες και ξύλα,| όλοι σιμώνου στου δεντρού τα φύλλα,| τότες πάγει ο βοσκός, δροσιό γυρεύγει Βοσκοπ.[2] 462· (με επίρρ. εγγύτητας): Ήλθεν η Αγάπη, εσίμωσεν πλησίον με τον Πόθον| και εις λόγους εκινήσασιν και άκουσε τι ελαλούσαν Λίβ. Va 361· (σε παροιμ. έκφρ.): Σαν ένα ξύλο απόξερο που στη φωτιά σιμώσει,| πιάσει ζιμιό κι άψει φωτιά, η βράση σαν του δώσει| και βγάλει την αναλαμπή με δίχως να καπνίσει, (παραλ. 1 στ.) εδέτσι κι ο Χαρίδημος μ' αφούσαν εγροικήθη| στα λόγια του Δρακόμαχου και πάραυτα εκεντήθη Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1855· (ως αλληλοπ. στον πληθ.): Εβράδιασεν, ενύκτιασε και παν να κοιμηθούσι| κοντά κοντά σιμώνουσι και σιγανά μιλούσι.| Πρώτη είν' η νένα που 'ρχισε κι είπε στην Αρετούσα Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 1568· **γ)** συναντιέμαι (με κάπ.): μιαν ώρα εστέκα αμίλητοι και τα πολλά οπού χώνα,| εχάσαν τα, σου φαίνεται, την ώρα που εσιμώνα Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 588· Σε τούτον η κερά Μηλιά, ας μου το συμπαθήσει,| απού 'ναι τόσα φρόνιμη, σφάνει, ... (παραλ. 2 στ.) Και αληθινά δεν ηθωρώ την ώρα να σιμώσω,| να τση μιλήσω, άλλη βουλή πλια κάλλια να τση δώσω Φορτουν. (Vinc.) Β' 357· **δ)** (τριτοπρόσ.) πλησιάζει, συμβαίνει: όπου είναι η βοήθειά της (ενν. της Θεοτόκου) δεν σιμώνει ουδένας πειρασμός Μορεζ., Κλίνη φ. 350[v]. **2α)** (Πλησιάζω και) φτάνω (κοντά) σε κ. (συνήθ. με τις προθ. εις/σε): ως εσίμωσεν (ενν. ο ιερεύς) εις το σπίτιν της (ενν. της Μαρίας), το είδεν όλον γεμάτον φωτιές Μορεζ., Κλίνη φ. 98[r]· μισεύγουνε τα κάτεργα, στη Σούδα για να πάσι (παραλ. 9 στ.) εκλαίγαν οι καημένοι, γιατί τη χωριστήκανε (ενν. τη χώρα)· στη Σούδαν εσιμώσα| κι εδώκα δόξα στο Θεό όλοι πως εγλυτώσα Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 176[7]· να ξαναπάγω ελόγιασα κι εγώ να τση μιλήσω.| Κι εκίνησα ολομόναχος και σιγανά σιμώνω|

στην κάμερά τση και διχώς μιλιά κιαμιά σηκώνω| τση πόρτας όξω το πανί Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 193· με μεγάλη τως χαρά στα τρίγυρα σιμώνει,| στα όρη τα Κουλουκιανά, κι εις τ' άξιο Μελιδόνι.| Τους Μαργαρίτες έπιασεν, άνδρες, γυναίκες, όλους, (παραλ. 1 στ.) και το χωριό ερήμαξε Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 234[11]· (μεταφ., προκ. για κατάσταση): Τότες απού 'χαν πλια αρετές και πρόκοψες και γνώση,| και οπού δεν εφοβάτονε 'ς κίντυνα να σιμώσει,| με την αΐδα μάλλιοστας την εδική μου εμένα,| πλούσοι και μπορεζάμενοι και βασιλιοί επομένα Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 68· **β)** (προκ. για πλοίο) πλησιάζω/φτάνω (σε στεριά)· προσαράζω: Όνταν εσίμωσεν το καράβιν, έριψεν τον παρασκαρμόν εις την θάλασσαν και όνταν εσίμωσεν έδειξεν το φλάμπουρον του αγίου Μάρκου Μαχ. 588[20]· (με την πρόθ. εις): Και πολλές ημέρες πλέοντες αργά, και μετά βίας σιμώσαντες εις την Κνίδον, διατί δεν μας άφηνεν ο άνεμος Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Πράξεις κζ' 7· Σιμώνει η βάρκα εις τον αιγιαλόν και βάνουν τον απέσω.| Επήγαν και εσεβάσαν τον μέσα εις το καράβιν Ιμπ. 725· από την μπονάτσια δεν μπορεί (ενν. το ξύλο) να σιμώσει εις καμίαν γην Διήγ. πανωφ. 59· (μεταφ.): Ετούτ' η αγάπη η μπιστική με τη χαρά ετελειώθη (παραλ. 5 στ.) Εσίμωσε το ξύλο μου, το 'ράξιμο γυρεύγει:| ήρθε σ' ανάβαθα νερά και μπλιο δεν κιντυνεύγει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε' 1527· **γ)** συνορεύω, γειτνιάζω (με κ.): η λεγόμενη χώρα της Ινδίας ευρίσκεται κάτω από την Αίγυπτον ... από δε της ξηράς σιμώνει εις τα σύνορα της Περσίδος Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 30[23]. **3)** Σχετίζομαι, συναναστρέφομαι με κάπ.· φρ. σιμώνω εις τον λόγου/προς τον λόγου κάπ.: εκείνους πάλιν οπού εσίμωναν προς τον λόγου του με τέτοιας λογής διδαχές τους εφώτιζε (ενν. ο μέγας αρχιερεύς) και τους έλεγεν· έχετε έγνοιαν αδελφοί μου και βλέπετε πώς περιπατείτε τακτικά τον δρόμον ετούτης της ζωής Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 110[22]· μήτε όνομα πορνείας ή άλλης ατσαλιάς ... ακούετον εις εκείνους οπού εσιμώναν εις του λόγου του Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 69[9]. **4)** (Προκ. για ερωτική προσέγγιση) πλησιάζω: Κερά Πετρού μου, δε θωρώ την ώρα να σιμώσω| 'ς τση Πετρονέλας τα βυζά το χέρι μου να απλώσω Φορτουν. (Vinc.) Δ' 499· φρ. σιμώνω με/μετά κάπ.: σμίγω με κάπ.: Η Δέσποινα ... είπεν: ...| Τά μου δηγάσαι δε γροικώ και τά μιλείς δεν έναι.| Άνθρωπο δεν εγνώρισα μ' εμένα να σιμώσει·| το τέκνο πώς να γεννηθεί, σα λες να φανερώσει; Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1896· Με πόση αγάπη ..., με πεθυμιά μου τόση| η Πετρονέλα ελόγιαζα μετά μου να σιμώσει,| μα 'δα άλλη αγάπη εγύρισε και 'ξάφτει και πληθαίνει| μέσα στα φυλλοκάρδια μου, ... (παραλ. 4 στ.) Και για παιδί μου το λοιπό και νύφη ποθητή μου| κι εγώ την Πετρονέλα μου παίρνω με την ευκή μου Φορτουν. (Vinc.) Ε' 280. **5)** (Χρον.) πλησιάζω, κοντεύω, φθάνω: Και η ημέρα ήτον Παρασκευή και εσίμωνε το Σάββατον Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Λουκ. κγ' 54· Μα ας πορπατούσιν οι καιροί, τα πράματα σιμώνου| κι οι μέρες με σιγανεμιά και λάμψη ξημερώνου (παραλ. 2 στ.) ... του κυρού σου η όργητα κι η μάνητα μερώνει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε' 97· (με την πρόθ. προς): Μα 'δά απού βλέπω φανερά το πώς οι χρόνοι αυτόνο| δίτομο τον εκάμασι, και πως εγώ σιμώνω πλιότερα προς τα γερατειά, θα δω και να γυρέψω| παρτίδον όμορφο ποθές να βρω να τον παντρέψω Φορτουν. (Vinc.) Γ' 606· **α)** προκ. για την κατάλληλη ή την ορισμένη χρονική στιγμή (α) ο καιρός σιμώνει: Ήρθεν η ώρα κι ο καιρός ήφτασε και σιμώνει| και κάθε εις το φίλο του με πόθον αρματώνει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 95· Σύρετε πολεμάρχοι μου, τώρα ο καιρός σιμώνει| οπού κεφάλι βασιλιού πέφτει, κι

αλλού σηκώνει Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 77· η Μαρία είδε το πλήθος των Εβραίων οπού έκλαιγεν, διότι απάνω εις αυτούς εσίμωνε ο καιρός να κλάψουν Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 230[r]· (β) η ώρα σιμώνει: Τότε ήλθεν εις τους μαθητάς του και λέγει τους: «Κοιμάσθε το λοιπόν και αναπεύεσθε· να οπού εσίμωσεν η ώρα· και ο Υιός του ανθρώπου παραδίδεται εις τα χέρια αμαρτωλών Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ματθ. κϛ' 45· εσίμωσε κι ήρθεν εκείνη η ώρα να γεννηθεί κληρονομιά, ν' αναγαλλιάσει η χώρα Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 49· (γ) το τέλος/το πέραμα σιμώνει: Έφθασεν, ήλθεν ο πικρός ο θάνατος της κόρης,| το τέλος της ευημερίας εσίμωσεν εις τους δύο Αχιλλ. (Smith) Ν 1639· Εμαζωχτήκασι πολλές γυναίκες κι εθωρούσα| τους αντρειωμένους και τους δυο εκεί που πολεμούσα (παραλ. 8 στ.) ... εστέκασι με φόβο και τρομάρα| ... στης μάχης την αντάρα.| Το τέλος το λυπητερόν ήρχισε να σιμώνει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 1833· (εδώ προκ. για το τέλος της ζωής): Γροικώ την ώρα κι έρχεται και το μελλούμενό μου| το πέραμα το δυνατό σιμώνει τω χρονώ μου Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 218· εσίμωσε το τέλος μου και πλιο ζωή δεν έχω Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 254· Εσίμωσε το τέλος μου, μάθεις το θες, κερά μου,| στα ξένα πως μ' εθάψασι κι εκεί είν' τα κόκαλά μου Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 1365· Με τέτοια πάθη, αφέντρα μου, έχω την πρικαμένη| ζωή μου από πολύν καιρό ως εδεπά φερμένη (παραλ. 2 στ.) Μ' απής το τέλος τση γροικώ πως είναι σιμωμένο,| ο φόβος του θανάτου μου με κάνει τον καημένο| με πάσα μου ταπείνωση στα πόδια σου να πέσω Πανώρ.[2] Γ' 587· (ε) (προκ. για εσχατολογικά γεγονότα) η βασιλεία του Θεού σιμώνει: Ο καιρός επλέρωσε και η βασιλεία του Θεού εσίμωσε· μετανοήσετε και πιστεύετε εις το ευαγγέλιον Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Μάρκ. α' 15· **β)** προκ. για την εναλλαγή ημέρας και νύχτας· (α) σιμώνει η ημέρα/το φως τσ' αυγής, το φως του ήλιου = ξημερώνει: Εχάραξεν η ανατολή, εσίμωσεν η μέρα,| έλαμψεν και εμόρφωσεν το φως το του ηλίου Φλώρ. 33· το φως τσ' αυγής σιμώνει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 524· Ως την αυγή εμιλούσανε, ... (παραλ. 1 στ.) Σαν είδαν κι εξημέρωνε, το φως του ηλιού σιμώνει,| που μαντατεύγει τα κουρφά κι οπού τα φανερώνει,| εμίσεψε ο Ρωτόκριτος Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 1511· (β) σιμώνει η νύκτα/η εσπέρα/το βραδύ = νυχτώνει: Ήγγισεν πάλιν το βραδύ, εσίμωσεν η νύκτα Λίβ. Va 702· επαρέδραμεν το πλέον της ημέρας,| είδα τον ήλιον έκλινεν, εσίμωσεν η εσπέρα Λίβ. Va 1395· Δέτε το ρόδο, το ταχύ, πώς δροσερόν αρχίζει| να φαίνεται ... (παραλ. 2 στ.) κι όσον η μέρα πορπατεί και στο βραδύ σιμώνει,| φουντώνουσι τα φύλλα του κι ανοίγει και ξαπλώνει Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. β' 79. **6)** (Με επόμ. τους συνδ. να/για να/ διά να ...)· **α)** (με άρνηση) καταδέχομαι να ...· τολμώ να ...: Εκεί 'μουν η βαριόμοιρη μαζί με τα παιδιά μου,| κι έκλαιγα ...·| κι ουδένας δεν εσίμωνε να με παρηγορήσει,| να πιάσουσι τα χέρια μου ή κιας να μου μιλήσει Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 227[21]· Κιανείς δεν τως εσίμωσε να τουσε ξεμηστέψει, γιατί με θάνατο η μαλιά έχει να ξετελέψει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 1839· ανήρ προς παν συγγενή της σάρκας του μη σιμώσετε να αποσκεπάσετε ασκημιά Πεντ. Λευιτ. XVIII 6· παν ανήρ ος εις αυτόν ψέγος από τη σπορά του Ααρών του ιεριά να μη σιμώσει να προσφέρει τις πυριές του Κύριου Πεντ. Λευιτ. XXI 21· **β)** κοντεύω να ...: ως εσίμωσαν οι τεχνίτες να τελειώσουν το άγιον Βήμα και αποπάνου τον μύακα, εβούλοντον να ποιήσουν θυρίδας, διά να φέγγει απάνου η στέγη του ναού Hagia Sophia ω 524[5]· Οι Τούρκοι εσίμωσαν, μέσα διά να μπούσι,| εκείνοι πάλιν ήθελαν να τους αντισταθούσι

Διακρ. (Κακλ.) 349· *Και ηβλέποντας ο Σαούλ ότι οι εχθροί εσίμωναν να τον πιάσουν, βάνει το κοντάρι του και ακουμπάγει το εις ένα δένδρον και το ξίφος το βάνει εις την κοιλίαν του και αμπώνει το και απέρασέ τον έως την ράχην* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 192r· *αφόν εσίμωσε* (ενν. *ο Παλαμών*), *για να σεβεί την θύραν,| ηύρε το Πλούτος πöστεκε την θύραν να φυλάγει* Θησ. Ζ' [70[2]]·

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = (ναυτ., προκ. για λιμάνι που παρέχει ασφαλή ελλιμενισμό): *Η Έγριπος έναι ... καλό πόρτο και έναι σιμωμένο ότι το τειχιό της τέρα φέρμας και του νησίου εγγίζουν και έναι ένα φρύδι* Πορτολ. Α 225[13].

σιμωτά, επίρρ.

Από το επίθ. *σιμωτός*. Η λ. στο ΑΛΝΕ λογοτ.

Κοντά, πλάι-πλάι: *Πρώτη αδελφή έναι* (ενν. *η Ευτυχία*), *ξένε μου, μετά την Δυστυχίαν| και σιμωτά έν' το κάστρον της ν' ακούεις της Δυστυχίας* Λόγ. παρηγ. L 307.

σιμωτός, επίθ.

Από το *σιμώνω*.

Γειτονικός: *Πρώτη αδελφή ένι, ξένε μου, η Ευτυχοτυχία| και δεύτερος η επώδυνος η Κακοδυστυχία| και σιμωτά είν' τα κάστρα των, οικούν τας συντυχιάς των* Λόγ. παρηγ. Ο 316.

σινάβρι το· *σινάβριν.*

Πιθ. από το ουσ. *σινάπι* (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 171). Τ. *σινιάβρι* στο Βλάχ. και σήμ. στο κρητ. ιδίωμα (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., Φραγκάκι, Ορολογ. φυτ. 180, λ. *σινιαύρι*). Η λ. στο Βλάχ. (λ. *σινιάβρι*) και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., ό.π.).

α) Ο σπόρος του σιναπιού, σιναπόσπορος· (εδώ σε παρομοίωση): *Και εις ώραν ολιγούτσικην πέντε διαμιάς εσώσαν| κι έρικταν εκ το στόμαν τους πύρινον έξω γλώσσαν,| αρματωμένοι, πτερωτοί, αγριότατοι και μαύροι| κι είχαν την όψιν άσχημον, μαύρην ωσάν σινάβριν* Απόκοπ.[2] 442· **β)** ο κοπανισμένος σε σκόνη σιναπόσπορος: *Και τότε έχε κοπανισμένον σινάπι καλά τριμμένον, ήγουν σινάβρι* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 253· φρ. *τρίβω το σινάβρι* = (με σεξουαλικό υπονοούμενο) κάνω τη δουλειά μου (πβ. νεοελλην. *τρίβω το πιπέρι*): *Εκεί η καλή Χανιώτισσα φορεί γουνέλα μαύρη| κι ο άνδρας της ακόμη ζει κι άλλον γυρεύγει να 'βρει| εχρώστει μου δυό πέρπυρα, ορίζω την να τα 'βρει·| εκείνη μου 'πεν «άφης τα και τρίψε το σινάβρι»* Σαχλ. Β' (Wagn.) Ρ 519.

σινάβριν το, βλ. *σινάβρι.*

Σιναΐτης ο, Παϊσ., Ιστ. Σινά 1886, 2252, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 89r, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 159, 432, 434.

Από το μτγν. τοπων. *Σινά* και την κατάλ. *-ίτης*. Η λ. τον 7.-8. αι. (TLG, LBG) και σήμ.

Μοναχός της μονής της Αγίας Αικατερίνης του Όρους Σινά, μέλος της μοναστικής αδελφότητας του Όρους Σινά (πβ. ά. *Αγιακατερινίτης*): *Διαβοήτους και θαυμασίους άνδρας γνωρίζει και 'φημίζει η αγία του Θεού Εκκλησία τους δύο αγίους Αναστασίους, οπού έγιναν ηγούμενοι εις τούτο το Άγιον Όρος, εξ ου και Σιναΐται επονομάζονται* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 208· *Τέχνη επιστήμονος και σοφού ζωγράφου, αφ' εαυτού τως κηρύττουσαι την θαυμαστήν του ζωγράφου εκείνου χείρα οπού τες εζωγράφισεν ην δε ούτος τούνομα Ιερεμίας, Κρητικός το γένος, Σιναΐτης το επάγγελμα, ιερομόναχος και πνευματικός ενάρετος* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 158.

σινάνι το, Ασσίζ. 492[15]· *σινάνιν,* Ασσίζ. 492[16]. — Βλ. και *σένα, σεναμική.*

Από το παλαιότ. γαλλ. *ssenen* (Καραποτόσογλου, Ετυμ. κυπρ. 158-9). Τ. *σινανίν* στο Du Cange.

(Βοτ.) φαρμακευτικό φυτό με καθαρτικές ιδιότητες, η κασσία, γνωστή ως σένα ή σιναμική (για το πράγμα βλ. Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ., λ. *κασσία*): *Το δικαίωμαν του σινανίου, το δίκαιον κελεύει να λάβουν εις τα πέρπυρα ρ', πέρπυρα κ' τέλος αυτ.* 241[14].

σινάνιν το, βλ. *σινάνι.*

Σινάπης ο, Πωρικ. (Winterwerb) I 61 κριτ. υπ. — Βλ. και *Σίναπος.*

Προσωποπ. του ουσ. *σινάπι(ν)* με αλλαγή γένους: *Μα τον αδελφόν μου τον Σκόρδον και εξάδελφόν μου τον Σινάπην* Πωρικ. (Winterwerb) III 75.

σίναπι το, Γλυκά, Αναγν. 119, Μάρκ., Βουλκ. 342[20]· *σίνηπι,* Ορνεοσ. αγρ. 539[12], 546[8]. — Βλ. και *σινάπι(ο)ν.*

Το αρχ. ουσ. *σίναπι* ή *σίναπυ*. Ο τ. μτγν.

(Βοτ.) το φυτό σινάπι (βλ. ά. *σινάπι(ο)ν*): *Ηδύοσμον μετά γης κονιορτού και μέλι μίξας εις τροφήν τω ιέρακι δώσεις ή ρίζαν σινήπεως και ρεπανίου ισόσταθμα* Ορνεοσ. αγρ. 531[27].

σινάπι το, βλ. *σινάπι(ον).*

σιναπίδιν το, βλ. *σιναπίδιον.*

σιναπίδιον το, Ιερακοσ. 447[4]· *σιναπίδιν,* Ιερακοσ. 446[27]· *σινωπίδιν,* Ορνεοσ. αγρ. 527[13, 14], 558[22].

Από το ουσ. *σίναπι* ή *σίναπυ* και την κατάλ. *-ίδιον* (Ανδρ., Λεξ., λ. *σιναπίδι*). Τ. *σιναπίδι* στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Καραν., Ιστ. Λεξ. Κάτω Ιταλ., Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ., Σύρκου, Μεγαρ. ιδίωμ.). Ο τ. *συνωπίδιν* πιθ. με παρετυμ. επίδρ. του μτγν. ουσ. *σινωπίδιον* (βλ. και L-S, λ. *σιναπίδιον*, Andr., Lex., λ. *σινωπίδιον*). Η λ. τον 6. αι. (TLG).

(Υποκορ.) ο σπόρος του σιναπιού: *Λαβών σιναπίδιον και ορόν λευκόν γάλακτος έχοντα οσμήν δριμείαν πάρεχε εξ αυτών τω ιέρακι μετά κρέατος ... και στήσον αυτόν εν ύδατι καλώ επί πολλήν ακμήν. Χρίε δε τους μυκτήρας αυτού εκ του ρηθέντος ορού και του σιναπιδίου* Ιερακοσ. 447[8].

σινάπιν το, βλ. *σινάπι(ον).*

σινάπι(ον), Ιατροσόφ. (Oikonomu) 103[7-8], Διήγ. Αλ. V 42, Διήγ. Αλ. F (Lolos) 156[11-12], Βίος Δημ. Μοσχ. 99, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ματθ. ιγ' 31, Μάρκ. δ' 31, Λουκ. ιγ' 19, Νικ. Ιεροπ., Εκδ. ιατρ. 66· *σινάπι,* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 253, Νικ. Ιεροπ., Εκδ. ιατρ. 10, 57, 69· *σινάπιν,* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 39[11], 61[2], 75[20], 88[9], 96[9], Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 253.

Το πιθ. μτγν. ουσ. *σινάπιον* (TLG), υποκορ. του ουσ. *σίναπι* ή *σίναπυ*. Ο τ. *σινάπι* στο Βλάχ. (*συνάπι*) και σήμ. Ο τ. *σινάπιν* τον 11. αι. (TLG· βλ. και LBG) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου). Τ. *σινήπιον* τον 4.-6. αι. (TLG).

α) (Βοτ.) φυτό που ανήκει στην οικογένεια των Σταυρανθών (Cruciferae), το σινάπι (βλ. Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ., λ. *σίναπις* ή *σίναπι*): εκφρ. *κουκκί/σπόρος σιναπίου* = (α) προκ. να δηλωθεί απειράριθμη ποσότητα: *τα σακία γεμάτα με το σιναπόσπορον και αν ημπορέσεις να μετρήσεις του σιναπίου τον σπόρον, να το ηξεύρεις τόσα φουσσάτα και δύναμιν έχω* Διήγ. Αλ. F (Lolos) 152[18]· (β) σε παρομοίωση, προκ. να δηλωθεί η ελάχιστη ποσότητα: *Αν έχετε πίστιν ωσάν κουκκί του σιναπίου, θέλετε ειπεί ετούτο το όρος «μετατόπισε απεδώ εκεί», και θέλει μετατοπίσει* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ματθ. ιζ' 20 (πβ. Κ.Δ., Ματθ. 17, 20)· **β)** (συνεκδ.) ο σπόρος του σιναπιού, ο οποίος αλεσμένος χρησιμοποιείται στη φαρμακευτική και τη μαγειρική (πβ. ά. *σινάβρι*): *Περί μύρμηγκας. Λαβών σινάπιν μετά όξους, λαβών κέρατον ελάφου, ξύσας μετά οίνου παλαιού εψήσας δος πιείν και πίπτουσιν* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 96[12]· *όταν τα βράσεις* (ενν. τα φασούλια) *με πιπέρι ή σινάπι ... χάνουσι την κακοσύνην τους και δεν πολυβλάπτουσιν* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 198· *Πώς κάμνουσι την κομπόσταν. Βράσε κόκκινα σεύκλα ήγουν παζά ... και, αφού τα βράσεις, τά έβγαλε από το ζουμί να στραγγίζουν εις ένα πινάκι ή λεκάνην. Και τότε έχε κοπανισμένον σινάπι καλά τριμμένον, ήγουν σινάβρι, και άλας ψιλόν βάνε εις την κουρούπαν* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 253.

Φρ. *χορταίνω κάπ. σινάπι και πιπέρι* = τιμωρώ σκληρά κάπ.: *Καλόν ποτέ δεν έκαμες αφόντις ήσουν νέος,| αλλά και τώρα έφθειρες τόπον του βασιλέως·| και αν ημπόρει ο βασιλεύς να σ' έβανε στο χέρι,| να σε χορτάσει ήθελεν σινάπι και πιπέρι* Ιστ. Βλαχ. 1278.

σιναπολέλαιον το.

Από το μτγν. ουσ. *σιναπέλαιον* με επίδρ. των ουσ. *αμυγδαλέλαιον, χαμομηλέλαιον* (αν δεν πρόκ. για εσφαλμ. γρ.)· πβ. νεοελλ. *σιναπέλαιο*.

Αιθέριο έλαιο που εξάγεται από τους σπόρους του σιναπιού και χρησιμοποιείται στη φαρμακευτική: *Περί χαμομηλέλαιον. Περί ανηθέλαιον. Σιναπολέλαιον* Ιατροσ. κώδ. σνγ'.

Σίναπος ο. — Βλ. και *Σινάπης*.

Προσωποπ. του ουσ. *σίναπι* με αλλαγή γένους: *μα τον αδελφόν οπού 'χω τον Σκόρδον και εξάδελφόν μου τον Σίναπον* Πωρικ. (Winterwerb) I 61-62.

σιναπόσπορος ο, Βίος Αλ.[2] 100, Διήγ. Αλ. V 41 (πολλ.), Διήγ. Αλ. F (Lolos) 152[15-6], 154[11, 20], 156[9], Διήγ. Αλ. E (Lolos) 153[9, 17, 18], 155[10-11], 157[8, 9].

Από τα ουσ. *σινάπι(ον)* και *σπόρος*. Η λ. στο LBG και σήμ.

Ο σπόρος του σιναπιού (βλ. και ά. *σινάβρι, σινάπι(ον)* σημασ. β): *έστειλεν* (ενν. ο Τάρειος) *του Αλεξάνδρου γουργουρίστρια ξύλινην και βίτσα να την κρούει να γυρίζει, παιδιακόν παιγνίδιν, και σεντούκια εύκαιρα δύο και σιναπόσπορον δύο σακία γεμάτα* Διήγ. Αλ. F (Lolos) 152[8]· *κόσμον όλον θέλω επάρει. Και εις εσένα θέλω κινήσει να έλθω. Και τον σιναπόσπορον εμάσησα και έπτυσά τον, ούτως και τα φουσσάτα σου με τον θεόν τα θέλω τσακίσει και καταπατήσειν* Διήγ. Αλ. E (Lolos) 155[19]· (συν. με το ρ. *μετρώ*, προκ. να δηλωθεί κ. αδύνατο να γίνει): *τα σακία γεμάτα με το σιναπόσπορον· και αν ημπορέσεις να μετρήσεις του σιναπίου τον σπόρον, να το ηξεύρεις τόσα φουσσάτα και δύναμιν έχω* Διήγ. Αλ. F (Lolos) 152[17]· *τα σακία τον σιναπόσπορον, αν ημπορείς να τα μετρήσεις να το ηξεύρεις, τόσον φουσσάτον έχω αρίθμητον* Βίος Αλ.[2] 100.

σινασκάρδος ο, βλ. *σινεσκάρδος*.

σινδόνιον το, βλ. *σεντόνι*.

σινδών η, Προσκυν. Κουτλ. 390 134[5], Προσκυν. Μπεν. 54 158[7], Προσκυν. α' 116[3]. — Βλ. και *σεντόνι*.

Το αρχ. ουσ. *σινδών*. Η λ. και σήμ. λόγ. (Μπαμπιν., Λεξ.).

Λεπτό ύφασμα· (ειδικ.) για το τύλιγμα του σώματος του νεκρού, σάβανο (για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Β[2] 74, Speck, JÖBG 15, 1966, 326)· (εδώ προκ. για το σώμα του Ιησού): *Το αντιμήσιον όπερ απλώνομεν απάνω εις την Αγίαν Τράπεζαν οπόταν λειτουργούμεν δηλοί την σινδόνα οπού ετύλιξεν ο Ιωσήφ και ο Νικόδημος το τίμιον και άγιον και άχραντον σώμα του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού οπόταν το εκατέβασαν από τον σταυρόν και εβάλαν το εις το μνήμα* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 399[v].

σινεσκάλκος ο, βλ. *σινεσκάρδος*.

σινεσκάρδαινα η. — Βλ. και *σινεσκάρδισσα*.

Από το ουσ. *σινεσκάρδος* και την κατάλ. *-αινα*.

Οικονόμος σε σπίτι πλούσιου ευγενή, διαχειρίστρια περιουσίας: *Εάν γίνεται ότι κανείς άνθρωπος πλούσιος έχει α' εμπαλήν, ού α' σενεσκάρδον, ού μία σινεσκάρδαινα εις τον οίκον του, το δίκαιον κελεύει ... ότι εκείνος ένι κρατημένος εις τον αφέντην του, ού εις την κυράν του ... να μηδέν δώσει, ού δανείσει ... ουδέ να πουλήσει τίποτες του αφέντη του, άνευ της ειδήσεώς του* Ασσίζ. 410[12].

σινεσκαρδία η, Ασσίζ. 159[12].

Από το ουσ. *σινεσκάρδος* και την κατάλ.*-ία*. Πβ. παλαιότ. γαλλ. *seneschaldie* (Gr. d'Hauterive, Dictionn., λ. *seneschalcie, -die*).

Διαχείριση περιουσίας: *εάν τίποτες χάσει* (ενν. ο αφέντης) *διά της αφορμής του* (ενν. του σινεσκάρδου) ... *ένι κρατημένος* (ενν. ο σινεσκάρδος) *ομοίως να ... την καλλιστερίσει πάσα ζημία και την λειψάδα τήν να είχεν ο αφέντης του απέ την εμπαλίαν του ού απέ την σινεσκαρδίαν του* αυτ. 410[25].

σινεσκαρδίκιν το.

Από το ουσ. *σινεσκάρδος* και την κατάλ.*-ίκιν*.

Το αξίωμα του *σινεσκάρδου* (βλ. ά.): *ο ρήγας εποίκεν καβαλλάρην τον Τζάκε τε Λουζουνίαν τον αδελφόν του και τον σιρ Τουμάς τ' Αντιότζε και πολλούς άλλους, και έδωκεν του αδελφού του τον σιρ Τζάκε εφφίκιν το σινεσκαρδίκιν* Μαχ. 152[22].

σινεσκάρδισσα η. — Βλ. και *σινεσκάρδαινα*.

Από το ουσ. *σινεσκάρδος* και την κατάλ. *-ισσα*. Πβ. μεσν. *λατ. senescalissa* (Niermeyer , Med. Lat. Lex.).

Οικονόμος σε σπίτι πλούσιου ευγενή, διαχειρίστρια περιουσίας: *Εάν γένηται ότι κανείς πλούσιος άνθρωπος έχει έναν εμπαλήν ή έναν σινεσκάρδον ή μίαν σινεσκάρδισσαν εις τον οίκον του, ... το δίκαιον και η κρίσις ορίζει ότι εκείνος ένι κρατημένος του αυθέντη του ή της κυράς του να οδηγά και να σκοπίζει καλά τα πράγματά τους* Ασσίζ. 158[29].

σινεσκάρδος ο, Ασσίζ. 18[11], 158[25], 159[23, 30], 160[5, 11], 410[8], 411[7], Μαχ. 42[20], 44[5-6], 46[1, 16], 56[1, 26], 60[21], 88[30], 166[15-16] κ.α., Βουστρ. (Κεχ.) 154[3], Θρ. Κύπρ. Μ 31· *σενεσκάρδος*, Ασσίζ. 410[12]· *σινασκάρδος*, Μαχ. 92[23]· *σινεσκάλκος*, Φλώρ. 459· *σινεσκάρκος*, Απολλών. (Κεχ.) 79, 80· *σινισκάλκος*, Φλώρ. 593, 605, 615, 752, Κυπρ. χφ. 163.

Από το μεσν. *λατ. senescaldus* (Du Cange, Lat.)· βλ. όμως και Dawkins [Μαχ. II σ. 266]. Ο τ. *σινεσκάλκος από* το μεσν. *λατ. senescalcus* (Niermeyer, Med. Lat. Lex., LBG, λ. *σινεσκάλκος*), σε έγγρ. του 11., 12. και 13. αι. (LBG, ό.π., Caracausi, Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ.[2] 329). Ο τ. *σινεσκάρκος από* το ιταλ. *senescarco* (Battaglia, λ. *siniscalco*· πβ. και Τσοπ., Δωδεκαν. Αρχ. 5, 1970, 72, 76), σε έγγρ. του 15. αι. (Τσοπ., ό.π., 56-7). Ο τ. *σινισκάλκος από* το ιταλ. *siniscalco* (Battaglia ό. π., Τριαντ., Άπ. 1, 441). Η λ. στο Du Cange.

1α) Οικονόμος, επιστάτης, διαχειριστής περιουσίας: *Περί τους εμπαλήδες και τους σενεσκάρδους τους αφέντας, εις τείντα ένι κρατούμενοι εις τους αφέντας τους και τείντα ένι κρατούμενοι οι αφέντες τους προς εκείνους* Ασσίζ. 265[14]· *Εάν γένηται ότι κανείς πλούσιος άνθρωπος έχει έναν εμπαλήν ή ένα σινεσκάρδον ή μίαν σινεσκάρδισσαν εις τον οίκον του ή έξω του οίκου του, το δίκαιον και η κρίσις ορίζει ότι εκείνος ένι κρατημένος του αυθέντη του ή της κυράς του, να οδηγά και να σκοπίζει καλά τα πράγματά τους, και να μηδέν δώσουν ... ουδέ να πουλήσουν τίποτες απέ το εδικόν του αυθέντη, χωρίς την είδησίν του* Ασσίζ. 158[29]· **β)** επικεφαλής των υπηρετών στη βασιλική αυλή: *Ω επιτραπέζη δήμιε και 'πίβουλε και ψεύστη* (παραλ. 4 στ.) *έλα εις την ρέντα σύντομα να σε μονομαχήσω* (παραλ. 5 στ.) *Ο Φλώριος είχεν ριζικόν και ήτον επιδέξιος | εις το σκουτάρι δέχεται, ρίπτει του κονδαρέαν | ... κρούει τον σινισκάλκον* Φλώρ. 670· *ο σινισκάλκος ο δεινός, ο ψεύστης και διώκτης* (παραλ. 1 στ.) *εσκεύασεν το φάρμακον διά κακοβουλίας | και κακομηχανήματος ως προς τον βασιλέαν* Φλώρ. 582. **2)** Ανώτατος αξιωματούχος με διοικητική και στρατιωτική εξουσία (για τη σημασ. βλ. και Hendrickx, Βυζαντ. 9, 1977, 197-8): *αντάν εστέφθην ο αφέντης ο ρε Πιερ, ορδίνιασεν και τα 'φφίκια του ρηγάτου τα χηράτα ... και τον σιρ Τουμάς τε Ιμπελή* (ενν. *εποίκεν*) *σινεσκάρδον του ρηγάτου* Μαχ. 214[10]· *την αυτήν ημέραν εποίκαν τον Τζουάν Αναβάρον, σινεσκάρδον των Ιεροσολύμων και εδώκαν του τα χωριά του φρε Κόμες* Βουστρ. (Κεχ.) 228[14].

σινεσκάρκος ο, βλ. *σινεσκάρδος*.

σινεστιέλ ο (άκλ.). — Πβ. και *σινεσκάρδος*.

Από το προβηγκ.-παλαιότ. γαλλ. *seneschal* (Greim., Dictionn., Honnorat, Dict. provenç.-franç., Kahane, Sprache 545)· βλ. όμως και Dawkins [Μαχ. II σελ. 266].

Ανώτατος αξιωματούχος με στρατιωτικές και διοικητικές εξουσίες (για τη σημασ. βλ. και *σινεσκάρδος* 2): *άνταν έμαθεν ο κύρης ο γαρδενάλλης τα κακά μαντάτα, παραύτα τη νύκταν εσήκωσεν από τα ρηγάτικα πράγματα όσα εμπόρησεν με τον σινεστιέλ Σπινόλα και έπεψέν τα εις την Κερυνίαν* Μαχ. 666[32].

σίνηπι το, βλ. *σίναπι*.

σίνιακον το, βλ. *σινίακον*.

σινίακον το, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ματθ. ε' 15· *σίνιακον*, αυτ. Μάρκ. δ' 21.

Αντιδ. *από* το τουρκ. şinik <υποκορ. ιδιωμ. ελλην. *σοινίκι* (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Β' 180, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. (γρ. *σοιννίκι*), Andr., Lex., λ. *χοινίκιον*) < αρχ. ουσ. *χοίνιξ* (βλ. και Πετρόπ., ΕΛΑ 7, 1952, 64, Ανδρ., Λεξ., λ. *σοινίκι*). Τ. *σινιάκο* (Ψάλτ., Θρακικά, 201) και *σινιακό* (Κωστ., Λεξ. τσακων.) σήμ. ιδιωμ.

Ξύλινο δοχείο ως μέτρο χωρητικότητας για σιτηρά (για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Β' 249, Ε' 252): *κανένας δεν άπτει λύχνον και τον βάνει εις κρυφόν τόπον· ουδέ τον βάνει αποκάτω εις το σινίακον και τον σκεπάζει· αλλά τον βάνει εις τον λυχνοστάτην, διά να βλέπουν το φως εκείνοι οπού εμπαίνουν μέσα* αυτ. Λουκ. ια' 33.

σινί(ον) το, Διήγ. Αλ. Σεμίρ. S 1115.

Αντιδ. *από* το τουρκ. *sini* <*σινίον* (*απ*. τον 4. *αι*. (TLG) καθώς και στον Ησύχ.· βλ. και Καραποτόσογλου, Ετυμ. κυπρ. 426-7, ΛΚΝ). Η λ. στον τ. *σινί* στο Somav., σε έγγρ. του 17. (Κώδ. Σισανίου (Πανταζόπ.) 23[35], 44[42]), 18. (Κώδ. Σισανίου ό.π. 72[31], 88[7], 95[16], Σκουβαρά, Ολυμπιώτ. 435, Κυριακ., Μακεδ. 2, 1941, 680, 681), 19. *αι*. (Σιγάλας, Μακεδ. 1, 1940, 306, 307, Κυριακ., ό.π. 684, Τσάρας, Μακεδ. 7, 1967, 249) και σήμ.· βλ. και LBG (λ. *σινίον*).

Μεγάλο, στρογγυλό χάλκινο ταψί: *δέκα άλογα του* (ενν. *Αλέξανδρον*) *έστειλαν* (ενν. *οι άρχοντες*) *και δέκα καμουχάδες,* (παραλ. 1 στ.) *δέκα μέτρα καλόν κρασί και πρόβατα δεκάρι, | δέκα ογδία ζάχαριν και δέκα σινία μέλι* Διήγ. Αλ. Σεμίρ. Β 797.

σινιόρ ο (άκλ.), Κορων., Μπούας 26, 27 δις, 37, 59, 83, 116, 129 κ.π.α., Κατζ. Β' 279, Σεβήρ., Διαθ. 190[47], 192[115], Συμμ., Ρεμπελ. 157· *σιγνόρ*, Τσιρίγ., Επιστ. 170[21]. — Βλ. και *σιορ*.

Από το βενετ. *signor* (Boerio· πβ. Meyer, Γλωσσ. Πραγμ. Κύπρ. 141). Τ. *σινόρ* σε έγγρ. του 18. *αι*. (Μέρτζιος, Μακεδ. 7, 1967, 115, 116, 119 κ.π.α.). Η λ. και σήμ. (Κριαρ.,

Λεξ., λ. *σινιόρ(ος)*, Μπαμπιν., Λεξ.).

Τιμητική προσηγορία ή προσφών. μπροστά από ονόματα ευγενών ή αστών: *τούτη* (ενν. *η ρήγαινα η Βαλιαντίνα*) *ήτον αδελφότεκνη του σινιόρ Παρναπό του δούκα τα Μιλά* Μαχ. 576[30]· *ο σινιόρ Μερκούριος ουδόλως εκινήθη,| ούτε να φάει, ούτε να πιει, ουδόλως εκοιμήθη,| αλλά μάλλον τον πόλεμον οπού 'μελε να γένει| καλώς εσυλλογίζετο* Κορων., Μπούας 26· *αν αποθάνω ... όσα βιβλία ευρίσκονται εδώ μετά μένα ... να πουληθούσι ... να τα στιμάρουνε άνθρωποι φοβούμενοι το Θεό, ήγουν ο αφέντης ο πνευματικός ο κυρ Παχούμιος ο Δοξαράς ... και ο σινιόρ Τζουάνες ο σωζόμενος* Σεβήρ., Διαθ. 191[79]· (ως προσφών. μπροστά από τίτλο κοσμικού άρχοντα): *Τότες τον είπε η κυρά* (ενν. *η σουλτάνα*): *«Σινιόρ καπιτάνε,| ευχαριστώ· περ γράτσια βάλε αυτό το καφτάνι,| ως κεφαλή που βρίσκεσαι σε τούτην την κουμπάνια| και πρώτος εις τα κάτεργα μέσα στην καπετάνια»* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1161.

σινιόρα η, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1038· *σιγνιόρα*, Δωρ. Μον. XXVIII (τετράκις).

Από το βενετ.-ιταλ. *signora* (Kaplanis [Ιωακ. Κύπρ., Πάλη σ. 767]). Η λ. σε κείμ. και έγγρ. του 18. αι. (Γόρδιος, Περί Μωάμ. 73, Βερβιτζ., Πρωτόκ. 44[6, 8, 13], 75[6], κ.α.) και σήμ. ιδιωμ. (Λάζαρης, Λευκαδ., λ. *σινιόρ-α*), καθώς και στο ΑΛΝΕ.

1) Κυρία (ως τιμητική προσηγορία ευγενούς γυναίκας): *Έβαλεν* (ενν. *ο πρίγκιπος*) *εκεί* (ενν. *εις το Ανάπλιον*) *έναν αφέντην Φραντσέζον, ... ο οποίος επαντρεύθηκε ... ενού άρχοντος θυγατέρα, από των αρχόντων των Φραγκών, οπού ήσαν εκεί εις τον Μορέαν, την οποίαν την έλεγαν σιγνιόρα Μαρία* Δωρ. Μον. XXVIII· (εδώ επιτ., με προηγ. το επίθ. *κυρία*): *Ήλθε της λόγος βέβαιος πως είν' ετοιμασμένα| οπού 'ναι με φόρτσα άξια, κάτεργα ακουσμένα.| «Σουλτάν μαδόνα, έγραφεν, και γράντα μπεραδόρα,| στον ορισμόν σου είμασθεν, κυρία μας σινιόρα»* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 910. **2)** Κοινή γυναίκα, πόρνη: *φεύγομεν και πηαίνομεν μέσα στην Βενετίαν| και με τα ρεάλια οπού έχομεν, πάντα καλήν καρδίαν,| και με σινιόρες όμορφες θέλομεν ξεφαντώνει,| και πλέον δεν λέγω τίποτες, μόν' τούτο που είπα σώνει* Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 457.

σινιορία η.

Από το βενετ.-ιταλ. *signoria* (Boerio, Battaglia). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. με διαφορ. σημασ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β'), καθώς και στο ΑΛΝΕ λογοτ.

Εξουσία, αρχή, διοίκηση· (εδώ προκ. για τη διοίκηση των βενετικών ναυτικών δυνάμεων): *Τότες εκεί επρόσταξεν όλη η σινιορία| τα κάτεργα να τρέχουσιν εδώ κι εκεί με βίαν,| να κυνηγούσιν τους εχθρούς, γλήγορα, μην αργήσουν| και να τους βάλουν σ' όρδινον και να μηδέν αφήσουν* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 6569.

σινισκάλκος ο, βλ. *σινεσκάρδος*.

σίντα, σύνδ., βλ. *σύντα*.

σιντερέος, επίθ.

Από το ιταλ. *sidèreo*.

Αστρικός, των άστρων· (εδώ προκ. για τον ουρανό, (κατά τη μεσν. αντίληψη) για μια από τις επάλληλες ουράνιες σφαίρες που κάλυπταν τη Γη· βλ. Επιτομή, ά. ουρανός σημασ. 1β): *Η Δέσποινα εσηκώθηκε ...| ...και αναστάθη* (παραλ. 1 στ.) *με το Χριστό ενέβηκε στων ουρανών τη χάρη.| Περνού τον πρώτο ουρανό τόν λέσι αερέο,| το δεύτερο αιθέρεο, τον τρίτο σιντερέο,| εμπαίνα εις τον ουρανό απού 'το το φεγγάρι* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 4493.

σίντερο το, βλ. *σίδερο(ν)*.

σιντέτσια η, βλ. *σεντέντσια*.

σιντζίλι το, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 5292· *σεντζίλι*. — Βλ. και *σιγίλ(λ)ιον*.

Αντιδ. από τουρκ. *sicil* <μεσν. *σιγγίλιν* (βλ. ά. *σιγίλλιον*), πβ. Καραναστάσης, Μελ. 230. Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Έγγρ. Σαντορ. 5[6]).

Επίσημος κατάλογος, κώδικας τουρκ. ιεροδικείου: *Με πολύ ζάπτι τα έγραφεν ο κριτής τα πάντα όλα εις το σεντζίλι και δεν εβόλεν να στραβώσει κανείς* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 73[v]· φρ. *κάνω κάπ. σιντζίλι/σεντζίλι* = εκδίδω δικαστική απόφαση για κάπ., την οποία καταγράφω στον κώδικα του ιεροδικείου (βλ. και Καραναστάσης, ό.π.): *Και έτσι τον άρπαξαν* (ενν. *οι Τούρκοι*) *ως άγριοι θήρες και τον έκριναν* (ενν. *τον Μανόλη*). *Τέλος πάντων τον αποφάσισαν και σιντζίλι τον έκαμαν ότι να τον παλουκώσουν* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 16[r]· *Και έτσι ο κατής τον έκαμε σεντζίλι να τον κρεμάσουν, και πολλοί τον είπαν να γένει Τούρκος να εγλυτώσει και αυτός δεν ηθέλησεν* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 39[r].

?σινφόρα η.

Άγν. ετυμ.

Άγν. σημασ.: *Ψάλλοντας και δοξάζοντας σε νύκτα σε τρεις ώρες| εκεί εκατέβην ο Χριστός με τσι έλαμπρες σινφόρες,| με τσι αρχαγγέλους συντροφιά και με τσι πατριάρχους| και με τσι αγίους μάρτυρες και με τους ταξιάρχους* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 4401.

σινωπίδιν το, βλ. *σιναπίδιον*.

σιορ ο (άκλ.). — Βλ. και *σερ*.

Από το βενετ.-διαλεκτ. ιταλ. *sior* (Boerio, Battaglia· πβ. Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 295). Η λ. στο Κατσαΐτ., Ιφ. Ε' 413, 635, σε κείμ. και έγγρ. του 18. αι. (Μετάφρ. Μολιέρου 76, Βισβίζ., ΕΕΒΣ 19, 1949, 67, 68, 69, Έγγρ. Σαντορ. 35[2, 4, 5, 10]), σε έγγρ. του 19. αι. (Κύρρης, Κυπρ. Σπ. 42, 1978, 87, 93, Σοφιανός, ΕΕΚυκλΜ. 11, 1979-81, 313, 365, 380) και σήμ. (Κριαρ., Λεξ., λ. *σινιόρ(ος)*, Μπαμπιν., Λεξ.).

Τιμητική προσηγορία ή προσφών. μπροστά από ονόματα ευγενών ή αστών: *εκίνησα να παγαίνω· τότε μου λέγει* (ενν. *ο αφέντης*), *σιορ Συμάκη, πού κοπιάζεις;* Σουμμ., Ρεμπελ. 189.

σιουργιάρω, βλ. *σιγουράρω.*

σιουριάζω, βλ. *σιγουριάζω.*

σιρ, σίρε, άκλ., βλ. *σερ.*

σιργέντης, σιργές ο, βλ. *σεργέντης.*

σιρ(γ)ιάνι το, βλ. *σερ(γ)ιάνι.*

σιρ(γ)ιανίζω, βλ. *σερ(γ)ιανίζω.*

σιργούλεμα το. — Βλ. και *σιργούλισμα.*

Από το *σιργουλεύγω* και την κατάλ. *-μα.*

Καλόπιασμα με απατηλή, παραπλανητική συμπεριφορά: *Μια γυναίκα λόγιασε να βγει να παγιδέψει,| να πάγει έξω μοναχή τους Τούρκους να γυρέψει* (παραλ. 11 στ.) ... *ένας σπαχής έρχεται και σιμώνει·| για να την πάρει σκλάβα του έδραξε να την πιάσει* (παραλ. 5 στ.) *Και με τα σιργουλέματα τότες τονε καθίζει| και με χαρές πολλώ λογιώ να τονε κανακίζει·| κι εγδέχετο, μ' αργιούσανε να φτάξουσιν οι Φράγκοι* (παραλ. 1 στ.). *Εκεί που ροζονάρασι, πιάνει να τη φιλήσει,| και τότες τα κακιά Φραγκιά είχαν τον τριγυρίσει·| και βγάνουσί του τ' άρματα κι ένας να τονε δένει* Τζάνε, Κρ. *πόλ.* (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 259[17].

σιργουλεύγω. — Βλ. και *σιργουλίζω.*

Πιθ. από βενετ. **sirgulo* <λατ. *circulo* (Αλεξ. Στ., Γλωσσ. Μελετ. 163-170). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., γρ. *συργουλεύγω*).

α) Πείθω με επίμονα λόγια κάπ.: *απής εκάτσε εις το θρονί τ' άξο το πατρικό του,| τσι γάμους του εκατάστεσε μέσα στο λογισμό του| και χίλιες τέχνες έσμιξε κι έκρινε χίλιους τρόπους| κι ογιά μεσίτες ηύρηκε πολλώ λογιών ανθρώπους,| κι έτασσε πλήσους θησαυρούς, μια στράτα να γυρέψου,| το βασιλιό τον κύρη τση να δου να σιργουλέψου,| την Αρετούσα τη γλυκειά και τη χαριτωμένη,| σαν επεθύμα, ταίρι του να κάμουσι να γένει* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 160· (σε προσωποπ., προκ. για το ήθος και την τύχη): *η δικιοσύνη απόθανεν,* ... (παραλ. 2 στ.) *κι εις το θρονί τση η αδικιά και προδοσά εκαθίσα·| κι η πίστη δεν αποκοτά μηδ' η τιμή να εβγούσι,| ογιά τη 'ντήρησή τωνε, στον κόσμο να φανούσι,| και το πρεπό είναι σωπαστό και μόνο σιργουλεύγει| την τύχη, κι εις τη χάρη τση να 'ναι σιμά γυρεύγει* Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 147· **β)** παραπλανώ κάπ. ερωτικά: *Ψηλότατέ μου βασιλιά, οπού την Τρόγια ορίζεις* (παραλ. 5 στ.) *Ο βασιλιάς μου ξεύρετε το πως μας είχε πέψει| μεσίτες για την Έλενα, οπού 'χε σιργουλέψει| ο Πάρις σου, κι επήρεν της μ' όλους τους θησαυρούς τση| κι εντρόπιασε τον άντρα τση* Στάθ. (Martini) Ιντ. β' 12.

σιργουλιά η, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 22, Στάθ. (Martini) Β' 220· *σιγρουλία.*

Από το *σιργουλίζω* και την κατάλ. *-ιά.* Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., γρ. *συργουλιά*).

α) Καλόπιασμα με λόγια γλυκά και πειστικά· παραίνεση: *Δυο προξενιές για*

λόγου σου του φέρασι, κερά μου,| κι ως μου 'πεν, αποφάσισεν, ώφου, ...| να σε παντρέψει, κι ογιατί σαν κακοκαρδισμένη,| λέγει, πως σ' είδε, ως τ' άκουσες, ...| με λόγια και με σιργουλιές μ' έστειλε να σε κάμω| να συβαστείς να κάμετε τον πρικαμένο γάμο Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 99· *συμπάθησε της Αρετής,* ... (παραλ. 1 στ.) *πώς να 'πομένει τση φλακής το βρόμον η καημένη;| Ρήγα μου, καλολόγιασε είντα 'ν' αυτά τά κάνεις* (παραλ. 1 στ.) *Κι ας είναι μετά λόγου σας και με καιρό μπορούσι οι σιργουλιές να κάμουσι στά θέλεις να 'πακούσει,| γιατί ο καιρός τα πράματα χίλιες φορές τ' αλλάσσει| και χίλιες γνώμες ο άθρωπος έχει ώστε να γεράσει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 544· *όλη η εξά τση* (ενν. *της Αρετούσας*) *ευρίσκετο 'ς τση νένας τση τη χέρα.| Κράζει τη και με σιργουλιές και πονηριές αρχίζει| να της μιλεί και σπλαχνικά να τηνε κανακίζει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 421· (σε προσωποπ., προκ. για τον έρωτα): *με μάκρητα πολλού καιρού, με σιργουλιές και κόπο,| γυρεύγει ο πόθος τσι καρδιές και σμίγει των ανθρώπω,| και κάνει μια τσι δυο καρδιές και τα ξεχωρισμένα| κορμιά στον κόσμο ζούσινε μόνο με πνέμα ένα* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 217· *α δε σου δείχνει* (ενν. *ο βασιλιός*) *τσ' όρεξης σπλάχνος, ωσάν την άλλη| στην Τρίζα, ως μου 'πες, έτυχε, σ' έρημο περιγιάλι,| κάτεχε πως η μοναξά κι η νύχτα προσκαλούσι| τσι θέλησες με σιργουλιάν αμάδι να σμιχτούσι* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 686· *μόνια μου με τον έρωτα καθ' ώραν επολέμου* (παραλ. 13 στ.) ... *ώρες μ' επαίδευγε άπονα κι ώρες πολλές μ' εκράτει| γλυκότατες παρηγοριές και σιργουλιές γεμάτη.| Χίλια ακριβά τασσίματα μὄτασσε κάθα μέρα* (παραλ. 4 στ.) *μιλιές γλυκιές μ' αρμήνευγε κι εδιδασκάλευγέ με| τόσον, απού μ' ενίκησε και δούλη απόμεινά του| και τση καημένης μου καρδιάς την εξουσά έδωκά του* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 32· **β)** παρακίνηση, ώθηση· (εδώ προκ. για το ζήλο, την προθυμία): *εις πόσα ξόμπλια τσ' ευγενειάς και τσ' αρετής κι εις πόσα| τιμής μ' επαρακίνησεν η εδική σου γλώσσα,| και πόσες τέχνες μου 'δωκες τσ' αγάπης και τση μάχης| και ό,τι άλλο πράμα φρόνιμο μόνιος σου εμπόριες να 'χεις,| τα ποια ως αγκάθες σιδερές, εδίδα τση ζηλειάς μου| τση τιμημένης σιργουλιά, κι όρεξη τση καρδιάς μου,| που σ' όποιο τόπον έπραξα πάντα ήσαν παινεμένα| τα έργα, απ' από λόγου σου μου 'σαν ερμηνεμένα* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 66· **γ)** απατηλή, παραπλανητική κολακεία: *εγνώρισεν* (ενν. *ο γαστάλδος*) *την δέσποιναν, πίπτει και προσκυνά την| και εχείρισε με σιγρουλίας και μετά πανουργίας| εκείνη να παρηγορά και να την κολακεύει| τόσον, ότι ελησμόνησεν την περισσήν αγάπην,| τήν είχεν εις τον βασιλέαν τον πολυπόθητόν της,| και παρευθύς εσύγκλινεν εις πόθον ξένου ανθρώπου* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1730· *Αυτείνη απού σ' εκίνησε η αφορμή να δώσεις| απόφασην έτσι άδικη, το δίκιο να δολώσεις| για σιργουλιές ψοματινές και γαλιφιές του πόθου,| οπού εις μεγάλους εγκρεμνούς να γκρεμνιστείς σ' αμπώθου* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. β' 167.

σιργουλίζω, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 5245, Πανώρ.[2] Α' 370, Γ' 429, Κατζ. Δ' 77, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 389, 420· *σεργουλίζω,* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 452 κριτ. υπ.· *σιγρουλίζω· σουργουλίζω,* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 452 κριτ. υπ. — Βλ. και *σιργουλεύγω.*

Πιθ. από βενετ. **sirgulo* <λατ. *circulo* (Αλεξ. Στ., Γλωσσ. Μελετ. 163-170). Τ. *σιγκρουλίζω* στο Du Cange (λ. *συγγρουλίζειν*). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 300, γρ. *συργουλίζω*).

1α) Καλοπιάνω κάπ. με λόγια, προσπαθώ να τον πείσω: *Τη θυγατέρα μου άγομε να βρεις* (ενν. Πανάρετε), *να τση μιλήσεις,| κι όσο μπορέσεις, γύρεψε να τηνε σιργουλίσεις,| να συβαστεί να παντρευτεί μ' όποιο απ' αυτούς θελήσει| και στανικώς τση να γενεί το πράμα μην αφήσει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 426· *Τότες οι ... βάρβαροι ακούοντες τας κατά των θεών αυτών ύβρεις ... πολλά εθυμώθησαν και τον έδειραν* (ενν. τον άγιον Νικόλαον) *ανελεημόνητα· έπειτα πάλιν τον εσιργούλιζαν λέγοντες: Νικόλαε, μη χάσεις τοιαύτην ανδρείαν και ωραιότητα ματαίως και ανωφέλευτα, ..., μόνον κάμε αυτό, οπού σε λέγομεν* Μαρτύρ. αγ. Νικολ. 164[143]· *Ας τον καλλιλογώ, συχνέα ας τον σιγρουλίζω| και αυτός, ως διά την όρεξιν, τήν έχει, να κερδέσει,| θέλει αν ού θέλει, εις το παντός εμέν ξενίζει θέλει* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1035· *η χήρα η Καψαμπέλαινα έναι οπού την μαυλίζει* (ενν. την Κουταγιώταινα),| *και τρω την ως το κόκαλον, διά να την σιργουλίζει* Σαχλ., Αφήγ. 779· (μεταφ.): *Φτωχιά χαριτωμένη, και με πόση| γλυκότη προσκαλείς και σιργουλίζεις| στην κλίνη σου τον ύπνο να σιμώσει!* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 398· (σε μεταφ.): ΑΡΚΟΛΙΑ: *Σαν πάγει εκείνος* (ενν. ο γέρος) *να γδυθεί, θέλομε βάλει εσένα| στο πλάι του* ... (παραλ. 4 στ.) *Γροικάς είντα σου μιλώ;* ΑΝΝΟΥΣΑ: *Γροικώ σου τα, κερά μου,| μα μ' ένα γέρο σαν αυτό δεν το βαστά η καρδιά μου.|* ΑΡΚΟΛΙΑ: *Να ζήσεις, κερ' Αννούσα μου, σιργούλισε την ψη σου,| και τάξε πως στο κάτεργο πάλι μια νύχτα ήσου* Κατζ. Γ' 243· **β)** (προκ. για τον έρωτα)· **β¹)** πείθω, καλοπιάνω κάπ.: *την ήπεψα* (ενν. την Πετρού) *να πάει να δει και να μιλήσει| τση κοπελιάς να συβαστεί, και να τη σιργουλίσει| με λόγια και παραβολές, ώστε να τηνε κάμει| με θέλημα και μ' όρεξη να σμίξομεν αντάμι* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 128· (σε προσωποπ.): *Με την αγάπη καίγομαι κι όλος αναλαμπαίνω| και με το φόβο τον πολύ σα χιόνι αποκρυγιαίνω.| Τούτη όσον είναι μπορετό το νου μου σιργουλίζει| κι εκείνος δειλοσκόπησες πάντα τονε γεμίζει.| Τάσσ' η γιαγάπη τση καρδιάς να 'χει χαρές περίσσες| κι ο πόθος βάσανα πολλά του λογισμού και κρίσες* Πανώρ.² Α' 201· *Με ταπεινότη προσκαλεί, με αγάπη σιργουλίζει,| για τούτο ο Έρωτας νικά με δόξα και γυρίζει,| Λαμπρούσα, θυγατέρα μου·| στον πόθο μασε κράζει| με σιργουλιά* Στάθ. (Martini) Β' 217· **β²)** παραπλανώ, παρακινώ κάπ. αποπλανητικά: *Λέγει μου της βασίλισσας ο πόθος: ...* (παραλ. 5 στ.) ... *ουδ' ο Ζευς αξώθηκε στη γη ποτέ, ...| ωσάν την Αρετούσα σου γυναίκα τόσης χάρης.| Σαλεύγουσί μου οι λογισμοί και σιργουλίζουσί μου| τούτη τη δόλια μου καρδιά με παρηγόρησή μου.| Κι απού την άλλη τση φιλιάς το χρέος μου συντυχαίνει:| Ξεσκέπασε τ' αμμάτια σου να βλέπεις ως τυχαίνει·|δεν είν' εσέναν η καρδιά, σαν κρίνεις, μοναχού σου·| το μερτικό του φίλου σου πού βάνεις τ' ακριβού σου;* Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 265· *εδάκασα κι εφίλησα τα νόστιμά της χείλη| και το γλωσσάκι έπασχα να γλυκοπιπιλίζω| και τούτη μου τριζίνευγε, για να τη σιργουλίζω* Φαλιέρ., Ιστ.² 452. **2)** Θωπεύω κάπ. παρηγορητικά: *Καλά κι η μάννα τα παιδιά στο σφάλμα τα ονειδίζει,| πάλι γιαγέρνει προς αυτά, γλυκιά τα κανακίζει,| φιλεί τα, σιργουλίζει τα, το κλάημα να αναπάψει* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)² 5242.

σιργούλισμα το, Κατζ. Γ' 474, Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 189. — Βλ. και *σιργούλεμα*.

Από τον αόρ. του *σιργουλίζω* και την κατάλ. *-μα*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., γρ. *συργούλισμα*).

(Στον πληθ.)· προκ. για τον έρωτα· (1) θωπείες, καλοπιάσματα: *σαν κάτσει και δειπνά* (ενν. ο γέρος) *με την Κασσάντρα αντάμι| και δει τα σιργουλίσματα οπού του θέλει κάμει,| δεν είναι μπορεζάμενο ποτέ του να λογιάσει| παρά το πως συντροφιαστά στο στρώμα θε να πάσι* Κατζ. Γ' 232· *η νύφη, απού μ' ελόγιαζεν άντρα τση* ... (παραλ. 1 στ.) *και ποθητή τον πόθο τση με σπλάχνος έδειχνέ μου* (παραλ. 1 στ.) *Εγώ πολλά εκρατιούμουνε* ... (παραλ. 3 στ.) *γιατί οι θωριές τση οι σπλαχνικές και σιργουλίσματά τση,| τα ρόδα κι οι χλομάδες τση και λόγια τα γλυκιά τση,| που τα 'βγανεν αντικοφτά, λίγα και ζαχαρένια,| που πάσ' αδυνατή ψυχήν είχαν αξά κι εδένα* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 229· (2) απατηλές, παραπλανητικές κολακείες: *Η πολιτική τον κόπελον, παιδί μου, αν τον φιλήσει,| πτωχαίνει και 'ρημάσσει τον και ύστερα αναγελά τον.| Όταν ακούσεις πολιτικήν να 'μώσει το όνομά σου,* (παραλ. 1 στ.) *έχε τον νουν σου* ... (παραλ. 2 στ.) *με σιργουλίσματα γλυκά βλέπε μη σε κομπώσει* Σαχλ. Ν 387.

σιργουλιστά, επίρρ.

Από το επίθ. *σιργουλιστός* (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ.). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Ξανθιν., ό.π., Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., γρ. *συργουλιστά*).

1α) Με καλόπιασμα, με καθησυχαστική διάθεση· (προκ. για ειλικρινή): *ως την αυγή παιδεύγεται* (ενν. η Αρετούσα) *με τ' όνειρου τη ζάλη·| κι εφώνιαζε στον ύπνο της κιανείς να της βουηθήξει* (παραλ. 1 στ.) *Εξύπνησεν η νένα της με τη φωνήν εκείνη,* (παραλ. 2 στ.) *σιργουλιστά, κανακιστά και σιγανά μιλεί της,| μην την ξυπάσει με φωνή και πα να 'ξαφορμίσει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)² Δ' 82· (προκ. για απατηλή): *Επόνεσεν εις την καρδιά δαμάκι η Αρετούσα* (παραλ. 1 στ.) *'πειδή και τότες δε μπορεί να δει τον ερωτάρη* (παραλ. 1 στ.) *πούρι ήχωνε σα φρόνιμη τον πόνο που την κρίνει| και του κυρού τση εσίμωσε και σπλαχνικούλα εγίνη.| Σιργουλιστά σιργουλιστά φιλεί τον εις τη χέρα,| λέγει πως επρικάθηκεν εκείνη την ημέρα| στο πράμαν οπού γίνηκεν* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)² Β' 1211· **β)** θωπευτ.: *Απήτις έτσι τ' όρισεν ο Κύριος οπού κρίνει,| μια χάρη μόνο σου ζητώ στον αποχωρισμό μου:| να μη θελήσεις άπονα να κόψεις το λαιμό μου·| μα σφάξε με κανακιστά, σιργουλιστά κι αγάλια,| για να θωρείς τα δάκρυα, ν' ακούς τα παρακάλια* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 883· **γ)** με διάθεση ενθάρρυνσης, παρηγοριάς: *Να του γροικά ο Πολύδωρος μ' είντα καημό τα λέγει* (ενν. ο Ρωτόκριτος)*| και πώς τον έχει αγκαλιαστό και λουχτουκιά και κλαίγει,| αρχίζει με παρηγοριές, αρχίζει με γλυκότη| κι εγιάτρευε σιργουλιστά του φίλου του τη νιότη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)² Α' 1228. **2)** (Σε προσωποπ.) υποβλητικά· (εδώ προκ. για τη δύναμη του βλέμματος): *οι θωριές οι σπλαχνικές τσι πεθυμιές γεννούσι,| κι εις τσι καρδιές σιργουλιστά τον πόθο προσκαλούσι,| κι εκείνος μόνο μια φορά σ' αυτές να πιάσει τόπο,| να τονε διώξου μπορετό δεν είναι των αθρώπω* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 196· (εδώ προκ. για τη γοητεία του ερωτικού τραγ.): *Ήπαιρνε τα τραγούδια του* (ενν. του Ρωτόκριτου), *συχνιά τα ξαναλέγει* (παραλ. 1 στ.) *και δίχως να τονε θωρεί, με τα τραγούδια εκείνα| σ' αγάπην εμπερδεύγετο κι εις πεθυμιάν εκίνα* (παραλ. 4 στ.) *το σύνθεμα του τραγουδιού και του σκοπού η γλυκότη| εσκλάβωνε σιργουλιστά τση κορασάς τη νιότη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)² Α' 448.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΛΗΜΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΣΥΝΕΡΓΑΤΗ

Η συγκεκριμένη συμμετοχή όλων των συνεργατών εμφανίζεται στον εξαντλητικό κατάλογο που ακολουθεί. Με κάθετες γραμμές μεταξύ των αρχικών των ονομάτων διακρίνονται τα κύρια στάδια επεξεργασίας ενός άρθρου, τα οποία είναι κατά σειρά:

- η σύνταξη, η οποία αφορά τη συγκρότηση του άρθρου με την αξιοποίηση όλου του πρωτογενούς υλικού, και
- η τελική ανάγνωση, η οποία περιλαμβάνει θεώρηση του υλικού και των προτάσεων του συντάκτη, καθώς και την από κοινού με το συντάκτη διευθέτηση τυχόν προβλημάτων.

Τα ονόματα των συνεργατών δηλώνονται με τα αρχικά τους:

ΑΒ:	Αντριάνα Βε	ΒΜ:	Παρασκευή (Βιβή) Μαυρίδου
ΒΦ:	Βασιλική Φυτώκα	ΔΜ:	Δημήτρης Μπάγκαβος
ΔΤ:	Δημήτρης Τσιλιβερδής	ΕΧ:	Ειρήνη Χιονίδου
ΚΜ:	(Αι)κατερίνη Μυτούλα	ΜΚ:	Μαρία Κεσόγλου
ΝΠ:	Νίκος Παπαγεωργίου	ΠαΜ:	Πασχαλιά Μιχαλοπούλου
ΠΜ:	Πηνελόπη Μαυρομματίδου	ΧΠ:	Χαράλαμπος Πασσαλής

ραβιόλι: ΕΧ/ΜΚ
ραγάς: ΕΧ/ΔΜ
ραγδαίος: ΝΠ/ΔΜ
ραγδαίως: ΝΠ/ΔΜ
ραγιάς: ΕΧ/ΔΜ
ραγίζω: ΠαΜ/ΜΚ
Ραγουζαίος: ΝΠ/ΔΜ
ραδίκιον: ΝΠ/ΔΜ
ραδιουργία: ΒΦ/ΜΚ
ραέτι: ΒΦ/ΜΚ
ραέτος: ΒΦ/ΜΚ
ραζέτα: ΒΦ/ΜΚ
ράζον: ΒΦ/ΜΚ
ραζού: ΒΦ/ΜΚ
ραζούδα: ΒΦ/ΜΚ
Ραϊθιώτης: ΒΦ/ΜΚ
ραίνω: ΒΦ/ΜΚ
ρακάκι: ΒΦ/ΜΚ
ρακενδύτης: ΒΦ/ΜΚ
ρακενδυτώ: ΒΦ/ΜΚ
ρακή: ΒΦ/ΜΚ
ρακί: ΒΦ/ΜΚ
ράκιον: ΒΦ/ΜΚ
ρακομαντάρω: ΒΦ/ΜΚ
Ρακχάνηδες: ΒΦ/ΜΚ
ραμάλης: ΒΦ/ΜΚ
ραμιθία: ΕΧ/ΜΚ
ραμινάκι: ΕΧ/ΜΚ
ραμίνι: ΕΧ/ΜΚ
ράμμα: ΕΧ/ΜΚ
ράμνος: ΕΧ/ΜΚ
ραμνωδοκέντριο(ν): ΕΧ/ΜΚ
ραμόζα: ΕΧ/ΜΚ
ραμπίνος: ΕΧ/ΠΜ
ράμπλιον: ΕΧ/ΜΚ
ραμπουής: ΕΧ/ΜΚ
ράμφος: ΕΧ/ΜΚ
ρανίζω: ΝΠ/ΜΚ
ρανίς -ίδα: ΝΠ/ΜΚ
ραντίζω: ΝΠ/ΜΚ
ράντισμα: ΝΠ/ΜΚ
ραντισμός: ΝΠ/ΜΚ
ραντιστήρι: ΝΠ/ΜΚ
ραντουρίζω: ΝΠ/ΜΚ
ράπα: ΝΠ/ΜΚ
ραπάνι(ν): ΝΠ/ΜΚ
ράπη (I): ΝΠ/ΜΚ
ράπη (II): ΝΠ/ΜΚ
ραπίζω: ΝΠ/ΜΚ
ράπισμα: ΝΠ/ΜΚ
ραπισμός: ΝΠ/ΜΚ
ραπρεζεντάρω: ΔΜ/ΧΠ
ράπτης: ΔΜ/ΧΠ
ραπτικός: ΔΜ/ΧΠ
ραπτοδερματάρης: ΔΜ/ΧΠ
ράπτω: ΔΜ/ΧΠ
ρασέα: ΒΦ/ΚΜ
ράσινος: ΒΦ/ΚΜ
ρασίτικος: ΒΦ/ΚΜ
ράσο: ΒΦ/ΚΜ
ρασοκαμιζέτο: ΒΦ/ΚΜ
ρασοφόρεμα: ΒΦ/ΚΜ
ρασοφορώ: ΒΦ/ΚΜ
ραστέλο: ΒΦ/ΚΜ
ράστιν: ΕΧ/ΚΜ
ραστρίγας: ΕΧ/ΚΜ
ράτα: ΕΧ/ΚΜ
ρατζιόν: ΕΧ/ΚΜ
ρατιφικάδος: ΕΧ/ΚΜ
ρατιφικάρω: ΕΧ/ΚΜ
ραφάνη: ΝΠ/ΜΚ
ραφανίς: ΝΠ/ΜΚ
ράφανον: ΝΠ/ΜΚ
ραφή: ΔΜ/ΧΠ
ραφιγουράρω: ΕΧ/ΜΚ
ραφίον: ΔΜ/ΧΠ
ραφίς: ΔΜ/ΧΠ
ράχη: ΑΒ/ΜΚ
ραχία: ΕΧ/ΜΚ
ραχίδι: ΕΧ/ΜΚ
ραχόστιον: ΕΧ/ΜΚ
ραχοχελώνικος: ΕΧ/ΜΚ
ράχτι: ΕΧ/ΜΚ
ραχωτός: ΕΧ/ΜΚ
ράψιμον: ΔΜ/ΜΚ
ρε: ΔΜ/ΜΚ
ρεάλε (I): ΔΜ/ΜΚ
ρεάλε (II): ΔΜ/ΜΚ
ρεάλι: ΔΜ/ΜΚ
ρεάμε: ΔΜ/ΜΚ

ρεβέζιασμαν: ΒΦ/ΜΚ
ρεβελιάζω: ΒΦ/ΜΚ
ρεβενζιάζομαι: ΒΦ/ΜΚ
ρεβερέντσα: ΒΦ/ΜΚ
ρεβεστίζω: ΒΦ/ΜΚ
ρεβιθάτος: ΒΦ/ΜΚ
ρεβιθένιος: ΒΦ/ΜΚ
ρεβινθία: ΒΦ/ΜΚ
ρεβοκάρω: ΒΦ/ΜΚ
ρεγάγια: ΔΜ/ΚΜ
ρεγάλλια: ΔΜ/ΚΜ
ρεγγίνα: ΧΠ/ΚΜ
ρεγέντης ή ρεγέντες: ΧΠ/ΚΜ
ρεγιστράδος: ΧΠ/ΚΜ
ρεγιστράρω: ΧΠ/ΚΜ
ρέγκα: ΧΠ/ΚΜ
ρέγκω: ΧΠ/ΚΜ
ρεγολάρω: ΕΧ/ΚΜ
ρεγουβραρίζω: ΧΠ/ΚΜ
ρεγουβράρω: ΧΠ/ΚΜ
ρέγουλα: ΕΧ/ΚΜ
ρεγούσος: ΧΠ/ΚΜ
ρεζιντουάρια: ΧΠ/ΚΜ
ρεζιντουάριος: ΧΠ/ΚΜ
ρεζίντουο: ΧΠ/ΚΜ
Ρεθεμναίος: ΧΠ/ΚΜ
Ρεθεμνιώτης: ΧΠ/ΚΜ
Ρεθύμνιος: ΧΠ/ΚΜ
ρεΐζης: ΕΧ/ΧΠ
ρείθρο(ν): ΕΧ/ΧΠ
ρείκη: ΕΧ/ΧΠ
ρεϊκός: ΔΜ/ΧΠ
ρειχέα: ΕΧ/ΧΠ
ρεκαλίσε: ΕΧ/ΧΠ
ρεκάπιτο: ΕΧ/ΧΠ
ρεκάτο: ΕΧ/ΧΠ
ρέκλα: ΕΧ/ΚΜ
ρεκούλων: ΕΧ/ΧΠ
ρεκουπεράρω: ΕΧ/ΧΠ
ρεκουπερατσιόν: ΕΧ/ΧΠ
ρελατσιόν: ΕΧ/ΧΠ
ρεματιάρης: ΒΜ/ΠΜ
ρέμβω: ΝΠ/ΜΚ
ρεμέδα: ΝΠ/ΜΚ
ρεμεδιάζω: ΝΠ/ΜΚ
ρεμέδιο: ΝΠ/ΜΚ
ρεμεντιάρω: ΝΠ/ΜΚ
ρεμετέρω: ΝΠ/ΜΚ
ρεμετζάρω: ΝΠ/ΜΚ
ρεμοβέρω: ΝΠ/ΜΚ
ρεμουρκιάρω: ΝΠ/ΜΚ
ρεμούρκιον: ΝΠ/ΜΚ
ρεμπελεύω: ΝΠ/ΒΜ
ρεμπελιά: ΝΠ/ΒΜ
ρέμπελος: ΝΠ/ΒΜ
ρεμπέτ: ΝΠ/ΒΜ
ρεν: ΔΜ/ΜΚ
ρένα: ΔΜ/ΜΚ
ρένιο: ΔΜ/ΜΚ
ρενούντζια: ΔΜ/ΜΚ

ρενουντζιάδος: ΔΜ/ΜΚ
ρενουντζιάρω: ΔΜ/ΜΚ
ρέντα (Ι): ΔΜ/ΜΚ
ρέντα (ΙΙ): ΔΜ/ΜΚ
ρεντάμπλης: ΔΜ/ΜΚ
ρεντάτος: ΔΜ/ΜΚ
ρεντέρω: ΔΜ/ΜΚ
ρέντον: ΔΜ/ΜΚ
ρεντούρω: ΔΜ/ΜΚ
ρεντούτο: ΔΜ-ΒΦ/ΜΚ
ρεξ: ΔΜ/ΜΚ
ρεομπάρμπαρον (Ι): ΔΜ/ΜΚ
ρεομπάρμπαρον (ΙΙ): ΔΜ/ΜΚ
ρέον (Ι): ΔΜ/ΜΚ
ρέον (ΙΙ): ΔΜ/ΜΚ
ρεοπόντικον: ΔΜ/ΜΚ
ρέος: ΔΜ/ΜΚ
ρεπανάς: ΝΠ/ΜΚ
Ρεπάνης: ΝΠ/ΜΚ
ρεπάρο: ΔΜ/ΠΜ
ρεπάρος: ΔΜ/ΠΜ
ρεποζιάζω: ΜΚ/ΠΜ
ρεπορτάρω: ΜΚ/ΠΜ
ρεποσσάρω: ΜΚ/ΠΜ
ρεπούδιον: ΜΚ/ΠΜ
ρεπούμπλικα: ΜΚ/ΠΜ
ρέπω: ΜΚ/ΠΜ
ρεσαλτάρω: ΜΚ/ΠΜ
ρεσιδέτζια: ΜΚ/ΠΜ
ρεσίνια: ΜΚ/ΠΜ
ρεσπέτο: ΜΚ/ΠΜ
ρεσπίτ: ΜΚ/ΠΜ
ρεσπιτιάζω: ΜΚ/ΠΜ
ρεσποντέρω: ΜΚ/ΠΜ
ρεσπόστα: ΜΚ/ΠΜ
ρέστα: ΜΚ/ΚΜ
ρεσταρίζω: ΒΦ/ΚΜ
ρεστάρω: ΒΦ/ΚΜ
ρεστιάτζο: ΒΦ/ΚΜ
ρέστο (Ι): ΒΦ/ΚΜ
ρέστο (ΙΙ): ΒΦ/ΚΜ
ρεταγιάδος: ΒΦ/ΚΜ
ρέτενον: ΒΦ/ΚΜ
ρετεντζιό: ΒΦ/ΚΜ
ρετζεβιμέντο: ΒΦ/ΚΜ
ρέτζια: ΒΦ/ΚΜ
ρετζιβάρω: ΒΦ/ΚΜ
ρετζιμέντο: ΒΦ/ΚΜ
ρετινίρω: ΒΦ/ΚΜ
ρετόρικα: ΒΦ/ΠΜ
ρετόρνο: ΒΦ/ΚΜ
ρετούρης: ΒΦ/ΚΜ
ρετρατάρω: ΒΦ/ΚΜ
ρετράτο: ΒΦ/ΚΜ
ρετσέτα: ΒΦ/ΚΜ
ρετσίνι: ΒΦ/ΚΜ
ρεύγνιον: ΒΦ/ΚΜ
ρεύγω: ΒΦ/ΚΜ
ρεύμα: ΒΜ/ΠΜ
ρευματηδόν: ΒΜ/ΠΜ

ρευματίζω: ΒΜ/ΠΜ
ρευματικόν: ΒΜ/ΠΜ
ρευματισμός: ΒΜ/ΠΜ
ρευματοχάρτι: ΒΜ/ΠΜ
ρευματώ: ΒΜ/ΠΜ
ρευματώδης: ΒΜ/ΠΜ
ρεύομαι: ΒΜ/ΠΜ
ρεύσις: ΒΜ/ΠΜ
ρευστός: ΒΜ/ΠΜ
ρεφάρω: ΚΜ/ΠΜ
ρεφατσιόν: ΚΜ/ΠΜ
ρεφενές: ΚΜ/ΠΜ
ρεφερενδάριος: ΚΜ/ΠΜ
ρεφερίρω: ΚΜ/ΠΜ
?ρεφικόν ή ρεφικός: ΚΜ/ΠΜ
ρεφουδάρω: ΚΜ/ΠΜ
ρεφουλιάζω: ΚΜ/ΠΜ
ρέψιμο: ΧΠ/ΠΜ
ρέω: ΧΠ/ΜΚ
ρηγάδα: ΚΜ/ΜΚ
ρήγαινα: ΚΜ/ΜΚ
ρηγάρχης: ΚΜ/ΜΚ
ρηγατεύω: ΚΜ/ΜΚ
ρηγάτικος: ΚΜ/ΜΚ
ρηγάτο: ΚΜ/ΜΚ
ρηγεύω: ΚΜ/ΜΚ
ρηγικός: ΚΜ/ΜΚ
ρηγίνα: ΚΜ/ΜΚ
ρηγινάρχης: ΚΜ/ΜΚ
?ρηγίς: ΚΜ/ΜΚ
ρήγισσα: ΚΜ/ΜΚ
ρήγλα: ΕΧ/ΚΜ
ρηγλίν: ΕΧ/ΚΜ
ρήγλος: ΕΧ/ΚΜ
ρηγμάδα: ΜΚ/ΠΜ
ρήγνυμι: ΠαΜ/ΜΚ
ρηγοδεσπότης: ΚΜ/ΜΚ
ρηγοπούλα: ΚΜ/ΜΚ
ρηγόπουλο: ΚΜ/ΜΚ
ρηγόπουλος: ΚΜ/ΜΚ
ρήγος: ΚΜ/ΜΚ
ρήμα: ΜΚ/ΠΜ
ρηξ -γας: ΚΜ/ΜΚ
ρήξις: ΜΚ/ΠΜ
ρήσα: ΕΧ/ΜΚ
ρησίδι(ον): ΜΚ/ΠΜ
ρησικός: ΜΚ/ΠΜ
ρήσις -η: ΜΚ/ΠΜ
ρήσος: ΜΚ/ΠΜ
ρήσσω: ΜΚ/ΠΜ
ρητέον: ΜΚ/ΠΜ
ρητίνη: ΜΚ/ΠΜ
ρητόν: ΜΚ/ΠΜ
ρητορεύω: ΜΚ/ΠΜ
ρητορική: ΜΚ/ΠΜ
ρητορικός: ΜΚ/ΠΜ
ρητρεύω: ΜΚ/ΠΜ
ρήτωρ: ΜΚ/ΠΜ
ρητώς: ΜΚ/ΠΜ
ρηχάδα: ΠΜ/ΧΠ

ρηχός: ΠΜ/ΧΠ
?ρηχώ: ΠΜ/ΧΠ
ρίβα: ΠΜ/ΧΠ
ριβιέρα: ΠΜ/ΧΠ
ριβιζίασις: ΒΦ/ΜΚ
ρίγανη: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
ριγίον: ΠΜ/ΚΜ
ρίγμα: ΜΚ/ΒΜ
ριγογόγλιον: ΕΧ/ΚΜ
ριγοπυρετός: ΕΧ/ΚΜ
ρίγος: ΕΧ/ΚΜ
ριγουλάκι: ΕΧ/ΚΜ
ριγώ: ΕΧ/ΚΜ
ριδικολόζος: ΑΒ/ΜΚ
ρίζα (Ι): ΠαΜ/ΜΚ
ρίζα (ΙΙ): ΠαΜ/ΜΚ
ριζάρι(ον): ΠαΜ/ΜΚ
ριζάφτι: ΠαΜ/ΜΚ
ριζεββάρω: ΜΚ-ΝΠ/ΠΜ
ριζικάρης: ΝΠ/ΧΠ
ριζικάρικος: ΝΠ/ΧΠ
ριζικάρω: ΝΠ/ΧΠ
ριζικεύω: ΝΠ/ΧΠ
ριζικόν: ΠΜ/ΧΠ
ριζικός: ΠΜ/ΧΠ
ριζιμαίος: ΕΧ/ΒΜ
ριζοβλάστημα: ΕΧ/ΒΜ
ριζοβουνοθεσία: ΕΧ/ΒΜ
ριζοφύτευτος: ΕΧ/ΒΜ
ρίζωμα: ΕΧ/ΒΜ
ριζώνω: ΕΧ/ΒΜ
ριζωτός: ΕΧ/ΒΜ
ρικνός: ΔΤ/ΒΜ
ρικορέρω: ΒΦ/ΚΜ
ρικουμαντάδος: ΒΦ-ΚΜ/ΚΜ
ρικουμαντιάζω: ΒΦ/ΚΜ
ρικουμάντιασμα: ΒΦ/ΚΜ
ρικουμαντίζα: ΒΦ/ΚΜ
ρικουνισάντσα ή ρικουνισάντζα: ΒΦ/ΚΜ
ρικτάριον: ΜΚ/ΒΜ
ρικτολόγιον: ΜΚ/ΒΜ
ρικτός: ΜΚ/ΒΜ
ρίκτρα: ΜΚ/ΒΜ
ρίμα: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
ριμάδα: ΜΚ/ΒΜ
ριμάρω: ΜΚ/ΒΜ
ρίμη: ΜΚ/ΒΜ
ρίμμα: ΜΚ/ΒΜ
ριμούριν: ΝΠ/ΜΚ
ριμπροβεράρω: ΜΚ/ΒΜ
Ρίνα: ΕΧ/ΒΜ
ρινιάζω: ΜΚ/ΒΜ
Ρινιασιώτης: ΜΚ/ΒΜ
ρινιαστής: ΜΚ/ΒΜ
ρινίζω: ΜΚ/ΒΜ
ρινίν: ΜΚ/ΒΜ
ρίνισμα: ΜΚ/ΒΜ
ρινοκοπώ: ΜΚ/ΒΜ
ρινός: ΜΚ/ΒΜ

ρινότμητος: ΜΚ/ΒΜ
ρινοτομώ: ΜΚ/ΒΜ
ρίξις: ΒΦ/ΒΜ
ρίο: ΒΦ/ΜΚ
ριούντο: ΒΦ/ΜΚ
ριπή: ΒΦ/ΜΚ
ριπιδίζω: ΒΦ/ΜΚ
ριπίδι(ον): ΒΦ/ΜΚ
ριπίζω: ΒΦ/ΜΚ
ριπίς: ΒΦ/ΜΚ
ρίπτω: ΚΜ/ΒΜ
ρις -να: ΕΧ/ΜΚ
ρίσμα: ΕΧ/ΜΚ
ρίσσα: ΕΧ/ΜΚ
ριστιβίασμαν: ΕΧ/ΜΚ
ριστίβικον: ΕΧ/ΜΚ
ριτζέστρο: ΝΠ/ΜΚ
ρίτο: ΝΠ/ΠΜ
ρίτσος: ΑΒ/ΚΜ
ριφουτιάζω: ΝΠ/ΚΜ
ριχμός: ΝΠ/ΒΜ
ριψέπαλξις: ΝΠ/ΒΜ
ριψιμιόν: ΝΠ/ΒΜ
ρίψιμον: ΝΠ/ΒΜ
ρίψις: ΝΠ/ΒΜ
ριψοκίνδυνος: ΝΠ/ΚΜ
ριψοκινδύνως: ΝΠ/ΚΜ
ροά: ΝΠ/ΚΜ
ροβάλευρον: ΝΠ/ΚΜ
ροβάνος: ΝΠ/ΚΜ
ροβελεύω: ΕΧ/ΒΜ
ροβένιος: ΚΜ/ΚΜ
ροβέρσο: ΝΠ/ΚΜ
ροβιάρης: ΝΠ/ΚΜ
ροβόλεμαν: ΕΧ/ΒΜ
ρόγα: ΕΧ/ΚΜ
ρογάτωρ -ορας ή ρογάτορος: ΕΧ/ΚΜ
ρογευτός: ΕΧ/ΚΜ
ρογεύω: ΕΧ/ΚΜ
ρογίν: ΕΧ/ΚΜ
ρόγος: ΕΧ/ΚΜ
ρογχάζω: ΕΧ/ΚΜ
ρογώ: ΕΧ/ΚΜ
ρόδα: ΑΒ/ΜΚ
ροδάδα: ΑΒ/ΜΚ
ροδακινέα: ΧΠ/ΜΚ
ροδακίνιο(ν): ΧΠ/ΜΚ
ροδάκινον: ΧΠ/ΜΚ
Ροδάκινος: ΧΠ/ΜΚ
ροδακινόφυλλο(ν): ΧΠ/ΜΚ
ροδαμός: ΕΧ/ΒΜ
ροδάνθος: ΧΠ/ΜΚ
ροδαριά: ΧΠ/ΜΚ
ροδάτος: ΧΠ/ΜΚ
Ροδάφνιος: ΔΜ/ΜΚ
ροδέα: ΝΠ/ΜΚ
ροδέλα: ΝΠ/ΜΚ
ροδέλαιον: ΧΠ/ΜΚ
ροδένιος: ΧΠ/ΜΚ

ροδεύμνοστος: ΧΠ/ΜΚ
ρόδι: ΔΜ/ΒΜ
ροδίζω: ΧΠ/ΜΚ
ρόδινος: ΧΠ/ΜΚ
ροδινόφυος: ΧΠ/ΜΚ
Ρόδιος (Ι): ΔΜ/ΠΜ
Ρόδιος (ΙΙ): ΔΜ/ΒΜ
Ροδίτης: ΔΜ/ΠΜ
ροδίτικος: ΔΜ/ΠΜ
Ροδίτισσα: ΔΜ/ΠΜ
ροδίτσι(ν): ΔΜ/ΒΜ
ροδοβολώ: ΔΜ/ΠΜ
ροδοδάφνη: ΔΜ/ΠΜ
ροδοειδής: ΔΜ/ΠΜ
ροδοευμορφος: ΧΠ/ΜΚ
ροδοζάχαριν: ΔΜ/ΠΜ
ροδόζωμον: ΔΜ/ΒΜ
ροδοκαλλιότατος: ΔΜ/ΠΜ
ροδοκοκκινίζω: ΔΜ/ΠΜ
ροδοκόκκινος: ΔΜ/ΠΜ
ροδοκοκκινοχείλα: ΔΜ/ΠΜ
ροδόκουκκον: ΔΜ/ΒΜ
ροδολάδι: ΔΜ/ΠΜ
ροδομάννα: ΔΜ/ΠΜ
ροδομέλη: ΔΜ/ΠΜ
ροδόμελι: ΔΜ/ΠΜ
ροδόμηλο: ΔΜ/ΒΜ
ρόδομο: ΔΜ/ΠΜ
ρόδον: ΔΜ/ΠΜ
ροδοπεριχυμένος: ΔΜ/ΠΜ
ροδοπλουμισμένος: ΔΜ/ΠΜ
ροδοποίκιλος: ΔΜ/ΠΜ
ροδοπρόσωπος: ΔΜ/ΠΜ
ροδόσταγμα: ΔΜ/ΠΜ
ροδοσταματίζω: ΔΜ/ΠΜ
ροδόσταμον: ΔΜ/ΠΜ
ροδοστολισμένος: ΔΜ/ΠΜ
ροδότον: ΔΜ/ΠΜ
ρόε: ΔΜ/ΠΜ
ροζάδος: ΒΦ/ΒΜ
ροζάρικος: ΒΦ/ΒΜ
ροζέτα: ΒΦ/ΒΜ
ροζιάζω: ΒΦ/ΒΜ
ροζιάρης: ΒΦ/ΒΜ
ροζονάρισμα: ΒΦ/ΒΜ
ροζονάρω: ΒΦ/ΒΜ
ρόζος: ΒΦ/ΒΜ
ρόθιον: ΒΦ/ΒΜ
ρόι: ΠΜ/ΧΠ
ρόιδον: ΔΜ/ΒΜ
ροϊδόφλουδα: ΝΠ/ΒΜ
ροϊδόφυλλο(ν): ΝΠ/ΒΜ
ροΐνα: ΠΜ/ΧΠ
ρόκα (Ι): ΒΦ/ΒΜ
ρόκα (ΙΙ):ΒΦ/ΒΜ
ρόκα (ΙΙΙ): ΒΦ/ΒΜ
ροκάς: ΒΜ/ΚΜ
ροκέτο: ΒΜ/ΚΜ
ροκιόνι: ΒΜ/ΚΜ
ροκοκάρδαμα: ΒΦ/ΒΜ

ροκόν: ΒΦ/ΚΜ
ρόλο: ΒΦ/ΚΜ
ρομάνα: ΒΦ/ΜΚ
ρομανέτα: ΒΦ/ΜΚ
Ρομανιόλος: ΒΦ/ΧΠ
ρόμπα: ΒΦ/ΚΜ
ρομπόλα: ΒΜ/ΚΜ
ρομπορόρω: ΒΦ/ΚΜ
ρομφαία: ΒΜ/ΚΜ
ροντζεύω: ΒΦ/ΚΜ
ροντζίνι: ΒΦ/ΚΜ
Ροξολανοί: ΒΦ/ΚΜ
ρόπαλον: ΒΦ/ΚΜ
ροπή: ΒΦ/ΚΜ
ροπίζομαι: ΒΦ/ΚΜ
ροσμαρί: ΒΦ/ΚΜ
ροσμαρίνος: ΒΦ/ΚΜ
ροσμάχον: ΒΦ/ΚΜ
ρόσπος: ΒΦ/ΚΜ
ρόστρα: ΒΦ/ΚΜ
ρότα: ΑΒ/ΚΜ
ροτόντος: ΜΚ/ΚΜ
ρότουλον: ΒΦ/ΚΜ
ρότσα: ΜΚ/ΚΜ
ρούγα: ΜΚ/ΚΜ
ρούδι: ΜΚ/ΚΜ
ρουθήν: ΜΚ/ΒΜ
ρουθουνάρι: ΜΚ/ΒΜ
ρουθούνι: ΝΠ/ΒΜ
ρουθουνοκεφαλάτος: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
ρουκαία: ΕΧ/ΜΚ
ρουκανίζω: ΕΧ/ΜΚ
ρουκανοτέκτων: ΕΧ/ΜΚ
ρουκανοτουρνεύω: ΕΧ/ΜΚ
ρούκουνας: ΕΧ/ΜΚ
ρούμπαλος: ΒΦ/ΜΚ
ρουμπίνι(ν): ΕΧ/ΜΚ
ρους (Ι): ΜΚ/ΚΜ
ρους (ΙΙ): ΜΚ/ΚΜ
Ρουσάλια: ΜΚ/ΚΜ
ρούσιος: ΜΚ/ΒΜ
ρουσφέτι: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
ρούτα: ΜΚ/ΒΜ
ρούτνικος: ΜΚ/ΚΜ
ρούττος: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
ρουφέτι: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
ρουφητά: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
ρουφιάνα: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
ρουφιανεύγω: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
ρουφιανιά: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
ρουφιανίτσα: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
ρουφιάνος: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
ρουφίζω: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
Ρουφοκανάτης: ΑΒ/ΜΚ
Ρουφομούστης: ΑΒ/ΜΚ
ρουχάκι(ν): ΕΧ/ΒΜ
ρουχάλι: ΕΧ/ΒΜ
ρουχάριος: ΕΧ/ΒΜ
ρουχικό(ν): ΕΧ/ΒΜ
ρουχολόγος: ΕΧ/ΒΜ
ρουχολογώ: ΕΧ/ΒΜ
ρούχον: ΕΧ/ΒΜ
ρουχοσυνάκτης: ΕΧ/ΒΜ
ρούω: ΜΚ/ΒΜ
ρόφημα: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
ροφητός: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
ροφός: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
ροφώ: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
ροχαλιάζω: ΕΧ/ΚΜ
ροχαλίζω: ΕΧ/ΚΜ
ροχίν: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
ροώδης: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
ρυακάκι(ν): ΝΠ/ΜΚ
ρυάκι(ον): ΝΠ/ΜΚ
ρύαξ: ΝΠ/ΜΚ
ρύμη: ΝΠ/ΜΚ
ρυμίσκη: ΝΠ/ΜΚ
ρυμπαρικά: ΜΚ/ΒΜ
ρυμπαρικόν: ΜΚ/ΒΜ
ρυμπάρος: ΜΚ/ΒΜ
ρύομαι: ΝΠ/ΜΚ
ρυπαίνω: ΝΠ/ΜΚ
ρυπαρία: ΝΠ/ΜΚ
ρυπάριον: ΝΠ/ΜΚ
ρυπαρός: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
ρύπασμα: ΝΠ/ΜΚ
ρυπόμαλλον: ΝΠ/ΜΚ
ρύπος: ΝΠ/ΜΚ
ρυπτικός: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
ρυπώ: ΝΠ/ΜΚ
ρύσις: ΝΠ/ΜΚ
Ρυσπουρίτες: ΝΠ/ΜΚ
ρύστης: ΝΠ/ΜΚ
ρυτά: ΝΠ/ΜΚ
ρυτή: ΝΠ/ΜΚ
ρω: ΝΠ/ΚΜ
ρώγα: ΜΚ/ΒΜ
Ρωγιάτης: ΜΚ/ΒΜ
ρωγολόγος: ΜΚ/ΒΜ
ρωγολογώ: ΜΚ/ΒΜ
ρωθούνα: ΝΠ/ΒΜ
Ρωμαία: ΒΜ/ΧΠ
ρωμαίικα: ΒΜ/ΧΠ
ρωμαίικος: ΒΜ/ΧΠ
Ρωμαίισσα: ΒΜ/ΧΠ
ρωμαϊκά: ΒΜ/ΧΠ
ρωμαϊκός: ΒΜ/ΧΠ
ρωμαιογενής: ΒΜ/ΧΠ
ρωμαιομάχος: ΒΜ/ΧΠ
Ρωμαίος (Ι): ΒΜ/ΧΠ
ρωμαίος (ΙΙ): ΒΜ/ΧΠ
ρωμαιώς: ΒΜ/ΧΠ
ρωμαλέος: ΜΚ/ΒΜ
Ρωμάνα: ΜΚ/ΧΠ
ρωμανίζω: ΜΚ/ΒΜ
ρωμάνικος: ΒΦ/ΧΠ
ρωμανίτης (Ι): ΜΚ/ΒΜ
Ρωμανίτης (ΙΙ): ΜΚ/ΧΠ
Ρωμανίτις: ΜΚ/ΧΠ
Ρωμάνος (Ι): ΜΚ/ΜΚ
ρωμάνος (ΙΙ):ΒΦ/ΜΚ
Ρωμικάτο: ΒΜ/ΧΠ
ρωμιόπουλο(ν): ΒΜ/ΧΠ
Ρωμογενίτης: ΒΜ/ΧΠ
ρώσις: ΜΚ/ΒΜ
Ρώσος: ΜΚ/ΒΜ
ρωστικός: ΜΚ/ΒΜ
ρώχω: ΜΚ/ΒΜ
σαβάζω: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σαβάθιν: ΜΚ/ΧΠ
σάβανον: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σαβανώνω: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σαββατιακόν: ΜΚ/ΧΠ
σαββατιάτικον: ΜΚ/ΧΠ
σαββατίζω: ΜΚ/ΧΠ
Σάββατον: ΜΚ/ΧΠ
σαββατώνω: ΜΚ/ΧΠ
σάβιος: ΜΚ/ΧΠ
Σαβογιάνος: ΜΚ/ΧΠ
σαβούρα: ΜΚ/ΧΠ
σάβουρος: ΜΚ/ΧΠ
σαγαπηνόν: ΑΒ/ΜΚ
σαγγρισμένος: ΔΜ/ΜΚ
σάγη: ΔΜ/ΚΜ
σαγηνεύω: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σαγήνη: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σαγιάς: ΔΜ/ΚΜ
σαγίζω: ΔΜ/ΚΜ
σαγίον: ΔΜ/ΚΜ
σάγισμα: ΔΜ/ΚΜ
σαγίτ(τ)α: ΝΠ/ΚΜ
σαγιτ(τ)άς: ΝΠ/ΚΜ
σαγιτ(τ)έα: ΝΠ/ΚΜ
σαγιτ(τ)εύω: ΝΠ/ΚΜ
σαγιτ(τ)ίδι: ΝΠ/ΚΜ
σαγιτ(τ)όβολο(ν): ΝΠ/ΚΜ
σαγιτ(τ)οδόξαρο(ν): ΝΠ/ΚΜ
σαγιτ(τ)οδοξόβολο(ν): ΝΠ/ΚΜ
σαγιτ(τ)οερωτόξευτος: ΝΠ/ΚΜ
σαγιτ(τ)όκαρφον: ΝΠ/ΚΜ
σαγιτ(τ)ολάσι: ΝΠ/ΚΜ
σαγιτ(τ)όσυρμα: ΝΠ/ΚΜ
?σάγκινα: ΔΜ/ΚΜ
σαγκουέλα ή σαγκουέλος: ΔΜ/ΚΜ
?σαγλιτσίπα: ΔΜ/ΚΜ
σάγμα: ΔΜ/ΚΜ
σαγμαράς: ΔΜ/ΚΜ
σαγμάριον: ΔΜ/ΚΜ
σαγολαίβα: ΔΜ/ΜΚ
σαγομάντα: ΔΜ/ΜΚ
σαζίνα: ΔΜ/ΜΚ
σάθραξ -κας: ΑΒ/ΜΚ
σαθρός: ΑΒ/ΜΚ
σαθροφόρος: ΑΒ/ΜΚ
σαθρώ -ώνω: ΠαΜ/ΜΚ
σάικα: ΔΜ/ΜΚ

σακαδέλλα: ΠαΜ/ΜΚ
σακάκι: ΕΧ/ΧΠ
σακελλάριος: ΜΚ/ΒΜ
σακελλίζω: ΠαΜ/ΜΚ
σακέλλιον: ΜΚ/ΒΜ
σακελλιστήριον: ΠαΜ/ΜΚ
σακελλίων: ΜΚ/ΒΜ
σακί: ΕΧ/ΧΠ
σάκια: ΕΧ/ΧΠ
σακία: ΕΧ/ΧΠ
σακιάζω: ΕΧ/ΧΠ
σακκουμάνος: ΕΧ/ΧΠ
σακόπουλον: ΕΧ/ΧΠ
σακοράφα: ΕΧ/ΧΠ
σάκος: ΕΧ/ΧΠ
σακούλα: ΕΧ/ΧΠ
σακουλάκι: ΕΧ/ΧΠ
Σακουλάτοι: ΕΧ/ΧΠ
σακούλιον: ΕΧ/ΧΠ
σάκρε: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σακρίασμα: ΠαΜ/ΜΚ
σάκρο: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σακτανίζω: ΠαΜ/ΜΚ
σακτιμίζω: ΠαΜ/ΜΚ
σάκτι(ον): ΠαΜ/ΜΚ
σάλα: ΕΧ/ΚΜ
σαλαβατίζω: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σαλαβάτισμαν: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σαλαβατώ: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σάλαγος: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σαλαμάνδρα: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σαλαμανδρινός: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σαλαμούρα: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σαλάριον: ΕΧ/ΜΚ
σαλάς: ΕΧ/ΜΚ
σαλάτα: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σαλατικό(ν): ΕΧ/ΜΚ
σαλατοκουρούνα: ΕΧ/ΜΚ
σαλβαμέντο: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σαλβιάζω: ΕΧ/ΜΚ
σαλβοκουντούτο: ΕΧ/ΜΚ
σαλγέμμα: ΕΧ/ΜΚ
σαλγίνι(ον): ΔΜ/ΜΚ
σαλδαμάριος: ΔΜ/ΜΚ
σαλευγουδίζω: ΔΜ/ΜΚ
σάλευμα: ΔΜ/ΜΚ
σαλευμός: ΔΤ/ΒΜ
σάλευσις: ΔΜ/ΜΚ
σαλεύω: ΔΜ/ΜΚ
σαλία: ΕΧ/ΜΚ
σάλιακος: ΕΧ/ΜΚ
σαλιανές: ΕΧ/ΜΚ
σαλιάρης: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σαλιαρομυξιάρης: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σαλίβα: ΕΧ/ΒΜ
σαλιβαράτος: ΕΧ/ΒΜ
σαλιβάρι: ΕΧ/ΒΜ
σαλίγκαρος: ΕΧ/ΒΜ
σαλιέρα: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σαλίζω: ΕΧ/ΒΜ
σάλιο: ΕΧ/ΒΜ
σαλιτζάδα: ΑΒ/ΒΜ
σαλίχα: ΑΒ/ΒΜ
σαλμάς: ΑΒ/ΒΜ
σαλμίτρο: ΑΒ/ΒΜ
σαλντάρω: ΔΜ/ΜΚ
σαλοκρανιοκέφαλος: ΑΒ/ΒΜ
?σάλον: ΑΒ/ΒΜ
σαλοπαπαδία: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σάλος: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σαλός: ΕΧ/ΒΜ
σαλπάρω: ΔΤ/ΒΜ
σάλπιγγας: ΑΒ/ΜΚ
σαλπίγγι(ον): ΑΒ/ΜΚ
σαλπιγγόφωνος: ΑΒ/ΜΚ
σαλπιγγώδης: ΑΒ/ΜΚ
σάλπιγξ-γγα: ΑΒ/ΜΚ
σαλπίζω: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σαλπιστής: ΑΒ/ΜΚ
σαλταπηδώ: ΕΧ/ΜΚ
σαλτιτσούνι: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σάλτο: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σάλτσα: ΔΤ/ΒΜ
σάμα: ΕΧ/ΒΜ
σάμαιος: ΕΧ/ΜΚ
σαμαμίθιν: ΕΧ/ΚΜ
σαμάμιθος: ΕΧ/ΚΜ
Σαμαρείτης: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σαμαρείτιος: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
Σαμαρείτισσα: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σαμβύκη: ΕΧ/ΚΜ
σαμείος: ΕΧ/ΜΚ
Σαμίτης: ΕΧ/ΜΚ
σάμιτο(ν): ΕΧ/ΚΜ
Σαμλής: ΕΧ/ΚΜ
σάμνε: ΕΧ/ΚΜ
σαμολάδιον: ΑΒ/ΔΜ
σαμουνδάνι(ον): ΕΧ/ΚΜ
σαμούρι(ο)(ν): ΕΧ/ΚΜ
σαμουρόγουνα: ΕΧ/ΚΜ
σάμπεγα: ΕΧ/ΚΜ
σάμψυχον: ΕΧ/ΚΜ
σάμψυχος: ΕΧ/ΚΜ
σαν: ΠαΜ/ΜΚ
Σανδαλείς: ΑΒ/ΜΚ
σανδάλι(ον) (Ι): ΑΒ/ΜΚ
σανδάλι(ον) (ΙΙ): ΑΒ/ΜΚ
σανδαλόπουλο(ν): ΑΒ/ΜΚ
σανδαράχη: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σανιδάκι: ΑΒ/ΜΚ
σανιδένιος: ΑΒ/ΜΚ
σανίδι(ον): ΑΒ/ΜΚ
σανιδοκράβατον: ΑΒ/ΜΚ
σανιδόπουλον: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σανιδόστεγος: ΑΒ/ΜΚ
σανιδόφορον: ΑΒ/ΜΚ
σανιδωτός: ΑΒ/ΜΚ
σανίς -δα: ΑΒ/ΜΚ
Σανιτά: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σανιτάς: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σανσέρης: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σάνταλα: ΔΤ/ΚΜ
σαντάλι: ΔΤ/ΜΚ
σάνταλο(ν): ΑΒ/ΜΚ
σαντζάκι: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σαντζάκμπεης: ΔΤ/ΒΜ
σάντολα: ΔΤ/ΚΜ
σάντολος: ΔΤ/ΚΜ
σαντοριναίικος: ΔΤ/ΚΜ
σαντράτς: ΔΤ/ΚΜ
Σαξόνης: ΔΜ/ΚΜ
σάπημαν: ΔΜ/ΒΜ
σαπήνω: ΔΜ/ΒΜ
σαπίζω: ΔΜ/ΒΜ
σαπίλα: ΔΜ/ΒΜ
σάπιος: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σαπιούμαι ή σαπιέμαι: ΑΒ-ΔΜ/ΒΜ
σαπρία: ΔΜ/ΒΜ
σαπροπόδαρος: ΔΤ/ΒΜ
σαπρός: ΔΤ/ΒΜ
σαπρούμαι: ΔΤ/ΒΜ
σαπφειρίζω: ΔΜ/ΒΜ
σάπφειρος: ΔΤ/ΒΜ
σαπφειροσάρδιον: ΔΜ/ΒΜ
σαπφειρωτός: ΔΤ/ΒΜ
σάπων: ΔΤ/ΒΜ
σαπώνιν: ΔΜ/ΒΜ
σαράγιον: ΔΜ/ΒΜ
σάρακας: ΔΜ/ΒΜ
Σαρακήνα: ΔΜ/ΚΜ
σαρακηνεύω: ΔΜ/ΚΜ
Σαρακηνία: ΔΜ/ΚΜ
σαρακήνικος: ΔΜ/ΚΜ
σαρακηνόν: ΚΜ/ΚΜ
Σαρακηνός: ΔΜ/ΚΜ
σαρακηνώς: ΔΜ/ΚΜ
σαρακιάρης: ΔΜ/ΒΜ
σαρακώνω: ΔΜ/ΒΜ
σαραλής: ΝΠ/ΜΚ
σαράντα: ΝΠ/ΜΚ
σαρανταήμερο(ν): ΝΠ/ΜΚ
σαρανταλείτουργο(ν): ΝΠ/ΜΚ
σαρανταοκτώ: ΝΠ/ΜΚ
σαρανταπέντε: ΝΠ/ΜΚ
σαραντάπηχος: ΝΠ/ΜΚ
σαρανταριά: ΝΠ/ΜΚ
σαραντάριον: ΝΠ/ΜΚ
σαραντάσημον: ΝΠ/ΜΚ
σαραντατέσσερις: ΝΠ/ΜΚ
σαράντατος: ΝΠ/ΜΚ
σαραντίζω: ΝΠ/ΜΚ
σαράφης: ΝΠ/ΚΜ
σαραφλίκι: ΝΠ/ΚΜ
σαργός: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σαρδάριν: ΠαΜ/ΜΚ
σαρδέλα: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σάρδιον: ΠαΜ/ΜΚ
σαρδονικός: ΠαΜ/ΜΚ

σαρδόνιος: ΠαΜ/ΜΚ
σαρδονύχιο(ν): ΠαΜ/ΜΚ
σαρδονυχογλυπταίος: ΠαΜ/ΜΚ
σαρδόνυχος: ΠαΜ/ΜΚ
σάρδος: ΠαΜ/ΜΚ
σαρίκι: ΑΒ/ΜΚ
σαρικωμένος: ΑΒ/ΜΚ
σαριτζής: ΑΒ/ΜΚ
σαρκικά: ΑΒ/ΜΚ
σαρκικός: ΑΒ/ΜΚ
σαρκικώς: ΑΒ/ΜΚ
σάρκινος: ΑΒ/ΜΚ
σαρκίο(ν): ΑΒ/ΜΚ
σαρκοθρόφι: ΑΒ/ΜΚ
σαρκοκόλλα: ΑΒ/ΜΚ
σαρκοφάγος (Ι): ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σαρκοφάγος (ΙΙ): ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σαρκοφόρος: ΑΒ/ΜΚ
σαρκώ -ώνω: ΕΧ/ΜΚ
σαρκώδης: ΕΧ/ΜΚ
σάρκωσις: ΕΧ/ΜΚ
σαρλής: ΕΧ/ΚΜ
σαρμουνιάζω: ΕΧ/ΜΚ
σαρμούνιν: ΕΧ/ΜΚ
σαρμπανέρος: ΕΧ/ΜΚ
σάρμπανο(ν): ΕΧ/ΜΚ
σάρξ -κα: ΠΜ/ΧΠ
σαρξίφαγος ή σαρξίφαγον: ΕΧ/ΜΚ
σαρούτι: ΕΧ/ΚΜ
σάρπικος: ΕΧ/ΚΜ
σαρπούζι(ν): ΕΧ/ΚΜ
σαρσαρόλιν: ΕΧ/ΚΜ
σάρτες: ΒΦ/ΒΜ
σάρτζα (Ι): ΒΦ/ΒΜ
σάρτζα (ΙΙ): ΒΦ/ΒΜ
σαρτζέντες: ΝΠ/ΒΜ
σαρτζίνα: ΒΦ/ΒΜ
σαρτιτζόλι: ΒΦ/ΒΜ
σαρτσών(ν)ω: ΒΦ/ΒΜ
σαρώ: ΕΧ/ΚΜ
σάρωμα: ΕΧ/ΚΜ
σαστίζω: ΕΧ/ΚΜ
σάταλα: ΔΤ/ΚΜ
Σατανάς: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σατανικός: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σατανοδιαβολάρχης: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σατανώνω: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σατία: ΝΠ/ΚΜ
σατιαία: ΝΠ/ΚΜ
σατίον: ΝΠ/ΚΜ
σατίρι: ΝΠ/ΚΜ
σατισφάδος: ΝΠ/ΚΜ
σατισφάρω: ΝΠ/ΚΜ
σατισφατσιόν: ΝΠ/ΚΜ
σατισφιάζω: ΝΠ/ΚΜ
σάτο(ν): ΝΠ/ΚΜ
σατραπεία: ΝΠ/ΚΜ
σατράπης: ΝΠ/ΚΜ
σάτυρος: ΝΠ/ΒΜ
σαύρα: ΝΠ/ΒΜ
σαυρίδιν: ΔΤ-ΒΜ/ΒΜ
σαυρίδι(ον): ΔΤ/ΒΜ
σαυτρία: ΔΤ/ΒΜ
σαφήνεια: ΔΤ/ΒΜ
σαφηνίζω: ΔΤ/ΒΜ
σαφήνισμα: ΔΤ/ΒΜ
σαφήνομαι: ΔΤ/ΒΜ
σαφής: ΔΤ/ΒΜ
σαφλός: ΔΤ/ΒΜ
σαφράν: ΔΤ/ΚΜ
σαφράς: ΔΤ/ΚΜ
σαφτίζω: ΔΤ/ΚΜ
σαφώ: ΔΤ/ΒΜ
σαφώς: ΔΤ/ΒΜ
σαχαλτίκιν: ΔΤ/ΒΜ
σάχης: ΠαΜ/ΠΜ
σαχίτης: ΔΤ/ΚΜ
σαχλός: ΔΤ/ΒΜ
σαχνοπερισσόσαρκον: ΔΤ/ΒΜ
σαχνός: ΔΤ/ΒΜ
σαψαρεύω: ΑΒ/ΒΜ
σβαλιτσάρω: ΑΒ/ΒΜ
σβερνίς: ΑΒ/ΒΜ
σβήνω: ΒΦ/ΠΜ
σβήσιμον: ΠΜ/ΒΜ
σβηστός: ΠΜ/ΒΜ
σβίγα: ΑΒ/ΜΚ
Σβίτσαρος: ΑΒ/ΜΚ
σβουρίζω: ΑΒ/ΜΚ
σβω: ΒΦ/ΠΜ
σγαλεμπράτο: ΕΧ/ΚΜ
σγατζέτο: ΕΧ/ΚΜ
σγομπιάζω: ΕΧ/ΚΜ
σγουραίνω: ΕΧ/ΚΜ
σγούρδος: ΕΧ/ΚΜ
σγουρίζω: ΕΧ/ΚΜ
σγουροκέφαλος: ΕΧ/ΚΜ
σγουρός: ΕΧ/ΚΜ
σγουρούτσικος: ΕΧ/ΚΜ
σεβάζομαι: ΒΜ/ΠΜ
σεβάζω: ΒΜ/ΠΜ
σεβαίνω: ΒΜ/ΜΚ
σέβας: ΑΒ/ΠΜ
σέβασμα (Ι): ΑΒ/ΠΜ
σέβασμα (ΙΙ): ΑΒ/ΠΜ
σεβάσμιος: ΑΒ/ΠΜ
σεβαστοκρατορία: ΑΒ/ΠΜ
σεβαστοκράτωρ –ορας: ΑΒ/ΠΜ
σεβαστός: ΑΒ/ΠΜ
σεβοπροσκυνώ: ΒΜ/ΠΜ
σέβω: ΒΜ/ΠΜ
σεγκουιτάρω: ΝΠ/ΠΜ
σέγχης: ΝΠ/ΠΜ
σεδιαρίζω: ΝΠ/ΠΜ
σεδιάρω: ΝΠ/ΠΜ
σεΐπιστάκι: ΝΠ/ΠΜ
σειρά: ΝΠ/ΠΜ
σειρήνες: ΝΠ/ΠΜ
σειρήν(ε)ιος: ΝΠ/ΠΜ
σειρήνη: ΝΠ/ΠΜ
σείσμα: ΝΠ/ΠΜ
σεισμογή: ΝΠ/ΠΜ
σεισμός: ΝΠ/ΠΜ
σεισοκώλα: ΝΠ/ΠΜ
σείστης: ΔΤ/ΚΜ
σειστός: ΝΠ/ΠΜ
σείστρον: ΝΠ/ΠΜ
σεΐτης: ΝΠ/ΠΜ
σείω: ΠΜ/ΧΠ
σέκα: ΝΠ/ΜΚ
σεκάνια: ΝΠ/ΜΚ
σεκέρμπασι: ΝΠ/ΒΜ
σεκεστράδος: ΝΠ/ΜΚ
σεκεστράρω: ΝΠ/ΜΚ
σέκια: ΝΠ/ΜΚ
σέκιο: ΝΠ/ΜΚ
σέκουλο: ΝΠ/ΜΚ
σεκρεταρία: ΠΜ/ΧΠ
σεκρετάριος: ΠΜ/ΧΠ
σεκρέτης: ΠΜ/ΧΠ
σεκρετικός: ΠΜ/ΧΠ
σεκρέτο: ΠΜ/ΧΠ
σέκρετον: ΠΜ/ΧΠ
σεκρέτος: ΠΜ/ΧΠ
σέλα: ΕΧ/ΒΜ
σελάδα: ΝΠ/ΜΚ
σελάς: ΝΠ/ΜΚ
σελασφόρος: ΔΜ/ΜΚ
σελάτος: ΔΜ/ΜΚ
σελήνη: ΔΜ/ΒΜ
σεληνιάζομαι: ΔΜ/ΒΜ
σεληνιασμός: ΔΜ/ΒΜ
σεληνοβεβαμμένος: ΔΜ/ΒΜ
σεληνοειδής: ΔΜ/ΒΜ
σελινόμορφος: ΔΜ/ΒΜ
σέλινον: ΔΜ/ΒΜ
σελινοπρασορέπανα: ΔΜ/ΒΜ
Σέλινος: ΔΜ/ΒΜ
σελινόσπερμα: ΔΜ/ΒΜ
σελινόσπορος: ΔΜ/ΒΜ
σελινόφυλλον: ΔΜ/ΒΜ
σελινοχαλινώνω: ΔΜ/ΒΜ
σελί(ο)ν: ΔΜ/ΒΜ
σέλισμα: ΔΜ/ΒΜ
σελληνοχαλινώνω: ΔΜ/ΒΜ
σελοσκαλοχάλινα: ΔΜ/ΒΜ
σελοχάλινον: ΔΜ/ΒΜ
σελοχαλινοχρύσωτος: ΔΜ/ΒΜ
σελοχαλινώνω: ΔΜ/ΒΜ
σελοχαλίνωτος: ΔΜ/ΒΜ
σελώνω: ΔΜ/ΒΜ
σεμίδαλα: ΠαΜ/ΔΜ
σεμιδαλάτον: ΠαΜ/ΔΜ
σεμιδαλαφράτος: ΠαΜ/ΔΜ

σεμιδαλευράτος: ΠαΜ/ΔΜ
σεμιδάλια: ΕΧ/ΔΜ
σεμιδαλιακός: ΠαΜ/ΔΜ
σεμίδαλιν: ΠαΜ/ΔΜ
σεμιδάλινον: ΠαΜ/ΔΜ
σεμίδαλις –η: ΠαΜ/ΔΜ
σεμιδαλόμνοστος: ΠαΜ/ΔΜ
σεμιδόλαδον: ΠαΜ/ΔΜ
σεμνά: ΜΚ/ΜΚ
σεμνολόγημα: ΔΤ/ΜΚ
σεμνοπρεπής: ΔΤ/ΜΚ
σεμνός: ΔΤ/ΜΚ
σεμνοτζουρουχίτσης: ΔΤ/ΜΚ
σεμνότης-τητα: ΔΤ/ΜΚ
σεμνύνω: ΔΤ/ΜΚ
σένα (Ι): ΔΤ/ΜΚ
σένα (ΙΙ): ΔΤ/ΜΚ
σενάλι(ον): ΔΤ/ΜΚ
σεναμική: ΔΤ/ΜΚ
σενάτο: ΔΤ/ΜΚ
σενατόρος: ΔΤ/ΜΚ
σενατούρης: ΔΤ/ΜΚ
σένδικος: ΔΤ/ΜΚ
σενίκι: ΔΤ/ΜΚ
σένσο: ΕΧ/ΔΜ
σεντάρω: ΕΧ/ΔΜ
σέντε: ΕΧ/ΔΜ
σεντέντσια: ΕΧ/ΔΜ
σεντεντσιάδος: ΕΧ/ΔΜ
σεντεντσιάρω: ΕΧ/ΔΜ
σεντέφι(ον): ΕΧ/ΔΜ
σέντζιον: ΕΧ/ΔΜ
σεντιάδος: ΕΧ/ΔΜ
σεντίνα: ΕΧ/ΔΜ
σεντόνι: ΕΧ/ΔΜ
σεντονόπουλο(ν): ΕΧ/ΔΜ
σεντουκάκιν: ΒΦ/ΒΜ
σεντούκι: ΒΦ/ΒΜ
σεντουκόπουλον: ΒΦ/ΒΜ
σέξτος: ΒΦ/ΒΜ
σεπέτι: ΕΧ/ΚΜ
Σεπτέμβριος: ΕΧ/ΚΜ
Σεπτεμβροκτώβρης: ΕΧ/ΚΜ
σεπτός: ΕΧ/ΚΜ
σεπτώς: ΕΧ/ΚΜ
σερ: ΕΧ/ΚΜ
σεράγια: ΑΒ/ΜΚ
σεράδος: ΑΒ/ΚΜ
σεραέτιν: ΑΒ/ΚΜ
σεράπιον: ΑΒ/ΚΜ
σερασέρι(ν): ΑΒ/ΚΜ
σερασερτζής: ΑΒ/ΚΜ
σερασκέρης: ΑΒ/ΚΜ
Σεραφείμ: ΑΒ/ΔΜ
σεράφι(ν): ΑΒ/ΔΜ
Σέρβα: ΝΠ/ΔΜ
σερβεντζάνα: ΝΠ/ΔΜ
σερβία: ΝΠ/ΔΜ
σέρβικα: ΝΠ/ΔΜ
σερβικός (Ι): ΝΠ/ΔΜ
σερβικός (ΙΙ): ΔΜ/ΜΚ
σερβίρω: ΝΠ/ΔΜ
σερβίτσιο: ΝΠ/ΔΜ
Σέρβος: ΝΠ/ΔΜ
σεργεντερία: ΝΠ/ΚΜ
σεργέντης: ΝΠ/ΚΜ
σερ(γ)ιάνι: ΝΠ/ΠΜ
σερ(γ)ιανίζω: ΝΠ/ΠΜ
σεργιανός: ΝΠ/ΚΜ
σεργούνης: ΝΠ/ΚΜ
σεργούτσι: ΝΠ/ΚΜ
σερδάρης: ΠαΜ/ΜΚ
σερένα: ΝΠ/ΠΜ
σερέφνεον: ΝΠ/ΠΜ
σερίνα: ΝΠ/ΠΜ
σερμαγές: ΝΠ/ΠΜ
σερμαγιά: ΝΠ/ΠΜ
σερμπέτι: ΝΠ/ΠΜ
σερπεντίνα (Ι): ΝΠ/ΚΜ
σερπεντίνα (ΙΙ): ΝΠ/ΚΜ
σέρπερης: ΝΠ/ΚΜ
σερπετός: ΝΠ/ΚΜ
σερσένα: ΑΒ/ΜΚ
?σερσίνιος: ΑΒ/ΜΚ
σεσταρίζω: ΑΒ/ΜΚ
σεστή: ΑΒ/ΜΚ
σέτα: ΑΒ/ΜΚ
σέτζια: ΑΒ/ΜΚ
σετίτια: ΑΒ/ΜΚ
σευγλίτσι(ν): ΠαΜ/ΚΜ
σεύκλα: ΠαΜ/ΚΜ
σευκλογουλάς: ΠαΜ/ΚΜ
σευκλογούλι(ν): ΠαΜ/ΚΜ
σευκλόφυλλο(ν): ΠαΜ/ΚΜ
σεύτλον: ΠαΜ/ΚΜ
σευτλόρριζον: ΠαΜ/ΚΜ
Σεύτλος: ΠαΜ/ΚΜ
σεφάς: ΔΤ/ΚΜ
σεφέρι: ΔΤ/ΚΜ
σεφερλής: ΔΤ/ΚΜ
Σεχαλάραβοι: ΔΤ/ΚΜ
σήθω: ΠΜ/ΧΠ
σηκός: ΔΤ/ΜΚ
σηκοσκελίζω: ΔΤ/ΜΚ
σήκωμα: ΔΤ/ΜΚ
σηκωμάδα: ΔΤ/ΜΚ
σηκωμός: ΔΤ/ΜΚ
σηκώνω: ΜΚ/ΚΜ
σήκωσις: ΑΒ/ΜΚ
σηκωτής: ΑΒ/ΜΚ
σηκωτός: ΑΒ/ΜΚ
σημαδεμός: ΠΜ/ΧΠ
σημαδεύω: ΠΜ/ΧΠ
σημάδι: ΠΜ/ΧΠ
σημαία: ΒΦ/ΧΠ
σημαίνω: ΕΧ/ ΧΠ
σημανίσκω: ΕΧ/ΧΠ
σημαντήριον: ΕΧ/ΧΠ
σήμαντρον: ΕΧ/ΧΠ
σήμαρμα: ΕΧ/ΧΠ
σημασία: ΕΧ/ΧΠ
σήμασμα: ΕΧ/ΧΠ
σημειολογώ: ΕΧ/ΧΠ
σημειολύτης: ΕΧ/ΧΠ
σημείον: ΒΦ/ΜΚ
σημειοφόρος: ΒΦ/ΜΚ
σημειώ –ώνω: ΕΧ/ΜΚ
σημείωμα: ΕΧ/ΜΚ
σημείωσις: ΕΧ/ΜΚ
σημειωτικά: ΕΧ/ΜΚ
σημειωτικώς: ΕΧ/ΜΚ
σήμερα: ΒΦ/ΚΜ
σημερινός: ΒΦ/ΚΜ
σήμερον: ΒΦ/ΚΜ
σηπεδονώδης: ΒΦ/ΒΜ
σηπία: ΒΦ/ΒΜ
σήπω ή σαπαίνω: ΑΒ-ΔΜ/ΒΜ
σηρικός: ΑΒ/ΔΜ
σηρικοχρύσινος: ΑΒ/ΔΜ
σης: ΔΤ/ΚΜ
σησαμάτον: ΑΒ/ΔΜ
σησαμέλαιον: ΑΒ/ΔΜ
σησάμιον: ΑΒ/ΔΜ
σησαμόλαδον: ΑΒ/ΔΜ
σήσαμον ή σήσαμος: ΑΒ/ΔΜ
σήσηδες: ΔΤ/ΚΜ
σήστης: ΔΤ/ΚΜ
σήτα: ΕΧ/ΠΜ
σήψις: ΔΤ/ΒΜ
σθεναρός: ΔΤ/ΚΜ
σθένος: ΔΤ/ΚΜ
σιαγόνιον: ΔΤ/ΚΜ
σιαγών: ΔΤ/ΚΜ
σιάκιον: ΔΤ/ΚΜ
σίαλος ή σίαλον: ΔΤ/ΚΜ
σιατίκα: ΝΠ/ΜΚ
σίβος: ΠαΜ/ΒΜ
σιγά: ΑΒ/ΠΜ
σιγάζω: ΑΒ/ΒΜ
σιγαλά: ΑΒ/ΒΜ
σιγαλοπερπάτητη: ΑΒ/ΒΜ
σιγαλός: ΑΒ/ΒΜ
σιγαλότη: ΑΒ/ΒΜ
σιγανά: ΑΒ/ΒΜ
σιγανάδα: ΑΒ/ΒΜ
σιγανεμιά: ΑΒ/ΒΜ
σιγανεύγω: ΑΒ/ΒΜ
σιγανογελώ: ΑΒ/ΒΜ
σιγανοπερπατώ: ΑΒ/ΒΜ
σιγανός: ΑΒ/ΒΜ
σιγανότητα: ΑΒ/ΒΜ
σιγανοτραγουδώ: ΑΒ/ΒΜ
σιγανούτσικα: ΑΒ/ΒΜ
σιγερά: ΑΒ/ΒΜ
σιγή: ΑΒ/ΒΜ
σιγημός: ΕΧ/ΠΜ
σιγηρός: ΑΒ/ΒΜ
σίγηση: ΕΧ/ΠΜ
σιγίζω: ΕΧ/ΠΜ
σιγίλ(λ)ιον: ΔΤ/ΠΜ

σιγιλλιώδης: ΔΤ/ΜΚ
σίγκριτος: ΠΜ/ΧΠ
σιγλέτο: ΔΤ/ΠΜ
σιγλίον: ΔΤ/ΚΜ
σίγμα: ΔΤ/ΜΚ
σίγνον: ΔΤ/ΠΜ
σιγοπατώ: ΕΧ/ΠΜ
σιγόπληξις: ΕΧ/ΠΜ
σιγός: ΕΧ/ΠΜ
σιγοτινάζω: ΕΧ/ΠΜ
σιγοτρομάσσω: ΕΧ/ΠΜ
σιγοτρομώ: ΕΧ/ΠΜ
σιγουνομαλλάτος: ΠαΜ/ΜΚ
σίγουρα: ΠαΜ/ΒΜ
σιγουραμέντε: ΠαΜ/ΒΜ
σιγουράρω: ΠαΜ/ΒΜ
σιγουριάζω: ΠαΜ/ΒΜ
σιγούριασμα: ΔΤ/ΠΜ
σιγουριτά: ΔΤ/ΠΜ
σίγουρος: ΠαΜ/ΒΜ
σιγουρότης -τητα: ΔΤ/ΠΜ
σιγούρου: ΠαΜ/ΒΜ
σιγώ: ΕΧ/ΠΜ
σιγώς: ΕΧ/ΠΜ
σιδεράς: ΒΦ/ΠΜ
σιδερένιος: ΒΦ/ΠΜ
σιδερινός: ΒΦ/ΠΜ
σιδέριος: ΒΦ/ΠΜ
σιδερίτικος: ΒΦ/ΠΜ
σίδερο(ν): ΒΦ/ΔΜ
σιδεροβουλλώνω: ΒΦ/ΠΜ
σιδερόκαρδος: ΒΦ/ΠΜ
σιδεροκέφαλος: ΒΦ/ΠΜ
σιδεροπάλουκο(ν): ΒΦ/ΠΜ
σιδεροπαράθυρο: ΒΦ/ΠΜ
σιδεροπεταλούσα: ΒΦ/ΠΜ
σιδερόπουλο(ν): ΒΦ/ΠΜ
σιδερορράβδιν: ΒΦ/ΠΜ
σι(δ)εροφκύαρον: ΒΦ/ΠΜ
σιδεροχαραγμένος: ΒΦ/ΠΜ
σιδερώνω: ΒΦ/ΚΜ
σιδηραής: ΒΦ/ΠΜ
σιδήρεος: ΒΦ/ΠΜ
σιδηρικά: ΒΦ/ΠΜ
σιδήριον: ΒΦ/ΠΜ
σιδηρίτης: ΒΦ/ΚΜ
σιδηρίτις: ΒΦ/ΚΜ
σιδηρογνώμων: ΒΦ/ΚΜ
σιδηροδεσία: ΒΦ/ΚΜ
σιδηροδέσμιος: ΒΦ/ΚΜ
σιδηροδεσμώ -νω: ΒΦ/ΚΜ
σιδηρόδετος: ΒΦ/ΚΜ
σιδηροδέω: ΒΦ/ΠΜ
σιδηροεμπλεγμένος: ΒΦ/ΚΜ
σιδηροκαμωμένος: ΒΦ/ΚΜ
σιδηροκλειδωμένος: ΒΦ/ΠΜ
σιδηρομαγνήτης: ΒΦ/ΚΜ
σιδηροποκάμισον: ΒΦ/ΚΜ
σιδηρόπορτα: ΒΦ/ΚΜ
σίδηρος: ΒΦ/ΔΜ
σιδηρός: ΒΦ/ΠΜ
σιδηροσκέπαστος: ΒΦ/ΚΜ
σιδηρόσκουφα: ΒΦ/ΚΜ
σιδηρουργός: ΒΦ/ΚΜ
σιδηρούς: ΒΦ/ΠΜ
σιδηροφόρος: ΒΦ/ΚΜ
σιδηροφορώ: ΒΦ/ΚΜ
σιδηροχίτων: ΒΦ/ΠΜ
σιδηρώ:ΒΦ/ΚΜ
σίδι(ν): ΒΦ/ΚΜ
σιέζιν: ΕΧ/ΔΜ
σιέντσια: ΒΦ/ΔΜ
σιεχάς: ΝΠ/ΠΜ
σιέχης: ΝΠ/ΠΜ
σιζίνιν: ΝΠ/ΔΜ
σίκαλις: ΑΒ/ΔΜ
σικελικός: ΑΒ/ΚΜ
Σικελιώτης: ΑΒ/ΚΜ
σικιάρι: ΑΒ/ΚΜ
σίκλα: ΔΤ/ΠΜ
σικλιά: ΔΤ/ΔΜ
σίκλος ή σίκλον: ΔΤ/ΚΜ
σικυάζω: ΑΒ/ΚΜ
σικυαστής: ΑΒ/ΚΜ
σικυήλατον: ΑΒ/ΚΜ
?σικύωνος: ΑΒ/ΚΜ
σιλεντιάριος: ΑΒ/ΠΜ
σίλη: ΑΒ/ΚΜ
σιλιχτάρης: ΝΠ/ΜΚ
σιμά: ΔΜ/ΜΚ
?σιμερώνω ή σημερώνω: ΒΦ/ΚΜ
σιμεύγω: ΔΜ/ΠΜ
σιμίδιν: ΕΧ/ΔΜ
σιμιντίριν: ΕΧ/ΔΜ
σιμιτέρα: ΕΧ/ΔΜ
σιμίτι: ΕΧ/ΔΜ
σιμός: ΕΧ/ΔΜ
σιμόσπειρος: ΕΧ/ΔΜ
σιμοτράχηλος: ΕΧ/ΔΜ
?σιμυλικά: ΕΧ/ΔΜ
σιμωνία: ΕΧ/ΔΜ
σιμωνιακός: ΕΧ/ΔΜ
σιμώνω: ΒΦ/ΧΠ
σιμωτά: ΒΦ/ΔΜ
σιμωτός: ΒΦ/ΔΜ
σινάβρι: ΝΠ/ΜΚ
Σιναΐτης: ΝΠ/ΜΚ
σινάνι: ΝΠ/ΜΚ
Σινάπης: ΝΠ/ΜΚ
σίναπι: ΝΠ/ΜΚ
σιναπίδιον: ΝΠ/ΜΚ
σινάπι(ον): ΝΠ/ΜΚ
σιναπολέλαιον: ΝΠ/ΜΚ
Σίναπος: ΝΠ/ΜΚ
σιναπόσπορος: ΝΠ/ΜΚ
σινδών: ΕΧ/ΔΜ
σινεσκάρδαινα: ΑΒ/ΔΜ
σινεσκαρδία: ΑΒ/ΔΜ
σινεσκαρδίκιν: ΑΒ/ΔΜ
σινεσκάρδισσα: ΑΒ/ΔΜ
σινεσκάρδος: ΑΒ/ΔΜ
σινεστιέλ: ΑΒ/ΔΜ
σινίακον: ΑΒ/ΔΜ
σινί(ον): ΑΒ/ΔΜ
σινιόρ: ΕΧ/ΔΜ
σινιόρα: ΕΧ/ΔΜ
σινιορία: ΕΧ/ΔΜ
σιντερέος: ΑΒ/ΔΜ
σιντζίλι: ΑΒ/ΔΜ
?σινφόρα: ΑΒ/ΔΜ
σιορ: ΕΧ/ΔΜ
σιργούλεμα: ΒΦ/ΔΜ
σιργουλεύγω: ΒΦ/ΔΜ
σιργουλιά: ΒΦ/ΔΜ
σιργουλίζω: ΒΦ/ΔΜ
σιργούλισμα: ΒΦ/ΔΜ
σιργουλιστά: ΒΦ/ΔΜ

